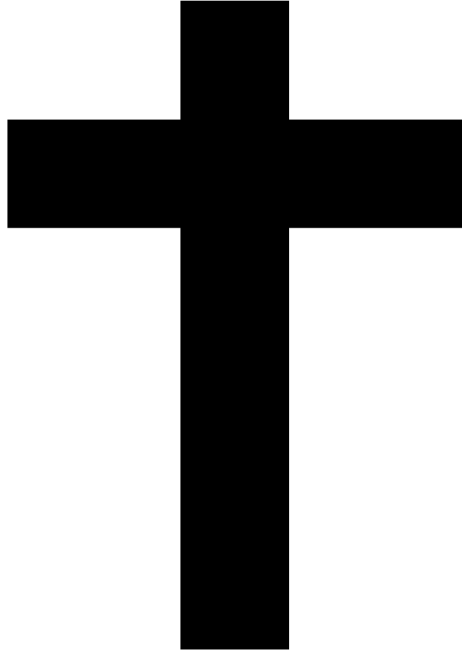

Ndogo

'dogo: Ngú bà toko nambeè mî Mbírì ta ndâ 'duù New Testamei

Ndogo

Ndogo: Ngú bà toko nambeè mì Mbírì ta ndâ 'duù New Testament

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndogo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source files dated 16 May 2025

14424ae9-b5af-591e-814e-49316d8d74aa

Contents

Màtéyò	1
Márikò	62
Lúkà	99
Jòvànì	164
Ndâ Nèté	221
Rómà	285
1 Kòrìndì	310
2 Kòrìndì	334
Gàlátì	350
Éfàsù	360
Filípì	369
Kòlósìyà	376
1 Tèsalónìkà	382
2 Tèsalónìkà	388
1 Timàtéyò	391
2 Timàtéyò	399
Títò	404
Fílímòni	408
Ìbiráyò	410
Jákòmò	430
1 Piyétòrò	437
2 Piyétòrò	444
1 Jòvànì	448
2 Jòvànì	454
3 Jòvànì	455
Júdà	456
Có Kóó	458

Banga-Ngú-Có mì Jézù tí Bìndi-Mbíri go có mì Màtéyò

Tà-ká-tà gítí rẹngbó Jézù

¹ Nìno a tà-ká-tà gítí rẹngbó bà jò Jézù tí Bìndi-Mbíri, tí 'viì mì Dàvidè tí gbolò gba mì ndá Ìzìriyèlì, tí 'viì mì Àbiráámò tí mbe jò ọ̀a ndá Ìzìriyèlì 'dáá gí.

² Nìno a rẹ̀ ndá ká gù Jézù mbe 'bità 'do tí Àbiráámò yee tí Dàvidè:

Àbiráámò ká jò Ìzákò,

Ìzákò gii jò Jàkóbè,

Jàkóbè gii jò ndá Júdàa ta ndá ná'vindí wó.

³ Júdàa gii jò ndá Pèrézi ta Zérà mítí Tàmàrà,

Pèrézi gii jò Èzìrónì,

Èzìrónì gii jò Rámù,

⁴ Rámù gii jò Àmìnàdábì,

Àmìnàdábì gii jò Nàsónì,

Nàsónì gii jò Sàlímónì,

⁵ Sàlímónì gii jò Bòwázì mítí Rà'ábù,

Bòwázì gii jò Òbédì mítí Rútà,

Òbédì gii jò Jési,

⁶ bìndi Jési gii jò Dàvidè tí gbolò gba mì ndá Ìzìriyèlì.

Nìno a rẹ̀ ndá gù Jézù mbe 'bità 'do tí Dàvidè yee tí o bà kaa ndá Ìzìriyèlì tí ndá zà-za gó 'do 'bá mì ndú ya tí gí Bàbìlóniyà:

Dàvidè tí gbolò gba mì ndá Ìzìriyèlì gii jò Sólómònì mítí nawù wó Ùráyà,

⁷ Sólómònì gii jò Rẹ̀yòbòwámù,

Rẹ̀yòbòwámù gii jò Àbíjà,

Àbíjà gii jò Ásà,

⁸ Ásà gii jò Yòsàfàtì,

Yòsàfàtì gii jò Yòrámù,

Yòrámù gii jò Ùzáyà,

⁹ Ùzáyà gii jò Yòtámù,

Yòtámù gii jò Áázì,

Áázì gii jò Èzìkíyà,

¹⁰ Èzìkíyà gii jò Mánásè,

Mánásè gii jò Àmónì,

Àmónì gii jò Yòsíyà,

¹¹ Yòsíyà gii jò ndá Jèkòníyà ta ndá ná'vindí wó. 'Do bà-i-nò à gii kaa ndá Ìzìriyèlì tí ndá zà-za gó ya tí gí Bàbìlóniyà.

¹² Nìno a rẹ̀ ndá gù Jézù mbe 'bità 'do tí o bà kaa ndá Ìzìriyèlì tí ndá zà-za gó 'do 'bá mì ndú ya tí gí Bàbìlóniyà yee tí o bà jò Jézù:

Jèkòníyà gii jò Sèlìtiyèlì si ndú Bàbìlóniyà,

bìndi Sèlìtiyèlì gii jò Zèrùbàbèlè,

¹³ Zèrùbàbèlè gii jò Àbíyúdì,

Àbíyúdì gii jò Èliyàkímì,

Èlìyàkìmì gii jò Àzòrì,

¹⁴ Àzòrì gii jò Zàdókì,

Zàdókì gii jò Àkìmì,

Àkìmì gii jò Èlìyúdì,

¹⁵ Èlìyúdì gii jò Èlìyázàrà,

Èlìyázàrà gii jò Mátàní,

Mátàní gii jò Jàkóbè,

¹⁶ bìndi Jàkóbè gii jò Jùzépè nó mbe kò Màríyà tí nawu Jézù nó tí Bìndi-Mbíri nò.

¹⁷ Muu ndâ gù Jézù mbe 'bità 'do tí Àbìràámò tí bu ndâ Ìzìrìyélì 'dáá gî, yee tí Dàvídè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyélì a bà 'dòkò bà jò tí tabà muu'bi-nje nà'ò. 'Do tí Dàvídè yee tí o bà kaa ndâ Ìzìrìyélì tí ndâ zà-za gó ya tí gí Bàbìlóniyà 'dáá gî a bà 'dòkò bà jò tí tabà muu'bi-nje nà'ò. 'Do tí o bà kaa ndâ Ìzìrìyélì tí ndâ zà-za gó ya tí gí Bàbìlóniyà yee tí o bà jò Jézù 'dáá gî a ndâ 'dakò muu'bi-nje nà'ò.

Bà jò Jézù tí Bìndi-Mbíri

¹⁸ Rèngbó bà jò Jézù tí Bìndi-Mbíri éno. Ta o tí nò Jùzépè 'vee káa có tí Màríyà tí nawu Jézù tí Bìndi-Mbíri jée gî, káa ndú toko bà sili ta yí lá. Káa kùro bà ko yí gí 'bá, Màríyà gii tè nakáyì ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri gî.

¹⁹ Jùzépè mâ gii nò éno, yí gii bàkà có bà dele ndi ndâ i mì wó 'do tàkò Màríyà gbí 'dê có á tàbèngii, tacó yí a tó 'dakò, káa go bà te nò á ro Màríyà mí kùro ndâ 'duù tí wó wálá.

²⁰ Káa si yí kù ko ro ña có tí nò, basìlì mì Mbíri gii gí gí muu wó gbí riì, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Jùzépè, 'viì mì Dàvídè, cì gúku tí bà kò Màríyà tí nawu lo lá. Tacó 'viì tí nò gbí yí wó nò a 'viì mì Bèri-mi-Mbíri.

²¹ Yí bà jò a 'viì-'dakò, bìndi wò bà gbí rẹ wó tí Jézù, tacó yí bà 'vala ndâ 'duù mì yo 'do gbí ndâ wò i mì ndú.»

²² I tí nò bàkà tí 'dáá ká tacó wàa có tí nó náa Mbíri táánò tuu ta 'bí mbe 'dòkò có mì wó máa,

²³ «'Bí ngbutu 'viní bà gii tè nakáyì,
yí bà jò 'viì tí nò tí 'viì-'dakò,

náa áá bà gbí rẹ wó tí Èmànùwélè (gbí máa: Mbíri ta ndoo) nó» 'ví dù tí tí yúco.

²⁴ Jùzépè mâ gii ziya 'do tí ri, yí gii ko Màríyà gí 'bá go có tí nó náa basìlì mì Mbíri 'dè ji yí gbí riì nò.

²⁵ Káa ndú toko bà sili ta yí lá. Bìndi Màríyà gii jò 'viì mì wó, tí 'viì-'dakò, bìndi Jùzépè gii gbí rẹ wó tí Jézù.

2

À jò Jézù mí gbí gbata Bètèlèmè á gbí to Jùdéyà

¹ Ta o tí nò, gbolò gba Jùdéyà a Èródè. Mâ gii zeke'o, ndâ 'bí 'dakò tí ndâ mbe 'di gbí-o, tí ndâ mbe kù pà-có ndâ i ta ndâ yii, gii nò yii tí nó mbe túbà o bà jò Jézù nó co gî, bìndi ndú gii njè nó ya gí Jèrùzàlèmè, kù 'vee ndâ 'duù,

² máa, «Dó 'viì tí nó tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà nó ngò? Tacó ze nò yii mì wó si ze 'bá mì ze á Wáá, káa ze gii gí tacó bà ùlù yí.»

³ Èródè tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà mâ gii 'di có tí nò, líkí'o gii cee 'do tí wó gí. Gúku bà 'di có tí nò dele gii zèè ndâ 'duù Jèrùzàlèmè 'dáá gî.

⁴ Èródè bà-i-nò gii kili ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri ta ndâ kpo-kpò 'duù mbe 'di gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà 'dáá gî, bìndi yí gii 'vee ndú, máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, áá bà jò Bìndi-Mbíri mí ngò?»

⁵ Káa ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Áá bà jò yí mí gbí gbata Bétèlèmè, go có tí nó náa Míkà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri cu mí gbí wáràgà mì wó táánò sàà, máa,

⁶ «Káa wò tí Bétèlèmè á gbí to mì Júdáà,
wò me 'dé to á kùro ndâ gba kòtí Júdáà lá,
tacó gba tí nó náa yí bà gii dù tí mbe kpolo tí ndâ 'duù mì ye tí ndâ Ìzìrìyèlì nó
bà gii 'do mì lo.» »

⁷ Èródè mâ gii 'di có tí nó, yí gii tè'é tí ndâ mbe 'di gbí-o tí nó mbe gii 'do Wàá nó tabèngii, bìndi yí gii 'vee ndú gití kpédélé o bà ò yii tí nó mì ndú.

⁸ Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, ndú ya gí bà pà bàndò tí nó náa à jò 'vii tí nó mítí á Bétèlèmè nò, ndú má 'de gí, ndú 'ví dele ndi ndú gii gí bà 'dè có ji yì. Tacó wàa, yí 'ví ya gí bà ùlù yí delè.

⁹ Ndâ mbe 'di gbí-o tí nó mâ gii 'di có tí nó náa Èródè 'dè ji ndú nó gí, ndú gii njè nó 'do Jèrùzàlèmè kù ya gí Bétèlèmè. Ndú mâ gii di kpokèjì, yii tí nó mbe kù tubà kpokèjì ji ndú nó gii co ndi wó káká'i mí kùro ndú kù tubà kpokèjì ji ndú. Yii tí nó gii ko ndú yee Bétèlèmè, bìndi yí gii rò tiyò á 'vii ta muu bàndò tí nó ta dó Jézù tí nó.

¹⁰ Líkí'o bà ò yii tí nó gii bàkà ndú ngé ndii gí.

¹¹ Ndú mâ gii rì gí tà'i, ndú gii 'de ndâ 'vii tí nó ta nawu wó Màrìyà. Ndú bà-i-nò gii kucuku muungbó ndú mí kùro dó 'vii tí nó, bìndi ndú gii ùlù yí go bà ùlù Mbíri. Bìndi ndú gii njaanga gbí ndâ ká'i mì ndú, ndú gii je ndâ i-nambee 'do tí dâ'bì, ta ò, ta banga pò i bà ònòkò bàà ji 'vii tí nó.

¹² Káa ta kùro o bà dele ndi ndú gí 'bá mì ndú, Mbíri gii kpo-gbì-tà-tù ndú gbí rii, máa, ndú 'ví dele co mì Èródè lá. Tacó éno, ndú gii waa to 'do tí Èródè co tí 'bí kpokèjì.

¹³ Ndâ mbe 'di gbí-o tí nó mâ gii njè nó gí, basìlì mì Mbíri gii 'dè có ji Jùzépè gbí rii, máa, «A gí yaà, wò 'ví kaa ndâ 'vii tí nó ta nawu wó, wàa wò 'ví fa ngèlè ta ndú ya gí Màsìrì. Yo 'ví dù ta ndú kà yee tí o tí nó náa ye bà tè'é tí lo. Tacó Èródè kù pà kpokèjì bà 'de 'vii tí nó, wàa yí 'ví zi yí gí.»

¹⁴ Jùzépè mâ gii ziya 'do tí rì, yí gii kaa ndâ Jézù ta nawu wó Màrìyà, yí gii zèè kpokèjì Màsìrì ta ndú ta bèbìlì tí nó, go có tí nó náa basìlì mì Mbíri 'dè ji yí gbí rii nó.

¹⁵ Ndú gii dù á Màsìrì yee tí o bà cì Èródè. I tí nó bàkà tí jé ká go có tí nó náa 'bí mbe 'dòkò có mì Mbíri ta rè wó a Òsìyà 'dè sàà, éno máa, Mbíri máa, «Ye tè'é tí 'vii mì ye 'do Màsìrì,» nò.

¹⁶ Èródè mâ gii 'di gbí ni gí máa, ndâ mbe 'di gbí-o tí nó mbe gii 'do Wàá nó eendi yí gí, tàkòcò wó gii kpolo ngé ndii gí. Tacó éno, yí gii 'dè có ji ndâ àsikèrì mì wó, máa, ndú ya gí bà ziki ndâ dó 'vii-'dakò gbí gbata Bétèlèmè ta ndâ to tí nó dè-dè seè Bétèlèmè nó 'dáá gí. Máa, ndú 'bità 'do tí ndâ délékè dó 'vii yee tí ndâ ònò ta ndò tí ndú sósò'ò, nò. Èródè 'deke o tí nó 'vii ta o tí nó náa ndâ mbe 'di gbí-o tí nó mbe gii 'do Wàá nó 'deke ji yí máa ndâ yí 'bità bà ò yii tí nó gbí nò.

¹⁷ Na i tí nó náa Èródè bàkà nó gí ká jé go có tí nó náa Jèrèmìyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè sàà táánò, máa,

¹⁸ «À 'di kòcò 'duù gí gbí gbata Rámà,
'duù tí nó kù wa gbí, ta bà tò kù ngéé gí yaà.

A niì tí nó tí Ràkélè nó ká kù wa ndâ 'vii mì wó.

Bà yii yí kpo ndâ 'duù gí,

tacó ndâ 'vii mì wó mì 'dáá gí,» nò.

¹⁹ Bìndi bà cì Èródè, basìlì mì Mbíri gii 'dè có ji Jùzépè káká'i gbí rii, si yí Màsìrì,

²⁰ máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví kaa ndâ 'vii tí nó ta nawu wó, wò 'ví dele ta ndú ya gí 'bá mì yo ndâ Ìzìrìyèlì. Tacó 'duù tí nó táánò mbe kù jé ta bà zi yí nó cì gí.»

²¹ Jùzépè mà giì ziya 'do tí ọ̀rì gí, yí giì kaa ndâ Jézù ta nawu wó Màríyà, bìndi yí giì dele ta ndú ya gí 'bá mì ndú ndâ Ìzìriyélì.

²² Káa si ndú kálásê á kpokèjì, yí mà giì 'di có máa, a Àrìkálàwù tí 'bí 'viì mì Èródè ká le bèrè bìndi bu wó á Jùdèyà, gúku bà ya gí Jùdèyà giì bàkà yí gí. Káa Mbírì giì 'dè có jì yí gbí ọ̀rì, máa, yí ya gí Jùdèyà lá.

²³ Tacó éno, yí giì ya a i gí gbí gbata Názàrètì á gbí to Gàlilèyà, si 'dóó 'bá mì ndú Jùdèyà mí to, go có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè sàà gí, máa, ndâ 'duù bà giì gbì 'bí ngú ọ̀rè mí muu wó, máa, «Jézù Názàrètì» nò.

3

Jòvànì gbí kángáá nga ngoò

¹ Ta o tí nó si Jézù kuu Názàrètì nó, 'bí 'dakò ta ọ̀rè wó a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù giì có gí gbí kángáá nga ngoò, á gbí to Jùdèyà kù kò-kò jì ndâ 'duù,

² máa, «Yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo, tacó kùro o bà gí Gba-gbírì kpónó dooko gí.»

³ 'Dakò tí nó tí Jòvànì nò a 'duù tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbírì táánò kù 'dè có jì ndâ 'duù gítí wó, máa,

«Kòcò 'bí 'duù kù tò kù gbí kángáá nga ngoò, máa,

«Yo 'viindi kpokèjì mì Mbe tí yo,
yo bàkà kpokèjì mì wó jáá,» » nò.

⁴ 'Dakò tí nó tí Jòvànì nò táánò kù yuu a bongo náa à gò 'do tí se tí jémèlè, yí giì ẹ̀rè mí ọ̀rè'dè wó a wú'dè kù. Ndâ i-zó-zò mì wó táánò káa ndâ kòròngbò ta lí.

⁵ Ndâ 'duù me mbè giì kaa ya gí mì wó tàbè'dè Jòròdáníyà 'do gbí gbata Jèrùzàlémè, ta ndâ sè ndâ 'bí to á gbí Jùdèyà 'dáá gí, ta ndâ 'duù 'do gbí ndâ to yì Jòròdáníyà 'dáá gí.

⁶ Káa si yí kù caka tí ndú á tà ngo gbí pù Jòròdáníyà, ndú giì yù gbí ndâ vò i mì ndú gí sè.

⁷ Káa ta 'bí o gbaànjé, Jòvànì giì ọ̀rò ndâ 'bí ọ̀rò Jùdèyà tí ndâ mbe kpolo tí tàkìlì mì ndâ Jùdèyà, náa à kù nì mítí ndú a ndâ Fàrìzèyò ta ndâ 'bí ọ̀rò Jùdèyà ọ̀nìno mbe ùnje gítí 'wálá bìndi ku lá, náa à kù nì mítí ndú a ndâ Sàdùkáyò nó kaa gí gí mì wó tacó bà caka tí ndú. Káa yí giì 'dè có jì ndú, máa, «Ndí yo ndâ 'vii-kpoo! A 'di ká 'dè có jì yo máa yo fa ngèlè 'do tí kpo-tàkòcò tí nó mì Mbírì á kèjì nó?

⁸ Yo bàkà tó i tacó bà túbà máa, yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo gí.

⁹ Yo si bà kojo có máa, «Ze a ndâ 'viì mì Àbìràámò,» nò mí to. Tacó go bà 'visì ndâ díí tí nó náa yo kù ọ̀rò nò tí ndâ 'viì jì Àbìràámò má kuu tí Mbírì á gí bìndi yo, yí bà bàkà gí.

¹⁰ Kpètí ká éno, à kpónó tee kàngó mítí teè ndâ mú gí; áá kèjì gí bà daaka ndâ mú ọ̀nìno mbe ọ̀rì cèè ndo mú lá nó 'dáá gí gí to, wàa à 'ví doo ndú ta wu.

¹¹ Ye kù caka tí yo ta ngo, tacó bà túbà máa, yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo gí, gí. Káa wotí tí 'duù tí nó bà giì gí gí tàkò ye nó ndii ye gí, náa à kpètí káa vòó bà dù tí mbe kù njaanga tàrà 'do tí kò wó ye bà 'vii tí wálá. Yí kèjì gí bà caka tí yo ta Bèrì-mì-Mbírì; yí delè kèjì gí bà caka tí yo ta wu.

¹² Yí kpónó zèè pìdíí mì wó mí 'bì wó gbí wàkpèè, tacó bà taa gbí cù mì wó gí. Yí bà kili cèè nì cù mì wó mí gbí gálá, bìndi yí bà giì doo ndâ póró cù, ta zè cù ta wu búdúú gí.»

Bà caka tí Jézù

¹³ Gbí ndâ o tí nò si Jòvànì kù caka tí ndâ 'duù á tàbè'dè Jòròdànìyà nò, Jézù giì nje nó 'do Gàlìlèyà ya giì mì wó tacó yí 'ví caka tí yí.

¹⁴ Káa Jòvànì giì bàkà bà 'visì muu Jézù 'do tí có tí nò, ta bà 'dè có ji yí, máa, «Áá kùtàá a wò ká bà caka tí ye, káa à kpónó giì dù ndíi a wò ká giì gí mì ye máa ye caka tí lo!»

¹⁵ Káa Jézù giì 'visì có ji Jòvànì, máa, «Ndà si mítí ñìnò mì ye nó kpónó. À nìkì máa ndà bàkà go có mì Mbíri.» Jòvànì mâ giì 'di có tí nò, yí giì lò muu gíri ji Jézù gí.

¹⁶ Bìndi yí giì caka tí Jézù. Káa Jézù mâ giì co gí sè 'do tà ngo á bìndi bà caka tí wó mì Jòvànì, yí ngé giì nò njekeji tàrì njaanga tí gí. Bìndi yí giì nò Bèri-mì-Mbíri kù giì muu wó go kùlè nò.

¹⁷ Bìndi yí giì 'di kòcò 'duù kù 'dè có 'do gbíri máa, «Ŋinó a 'dóó kpóló-kpolo 'vii mì ye náa tàkòcò ye peteke gítí wó ngé ndii gí ká nò.»

4

Jézù gbí kángáá nga ngoò

¹ Bèri-mì-Mbíri giì a tàmuu Jézù á bìndi bà caka tí wó mì Jòvànì ya tí gí gbí kángáá nga ngoò, tacó wàa Gba-vò-i 'ví tala yí.

² Jézù giì dù gbí kángáá nga ngoò kù kònò go co gbí go ri, co gbí bèbìlì, ta sili zi'duù-só.

³ Gba-vò-i mâ giì nò máa, bà cee 'do mì Jézù ta go gí, gí, yí giì gí mì Jézù. Bìndi yí giì tala yí, máa, «Wò dú má káa 'vii mì Mbíri, 'dè có ji ndâ díí tí nò máa ndú 'visì tí ndú tí ndâ kù kò.»

⁴ Káa Jézù giì 'visì có ji Gba-vò-i, máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, <'Duù kù 'vala me ká ta kù kò cuki lá, yí kù 'vala a i ta có ñìnó mbe co 'do gbí nje Mbíri,> nò.»

⁵ Bìndi Gba-vò-i giì te Jézù 'do gbí kángáá nga ngoò ya tí gí gbí gbata Jèrùzàlémè, yí giì te yí ngé dé'véléé mí pí 'bá-Mbíri.

⁶ Bìndi yí giì 'dè có ji yí, máa, «Wò dú má káa 'vii mì Mbíri, o gí to, tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa,

<Mbíri bà tuu ndâ basìlì gí bà lè 'bì ndú mí tà tí lo, tacó wò má 'dò kò lo mí to, díí 'ví kpò kò lo lá.> »

⁷ Káa Jézù giì 'visì có ji Gba-vò-i, máa, «À delè ngbá cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa,

<Wò 'ví tala Mbíri mì lo tí Mbe tí lo lá.> »

⁸ Bìndi ñìnò, Gba-vò-i giì te Jézù 'do muu 'bá-Mbíri, yí giì 'dò ta yí ya gí pí 'bí cèè njà gú. Bìndi yí giì túbà ndâ kpo-kpò bàndò á muu to tí nó 'dáá gí, ta ndâ ña ndâ banga i tí nó náa à gbí ndú nó 'dáá gí ji yí.

⁹ Jézù mâ giì nò ndú gí, Gba-vò-i giì 'dè có ji yí, máa, «Ye bà je ndâ i tí nò 'dáá gí náa wò kù nò nò ji wò tí ndâ ñìndi lo, náa wò má kucuku muungbó lo mí kùro ye, wàa wò 'ví ùlù ye gí, nò.»

¹⁰ Káa Jézù giì 'visì có ji Gba-vò-i, máa «Ya 'do tí ye gí, ndí lo Gba-vò-i, tacó à delè ngbá cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,

<Ùlù káa gbèe Mbíri mì lo tí Mbe tí lo.

Wò delè 'ví bàkà ká go có mì wó cuki.> »

¹¹ 'Do bà-i-nò, Gba-vò-i giì nje nó 'do tí Jézù gí. Bìndi ndâ basìlì mì Mbíri giì kaa gí kù kpòlo tí wó.

Jézù 'bità bà ma Banga-Ŋú-Có mì Mbíri ji ndâ 'duù gbí to Gàlìlèyà

12 Ta 'bí o gbaànjé bìndi o bà caka tí Jézù mì Jòvànì, Èródè tí gbolò gba mì ndâ Jùdèyà gi zèè Jòvànì mí gbí zàà. Jézù mâ gi 'di có máa à zèè Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù mí gbí zàà gî, yí gi dele ndi wó 'do gbí to Jùdèyà ya gí gbí to Gàliléyà.

13 Bìndi yí gi 'dòkò 'do gbí gbata Názàrètì ya gí Kàpàrànáwùmù tí 'bí gbata á yí kàpá Gàliléyà, gbí òkò tí ndâ kòtí Zèbùlùni ta kòtí Nàfitàlì,

14 go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè sàà gî, máa,

15 «Ndâ 'duù kòtí Zèbùlùni, ta ndâ 'duù kòtí Nàfitàlì, ta ndâ 'duù mbe sè 'bá tí kpokèji gbolò ngo, ta ndâ mbe sè 'bá me 'dú tito Jòròdàniyà, ta ndâ 'duù ònó mbe 'dó-'do mbe gi ta 'bá gí Gàliléyà,

16 tí ndâ 'duù tí nó táánò mbe kù 'vala gbí 'dí'di'ò nó,

kpónó 'dáá nò gbolò ngba'o gî.

Ndú táánò 'dáá gî kù 'vala gbí vò i,

káa Mbíri kpónó je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndú gî,» nò.

17 'Do tí o tí nò, Jézù gi 'bità bà ma có ji ndâ 'duù, máa, «Yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo, tacó kùro o bà gi Gba-gbíri kpónó dooko gî.»

Jézù tè'é tí ndâ kpédélé mbe tala có mì wó nà'ò

18 Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù nò nó ta yí kàpá Gàliléyà, yí gi nò ndâ 'bí 'dakò sósò'ò ta ná'vindí wó, tí ndâ mbe gò ngo, ndâ Simónè náa à kù nì mítí wó a Piyétòrò ta ná'vindí wó Àndèréyà, kù 'va mbu.

19 Bìndi yí gi 'dè có ji ndú, máa, «Yo gi gí tàkò ye, wàa ye 'ví bàkà yo tí ndâ mbe pà ndâ 'duù ji Mbíri á bìndi bà pà ndâ sè.»

20 Ndú só ngé bà-i-nò gi kaa ndâ mbu mì ndú 'do 'bì ndú mí to, bìndi ndú gi nje nó ya gí bà 'bità nètè bà ru ndi Jézù.

21 Jézù mâ gi yèè gí kùro 'do tí bàndò bà 'de ndâ Simónè ta Àndèréyà nò, yí gi nò ndâ 'bí 'dakò káká'i sósò'ò ta ná'vindí wó. Ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì tí ndâ 'vii mì 'bí 'dakò ta rẹ wó a Zèbìdèyò, kù ẹre gbí ndâ mbu mì ndú gbí gbà ta ndâ bu ndú. Bìndi Jézù mâ gi tè'é tí ndú,

22 ndú gi jee ndâ mbu mì ndú mí gbí gbà ji bu ndú, bìndi ndú delè gi kaa ya gí gbí nètè bà ru ndi Jézù.

23 Bìndi bà tè'é tí ndâ Simónè ta Àndèréyà, ta ndâ Jákòmò ta Jòvànì mì Jézù, yí gi dù kù nò cèe gbí ndâ gbata gbí to Gàliléyà 'dáá gî, kù nìbà i ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri, delè ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbíri tí gba ji ndú. Delè ta bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ọa ndâ nò'o ta ndâ ọa ndâ sé'i 'dáá gî.

24 Rẹ wó gi wu to ya me 'dú cee gbí ndâ to á Síriyà 'dáá gî. Tacó éno, ndâ 'duù gi kaa ndâ mbe nò'o, ta ndâ 'duù ònó mbe kù ci céle sé gbí dii ndú nó, ta ndâ 'duù ònó ta ndâ i-gbí-muu ndú nó, ta ndâ mbe bẹ, ta ndâ 'duù ònó mbe gbele've gí nó gi tí ji yí bìndi yí, gi 'vala ndú 'dáá gî.

25 Ndâ 'duù ta o tí nò me mbè gi kaa kù ru ndi wó 'do gbí ndâ to me mbè, 'do Gàliléyà, 'do tí 'bí wúngbó to ta ndâ gbata tí muu'bi, náa à kù nì mítí a Ndâ-gbata-muu'bi, 'do tito Jòròdàniyà, 'do Jèrùzàlémè, delè 'do gbí sè ndâ 'bí to Jùdèyà 'dáá gî.

5

Jézù nìbà i ji ndâ 'duù pí gú

1 Ta o tí nò, ndâ 'duù kili me mbè. Jézù mâ gi nò ndú, yí gi nje nó ya gí bà ki tí wó to pí gú ta kpéetí wó. Ndâ mbe tala có mì wó gi kaa ya gí tàkò wó pí gú kà.

2 Bìndi yí gi 'bità bà nìbà i ji ndú, máa,

- 3 «Ndâ mbe ñò tí ndú ni tí ndâ mbe yê kùro Mbíri gî, a ndâ mbe tó pá, tacó ñìnò a ña ndâ 'duù mì Mbíri.
- 4 Ndâ mbe kù kònò sé'i gbí njembí ndú gítí ndâ i ñìnó náa ndú bàkà mbe kù bèè ro Mbíri á muu to tí nó a ndâ mbe tó pá, tacó Mbíri bà yìi ndú gî.
- 5 Ndâ mbe 'dê njembí a ndâ mbe tó pá, tacó a ndú ká bà 'de ndâ tó i tí nó náa Mbíri ci ndâ 'duù mì wó gítí nô.
- 6 Ndâ mbe kù kònò go, delè mbe kù gee go ngo tacó bà co tí jáá kpokèji mì Mbíri ta o 'dáá gî a ndâ mbe tó pá, tacó Mbíri bà je ndâ i ñìnó ta go ndú gbí njembí ndú nó ji ndú gî.
- 7 Ndâ mbe si có gítí ndâ vò i tí nó náa ndâ 'bí ka ndú bàkà gítí ndú nó mí to a ndâ mbe tó pá, tacó Mbíri bà si có gítí ndâ vò i mì ndú delè mí to gî.
- 8 Ndâ mbe dù tí ndâ bòò mì Mbíri ta njembí ndú gbaànjé a ndâ mbe tó pá, tacó a ndú ká bà ñò Mbíri.
- 9 Ndâ mbe dù tí ndâ mbe jukí gbí òkò tí ndâ 'duù a ndâ mbe tó pá, tacó rẹ ndú bà dù a ndâ 'viù mì Mbíri.
- 10 Ndâ 'duù ñìnó náa à kù mèèkè'i tí ndú á muu có bà bàkà ndâ i ñìnó mbe ñìkì tí Mbíri nó a ndâ mbe tó pá, tacó ñìnò a ndâ bòò-gba mì Mbíri.
- 11 «À tí yo a tó pá, ta o tí nó náa ndâ 'duù má kù ño ndi yo, à tí yo delè a tó pá ta o tí nó náa ndú má kù mèèkè'i tí yo, ta bà 'dè ndâ zu có ta nderẹ ndú wálá mítí yo á muu ye,
- 12 yo 'ví dù ta líkí'o tí yo, yo delè 'ví dù ta pétékè tàkòcò yo, tacó Mbíri bà ko mboo ndâ vò i tí nó náa á kù me mítí yo nó ji yo ta gbolò tó i. Delè tacó áá táánò kù mèèkè'i tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri á kùro bà jò yo ká go ña ñìnò náa à kù me ta yo nò.

Ndâ zi ta ngba'o

- 13 «Yo go zi gbí mbí zi mì ndâ 'duù á muu to tí nó. Káa gó ngo zi má cì cee 'do gbí tè zi gî, à kù te tè zi nò yee ká gí 'dè, tacó kpokèji bà dele ta gó zi gí gbí káká'i wálá.
- 14 Yo delè go ngba'o kùro ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî. Yo delè go 'bá náa à bì mí pí gú, náa ndâ 'duù 'dáá gî kù ñò.
- 15 Ndâ 'duù má òlò wu ta 'dí'di'o mí tà'i, ndú 'bu i mí ro ngba wu lá. Ndú si ká ngbàà, tacó bà ñò ta ndâ i tà'i 'dáá gî.
- 16 Má éno, yo tù ngba yo ta bà bàkà tó i go ngba wu mí kùro ndâ 'duù 'dáá gî. Tacó ndú má ñò ndâ tó i tí nó náa yo kù bàkà nó, ndú 'ví ùlù Bu yo á gbíri.

Jézù 'dè có ji ndâ 'duù gítí có mì Mòze

- 17 «Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo kù kojo có éno máa, ye gí tacó bà njaanga miři yo 'do gbí ndâ có mì Mòze, ta ndâ i ñìnó náa ndâ mbe 'dòkò có mí Mbíri táánò ñìbà ndú ji ndâ 'duù nô. Káa ñìnò me nderẹ bà gí ye gbaànjé ká nò lá. Ye gí a i tacó wàa ndâ có mì Mòze, ta ndâ i ñìnó 'dáá náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri ñìbà ndú ji ndâ 'duù nó 'ví dù tí tí yúco.
- 18 Yo te mí gbí muu yo, máa, ndâ to tí nó ta tàrì má ká kuu bàndò mì ndú, ndâ i bà bàkà tí go ndâ có mì Mòze ta ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri gbaànjé gbaànjé 'dáá gî.
- 19 Má éno, 'bí 'duù má biya bà 'di kpétì káa 'bí làmbu có gbaànjé cuki 'do gbí òkò tí ndâ có tí nó, bìndi yí giù ñìbà ña kpokèji tí nó ji ndâ 'bí 'duù, 'duù tí nó bà dù tí táángbà 'duù gbí òkò tí ndâ bòò-gba mì Mbíri wálá. Káa 'duù má 'di ndâ có tí nó 'dáá gî ta bà mò 'bí gí nje seè máa, <Ñìnò a làmbu có,> nò lá, bìndi yí giù ñìbà ndú ji ndâ 'bí ka wó, 'duù tí nó bà dù tí gbolò 'duù kùro ndâ 'duù mì Mbíri.

²⁰ Yo koṛo muu yo delè máa, 'duù má dù ta go bà bàkà ndâ i ñinó mbe ñikí tí Mbírì nò me gbolò ndii ndâ mbe 'di gbí-o tí ndâ mbe kù kpolo tí tàkù m̀ì yo tí ndâ Jùdèyà nò lá, 'duù tí nò jé jí bà dù tí 'duù m̀ì Mbírì wálá.

Có gítí bà ò kòlòwò

²¹ «Yo 'di có tí nò náa Mòze táánò 'dè jì ndâ ká gù ndoo, máa, <Yo 'ví zì 'duù lá,> nò gí; káa 'duù má zì ku, ndâ gba bà waa có ku mítí wó delè.

²² Káa ye kù 'dè có jì yo, máa, 'bí 'duù má ò kòlòwò gítí 'bí ka wó, Mbírì bà 'vee gbí nje wó ta 'bí wúnò o gítí nderè kòlòwò tí nò. 'Bí 'duù delè má go 'bí ka wó máa yí a ñónókó tí gbà'dá sínò, yí kù yuu a m̀ìrì wó ta kpéétí wó jí gbí wu á bàndò m̀ì ndá wò 'duù á b̀ìndi ku m̀ì wó.

²³ Má éno, wò má kù je i-'bì lo jì Mbírì, káa mbí lo g̀ì 'va tí máa, nderè kòlòwò m̀ì 'bí 'duù ta wò kuu,

²⁴ te i-cí-ci tí nò mí to, b̀ìndi wò 'ví ya jí m̀ì 'duù nò. Yo máa 'viindi gbí òkò tí yo ta yí g̀ì, wò 'ví g̀ì ya ta i tí nò.

²⁵ Có má gbí òkò tí yo ta 'bí 'duù káa yí g̀ì 'dè có máa yí bà ya jí bà kpì ngbàngà tí lo jì gba, à ñikí máa yo 'dè có tí nò cee 'do gbí òkò tí yo ta kpéétí yo ta yí só, si yo yee kùro ndâ gba kálásè. Tacó yí má tù wò jì ndâ gba g̀ì, ndâ gba bà je wò jì ndâ àsiké, b̀ìndi ndú bà te wò á mí gbí zàà.

²⁶ Gbí éno máa, wò bà dù gbí zàà yee tí o tí nò náa wò s̀ì có tí nò náa a waa mítí lo nò 'dáá g̀ì.

Có gítí bà bàkà bangbaya

²⁷ «Yo 'di có tí nò náa Mòze táánò 'dè jì ndâ ká gù ndoo, máa, <Yo 'ví bàkà bangbaya lá,> nò g̀ì.

²⁸ Káa ye kpónó kù 'dè có jì yo, máa, 'bí 'duù má zeke'o tí niì, b̀ìndi yí g̀ì tee njembí wó gá'dáá mítí wó, gbí éno máa, yí zingbà ta niì tí nò gbí njembí wó g̀ì.

²⁹ À máa ɾo lo ñinó gbí kù'bì nò ká eendi lo gítí bà bàkà wò i, aaka ɾo lo tí nò 'do gbí kù kélè, wò 'ví 'va jí 'dè. À ñikí a bà bè gbí 'bí bà to tí lo gbaànjé á co tí bà 'va wò m̀ì Mbírì ta kábà diì lo mí gbí wò bàndò á b̀ìndi ku m̀ì lo.

³⁰ À máa 'bì lo kù'bì ka kù si wò 'ví bàkà wò i, da 'bì lo tí nò 'va jí 'dè. À ñikí a bà bè gbí 'bí 'bì lo gbaànjé á co tí bà ya ta kábà diì lo jí gbí wò bàndò á b̀ìndi ku m̀ì lo.

Có gítí bà njè niì

³¹ «Mòze delè táánò 'dè có jì ndâ ká gù ndoo, máa, <Duù má bà njè niì m̀ì wó, yí 'ví cu nderè bà njè tí ndú mí gbí wáràgà wàa yí 'ví je mí 'bì niì tí nò.>

³² Káa ye kpónó kù 'dè có jì yo, máa, 'bí 'duù má nje niì m̀ì wó á muu 'bí tende có á b̀ìndi có bà zingbà 'dakò, yí njaanga jì niì nò a kpokèjì bà zingbà 'dakò. Káa 'bí 'duù má g̀ì kò niì tí nò á b̀ìndi wó, 'duù tí nò kù zì a ngbà ta niì tí nò.

Có gítí bà see tí 'duù

³³ «Ndâ ká gù ndoo delè táánò 'dè jì ndoo g̀ì, máa, <'Duù 'ví see tí wó jì Mbírì ta 'vèrè lá. Máa, wò tí 'duù má see tí lo jì Mbírì máa wò bà bàkà 'bí i, kózò tí lo 'ví bàkà ká go po ngo nje lo nò.>

³⁴ Káa ye kpónó kù 'dè có jì yo, máa, yo 'ví see tí yo ngé g̀ì lá. Yo see tí yo, máa, <Go gbíri> lá, tacó gbíri a bàndò bà te jalàmbà m̀ì Mbírì tí gba.

³⁵ Yo 'ví see tí yo, máa, <Go to tí nó,> nò lá, tacó to tí nó a bàndò bà kaa kò Mbírì mí pí. Yo 'ví see tí yo, máa, <Go Jèrùzàlémè> lá, tacó Jèrùzàlémè a gbolò gbata m̀ì Gbolò Gba.

³⁶ Yo delè 'ví si bà see tí yo, máa, <Go muu ye> nò mí to, tacó wotí m̀ì yo gítí bà si 'bí njì se muu yo gbaànjé 'ví dù tí béé-bè, wàa 'bí 'ví tù undù nò wálá. Má éno, ye kù 'dè có jì yo máa, gbí nderè bà see tí yo wálá.

³⁷ Wò tí 'duù má bàkà i gî, 'dè káa có máa wò bàkà gî. Káa à tà má éno lá, wò delè 'ví 'dè káa có máa wò bàkà wálá cuki. Tacó 'bí ña có mbe jò ògbù ndii ñinò gî, gî a i 'do mì Vò-'duù-tí-nò.

Có gítí bà kèèndè vò i

³⁸ «'Bí có káká'i náa ndâ ká gù ndoo delè táánò 'dè ji ndoo a ñinò, máa, <Ro ta ro, wàa tì ta tì.>

³⁹ Káa ye kù 'dè có ji yo máa, yo 'ví ko mboo vò i ta vò i lá. 'Duù má gbì gbí tù lo ñinò gbí kù'bi nó, wò 'ví 'visì tù lo ñinò gbí gálì nó ji yí, wàa yí 'ví gbì delè.

⁴⁰ 'Duù delè má kpì ngbàngà tí lo ji ndâ gba, máa wò ja ndò bongo tí nó náa wò kù yuu mì gbímí lo á tà bongo nó ji yì, ja 'dóó wòòkò bongo tí nó náa wò kù yuu mì pí ndò bongo tí nó ji yí gí tàkò ndò ñinò kpèkù.

⁴¹ 'Bí 'duù delè kpèti má zèè wò gítí có gba tí wó, máa wò te ká'i mì yì ya tí gàà éno, te , wò 'ví ko ta yí ndii to tí nó náa yí nì ji wò nò gî.

⁴² 'Bí 'duù mbe zì i 'do tí lo sàà kùro gî, má yù i 'do tí lo, je i tí nó náa yí yù nò ji yí. Káa 'bí 'duù delè mbe biya bà wùù i ji wò sàà kùro gî, má gî tacó bà wùù i 'do mì lo, wò 'ví biya lá.

Có gítí bà bàkà tó i ji ndâ mbe bàkà vò i ji ndoo

⁴³ «Ndâ ká gù ndoo táánò 'dè có máa, ndoo 'ví zè ndâ mbe bàkà tó i ji ndoo ñikì maa, wàa ndoo 'ví sogo ndâ mbe bàkà vò i ta ndoo.

⁴⁴ Káa ye kpónó kù 'dè có ji yo, máa, yo delè 'ví zè ndâ mbe bàkà vò i ta yo ñikì go bà zè ndâ mbe bàkà tó i ji yo. Yo delè 'ví 'deke tí yo ji Mbíri máa yí 'ví bàkà nambeè ji ndâ mbe kù mèèkè'i tí yo.

⁴⁵ Yo kpolo tí có tí nó náa ye kù 'dè ji yo nò, tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ mbe bàkà tó i go i mì Bu yo Mbíri á gbíri, tí mbe si ri kù co ta ngba wó ji ndâ tó 'duù ta ndâ vò 'duù, delè mbe si mù kù nì mí gbí nji mì ndâ tó 'duù ta ndâ vò 'duù 'vii ká 'vii.

⁴⁶ Káa yo má zè ñikì maa káa ndâ 'duù ñinò mbe kù zè yo ñikì maa nó cuki, nderè bà bàkà tó i mì Mbíri ji yo 'ví dù a yè? Ñinò me gbèe ña i tí nó náa ndâ 'duù ñinò náa a kù 'dè máa ndú a ndâ vò 'duù nó kù bàkà lá?

⁴⁷ Yo delè má 'vee káa 'bi ndâ nambe yo cuki, 'bè gbí òkò tí yo ta ndâ 'bí ña tende ña ndâ 'duù 'ví dù a yè?

⁴⁸ «Má éno, yo dù ta tó muu yo, tacó Bu yo á gbíri a 'duù ñinò ta tó muu wó!

6

Jézù kpo-gbí-tà-tù ndâ 'duù máa ndú 'ví kò-kò ta bà bàkà tó i lá

¹ «Yo kpolo tí yo, máa yo 'ví gbaa tí yo ta o tí nó náa yo má kù bàkà tó i ta rè mì Mbíri nó ji ndâ 'duù tacó wàa ndú 'ví ñò yo, nó lá. Yo má bàkà éno, Bu yo tí Mbíri á gbíri bà ko mboo ndâ tó i tí nó náa yo bàkà nó ji yo wálá.

² «Má éno, yo má kù koni ndâ mbe yê, yo 'ví si bà kò-kò tí ji ndâ 'duù mí to. Yo delè 'ví gbaa tí yo tí go ña i mì ndâ mbe bàkà nambeè-ro náa ndú kù bàkà ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ 'duù, delè ta ndi tí ndâ kpokèjì, tacó bà tù ngba ndú wàa ndâ 'duù 'ví wu ta gbí ndâ yì, nó lá. Yo kpolo tí yo, máa 'bí tó i náa ndú káká'i gí bà 'de 'do mì Mbíri gí tàkò ndâ i mì ndú náa ndú bàkà nò á bìnì bà wu gbí ndú mì ndâ 'duù á muu to tí nó, nó wálá.

³ Yo má kù koni ndâ mbe yê, yo 'ví bàkà gbí kóó, tacó wàa, à kpèti káa ndâ kpóló-kpolo kómbe yo, ndú 'ví ñò lá.

⁴ Yo koni ndâ mbe yê mí tàbèngì, tacó Bu yo tí mbe kù ñò ndâ i tí nó náa yo kù bàkà ta kpèti yo á tàbèngì nó 'ví ko ta mboo tàkò ndú ji yo.

Gítí bà 'deke tí ji Mbíri

⁵ «Ta o tí nó náa yo má kù 'deke tí yo jì Mbírì nó, yo 'ví si bà kọrọ có bà bàkà go ọ̀a i m̀i ndà mbe nambeè-ro, náa ndú kù r̀ò tíyò á kùrọ ndà 'duù ta ndi tí ndà bàndò bà kili ndà Jùdèyà gí bà ùlù Mbírì, delè ta ndi tí ndà bà njèè ndà kpokèjì náa ndà 'duù kù 'va có tí me mbè tacó wàa ndú 'ví ọ̀ò ndà yì, nó lá. Yo te mí gbí muu yo máa, tó i náa ndú bà 'de gbí ọ̀a bà 'deke tí ndú nò káa bà wu gbí ndú m̀i ndà 'duù á muu to tí nó cuki.

⁶ Ta o tí nó náa yo má kù 'deke tí yo á jì Mbírì nó, yo 'ví yèè ndi yo á gí ndi 'do gbí òkò tí ndà 'duù ta kpéetí yo, wàa yo 'ví 'deke tí yo jì Bu yo tí nó náa yo ọ̀ò yí ta rọ yo lá nò, bìndi Bu yo tí mbe kù ọ̀ò ndà i tí nó náa á kù bàkà ndú gbí kóó nó, bà ko mboo bà 'deke tí yo nò jì yo.

⁷ Yo delè 'ví si bà 'deke tí yo ta bà 'vanda mbè có cúú-cu-cù ta gbí wálá go i m̀i ọ̀a ndà 'duù ọ̀nó mbe ọ̀ò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá, nó mí to. Tacó ndà ọ̀a ndà 'duù tí nò kù kọrọ có máa, Mbírì kù sè t̀ù wó tí bà 'deke tí ndà yì tacó ndà yì ni bà 'vanda có ngé má. Káa, à me éno là.

⁸ Yo mèlè ndi ndú lá. Tacó yo tà kpétí má zi tí yo ta bà 'vanda mbè có lá, Bu yo tí Mbírì ọ̀ò ọ̀a i tí nó mbe 'vii ta yo nó ni sàà á kùrọ o bà 'deke tí yo nò gí.

⁹ Má éno, yo 'ví 'deke tí yo ká go éno máa,
<Bu ze mbe kù dù gbírì,
à ùlù r̀è lo.

¹⁰ Gí gí bà dù t̀i gba.

À 'ví bàkà go có m̀i lo á muu to tí nó,
á go ọ̀nó gbírì.

¹¹ Je i-zó-zò m̀i ze náa ze kù zò ta r̀i 'dáá gí nó wúnó jì ze.

¹² Wò delè 'ví si có gítí ndà vò i m̀i ze mí to go ọ̀nó náa ze si ta có gítí ndà vò i m̀i ndà 'bí ka ze mí to gí nò.

¹³ Wò delè 'ví si ze mí gbí ndà i ọ̀nó mbe kù eendi ze gítí vò i nó lá.

Káa wò 'ví ja ze á 'do 'bí Vò-'duù-tí-nò gí.>

¹⁴ «Yo má si có gítí ndà vò i ọ̀nó náa ndà 'bí 'duù bàkà mítí yo nó mí to gí, Bu yo tí nó á gbírì nó bà si có gítí ndà vò i ọ̀ndi yo mí to delè gí.

¹⁵ Káa yo má biya bà si có gítí ndà vò i ọ̀ndi ndà 'bí ka yo mí to gí, Bu yo bà si có gítí ndà vò i ọ̀ndi yo mí to delè wálá.

Có gítí bà kònò go

¹⁶ «Ta o tí nó náa yo má kù kònò go tacó bà 'deke tí yo jì Mbírì nó, yo 'ví volo gbíro yo go ọ̀a i m̀i ndà mbe nambeè-ro, nó lá. Ndú kù kpili gbíro ndú, tacó wàa, ndà 'duù 'ví ọ̀ò tí ni éno máa, ndà yì kù kònò go. Yo te mí gbí muu yo, máa, ndú 'de i tàkò nètè m̀i ndú gí.

¹⁷ Ta o tí nó náa yo má kù kònò go nó, yo 'ví te banga ta bà 'viindi se muu yo, ta bà tọrọ bà mí gbíro yo,

¹⁸ tacó wàa, à káa Bu yo tí mbe kù ọ̀ò ndà i ọ̀nó mbe kù bàkà tí gbí kóó nó cuki ká 'ví ọ̀ò ni . Bìndi Bu yo tí mbe ọ̀ò ndà i ọ̀nó 'dáá náa á kù bàkà ndú tàbèngì nó bà je tó i jì yo.

Bà kọrọ có kpolo ma gítí ndà i muu to tí nò

¹⁹ «Yo si bà kọrọ có kpolo ma ká gítí bà bì gálá, wàa yo 'ví kili ndà i m̀i yo mí gbí mí muu to tí nó cuki mí to. Tacó ndà ki, ta ndà sù, ta ngbàza bà m̀i ndà i tí nò gí. Ndà mbe ngbà delè bà ngbà ndà 'bí gí.

²⁰ À nìkì go éno máa, yo je mbí yo kpolo a i gítí bà bì ndà gálá bà kili ndà i m̀i yo a i mí gbírì, tí bàndò tí nó náa ndà i gbì ngbàza tí lá, ndà ki mbe kù da i, ta ndà sù mbe kù p̀i i, ta ndà 'duù mbe kù ngbà i delè á ká wálá nò.

²¹ Tacó njembí 'duù ta o 'dáá gí kù dù ká tí bàndò ọ̀nó ta ndà i m̀i wó kù dù tí nò.

Ro 'duù a kùpò mì dùi wó

²² «Ro 'duù a kùpò mì dùi wó. Ro 'duù má kù zeke'o ngbàrángà'i, gbí éno máa, dùi wó 'dáá gí gbí ngba'o;

²³ káa ro 'duù má zeke'o niki maa lá, dùi wó 'dáá gbí 'dí'di'o. Káa ro 'duù má yoo gí, o bà me ji yí a njíkirí.

À gbo gbù sè á mí nje ngá sósò'ò lá

²⁴ «'Bí 'duù jé mbe bàkà nèté ji ndâ 'duù sósò'ò ta njembí wó gbaànjé nò wálá. Yí má zè 'bí 'duù gbaànjé niki maa, yí bà dù ta 'bí me ta njembí wó dúú-dúú lá. Yí má kù te duù mítí 'bí 'duù gbaànjé, yí bà si 'bí ka wó tí i maa-maa wálá. Má go éno, wotí bà zèè Mbíri ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gí ta njembí lo gbaànjé delè wálá.

²⁵ «Má éno, ye kù 'dè có ji yo, máa, njembí yo 'ví si bà mù gítí bà 'vala yo, máa, <Ze taàbé 'ví zò a yè! Ze taàbé bà njù a yè!> mí to. Yo delè 'ví tee njembí yo mítí dùi yo, máa, <Ze bà yuu a ña yè, wè!> nò lá. À dú káa yúco máa, có 'válá kpolo ndii có i-zó-zò gí, bìndi có dùi 'duù kpolo ndii có bòngó gí.

²⁶ Yo tala bà zeke káa ndâ nuù mbe kù o co gbí pípiri gi. Ndú jé rò nji ña lá. Ndú delè jé kili i 'do gbí ní mí gbí gálá lá. Káa ta ña ñinò 'dáá gí, Bu yo tí nó gbíri nó kù ko ndú ta i-zó-zò. À kpónó má je 'bí 'duù gbaànjé, wàa à 'ví je 'bí nuù gbaànjé, wàa à 'ví ya gí bà mà ndú, áa bà 'de i me gbolò á i 'do gbí 'di?

²⁷ Káa ta ndâ bà gu tí yo tí nó 'dáá nò, ku kpónó má gí tacó bà zi 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo á kpónó mí to nò, wotí mì 'duù tí nó bà dù gítí bà 'dè có ji ku máa, yí si yí nji'dí gi, bà dù kuu tí?

²⁸ «Yo delè kù mù njembí yo tacó ndâ bòngó tacó yè? Yo tala káa bà zeke ndâ 'vi mù gbí jìlì gi. À tí ndú me 'bì bà gò bòngó lá.

²⁹ Káa ye kù 'dè có ji yo máa, à kpèti káa Sólómòni, tí gbolò gba táánò náa áa mì wó a ndâ banga i mbe ògbù ta ña wálá nó, yí jé yuu 'bí ña bòngó ta banga tí ndii 'bí 'vi mù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'vi mù tí nó lá.

³⁰ Káa Mbíri má te ña banga tí nó mítí ndâ 'vi mbìli sínò, náa à taàbé dè nó bà doo ndú ta wu 'dáá gí, gí, yí bà je mbí wó gítí bà je bòngó ji yo wálá, ndâ mbe kpùrù-kpùrù njembí?

³¹ «Má éno, yo si bà mù mbí yo gítí có máa, <Ze wúnó bà zò a ña yè? Ze bà njù a ña yè? Ze bà 'de bòngó ngòò wè?> mí to!

³² Tacó à 'dáá nò a ndâ kpóló-kpolo ña bà koṛo có mì ndâ 'duù ñinó mbe tee njembí ndú mítí Mbíri lá nó ká nò. Bu yo tí nó á gbíri nó ñò ña ndâ i ñinó tí ndâ kpóló-kpolo i tacó 'válá mì yo nó ni gí.

³³ Má éno, yo zèè kùro a có gítí bà dù tí ndâ 'duù mì Mbíri, ta có gítí bà bàkà ndâ i ñinó mbe lè á kùro Mbíri lá nó á má kózò gí, bìndi a Mbíri ká bà wu sè ndâ i ñinó náa yí ñò mbe 'vii ta yo nó ji yo delè.

³⁴ Má éno, yo si bà mù njembí yo gítí taàbé mí to. Tacó yo cee ta ndâ có ñindi wúnó lá. À káa taàbé ká bà ñò 'dóó kpokèjì mì wó.

7*Bô là ngomè tí ka wó, si ñindi wó á mítí wó*

¹ «Yo 'viiki ndâ 'bí ka yo lá, tacó wàa Mbíri delè 'ví 'viiki yo lá.

² Tacó Mbíri bà 'viiki mítí yo káa cè ña bà 'viiki tí, tí nó náa yo 'viiki mítí ndâ 'bí ka yo nô. À delè bà 'vii i ji yo ká ta gbèe ká'i bà 'vii i tí nó náa yo 'vii ta i ji ndâ 'bí ka yo nô.

³ Má éno, wò kù 'dè có gítí njú-mù á tà ro 'bí ka lo tacó yè, káa kùsìli-mù kuu kpùrù'vù tà ro lo?

4 Wò bà 'de nje lo kòtí 'di, wàa wò 'ví 'dè ta có ji 'bí ka lo, máa njú-mû kuu tà ọ wó, náa kùsìlì-mû má kuu kácá tà ọ lo?

5 Ja a kùsìlì-mû tí nó mbe mbi mí tà ọ lo nó kùro má kózò gí, bìndi wò 'ví gi òlò njú-mû 'do tà ọ nambe lo, ta ọ lo ngbáràngà'i, ndí lo mbe nambeè-ọ.

6 «Je i-Mbíri ji ndâ bô lá. Ndú bà 'visì tí ndú bà ọ wò. Wò delè 'ví kaa banga nji wú'dè mí to á 'bá ta ndâ nguù tí lá, tacó ndú bà jaaka gbí ta to.

Yù i 'do mì Mbíri ta njembí lo gbaànjé

7 «Wò má yù i ta njembí lo gbaànjé, áá bà je i tí nó ji wò gí. Wò má pà i ta njembí lo gbaànjé, wò bà 'de i tí nó gí. Wò má gbà njekejì muu 'duù ta njembí lo gbaànjé, yí bà njaanga njekejì ji wò gí.

8 Tacó à kù je i ta o 'dáá gí ji ndâ 'duù ñinó mbe yù i nô. Ndâ mbe pà i ta o 'dáá gí kù 'de i. Bìndi à kù njaanga njekejì ta o 'dáá gí ji ndâ mbe gbà njekejì.

9 'Viì mì 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo nó kpónó má wa go mítí wó, 'duù tí nó bà je kpúrú díí ji 'viì tí nó máa yí zò gí?

10 'Viì mì 'bí 'duù gbí òkò tí yo nó kpónó má yù yâ-sè 'do tí bu wó, 'duù nó bà je yâ-kpoo ta já kpoo tí ji 'viì mì wó bìndi yâ-sè gí?

11 Káa ndâ vò 'duù, á go yo nó, má ni bà je tó i ji ndâ 'viì mì yo gí, Bu yo tí Mbíri á gbíri bà ni bà je tó i me gbolò ndii ndâ ñindi yo nó gí ji ndâ mbe yù i 'do tí wó wálá?

12 «Co ta ndâ 'bí ka lo ká tí ña kpokèjì tí nó náa à gbí muu lo máa ndú 'ví co ta wò tí nô. Ñinò a gbí ndâ có mì Mòze, ta ndâ i tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri ñibà ndú ji ndâ 'duù nó, ká nó.

Bà ya gí 'bá mì Mbíri me có 'di lá

13 «Wò má ñò kpokèjì gití 'bá rù-rù-rù, co a i tí, kpokèjì tí nó ngáá-nga-nga, náa ndâ 'duù me mbè kù 'va co tí nó bà ya ta wò gí nje ku.

14 Káa kpokèjì 'válá a làmbu kpokèjì tí nó rù-rù-rù, ta ndâ zèngè i tí, náa ndâ 'duù me mbè là kù pembee tí ndú pembee co tí nô.

Kiyà jò ngo lá

15 «Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ sú mbe ma có mì Mbíri. Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ tó 'duù, káa ndú a cèè ndâ zò-'boo.

16 Yo bà ñò ndú ni ká 'do tí ña bà bàkà ndâ i mì ndú, go bà ñò ña mú ni 'do tí ndo wó. Mú-bàà kù rì káa ndo bàà, bìndi 'belè kù rì káa rì 'belè.

17 Tó mú kù rì káa tó ndo mú. Bìndi vò mú delè kù rì káa vò ndo mú.

18 Tó mú bà rì vò ndo mú wálá, delè vò mú bà rì tó ndo mú wálá.

19 Káa áá kejì gí bà da mú ñinó mbe kù rì vò ndo mú nó, wàa à 'ví doo ta wu.

20 Má éno, yo bà ñò ndâ sú mbe ma có mì Mbíri ni 'do tí cè ña bà bàkà ndâ i mì ndú.

21 «Yo kojo muu yo máa, ndâ 'duù ñinó mbe kù 'dè có máa ye a mbe tí ndâ yì ta tiri nó bà yee gbíri wálá. A káa ndâ mbe kù bàkà go có mì Bu ye ká bà ñò gbíri.

22 Ye kù 'dè có tí nó ji yo, tacó ndâ 'duù me mbè ta ndòngbú o wúnò bà 'vee ye gbí ngbàngà mì Mbíri, máa, <Ze táánò ma có mì Mbíri ta rẹ lo lá, mbe tí ze? Ze táánò mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta rẹ lo lá? Ze táánò bàkà ndâ se rẹ ta rẹ lo lá?>

23 «Bìndi ye bà 'visì có ji ndú, máa, <Ye jé táánò ñò yo ni lá. Yo co 'do tí ye ngé gí kàzò, ndí yo ndâ vò 'duù.>

24 «Má éno, 'duù ñinó mbe 'di ndâ có mì ye nó, bìndi yí giì bàkà go ndâ có mì ye náa yí 'di nó, go mbe bì 'bá ta muu tí wó, mbe bì 'bá mì wó mí pí díí.

25 Bìndi mù giì nì mítí, ngo giì ò có tà, gbolò pípiri giì pì, káa 'bá tí nó 'va tí to lá, tacó à sè tà mí pí díí.

26 Káa 'duù ñinó mbe 'di ndâ có mì ye nó, káa yí bàkà go ndú lá nó, go mbe ñónókó mbe sè tà 'bá mì wó mí pí nji ngoò.

²⁷ Mù mâ giì nì , ngo giì ò có tà , pípiri mâ giì pì ta wotí tí , 'bá tí nò giì ki'viki gí to, 'bùrùkù gí.»

²⁸ Jézù mâ giì cee bà 'dè ndâ có mì wó gí, nje ndâ 'duù 'dáá gí, giì 'dèè gí.

²⁹ Tacó yí 'dè jì ndú 'dáá káa ndâ wu có mbe ya gí gbí muu ndú, me ndâ 'vìri có go i mì ndâ mbe 'di gbí tàkìi mì ndú nó lá.

8

Serè bà cee vò cì 'do tí 'bí 'dakò

¹ Ndâ Jézù ta ndâ mbè ndâ 'duù tí nó mbe kaa ya gí mì wó pí gú nó mâ giì kaa 'do pí gú gí gí tàbù to gí,

² 'bí 'dakò tí mbe cì giì gí gí mì wó, bìndi yí giì zèè kò Jézù ta bà 'deke tí wó jì yí, máa, «Go bà yuku cì tí nó tí ye nó má kuu tí lo, wotí bà si kútí ye 'ví dù ngbàrángà'i kuu tí lo, buù.»

³ Jézù mâ giì 'di có tí nò náa mbe cì tí nò 'dè nò, yí giì ya'va 'bì wó ya gí bà gbala ta yí, ta bà 'dè có, máa, «Go kuu tí ye. Dù ta ngbàrángà kútí lo.» À káa póó bà 'dè có tí nò mì Jézù, cì giì cee 'do tí 'dakò tí nò gí.

⁴ Bìndi Jézù giì 'dè có jì yí, máa, «'Di có tí nó náa ye kpónó bà 'dè jì wò nô. Ya kpédélé'i gí bà túbà tí lo jì bu-Mbíri. Bìndi wò 'ví cì i jì Mbíri go có mì Mòze, tacó bà túbà jì ndâ 'duù máa cì cee 'do tí lo gí. Wò 'ví túbà tí lo jì 'bí 'duù gbaànjé á kùro bà ya wò gí mí bu-Mbíri lá.»

Jézù 'vala bòò mì kùro ndâ àsikéri mì ndâ Rómánò

⁵ Jézù giì nje nó ya gí gbí gbata Kàpàrànwùmù. Mâ giì zeke'o, 'bí 'dakò tí kùro ndâ àsikéri mì ndâ Rómánò zì'duù-vò (100) giì gí gí mì wó, bìndi yí giì 'deke tí wó jì yí, máa,

⁶ «Bòò mì ye gbele've mí to ta sé gbí tí wó ngé ndii gí, buù.»

⁷ Jézù mâ giì 'di có tí nò, yí giì 'visì có jì 'dakò tí nò, máa, «À nìkì ma. Ye kèjì gí bà 'vala yí.»

⁸ Káa 'dakò tí nò giì 'visì có jì Jézù, máa, «Ye 'vii tí 'duù ñinó náa wò 'ví gí gí 'bá mì ye lá, buù. 'Dè káa có ta nje lo cuki 'do tí bàndò tí nó kpónó náa wò kuu tí nô, wàa bòò mì ye bà 'de 'v alá gí.

⁹ Tacó ye a 'duù ta ndâ kpo-kpò 'duù kùro ye kuu tí , náa ye kù 'di có mì ndú. À delè kuu tí tàkò ye a ndâ àsikéri mbe kù 'di có mì ye, náa ye má 'dè có jì 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndú, máa, «Bàkà i ñinó!» Yí kù bàkà ; ye má 'dè có jì 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndú, máa, «Ya éno!» Yí kù ya go có tí nò. Ye má tè'é tí 'duù máa, «Gì!» Yí kù gi go có mì ye nò. Ye má 'dè có jì bòò mì ye máa, «Bàkà i ñinó!» Yí kù bàkà i tí nò.»

¹⁰ Jézù mâ giì 'di ña có tí nò náa 'dakò tí nò 'dè nò, nje wó giì 'dèè gí. Bìndi yí giì 'dè có jì ndâ 'duù tí nó mbe kù ɾu ndi wó nó, máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco, máa, ye jé 'de 'bí 'duù gbaànjé mbe tee njembí wó mítí Mbíri, kpèti 'do gbí òkò tí yo tí ndâ Ìzìriyéli, go i mì 'dakò tí nó lá.

¹¹ Ye kù 'dè có jì yo ta kponje tí wálá, máa, ndâ 'bí tende ña ndâ 'duù ta ndòngbú o wúnò bà kaa 'do muu to tí nó 'dáá gí gí bà zò i ta ndâ Àbiráámò ta Ìzákò, ta Jàkòbè gbí gbèe ká'i ta líkí'o tí ndú gbí ngbàngà mì Mbíri.

¹² Bìndi àà bà giì mò yo tí ndâ Ìzìriyéli, tí ndâ 'dóó 'vii gbí ngbàngà mì Mbíri nó gí gbí 'dí'di'o, tí bàndò bà wa gbí, ta bà zò gbí tí ta sé'i.»

¹³ Jézù mâ giì 'dè có jì ndâ mbè ndâ 'duù tí nó cee gí, yí giì 'visì có jì kùro ndâ àsikéri mì ndâ Rómánò tí nò, máa, «Má éno, ya gí 'bá mì lo, wàa có tí nó náa wò tee njembí lo á mítí nò bà bàkà tí gí, tacó wò ùnje gí, máa, ye kpèti má 'dè káa có ta nje

ye sínò, bòò mì lo bà 'vala 'do gbí nò'o gî.» À káa pòó bà 'dè có tí nò mì Jézù, bòò mì 'dakò tí nò gii a gí yaà 'do gbí nò'o mì wó gî.

Jézù 'vala ndâ na gê Piyétòrò ta ndâ 'bí 'duù 'do gbí ndâ nò'o

¹⁴ Jézù gii nje nó 'do bàndò bà 'de tí ndú ta kùro ndâ àsikèrì mì ndâ Rómánò nò ya gí 'bá mì Piyétòrò. Yí mà gii yee kà, yí gii 'de na gê Piyétòrò kuu tísì ta cò'o gbí dii wó.

¹⁵ Yí mà gii zèè 'bí niì tí nó, cò'o ngé gii dò 'do gbí dii wó gî. Bìndi yí gii a gí yaà ya gí bà bàkà i-zó-zò jì Jézù.

¹⁶ Ta 'dè'o mì gbèè rì tí nò náa Jézù 'vala ta na gê Piyétòrò 'do gbí nò'o nò, ndâ 'duù gii kaa ndâ 'duù nìno ta ndâ i-gbì-muu ndú nó, ta ndâ 'duù nìno ta nò'o tí ndú nó ya tí jì Jézù. Jézù gii mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù tí nò ta nji có gbaànjé. Bìndi yí gii 'vala ndâ mbe nò'o,

¹⁷ go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè sàà gî, máa, «Yí bà 'vala ndoo 'do gbí ndâ nò'o mì ndoo; yí delè kaa ndâ nji sé'i 'do gbí dii ndoo 'dáá gî,» nò.

Bà dù tí mbe ru ndi Jézù me có 'di lá

¹⁸ Jézù mà gii nò ndâ 'duù kaa gí gí mì wó me mbè ngé ndii gî, yí gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, ndâ yì di kápá gí tìto.

¹⁹ 'Bí 'dakò tí mbe 'di gbí tàkì mì ndâ Jùdáyà mà gii 'di có tí nó, yí gii 'visì có jì Jézù, máa, «Mbe nìbà i, áá bà ja ye 'do tàkò lo káa go ngo.»

²⁰ Káa Jézù gii 'visì có jì 'dakò tí nó, máa, «Ndâ guù mì ndâ ngàmbé kuu tí. Ndâ bàndò bà tèrì mì ndâ nuù tí nó mbe kù o co gbí pìpìrì nó 'dáá gî kuu tí, káa bàndò bà tí tàmuu 'Vii-mi-'Dakò á mítí wálá.»

²¹ Mà gii zeke'o bà-i-nò 'bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kù ru ndi Jézù nó gii 'dè có jì yí, máa, «Buù, si ye má ya gí bà duu ku bu ye, má kózò gî, bìndi ye 'ví dele ndi ye gí gí ba ru ndi lo.»

²² Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò có mì 'dakò tí nó, máa, «Gì gí bà ru ndi ye, wàa wò 'ví si ndâ ku 'ví duu ndâ 'dóó ku mì ndú.»

Jézù ro gundiri mí tíyò

²³ Bìndi bà 'dè có mì Jézù jì 'dakò tí nó, yí gii nje nó ya gí gbí gbâ, bìndi ndâ mbe tala có mì wó gii oloko gí tàkò wó gbí gbâ kà.

²⁴ Mà gii zeke'o, gundiri gii 'bità bà pì tí ña nìno náa ngo kù gii 'bità có bà gbàngà gí gbí gbâ. Káa Jézù ta o tí nò kuu tísì kù tè rì gbí gbâ.

²⁵ Bìndi ndâ mbe tala có mì wó mà gii nò máa, i kù gii voló-volo, ndú gii gbà yí 'do muu rì. Yí mà gii ziya gî, ndú gii 'dè có jì yí, máa, «'Vala ndoo, buù, tacó ndoo kù mí-mi!»

²⁶ Káa Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo kù cì gúku tacó yè? Yo tee njembí yo mítí Mbírì me jé'déé gí le!» Bìndi yí bà-i-nò gii a gí yaà, yí gii do mítí ndâ gundiri tí nò mbe kù pì nò, ta kápá tí nò mbe kù gbàngà nò. Ndâ i tí nò só gii rò tíyò ngbi-ngbii gí.

²⁷ Nje ndâ mbe tala có mì Jézù náa ndú ta ndú gbí gbâ nò 'dáá gî, gii 'dèè gí. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «A ña wotí tí 'dakò yè ká éno, náa ndâ gundiri ta kápá kù 'di có mì wó nó?»

Ndâ 'bí 'dakò gbí to Gàdàrà ta ndâ i-gbì-muu ndú

²⁸ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mà gii di ngo gí tìto kápá á 'bí to ta rẹ to tí nò a Gàdàrà, ndú gii 'de ndâ 'bí 'dakò sósò'ò tí ndâ 'duù Gàdàrà, ta ndâ i-gbì-muu ndú, mbe co 'do gbí òkò ndâ muu'dú. Ndâ 'dakò tí nò tii tí ndú mítí kpokèjì tí nò mbe co rẹgbà ndâ muu'dú nò go ndâ gbù kàzà, tí ña nìno náa gbèè 'duù mbe co tí kpokèjì tí nò jì ndú wálá.

²⁹ Káa à káa póó bà gii ò Jézù mí ndú, ndú gii 'bità bà tò kù, máa, «Ákoo 'viì mí Mbíri! À gbí muu lo a có bà bàkà ña yè ta ze? Wò gii tacó bà waa có mítí ze si 'dóó o tí nò gí kùro kálásê?»

³⁰ Káa ta o bà 'de tí ndú nò, ndâ kàdùrúkù me mbè kù zò i á 'dê gbí to tí nò.

³¹ Tacó éno, ndâ i tí nò gbí muu ndâ 'dakò tí nò, nò gii 'deke tí ndú jì Jézù, máa, «Wò má mòkò ze 'do gbí muu ndâ 'dakò tí nó gí, wò 'ví si ze 'ví ya gí gbí muu ndâ kàdùrúkù tí zò.»

³² Bìndi Jézù gii 'visì có jì ndâ i tí nò, máa, «Yo kaa ya !» Ndâ i tí nò bà-i-nò gii kaa 'do gbí muu ndâ 'dakò tí nò ya gí gbí muu ndâ kàdùrúkù go có mí Jézù nò. Bìndi ndâ kàdùrúkù tí nò gii ñjè ta ngèlè ta ndâ i tí nò gbí muu ndú, ndú gii oloko gí tà ngo 'do tí ñjè gángá ngo, bìndi ndú gii mì ta ngo léé gí.

³³ Ndâ mbe kù gbà ndâ kàdùrúkù tí nò gii kaa ya gí gbí gbata gí bà 'vanda ndi ndâ i tí nó mbe bàkà tí mítí ndâ kàdùrúkù, ta ndâ 'dakò tí nò sósò'ò ta ndâ i-gbí-muu ndú nó gbaànjé-gbaànjé jì ndâ 'duù.

³⁴ Ndâ 'duù gbí gbata mâ gii 'di ndâ có tí nò, ndú gii kaa 'do gbí gbata ya gí mí Jézù. Ndú mâ gii 'de yí gí, ndú gii 'deke tí ndú jì yí, máa yí ñjè nó 'do gbí to 'bá mí ndâ yí gí.

9

Jézù 'vala 'bí 'dakò mbe gbele've gí

¹ Jézù mâ gii di ndi kápá 'do gbí to Gàdàrà gí tito gí gbí 'dóó gbata bà dù yí gí,

² ndâ 'duù gii làngà 'bí 'dakò mbe gbele've gí gí tí jì yí. Jézù mâ gii ò bà tee ñjembí ndú mítí wó, yí gii 'dè có jì 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò, máa, «Zèè ñjembí lo, 'viì mí ye, tacó à si có gítí ndâ vò i mí lo mí to gí.»

³ Káa ndâ 'bí mbe 'di gbí tàkù mí ndâ Jùdèyà gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe tí mí mí Jézù nò mâ gii 'di có tí nò náa yí 'dè nò, ndú gii 'bità bà kòro có gbí ñjembí ndú, máa, «'Dakò tí nò kù bàkà tí wó tí Mbíri ta wotí tacó yè? Yí 'de wotí bà je à-cee-gí gítí vò i mí ndâ 'duù 'do kòtí 'di?»

⁴ Jézù mâ gii ò ña có tí nó náa ndâ mbe 'di gbí tàkù tí nò kù kòro gbí ñjembí ndú nó, yí gii 'vee ndú, máa, «Yo kù kòro ña vò có éno gbí ñjembí yo tacó yè?»

⁵ Bà 'dè có máa, «À je à-cee-gí gítí ndâ vò i mí lo gí,» ká peteke , wèè, a peteke a bà 'dè có, máa, «A gí yaà, wà wò 'ví nó nó?»

⁶ Má éno, ye kpónó bà túbà jì yo máa áá mí 'Viì-mi-'Dakò a wotí tacó bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mí ndâ 'duù á muu to tí nó.» Bìndi yí gii 'dè có jì 'dakò tí nó mbe gbele've gí nó máa, «A gí yaà, wò 'ví te kpâ-sili mí lo, wà wò 'ví ya gí 'bá.»

⁷ 'Dakò tí nò bà-i-nò ngé gii a gí yaà, bìndi yí gii ñjè nó kù ya gí 'bá go có mí Jézù nò.

⁸ Nje ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa ya gí mí Jézù nó 'dáá gí gii 'dèè ta gúku bà ò 'dakò tí nò kù nó nó gí. Bìndi ndú gii ùlù Mbíri tacó bà je ña wotí tí nó á jì ndâ 'duù.

Bà tè'é tí Màtéyò

⁹ Jézù mâ gii ñjè nó 'do tí bàndò bà 'vala 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò, yí gii ò 'bí 'dakò tí Jùdèyà tí mbe kù kili i-míri mí ndâ Rómánò, ta ɾé wó a Màtéyò, kù kì tí wó to á bàndò bá gò i-míri. Bìndi yí gii 'dè có jì Màtéyò, máa, «Gí gí bà ɾu ndi ye.» Màtéyò bà-i-nò gii a gí yaà, bìndi yí gii ya gí bà ɾu ndi Jézù.

Jézù zò i ta ndâ vò 'duù

¹⁰ Si Jézù kù zò i ta ɾi tí nó á 'bá mí Màtéyò, ndâ 'bí ka nèté mí Màtéyò me mbè, ta ndâ ña ndâ 'bí 'duù mbe kù gbètèkè tàkù mí ndâ Jùdèyà gii kaa gí kù zò i ta ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mí wó gbí gbèè ká'i.

11 Ndâ 'bí mbe kù kpolo tí tàkì m̀ ndâ Jùdèyà m̀ g̀ nò ña i tí nò, ndú g̀ 'vee ndâ mbe tala có m̀ Jézù, máa, «Mbe nìbà i jì yo kù zò i gbí ká'i ta ndâ 'duù ñinó mbe 'vii tí ndâ 'duù náa cèe 'duù 'ví zò i ta ndú gbí tàkì m̀ ndâ Jùdèyà lá nó tacó yè»

12 Jézù m̀ g̀ 'dì ña 'vé tí nó náa ndâ 'duù tí nò kù 'vee ta ndâ mbe tala có m̀ wó nò, yí g̀ 'visì có jì ndú, máa, «A ndâ 'duù ñinó ta sé'i tí ndú nó ká kù pà mbe yeè. Ndâ 'duù ñinó ta sé'i tí ndú wálá nó pà mbe yeè lá.

13 Má éno, yo 'viiki gbí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà m̀ Mbírì éno máa, <À tí ye tí Mbírì a go bà nò yè ɾo ndâ 'duù; go bà ci mbelè ndâ nò jì ye tí ye wálá.>

Ye delè g̀ me tacó bà tè'é tí ndâ tó 'duù lá, ye g̀ a i tacó tí ndâ mbe bàkà vò i.»

'Vé gítí nderè bà kònò go m̀ ndâ mbe tala có m̀ Jézù lá

14 Ta o tí nò, ndâ 'bí mbe tala có m̀ Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù g̀ g̀ g̀ m̀ Jézù, bìndi ndú g̀ 'vee yí, máa, «Tacó yè, káa ze ta ndâ mbe kpolo tí tàkì m̀ ndâ Jùdèyà kù kònò go ta ɾi bà kònò go m̀ ndâ Jùdèyà, káa ndâ mbe tala có m̀ lo kònò go lá?»

15 Káa Jézù g̀ 'visì có jì ndú, máa, «Ndâ kpóló-kpolo kómbe mbe kò niì jé kù kònò go ta o tí nó náa kómbe ndú tí nó náa à kù ko niì m̀ wó g̀ 'bá nó má kuu ta ndú? Káa o bà je mbe kù kò niì tí nò 'do gbí òkò tí ndú bà g̀ ká g̀, bìndi ndú bà g̀ kònò go ta o tí nò.

16 À da ngú kò mí pí ká kò lá.

17 'Bí 'duù jé mbe fuu pe ngú cù mí gbí ká kàrà ñinó ta gbí wó wuuku g̀ nó wálá. Tacó yí má bàkà éno, ta o tí nó náa pe ngú cù bà g̀ niì nó, kàrà tí nò bà ba g̀. Bìndi yí bà bè gbí ndâ kàrà ta pe só g̀. Tacó éno, à ta o 'dáa g̀ kù fuu pe ngú cù ká mí gbí kpóló-kpolo kàrà tacó bà kpolo tí ndâ pe ta kàrà.»

Jézù 'vala ndâ 'bí 'vinì ta 'bí niì

18 Káa si Jézù kálásè kù 'dè có jì ndâ mbe tala có m̀ Jòvànì, 'bí 'dakò tí gbolò 'duù g̀ g̀ g̀ m̀ wó, bìndi yí g̀ zèè kò wó mí kùɾo ndâ 'duù 'dáa g̀, ta bà 'deke tí wó jì yí, máa, «Nájú ye cee g̀, káa ye kù 'deke a tí ye jì wò, máa wò 'ví ya g̀ bà tee 'bì lo mítí wó wàa yí 'ví 'vala jì ye.»

19 Jézù m̀ g̀ ǹjè nó kù ya g̀ 'bá m̀ gbolò 'duù tí nò, ndâ mbe tala có m̀ wó g̀ kaa kù ɾu ndi wó.

20 Káa si ndú muu nó, 'bí niì náa mbelè kù yee tí wó ta ndoò muu'bì-nje só g̀ g̀ có kapí Jézù, bìndi yí g̀ zèè nje bongo tí wó,

21 ta bà koɾo có, máa, «Ye kpètí má zèè káa nje bongo tí wó, ye bà 'de 'válá g̀.»

22 Jézù m̀ g̀ 'visì tí wó g̀ ndiì, yí m̀ g̀ nò niì tí nò, yí g̀ 'dè có jì yí máa, «Zèè njembí lo, nájú ye, tacó bà tee njembí lo mítí ye 'vala wò g̀.» 'Do tí bàndò tí nò, mbelè tí nó mbe kù yee 'do tí niì tí nò, nó ngé g̀ ɾò tíyò g̀.

23 Jézù m̀ g̀ yee 'bá m̀ gbolò 'duù tí nò, yí g̀ 'de ndâ 'duù kù wa ku tà'i ta wotí ká tí.

24 Bìndi yí g̀ 'dè có jì ndú, máa, «Yo ǹjè g̀ sè 'do tà'i tí nò g̀. Làmbu 'vinì tí nò cì me cí-cì lá. Yí kù tè a ɾi.» Káa ndâ 'duù tí nò g̀ 'bità bà ɾo Jézù ta ña có m̀ wó nò ɾó-ɾo.

25 Káa ndú m̀ g̀ ǹjè g̀ sè go có tí nò g̀, Jézù g̀ ɾi g̀ tàkò ku 'vinì tí nò tà'i. Yí m̀ g̀ zèè 'bì wó, 'vinì tí nó g̀ a ɾò tíyò.

26 Tàwo ngú có tí nò g̀ ya cee gbí to tí nò 'dáa g̀.

Jézù 'vala ndâ 'bí mbe sú ɾo

27 Ta o bà ǹjè nó m̀ Jézù 'do bà 'vala nájú gbolò 'dakò tí nò, ndâ 'bí mbe sú ɾo sósò'ò g̀ ɾu ndi wó ta bà tò kù á tàkò wó ta kòcò ndú ngéé g̀ yaà, máa, «Áá 'Viì kòtí Dàvidè tí Bìndi-Mbírì, áá 'Viì kòtí Dàvidè, ɾò yè ɾo ze!»

²⁸ Jézù mà giì rì jí tà'i ta o bà yee yí 'bá gî, ndâ mbe sú ɾo tí nò giì rì jí tàkò wó. Bìndi yí giì 'vee ndú, máa, «Yo wálá ùnje gî, máa ye bà 'vala yo gî?» Káa ndú giì 'visì có jí yí, máa, «Ze ùnje gî, buù.»

²⁹ Jézù mà giì 'di có tí nó náa ndâ mbe sú ɾo tí nò 'visì jí tàkò 'vé mì wó nò, yí giì gbala ɾo ndú ta bà 'dè có jí ndú, máa, «Ye bà njaanga ɾo yo gî, tacó yo ùnje ta njembí yo gbaànjé gî, máa wotí bà bàkà éno kuu tí ye.»

³⁰ Jézù mà giì 'dè có tí nò, ɾo ndâ mbe sú ɾo tí nò só nó giì njaanga tí gî. Bìndi yí giì 'dè có jí ndú ta wotí tí, máa, «Yo kpolo tí nje yo máa, 'bí 'duù gbaànjé 'ví 'di có máa a ye ká njaanga ɾo yo nò lá.»

³¹ Káa ndâ 'dakò tí nò mà giì njè nó 'do bà-i-nò gî, ndú giì nò ta bà ma ɾè Jézù ta ndi tí ndâ 'bá 'dáa gî.

Jézù 'vala 'bí 'dakò tí mbe 'dè có lá ta i-gbí-muu wó

³² À káa pòó bà njè nó mì ndâ 'dakò tí nó náa Jézù njaanga ɾo ndú nó gî, à giì gí ta 'bí 'dakò mbe 'dè có lá ta i-gbí-muu wó jí Jézù.

³³ Jézù mà giì mòkò i tí nò 'do gbí muu 'dakò tí nò gî, 'dakò tí nò ngé giì 'bità bà 'dè có. Bìndi nje ndâ mbè ndâ 'duù tí nó mbe tí mí mì Jézù nó giì 'dèè gî. Bìndi ndú giì 'bità bà 'dè có gbí òkò tí ndú, máa, «À jé nò 'bí ɲa i go éno 'bá Ìzìrìyèlì lá.»

³⁴ Káa ndâ mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà a gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò nìndi ndú giì 'visì có jí tàkò có tí nò, máa, «A Gba-vò-i, tí gba mì ndâ i-gbí-muu, ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù jí yí.»

Jézù nò yè ɾo ndâ 'duù

³⁵ Gbí ndâ o tí nò, Jézù giì nò nó cee gbí ndâ gbata, ta ndâ víi bàndò á sè 'do gbí ndâ gbata 'dáa gî, kù nìbà i, ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí có bà dù Mbíri tí gba jí ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà jí bà ùlù Mbíri, delè ta bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ ɲa ndâ nò'o ta ndâ sé'i 'dáa gî.

³⁶ Káa yè ɾo bà nò ndâ mbè ndâ 'duù tí nó náa Jézù kù nò ta bà nìbà i jí ndú nò giì bàkà yí ngé ndii gî. Tacó à tí ndú a gúku, ndú delè nò 'dóó i nìno náa ndâ yí 'ví bàkà nó lá, tacó 'duù kùɾo ndú wálá, go ndâ rómbo ta mbe gbà ndú wálá.

³⁷ Bìndi yí giì 'dè có jí ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ndâ i tacó bà kili 'do gbí njí ògbù ngé, káa muu ndâ mbe bàkà nèté me njí'dí.

³⁸ Má éno, yo 'deke tí yo jí mbe njí, tacó wàa, yí 'ví tuu ndâ mbe bàkà nèté me mbè tacó bà kili ndú.»

10

Jézù ɾuka ndâ tú mì wó muu'bi-nje só

¹ Jézù giì ɾuka ndâ 'bí 'duù muu'bi-nje só 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí giì je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ta wotí bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ ɲa ndâ nò'o 'dáa gî á bìndi wó jí ndú.

² Nìno a ɾè ndâ 'duù tí nó muu'bi-nje só náa Jézù ɾuka ndú nò: ndâ kpédélé 'duù a ndâ Sìmonè tí nó ta 'bí ɾè wó a Piyétòrò nò, ta ná'vindí wó Àndèréyà, bìndi a ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì tí ndâ 'vii mì Zèbìdèyò,

³ ta Filípò, ta Bàràtòlòmèyò, ta Tòmázò, ta Màtéyò tí mbe kili i-míri, ta Jákòmò tí 'vii mì Àlifèyò, ta Tàdèyò,

⁴ ta Sìmonè tí nó tí tó 'vii-'bá nò, ta Jùdà Ìsìkàrìyòtè tí mbe ba ngbù wó tí Jézù.

⁵ Bìndi Jézù giì tuu ndâ 'dakò tí nó muu'bi-nje só náa yí ɾuka ndú tí ndâ tú mì wó nò, káa ta kùɾo bà tuu ndú, yí giì kpo-gbí-tà-tù ndú, máa, «Yo 'ví 'dò kò yo gbaànjé mí gbí to mì ndâ 'duù nìno mbe kù ùlù ndâ 'bí tende ɲa i bìndi Mbíri nó lá.

Yo delè 'ví ya gí gbí ndâ gbata á gbí to Sàmáriyà lá.

⁶ Yo ya a i gí mì ndâ Ìziriyèlì tí ndâ mbe gírì á go ndâ rómbo gî,

⁷ wàa yo 'ví kò-kò jì ndú, máa, <Kùro o bà gí Gba-gbírì kpónó dooko gî!>

⁸ Yo 'ví 'vala ndâ mbe nò'o,

yo 'ví 'vala ndâ ku,

yo 'ví ɾo kútí ndâ mbe cì,

yo 'ví mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù.

Yo sì wotí bà bàkà ndâ i tí nò náa ye 'deke ndú jì yo nò me sí-sì lá. Má éno, yo delè 'ví je mboo tàkò bà bàkà ndú 'do mì ndâ 'duù lá.

⁹ Ta o tí nó náa yo má kù ya gí muu nó, yo 'ví je 'bí làmbu i tacó bà sì ta ndâ 'bí i ngé gí lá.

¹⁰ Yo 'ví je ndâ 'bí bòngò ta ndâ 'bí tàrà tacó bà 'visì ta ndâ ñinó á tí dèi yo nò á kùro kà lá.

Yo delè 'ví zèè 'bí i go mù-kórò mí 'bì yo tacó bà kpolo tí yo lá. Tacó 'duù má ka wu'o gî, àá bà sì yí sínò wálá.

¹¹ Yo má yee tí to, yo 'ví pà a 'bá mì 'duù ñinó mbe nì <Yo ndi ye nò> jì yo ta njembí wó gbaànjé, wàa yo 'ví dù tí, yee tí o bà ñjè nó mì yo 'do tí to tí nò.

¹² Yo má yee tí 'bá, yo 'ví nì <Ze yee gî> jì ndâ mbe 'bá ta bà cù 'dè ngo cù yo tù-tù-tù mítí ndú.

¹³ Ndú má nì <Yo ndi ze nò> jì yo ta 'dè njembí ndú, yo 'ví dù ta ndú. Káa ndú má biya bà 'visì 'vé jì yo gí, yo 'ví ndii ta nó mì yo, ta nambeè tí nó gbí njembí yo náa yo máa Mbírì 'ví bàkà jì ndú nò.

¹⁴ Yo má yee tí to, káa ndâ 'duù má te wírì mítí yo lá, ndú delè má sè tù ndú tí có mì yo náa yo kù 'dè jì ndú nó lá, ta o tí nó náa yo má kù 'visì tàmuu yo gítí to tí nò, nó, yo 'ví gbà ñjú to, to tí nò 'do tí kò yo gí. Ñinò tacó bà tùbà jì ndâ mbe to tí nò máa, Mbírì bà waa có mítí ndú, káa à me 'do gbí có mì yo lá.

¹⁵ Ye kù 'dè có jì yo ta 'vérè tí wálá, máa, Mbírì bà waa có mítí ndâ mbe to tí nò ta ndòngbù o ta wotí tí ndii bà doo ndâ gbata Sòdómà ta Gòmórà á mì wó ta wu táánò nó gí.

¹⁶ Ye kù tuu yo gí gbí òkò tí ndâ 'duù ta zì'i 'bì yo tacó bà kpolo ta tí yo wálá, go ndâ rómbo á kùro ndâ siingì. Má éno, yo 'ví sì ɾo yo 'ví dù ngílì-ngílì go ɾo àca'ba. Wàa njembí yo 'ví dù 'dèè kpóó go bèègú.

¹⁷ «Yo delè 'ví te mí gbí muu yo máa, ndâ 'duù kèjì gí bà kaa yo ya tí gí gbí ndâ ngbàngà mì ndâ Jùdéyà. Bìndi ndâ gba bà gii waa có mítí yo máa, à gbì yo mí kùro ndâ 'duù.

¹⁸ Àá bà jaka yo ta wotí ya tí gí kùro ndâ kpo-kpò 'duù ta ndâ kpo-kpò gba á muu ye. Káa ñinò bà njaanga jì yo a kpokèjì bà má có tí ye jì ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ kpo-kpò gba, ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nò.

¹⁹ Káa ta o tí nó náa ndú bà gii zèè yo nò, njembí yo 'ví sì bà mù éno máa, yo bà ya gí bà 'dè á kùro ndâ kpo-kpò 'duù kà a ña có yè wè, mí to. Njembí yo delè 'ví mù éno máa, yo 'ví 'dè a ña có yè wè, nò lá. Àá bà wu có tí nó náa yo 'ví 'dè nó mí gbí nje yo kà kùro kà.

²⁰ Tacó ta o tí nó, à me káa yo ká bà 'dè 'dóó có mì yo á 'do gbí muu yo lá. A Bèrì mì Bu ye ká bà je wotí bà 'dè có jì yo.

²¹ «Ta o tí nó, ndâ 'duù bà sì ndâ ná'vìndí ndú ta ndâ 'viì mì ndú jì ku. Ndâ 'viì delè bà 'visì tí ndú tacó bà pà kpokèjì bà ziki ndâ mbe jò ndú.

²² Ndâ 'duù 'dáá gí bà gii sogo yo á muu ye ta o tí nó. Káa 'duù ñinó gbí òkò tí yo mbe 'dò kò wó mí to tí kpòè yee tí ndòngbù o bà mèkèkè ndâ i tí nó tí yo nó ká bà 'de 'wálá.

23 À má kù mèèkè'i tí yo ta o tí nò gbí 'bí gbata, yo 'ví kaa ta ngèlè 'válá ya gí gbí 'bí . Káa ye kù 'dè có jí yo ta 'verè tí wálá, máa, 'Viì-mì-'Dakò bà gí gí muu to tí nó si yo nò 'bá mì ndá Ìzìriyèlì 'dáá gí cee lá.

24 Mbe kù tala i me gbolò ndii 'duù tí nó mbe kù nìbà i jí yí nó lá; bọ̀ delè me gbolò ndii mbe tí wó lá.

25 À tè ta mbe tala i káa bà je muu mì mbe nìbà i jí yí mítí wó; à delè gii tè ta bọ̀ káa bà je muu mbe tí wó mítí wó. Káa rẹ̀ bu-'bá má mì ndú a Gba-wàtà, ndú bà gbí mí muu ndá 'viì mì wó a ndá vò rẹ̀ mbe ndii nìnò gí.

26 «À má éno, yo 'ví cì gúku tí ndá 'duù lá. Tacó ndá ọ̀nà ndá i tí nó 'dáá náa ndá 'duù kù ngùù ndú kpónó nó bà 'vanda 'dáá gí sè gí. Delè ndá có tí nó náa ndú kù 'dè mí tàbèngiì nó bà dù á kà wálá.

27 Yo bà gii kò-kò ta ndá có tí nó náa ye kpónó kù 'dè jí yo gbí 'dí'di'o nó á jí ndá 'duù gbí ngbàà rì. Bìndi yo bà gii kò-kò ta ndá có tí nó náa ye kù 'dè jí yo á gbí ngàngbùùtù nó 'do pí cèléngé jí ndá 'duù.

28 Káa yo 'ví cì gúku tí ndá 'duù lá, tacó 'bí i gbaànjé mì ndú náa ndú bà bàkà ta yo, á bìndi bà zì yo mì ndú nò wálá. Yo cì gúku a i tí Mbíri, tacó wotí bà zì yo ta wotí bà waa có mítí yo bìndi bà zì yo mì wó kuu tí wó.

29 Yo tala bà zeke ndá ví nuù tí nó tí ndá narù nó gí. 'Bí làmbu i náa 'duù bà 'de gbí ndú gbaànjé wálá. Káa 'bí gbaànjé 'do gbí òkò tí ndú mbe cì gí, káa Bu yo ọ̀nà bà ku wó lá, nò wálá.

30 Káa à má gítí yo, yí 'deke ndá nì se muu yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

31 Má éno, yo 'ví cì gúku lá, tacó yo kùro Mbíri a ndá kpóló-kpolo i ndii ndá narù gí.

32 «Má éno, 'duù má si ye tí i á kùro ndá 'duù á muu to tí nó, ye delè wúnò bà si 'duù tí nó tí i á kùro Bu ye á gbíri.

33 Káa 'duù má biya ye á kùro ndá 'duù á muu to tí nó, ye delè wúnò bà 'visì kapí ye gítí 'duù tí nó á kùro Bu ye á gbíri.

Có mì Jézù a i mbe njèè gbí òkò tí ndá 'duù

34 «Yo si bà je mbí yo éno máa, ye gí jí yo ta ngú có mbe 'dèè njembí yo nò mí to.

35 Có tí nó náa ye gí tí nó a có mbe njèè gbí òkò tí ndá 'viì ta ndá bu ndú, ndá niì ta ndá nájú ndú. Có tí nó bà njèè gbí òkò tí ndá nawu ndá 'viì ta ndá niì mì ndá 'viì mì ndú.

36 Ndá mbe sogo 'duù gí mì ku bà dù káa ndá 'dóó 'viì mì wó.

37 «'Duù má zèè có tí ndá bu wó ta nawu wó kpolo ndii có tí ye gí, ọ̀nà 'duù tí nó bà 'vii tí mbe dù tí 'duù mì ye wálá; 'duù delè má zè nìkì kpolo ma a ndá bà wó ta ndá nájú wó có tí ye, ọ̀nà 'duù tí nó bà 'vii tí mbe dù tí 'duù mì ye wálá.

38 'Duù má ùnje gítí bà kònò sé'i go ye wàa yí 'ví gí gí bà ọ̀nà ndi ye lá, yí bà 'vii tí mbe dù tí 'duù mì ye wálá.

39 'Duù mbe koṛo có kpolo ma ká gítí 'válá muu to tí nó bà 'de vò i bìndi ku mì wó. Káa 'duù nìnò mbe sì mīri wó muu to tí nó jí ku a i gítí nèté mì ye ká bà 'de 'válá á bìndi ku mì wó.

40 «'Duù mbe te wīri mítí yo ta rẹ̀ ye, te wīri tí nó a i mítí ye, káa ndá mbe te wīri mítí ye, te wīri tí nó a i mítí mbe tuu ye.

41 'Bí 'duù má te wīri mítí mbe 'dòkò có mì Mbíri ta rẹ̀ mì Mbíri, Mbíri bà je 'bí tó i tí nó náa yí bà je jí mbe 'dòkò có mì wó nò nó jí 'duù tí nó gí. 'Bí 'duù delè má te wīri mítí tó 'duù gítí tó rẹ̀ 'duù, tí nó, Mbíri bà je 'bí ọ̀nà tó i tí nó náa yí tí Mbíri bà je jí tó 'duù tí nó nó jí 'duù tí nó mbe te wīri mítí wó nó gí.

42 Káa ye kù 'dè có jí yo ta yúco, máa, 'duù kpétí má cu káa cèè 'dè ngo mì lú nó sínò 'do gbí kára jí 'bí ọ̀nà 'duù nìnò náa rẹ̀ wó gbí u 'duù wálá ngé gí tacó náa táangbà 'duù tí nó a mbe tala có mì ye, yí bà 'de tó i tàkò ngo mì wó nò kpèkù.»

11

¹ Jézù mà giì cee ta nètè bà kpo-gbì-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só náa yí ùka ndú nó gí, yí giì nje nó 'do bàndò tí nó kú nó ta ndi gbí ndâ gbata mì ndâ Jùdèyà kú ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ 'duù.

À zèè Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù mí gbí zàà

² Ta o tí nó si Jézù kú ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ 'duù ta ndi gbí ndâ gbata nó, Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù a i gbí zàà. Jòvànì mà giì 'di tàwo ndâ i tí nó náa Jézù tí Bìndi-Mbíri kú bàkà nó si yí gbí zàà kà, yí giì tuu ndâ 'bí mbe tala có mì wó máa ndú ya gí bà 'dè có ji Jézù, máa, «A Jòvànì tí nó tí mbe kú caka tí ndâ 'duù nó ká tuu ze, máa, ze gí gí bà 'vee wò, máa,

³ wò a 'duù tí nó náa ze kú ù bà gí yí 'do mì Mbíri nó, wèè, 'duù mì ze náa ze kú ù bà gí yí nó ká kpokèjì kálásè?»

⁴ Ndâ tú mì Jòvànì mà giì ya gí bà 'vee Jézù go co tí nó náa Jòvànì tuu ta ndú nó, Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Yo dele ndi yo ya gí bà dità ndâ có ònó náa yo 'di ta tú yo nó, ta ndâ i ònó náa yo ò ta ọ yo nó ji Jòvànì:

⁵ Ndâ 'duù ònó táánò náa ọ ndú yoo gí nó, kpónó kú zeke'o. Ndâ 'duù ònó táánò ta kò ndú mbe gbele've gí nó, kpónó kú nó nó. Ndâ kà cì kpónó yuku 'dáá 'do tí ndâ 'duù ònó táánò ta cì tí ndú nó gí. Ndâ 'duù ònó táánò tí ndâ mbe sú tú nó kpónó kú 'di có. Ndâ 'duù ònó táánò mbe cì tí yú ku gí nó, 'vala ndi ndú gí. À kú ma Banga-Ngú-Có ji ndâ yè.

⁶ Yo delè 'ví 'dè có ji Jòvànì, máa, 'duù ònó mbe tee njembí wó kácáá mítí có mì ye nó a mbe tó pá.»

⁷ Káa si ndâ tú mì Jòvànì kú giì bàkà có bà dele ndi ndú, Jézù giì 'bità bà 'vee ndâ 'duù gítí Jòvànì, máa, «Gbí ndâ o tí nó táánò náa yo kú kaa ya gí mì Jòvànì si yí gbí kángáá nga ngoò nó, yo ta o tí nó kú kọọ có máa yo kú ya gí bà ò a 'di? Gí bà ò 'bí 'duù ònó ta 'dóó kọ́ọ-kọ́ọ có mì wó wálá, mbe kú tè ká gí tàkò có mì ndâ 'bí ka wó nó? Káa à má me ènò lá,

⁸ yo kaa ya gí bà ò a 'di? Gí bà ò 'bí 'duù mbe zaa ta banga bongo? Áá bà dù me ènò lá, tacó ndâ mbe zaa ta ndâ banga bongo kú dù a i 'bá mì ndâ kpo-kpò gba.

⁹ Nògí, má ènò, yo táánò kaa ya gí sè gí gbí kángáá nga ngoò gí bà yè? Yo kaa ya me gí bà ò mbe 'dòkò có mì Mbíri lá? Á ènò. Ye kú 'dè có ji yo ta yúcó, máa, 'duù tí nó a gbolò 'duù ndii mbe 'dòkò có mì Mbíri gí.

¹⁰ Tacó Jòvànì a 'duù tí nó náa à cu có gítí wó mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, Mbíri máa, «Ye bà tuu tú mì ye gí kùro lo, gí bà 'viindi kpokèjì ù ta ndi lo,» nò.

¹¹ Ye kú 'dè có ji yo ta yúcó, máa, 'do gbí òkò tí ndâ 'viì tí nó 'dáá gí náa a ndâ niì ká jò ndú nó, 'bí 'duù gbaànjé mbe gí tí gbolò 'duù ndii Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù yee tí kpónó wálá. Kpèti ká ènò, 'bí 'duù ònó tí táángbà 'duù sínò gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó tí ndâ Bòò-gba mì Gba-gbíri nó a gbolò 'duù ndii Jòvànì gí.

¹² Káa 'do tí o bà 'bità bà kò-kò mì Jòvànì ta có mì Mbíri di tí wúnó, 'bá mì Gba-gbíri kú mbu ji bà te ta wotí, ndâ vò 'duù kú paa ta zèè ta wotí.

¹³ Káa kùro bà gí Jòvànì, Mbíri táánò je wotí bà 'dè-kòcò a i ji ndâ Mòze ta ndâ mbe 'dòkò có mì wó tí Mbíri.

¹⁴ Yo má ùnje gítí ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri ta ndâ có mì Mòze gí, Jòvànì a Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì Mbíri, náa ndú 'dè có máa yí bà dele ndi wó gí tacó bà gí gí bà 'viindi kpokèjì kùro bà gí Bìndi-Mbíri nò.

¹⁵ Má ènò, ndâ 'duù ònó ta tú bà 'di có tí muu ndú nó 'ví 'di có!

¹⁶ «Káa ye kpónó 'ví 'viì yo ndâ 'duù tí nó á gbí o tí nó, nó mítí ọ yè dú? Yo gbí ọ ye ká go ndâ víi 'viì mbe kili kú ọ 'di gbí dùpì, ndú mà giì ò ndâ 'bí ka ndú víi 'viì mbe kili ta ba muu ndú tende, ndú giì tè'è tí ndú máa,

¹⁷ <Yo gí gí mì ndoo, wàa ndoo 'ví ño 'dì bà dù ru.> Káa ndâ ka ndú nò gii biya gí. Bìndi ndú gii tè'é tí ndú káká'i, máa, <Yo gí gí mì ndoo, wàa ndoo 'ví ño 'dì bà wa ku.> Káa ndâ ka ndú nò gii biya delè gí.

¹⁸ Tacó Jòvànì táánò me mbe zò i lá, yí delè me mbe njù pe lá, káa ndâ 'duù gii kili nje ndú mítí wó, máa, <A i ká gbí muu wó.>

¹⁹ 'Viì-mì-'Dakò gii gí ñìndi wó ta bà zò i, delè ta bà njù pe, ndâ 'duù káká'i gii 'visì nje ndú éno, máa, <Yí a mbe gàmàtà, tí vò mbe njù pe, tí kómbe ndâ mbe kù gò i-mírì, tí ndâ mbe bàkà vò i!> Káa kpèti ká éno, à ñò bà 'di gbí-o mì Mbírì ni mítí ndâ cè bà i mì wó.»

Jézù 'deke tí ndâ 'duù gbí ndâ gbata tí nó á yì kàpá Gàlilèyà nò

²⁰ Bìndi Jézù gii 'bità bà 'deke tí wó ta sé có gítí ndâ 'duù gbí ndâ gbata tí nó náa yí bàkà ndâ seṛè ta ndi gbí ndú nò, tacó ndú biya bà 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gí. Máa,

²¹ «Yo ndâ 'duù gbí gbata Kòràzìni ta ndâ 'duù gbí gbata Bètìsàyídà bà dù á nje ! Tacó ye táánò má bàkà ndâ kpo-kpò seṛè tí nó náa ye bàkà ji yo nó a i ji ndâ 'duù gbí ndâ gbata Tírò ta Sìdónì, ndú kpónó dù zùkùù gítí ndâ vò i mì ndú sàà gí.

²² Káa ye kù 'dè có ji yo ta yúco, máa, Mbírì bà waa có mítí yo wúnò ta ndòngbú o ta wotí tí ndii ñìndi ndâ 'duù gbí gbata Tírò ta ndâ 'duù gbí gbata Sìdónì gí.

²³ Káa yo, ndâ 'duù gbí gbata Kàpàrànáwùmù! Yo táánò máa yo bà oko tí yo éno yee tàrì? Mbírì wúnò bà kaa yo mítí vò bàndò á bìndi ku mì yo. Tacó ndâ seṛè mì ye táánò náa ye bàkà ndú ji yo nó má a i ji ndâ 'duù gbí gbata Sòdómà, Mbírì táánò bà doo Sòdómà wálá.

²⁴ Má éno, yo kpolo tí yo máa Mbírì bà waa có mítí yo ta ndòngbú o ta vò tí ndii bà doo ndâ 'duù mì wó á Sòdómà ta wu gí.»

Jézù yù gbí tí wó ji ndâ yé

²⁵ Ta o tí nò Jézù gii 'deke tí wó ji Mbírì, máa, «Ye 'dè ñìkì maa ji wò tí Bu ye, tí mbe tí ndâ gbírì ta to, tacó bà 'dè gbí tí lo ji ndâ 'duù ñìnó ta ɾo ndú mbe njaanga kálásè nó, si ndâ mbe 'di gbí-o mí to.

²⁶ Ìyoo, Bu ye, ye ùnje gí máa, àá táánò ñìkì tí lo éno.

²⁷ «Wò tí Bu ye kaa ndâ i 'dáá gí á mí 'bì ye gí. 'Bí 'duù gbaànjé mbe 'di gbí 'Viì mì lo muu to tí nó wálá, à káa wò tí Bu ye. 'Bí 'duù gbaànjé delè mbe 'di gbí lo tí Bu ye á muu to tí nó wálá, à káa ye tí 'Viì mì lo, gii toko mítí ndâ 'duù ñìnó ta go bà tùbà tí lo ji ndú tí 'Viì mì lo nò.

²⁸ «Wo yo má co ta bà bàkà du nèté gí, wo yo má co ta bà te du i gí, yo gí gí mì ye, wàa yo 'ví tèwo yo.

²⁹ Yo zèè nje koṛi tí nó á pààpì ye nò, wàa ye 'ví ñìbà bà làngà koṛi ji yo, tacó ye a mbe zèè ndâ 'duù ta pètékè 'bì, tí mbe 'dè njembí, wàa yo 'ví tèwo yo.

³⁰ Tacó bà te koṛi tí nó á pààpì ye nó kpolo lá, ká'i tí nó náa ye kù làngà nò delè me duù lá.»

12

Có gítí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà

¹ Ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gbaànjé, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù nò ndô ta ndi gbí ndâ ñjì, ndâ mbe tala có mì wó gii nò ta bà kpaṛaka muu cù kù zò tí 'veè gítí go.

² Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mà gii ñò ndú tí, ndú gii 'dè có ji Jézù ta kpo tàkòcò, máa, «Ìjò káa ɾa i tí nó náa ndâ mbe tala có mì lo kù bàkà nò gí! Ña i tí nó kpónó náa ndú kù bàkà nò me i bà bàkà-bàkà ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà lá.»

³ Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, máa, «Yo jé 'deke có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri gítí ña i tí nó náa Dàvidè tí gbolò gba mì ndoo tí ndâ Jùdéyà bàkà táánò ta o tí nó náa go bàkà ta ndú ta ndâ mbe ko tàkò wó nó lá?

⁴ Có tí nó gítí bà ɾi Dàvidè gí tà 'bá-Mbíri, bìndi yí gii kaa ndâ kù kô tí nó náa à ci ndú ji Mbíri gí, ya tí ji ndú ta ndâ mbe kù ko tàkò wó, bìndi ndú gii zò ta ndú nó? Yo jé 'di lá? Káa à kù zò ndâ kù kô tí nó náa à ci ndú ji Mbíri gí nò gbí tàkù mì ndoo tí ndâ Jùdéyà káa ndâ bu-Mbíri cuki.

⁵ «Yo má 'deke ñinò lá, yo jé 'deke có tí nó gbí wáràgà mì Mòze máa, bà bàkà nèté gítí i-cí-ci mì ndâ bu-Mbíri ta ɾi bà wotí me vò i lá nó, lá?

⁶ Káa ye kù 'dè có ji yo, máa, 'bí i mbe me gbolò á co tí 'bá-Mbíri gí kpónó kuu nò.

⁷ Yo táánò má 'di gbí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, Mbíri máa, «À tí ye a go nambeè; go bà waa mbelè tí ye wálá» nó gí, yo kùtàá bà waa có mítí ndâ 'duù ñinò ta vò i mì ndú wálá nó wálá, tacó a yè ɾo ndú ká bà dù tí yo.

⁸ Tacó 'Viì-mì-'Dakò a mbe tí ɾi bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà.»

Jézù 'vala 'bí 'dakò náa 'bì wó pizoo gí

⁹ Bìndi Jézù gii ñjè nó 'do bà-i-nò ya gítí 'bí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gbaànjé.

¹⁰ Bìndi yí gii 'de 'bí 'dakò náa 'bì wó gbaànjé pizoo gí, gbí òkò tí ndâ 'duù á kà. Ndâ 'bí 'dakò ta go bà pà kpokèjì bà kpì ngbàngà tí Jézù tí ndú mâ gii ñò Jézù, ndú gii 'vee yí, máa, «Bà 'vala 'duù ta ɾi bà wotí gbí tàkù mì ndoo tí ndâ Jùdéyà a vò i?»

¹¹ Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, ta bà 'vee ndú, máa, «I-kó-ko mì 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo nò kpónó má 'va tí gbí guù ta ɾi bà wotí, yí bà ya gí bà ja yí 'do gbí guù tí nó gí sè wálá?

¹² Káa có tí 'duù kpolo ndii có tí i-kó-ko gí! Má éno, bà bàkà tó i ji 'duù ta ɾi bà wotí dú.»

¹³ Bìndi Jézù gii 'dè có ji 'dakò tí nó ta pizô 'bì wó nò, máa, «Ya 'va gbí 'bì lo.» 'Dakò tí nó mâ gii ya 'va gbí 'bì wó go có tí nó náa Jézù 'dè ji yí nò, wu gii gí gí gbí 'bì wó gí.

¹⁴ Ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà mâ gii ñò bà 'vala 'dakò tí nó mì Jézù ta ɾi bà wotí, ndú gii kaa ta bà muu ndú ya gí ndii 'do gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó tacó bà pà kpokèjì gítí bà zi Jézù.

Jézù tí 'dè 'duù

¹⁵ Có wàtà mì ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà mâ gii 'va tí gbí tù Jézù, yí gii ñjè nó 'do bàndò tí nó gí. Káa ndâ 'duù me mbè gii kaa gí tàkò wó. Bìndi yí gii 'vala ndâ mbe nò'o 'dáá gí.

¹⁶ Káa yí gii kpo-gbí-tà-tù ndú máa, ndú 'ví kpolo tí nje ndú 'do tí ɾè yì, tacó go wo tí wó wálá.

¹⁷ Jé ká go có tí nó náa Ízáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè sàà gí, máa, Mbíri máa,

¹⁸ «Ìjìnó a bòò mì ye náa a ye ká cu 'bì ye mítí wó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù.

Yí a bà ɾo ye, tí bà njembí ye, tí wú-gbí-ɾé ye.

Ye bà si Bèri mì ye 'ví je wotí ji yí,

tacó wàa yí 'ví ñbà yúco mì ye ji ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí.

¹⁹ Yí bà 'dèèkè mà ta bà tò kù wálá.

'Bí 'duù bà 'di kòcò wó ta ndi tí ndâ kpokèjì wálá.

²⁰ Yí bà dù tí mbe zèè ndâ 'duù ñinò ta wotí tí wó ndii ndú gí nó ta pétékè 'bì.

Yí bà 'vala ta ndâ 'duù ñinò ta dúú kpokèjì tí ndú wálá nó lèè éno,

yeé tí o bà lò muu gíri mì ndâ 'duù ji yúco.

²¹ Ndâ 'duù 'dáá gí bà gii koɾo 'válá lì ká mítí wó.»

Ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà máa a Bèlizèbùlù ká je wotí bà bàkà ndâ seɾè ji Jézù

22 Bìndi ndâ 'duù giì gi ta 'bí 'dakò tí mbe sú ro, ta i-gbì-muu wó mbe tii bà 'dè có 'do tí wó gí. Bìndi Jézù giì 'vala yí 'do gbí ndâ nò'o mì wó nò 'dáá gí. Yí bà-i-nò giì 'bità bà nò ndâ i, ta bà 'dè có.

23 Nje ndâ 'duù 'dáá gí giì 'dèè gí. Bìndi ndú giì 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «Ìjìnó 'ví dù a 'Viì mì Dàvídè ká nó?»

24 Káa ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà má giì 'di có mì ndâ 'duù tí nò, ndú giì 'visì có gí tàkò , máa, «A Bèlìzèbúlù tí Gba-vò-i ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji yí.»

25 Káa Jézù má giì nò ña bà koro có mì ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nò, yí giì 'visì có ji ndú, máa, «Có mì ndâ bòò mì gba má toko lá, gba tí nò bà zogo 'bá wálá. Có mì ndâ 'duù gbí gbata mì ndú má toko lá, gbí gbata tí nò bà dù wálá. Có mì ndâ 'duù á nje kèjì mì ndú delè má kili tí lá, 'bá tí nò gí bà sì tí wálá.

26 Má ènò, Gba-vò-i má kù mòkò Gba-vò-i 'do gbí muu ndâ 'duù, Gba-vò-i bà giì zèè 'bá ée?

27 À má dú káa yú có máa Bèlìzèbúlù tí Gba-vò-i ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji ye, à 'ví dù a 'di ká kù je wotí bà ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji ndâ kpo-kpò mbe kù ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù gbí òkò tí yo? Yo 'vee ndú wàa ndú 'ví waa có tí nò ji ndoo.

28 Káa ye má kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta wotí mì Bèrì-mì-Mbíri, gbí có tí nò go éno máa, Mbíri giì tí gba mì yo gí.

29 «'Bí 'vé káká'i náa yo 'ví te mí gbí muu yo a ñinó máa: 'Duù bà rì gí tà'i mì wu 'dakò tacó bà turu ndâ ká'i mì wó ta wotí ée? Sè káa ñinó máa mbe ngbà tí nò 'ví dù a ngbílí mbe da gbí ka wó ngbílí, má wálá ndí bà dù ká tó kà.

30 'Duù má me 'duù mì ye lá, yí a ka ye mbe có. Mbe biya bà kili i ta ye gí, a mbe jaaka gbí i.

31 Má ènò, ye kù 'dè có ji yo máa, Mbíri bà je à-cee-gí ji ndâ 'duù gítí ndâ 'bí ña vò i mì ndú, ta ndâ ña zu có ñinó náa ndú 'dè gítí wó tí Mbíri nó 'dáá gí, gí; káa ndâ mbe 'dè zu có gítí Bèrì-mì-Mbíri bà 'de à-cee-gí wálá.

32 Mbíri delè bà je à-cee-gí ji 'duù mbe 'dè zu có gítí 'Viì-mì-'Dakò gí; káa 'duù má 'dè zu có gítí Bèrì-mì-Mbíri, Mbíri bà je à-cee-gí ji yí muu to tí nó wálá. Yí delè bà je à-cee-gí ji yí bìndi ku mì wó wálá.

33 «Ndâ kú i gbí ñí má ta banga tí ndú, ndú kù jò ta banga tí . Káa ndú má soloko gí, banga tí bà jò ndú wálá. À nò banga kú i ni ká mítí ña bà jò yí.

34 Yo kù bàkà nambeè-nje ta ndâ 'duù, káa njembí yo go já kpoò. Tacó 'duù ta o 'dáá gí kù 'dè káa ña có tí nó mbe yè gbí njembí wó gí nò.

35 Tó 'duù ta tó có gbí njembí wó kù 'dè ji ndâ 'duù káa tó có tí nó gbí njembí wó nò. Káa vò 'duù ta vò có yè gbí njembí wó gí ta o 'dáá gí kù 'dè káa vò có.

36 Má ènò, ye kù ci yo gítí , máa, Mbíri bà waa có mítí ndâ 'duù ta ndòngbú o tacó ndâ ña ndâ có tí nó náa ndú kù 'dè ta bà kojo gbí ndú lá nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

37 Tacó ta o tí nò, à káa nje 'duù ká bà njaanga wú 'do tí miyi wó. À delè káa nje 'duù ká bà ga wú mítí miyi wó.»

Có gítí bà bàkà ndâ seṛè mì Jézù

38 Bìndi ndâ 'bí mbe 'di gbí tàkìì, ta ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà giì 'dè có ji Jézù, máa, «Mbe ñibà i, go kuu tí ze éno máa wò bàkà gbolò seṛè ji ze.»

39 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó káa cèè ndâ vò 'duù sínò ta mbíri mì ndú wálá. À tè ta yo káa seṛè mì Jónà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri.

40 Jónà dígísèè dù gbí yì gbù sè ta rì ta'ô, ta bèbìlì delè ta'ô. Má ènò, 'Viì-mì-'Dakò delè kèjì gí bà dù á tà to ta rì ta'ô, ta bèbìlì delè

⁴¹ Mbíri wúnò bà waa có mítí ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó ta ndòngbú o 'do gbí có mì ndâ 'duù gbí gbata Nínèvà, tacó ndú táánò 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú bìndi bà kò-kò ta có mì Mbíri mì Jónà jì ndú gí. Káa kpónó 'bí ngú có bà kò-kò tí mbe me gbolò ndii có tí nó náa Jónà kò-kò tí dígísèé nó yee gí.

⁴² Gbolò gba-niì tí nó ta 'bá mì wó á gbí to Sébà nó, wúnò bà kpì ngbàngà tí yo ta o bà waa có. Tacó yí táánò gí ngé 'do 'bá mì wó me 'dú gí bà 'dì có mì gbolò gba tí nó tí Sólómònì tí gbolò mbe 'dì gbí-o nó gí. Káa ye kù 'dè có jì yo ta yúcó, máa, 'bí i mbe me gbolò ndii Sólómònì gí kpónó kuu nô.

Bà dele ndi i gí gbí muu 'duù

⁴³ «I má co 'do gbí muu 'duù, i tí nó kù ya gí bà wùkù to ta ndi gbí kángáá nga ngò ta ngo gbí wálá, kù pà bàndò bà dù tí. Á má gii kpò yí gí,

⁴⁴ yí bà gii 'dè có máa, «Ngèlè-ndii kpò a ngo. Má éno, ye bà dele ká gítí ká 'bá mì ye.» Yí má dele ndi wó gí gí bà 'de muu 'duù tí nó ngbárángà'i, ta 'bí i-gbí-muu wó wálá,

⁴⁵ yí bà ya gí bà kaa ndâ 'bí i vô-nje só mbe volo ndii yí gí, bìndi ndú bà 'vala ta ndú mí gbí muu 'duù tí nó gí. Gbí ndòngbú, 'duù tí nó bà volo ndii ñinó sàà kùro nó gí, ñinó a ña i tí nó bà bàkà tí mítí ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó, nó ká nó.»

Ndâ Jézù ta ndâ ná'vindí wó

⁴⁶ Káa si Jézù kù 'dè có jì ndâ mbè 'duù tí nó kálásè, ndâ nawu wó ta ndâ ná'vindí wó gii rò tíyò sè, tacó bà 'dè có ta yí.

⁴⁷ 'Bí 'dakò má gii ñò ndú, yí gii 'dè có jì yí, máa, «Ndâ nawu lo ta ndâ ná'vindí lo kù rò tíyò sè, tacó bà 'dè có ta wò.»

⁴⁸ Káa Jézù gii 'visì có jì 'dakò tí nó, máa, «Nawu ye a 'di? Ndâ ná'vindí ye a ndâ 'di?»

⁴⁹ Bìndi yí gii tù 'bì wó gítí ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ñinó a ndâ nawu ye. Ñinó a ndâ ná'vindí ye.

⁵⁰ 'Duù má bàkà go có mì Bu ye á gbíri gí, 'duù tí nó a ná'vindí ye, 'duù tí nó a námì ye, 'duù tí nó a nawu ye.»

13

Jézù lòkò'bò có gítí mbe va ña

¹ Jézù gii ñè nó 'do 'bá ta gbèè ɾi tí nó ya gí bà ki tí wó to á yí kàpá.

² Bìndi ndâ 'duù me mbè ta ña wálá gii kaa ya gí tàkò wó tàbè'dè kà. Bìndi ndú gii tì jèlè yí 'dee gí. Ndâ 'duù tì me mbè tí ña ñinó náa Jézù gii co 'do gbí òkò tí ndú ya gí bà ki tí wó gbí gbâ a ɾo ngo ta kpéétí wó jee ndâ 'duù 'dáá kù rò tíyò á tì ngo.

³ Bìndi yí gii 'bità bà 'dè ndâ có jì ndú me mbè gbí lòkò'bò.

Jézù gii lòkò'bò có jì ndâ 'duù, máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii ya gí bà va ña gbí ñí mì wó,

⁴ káa ta o tí nó si yí kù va ña nó, ndâ 'bí ñi ña gii 'vaka tí á ta ndi tí kpokèjì. Bìndi ndâ nuù gii ɾuka ndú gí.

⁵ Ndâ 'bí gii 'vaka tí ta ndi gbí ɾo ndâ díí mbe le ta gbí ñí ta lambu njú to ɾépè-ɾépè pí ndú. Síí ndú má gii yee gí sè,

⁶ ɾi gii mù ndú gí, tacó tà teè ndú ya gí tà to tè lá.

⁷ Ndâ 'bí ñi ña gii 'vaka tí ta ndi gbí òkò ndâ bè kperè náa à cutu ndú lá ta ndi gbí ñí. Ndâ bè kperè tí nó gii uu 'buuku muu ndú gí.

⁸ Ndâ 'bí ñi ña gii 'vaka tí gbí banga zì to. Bìndi ndú gii jò ta banga muu ndú gbe-gbè, gbe-gbè, gbe-gbè.

⁹ Má éno, 'duù ñinó ta tù kuu tí muu wó nó 'ví 'dì có.»

Nderè bà 'dè có mì Jézù gbí lókó'bò

¹⁰ Jézù mà gii yee nje bà 'dè lókó'bò gítí mbe va ña gî, ndâ mbe tala có mì wó gii yèè gí rẹ̀gbà tí wó, bìndi ndú gii 'vee yí, máa, «Wò kù 'dè có ji ndâ 'duù tí nò gbí lókó'bò tacó yè?»

¹¹ Káa yí gii 'visì có ji ndú, máa, «À je muu bà 'di gbí ngii ndâ có kóó mì Gba-gbírì ji yo gî. Káa à 'dè gbí ngii tí nò ji ndú lá.

¹² Tacó à kù je i gí bà i, káa i má mì 'duù wálá, àá bà aaka lambu ñinó á kpátù 'bì wó nó gî.

¹³ Ye kù 'dè có ji ndú gbí lókó'bò tacó ndú kù zeke'o, káa ndú ñò i lá. Ndú delè kù 'di kòcò, káa ndú 'di gbí có tí nò lá.

¹⁴ Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbírì táánò 'dè có gítí ña ndâ 'duù tí nò, éno máa,

<Yo bà 'di dú káa kòcò 'duù,
káa yo bà 'di gbí có tí nò náa yí kù 'dè nò wálá.

Yo bà zeke ọ̀o yo ndo gî,
káa yo bà ñò i tí nò náa yo kù zeke nò wálá.

¹⁵ Tacó njembí ndâ 'duù tí nó gbí kàángbá gí,
tù ndú me duù gítí bà 'di có,
ndú delè neke ọ̀o ndú gî,
tacó à tí ndú a gúku bà ñò ndâ i ta ọ̀o ndú.

Ndú kù cì gúku máa ndâ yì má 'di gbí có,
ndâ yì bà gii 'visì muu ndâ yì 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndâ yì,
bìndi ye bà gii 'vala ndâ yì.>

¹⁶ «Káa pá yo ñikí ngé ndii gî, tacó yo kù ñò i ta ọ̀o yo, yo delè kù 'di có ta tù yo.

¹⁷ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì, ta ndâ tó 'duù mì Mbírì táánò ùndi bà ñò i tí nó kpónó náa yo kù ñò nó kpòò, káa ndú ñò lá. Ndú delè ù bà 'di có tí nó náa yo kpónó kù 'di nó kpòò, káa ndú 'di lá.

Jézù 'dè gbí lókó'bò gítí mbe va ña

¹⁸ «Má éno, yo sè tù yo, wàa ye 'ví 'dè gbí lókó'bò gítí mbe va ña ji yo.

¹⁹ Ndâ 'duù ñinó mbe 'di có gítí bà dù Mbírì tí gba, káa ndú 'di gbí lá, go ndâ ñi ña ñinó mbe 'vaka tí ta ndi tí kpokèjì. Vò-'duù-tí-nò ọ̀a có tí nó náa à ọ̀o mí gbí njembí wó nó gálá gî.

²⁰ Ndâ ñi ña ñinó mbe 'vaka tí ta ndi pí ndâ díí nó, go ndâ 'duù ñinó mbe co gálá gí bà 'di có tí nó ta pétékè tàkòcò ndú,

²¹ káa có tí nó ya gí gbí njembí ndú lá, tacó có tí nó dù gbí njembí ndú ká ta lambu o gàa éno. À mà gii pèè mbí ndú, ta bà gbùrùngà ndú muu có tí nó, ndú gii jee mí to gî.

²² Ndâ ñi ña ñinó mbe 'vaka tí ta ndi òkò ndâ bè kperè nó, go ndâ 'duù ñinó mbe 'di có tí nó, káa bà tee njembí ndú mítí ndâ i muu to tí nó, ta bà dù ta go ndâ kpo-kpò i gii tii bà bàkà nèté mì có tí nó gbí njembí ndú nó gî.

²³ Káa ndâ ñi ña tí nó mbe 'vaka tí ta ndi gbí banga zì to nó, go ndâ 'duù ñinó mbe 'di có tí nó, bìndi ndú gii bàkà tó i túkà'i, go ndâ kù i ñinó mbe jò gbí banga zì to, jù'bù-jù'bù, jù'bù-jù'bù nô.»

Jézù 'dè lókó'bò gítí ñi cù-kècè

²⁴ Ta o tí nó Jézù gii 'dè 'bí lókó'bò káká'i ji ndâ 'duù, máa, «Bà zogo to mì Gba-gbírì go éno: Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii ya gí bà ọ̀o tó ña cù mí gbí ñjì mì wó.

²⁵ Káa ndâ 'duù mà gii mù ta ọ̀o ta bèbìlì gî, 'bí 'duù mbe kù sogo yí gii ngbà tí wó ya gí bà ọ̀o ñi cù-kècè cee gbí òkò ọ̀o-ọ̀o i mì wó nó dí bà ndòngbù .

²⁶ Ndâ cèe cù gii kù gí sè ñònòkò ta cù-kècè, ndú gii uu gí yaà gbaànjé. À káa o bà gii jò cù, bìndi ndâ mbe bàkà nèté gbí ñjì bà gii ñò cù-kècè ni .

27 Bìndi ndú gii 'vee mbe njí, máa, <Buù, ndoo táánò goolá ọ̀rò mí gbí njí a cèe ọ̀rò cù le! Káa cù-kècè gii gí 'do kòtí 'di?>

28 «Káa mbe njí gii 'visì có ji ndú, máa, <Áá bà dù a 'bí 'duù mbe kù sogo ye ká bà ọ̀rò cù-kècè mí gbí njí mì ye.>

«Bìndi ndâ mbe nètè gii 'vee mbe njí, máa, <Má éno, ze ya gí bà ndoo ndâ cù-kècè 'do gbí òkò cèe cù gí wàà?>

29 «Káa mbe njí gii 'visì có ji ndú, máa, <Éno lá, tacó tà teè ndú kpónó gò ọ̀nòkò ta teè cèe cù gí.>

30 Yo si káa ndú má yù 'dáá ta ndâ cèe cù gbaànjé gí, bìndi ndâ mbe waa cù 'ví waa kùro a cù-kècè, ndú má doo ta wu gí, bìndi ndú 'ví gii waa cèe cù tacó bà ya tí gí gbí gálá.> »

Jézù lókò'bò có gítí nì ndí

31 Jézù gii 'dè 'bí lókò'bò káká'i máa, «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbírì ká go i-'dì nò, go nì ndí náa wò má ọ̀rò nékéléé go i-'dì nò; káa ndú má kù tí mù gí,

32 'bí ọ̀rò mù mbe gèè bè 'vii ta ndú wálá, náa ndâ nuù kù gèè 'bá mì ndú ta gbí .»

Jézù lókò'bò có gítí rú'bù

33 Jézù gii 'dè 'bí lókò'bò ji ndâ 'duù, máa, «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbírì ká go làmbu njú rú'bù náa nì kù soo mítí gbolò mò kò pe njí'dí-njí'dí yee tí o bà nì pe.»

34 Jézù ta o tí nò 'dè ndâ có ji ndâ 'duù 'dáá ká gbí lókò'bò. Yí biya bà 'dè có jáá ji ndú gí,

35 go có tí nó náa 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè sàà éno, máa,

«Ye bà 'dè có ji ndú gbí ndâ lókò'bò,

ye bà yù gbí ndâ có kóó tí nó

náa ndú jé 'di lá 'do tí o bà suu to tí nó nó gí sè,» nò.

Jézù 'dè gbí lókò'bò gítí cù-kècè

36 Jézù mà gii nì nó 'do mì ndâ mbè 'duù tí nó ya gí 'bá gí, ndâ mbe tala có mì wó gii 'dè có ji yí, máa, «'Dè gbí lókò'bò tí nó náa wò 'dè gítí cù-kècè gbí njí nó ji ze.»

37 Bìndi Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «'Duù tí nó mbe ọ̀rò tó ọ̀rò cù nó a 'Vii-mì-'Dakò.

38 Njí tí nó náa yí ọ̀rò nò a to tí nó. Ndâ tó nì ọ̀rò a ndâ 'duù ọ̀nó tí ndâ bọ̀ gba mì Mbírì nò. Bìndi ndâ cù-kècè a ndâ 'duù mì Gba-vò-i.

39 'Duù tí nó mbe kù sogo mbe njí, mbe ọ̀rò nì cù-kècè mí gbí njí mì wó nó a Gba-vò-i. O bà kili ndâ i 'do gbí njí a ndòngbú o. Bìndi ndâ mbe kili ndâ i 'do gbí njí a ndâ basìlì mì Mbírì.

40 Bà waaka ndâ cù-kècè à 'ví doo ta wu 'do gbí njí 'vii ká 'vii ta bà

41 tuu ndâ basìlì mì 'Vii-mì-'Dakò ta ndòngbú o gí bà ọ̀rò ndâ mbe bàkà vò i, ta ndâ 'duù ọ̀nó mbe kù eendi ndâ 'bí ka ndú gítí bà bàkà vò i nó 'do gbí òkò tí ndâ bọ̀ gba mì Mbírì,

42 bìndi yí gii 'vaka ndú mí tà wu, tí bàndò bà wa gbí, ta bà 'vii tí ta sé'i.

43 Bìndi ndâ tó 'duù mì Mbírì bà gii co go ọ̀rò á 'bá mì Bu ndú. Má éno, yo sè tù yo, náa tù bà 'di có má kuu tí muu yo nò!»

Jézù lókò'bò có gítí 'bí gbolò kpóló-kpolo i-banga náa à ngùù mí gbí njí

44 Jézù gii 'dè 'bí lókò'bò ji ndâ 'duù, máa, «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbírì go éno: 'Bí 'duù gii 'de 'bí ọ̀rò kpóló-kpolo i-banga náa à ngùù mí tà to gbí njí. Yí gii tòò to gí muu , bìndi yí gii ya gí 'bá ta líkí'o tí wó. Yí gii sù ndâ i-'bá 'dáá gí gí 'dè, bìndi yí gii kaa mboo tàkò ndú ya gí bà sù ta njí tí nó.

45 «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbírì delè go mbe nò 'vélè mbe kù pà 'bí ọ̀rò kpóló-kpolo i-banga,

⁴⁶ yí má gii 'de gí, yí gii sù ndâ i-'bá mì wó 'dáá gí á gí 'dè, bìndi yí gii kaa i gbí ndú ya gí bà sù ta gbolò i-banga tí nò náa yí 'de nò.»

Jézù lókò'bò có gítí mbu

⁴⁷ Jézù gii lókò'bò 'bí có ji ndâ 'duù, máa, «Bà zogo to tí nó mì Gba-gbírì go mbu náa 'duù 'va mí tà ngo, bìndi yí gii ja gí sè ta ndâ ña ndâ i tà ngo léé gí gbí .

⁴⁸ Bìndi mbe 'va mbu gii ruka ndâ tó sè gí gbí ká'i. Yí gii jaka ndâ 'bí vò sè ta ndâ 'bí i ñinó ta i gbí ndú wálá nó 'vaka gí 'dè.

⁴⁹ Ña i tí nò tí kpokèjì gí bà bàkà tí ta ndòngbú o: Ndâ basìlì mì Mbírì bà gii njèè gbí òkò tí ndâ tó 'duù ta ndâ vò 'duù go éno.

⁵⁰ Ndú bà gii 'vaka ndâ vò 'duù mí tà wu, tí bàndò bà wa gbí ta bà zò gbí tí ta sé'i.»

Bà yee nje ndâ lókò'bò mì Jézù

⁵¹ Bìndi Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo 'di gbí ndâ có tí nò náa ye lókò'bò nò 'dáá gí?»

Bìndi ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Ìyoo.»

⁵² Bìndi yí gii 'visì có ji ndú, máa, «Má éno, mbe ñibà có mì Mòze mbe gí tí mbe tala có mì Gba-gbírì, go mbe 'bá mbe kú kaa ndâ ngú i ta ndâ ká i 'do gbí galá mì wó gí sè.»

Jézù co wiri ya gí Názàrètì

⁵³ Jézù mâ gii cee ta bà 'dè ndâ lókò'bò ji ndâ 'duù gí,

⁵⁴ yí gii njè nó 'do bà-i-nò ya gí gbí 'dóó gbata mì ndú Názàrètì. Bìndi yí gii ya gí bà ñibà i ji ndâ 'duù á bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì. Nje ndâ mbe 'di bà ñibà i mì wó 'dáá gí gii 'dèè gí. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «'Dakò tí nò 'de ña bà 'di gbí-o tí nò 'do mì 'di? Yí 'do ta wotí bà bàkà ndâ serè tí nò a kòtí 'di?»

⁵⁵ À jé nó tà go 'viì tí nó náa bu wò a mbe no mù nó le! Nawu wó me niì tí nó ta rẹ wó a Màríyà nó lá? Ndâ Jákòmò, ta Jùzépè, ta Sìmónè, ta Júdà me ndâ ná'vindí wó lá?

⁵⁶ Ndâ námì wó 'dáá me kuu ta ndoo to nó lá? Má éno, yí 'do ta wotí bà bàkà ndâ serè tí nò á kòtí 'di?»

⁵⁷ Tacó éno, ndú gii biya bà 'di ndâ có mì wó gí.

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «À káa ndâ 'duù gbí 'dóó gbata mì mbe 'dòkò có mì Mbírì, ta ndâ 'duù gbí yâ wó ká te duù mítí wó lá.»

⁵⁸ Tacó éno, yí gii bàkà ndâ serè ji ndú me mbè lá, tacó ndú tee njembí ndú mítí wó lá.

14

Bà zi Jòvànì

¹ Ta o tí nó Èródè tí gbolò gba mì ndâ 'duù Gàliléyà má gii 'di tàwo Jézù,

² yí gii 'dè có ji ndâ 'duù mì wó máa, «'Duù tí nò bà dù a Jòvànì tí nó tí mbe caka tí ndâ 'duù náa ye táánò da miři wó nô! A yí ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó. Ñìnò a gbí nderè ndâ serè tí nò mbe kú bàkà tí nò ká nò.»

³ Tacó áá táánò a Èródè ká tuu ndâ àsikèrì mì wó ya gí bà zèè Jòvànì, ndú gii ẹrẹ yí te mí gbí zàà. Yí bàkà éno á muu Èródìyà tí niì mì ná'vindí wó Filípò, náa yí tí Èródè ká ja yí 'do tí wó kò gí.

⁴ Káa Jòvànì ta o 'dáá gí kú 'dè có ji Èródè, máa, «Áá mì lo me yúco tacó bà ja niì mì ná'vindí lo 'do tí wó lá, tacó à ndoo gí ndu si ndu káa wuù lá.»

⁵ A gbí muu Èródè ta o tí nò a có bà zi Jòvànì, káa gúku ndâ 'duù mbe si Jòvànì tí mbe 'dòkò có mì Mbírì gii kpò yí gí.

6 Ta o kàráàmà bà jò Èródè, nájú Èródìyà gii dù ɾu ji ndâ Èródè ta ndâ wiɾi mì wó. ɾu mì 'vinî tí nó gii peteke tàkòcò Èródè ngé ndii gî.

7 Bìndi yí gii see tí wó ji 'vinî tí nó, máa yí kpétí má yù 'do tí yì káa ɲa yè wè, yì bà je ji yí gî.

8 Nawu 'vinî tí nò, tí Èródìyà, mâ gii 'di có tí nò, yí gii ya gí gbí muu nájú wó, máa, yí ya gí bà 'dè có ji Èródè máa, «Je muu Jòvání tí mbe caka tí ndâ 'duù ji ye mí gbí sâni kpónó mí kùro ndâ 'duù tí nò.»

9 Gbí dii Èródè gii ciki ta bà 'di ɲa có mì 'vinî tí nò gî. Káa yí mâ gii koro có bà see tí tí nó náa yí see ta tí wó á mì kùro ndâ wiɾi mì wó 'dáá gî nó, nô bà 'visi muu wó gii kpò yí gî. Tacó éno, yí gii 'dè có ji ndâ àsikèrì mì wó,

10 máa, ndú ya gí bà da muu Jòvání 'do gbí zàà gí tí ji 'vinî tí nò.

11 Ndâ àsikèrì bà-i-nò gii ya gí bà da muu Jòvání, ndú gii te mí gbí sâni, ndú gii ya tí ji 'vinî tí nò. Bìndi yí gii te ya tí ji nawu wó.

12 Ndâ mbe tala có mì Jòvání gii kaa ya gí bà te ku wó. Ndú mâ gii duu yí gî, ndú gii ya gí bà 'dè có ji Jézù.

Jézù je i-zó-zò ji ndâ 'duù álifi vô

13 Jézù mâ gii 'di có ku Jòvání, yí gii di ngo ta gbâ ta kpéetí wó kù ya gítí 'bí bándò ta ndâ 'duù tí wálá, tito kápá Gáliléyà. Káa ndâ 'duù mâ gii 'di có bà ya yí nò, ndú gii kaa 'do gbí ndâ gbata ta kò ndú ya gí tàkò wó.

14 Yí mâ gii co gí to 'do gbí gbâ, yí gii ɲò ndâ mbè 'duù tí nò, yè ɾo ndú gii bàkà yí ngé ndii gî. Bìndi yí gii 'vala ndâ 'duù ɲinó ta nò'o tí ndú nô.

15 Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii ɲò 'dê'o bàkà tí gî, ndú gii 'dè có ji yí, máa, «O kpónó ndii gî, káa ndâ 'duù ta 'bá bà-i-nó wálá. Má éno, si ndâ mbè 'duù tí nó 'ví nje gî, wàa ndú 'ví ya gí bà pà i-zó-zò 'do tí ndâ bándò tí nó ta ndâ 'duù kuu tí nô.»

16 Káa Jézù gii 'visi có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ndú bà ya wálá. Yo je i-zó-zò ji ndú wàa ndú 'ví zò .»

17 Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'visi có ji yí, máa, «Áà mì ze káa ndâ kù kô vô, ta ndâ sè sósò'ò cuki.»

18 Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, máa, «Yo kaa ndú gí tí ji ye.»

19 Bìndi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò máa ndú ki tí ndú to gbí mbíli. Ndâ 'duù mâ, máa, gii ki tí ndú to go có mì wó nò gî, yí gii kaa ndâ kù kô nó vô, ta ndâ sè tí nó sósò'ò náa ndâ mbe tala có mì wó kaa ji yí nó mí 'bì wó. Yí gii zeke'o gí gbíri, yí gii 'dè niki maa ji Mbíri. Bìndi yí gii ki'viki gbí ndâ kù kô tí nò, bìndi yí gii kaa ndú ji ndâ mbe tala có mì wó, bìndi ndú gii njèè ji ndâ mbè 'duù tí nò.

20 Ndâ 'duù 'dáá gî gii zò i yè yí ndú, bìndi à gii kili ndâ sè i-zó-zò á bìndi ndú yeke ndâ kèè muu'bi-nje só.

21 Muu ndâ 'dakò mbe zò i ta o tí nò; 'dáá gî álifi vô. À 'deke ndâ niì ta ndâ 'viì lá.

Jézù nò nó có ɾo ngo

22 Ndâ 'duù mâ gii zò i cee gî, Jézù ngé gii je nó ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, ndú o gbâ, wàa ndú 'ví ya gí tito kùro si yí mí ndii kù njè ndâ mbè 'duù tí nò.

23 Yí mâ gii njè ndâ mbè 'duù tí nò cee gî, yí gii ya gí pí gú ta kpéetí wó gí bà 'deke tí wó ji Mbíri.

24 Ta 'dê'o tí nò, pípiɾi mbe kù pì 'do kùro ndâ mbe tala có mì Jézù gii gbùrùngà ndú gbí gbâ ta kpéetí ndú ta wotí ká tí.

25 Káa Jézù gii 'bì nó ta kò wó có ɾo ngo á bìndi bà 'do pí gú ta nje yé, kù ya gí tàkò ndú.

²⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì nò yí kèjì gítí ndú có ọ̀ ngo ta kò wó, gúku giì zèè ndú 'dáá gí. Bìndi ndú giì 'dè có, máa, «A vuuvuu!» Bìndi ndú giì pì ta kù ta gúku.

²⁷ Káa Jézù giì 'dè có jì ndú, máa, «Yo zèè njembí yo! Yo cì gúku lá! A ye.»

²⁸ Bìndi a Piyétòrò ká giì 'visì có jì yí, máa, «À dú má káa wò, 'dè có jì ye wàa ye 'ví nò nó có ọ̀ ngo ya gí mì lo, Buù.»

²⁹ Bìndi Jézù giì 'visì có jì Piyétòrò, máa, «Gì !» Bìndi Piyétòrò giì co 'do gbí gbâ kù nò nó ta kò wó có ọ̀ ngo kù ya gí mì Jézù.

³⁰ Káa mbí wó má bà giì 'va tí pípìrì, gúku giì zèè yí gí. Bìndi yí giì 'bità bà ta gí tà ngo. Káa yí giì tò kù jì Jézù, máa, «'Vala ye, Buù!»

³¹ Jézù ngé giì yuu 'bì wó ya gí bà zèè ta Piyétòrò. Bìndi yí giì 'dè có jì yí, máa, «Wò kù koṛo có sósò'ò tacó yè?»

³² Ndâ Jézù ta Piyétòrò mâ giì o gí gbí gbâ gí, pípìrì giì ọ̀ bà pì gí.

³³ Bìndi ndâ mbe tala có mì wó gbí gbâ nó giì ùlù yí, máa, «Wò dú káa 'Vii-mi-Mbíri!»

Jézù 'vala ndâ mbe nò'o á Jènèsàréti

³⁴ Ndâ Jézù giì di ngo ta ndâ mbe tala có mì wó ta o tí nò gí gbí to Jènèsàréti.

³⁵ Ndâ 'duù gbí to tí nò mâ giì nò Jézù ni gí, ndú giì tuṛu ndâ mbe nò'o gbí to tí nò 'dáá gí ya tí jì yí.

³⁶ Ndú giì 'deke tí ndú jì yí, máa yí si ndâ mbe nò'o tí nò 'ví gbala vòó nje bòngó tí wó. Ndâ mbe nò'o nìno mbe gbala nje bòngó tí wó nó 'dáá giì 'de 'válá gí.

15

Tàkìì mì ndâ ká gù ndâ Jùdéyà

¹ Ta o tí nò, ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì tí ndâ 'bí mbe 'di gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, mbe gí gí mì Jézù 'do Jèrùzàlémè, giì 'vee yí, máa,

² «Ndâ mbe tala có mì lo bàkà go tàkìì mì ndâ ká gù ndoo lá tacó yè? Ndú caka 'bì ndú kùṛo bà zò i go i gbí tàkìì mì ndoo ndâ Jùdéyà lá.»

³ Káa Jézù giì 'visì có jì ndú, máa, «Káa yo kù ṛu ndi tàkìì mì yo si có mì Mbíri mí to tacó yè?»

⁴ Tacó Mbíri 'dè có éno máa, «Bàkà nèté ndâ bu lo ta nawu lo. Wàa 'duù má si ndâ bu wó ta nawu wó tí i lá, à 'ví zi yí gí.»

⁵ Káa yo giì 'dè có gbí tàkìì mì yo éno máa, 'duù má 'dè có jì ndâ bu wó ta nawu wó éno máa, yì ci bà i mì ndú nó náa yì máa yì bà koni ta ndú nó jì Mbíri gí,

⁶ gbí éno máa, yí ja nó a miṛi wó 'do tà nèté ndú gí. Yo kù si có mì Mbíri tí có ta gbí wálá, bìndi yo giì zèè tí kpoò a có tàkìì mì yo gbí ọ̀ kèjì tí nò.

⁷ Yo kù eendi ndâ 'duù máa yo a ndâ tó 'duù mì Mbíri! Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò 'dè gítí ọ̀ ndâ 'duù go yo nò a yúco, máa,

⁸ Mbíri máa,

«Ndâ 'duù tí nó kù ùlù ye ká ta nje ndú cuki,
káa njembí ndú me 'dú 'do tí ye.

⁹ Gbí ndâ i mì ndú náa ndú kù bàkà jì ye nó wálá;

ndâ có tí nó náa ndú kù nìbà nó 'dáá káa có mì ndâ 'duù.» »

Ndâ i mbe volo 'duù

¹⁰ Jézù giì tè'é tí ndâ 'duù me mbè. Bìndi yí giì 'dè có jì ndú, máa, «Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di gbí có tí nó náa ye kù 'dè jì yo nô!»

¹¹ À me i nìno mbe ya gí gbí nje 'duù nó ká volo gbí yì lá. A ndâ i nìno mbe co 'do gbí yì 'duù nó ká volo yí.»

12 Ndâ mbe tala có mì Jézù gii ya gí mì wó bìndi bà 'dè có tí nò mì wó, bìndi ndú gii 'vee yí, máa, «Wò nò ni gí máa, có tí nò náa wò 'dè nò zèè tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdèyà ngé, nò gí?»

13 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Áá bà gii ndoo ndâ mû ñinó náa à me Bu ye ká ọ̀ ndú lá nó ta tà teè ndú 'dáá gí.

14 Yo si káa ndú. Ndú a ndâ mbe sú ọ̀ mbe kù ja ndâ 'bí ka ndú mbe sú ọ̀. Káa mbe sú ọ̀ má ja 'bí ka wó mbe sú ọ̀, ndú só bà 'va tí ndú gbí gùù.»

15 Káa Piyétòrò gii 'dè có ji Jézù, máa, «Dè gbí có tí nó náa wò 'dè gítí ndâ i ñinó mbe ya gí gbí yì 'duù, ta i ñinó mbe co 'do gbí yì 'duù nò ji ze.»

16 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Muu yo di tí kpónó kpolo ká go muu sè ndâ 'bí 'duù delè.

17 Yo nò ni lá máa, i ñinó mbe co gbí nje 'duù ya gí gbí yì wó nó, kù ndii co gbí yì wó ya gí tà mbíli?

18 A ndâ i ñinó mbe gí 'do gbí yì 'duù nó ká volo 'duù, tacó ndú gí 'do gbí njembí 'duù.

19 Tacó ndâ vo-vò kóró-koro có, go: bà koro có gítí bà zi 'duù, ta bà koro có gítí bà bàkà bangbaya, ta bà koro có gítí bà-nò-vò-ndô, ta bà koro có gítí bà ngbà i, ta bà koro 'vére gítí ndâ 'bí 'duù, ta bà koro vò có gítí ndâ 'bí 'duù,

20 ta bà 'dè có gítí ña ndâ i tí nò ká kù volo 'duù. Káa bà caka 'bì a kùro bà zò i lá volo 'duù lá.»

'Bí nù mbe tee njembí wó míti Jézù

21 Jézù gii nje nò 'do Jènèsarétì ya gí gbí 'bí to á dè ta ndâ gbata Tírò ta Sìdónì.

22 Mâ gii zeke'o, 'bí nù tí jú Kánànì ta 'bá mì ndú gbí to tí nò gii gí mì Jézù, bìndi yí gii 'deke tí wó ji yí ta bà wa gbí, máa, «Ákoo Buù, 'Viì mì Dàvidè, nò yè ọ̀ ye. Nájú ye ta i-gbì-muu wó, káa i tí nò kù bàkà yí tí vò i.»

23 Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò có mì nù tí nò lá. Bìndi ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'dè có ji yí máa, «Si nù tí nò 'ví co ta ña wo mì wó nò 'do tàkò ndoo gí!»

24 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «À tuu ye ká tacó tí ndâ Ìzìriyèlì ñinó go ndâ rómbo mbe gii'ò gí nò cuki.»

25 Káa nù tí nò gii zèè kò Jézù ta bà 'deke tí wó máa, «Konì ye, Buù!»

26 Jézù gii 'visì có ji yí, máa, «Bà te i-zó-zò mì ndâ 'viì ji ndâ bô me dú lá.»

27 Káa nù tí nò gii 'visì có ji Jézù, máa, «Có mì lo nò dú, Buù. Káa kpèti ká éno, ndâ bô ngbà kù zò ndâ njúnjú i-zó-zò ñinó mbe kù 'vaka tí to 'do mì ndâ mbe tí ndú nò.»

28 Bìndi Jézù gii 'visì có ji nù tí nò, máa, «Wò ùnje gítí ye ta njembí lo gbaànjé, naà! Má éno, áá bà je i mì lo ta gó tí lo nò ji wò gí.» À káa bà 'dè có tí nò mì Jézù, nájú nù tí nò ngé gii 'de 'válá gí.

Jézù 'vala ndâ 'duù me mbè

29 Jézù gii nje nó 'do tí to tí nò a seè ndâ gbata Tírò ta Sìdónì nò co yì kápá Gàlilèyà ya gí bà ki tí wó pí gú.

30 Bìndi ndâ 'duù me mbè gii kaa ndâ mbe nò'o, ta ndâ mbe ósú, ta ndâ 'duù ñinó ta ndâ i-gbì-muu ndú nó ya tí ji yí. Bìndi yí gii 'vala ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

31 Nje ndâ mbè 'duù tí nò gii 'dèè ta bà nò ndâ 'duù ñinó ta mè ndú mbe ẹ̀re tí gí nó kù 'dè có, ndâ 'duù ñinó tí ndâ mbe ósú nó gí tí ndâ cèè 'duù gí, ndâ 'duù ñinó ta kò ndú gbele've gí nó kù nò nó, ndâ mbe sú ọ̀ kù nò i. Bìndi ndú gii ùlù Mbíri mì ndâ Ìzìriyèlì.

Jézù je i-zó-zò ji ndâ 'duù álifì nà'ò

³² Bìndi Jézù gii tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó. Yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Yê ro ndâ 'duù tí nó 'dáá gí tí ye ngé. Tacó ndú kpónó bàkà ta ye bà-i-nó a sili ta'ô, káa i-zó-zò tacó bà je ji ndú wálá. Káa go bà njè ndú gí 'bá mì ndú ta go tí ndú tí ye wálá, tacó ndú bà 'dèè ta go mí kpokèjì.»

³³ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'visì có ji yí, máa, «À 'ví 'de i-zó-zò bà je ji ña mbè 'duù tí nó 'do ngòó gbí ña to tí nó ta ndâ 'duù tí wálá nó?»

³⁴ Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Áá mì yo a ndâ kù kô ée?»

Bìndi ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Áá mì ze a ndâ kù kô vô-nje só, ta ndâ 'bí vící sè.»

³⁵ Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ mbè 'duù tí nó, máa, ndú ki tí ndú to.

³⁶ Bìndi yí gii kaa ndâ kù kô tí nó á vô-nje só, ta ndâ vící sè tí nó á mì ndâ mbe tala có mì wó nó, yí gii 'dè ñìkì maa ji Mbířì, bìndi yí gii ki'viki gbí ndú, yí gii kaa ji ndâ mbe tala có mì wó, ndú gii njèè ji ndâ mbè 'duù tí nó.

³⁷ Ndâ mbè 'duù tí nó 'dáá gí gii zò i yè yì ndú go ñìnó náa à ñìkì tí ndú. Bìndi à gii řuka sè i-zó-zò á bìndi ndú yeke ndâ kèè vô-nje só.

³⁸ Muu ndâ 'dakò mbe zò i ta o tí nó 'dáá gí álifi nà'ô. À 'deke ndâ niì ta ndâ 'viì lá.

³⁹ Jézù mâ gii je nó ji ndâ mbè ndâ 'duù tí nó á bìndi bà zò i mì ndú gí, yí gii di ngo ta gbâ 'do bà-i-nò gí gbí to Mágàdání.

16

Ndâ 'bí ña Jùdèyà gii 'vee Jézù máa yí bàkà serè ji ndâ yì

¹ Ta o tí nó, ndâ 'bí mbe ñbà có gítí tàkù mì ndâ Jùdèyà gii tala Jézù, máa yí bàkà 'bí i tacó bà túbà máa yí 'de wotí bà bàkà ndâ serè tí nó náa yí kù bàkà nó 'do mì Mbířì ji ndâ yì.

² Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Tàřì má bí-bi si ři ta jée gí, yo ñò ni gí máa, mù taàbé bà dù wálá.

³ Káa tàřì má bí tà fířì dú'o, yo máa, mù wúnó kèjì. Yo ñò ña i tí nó kèjì gí bà bàkà tí nó ni 'do tí cè tí tàřì gí, káa řo yo yoo 'do tí bà ñò ndâ serè tí nó mbe kù bàkà tí mí kùřo yo kpónó nó gí!

⁴ Ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nó a ndâ vò 'duù tí ndâ mbe tee njembí ndú mítí Mbířì lá nó ká kù 'vee có serè! Káa áá bà tè ta ndú káa serè mì Jónà.» Tacó éno, Jézù gii njè nó bìndi bà 'dè có tí nó 'do tí ndú gí.

Rú'bù mì ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà ta ndâ Jùdèyà ñìnó mbe ùnje gítí 'válá bìndi ku lá

⁵ Ndâ Jézù má gii di ngo gí tito gí, mbí ndâ mbe tala có mì wó bà gii 'va tí bà te i-zó-zò.

⁶ Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo kpolo tí yo 'do tí řú'bù mì ndâ Fàřizèyò ta řú'bù mì ndâ Sàdùkáyò.»

⁷ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii 'di có tí nó náa yí 'dè nó, ndú gii 'bità bà 'dè ngùrù-ngùrù có gbí òkò tí ndú, máa, «Yí kù 'dè có tí nó tacó ndoo gí ta i-zó-zò lá.»

⁸ Jézù mâ gii 'di có tí nó náa ndâ mbe tala có mì wó kù fiini nó, yí gii 'vee ndú, máa, «Yo kù fiini có gbí òkò tí yo, máa, i-zó-zò wálá, tacó yè? Njembí yo gítí ye me dúú-dúú lá!

⁹ Muu yo kpolo éno tacó yè? Bà mbí yo ò tí ndâ kù kô tí nó táánò vô náa ye ki'viki gbí ndú ji ndâ 'dakò álifi vô nó gí? Yo ta o tí nó kili sè i-zó-zò bìndi ndú yeke a ndâ kèè ée?

¹⁰ Káa ndâ kù kô tí nó vô-nje só náa ye táánò ki'viki gbí ndú ji ndâ 'dakò álifi nà'ô nó? Yo ta o tí nó kili sè i-zó-zò bìndi ndú yeke a ndâ kèè ée?

11 Káa bà gii 'di gbí éno máa, ye kú 'dè có me gítí kù kô lá nò gii kpò yo ta ña kpokèjì ngàyi? Ye 'dè ji yo máa, yo kpolo tí yo 'do tí ʀù'bù mì ndâ Fàrizéyò ta ʀù'bù Sàdùkáyò.»

12 Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii 'di gbí máa, yí kú 'dè có ji ndâ yì me gítí ʀù'bù bà bàkà kù kô lá. Yí kú ci a ndâ yì, máa ndâ yì 'ví kpolo tí ndâ yì 'do tí ndâ i tí nó náa ndâ Fàrizéyò ta ndâ Sàdùkáyò kù nìbà ndú ji ndâ 'duù nò.

Simónè Piyétòrò yù gbí Jézù máa yí a Bìndi-Mbíri gí sè

13 Ndâ Jézù mâ gii yee ta ndâ mbe tala có mì wó tí 'bí to á dè ta gbata Cèzàriyà mì Fìlípò gí, yí gii 'vee ndú, máa, «Ndâ 'duù kú 'dè có máa 'Viì-mì-'Dakò a 'dì?»

14 Káa ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Ndâ 'bí 'duù kú 'dè có máa yí a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù. Ndâ 'bí 'duù máa yí a Èlìjà tí nó tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nò. Ndâ 'bí 'duù máa yí a Jèrèmiyà tí nó tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nò. Káa ndâ 'bí 'duù ñindi ndú máa yí a 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbíri.»

15 Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Káa yo, yo ñindi yo kú 'dè có máa ye a 'dì?»

16 Bìndi Simónè gii 'visì có ji yí, máa, «Wò a Bìndi-Mbíri, tí 'Viì mì wu Mbíri.»

17 Jézù mâ gii 'dì có tí nó náa Simónè 'dè nò, yí gii 'visì có ji yí, máa, «Pá lo nìkì ngé, Simónè 'viì mì Jónà. Tacó à me 'bí 'duù ká 'dè gbí có tí nó náa wò 'dè nò ji wò lá. A Bu ye á gbíri ká 'dè ji wò.

18 Má éno, ye kpónó kú 'dè có ji wò, máa, ʀè lo bà dù a <Piyétòrò>, (gbí máa <díí>). Ye bà bì ndâ 'duù mì ye á mbe kú kili ta ʀè ye nó á mí pí díí tí nó, náa à kpèti káa ku, yí bà je bà i tí ndú wálá.

19 Ye bà je i bà njaanga njekèjì bà ya gí gbí to mì Gba-gbíri á mí 'bì lo. I ñinó náa wò má ùnje gítí muu to tí nó gí, àá bà ùnje gítí gbíri gí. Káa wò má biya i muu to tí nó gí, à delè bà biya i tí nó gbíri gí.»

20 Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, ndú 'ví 'dè gí sè máa yí a Bìndi-Mbíri nò gbaànjé lá.

Kpédélé bà 'dè có mì Jézù gítí o bà kònò sé'i mì wó

21 'Do tí o tí nó, Jézù gii 'bità bà 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó ngbàrángà'i éno máa, «À cu mí gbí mbelè ye gí, máa ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ mbe 'dì gbí tàkìi mì ndâ Jùdèyà bà gii mèèkè'i tí ye. Ye bà gii kònò sé'i me gbolò. Káa kózò tí ye bà ya gí Jèrùzàlémè. Ye ñò ni gí máa, ndú bà gii zi ye gí. Káa bìndi sili ta'ò, ye bà 'vala 'do gbí muu'dú ye gí.»

22 Piyétòrò mâ gii 'dì có tí nó, yí gii tè'è tí Jézù gí ndii 'do gbí òkò tí sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó, bìndi yí gii 'dè kòlòwò gítí wó, máa, «Mbíri 'ví je ña i tí nó ji wò ngé gí lá, buù!»

23 Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò, máa, «Ya 'do tí ye gí kàzò, ndí lo Gba-vò-i! Wó kú nè kpokèjì mì ye, tacó wò kú koʀo me ña bà koʀo có mì Mbíri lá. Wò kú koʀo a ña bà koʀo có mì ndâ 'duù muu to tí nó.»

24 Káa Jézù gii 'visì tí wó gítí sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó, bìndi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Go bà dù tí mbe tala có mì ye má tí 'duù, 'duù tí nó 'ví ò-bà-mbí miʀi wó gí. Yí 'ví gbí gbí njembí wó gítí bà kònò sé'i, wàa yí 'ví gí gí bà ʀu ndi ye.

25 Tacó 'duù má bàkà tí wó tí mbe lè ngarànga mí tà ʀo wó ta kpéeti wó, yí a ku. Káa 'duù mbe giʀi miʀi wó muu ye ká bà 'de 'válá.

26 Má éno, 'duù bà 'de gbí ndâ i tí nó muu to tí nó a yè, náa yí kpèti má 'de ndú kpónó 'dáá gí, bìndi yí gii bè gbí cèè 'válá bìndi ku mì wó gí? 'Duù bà 'visì ndâ cèè 'válá bìndi ku mì wó ta ña yè á muu to tí nó?

27 Tacó kùro o bà gí 'Viì-mì-'Dakò 'do gbíri ta ndâ basilì ta wotí 'do mì Bu wó dooko gí. Yí bà gí gí bà ko mboo ndâ ña ndâ i mì ndâ 'duù náa ndú bàkà muu to tí nó nó gbaànjé-gbaànjé ji ndú.

²⁸ Ye kù 'dè có jì yo ta yúcó máa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo kpónó mbe kù ọ̀ tìyò nò bà ọ̀nò o bà gí 'Viì-mì-'Dakò tí gbolò gba gí.»

17

Bà 'visi cè tí Jézù

¹ Ta sili vò-nje gbaànjé bìndi o tí nò, Jézù gii kaa ndâ Piyétòrò, ta ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì, bìndi ndú gii ya ta ndú gí pí 'bí njà gú ta kpéetí ndú jee sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó mí tàgbà gú.

² Káa si ndú pí gú, Jézù gii 'visi cè kózò tí wó mí kùro ndâ mbe tala có mì wó ta'ò náa yí kaa ndú ta yí nó gí. Gbíro wó gii dù kù tòngbaà go ọ̀, ndâ bòngó tí wó gii ce go 'vi 'bì.

³ Ndâ Piyétòrò ta ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì mà gii zeke'o, ndú gii ọ̀ ndâ Mòze ta Èlìjà kù 'dè nje mì ndú ta ndâ Jézù.

⁴ Bìndi Piyétòrò gii 'dè có jì Jézù, máa, «Bà dù ndoo bà-i-nò nìkì ma, buù! Ye bà tò ndâ ndùúrù ta'ò mí bà-i-nò, gbaànjé jì wò, gbaànjé jì Mòze, bìndi gbaànjé jì Èlìjà, náa à má nìkì tí lo gí nò.»

⁵ Káa si Piyétòrò kù 'dè có tí nò ndú mà gii zeke'o gí yaà, ndú gii ọ̀ kùlù mù mbe kù tòngbaà yiiga muu ndú gí. Bìndi ndú gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có gbí kùlù mù tí nò, máa, «Ìjìnó a 'Viì mì ye, tí wú-gbì-ẹ̀ ye, náa tàkòcò ye peteke gítí wó á ngé ma.»

⁶ Ndú mà gii 'di có tí nò, ndú gii 'buku gbíro ndú mí to ta gúku.

⁷ Káa Jézù gii tee 'bì wó ta ndí tí ndú, bìndi yí gii 'dè có jì ndú, máa, «Yo a gí yaà. Yo cì gúku lá.»

⁸ Ndú mà gii te muu ndú gí yaà go có mì Jézù nò, ndú gii ọ̀ Jézù ta kpéetí wó.

Có gítí Èlìjà

⁹ Káa si ndú kù gii dele ndi ndú gí tàgbà gú, Jézù gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó ta'ò nò, máa, «Yo 'ví 'dè có i tí nó náa yo ọ̀ si ndoo pí gú nó jì 'bí 'duù gbaànjé lá, yee tí o bà 'vala ndi 'Viì-mì-'Dakò 'do gbí ku.»

¹⁰ Káa ndú gii 'vee yí, máa, «Káa ndâ mbe 'di gbí-o mì ndâ Jùdéyà kù 'dè có máa, Èlìjà ká bà gí gí kùro kózò gí, tacó yè?»

¹¹ Káa Jézù gii 'visi có jì ndú, máa, «A Èlìjà ta yúcó ká bà gí gí kùro tacó bà 'viindi ndâ i 'dáá gí.

¹² Káa Èlìjà táánò dú gii gí á go có mì ndú nò gí, káa ndú tí ndâ mbe 'di gbí-o mì ndâ Jùdéyà ta o tí nò gii ọ̀ yí nì lá; bìndi ndú gii mèkèkè'i tí wó go ọ̀nò a nìkì tí ndú gí. Má éno, ndú delè kèjì gí bà mèkèkè'i tí 'Viì-mì-'Dakò ká go ọ̀nà ọ̀nò náa ndú táánò bàkà mítí Èlìjà nò.»

¹³ Ndâ mbe tala có mì Jézù mà gii 'di có tí nò náa yí 'dè jì ndú nò, ndú gii ọ̀ nì gí máa, yí kù 'dè có a i gítí Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù.

Jézù 'vala 'bí 'viì-'dakò ta i-gbì-muu wó

¹⁴ Ndâ Jézù mà gii dele ndi ndú 'do pí gú, ndú gii 'de ndâ 'duù me mbè kù ùndi ndú mí mì sè ndâ mbe tala có mì wó tí nó náa yí si ndú mí tàgbà gù nò. Bìndi 'bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe tì nò gii nje nó ya gí bà zèè kò Jézù,

¹⁵ ta bà 'deke tí wó jì yí, máa, «Ìjò yè ọ̀ 'viì mì ye, buù! À tí wó a vò ọ̀nà nò'o dó pì. À má tanga ta ndâ 'bí o, à kù 'va yí mí tà wu, à delè kù 'va yí ta ndâ 'bí o mí tà ngo.

¹⁶ Ye gí ta yí jì ndâ mbe tala có mì lo, máa ndâ-'bí-lá, ndú bà 'vala yì, káa à gii kpò ndú gí.»

¹⁷ Káa Jézù gii 'visi có jì 'dakò tí nò, máa, «Yo ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó káa cèè ndâ voló-volo 'duù mbe ùnje gítí Mbìrì lá. Yo bà lè mí tà ọ̀ ye a ngarànga? Ye bà

kònò yo éno yee tí ọ̀a o ngàyi?» Bìndi yí gii 'dè có jì 'dakò tí nò máa, «Te 'viì tí nò gí tí gí bà-i-nò.»

¹⁸ 'Dakò tí nò má gii te 'viì tí nò ya tí jì Jézù gí, Jézù gii do mítí i tí nò gbí muu 'viì tí nò, máa yí co 'do gbí muu wó gí. Má gii zeke'o, gbí diì 'viì tí nò gii da mbó'vóó ká mí to nò gí.

¹⁹ Bìndi ndá mbe tala có mì Jézù náa bà 'vala 'viì tí nò kpò ndú gí nó gii 'vee yí si ndú ta kpéétí ndú, máa, «Bà mòkò i tí nò 'do gbí muu 'viì tí nò kpò ze gí tacó yè?»

²⁰ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «À kpò yo tacó yo tee njembí yo mítí Mbíri dúú-dúú lá. Ye kú 'dè có jì yo ta yúco, máa, yo má tee njembí yo mítí Mbíri gí, kpétí ká ní'díí éno, yo má 'dè có jì gbolò gú tí nò, máa, «Yèè ndi lo 'do bà-i-nò gí,» gú tí nò bà yèè ndi wó go có mì yo nò gí. 'Bí i mbe kpò yo delè bà dù wálá.

²¹ À kú mòkò i go ọ̀a i tí nò 'do gbí muu 'duù ká ta bà 'deke tí jì Mbíri, delè ta bà kònò go cuki.»

Bà só bà 'dè có mì Jézù gítí bà kònò sé'i mì wó

²² Ta 'bí o gbaànjé, ndá Jézù ta ndá mbe tala có mì wó 'dáá gí má gii kili mítí 'bí bàndò gbí to Gáliléyà gí, Jézù gii 'dè có jì ndú máa, «Ndá 'duù kèjì gí bà kpi ngbàngà tí 'Viì-mi-'Dakò jì ndá 'dakò.

²³ Ndú bà gii zi yí gí. Káa bìndi sili ta'ò, yí bà gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.» Ndá mbe tala có mì Jézù má gii 'di có tí nò, ndú gii dù zuku-zùkùù ta sé có tí nò.

Ndá Jézù ta Piyétòrò gò i gítí 'bá-Mbíri

²⁴ Ndá Jézù má gii yee ta ndá mbe tala có mì wó gbí gbata Kàpàrànáwùmù, ndá 'bí mbe kú kili i 'do mì ndá 'duù gítí 'bá-Mbíri gii gí gí mì Piyétòrò, bìndi ndú gii 'vee yí, máa, «Mbe nìbà i jì yo kú gò i gítí 'bá-Mbíri?»

²⁵ Káa Piyétòrò gii 'visì có jì ndú, máa, «Yí kú gò i.»

Bìndi Piyétòrò má gii rì gí tà'i tàkò Jézù, Jézù gii co gálá gí bà 'vee yí á kùro bà 'dè có mì wó máa, «Simónè, wò koro có máa ndá kpo-kpò gba muu to tí nó kú gò i 'do mì ndá 'di? Á 'do mì ndá 'viì mì ndú, wèè, á 'do mì ndá mbe 'dó-'do?»

²⁶ Káa Piyétòrò gii 'visì có jì yí, máa, «À 'do mì ndá mbe 'dó-'do.»

Bìndi Jézù gii 'dè có jì Piyétòrò, máa, «Má éno, à mò ndá 'viì-'bá 'do gbí bà gò i jì gba gí.

²⁷ Káa kpétí ká éno, a me vò i lá. Ya gí bà gò liì tàbè'dè kàpá. Wò má ja kpédélé sè, wò 'ví njaa gbí nje wó, bìndi wò bà 'de nji gùrúsù 'do tí ngbàrà, wò 'ví je ya gí bà gò gítí 'bá-Mbíri á muu ndá, tacó wàa tàkòcò ndá 'duù tí nò 'ví kpolo lá.»

18

A 'di ká me gbolò ndii ndá 'bí ka wó 'dáá gí

¹ Ta o tí nò, ndá mbe tala có mì Jézù gii 'vee yí, máa, «Gbolò 'duù mbe ndii ndá 'bí ka wó 'dáá gí gbí òkò tí ze gbí ngbàngà mì Mbíri wúnò bà dù a 'di»

² Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò 'vé mì ndú nò ta bà tè'é tí 'bí làmbu 'viì, bìndi yí gii rò yí mí kùro ndú.

³ Bìndi yí gii 'dè có jì ndú, máa, «Ye kú 'dè có jì yo ta yúco, máa, yo má 'visì tí yo tí ndá víi 'viì go làmbu 'viì tí nó lá, yo jé gí bà dù tí ndá ọ̀a 'duù tí nó náa Mbíri kú zogo ndú nó wálá.

⁴ Má éno, 'duù nínó mbe bàkà tí wó tí làmbu 'viì go làmbu 'viì tí nó nó a gbolò 'duù gbí òkò tí ndá 'duù tí nó náa Mbíri kú zogo ndú nó 'dáá gí.

⁵ 'Bí 'duù má te wíri mítí 'bí làmbu 'viì go nínó ta rẹ̀ ye, gbí éno máa, 'duù tí nò te wíri a i mítí ye.

⁶ Káa à 'vii ta 'duù mbe eendi 'bí làmbu 'viì go ònò mbe kù tee njembí mí tí ye káa bà eṛe gbolò du i mí tí miṛi wó, wàa à 'ví 'va ta yí gí tà wúlú ngo.

⁷ «Vò pá tí ndâ 'duù muu to tí nó ngé, tacó ndâ vò i mbe kù volo muu ndú 'do tí bà tee njembí ndú mí tí Mbíṛi ùgbù á muu to tí nó ngé ndii gí. Ndâ vò i tí nó delè jé gí bà cee wálá. Káa à volo a i jì ndâ mbe kù kili wu á gí tà ndâ vò i tí nó!

⁸ «À má a 'bí 'bì lo gbaànjé ká kù ònòkò gbí òkò tí yo ta Mbíṛi, da 'bì lo tí nó 'va gí 'dè. À nìkì a bà ya ta gbèe 'bì lo gí gbí dà á bìn di ku mì lo á co tí bà kpolo tí ndâ 'bì lo só kpónó, bìn di wò gi 'de vò bàndò bìn di ku mì lo.

⁹ Káa à má a 'bí ɾo lo gbaànjé má ká kù si wò kù bèe ɾo Mbíṛi, aa ɾo lo tí nó 'do gbí kélé gí 'dè. À nìkì a bà 'de 'válá ònò mbe cee lá nó ta gbèe ɾo lo á co tí bà 'va wò mì Mbíṛi mí gbí vò bàndò ta wu tí bìn di ku mì lo ta ndâ ɾo lo sósò'ò.

¹⁰ «Yo kpolo tí yo 'do tí bà 'dè có ònòkó gítí ndâ ví 'viì go ndâ ña ònò, tacó ndâ basìlì mì ndú nanaka ká kácá mí kùro Bu ye gbíṛi.

¹¹ (Tacó 'Viì-mì-'Dakò gí gí muu to tí nó a i tacó bà 'vala ndâ 'duù ònò mbe giṛi'o gí nò.)»

Jézù lòkò'bò có gítí i-kó-ko mbe giṛi gí

¹² Jézù gi lòkò'bò có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo koṛo có máa, muu ndâ i-kó-ko mì 'duù má 100, bìn di 'bí gbaànjé gi giṛi gí, yí bà si sè ndâ i-kó-ko ònò 99 nó mí bàndò, bìn di yí 'ví ya gí bà pà bà tí gbèe ònò mbe giṛi nó wálá?

¹³ Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa, yí má 'de ònò mbe giṛi nó gí, líkí'o bà bàkà yí á co tí líkí'o ndâ ònò 99 mbe giṛi'o lá nó gí. Tacó go tí wó ènò máa, 'bí i-kó-ko mì yì gbaànjé 'ví giṛi nó wálá.

¹⁴ Có mì Bu yo gbíṛi delè ká go ènò, máa muu 'bí làmbu 'viì gbaànjé go ònò kuu nó nó 'ví ba lá.

Pà làyì gítí ndâ vò i gbí òkò tí yo ta ná'vindí lo

¹⁵ «Ná'vindí lo má bàkà 'bí ña i mbe lè gí gítí lo, ya gí mì wó, wàa yo 'ví 'viiki gbí có tí nó gbí òkò tí yo ta yí sósò'ò. Yí má 'dì có mì lo nó gí, gbí ènò máa wò gí ta ná'vindí lo dè gítí lo gí.

¹⁶ Káa yí má biya bà 'dì có mì lo gí, tè'é tí ndâ 'bí 'duù go só, go ta'ò, wàa wò 'ví 'dè có ta yí mí kùro ndú gítí có mì kponje taàbé, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíṛi nò.

¹⁷ Yí má biya bà 'dì có mì ndâ 'duù tí nó delè gí, wò 'ví ya ta yí gí kùro ndâ 'bí ná'vindí yo tí ndâ mbe kù kili ta ɾè ye tí Jézù. Yí má kpo muu yo delè gí, yo 'ví bàkà ta yí go bà bàkà i gítí vò 'duù ta nètè mì yo ta yí wálá.

¹⁸ Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa, yo má ùnje gítí 'bí ña i muu to tí nó gí, à delè bà ùnje gítí bà bàkà i tí nó á gbíṛi gí. Káa 'bí i ònò náa yo mà biya gí máa à 'ví bàkà muu to tí nó lá, à delè bà biya gí, máa à 'ví bàkà i tí nó á gbíṛi lá.

¹⁹ 'Bí có náa ye bá 'dè jì yo káká'i a ònò máa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo, kpétí ká go ndâ 'duù sósò'ò cuki, má toko muu ndú, bìn di ndú gi 'deke tí ndú ta njembí gbaànjé tacó 'bí ña i 'do mì Bu ye gbíṛi, ta ɾè ye, Bu ye bà je i tí nó náa ndú yù nó jì ndú gí.

²⁰ Tacó ndâ 'duù kpétí go sósò'ò, go ta'ò, má kili mí tí 'bí bàndò ta ɾè ye, ye bà dù kuu toko ta ndú á kà.»

Bà si có gítí ndâ vò i mì ndâ 'bí ka ndoo mí to

²¹ Bìn di Piyétòrò gi 'vee Jézù, máa, «Ye 'ví si có gítí ndâ vò i mì ná'vindí ye náa yí bàkà mí tí ye mí to yee gbí ée, Buù? Yee gbí vò-nje só?»

²² Káa Jézù gi 'visì có jì yí, máa, «Me ká ta bà vò-nje só cuki lá. Ye nì jì yo a vò-nje só ta bà vò-nje só ta bà muu'bi.»

²³ Jézù gii lòkò'bò 'bí có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Bà dù Gba-gbírì tí gbolò gba mì ndâ 'duù muu to tí nó 'vii ká 'vii ta 'bí gbolò gba gbaànjé mbe ẹre muu wó gítí có ba kili ndâ i mì wó 'do mì ndâ kpo-kpò 'duù mì wó gí.

²⁴ Yí má gii 'bità bà tè'é tí ndú gbaànjé-gbaànjé, à gii gii ji yí kpédélé'i kùro a i ta 'duù ònó náa i mì wó muu wó me gbolò ngé ndii gí nò.

²⁵ Káa kpokèjì bà dele ta ndâ i tí nò ji gba má gii kpò 'dakò tí nò gí, gba gii 'dè có máa, à ya gí bà mà ndâ 'dakò tí nò, ta nù mì wó, ta ndâ 'vii mì ndú, ta ndâ i-'bá mì ndú 'dáá gí. À má sì ndú gí, à 'ví kaa i gbí ndú gítí á ji yí gí bìndi ndâ i mì yí.

²⁶ Káa 'dakò tí nò má gii 'di có tí nò, yí gii zèè kò gba ta bà 'deke tí wó, ji yí máa, <Je o ji ye, buù, wàa ye 'ví pà kpokèjì bà sì có ndâ i mì lo 'do muu ye 'dáá gí.>

²⁷ Gba má gii zeke 'dakò tí nò, yê ro wó gii bàkà yí ngé ndii gí. Bìndi yí gii si có gítí ndâ i mì wó á muu wó nó 'dáá gí mí to. Bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, yí ya gí 'bá mì wó.

²⁸ «'Dakò tí nò má gii co gí sè 'do gbí ngbàngà mì gba, yí gii 'de 'bí ka wó náa ndú kù bàkà nèté ta ndú 'bá mì gba, ta làmbu i mì wó á muu wó, bìndi yí gii nanaka mítí ka wó nò go cá tí ngbù títíí, máa, <I mì ye kuu muu lo. Je i mì ye ji ye! Je i mì ye ji ye!>

²⁹ «Ka wó mbe nèté nò gii 'va tí wó kùro wó, ta bà 'deke tí wó ji yí, máa, <Je o ji ye, wàa ye 'ví i ngèlè gítí .>

³⁰ Káa yí gii biya bà 'di có mì ka wó nò gí. Bìndi yí gii te yí mí gbí zàà, máa yí dù á kà di tí o tí nó náa yí má sì có ndâ i mì yí cee 'do muu wó gí, à 'ví gii dò 'bì á 'do tí wó.

³¹ Ndâ 'bí ka ndú náa ndú kù bàkà nèté 'bá mì gba ta ndú nó má gii nò òa i tí nò, tàkòcò ndú gii kpolo ngé ndii gí. Bìndi ndú gii ya gí bà 'vanda ndi òa i tí nò náa ka ndú bàkà nò 'dáá gí ji gba.

³² «Gba bà-i-nò gii tuu 'duù gí tàkò 'dakò tí nò. À má gii gii ta yí gí kùro wó gí, yí gii do mítí wó, máa, <Ndí lo vò 'duù! Wò kùtàá 'deke tí lo á ji ye, bìndi ye gii si có gítí ndâ kpo-kpò i mì ye náa àá muu lo nó mí to gí.

³³ Káa wò kpónó nò yê ro ka lo náa yo kù bàkà nèté ta yí bà gbèe to nó lá, tacó yè?»

³⁴ Tacó éno, gba gii te vò 'duù tí nò mí gbí zàà ta kpo tàkòcò. Máa, yí dù gbí zàà yee tí o tí nó náa yí má sì có ndâ i mì yí 'dáá gí delè.»

³⁵ Jézù gii yee nje có mì wó, máa, «Bu ye á gbírì delè bà bàkà ta yo 'dáá gí ká éno, náa yo má je à-cee-gí ji ndâ ná'vindí yo ta njembí yo gbaànjé lá nò.»

19

Có gítí bà njè nù

¹ Jézù má gii cee ta bà 'dè có tí nò ji ndâ mbe tala có mì wó gí, ndú gii di ngo 'do Gàliléyà gítí 'bí to á tito Jòròdáníyà á Jùdéyà.

² Ndâ 'duù me mbè gii ru ndi wó gítí to tí nò. Bìndi yí gii 'vala ndâ mbe nò'o gbí òkò tí ndú.

³ Má gii zeke'o, ndâ 'bí mbe kù kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà gii gí gí mì Jézù, bìndi ndú gii 'vee yí ta tirì tacó bà nò muu wó, máa, «'Duù má njè nù mì wó ta nderè náa à ká gbí muu wó, a vò i gbí tàkù mì ndoo tí ndâ Jùdéyà?»

⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Yo 'deke có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa, do tí bà 'bità bà suu to tí nó, 'Duù tí nó mbe suu ndú nó, <suu ndú tí ndâ di ta na > nó lá?

⁵ Nìno à gbí nderè có tí nó náa yí tí Mbírì gii 'dè ta có, máa, 'dakò 'ví si ndâ nawu wó, ta bu wó mí to, wàa yí 'ví nanaka mítí nawù wó, wàa ndú 'ví dù tí gbèe dii nó ká nò.

⁶ Má éno, ndú káká'i me ndâ 'duù sósò'ô lá. Ndú a gbèè diì. Má éno, 'bí 'duù muu to tí nó 'ví njèè gbí òkò tí ndâ i ñinó náa Mbíri ká toko ndú nó lá.»

⁷ Káa ndâ mbe kú kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà nò gii 'vee Jézù káká'i máa, «Káa Mòze táánò 'dè có éno máa, 'duù 'ví cu wáràgà ta nderè bà njè tí ji nawù wó, wàa yí 'ví njè yí, tacó yè?»

⁸ Jézù bà-i-nò gii 'visi có ji ndú, máa, «Mòze táánò 'dè ji yo éno tacó tù yo tí ndâ Jùdèyà 'di có lá. Káa áá táánò me go éno ta o bà 'bità bà suu ndâ 'dakò ta niì mì Mbíri lá.

⁹ Ye kú 'dè có ji yo ta yúco, máa, 'bí 'duù má njè nawù wó á muu 'bí tende vò i á bìndi có ngbà-'dakò, bìndi yí gii kò 'bí ngú niì, yí kú zi a ngbà ta ngú niì tí nó.»

¹⁰ Bìndi ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'dè có ji yí, máa, «Cè có gítí ndâ niì ta ndâ kù ndú má éno, à nìkì káa bà dù 'duù tí dì banga.»

¹¹ Káa Jézù gii 'visi có ji ndú máa, «À káa ndâ 'duù ñinó náa Mbíri wu ji ndú máa ndú dù tí ndâ dì banga nó ká bà dù éno. À me káa ndâ 'duù sàkàmàà lá.

¹² Tacó ndâ ña ndâ i mbe kú tii ndâ 'duù 'do tí bà kò niì me a mbè: à volo ndâ 'bí 'duù 'do ká gbí yí ndâ nawu ndú; à bàkà ndâ 'bí 'duù gítí bà dù éno ta wotí; ndâ 'bí 'duù biya bà kò niì tacó bà dù tí ndâ mbe bàkà nètè mì Mbíri. Wotí bà 'di có tí nó má kuu tí 'duù, yí 'ví 'di .»

Ndâ Jézù ta ndâ víi 'vii

¹³ Ndâ 'bí 'duù gii gí ta ndâ víi 'vii mì ndú ji Jézù, máa yí cù 'dè ngo cù wó mítí ndú, wàa yí 'ví 'deke tí wó ji Mbíri tacó tí ndú. Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii do ta ndâ 'duù tí nó.

¹⁴ Káa Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo si ndâ 'vii tí nó 'ví gii gí mì ye. Yo tii kpokèjì 'do tí ndú lá, tacó ndâ mbe kú dù tí ndâ bòn-gba mì Gba-gbírì a ña ndâ 'duù ñinó go ndâ 'vii tí nó, nô.»

¹⁵ À mã gii yee ta ndâ 'vii tí nó tí Jézù gí, yí gii cù 'dè ngo cù wó mítí ndú, bìndi yí gii njè nó 'do bàndò tí nó gí.

'Bí 'vii-'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò

¹⁶ Mã gii zeke'o, 'bí 'vii-'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò gii gí mì Jézù, bìndi yí gii 'vee yí, máa, «'Duù 'ví bàkà a ña tó i yè, tacó wàa yí 'ví 'de ta 'vialá ñinó mbe cee lá nó?»

¹⁷ Káa Jézù gii 'visi có ji yí, máa, «Wò 'vee ye á gítí tó i tacó yè? Tó 'duù ká gbaànjé cuki. Go bà 'de 'vialá ñinó mbe cee lá nó má kuu tí lo, kpolo tí ndâ có tí nó.»

¹⁸ Káa 'vii-'dakò tí nó gii 'vee Jézù káká'i, máa, «Ndâ có ngàyi?»

Káa Jézù bà-i-nò gii 'visi có ji yí, máa, «Ndâ có tí nó máa,

<Wò 'ví zi 'duù lá.

Wò 'ví bàkà bangbaya lá.

Wò 'ví zingbà i lá.

Wò 'ví 'dè 'verè gítí 'duù lá.

¹⁹ Wò 'ví tègàrà ndâ bu lo ta nawu lo.

Wò 'ví zè ndâ 'bí ka lo nìkì go bà zè 'dóó tí lo nìkì mì lo,» nô.»

²⁰ Káa 'vii-'dakò tí nó gii 'vee Jézù máa, «Ye kpolo tí ndâ có tí nó náa wò kpónó 'deke mí to nó 'dáá gí; 'bí i ñinó kpòò mbe gboo 'do mì ye gí nó a yè?»

²¹ Káa Jézù gii 'visi có ji yí, máa, «Go bà dù tí cèè 'duù ta bà lê tí wó wálá má kuu tí lo, ya gí 'bá wàa wò 'ví sè ndâ i mì lo 'dáá gí gí 'dè, wò 'ví njèè ndâ i tí nó náa wò 'de gbí ndú nó ji ndâ mbe yè, bìndi wò 'ví gí gí bà ru ndi ye. Cì gúku lá, tacó wò bà 'de ndâ i me gbolò gí bìndi ndâ i mì lo nó 'do gbíri gí.»

²² 'Vii-'dakò tí nó mã gii 'di có tí nó náa Jézù 'dè ji yí nó, yí gii njè nó 'do bà-i-nò ta máákà gbí diì wó, tacó ndâ i mì wó me gbolò ngé ndii gí.

²³ 'Viì-'dakò tí nò mâ giì ya gî. Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó, máa, bà dù tí bòò-gba mì Mbíri mì ndâ mbe kpo-kpò i muu to tí nó kpolo ngé ndii gî.

²⁴ Ye bà 'dè gbí ndi có tí nò ji yo káká'i, máa, à peteke a bà ndii 'bí ña gbolò nò go ya co gbí guù ngbàndú á co tí bà dù 'duù ñinó ta ndâ kpo-kpò i ká mì wó nó tí bòò-gba mì Mbíri.»

²⁵ Nje ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'dèè ta bà 'di có tí nò gî. Bìndi ndú giì 'vee yí, máa, «À má éno, a 'di ká bà 'de 'válá?»

²⁶ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú ta bà zeke'o tí ndú, máa, «Wotí mì ndâ 'duù gítí wálá, káa 'bí i mbe kpò Mbíri wálá.»

²⁷ Bìndi Piyétòrò giì 'vee Jézù, máa, «Káa ze, ñò káa ze jee ndâ i muu to tí nó 'dáá gî mí to kù ñu ndi lo. Ze bà 'de bìndi ndâ i mì ze náa ze jee ndú mí to nò a yè?»

²⁸ Káa Jézù giì 'visì có ji Piyétòrò máa, «Ye kù 'dè có ji wò ta yúcó máa, ta o tí nó náa ndâ i má giì gî 'dáá tí ndâ ngú i gî, 'Viì-mì-'Dakò bà giì ki tí wó dèngècè pí jalàmbà mì wó, bìndi yo tí ndâ 'duù tí nò muu'bi-nje só mbe kù ñu ndi ye nó bà giì ki tí yo dengece-dèngècè to kù zogo ndâ ña ndâ Ìzìriyéli muu'bi-nje só nò.

²⁹ Bìndi ndâ 'duù ñinó 'dáá mbe jee ndâ 'bá mì ndú, ta ndâ ná'vindí ndú, ta ndâ námì ndú, ta ndâ bu ndú, ta ndâ nawu ndú, ta ndâ 'viì mì ndú mí to ta ñe ye nó, bà 'de ndâ i me gbolò á gí bìndi ndâ i mì ndú ta ndâ 'duù mì ndú nò. Mbíri delè bà je 'válá ñinó mbe cee lá nó ji ndú á bìndi ku mì ndú.

³⁰ «Káa yo 'ví kojo muu yo máa, ndâ 'duù ñinó kpónó tí ndâ kpo-kpò 'duù kùro ndâ 'bí ka ndú nó bà giì dù tí ndâ ndòngbù 'duù, bìndi ndâ 'duù ñinó kpónó tí ndâ síli ndâ ka ndú nó bà giì dù tí ndâ kùro ndâ 'duù.»

20

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ mbe bàkà nèté gbí nji

¹ Jézù giì lòkò'bò có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ña kpokejì bà zogo to tí nó mì Gba-gbíri go i mì 'bí gbolò 'duù mbe gbo'o ya gí bà pà ndâ 'duù tacó bà bàkà nèté gbí nji mì wó.

² Yí mâ giì 'de ndâ kpédélé 'duù gî, ndú giì 'vii có ta ndú gítí bà ko mboo nèté mì ndú, bìndi yí giì tuu ndú gí gbí nji ta fíri dú'o.

³ Yí mâ giì ya gí bàndò 'velè si ñi yèè gàà gí yaà gî, yí giì 'de ndâ 'bí 'duù ta nèté mì ndú wálá.

⁴ Bìndi yí giì kaa ndú ya tí gí gbí nji mì wó, máa, ndú bàkà nèté, wàa yí bà je i ñinó mbe 'vii ta po nèté mì ndú ji ndú.

⁵ Yí mâ giì dele ndi wó ya gí bàndò 'velè ta ñi dè gítí gbúru, yí giì 'de ndâ 'bí 'duù, bìndi yí giì kaa ndú ya tí gí gbí nji, máa, ndú bàkà nèté, wàa yí 'ví je bà 'bi ndú ji ndú. Yí mâ giì ya ndi wó gí bàndò 'velè si ñi mò tí gî, yí giì 'de ndâ 'bí 'duù kù dù sínò, bìndi yí giì kaa ndú ya tí gí gbí nji, máa, «Yo bàkà nèté! Yo bà 'de káa bà 'bi yo.»

⁶ Yí mâ dele ndi wó gí bàndò 'velè si o 'dèè gî, yí giì 'de ndâ 'bí 'duù ta nèté mì ndú wálá. Bìndi yí giì 'vee ndú, máa, «Yo kù dù sínò bà-i-nó 'do tí dú'o yee tí kpónó tacó yè?»

⁷ «Káa ndâ 'duù tí nò giì 'visì có ji yí, máa, «Tacó mbe je nèté ji ze wálá.» Bìndi yí giì 'visì có ji ndú, máa, «À má éno, yo ya gí gbí nji mì ye.»

⁸ «O bà nje nèté mâ giì me tí gî, yí giì tuu mbe kù kpolo tí ndâ i gbí gálá mì wó, máa yí ya gí bà nje ndâ 'duù 'do gbí nèté gî. Ndâ 'duù mâ giì gî 'do gbí nji gí 'bá gí, yí giì 'dè có ji mbe kpolo tí ndâ i gbí gálá mì wó, máa, yí ko mboo nèté mì ndú ji ndú. Máa, yí 'bità bà je i kpédélé'i a i ji ndâ ndòngbù 'duù tí nó mbe gí gí gbí nèté ta 'dè'o nò, bìndi ndâ mbe gí si ñi mò tí gî, bìndi ndâ mbe gí ta ñi gbúru, bìndi ndâ mbe gí

ta ɾi dú'o, bìnɔ́ ndâ mbe gí ta fírí dú'o, wàa yí 'ví je i ji ndú 'daá gí 'vii ká 'vii. 'Bí có máa, 'duù nínó gí gí gbí nèté ta fírí dú'o, káa nìzò gí si nèté kù njé-njé nò, 'ví dù lá.

⁹ Mbe kpòlò tí ndâ i gbí gálá bà-i-nò gii 'bità bà ko mboo nèté mì ndâ 'duù ji ndú go có tí nó náa mbe njí 'dè ji yí nò.

¹⁰ Ndâ kpédélé 'duù tí nó náa mbe njí kaa ndú gí gbí nèté ta fírí dú'o nó gii gí nìndi ndú ta bà koɾo có éno máa, a ndâ yí ká bà 'de i me gbolò, káa ndú gii 'de káa gbèe ɱa i tí nó náa ndâ 'bí ka ndú 'de nò.

¹¹ «Ndú bà-i-nò gii lì káa 'bì ndú gí ta i tí nó náa à je ji ndú nó gí, bìnɔ́ ndú gii ya gí bà 'dè kòlòwò ji mbe njí, máa,

¹² <Ndâ ndòngbú 'duù tí nó náa wò kaa ndú gí tí kpónó-kpónó ta 'dè'o nó bàkà nèté ká ta làmbu o, káa wò gii 'vii ndú ta ze tí ndâ mbe 'bità bà ka wu'o si ɾi có lá yee tí 'dè'o ta ɱa kpokèjì ngàyi!>

¹³ «Káa mbe njí gii 'visì có ji 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kù 'dè kòlòwò nò, máa, <Ye ɱonoko wò gbaànjé lá, kómbe ye. À kpónó 'bì lo nó me i tí nó kùtáa náa ndâ 'vii có gítí ta dú'o nó lá?>

¹⁴ Má éno, je i mì lo, wàa wò 'ví ya . Ye je i ji ndâ ndòngbú 'duù tí nó mbe gí gí gbí nèté kpónó-kpónó si o bèe 'daá gí nó 'vii ta yo 'do ká gbí 'dóo có mì ye gbí muu ye.

¹⁵ Ẹ̀è i nínó mbe tii ye 'do tí bà bàkà ta ndâ 'dóo i mì ye go có mì ye gbí muu ye 'ví dù a ɱa yè? Wò kù tò a kii tacó ɱa gbolò nambeè tí nó náa ye bàkà ji ndâ 'duù tí nó mbe gí gí gbí nèté kpónó-kpónó á kùro bà njè nèté nó?> »

¹⁶ Jézù gii yee nje có mì wó, máa, «Ndâ ndòngbú 'duù wúnò bà dù tí ndâ kpédélé 'duù, bìnɔ́ ndâ kpédélé 'duù bà dù tí ndâ ndòngbú 'duù go ɱa i tí nó kpónó nò.»

Bà ta'ò bà 'dè có mì Jézù gítí o bà kònò sé'i mì wó

¹⁷ Jézù mâ gii cee ta bà 'dè có gítí ndâ mbe kpo-kpò i gí, ndú gii kaa kù ya gí gbí gbata Jèrùzàlémè. Káa si ndú kpokèjì, yí gii kaa ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndii, bìnɔ́ yí gii 'dè có ji ndú, máa,

¹⁸ «Ndoo kpónó kù ya gí gbí gbata Jèrùzàlémè, bìnɔ́ ndâ 'duù ká bà gii kpi ngbàngà tí 'Vii-mì-'Dakò ji ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdèyà. Ndú bà gii waa có ku mítí wó,

¹⁹ bìnɔ́ ndú bà gii je yí ji ndâ mbe 'dó-'do tacó bà zi yí. Ndâ mbe 'dó-'do tí nó bà gii ɱo ndi wó, ta bà ɱo yí, ta bà lè yí, ta bà gbì yí, bìnɔ́ ndú bà gii zi yí ta bà gbì yí á mítí njèèkpè mù. Káa bìnɔ́ sili ta'ò yí bà gii 'vala ndi wó á 'do gbí muu'dú wó gí.»

Nawu ndâ Jákòmò ta Jòvànì yù i 'do mì Jézù

²⁰ Nawu ndâ Jákòmò ta Jòvànì tí ndâ 'vii mì Zèbìdèyò gii kaa ndú ya tí ji Jézù kùro bà yee ndú Jèrùzàlémè. Bìnɔ́ yí gii zèè kò Jézù ta bà 'deke tí wó.

²¹ Káa Jézù gii 'dè có ji nì tí nó máa, «Nì 'dóo ɾè ɱa i tí nó ta go tí lo nó gí.»

Káa yí gii 'visì có ji Jézù máa, «Có gbí njembí ye éno máa, wò ci ye éno máa, wò má gí tí gbolò gba gí, wò bà bàkà ndâ 'vii mì ye sósò'ò nó tí ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mì lo. 'Bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndú 'ví dù tí mbe ki tí gbí kù'bì mì lo, wàa 'bí 'duù 'ví dù tí mbe ki tí gbí gálì mì lo.»

²² Káa Jézù gii 'visì có ji ndâ nì tí nó ta ndâ 'vii mì wó, máa, «Yo ɱò ɱa i tí nó náa yo kù yù nó nì lá. Wotí bà njù 'visì tí nó náa ye kèjì gí bà njù nó kuu tí yo?»

Káa ndú gii 'visì có ji yí, máa, «À kuu tí ze.»

²³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Yo bà njù 'visì mì ye nò gí. Káa à má gítí có ndâ bàndò bà ki tí ɾègbà tí ye gbí ngbàngà mì ye, ndú me ndâ i mì ye tacó bà njèè ji ndâ 'duù lá. Ndâ bàndò tí nó a ndâ i mì ndâ mbe náa Bu ye 'viindi tacó tí ndú sàà gí.»

²⁴ Sè ndâ mbe tala có mì Jézù muu'bì nó mâ gii 'di có tí nó náa ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì 'dè nò, tàkòcò ndú gii kpòlò gítí ndú gí.

²⁵ Jézù mà gii ònò éno, yí gii kili ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só 'dáá gí, bindi yí gii 'dè có jì ndú, máa, «Yo ònò ni gí máa, ndâ gba mì ndâ 'duù ònò mbe ònò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó kú toṛo nje ndâ bòò mì ndú ta to. Ndâ kpo-kpò 'duù kùro ndú delè kú bàkà ndú ká tí cèe ndâ bè bòò mì ndú.

²⁶ Káa áá bà dù gbí òkò tí yo me go éno lá. Tacó 'duù ònò tí gbolò 'duù gbí òkò tí yo nó bà dù tí bòò mì ndâ ka wó.

²⁷ Bindi 'duù ònò tí kùro ndâ ka wó gbí òkò tí yo nó bà dù tí bòò mì yo.

²⁸ Tacó à kpèti káa 'Vii-mi-'Dakò, yí gii gí muu to tí nó me tacó máa ndâ 'duù 'ví bàkà nèté wó nó lá, yí gii a i tacó bà bàkà nèté ndâ 'duù, delè tacó bà sì miṛi wó jì ku á muu ndâ 'duù.»

Jézù njaanga ɾo ndâ 'bí mbe súro sósò'ò

²⁹ Si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kú gii njè nó 'do gbí gbata Jérìkò kú ya gí Jèrùzàlémè, ndâ 'duù me mbè ká ko ndú.

³⁰ Ndâ 'bí 'dakò sósò'ò tí ndâ mbe súro mbe kú ki tí ndú seè kpokèjì, máa gii 'di có máa ònò a Jézù ká kú ndii ta nó ònò, ndú gii 'bità bà tò kú, máa, «'Vii mì Dàvidè! Nò yè ɾo ze!»

³¹ Ndâ mbè 'duù tí nó mbe kú ko tàkò Jézù nó gii do mítí ndâ mbe sú ɾo tí nó, máa ndú dù ngbii. Káa ndâ mbe sú ɾo tí nó gii tò kú ngéé gí yaà ndii ònò kùro nó gí, máa, «'Vii mì Dàvidè! Nò yè ɾo ze!»

³² Jézù gii ɾò tíyò, yí gii tè'é tí ndú, bindi yí gii 'vee ndú máa, «À tí yo a go ɾa yè, máa ye 'ví bàkà jì yo?»

³³ Káa ndú gii 'visi có jì Jézù máa, «Si ze 'ví zeke'o, Buù!»

³⁴ Jézù gii ònò yè ɾo ndú, bindi yí gii tee 'bi wó ta ndi tí ndâ ɾo ndú, bindi ndú ngé gii 'bità bà ònò ndâ i, bindi ndú gii ɾu ndi Jézù.

21

Bà ɾi Jézù gí gbí gbata Jèrùzàlémè

¹ Ndâ Jézù mà gii dooko ta gbata Jèrùzàlémè gí, si ndú pí Gú Mbâ, Jézù gii tuu ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò,

² máa, «Yo ya gítí ndâ 'bá tí zó náa yo kú ònò muu ndú ngéé kùro yo zò. À káa pòó bà yee yo ká, yo bà 'de na kècè náa à eṛe yí gí, ta 'vii mì wó gbí wú ɾègbà tí wó. Yo 'ví njaanga ndú 'do gbí wú gí, bindi yo 'ví gí ta ndú jì ye.

³ 'Bí 'duù má 'vee yo, yo 'ví 'visi có jì yí, máa, «A Mbe tí ze ká tuu ze, máa ze ya ta ndú jì yì. Nèté mì wó má cee ta ndú gí, yí bà tuu ndú ngé gí bàndò mì ndú.»

⁴ I tí nó bàkà tí go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò 'dè éno máa,

⁵ «'Dè có jì ndâ 'duù Jèrùzàlémè, máa,

«Yo ònò gbolò gba mì yo á kèjì tí 'dè 'duù pí kècè tí ngbú kècè,» nò.»

⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù sósò'ò náa yí tuu ndú nó gii njè nó ya gí bà bàkà go có tí nó náa Jézù 'dè jì ndú nó.

⁷ Ndú bà-i-nò gii gbà ndâ ngbú 'vii-kècè tí nó ta nawu wó ya tí jì Jézù. Ndú mà gii yee ta ndú tí Jézù gí, ndú gii ki ndâ bongo mí pí tí ngbú 'vii-kècè tí nó, bindi Jézù gii o yí, ya tí gí gbí gbata Jèrùzàlémè.

⁸ Ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe tí mí mì Jézù nó gii gò ndâ bongo mì ndú mí to ta tí kpokèjì, ndâ 'bí gii ki'viki ndâ kpâ gò mítí kpokèjì, tacó wàa Jézù 'ví nó gbí, tacó bà te 'duù mítí bà ɾi yí gí gbí gbata Jèrùzàlémè.

⁹ Bindi ndâ mbè 'duù gii 'bità bà ko Jézù ya tí gí gbí gbata. Ndâ 'bí 'duù tè kùro wó, bindi ndâ 'bí 'duù tàkò wó ndii, kú tò kú ta líkí'o, máa, «'Vala ze kpónó, 'Vii mì Dàvidè!

À ùlù yí tí mbe gí ta ɾè mì Mbíri!

Àá Mbířì, 'vala ze kpónó!»

¹⁰ Gbata Jèrùzàlémè gii ngaka a cèe tí ta o bà yee Jézù. Ndâ 'duù ta o tí nò kù gii 'vee a 'vé, máa, «Njínó a 'di? Njínó a 'di?»

¹¹ Káa ndâ mbè ndâ 'duù tí nó mbe kù ko tàkò Jézù nó gii 'visì có ji ndâ mbe kù 'vee 'vé tí nó, máa, «A Jézù tí nó tí mbe 'dòkò có mì Mbířì mbe gii 'do gbí gbata Názàrèti á gbí to Gàliléyà nò.»

Jézù ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbířì

¹² Jézù mâ gii yee gbí gbata Jèrùzàlémè gí, yí gii řì gí gbí ndùgù 'bá-Mbířì. Bìndi yí gii mòkò ndâ mbe bàkà gbí ndùgù 'bá-Mbířì tí 'bá 'velè nó 'dáá gí gí sè. Bìndi yí gii 'buku ndâ tàràbèzà mì ndâ mbe kù 'visì gùrúsù, ta ndâ mbata mì ndâ mbe kù mà ndâ kùlè nó mí to.

¹³ Bìndi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó ta kpo tàkòcò, máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbířì, máa: Mbířì máa, <'Bá mì ye a bàndò bà 'deke tí ndâ 'duù ji ye.> Káa yo kpónó bàngù nó gii 'visì tí bàndò mì ndâ mbe kùmùkù ndâ i mì ndâ 'duù.»

¹⁴ Jézù mâ gii cee ta ndâ mbe bàkà gbí ndùgù 'bá-Mbířì tí 'bá 'velè nó gí, ndâ mbe sù řo ta ndâ mbe ku kò gii kaa ya gí mì wó gbí ndùgù 'bá-Mbířì kà, bìndi yí gii 'vala ndú.

¹⁵ Ndâ kpo-kpò bu-Mbířì ta ndâ mbe 'di gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà bà-i-nò mâ gii ñò ña ndâ i-serè tí nó náa Jézù kù bàkà nó, ndú delè mâ gii 'di ndâ kù tí nó náa ndâ víi 'viì kù tò ta gbí ndùgù 'bá-Mbířì, máa, «'Vala ze, 'Viì mì Dàvidè! 'Vala ze, 'Viì mì Dàvidè!» nó, ndú gii 'de nderè bà òkòlòwò gítí Jézù gí.

¹⁶ Ndú bà-i-nò gii 'vee Jézù máa, «Wò 'di có tí nó náa ndâ 'viì tí nó kù tò ta kù nò gí?»

Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji ndú máa, «Ye 'di gí. Káa yo jé 'deke có tí nó gbí wáràgà mì Mbířì máa, <A wò tí Mbířì ká nìbà cèe kpokèjì bà ùlù wò ji ndâ víi 'viì, ta ndâ dó 'viì,> nó lá?»

¹⁷ Jézù gii ñjè nó 'do Jèrùzàlémè bìndi ndâ có tí nó ya gí bà tè řì gbí gbata Bètáníyà.

Jézù ì ñjà mítí 'bí mû-mbiìgá

¹⁸ Ta dú'o si Jézù kù dele ta go tí wó 'do Bètáníyà gí Jèrùzàlémè,

¹⁹ yí gii ñò 'bí mû-mbiìgá á seè kpokèjì. Yí gii ne tacó bà pà yú wàa yì 'ví zò gítí go tí nó tí yì nò. Káa yí gii 'de káa bè kpá. Gbèe řì mbiìgá gbí mû wálá. Bìndi yí gii ì ñjà mítí mû tí nó máa, «Wò 'ví řì káká'í lá.» Ndâ kpá-mbiìgá tí nó ngé gii me řemo-řemòò, goólá a wu ka co tí ndú nò.

²⁰ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii ñò bà lemere bè mbiìgá tí nó ta ku gálà éno, nje ndú gii 'dèè gí. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé máa, «A ña yè ká zi mû-mbiìgá tí nó gálà go có 'dì nó?»

²¹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa, yo má ùnje gítí Mbířì ta ñjembí yo gbaànjé, yo bà bàkà cuki me káa ña i tí nó náa à bàkà mítí mû-mbiìgá tí nó, nó lá. Yo kpèti má 'dè có ji 'bí gbolò gú, máa yí ñjè nó 'do tí bàndò mì wó ya gí bà 'va tí tà kápá, yí bà bàkà go có mì yo nò gí.

²² Yo delè má 'deke tí yo ji Mbířì tacó 'bí i ta ñjembí yo gbaànjé, Mbířì bà je i tí nó ji yo gí.»

Ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdéyà 'vee rè mbe je wotí bà bàkà ndâ serè ji Jézù

²³ Jézù mâ gii řì gí gbí ndùgù 'bá-Mbířì kù nìbà i ji ndâ 'duù gí, ndâ 'bí bu-Mbířì ta ndâ 'bí kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà gii gí gí mì wó, bìndi ndú gii 'vee yí máa, «A 'di ká je wotí bà bàkà ndâ i tí nó náa wò kù bàkà nó ji wò?»

²⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kpónó delè kù gii 'vee yo ta 'vé gbaànjé, yo má 'visì có ji ye gí tàkò gí, bìndi ye 'ví gii nì rẹ 'duù tí nó mbe je wotí bà bàkà ndá i tí nó náa ye kù bàkà nó ji yo:

²⁵ A 'di táánò ká je wotí bà caka tí ndá 'duù ji Jòvání? A Mbíri wèè, a 'bí 'duù wèè? Yí 'de wotí tí nó 'do kòtí 'di? Nògí, yo nì rẹ 'duù tí nó ji ye.»

Káa ndú gii 'bità bà 'viiki gbí 'vé mì Jézù nò gbí òkò tí ndú ta kpéetí ndú máa, «Ndoo kpónó má 'visì có ji yí máa, Jòvání 'de wotí tí nó táánò 'do mì Mbíri, yí bà gii 'vee ndoo máa, «Káa yo ùnje gítí ndá i tí nó náa yí kù bàkà nó lá, tacó yè?»

²⁶ Káa bà 'dè éno máa, Jòvání táánò 'de wotí tí nó 'do mì ndá 'duù, delè káa bà le wú mítí miri ndoo, tacó ndá 'duù ùnje gí máa, Jòvání táánò a mbe 'dòkò có mì Mbíri.»

²⁷ Tacó éno, ndú gii 'visì có ji Jézù máa, «Ze òò bà lá.»

Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «À má éno, ye delè bà nì rẹ 'duù tí nó mbe je wotí bà bàkà ndá i tí nó ji ye nó ji yo wálá.

Jézù lòkò'bò có gítí ndá 'bí 'viì sósò'ò

²⁸ «Yo kù koṛo có máa yè? 'Bí 'dakò ta ndá 'viì mì wó sósò'ò táánò gii ya gí mì kpo 'viì mì wó, yí gii 'dè có ji yí éno máa, «'Viì, ya gí bà bàkà nèté gbí nji wúnó.»

²⁹ Káa 'viì tí nó gii 'visì có ji bu wó máa, «Ye tí nó wálá.» Káa 'viì tí nó mâ gii koṛo muu wó, yí gii 'visì muu wó gí, bìndi yí gii ya gí gbí nji go có mì bu wó nó gí.

³⁰ 'Dakò tí nó gii ya gí mì lambu 'viì mì wó, gí bà 'dè có ji yí máa, yí ya gí gbí nji. Káa 'viì tí nó gii eendi bu wó máa, «Ye bà ya gí, buù,» káa yí gii ya lá.

³¹ A 'di 'do gbí òkò tí ndá 'viì tí nó sósò'ò nò ká bàkà go có mì bu wó?»

Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «A kpédélé 'viì mì 'dakò tí nó ká bàkà go có mì bu wó.»

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, ndá mbe kù kili i-míri, ta ndá mbe nò vò ndoo, bà ya gí 'bá mì Mbíri si yo mí ndii.

³² Ye 'dè có tí nó ji yo tacó Jòvání tí mbe caka tí ndá 'duù táánò gí gí mì yo muu to tí nó tí mbe nìbà tó kpokèji ji ndá 'duù, káa yo táánò ùnje gítí ndá có mì wó lá. A ndá mbe kili i-míri ta ndá mbe nò vò ndoo nó táánò ká ùnje gítí ndá có mì wó. Yo táánò òò ndú tí gí, káa yo biya bà 'visì muu yo 'do tí ndá vò kpokèji mì yo gí.

Jézù lòkò'bò có gítí ndá mbe bàkà nèté gbí nji nèbítí

³³ «Yo sè tù yo gítí 'bí có tí nó náa ye kù gii lòkò'bò ji yo nò. Ta 'bí o gbaànjé 'bí 'dakò gii rò nji mû-nèbítí mì wó, bìndi yí gii rò ndá 'bí mû tí ndùgù gí tàkò , bìndi yí gii duu gùù tí bàndò bà pee nèbítí mí gbí , bìndi yí gii duu cèlégé tacó bà gbà i mí gbí nji tí nó. Bìndi yí gii kaa ndá 'duù mí gbí , máa, ndú má pee nèbítí gí, bà nìndi ndú 'ví dù éno, wàa bà nìndi yí 'ví dù éno. Ndú mâ gii 'viì có ta 'dakò tí nó náa yí kaa ndú mí gbí nji nò cee gí, yí gii ya gí bà nò ndoo gí gbí tende muu to.

³⁴ Yí mâ gii òò o bà yù nèbítí dooko gí, yí gii tuu ndá bòò mì wó ji ndá mbe kù bàkà nèté gbí nji mì wó máa, ndú je bà nèbítí nìndi yí ji ndú wàa ndú 'ví gí tí ji yí.

³⁵ «Ndá bòò mì mbe nji mâ gii yee ta òò có tí nó náa mbe tí ndú tuu ta ndú nò tí ndá 'dakò tí nó mbe kù bàkà nèté gbí nji mì wó nò, ndá 'dakò tí nó gii bàkà gbínje ta ndú, ta bà gbì ndú, ta bà 'vaka ndú ta díí. Bìndi ndú gii zì 'bí gbaànjé gí.

³⁶ Có òò vò i tí nó náa ndá 'duù tí nó bàkà ta ndá bòò mì mbe nji nò mâ gii yee gbí tù wó, yí gii tuu ndá 'bí bòò mì wó káká'i, gbí nìndi me mbè ndii ndá kpédélé nìndi gí ji ndú. Káa ndá 'dakò tí nó gii bàkà káa ndi òò vò i tí nó náa ndú bàkà ta ndá kpédélé bòò mì mbe nji nó mítí ndá nìndi.

³⁷ Bà ta'ò 'duù náa mbe nji gii tuu ji ndú a 'dóó 'viì mì wó ta bà koṛo có máa, «Ndú bà te duù mítí 'dóó 'viì mì ye gí.»

³⁸ «Káa ndâ mbe bàkà nèté gbí nǝ mǝ gii ñò 'viì mǝ mbe nǝ kèjì, ndú gii 'dè có gbí òkò tí ndú máa, <Ñizó a 'dóó mbe mbèlè tí nó ká kèjì zò. Ndoò zi yí gí, wàa ndoo 'ví dù tí ndâ mbe mbèlè tí nó bìndi wó.>

³⁹ 'Viì tí nó mǝ gii yee mǝ ndú, ndú gii ja yí 'do gbí nǝ gí nje o, bìndi ndú gii zi yí gí.

⁴⁰ À má éno, yo kpónó kú koṛo ta muu yo máa, mbe nǝ tí nó bà gii bàkà a ña yè ta ndâ mbe nèté tí nó?»

⁴¹ Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «Yí bà ziki ndâ vo-vò mbe nèté tí nó 'dáá gí, ta kponje gítí wálá. Bìndi yí bà gii pà ndâ 'bí cèe ngú mbe nèté mbe kú je bà i ñìndi wó ji yí ta o bà kili i 'do gbí nǝ.»

⁴² Jézù bà-i-nò gii 'vee ndú, máa, «Yo jé 'deke có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mǝ Mbíri nó lá? Có tí nó máa,

<'Dóó díí tí nó táánò náa ndâ mbe bì 'bá bè gí nó ká gii gí tí cèe yú díí bà sè tà 'bá nó.

A Mbíri táánò ká bàkà éno,

Káa à ñìkì gbí ṛo ndoo ngé ndii gí.>

⁴³ «Má éno, ye kú 'dè có ji yo máa, <Áá bà mò yo 'do 'bá mǝ Mbíri gí, wàa à 'ví je 'bá tí nó ji ndâ 'bí ña tende 'duù mbe kú bàkà tó i.>

⁴⁴ 'Duù má 'va tí wó pí díí tí nó náa ndâ mbe bì 'bá táánò bè gí nó, 'duù tí nó bà ki'viki tí vò ña ñìnò. Káa à má díí tí nó ká 'va tí pí tí 'duù, díí tí nó bà 'ba'daka gbí 'duù tí nó gí.>

⁴⁵ Ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mǝ ndâ Jùdéyà mǝ gii 'di có tí nó náa Jézù lòkò'bò nó, ndú gii ñò ni gí máa, yí kú lòkò'bò có tí nó a i gítí ndâ yì.

⁴⁶ Tacó éno, ndú gii jè ta bà pà kpokèjì bà zèe yí, káa gúku ndâ mbè 'duù tí nó mbe kili mí mǝ Jézù nó gii kpò ndú gí. Tacó ndâ 'duù tí nó ñò ni gí máa, Jézù a mbe 'dòkò có mǝ Mbíri.

22

Jézù lòkò'bò có gítí o bà ko niì

¹ Jézù gii lòkò'bò có ji ndâ 'duù káká'i máa,

² «Ye bà 'vii Gba-gbírì mítí 'bí gbolò gba mbe bàkà i-zó-zò me gbolò ta o bà ko niì mǝ 'viì mǝ wó gí 'bá.

³ Bìndi yí gii tuu ndâ bòò mǝ wó gí tàkò ndâ 'duù tí nó náa yí ma có bà ko niì ji ndú nó. Káa gbèe 'duù gbí òkò tí ndú gii gí lá.

⁴ Bìndi yí gii tuu ndâ 'bí bòò mǝ wó káká'i máa, <Yo ya gí bà 'dè có ji ndâ 'duù tí nó náa ye ma có bà ko niì mǝ 'viì mǝ ye ji ndú nó máa, ye bàkà i-zó-zò cee gí. Nògí, ndú gí gí bà zò i.>

⁵ Ndâ bòò mǝ gba gii ya gí bà 'vanda ndi kòcò gba ji ndâ 'duù tí nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. Káa có tí nó gii dù gbí tù ndú ká go mòngò gbí tù bò. Bìndi ndú gii 'vaaka ya ta ndi gbí ndâ 'dóó nèté mǝ ndú gbí muu ndú. Ndâ 'bí 'duù ya gí gbí nǝ mǝ ndú, ndâ 'bí 'duù 'vaaka ya gí bà mà 'véle,

⁶ ndâ 'bí 'duù ñìndi ndú gii zèe ndâ 'bí bòò mǝ gba náa yí tuu ndú nó, bìndi ndú gii bàkà ndâ i-nò mítí ndú, ndâ 'bí 'duù gii ziki ndâ 'bí bòò mǝ gba náa yí tuu ndú nó gí.

⁷ «Có ña ndâ i tí nó náa ndâ 'duù tí nó bàkà nó mǝ gii yee tí gba, yí gii tuu ndâ àsìkèrì mǝ wó máa ndú ya gí bà ziki ndâ 'duù tí nó, wàa ndú 'ví cu wu mítí ndâ 'bá mǝ ndú 'dáá gí.

⁸ Bìndi yí gii tuu ndâ 'bí bòò mǝ wó káká'i máa, <Ye bàkà ndâ i-zó-zò bà ko niì cee gí. Káa ndâ 'duù tí nó náa ye táánò ma có bà ko niì ji ndú nó 'vii tí ndâ mbe gí lá.

⁹ Má éno, yo ya ta ndi tí ndâ kpokèjì, wàa yo má 'de ndâ 'duù, yo 'ví tè'é tí ndú, wàa yo 'ví njèè i-zó-zò ji ndú, tacó ndâ yâ bà kpílí-kpíli.»

¹⁰ Ndâ bòò mì gba mà giì kili ndâ 'duù go có mì wó nò gí, ndú giì kaa ndú mí tà'i bà zò i.

¹¹ «Gba mà giì giì tacó bà 'vee ndâ wíri mì wó, yí giì nò 'bí 'dakò gbí òkò tí ndú mbe yuu me bòngò bà ya gí bà ko niì lá.

¹² Bìndi gba giì 'vee 'dakò tí nò, máa, «Àá kómbe ye, wò ọ́ gí tà'i tí nó ta ọ́a kpokèjì ngàyi?» Káa bà 'visì có ji gba giì kpò 'dakò tí nò gí.

¹³ Bìndi gba giì 'dè có ji ndâ 'duù mì wó mbe kú kpolo tí ndâ wíri nó máa ndú ẹ̀ẹ̀ 'bì 'dakò tí nò gí, wàa ndú 'ví ẹ̀ẹ̀ kò wó gí, wàa ndú 'ví te yí 'va mí gbí 'dí'di'o sè, tí bàndò bà wa gbí ta bà 'viì tí ndâ 'duù.

¹⁴ Tacó à tè'é tí ndâ 'duù me mbè, káa yí ọ́ruka 'do gbí òkò tí ndú ká njí'díí.»

Có gítí bà gò i-mírì mì ndâ Jùdáyà ji gba Rómà

¹⁵ Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdáyà giì kili bà muu ndú káká'i tacó bà zèè Jézù 'do tí mè wó.

¹⁶ Bìndi ndú giì tuu ndâ 'bí mbe tala có mì ndú ta ndâ 'bí mbe kú tè gí tàkò có mì Èròdè tí gbolò gba, máa ndú ya gí mì Jézù, wàa ndú 'ví 'vee yí ta tírì máa, «Mbe nìbà i, ze nò wò ni tí 'duù nìno jáá, mbe kú nìbà kpokèjì mì Mbírì ji ndâ 'duù me ta tírì lá gí. Wò delè cì gúku tí 'duù gbaànjé lá, tacó ndâ 'duù 'dáá gí kùro lo ká gbaànjé.

¹⁷ Có mì lo kpónó máa yè? Có mì lo máa, à dú tacó tí ndoo tí ndâ Jùdáyà bà gò i-mírì ji ngáángbá gba mì ndâ Rómánò? 'Dè ji ze gí.»

¹⁸ Káa Jézù giì 'di gbí tírì mì ndú nò gí. Tacó éno, yí giì 'visì có ji ndú, máa, «Yo kú tala ye tacó yè, ndi yo ndâ mbe nambeè-ọ́o?

¹⁹ Yo tù ọ́a njì gùrúsù tí nò náa yo kú gò ji ngáángbá gba mì ndâ Rómánò nò ji ye gi.»

Ndâ 'duù tí nò mà giì tù ọ́a njì gùrúsù tí nò ji Jézù gí,

²⁰ Jézù giì 'vee ndú máa, «À ka mítí gùrúsù tí nó nó a muu 'di, ta ọ́ wó náa à cu mítí nó?»

²¹ Káa ndú giì 'visì có ji Jézù máa, «A muu ngáángbá gba mì ndâ Rómánò, ta ọ́ wó náa à cu nò.»

Tacó éno, Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Má éno, yo je ndâ i mì gba mì ndâ Rómánò ji ngáángbá gba mì ndâ Rómánò, wàa yo 'ví je ndâ i mì Mbírì ji Mbírì.»

²² Ndâ 'duù tí nò mà giì 'di ọ́a có mì Jézù náa yí 'visì ji ndú gí tàkò 'vé mì ndú nò, nje ndú giì 'dèè gí, bìndi ndú giì njè jee yí mí bàndò mì wó.

Có gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú

²³ Ta gbèè 'dè'o tí nò, ndâ 'bí ọ́a Jùdáyà nìno mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó, giì gi gí mì Jézù, bìndi ndú giì 'vee yí máa,

²⁴ «Mbe nìbà i, Mòze táánò 'dè có éno máa, 'duù má kò niì, káa ku giì je yí gí, ndú má jò ta niì tí nò lá, ná'vindí ku tí nó 'ví zèè 'bì nawù ku tí nò. Mbírì má je 'viì-'dakò ji ndú, 'viì tí nó 'ví dù gbí mòòkò bìndi ku tí nò.

²⁵ Káa ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'viì-'dakò náa nawu ndú jò ndú vô-nje só giì kò niì, káa ku giì je yí si ndú jò ta niì tí nò lá.

²⁶ 'Bí ná'vindí 'viì-'dakò tí nò gbaànjé giì zèè 'bì nawù ku bìndi wó, káa ndú giì jò ta yí lá, bìndi ku giì je 'viì-'dakò tí nò gí tàkò ná'vindí wó gí. Ndâ 'viì-'dakò tí nò vô-nje só gbí yì mì nawu ndú nò 'dáá gí tèrì á cìkii niì tí nò gí. Ku delè giì ọ́ruka ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. Káa gbèè 'bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe jò 'viì ta yí wálá.

²⁷ Bìndi niì tí nò giì cì tí ndòngbù 'duù gí tàkò ndú.

²⁸ Má éno, niì tí nò bà dù a niì mì 'di gbí òkò tí ndú wúnò ta o bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú?»

²⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Có mì yo nò lè gî. Tacó yo 'di gbí ndâ có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì nó lá. Yo delè 'di gbí ndâ kpokèjì bà bàkà ndâ i mì Mbířì lá.

³⁰ Tacó ta o bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú wúnò, ndâ 'dakò ta ndâ niì bà kò tí ndú káká'i wálá. Tacó ndâ 'duù ta o tí nó bà dù go ndâ basillí á gbířì.

³¹ Káa à má gítí có bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú, yo jé 'deke có tí nó gbí wáràgà mì Mbířì nó lá?

³² Mbířì táánò 'dè có ji Mòze, máa,
 <Ye a Mbířì mì Àbìráámò,
 ye a Mbířì mì Ìzákò,
 ye a Mbířì mì Jàkóbè.>

Káa Mbířì táánò 'dè có tí nó ji Mòze si ndâ 'duù tí nó náa yí 'deke ndú, máa yì a Mbířì mì ndú nó, cì sàà gî. Káa yí kpòò káa Mbířì mì ndú. Gbí éno máa, ndâ 'duù tí nó kpòò kú 'vala bìndi bà cì ndú.»

³³ Ndâ mbè 'duù tí nó mbe tí mí mì Jézù nò mâ gii 'di có tí nó náa yí 'visì ji ndâ ña ndâ Jùdéyà nò mbe 'dè có éno máa ndâ ku bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú wálá nó, nje ndú gii 'dèè gítí ña bà nìbà i mì wó nó gî.

Ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà 'vee Jézù gítí kpóló-kpòlo có gbí tàkù mì ndú

³⁴ Ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà mâ gii 'di có éno máa Jézù kpò nje ndâ 'bí ña Jùdéyà ñinó mbe kú 'dè có máa ndâ ku bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú wálá nó gî, ndú gii kili bà muu ndú, bìndi ndú gii kaa ya gí mì Jézù.

³⁵ Bìndi 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndú tí cèe gbolò mbe 'di gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà gii 'vee Jézù ta tiřì, máa,

³⁶ «Mbe nìbà i, kpóló-kpòlo có gbí òkò ndâ có mì Mòze 'dáá gî a có ngayi?»

³⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji yí máa, «Kpóló-kpòlo có gbí òkò ndâ có mì Mòze 'dáá gî a ñinó máa,

<Wò 'ví zè Mbířì tí Mbe tí lo nìkì ta njembí lo gbaànjé, ta lilí lo gbaànjé, delè ta bà kořo có mì lo gbaànjé.>

³⁸ Ñinò a kpédélé có, delè tí kpóló-kpòlo có mbe ndii ndâ 'bí sè có mì Mòze 'dáá gî ká nó.

³⁹ 'Bí có mì Mòze mbe gii kpòlo gí tàkò ñinò a ñinó máa,

<Wò 'ví zè ndâ 'bí ká lo nìkì go ba zè 'dóó tí lo nìkì mì lo.>

⁴⁰ Ndâ có mì Mòze, ta ndâ bà nìbà i mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì táánò mì 'dáá ká mítí ndâ có tí nó sósò'ò nó.»

Bìndi-Mbířì me káa 'vii mì Dàvidè cuki lá, yí delè a Mbe tí Dàvidè

⁴¹ Jézù gii 'vee ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà tí nó mbe tí 'dee yí gî nó máa, «Kóřo-kořo có mì yo kpónó gítí Bìndi-Mbířì máa yè? Yí a 'vii mì 'di?»

⁴² Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «Yí a 'vii mì Dàvidè.»

⁴³ Káa Jézù gii 'vee ndú káká'i máa, «Má éno, à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì máa, Dàvidè táánò 'dè kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbířì gítí Bìndi-Mbířì máa,

⁴⁴ <Mbířì 'dè có ji Mbe tí ye máa,

«Kí tí lo to gbí kù'bì mì ye,

ye tí o tí nó náa ye bà bàkà ndâ ku'di mì lo tí ndâ i-tà-tàmà mì lo.» >

⁴⁵ «Má éno, Dàvidè má kú nì mítí Bìndi-Mbířì a <Mbe tí ye,> Bìndi-Mbířì bà gii dù tí 'vii mì Dàvidè ta ña kpokèjì ngayi?»

⁴⁶ Káa bà 'visì có gí tàkò 'vé mì Jézù nò gii kpò ndú gî. Delè 'bí 'duù káká'i mbe gii yeeke tí wó ta bà 'vee yí gítí 'bí có 'do gbí řì tí nó kú ya gí kùřo wálá.

23

Jézù kpo-gbí-tà-tù ndâ 'duù gítí ña i mì ndâ mbe 'di gbí-o, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdáyà

¹ Ta o tí nò Jézù gi kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó ta ndâ 'bí 'duù me mbè, máa,

² «Ndâ mbe 'di gbí-o, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdáyà, a ndâ mbe ki tí pí jàlàmbà bìndi Mòze.

³ Má éno, yo 'ví kpolo tí ndâ có tí nó náa ndú kú ma ji yo nô. Yo delè 'ví bàkà go ndâ có tí nò. Káa yo 'ví mèlè ndi bà bàkà ña ndâ i mì ndú lá, tacó ndú kú ma ndâ có mì Mòze ji ndâ 'duù, káa ndú bàkà go ndâ có tí nò lá.

⁴ I tí ndú a bà 'deeke du koṛi tacó bà ba ta gbímbí ndâ 'duù. Káa ndú jé gítí bà tee vòó sili 'bì ndú mítí ba koṛi tacó bà koni ndâ mbe kú òlú tí nò wálá!

⁵ Ndú ta o 'dáá gí kú mà tí ndú ta bà bàkà ndâ i mì ndú ká mà, tacó wàa ndâ 'duù 'ví ñò ta ndâ yì. Ndâ kúúkpá mì ndú me kpo-kpò, bìndi ña bà me vòngbò-vòngbò mì nje ndâ bòngò mì ndú mì sè ndâ 'bí 'duù wálá.

⁶⁻⁷ Ndú má yee tí bàndò ta mbè ndâ 'duù tí, à tí ndú káa go bà bàkà tí ndú, wàa ndâ 'duù 'dáá gí 'ví ñò ndâ yì ni tí ndâ cèe 'duù, delè tí ndâ kpo-kpò 'duù mbe 'di gbí tàkìì mì ndâ Jùdáyà ndii sè ndâ 'bí Jùdáyà 'dáá gí, gí. Có mì ndú gbí njembí ndú máa, ndâ 'duù 'ví tè'é tí ndâ yì ká ta ndâ kpo-kpò ɾè, go ndâ <Mbe nìbà i>.

⁸ «Káa yo 'ví si 'duù 'ví nì <Mbe nìbà i> mítí yo lá, tacó mbe nìbà i ji yo ká gbaànjé, bìndi yo 'dáá gí a ndâ ná'vindí.

⁹ Wàa yo delè 'ví nì <Buù> á mítí 'bí 'duù á muu to tí nó lá, tacó Bu yo ká gbaànjé gbíri.

¹⁰ Ndâ 'duù 'ví nì ndâ <Mbe tí ze> mítí yo delè lá, tacó mbe tí yo ká gbaànjé tí Bìndi-Mbíri.

¹¹ 'Duù ñinó tí gbolò 'duù gbí òkò tí yo 'dáá gí nó 'ví dù tí bòò mì yo.

¹² 'Duù má si tí wó tí cèe 'duù, Mbíri bà si yí tí i wálá, káa 'duù má si tí wó tí i lá, Mbíri bà te duù mítí wó.»

Ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdáyà bà ñò mítí ndú

¹³ Jézù gi 'dè có ji ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdáyà, máa, «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdáyà, yo tí ndâ mbe nambeè-ɾo! Yo bà ñò mítí yo, tacó yo nè njekekè 'bá mì Mbíri 'do tí ndâ 'duù gí. Yo jèjèkè tí yo mí njekekè mì Mbíri ji ndâ 'duù go bà jèjèkè tí ndâ kí mí nje mbu. Ndú gí gbí mbu wálá, káa ndú delè gí bà si kpokèji ji ndâ 'bí ña sè wàa ndú 'ví ya tí gí gbí mbu ká wálá.

¹⁴ «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdáyà, bà ñò mítí yo, tacó yo a ndâ mbe nambeè-ɾo. Wú'dè ɾè'dè ndâ nawù ku zii ji yo mi gí. Yo kú 'buuku muu ndâ vò i mì yo ta bà bàkà tí yo tí ndâ mbe 'deke tí yo ji Mbíri ta síi gbí wálá.

¹⁵ «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdáyà, bà ñò mítí yo! Yo si sè to lá, yo nò cee pí gú, cee muu ngo, máa, yo kú pà ndâ 'duù tacó wàa yo 'ví gí ta ndú gí gbí tàkìì mì yo tí ndâ Jùdáyà. Káa yo má tò kò yo ta gbèe 'duù, yo gi bàkà yí gí tí vò 'duù ndii yo ta bà sósò'ò.

¹⁶ «Yo tí ndâ mbe sù ɾò mbe kú túbà kpokèji ji ndâ 'duù, yo bà ñò mítí yo! Yo kú 'dè có máa, 'duù má be tí 'bá-Mbíri, ñinò me có ká nò lá. Káa 'duù má be tí dâ'bì tí nó á tà'i 'bá-Mbíri nó, kózò tí wó 'ví bàkà go có tí nò.

¹⁷ Gbí có mì yo wálá! Kpóló-kpolo i kpónó a dâ'bì wèè, kpóló-kpolo i a 'bá-Mbíri, tí 'bá tí nó náa á má te dâ'bì á mí tà, káa dâ'bì tí nó gí tí i mì Mbíri gí nó?

¹⁸ 'Bí có ñónókó mì yo káká'i a ñinó máa, 'duù má be tí bàndò bà te i-cí-ci ji Mbíri, ñinò káa lambu có sínò. Káa 'duù má be tí i-cí-ci, yí ga wú mítí miṛi wó gí.

19 À kpolo a có i-cí-ci wèè, à kpolo a có bàndò bà ci i ji Mbíri mbe bàkà i tí nò náa á ci nò tí i mì Mbíri nó? Yo a ndâ ñónókó 'duù mbe 'di gbí-o lá.

20 Má éno, 'duù má be tí bàndò bà ci i ji Mbíri, yí be me káa tí kùnga bàndò cuki lá. Yí nì a ndâ bàndò tí nò ta i-cí-ci tí nó náa à tí nò.

21 'Duù delè má be tí 'bá-Mbíri, yí nì me káa 'bá cuki lá. Yí be a tí Mbíri tí mbe kù 'vala tà'i tí nò.

22 Bìndi 'duù má be tí rì, yí kù be nò a tí ndâ jàlàmbà mì Mbíri ta Mbíri tí mbe kù ki tí pí jàlàmbà tí nò.

23 «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà, yo bà ñò míti yo, tacó yo a ndâ mbe nambeè-ṛo! Yo kù sù ṛo Mbíri ta bà gò ndâ ví i-gbì-njí ta i gbí ndú wálá, go ndâ kpátuyâ, go có mì Mòze. Yo kpétí má bàkà éno gí, yo kùtàá 'ví ò-bà-mbí ndâ kpóló-kpolo có mì Mòze, go ndâ có gítí bà waa có ta yúco, ta bà ñò yê ṛo ndâ 'duù, ta bà dù tí ndâ 'duù jáá nó lá.

24 Yo a ndâ mbe sù ṛò mbe kù túbà kpokèjì ji ndâ 'duù! Yo a ndâ mbe sù ṛo mbe kù guu ngo njú-njú mì yo ta kùtà, máa, ndâ víi gù'i gbí ngo bà lì tàkòcò yo, káa yo kù mīri kùuyù ya ta nó!

25 «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà, bà ñò míti yo, tacó yo a ndâ mbe nambeè-ṛo! Yo kù 'dè líkí nje ji ndâ 'duù, káa à yè gbí njembí yo cuki káa có gítí bà kùmùkù ndâ i mì ndú ta wotí gítí mīri yo; yo go 'duù ñinó mbe kù caka kapí ndâ ká'i si gbí ndú ta bètí nò.

26 Yo tí ndâ mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà a ndâ mbe sù ṛo! Yo kùtàá bà caka a gbí ndâ ká'i kùṛo má kózò gí, bìndi yo 'ví giì caka kapí ndú.

27 «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà bà ñò míti yo, tacó yo a ndâ mbe nambeè-ṛo! Yo go ndâ muu'dú náa à te banga míti ndú ta bà toṛo cé-ce màṅò míti ndú, káa tó i gbí gùù á tà banga tí nò bìndi ndâ kù 'bìli ku, ta zì ku, wálá.

28 Yo go banga muu'dú, tacó ndâ 'duù kù ñò yo go ndâ tó 'duù mbe kù co tí jáá kpokèjì, káa yo a cèè ndâ vò 'duù, tí ndâ kpo-kpò mbe nambeè-ṛo.

29 «Yo tí ndâ mbe nìbà i, tí ndâ mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà, yo a ndâ mbe nambeè-ṛo! Yo tí ndâ mbe kù te banga míti ndâ bàndò bà duu ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri! Yo tí ndâ mbe kù te banga míti ndâ muu'dú ndâ tó 'duù mì Mbíri! Yo bà ñò míti yo,

30 tacó yo kù 'dè 'vére éno máa, <Ze táánò má 'vala gbí o mì ndâ ká gù ze, ze bà gbètèkè mbelè ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri míti 'bì ze go i mì ndú wálá.>

31 Má éno, yo kù yù nò a gbí tí yo á gí sè ta kpéetí yo, máa, yo a ndâ 'viì mì ndâ 'duù tí nó táánò mbe ziki ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri nó!

32 Nògí, yo cee sè nèté tí nó táánò náa ndâ bu yo 'bità nó gí.

33 Yo a ndâ kpoo! Yo a ndâ 'viì mì ndâ gùlù kpoo! Yo bà ndo 'do gbí bà waa có míti yo mì Mbíri co tí kpokèjì ngayi?

34 «Má éno, ye kù giì tuu ndâ 'bí ngú mbe 'dòkò có mì Mbíri, ta ndâ 'bí ngú mbe 'di gbí-o, ta ndâ 'bí ngú mbe nìbà i ji yo. Yo bà giì ziki ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gí. Yo bà giì gbì ndâ 'bí ta ndi tí ndâ bàndò bà kilì yo. Yo bà mòkò ndú cee gbí ndâ gbata 'dáá gí, bìndi yo bà giì le ndâ 'bí lé-le.

35-36 Ye bà tuu ndâ ngú 'duù tí nò ji yo tacó waa có tàkò ndâ mbelè ndâ tó 'duù mì Mbíri 'dáá gí, mbe 'bità bà yee to á 'do tí bà 'bità bà suu to tí nó, mbe 'bità 'do tí mbelè Àbèlè tí yê sínò ta có mì wó ta ná'vindí wó wálá, yee tí Zàkàriyà tí 'viì mì Bàràkíyà, náa ndâ gù yo zi yí mí rẹgbà bàndò bà te i-cí-ci á tà'i 'bá-Mbíri nó, 'ví dù tí 'bì yo tí ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó, nó!»

Jézù 'deke tí wó tacó tí ndâ 'duù Jèrùzàlémè

37 Jézù bà-i-nò giì 'deke tí wó tacó tí ndâ 'duù Jèrùzàlémè máa, «Ákoo Jèrùzàlémè, Jèrùzàlémè! Wò ziki ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri, tí ndâ 'duù ñinó náa Mbíri tuu ndú

ji wò nó gî. Ye jè ta bà kili ndâ 'viì mì lo go bà kili ndâ 'viì mì na nguù jí tà mbî wó ta bà me mbè, káa à kpò ye gî.

³⁸ Ye bà si éno! 'Bá mì lo bà 'bu gî,

³⁹ tacó ye ci wò gî. Wò bà ò ye ta ɾo lo káká'i wálá, yee tí o tí nó náa wò bà 'dè ta nje lo máa, <À ùlù mbe gí ta ɾè mì Mbe tí ndoo!> gî.»

24

Jézù 'dè có gítí bà mèèkè Jèrùzàlémè

¹ Jézù mà gii co jí sè 'do gbí ndùgù 'bá-Mbíri gî, ndâ mbe tala có mì wó gii ùlù banga tí ndâ 'bá tí nó a bándò 'bá-Mbíri nó ji yí si yí kù bàkà có bà njè nó.

² Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo ò ndâ díí tí nó 'dáá gî, gî? Áá bà gii ki'viki ndâ banga 'bá tí nó 'dáá náa yo kù ò ò lú' bú-lú' bú gî! 'Bí gbèe díí bà gii dù pí ka wó bà-i-nò wálá.»

³ Ndâ Jézù mà gii yee ta ndâ mbe tala có mì wó pí Gú Mbâ gî, yí gii ki tí wó to, bìndi ndâ mbe tala có mì wó gii 'vee yí tà bèngii máa, «Áá bà ki'viki ndâ 'bá tí nó jí to ta o ngàyi? Káa ze bà ò ni mítí yè? Ze delè 'ví ò ndâ ndòngbú o, ta o bà gii 'Vii-mi-'Dakò ni mítí yè?»

Bà 'bità ndâ vò o

⁴ Káa Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji ndú máa, «Yo kpolo tí yo, máa 'bí 'duù 'ví ònoko yo lá.

⁵ Tacó ndâ 'duù me mbè ta o tí nó bà gí ta ɾè ye, ndú bà bàkà tí ndú tí ndâ Bìndi-Mbíri ta wotí. Ndâ ña ndâ 'duù tí nó bà gí tí ndâ mbe ònòkò muu ndâ 'duù me mbè.

⁶ Yo delè ta o tí nó bà 'di có gítí ndâ kpo-kpò gó, ta ndâ fiíni-fiini có gítí ndâ kpo-kpò gó. Káa njembí yo 'ví mù lá, tacó ndâ i tí nó 'dáá gî bà me tí gî, káa ndòngbú o kálásè.

⁷ Tacó ta o tí nó ndâ 'duù 'do muu to kè'bí bà ya jí bà tè 'bá mì ndâ 'bí ka ndú ta gó. Ndâ kpo-kpò gba bà tè ndâ ka ndú ta gó. Làngawiri bà tè to. To bà gii tanga tí tí ndâ bándò me mbè.

⁸ Ndâ i tí nó 'dáá gî bà dù káa bà 'bità gó-káyì sínò.

⁹ «Ta o tí nó, ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî bà sogo yo á muu ye. Ndú bà gii kaa yo ya tí jí gbí ngbàngà, bìndi ndâ gba bà gii waa có mítí yo ta 'vére. Ndú bà kaa yo ji ndâ 'duù máa ndú mèèkè'i tí yo, wàa ndú 'ví ziki yo gî.

¹⁰ Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ 'duù mì ye bà bè ye gî. Ndú delè bà kpì ngbàngà tí ndâ 'bí ka ndú ònò mbe kù tee njembí ndú mítí ye ò. Ndâ 'duù bà gii sogo tí ndú gbí òkò tí ndú.

¹¹ Ta o tí nó delè, ndâ sù mbe 'dòkò có mì Mbíri me mbè bà oloko kù ònòkò muu ndâ 'duù 'do tí cèe kpokèjì.

¹² Ndâ 'duù bà zè tí ndú gbí òkò tí ndú ta o tí nó òkò dúú-dúú wálá, tacó yúco bà gii dù wálá.

¹³ Káa Mbíri bà 'vala ndâ 'duù ònò mbe sè kò ndú á mí to tí kpoè yee tí ndòngbú ndâ vò o tí nó nó gî.

¹⁴ «À delè bà ma a Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbíri tí gba ji ndâ 'duù muu to tí nó má 'dáá kózò gî, bìndi ndòngbú o bà gii gí .

Ndâ 'duù Jèrùzàlémè bà ò vò i ònò ta ña wálá ò

¹⁵ «Má éno, yo má gii ò ña vò i tí nó ta go bà ò yí ɾè ɾo ndâ 'duù tí ndú wálá, náa Dàniyéle tí mbe 'dòkò có mì Mbíri dígiséè 'dè có gítí wó nó, co kù ɾò tíyò á ɾègbà 'bá-Mbíri gî ('duù tí nó mbe kù 'deke i tí nó, nó 'ví koɾo muu wó),

¹⁶ bìndi , ndâ 'duù gbí to Jùdèyà 'ví kaa ta ngèlè ya jí bà nguù tí ndú pí ndâ gú.

17 'Duù ta o tí nò má kù tẹ̀wo wó á tàzo 'bá, yí 'ví ndii ká ta gbí muu wó ya gí bà pà kpokèjì 'wálá. Yí 'ví koṛo có me gítí bà ya gí bà zeke bà ndâ i mì wó tà'i nò lá.

18 'Duù delè ta o tí nò má gbí nǝ́, yí 'ví ndii ká ta kpokèjì kà ya gí bà pà bándò 'wálá. Yí 'ví koṛo có gítí bà ì ngèlè ya gí bà kaa ndâ bòngò mì wó 'do 'bá lá.

19 Káa àá bà volo jì ndâ 'duù ñinó ta ndâ víi 'vii ká mì ndú nó, ta ndâ nawu ndâ dó 'vii, ta ndâ mbe nakáyì gbí ndâ sili tí nò ngé!

20 Má éno, yo 'deke tí yo jì Mbíri máa vò o tí nò 'ví dù me ta bitii bembíli lá. À delè 'ví dù me ta ri bà wotí gbí tàkii mì yo tí ndâ Jùdèyà lá.

21 Tacó ña ndâ vò i tí nò bà gii bàkà tí ta o tí nò nò, jé sàa bàkà tí 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó mì Mbíri yee tí wúnó lá. Ndú delè káká'i bà bàkà tí wálá.

22 Mbíri táánò má ja tí o tí nò lá, sè 'duù gbaànjé gí bà dù wálá. Káa yí ja tí o tí nò gí, tacó bà 'vala ndâ 'duù mì wó náa yí ruka ndú nò.

O bà gí 'Vii-mi-'Dakò wúnò bà gíri tí wálá

23 «'Bí 'duù ta o tí nò má 'dè có jì yo, máa, <Yo zeke'o gi, Bindi-Mbíri nô! Yí a i zô!> Yo 'ví ùnje gítí có mì wó nò lá.

24 Tacó ta o tí nò ndâ mbe bàkà tí ndú tí ndâ bindi-Mbíri ta ndâ mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri me mbè bà oloko kù bàkà ndâ seṛè tacó bà eendi ndâ 'duù 'dáa gí, kpétí káa ndâ 'duù ñinó náa Mbíri ruka ndú gí nò, náa ndú má 'de kpokèjì gítí bà me éno gí nò.

25 Má éno, yo kpolo ṛo yo, tacó ye 'va nò a gbí tù yo gítí bà gí o tí nò gí.

26 «Má éno, ndâ vò 'duù tí nò má eendi yo ta o tí nò máa, <Yo ñò 'Vii-mi-'Dakò ngéé gbí kángáá nga ngoò zô!> yo 'ví ya gí kà lá.

27 Ndú delè má tù 'bì ndú jì yo máa, <'Vii-mi-'Dakò kù nguù tí wó ngéé mítí bándò tí zô!> yo 'ví tẹ̀ gí tàkò có mì ndú nò lá. Tacó bà gí 'Vii-mi-'Dakò bà dù go ngbàngbàri mbe ba i gbaànjé bindi yí gii rẹ̀ngà cee to 'dáa gí.

28 Ndâ gálambá má yaà kere-kèrèè, gbí éno máa, ku i kuu gbí to tí nò. Káa à me 'duù ká kù tubà ku nò jì ndú lá. Má éno, à delè me 'duù ká bà tubà o bà gí 'Vii-mi-'Dakò jì yo lá.

29 «Ngé bindi ndâ vò i tí nò, ṛo ri bà gii 'di gí, ngba pì bà gii dù wálá, ndâ yii bà gii 'duku 'do tàri gí to, tàri bà gii ngaka tí.

30 Nògí, 'Vii-mi-'Dakò bà gii co go seṛè á tàri, bindi ndâ 'duù muu to tí nó 'dáa gí bà gii zèè muu ndú ta bà ñò 'Vii-mi-'Dakò kù da nó ta wotí tí co gbí kùlù mù ngbèzèè kù gí gí muu to tí nó.

31 Gbí mòngò bà gii me tí ta wotí tí, bindi yí bà gii tuu ndâ basìli ya gí bà tè'é tí ndâ 'duù mì wó náa yí ruka ndú nó cee muu to tí nó 'dáa gí.

32 «Mbiìgá má 'bità bà tù dó kpâ gí, yo ñò ni gí máa bembíli dooko gí.

33 Má éno, yo má ñò ndâ i tí nò náa ye 'dè có jì yo gítí ndú nò kù bàkà tí, yo 'ví koṛo muu yo máa, o bà gí 'Vii-mi-'Dakò dooko jé'déé gí.

34 Yo te mí gbí muu yo máa, ndâ i tí nò 'dáa náa ye 'dè có gítí ndú jì yo nò bà bàkà tí kùro o bà mii ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nò.

35 Ndâ tàri ta to tí nó bà cee gí, káa, ndâ có mì ye bà dù cóo ká tí bándò mì ndú.

36 Káa à má gítí ndâ o ta ri tí nò, 'bí 'duù gbaànjé mbe ñò ni wálá. À kpétí káa ndâ basìli gbíri, ndú ñò ni lá. 'Vii delè ñò ni ká lá. À káa Buù ta kpéetí wó ká ñò ni

37 «Yo kpolo tí yo, tacó ña ndâ i tí nó táánò mbe bàkà ndâ 'duù gbí o mì Nówà nó bà gii 'de ndâ 'duù ta o bà gí 'Vii-mi-'Dakò.

38 Tacó àá táánò ta kùro bà ò ngo gbí o mì Nówà, ndâ 'duù kù zò i, ndâ 'duù kù njù i, ndâ 'dakò ta ndâ ni kù kò tí ndú yee ká ngé tí o bà o Nówà gí gbí gbâ.

39 Ndú koṛo 'bí lambu có njí'dí éno máa, vò i kèjì nò, ngé gí lá, yee ká tí o tí nó náa ngo gii ò có tàkò ndú léé gí. À wúnò bà dù go éno ta o bà gí 'Vii-mi-'Dakò.

⁴⁰ Ta o tí nò ndâ 'dakò má sósò'ô kù bàkà nèté gbí njí, àà bà je 'bí 'duù gbaànjé gí, si 'bí ka wó.

⁴¹ À delè má 'de ndâ niì sósò'ô kù no 'vuù, àà bà je 'bí 'duù gbaànjé, si ka wó ta kpéétí wó mí ọ 'vuù.

⁴² Káa à má éno, yo 'ví kpolo tí yo, tacó yo bà ọ o tí nó náa Mbe tí yo bà gí gbí nó ni wálá.

⁴³ Káa yo 'ví te mí gbí muu yo máa, mbe 'bá kùtàá má ọ o bà gí mbe ngbà ta bèbìlì ni gí, yí bà dù tí zò'o, tacó wàa, mbe ngbà 'ví ngbà ndâ i mì wó lá.

⁴⁴ Má éno, yo delè 'ví 'viindi tí yo, tacó 'Viì-mì-'Dakò bà gbaaka yo wúnò gbááká-gbaaka ta o bà gí yí.

⁴⁵ «Má éno, yo koọo muu yo gí. Gba kù si ndâ i-'bá mì wó náa yí kpétí má 'bá wálá a i mí 'bì ọa bòò ngàyi? Yí kù si ndâ i-'bá mì wó náa yí kpétí kù ya ká gí muu njà nó a i mí 'bì ọa bòò ọnínó ta muu kuu tí wó, delè mbe kù bàkà nèté ta njembí wó gbaànjé nò.

⁴⁶ Gba má dele ndi wó 'do muu nó gí gí bà 'de ndâ 'duù 'bá mì wó ta líkí'o tí ndú, yí bà peteke tàkòcò tó bòò mì wó nò ta ọa wálá,

⁴⁷ ta bà bàkà yí tí mbe kpolo tí ndâ i-'bá mì wó 'dáá gí.

⁴⁸ Káa wò ọnìndi lo tí vò bòò mbe tee mbí lo mítí nèté mì lo lá bà gí koọo a có máa, <Gba kpónó a ye!>

⁴⁹ Bìndi wò bà gí 'bì a tà bà mèèkè'i tí ndâ 'bí ka lo bòò ọnínó náa yo kù bàkà nèté ta ndú bà gbèe to nò. Wò delè bà gí zèè kpolo ma a ngé bà zò i ta bà njù pe ta ndâ wú-pe.

⁵⁰ Vò bòò tí nò bà gu a ndi ta bà gí gba.

⁵¹ Bìndi yí bà gí 'de tí wó kù wa gbí ta bà 'vì tì wó gbí sé'i á mì ndú ta ndâ mbe nambeè-ọo.»

25

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ 'bí mbutu 'vinî muu'bi

¹ Ta o tí nò Jézù gí lòkò'bò có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ndâ ọa ndâ 'duù tí nó náa, Gba-gbírì kù zogo ndú nó go ndâ 'bí 'vinî muu'bi mbe kaa 'do 'bá mì ndú ya tacó bà ọ 'bí 'dakò náa à kù ko niì mì wó gí 'bá.

² Ndâ 'bí 'duù vò 'do gbí òkò tí ndâ 'vinî tí nò gí dù a ndâ mbe koọo có. Káa muu tí sè ndâ 'bí ka ndú ọnínó vò nó wálá.

³ Ndâ 'vinî ọnínó mbe ni bà koọo có lá nò gí ọuka i tacó bà tù ta wu tacó bà ọ ta gbíro mbe kù kò niì nó ká ọuka.

⁴ Káa ndâ 'bí ka ndú ọnínó vò ta muu kuu tí ndú nó gí kaa ndâ 'bí i bà tù wu gítí bà-i-mì-i.

⁵ Ndú má gí yee tí 'bá tí nó náa à kù ko niì gítí nó, ndú gí 'de ndâ 'duù kù ù bà gí mbe kù kò niì. Ndâ 'duù dù kpòò, káa yí gí lá. Bìndi ndú gí mii 'dáá ta ọ gí.

⁶ O má gí gbooko gí, ndú bà gí gundì 'do tí ọ ta kòcò 'bí 'duù kù gbà ndú, máa, <Mbe kò ngú niì yee gí! Yo ya gí kùro wó!>

⁷ «Ndâ 'vinî tí nò má gí ziya, ndú gí 'de ndâ i bà tù wu mì ndú doo cee gí. Bìndi ndâ 'vinî ọnínó vò ta muu tí ndú nó gí 'bità bà òlò wu mítí ndâ 'bí i bà tù wu ọnínó náa ndú kùtàá kaa gítí có bà-i-mì-i nò.

⁸ Ndâ 'bí ka ndú ọnínó tí ndâ mbe ọnínókó mbe gí ta ndâ 'bí i bà tù wu lá nó má gí yù ndâ 'bí i bà tù wu 'do tí ndú, máa, <Yo ọuka ndâ 'bí i bà tù wu jì ze náa ndâ ọnìndi ze doo cee gí nò,>

⁹ ndú bà-i-nò gí 'vìsì có jì ndú máa, <Yo ya gí bà pà 'do kè'bì, tacó ndâ ọnínó mì ze nó bà tè ta ndoo wálá!>

¹⁰ «Ndâ mbe ñónókó tí nò mâ giì ya wê-wê jí bà pà ndâ i bà tù wu, ndú mâ giì dele ndi ndú á 'do kà, ndú giì 'de ndâ 'duù ñìnó kùtàá mbe 'viindi tí ndú sàà gí nó kaa ya gí tà'i ta ndâ mbe kù kò niì gí.

¹¹ Ndú mâ giì gbà njekèjì ta bà tè'é máa, <Njaanga njekèjì ji ze, Buù! Njaanga njekèjì ji ze, Buù!>

¹² 'Dakò tí nò náa à kù ko niì mì wó nò giì 'visì có ji ndú máa, <Ye kù 'dè có ji yo ta yú có máa, «Ye ñò yo ni lá.» >

¹³ «Ye cè cè tìrì tí nò ji yo tacó wàa yo 'ví kpolo ta tí yo, tacó o bà giì 'Viì-mì-'Dakò gí bà zogo ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí wúnò bà dù go éno. Yo bà gu káa ndiì tí .»

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ bòò mì 'bí 'dakò

¹⁴ Jézù giì lòkò'bò có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ta o tí nò wúnò náa 'Viì-mì-'Dakò bà giì gí bà zogo ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí nó, yí bà bàkà i go i mì 'bí 'dakò mbe kù ya gí muu nó. Bìndi yí giì njèè nji ña ji ndâ bòò mì wó 'vii ta wotí mì ndú.

¹⁵ Yí giì wele nji ña ji 'duù ñìnó ta wotí nèté tí wó ngé ma nó ta 'visì vô. Yí giì wele ji ñìnó ta wotí nèté tí wó gàa-gàa nó ta 'visì sósò'ò, bìndi yí giì wele 'visì gbaànjé ji 'duù ñìnó ta wotí mì wó mbe me nji'dí nò. Bìndi yí giì ya ta nó mì wó.

¹⁶ «Bòò tí nó náa mbe tí ndú wele nji ña ji yí ta 'visì vô nó giì da i, bìndi yí giì yili ta ndâ bagà vô.

¹⁷ Ñìnó náa mbe tí ndú wele nji ña ji yí ta 'visì sósò'ò nó giì da i, bìndi yí giì yili ta ndâ bagà sósò'ò.

¹⁸ Káa 'duù ñìnó náa mbe tí ndú wele nji ña ji yí ta 'visì gbaànjé nó, giì cu gboko, bìndi yí giì yili ta gbèè 'visì ña tí nó le mí ọ wu.

¹⁹ «'Dakò tí nò mâ giì dele ndi wó 'do muu nó bìndi gbolò o, yí giì 'vee ndâ bòò mì wó gítí ña i ñìnó náa ndú bàkà ta nji ña mì wó náa yí njèè ji ndú á kùro o bà njè nó mì wó 'do 'bá nò.

²⁰ Bìndi bòò mì wó náa yí wele nji ña ta 'visì vô ji yí nó, giì túbà ndâ bagà tí nó náa yí yili ndú vô nó ji mbe tí wó, máa, <Ñìnó a ndâ i gbí nèté tí nó táánò náa wò si ji ye nò, mbe tí ye.>

²¹ «Bìndi 'dakò tí nò giì 'visì có ji bòò mì wó nò, máa, <Wò bàkà nìkì ngé! Wò a tó bòò mbe zèè nèté mì lo ta njembí lo gbaànjé. Wó kpolo tí làmbu nji ña tí nó táánò náa ye wele ji wò nó ta njembí lo gbaànjé. Má éno, ye bà je 'bí i mbe me gbolò ndii ñìnó gí ji wò, wàa wò 'ví kpolo tí. Gí gí bà dù gbí líkí'o á 'bá mì mbe tí lo.>

²² «Bòò ñìnó náa yí táánò wele 'visì ña ji yí sósò'ò nó giì túbà ndâ bagà tí nó náa yí yili ndú sósò'ò nó ji mbe tí wó, máa, <À sósò'ò nó a ndâ bagà náa ye yili 'do gbí ndâ 'visì tí nó sósò'ò náa wò táánò wele ji ye nò, mbe tí ye.>

²³ «Mbe tí wó bà-i-nò giì 'visì có ji yí ta líkí'o, máa, <Wò bàkà nèté nìkì ma! Wò a tó bòò ta njembí lo gítí nèté mì lo ká gbaànjé. Wò ni bà kpolo tí làmbu i ta njembí lo gbaànjé gí. Má éno, ye bà je wò tí mbe kpolo tí 'bí i mbe me gbolò ndii ñìnó gí. Gí gí bà dù gbí líkí'o á 'bá mì mbe tí lo.>

²⁴ «Bìndi bòò ñìnó náa yí táánò wele 'visì ña gbaànjé ji yí nó giì le gboko gbèè 'visì ña mì wó náa yí kpolo tí nó gí tí ji yí, máa, <À nò, Buù! Ye 'di a tàwo lo, máa wò a cèè vò 'duù, ta yè ọ 'duù tí lo gbaànjé wálá. Nèté mì lo káa bà njèè nji ña ji ndâ 'duù wàa ndú 'ví kù da ta i ji wò. À delè káa ndâ 'duù ká kù taa kánjí gbí i tacó bà te gí tí gí gbí gálá mì lo.

²⁵ Tacó éno, gúku bà gàa tí nji ña mì lo giì kpo ye gí. Ñìnó a yí náa ye kpónó le gí tí ji wò nò.>

²⁶ «Káa 'dakò tí nò giì 'visì có ji bòò mì wó nò ta kpo tàkòcò máa, <Wò a vò bòò, tí mbe kpó! Wò táánò má ñò ni gí máa, à káa ndâ 'duù ká kù ji i ji ye, à delè káa ndâ 'duù ká kù kili i 'do gbí nji gí 'bá ji ye,

²⁷ wò táánò lẹ̀ 'bì lo gí tà nǹi ɲa mì ye tacó yè? Wò táánò má je jì 'bí 'duù wàa yí 'ví jì jì ye, ye wálá kpónó 'de 'bí i gbí gí?>

²⁸ Yí bà-i-nò gù te gboko tí nò 'do tí vò bọ̀ tí nó, bìndi yí gù je jì mbe yili bagà vò 'do gbí 'visì ɲi ɲa vò nò.

²⁹ Tacó i má kuu mì 'duù, à kù je 'bí jì yí á mí pí, tacó wàa yí 'ví dù tí gbolò mbe i. Káa i má mì 'duù wálá, áá bà je làmbu ɲìno náa à kuu mì wó nó 'do tí wó gí.

³⁰ Káa à má gítí bọ̀ tí nó ta i gbí wó wálá nó, à 'ví 'va yí gí gbí 'dí'di'o tí bándò bà ɲò gázá.»

Ndòngbú bà waa có

³¹ Jézù gù 'dè 'bí có káká'i jì ndá mbe tala có mì wó, máa, «Ta o tí nó wúnò náa ndá basìlì bà ko 'Vii-mi-'Dakò tí gba 'do gbíri gí tí gí pí jàlàmbà mì wó nó,

³² ndá 'duù muu to tí nó 'dáá gí bà kilí mí kùro wó, bìndi yí bà gù ɲjèè gbí òkò tí ndú go bà pì gbí cù mì niì.

³³ Yí bà gù mò ndá 'duù ɲìno tí ndá tó 'duù go cèe ɲi cù nó gí gbí kù'bì mì wó, bìndi ndá 'duù ɲìno ta gbí ndú wálá go póró cù nó gí gbí gálì mì wó.

³⁴ «Bìndi yí tí 'Vii-mi-'Dakò tí Gbolò gba bà gù 'dè có jì ndá 'duù ɲìno gbí kù'bì mì wó nó máa, «Bu ye cù 'dè ngo cù wó mítí yo gí! Yo gí gí bà zèè 'bá tí nó náa à 'viindi ù ta ndi yo 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó, nò.

³⁵ Tacó ye táánò ta go tí ye, bìndi yo gù je i-zó-zò jì ye gí; ye táánò ta go ngo tí ye, bìndi yo gù cu ngo jì ye gí; ye táánò 'dó-'do, bìndi yo gù te wíri mítí ye gí;

³⁶ ye táánò ta só, bìndi yo gù je bongo jì ye gí; ye táánò ta sé'i tí ye, bìndi yo gù pò ye gí; ye táánò gbí zàà, bìndi yo gù ya gí bà ɲò ye gí.»

³⁷ «Bìndi ndá tó 'duù bà gù 'vee yí máa, «Ze táánò je i-zó-zò jì wò si wò ta go tí lo ta o ɲàyi, Mbe tí ze? Ze táánò je ngo jì wò si wò ta go ngo tí lo ta o ɲàyi?

³⁸ Ze táánò ɲò wò tí mbe 'dó-'do bìndi ze gù te wíri mítí lo ta o ɲàyi?

³⁹ Ze ya gí bà ɲò wò si wò ta sé'i tí lo ta o ɲàyi? Ze ya gí bà ɲò wò si wò gbí zàà ta o ɲàyi?>

⁴⁰ «Bìndi Gbolò gba bà gù 'visì có jì ndú máa, «Ta ndá o tí nó 'dáá táánò náa yo kù bàkà ndá i tí nó, kpètí ká jì 'bí zé'verè 'duù gbaànjé ta gbí wó ngé gí wálá á gbí òkò tí ndá ná'vindí ye nó, yo kù bàkà nò a i jì ye.»

⁴¹ «Bìndi yí bà gù 'dè có jì ndá 'duù ɲìno gbí gálì mì wó nó máa, «Yo co 'do tí ye gí, tacó Mbíri ò ɲà mítí yo gí! Yo ya gí gbí wu tí nó jé mbe mee lá náa Mbíri táánò òlò ù ta ndi ndá Gba-vò-i ta ndá basìlì mì wó nò.

⁴² Tacó ye táánò ta go tí ye, káa yo jé je i-zó-zò jì ye lá; ye táánò ta go ngo tí ye, káa yo je ngo jì ye lá;

⁴³ ye táánò 'dó-'do, káa yo te wíri mítí ye lá; ye táánò ta só, káa yo je bongo jì ye lá; ta o tí nó táánò náa ye ta sé'i tí ye nó, yo ya gí bà ɲò ye lá; yo delè ya gí bà ɲò ye gbí zàà lá.»

⁴⁴ «Bìndi ndú bà gù 'vee yí máa, «Ze ɲò wò ta go tí lo ta o ɲàyi káa ze je i-zó-zò jì wò lá, Mbe tí ze? Ze biya bà konì wò si wò táánò ta go ngo tí lo, si wò 'dó-'do, si wò ta só, si wò ta sé'i tí lo, si wò gbí zàà, ta o ɲàyi?>

⁴⁵ «Bìndi yí bà gù 'visì có jì ndú máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta njembí ye gbaànjé éno máa, yo má bàkà ndá i tí nó jì 'bí táángbà 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndá ná'vindí ye tí nó á kuu nó, nó gí, gbí éno máa, yo bàkà nò a i jì ye.»

⁴⁶ «À ngbé nò a bà 'vaka ndá vò 'duù gí tà wu ɲìno mbe mee lá ká kpòò ya tí nò. Bìndi ndá tó 'duù bà 'de 'wálá ɲìno mbe cee lá nò.»

26

Ndá kpo 'duù mì ndá Jùdèyà toko có gítí bà zi Jézù

1 Jézù mâ giì cee ta bà nìbà ndâ i ji ndâ mbe tala có mì wó gí, yí giì 'dè có ji ndú máa,

2 «Yo ñò ni gí máa, sè sili kpónó ká sósò'ò gítí gbolò o bà waa mbelè mì ndoo tí ndâ Jùdéyà tacó bà mèlè ndi tàkìi bà njè nó mì ndâ ká gù ndoo 'do Másiṛì. À delè ñò a sè sili gítí bà je 'Viì-mì-'Dakò ji ndâ tende 'duù tacó bà gbì yí mítí njèèkpè mù.»

3 Káa ta gbèè o tí ñò náa Jézù kù 'dè ta có gítí bà giì gbì yí mítí njèèkpè mù ji ndâ mbe tala có mì wó ñò, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà kili mí 'bá mì Kàyífà tí Kùro ndâ bu-Mbíṛì,

4 kù toko có gítí bà zèè Jézù á tàbèngiì, wàa à 'ví zi yí gí.

5 Ndú ta o tí ñò giì ẹre gba có mì ndú gbaànjé éno máa, ndâ yì 'ví zèè yí me ta ẹri mì gbolò o lá, tacó ndâ 'duù bà tanga i.

'Bí nù yee banga pò bàà mítí Jézù á gbí gbata Bètáníyà

6 Jézù ta o tí ñò kuu 'bá mì 'bí 'dakò ta ẹrè wó a Simónè ta ẹrè 'viya mì wó a «Mbe ci» gbí gbata Bètáníyà.

7 Mâ giì zeke'o, 'bí nù giì gi ta banga pò bàà náa yí sè ta i me gbolò, gbí banga ká'i-bàà náa à bàkà 'do tí 'bí ña duù ta có kpóló-kpolo, bìndi yí giì yee bàà tí ñò 'dáá gí mítí muu Jézù si yí kù zò i.

8 Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì ñò ña gbolò pò bàà tí ñò náa nù tí ñò yee 'dáá mítí muu Jézù ñò, ndú giì 'bità bà 'dè có ta kpo-tàkòcò, máa, «Ŋìnò a ña bà volo i yè ká ñò?

9 Áá kùtáá bà sè pò bàà tí ñò ta i me gbolò, wàa à 'ví ko ta ndâ mbe yê!»

10 Jézù mâ giì 'dì có mì ndâ mbe tala có mì wó ñò, yí giì 'visì có ji ndú, máa, «Nù tí ñò bàkà ji yo a cèè tó i, káa yo kù pèè mbí wó tacó yè?

11 Ndâ mbe yê ta o 'dáá gí bà dù kuu ta yo. Káa ye bà dù ta yo me ta o 'dáá gí lá.

12 Nù tí ñò yee bàà tí ñò mítí ye tacó bà 'viindi ye kù ù ta bà giì duu ye.

13 Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, tàwo i tí nó náa nù tí nó bàkà nó bà cee wálá. Tacó bàndò tí nó náa à má ma Banga-Ngú-Có mítí gí nó, à delè bà dità ña i tí nó náa yí bàkà nó gí.»

Júdà ùnje gítí có bà ba ngbù Jézù

14 Bìndi 'bí mbe tala có mì Jézù gbaànjé, ta ẹrè wó a Júdà Ìsikàriyótè, bà-i-ñò giì ya gí mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíṛì,

15 bìndi yí giì 'vee ndú, máa, «Ye má pà kpokèjì gítí bà zèè Jézù ji yo, yo bà je ji ye a yè?» Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíṛì bà-i-ñò giì 'visì có ji yí ta bà 'deke nji fádà zi'duù-gbaànjé-nje muu'bì ji yí.

16 Júdà mâ giì kaa gùrúsù 'do mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíṛì gí, yí ngé giì 'bità bà pà tó o ta tó kpokèjì gítí bà zèè Jézù.

Ndâ Jézù zò i-cí-ci ta ndâ mbe tala có mì wó ta gbolò o tacó bà mèlè ndi tàkìi bà njè nó mì ndâ Jùdéyà 'do Másiṛì

17 Ta kpédélé ẹri mì gbolò o bà bàkà tàkìi bà ci 'Dê-kô náa à bàkà 'do tí 'dè njú kô, ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'vee yí, máa, «Có mì lo máa, ndoo 'ví zò i-cí-ci tacó bà 'dè nìkì maa ji Mbíṛì tacó bà mèlè ndi tàkìi bà njè nó mì ndâ ká gù ndoo 'do Másiṛì mí ngò?»

18 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Yo ya gí mì 'daàno gbí gbata Jèrùzàlémè, bìndi yo 'ví 'dè có ji yí máa, «Mbe nìbà i ji ze máa, o mì yì dooko gí. Má éno, ndâ yì ta ndâ mbe tala có mì yì bà gí gí bà zò i-cí-ci mí 'bá mì lo.» »

19 Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-ñò giì ya gí gbí gbata, bìndi ndú giì bàkà i-cí-ci tacó bà 'dè nìkì maa ji Mbíṛì gítí o bà njè nó mì ndâ ká gù ndâ Jùdéyà 'do Másiṛì.

20 Káa ta 'dè'o, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só kù zò i-cí-ci,

21 Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, «Ye kù 'dè có ji yo máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo wúnó bà ba ngbù ye ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà.»

22 Có tí nò náa Jézù 'dè nò gii zèè tí ndâ mbe tala có mì wó ngé ndii gí. Bìndi ndú ta bà muu ndú nò 'dáá gí, gii 'bìtà bà 'vee yí gbaànjé-gbaànjé, máa, «Áá bà dù a ye, Mbe tí ye?» «Áá bà dù a ye, Mbe tí ye?»

23 Káa yí gii 'visì có ji ndú, máa, «'Bí 'duù náa ze toko 'bì ze mí gbí gbèè ká'i i-zó-zò ta yí gí bà gii ba ngbù ye.

24 'Vii-mì-'Dakò bà ya gí nje ku mì wó go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó gí. Káa tende i bà gii 'de a 'duù tí nò mbe ba ngbù 'Vii-mì-'Dakò nò! Áá táánò nìkì káa bà jò 'duù tí nò lá.»

25 Júdá tí mbe ba ngbù Jézù má gii 'di có mì wó náa yí 'dè gítí mbe kù gii ba ngbù wó nò, yí gii 'vee yí, máa, «Wò kù nì me ye lá, Mbe nìbà i?»

Káa Jézù gii 'visì có ji yí, máa, «A wò ká kù 'dè ta nje lo máa, à me wò lá.»

Ndòngbú bà zò kô-njewu mì Mbe tí ndoo

26 Si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù zò i-cí-ci, yí gii je kù kô, bìndi yí gii 'dè nìkì maa ji Mbíri, bìndi yí gii ki'viki gbí kù kô tí nò, bìndi yí gii kaa ji ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo kaa , wàa yo 'ví zò . Njìno a dìi ye.»

27 Bìndi yí gii te 'visì nèbítì, bìndi yí gii 'dè nìkì maa ji Mbíri, bìndi yí gii je ji ndú, máa, «Yo 'dáá gí njù

28 Njìno a mbelè ye tí nó náa Mbíri bà gii njù ta ngú mùkà ta ndâ 'duù nò. Mbelè ye tí nó bà gii yee to tacó tí ndâ 'duù me mbè. Tacó wàa, Mbíri 'ví je ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù.

29 Yo te mí gbí muu yo máa, ye káká'i bà njù nèbítì tí nó ta yo wálá, yee tí o bà gii njù mì ndoo ta ndoo ta o bà zogo to tí nó mì Bu ye.»

Jézù 'dè có gítí bà gii o 'do tí wó mì Piyétòrò

30 Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó má gii cè cè ta bà be ẹ Mbíri bìndi bà zò i-cí-ci gí, ndú gii njè nó tacó bà ya gítí Gú Mbâ.

31 Káa si ndú kpokèjì Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo wúnó ta bèbìlì tí nó bà oloko 'do tí ye 'dáá gí. Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Ye bà gii zi mbe gbà bee, bìndi ndâ rómbo bà gii 'vaaka gí.»

32 Káa ye bà ya gí kùro gí bà ù ndi yo mí Gàliléyà á bìndi bà 'vala ndi ye 'do gbí muu'dú ye.»

33 Káa Piyétòrò gii 'visì có ji Jézù, máa, «Kpètí sè ndâ 'bí ka ye 'dáá gí má bà oloko 'do tí lo, ye ta bà miyi ye jé gí bà o 'do tí lo wálá.»

34 Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò, máa, «Ye kù 'dè có ji wò ta yúco máa, kùro bà kò kò mì ngùu ta bà ta'ò ta nje yé wúnó, wò bà 'boo ye ta bà ta'ò delè.»

35 Piyétòrò á bìndi njìno gii 'visì có ji Jézù, máa, «Ye jé gítí bà 'boo wò wálá. À kpètí má káa ku, à nìkì káa bà cì ndà só ndúkú gí.» Sè ndâ 'bí ka Piyétòrò 'dáá gí gii 'dè káa gbèè ọa có mì Piyétòrò nò ji Jézù.

Jézù 'deke tí wó ji Mbíri gbí njí Jètisèmánè

36 Káa si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù 'do Gú Mbâ, Jézù gii ne ta ndú gítí 'bí wúngbó jìlì mbâ náa à kù nì mítí a Jètisèmánè, náa à ẹ njí'dí gí to tàgbà gú. Bìndi yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo kì tí yo to bà-i-nò, wàa ye 'ví yèè gí zó gí bà 'deke tí ye ji Mbíri.»

37 Yí bà-i-nò gii 'daka ta yí káa ndâ Piyétòrò ta ndâ 'vii mì Zèbìdéyò sósò'ò. Bìndi ndú gii co ta ndú gí ndii 'do gbí òkò tí sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó. Ndú má gii co gí ndii gí, njembí Jézù gii 'bìtà bà mù ta wotí tí . Bìndi líkí'o gii dù káa cee 'do tí wó gí.

38 Yí bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó ta'ô náa ndú gí ta ndú nó éno máa, «Sé'i yè gbí njungu ye dè gí mì ku. À má éno, yo dù nô wàa yo 'ví kpolo tí yo.»

39 Bindi yí gii yèè ndi wó 'do tí ndú gàà gí ndi, bindi yí gii 'bu gbíro wó mí to, bindi yí gii 'deke tí wó ji Mbíri éno máa, «Áá Bu ye, kpokèjì gítí bà te 'visì sé'i tí nó 'do nje ye gí má kuu mì lo, te gí. Káa wò 'ví te ká 'do gbí 'dóó có mì lo gbí njembí lo, me 'do gbí có mì ye lá.»

40 Jézù mà gii dele ndi wó 'do bàndò bà 'deke tí wó ji Mbíri gí mì ndâ mbe tala có mì wó, yí gii 'de ndú ta'ô 'dáá mì ta rì gí. Bindi yí gii gbà Piyétòrò gí yaà, yí gii 'vee yí, máa, «Bà dù tí zò'o ta ye nji'dí wàa yo 'ví nò ta ña i ñinó kèjì nó kpò yo gí?»

41 Yo dù tí zò'o, wàa yo 'ví 'deke tí yo ji Mbíri éno máa, 'bí i má tala yo, yí 'ví 'de yo tí ndâ 'dakò. Ye nò ni gí máa, go bà bàkà go có mì Mbíri dú kuu gbí njembí yo, káa wotí tí yo gí tàkò wálá.»

42 Bindi bà 'dè có ji ndâ Piyétòrò máa ndú dù tí zò'o, wàa ndú 'ví 'deke tí ndú ji Mbíri nò, Jézù gii dele ndi wó káká'i ya gí bà 'deke tí wó ji Mbíri éno máa, «À má gbí njembí lo éno máa, 'visì sé'i tí nó 'ví tè ká ndúkú ta ye, ye bà njù go có mì lo nó gí, Bu ye.»

43 Yí mà gii dele ndi wó ya gí mì ndâ Piyétòrò káká'i, yí gii 'de ndú 'dáá ta'ô tí rì, tacó bà dù tí zò'o kpò ndú gí.

44 Yí gbí ñinó gii dele káa ndi wó jéé gí, si ndú kù tè rì, ya gí bà 'deke tí wó ji Mbíri ká go ña ndâ bà 'deke tí wó ñinó kpédélé'i kùro nô.

45 Yí mà gii dele ndi wó, yí gii 'de ndâ Piyétòrò zii ká zii ta rì. Bindi yí gii gbà ndú, ndú mà gii ziya gí, yí gii do mítí ndú máa, «Yo kù tè ndi yo a rì wàa? Yo tè rì wàa yo 'ví tèwo yo. Káa yo nò nô, o bà cu gòmbò tí 'Vii-mi-'Dakò ji ndâ vò 'duù kpónó dooko gí.

46 Yo nò mbe cu gòmbò tí ye kèjì zô! Yo a gí yaà wàa ndoo 'ví ù bà gí yí.»

Bà zèè Jézù

47 Káa si Jézù kù 'dè có ji ndâ Piyétòrò, ndú mà gii zeke'o, ndú gii nò Júda tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó tí Jézù muu'bì-nje só nó ta ndâ mbè 'duù, náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéya ká tuu ndú tacó bà gí gí gii zèè Jézù yee tí ndú róó-ro-rò gí, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú ta kpo sizzò, ndâ 'bí ta ndâ ndòngbòlò mû.

48 Káa ta kùro bà yee ndâ 'duù tí nò, Júda tí mbe ba ngbù Jézù kpo-gbì-tà-tù ndú sàà gí, máa, «'Duù ñinó náa yo bà nò ye 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó nó, a ní Jézù tí nò.»

49 Tacó éno, ndú mà gii yee tí Jézù gí, Júda gii 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó, máa, «Kútí lo ta 'dè'o nó ée, Mbe nìbà i?»

50 Káa Jézù gii 'visì có ji yí, máa, «Bàkà nèté mì lo náa wò gí tacó bà bàkà nó galà, nambe ye!» Ndâ 'duù tí nó mbe gí ta Júda nó mà gii 'di có mì Jézù nò, ndú gii njè gítí wó, bindi ndú gii zèè yí gí.

51 Káa 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù ta'ô mbe co ta yí gí ndi nó mà gii nò éno, yí gii ja sizzò mì wó 'do gbí foko, bindi yí gii da ta tù bòò mì Kùro ndâ bu-Mbíri waa gí.

52 Káa Jézù gii 'dè có ji mbe tala có mì wó nó, máa, «Dele ta sizzò mì lo nó gí gbí foko mì wó. Tacó ndâ mbe kù te sizzò 'dáá gí bà cì káa ku sizzò.

53 Wò kù kojo có máa, ye kpónó má 'dè có ji Bu ye, máa, yí tuu ndâ basilì yè to tí nó gí tacó bà kpolo tí ye, yí bà bàkà wálá?

54 Káa ye má bàkà éno, wàa có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó 'ví dù tí 'vèrè wàa?»

55 Bindi Jézù gii 'vee ndâ mbè 'duù tí nó náa Júda kaa ndú gí tí tacó bà zèè yí nó, máa, «Ye a mbe tè kùro vò i wàa yo 'ví kaa tí gí gí bà zèè ye ta ndâ kpo sizzò ta ndâ

ndòngbòlò mû a 'bì yo? Ye ta ɾi 'dáá gí kû nìbà i ji ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbíri, káa yo jé zèè ye lá.

⁵⁶ Káa i tí nó kpónó bàkà tí tacó wàa ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri náa ndú cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó 'ví dù tí tí yúcó.»

Bìndi ndâ mbe tala có mì Jézù gii njè 'dáá 'do tí wó gí.

Jézù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà

⁵⁷ Ndâ 'duù tí nó mbe zèè Jézù nó gii ya ta yí gí 'bá mì Kàyífa tí Kùro ndâ bu-Mbíri. Tacó ndâ kpo-kpò mbe nìbà i, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà kili ta o tí nó 'dáá gí mí kà.

⁵⁸ Káa ta o tí nó si ndú kû ya ta Jézù gí 'bá mì Kàyífa nó, Piyétòrò gii dù 'do tí ndú jàngáá gí ndii kû ko tàkò Jézù gbí ngbà, tacó wàa yí 'ví ya gí bà nò ndòngbù ɲa i ɲinó náa ndâ 'duù tí nó bà bàkà ta yí nò. Ndú mâ gii yee gbí ngbàngà á 'bá mì Kàyífa gí, Piyétòrò gii ya gí bà ki tí wó to mì ndú ta ndâ mbe ù gbí ngbàngà.

⁵⁹ Bìndi ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà gii pà gbí to 'vére ngé cee gí, tacó wàa ndâ yí 'ví 'de ta kpokèji bà waa có ku mítí Jézù,

⁶⁰ káa à gii kpò ndú ngbàà gí. Sè ndâ 'bí cèè 'duù gii waaka bà ɲa 'vére ɲindi ndú, káa à delè dí bà ká lá. Ndâ 'bí 'dakò sósò'ò bà-i-nò gii oloko gí kùro ndâ 'duù, bìndi ndú gii 'dè có, máa,

⁶¹ «Ze táánò 'de 'dakò tí nó kuu nó kû 'dè có ji ndâ 'duù máa, yí bà ki'viki gbolò 'bá-Mbíri tí nó á gbí gbata Jèrùzàlémè nó gí to, wàa yí 'ví bì ndí gí yaà gbí sili ta'ò.»

⁶² Kàyífa tí Kùro ndâ bu-Mbíri mâ gii 'di có mì ndâ 'dakò tí nó, yí gii a gí yaà 'do pí jàlàmbà mì wó, bìndi yí gii 'vee Jézù, máa, «Có mì lo gí tàkò có tí nó náa ndâ 'dakò tí nó 'dè gití lo nò wálá?»

⁶³ Káa Jézù gii njaa nje wó gí tàkò 'vé mì Kàyífa nò gbaànjé lá. Bìndi Kàyífa gii 'vee yí ta 'bí 'vé, máa, «Ye kû be ji wò a tí Mbíri tí nó tí wu Mbíri nò, 'dè ji ze gi, wò a Bìndi-Mbíri tí nó tí 'Viì-mì-Mbíri?»

⁶⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji Kàyífa, máa, «A wò ká 'dè ta nje lo. Káa yo dele kpónó-kpónó bà gii nò 'Viì-mì-'Dakò kû ki tí wó gbí kû'bi mì Mbíri tí mbe wotí, bìndi yí bà gii gí 'do gbíri co gbí ndâ kùlù mù gí muu to tí nò.»

⁶⁵ Kàyífa mâ gii 'di có mì Jézù nò, yí gii yaka gbí bongo 'do tí wó ta sé có gí, máa, Jézù 'dè zu có gití Mbíri gí. Bìndi yí gii 'vee ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdéyà, máa, «Yo kpónó 'di nò a bà 'dè zu có mì wó gití Mbíri ta tú yo gí. Má éno, ndoo kpòò kû ù a ndi ndâ 'di, máa ndú ká 'ví gii 'dè ndi ndâ có gbí nje wó ji ndoo?

⁶⁶ Có gbí muu yo kpónó máa yè?»

Káa ndú gii 'visì có ji Kàyífa, máa, «À 'vii ta yí káa ku.»

⁶⁷ Bìndi ndú gii njè gití Jézù ta ba cù cù mí gbíro wó, ta bà dómò yí, ta bà gbì yí,

⁶⁸ ta ba lè yí, máa, «Nì ɾè ndâ mbe kû gbì wò ji ze gi, Bìndi-Mbíri.»

Piyétòrò 'boo Jézù ta bà ta'ò

⁶⁹ Ta o tí nó náa ndâ 'duù tí nó kû mèèkè ta i tí Jézù mí kùro Kàyífa nò, Piyétòrò kû ki tí wó to á gbí ngbàngà sè. Mâ gii zeke'o, 'bí niì mbe kû bàkà nèté gbí ngbàngà gii gí gí mì Piyétòrò, bìndi yí gii 'dè có ji yí, máa, «Wò delè táánò kû dù ta Jézù tí nó tí 'duù Gàliléyà nò.»

⁷⁰ Káa Piyétòrò gii tò kponje si mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí, máa, «Ye 'di gbí ɲa có mì lo náa wò kû 'dè ji ye nò lá.»

⁷¹ Piyétòrò mâ gii co gí njekèji ndùgù, 'bí 'vinî mbe kû bàkà nèté 'bá mì Kàyífa mâ gii nò yí, yí gii 'dè có ji ndâ 'duù ɲinó mbe kû ɾò tíyò á ɾègbà tí wó nó, máa, «Yí táánò kû dù a i mì Jézù tí nó mbe 'do Názàrètì nò.»

⁷² Káa Piyétòrò káká'i gii tò kponje gî, ta bà see tí wó, máa, «Ye òò 'duù tí nò ni lá.»

⁷³ Ndú mâ gii dù ndi-ndi-ndi éno, ndâ 'bí 'duù mbe kû rò tíyò ta ndâ Piyétòrò gii gii gí mì Piyétòrò, bindi ndú gii 'dè có ji yí, máa, «Wò nó kuu nó a 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kû tala có mì Jézù nò, ta kponje gítí wálá. A cè ña bà 'de có mì lo ká yù wò gí sè.»

⁷⁴ Káa Piyétòrò gii see tí wó ta bà gò ku, máa, «Ye òò 'dakò tí nò ni lá,» ká jé kpóó 'vii ta bà kò kò mì ngùù.

⁷⁵ Bindi mbí Piyétòrò gii 'va tí có tí nó náa Jézù 'dè ji yí, máa, «Wò bà 'boo ye ta bà ta'ò á kùro bà kò kò mì ngùù» nò. Bindi yí gii co 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndii, bindi yí gii wa gbí ta wotí tí ngé ndii gî.

27

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà ya ta Jézù gí kùro Pilátò

¹ Yé mâ gii too gî, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà 'dáá gí gii toko có mì ndú máa, à 'ví waa có ku mítí Jézù.

² Ndú bà-i-nò gii ẹre 'bí wó gí, bindi ndú gii ya ta yí gí kùro Pilátò tí gbolò 'duù mì ndâ Rómánò.

Júdà le tí wó ta kpéetí wó

³ Júdà tí mbe ba ngbù Jézù mâ gii òò éno máa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà kû gii ya ta Jézù a i gí nje ku, nikalaká gii zèè yí mbi gî. Bindi yí gii kaa ndâ ñi fádà tí nó zi 'duù-gbaànjé-nje muu'bi náa à kaa ji yí tacó bà ba ngbù Jézù nó ya tí ji ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà.

⁴ Bindi yí gii 'dè có ji ndú gí tàkò éno máa, «Ye bàkà vò i gî. Ye ba ngbù 'duù ñinó ta vò i mì wó wálá nó gî.»

Káa ndú gii 'visi có ji yí éno máa, «Sè ñinò a ñindi lo. 'Bí có mbe mù njembí ze bà-i-nò wálá.»

⁵ Júdà bà-i-nò gii ya ta ndâ ñi fádà tí nó, bindi yí gii vaka ndú 'do 'bí wó mí tà'i tí nó náa à kû kili i-Mbíri mítí nò ta sé có. Bindi yí gii lu ya gí bà le tí wó gî.

⁶ Júdà mâ gii lu gî, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri gii ya gí bà ruka ndâ ñi fádà tí nó náa yí vaka mí tà'i bà kili i-Mbíri nó 'do to gí. Ndú 'de nderè bà bàkà éno mì ndú éno máa, «À gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdéyà toko ndâ i ñinó náa à 'de 'do gbí mbelè 'duù nó mítí gbèè bàndò ta ndâ i ñinó náa à kû gò ji Mbíri nó lá.»

⁷ Ndú bà-i-nò gii toko có mì ndú, bindi ndú gii kaa ndâ ñi fádà tí nó, ndú gii sì ta to 'do mì 'bí mbe suu kàrà tí bàndò bà duu ku ndâ 'duù ñinó mbe 'dó-'do nò.

⁸ Ñinò a nderè bà kpi rẹ to tí nó tí «To gbí mbelè» á yee gbí ri tí nó wúnó nó ká nò.

⁹ Có tí nó bàkà tí go có mì Jèrèmiyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri náa yí 'dè sàà gí éno máa,

«Ndú kaa gùrúsù tí ndâ ñi fádà zi 'duù-gbaànjé-nje muu'bi náa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú tí ndâ Ìzìrìyélì ká 'deke tí gùrúsù bà sì 'duù,

¹⁰ bindi ndú gii kaa gí tàkò to mì mbe suu kàrà, go có tí nó náa Mbíri táánò 'dè ji ye nò.»

Jézù kùro Pilátò

¹¹ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà mâ gii yee ta Jézù kùro Pilátò gî, Pilátò gii 'vee Jézù máa, «Wò a gbolò gba mì ndâ Jùdéyà?»

Káa Jézù gii 'visi có ji Pilátò, máa, «A wò ká 'dè éno.»

¹² Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà gii waaka ndâ có gítí wó ji Pilátò, káa Jézù gii biya bà 'visi có gí tàkò ndâ có mì ndú nó gî.

13 Bìndi Pilátò gii 'vee yí, máa, «Wò 'di ndâ có mì ndú 'dáá náa ndú 'vanda ta ẹ̀ lo nò gí. 'Bí có mì lo tacó bà 'visì gí tàkò ndú wálá?»

14 Káa nje Pilátò gii 'dèè gí, tacó Jézù gii biya bà 'visì có gí tàkò ndâ có tí nò 'dáá gí, gí.

Pilátò waa có ku mítí Jézù

15 'Bí ọ̀a i mì Pilátò ta gbolò o bà waa mbelè mì ndâ Jùdèyà ta ndoò 'dáá gí, a bà njaanga 'bí 'duù mì ndâ Jùdèyà gbaànjé mbe nìkì tí ndú 'do gbí zàà jì ndú, tacó bà peteke tàkòcò ndú.

16 Káa ta o bà ya ta Jézù gí kùro Pilátò nò, 'bí ọ̀a vò 'dakò ta ẹ̀ wó a Bàrábà kuu gbí zàà.

17 Ndâ 'duù mà gii kili gí, Pilátò gii 'vee ndú máa, «Có mì yo máa ye njaanga jì yo a 'dì? Bàrábà wèè, Jézù tí nó náa à kù nì Bìndi-Mbíri mítí wó nó?»

18 Pilátò 'vee ọ̀a 'vé tí nò tacó yí ọ̀nò nì ngbàrangà'i gí máa, à káa kii cuki ká a tàmuu ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gítí bà biya Jézù.

19 Káa si Pilátò kuu gbí ngbàngà, nawù wó gii tuu 'duù jì yí éno máa, «Gàà 'duù tí nò lá, tacó ye kùbòò mbu muu wó gbí ọ̀nò gí ndii gí.»

20 Káa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii volo muu ndâ 'duù éno máa, ndú 'dè có jì Pilátò máa yí njaanga Bàrábà jì ndâ yí, waa yí 'ví zì Jézù gí.

21 Káa Pilátò gii 'vee ndâ Jùdèyà káká'i máa, «À má go có mì yo, máa ye 'ví njaanga a 'dì jì yo 'do gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nó só nó?»

Káa ndú gii 'visì có jì yí máa, «Bàrábà.»

22 Bìndi Pilátò gii 'vee ndú, máa, «Káa ye 'ví bàkà ta Jézù tí nó náa à kù nì Bìndi-Mbíri mítí wó nó a yè?»

Káa ndú 'dáá gí gii 'visì có jì yí, máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mû.»

23 Káa Pilátò gii 'vee ndú máa, «Tacó yè? Yí bàkà a ọ̀a vò i yè?»

Káa ndú 'dáá gí gii tò kù ta kòcò ndú gí yaà ndii kpédélé ọ̀nò gí, máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mû.»

24 Pilátò mà gii ọ̀nò éno máa, yì kù yeeke a tí yì sínò ta bà tí muu Jézù, káa ndâ 'duù kù gii 'bì a tà bà bàkà wo, yí gii cu ngo, bìndi yí gii caka ta 'bì wó mí kùro ndâ mbè 'duù tí nò 'dáá gí, máa, «Ye caka mbelè tó 'dakò tí nò 'do tí 'bì ye gí. Sè ọ̀nò a ọ̀nòndi yo!»

25 Káa ndâ 'duù tí nò 'dáá gí gii 'visì có jì Pilátò, máa, «Si mbelè wó 'ví dù tí 'bì ze ta ndâ 'viì bìndi ze!»

26 Pilátò bà-i-nò gii njaa Bàrábà 'do gbí zàà gí sè jì ndâ 'duù. Bìndi yí gii je Jézù jì ndâ àsikèrì, máa ndú gbì yí má kózò gí, waa ndú 'ví ya gí bà gbì yí mítí njèèkpè mû.

Ndâ àsikèrì 'viya Jézù

27 Ndâ àsikèrì mì Pilátò bà-i-nò gii ya ta Jézù gítí gbolò bándò mì ndú 'bá mì Pilátò. Ndú mà gii kili 'dáá gí, ndú gii tí jèlè yí 'dee gí.

28 Bìndi ndú gii jaka ndâ 'dóò bòngò mì wó 'do tí wó gí, ndú gii yuu bí-bi bòngò gba mì ndú tí ndâ àsikèrì jì yí.

29 Ndú delè gii paraka kperè go ké'bí nó, ndú gii te mítí muu wó tí tàgíyà-gba, ndú gii je nji ngba mí 'bì wó ọ̀nò gbí kù'bí tí kóró-gba mì wó. Bìndi ndú gii 'bità bà 'viya yí, ta bà kucuku muungbó ndú mí kùro wó, kù 'vee yí, máa, «Kútí lo ée? Gbolò gba mì ndâ Jùdèyà!»

30 Bìndi ndú gii mèèkè'i tí wó ta bà cù cù mì gbíro wó, delè ta bà ja nji ngba tí nó náa ndú je mì 'bì wó tí kóró-gba nó 'do 'bì wó kù gbì ta yí tí muu wó.

31 Ndú mà gii 'viya yí tè ta ndú gí, ndú gii ja bí-bi bòngò gba mì ndú náa ndú yuu jì yí nó 'do tí wó gí, bìndi ndú gii yuu ndi ndâ 'dóò bòngò mì wó jì yí. Bìndi ndú gii

ja yí 'do gbí ndùgù jí sè tacó bà ya ta yí jí sè 'do gbí gbata, wàa ndâ yì 'ví gbì yí mí tí njèèkpè mû.

Bà gbì Jézù mí tí njèèkpè mû

³² Káa si ndâ àsikèrì kù gii ya ta Jézù jí bàndò bà gbì yí mí tí njèèkpè mû, ndú gii 'de 'bí 'dakò ta rẹ wó a Simónè mbe gí 'do gbí gbata Sirínì kpokèjì, bìndi ndú gii zèè yí ta wotí gítí bà te njèèkpè mû mì Jézù.

³³ Ndú má gii yee tí 'bí bàndò náa à kù nì mí tí a Gòligátà (gbí máa «bàndò Kù-bìlì-muu-ku»),

³⁴ ndú gii je nèbítì náa ndú ònòkò ta ju i jì Jézù. Yí má gii tala , yí gii bè gí.

³⁵ Ndâ àsikèrì má gii gbì Jézù mí tí njèèkpè mû gí, ndú gii njèè gbí ndâ bòngò bìndi wó ta bà ki-mbílì.

³⁶ Bìndi ndú gii kì tí ndú to kù ù rẹgbà tí wó.

³⁷ Ndú gii cu nderẹ ku wó, bìndi ndú gii gbì mí tí njèèkpè mû á còmuu wó, máa, «Ŋinó a Jézù tí Gbolò gba mì ndâ Jùdèyà.»

³⁸ Ndú ta gbèè o tí nò gii gbì ndâ 'bí mbe ngbà sósò'ò mí tí ndâ njèèkpè mû, 'bí gbì kù'bì, bìndi 'bí gbì gálì mì Jézù.

³⁹ Ndâ mbe kù co tí kpokèjì má gii ò Jézù tí njèèkpè mû, ndú gii miyà muu ndú ta bà lè yí,

⁴⁰ máa, «Wò táánò máa wò bà ki'viki 'bá-Mbířì gí, wàa wò 'ví bì ndí gbí sili ta'ò. 'Vala tí lo! Co jí to 'do tí njèèkpè mû, náa wò dú má káa 'Vii-mì-Mbířì nò.»

⁴¹ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbířì, ta ndâ mbe 'di gbí-o, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdèyà delè gii lè Jézù, máa,

⁴² «Yí táánò kù 'vala ndâ 'bí 'duù, káa bà 'vala 'dóó miři wó kpónó kpò yí gí. Ndoò kpónó dù ká jé wàa ndoo 'ví ò bà co Gbolò gba mì ndâ Jùdèyà 'do tí njèèkpè mû gí to, tacó wàa ndoo 'ví ù ta nje máa yí a Bìndi-Mbířì.

⁴³ Yí kù tee njembí wó mí tí Mbířì. Má éno, ndoo ò bà 'vala yí mì Mbířì, tacó yí táánò máa, yì a 'viì mì Mbířì.»

⁴⁴ Ndâ mbe ngbà tí nó náa à gbì ndú mí tí ndâ njèèkpè mû ta ndâ Jézù nó gii si ndâ vò i òndi ndú mí tí ndú, bìndi ndú gii loko kù lè Jézù delè.

Bà cì Jézù

⁴⁵ Káa si Jézù kuu tí njèèkpè mû, ọ ọ gii 'di cèè to 'dáá gí 'do tí ọ gbúru yee tí ọ ta-'de-kìyà.

⁴⁶ Ọ má gii gí ta-'de-kìyà gí, Jézù gii ja kù mí to gbí có Ìbiráyò máa, «Élì, Élì, lámà sàbàkítàní?» (Gbí máa, «Áá Mbířì mì ye, áá Mbířì mì ye, wò biya ye tacó yè?»)

⁴⁷ Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù ọ kù zeke Jézù mí njèèkpè mû nó má gii 'di kù tí nò, à gii dù gbí tù ndú go ònó máa Jézù kù tè a é tí Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì Mbířì nò. Bìndi ndú gii 'dè có máa, «'Dakò tí nó kù tè'é tí Èlìjà.»

⁴⁸ 'Bí 'dakò gii co ta ngèlè 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò ya jí bà je 'bí i fòkò-fòkò éno, yí gii ya jí bà yuu mí gbí zùù-zùù kpongò nèbítì, yí gii sè mí nje nji ngba, bìndi yí gii ya jí bà te mí nje Jézù, yí gii 'dè có jì yí máa, yí no-no .

⁴⁹ Káa ndâ 'bí 'duù gii 'dè có máa, «Ndoò ù bà ò bà gí Èlìjà jí bà 'vala yí.»

⁵⁰ Jézù bà-i-nò gii tò ndòngbú kù ta kòcò wó ngé jí yaà, bìndi njembí wó gii kì gí.

⁵¹ Má gii zeke'o, kpà-bòngò tí nó náa à ẹ mí yaà tacó bà njèè gbí tà'i 'bá-Mbířì nó gii yaka tí 'do yaà dí to, gbí ndâ dí gii baraka tí ta bà ngaka tí mì to.

⁵² Ndâ muu'dú gii baraka ọ-ọ-ọ-ọ. Bìndi Mbířì gii 'vala ndâ 'bí tó 'duù mì wó ònó táánò mbe cì gí nó 'do gbí muu'dú ndú gí.

⁵³ Bìndi ndú gii ya bìndi bà 'vala ndi Jézù 'do gbí muu'dú wó jí Jèrùzàlémè. Ndâ 'duù me mbè ọ ndú gí.

⁵⁴ Kùro ndâ àsikèrì, ta ndâ àsikèrì mì wó náa ndú kù ù rẹgbà tí Jézù ta ndú nó mà giì nò bà ngaka tí mì to, ta i tí nó mbe bàkà tí nó, gúku giì zèè ndú 'dáá mbi gí. Bìndi ndú giì 'dè có máa, «Dakò tí nó táánò dú ká 'Viì mí Mbírì!»

⁵⁵ Mbè ndâ niì tí nó mbe ko tàkò Jézù 'do Gàliléyà tacó bà konì yí nó giì rò janga-jàngá gí ndiì ézó kù zeke ña ndâ ña i tí nó náa à me kù ta Jézù nó,

⁵⁶ ta ndâ Màríyà Màdèlénà, ta Màríyà nawu ndâ Jákòmò ta Jùzépè, ta nawu ndâ 'viì mì Zèbìdéyò.

Bà duu ku Jézù

⁵⁷ 'Dè'o mà giì bàkà tí gí, 'bí 'dakò mbe giì 'do gbí gbata Àrimàtíyà tí mbe kpo-kpò i, delè tí mbe giì tí mbe tala có mì Jézù gí, ta rẹ wó a Jùzépè,

⁵⁸ giì ya gí bà 'deke tí wó ji Pilátò, máa yí bàkà nambeè mì wó, wàa yí 'ví si yí 'ví ya gí bà duu ku Jézù. Pilátò mà giì ùnje ji yí gí, Pilátò giì tuu 'duù ji kùro ndâ àsikèrì mì wó, máa yí si Jùzépè 'ví te ku Jézù.

⁵⁹ Jùzépè bà-i-nò giì ya gí bà te ku Jézù, yí giì so ta ngbàrángà cé-ce bòngò,

⁶⁰ bìndi yí giì te yí ya tí gí bà duu mí gbí kánjí ngú guù náa yí duu mí gbí díí gítí 'dóó miři wó tí Jùzépè. Yí mà giì nè njekejì 'bá muu'dú ta du díí gí, yí giì njè nó 'do bà-i-nò gí.

⁶¹ Káa ndâ Màríyà Màdèlénà, ta Màríyà nawu ndâ Jákòmò ta Jùzépè ta o tí nó ki tí ndú ézó kù zeke 'bá muu'dú.

⁶² Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà giì kili mí kùro Pilátò ta yé bìndi bà duu Jézù,

⁶³ bìndi ndú giì 'dè có ji yí máa, «Buù, mbi ze 'va tí 'bí có náa mbe 'vére tí nó táánò 'dè si yí káa wuù éno máa, yí bà 'vala ndi yí 'do gbí muu'dú yí bìndi sili ta'ò.

⁶⁴ Má éno, à niki go éno máa, wò kaa ndâ àsikèrì ya gí bà ù rẹgbà muu'dú wó yee gbí ndâ sili tí nó. Tacó wò má me éno lá, ndâ mbe tala có mì wó bà giì ya gí bà ngbà ku wó 'do gbí guù gí, bìndi ndú bà giì 'dè có ji ndâ 'duù máa, yí 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí. Káa wotí tí ndòngbú 'vére tí nó bà ndiì kpédélé ñinó gí.»

⁶⁵ Káa Pilátò giì 'visì có ji ndú máa, «Yo ya gí bà kaa ndâ àsikèrì wàa ndú 'ví ù rẹgbà muu'dú tí kpo.»

⁶⁶ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà bà-i-nò giì ya gí bà bàkà ndâ i mítí njekejì 'bá muu'dú tacó wàa 'duù má njaanga , à 'ví nò ni gí, bìndi ndú giì kaa ndâ àsikèrì mí gbí nètè bà ù rẹgbà muu'dú.

28

Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí

¹ Si yé kù giì bàkà có bà ngbaranga to ta dú'o mì kpédélé ri nètè á bìndi ri bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, ndâ Màríyà Màdèlénà, ta Màríyà nawu ndâ Jákòmò ta Jùzépè giì gbo'o tacó bà ya gí bà gala muu'dú Jézù.

² Káa à káa pòó bà yee ndú kà, to giì 'bità bà ngaka tí tí vò ña ñinò. Tacó basìlì mì Mbírì gí 'do gbírì, yí giì mèrèkè gbolò díí tí nó náa à nè ta njekejì 'bá muu'dú nó gí, bìndi yí giì ki tí wó pí .

³ Ndâ niì tí nó mà giì zeke'o, ndú giì ño gbíro basìlì tí nó kù tòngbaà go bà ì mù nó, ta ndâ bòngò tí wó ce go turè.

⁴ Ndâ àsikèrì tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà kaa ndú máa ndú ù rẹgbà muu'dú nó mà giì nò yí, lilí ndú giì oloko 'do tí ndú gí, bìndi ndú giì dù kù gu ta gúku goólá a 'boṛò ká ni ndú too yé gí nò.

⁵ Káa basìlì tí nó giì 'dè có ji ndâ Màríyà, máa, «Yo cì gúku lá, tacó ye nò ni gí máa, yo kù pà a bà tí Jézù tí nó náa à gbì yí mítí njèekpè mù nò.

⁶ Yí bà-i-nó wálá. Yí 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó go có mì wó táánò náa yí 'dè nó gí. Yo gí gí tàkò ye, wàa yo má ò bándò tí nó táánò náa à sii ku wó mítí nó ta ọ yo gí,

⁷ yo 'ví goonó ya gí bà 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, yí 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí. Káa yí kù ya gí bà ù ndi ndú mí Gàliléyà. Ndú bà ya gí bà ò yí ta ọ ndú a i kà, go có tí nó náa ye kù 'dè ji yo kpónó nò.»

⁸ Ndâ nù tí nó gii co 'do tà 'bá muu'dú kà gí sè ta ngèlè ta gúku ònòkò ta líkí'o tacó bà ya gí bà 'vanda ndi ndâ có tí nó ji ndâ mbe tala có mì Jézù.

⁹ Káa Jézù gii túbà tí wó ji ndú si ndú á kpokèjì, bìndi yí gii 'vee ndú máa, «Kù tí yo ée?» Ndâ nù tí nó bà-i-nò gii ìrì ta muungbó ndú ta líkí'o ya gí bà zèè kò Jézù.

¹⁰ Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Yo cì gúku lá, yo ya gí bà 'dè có ji ndâ ná'vindí ye máa, ndú ya gí Gàliléyà, wàa ndú 'ví 'de ye kà.»

¹¹ Ndâ Màriyà gii yee mì ndâ mbe tala có mì Jézù si ndâ 'bí àsikèrì tí nó náa à kaa ndú máa ndú ù rẹgbà muu'dú Jézù nó waa kùro ndú ta ngèlè ya gí bà 'vanda ndi ndâ i ònó mbe bàkà tí nó ji ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà sàà gí.

¹² Bìndi ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri bà-i-nò gii kili ndâ kpo-'duù-'bá, ndú gii toko có ta ndú gbaànjé, bìndi ndú gii too bàà mítí nje ndâ àsikèrì tí nó.

¹³ Bìndi ndú gii 'dè có ji ndú máa, «Yo ya gí bà ma có ji ndâ 'duù éno máa, «Ndâ mbe tala có mì wó ká ngbà ku wó si ze muu ọ.»

¹⁴ Káa ọa có tí nó má yee tí Pilátò, ze bà ò kpokèjì bà mee wu 'do tí gí.»

¹⁵ Ndâ àsikèrì gii lí 'bí ndú mí tà i tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà je ji ndú nó gí, bìndi ndú gii 'bità bà ma 'vére ji ndâ 'duù máa, a ndâ mbe tala có mì Jézù ká ngbà ku wó 'do gbí gùù si ndâ yì tí ọ. Có tí nó máa, a ndâ mbe tala có mì Jézù ká ngbà ku wó nò nanaka mí gbí muu ndâ Jùdèyà tí yúcó yee gbí ọ tí nó wúnó nò.

Jézù túbà tí wó ji ndâ mbe tala có mì wó

¹⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù mà gii 'di ndâ có tí nó náa ndâ Màriyà 'vanda ji ndú nó gí, ndú gii kaa 'do Jèrùzàlémè ya gítí gú tí nó náa Jézù cì ndú máa ndú ya gí bà 'de yì tí á Gàliléyà nò.

¹⁷ Ndú mà gii 'de Jézù gí, ndú gii ìrì ta muungbó ndú ya gí kùro wó. Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú ùnje ta njembí ndú máa ònò a Jézù nò dúú-dúú lá.

¹⁸ Káa Jézù gii yèè dè gí mì ndú, bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Mbíri le bèrè ji ye tacó bà dù tí Gba-gbíri, delè tacó bà dù tí gba muu to tí nó á gí.

¹⁹ Má éno, yo ya gí bà bàkà ndâ ọa ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí tí ndâ mbe tala có mì ye. Yo caka tí ndú ta rẹ mì Buù, ta rẹ mì 'Viì, ta rẹ mì Bèri-mi-Mbíri.

²⁰ Yo 'ví nìbà kpokèjì gítí bà 'di ndâ có tí nó náa ye 'dè ji yo nó 'dáá gí ji ndú. Ye delè bà dù toko ta yo ta o 'dáá gí yee tí ndòngbú o.»

Banga-Ngú-Có mì Jézù tí Bìndi-Mbíri go có mì Márikò

Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù kò-kò ta có mì Mbíri

¹ Nìno a Banga-Ngú-Có gítí Jézù tí Bìndi-Mbíri tí 'viì mì Mbíri.

² À 'bità go có tí nó náa Ízáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri cu mí gbí wáràgà mì wó sàà kùro bà gí Jézù éno máa, Mbíri máa,

«Ye kèjì gí bà tuu tú mì ye gí kùro lo.

Yí kèjì gí bà 'viindi kpokèjì mì lo.

³ Tú mì ye nò bà dù gbí kángáá nga ngoò kù kò-kò jì ndâ 'duù éno máa,

<Yo 'viindi kpokèjì mì Mbe tí yo.

Yo bàkà kpokèjì mì wó jáá,> nò.»

⁴ Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gii co gí gbí kángáá nga ngoò, kù kò-kò ta có gítí bà caka tí jì ndâ 'duù, tacó wàa, ndú 'ví 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú, wàa Mbíri 'ví je à-cee-gî jì ndú.

⁵ Ndâ 'duù 'do gbí to Jùdéyà 'dáá gî, delè ta ndâ 'duù 'do gbí gbata Jèrùzàlémè gii kaa ya gí mì wó á tàbè'dè Jòròdàniyà tacó bà caka tí ndú. Káa ta o tí nó náa yí kù caka tí ndú nó, ndú kù yù gbí ndâ vò i mì ndú gí sè.

⁶ Jòvànì táánò kù yuu a bongo náa à gò 'do tí se tí jémèlè. Yí gii eṛe mí rẹ'dè wó a wú'dè kù. I-zó-zò mì wó káa ndâ kòròngbò ta lí.

⁷ Jòvànì ma có jì ndâ 'duù éno máa, «'Bí 'duù mbe me gbolò ndii ye gî á kèjì gí tàkò ye, náa à kpèti káa ndòngbù bòò mì wó mbe kù njaanga tàrà á 'do tí kò wó, ye bà ni bà 'vii tí ye ta yí wálá.

⁸ Ye kù caka tí yo ta ngo, káa yí kèjì gí bà caka tí yo ta Bèri-mì-Mbíri.»

Jòvànì caka tí Jézù

⁹ Gbí ndâ o tí nó si Jòvànì kù caka tí ndâ 'duù tàbè'dè Jòròdàniyà nò, Jézù gii nje nó 'do gbí gbata Názàrèti á Gàliléyà, ya gí bà caka tí wó mì Jòvànì. Jòvànì gii caka tí Jézù mí tà ngo gbí pù Jòròdàniyà.

¹⁰ Káa Jézù mà gii co gí sè 'do tà ngo bìndi bà caka tí wó, yí ngé gii nò njekèjì gbíri njaanga tí gí. Yí delè gii nò Bèri-mì-Mbíri kù gí gí muu wó go kulè nò.

¹¹ Bìndi yí gii 'di kòcò 'duù kù 'de có 'do gbíri éno máa, «Wò a 'viì mì ye náa ye ze wò niki ta njembí ye gbaànjé. Tàkòcò ye peteke gítí lo ngé ndii gí.»

Vò-'duù-tí-nò tala Jézù gbí kángáá nga ngoò

¹² Ngé 'do bàndò tí nó, Bèri-mì-Mbíri gii wu tàmuu Jézù ya tí gí gbí kángáá nga ngoò.

¹³ Yí gii dù gbí kángáá nga ngoò ta sili zi'duù-só. Bìndi Vò-'duù-tí-nò gii gí kù tala yí. Yí bàkà ndâ sili tí nó zi'duù-só nó ta kpéeti wó gbí òkò tí ndâ kàzà. À káa ndâ basìli mì Mbíri ta o tí nó ká rẹgbà tí wó.

Jézù 'bità bà ma Banga-Ngú-Có

¹⁴ À mà gii zèè Jòvànì mí gbí zàà gí, Jézù gii ya gí Gàliléyà. Yí gii ma Banga-Ngú-Có mbe gí 'do mì Mbíri jì ndâ 'duù kà éno máa,

¹⁵ «Nògí! Kùro o bà zèè 'bá mì Mbíri kpónó dooko gí. Yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò kpokèjì, yo 'ví ùnje gítí Banga-Ngú-Có.»

Jézù tè'é tí ndâ kpédélé mbe tala có mì wó

16 Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù nò nó á seè kàpá Gàliléyà, yí gii òndâ Sìmónè ta ná'vindí wó Àndèréyà kù 'va mbu, tacó ndú a ndâ mbe gò ngo.

17 Káa Jézù gii 'dè có ji ndú éno máa, «Yo gí gí bà ru ndi ye, wàa ye 'ví bàkà yo tí ndâ mbe gò ndâ 'duù ji Mbíri á go bà gò ngo mì yo nò.»

18 Ndâ Sìmónè ta Àndèréyà má gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè ji ndú nò, ndú ngé gii kaa ndâ mbu mì ndú mí to, bìndi ndú gii ya gí tàkò Jézù.

19 Jézù má gii yèè gí kùro 'do tí bàndò bà 'de ndâ Sìmónè ta Àndèréyà nò gàa éno, yí gii òndâ 'bí 'dakò sósò'ò, ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì tí ndâ 'viì mì Zèbidéyò, á gbí gbâ, delè kù ẹre gbí ndâ mbu mì ndú.

20 Káa yí ngé gii tè'é tí ndú. Bìndi ndú gii njè nó ya gí tàkò wó, jee bu ndú ta ndâ mbe nètè mì wó mí gbí gbâ.

Jézù nibà có mì Mbíri ji ndâ 'duù Kàpàránáwùmù

21 Bìndi ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gii njè nó ya gí gbí gbata Kàpàránáwùmù. Ta 'bí ri bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà gbaànjé, yí gii ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri, bìndi yí gii 'bità bà nibà i ji ndâ 'duù.

22 Nje ndâ 'duù 'dáá gí gii 'dèè gítí ña bà nibà i mì wó gí, tacó yí kù nibà i ji ndú go i mì gba, me go ñindi ndâ mbe 'di gbí-o mì ndâ Jùdéyà lá.

23 Káa à káa pòó bà gii gí 'bí 'dakò ta i-gbí-muu wó gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri ta o tí nò,

24 yí gii 'bità bà tò kù éno máa, «À tí lo a go bà bàkà ña yè ta ze, Jézù tí mbe gí 'do Názàrètì? Wò gí tacó bà 'bu ña ze? Ye òndâ wó ni gí, wò a tó 'duù mì Mbíri mbe kù toko có ta yí.»

25 Káa Jézù gii do mítí i tí nò, máa, «Dù ngbì! Co 'do gbí muu 'dakò tí nò gí!»

26 Bìndi vò i tí nò gbí muu 'dakò tí nò gii te yí gí yaà, 'va mí to, yí gii dù kù gu mí to kà tí vò ña ñinò. Bìndi yí gii co 'do gbí muu wó ta bà tò kù ta kòcò wó ngéé gí yaà.

27 Bà 'dè có gii kpo nje ndâ 'duù 'dáá gí, gí. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «Ñinó a ña yè ká nó? À ngú ña bà nibà i, ta wotí ká tàkò? Yí má 'dè có kpètí ká ji ndâ i-gbí-muu ndâ 'duù, ndú kù 'di có mì wó.»

28 'Do bà-i-nò ẹre Jézù ngé gii 'bità bà wu cee gbí to Gàliléyà 'dáá gí.

Jézù 'vala na gè Sìmónè

29 Bìndi bà mòkò i tí nò 'do gbí muu 'dakò tí nò, ndâ Jézù ngé gii njè nó 'do bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri kù ya ta ndâ Jákòmò ta Jòvànì gí 'bá mì ndâ Sìmónè ta Àndèréyà.

30 Ndú má gii yee 'bá kà, ndú gii 'dè na gè Sìmónè tísì ta cò'o gbí dìi wó. Ndâ 'duù ngé gii 'dè có sé'i tí nò ji Jézù.

31 Bìndi Jézù gii ẹrì gí tàkò nìi tí nò tà'i, yí gii zèè yí tí 'bì wó, yí má gii ja yí gí yaà, gbí dìi wó ngé gii 'dèè sé gí. Bìndi yí gii ya gí bà bàkà i-zó-zò ji ndú.

Jézù 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ tende ña nò'o

32 Ta 'dè'o tí nò, si ẹrì kù ya nèè gí to, si o bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà cee gí, ndâ 'duù gii tuɽu ndâ mbe nò'o 'dáá gí, ta ndâ 'duù ñinó ta ndâ i-gbí-muu ndú nó gí tí ji Jézù.

33 Ndâ 'duù me mbè gii tí mí njekèjì tí wó.

34 Bìndi yí gii 'vala ndâ 'duù me mbè 'do gbí ndâ tende ña ndâ nò'o. Yí delè gii mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù me mbè; káa bà 'dè có kpò ndâ i tí nò gí, tacó ndú òndâ Jézù ni gí, káa yí biya gí máa ndú 'ví 'dè có lá.

Jézù njè nó 'do Kàpàránáwùmù gbí dùde

³⁵ Káa Jézù gii njè nó 'do 'bá ta njeýé, ya gí bà 'deke tí wó ji Mbíri ta kpéetí wó gbí kángáá nga ngoò.

³⁶ Bìndi ndâ Simónè ta ndâ 'bí ka wó gii njè nó ya gí bà pà bà tí wó.

³⁷ Ndú mâ gii 'de yí gí, ndú gii 'dè có ji yí máa, «Ndâ 'duù 'dáá gí kù 'vee bà tí lo.»

³⁸ Káa Jézù gii 'dè có ji ndú, máa, «Ndoò ya gí gbí ndâ 'bí gbata, wàa ye 'ví ma có mì Mbíri ji ndâ 'duù kà delè, tacó ñinó a nderè bà gí ye gí muu to tí nò.»

³⁹ Bìndi yí gii ya cee gbí ndâ to Gàliléyà 'dáá gí, kù ma có mì Mbíri ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà ùlù Mbíri, delè ta bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù.

Jézù yuku ndâ kà cì 'do tí 'bí 'dakò

⁴⁰ Bìndi 'bí 'dakò tí mbe cì gii 'deke tí wó ta bà kucuku muungbó wó mí kùro Jézù, máa, «À má ñikí tí lo gí, wò bà ngbaranga dii ye gí.»

⁴¹ Jézù mâ gii ñò yè ro 'dakò tí nò, yí gii ya'va 'bí wó ya gí bà gbala ta yí ta bà 'dè có, máa, «À ñikí tí ye gí; dù ngbáràngà'i.»

⁴² Bìndi ndâ kà cì tí nò ngé gii yuku 'do tí 'dakò nò gí kútí wó gii ngbaranga gí.

⁴³ Bìndi bà cee cì 'do tí 'dakò tí nò, Jézù ngé gii 'dè có ji yí,

⁴⁴ máa, «Kpolo tí lo máa wò 'ví 'dè ji gbèè 'duù lá. Ya gí bà túbà tí lo ji bu-Mbíri, wàa wò 'ví cì i tacó bà ngbaranga kútí lo go có mì Mòze, tacó bà túbà ji ndâ 'duù.»

⁴⁵ Káa 'dakò tí nò gii njè nó 'do bà-i-nò ta bà ma ngú có tí nò go ñinó à ñikí tí wó dúú kù ya tí . Tacó ènò, Jézù gii rì gí gbí gbata ká gbí kóó, má wálá, ndâ 'duù bà bàkà wo.

2

Jézù 'vala 'bí 'dakò mbe gbele've gí

¹ Jézù mâ gii dele ndi wó gí Kàpàrànáwùmù bìndi lambu sili gí, ndâ 'duù gii 'bità bà fiini có, máa, «Yí kuu 'bá! Yí kuu 'bá!»

² Bìndi ndâ 'duù gii kaa gí gí mì wó go mbíli gbí cikaà; ndâ 'duù gii yè to 'do tà'i di sè, à gii kpò tí tí njekejì bà rì gí tà'i tàkò Jézù. Yí ta o tí nò kù ñibà có mì Mbíri ji ndâ 'duù.

³ Mâ gii zeke'o, ndâ 'bí 'duù gii gí ta 'bí 'dakò mbe gbele've gí, náa a ndâ 'duù nà'ò ká kù làngà yí gí tí ji Jézù.

⁴ Káa kpokèjì bà yee ta yí tà'i ji Jézù gii kpò ndú gí, tacó ndâ 'duù tì yè njekejì gí. Bìndi ndú gii 'dò ta 'dakò tí nò gí muu 'bá, bìndi ndú gii di muu 'bá gbúú-gbuu 'vii ta bàndò tí nó náa Jézù kù kí tí wó to tí nò, bìndi ndú gii yuu 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò ta kpâ-sili mì wó gí to ji Jézù.

⁵ Jézù mâ gii ñò éno máa, ndú ùnje gítí yì ta njembí ndú dú gí, yí gii 'dè có ji 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò, máa, «'Vii mì ye, à si có gítí ndâ vò i mì lo mí to gí.»

⁶ Káa ta o tí nò ndâ 'bí kpo-kpò mbe ñibà có mì Mbíri mì ndâ Jùdèyà kù kí tí ndú gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kaa ya gí mì Jézù nò. Ndú mâ gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gii 'bità bà kojo có gbí njembí ndú máa,

⁷ «'Dakò tí nò 'dè ña có tí nò tacó yè? Ñinó a bà 'dè zu có gítí Mbíri! Mbe si có gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù mí to a 'di? À me káa Mbíri cuki lá?»

⁸ Káa Jézù mâ gii ñò ña kórò-kojo có mì ndú nò, yí ngé gii 'visì có ji ndú éno máa, «Yo kù kojo ña ndâ có tí nò á gbí njembí yo tacó yè?»

⁹ À kpónó peteke a ngayi gbí òkò tí ndâ bà 'dè có ji 'dakò tí nó éno máa, à si có gítí ndâ vò i mì wó mí to gí, ta bà 'dè có ji yí éno máa, yí te kpâ-sili mì wó wàa yí 'ví nó nó?

¹⁰ À má ènò, ye kpónó bà túbà ji yo éno máa, à tí 'Vii-mì-'Dakò a wotí tacó bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù muu to tí nò.»

Bìndi Jézù gii 'dè có ji 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò, máa,

11 «A gí yaà. Te kpâ-sili mì lo wàa wò 'ví nje nó ya gí 'bá a go có tí nó náa ye kpónó kù 'dè jí wò nò.»

12 'Dakò tí nò ngé gii a gí yaà, yí gii para kpâ-sili mì wó, bindi yí gii co gí sè gbí nji ro ndâ 'duù 'dáá gí. Nje ndâ 'duù 'dáá gí gii 'dèè ta bà nò 'dakò tí nò kù nò nó gí. Bindi ndú gii ùlù Mbíri, máa, «Ze jé nò 'bí ña i go i tí nò sàà kùro lá.»

Jézù tè'è tí Lévi

13 Ta o tí nò Jézù gii dele ndi wó káká'i ya gí seè kàpá Gàliléyà bindi o bà tè'è tí ndâ kpédélé mbe tala có mì wó. Mâ gii zeke'o, ndâ 'duù me mbè gii kaa káká'i ya gí mì wó tàbè'dè kà. Yí gii nibà i ji ndú.

14 Jézù mâ gii nje nó 'do bà-i-nò, yí gii nò Lévi, tí 'viì mì Àliféyò, kù ki tí wó to á seè 'bá bà gò i-míri. Káa Jézù gii 'dè có ji yí, máa, «Gí gí tàkò ye.» Káa Lévi bà-i-nò gii a gí yaà ya gí tàkò Jézù.

Jézù zò i ta ndâ mbe bàkà vò i

15 Ta 'bí o gbaànjé si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù zò i á 'bá mì Lévi, ndâ 'bí mbe go i-míri, ta ndâ 'bí ña Jùdéyà ñinó mbe kpolo tí tàkii mì ndú lá nó 'do gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò mbe tì ta o tí nò mbe kù ko tàkò wó nó gii ya gí bà zò i ta ndú.

16 Ndâ 'bí kpo-kpò mbe nibà i gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà ñinó mbe kù kpolo tí tàkii mì ndú nó gii 'vee ndâ mbe tala có mì Jézù, máa, «Yí kù zò i ta ndâ mbe gò i-míri, delè ta ndâ mbe gii ñinó tacó yè?»

17 Káa Jézù mâ gii 'di có tí nò, yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ 'duù ñinó ta sé'i tí ndú wálá nó pà mbe yeè lá. A ndâ mbe sé'i ká kù pà ndâ mbe yeè. Ye gí me tacó tí ndâ tó 'duù lá. Ye gí a i tacó tí ndâ mbe bàkà vò i.»

Bà tò kponje gítí bà kònò go

18 Ta o tí nò ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù, ta ndâ Fàrizéyò, tí ña ndâ Jùdéyà ñinó mbe kù kpolo tí tàkii mì ndú nó, kù kònò go tacó bà yù nambeè 'do mì Mbíri. Bindi ndâ 'duù gii 'vee Jézù, máa, «Ndâ mbe tala có mì lo kònò go á go ñinó mì ndâ mbe tala có mì Jòvànì ta ndâ mbe tala có mì ndâ Fàrizéyò lá tacó yè?»

19 Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Ndâ wíri bàndò bà ko niì kù kònò go ta o tí nó náa mbe kò niì má kuu ta ndú? Ta o tí nó náa mbe kò niì má kuu ta ndú, ndú kònò go lá.

20 Ẹri bà je mbe kò niì 'do gbí òkò tí ndú bà co ká co! Ñinó bà gii dù a Ẹri tí nó tí Ẹri bà kònò go mì ndú nó ká nò.»

21 Bindi Jézù gii ya gí kùro ta bà dità có ji ndú gbí lòkó'bò, máa, «'Bí 'duù jé mbe bàkà rùgà mí tí ká bòngò mì wó ta ngú kpâ-bòngò náa à kálásè yuu mí tà ngo lá nó wálá; yí má bàkà go éno, ngú rùgà tí nò bà yaka 'do tí ká bòngò gí, bindi kà bà gii dù gbí bòngò tí nò ndii ñinó sàà kùro nó gí.

22 'Bí 'duù delè jé mbe yee ngú nèbítì mí gbí ká kúúkpá nèbítì wálá, yí má bàkà éno, ngú nèbítì má nì , yí bà ba ká kúúkpá gí, bindi nèbítì bà yee to gí, kúúkpá delè bà yaka gí. À má éno, ngú nèbítì a i tacó ngú kúúkpá.»

Ndâ mbe tala có mì Jézù kparaka muu cù ta Ẹri bà wotí

23 Ta 'bí Ẹri bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà gbaànjé, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù nò nó co gbí nji, ndâ mbe tala có mì wó gii 'bità bà kparaka muu cù kù zò .

24 Ndâ Fàrizéyò mâ gii nò i tí nò náa ndâ mbe tala có mì Jézù kù bàkà nò, ndú gii 'vee yí, máa, «Ẹjìnó a ña yè ká nò? Ndú kù bàkà i ñinó náa a me yí lá nó ta Ẹri bà wotí tacó yè?»

25 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo jé 'deke có gítí i tí nó náa Dàvidè si yí ta go tí wó bàkà nó lá? Ndú ta ndâ 'duù tí nò ta o tí nó mbe kù ko tàkò wó nò?»

²⁶ Ta o tí nó náa yí gii ñi gí tà'i mì Mbíri, si Àbìyátàrà a Kùro ndâ bu-Mbíri, bindi yí gii zò kù kò tí nó náa à cì jì Mbíri gí nò.

²⁷ «Mbíri kpédélé'i suu a ndâ 'duù má kózò gí, yí gii bàkà ñi bà wotí. Mbíri bàkà ñi bà wotí me tacó bà ba muu ndâ 'duù lá.

²⁸ À má éno, ye kù 'dè có jì yo ta yúco, máa, à mì 'Viì-mì-'Dakò a wotí tacó bà 'dè có jì ndâ 'duù, máa, ndú bàkà a ndâ i ñinó, ndâ i ñinó, ta ñi bà wotí.»

3

Jézù 'vala 'bí 'dakò ta 'bì wó mbe gbele've gí

¹ Ta 'bí ñi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéya gbaanjé, Jézù gii gí gí bándò bà kili ndâ Jùdéya gí bà ùlù Mbíri. Káa ta o tí nò, 'bí 'dakò ta 'bì wó mbe gbele've gí kuu tà'i kà gbí òkò tí ndâ 'duù.

² Bindi ndâ 'duù gii 'bità bà zeke'o tacó bà ñò máa Jézù má 'vala 'dakò tí nò ta ñi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéya gí, wàa ndâ yì 'ví ya gí bà kpì ngbàngà tí wó.

³ Jézù má gii ñò éno, yí gii 'dè có jì 'dakò tí nò, máa, «Co gí gí bà rò tìyò á kùro ndâ 'duù tí nò.»

'Dakò tí nò má gii bàkà go có tí nó náa Jézù 'dè jì yí nó gí,

⁴ Jézù gii 'vee ndâ 'duù tí nò, máa, «Yúco mì ndoo a ngayi? Bà bàkà tó i, wèè, bà bàkà vò i, ta ñi bà wotí gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdéya? Bà 'vala ku, wàlà bà zi ku?» Káa gbèè 'duù mbe 'visi có jì yí gii dù lá.

⁵ Tacó éno, Jézù gii zeke'o tí ndú ta kpo-tàkòcò wó, tacó ndú a ndâ mbe ngbútù. Tàkòcò wó delè gii kpolo gítí ndú ngé, tacó muu ndú kpolo go duù. Bindi yí gii 'dè có jì 'dakò tí nò máa, «Ya'va gbí 'bì lo.» Bindi 'dakò tí nò má gii bàkà go có tí nó náa Jézù 'dè jì yí nó gí, 'bì wó gii ñikì gí.

⁶ Káa ndâ mbe kù kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéya (Fàrizéyò) má gii ñò i tí nó náa Jézù bàkà nò, ndú gii co gí sè tacó bà ya gí bà toko có ta ndâ 'duù ñinó mbe tè gí tàkò có mì Èródè tí gbolò 'duù kùro ndâ Jùdéya nó, tacó bà pà kpokèjì gítí bà zi Jézù.

Ndâ mbè 'duù kaa ya gí mì Jézù á yì kàpá Gàliléya

⁷ Bindi Jézù gii ñjè nó ta ndâ mbe tala có mì wó ya gí yì kàpá Gàliléya. Ndâ 'duù me mbè gii ñu ndi ndú 'do gbí ndâ gbata gbí ndâ to Gàliléya ta Jùdéya,

⁸ ta gbolò gbata Jèrùzàlémè, ta Ìdùméya, delè 'do tito Jòròdàniya, delè 'do gbí ndâ to Tíro ta Sidóni. Ndâ 'duù má gii 'di tàwo ndâ i-serè tí nó náa Jézù kù bàkà nó, ndú gii tì ya gí mì wó. Ndâ 'duù tì go ngana.

⁹ Jézù má gii ñò ña bà tì ndâ 'duù tí nò, yí gii 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó éno máa, ndú gí ta gbá jì yì, tacó yí ta o tí nó kù cì gúku máa ndâ 'duù bà kpoko yì.

¹⁰ Tacó ndâ 'duù 'di tà wò bà 'vala ndâ mbe sé'i mì wó me mbè, tacó éno, ndâ 'duù ñinó ta sé'i tí ndú nó 'dáá gí kù jòò tí ndú tacó vòò bà gbala yí wàa ndâ yì 'ví 'de ta 'válá.

¹¹ Delè ndâ 'duù ñinó ta ndâ i-gbí-muu ndú nó má ñò yí, ndú kù 'vaka tí ndú to, ta bà tò kù, máa, «Wò a 'Viì-mì-Mbíri.»

¹² Káa yí gii 'dè có jì ndú kpolo ma, máa ndú 'ví túbà tí yì gí sè jì ndâ 'duù lá.

Jézù ñuka ndâ mbe nò tú mì wó muu'bì-ñje só

¹³ Ta o tí nó Jézù gii ñjè nó ya gí gbí òkò ndâ 'bí gú. Bindi yí gii tè'é tí ndâ 'duù ñinó mbe ñikì tí wó nò. Ndú má gii gí gí mì wó gí,

¹⁴ yí gii ñuka ndâ 'duù 'do gbí òkò tí ndú muu'bì-ñje só, tacó wàa ndú 'ví dù toko ta yì, wàa yì 'ví kù tuu ndú ya gí bà ma có mì Mbíri jì ndâ 'duù.

¹⁵ Yí gii je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ta wotí bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí nò'o jì ndú.

16 Ndâ 'duù tí nò muu'bì-nje só náa Jézù ɾuka ndú tacó bà dù ta yí nò a ndâ Sìmonè, náa yí kpì ngú ɾè mítí wó máa, Piyétòrò,

17 ta ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì tí ndâ 'viì mì Zèbìdéyò, náa yí kpì ngú ɾè mítí ndú máa Bènèrègìsì, gbí éno máa, ndâ 'viì-ngbàngbà̀rì, ta Àndèréyà,

18 ta Filípò, ta Bàràtòlòméyò, ta Mátéyò, ta Tòmázò, ta Jákòmò tí 'viì mì Àliféyò, ta Tàdéyò, ta Sìmonè tí nó ta 'bí ɾè wó a Tó-'viì-'bá,

19 ta Jùdà Ìsìkàrìyótè tí mbe gii kpì ngbàngà tí wó.

Ndâ 'duù go mâ mítí Jézù

20 Jézù mâ gii dele ndi wó gí 'bá 'do pí gú bìndi bà ɾuka ndâ mbe tala có mì wó gí, ndâ 'duù me mbè gii kaa ya gí mì wó káká'i tí ɲa ɲinó náa à gii kpòtí tí ndú ta ndâ mbe tala có mì wó tí bà zò i.

21 Ndâ nambe wó má gii 'di éno, ndú gii ya gí kà tacó ba kpolo tí wó, tacó ndú koɾo có éno máa, a gbí muu wó a ndâ i.

22 Káa ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdéyà mbe gí 'do Jèrùzàlémè ta o tí nò kù 'dè ɲindi ndú éno máa, «À gbí muu wó a gba mì ndâ mâ tí nó ta ɾè wó a Bèlìzèbúlù nô.» Ndú delè ta o tí nò kù 'dè có éno máa, «A gba mì ndâ mâ tí nó ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù jì yí.»

23 Jézù mâ gii 'di ɲa ndâ có tí nò, yí gii tè'é tí ndâ mbe kù 'de ɲa ndâ có tí nò gí mì wó. Bìndi yí gii 'vee ndú gbí lòkò'bò éno máa, «Mâ bà mòkò ka wó mâ 'do gbí muu 'duù ée?

24 Có mì ndâ 'duù mì gbèe gba jé má toko lá, gba tí nò bà zogo 'bá wálá.

25 À delè có mì ndâ 'duù á ɾùkàtìi mì ndú má toko lá, ndú bà sì 'bá tí nò wálá.

26 Káa Gba-wàtà má kù sogo tí wó, gbí go éno máa, Gba-wàtà ɲjèe gbí tí gí. À má éno, ɲinò a bà ngbù yí ká nò. Tacó wotí bà ɾò tíyò mì wó káká'i wálá.

27 Káa 'bí 'duù jé bà ni bà ɾi gí tà'i mì 'bí 'duù ta wotí kuu tí wó, bìndi yí gii kaa ndâ i mì wó a ta có 'dakò nò wálá, sè káa ɲinó yí kpédélé'i má eɾe mbe 'bá gí, bìndi yí bà gii kaa ndâ i mì wó ta wotí si yí gbí wú.

28 «Ye kù 'de có jì yo ta yúco éno máa, Mbíɾì bà je à-cee-gí gítí ɲa ndâ vò i mì ndâ 'duù 'dáá gí, gí. À kpètí káa ndâ mbe 'dè zu có á gítí wó tí Mbíɾì.

29 Káa 'duù má go mâ mítí Bèɾi-mì-Mbíɾì, 'duù tí nò bà 'de à-cee-gí 'do mì Mbíɾì wálá, tacó 'duù tí nò bàkà a ɲa vò i tí nó náa àà bà cee wálá.»

30 Jézù 'dè có tí nò tacó ndâ 'duù ta o tí nò kù 'dè có éno máa, a gbí muu wó a ndâ mâ.

Ndâ 'dóó-'dòò nambe Jézù

31 Káa ta o tí nò ndâ nawu Jézù ta ndâ ná'vindí wó gii ɾò tíyò á sè. Bìndi ndú gii tuu tú gí bà tè'é tí wó.

32 Káa ndâ 'duù me mbè ki tí ndú jèlè yí 'dee gí. Bìndi ndú gii 'dòkò ndi có tí nò jì yí, máa, «Ndâ nawu lo ta ndâ ná'vindí lo kù 'vee bà tí lo á sè.»

33 Káa Jézù gii 'vee ndú éno máa, «Nawu ye a 'di? Ndâ ná'vindí ye a ndâ 'di?»

34 Yí bà-i-nò gii zeke'o tí ndâ 'duù tí nò mbe ki tí ndú jèlè yí 'dee gí nô. Bìndi yí gii 'dè có jì ndú, máa, «Nawu ye, ta ndâ ná'vindí ye cuki me káa ndâ 'duù tí nò mbe kù tè'é tí ye nò lá.

35 'Duù mbe bàkà go có mì Mbíɾì gí, 'duù tí nò a nawu ye, yí a ná'vindí ye, yí delè a námì ye.»

4

Bà lòkò'bò có gítí mbe va ɲa

¹ Ta o tí nò Jézù káká'i gii 'bità bà nìbà i ji ndâ 'duù a yì kàpá Gàliléyà. Káa yí má gii nò máa, ndâ 'duù tí me mbè ngé ndii gî, yí gii njè nó ya gí bà ki tí wó gbí gbâ a ọ̀ ngo si ndâ 'duù mí tí ngo.

² Yí gii dù gbí gbâ á ọ̀ ngo kà kù nìbà i ji ndâ 'duù gbí lókó'bò éno máa,

³ «Yo sè tù yo nìkì maa, wàa yo 'ví koro gbí có tí nò.

«Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii ya gí bà va ọ̀ gbí njí mí wó.

⁴ Káa ndâ 'bí njí ọ̀ gii 'vaka tí to á seè kpokèjì, káa ndâ nuù gii da ndú gî.

⁵ Ndâ 'bí gii 'vaka tí á gbí díí ta zì to tí me njí'dí, à káa póó bà kù ndú,

⁶ go wu ọ̀ gii ziki ndâ dó kù ndú 'dáá gî, tacó tà teè ndú ya gí tà to me 'dú lá.

⁷ Ndâ 'bí gii 'vaka tí á gbí òkò ndâ bè kperè. Ndâ bè kperè tí nò gii tù yiiga muu ndú gî, ndú gii jò lá.

⁸ Káa ndâ 'bí gii 'vaka tí a i gbí banga zì to. Ndú má gii kù , ndú gii uu gí yaà, bìndi ndú gii jò ta banga muu ndú, gbe-gbè, gbe-gbè éno.»

⁹ Bìndi yí gii yee nje lókó'bò mí wó ta bà kpo-gbì-tà-tù ndâ 'duù tí nò éno máa, «À má éno, tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví 'di có.»

Nderè bà 'dè ndâ có mì Jézù á gbí lókó'bò

¹⁰ Jézù má gii có gí ndii ta kpéétí wó gî, ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só, toko ta ndâ 'bí 'duù mí wó mbe kù dù ta yí nó gii ya gí bà 'vee yí gítí gbí lókó'bò tí nò.

¹¹ Káa yí gii 'visì có ji ndú éno máa, «À je muu ji yo tacó bà 'di gbí ngii bà dù yí tí Mbíri tí gba gî. Káa sè ndâ 'bí 'duù bà 'di ndâ có 'dáá gî ká gbí lókó'bò. Go có tí nó náa Ízáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè dígísèé éno máa,

¹² <Ndú 'ví zeke'o, káa ndú 'ví nò i lá.

Ndú delè 'ví 'di kòcò, káa ndú 'ví 'di gbí có tí nò lá.

Tacó ndú má nò i, delè ndú má 'di gbí có,

ndú bà gii 'visì tí ndú gí mí ye tí Mbíri,

bìndi ye bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndú.> »

Jézù 'dè gbí lókó'bò gítí mbe va ọ̀

¹³ Bìndi Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'di gbí lókó'bò tí nò lá? Káa à má éno, yo bà gii 'di gbí ndâ 'bí lókó'bò ée?

¹⁴ Gbí lókó'bò tí nò éno máa: nji ọ̀ tí nò náa mbe va ọ̀ tí nò kù va nò a nji có mì Mbíri.

¹⁵ Ndâ nji ọ̀ nìno mbe 'vaka tí ta tí kpokèjì nó a ndâ có mì Mbíri náa à ma ndú ji ndâ 'duù, káa à káa póó bà 'di có tí nò mí ndú, Vò-'duù-tí-nò gii volo muu ndú 'do tí bà 'di gî.

¹⁶ «Ndâ nji ọ̀ nìno mbe 'vaka tí gbí to á kàrà-kàrà ọ̀ díí nó a ndâ có nìno náa à káa póó bà 'di ndú mí ndâ 'duù, ndú gii ùnje gítí ndú gî;

¹⁷ ndâ nji có tí nò gii dù gbí njembí ndú ta làmbu o, káa à má bà gii gbùrùngà ndú ta bà mèkèkè'i tí ndú á muu ndâ có tí nò, ndú ngé gii jee có tí nó mí to gî, tacó ndâ có tí nò gbì teè mí gbí njembí ndú lá.

¹⁸ «Ndâ nji ọ̀ nìno mbe 'vaka tí gbí òkò ndâ bè kperè nò a ndâ nji có nìno náa ndâ 'duù 'di ndú,

¹⁹ káa bà kpolo tí ndâ i muu to tí nó, ta líkí ndâ kpo-kpò i, ta bà dù ta go ndâ i, gii soloko ndú 'do tí bà 'de i gbí có tí nò gî.

²⁰ «Káa ndâ nji ọ̀ nìno mbe 'vaka tí á gbí banga zì to nó uu go ndâ nji có mì Mbíri mbe 'vaka tí gbí njembí ndâ 'duù nìno mbe kpolo tí ndú mí gbí njembí ndú. Ndú gii bàkà go ndâ có tí nò, bìndi tàkòcò Mbíri gii peteke gítí ndú go bà peteke tàkòcò mbe ji njí gítí ndâ banga kù i gbí njí mí wó.»

Bà lókó'bò có gítí ngba wu

21 Bìndi Jézù gii 'vee ndú, máa, «A 'di jé ká òlò wu mí tà'i mì wó ta 'dí'di'o, káa yí gii 'bu i mí ɾo ngba wu tí nò, wàlà yí gii ngùù ngba wu tí nò mí tà kitikpara?»

22 À kù ngùù i ká tacó bà gii tùbà ndí gí sè káká'i. À delè kù 'dè có á tà bèngii ká tacó bà gii kò-kò tí .

23 À má éno, yo sè tù yo, náa tù má dú kuu tí muu yo nò, wàa yo 'ví 'di có tí nô.»

Bà lòkò'bò có gítí bà 'vii i

24 Jézù káká'i gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo kpolo tí có tí nó náa yo kù 'di nô. Na i tí nó náa wò tí 'duù má bàkà mítí ndâ 'bí ka lò nó, Mbíri bà gii bàkà mítí lo káa gbèe na i tí nò. Yí delè bà bàkà ta wotí tí co tí ñinó náa wo bàkà nó gí.

25 Tacó 'duù ñinó ta ndâ i kuu mì wó nó, áá bà je ndâ 'bí ji yí mí pí ndú. Káa 'duù ñinó ta i mì wó wálá nó, à kpétí káa sè làmbu i ñinó náa yí kù lí ta njembí wó nó, áá bà aaka 'do 'bì wó gí.»

Bà lòkò'bò có gítí bà kù nji na 'do tà to

26 Jézù gii lòkò'bò 'bí có káká'i máa, «Bà zèè 'bá mì Mbíri ká go 'duù mbe ya gí bà va na.

27 Bìndi yí gii ya kù bàkà ndâ 'bí nèté mì wó. Káa ndâ síí kù i gii yee gí sè, bìndi ndú gii uu gí yaà. Mbe va na tí nò nò ni lá máa ndâ kù i kù bàkà tí ée wè.

28 À káa to ta kpéetí wó ká kù bàkà ndâ kù i tí nò kù uu gí yaà, bìndi ndú gii jò , bìndi ndú gii ñi nji.

29 Bìndi à káa o tí nó náa ndâ i 'do gbí nji má gii yù gí nó, mbe va na bà gii ngara tí wó gítí bà kili ndú.»

Bà lòkò'bò có gítí ndâ vici nji na

30 Bìndi Jézù gii 'dè 'bí lòkó'bò káká'i éno, máa, «Ndoò kpónó bà 'vii bà zèè 'bá mì Mbíri mítí na yè? Ndoò bà 'dè a na lòkó'bò yè dú mbe 'vii tí ?

31 À go ndâ nji na ñinó mbe me vici ngé ndii gí nô, nékéléé go nji ndí.

32 Káa ndú má gii kù 'do tà to, ndú gii uu gí yaà tí bè'i gbèe ta bè wó ndii ndâ 'bí bè'i 'dáá gí, náa ndâ nuù me mbè kù tè wo ndú mì gbí .»

33 Jézù 'dè có ji ndâ 'duù 'dáá ká gbí ndâ lòkó'bò go ndâ ñinò, 'vii ta wotí bà 'di gbí ndâ có tí nò mì ndú.

34 Káa ta o tí nó náa ndú má ta kpéetí ndú ta ndâ mbe tala có mì wó, yí gii 'dè gbí ndâ lòkó'bò tí nò 'dáá gí ji ndú.

Jézù rò gbolò pípiri mí tíyò

35 Káa ta 'dè'o mì gbèe ɾi bà nìbà i mì Jézù ji ndâ 'duù gbí ndâ lòkó'bò nò, Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ndoò di ngo gí tito kápá.»

36 Káa ndú mâ gii nje nó gí, ndâ 'bí 'duù gii ɾu ndi ndú gbí ndâ gbâ ñindi ndú.

37 Káa si ndú kálásé kuu muu nó á ɾo ngo, pípiri gii 'bità bà pì ta wotí tí ngé ndii gí. Ngo kù gii 'bità bà gbàngà gí gbí gbâ. Gbâ kù gii bàkà có bà yé-yé ta ngo.

38 Káa Jézù jéé kuu tísì, tì tàmuu wó gí yaà gí, á tàngbó gbâ, kù tèrì. Bìndi ndâ mbe tala có mì wó gii gbà yí 'do muu ɾi. Yí mâ gii ziya gí, ndú gii 'vee yí, máa, «A nìkì tí lo éno máa, ndoo mii gí wàà, mbe tí ze?»

39 Káa Jézù gii do mítí pípiri, yí delè gii 'dè có ji ngo tí nò mbe kù gbàngà tí nò máa yí si bà gbàngà mí to. Bìndi pípiri gii rò tíyò gí. O gii ɾe déé.

40 Bìndi Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo kù cì a gúku yè? Yo kálásé ùnje lá?»

41 Káa gúku gii zèè ndú 'dáá gí mbi gí. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «A na 'di ká nó, náa ndâ pípiri ta ngo kù 'di có mì wó nó?»

5

'Bí 'dakò tí Jèràsìni ta ndâ i-gbì-muu wó

¹ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gii di ngo á bindi bà gbùrùngà ndú mì gbolò pípìrì tí nò, gí tito kàpá á gí 'bá mì ña ndâ 'bí 'duù ta rẹ ña ndú a ndâ Jèràsìni.

² Káa à káa póó bà gii co Jézù gí to 'do gbí gbâ, 'bí 'dakò ta ndâ i-gbì-muu wó gii gí 'do gbí òkò ndâ muu'dú gí mì wó.

³ 'Dakò tí nò kù 'vala tà ndâ 'bá muu'dú. Káa 'bí 'duù mbe 'de wotí bà kpolo tí wó wálá, tacó à kpèti má ẹrẹ yí ká ta gínjìrì, à zèè tí wó lá.

⁴ À ta o 'dáá gí kù da 'bò mítí kò wó, à delè kù ẹrẹ 'bì wó ta gínjìrì. Káa yí kù ki'viki gbí 'bò tí nò 'do tí kò wó gí, yí delè kù kaṛaka gbí gínjìrì 'do tí 'bì wó gí, káa gbèè 'duù mbe co gbí òkò wó wálá.

⁵ Yí dù kù tò kù too yé, ta ɾi, too yé, ta ɾi, ta ndi gbí òkò ndâ 'bá muu'dú, delè ta ndi pí ndâ gú, ta bà ndo-ndooko tí wó ta ndi tí ndâ díí.

⁶ Mbe mâ tí nò mâ gii ò Jézù 'do me 'dú, yí gii ò ngèlè ya gí mì wó, yí gii kucuku muungbó wó mí kùro wó,

⁷ kù tò ta kù ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Áá mì lo ta ye a yè, Jézù, 'Viì-mì-Mbíri a ngéé gbíri? Ye kù be ji wò a tí Mbíri máa, wò 'ví bàkà sé'i mítí ye lá!»

⁸ ('Dakò tí nò 'dè có tí nò tacó Jézù do ta i tí nò gbí muu wó nò máa, «Co 'do gbí muu wó gí, ndi lo, zu i!»)

⁹ Bindi Jézù gii 'vee i tí nò máa, «Rè lo a 'di?»

Káa i tí nò gii 'visì có ji yí, máa, «Rè ye a Tùmèrè, tacó muu ze me mbè.»

¹⁰ Bindi yí gii dù kù 'deke tí wó ji Jézù, máa «Si bà ni ze 'do bà-i-nó mí to.»

¹¹ Káa ta o tí nò ndâ kàdùrùkù me mbè kù zò i tàgbà gú á gbí to tí nò.

¹² Bindi ndâ i tí nò gbí muu 'dakò tí nò gii 'deke tí ndú ji Jézù, máa, «Mòkò ze ya tí gí mì ndâ kàdùrùkù tí zò, wò 'ví si ze 'ví ya gí gbí muu ndú.»

¹³ Tacó éno, Jézù gii si ndâ i tí nò mbe kò 'dakò tí nò 'ví bàkà go ñinó náa à ñikì tí ndú. Bindi ndâ i tí nò gii nje ta ngèlè 'do gbí muu 'dakò tí nò ya gí gbí muu ndâ kàdùrùkù. Muu ndâ kàdùrùkù tí nò ta o tí nò 'dáá gí dè gítí álifi só. Bindi ndâ kàdùrùkù tí nò gii nje ta ngèlè ya gí bà oloko gí tà ngo 'do tí njà gángá ngo, ndú gii miì tà ngo gí.

¹⁴ Bindi ndâ mbe gbà ndâ kàdùrùkù tí nò gii njè ta ngèlè ya gí bà ma có ña i tí nò mbe bàkà tí nò á ji ndâ 'duù gbí gbata, ta ndâ 'duù ñinó mbe kù sù 'bá á ta ndi seè gbata tí nò.

Ndâ 'duù mâ gii 'di có tí nò, ndú gii kaa ya gí bà òkò ña i tí nò mbe bàkà tí dú nò.

¹⁵ Káa ndú mâ gii kaa ya gí mì Jézù, ndú gii 'de 'dakò tí nò táánò náa ndâ i kò yí gí nó kù ki tí wó to ta bòngó tí wó tí cèè 'duù ta i-gbì-muu wó wálá. Bindi gúku gii zèè ndú 'dáá gí.

¹⁶ Ndâ 'duù mbe òkò ña i tí nò mbe bàkà tí mítí 'dakò tí nò táánò náa ndâ i kò yí gí nó, ta ndâ ña ñinó mbe bàkà tí mítí ndâ kàdùrùkù nó gii njè ya gí bà 'dè ndí ji ndâ 'duù.

¹⁷ Bindi ndâ 'duù gii 'deke tí ndú ji Jézù máa, yí njè nó á 'do gbí òkò tí ndâ yì gí.

¹⁸ Káa si Jézù kù gii ya gí bà 'dò gí gbí gbâ tacó bà njè nó, 'dakò tí nò náa yí mòkò ndâ i 'do gbí muu wó nò gii 'deke tí wó ji yí, máa, yí si ndâ yì 'ví ya ta yí.

¹⁹ Káa Jézù gii biya gí. Bindi yí gii 'dè có ji 'dakò tí nò máa, «A ñikì máa wò ya gí 'bá, wàa wò 'ví dìtà ndâ ña nambeé tí nó náa Mbíri bàkà ji wò nó á ji ndâ nambe lo.»

²⁰ Bindi 'dakò tí nò gii njè nó ya gí 'bá co gbí 'bí wúngbó to ta rẹ a «Ndâ-gbata-muu'bì» ta bà dìtà ndâ ña i tí nò náa Jézù bàkà ji yí nó á ji ndâ 'duù. Káa nje ndâ 'duù mbe 'di có tí nò 'dáá gí gii 'dèè gítí gí.

Jézù 'vala ndâ 'bí ni ta nájú Jáyìrù

21 Jézù mà gii dele ndi wó 'do 'bá mì ndâ Jèràsínì ta gbâ gí tito kè'bî gî, ndâ 'duù me mbè gii kili káká'i ya gí mì wó á yì kápá.

22 Bìndi 'bí 'dakò tí gba kùro ndâ mbe kù bàkà nèté bándò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì ta rẹ wó a Jáyìrù gii gí mì Jézù, bìndi yí gii kucuku muungbó wó mí to kùro wó, yí gii zèè kò wó,

23 ta bà 'deke tí wó jì yí ta wotí tí, máa, «Làmbu nájú ye gbí kpâ-kperè. Gí gí bà tee 'bì lo mítí wó wàa yí 'ví 'de ta 'válá.»

24 Bìndi ndâ Jézù gii njè nó ta Jáyìrù.

Káa ta o bà njè nó mì ndú, ndâ 'duù me mbè toko mítí ndâ mbe tala có mì Jézù muu'bì-nje só gii kaa kù ya gí tàkò wó.

25 Bìndi 'bí nìi ta mbelè kù yee tí wó ta ndoò muu'bì-nje só,

26 náa wo wó co jì bà nò gí mì ndâ mbe bàkà yee gí; bà si ndâ yee delè mii ndâ i 'do tí wó 'dáá gí, káa mbelè tí nò jé rò tíyò 'do tí wó njí'dí éno lá. À dú nò a bà gii zingí sé'i tí nò mítí wó.

27 Nii tí nò mà gii 'di có tí Jézù, yí gii gí céké-céké co gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò, ya gí bà gbala bòngò tí Jézù.

28 Yí bàkà go éno, tacó yí kù kojo có máa, «Ye kpétí má gbala káa ndâ bòngò tí wó, ye bà 'de 'válá gí kù.»

29 À káa pòó bà tee 'bì nìi tí nò mítí Jézù, mbelè ngé gii rò bà yee 'do tí wó gí. 'Do bándò tí nò, nìi tí nò gii nò gbí dùi wó da gí.

30 Káa Jézù mà gii nò ni gí máa, wotí bà 'vala 'duù co 'do gbí dùi yí gí, yí gii 'visì tí wó gítí ndâ mbè 'duù tí nò, bìndi yí gii 'vee ndú, máa, «A 'di ká tee 'bì wó mítí ndâ bòngò mì ye?»

31 Káa ndâ mbe tala có mì wó gii 'visì có jì yí, máa, «Wò nò ndâ mbè 'duù tí nò mbe kù kpoko wò 'dee wò gbóó nó gí, káa wò gii dù ndi lo kù gii 'vee 'vé máa, «A 'di ká tee 'bì mítí ye» wè?»

32 Káa Jézù gii zeke'o jèlè yí gí tacó bà nò 'duù tí nò mbe tee 'bì wó mítí wó nò.

33 Bìndi nìi tí nò gii gí kùro wó kù gu ta gúku, tacó yí nò i tí nò mbe bàkà tí mítí wó nò ni gí. Yí gii 'va tí wó mítí kò Jézù, bìndi yí gii 'dè yúco mì wó 'dáá gí jì yí.

34 Káa Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «Wò 'de 'válá tacó wò ùnje gítí ye gí, nájú ye. Ya ta 'dè njembí lo, dele ta 'dè gbí dùi lo.»

35 Káa si Jézù kálásè kù 'dè có jì nìi tí nò, ndâ 'duù náa à tuu ndú gii gí ta ngèlè 'do 'bá mì Jáyìrù gí bà 'dè có jì yí, máa, «Bà i tí nò volo 'bá kà gí; wò kù si mbe nìbà i 'ví nò sé nó mítí wó sínò tacó yè?»

36 Káa Jézù gii bàkà tí wó tí mbe 'di ndâ có tí nò náa ndâ tú tí nò 'dè jì Jáyìrù nò lá. Bìndi yí ngé gii 'dè có jì Jáyìrù máa, «Cì gúku lá. Tee káa njembí lo mítí Mbírì.»

37 'Do tí bándò tí nò, Jézù káká'i gii si gbèè 'duù 'ví rù ndi wó á bìndi ndâ Piyétòrò, ta ndâ Jákòmò, ta ná'vindí wó Jòvànì nò lá.

38 Ndú mà gii di 'bá mì Jáyìrù, Jézù gii nò ndâ 'duù kù mèrèkè tí ndú ta tó, ta bà wa gbí, ta bà tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà.

39 Káa Jézù gii rì gí tà'i, bìndi yí gii 'vee ndâ 'duù tí nò, máa, «Yo kù pìi wo ta bà wa gbí tacó yè? 'Vii tí nò cee lá, yí kù tè a rì.»

40 Káa ndâ 'duù tí nò gii nò Jézù nò-nò.

Bìndi Jézù gii njè ndâ 'duù 'do tà'i á tàkò ku 'viní tí nò 'dáá gí gí sè. Bìndi yí gii si ta yí káa ndâ bu 'viní tí nò ta nawu wó, ta ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì. Bìndi ndú gii ya ta ndú gí rẹgbà tí ku 'viní tí nò.

41 Jézù bà-i-nò gii zèè 'bì 'viní tí nò, bìndi yí gii 'dè có jì yí, máa, «Tàlità kùmi.» (Gbí máa, «Làmbu 'viní, a gí yaà.»)

42 Bìndi 'vinî tí nò ngé gii a gí yaà kù nò nó. 'Vinî tí nò ta o tí nò a 'duù ta ndoò tí wó muu'bi-nje só. Bìndi nje ndâ 'duù 'daá gí gii 'dèè gí.

43 Káa Jézù gii 'dè cò ji nawu 'vinî tí nò máa, yí je i-zó-zò ji yí. Yí delè gii 'dè cò ji ndú ta wotí tí máa, ndú 'ví 'dè cò i tí nò náa yì bàkà ji 'vinî tí nò nò gí sè ji 'bí 'duù gbaànjé lá.

6

Jézù co wiri ya gí 'bá mì ndú Názàrèti

1 Ta o tí nò Jézù gii njè nó 'do 'bá mì Jáyirù ya gí 'bá mì ndú á Názàrèti. Ndâ mbe tala có mì wó gii ko tàkò wó ya gí kà.

2 Káa ta 'bí ri bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà gbaànjé, yí gii 'bità bà nìbà i ji ndâ 'duù á bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri. Káa nje ndâ 'duù me mbè mbe 'di ndâ có mì wó gii 'dèè gítí ña bà nìbà i mì wó Bìndi ndú gii 'bità bà kitiki có gbí òkò tí ndú, máa, «'Dakò tí nò 'de ña ndâ có mì wó nò 'do ngò? Nìnó a ña muu yè náa Mbíri je ji yí go éno? Yí me ta bà bàkà ndâ seṛè tí nò 'daá gí ée?

3 Nìnó me 'dakò tí nó mbe kù bàkà nèté bà no mù, tí 'vii mì Màriyà nó lá? À me yí tí ná 'vindi ndâ Jákòmò, ta Jùzépè, ta Júdá, ta Simónè nó lá? Ndâ námi wó me kuu ta ndoo á to nó lá?» Bìndi ndú gii biya bà se tù ndú tí ndâ có mì wó gí.

4 Káa Jézù gii 'visi có ji ndú máa, «À káa ndâ ka 'bá, ta ndâ nambe mbe 'dòkò có mì Mbíri, ta ndâ 'duù gbí yá-wó cuki ká te duù mítí wó lá.»

5 Tacó éno, yí gii bàkà ndâ seṛè ji ndú me mbè lá. Yí gii 'vala ndâ mbe sé'i ká gbaànjé-gbaànjé ta bà tee 'bi wó mítí ndú.

6 Bà 'dè có gítí ndâ 'duù Názàrèti gii kpo nje wó gí, tacó ndú ùnje gítí ndâ có mì wó lá. Bìndi yí gii ya gí 'bá mì ndâ 'bí tende 'duù kù nìbà i ji ndú.

Jézù tuu ndâ mbe tala có mì wó

7 Jézù gii tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só. Bìndi yí gii 'bità bà tuu ndú á gí ndii, só, só, só. Káa kùro bà njè nó mì ndú, yí gii je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji ndú.

8 Bìndi yí gii kpo-gbí-tà-tù ndú éno máa,
«Yo 'ví zèè 'bí i mí 'bi yo á bìndi ndâ mù-kóró mì yo lá.

Yo 'ví te vòò i-zó-zò tacó bà zò á muu nó lá.

Yo 'ví le kúúkpá lá.

Yo 'ví je gùrúsù ta yo muu nó lá.

9 Yo 'ví kaa ndâ 'bí tàrà ta ndâ bongo tacó bà 'visi ta ndâ nìnó tí dii yo nó muu nó lá.

10 Yo má yee tí to, yo 'ví ràngà bàndò bà dù yo lá,

yo 'ví dù ká tí gbèè 'bá yee tí o bà njè nó mì yo á 'do tí to tí nò.

11 Yo má di tí bàndò, káa ndâ 'duù bà-i-nò má kaa kpâ-sili ji yo á gí tà'i lá, ndú delè má biya bà sè tù ndú á gítí ndâ có tí nó náa yo kù 'dè ji ndú nó gí, ta o tí nó náa yo má kù njè nó 'do tí to tí nò, yo 'ví gbà njú to to tí nò 'do tí kò yo gí, tacó bà túbà ndâ vò i mì ndâ 'duù tí nò á ji ndú.»

12 Jézù mâ gii kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó cee gí, ndú gii 'vaaka gí ndii kù ma có ji ndâ 'duù éno máa, ndú 'visi muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú,

13 ta bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù me mbè. Delè ta bà 'vala ndâ 'duù me mbè 'do gbí ndâ nò'o ta bà too bàà mítí ndú.

Nderè bà zi Jòvànì mì Èródè

14 Èródè tí gbolò 'duù kùro ndâ Jùdéyà mâ gii 'di có tí Jézù, tacó rẹ Jézù ta o tí nò gii wu to ngé ndii gí. Ndâ 'bí 'duù ta o tí nò kù 'dè có éno máa, a Jòvànì tí nó táánò tí

mbe kù caka tí ndâ 'duù nó ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó, káa yí kù bàkà ndâ serè tí nò.

¹⁵ Káa ndâ 'bí 'duù ñìndi ndú kù 'dè có máa, yí a mbe 'dòkò có mì Mbířì, á go ndâ 'bí mbe 'dòkò có mì Mbířì sàà gbí o mì ndâ ká gù ndâ yì.

¹⁶ Káa Èródè mà gii 'di ta wo ndâ i-serè tí nó náa Jézù kù bàkà nó, yí gii 'dè có máa, «Jòvànì tí nó náa ye táánò da miřì wó gí nó 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.»

¹⁷ Èródè 'dè có tí nò, tacó àà táánò a yí ká tuu ndâ àsikèrì mì wó ya gí bà zèè Jòvànì mì gbí zàà tacó tí Èródiyà, tí niù mì ná'vindí wó Filípò, náa yí tí Èródè ja yí 'do tí wó gii kò gí.

¹⁸ Káa yí gii zèè Jòvànì mí gbí zàà tacó Jòvànì gii 'dè có ji yí éno máa, àà mì wó me yúcó tacó bà kò niù mì ná'vindí wó 'do tí wó lá.

¹⁹ Tacó éno, Èródiyà gii mbè Jòvànì gí mì ku, tacó ña có tí nò.

²⁰ Káa yí ta o tí nò 'dè kpokèjì bà zi yí lá, tacó Èródè te duù mítí Jòvànì ngé ma. Tacó ndâ có mì wó delè 'dáá gí toko ká ta có mì Mbířì. Tacó éno, Èródè gii kpolo tí Jòvànì, tacó wàa, 'bí vò i 'ví 'de yí lá. Líkí bà 'di ndâ có mì wó ta o 'dáá gí delè tí wó ngé.

²¹ Èródiyà gii 'dè banga kpokèjì bà zi Jòvànì ta 'bí o náa Èródè gii bàkà kàramà o bà jò yí ji ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mì wó, ta ndâ kpóló-kpolo 'duù Gàlilèyà.

²² Ta o kàramà tí nò, nájú Èródiyà gii peteke tàkòcò ndâ Èródè ta ndâ wiřì mì wó ta bà dù řu ji ndú. Tacó éno, Èródè gii 'dè có ji 'vinî tí nó éno máa, yí nì rẹ ña i tí nó ta go tí wó nó ji yì, wàa yì 'ví je ji yì.

²³ Èródè gii see tí wó ji 'vinî tí nó éno máa, «Nì rẹ i ñinó ta go tí lo nó ji ye wàa ye 'ví je ji wò. Wo kpèti má nì káa kacì to mì ye, ye bà je ji wò gí.»

²⁴ Káa làmbu 'vinî tí nó gii ñò ña i ñinó náa yí 'ví 'dè có 'do tí Èródè nó lá. Tacó éno, yí gii co ta ngèlè ya gí bà 'vee nawu wó gítí ña i tí nó náa yì 'ví 'dè có nò. Káa nawu wó gii kpo-gbì-tà-tù wó máa, «Ya gí bà 'dè có ji gbolò gba éno máa, «Je muu Jòvànì ji ye.» »

²⁵ Bìndi 'vinî tí nó gii dele ndi wó ta ngèlè galà ya gí mì gbolò gba, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «À tí ye a go muu Jòvànì, ká kpónó mí to nò, á mí gbí kùrùngbù tí nò.»

²⁶ Sé bà 'di ña có tí nó gii bàkà Èródè ngé ndii gí, káa kpokèjì bà 'visì 'bí ña tende có gii kpo yí gí, tacó a yí tí gbolò gba ká 'dè có ta nje wó ji 'vinî tí nó á mí kùro ndâ kpo-kpò wiřì mì wó éno máa, yí nì rẹ i tí nó ta go tí wó nó ji yì.

²⁷ Tacó éno, yí ngé gii tuu àsikèrì éno máa, yí ya gí bà 'dè có ji ndâ mbe kpolo tí ndâ 'duù gbí zàà éno máa, ndú da muu Jòvànì gí tí ji 'vinî tí nó.

²⁸ Àsikèrì tí nó mà gii gí ta muu Jòvànì á gbí kùrùngbù gí, 'vinî tí nó gii te ya tí ji nawu wó.

²⁹ Ndâ mbe tala có mì Jòvànì mà gii 'di có tí nó, ndú gii te ku wó, ndú gii duu gí.

Jézù ko ndâ 'duù àlifì vô

³⁰ Ndâ tú mì Jézù gii dele ndi ndú bìndi bà tuu ndú mì wó gí gí bà dìtá ndâ i ñinó náa ndú bàkà nó, ta ndâ i ñinó náa ndú nìbà ji ndâ 'duù nó ji yí.

³¹ Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Ndoo yèè gí ndii gítí 'bí bàndò ta ndâ 'duù tí wálá, wàa yo 'ví tèwo yo ñí'dí.» Yí 'dè có tí nó tacó ndâ 'duù ta o tí nó kù gí gí mì ndú me mbè ngé ndii gí, káa kpokèjì bà tèwo ndú wálá.

³² Bìndi ndú gii ya ta gbà gí ndii ta kpéetì ndú gítí 'bí bàndò ta ndâ 'duù tí wálá.

³³ Káa keelá, ta o tí nó náa ndú kù ya gítí bàndò tí nó nò, ndâ 'duù me mbè ñò ndú ni gí. Tacó éno, ndâ 'duù me mbè gii kaa ta ngèlè 'do gbí ndâ gbata ya gí bà cu kùro ndú.

³⁴ Ndú gii oloko jí to 'do gbí gbâ ká jé mítí ndâ 'duù bìnjì to. Yê ɾo ndâ 'duù tí nò gii bàkà Jézù ngé ndii gí, tacó ndú go ndâ rómbo ta mbe gbà ndú wálá.

³⁵ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii nò éno máa, o kú gii béé-bèè, ndú gii 'dè có jí yí máa, «Ndoò kpónó tí bándò ñinó ta ndâ 'duù ta 'bá tí wálá, káa o kú ndíí-ndii.

³⁶ Njè ndâ 'duù tí nò gí, tacó wàa, ndú 'ví ya ta sè ɾi nó jí bà pà i-zó-zò 'do mì ndâ 'duù ta ndi tí ndâ 'bá ta to nò.»

³⁷ Káa Jézù gii 'visi có jí ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo je i-zó-zò jí ndú.»

Káa ndú gii 'vee yí máa, «Nògí, wò kpónó kú koɾo có máa, àa mì ze a yè tacó bà sè ta i-zó-zò tè ta ña mbè 'duù tí nò?»

³⁸ Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Áá mì yo a ndâ kú kô ée? Yo ya jí bà nò gi.» Ndú mâ gii ya jí bà nò ndâ kú kô mì ndú, ndú gii dele ndi ndú gii jí mì Jézù, bìn-di ndú gii 'dè có jí yí máa, «Áá mì ze a ndâ kú kô vô, ta ndâ ñi sè sósò'ò.»

³⁹ Bìn-di Jézù gii 'dè có jí ndú, máa, ndú 'dè có jí ndâ 'duù tí nò 'dáá gí máa, ndú kú tí ndú to, ta bà muu ndú, bà muu ndú, á gbí dó mbíli.

⁴⁰ Ndâ 'duù mâ gii kú tí ndú to ta bà muu ndú, bà muu ndú, go có tí nò náa Jézù 'dè nò gí, bà muu ndâ 'bí 'duù zì 'duù-vô, bà muu ndâ 'bí 'duù zì 'duù-só-nje muu'bi,

⁴¹ Jézù gii kaa ndâ kú kô tí nò vô nò, ta ndâ ñi sè tí nò sósò'ò nò mí 'bí wó. Bìn-di yí gii zeke'o jí gbíri, yí gii ùlù Mbíri, bìn-di yí gii 'dè ñikì maa mítí ndâ kú kô, bìn-di yí gii kú'viki gbí ndú, yí gii kaa mí kùro ndâ mbe tala có mì wó, bìn-di yí gii 'dè có jí ndú máa, ndú njèè jí ndâ 'duù, wàa ndú delè gii njèè gbí ndâ ñi sè tí nò sósò'ò nò á jí ndâ 'duù.

⁴² Ndâ 'duù 'dáá gí gii zò i yè yí ndú go ñinó náa à ñikì tí ndú.

⁴³ Bìn-di à gii kili ndâ sè i-zó-zò mbe kpò ndâ 'duù gí yeke ndâ kèè muu'bi-nje só.

⁴⁴ Muu ndâ 'duù tí nò náa Jézù je i-zó-zò jí ndú nò 'dáá gí a ndâ 'dakò álifi vô, náa à 'deke muu ndâ ñi ta ndâ 'viì mí gbí lá.

Jézù nò nó co ɾo ngo

⁴⁵ Ndâ 'duù mâ gii zò i cee gí, Jézù ngé gii je nó jí ndâ mbe tala có mì wó, máa ndú o gbâ, wàa ndú 'ví di kápá jí kùro á jí gbí gbata Bètisàyidà. Yí gii dù kuu ndii ta kpéetí wó kú njè ndâ 'duù tí nò.

⁴⁶ Yí mâ gii ñi «Yo 'ví ya ndi» á jí ndâ mbe tala có mì wó ta ndâ 'duù 'dáá gí gí, yí gii ya jí pí gú jí bà ùlù Mbíri.

⁴⁷ Káa ta 'dè'o, si ndâ mbe tala có mì wó kuu muu nó ta gbâ á ɾo ngo, káa yí kuu tí ngo kálásè,

⁴⁸ yí gii nò máa, wo ndú co ta bà aa ngo gí, tacó pípiɾi ta o tí nò kú pí 'do kùro ndú. Bìn-di ta nje yé Jézù gii njè nó ta kò wó có ɾo ngo kú ya jí mì ndú. Yí gii bàkà tí wó go 'duù ñinó mbe kú ndii ta seè tí ndú ká ndii nò.

⁴⁹ Káa ndú mâ gii nò yí, ndú gii koɾo có ñin-di ndú máa, a vuuvuu ká co mítí ndâ yì. Bìn-di ndú gii tò kú ta kòcò ndú ngéé jí yaà,

⁵⁰ tacó ta o tí nò gúku bàkà ndú 'dáá gí ta bà nò yí ngé ndii gí. Káa yí ngé gii 'dè có jí ndú, máa, «Yo zèè njembí yo. A ye. Yo cì gúku lá.»

⁵¹ Bìn-di yí mâ gii o jí tàkò ndú gbí gbâ gí, pípiɾi gii ɾò tíyò gí.

⁵² Nje ndú gii 'dèè gí gítí bà ɾò tíyò mì pípiɾi tí nò, tacó ndú 'di gbí có gítí seɾè bà ko ndâ 'duù álifi vô mì wó ta kú kô nó lá, káa muu ndú gii ɛɛ tí gí.

Jézù 'vala ndâ 'duù á Jènèsàrèti

⁵³ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có má gii di kápá jí Jènèsàrèti gí, ndú gii ɛɛ gbâ mì ndú gí.

⁵⁴ Káa à káa pòó bà gii oloko ndú 'do gbí gbâ jí to, ndâ 'duù ngé gii nò Jézù ni gí.

⁵⁵ Bìn-di ndú gii njè ta ngèlè cee tí ndâ 'bá tí nó dè-dè nó 'dáá gí, kú tuɾu ndâ mbe nò'o ya tí jí yí gítí bándò tí nò náa ndú 'di có tí wó tí nò.

⁵⁶ Yí má yee tí bàndò ngé gî, ndâ 'duù kù gbaa ndâ mbe sé'i mí kùro wó, ta bà 'deke tí ndú jì yí, máa yí si ndú 'ví tee ká 'bì ndú mítí vòò bòngó tí wó, tacó wàa ndú 'ví 'de ta 'vala. Káa ndâ 'duù ñinó mbe tee 'bì ndú mítí bòngó tí wó nó 'dáá gî gî 'de 'válá gî.

7

Tàkìì mì ndâ Jùdéyà

¹ Ta o tí nò ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà ta ndâ 'bí kpo-kpò mbe nìbà i mì ndú mbe gî 'do Jèrùzàlémè gî kili mí rẹgbà tí Jézù.

² Ndú gî ñò ndâ 'bí mbe tala có mì wó kù zò i si ndú caka 'bì ndú go có mì Mòze lá.

³ Káa ndú tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà ta sè ndâ 'bí Jùdéyà ta o 'dáá gî kù ru ndi tàkìì mì ndâ ká gù ndú.

⁴ Ndú má gî 'do bàndò 'véle, ndú kpédélé'i ngbaranga a tí ndú má kózò gî, bìndi ndú bà gî zò i. Delè ndâ 'bí i gbí tàkìì mì ndú náa ndú jé ò bà mbí ndú lá, a bà caka ndâ 'visí, ta ndâ kárà, ta ndâ ká'i bà bàkà i-zó-zò.

⁵ Ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdéyà má gî ñò ña i-gìlìnì tí nò náa ndâ mbe tala có mì Jézù kù bàkà nò, ndú gî 'vee yí, máa, «Tacó yè káa ndâ mbe tala có mì lo te duù mítí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdéyà lá? Ndú caka 'bì ndú kùro bà zò i go có mì Mòze lá, tacó yè?»

⁶ Káa yí gî 'visí có jì ndú, máa, «Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè gítí yo ndâ 'duù tí nó tí ndâ mbe nambeè-ro nó dú káa yúco, á go ñinó náa a cu mì gbí wáràgà mì Mbíri, máa,

«Ndâ 'duù tí nò te duù mítí ye ká ta nje ndú,
káa njembí ndú me 'dú 'do tí ye.

⁷ Ndú kucuku muungbó ndú mí kùro ye ká sínò,

káa ndú kù nìbà a có mì ndâ 'duù,
káa ndú bàkà tí ndú tí ndâ mbe nìbà có mì Mbíri.»

⁸ Yo zèè kpolo kácá-kácá a có mì ndâ 'duù, jee có mì Mbíri mí to.»

⁹ Bìndi Jézù gî 'dè có jì ndú, máa, «Yo dú káa ndâ mbe tiri. Yo mò có mì Mbíri gí nje seè gî, bìndi yo gî si kpolo ma a 'dóó tàkìì mì yo.

¹⁰ Mòze 'dè có éno máa, «Te duù mítí ndâ bu lo ta nawu lo.» Yí delè gî 'dè 'bí có éno máa, «À 'vii ta 'duù ñinó mbe be ndâ bu wó ta nawu wó nó káa ku.»

¹¹ Káa ña bà nìbà i mì yo ká tende. Yo kù nìbà i éno máa, 'duù má 'dè có jì ndâ bu wó ta nawu wó éno máa, yì ci i tí nó náa yì máa yì bà konì ta ndú nó jì Mbíri gî, gbí éno máa,

¹² yí káká'i je i tí nò náa yí nì rẹ Mbíri á mí muu gî nò á jì ndâ bu wó ta nawu wó gbí tàkìì mì yo lá.

¹³ Gbí ña ndâ kpokèjì tí nò, yo gî si tí có kpolo ma a ndâ i gbí tàkìì mì yo náa yo kù nìbà jì ndâ 'vii mì yo, ta ndâ 'bí ña ndâ i mì yo go ñinò, á bìndi có mì Mbíri.»

Ndâ ngbáràngà i ta ndâ zu i

¹⁴ Ta o tí nò Jézù gî tẹ'é tí ndâ 'duù gí mì wó káká'i. Bìndi yí gî 'dè có jì ndú, máa, «Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di ta có tí nò.

¹⁵ 'Bí ña i náa 'duù zò gí gbí yì wó mbe gî bàkà yí tí zu 'duù nò wálá. À káa ndâ i ñinó mbe co gí sè 'do gbí yì 'duù nó ká bàkà yí tí zu 'duù.

¹⁶ Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví 'di có tí nò.»

¹⁷ Káa ndâ Jézù má gî ya gí 'bá ta ndâ mbe tala có mì wó ta kpéetí ndú gî, ndú gî 'vee yí gítí gbí lòkò'bò tí nò.

18 Káa yí gii 'visì có ji ndú éno máa, «Yo delè ngbá 'di gbí lòkò'bò tí nò lá? Yo nò ni lá máa, i ñinó mbe ya gí gbí yì 'duù nó bàkà yí tí zu 'duù lá nò lá?

19 Yo nò ni lá máa, i-zó-zò tí nó náa 'duù kù zò nó ya me gí gbí njembí wó lá, a kù ya a i gí gbí yì wó, bìndi à gii ndii ya gí tà mbíli?» Jézù 'dè có tí nò tacó bà túbà ji ndâ 'duù éno máa, ndâ i-zó-zò 'dáá gí káa ndâ ngbárángà i.

20 Bìndi Jézù gii ya gí kùro ta bà 'dè có ji ndú éno máa, «Ndâ i ñinó mbe co 'do gbí yì 'duù nó ká bàkà yí tí zu 'duù.

21 Go ndâ vo-vò kóró-koro có, ta bà koṛo có gítí bà-nò-vò-ndô, ta bà koṛo có gítí bà ngbà i, ta bà koṛo có gítí bà zi ku,

22 ta bà koṛo có gítí bà bàkà bangbaya, ta bà zingbà ta ndâ nawù 'dakò, ta bà dù ta gbolò njembí, ta bà koṛo có gítí bà bàkà gilinì, ta bà koṛo có gítí bà eendi 'duù, ta bà koṛo có gítí bà bàkà ndâ i ta vò kèjì, ta bà koṛo có gítí bà tò kii, ta bà koṛo có gítí bà nì rẹ, ta bà si tí 'duù tí gbolò i, ta bà bàkà tí 'duù tí gbà'dá ji Mbíri.

23 A ṛa ndâ vò i tí nò 'dáá gí mbe có 'do gbí yì 'duù nó ká bàkà yí tí zu 'duù.»

Jézù 'vala nájú 'bí jú Síròfònésiyà

24 Bìndi Jézù gii ñjè nó ya gí gbí to Tírò. Káa yí gii nguù tí wó mí tà'i, tacó wàa, gbèe 'duù 'ví nò yì lá, káa bà nguù tí wó gii kpò yí gí.

25-26 Káa ta o tí nò, 'bí niì tí jú ndâ tende ṛa ndâ 'bí 'duù ta rẹ ṛa ndú a ndâ Síròfònésiyà, ta i-gbí-muu làmbu nájú wó, mà gii 'di có tí Jézù, yí ngé gii ya gí mì wó, yí gii 'va tí wó mí kùro wó, yí gii 'deke tí wó ji yí máa, yí mòkò i tí nò 'do gbí muu nájú yì gí.

27 Káa Jézù gii 'visì có ji niì tí nò máa, «Je i-zó-zò á ji ndâ 'viì kùro má kózò gi, tacó bà 'va i-zó-zò mì ndâ 'viì ji ndâ bô me yúco lá.»

28 Káa niì tí nò gii 'visì có ji Jézù, máa, «Cò mì lo a yúco, mbe tí ye, káa à kpèti ká ènò, ndâ bô delè kù zò ndâ njúnjú i-zó-zò ñinó mbe 'vaka tí to 'do mì ndâ 'viì nò.»

29 Bìndi Jézù gii 'dè có ji niì tí nò, máa, «Njè nó, wàa wò 'ví ya gí 'bá ta peteke tàkòcò lo. Nájú lo 'de 'válá gí, tacó ṛa có tí nò náa wò 'dè nò.»

30 Káa niì tí nò mà gii dele ndi wó ya gí 'bá, yí gii 'de nájú wó tí cèe 'duù kuu tìsì.

Jézù njaanga tù 'bí mbe sú tù

31 Jézù gii dele ndi wó 'do Tírò có Sídóni co tí kpokèjì tí nó mbe mò gí yì kápá Gàliléyà, mbe kù ndii co gbí 'bí wúngbó to náa à kù niì mítí a Ndâ-gbata-muu'bi nò.

32 Bìndi ndâ 'duù gii gí ta 'bí 'dakò náa tù wó yoo gí, dele mbe 'dè có lá, ji Jézù. Ndú gii 'deke tí ndú ji yí máa, yí tee 'bi wó mítí 'dakò tí nò.

33 Káa Jézù gii je 'dakò tí nò gí ndii ta kpéeti wó á 'do gbí òkò ndâ mbè 'duù tí nò. Yí gii yuu ndâ silì 'bi wó mí gbí ndâ tù 'dakò tí nò mbe yoo gí nò, bìndi yí gii cù cù mítí 'bi wó, bìndi yí gii tee mítí mè 'dakò tí nò mbe 'dè có lá nò delè.

34 Bìndi yí gii zeke'o gí gbíri, yí gii wo gu woò, bìndi yí gii 'dè có ji mbe sú tù tí nò máa, «Éfàtà,» (gbí máa, «Njaanga tí»).

35 Bìndi ndâ tù 'dakò tí nò ta mè wó ngé gii njaanga tí gí. Yí gii 'bità bà 'dè có ta kòcò wó ngbárángà'i.

36 Káa Jézù gii 'dè có ji ndâ mbè 'duù tí nó máa, ndú 'ví 'dè có ndâ i tí nò náa yì bàkà nò gí sè ji gbèe 'duù lá. Káa yí má kù 'dè có ji ndú máa ndú 'ví 'dè gí sè lá, à gii dù nò a bà gii gí líkí'o bà kò-kò tí gítí ndâ 'duù tí nò ngéé gí yaà.

37 Nje ndâ mbe 'di tàwo ndâ i tí nò náa Jézù bàkà nò 'dáá gí gii 'dèe gí. Ndú gii 'dè có máa, «Yí bàkà 'dáá káa ndâ tó i. Yí bàkà ndâ mbe sú tù kù 'di có. Yí delè gii bàkà ndâ 'duù ñinó ta mè ndú mbe ẹre tí gí nó kù 'dè có.»

8

Jézù je i-zó-zò jì ndâ 'duù álifì nà'ò

¹ Ta o tí nò ndâ 'duù gi kili me mbè ya gí mì Jézù káká'i. Káa i tacó bà zò mì ndú gi dù wálá. Tacó éno, Jézù gi tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó, yí gi 'dè có jì ndú, máa,

² «Yê ɾo ndâ 'duù tí nò tí ye ngé, tacó ndú kpónó bàkà ta ye a sili ta'ò, káa kpónó gbèe i tacó bà zò mì ndú wálá.

³ Káa ye má njè ndú ta go tí ndú, ndú bà ɾonoko ta go mí kpokèjì gí, tacó kpokèjì 'bá mì ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú me 'dú ngé.»

⁴ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gi 'visì có jì yí máa, «'Duù bà 'de i-zó-zò bà je jì ɾa ndâ mbè 'duù tí nó á 'do ngòò gbí 'dú to tí nó?»

⁵ Káa yí gi 'visì có jì ndú, máa, «Áá mì yo á ndâ kù kò ée?»

Ndú gi 'dè có jì yí, máa, «Vô-nje só.»

⁶ Bìndi yí gi 'dè có jì ndâ mbè 'duù tí nò, máa, «Yo ki tí yo to.» Ndâ 'duù tí nò má gi bàkà go có tí nò náa yí 'dè jì ndú nò gí, yí gi kaa ndâ kù kò tí nò mí 'bì wó, yí gi 'dè nìkì maa jì Mbíri. Bìndi yí gi ki'viki gbí ndú, yí gi kaa jì ndâ mbe tala có mì wó. Bìndi yí gi 'dè có jì ndú máa, «Yo njèe jì ndâ 'duù tí nò.»

⁷ Ta o tí nò ndâ 'bí ví sè kuu mì ndâ mbe tala có mì Jézù. Mâ gi zeke'o, Jézù gi kaa ndâ ví sè tí nò, yí gi ùlù Mbíri tacó tí ndú, bìndi yí gi 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo njèe ndâ sè tí nò jì ndâ 'duù.»

⁸ Ndâ 'duù 'dáá má gi zò i yè yì ndú gí, à gi kili sè i-zó-zò bìndi ndú yeke ndâ kèe vô-nje só.

⁹ Muu ndâ 'duù mbe zò i ta o tí nò 'dáá gí go álifì nà'ò.

¹⁰ Bìndi bà zò i mì ndâ 'duù tí nò, Jézù gi njè ndú máa, «Yo ya gí 'bá mì yo.» Ndâ 'duù tí nò má gi njè gí, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó ngé gi di ngo ta gbâ gí tito, gí gbí 'bí to ta ɾè a Dàlimànùtá.

Ndâ mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà tala Jézù

¹¹ Ta o tí nò ndâ 'bí mbe kù kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà, náa a kù nì mítì ndú a ndâ Fàrizéyò, gi 'vee Jézù tacó bà tala yí éno máa, «A Mbíri ká je wotí bà nìbà i jì wò? À dú má káa yúco, bàkà 'bí i jì ze, wàa ze 'ví ɾò nì mítì i tí nò máa, a Mbíri ká je wotí tí nò jì wò.»

¹² Káa Jézù gi ɾengà gbí yì wó, bìndi yí gi 'visì có jì ndú, máa, «Ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó kù 'vee có mbó tacó yè? À nìkì ma, káa à má éno, ye jé gí bà bàkà seɾe jì yo wálá.»

¹³ Bìndi yí gi di ngo ta gbâ gí tito káká'i, jee ndú mí to.

Ɛú'bù mì ndâ Èròdè ta Ɛú'bù mì ndâ mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà

¹⁴ Ta o tí nò ndâ mbe tala có mì Jézù gi ò bà mbí bà te i-zó-zò ta ndú gí. À ta o tí nò mì ndú káa gbèe kù kò gbí gbâ.

¹⁵ Káa Jézù gi 'bità bà kpo-gbì-tà-tù ndú, máa, «Yo kpolo tí yo 'do tí Ɛú'bù mì ndâ mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà, ta Ɛú'bù mì Èròdè tí gbolò gba.»

¹⁶ Káa ndú gi 'bità bà fiini có á gbí òkò tí ndú ta kpéetì ndú, máa, «Yí kù 'dè có tí nò tacó kù kò mì ndoo wálá.»

¹⁷ Káa Jézù gi 'di gbí có tí nò náa ndú kù fiini nò gí. Bìndi yí gi 'vee ndú, máa, «Yo kù fiini có máa, kù kò mì yo wálá, tacó yè? Yo ɾò nì kálásê? Yo 'di gbí có kálásê? Muu tí yo wálá?»

¹⁸ À tí muu yo nò me ndâ ɾo bà ɾò i lá? À tí muu yo nò me ndâ tù bà 'di có lá? Bà mbí yo ó-ò?

¹⁹ Ta o tí nó táánò náa ye ki'viki gbí ndâ kù kò vô tacó tí ndâ 'duù álifì vô nó, sè i-zó-zò náa à ɾuka yeke a ndâ kèe ée?»

Káa ndú gii 'visì có ji yí, máa, «À ɾuka yeke a ndâ kèè muu'bi-nje só.»

²⁰ Jézù káká'i gii 'vee ndú, máa, «Káa ta o tí nò náa ye ki'viki gbí ndâ kù kò vô-nje só tacó tí ndâ 'duù álifi ná'ò nó, yo ɾuka sè i-zó-zò yeke a ndâ kèè ée?»

Ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Yeke ndâ kèè vô-nje só.»

²¹ Bìndi Jézù gii 'vee ndú, máa, «Káa yo 'di gbí i kálásê?»

Jézù 'vala 'bí mbe sú ɾo á Bètisàyídà

²² Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii gí Bètisàyídà, ndâ 'bí 'duù gii gí ta 'bí 'dakò náa ɾo wó yoo gí ji yí. Ndú gii 'deke tí ndú ji yí, máa, yí tee 'bí wó mítí mbe sú ɾo tí nò.

²³ Káa Jézù gii zèè 'bí mbe sú ɾo tí nò, yí gii ja yí ya tí gí ndii 'do gbí òkò ndâ 'bá gí nje jìlì. Bìndi Jézù gii cù cù mítí ɾo mbe sú ɾo tí nò. Yí gii tee 'bí wó mítí wó. Bìndi yí gii 'vee yí, máa, «Wò kpónó kù nò i?»

²⁴ Káa 'dakò tí nò gii te ɾo wó gí yaà, bìndi yí gii 'visì có ji Jézù, máa, «Ye kù nò ndâ 'duù, káa ndú gbíɾo ye go ndâ mù kù nò nó nò.»

²⁵ Jézù mâ gii tee 'bí wó káká'i mítí ɾo 'dakò tí nò, ndâ ɾo 'dakò tí nò gii njaanga tí mbó'vóó gí. Yí gii 'bità bà nò ndâ i 'dáá gí ngbáràngà'i.

²⁶ Bìndi Jézù gii je nó ji yí, máa, «Ya jáá gí 'bá mì lo; wò 'ví loko co gbí gbata lá.»

Piyétòrò túbà tí wó tí mbe ùnje gítí Jézù

²⁷ Si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó muu nó kù nò ta gbí ndâ to ta seè gbata Cèzàriyà mì Fìlípò, Jézù gii 'vee ndú, máa, «Ndâ 'duù kù 'dè có máa ye a 'di?»

²⁸ Káa ndâ mbe tala có mì wó gii 'visì có ji yí máa, «Ndâ 'bí 'duù kù 'dè có máa, wò a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù; ndâ 'bí 'duù kù 'dè có máa, wò a Èlìjà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò sàà; káa ndâ 'bí 'duù kù 'dè có máa, wò a 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbíri.»

²⁹ Káa Jézù káká'i gii 'vee ndú máa, «Káa yo, nìndi yo kù 'dè éno máa ye a 'di?»

Bìndi Piyétòrò tí Sìmonè gii 'visì có ji yí, máa, «Wò a Bìndi-Mbíri.»

³⁰ Káa Jézù gii kpo-gbí-tà-tù ndú máa, ndú 'ví 'dè gí sè ji 'bí 'duù gbaànjé lá.

Jézù 'dè có gítí o bà gii kònò sé'i mì wó

³¹ Bìndi Jézù gii 'bità bà nìbà i ji ndâ mbe tala có mì wó éno máa, «'Vii-mi-'Dakò kèjì gí bà kònò a ndú tí ndâ sé'i; áá bà gii kpì ngbàngà tí wó ji ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ Kùɾo ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà tàkii mì ndâ Jùdéyà; áá kèjì gí bà zi yí gí, káa ta sili ta'ò bìndi ku mì wó, yí bà 'vala ndi wó á 'do gbí muu'dú wó gí.»

³² Bìndi bà 'dè có tí nò mí Jézù ngbáràngà'i go éno ji ndú, Piyétòrò gii ja Jézù gí nje seè. Bìndi yí gii biya ɾa có mì wó náa yí 'dè ji ndú nò gí.

³³ Káa Jézù mâ gii 'visì tí wó gí ndii, yí mâ gii nò sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó, yí gii do mítí Piyétòrò, máa, «Co ta ɾa có mì lo nò 'do kùɾo ye gí, ndí lo Vò-'duù-tí-nò. Wò kù koɾo me bà koɾo có mì Mbíri lá. Wò kù koɾo a cè bà koɾo có mì ndâ 'duù.»

Ndâ i tacó bà ɾu ndi Jézù

³⁴ Bìndi Jézù gii tè'é tí ndâ 'duù me mbè ta ndâ mbe tala có mì wó á gí mì wó. Yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Go bà ɾu ndi ye má tí 'duù, à nìkì éno máa, yí ò bà mbí miɾi wó gí, wàa yí 'ví 'viindi tí wó á gítí ndâ bà kònò sé'i ta ku. Bìndi yí 'ví gí gí bà ɾu ndi ye.

³⁵ Tacó 'duù nìno mbe kù kpolo tí miɾi wó nó bà cì gí. Káa 'duù nìno mbe giɾi miɾi wó tacó tí ye, delè tacó tí Banga-Ngú-Có nó ká bà 'de 'válá.»

³⁶ Bìndi Jézù gii 'vee ndú, máa, «Yo koɾo có máa, 'duù bà 'de gbí a yè, náa yí kpèti má 'de ndâ i tí nó a muu to tí nó 'dáá gí, bìndi yí 'ví giɾi miɾi wó gí?»

³⁷ 'Duù bà 'visì miɾi wó a ta yè a muu to tí nó?

³⁸ Káa à má ɾo 'duù a nô gítí ye, à delè má ɾo 'duù a nô có mì ye á kpónó kùro ndâ 'duù tí nó ta Mbírì mì ndú wálá, tí ndâ vóló-volo 'duù nó, nô 'duù tí nó delè wúnò bà dù á ɾo 'Viì-mì-'Dakò ta o bà gí yí gbí ngba Bu wó ta ndâ tó basilì.»

9

¹ Jézù gii yee nje có mì wó ta bà kò-kò ji ndâ 'duù éno máa, «Ye kú 'dè có ji yo ta yúco máa, ndâ 'bí 'duù kuu gbí òkò tí yo á mbe kú ɾò tíyò nó bà cì wálá di ká tí o tí nó náa ndú má nò bà zèè 'bá mì Mbírì gí.»

Bà 'visi cè tí Jézù

² Jézù gii sili vò-nje gbaànjé á bìnidi bà 'dè có mì wó ji ndâ 'duù tí nó, bìnidi yí gii kaa ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì. Ndú gii ya ta ndú gí muu gú ta kpéetí ndú. Ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì má gii zeke'o, ndú gii nò Jézù 'visi cè tí wó gí.

³ Ndú gii nò ndâ bongo tí wó kú tòngbaà ólé-ólé ta ɱa wálá.

⁴ Bìnidi ndú gii nò ndâ Èlìjà ta Mòze co kú 'dè nje ta Jézù.

⁵ Káa Piyétòrò gii 'dè có ji Jézù máa, «Mbe tí ze, à nìkì go éno máa, ndoo sù 'bá á bà-i-nò. Si ze 'ví tò ndâ ndùúrù ta'ò: 'bí gbaànjé ji wò, 'bí gbaànjé ji Mòze, 'bí gbaànjé 'ví dù ji Èlìjà.»

⁶ Piyétòrò 'dè có tí nó tacó yí nò 'dóó có náa yí bà 'dè gbí nje wó nó lá, tacó gúku zèè ndú 'dáá mbi gí.

⁷ Ndú má gii zeke'o, ndú gii nò kùlù mù te yiiga muu ndú gí. Bìnidi ndú gii 'di kòcò 'duù kú 'dè có gbí kùlù mù tí nó éno máa, «Ìjìnó a kpóló-kpolo 'viì mì ye. Yo sè tù yo tí wó.»

⁸ Káa ndâ Piyétòrò ta ndâ ká wó má gii zeke'o gálá á gí seè tí ndú, ndú gii nò gbèè 'duù lá, à káa ndú ta ndâ Jézù.

Có gítí Èlìjà

⁹ Káa ta o tí nó si ndú kú dele gí tàgbà gú nó, Jézù gii kpo-gbí-tà-tù ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì, máa, ndú 'ví 'vanda ndi ndâ i tí nó mbe bàkà tí á mítí ndâ yí pí gú nó ji 'bí 'duù gbaànjé lá; ndâ có tí nó 'ví dù ká gbí njembí ndú di tí o tí nó náa 'Viì-mì-'Dakò 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.

¹⁰ Tacó éno, ndâ Piyétòrò gii kpolo tí ndâ có tí nó mí gbí njembí ndú. Káa ta ndâ o tí nó si ndú ta kpéetí ndú nó, ndú kú gii 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «Gbí có tí nó máa, 'Viì-mì-'Dakò bà gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nó máa yè?»

¹¹ Bìnidi ndú gii 'vee Jézù, máa, «Káa ndâ kpo-kpò mbe nìbà i kú 'dè có máa, a Èlìjà ká bà gí kpédélé'i tacó yè?»

¹² Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, máa, «À dú káa yúco máa, Èlìjà ká bà gí kpédélé'i gí kùro tacó bà 'viindi ndâ i. Káa à wálá cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, 'Viì-mì-'Dakò bà kònò sé'i ta wotí tí ; ndâ 'duù delè bà mèèkè'i tí wó gí?»

¹³ Káa ye kú 'dè có ji yo máa, à kpétí ká éno, Èlìjà gí gí. Káa ndâ 'duù bàkà ta yí á go có mì ndú gbí njembí ndú, à go có tí nó náa a cu sàà mí gbí wáràgà mì Mbírì nó gí.»

Jézù 'vala 'bí 'viì tí mbe bè

¹⁴ Káa ndâ Jézù, ta ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì má gii dele ndi ndú gí gí mì sè ndâ 'bí mbe tala có mì wó, ndú gii 'de ndâ 'duù me mbè, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà tì 'dee ndú gí. Ndú kú tò kponje ta ndú.

¹⁵ Káa ndú má gii 'va ɾo ndú mítí Jézù, nje ndú 'dáá gí ngé gii 'dèè gí. Bìnidi ndú gii nje ta ngèlè gí bà 'vee yí.

¹⁶ Káa Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo kú tò a kponje yè ta ndâ 'duù tí nó?»

17 Káa 'bí 'dakò gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò gii 'visi có ji yí, máa, «Mbe tí ze, ye gí ta 'viì mí ye ta kpùrù i-gbí-muu wó ji wò.

18 Ta o tí nó náa i tí nò má a gí, yí kú 'va yí mí to ta pù gbí nje wó, ta bà zò gbí nje wó. Bìndi òkò wó 'dáá gí kú gii kpolo go kú jii. Ye 'deke tí ye ji ndâ mbe tala có mì lo, máa, ndú mòkò i tí nò 'do gbí muu wó, káa à gii kpò ndú gí.»

19 Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, máa, «Ye bà dù ta yo ndâ 'duù tí nó bàngù nó mbe ùnje gítí Mbíri lá nó ta o ée? Ye 'ví bàkà ta yo a ña yè, wàa yo 'ví ù ta nje gítí Mbíri ta njembí yo? Gí ta 'viì tí nò je.»

20 Bìndi ndú gii gí ta 'viì tí nò ji Jézù.

Káa i tí nò gbí muu 'viì tí nò má gii òkò Jézù, yí ngé gii ngaka 'viì tí nò ta wotí tí. Bìndi 'viì tí nò gii 'va tí wó to, kú gii mèrèkè tí wó ta pù gbí nje wó.

21 Bìndi Jézù gii 'vee bu 'viì tí nò, máa, «I tí nò kò 'viì tí nò ta o ée?»

22 Káa 'dakò tí nò gii 'visi có ji yí, máa, «'Do gbí dó wó. Káa i tí nò cóó-cóó kú jèlè ká ta có bà zi yí, ta bà 'va yí mí tà wu, delè ta bà 'va yí mí tà ngo. Nò yè ọ ze, wàa wò 'ví koni ze, náa wotí má kuu tí lo nò.»

23 Bìndi Jézù gii 'visi có ji 'dakò tí nò, máa, «Náa wotí má kuu tí lo nò-oo! 'Duù má ùnje gítí Mbíri ta njembí wó gí, 'bí i mbe kpò yí bà dù wálá.»

24 Bìndi bu 'viì tí nò gii 'dè có ji Jézù ta njembí wó gbaànjé, máa, «Ye ùnje gí, káa à tè lá. À má éno, koni ye tacó wàa ye 'ví ùnje ta njembí ye 'dáá gí.»

25 Káa Jézù má gii òkò ndâ 'duù me mbè kú kaa ta ngèlè gí gí mí wó, yí gii do mítí i tí nò mbe kò 'viì tí nò nó, éno máa, «Co 'do gbí muu 'viì tí nò gí, go có tí nó náa ye kú 'dè ji wò nò, ndi lo mbe sú tù mbe ni bà 'dè có lá. Wò delè káká'i 'ví dele ndi lo gí gbí muu wó lá.»

26 Ta bà 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, i tí nò gii co 'do gbí muu 'viì tí nò ta bà tò kú, delè ta bà ngaka 'viì tí nò ta wotí tí ngé ndii gí. Yí gii 'va 'viì tí nò mí tisi go ku 'duù nò. Bìndi ndâ 'duù me mbè gii 'bità bà 'dè có máa, «'Viì tí nò cee gí! 'Viì tí nò cee gí!»

27 Káa Jézù gii zèè 'bi 'viì tí nò, yí gii ja yí gí yaà, bìndi 'viì tí nò gii ọ tìyò ta kpéetí wó.

28 Jézù má gii nje nó 'do bà-i-nò ya gí tà'i ta kpéetí wó gí, ndâ mbe tala có mì wó gii ya gí bà 'vee yí á tàbèngii máa, «Káa bà mòkò i tí nò 'do gbí muu 'viì tí nò kpò ze tacó yè?»

29 Káa Jézù gii 'visi có ji ndú, máa, «À kú mòkò ña ñinò 'do gbí muu 'duù cuki ká ta bà 'deke tí ji Mbíri.»

Bà só bà 'dè có mì Jézù gítí ku mì wó

30 Bìndi ndâ Jézù gii nje nó ta ndâ mbe tala có mì wó kú ya gí Gáliléyà. À gbí muu wó ta o tí nò a có máa, ndâ 'duù 'ví òkò bà tí ndâ yí lá.

31 Tacó ta o tí nò yí kú nìbà i ji ndâ mbe tala có mì wó éno máa, «Áá kèjì gí bà kpì ngbàngà tí 'Viì-mi-'Dakò á ji ndâ 'dakò. Ndâ 'dakò tí nò bà zi yí gí, káa yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó bìndi sili ta'ò gí.»

32 Káa ndâ mbe tala có mì wó ta o tí nò 'di gbí có tí nò náa yí 'dè nò ni lá. Káa gúku bà 'vee yí gítí gbí gii kpò ndú gí.

Gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó 'dáá gí a 'di?

33 Ta o tí nò, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó má gii yee gbí gbata Kàpàrànáwùmù gí, káa si ndú kuu tà'i ta kpéetí ndú, Jézù gii 'vee ndú máa, «Yo kùtàá kú tò kponje gítí yè si kpokèjì?»

34 Káa ndú gii njaa nje ndú gí tàkò 'vé mì wó nò lá, tacó ta o tí nó si ndú kpokèjì nó, ndú kú tò kponje máa, gbolò 'duù mbe co tí ndâ ka wó 'dáá gí gbí òkò tí ndâ yí a 'di wè.

³⁵ Káa Jézù giì ki tí wó to, bìndi yí giì tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só 'dáá gí gí mì wó, bìndi yí giì 'dè có ji ndú, máa, «Duù ònó ta go bà dù tí kpédélé 'duù á kùro ndâ ka wó tí wó gbí òkò tí yo nó 'ví dù tí ndòngbú 'duù, yí delè 'ví dù tí bòò mì ndâ ka wó 'dáá gí.»

³⁶ Bìndi yí giì je làmbu 'viì giì tí gí kùro ndú, yí giì li'vi 'viì tí nò mí njembí wó, bìndi yí giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa,

³⁷ «'Duù má te duù mítí làmbu 'viì go 'viì tí nò ta rẹ ye, gbí éno máa, 'duù tí nò te duù nò a i mítí ye. Káa 'duù má te duù mítí ye, gbí éno máa, 'duù tí nò te duù nò a i mítí mbe tuu ye.»

Bà bàkà ndâ i ta rẹ mì Jézù

³⁸ Káa Jòvànì giì 'dè có ji Jézù, máa, «Mbe nìbà i ji ze, ze ònó 'bí 'dakò náa yí me ta ndoo lá, kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta rẹ mì lo. Káa ze giì rọ yí 'do tí ònó nèté tí nò gí, tacó yí me ta ndoo lá.»

³⁹ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Yo rọ yí lá. Tacó mbe bàkà serẹ ta rẹ ye bà 'de njembí bà co gálà gí bà 'dè vò có gítí ye a bìndi ye wálá,

⁴⁰ tacó 'duù ònó mbe sogo ndoo lá nó a 'duù mì ndoo.»

Nambeè náa à bàkà ji ndâ mbe tala có mì Jézù

⁴¹ Bìndi Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, 'duù kpétí má cu káa vòó ngo mì lú gbí 'visì ji yo tacó yo a ndâ 'duù mì ye, Mbírì bà ko mboo tàkò ngo mì wó nò ji yí kpèkù.»

Gítí bà volo muu ndâ 'bí 'duù

⁴² «Káa 'bí 'duù gbaànjé má dù tí mbe eendi ndâ ví 'viì mbe ùnje gítí ye ta njembí ndú, à nìkì go éno máa, à ẹrẹ gbolò díí mítí miṛi wó, wàa à 'ví 'va yí tí gí tà ngo.

⁴³⁻⁴⁴ «Káa à máa 'bì lo ká si wò 'ví bàkà vò i, da 'bì lo tí nò gí 'dè. À nìkì go éno máa, wò ya gí mì Mbírì ta gbèe 'bì lo co tí bà ya ta ndâ 'bì lo sósò'ò gí gbí 'bá sé'i, á gí gbí wu ònó náa yí jé gí bà mee wálá.

⁴⁵⁻⁴⁶ Káa à má kò lo ka si wò 'ví bàkà vò i, da kò lo tí nò gí 'dè. À nìkì go éno máa, wò ya gí mì Mbírì ta gbèe kò lo co tí bà ya ta ndâ kò lo sósò'ò gí gbí 'bá wu.

⁴⁷ Káa à má a ọ lo ká si wò 'ví bàkà vò i, aaka ọ lo tí nò 'do gbí kù kélè gí. À nìkì go éno máa, wò ya gí mì Mbírì ta gbèe ọ lo co tí bà 'va wò ta ndâ ọ lo sósò'ò á gí gbí 'bá sé'i,

⁴⁸ náa gó wu kà jé 'dèè lá, delè wu tí nò jé mee lá.

⁴⁹ Wu tí nò bà bàkà ndâ 'duù 'dáá gí tí kó zi.

⁵⁰ Zi a tó i. Káa gó zi má 'dèè gí, wò bà bàkà tí a yè tacó wàa yí 'ví me ta gó káká'i? «Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ vò i, yo 'ví dù ta 'dè njembí gbí òkò tí yo.»

10

Có gítí bà njè nì

¹ Ta o tí nò, Jézù giì njè nó 'do Kàpàrànwùmù ya gí gbí 'bí to Jùdèyà á tí to Jòròdàniyà. Ndâ 'duù me mbè giì kaa ya gí mì wó káká'i. Bìndi yí giì 'bìtá bà nìbà i ji ndú go ònó náa yí ta o 'dáá gí kù bàkà nò.

² Káa ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mbe gí tacó bà tala yí giì 'vee yí, máa, «À me yúco tacó tí 'duù bà njè nì mì wó lá?»

³ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Mòze 'dè có ji yo máa yè?»

⁴ Bìndi ndú giì 'visì có ji yí, máa, «Mòze 'dè có ji ze máa, 'duù 'ví cu wáràgà bà njè tí ji nìì mì wó, bìndi yí 'ví njè yí gí.»

⁵ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú, máa, «Mòze 'dè có tí nò ji yo tacó yo a ndâ mbe ngbútù, mbe 'di có mì Mbírì lá.

⁶ Káa 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó mì Mbírì, yí bàkà ndâ dì ta na .

⁷ Nìnò a nderè có tí nó náa 'dakò 'ví si tí ta ndâ bu wó ta nawu wó mí to, wàa ndú 'ví dù ta nawu wó nó ká nò.

⁸ Tacó Mbírì nò ndú go gbèe 'duù, me ndâ 'duù sósò'ô káká'i lá.

⁹ À má éno, 'duù 'ví njè niì mì wó lá, tacó a Mbírì ka toko ndâ 'dakò ta niì gbí bà kò tí.»

¹⁰ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mà giù ya gí 'bá gî, ndú giù 'vee yí gítí gbí có tí nó káká'i.

¹¹ Bìndi Jézù giù 'visì có ji ndú máa, «'Dakò mbe njè niì mì wó, bìndi yí giù kò 'bí niì, bàkà a gìlìni gítí kpédélé niì mì wó.

¹² Delè niì mbe njè 'dakò mì wó, bìndi yí giù kò 'bí 'dakò, bàkà a gìlìni gítí kpédélé 'dakò mì wó.»

Ndâ Jézù ta ndâ ví 'viì

¹³ Bìndi ndâ 'duù giù gí ta ndâ ví 'viì mì ndú ji Jézù, tacó wàa yí 'ví cù 'dê ngo cù wó mítí ndú. Káa ndâ mbe tala có mì Jézù giù do mítí ndú.

¹⁴ Jézù mà giù nò ndâ mbe tala có mì wó kù do mítí ndâ 'duù tí nò, tàkòcò wó giù kpòlo gítí ndú ngé ndii gî, bìndi yí giù 'dè có ji ndú, máa, «'Yo si ndâ ví 'viì tí nò 'ví gí gí mì ye, yo tii ndú lá, tacó ndâ 'duù tí nó náa Mbírì kù zogo ndú nó a ndâ 'duù go ña ndú nò.

¹⁵ Ye kù 'dè ji yo a cee kpóló-kpòlo có, máa, 'duù má ùnje gítí bà dù tí bòò kùro Mbírì go i mì ndâ ví 'viì go ndâ ñinó lá, 'duù tí nò gí bà 'dò kò wó mí 'bá mì Mbírì gbaànjé wálá.»

¹⁶ Yí bà-i-nò giù 'bità bà li'vi ndâ 'viì tí nò, kù cù 'dê ngo cù wó mítí ndú.

'Bí 'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò

¹⁷ Si Jézù kù giù njè nó 'do bà-i-nò, 'bí 'dakò giù ì ngèlè ya gí bà kucuku muungbó wó mí to kùro wó. Bìndi yí giù 'vee yí máa, «'Tó mbe nìbà i, ye 'ví bà bàkà a ña ye tacó wàa ye 'ví 'de ta 'válá ñinó mbe cee lá nó?»

¹⁸ Káa Jézù giù 'visì có ji yí máa, «'Wò nì tó 'duù mítí ye tacó yè? Tó 'duù muu to tí nó á bìndi Mbírì wálá.

¹⁹ Wò nò ndâ có tí nó náa Mbírì je ji Mòze nó ni gî,
<Zi 'duù lá.

Bàkà bangbaya lá.

Zingbà i lá.

'Dè 'vére lá.

Te duù mítí ndâ bu lo ta nawu lo.» »

²⁰ Káa bìndi bà 'di ndâ có tí nò, 'dakò tí nò giù 'visì có ji Jézù, máa, «'Mbe tí ye, ye kpòlo tí ndâ có tí nò 'dáá gî 'do gbí 'viì.»

²¹ Káa Jézù giù zeke 'dakò tí nò ngbóó ta líkí'o; bìndi yí giù 'visì có ji yí máa, «'Bí i gbaànjé gboo 'do mì lo gî. Ya gí bà si ndâ i mì lo 'dáá gî gí 'dè, bìndi wò 'ví njè mboo tàkò ndú ji ndâ mbe yé, bìndi Mbírì bà ko mboo ndâ i mì lo nò ji wò 'do gbírì, wàa wò 'ví gí gí bà ɾu ndi ye.»

²² Káa ta bà 'di có tí nò, gbíro 'dakò tí nò ngé giù zuu gî. Bìndi yí giù co gí sè 'do bà-i-nò ta líkí'o tí wó wálá, tacó ndâ i mì wó ògbù ngé ndii gî, káa bà bè gbí ndú nìkì tí wó lá.

²³ Bìndi Jézù giù zeke'o jèlè yí, bìndi yí giù 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «'Bà ya ndâ mbe kpo-kpò i gí 'bá mì Mbírì ká kpòlo gí le!»

²⁴ Ta bà 'di có tí nò, muu ndâ mbe tala có mì wó giù ɛre tí gí. Káa yí giù aanga muu wó ká mítí gbèe ña có tí nò, máa, «'Áá ndâ 'viì mì ye, bà ya gí 'bá mì Mbírì ká kpòlo gí le!

²⁵ À peteke a bà ndii kècè co gbí gùù ngbàndú co tí bà ya 'duù ònó ta ndâ kpo-kpò i ká mì wó nó gí 'bá mì Mbírì.»

²⁶ Nje ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gí gùù 'dèè gítí ònó có tí nò gí. Bìndi ndú gùù 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «À má éno, a 'di ká bà 'de 'wálá?»

²⁷ Káa Jézù gùù zeke'o tí ndú, bìndi yí gùù 'dè có jì ndú máa, «À jì ndâ 'duù a pàrà ngùù kpò diigba, káa i mbe kpò Mbírì wálá.»

Bà ko mboo ndâ i ònó náa a jee ndú mí to ta rẹ̀ mì Mbírì

²⁸ Bìndi Piyétòrò gùù 'bità bà 'dè có jì Jézù, máa, «Káa ze? Nò káa ze jee ndâ i 'dáá gí mí to bìndi ze gùù gí kù ru ndi lo gí.»

²⁹ Káa Jézù gùù 'visì có jì yí máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa, 'bí 'duù gbaànjé mbe jee 'bá mì wó, ta ndâ ná'vindí wó, ta ndâ námì wó, ta ndâ bu wó ta nawu wó, ta ndâ 'viì mì wó, ta ndâ to mì wó, mí to tacó tí ye, delè tacó tí Banga-Ngú-Có mì Mbírì,

³⁰ náa Mbírì bà je ndâ 'bá, ta ndâ ná'vindí, ta ndâ námì, ta nawuù, ta ndâ 'viì, ta ndâ to á jì 'duù tí nò ta bà me mbè gí bìndi ndâ ònó náa yí jee mí to nó wálá nò wálá, à delè bà mèèkè'i tí wó kpónó gí, káa yí bà 'de 'wálá ònó mbe cee lá nó bìndi ku mì wó gí.

³¹ «Káa ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ònó kpónó tí ndâ kùro ndâ ka ndú nó kèjì gí bà dù tí ndâ ndòngbú 'duù. Bìndi ndâ ndòngbú 'duù bà dù tí ndâ 'duù kùro.»

Bà ta'ò bà 'dè có mì Jézù gítí o bà gùù kònò sé'i mì wó

³² Ta o tí nò, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó á kpokèjì kù ya gí Jèrùzàlémè, káa Jézù ònó wó ta o tí nò kù nò a i ngéè kùro ndú. Bìndi nje ndâ mbe tala có mì wó gùù dù kaà 'dèè gí. Gúku delè gùù zèè ndâ 'duù ònó mbe kù ru ndi ndú nó 'dáá gí gí.

Káa Jézù gùù kaa ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só á gí nje seè ta kpéétí ndú, bìndi yí gùù 'bità bà 'dè có jì ndú gítí i tí nó náa áà kèjì gí bà bàkà ta yí nó,

³³ éno máa, «Ndoò kpónó kù ya gí Jèrùzàlémè. Káa kùro bà kpì ngbàngà tí 'Viì-mì-'Dakò jì ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdéyà dooko gí. Ndú bà gùù waa có ku mítí wó. Bìndi ndú bà gùù je yí jì ndâ 'bí tende ònó ndâ 'duù.

³⁴ Ndâ tende ònó ndâ 'duù tí nò bà gùù ònó ndi wó, ndú bà gùù cù cù mítí wó, ndú bà gùù gbì yí, ndú bà gùù zì yí gí. Káa ta sili ta'ò bìndi ku mì wó, yí bà gùù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.»

Ndâ 'viì mì Zèbìdéyò yù gba 'do mì Jézù

³⁵ Ta o tí nò, ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì, tí ndâ 'viì mì Zèbìdéyò, gùù gí gí mì Jézù. Bìndi ndú gùù 'dè có jì yí, máa, «Mbe nìbà i jì ze, go kuu tí ze éno máa, wò bàkà nambeè jì ze.»

³⁶ Káa Jézù gùù 'visì có jì ndú, máa, «À gbí njembí yo éno máa, ye 'ví bàkà a ònó yè jì yo?»

³⁷ Bìndi ndú gùù 'visì có jì yí, máa, «Si 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ze 'ví kí tí wó gbí kù'bi mì lo, wàa 'bí 'duù 'ví kí tí gbí gálì mì lo á gbí ngbàngà mì lo.»

³⁸ Káa Jézù gùù 'visì có jì ndú, máa, «Yo ònó i tí nó náa yo kù yù nó ni lá. Yo bà ni bà njù 'visì tí nó náa ye kèjì gí bà njù nò gí? Yo bà ni bà rì ònó bà rìrì ngo tí nó náa ye kèjì gí bà rì nò gí?»

³⁹ Káa ndú gùù 'visì có jì yí máa, «Ze bà ni bà bàkà ndâ i tí nó 'dáá gí gí.»

Bìndi Jézù gùù 'visì có jì ndú, máa, «'Visì tí nó náa ye kèjì gí bà njù nò, yo bà njù gí. Ngo tí nó náa ye kèjì gí bà rìrì nò, yo bà rì gí.

⁴⁰ Káa ndâ bàndò bà kí tí gbí kù'bi mì ye, ta bàndò bà kí tí gbí gálì mì ye, me ndâ i mì ye tacó bà je jì yo lá. Ndâ bàndò tí nó a ndâ i mì ndâ mbe náa à 'viìndi ndú tacó tí ndú sàà gí.»

À dù tí gbolò 'duù kùro ndâ 'duù a i ta bà bàkà nèté ndú

⁴¹ Sè ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù mâ gii 'di ndi ña có tí nò náa ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì 'dè nò, tàkòcò ndú gii kpolo gítí ndú ngé ndii gí.

⁴² Káa Jézù gii kili ndú 'dáá gí, bindi yí gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo ñò ni gí, máa, ndâ 'duù tí nó náa à kù 'dè có máa ndú a kùro ndâ ña ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, kù zogo ndú ta wotí. Delè ndâ kpo-kpò 'duù mì ndú si bà wo woò ji ndú lá.

⁴³ Káa a bà du gbí òkò tí yo me go éno lá. 'Duù ñinó ta go bà dù tí gbolò 'duù gbí òkò tí yo tí wó nó, bà dù tí mbe bàkà nèté ndâ ka wó.

⁴⁴ Káa 'duù ñinó tí kùro yo nó bà dù tí bòò mì ndâ ka wó 'dáá gí.

⁴⁵ Tacó à kpétí káa 'Viì-mì-'Dakò, yí gí me tacó wàa ndâ 'duù 'ví bàkà nèté wó lá. Yí gí a i tacó bà bàkà nèté ndâ 'duù, delè tacó bà sì muu ndâ 'duù ta miři wó.»

'Bí 'dakò tí mbe sú ọ á gbí gbata Jèrikò

⁴⁶ Ta o tí nò, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gii gí gbí gbata Jèrikò. Káa ta o bà ñè nó mì ndú 'do kà, ndâ 'duù me mbè gii kaa kù ko ndú. Káa ta o tí nò, 'bí 'dakò tí mbe sú ọ á mbe kù yù i, ta ẹ wó a Bàràtíméyò, tí 'viì mì Tíméyò, kù ki tí wó to á seè kpokèjì.

⁴⁷ Bàràtíméyò mâ gii 'di có éno máa, à nò a Jézù mbe 'do Názàrètì ká kù ndii ta nó nò, yí gii 'bità bà tò kù ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Jézù, 'viì mì Dàvídè, ñò yé ọ ye!»

⁴⁸ Bindi ndâ 'duù me mbè gii 'bità bà do ta yí éno máa, yí si bà tò kù mí to. Káa ta bà 'di có tí nò, à dú nò a o bà gii zì bà tò kù mì Bàràtíméyò, máa, «Jézù, 'viì mì Dàvídè, ñò yé ọ ye!»

⁴⁹ Káa Jézù gii ọ tíyò, bindi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù máa, «Yo tè'é tí wó.»

Bindi ndú gii 'dè có ji Bàràtíméyò, máa, «Zèè njembí lo, a gí yaà, yí kù tè'é tí lo.»

⁵⁰ Ta bà 'di có tí nò, Bàràtíméyò gii 'va bongo mì wó náa yí kù gala nó mí to, bindi yí gii a gí yaà ya gí mì Jézù.

⁵¹ Bindi Jézù gii 'vee yí máa, «Có mì lo gbí njembí lo máa ye 'ví bàkà a ña yè á ji wò?»

Káa yí gii 'visì có ji Jézù, máa, «Mbe ñbà i, si ndâ ọ ye 'ví njaanga tí.»

⁵² Káa Jézù gii 'dè có ji yí, máa, «Njè nó, tacó bà ùnje mì lo ta njembí lo 'vala wò gí.» Ngé 'do bà-i-nò ndâ ọ Bàràtíméyò gii njaanga tí gí, bindi yí gii ọ ndi Jézù tí kpokèjì.

11

Bà rì Bindi-Mbíri gí gbí gbata Jèrùzàlémè

¹ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii dooko gí gbí gbata Jèrùzàlémè gí, si ndú kù ñò muu ndâ gbata Bètífáji ta Bètánìyà, á dè ta 'bí gú náa à kù nì mítí a Gú Mbâ, Jézù gii tuu ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò,

² máa, «Yo ya gítí ndâ 'bá tí zò náa yo kù ñò ndú zò. Yo bà yee ká ká jé mítí ngbú 'viì-kècè náa 'duù jé o mì pí tí wó lá, náa à ẹ yí gí. Yo 'ví njaanga yí gí tí ji ye.

³ Káa 'bí 'duù má 'vee yo, máa, yo kù bàkà nò a yè wè, yo 'ví 'visì có ji yí éno máa, «A mbe tí ze ká 'dè có ji ze máa ze ya ta yí ji yì. Nèté mì yì kuu ta yí, à má cee gí, yì bà tuu ndi wó gí tí gí.»

⁴ Ndâ mbe tala có mì Jézù náa yí tuu ndú nò gii ya gí bà 'de ngbú 'viì-kècè náa à ẹ yí mí njekèjì sè tí kpokèjì. Káa si ndú kù gii njaanga yí,

⁵ ndâ 'bí 'duù mbe kù ọ tíyò ká gii 'vee ndú máa, «Yo kù njaanga ngbú 'viì kècè tí nò tacó yè?»

⁶ Káa ndú gii 'visì có ji ndâ 'duù tí nò ká go có tí nó náa Jézù 'dè ji ndú nò. Bindi ndâ 'duù tí nò gii si ndú 'ví njè nó ta ngbú 'viì-kècè tí nò gí.

⁷ Ndú mâ gii yee ta yí ji Jézù, ndú gii ki ndâ bongo mì ndú mí pí tí wó tacó wàa Jézù 'ví o mí pí.

⁸ Ndâ 'duù me mbè gii gò ndâ bongo mì ndú mí to tí kpokèjì. Ndâ 'bí 'duù nìndi ndú gii ki'viki ndâ kpâ, ndú gii gò mítí kpokèjì tacó bà tè duù mítí bà ɾi Jézù gí gbí gbata.

⁹ Bindi ndâ 'duù nìno mbe tè kùro Jézù nó, ta ndâ 'duù nìno mbe kù ko tàkò wó nó, gii 'bità bà tò kù ta líkí'o éno máa,

«'Vala ze 'do gbí ndâ vò o! (Òsánà!)

À ùlù yí tí mbe gí ta ɾè mì Mbe tí ndoo!

¹⁰ O tí nó náa 'bí 'viì bindi bu ndoo Dàvidè bà gí gí bà zogo 'bá tí nó nó bà dù a banga o!

Àá Mbíri, gí 'do gbíri gí bà 'vala ze á 'do gbí ndâ vo-vò o.»

¹¹ Jézù mâ gii ɾi gí gbí gbata Jèrùzàlémè gí, yí gii ndii ngé ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri mì ndâ Jùdéya. Káa yí mâ gii zeke'o jèlè to tí ndâ i 'dáá gí, ndú gii ya ta ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só gí gbí gbata Bètáníya si o ndii gí.

Mû-mbiigá mbe ɾi lá

¹² Ta 'bí yé, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù delè ndi ndú 'do Bètáníya ya gí Jèrùzàlémè, go gii bàkà yí tí kpokèjì.

¹³ Yí mâ gii nò 'bí mû-mbiigá 'do me 'dú ta kpâ tí pìrìrìi éno, yí gii ne ya gí tà mù tí nò, máa ndâ-'bí-lá yì bà 'de ndo mbiigá. Káa yí mâ gii di kà, yí gii 'de gbèe i lá.

¹⁴ Bindi yí gii je nje mítí mû-mbiigá tí nò éno máa, «'Bí 'duù káká'i 'ví zò ndo lo lá.» Ndâ mbe tala có mì wó gii 'di có tí nò náa yí 'dè nò gí.

Jézù ni ndâ mbe mà 'véle gí sè 'do gbí ndùgù 'bá-Mbíri mì ndâ Jùdéya

¹⁵ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii yee Jèrùzàlémè gí, yí gii ndii ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri mì ndâ Jùdéya. Bindi yí gii 'bità bà ni ndâ mbe kù mà ndâ i, ta ndâ mbe kù si ndâ i 'do kà gí sè. Yí delè gii 'buku ndâ ká'i mì ndâ mbe kù 'visì gùrúsù, ta ndâ mbata mì ndâ mbe kù mà ndâ kùlè, 'dáá gí mí to.

¹⁶ Yí gii ɾò ndâ 'duù tí nó mbe kù tuɾu ndâ i waaka ta gbí ndùgù kà nò 'dáá gí gí.

¹⁷ Bindi yí gii 'bità bà nìbà i ji ndâ 'duù, máa, «À wálá cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, Mbíri máa, «'Bá mì ye a bándò bà 'deke tí ndâ 'duù 'dáá gí ji ye tí Mbíri?» Káa yo gii 'visì tí bándò bà kilì ndâ kpo-kpò mbe ngbà!»

¹⁸ Có tí nó mâ gii 'va tí gbí tù ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdéya, ndú gii 'bità bà pà kpokèjì tacó bà zi Jézù. Káa gúku bà gàà 'bì ndú tí wó gii kpò ndú gí. Tacó ndâ 'duù me mbè tè a i gí tàkò bà nìbà i mì wó.

¹⁹ Ta 'dè'o mì gbèe ɾi tí nó, Jézù gii njè nó 'do Jèrùzàlémè gí.

Mû-mbiigá tí nó náa Jézù je nje mítí nó cì gí

²⁰ Ta dú'o mì 'bí yé, si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kù gii ndii ta nó, ndú gii nò mû-mbiigá tí nó náa Jézù je nje mítí nó cì gí.

²¹ Bindi mbí Piyétòrò ngé gii 'va tí có tí nó náa Jézù 'dè nó gí. Yí gii 'dè có ji Jézù máa, «Mbe nìbà i! Zeke'o zó gí! Mû-mbiigá tí nó náa wò je nje mítí nó cì gí.»

²² Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, máa, «Yo tee njembí yo mítí Mbíri.

²³ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco éno máa, 'duù má 'dè có ji 'bí gbolò gú máa, gú tí nó a 'do bándò mì wó ya gí bà 'va tí wó tà ngo, 'duù tí nó má me kpìkì-kpìkì lá, yí má ùnje gí máa, có tí nó náa yì 'dè nò bà bàkà tí gí, àá bà bàkà ji yí gí.

²⁴ À má éno, wò má yù i 'do mì Mbíri ta bà 'deke tí lo ji yí, ùnje máa Mbíri bà je i tí nó ji wò gí, bindi wò bà 'de i tí nó gí.

²⁵ Káa ta o tí nò náa wò má kù rò tíyò kù 'deke tí lo jì Mbírì, 'bí vò i má kuu gbí njembí lo gítí 'bí 'duù, wò 'ví je à-cee-gí jì 'duù tí nò, tacó Bu lo tí Mbírì á gbírì 'ví je ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì lo.

²⁶ Káa wò má si có gítí ndâ vò i mì ndâ 'bí ka lo mí to lá, Bu lo á gbírì delè bà si có gítí ndâ vò i mì lo mí to wálá.»

Bà 'vee 'vé gítí rẹ mbe je wotí jì Jézù

²⁷ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gii gii ndi ndú káká'i gí Jèrùzàlémè. Káa si yí kù gii nò nó ta gbí ndùgù 'bá-Mbírì, ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndú gii gii gí mì wó,

²⁸ Bìndi ndú gii 'vee yí, máa, «Wò kù bàkà ndâ kpo-kpò serè tí nò ta wotí mì ña yè? A 'di ká je wotí bà bàkà ndú á jì wò?»

²⁹ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «Ye kpónó bà 'vee yo ta 'vé gbaànjé cuki. Yo má 'visì có á jì ye gí tàkò 'vé mì ye nò gí, ye 'ví gii nì rẹ 'duù tí nò náa ye kù bàkà ndâ i tí nò ta wotí mì wó nò jì yo.

³⁰ 'Vé mì ye jì yo éno máa: a 'di táánò ká je wotí bà caka tí ndâ 'duù jì Jòvànì? A Mbírì wèè, a ndâ 'duù ká je wotí tí nò jì yí? Yo nì rẹ 'duù tí nò jì ye má kózò gi.»

³¹ Káa ndú gii 'bità bà 'viiki gbí có tí nò gbí òkò tí ndú, máa, «Ndoò má 'dè có éno máa, Jòvànì 'de wotí tí nò 'do mì Mbírì, yí bá gii 'vee ndoo éno máa, káa tacó yè káa ndoo ùnje gítí ndâ i tí nó náa yì kù bàkà nó lá?»

³² Káa delè gúku bà gii 'visì có jì yí éno máa, Jòvànì 'de wotí tí nò 'do mì ndâ 'duù gii kpò ndú gí, tacó ndâ 'duù 'dáá gí ùnje gí máa, Jòvànì táánò a mbe 'dòkò có mì Mbírì.

³³ Tacó éno ndú gii 'visì có jì Jézù, máa, «Ze ñò bà lá.»

Bìndi Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «À má éno, ye delè bà nì rẹ mbe je wotí bà bàkà ndâ i tí nò jì ye nò jì yo wálá.»

12

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ 'bí mbe bàkà nèté

¹ Ta o tí nò, Jézù gii 'bità bà 'de có jì ndâ 'duù gbí lòkò'bò éno máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii rọ níjì mû-nèbítì mì wó, yí gii bàkà ndùgù gí tàkò, yí gii duu guù bà pee nèbítì mí gbí, yí gii duu cèléngé mí gbí. Bìndi yí gii kaa ndâ 'bí 'duù mí gbí, máa, ndú bàkà nèté gítí nèbítì mì yì, wàa ndâ yí 'ví njèè gbí i 'do gbí níjì go ñìnó náa à tí nó ta ndú. Ndú mâ gii 'vii có ta ndú cee gí, yí gii njè nó ya gí gbí tende muu to.

² «O bà kili ndâ i 'do gbí níjì mâ gii gí gí, mbe níjì tí nò gii tuu 'bí bòò mì wó gbaànjé jì ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà nèté gbí níjì mì wó nó tacó ndâ bà i ñìndi wó.

³ Káa ndâ mbe nèté tí nò gii zèè bòò tí nò, ndú gii gbì yí, bìndi ndú gii mòkò yí 'do gbí níjì gí sè ta kùnga 'bí wó.

⁴ Mbe níjì tí nò gii tuu 'bí bòò mì wó káká'i. Káa ndâ mbe nèté tí nò gii gbì muu wó di gí. Ndú delè gii bàkà ndâ i-nô mítí wó me gbolò.

⁵ Mbe níjì tí nò mâ gii tuu bà ta'ò bòò mì wó, ndâ mbe nèté tí nò gii zì yí gí. Sè ndâ 'bí tú mì mbe níjì tí nò náa yí gii tuu ndú bìndi ñìnò, ndâ mbe nèté tí nò gii gbì ndâ 'bí gbí-gbì, ndú gii ziki ndâ 'bí zíkí-ziki.

⁶ Sè 'duù mì wó gii dù ká gbaànjé, náa yí gii tuu jì ndú tí ndòngbú 'duù, a gbèè 'viì mì wó náa yí zè yí nìkì ta njembí wó gbaànjé, ta bà koṛo có éno máa, ndú bà te duù mítí 'viì mì yì nò gí.

⁷ «Káa ndâ 'duù tí nò mâ gii ñò 'viì mì 'dakò tí nò kèjì, ndú gii toko có gbí òkò tí ndú, máa, «Njìzò a mbe mbelè tí nó ká kèjì zò. Ndoò zì yí gí, tacó wàa mbelè tí nó 'ví dù tí ñìndi ndoo.»

⁸ Ndú bà-i-nò giì kili mítí 'viì tí nò, ndú giì zi yí gí. Bìndi ndú giì ja ku wó gí sè 'do gbí njí.

⁹ «Mbe njí tí nò kpónó bà bàkà a ña yè? Yí bà ziki ndâ mbe nèté tí nò gí, bìndi yí giì kaa ndâ 'bí ngú mbe nèté mí gbí njí tí nò.

¹⁰ Yo 'deke có tí nò gbí wáràgà mì Mbíri nò lá? Có tí nò máa, <Díí tí nò náa ndâ mbe bì 'bá bè gí nò ká gí tí kpédélé díí bà sè tà 'bá;

¹¹ ñinó a i ñinó náa a Mbe tí ndoo ká bàkà ,
káa nje ndoo 'dèè gítí bà zeke gí.>

Yo jé 'deke có tí nò lá?»

¹² Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdèyà má giì 'di lòkò'bò tí nò, ndú giì nò ni gí máa, Jézù kù lòkò'bò có tí nò a i gítí ndâ yì. Káa gúku bà zèè yí giì kpò ndú gí, tacó ndâ 'duù ta o tí nò me mbè. Tacó éno, ndú giì nje nò si yí mí to.

Bà gò i mì ndâ Jùdèyà jì Ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò

¹³ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdèyà giì tuu ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù kpolo tí tàkìì mì ndú ta ndâ 'bí mbe kù tè gí tàkò có mì Èròdè tacó bà zèè ngo nje Jézù.

¹⁴ Ndâ 'duù tí nò giì 'vee Jézù, máa, «Mbe nìbà i, ze nò ni gí máa, wò a mbe 'dè yúcó, wò cì gúku tí 'bí 'duù gbaànjé lá, wò delè 'vee bà éno máa, ñinó a gbolò 'duù, káa ñinó a lúkúfà 'duù nò, jé lá. Wò kù nìbà có mì Mbíri jì ndâ 'duù 'dáá gí ká ta njembí lo gbaànjé. Wò koṛo có máa, a yúcó tacó tí ndoo tí ndâ Jùdèyà bà gò i jì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò? Ze gò i jì yí, wèè, ze gò lá?»

¹⁵ Káa Jézù giì nò ni gí máa, ndâ 'duù tí nò gí gí tí yí ta ngiño. Tacó éno, yí giì 'visì có jì ndú máa, «Yo kù 'dè ngo muu có jì ye tacó yè? Yo tala bà tù ña gùrúsù tí nò á mì yo nò jì ye, wàa ye 'ví nò gi.»

¹⁶ Ndú má giì tù 'bí ña gùrúsù mì ndú nò gbaànjé, náa ndú kù ni mítí a dìnàri, jì Jézù gí, Jézù giì 'vee ndú, máa, «À ka mí gbí gùrúsù mì yo nò a cè kózò tí 'di nò?»

Káa ndú giì 'visì có jì yí máa, «À ka a cè kózò tí ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò.»

Yí giì 'vee ndú káká'i máa, «Káa à cu mí gbí nò a rẹ 'di?»

Káa ndú giì 'visì có jì yí, máa, «À cu a rẹ ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò.»

¹⁷ Bìndi Jézù giì 'visì có jì ndú máa, «Yo dele ndi ndâ i mì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò jì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò, wàa yo 'ví dele ta ndâ i mì Mbíri á jì Mbíri.» Bìndi nje ndú 'dáá gí giì 'dèè gítí có mì Jézù nò gí.

Bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú

¹⁸ Bìndi ndâ 'bí ña ndâ Jùdèyà mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá, ta rẹ ña ndú a ndâ Sàdùkáyò, giì 'vee Jézù máa,

¹⁹ «Mbe nìbà i, Mòze cu jì ze mí gbí wáràgà mì wó máa, 'duù má kò niì, káa ku giì je yí si ndú jò ta niì tí nò lá, ná'vindí 'duù tí nò 'ví zèè 'bì nawù ku bìndi wó, tacó bà jò rẹ ná'vindí wó.

²⁰ Káa ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'viì-'dakò náa nawu ndú jò ndú ta bà muu ndú vò-nje só giì kò niì, bìndi ku giì je yí si ndú jò ta niì tí nò kálásè.

²¹ 'Bí ná'vindí ku tí nò giì zèè 'bì nawù ku á bìndi wó. Ndú delè giì jò ta niì tí nò lá, bìndi yí giì cee gí. Bà ta'ò 'duù giì zèè 'bì niì tí nò, káa ndú delè giì jò ta yí lá.

²² 'Duù ñinó má zèè 'bì niì tí nò á bìndi ku ná'vindí wó, yí cì ká sínò; 'duù ñinó má zèè 'bì wó, yí cì ká sínò, kpòò yee tí o tí nò náa ndâ 'viì-'dakò tí mò vò-nje só gbí yí mì nawu ndú 'dáá gí giì tè rì á cikii gbèè niì tí nò gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, ku delè giì ruka ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, káa gbèè 'duù á 'do gbí òkò tí ndú mbe jò ta yí wálá. Bìndi niì giì cì tí ndòngbú 'duù gí tàkò ndú.

23 À má ta o bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú wúnò, ndú má gii 'vala ndi ndú gí, niì tí nò bà gii du tí niì mì 'di á 'do gbí òkò tí ndú? Tacó ndú 'dáá gí kò yí gí.»

24 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «À nò me nderè bà gii'o mì yo ká nò lá? Náa yo 'di tí ta gbí ndâ có tí nó náa à cu mì Mbíri nó lá nò? Yo delè gii nò tí ta wotí mì Mbíri ni lá nò!

25 Tacó bìnidi bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, ndâ 'dakò ta ndâ niì káká'i bà kò tí ndú wálá, tacó ndú bà gii du go ndâ basilì mbe kú nò tú mì Mbíri.

26 «Káa à má gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, yo 'deke có gítí bè'i tí nó mbe kú doo nó gbí wáràgà mì Mòze lá? Mbíri ta o tí nò gii 'dè có ji Mòze máa, <Ye a Mbíri mì Àbiráámò, ye a Mbíri mì Ìzákò, ye a Mbíri mì Jákóbè.>

27 Káa ndâ Àbiráámò, ta Ìzákò, ta Jákóbè cì sàà si à dooko gítí bà jò Mòze kálásê. Káa Mbíri gii 'dè có tí nò ji Mòze tacó bá tubà éno máa, ndú kú 'vala kálásê. À má éno, Mbíri me Mbíri mì ndâ ku lá. Yí a Mbíri mì ndâ 'válá. Káa có mì yo máa, 'válá bìnidi ku wálá nò, co ngé to gí.»

Kpóló-kpolo có gbí òkò tí ndâ có mì Mbíri 'dáá gí

28 Bìnidi 'bí gbolò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà mbe kú sè tù wó ta o tí nò gítí bà tò kponje mì ndâ Jézù ta ndâ ka wó, má gii 'di ndâ bà 'visì có mì Jézù ji ndú 'dáá gí ká dú, yí gii 'vee Jézù máa, «Kpóló-kpolo có gbí òkò tí ndâ có mì Mbíri 'dáá gí a có ngàyi?»

29 Káa Jézù gii 'visì có ji yí, máa, «Ìjìnó a có mì Mbíri mbe kpolo co tí ndâ 'bí có mì wó 'dáá gí:

<Yo sè tù yo, ákoo ndâ Ìziriyèlì.

Mbe tí ndoo tí Mbíri ká gbaànjé.

30 Yo zè Mbe tí yo tí Mbíri mì yo nìkì ta njembí yo gbaànjé,

ta lilí yo gbaànjé,

ta bà koro có mì yo gbaànjé,

ta wotí mì yo 'dáá gí.>

31 «'Bí kpóló-kpolo có mì Mbíri a nìnó, máa,

<Wò 'ví zè ndâ 'bí ka lo nìkì ká go nìnó náa wò kú zè ta 'dóó tí lo nìkì maa nô.>

'Bí có mì Mbíri káká'i mbe me gbolò ndii ndâ có tí nò sósò'ò nò gí wálá.»

32 Mbe nìbà i tí nò gii 'visì có ji Jézù máa, «Wò 'dè a yúcó, Mbe nìbà i. Có mì lo náa wò 'dè éno máa, Mbíri ká gbaànjé, 'bí Mbíri bìnidi wó káká'i wálá, à káa yí nò, a cèe yúcó.

33 Bà zè yí nìkì ta njembí 'duù gbaànjé, (ta kóró-koro có mì 'duù gbaànjé,) ta wotí mì 'duù 'dáá gí, ta bà zè 'bí ka tí nìkì á go bà zè 'dóó tí 'duù nìkì, a ndâ kpóló-kpolo có mbe ndii ndâ bà doo ngúwu ndâ nò ta ndâ bà waa mbelè ji Mbíri gí.»

34 Jézù mâ gii nò éno máa, bà 'visì có mì 'dakò tí nò a bà 'visì có mì mbe 'di gbí-o, yí gii 'dè có ji yí máa, «Wò me 'dú 'do tí 'bá tí nó náa Mbíri kú zogo nó lá.»

'Do bìnidi nìnò, 'bí 'duù káká'i mbe gii yeeke tí wó ta bà 'vee gbí nje Jézù wálá.

Bìnidi-Mbíri me káa 'viì mì Dàvidè cuki lá, yí delè a mbe tí Dàvidè

35 Ta o tí nò si Jézù kú nìbà i ji ndâ 'duù á gbí ndugù 'bá-Mbíri, yí gii 'vee ndú máa, «Ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà kú 'dè có máa, Bìnidi-Mbíri a 'viì mì Dàvidè ta kpokèjì ngàyi?

36 À sé a Dàvidè táánò ta nje wó ká kò-kò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri, máa,

<Mbíri 'dè có ji Mbe tí ye máa,

«Kí tí lo gbí kù'bì mì ye di tí o tí nó náa

ye bà gii bàkà ndâ ku'di mì lo tí ndâ i-tà-tàmà mì lo,» nó.>

³⁷ «Káa Dàvídè ta nje wó má kù nì mítí Bìndi-Mbíri a <Mbe tí ye,> Bìndi-Mbíri bà gi dù tí 'viì mì Dàvídè ta ña kpokèjì ngàyi?»

Káa ndâ 'duù me mbè gi sè tù tí có tí nò ta pétékè tàkòcò ndú, wàa yí 'ví 'dè ta gbí có tí nò ngbàrángà'i ji ndâ yì.

Jézù ñonoko ndâ kpo-kpò mbe nibà i mì ndâ Jùdèyà

³⁸ Si Jézù kù nibà i ji ndâ 'duù, yí gi kpo-gbí-tà-tù ndú máa, «Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ kpo-kpò mbe nibà i mì ndâ Jùdèyà mbe kù dù ta go bà yuu ndâ banga bòngò, ta go bà si ndâ 'duù 'ví te duù mítí bà 'vee ndú á go bà 'vee ndâ gba ta ndi tí ndâ bándò 'véle.

³⁹ Ndú má ya gítí ndâ bándò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri tacó bà ùlù Mbíri, ta ndâ kpo-kpò bándò bà kili ndâ 'duù gí bà zò i, à tí ndú delè káa go bà ki tí ndú pí ndâ kpédélé mbata tí nó náa à paka mí kùro ndâ 'duù nò.

⁴⁰ Ndú zò ndâ i mì ndâ nawù ku mii gí. Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ tó 'duù ta 'vére bà dù kù ùlù Mbíri too yé, ta ri, too yé, ta ri, káa Mbíri bà waa có mítí ndú ta wotí ká tí .»

Bà gò i mì 'bí nawù ku

⁴¹ Káa si Jézù kù ki tí wó á seè bándò bà gò i mì ndâ 'duù ji Mbíri á gbí ndùgù 'bá-Mbíri, yí gi ñò ndâ 'duù me mbè kù gò i.

⁴² Mâ gi zeke'o, 'bí nawù ku tí mbe yé gi gí bà gò ndâ ñi gùrusù sósò'ò, náa à má toko ndú, ndú bà gi tí girísì gbaànjé.

⁴³ Jézù mâ gi ñò i tí nó náa nawù ku tí nó bàkà nò, yí gi tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó. Bìndi yí gi 'dè có ji ndú, máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, nawù ku tí nó tí mbe yé nò, gò i me gbolò ndii ndâ 'duù 'dáá gí.

⁴⁴ Tacó ndâ mbe kpo-kpò i gò káa nje mèlè ndâ i tí nó náa à kuu mì ndú nò. Káa nawù ku tí nó, tí mbe yé ta 'bí i mì wó wálá nò, gò 'dáá nò a làmbu ñinó náa yí kù lí mítí nò.»

13

Jézù 'dè có gítí o bà gi ki'viki 'bá-Mbíri

¹ Si Jézù kù co 'do gbí ndùgù 'bá-Mbíri gí sè, 'bí mbe tala có mì wó gbaànjé gi zeke 'bá-Mbíri, bìndi yí gi 'dè có ji yí máa, «Zeke'o zó gi, Mbe nibà i! A ña ndâ kpo-kpò díi yè náa a bì ta ndâ 'bá tí zó ká zó!»

² Káa Jézù gi 'visì có ji yí máa, «Wò wálá ñò ndâ kpo-kpò 'bá tí zó gí? Gbèe díi bà gi dù pí ka wó wálá. À bà gi ki'viki ndú lú'bu-lú'bu gí to.»

³ Jézù gi ya gí pí Gú Mbâ, bìndi yí gi ki tí wó tù gbíro wó mò gítí 'bá-Mbíri. Bìndi ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvànì, ta Àndèréyà, gi 'vee yí si ndú ta kpéetí ndú máa,

⁴ «Nì o bà bàkà tí mì i tí nó ji ze. Ze bà ñò o bà bàkà tí mì ndâ i tí nó ni mítí yè?»

Jézù 'va-gbí-tù ndâ tú mì wó á gítí o bà gi ndòngbú o

⁵ Bìndi Jézù gi 'bità bà 'dè có ji ndú, máa, «Yo kpolo tí yo, tacó wàa 'bí 'duù 'ví eendi yo lá.

⁶ Tacó ndâ 'duù me mbè bà gi waaka có ta rẹ ye; 'duù ñinò bà dù káa o gí yaà máa, <Ye a yí>. Ndú bà gi eendi ndâ 'duù me mbè.

⁷ «Káa yo má 'di có ndâ kpo-kpò gó, ta ndâ bà fini có gítí ndâ kpo-kpò gó, yo 'ví ci gúku lá, tacó ndâ gó tí nó 'dáá gí bà gò tí gí, káa ndòngbú o kálásè.

⁸ Tacó ta o tí nó ndâ 'duù 'do muu to kè'bì bà kaa ya gí bà tè ndâ 'bí ka ndú ta gó. Ndâ kpo-kpò gba bà gi tè ndâ 'bí ka ndú ta gó. To bà gi tanga tí, tí ndâ bándò me mbè. Ndâ 'duù bà gi zò go. Káa ndâ i tí nó 'dáá gí káa bà 'bità gó-káyì sínò.

9 «Káa yo 'ví kpolo tí yo, tacó ndâ 'duù bà giù ya ta yo gí gbí ngbàngà mì ndâ Jùdèyà. Áá bà giù gbì yo ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbírì; yo bà giù rò tíyò á kùro ndâ kpo-kpò tùù, ta ndâ kpo-kpò gba á muu ye. Yo bà giù 'vanda ndi ndâ có tí nó táánò náa yo 'di 'do gbí nje ye nò. Yo delè bà giù 'dè có gítí ndâ i ñinó náa yo táánò ò ye kù bàkà ndú nò.

10 Káa yo kpédélé'i bà ma a Banga-Ngú-Có mì ye á ji ndâ 'duù á muu to tí nó 'dáá gí má kózò gí.

11 «Ta o tí nò, à má kù zèè yo ya tí gí gbí ngbàngà, yo 'ví si bà yeeke tí yo ta bà koṛo có máa, yo bà 'dè mí kà a có yè wè nò mí to; yo 'ví 'dè káa ña có ñinó mbe gí gí gbí muu yo nò. Tacó ta o tí nò à me yo ká kù 'dè có lá, a Bèri-mì-Mbírì ká bà 'dè có.

12 «Ta o tí nò, ndâ 'duù bà sù tàmuu ndâ ná'vindí ndú ji ku, bu 'viì bà sù tàmuu 'ví mì wó ji ku, ndâ 'viì bà giù sogo ndâ mbe jò ndú, ndú delè bà giù sù ndú ji ku;

13 delè ndâ 'duù bà giù sogo yo tacó tí ye. Káa 'duù ñinó mbe zèè njembí wó yee tí ndòngbú ndâ i tí nó ká bà 'de 'vala ñinó mbe cee lá nò.

14 «Káa ta o tí nò, yo má ò ndâ vò 'duù kù gbètèkè 'bá-Mbírì nó, (mbe kù 'deke i tí nó 'ví 'di gbí éno máa), ndâ 'duù Jùdèyà 'ví ì ngèlè ya gí pí ndâ nja-njà gú.

15-16 Ndâ i tí nó má gbo yo mítí 'bí bàndò, yo 'ví dele ndi yo ya gí 'bá tacó bà kaa ndâ i mì yo lá.

17 Káa a ña vò pá yè ká tí ndâ mbe nakáyì, ta ndâ niù ñinó náa ndâ 'viì mì ndú nje kí gbí ndâ o tí nó ká éno!

18 Yo 'deke tí yo ji Mbírì máa, i tí nó 'ví bàkà tí me ta bembìlì lá.

19 Tacó gbí ndâ sili tí nó, ndâ 'duù bà giù mbu ña 'bí bà mbu ndò ta ña jé mbe bàkà tí lá 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó mì Mbírì di tí kpónó, delè ta ña káká'i bà bàkà tí wálá.

20 «Dóo Mbe tí ndoo tí Mbírì táánò má ja tí ndâ sili tí nó gí to lá, gbèè 'duù bà dù wálá. Káa yí ja tí ndâ sili tí nó a i tacó tí ndâ 'duù tí nó náa yí ɾuka ndú gí nò.

21 «À má éno, 'bí 'duù má giù 'dè có ji yo, máa, <Yo zeke'o gi, Bìndi-Mbírì kuu nò!> wálá máa, <Yo zeke'o, yí zò!> yo 'ví ùnje gítí lá.

22 Ta o tí nó ndâ sù bìndi-Mbírì, ta ndâ sù mbe 'dòkò có mì Mbírì bà oloko kù bàkà ndâ i, ta ndâ seṛè, tacó bà gíri kpokèjì mì ndâ 'duù tí nó náa Mbírì ɾuka ndú gí nó, náa ndú má 'de kpokèjì gítí ndú gí nò.

23 «A má éno, yo kpolo tí yo, tacó ye kpo-gbì-tà-tù yo gítí ndâ i tí nó bà giù bàkà tí nó 'dáá gí, gí.

24 «Káa gbí ndâ sili bìndi ndâ vo-vò o tí nó, ɾo ɾi bà giù 'di gí, pí bà giù tòngbaà wálá,

25 ndâ yìi bà giù 'duku gí to 'do gbírì, ndâ i gbírì 'dáá gí bà giù ngaka tí ndú.

26 Bìndi ndâ 'duù bà giù ò 'Viì-mì-'Dakò kù gí co gbí ndâ kùlù mù ta di gbí tí wó, kù tòngbaà ngbézé-ngbeze-ngbèzè.

27 Bìndi yí bà giù tuu ndâ basìlì mì Mbírì cee muu to tí nó 'dáá gí, gí bà kili ndâ 'duù ñinó náa Mbírì ɾuka ndú gí nó 'do gbí ndâ gulú-gulù to yee tí gulú-gulù ɾi.

28 «Yo kpolo ɾo yo mítí mù-mbiigá, ta o tí nó náa yí má kù tù ngú dó kpá, yo ò ngé ni gí máa, bembìlì dooko jé'déé gí.

29 Go éno delè, ta o tí nó náa yo má ò ndâ i tí nó náa ye 'dè có gítí ndú nó kù bàkà tí, yo 'ví koṛo muu yo éno máa, o bà gí 'Viì-mì-'Dakò dooko gí.

30 Ye kù 'dè có ji yo ta yúco, máa, ndâ i tí nó 'dáá gí bà bàkà tí kùro bà mì ndâ 'duù tí nó kpónó mbe kù 'vala muu to tí nó nó gí.

31 Ndâ gbírì ta to tí nó bà mì gí, káa ndâ có mì ye bà mì wálá.

32 «Káa à má gítí ndâ 'dóo ɾi tí nó, ta 'dóo o tí nó, gbèè 'duù mbe ò ni wálá, kpèti káa ndâ basìlì mbe kù nò tú mì Mbírì á gbírì, kpèti káa 'Viì-mì-Mbírì, gbèè 'duù jé mbe ò ni wálá. À káa Bu ye cuki ká ò ni .

³³ À má éno, yo dù tí zò'o. Yo 'ví kpolo tí yo, tacó yo jé jí bà ò maa, o tí nò bà gí ta o ngayi wè, nò wálá.

³⁴ O tí nò bà gí go 'duù mbe ya jí muu njà nó. Yí njè nó 'do 'bá si ndâ i mì wó á jì ndâ bòò mì wó, maa ndú 'ví kpolo tí ndú, bòò ònò ká ta bà nèté mì wó, 'bí ká ta ònòndi wó. Bìndi yí gii 'dè có jì mbe kpolo tí njekèjì maa, yí dù tí zò'o.

³⁵ À má éno, yo dù tí zò'o, tacó yo ò o tí nó náa mbe 'bá bà gí tí nó ni lá. Yí bà gí si ndâ 'duù á njewu? Yí bà gí ta kpo-gb'í'o? Yí bà gí ta bà kò-kò mì nguù? Yí bà gí si yé kú wèlè tà rì?

³⁶ Yí má yee kpàtaràkà gí, yí 'ví 'de yo á tí zò'o.

³⁷ Có tí nò náa ye 'dè jì yo nò, ye 'dè jì ndâ 'duù 'dáá gí: <Yo dù tí zò'o!> »

14

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà pà kpokèjì gítí bà zèè Jézù

¹ Ta o tí nò sè sili ká só gítí o bà bàkà tàkii o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri, ta tàkii bà ci 'Dè-kò. Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri ta ndâ kpo-kpò mbe nibà i mì ndâ Jùdéyà kú gii pà kpokèjì bà zèè Jézù á tàbèngii tacó bà zi yí.

² Ndú jè ta bà zèè yí gbí ngbà tacó ndú kú cì gúku maa, ndâ yí má zèè yí gbí ngbà rì á ta gbolò o tí nó, ndâ 'duù bà bàkà wo.

'Bí nù toṛo bàà mítí Jézù gbí gbata Bètáníyà

³ Ta o tí nò si Jézù kú zò i gbí gbata Bètáníyà á 'bá mì 'bí 'dakò ta rẹ wó a Sìmonè, náa à kú nì mítí wó a «mbe cì,» 'bí nù gii gí ta banga pò bàà náa à ònòkò ta 'bí ò banga pò i ta rẹ a nàràdì gbí dúlàngà. Bìndi nù tí nò gii kì mīri dúlàngà bàà tí nò gí, yí gii yee bàà tí nò 'dáá gí mítí muu Jézù.

⁴ Káa ndâ 'bí 'duù ònò mbe ò i tí nò náa nù tí nò bàkà nò gii 'bità bà 'dè ngùrù-ngùrù có go'i ta kpo tàkòcò gítí nù tí nò, maa, «À kpónò volo gbí bàà tí nò tacó yè?»

⁵ Áá kùtáà bà sì pò bàà tí nò á ta gbolò gùrúsù ndii dínàri 300 gí, wàa à 'ví ko ta ndâ mbe yè.»

⁶ Jézù má gii 'di có tí nò náa ndâ 'duù tí nò kú fiini nò, yí gii tè ọ wó gítí ndú. Bìndi yí gii 'dè có jì ndú maa, «Yo si nù tí nò mí to. Yo kú pèè mbí wó tacó yè? Yí bàkà jì ye a banga i.

⁷ Ndâ mbe yè ta o 'dáá gí kuu gbí òkò tí yo. Go bà bàkà nambeè jì ndú má kuu tí yo, yo bà bàkà ta o mì yo mbe nìkì tí yo gí. Káa à má gítí ye, yo bà 'de ye ta o 'dáá gí wálá.

⁸ Yí bàkà nò a bà wotí ònòndi wó. Yí toṛo nò a bàà bà duu ye mítí ye.

⁹ Ye kú 'dè có jì yo ta yúcó maa, bàndò náa à má ma Banga-Ngú-Có mítí muu to tí nó gí, à delè bà kọro có tí nù tí nó ta bà dítà i tí nó náa yí bàkà nó gí.»

Júdà ba ngbù Jézù

¹⁰ Bìndi Júdà Ìsikàriyótè, tí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù muu 'bì-nje só, gii njè nó ya jí mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà, tacó bà ba ngbù Jézù jì ndú.

¹¹ Ta bà 'di có tí nò, tàkòcò ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà gii peteke gítí Júdà ngé ndii gí. Bìndi ndú gii cì yí maa, ndâ yí bà ko mboo nèté mì wó nò jì yí ta gùrúsù. Bìndi Júdà gii delè ndi wó ya jí bà pà tó kpokèjì bà zèè Jézù jì ndú.

Bà 'viindi tí gítí gbolò o bà ci i

¹² Káa ta o bà 'bità ndâ sili mì gbolò o bà bàkà tàkii mì rì bà ci 'Dè-kò, si à waa mbelè 'vi-rómbo gítí o bà bàkà tàkii mì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri gí, ndâ

mbe tala có mì Jézù gii 'vee yí gítí bándò ònó náa mbe nìkì tí wó, tacó wàa, ndâ yì 'ví ya gí bà 'viindi jì ndâ yì ta ndú tacó bà zò i-cí-ci mítí .

¹³ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú ta bà tuu ndâ 'duù sósò'ò 'do gbí òkò tí ndú, máa, «Yo ya gí gbí gbata; yo má yee kà, yo bà 'de 'bí 'dakò kù te ngo gbí kàrà; yo 'ví ɾu ndi wó.

¹⁴ 'Bá tí nó náa yí bà ɾì gítí nó, yo 'ví ya gí bà 'vee mbe 'bá tí nò, máa, «A mbe nìbà i ká tuu ze máa, ze gí gí bà 'vee wò máa, 'bá wíɾi tacó tí ngòó, tacó wàa, ndâ yì 'ví gí gí bà zò i-cí-ci mítí á ta ndâ mbe tala có mì yì wè?»

¹⁵ Bìndi yí bà túbà gbolò soɾo náa à 'viindi bándò mí kà sàà gí jì yo. Nò gí, yo 'ví bàkà i-zó-zò mí kà á jì ndoo.»

¹⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii njè nó ya gí gbí gbata, ndú gii 'de ndâ i kà jé ká go có tí nó náa yí 'dè jì ndú nò. Bìndi ndú gii 'viindi ndâ i-cí-ci kù ù ta ndi wó.

Ndòngbú bà zò i mì Jézù

¹⁷ 'Dê'o mâ gii gí gí, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só gii ya gí gbí gbata tí 'bá tí nó náa à 'viindi tà'i mítí kù ù ta ndi ndú nò.

¹⁸ Káa si ndú kù zò i, Jézù gii 'dè có jì ndú máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco, máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo bà gii ba ngbù ye gí. 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo mbe kù zò i ta ye kpónó gbí ká'i.»

¹⁹ Ta bà 'di có tí nó ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gí gii dù zuku-zùkùù. Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee yí gbaànjé-gbaànjé, máa, «À 'ví dù a ye? À 'ví dù a ye?»

²⁰ Káa Jézù gii 'visì có jì ndú, máa, «A 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo a muu'bi-nje só nò. 'Bí 'duù mbe kù too yâ ta ye 'do gbí gbèe ká'i.»

²¹ Ìyoo. À dú káa yúco, 'Viì-mi-'Dakò bà gii ya gí nje ku mì wó á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mí Mbíɾi sàà éno máa, yí bà gii cì gí nò gí. Káa 'duù tí nó mbe ba ngbù 'Viì-mi-'Dakò nó ká bà gii mbu . À ngbá nìkì táánò káa bà jò yí lá.»

²² Káa si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kálásè kù zò i, yí gii je kù kò, bìndi yí gii ùlù Mbíɾi, yí gii ki'viki gbí kù kò tí nó, bìndi yí gii kaa jì ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo je , ònó a dè ye.»

²³ Bìndi yí gii zèè 'visì nèbítì, yí mâ gii ùlù Mbíɾi gí, yí gii je jì ndâ mbe tala có mì wó, ndú 'dáá mâ gii njù gí, yí gii 'dè có jì ndú máa,

²⁴ «Ìjìnó a mbelè ye, tí mbelè bà njù mùkà mì Mbíɾi, àá bà yee to tacó tí ndâ 'duù me mbè.

²⁵ Ye kù 'dè có jì yo ta yúco, máa, ye káká'i bà njù i ta yo wálá yee tí ɾi ngú bà njù mì ndoo ta ndoo á gbí 'bá tí nó náa Mbíɾi kù zogo nò.»

²⁶ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii cè cè á bìndi i-zó-zò gí, ndú gii njè nó kù ya gí pí Gú Mbâ.

²⁷ Káa si ndú a muu nó á kpokèjì, Jézù gii 'dè có jì ndú, máa, «Yo bà gii 'vaaka 'do tí ye, á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíɾi éno máa, «Ye bà gii gbì mbe gbà rómbo, bìndi ndâ rómbo bà gii 'vaaka gí,» nò.

²⁸ Káa kpètí ká éno, ye bà gii ya gí kùɾo gí bà ùndi yo mí Gàliléyà á bìndi bà 'vala ndi ye á 'do gbí muu'dú ye.»

²⁹ Káa Piyétòrò gii 'visì có jì yí, máa, «Kpètí sè ndâ 'bí 'duù 'dáá má oloko 'do tí lo gí, ye jé gí bà o 'do tí lo wálá.»

³⁰ Káa Jézù gii 'visì có jì Piyétòrò, máa, «Ye kù 'dè có jì wò ta yúco, máa, wúnó ta bèbìlì tí nó, á kùɾo bà kò-kò mì ngùù ta bà só, wò bà 'boo ye ta bà ta'ò.»

³¹ Káa Piyétòrò gii 'visì có jì Jézù ta njembí wó gbaànjé, máa, «À kpètí má káa ku, à nìkì éno máa ku tí nó 'ví zì káa 'dóó ye gí, á co tí bà o 'do tí lo mì ye.» Bìndi sè ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù 'dáá gí gii 'dè jì yí káa gbèe ɾa có mì Piyétòrò nò.

Jézù ya gí Jètisémánè

³² Bìndi ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ giì yee gbí 'bí làmbu wúngbó jìlì náa à kù ni mítí a Jètisèmánè, Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Yo dù nò, wàa ye 'ví ya gí bà 'deke tí ye ji Mbírì.»

³³ Bìndi yí giì ɾuka ta yí 'do gbí òkò tí ndú káa ndâ Piyétòrò, ta Jákòmò, ta Jòvání. Ndú mâ giì yèè ta ndú gí ndiì 'do tí sè ndâ 'bí ka ndú gí, gbí diì wó giì dù kù me máákà, delè tàmuu wó giì 'bità bà ji gí.

³⁴ Bìndi yí giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó tí nò ta'ò nò náa yí ɾuka ndú nò, máa, «Sé'i yè gbí njembí ye dè gí mì ku. Yo dù bà-i-nò, wàa yo 'ví kpolo tí yo.»

³⁵ Bìndi yí mâ giì yèè ndi wó 'do tí ndú á gí ndiì gí, yí giì 'bu gbíro mí to, bìndi yí giì 'bità bà 'deke tí wó ji Mbírì, máa, 'bí kpokèjì má kuu, yí 'ví ndo co tí 'do kùro o tí nó kù giì nó gí.

³⁶ Máa, «Àbá, àa Bu ye, kpokèjì gítí ndâ i 'dáá gí kuu mì lo. Si ye mí nje gbolò vò có tí nó náa à bà giì waa mítí ye nó lá. Káa wò 'ví me éno 'do ká gbí 'dóó có mí lo gbí muu lo, me 'do gbí có mì ye lá.»

³⁷ Bìndi yí mâ giì dele ndi wó gí mì ndâ mbe tala có mì wó tí nó ta'ò nó, yí giì 'de ndú tètì gí. Bìndi yí giì 'dè có ji Piyétòrò, máa, «Simónè, wò kù tètì a ɾi wàa? Yo ni bà dù tí zò'o njí'díí lá?

³⁸ Yo kùtáa bà dù tí zò'o, wàa yo 'ví 'deke tí yo ji Mbírì, tacó ndâ vò i 'ví tala yo lá. À dú káa yúco, go bà bàkà tó i dú kuu gbí njembí yo, káa wotí tí yo gí tàkò wálá.»

³⁹ Bìndi yí giì dele ndi wó káká'i ya gí bà 'deke tí wó ji Mbírì ká go kpédélé nìno.

⁴⁰ Yí mâ giì dele ndi wó káká'i gí mì ndâ mbe tala có mì wó, yí giì 'de ndú mì ta ɾi gí. Bà 'dè có mì ndú ji yí giì kpò ndú gí, tacó ndú ta o tí nó káa cee ku ndú ku ta ɾi.

⁴¹ Gbí bà ta'ò bà gí yí, yí giì 'dè có ji ndú, máa, «Yo tètì kpónó, yo 'ví tètì wo yo. Bà cee gí. À kpónó nó a o bà dò 'bì tí 'Viì-mì-'Dakò mí 'bì ndâ mbe bèè ɾo Mbírì.

⁴² Kùro o bà giì mbe ba ngbù ye dooko gí. Yo a gí yaà wàa ndoo 'ví njè nó.»

Bà zèè Jézù

⁴³ Káa si Jézù kálásè kù 'dè có, yí má giì zeke'o, yí ngé giì nò Júda tí nó tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó nó, yee ta ndâ 'duù me mbè, náa ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì, ta ndâ mbe nìbà tàkù mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndâ Jùdéyà ká tuu ndú yee gí. Ndâ 'duù tí nó tuɾu mí 'bì ndú a ndâ mù, ta ndâ nja-njà sizo.

⁴⁴ Káa kùro bà gí ndú, Júda tí mbe ba ngbù Jézù kpo-gbí-tà-tù ndú sàa gí, éno máa, «'Duù tí nó náa ye bà 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó nó a 'dakò tí nó. Yo zèè yí, yo 'ví kpolo tí wó tí kpò wàa yo 'ví ya ta yí.»

⁴⁵ Júda giì gí ká ndírí ya gí mì Jézù. Bìndi yí giì tètì tí wó, máa, «Mbe nìbà i ji ze!» Bìndi yí giì 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó.

⁴⁶ 'Do bà-i-nò, ndâ 'duù tí nó giì zèè Jézù kácá-kácá.

⁴⁷ Káa 'bí 'duù mbe kù ɾò tíyò ɾègbà tí Jézù giì ja njà sizo mì wó, yí giì da tù 'bí bòò mì Kùro ndâ bu-Mbírì waa jàngá gí.

⁴⁸ Bìndi Jézù giì 'vee ndâ mbè 'duù tí nó, máa, «Ye a mbe ngbà náa yo giì kaa ta ndâ mù, ta ndâ nja-njà sizo mì 'bì yo tacó bà gí gí bà zèè ta ye?

⁴⁹ Gbí ndâ o tí nó 'dáá gí 'do táánò náa ye kuu ta yo gbí ndùgù 'bá-Mbírì kù nìbà i ji yo nó, yo jé zèè ye lá. À má éno, yo zèè ye, tacó wàa có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì nó 'ví dù tí tí yúco.»

⁵⁰ Ta o tí nó ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gí giì njè 'do tí wó ta ngèlè gí,

⁵¹ si káa 'bí 'viì-'dakò mbe gala káa gbèè kpâ-bòngo mítí wó kù ɾu ta ndi Jézù gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó.

⁵² Ndâ 'duù tí nó mâ giì bàkà có bà zèè 'viì-'dakò tí nó, yí giì o ta ngèlè ta só, jee kpâ-bòngo tí nó mí 'bì ndú.

Jézù kùro ndâ kpo-kpò 'duù mí ndâ Jùdéyà

⁵³ Ndâ 'duù tí nò gi zèè Jézù, bindi ndú gi ya ta yí gí 'bá mí Kùro ndâ bu-Mbíri. Ta o tí nò ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ kpo-kpò mbe nibà i mí ndâ Jùdéyà kili 'dáá gí mí kà.

⁵⁴ Káa ta o tí nò náa ndâ 'duù tí nò kú ya ta Jézù nò, Piyétòrò dù ngéé ndii kú ko tàkò wó. Yí gi ko tàkò wó yee ngé gbí ndùgù mí Kùro ndâ bu-Mbíri. Bindi yí gi kí tí wó to gbí òkò tí ndâ mbe kpolo tí 'bá mí Kùro ndâ bu-Mbíri, kú u wu gbí ngbàngà.

⁵⁵ Ta o tí nò Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe waa có gbí gbolò ngbàngà mí ndâ Jùdéyà kú pà kpokèjì tacó bà waa có ku mítí Jézù, káa ndú 'dè gbaànjé lá.

⁵⁶ Ndâ 'duù me mbè gi dù kú waaka ndâ 'vére mítí wó, káa ndâ wááká-waaka có mí ndú nò jé toko lá.

⁵⁷ Bindi ndâ 'bí 'dakò gi a gí yaà ta 'bí ña 'viri có mí ndú éno máa,

⁵⁸ «Ze táánò 'di kòcò 'dakò tí nò kú 'dè có máa, «Ye bà kí'viki 'bá-Mbíri tí nò náa ndâ 'duù bí ta 'bí ndú nò gí to, káa gbí sili ta'ô ye bà bí 'bí náa à bí me ta 'bí lá.» »

⁵⁹ Káa ta ndâ ña ñinó 'dáá gí, ndâ có mí ndú jé toko lá.

⁶⁰ Bindi Kùro ndâ bu-Mbíri gi a gí yaà á kùro ndâ mbe waa có 'dáá gí, bindi yí gi 'vee Jézù, máa, «Có mí lo gí tàkò ndâ có tí nò wálá? Ndâ 'duù tí nò 'dè gítí lo nò a ña có yè?»

⁶¹ Káa Jézù gi 'visi có gí tàkò ndâ 'vé mí Kùro ndâ bu-Mbíri nò lá. Bindi Kùro ndâ bu-Mbíri káká'i gi 'vee ndi Jézù, máa, «Wò a Bindi-Mbíri tí 'Vii-mi-Mbíri?»

⁶² Káa Jézù gi 'visi có jì yí, máa, «Ye a yí; wò delè bà gi ñò 'Vii-mi-'Dakò kú kí tí wó gbí kú'bí mí Mbe wotí, bindi yí bà gi gí 'do gbiri co gbí ndâ kùlù mù.»

⁶³ Ta bà 'di có tí nò, Kùro ndâ bu-Mbíri gi yaka gbí bongo tí wó ta sé có gí. Bindi yí gi 'dè có jì ndâ 'duù, máa, «Ndoo kpòò kú pà a ndâ mbe 'dè yúco ngayi?»

⁶⁴ Yo 'di bà 'dè zu có mí wó gítí Mbiri gí. Ndòngbú có mí yo máa yè?» Káa ndâ 'duù tí nò 'dáá gí gi waa có mítí Jézù, máa, à 'vii ta yí káa ku.

⁶⁵ Bindi ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò gi 'bità bà cù cù mítí Jézù. Ndú gi ẹre i mítí ro wó, ndú gi 'bità bà dómò yí ta 'bí ndú si yí gbí sú ro, kú 'viya ta yí máa, «Ni rẹ ndâ mbe kú bakà ndâ i tí nò mítí lo nò!» Ndâ mbe kpolo tí ndâ 'duù gbí zàa gi dù kú gbí yí.

Piyétòrò tò kponje Jézù

⁶⁶ Káa si Piyétòrò kálásé kuu rẹgbà wu gbí ngbàngà mí Kùro ndâ bu-Mbíri, 'bí ni mbe kú bakà nèté 'bá mí Kùro ndâ bu-Mbíri gi co gí gbí ngbàngà rẹgbà wu.

⁶⁷ Yí má gi zeke'o, yí gi ñò Piyétòrò kú u wu. Yí gi 'viiki yí, bindi yí gi 'dè có jì yí, máa, «Wò delè táánò kú dù toko ta Jézù tí nò tí 'duù Názàrètì nò.»

⁶⁸ Káa Piyétòrò gi tò kponje có tí nò náa ni tí nò 'dè nò gí. Bindi yí gi 'visi có jì ni tí nò, máa, «Ye ñò 'duù tí nò ni lá. Ye delè ngbá 'di gbí ña có mí lo nò lá.» Bindi yí gi co gí njekèjì ndùgù.

⁶⁹ Káa ni tí nò káká'i má gi ñò Piyétòrò kú rò tíyò njekèjì ndùgù, yí gi 'bità bà 'dè có jì ndâ 'duù tí nò mbe kú rò tíyò bà-i-nò nó, máa, «'Dakò tí nò a 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kú dù toko ta Jézù nò.»

⁷⁰ Káa Piyétòrò káká'i gi tò kponje gí.

Káa ndú má gi dù gàa éno, ndâ 'duù tí nó mbe kú ro tíyò á rẹgbà tí Piyétòrò nó gi 'dè có jì yí, máa, «Ta yúco wò a 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù mí Jézù, tacó wò a 'duù Gàliléyà.»

⁷¹ Káa Piyétòrò gi 'bità bà see tí wó ta bà gò ku, máa, «Ye ñò 'dakò tí nò náa yo kú 'dè có gítí wó nò ni lá.»

⁷² Káa ngùù ngé gii kò 'bí kò. Bìndi mbí Piyétòrò gii 'va tí có tí nó náa Jézù 'dè jì yí, máa, «Kùro bà kò-kò mì ngùù ta bà só, wò bà 'boo ye ta bà ta'ô nô.» Bìndi yí gii 'bità bà wa gbí.

15

À ya ta Jézù jí kùro Pilátò

¹ Ta fírí dú'o, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ kpo-kpò mbe nibà i, ta ndâ kpo-kpò 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà ngé gii kili ta bà muu ndú gálà-gálà gí. Ndú gii toko có mì ndú gbaànjé, ndú gii ẹre Jézù gí, bìndi ndú gii ya ta yí jí kùro Pilátò, ta ọ wó a Ròmánò tí gbolò 'duù mbe kú zogo ndâ Jùdéyà.

² Ndú má gii yee ta yí kà, Pilátò gii 'vee Jézù, máa, «Wò a gbolò gba mì ndâ Jùdéyà?» Káa Jézù gii 'visì có jì yí, máa, «A wò ká 'dè éno.»

³ Ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà ta o tí nó kpì ngbàngà tí Jézù jì Pilátò tacó ndâ i me mbè.

⁴ Bìndi Pilátò gii 'vee yí káká'i, máa, «Wò 'di ọ mbè ndâ ngbàngà tí nó náa ndú kpì ta ẹre lo nó gí. Có mì lo tacó bà njaanga miři lo wálá?»

⁵ Káa nje Pilátò gii 'dèè gí, tacó Jézù káká'i gii 'visì có gbaànjé jí tàkò ndâ có tí nó 'dáá gí lá.

À waa có ku mítí Jézù

⁶ Ta ndoò 'dáá gí, ta o bà bàkà tàkù bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri, 'bí ọ i mì Pilátò a bà peteke tàkòcò ndâ bòò mì wó ta bà njaanga 'bí 'duù gbaànjé mbe nìkì tí ndú 'do gbí zàà jì ndú.

⁷ Káa ta o bà zèè Jézù nó, 'bí 'dakò ta ẹre wó a Bàrábà, náa a zèè ndú ta ndâ 'bí vo-vò 'duù tacó bà zì ku a gbí wo, kuu gbí zàà.

⁸ Ndâ 'duù má gii kili me mbè mí gbí ngbàngà mì Pilátò ta o tí nó gí, ndú gii kaa ya jí bà yù nambeè 'do mì wó, máa yí njaanga 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí zàà jì ndâ yí á go ọnó náa yí kù bàkà ta ndoò 'dáá gí nô.

⁹ Káa Pilátò gii 'vee ndú, máa, «Có mì yo kpónó máa ye 'ví njaanga jì yo á 'di a 'do gbí zàà? Ye njaanga gbolò gba mì ndâ Jùdéyà jì yo?»

¹⁰ Pilátò 'vee ọ 'vé tí nó tacó yí ọ ni gí máa, a káa kii ká te ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri gítí Jézù.

¹¹ Ndú ta o tí nó volo muu ndâ 'duù 'dáá gí éno máa, ndú 'ví 'dè có jì Pilátò, máa, yí 'ví njaanga a Bàrábà 'do gbí zàà jì ndâ yí. Máa, yí 'ví njaanga Jézù lá.

¹² Bìndi Pilátò gii 'vee ndâ 'duù tí nó káká'i, máa, «Káa 'dakò tí nó náa yo kù 'dè có máa, yí a gbolò gba mì ndâ Jùdéyà nó, ye 'ví bàkà ta yí a yè?»

¹³ Káa ndú 'dáá gí gii pìi kù ta kòcò ndú ngéé jí yaà, máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mù!»

¹⁴ Bìndi Pilátò gii 'vee ndi ndú, máa, «Tacó yè? Yí bàkà a ọ vò i yè?»

Káa ndú káká'i gii pìi kù ta kòcò ndú jí yaà ndii ọnó sàà kùro nó gí, máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mù!»

¹⁵ Tacó éno, Pilátò gii njaanga Bàrábà jí sè 'do gbí zàà tacó bà peteke tàkòcò ndâ 'duù. Bìndi yí gii je Jézù jì ndâ àsikèrì máa, ndú ya ta yí, wàa ndú 'ví gbì yí ta kùrùbáji má kózò gí, wàa ndú 'ví gii ya jí bà gbì yí mítí njèèkpè mù.

À tu kperè mítí muu Jézù

¹⁶ Ndâ àsikèrì gii ya ta Jézù jí gbí ngbàngà gbí ndùgù mì Pilátò, náa à kù nì mítí a Pìritóriyùmù. Sè ndâ 'bí ka ndú má gii kili 'dáá gí,

¹⁷ ndú gii jaka ndâ bòngò mì wó 'do tí wó gí. Bìndi ndú gii yuu bí-bi bòngò tí bòngò gba mítí wó. Ndú delè gii te tàgíyà-gba náa ndú tu 'do tí kperè mítí muu wó.

18 Bìndi ndú gii 'bità bà 'viya yí ta bà 'vee yí, máa, «Kútí lo ée? Gbolò kùro ndâ Jùdéyà!»

19 Ndú gii 'bità bà gbì yí ta nji ngba ta tí muu wó, ta bà cù cù mítí wó; ndú gii dù kù 'viya yí ta bà kucuku muungbó ndú mí kùro wó, kù ɲo ta yí, máa ndâ yí kù ùlù yí.

20 Ndú mâ ɲonoko ndi wó tè ta ndú gî, ndú gii ja bongo gba tí nò náa ndú yuu ji yí nó 'do tí wó gî, bìndi ndú gii yuu ndi ndâ 'dóó bongo mì wó mítí wó.

Bà ya ta Jézù gí bà gbì yí mítí njèèkpè mû

21 Bìndi ndâ àsikèrì gii ja yí 'do gbí gbata gí sè tacó bà ya gí bà gbì yí mítí njèèkpè mû. Káa si ndú kpokèjì, ndú gii 'de 'bí 'dakò ta ɾè wó a Simónè, tí 'duù Sìrìnì, tí bu ndâ Àlèsándòrò ta Rúfò, kù gí 'do 'bá gí gbí gbata Jèrùzàlémè. Bìndi ndú gii zèè yí gítí bà te njèèkpè mû mì Jézù.

22 Bìndi ndú gii ya ta Jézù gítí 'bí bàndò náa à kù nì mítí a Gòlìgàtà, gbí éno máa, bàndò kùsu muu ndâ ku.

Bà gbì Jézù mítí njèèkpè mû

23 Ndâ àsikèrì mâ gii yee ta Jézù tí bàndò bà zi yí gî, ndú gii je nèbítì náa à ɲònòkò ta 'bí ɲa yee bà zi dî 'duù náa à kù nì mítí a «mírì» ji yí. Káa yí gii biya bà ɲù gî.

24 Bìndi ndú gii gbì yí mítí njèèkpè mû. Ndú mâ gii gbì yí mítí njèèkpè mû gî, ndú gii njèè gbí ndâ bongo mì wó gbí òkò tí ndú ta bà ki-mbílì.

25 À gbì Jézù mítí njèèkpè mû ta ɾi dú'o.

26 Bìndi à gii cu nderè ku wó gbì mítí njèèkpè mû á còmuu wó éno máa, yí a gbolò gba mì ndâ Jùdéyà.

27 Ta gbèe o tí nò delè, à gii gbì ndâ 'bí mbe ngbà sósò'ò mítí ndâ njèèkpè mû, 'bí mò gí gbí kù'bì, bìndi 'bí mò gí gbí gálì mì Jézù,

28 go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíɾì cu sàà gî, máa, «À kaa yí mò gí mì ndâ vò 'duù» nò.

À ɲo Jézù si yí tí njèèkpè mû

29 Ndâ mbe kù ndii ta nó co tí kpokèjì gii zeke yí ta bà miyà muu ndú, delè ta bà ɲo yí, máa, «Ìyo le! Wò tí mbe 'dè có táánò máa, wò bà ki'viki 'bá-Mbíɾì gí to, wàa wò 'ví bì ndí bìndi sili ta'ò!»

30 'Vala tí lo gi! Co gí to 'do tí njèèkpè mû!»

31 Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíɾì, ta ndâ kpo-kpò mbe nìbà i mì ndâ Jùdéyà gii dù kù ɲo yí, máa, «Yí ɲò ni káa bà 'vala ndâ 'bí ka wó, káa bà 'vala tí wó kpò yí gí.

32 Si Bìndi-Mbíɾì, tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyélì, 'ví co gí to 'do tí njèèkpè mû kpónó, tacó wàa ndoo má ɲò gî, ndoo 'ví ù ta nje gítí wó.» Ndâ mbe ngbà tí nó náa à gbì ndú mítí njèèkpè mû nò delè gii 'dè ndâ zu có gítí wó.

33 Ta ɾi gbúru, 'dí'di'o gii yiiga muu to yùkúú gî yee tí o bà mò tí mì ɾi.

34 Bìndi Jézù gii tò kù ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Èlòyì, Èlòyì, lámà sàbàkitàni.» Gbí éno máa, «Áá Mbíɾì mì ye! Áá Mbíɾì mè! Wò 'visì kapí lo á gítí ye tacó yè?»

35 Ndâ 'bí 'duù mbe kù ɾò tíyò á bàndò tí nó má gii 'di có tí nó, ndú gii 'dè có, máa, «Yo 'di gi! Yí kù tè'é tí Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì Mbíɾì nò.»

36 Bìndi 'bí 'duù gii je 'bí i mbe kù ɲù ngo go kàfòlò-ngo nó, yí gii ì ngèlè ya gí bà yuu mí gbí pe nèbítì mbe me zùù-zùù gî, yí gii sè mí nje nji ngba, bìndi yí gii te mí nje Jézù, ta bà 'dè có máa, «Ndoo dùú, wàa ndoo 'ví ɲò bà gí gí bà ja yí mì Èlìjà 'do tí njèèkpè mû gí to gi.»

37 Káa Jézù gii tò 'bí kù káká'i ta kòcò wó ngéé gí yaà, bìndi njembí wó gii ki gí.

³⁸ Ta o bà cee Jézù, gbí kpâ-bôngo tí nó mbe njèè gbí tà'i 'bá-Mbíri nó, gii yaka gbí tí wó 'do yaà dí to.

³⁹ Kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe rò tíyò kù zeke Jézù nó mâ gii ò cè bà ki njembí Jézù nò, yí gii 'dè có máa, «'Dakò tí nò táánò dú ta yúco a 'Viì-mì-Mbíri.»

Ndâ niì mbe ya gí muu gú Gòligàtà

⁴⁰ Ta o tí nò ndâ Màriyà Màdèlénà, ta Màriyà nawu ndâ làmbu Jákòmò ta Jùzépè, ta Sàlómè, tí ndâ niì tí nó táánò

⁴¹ mbe kù ru ndi Jézù, delè mbe kù koni yí si yí á Gàliléyà nó, gii rò tíyò me 'dú gbí òkò tí ndâ 'bí niì tí nó mbe ko tàkò wó 'do Gàliléyà gítí gí Jèrùzàlémè nó, kù zeke ndâ i tí nó náa à kù bàkà mítí wó nò.

Bà duu ku Jézù

⁴² Ta 'dè'o si ndâ Jùdèyà kù 'viindi tí ndú gítí ri bà wotí gbí tàkù mì ndú,

⁴³ 'bí 'dakò ta rè wó a Jùzépè mbe gí 'do gbí gbata Àrimàtiyà, tí 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà náa ndâ 'duù 'dáá gí kù te duù mítí wó, tí 'duù mbe kù koro có gítí o bà zèè 'bá mì Mbíri, gii zèè njembí wó, bìndi yí gii ya gí bà 'vee Pilátò máa, yí si yí 'ví duu ku Jézù.

⁴⁴ Káa nje Pilátò gii 'dèè gítí có bà cì Jézù gálà éno gí; tacó éno, yí gii tè'é tí kùro ndâ àsikèrì, bìndi yí gii 'vee yí, máa Jézù cì gí wè?

⁴⁵ Kùro ndâ àsikèrì tí nó mâ gii 'dè có ji yí máa, Jézù cì gí, gí, Pilátò gii ùnje ji Jùzépè máa, yí ya gí bà te ku Jézù.

⁴⁶ Nò gí, Jùzépè gii sì ó kpâ-bôngo, yí mâ gii te ku Jézù 'do tí njèèkpè mù gí to gí, yí gii so gí, bìndi yí gii te yí ya tí gí gbí guù náa à ba mí gbí díí, bìndi yí gii mèrèkè 'bí gbolò díí mí nje guù tí nò.

⁴⁷ Káa ta o tí nò ndâ Màriyà Màdèlénà ta Màriyà nawu Jùzépè ò bàndò bà duu Jézù nò gí.

16

Kùnga muu'dú

¹ Ri bà wotí mâ gii ta gí, ndâ Màriyà Màdèlénà ta Màriyà nawu Jákòmò, ta Sàlómè gii sì pó bàà tacó bà ya gí bà too mítí ku Jézù.

² Ta fíri dú'o mì sili gbaànjé bìndi ri bà wotí, ndú gii njè nó ya gí bà ò muu'dú si ri co jée gí.

³ Káa si ndú kpokèjì, ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «'À 'di wúnó ká bà mèrèkè díí tí nò 'do njekekè 'bá muu'dú ji ndoo?»

⁴ Ndú 'vee 'vé tí nò, tacó díí tí nò me gbolò ngé ndii gí. Káa ndú mâ gii zeke'o, ndú gii ò njekekè 'bá muu'dú ngàà.

⁵ Ndú mâ gii ri gí tà'i kà, ndú gii 'de 'bí 'viì-'dakò kù ki tí wó to mò gí gbí kù'bì mì ndú ta njà cé-ce bôngo tí wó. Gúku gii bàkà ndú ngé ndii gí.

⁶ Káa 'viì-'dakò tí nò gii 'dè có ji ndú, máa, «Yo si bà cì gúku mí to. Yo wálá kù pà a bà tí Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì náa à gbì yí mítí njèèkpè mù nó? Yí 'vala ndi wó 'do gbí ku gí. Yí bà-i-nó wálá. Yo gí gí bà ò bàndò tí nò náa à táánò sii ku wó mítí nò.»

⁷ Nò gí. Yo dele ndi yo ya gí bà 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, ta ndâ Piyètòrò, máa, yí kù ya gí kùro bà ùndi ndú mí Gàliléyà. Ndú bà 'de yí a i kà, á go cí tí nó táánò náa yí ci ta ndú nò.»

⁸ Ndâ niì tí nó gii njè ta ngèlè 'do tà 'bá muu'dú ta bà gu ta gúku. Bà 'dè có ji ndâ 'duù tí kpokèjì gii kpò ndú ta o tí nò gí, tacó gúku ẹre nje ndú gí.

Jézù túbà tí wó ji Màriyà Màdèlénà

⁹ Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó ta fíri dú'o ta yé bìndi ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndá Jùdéyà. Bìndi kpédélé 'duù náa yí gii túbà tí wó ji yí a Màríyà Màdèlénà, tí niì tí nó náa yí táánò mòkò ndá i vô-nje só á 'do gbí muu wó nò.

¹⁰ Màríyà Màdèlénà gii ya gí bà 'dè ndí ji ndá mbe tala có mì wó si ndú kù wa ku wó.

¹¹ Káa gbèe 'duù mbe ùnje gítí có mì wó nò gii dù lá.

Jézù túbà tí wó ji ndá 'bí mbe nò tú mì wó sósò'ò

¹² Bìndi bà túbà tí wó ji Màríyà Màdèlénà nò, Jézù gii túbà tí wó ji ndá 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò gbí 'bí ɲa kpokèjì tende, si ndú a kpokèjì kù ya gí 'bá mì ndú 'do gbí gbata Jèrùzàlémè.

¹³ Ndú gii dele ndi ndú ya gí bà 'dè ndí ji ndá 'bí ka ndú. Káa ndá ka ndú gii ùnje gítí có mì ndú nò delè lá.

Jézù túbà tí wó ji ndá mbe tala có mì wó muu'bì-nje gbaànjé

¹⁴ Bà ta'ò ɲinó Jézù gii túbà tí wó ji ndá tú mì wó muu'bì-nje gbaànjé si ndú kù zò i. Yí gii 'dè kòlòwò gítí ndú, tacó ndú ùnje gítí Mbíri ta njembí ndú lá, delè tacó njembí ndú kpolo go duù tacó bà ùnje gítí ndá có mì ndá ka ndú mbe ɲò yí á bìndi bà 'vala ndi wó á 'do gbí muu'dú wó.

¹⁵ Bìndi yí gii tuu ndú, máa, «Yo ya cee muu to tí nó 'dáá gí, wàa yo 'ví ma Banga-Ŋú-Có mì Mbíri á ji ndá 'duù 'dáá gí.

¹⁶ 'Duù ɲinó mbe ùnje ta njembí wó, bìndi à 'ví caka tí wó gí, bà 'de 'vala 'do mì Mbíri gí. Káa Mbíri bà waa có mítí 'duù ɲinó mbe biya bà ùnje gí nò.

¹⁷ Mbíri bà gii je wotí bà bàkà ndá serè ji ndá mbe ùnje gítí ndá có mì ye: ndú bà gii mòkò ndá i 'do gbí muu ndá 'duù ta ɾè ye; ndú delè bà gii 'dè ndá tende ɲa nje có, náa ndú jé 'dè sàà kùro lá;

¹⁸ ndú delè bà gii zèè ndá kpoo ta 'bì ndú; ndú kpétí má gii ɲù jâ, ndú bà cì tí wálá; ndú bà 'vala ndá mbe sé'i ta bà tee 'bì ndú mítí ndú.»

¹⁹ Mbe tí ndoo Jézù má gii ɲibà ndá i ji ndá mbe tala có mì wó cee gí, Mbíri gii te yí ya tí gí bà ki tí gbí kù'bì mì wó á gbíri.

²⁰ Bìndi ndá mbe tala có mì wó gii 'vaaka 'do Jùdéyà cee muu to tí nó 'dáá gí kù ma có mì Mbíri ji ndá 'duù. Yí tí Jézù delè gii je wotí bà bàkà ndá serè ji ndú, tacó bà túbà ji ndá 'duù éno máa, ndá có tí nó náa ndú kù ma nó dú káa ndá có mì Mbíri.

Banga-Ngú-Có mì Jézù tí Bìndi-Mbíri go có mì LÚKÀ

Tí tó 'duù mì Mbíri

¹ Ye òn ndâ 'bí ka ye me mbè cu có gítí ndâ i tí nó táánò mbe bàkà tí gbí òkò tí ndoo nò.

² Ndú cu ndírí jé káa ndi kòcò ndâ 'duù tí nó táánò mbe kù nìbà i ji ndoo, tí ndâ mbe òn rẹngbó ndâ i tí nó mbe bàkà tí nó táánò ta ọo ndú gí nò.

³ Ye ta 'dóo miři ye delè 'viiki gbí ndâ có tí nó lézè-lézè 'do tí bà 'bità ndú gí. À má éno, ndòngbú kóró-koro có mì ye kpónó éno máa, ye cu ndú 'do tí rẹngbó ndú ji wò néméé éno, Tèyófilò.

⁴ Ye bà bàkà éno, tacó wàa wò tí kpo 'duù mì ze 'ví 'di ta gbí ndâ có tí nó náa wò táánò 'di gítí ndâ i tí nó ngbárángà'i éno.

Mbíri tuu basìlì mì wó ji Zàkàriyà

⁵ Ye kù 'bità có 'do tí Zàkàriyà tí 'bí bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà dígísèé gbí o mì Èròdè, tí gbolò gba mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí. Zàkàriyà tí nó dígísèé a bu-Mbíri 'do gbí òkò tí ndâ bu-Mbíri nìno ta rẹngbó ndú 'do tí bu-Mbíri tí nó ta rẹ wó a Àbíjà nò. Zàkàriyà delè gí kò Èlìzàbètà tí jù kòtí Àrónì, tí bu-Mbíri gbí o mì Mòze.

⁶ Ndâ Zàkàriyà ta Èlìzàbètà ta o tí nó só káa ndâ 'duù nìno mbe kù co ká jáá tí kpokèjì mì Mbíri, mbe kù 'di có mì Mbíri, delè mbe kù bàkà go ndâ có tí nó.

⁷ Káa 'viì mì ndú wálá, tacó Èlìzàbètà a kázá. Delè tacó ndú só me kpo 'duù ndii o bà bà jò 'viì gí.

⁸ À ta o tí nó a o bà bàkà i-Mbíri mì ndâ bu-Mbíri tí nó tí ndâ bòò Àbíjà nò.

⁹ Ndú mà gí pà-có ta bà ki-mbílì go i gbí tàkì mì ndú, tacó bà òn bu-Mbíri nìno gbí òkò tí ndú náa yí 'ví dù tí mbe gbo ngúwu dì mí bàndò mì Mbíri ta o tí nó nó, à gí rò mí tí Zàkàriyà.

¹⁰ O bà doo dì mà gí gí gí, Zàkàriyà gí ya gí tà'i 'bá-Mbíri tí bàndò tí nó ta ku-sòrò-Mbíri kù dù tí nò. Káa ndâ 'duù me mbè gí kili kù 'deke tí ndú ji Mbíri sè.

¹¹ Zàkàriyà mà gí zeke'o si yí tà'i á bàndò gbo ngúwu dì ta kpéétí wó, yí gí òn basìlì mì Mbíri kù rò tíyò mò gí gbí kù'bì tí bàndò tí nó náa ká'i bà gbo dì kù dù tí nò.

¹² Zàkàriyà bà-i-nò gí dù káa na'va ta gúku bà òn basìlì tí nó gí.

¹³ Káa basìlì tí nó gí 'dè có ji Zàkàriyà máa, «Zàkàriyà, cì gúku lá! Tacó ye gí a i tacó bà 'dè có ji wò éno máa, Mbíri òn yé ọo bà 'deke tí lo tacó bà jò 'viì gí. Nawù lo Èlìzàbètà kèjì gí bà jò 'viì tí 'viì-'dakò, wàa wò 'ví gbì rẹ wó tí Jòvànì.

¹⁴ Tàkòcò lo bà peteke ta líkí'o bà jò 'viì tí nó ta ọa wálá. Líkí'o delè bà bàkà ndâ 'duù me mbè ta o bà jò 'viì tí nó ngé ma.

¹⁵ Tacó 'viì tí nó bà dù tí gbolò 'duù á kuro Mbíri. Yí bà tee 'bí ọa i ta rẹ a pe mí tí nje wó wálá. Bèri-mi-Mbíri bà 'bità bà dù gbí njembí wó 'do ká gbí yí nawu wó.

¹⁶ Yí bà gí tí mbe 'visì muu ndâ Ìzìriyèlì nìno mbe gíri'o gí nó gítí kpokèjì mì Mbe tí ndú tí Mbíri.

¹⁷ Yí bà je a njembí ta wotí bìndi Èlìjà tí nó dígísèé tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nó, kù 'viì ta ndi gbí òkò tí ndâ 'viì ta ndâ bu ndú; yí bà dù tí mbe 'visì muu ndâ mbe kpò có á gítí bà koro có go i mì ndâ mbe kù co tí jáá kpokèjì mì Mbíri; yí delè bà dù tí mbe 'viìndi muu ndâ 'duù mì Mbe tí ndoo kù ù ta ndi bà gí yí.»

18 Káa Zàkàríyà gii 'vee basìlì tí nò máa, «Ye bà ònò ni ta yè, máa có tí nò náa wò 'dè nò a yúcó?»

19 Káa basìlì tí nò gii 'visì có ji Zàkàríyà máa, «Rè ye a Gàbìriyélè, tí mbe kù rò tíyò á kùro Mbírì. A Mbírì ká tuu ye, máa, ye gí gí bà 'dè banga ngú có tí nò ji wò.

20 À má éno, wò 'do tí kpónó bà dù tí ngbírì, wò delè bà 'dè có wálá yee tí o bà bàkà tí mì i tí nò náa ye 'dè có gítí ji wò nò. Tacó wò biya bà 'dì có mì ye gí.»

21 Nje ndâ 'duù tí nó mbe kù 'deke tí ndú sè nó gii 'dèè gítí bà dù Zàkàríyà á bàndò bà gbo ngúwu dì ta kòndi wó éno gí.

22 Káa yí mâ gii co 'do ká gí sè, yí mâ gii bàkà bà 'dè có ji ndâ 'duù, à gii kpò yí gí. Yí bà-i-nò gii dù kù bàkà káa i go i mì mbe sú tù nó, ta bà miyà 'bì wó ji ndâ 'duù. Ndâ 'duù gii ònò ngé ni gí máa, 'bí tende i 'de yí tà'i bàndò bà gbo ngúwu dì ká gí.

23 O bà bàkà nètè mì Zàkàríyà á tà'i 'bá-Mbírì mâ gii cee gí, yí gii dele ndi wó gí 'bá mì wó.

24 Zàkàríyà gii bàkà mí 'bá káa làmbu o mâ gii zeke'o, nawù wó Èlizabétà gii tè nakáyì gí. Bindi yí gii nè tí wó mí gbí gùtá'i ta nakáyì ta pì vô

25 kù ùlù Mbírì máa,
«Mbírì bàkà nambeè ji ye ngé ndii gí!
Yí 'vala ye 'do gbí bà ònoko ye mì ndâ 'duù gí.»

Mbírì tuu basìlì mì wó ji Màríyà

26 Ta 'bí o gbaànjé, si pì tí Èlizabétà ta nakáyì vô-nje gbaànjé, Mbírì gii tuu ndi gbèè basìlì mì wó tí Gàbìriyélè náa yí tuu yí ji Zàkàríyà nó gí gbí gbata Názàrètì á gbí to Gàliléyà,

27 á ji 'bí ngbutu 'viní ta rè wó a Màríyà, náa à 'vee có tí wó ji 'bí 'dakò ta rè wó a Jùzépè tí 'viì kòtí Dàvidè tí gbolò gba gí.

28 Gàbìriyélè mâ gii yee 'bá mì ndâ Màríyà gí, yí gii rì gí tàkò Màríyà tà'i. Bindi yí gii 'vee yí máa, «Kútí lo ée, tó 'duù mì Mbírì? Mbírì kuu ta wò!»

29 Káa nje Màríyà gii 'dèè gítí bà 'visì 'vé gí tàkò ònò 'vé mì Gàbìriyélè nò gí. Bindi yí gii dù kù 'viiki gbí ònò 'vé tí nò gbí muu wó ta kpéétí wó.

30 Gàbìriyélè mâ gii ònò éno, yí gii 'dè có ji Màríyà máa, «Cì gúku lá, Màríyà, tacó Mbírì bàkà nambeè ji wò me gbolò ngé ma.

31 Wò kèjì gí bà tè nakáyì. Wò bà jò 'viì tí nò tí 'viì-'dakò. Bindi wò bà gbì rè wó tí Jézù.

32 'Viì tí nò bà dù tí gbolò 'duù. Rè wó bà dù a 'Viì-mì-'Duù-tí-nó-gbírì nò. Mbe tí ndoo tí Mbírì bà si 'viì tí nò 'ví dù tí gbolò gba á bindi gù wó Dàvidè yee tí ndòngbú o.

33 Yí bà zogo 'bá bindi gù wó Jàkóbè ká kpòò ya tí. Yí delè bà dù tí gba ká kpòò ya tí .»

34 Káa Màríyà gii 'vee basìlì tí nò máa, «Ye bà toro tí ye a i mítí tiì wàa ye 'ví jò ta 'viì tí nò?»

35 Káa basìlì tí nò gii 'visì có ji Màríyà máa, «Bèri-mì-Mbírì bà gí gí muu lo, delè wotí mì Mbírì tí nó á mbe dù ngéé yaà gbírì nó bà gèè bè mí muu lo. Tacó éno, rè 'viì tí nò náa Mbírì kaa yí mò gí mì wó gí nò a 'Viì-mì-Mbírì.

36 Nò nò, à kpétí káa kpo ni tí nó tí nambe lo ta rè wó a Èlizabétà, náa ndâ 'duù táánò kù ònoko yí, máa yí a kázá nó, kpónó ta 'viì ònò pì vô-nje gbaànjé gbí yì wó.

37 Tacó 'bí i mbe kpò Mbírì wálá.»

38 Káa Màríyà bà-i-nò gii 'visì có ji basìlì tí nò máa, «Ye a bòò mì Mbírì; à má éno, si à 'ví bàkà tí mítí ye go có tí nò náa wò 'dè nò.»

'Do bà-i-nò, basìlì gii ta'va 'do ro Màríyà gí.

Màriyà co wiři ya gí bà ò Òlìzàbétà

³⁹ Màriyà bàkà bìndi bà nje nó mì basìlì tí nò káa làmbu o, bìndi yí gii co ngò've wiři ya gí 'bá mì Òlìzàbétà gbí 'bí gbata pí gú gbí to Jùdéyà.

⁴⁰ Màriyà mâ gii yee kòtí Zàkàríyà, yí mâ gii nì «Ye yee gí,» ji nambe wó Òlìzàbétà,

⁴¹ Òlìzàbétà gii gundiì ta bà 'di kòcò Màriyà nò tí ña ñinó náa 'viì gbí yì wó gii o 'do gbí kudu gí. Bìndi Bèri-mì-Mbíri gii je wotí bà 'dè-kòcò ji yí.

⁴² Bìndi yí gii 'visì có ji Màriyà bà-i-nò gbí nga nje wó máa, «Mbíri bàkà nambeè ji wò gbí òkò tí ndâ niì 'dáá gí ngé ndii gí, Màriyà. Yí delè bàkà nambeè ji 'viì tí nò á kpónó ta tà-ngo-yì wó tí lo nò ngé ndii gí.

⁴³ Ña gbolò có tí nó 'de ye éno tacó yè, náa à gii co gbí a nawu Mbe tí ye ká gii co wiři gí gí 'bá mì ye nó?

⁴⁴ Tacó à káa pòó bà 'di kòcò lo mì ye, 'viì gbí yì ye gii o ta líkí'o 'do gbí kudu mì wó gí.

⁴⁵ A gbolò tó pá ká tàkò niì tí nó mbe ùnje éno máa, Mbíri 'ví bàkà ta yì go có tí nó náa à gbí muu wó tí Mbíri,» nô.

Màriyà be ɾè Mbíri gbí cè

⁴⁶ Màriyà bà-i-nò gii 'visì có gí tàkò có mì Òlìzàbétà nò ta bà cè cè kú be ta ɾè Mbíri máa,

«Ye kú ùlù Mbe tí ye ta njembí ye gbaànjé.

⁴⁷ Ye kú dùlù tí ye ta ɾè Mbíri tí mbe 'vala ye,

⁴⁸ tacó mbí wó kuu tí ye tí bòò mì wó!

À dú káa yúco máa,

ɾè ye 'do tí kpónó kú ya gí kùro bà gii dù á mì ndâ 'duù a mbe tó pá,

⁴⁹ tacó 'duù tí nó ngéé gbíri tí Mbe wotí nó bàkà ndâ kpo-kpò i ta ɾè ye gí.

⁵⁰ Yí a mbe kú ò yè ɾo ndâ mbe kú te duù mítí wó ta o 'dáá gí.

⁵¹ Yí kú túbà wotí mì wó ji ndâ mbe kú si tí ndú tí i ta kpéétí ndú ta bà nje gbí ndâ mbù 'vére mì ndú 'dáá gí.

⁵² Yí kú túbà wotí mì wó ji ndâ kpo-kpò gba tí nó mbe kú mba tí ndú ji yí nó, ta bà tòò ndú 'do pí ndâ jàlàmbà mì ndú gí.

⁵³ Yí gii túbà wotí mì wó ji ndâ 'duù ñinó ta go tí ndú nó, ta bà je i-zó-zò ji ndú yè yì ndú gí.

Bìndi yí gii nje gbí ndâ mbe kpo-kpò i 'do kùro wó ta go tí ndú.

⁵⁴⁻⁵⁵ Yí bàkà nambeè ji ndâ Ìzìriyèlì tí ndâ bòò mì wó go có tí nó náa yí táánò ci ta ndâ ká gù ndoo ngbé éno máa, yì kèjì gí bà bàkà nambeè ji ndâ Àbìráámò ta ndâ 'viì bìndi wó,» nô.

⁵⁶ Màriyà bàkà go pí ta'ò mí kòtí Òlìzàbétà, bìndi yí gii dele ndi wó gí 'bá.

Bà jò Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù

⁵⁷ Pì mì Òlìzàbétà mâ gii tè gí, yí gii jò 'viì mì wó tí 'viì-'dakò.

⁵⁸ Ndâ ka 'bá mì Òlìzàbétà ta ndâ nambe wó mâ gii 'di có ña gbolò nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji yí nó, ndú gii kaa ya gí bà ò yí ta líkí'o.

Bà gbì ɾè Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù

⁵⁹ Ta sili vò-nje ta'ò bìndi bà jò Jòvànì, ndâ 'duù gii kili ya gí 'bá mì Zàkàríyà, tacó à má waa 'viì gí, à 'ví gbì ɾè mí muu wó, go i gbí tàkìì mì ndú. À gbí muu ndâ 'duù ta o tí nò a có bà gbì ɾè bu wó tí Zàkàríyà mí muu 'viì.

⁶⁰ Káa Òlìzàbétà tí nawu 'viì gii biya gí, máa, ndú gbì mí muu wó a Jòvànì.

⁶¹ Ndâ 'duù tí nò bà-i-nò gii 'vee Òlìzàbétà máa, «Jòvànì a ɾè 'di 'bá mì yo?»

62 Tacó éno, ndú bà-i-nò giì njè gítí bà 'vee Zàkàríyà ta bà miyà 'bì ndú ji yí, máa ndâ yí 'ví gbì mí muu 'viì a ɾè 'di wè?

63 Káa Zàkàríyà giì miyà 'bì wó ji ndú máa, ndú je i ji yí wàa yí 'ví cu ta ɾè 'viì ji ndú. Ndú mâ giì je i ji yí gî, Zàkàríyà giì cu ɾè 'viì tí nò mítí éno máa, «ɾè wó a Jòvànì.» Ndâ 'duù mâ giì 'deke ɾè 'viì tí nò náa Zàkàríyà cu ji ndú nò, nje ndú 'dáá gî giì 'dèè gî.

64 Káa à káa póo bà cee ta bà cu ɾè 'viì tí nò mì Zàkàríyà, wú tà mè wó giì njaanga tí gî. Yí bà-i-nò giì 'bità bà 'dè có ta bà ùlù Mbíri ta líkí'o.

65 Nje ndâ ka 'bá mì Zàkàríyà 'dáá gî giì 'dèè gítí ɲa i tí nò gî. Ngú có tí nò giì 'vèè cee gbí òkò ndâ gú gbí Jùdéyà 'dáá gî.

66 'Duù ɲinó mbe 'di có tí nò gî ngé kù koɾo káa có máa, «ɲa 'viì tí nò bà kpolo tí ɲa 'duù yè wè?» Tacó à dú káa yúco máa, Mbíri je wotí ji yí gî.

Zàkàríyà be ɾè Mbíri gbí cè

67 Wu mâ giì gí gbí mè Zàkàríyà gî, Bèri-mi-Mbíri giì je wotí bà 'dè-kòcò ji yí. Bìndi yí giì 'bità bà cè cè ta bà be ɾè Mbíri gbí máa,

68 «À ùlù Mbe tí ndoo,

tí Mbíri mì ndâ Ìzìriyèlì!

Tacó yí gí gí bà gala ndâ 'duù mì wó gî.

Yí gí gí bà njaanga miɾi ndú 'do gbí vò i gî.

69 Yí je ngáangbá 'duù tí mbe 'vala ndoo ji ndoo

'do gbí mòòkò bìndi bòò mì wó Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì gî.

70 Yí bàkà éno go cí tí nó náa yí dígísèé ci ta ndâ mbe 'dòkò có mì wó náa yí ɾuka ndú 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ji ndâ ká gù ndoo nô.

71 Yí dígísèé ci ndâ mbe 'dòkò có mì wó ji ndâ ká gù ndoo máa, yí kèjì gí bà 'vala ndoo 'do mì ndâ ku'di tí ndoo, ta ndâ 'duù ɲinó mbe kù sogo ndoo nô.

72 Yí kpónó kù tù nó a bà nambeè mì wó ji ndâ ká gù ndoo.

Yí kù koɾo nò a có gítí cí tí nó náa yí ci ta ndú dígísèé nô.

73 Yí dígísèé be tí wó á ji bu ndoo tí Àbìráámò, máa;

74 yí bà 'vala ndoo 'do 'bì ndâ ku'di tí ndoo,

yí delè bà je wotí ji ndoo tacó bà bàkà nèté ji yí ta gúku tí ndoo wálá,

75 tí ndâ cèè 'duù, delè tí ndâ 'duù ɲinó jáá kùɾo yí, ta o 'dáá gî muu to tí nô.

76 Káa wò tí putú káɾà tí nó mì ye nó,

wò bà dù tí mbe 'dòkò có mì 'Duù tí nó mbe kù dù ngéé gbíri nô,

tacó wò bà dù tí mbe 'viindi kpokèjì ù ta ndi bà gí Mbe tí ndoo.

77 Wò bà dù tí mbe je muu gítí 'válá ji ndâ 'duù ta bà je à-cee-gî ji ndú gítí ndâ vò i mì ndú,

78 ta ɾè mì Mbíri mì ndoo tí mbe nambeè,

tí mbe kù ɲò yè ɾo ndâ 'duù,

náa yí kù si ta ɾi kù có tàɾi

79 tacó bà tù ngba'o ji ndoo tí ndâ mbe kù 'vala gbí 'dí'di'o

náa ku gò jî mí ɾo ndoo gî nó

tacó wàa ndoo 'ví tò kò ndoo tí kèjì 'válá ɲinó tí 'dè 'válá nó lá.»

80 'Viì tí nò mâ giì kpolo tè tí 'duù gî, yí giì co 'do 'bá ya gí bà 'vala gbí kángáá nga ngò ta kpéetí wó, yee tí o bà túbà tí wó ji ndâ Ìzìriyèlì 'dáá gî.

2

Bà jò Jézù

¹ À ta o tí nò a ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò ta rẹ wó a Àgúsitò, tí mbe kù zogo ndâ Jùdéyà, ká 'dè có máa, à 'deke muu ndâ 'duù gbí ndâ to tí nó nàa yì kù zogo nó 'dáá gí.

² Kpédélé ña bà 'deke muu ndâ 'duù éno bàkà tí ta o tí nò si Kùrínò a gbolò 'duù gbí to Síriyà.

³ Ndâ 'duù 'dáá gí gii kaa ya gí bà rẹngbó ndú tacó bà cu rẹ ndú mí gbí yâ-ndú go có mì Àgúsitò tí ngáángbá gba.

⁴ Tacó éno, Jùzépè gii njè nó 'do gbí gbata Názàrètì á gbí to Gáliléyà, ya gí gbí to Jùdéyà, gí bà cu rẹ wó mí gbí 'dóó gbata mì ndú Bétèlèmè, tí bàndò bà jò Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì, tacó yí a 'viì kòtí Dàvidè.

⁵ Ndú gbí ta nó tí nò ta Màriyà, tí 'viní tí nó nàa yí 'vee có tí wó tacó bà kò yí gí nò. Káa ta o tí nò Màriyà ta cèe kpokù nakáyì tí wó.

⁶ Ndú mâ gii yee gbí gbata Bétèlèmè gí, gó-káyì gii tanga mítí Màriyà.

⁷ Yí bà-i-nò gii jò 'viì-kíri mì wó tí 'viì-'dakò, yí gii paṛaka yí ta ndâ bòngò, bìndi yí gii sii yí mí gbí ká'i bà je i-zó-zò jì ndâ nò, tacó ndú 'de ndâ 'bá wiṛi yeke 'dáá ta ndâ 'duù gí.

⁸ Ta bèbilì tí nò, ndâ 'bí mbe gbà bee mbe kù tè rì a rẹgbà tí ndâ bee mì ndú á seè gbata Bétèlèmè,

⁹ mâ gii zeke'o, ndú gii ò basilì mì Mbíri, bìndi ngba'o mì Mbíri, gii ngbaanga to rẹgbà tí ndú 'dáá gí. Gúku bà-i-nò gii zèè ndú mbi ta ña wálá.

¹⁰ Káa basilì tí nò gii 'dè có jì ndú máa, «Yo cì gúku lá, tacó ye gí jì yo a i ta banga ngú có mbe te líkí'o mítí ndâ 'duù 'dáá gí.

¹¹ À wúnó jò mbe 'vala yo á mí kòtí Dàvidè, gbí gbata Bétèlèmè gí.

¹² Yo má ya gí kà, yo bà ò yí ni mítí bà paṛaka yí ta ndâ bòngò, bìndi à gii sii yí mí gbí ká'i bà je i-zó-zò jì ndâ nò.»

¹³ Ká go bà kì ọo bà-i-nò, ndâ mbe gbà bee tí nò mâ gii zeke'o, ndú gii ò ndâ 'bí basilì me mbè kaa gí yè to gí, kù cè cè ta bà be rẹ Mbíri gbí ta líkí'o bà jò 'viì tí nò, máa,

¹⁴ «À ùlù Mbíri ngéé gbíri,

wàa ndâ 'duù ñinó nàa tàkòcò Mbíri kù peteke gítí ndú á muu to tí nó nó 'ví dù ñìkì maa.»

¹⁵ Ndâ basilì mâ gii kaa ndi ndú ya gí tàrì gí, ndâ mbe gbà bee tí nò gii 'vii có gbí òkò tí ndú máa, «Ndoò ya gí Bétèlèmè, gí bà ò i tí nó mbe bàkà tí nàa Mbe tí ndoo 'dè có jì ndoo gítí nò.»

¹⁶ Ndú bà-i-nò mâ gii goonó ya gí Bétèlèmè go có tí nò nàa ndú 'dè nò, ndú gii 'de ndâ Jùzépè ta Màriyà kuu rẹgbà tí dó 'viì nàa ndú sii mí gbí ká'i bà je i-zó-zò jì ndâ nò.

¹⁷ Ndâ mbe gbà bee tí nò mâ gii ò dó 'viì tí nò, ndú gii 'vanda ndi ndâ có tí nó nàa basilì 'dè jì ndú gítí wó nó 'dáá gí jì ndâ bu wó ta nawu wó.

¹⁸ Nje ndâ mbe 'di ndi ndâ có tí nò nàa ndâ mbe gbà bee tí nò 'vanda nò 'dáá gí gii 'dèè gí.

¹⁹ Káa Màriyà gii kpòlò tí ndâ có tí nò ká mí gbí njembí wó, bìndi yí gii dù kù 'viiki gbí ndú.

²⁰ Ndâ mbe gbà bee tí nò mâ gii ò dó 'viì tí nò tè ta ndú gí, ndú gii dele ndi ndú gí bàndò mì ndú ta bà cè cè kù be ta rẹ Mbíri, tacó ndú 'de ndâ i 'dáá gí jé ká go ndi kòcò ndâ basilì tí nó mbe 'dè có jì ndú nò.

Bà gbì rẹ Jézù

21 Ta sili vô-nje ta'ò bindi bà jò Jézù, ndâ bu wó giì ya ta yí gí gbí gázâ. Ndú mâ giì waa yí gî, ndú giì gbì ɾè wó tí Jézù, tí ɾè tí nó náa basìlì gbì mí muu wó á kùɾo bà tè nakáyì wó nô.

Bà kaa Jézù ji Mbíri

22 O bà te banga mì ndâ 'viì ta nawu wó mâ giì tè go có mì Mòze gî, ndâ bu wó ta nawu wó giì ya ta yí gí Jèrùzàlémè, tacó bà kaa yí ji Mbíri,

23 go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà gítí tàkùì mì ndâ Jùdéyà éno máa, «À 'ví kaa ndâ 'viì-'dakò ñinó tí ndâ 'viì-kíri nó ji Mbíri.»

24 Delè tacó bà waa mbelè ndâ kùlùkúdu sósò'ò, má wálá, ndâ kùlè sósò'ò go có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri nô.

25 Ta o tí nó, 'bí 'dakò ta ɾè wó a Sìmiyónè, mbe sì miɾi wó ji Mbíri gî, náa Bèri-mi-Mbíri kuu tàkò wó, kuu ta 'bá Jèrùzàlémè, kù ùndi o bà 'vala ndâ Ìzìriyéli.

26 Bèri-mi-Mbíri ci yí sàà gî, máa, yí má ñò Bìndi-Mbíri ta ɾo wó lá, yí bà cì wálá.

27 Bèri-mi-Mbíri giì a tàmuu Sìmiyónè ya tí gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri á kùɾo o bà ya ta Jézù mì ndâ bu wó ta nawu wó tacó bà kaa yí ji Mbíri nó. Ndú mâ giì bàkà bà tàkùì mítí Jézù gî,

28 Sìmiyónè giì li'vi Jézù mì njembí wó, bindi yí giì 'deke tí wó ta bà ùlù Mbíri máa,

29 «Nògí, si bòò mì lo 'ví ya gí bàndò mì wó ñikì maa, Mbe tí ye.

Si yí 'ví ya ñikì maa go cí tí nó náa wò táánò ci ta yí nô.

30 Tacó ye kpónò ñò mbe 'vala ndâ 'duù ta ɾo ye gî,

31 'duù tí nó náa wò bàkà yí tí mbe 'vala ndâ 'duù

á muu to tí nó 'dáá gî nô,

32 'duù tí nó náa wò je yí tí ngba'o mbe tùbà kpokèji mì lo

á ji ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nô,

'duù tí nó náa wò je yí delè tí mbe tùbà wotí mì lo ji ndâ Ìzìriyéli nô.»

33 Ndâ bu Jézù ta nawu wó giì si nje ndú ká tí nga gítí ña có tí nó náa Sìmiyónè kù 'dè gítí 'viì mì ndú nó.

34 Sìmiyónè mâ giì 'deke tí wó ji Mbíri cee gî, yí giì cù 'dè ngo cù wó mítí ndâ Jézù ta ndâ bu wó ta nawu wó. Bìndi yí giì 'dè có ji Màriyà tí nawu Jézù máa, «Mbíri cu 'bì wó á mítí 'viì tí nó tí mbe mì ndâ Ìzìriyéli me mbè. Yí delè giì cu 'bí wó mítí wó tí mbe 'vala ndâ Ìzìriyéli me mbè. Mbíri cu mí gbí mbelè wó máa, ndâ 'duù bà bè yí gî.

35 Yí bà dù tí mbe yù gbí ndâ có kóó mì ndâ 'duù gí sè. Sé có bà giì kaɾa ɾé lo jàngá gî.»

36 Ta o tí nó, 'bí túngú'dù kpo niì tí mbe 'dòkò có mì Mbíri ta ɾè wó a Ánà, tí nájú 'bí 'dakò ta ɾè wó a Fànùwélè, ta ña wó a Àsèrè, kuu gbí ndùgù 'bá-Mbíri. Ndâ Ánà sì 'bá ta 'dakò mì wó bindi bà kò tí ndú ká ta ndoò vô-nje só, bindi ku giì zi 'dakò tí nó gî.

37 Ndoò tí Ánà gbí nawù ku ta o bà ya ta Jézù gí bà kaa yí ji Mbíri nó zi'duù-nà'ò-nje nà'ò. Yí jé co 'do gbí ndùgù 'bá-Mbíri gí bà 'bí to lá, kù bàkà i-Mbíri ta bà kònò go.

38 Yí giì gí gí bàndò bà bàkà i-Mbíri ta gbèe o tí nó gí bà 'dè ñikì maa ji Mbíri, bindi yí giì ya gí mì ndâ bu Jézù ta nawu wó ta o bà ya ta yí mì ndú gí bà bàkà bà tàkùì nó. Yí giì 'dè ñikì ma ji Mbíri, bindi yí giì 'dè có gítí dó Jézù ji ndâ 'duù tí nó 'dáá gî mbe kù ùndi bà njaanga miɾi ndâ 'duù Jèrùzàlémè mì Mbíri 'do gbí vò i nô.

39 Ndâ bu Jézù ta nawu wó mâ giì bàkà bà tàkùì gítí wó go có mì Mbíri cee gî, ndú giì dele ndi ndú 'do Jèrùzàlémè ya a i gí gbí gbata mì ndú Názàrètì á gbí to Jùdéyà.

⁴⁰ Jézù gii kpolo mí Názàrètì tí yú 'dakò ta muu ká tí wó, delè ta Mbířì kuu tàkò wó.

Jézù gbí òkò tí ndâ kpo 'duù mbe 'di gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà

⁴¹ Ndâ bu Jézù ta nawu wó gii dù kú ya gí Jèrùzàlémè ta ndoò 'dáá gí ta o gbolò o bà mèlè ndi tàkù bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìrìyèlì-mì-Mbířì.

⁴² Ndú gii ya gbí ndoò ñinò si ndoò tí Jézù muu'bi-nje só.

⁴³ Káa si ndú kú gii dele gí 'bá si bà gbolò o tí nò cee gí, Jézù gii gboo mí Jèrùzàlémè gí, káa ndâ bu wó ta nawu wó ñò bà lá.

⁴⁴ À gbí muu ndú ñindi ndú máa ndâ-'bí-lá, ndú kú nò ta ndâ 'bí nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó kpokèjì mòsùù nò. Ndú gii ñò ni éno máa yí gbí òkò tí ndâ 'duù wálá ngé a i si ndú si sili gbaanjé kpokèjì gí.

⁴⁵ Ndú bà-i-nò gii delè ndi ndú ya gí bà pà bà tí wó cee gbí gbata Jèrùzàlémè léé gí.

⁴⁶ Káa ndú gii 'de yí ngé a i bìndi sili ta'ô á gbí ndugù 'bá-Mbířì, gbí òkò tí ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà, kú 'di ndâ có mì ndú. Yí delè kú 'vee ndú gítí ndâ 'bí có.

⁴⁷ Bà 'dè có gítí ña bà 'di gbí-o mì wó, ta ndâ ña có tí nó náa yí kú 'visì ji ndâ kpo-kpò 'duù tí nó nó, gii kpò nje ndâ mbe 'di ndâ có tí nó náa yí kú 'dè nò gí

⁴⁸ Ndâ bu Jézù ta nawu wó mâ gii ñò yí, nje ndú gii 'dèè gí. Bìndi nawu wó gii 'vee yí máa, «Wò bàkà mítí ze éno a ña yè, 'viì? Nò káa bà kařa řé ze ta bà pà bà tí lo gi!»

⁴⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo kú pà bà tí ye tacó yè? Yo ñò ni lá máa, ye kú bàkà a nètè mì bu ye?»

⁵⁰ Káa bà 'visì có gí tàkò 'vé mì Jézù nò gii kpò ndâ bu wó ta nawu wó gí.

⁵¹ Jézù bà-i-nò gii ñjè nó ta ndâ bu wó ta nawu wó á bìndi bà 'de yí mì ndú nó ya gí Názàrètì. Yí gii kpolo mí ká tí tó 'viì mbe kú 'di có mì ndâ bu wo ta nawu wó. Káa nawu wó gii kpolo tí ndâ có tí nó 'dáá gí mí gbí njembí wó.

⁵² Jézù gii uu gí yaà tí mbe wotí, ta muu ká tí wó, náa ndâ 'duù gii zè yí ñikì maa, Mbířì delè gii zè yí ñikì maa.

3

Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù ma có mì Mbířì

¹ Ndoò tí Tiberiyò tí ngáangbá 'dakò pí jàlambà á Rómà ta o tí nó muu'bi-nje vô. Pónisiyò Pilátò ta o tí nó a gbolò 'duù á Jùdèyà, řòbú Èródè ká gii zèè Gàlilèyà, Filípò tí 'bí 'viì bìndi Èródè gii zèè ndâ to Ìtùriyà ta Tàràkònítisì. 'Bí 'dakò ta řè wó a Lisaniyà gii zèè to tí nó tí Àbilènè nò.

² Ndâ Kùřo ndâ bu-Mbířì mì ndâ Jùdèyà gbí gbèe o tí nó a ndâ Ànà ta Kàyífa. Mâ gii zeke'o, Mbířì gii je wotí bà 'dè-kòcò ji Jòvànì tí 'viì mì Zàkàriyà si yí gbí kángáá nga ngoò.

³ Jòvànì bà-i-nò gii dù kú nó nó cee gbí ndâ to á ta ndi yí ngo tí nó tí Jòròdaniyà nó 'dáá gí, kú ma có gítí bà caka tí ndâ 'duù, tacó wàa Mbířì 'ví je ta à-cee-gí ji ndú gítí ndâ vô i mì ndú.

⁴ A go có tí nó gbí wàragà mì Ìzàyà tí mbe 'dòkò có mì Mbířì éno máa,

«Kòcò 'duù kú kò-kò gbí kángáá nga ngoò, máa,

<Yo 'viindi kpokèjì mì Mbe tí ndoo,
yo bàkà ndâ kpokèjì mì wó jáá.

⁵ Yo nè ndâ dùgùù to 'dáá gí,

yo da tí ndâ nja-njà gú tí nó ta ndi tí kpokèjì mì Mbe tí ndoo nó 'vii ta kùřo to.

Yo bàkà ndâ bà lókó-loko to ñinó tí kpokèjì mì wó nó jáá.

Yo 'viindi ndâ bà cùkpúú-cùkpùù to á ta ndi tí kpokèjì mì wó.

⁶ Yo má bàkà éno gî,

Mbíri bà 'vala ndâ 'duù 'dáá gî, > nô.»

⁷ Jòvànì gii 'dè có ji ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa ya gí mì wó tacó waa yí 'ví caka tí ndú nó, máa, «Yo ndâ 'vii-kpoo! A 'di ká 'dè có ji yo máa yo fa ngèlè 'do tí kpo-tàkòcò mì Mbíri gí gí mì ye?

⁸ Yo bàkà ndâ i ñinó náa à tí nô, tacó wàa à 'ví ñò tí ni éno máa, yo 'visì muu yo á 'do tí ndâ vò i mì yo gî. Yo si bà dù kù koṛo có éno máa, <ze a ndâ 'vii-gù Àbìráámò> mí to. Ye kù 'dè có ji yo máa, wotí bà kaa ndâ díí tí nó wàa yí 'ví bàkà ndú tí ndâ 'vii-gù ji Àbìráámò kuu tí Mbíri.

⁹ Mbíri kpónó tè zì kàngó mì wó léngé-linge gî. Yí kèjì gí bà daaka ndâ mù ñinó mbe ñi cèe ndo mù lá nó 'do ngé tà teè ndú gí to tacó bà doo ta wu.»

¹⁰ Káa ndâ 'duù tí nó gii 'vee Jòvànì máa, «Ze kpónó 'ví bàkà a ña yè?»

¹¹ Káa Jòvànì gii 'visì có ji ndú máa, «Ndâ bongo mì 'duù má sósò'ò, si yí 'ví je 'bí gbaànjé ji 'bí ka wó ñinó ta bongo mì wó wálá nô. Wàa i-zó-zò delè má kuu mì 'duù, yí 'ví je 'bí ji 'bí ka wó ñinó ta go tí wó nô.»

¹² Ndâ 'bí mbe kili i-míri mbe gí gí mì Jòvànì tacó wàa yí 'ví caka tí ndú bà-i-nò gii 'vee yí máa, «Káa ze 'ví bàkà a ña yè, Mbe nìbà i?»

¹³ Káa Jòvànì gii 'visì có ji ndú máa, «Yo te 'bí i mí muu ñinó náa míri 'dè ji yo máa yo 'ví go 'do mì ndâ 'duù nó lá.»

¹⁴ Ndâ 'bí àsikèri gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó gii 'vee Jòvànì, máa, «Káa ze, ze 'ví njaanga miri ze ta ña kèjì ngàyi?»

Káa Jòvànì gii 'visì có ji ndú máa, «Yo kùmùkù ndâ i mì ndâ 'duù ta wotí lá. Yo delè 'ví waaka có míti ndâ 'duù gbí ngbàngà lá. Yo zò i 'do ká gbí wu'o mì yo.»

¹⁵ Jòvànì mâ gii ñò éno máa, ndâ 'duù kù gii 'bità a bà koṛo gítí yì a gbolò có éno máa yì a Bìndi-Mbíri,

¹⁶ yí gii 'dè có ji ndú 'dáá gî máa, «Ye kù caka tí yo ta ngo, káa 'bí 'duù ta wotí tí wó mbe ndii ye gí á kèjì, náa à kpèti káa vòò bà dù tí mbe kù njaanga tàrà 'do tí kò wó, ye bà 'vii tí wálá. Yí kèjì gí bà caka tí yo ta Bèri-mi-Mbíri, delè ta wu.

¹⁷ Yí kpónó zèè pìdíí mì wó mí 'bí wó, tacó bà pì gbí cù mì wó gí. Yí bà yili cèe ñi cù gí, bìndi yí bà doo póró cù ta wu ñinó jé mbe mee lá nô.»

¹⁸ Jòvànì bà-i-nò gii dù kù ma Banga-Ngú-Có, ta bà je wotí ji ndâ 'duù ta 'bí ña có mbe si ndâ 'duù 'ví 'visì muu ndú gbí ndâ 'bí ña kèjì me mbè.

¹⁹ Káa Jòvànì gii 'dè có gítí Èródè tí nó tí gbolò 'duù nó, tacó bà volo muu Èródìyà tí ñii mì ná'vindí wó, 'do tí wó, delè tacó ndâ 'bí vò i me mbè náa yí bàkà ndú.

²⁰ Èródè mâ gii 'di ndâ có tí nó náa Jòvànì kù 'dè gítí wó nó, yí gii tò muu ndâ vò i mì wó nó ta bà te Jòvànì mí gbí zàa.

Jòvànì caka tí Jézù

²¹ Jòvànì mâ gii caka tí ndâ 'duù 'dáá gî cee gî, yí gii caka tí Jézù delè. Káa si Jézù kù gii 'deke tí wó ji Mbíri á bìndi bà caka tí wó mì Jòvànì nó, njekèjì tàrì gii njaanga tí gí.

²² Bìndi Bèri-mi-Mbíri gii gí 'do yaà ta cè tí wó go cè tí kùlè nô gí muu Jézù. Kòcò 'duù bà-i-nò gii dù kù 'dè có 'do gbíri máa, «Wò a kpóló-kpolo 'vii mì ye. Tàkòcò ye peteke gítí lo ma.»

Rè ndâ ká gù Jézù

²³ Jézù 'bità nètè bà nìbà i ji ndâ 'duù ta ndoò tí wó go zi'duù-gbaànjé-nje muu'bi. Ndâ 'duù gbí ndâ o tí nó ñò Jézù ni ká tí 'vii mì

Jùzépè tí 'vii mì Èlì,

Èlì tí 'vii mì Mátàti,

- 24 Mátàtì tí 'viì mì Lévi,
Lévi tí 'viì mì Mèlékì,
Mèlékì tí 'viì mì Jànáyi,
Jànáyi tí 'viì mì Jùzépè,
- 25 Jùzépè tí 'viì mì Mátàtíyà,
Mátàtíyà tí 'viì mì Ámòsì,
Ámòsì tí 'viì mì Nàwúmì,
Nàwúmì tí 'viì mì Ésilì,
Ésilì tí 'viì mì Nàgáyì,
- 26 Nàgáyì tí 'viì mì Máátà,
Máátà tí 'viì mì Mátàtíyà,
Mátàtíyà tí 'viì mì Sèmèyìnì,
Sèmèyìnì tí 'viì mì Jòséki,
Jòséki tí 'viì mì Jódà,
- 27 Jódà tí 'viì mì Jòwánàni,
Jòwánàni tí 'viì mì Résà,
Résà tí 'viì mì Zèrùbàbèlè,
Zèrùbàbèlè tí 'viì mì Sèlìtiyéli,
Sèlìtiyéli tí 'viì mì Néri,
- 28 Néri tí 'viì mì Mèlékì,
Mèlékì tí 'viì mì Ádì,
Ádì tí 'viì mì Kàsámù,
Kàsámù tí 'viì mì Èlimàdámù,
Èlimàdámù tí 'viì mì Èrè,
Èrè tí 'viì mì Jòsùwà,
- 29 Jòsùwà tí 'viì mì Èliyézèrè,
Èliyézèrè tí 'viì mì Jòrímù,
Jòrímù tí 'viì mì Mátàtì,
Mátàtì tí 'viì mì Lévi,
Lévi tí 'viì mì Simiyónè,
- 30 Simiyónè tí 'viì mì Júdàà
Júdàà tí 'viì mì Jùzépè,
Jùzépè tí 'viì mì Jònámù,
Jònámù tí 'viì mì Èliyàkímì,
- 31 Èliyàkímì tí 'viì mì Mèléyà,
Mèléyà tí 'viì mì Ménà,
Ménà tí 'viì Mátàsà,
Mátàsà tí 'viì mì Nàsàni,
Nàsàni tí 'viì mì Dàvidè,
- 32 Dàvidè tí 'viì mì Jési,
Jési tí 'viì mì Òbèdì,
Òbèdì tí 'viì mì Bòwázi,
Bòwázi tí 'viì mì Sàlímónì,
Sàlímónì tí 'viì mì Nàsónì,
- 33 Nàsónì tí 'viì mì Àmìnàdábì,
Àmìnàdábì tí 'viì mì Ádímìnì,
Ádímìnì tí 'viì mì Àrìnì,
Àrìnì tí 'viì mì Èzìrónì,
Èzìrónì tí 'viì mì Pèrézi,
Pèrézi tí 'viì mì Júdàà,

- 34 Júdàà tí 'vii mì Jàkóbè,
 Jàkóbè tí 'vii mì Ìzákò,
 Ìzákò tí 'vii mì Àbìráámò,
 Àbìráámò tí 'vii mì Tèràà,
 Tèràà tí 'vii mì Nàwóri,
 35 Nàwóri tí 'vii mì Sèrúgì,
 Sèrúgì tí 'vii mì Réwù,
 Réwù tí 'vii mì Pèlégì,
 Pèlégì tí 'vii mì Èbéré,
 Èbéré tí 'vii mì Sélà,
 36 Sélà tí 'vii mì Kàyìnánì,
 Kàyìnánì tí 'vii mì Àrìfàkìsádà,
 Àrìfàkìsádà tí 'vii mì Sémì,
 Sémì tí 'vii mì Nówà,
 Nówà tí 'vii mì Lámékì,
 37 Lámékì tí 'vii mì Mèsùsélàà,
 Mèsùsélàà tí 'vii mì Ènòkì,
 Ènòkì tí 'vii mì Jàrédì,
 Jàrédì tí 'vii mì Mààláléélì,
 Mààláléélì tí 'vii mì Kàyìnánì,
 38 Kàyìnánì tí 'vii mì Ènòsì,
 Ènòsì tí 'vii mì Sésì,
 Sésì tí 'vii mì Ádàmà,
 Ádàmà tí 'vii mì Mbírì.

4

Gba-wàtà tala Jézù gbí kángáá nga ngoò

¹ Jézù giì dele ndì wó 'do tàbè'dè Jòròdánìyà á bìnḍi bà caka tí wó mì Jòvànì, tí 'duù ñìnó náa Bèrì-mì-Mbírì gèè bè mí muu wó gí. Bìnḍi Bèrì-mì-Mbírì giì a tàmuu wó

² ya tí gí bà bàkà sili zì'duù-só mí gbí kángáá nga ngoò náa Gba-wàtà kù tala yí ta wò í. Gbí ndâ sili tí nò zì'duù-só náa yí bàkà mí gbí kángáá nga ngoò nò, i-zó-zò ò dī gbí yì wó gbaànjé lá.

³ Gba-wàtà mà giì ñò máa, bà mì Jézù cee ta go gbí ndòngbù ndâ sili tí nò náa yí bàkà zì'duù-só nò gí, yí giì 'dè có jì yí máa, «Wò má dú káa 'Vii-mì-Mbírì, 'visì díí tí nó tí i-zó-zò.»

⁴ Káa Jézù giì 'visì có jì Gba-wàtà éno máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, <'Duù kù 'vala me ka ta i-zó-zò cuki lá.> »

⁵ Gba-wàtà bà-i-nò giì te Jézù 'do to ngéé gí yaà, bìnḍi yí giì túbà ndâ kpo-kpò gbata muu to tí nó 'dáá gí jì yí á go bà kì ọ.

⁶ Bìnḍi yí giì 'dè có jì yí máa, «Ye bà bàkà wò tí mbe ndâ kpo-kpò gbata tí nò náa wò kù ñò ngba ndú nò 'dáá gí, tacó Mbírì je ndú jì ye tí ndâ i mì ye gí. À ká go có mì ye bà je ndú jì 'duù ñìnó mbe ñìkì tí ye.

⁷ Ye bà je ndú 'dáá jì wò gí náa wò má kucuku muungbó lo mí kùro ye wàa wò 'ví ùlù ye gí nò.»

⁸ Káa Jézù giì 'visì có jì Gba-wàtà máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, <Wò 'ví ùlù káa Mbe tí lo tí Mbírì mì lo. Wò dele 'ví bàkà nèté ká jì yí cuki.> »

⁹ Gba-wàtà gii te Jézù 'do gbí kángáá nga ngoò bìndi ñinó, ya tí gí Jèrùzàlémè, yí gii te yí ngé dé'véléé mì pí 'bá-Mbíri. Bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Wò má dú káa 'Vii-mi-Mbíri, o gí to.

¹⁰ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa,
 <Mbíri bà kaa ndâ basìli mì wó wàa ndú 'ví kpolo tí lo.>

À gii cu 'bí éno máa,

¹¹ <Ndâ basìli tí nò mì Mbíri nò bà lì 'bì ndú mí tà tí lo,
 tacó wàa díí 'ví kpò kò lo lá.> »

¹² Káa Jézù gii 'vìsì có ji Gba-wàtà máa,

«À cú mí wáràgà mì Mbíri éno máa,
 <Wò 'ví tala Mbe tí lo tí Mbíri lá.> »

¹³ Gba-wàtà mâ gii cee ta bà tala Jézù gí, yí gii ñjè nó 'do tí wó ya kú ù 'bí tó o tacó bà tala yí káká'i.

Jézù 'bità bà ma có mì Mbíri gbí to Gàliléyà

¹⁴ Jézù gii dele ndí wó gí Gàliléyà ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri. Bìndi ɾè wó gii wu cee gbí to Gàliléyà 'dáá gí.

¹⁵ Ndâ 'duù 'dáá gí kú gii ùlù bà ñbà i mì wó ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri.

Jézù gbí gbata Názàrèti

¹⁶ Jézù gii ya gí gbí gbata Názàrèti, tí bàndò bà kpolo yí. Bìndi yí gii ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà go ña i mì wó náa yí cóó-cóó kú bàkà nô. Yí mâ gii ya gí bà ɾò tíyò tacó bà 'deke i,

¹⁷ áá gii te ji yí a wáràgà mì Ízáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri. Yí bà-i-nò gii njaanga wáràgà tí bàndò tí nó náa à cu mí gbí éno máa,

¹⁸ «Bèri-mi-Mbíri kuu ta ye,

tacó yí cu 'bì wó mítí ye máa ye ma Banga-Ngú-Có ji ndâ yê.

Yí tuu ye gí bà ma có bà njaanga wú á 'do tí miɾi ndâ 'duù gbí zàà ji ndú.

Yí tuu ye gí bà njaanga ɾo ndâ mbe sú ɾo.

Yí tuu ye gí bá 'vala ndâ 'duù tí nó náa à kú mèèkè'i tí ndú.

¹⁹ Yí tuu ye gí bà ma có ndoò bà bàkà nambeè mì Mbíri ji ndâ 'duù.»

²⁰ Jézù mâ gii 'deke i cee gí, yí gii paɾaka ndi wáràgà tí nó gí bàndò mì wó, bìndi yí gii dele ndí ji 'duù tí nó tí mbe kpolo tí ndâ i á bàndò bà ùlù Mbíri nô. Bìndi yí gii kí tí wó to. Ndâ 'duù bàndò bà ùlù Mbíri 'dáá gí gii yee ɾo ndú ɾó'dó-ɾo'doo mítí wó.

²¹ Bìndi yí gii 'bità bà 'dè có ji ndú máa, «Ndâ i tí nó náa ye 'deke có gítí ndú ji yo 'do gbí wáràgà mì Mbíri nò wúnó bàkà tí go ndâ có tí nó náa ye 'deke nò gí.»

²² Ndâ 'duù 'dáá gí gii ùlù yí, káa nje ndú 'dáá gí gii 'dèè ta bà 'di ndâ ña banga có tí nó mbe co 'do nje wó nó gí. Ndú bà-i-nò gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «À nó me 'viì mí Jùzépè ká nó lá?»

²³ Jézù mâ gii 'di có tí nó, yí gii 'vìsì có ji ndâ 'duù tí nó máa, «Ye ñò ni gí máa à gbí muu yo a có bà 'dè lòkò'bò tí nó máa, <Vala tí lo mbe yeè> nó ji ye. À delè tí yo a go bà 'dè có ji ye máa, <Bàkà ndâ i tí nó táánò náa ze 'di tàwo lo ta bà bàkà ndú gbí gbata Kàpàrànwùmù nó mí 'bá mì yo.>

²⁴ Káa ye kú 'dè có ji yo ta yúco máa, à jé ùnje gítí có mì mbe 'dòkò có mì Mbíri lá ká gbí 'dóó to mì ndú.

²⁵ «Káa ye kú 'dè có ji yo ta yúco máa, ndâ nawù ku táánò 'bá mì ndâ Ìzìriyéli gbí o mì Èlìjà tí nó tí mbe 'dòkò có mì Mbíri nó me mbè. Káa ta o tí nó náa njekekèjì tàɾi gii nè gí tàkò mù gí ta ndoò ta'ò ta pí vô-nje gbaànjé pí gí nó, làngàwìri gii tè 'bá mì ndâ Ìzìriyéli 'dáá gí.

²⁶ Ta ndâ ña ñìnò 'dáá gî, Mbířì giì tuu Èlìjà ya tí a i gí bà konì 'bí nawù ku gbí ndâ to Zàrèfàtì á gbí to Sidónì, si ndâ nawù ku 'bá Ìzìrìyélì mí to.

²⁷ Ndâ mbe cì delè táánò me mbè kuu 'bá Ìzìrìyélì gbí o mì Èlìsà tí mbe 'dòkò có mì Mbířì. Káa Èlìsà 'vala gbèe 'duù á 'do gbí òkò tí ndú lá, yí giì 'vala káa 'bí mbe cì gbaànjé ta rẹ wó a Nààmánì tí tende 'duù mbe gi 'do Sířiyà.»

²⁸ Ndâ 'duù bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbířì mà giì 'di có tí nò náa Jézù 'dè jì ndú nò, tàkòcò ndú giì kpolo ngé ndii gî.

²⁹ Ndú giì nje gítí wó, bìndi ndú giì ja yí gí sè 'do bàndò bà ùlù Mbířì, ndú giì 'dò ta yí gí pí gú tí nó náa à bì gbata mì ndú ta yendi nô. À gbí muu ndú ta o tí nò a có bà 'va yí gí tàgbà gú 'do yaà kà.

³⁰ Káa yí giì ba to, co gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò, kú ya ta nó mì wó.

Jézù mòkò i 'do gbí muu 'bí 'dakò

³¹ Jézù giì nje nó 'do Názàrètì ya gí gbí gbata Kàpàrànáwùmù á gbí to Gàlìlèyà. Bìndi yí giì nìbà i jì ndâ 'duù kà ta ři bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà.

³² Nje ndâ 'duù giì 'dèè gítí wó gî, tacó yí 'dè có go i mì gba.

³³ Káa ta o tí nò 'bí 'dakò ta i-gbí-muu wò kuu gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe kili mí bàndò bà ùlù Mbířì nò. Mà giì zeke'o, i tí nò giì tanga mítí 'dakò tí nò, bìndi yí giì tò kú ta kòcò wó gí yaà máa,

³⁴ «Si ze mí to! Àá mì lo ta ze a yè, ndí lo Jézù tí nó mbe gi 'do Názàrètì nó? Wò gi tacó bà bù ña ze? Ye nò wò ni tí 'duù tí nó náa à kaa wò jì Mbířì gî nó gî.»

³⁵ Káa Jézù giì do mítí i tí nó máa, «'Dù ngbii! Co 'do gbí muu wó gí!» I tí nó bà-i-nò gí 'va 'dakò tí nó mí to mí kuro ndâ 'duù, bìndi yí giì co 'do gbí muu wó ta bà bàkà vò i ta yí lá.

³⁶ Nje ndâ mbe ñò ña i tí nó 'dáá gî giì 'dèè gî. Bìndi ndú giì 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «Ñìnò a ña có yè ká nò? Yí kú 'dè có jì ndâ vò i-gbí-muu ndâ 'duù ta wotí go i mì gba káa ndú kú 'di có mì wó!»

³⁷ 'Do bà-i-nò, tàwo Jézù giì wu cee gbí wúngbó to tí nó léé gî.

Jézù 'vala ndâ 'bí mbe nò'o me mbè

³⁸ Jézù giì co 'do bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbířì ya gí 'bá mì Sìmonè tí 'bí mbe tala có mì wó gbaànjé. Yí mà giì yee kà, yí giì 'de na gè Sìmonè tí sì ta cô'o gbí diì wò ngé ndii gî. Ndâ 'duù mà giì 'dè có jì Jézù,

³⁹ Jézù giì nje nó ya gí bà rò tìyò seè tí niì tí nó, bìndi yí giì 'dè có jì cô'o tí nó máa yí dò 'do gbí diì niì tí nó gî. Niì tí nó ngé giì a cónjórónjò gí yaà kú bàkà i-zó-zò jì ndú.

⁴⁰ Ři mà giì ta gî, ndâ 'duù ñìnó ta ndâ nambe ndú ta ndâ tende ña nò'o tí ndú nó giì tuřu ndú 'dáá gî ya tí jì Jézù. Yí giì tee 'bì wó mítí ndú, bìndi ndú 'dáá gî giì 'vala gî.

⁴¹ Ndâ i delè giì co 'do gbí muu ndâ 'duù ñìnó ta i gbí ndú nó me mbè, kú tò kú máa, «Wò á 'Viì-mì-Mbířì!» Káa Jézù giì do mítí ndâ i tí nó máa ndú dù ngbii, tacó ndú ñò yì ni tí Bìndi-Mbířì gî.

Jézù ma có mì Mbířì cee to 'dáá gí

⁴² Yé má bà giì bàkà bà ngbaanga to, Jézù giì co 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndii ta kpéétí wó. Ndâ 'duù giì pà bà tí wó, ndú mà giì 'de yí gî, ndú giì bàkà có bà tii yí, máa yí nje nó 'do tí ndâ yí lá.

⁴³ Káa yí giì biya gî. Bìndi yí giì 'de có jì ndú máa, «Kózò tí ye bà ya gí bà ma Banga-Ngú-Có gítí ngú ña kèjì bà bàkà nambeè mì Mbířì ta ndâ 'duù jì ndâ 'duù gbí ndâ 'bí gbata delè. Tacó ñìnò a nèté tí nó náa Mbířì tuu ye gí bà bàkà nó ká nò.»

44 Bìndi yí gii dù kù nò ta bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bá ùlù Mbírì cee gbí ndâ to 'bá mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí.

5

Jézù ruka ndâ kpédélé mbe tala có mì wó

1 Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù rò tíyò a tì kàpá Jènèsàrétì, ndâ 'duù me mbè kù gii tòò tí ndú tacó bà ya gí bà 'di có mì Mbírì 'do mì wó.

2 Jézù mâ gii zeke'o, yí gii nò ndâ gbâ sósò'ò náa ndâ mbe gò ngo rò ndú mí gbí kàrà-kàrà ngo, bìndi ndú gii oloko 'do gbí ndú gí ta ngo, kù caka ndâ mbu mì ndú.

3 Jézù bà-i-nò gii o mí gbí 'bí gbâ gbaànjé, tí nìndi Simónè, bìndi yí gii 'dè có ji Simónè máa yí yèè yì ta gbâ gàà gí rò ngo. Simónè mâ gii bàkà éno gí, Jézù gii kì tí wó á gbí gbâ rò ngo kù nìbà i ji ndâ 'duù.

4 Jézù mâ gii nìbà i ji ndâ 'duù cee gí, yí gii 'dè có ji Simónè máa yí yèè ta gbâ gí bà wúlú ngo wàa yí 'ví 'va mbu, wàa yí bà zèè sè gí.

5 Káa Simónè gii 'visì có ji yí máa, «Ze 'va mbu 'do tí kùbòò too ta yé tí nó gí, káa ze zèè gbèè i lá, kpo 'duù mì ye. Káa wò má 'dè éno, ye bà bàkà go có mì lo nò gí.»

6 Ndâ Simónè mâ gii 'va mbu go có tí nò náa Jézù 'dè ji yí nò, ndú gii woo sè tí ña nìno náa sè bà yaka mbu mì ndú gii dù ká njí'dí.

7 Ndú bà-i-nò gii miyà 'bì ndú ji ndâ 'bí ka ndú mbe gò ngo máa ndú gí ta gbâ mì ndú ji ndâ yì. Ndâ ka ndú nò mâ gii ya ta 'bí gbâ ji ndú gí, ndú gii woo sè yeke ndâ gbâ tí nò sósò'ò nò ta sè tí ña nìno náa sè bà ta ngo mì ndú gii dù ká njí'dí.

8 Simónè mâ gii nò ña i tí nò mbe bàkà tí nò, yí gii kucuku muungbó wó mí kùro Jézù, bìndi yí gii 'deke tí wó ji yí máa, «Ya 'do tí ye gí, Mbe tí ye! Tacó vò i mì ye me gbolò ngé ndii gí.»

9 Simónè 'dè có tí nò ji Jézù tacó nje ndú ta ndâ 'bí ka wó mbe gò ngo 'dáá gí ta o tí nò 'dèè gítí ña serè sè tí nò náa ndú zèè nò gí.

10 Ndâ Jákòmò ta ná'vindí wó Jòvànì, tí ndâ 'vii mì 'bí 'dakò ta rẹ wó a Zèbìdèyò, tí ndâ ka Simónè mbe gò ngo delè sósò'ò, gii si nje ndú ká tí nga.

Káa Jézù gii 'dè có ji Simónè máa, «Cì gúku lá, tacó wò bà gii zèè 'do tí kpónó kù ya gí kùro go ndâ sè tí nò a ndâ 'duù.»

11 Ndú bà-i-nò gii ya ta ndâ gbâ mì ndú gí tí ngo, ndú gii jee ndâ i mì ndú 'dáá gí 'bùrùkù mí to, bìndi ndú gii ya kù nò á tàkò Jézù.

Jézù 'vala 'bí mbe cì

12 Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kuu gbí 'bí gbata, yí gii nò 'bí 'dakò náa cì waaka yí volo gí. Mbe cì tí nò mâ gii nò Jézù, yí gii 'bu gbíro wó mí to mí kùro wó. Bìndi yí gii 'deke tí wó ji yí máa, «Go bà ngbaranga kútí ye má kuu tí lo, wò bà bàkà gí, kpo 'duù!»

13 Jézù mâ gii 'di có tí nò náa mbe cì tí nò 'dè nò, yí gii tee 'bì wó mítí mbe cì tí nò, ta bà 'dè có ji yí máa, «Ye bà bàkà gí! Si kútí lo 'ví dù ngbàrángà'i.» A káa pòó bà 'dè có tí nò mì Jézù, kútí mbe cì tí nò gii gí ngbàrángà'i gí.

14 Kútí 'dakò tí nò mâ gii rò bìndi cì gí, Jézù gii 'dè có ji yí máa, «Si 'bí 'duù gbaànjé 'ví nò wó lá. Ya gí bà túbà tí lo ji bu-Mbírì, yí má 'dè có éno máa, cì cee 'do tí lo gí má kózò gí, wò 'ví ya gí bà waa mbelè go có mì Mòze, tacó bà túbà ji ndâ 'duù máa, wò gí tí cèè 'duù gí.»

15 Káa rẹ Jézù gii wu to ya me 'dú ndii nìno sàà kùro nó gí. Tacó éno, ndâ 'duù me mbè gii kaa ya gí mì wó. Ndâ 'bí 'duù ya tacó bà 'di ndâ có mì wó, bìndi ndâ 'bí tacó wàa yí 'ví 'vala ndâ yì 'do gbí nò'o.

16 Káa yí má dù gí yí kù co 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ya gítí bàndò nìno ta ndâ 'duù tí wálá nó ta kpéétí wó tacó bà 'deke tí wó ji Mbírì.

Jézù 'vala 'bí 'dakò mbe gbele've gí

¹⁷ Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù nìbà có mì Mbírì jì ndâ 'duù, ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkì, ta ndâ 'bí mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà, mbe gí 'do Jèrùzàlémè, delè 'do ta gbí ndâ gbata gbí ndâ to Gàlìlèyà ta Jùdèyà 'dáá gí, ta o tí nò kuu gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò náa yí kù nìbà i jì ndú nò. Yí delè kù 'vala ndâ mbe nò'o ta wotí mì Mbírì.

¹⁸ Mâ gii zeke'o, ndâ 'bí 'dakò gii làngà 'bí 'dakò mbe gbele've gí gí tí jì Jézù. Ndú gii jè ta bà rì ta yí gí tà'i tàkò Jézù,

¹⁹ káa à gii kpò ndú ngbàà gí, tacó ndâ 'duù nènèkè mí njekèjì go ndâ njilí tí nje gà. Tacó éno, ndú gii 'dò ta yí gí muu 'bá, ndú gii di muu 'bá gbúú-gbuu 'vii ta bàndò bà ki tí Jézù, bìndi ndú gí yuu yí ta mbà tí nó náa ndú te ta yí nó gí to jì yí gbí òkò tí ndâ 'duù.

²⁰ Jézù mâ gii nò ña bà tee njembí ndâ 'dakò tí nó á mítí wó, yí gii 'dè có jì 'dakò tí nó mbe gbele've gí nó máa, «À si có gítí ndâ vò i mì lo mí to gí, kómbe ye.»

²¹ Ndâ mbe kpolo tí tàkì, ta ndâ mbe nìbà i mì ndâ Jùdèyà, mâ gii 'di có tí nó náa Jézù 'dè nò, ndú gii 'bità bà koṛo có gbí njembí ndú máa, «'Dakò tí nó mbe kù 'dè zu có gí bà tí Mbírì nó a 'di? Wotí bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù á bìndi Mbírì a i tí 'di?»

²² Káa Jézù gii 'di gbí ña bà koṛo có mì ndú nò gí. Tacó éno, yí gii 'vee ndú máa, «Yo kù koṛo ña có tí nó á tacó yè?»

²³ À kpolo a bà 'dè có máa, «À si có gítí ndâ vò i mì lo mí to gí,» wèè, à kpolo a bà 'dè có máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví te kpâ-sili mì lo, wàa wò 'ví nó nó?»

²⁴ À má éno, ye kpónó bà túbà jì yo éno máa, à tí 'Vii-mi-'Dakò a wotí tacó bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i.»

Yí bà-i-nò gii 'dè có jì 'dakò tí nó mbe gbele've gí nó, máa, «A gí yaà, wò 'ví te kpâ-sili mì lo, wàa wò 'ví nje nó ya gí 'bá go có tí nó gbí nje ye nò.»

²⁵ 'Dakò tí nó ngé gii a gí yaà cónjórónjoo mí kùro ndâ 'duù, yí gii te mbà tí nó náa à làngà ta yí gí tí jì Jézù nó, bìndi yí gii 'bì nó kù ya gí 'bá ta bà ùlù Mbírì.

²⁶ Nje ndâ 'duù 'dáá gí gii 'dèè gí, bìndi ndú gii 'bità bà ùlù Mbírì ta gúku, máa, «Ze wúnó nò i-seṛè gí!»

Jézù tè'é tí Lévi

²⁷ Jézù mâ gii nje nó 'do bàndò bà 'vala 'dakò tí nó mbe gbele've gí nó, yí gii nò 'bí 'dakò, tí mbe kili i-mírì, ta ṛe wó a Lévi, kù ki tí wó to á tàgbà 'bá bà kili i-mírì. Jézù bà-i-nò gii tè'é tí Lévi, máa, «Gí gí bà dù tí 'duù mì ye.»

²⁸ Lévi bà-i-nò gii jee ndâ i 'dáá gí mí to, bìndi yí gii ya gí bà dù tí 'duù mì Jézù.

²⁹ Bìndi Lévi gii te wíri mítí Jézù. Ndú ta o tí nó gii kili ta ndâ 'bí ka wó mbe kili i-mírì, ta ndâ 'bí 'duù me mbè, kù zò i-wíri tí nó náa yí bàkà jì Jézù nò.

³⁰ Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'bí kpo-kpò mbe 'di gbí-o mì ndú mâ gii nò ndú, ndú gii 'dè kòlòwò jì ndâ mbe tala có mì Jézù, máa, «Yo kù zò i ta ndâ mbe kili i-mírì, gii je ndâ mbe bàkà vò i, tacó yè?»

³¹ Káa Jézù mâ gii 'di có tí nó, yí gii 'visì có jì ndú máa, «A ndâ 'duù ñinó ta sé'i tí ndú nó ká kù pà mbe yeè. Nèté mì ndâ 'duù ñinó ta sé'i tí ndú wálá nó ta mbe yeè wálá.

³² Ye gí me tacó bà tè'é tí ndâ tó 'duù lá. Ye gí a i tacó tí ndâ mbe bàkà vò i, tacó wàa ndú 'ví 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gí.»

Bà tò kponje gítí bà kònò go

³³ Ndâ 'bí 'duù bà-i-nò gii 'dè có jì Jézù, máa, «Ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù ta ndâ mbe tala có mì ndâ mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà ta o 'dáá gí kù kònò go, ta bà 'deke tí ndú jì Mbírì, káa ndâ mbe tala có mì lo kù zò i, ndú delè kù njù ngo.»

³⁴ Káa Jézù gii 'vee ndú, máa, «Yo kú koṛo có máa ndâ wiri bándò bà ko niì kú kònò go ta o tí nó náa nambe ndú tí nó mbe kú kò niì nó kuu ta ndú?»

³⁵ Káa ɾi bà je nambe ndú mbe kú kò niì nó 'do tí ndú ká kèjì; wéléjí, ñinò bà gii dù a ɾi bà 'bità bà kònò go mì ndú.»

³⁶ Jézù gii lòkò'bò 'bí có ji ndâ 'duù tí nó káká'i máa, «'Bí 'duù jé mbe yaka gbí ngú bòngò mì wó tacó bà cu ta ɾo ká gbí ká zì bòngò wálá. Yí má bàkà éno, yí bà yaka gbí ngú bòngò mì wó gí, káa ndâ ngú bòngò ta ká ñinó bà te banga 'vii wálá.

³⁷ 'Bí 'duù delè jé mbe fuu pe ngú cù mí gbí ká káɾà ñinò náa gbí wuuku gí nó wálá. Tacó yí má bàkà éno, pe ngú cù bà ba ta káɾà gí. Bìndi yí bà bè gbí ndâ pe ta káɾà só gí.

³⁸ À kú fuu pe ngú cù ta o 'dáá gí ká mí gbí kpo káɾà.

³⁹ 'Bí 'duù ta go bà njù lí pe tí wó gí tàkò gó pe nó wálá, tacó a gó pe ká ñikì có tí lí pe.»

6

Ndâ mbe tala có mì Jézù kpaɾaka muu cù ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà

¹ Ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà gbaànjé, si Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó kú ndii ta nó ta ndi gbí ndâ njí, ndâ mbe tala có mì wó gii dù kú nó ta bà kpaɾaka muu cù kú toɾo gí nje ndú tí 'vee.

² Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà mâ gii ñò ndú tí , ndú gii 'vee ndú máa, «Yo kú bàkà i ñinó náa à me yí lá nó ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndoo tacó yè?»

³ Káa Jézù gii 'vìsì có ji ndú á muu ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo jé 'di có tí nó gbí wáràgà mì Mbíɾi gítí ɱa i tí nó náa Dàvíde tí gbolò gba bàkà dígíséé si ndú ta ndâ 'duù mì wó ta go tí ndú nó lá?

⁴ Có tí nó máa, yí gii ɾi gí tà'i 'bá-Mbíɾi, yí gii te i-zó-zò tí nó náa à ci ji Mbíɾi nó, yí mâ gii zò gí, yí gí te sè ji ndâ 'duù mì wó, ndú delè gii zò gí. Káa à má gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdéyà, ndâ cèe 'duù zò i-zó-zò tí nó náa à ci ji Mbíɾi nó lá. À káa ndâ bu-Mbíɾi ká kú zò .»

⁵ Káa Jézù gii yee nje có mì wó ji ndú máa, «'Vii-mì-'Dakò a mbe tí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà.»

Jézù 'vala 'bí 'dakò ta 'bì wó pizoo gí

⁶ Ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà á bìndi ñinò, Jézù gii ya gí bándò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíɾi. Bìndi yí gii ɾi gí tà'i kú ñibà i ji ndâ 'duù si 'bí 'dakò ta 'bí wó ñinó gbí kù'bì nó pizoo gí kú gbí òkò tí ndâ 'duù kà.

⁷ Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ mbe ñibà tàkìì mì ndú gii dù jé kú zeke Jézù, máa yí má 'vala 'dakò tí nó ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà gí, wàa ndâ yí 'ví 'de nderè bà kpi ngbànga tí wó.

⁸ Káa Jézù gii 'di gbí ɱa bà koṛo có mì ndú nó gí. Tacó éno, yí gii 'dè có ji 'dakò tí nó ta 'bì wó pizoo gí nó máa, «A gí yaà! Co ya gí bà ɾò tíyò á kùro ndâ 'duù.»

'Dakò tí nó mâ gii co gí kùro ndâ 'duù go có mì Jézù nó gí,

⁹ Jézù gii 'vee ndú máa, «Tàkìì mì ndoo ùnje ji ndoo a i gítí bà bàkà i ngàyi 'do gbí òkò tí ndâ bà bàkà tó i ta bà bàkà vò i ta ɾi bà wotí? Káa à má 'do gbí òkò tí ndâ bà 'vala ku ta ba zi ku, à ñikì a ngàyi?»

¹⁰ Yí bà-i-nò gii zeke'o jèlè to, bìndi yí gii 'dè có ji 'dakò tí nó ta 'bì wó pizoo gí nó máa, «Ya'va gbí 'bì lo.» 'Dakò tí nó mâ gii ya'va gbí 'bì wò, 'bì wó gii gí ñikì maa gí.

¹¹ Sè bà ba ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà gii dù ká njí'dí ta sé bà ñò ɱa i tí nó, bìndi ndú gii toko có tacó bà pà kèjì gítí ɱa i ñinó náa ndâ yí 'ví bàkà ta Jézù nó.

Jézù ɾuka ndâ tú mì wó muu'bì-nje só

12 Ta 'bí ɾi gbaànjé gbí òkò ndâ sili tí no, Jézù giì co ya gí pí gú tacó bà 'deke tí wó ji Mbíɾì. Yí giì dù pí gú kà kù 'deke tí wó ji Mbíɾì ta bèbìlì tí nò too yé gí.

13 Yé mà giì too gí, yí giì kili ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí giì ɾuka ndâ 'duù muu'bi-nje só 'do gbí òkò tí ndú, bìndi yí giì kpì ɾè mí muu ndú máa ndú a ndâ tú mì yì.

14 Nìno a ɾè ndâ 'duù tí nó náa Jézù ɾuka ndú tí ndâ tú mì wó nó ká nò: ndâ Sìmonè tí nó náa yí kpì Piyétòrò mítí wó nó, ta ná'vindi wó Àndèréyà, giì je Jákòmò, giì je Jòvànì, giì je Fìlípò, giì je Bàràtòlòmèyò,

15 giì je Mátéyò, giì je Tòmázò, giì je Jákòmò tí nó tí 'viì mì Aliféyò, giì je Sìmonè tí nó ta 'bí ɾè wó a Tò-'viì-'bá nó,

16 giì je Júdá tí nó tí 'viì mì Jákòmò nó, giì je Júdá Ìsìkàriyòtè tí nó mbe giì cu gòmbò tí wó nò.

Ndâ 'duù me mbè kaa ya gí tàkò Jézù

17 Jézù mà giì yaaka ta ndâ 'duù tí nó muu'bi-nje só náa yí bàkà ndú tí ndâ tú mì wó nó 'do pí gú gí tàbù to gí, ndú giì 'de ndâ mbe tala có mì wó, ta ndâ 'duù me mbè mbe kaa kù ya gí tàkò ndú kili kù ùndi ndú pí 'bí kpákà'và to. Ndâ 'duù ta o tí nò gí 'do gbí ndâ to Júdéyà 'dáá gí. Ndâ mbe giì 'do Jèrùzàlémè, ta ndâ mbe gí 'do yì ngo gbí ndâ to Tíró ta Sidónì.

18 Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú kaa ya tacó bà 'di ndâ có mì Jézù, káa ndâ 'duù nìno ta nò'o tí ndú nó, kaa ya tacó wàa yí 'ví 'vala ndâ yì. Ndâ 'duù nìno ta ndâ i-gbí-muu ndú nó ya tacó wàa yí 'ví mòkò ndâ i tí nó 'do gbí muu ndâ yì gí.

19 Ndâ mbè 'duù tí nó 'dáá gí kù kùkù to tacó bà tee 'bi ndú mítí wó, tacó wotí bà 'vala ndâ 'duù tí nó mbe kù co 'do gbí diì wó nó kù 'vala ndú.

Jézù nìbà i ji ndâ 'duù

20 Jézù gí zeke'o tí ndâ mbe tala có mì wó ngbóó, bìndi yí giì 'dè có ji ndú máa, «Yo tí ndâ mbe yè, a ndâ mbe tó pá, tacó 'bá mì Mbíɾì tí gba a i mì yo.

21 «Yo tí ndâ mbe kù kònò go, a ndâ mbe tó pá; tacó yì yo bà yè gí.

«Yo tí ndâ mbe kù wa gbí, a ndâ mbe tó pá; tacó yo kèjì gí bà ɾo 'dì.

22 «À tí yo a tó pá ta o tí nó náa ndâ 'duù má kù sogo yo, ndú má kù mò yo 'do tí ndú gí ndi, ta bà 'dè ndâ có ɾónókó gítí yo, ta bà volo ɾè yo, á muu 'Viì-mì-'Dakò.

23 Yo 'ví dù ɾu ta líkí'o ta o tí nó náa ndú má kù bàkà ndâ i tí nó mítí yo nò, tacó gbolò mboo tàkò ndâ i tí nó kù ù ndi yo gbíɾì, tacó ndâ ká gù ndú dígísèé kù mèèkè'i tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíɾì ká éno.

24 «Káa yo tí ndâ mbe kù tee njembí yo kpónó ká mítí ndâ kpo-kpò i mì yo á muu to tí nó bà ɾò mítí yo, tacó yo 'de bà tó i nìndi yo cee gí.

25 «Yo tí ndâ mbe kù da nó gbí i-zó-zò kpónó bà ɾò mítí yo, tacó yo kèjì gí bà zò go.

«Yo tí ndâ mbe kù ɾo 'dì ta yéni kpónó bà ɾò mítí yo, tacó yo bà giì tùgàzù ta ngo-ɾò tà ɾo yo.

26 «Yo tí ndâ 'duù tí nó náa ndâ 'duù 'dáá gí kù là tà ɾo yo kpónó nó bà ɾò mítí yo, tacó nìno a gbèe ɾa i tí nó dígísèé náa ndâ ká gù yo kù me ta ndâ sú mbe 'dòkò có mì Mbíɾì.

Zè ndâ ku'dì tí lo nìkì maa

27 «Káa ye kú 'dè có jì yo tí ndá mbe kú 'di có mì ye kpónó nó máa, yo 'ví zè ndá ku'dì tí yo nìkì maa, yo 'ví bàkà tó i jì ndá mbe kú sogo yo.

28 Yo 'ví kù yà 'dè ngo cù mítí ndá mbe kú see yo. Wàa yo delè 'ví 'deke tí yo jì Mbírì tacó tí ndá mbe kú mèèkè'i tí yo.

29 «'Bí 'duù má gbì gbí tù lo gbaànjé, wò 'ví 'vìsì kè'bí jì yí wàa yí 'ví gbì gí tàkò ònò náa yí gbì nò kpèkù. 'Duù má ja wòkò bòngò mì lo 'do tí lo gí, wò 'ví ja ndò ònò gbímbí lo nó jì yí gí tàkò .

30 'Duù má yù i 'do tí lo, wò 'ví zì 'do tí wó lá. 'Duù má aaka i 'do 'bì lo, wò 'ví je ndi i tí nò 'do mì wó káká'i lá.

31 Wò 'ví bàkà ta ndá 'duù káa ña i tí nó ta go tí lo máa ndú 'ví bàkà ta wò nò.

32 «Yo má zè tí tó jé káa ndá 'duù tí nó mbe zè yo tí tó nó, yo bà 'de gbí a yè? Tacó à kpèti káa ndá 'duù tí nó mbe ò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó, ndú kú bàkà nambeè jì ndá mbe bàkà nambeè á jì ndú.

33 Yo má bàkà tó i ká jì ndá mbe bàkà tó i jì yo, nderè bà bàkà tó i mì Mbírì jì yo 'ví dù a yè? À kpèti káa ndá mbe ò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó, ndú kú bàkà tó i gbí òkò tí ndú.

34 Yo má wù i ká ta ndá 'duù tí nó náa yo kú koṛo có máa ndú bà dele ndí jì yo gí nó, Mbírì 'ví bàkà nambeè jì yo gbí ká có yè? Ònò me gbèe ña i tí nó náa ndá 'duù tí nó mbe ò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nó kú bàkà nó lá?

35 Yo zè ndá ku'dì tí yo nìkì maa, yo 'ví bàkà tó i jì ndú. Yo 'ví bàkà tó i jì 'duù ta bà koṛo có máa, a má taabé yí 'ví tù 'bì wó jì yo nò lá. Yo má bàkà go ndá có mì ye nò gí, Mbírì bà bàkà tó i jì yo me gbolò, yo delè bà dù tí ndá 'dóó 'vii mì Mbírì á ngéé gbírì, tacó yí kú bàkà nambeè jì ndá 'duù ònò mbe ò nambeè ni lá nó, ta ndá vò 'duù.

36 Yo ò yè ɾo ndá 'duù, tacó Bu yo tí Mbírì a mbe ò yè ɾo ndá 'duù.

Có gítí bà 'viiki ndá 'bí ka tí

37 «Yo 'viiki ndá 'duù lá, tacó wàa Mbírì 'ví 'viiki ta yo lá. Yo o gítí bà waa có mítí ndá 'duù lá, tacó wàa Mbírì 'ví waa ta có mítí yo lá. Yo si có gítí ndá mbe bàkà vò i jì yo mí to, tacó wàa Mbírì 'ví je ta à-cee-gí gítí ndá vò i òndi yo.

38 Yo je i jì ndá 'duù, yo má je i jì ndá 'duù, Mbírì bà bàkà a cénjènjè mí tì ká'i bà je ta i jì yo, yí gi sene , ngo ɾo máa yee to gí, yí bà gi je jì yo. Tacó Mbírì bà 'vii i jì wò ká ta gbèe ká'i tí nó náa wò 'vii ta i jì 'bí ka lo, nò.»

39 Jézù gi 'vee ndú gbí lòkò'bò máa, «Mbe sú ɾo má ja 'bí ka wó mbe sú ɾo, ndú bà 'va tí ndú ta yí gbí gù wálá?

40 Mbe tala i ò i ndii mbe kú nìbà i jì yí lá. Káa mbe nìbà i jì 'duù má yù yí ngbóo gí, 'bè gbí ña i mì ndú wálá.

41 «Njì ngoò má kuu ta ɾo lo, wò bà me ta bà ò léé njú to a tà ɾo 'bí nambe lo ée?

42 Wò bà 'dè nje lo tacó bà 'dè có jì nambe lo máa yí yèè dè gí mì lo wàa wò 'ví òlò njú to 'do tà ɾo wó, 'do kòtí 'di, ta njì ngoò á tà ɾo lo, ndi lo bô mbe là ngo mè tí ka wó si òndi wó mítí wó? À má éno, pà 'bí 'duù, wàa yí má òlò njì ngoò 'do tà ɾo lo gí, wò 'ví gi òlò njú to 'do tà ɾo 'bí ka lo.

43 «Mú mbe jì'vì lá jé ɾi vò ndo mú lá. Mú mbe jì'vì gí delè jé ɾi tó ndo mú lá.

44 Tacó à kú ò ña mú ni ká mítí ndo wó. À jé ɾuka ndo bàà 'do tà mú kperè lá. À delè jé ɾuka ndo mbiigá 'do tà mú ga'dí lá.

45 Tó 'duù kú bàkà káa ndá tó i tí nó mbe yè yí wó géjé-géjé gí. Vò 'duù delè kú bàkà káa ndá vò có tí nó mbe yè yí wó dí gí. Tacó nje 'duù kú 'dè có ká gítí ña i ònò á gbí yí 'duù tí nò nò.

Ña ndá mbe gèè 'bá sósò'ò

46 «Yo kú 'dè có máa ye a Mbe tí yo tacó yè, káa yo 'di có mì ye lá?

⁴⁷ Ye kpónó bà tùbà tí ña 'duù ñinó mbe gí gí mì ye, yí gii 'di ndâ có mì ye, bindi yí gii bàkà go ndâ có tí nó náa ye 'dè jì yí nó, nò.

⁴⁸ Ña 'duù tí nó go mbe gèè 'bá ñinó mbe duu guù ndâ kpalà 'bá mì wó ngé mīri 'bì wó gī. Ngo gii ò có tàkò 'bá tí nó, káa 'bá tí nó gii ọ̀ ká ngiki tíyò, tacó à gèè me tí i-'dì lá.

⁴⁹ Káa 'duù ñinó mbe 'di ndâ có mì ye, káa yí bàkà go ndú lá, go 'duù mbe duu ta ndâ kpalà 'bá mì wó coko'do-cókó'dó. Ngo má gii ò có tàkò 'bá tí nó, à gii 'va tí to, si gbèè kpalà mí yaà lá.»

7

Jézù 'vala bòò mì 'bí Ròmánò tí kùro ndâ àsikéři

¹ Jézù má gii cee ta bà 'dè ndâ có tí nó nje wó nó jì ndâ 'duù 'dáá gī, yí gii njè nó ya gí gbí gbata Kàpàrànáwùmù.

² Má gii zeke'o, 'bí 'dakò tí 'duù Rómà, tí kùro ndâ àsikéři zi'duù-vò, náa kpóló-kpolo bòò mì wó ta nò'o tí wó náa yí kù ù káa ndi sè o mì wó,

³ má gii 'di có tí Jézù, yí gii tuu ndâ 'bí kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà, máa ndú ya gí bà tè'è tí Jézù máa yí gí gí bà 'vala bòò mì yì.

⁴ Ndâ kpo 'duù tí nó gii ya gí mì Jézù, ndú má gii 'dè có tí nó náa kùro ndâ àsikéři tí nó tuu ta ndú nó jì yí gí, ndú gii 'deke tí ndú jì yí ta wotí tí máa, «'Dakò tí nó 'vii tí ña 'duù ñinó náa wò 'ví konì yí nó ngé ma.

⁵ Tacó yí bàkà nambeè jì ndâ 'duù mì ndoo ngé. À delè a yí ká bì bándò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri tí nó kpónó á tíyò nó jì ndoo.»

⁶ Jézù má gii 'di có mì ndâ kpo 'duù tí nó, ndú gii njè nó ta ndú kù ya gí 'bá mì kùro ndâ àsikéři tí nó. Ndú má gii dooko gí 'bá mì kùro ndâ àsikéři tí nó gī, ndú gii 'dè ndâ 'bí kómbe kùro ndâ àsikéři tí nó náa yí tuu ndú máa, ndú ya gí bà 'dè có jì kpo 'duù tí nó tí Jézù nò máa, «Mbe tí ye, yeeke tí lo ta bà gí gí 'bá mì ye lá, tacó ye 'vii tí 'duù ñinó náa wò 'ví ọ̀ gí tà'i mì ye nó lá,

⁷ tacó éno, ye gbì gbí njembí ye tacó bà ya gí mì lo lá. 'Dè káa có ta nje lo wàa bòò mì ye bà 'vala gī.

⁸ Tacó ye delè a 'duù ta ndâ kpo-kpò 'duù kuu kùro ye, ye delè a gbolò 'duù kùro ndâ àsikéři, náa ye má tè'è tí àsikéři, yí kù gí gí tà é mì ye. Ye delè má je nó jì àsikéři, yí kù ya ta nó tí nó. Ye má 'dè có jì bòò mì ye máa yí bàkà i ñinó, yí kù bàkà .»

⁹ Jézù má gii 'di có tí nó náa 'dakò tí nó tuu ta ndâ 'duù jì yí nó, nje wó gii 'dèè gī. Bìndi yí gii 'visì tí wó gítí ndâ 'duù tí nó méé-me-mè mbe kù ọ̀ ndi wó nó, yí gii 'dè có jì ndú máa, «À kpétí ká 'do gbí òkò tí ndâ Ìzìriyèlì, ye jé 'dé 'bí 'duù gbaànjé mbe tee njembí wó mítí Mbíri á go i mì 'dakò tí nó lá!»

¹⁰ Ndâ 'dakò tí nó náa kùro ndâ àsikéři tí nó tuu ndú jì Jézù nó má gii delè ndi ndú gí 'bá, ndú gii 'de bòò mì wó a gí yaà 'do gbí nò'o gī.

Jézù 'vala 'vii mì 'bí nawù ku

¹¹ Jézù bàkà me gbolò o bìndi bà 'vala bòò mì kùro ndâ àsikéři tí nó lá, bìndi ndú gii njè nó ta ndâ mbe tala có mì wó 'do Kàpàrànáwùmù kù ya gí gbí gbata Nàyíni. Ndâ 'duù me mbè gii ki 'do gbí gbata Kàpàrànáwùmù kù ko ndú.

¹² Ndú má gii dooko gí njekèjì ndùgù bà ọ̀ gí gbí gbata Nàyíni gī, ndú gii 'de ndâ 'duù kù te ku 'bí 'dakò 'do gbí gbata gí sè tacó bà ya gí bà duu yí. 'Dakò tí nó mbe cì nò a gbèè 'vii mì nawu wó, káa nawu wó delè a nawù ku. Ndâ 'duù gii ki 'do gbí gbata kí-kí kù ko tàkò ku ta ndâ niì tí nó.

¹³ Mbe tí ndoo má gii ọ̀ nawu 'dakò tí nó mbe cì nò, yè ọ̀ wó gii bàkà yí ngé ndii gī. Yí bà-i-nò gii 'dè có jì niì tí nó màa, «Wa gbí lá.»

14 Bìndi yí bà-i-nò gii ba to co gbí òkò tí ndâ 'duù ya gí mì ndâ 'duù tí nó mbe kù te ku nó, bìndi yí gii tee 'bì wò mí tí mbà tí nó náa ndâ 'duù kù te ta ku nô. Ndâ 'duù tí nó mbe kù te ku nó mâ gii rò tíyò gí, Jézù gii 'dè có ji 'dakò tí nó mbe cì gí nò, máa, «Ye kù 'dè có ji wò máa, wò a gí yaà, ndí lo 'vii-'dakò.»

15 'Dakò tí nó gii a kù ki tí wó to, bìndi yí gii 'bità bà 'dè có, bìndi Jézù gii je yí ji nawu wó.

16 Gúku bà-i-nò gii bàkà ndâ 'duù 'dáá gí ngé ndii gí. Bìndi ndú gii 'bità bà ùlù Mbíri máa, «Gbolò mbe 'dòkò có mì Mbíri co mí gbí òkò tí ze gí! Mbíri co wiři gí mì ndâ 'duù mì wó gí.»

17 Tàwo có tí nó gii ya cee 'bá Jùdèyà, ta sè ndâ 'bí to ñinó dè-dè nó 'dáá gí.

Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù 'vee Jézù

18 Ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù mâ gii ya gí bà dità ndâ i tí nó 'dáá náa Jézù bàkà nó ji Jòvànì, Jòvànì gii ruka ndâ 'duù sósò'ò 'do gbí òkò tí ndú,

19 bìndi yí gii tuu ndú, máa ndú ya gí bà 'vee Mbe tí ndoo máa, «Wò a 'duù tí nó náa Jòvànì 'dè có táánò máa yí kèjì nó wèè, ze ùndi 'duù tí nó?»

20 Ndâ 'duù mì Jòvànì náa yí tuu ndú nó mâ gii yee mí Jézù, ndú gii 'dè có ji yí máa, «À tuu ze a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù, máa, ze gí gí bà 'vee wò, máa, «Wò a 'duù tí nó náa à máa wò kèjì nó, wèè, 'duù tí nó ká kpòò kèjì?» »

21 Ndâ mbe tala có mì Jòvànì náa yí tuu ndú nó gii yee mì Jézù ta o tí nó si yí kuu gbí nètè bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ nò'o mì ndú, ta bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ta bà njaanga ro ndâ mbe sú ro.

22 Ndú mâ gii 'vanda ndi có tí nó náa mbe ñbà i ji ndú tuu ta ndú nó, ji Jézù, Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo dele ndi yo ya gí bà dità ndâ i ñinó náa yo ñò ta ro yo nó, ta ndâ có ñinó náa yo 'di ta tù yo nó ji Jòvànì: ndâ 'duù tí nó táánò tí ndâ mbe sú ro nó kpónó kù zeke'o, ndâ 'duù tí nó ta kò ndú mbe gbele've gí nó kù nò nó kútí ndâ mbe cì kpónó ro gí, ndâ mbe sú tù kù 'di có, ndâ 'duù ñinó mbe cì gí nó kù a gí yaà, à kù ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ mbe yè.

23 Káa yo 'ví 'dè có ji yí máa, 'duù ñinó mbe me kpìkì-kpìkì gítí bà ùnje gítí ye lá nó a gbolò mbe tó pá.»

24 Ndâ 'duù mì Jòvànì náa yí tuu ndú nó mâ gii njè nó gí, Jézù gii 'bità bà 'vee ndâ mbè 'duù tí nó mbe tì mí mì wó nó gítí Jòvànì, máa, «Yo táánò kù kaa 'do gbí ndâ gbata ya gí gbí kángáá nga ngoò gí bà ñò a yè? Gí bà ñò ñi ngba náa pípiri kù pì yí mò éno, mò ézò?»

25 Yo kaa ya gí bà ñò a yè? Gí bà ñò 'bí 'dakò mbe zaa ta ndâ banga bongo? Ndâ mbe kù zaa ta ndâ banga bongo kù dù a i 'bá mì ndâ kpo-kpò gba!

26 Káa 'dóó i tí nó náa yo kaa ya gí bà ñò nó a ña yè? Gí bà ñò mbe 'dòkò có mì Mbíri? Ñinó a nderè bà ya yo ká nó. Káa 'duù tí nó me gbolò ndii mbe 'dòkò có mì Mbíri gí.

27 'Dakò tí nó a 'duù tí nó náa a cu có gítí wó mì gbí wáràgà mì Mbíri máa, Mbíri máa, «Nògí! Ye kèjì gí bà tuu tú mì ye gí kùro lo, gí bà 'viindi kpokèjì tacó tí lo,» nô.

28 Ye kù 'dè có ji yo máa, 'bí 'duù náa a ñii ká jò yí mbe me gbolò ndii Jòvànì muu to tí nó wálá. Káa kpèti ká éno, cèè táangbà 'duù sínò gbí òkò tí ndâ bòn-gba mì Mbíri me gbolò ndii yí gí.»

29 Ndâ cèè 'duù 'dáá gí, ta ndâ mbe kili i-míri mâ gii 'di ndâ có tí nó náa Jézù 'dè gítí Jòvànì nó, ndú gii ùnje gítí có mì Mbíri gí, bìndi Jòvànì gii caka tí ndú gí.

30 Káa à káa ndâ mbe kpolo tí tàkìi, ta ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí tàkìi mì ndâ Jùdèyà ká gii kpò có tí nó náa Mbíri 'dè ji ndú nó ta bà biya bá caka tí ndú mì Jòvànì gí.

31 Káa Jézù gii 'vee ndâ mbè 'duù tí nó máa, «À má éno, ye kpónó 'ví 'vii ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó mí tí yè? Ndú bà dù go ña yè?»

³² Ndú go ndâ 'viì mbe kili ta bà muu ndú tende-tende mí gbí dùpì kù ño 'dì. Bindi ndâ 'bí 'duù giì dù á bàndò mì ndú giì yuu nje ndú ji ndâ 'bí ka ndú máa, <Ze cè cè bà ko niì ji yo, káa yo dù ɾu lá! Ze giì cè cè ku ji yo, káa yo wa gbí lá!>

³³ Tacó Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù táánò giì gí to nô, yí táánò me mbe zò i lá, yí delè me mbe njù pe lá. Káa nje yo táánò giì dù gítí wó máa, a i ká gbí muu wó!

³⁴ Káa 'Viì-mì-'Dakò giì gí kù zò i, ta bà njù pe, káa yo giì 'visì nje yo máa, <Nò káa ña 'dakò tí nó gi! Yí a mbe gàmàtà, tí vò mbe njù pe, tí kómbe ndâ mbe kili i-mírì ta ndâ i-tà-zùkùmèè!>

³⁵ Kpèti ká éno, à káa ndâ mbe ùnje gítí éno máa, Mbíri a mbe 'di gbí-o, ká bà 'dè yúco.»

Simónè te wiri mítí Jézù

³⁶ Ta o tí nò, 'bí mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdéyà giì tè'è tí Jézù gítí i-zó-zò á 'bá mì wó. Káa si ndú kù zò i,

³⁷ 'bí niì náa ɾè wó volo ta ba bàkà vò i gí mà giì 'di có tí Jézù, yí giì ɾì gí tàkò ndú tà'i ta pó bàà gbí ká'i-bàà náa à kirì 'do tí díí, si ndú kù zò i.

³⁸ Yí giì ɾò tiyò á seè kò Jézù náa yí paɾaka gí ndiì nó, kù wa gbí ta bà 'dù ngo-ɾo wó mítí ndâ kò Jézù. Bindi yí giì kucuku muungbó wó mí to, yí giì toɾo ngo-ɾo wó nó 'do tí ndâ kò Jézù ta se muu wó. Bindi yí giì no tí ndâ kpázà kò Jézù ta nje wó, yí giì yee pó bàà mítí .

³⁹ 'Dakò tí nó tí mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdéyà náa Jézù kù zò i á 'bá mì wó nó mà giì ño ña i tí nó náa vò niì tí nó kù bàkà ta Jézù nó, yí giì 'bità bà koɾo có máa, «'Dakò tí nó kùtáá má dú káa mbe 'dòkò có mì Mbíri, yí bà ño ña vò niì tí nó mbe kù gbala yí nó ni gí.»

⁴⁰ Káa Jézù giì 'dè có a i ji mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdéyà tí nó, ta ɾè wó a Simónè, náa ndú kù zò i 'bá mì wó nó máa, «'Bí có kuu mì ye tacó bà 'dè ji wò, Simónè.»

Káa Simónè giì 'visì có ji Jézù máa, «'Dè có mì lo, Mbe niì bà i.»

⁴¹ Jézù bà-i-nò giì lòkò'bò có ji Simónè máa, «'Bí 'dakò dígísèé tí mbe da i giì 'vii cù ji ndâ 'bí 'dakò sósò'ò, máa ndú má bàkà gí, wàa ndú 'ví dele ndí ji yì. Yí 'vii ji 'bí 'duù a jú-kèè zi'duù-gbaànjé. Yí giì 'vii ji 'bí a jú-kèè vò.

⁴² Káa bà dele ndi cù tí nó ji mbe giì kpó ndâ 'dakò tí nó sósò'ò nó gí. Mbe cù tí nó mà giì ño éno, yí giì 'dè có jí ndú, máa yì si có gítí ndú mí to gí. Wò koɾo có máa, a tàkòcò 'di gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nó sósò'ò nó káa bà peteke gítí mbe cù tí nó ndii ka wó gí?»

⁴³ Káa Simónè giì 'visì có ji Jézù máa, «Ye koɾo có máa, tàkòcò 'dakò tí nó ta jú-kèè cù muu wó zi'duù-gbaànjé nó.»

Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji Simónè máa, «Cò mì lo dú.»

⁴⁴ Jézù bà-i-nò giì 'visì tí wó gítí niì tí nó mbe yee pó bàà mítí kò wó si ndú kù zò i nó. Bindi yí giì 'vee Simónè máa, «Wò ño niì tí nó gí, Simónè? Ye a wiri 'bá mì lo, káa wò je ngo ji ye tacó bà caka kò ye go i gbí tàkìi mì ndoo tí ndâ Jùdéyà lá. Káa niì tí nó ká giì 'dù ngo-ɾo wó mítí ndâ kpázà kò ye, bindi yí giì toɾo ta se muu wó.

⁴⁵ Wò te wiri mítí ye ta bà òlò gbí tù ye go i gbí tàkìi mì ndoo tí ndâ Jùdéyà lá, káa 'do tí o bà ɾì ye gí tà'i bà-i-nó, niì tí nó ká kpécè kuu gbí nètè bà no tí ndâ kpázà kò ye ta nje wó.

⁴⁶ Ye gí gí 'bá mì lo, káa wò toɾo bàà mítí muu ye go i gbí tàkìi mì ndoo tí ndâ Jùdéyà lá, káa a niì tí nó ká giì toɾo pó bàà mítí ndâ kpázà kò ye.

⁴⁷ À má éno, ñinò a nderè có tí nó náa ye 'dè ta có ji wò éno máa, Mbíri je à-cee-gí ji yí gítí ndâ vò i mì wó mbe me mbè nó gí nó ká nó, tacó yí tee njembí wó mítí Mbíri ngé ma. Wò má zò 'bò gí mì ka lo, ka lo 'ví zò 'bò gí mì lo. Má éno, niì tí nó zè Mbíri niì ta njembí wó gbaànjé tacó Mbíri je à-cee-gí ji yí á gítí ndâ vò i mì wó mbe ògbù ngé ndii gí nó gí.»

48 Jézù mà giì 'dè có ji Sìmonè cee gî, yí giì 'dè có ji niì tí nò máa, «À je à-cee-gî gítí ndâ vò i mì lo gî.»

49 Ndâ 'bí 'duù tí nó mbe kù zò i ta ndú nó mà giì 'di có tí nò, ndú giì 'bità bà 'vee 've gbí òkò tí ndú máa, «À tà nó a 'di ká nó, náa yí kù je à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù nó?»

50 Káa Jézù giì 'dè có ji niì tí nó máa, «Bà tee njembí lo mítí Mbírì 'vala wò gî. Ya nìkì maa.»

8

Ndâ niì mbe kù ko tàkò Jézù

1 Jézù giì 'bità bà nò ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbírì tí gba ji ndâ 'duù cee to 'dáa gî. À ta o tí nò kù ko tàkò wó gbí ndâ nó tí nò a ndâ 'duù tí nó muu 'bì-nje só náa yí bàkà ndú tí ndâ tú mì wó nó,

2 giì je ndâ 'bí niì náa yí mòkò ndâ i 'do gbí muu ndú, ta ndâ 'bí náa yí 'vala ndú 'do gbí ndâ 'bí ña tende nò'o, go Màriyà Màdèlénà náa yí mòkò ndâ i vò-nje só 'do gbí muu wó,

3 giì je Jòwánà tí niì mì 'bí 'dakò ta ɾè wó a Cúzà tí mbe kù kpolo tí ndâ i-'bá mì Èròdè 'dáa gî, giì je Suzánà, ta ndâ 'bí niì me mbè náa à nì ɾè ndú lá. Ndâ niì tí nò ká kù ko nje ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó ta ndâ 'dóó i-zó-zò mì ndú.

Jézù lòkò'bò có gítí mbe va ña

4 Ta o tí nò, ndâ 'duù giì ki 'do gbí ndâ gbata 'dáa kpùkù ya gí mì Jézù. Jézù mà giì ñò ndâ mbè 'duù tí nò mbe kaa gí gí mì wó nò, yí giì lòkò'bò có ji ndú, máa,

5 «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò giì ya gí bà va ña gbí ñí mì wó. Káa ta o tí nó si yí kù va ña nó, ndâ 'bí ñí ña giì 'vaka tí ta ndi tí kpokèjì. Ndâ mbe co ta nó giì 'dò gbí ndú baɾaka gî. Bìndi ndâ nuù giì ɾuka sè ndâ ñínó mbe 'vala 'do gbí bà 'dò gbí ndú mì ndâ 'duù gî nó 'dáa gî.

6 Ndâ 'bí ñí ña giì 'vaka tí ta ndi pí ndâ díí mbe do cukpu-cùkpù ta gbí ñí. Síí ndú mà giì yee gí sè, ndú giì mù gî, tacó to ɾo díí tacó bà bàkà gùlúsù'o ji teè ndú wálá.

7 Ndâ 'bí ñí ña giì 'vaka tí ta ndâ bè kperè. Ndú giì kù gî, káa ndâ bè kperè tí nò giì gèè bè 'buuku ta muu ndú gî.

8 Ndâ 'bí ñí ña giì 'vaka tí bà banga zì to. Ndú mà giì kù gî, ndú giì jò ta muu ndú gbe-gbè, gbe-gbè ènò.»

Jézù mà giì lòkò'bò có tí nò cee gî, yí giì 'dè có ji ndâ 'duù máa, «'Duù ta tù bà 'di có kuu tí muu wó, yí 'ví 'di có!»

Nderè bà 'dè có mì Jézù gbí lòkò'bò

9 Ndâ mbe tala có mì Jézù giì 'vee yí gítí gbí lòkò'bò tí nò náa yí 'dè gítí mbe va ña nò.

10 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Mbírì je muu tacó bà 'di gbí ngì gítí bà dù yí tí gba ji yo gî, káa sè ndâ 'bí 'duù bà 'di ká gbí lòkò'bò, tacó wàa,

Ndú kpè tí má zeke i,

ndú 'ví ñò i tí nò náa ndú kù zeke nò ni lá;

ndú kpè tí má 'di kòcò,

ndú 'ví 'di gbí có tí nò náa ndú 'di nò lá.»

Jézù 'dè gbí bà lòkò'bò có gítí mbe va ña

11 Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «'Ñínó a gbí lòkò'bò tí nó gítí mbe va ña nó ká nò: Njì ña tí nò a có mì Mbírì.

¹² Ndâ ñinó mbe 'vaka tí tí kpokèjì nó a ndâ 'duù ñinó mbe 'di ndâ có mì Mbíri, káa Gba-vò-i giì volo muu ndú 'do tí bà ùnje gítí ndâ có tí nò gí, tacó wàa Mbíri 'ví 'vala ndú lá.

¹³ Ndâ ñi ña ñinó mbe 'vaka tí ta pí ndâ díí nó a ndâ 'duù ñinó mbe 'di có mì Mbíri ta líkí'o tí ndú, káa có tí nò dù gbí njembí ndú lá. Ndú ùnje gítí có tí nò ká ta làmbu o, 'bí i má giì tala ndú, ndú giì solo sili ndú gí.

¹⁴ Ndâ ñi ña ñinó mbe 'vaka tí gbí ndâ bè kpeṛè nó a ndâ 'duù ñinó mbe 'di có mì Mbíri, káa ñó ɾo ndâ kpo-kpò i, ta líkí ndâ i muu to tí nó, ta kpùrù-kpùrù njembí gítí ndâ i muu to tí nó, giì si o jì ndú gítí bà 'de i 'do gbí ndâ có mì Mbíri náa ndú 'di nò lá.

¹⁵ Ndâ ñi ña ñinó mbe 'vaka tí gbí banga zì to nó a ndâ 'duù ñinó mbe 'di có mì Mbíri, bìndi ndú giì kpolo tí có tí nò ta tó njembí kácá-kácá ta tìrì gbí wálá, ndú te kpomu gítí yee tí o tí nó náa ndú giì bàkà go có tí nò gí.

À kù òlò wu ta 'dí'di'o tacó bà ñò ngba'o

¹⁶ «'Bí 'duù jé mbe tù wu ta kùpò ya tí gí tà'i mì wó ta bèbìlì, bìndi yí giì 'bu i mí ɾo ngba wu tí nò wálá. Mbe bàkà ña i tí nó jé wálá. À kù òlò wu ta o 'dáá gí ká mítí bàndò ñinó náa 'duù bà ñò tà'i 'dáá gí.

¹⁷ Ndâ i ñinó náa a nguù ndú nó dù gbí kùrú tí ká lá. Ndâ có gbí ngàngbùùtù delè 'dáá gí bà 'vanda ká 'vanda gí sè.

¹⁸ À má éno, yo 'ví sè tù yo tí kpoò. Tacó 'duù ñinó ta i kuu mì wó nó, àa bà je i jì yí me gbolò ndii ñinó náa à kuu mì wó nò gí. Káa i 'duù má wálá, à kpèti káa làmbu ñinó náa yí kù koṛo có máa a kuu mì yì nó, àa bà je 'do tí wó gí.»

Ndâ 'dóó-'dòò nambe Jézù

¹⁹ Ndâ nawu Jézù ta ndâ 'dóó-'dòò nambe wó giì gí mí wó, káa ndú giì 'de kpokèjì bà ñò yí lá, tacó ndâ 'duù tì yè to gí.

²⁰ Ndâ mbe ñò ndú giì 'dè có tí ndú jì Jézù máa, «Ndâ nawu lo ta ndâ ná'vindí lo gí kuu sè á kàzò tacó bà ñò wò.»

²¹ Káa Jézù giì 'visì có jì ndâ 'duù tí nò máa, «Ndâ nawu ye ta ndâ ná'vindí ye a ndâ mbe 'di có mì Mbíri bìndi ndú giì bàkà go có tí nò.»

Jézù ɾò gbolò pípiṛi mí tíyò

²² Ta 'bí o gbaànjé, Jézù giì 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ndoo di kàpá gí tito.» Ndú bà-i-nò giì kaa ya gí gbí gbâ, bìndi ndú giì 'bì nó gí tito go có mì wó nò.

²³ Káa si ndú gbí gbâ á ɾo ngo, ɾi giì ja Jézù gí. Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì zeke'o, ndú ñò gbolò pípiṛi gbo ndú mí ɾo ngo gí. Ngo kù giì gbàngà gí gbí gbâ.

²⁴ Ndú bà-i-nò giì 'bità bà gbà Jézù, ta bà tò kù máa, «Vò i 'de ndoo gí! Ndoò dooko ta bà mù ndoo mì ngo gí, Mbe nìbà i!»

Jézù mâ giì ziya gí, yí giì do mítí ndâ gbolò pípiṛi tí nó mbe kù pì wíri-wíri, wíri-wíri nó, ta ngo tí nó mbe kù gbàngà yéngé-yèngé, yéngé-yèngé nó, máa, ndú dù ngbìi. Ndâ i tí nò bà-i-nò giì dù ngbìi gí, o giì ɾe déé.

²⁵ Bà ndâ i tí nò mâ giì cee gí, Jézù giì 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo tee njembí yo mítí ye lá tacó yè?»

Ndú giì si nje ndú nga-ngàa ta gúku, bìndi ndú giì 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «À tà nó a 'di, náa à kpèti káa ndâ ngo ta pípiṛi, káa ndú kù 'di có mì wó nó?»

Jézù mòkò ndâ i 'do gbí muu 'bí 'dakò

²⁶ Ndâ Jézù giì di kàpá bìndi bà gbùrùngà ndú mì pípiṛi nò gítí 'bí wúngbó to á 'bá mì ndâ 'bí ña 'duù náa à kù nì mítí ndú a ndâ Jèràsìni.

²⁷ Káa, à káa póó bà tee kò Jézù mì tìto, ndú gii 'de tí ndú ta 'bí 'dakò ta 'bá mì ndú gbí gbata, ta ndâ i gbí muu wó. Ndâ i tí nò gbí muu 'dakò tí nò si yí kù nò ta só, ndú delè gii si yí kù 'vala ká ta ndi tà ndâ 'bá muu'dú ta cèe kòndi o.

²⁸ 'Dakò tí nò mâ gii nò Jézù, yí gii 'va tí wó mí kùro Jézù, kù tò kù ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Áá mì lo ta ye a yè, ndí lo Jézù, tí 'Viì-mì-Mbíri a ngéé gbíri? Ye kù 'deke a tí ye jì wò máa, wò waa có mítí ye lá.»

²⁹ 'Dakò tí nò pìi ña wo tí nò tacó a Jézù ká mòkò i tí nò gbí muu wó nò máa, yí có 'do gbí muu wó gí. I tí nò 'va 'dakò tí nò mí to ta bà me mbè. Ta o tí nó náa à má tanga mítí wó gí nó, à kù da 'bò mítí kò wó, à delè kù ẹre 'bì wó ta kpùrù'vù nji wú, káa yí kù karaka nji wú 'do tí 'bì wó gí. Yí delè kù ki'viki gbì 'bò 'do tí kò wó gí. I tí nó má tanga gí, yí kù te yí ya tí gí gbí kángáá nga ngoò ta kpéétí wó.

³⁰ Jézù mâ gii 'vee 'dakò tí nò gítí rẹ wó, 'dakò tí nò gii 'visi có jì yí máa, «Rẹ ye a <Tùmèrè>.» 'Dakò tí nò 'visi ña có tí nò jì Jézù tacó a ndâ i me mbè ká kò yí.

³¹ Ndâ i tí nò gbí muu 'dakò tí nò bà-i-nò gii 'deke tí ndú jì Jézù máa, yí 'vaka ndâ yí mí gbí gùù wu lá.

³² Ndâ kàdùrùkù ta o tí nò mèè kù zò i á ta tàgbà gú gbí to tí nò; tacó éno, ndâ i tí nò gbí muu 'dakò tí nó gii yù nambeè 'dò mì Jézù máa, yí si ndâ yí 'ví kaa ya gí gbí muu ndâ kàdùrùkù tí nò. Jézù mâ gii ùnje jì ndú gí,

³³ ndâ i tí nò gii kaa 'do gbí muu 'dakò tí nò ya gí gbí muu ndâ kàdùrùkù tí nò gí, ndâ kàdùrùkù tí nò gii kaa ta ngèlè ta ndâ i tí nò gbí muu ndú ya gí bà oloko gí tà ngo 'do tí nà gángá ngo, bindi ndú gii mii ta ngo gí.

³⁴ Ndâ mbe gbà ndâ kàdùrùkù tí nò nò mâ gii nò ña i tí nò mbe bàkà tí mítí ndâ kàdùrùkù nò, ndú gii nje ta ngèlè ya gí bà 'dè jì ndâ 'duù gbí gbata, ta ndâ 'duù ta ndi gbí nji.

³⁵ Ndâ 'duù gii ki ya gí bà nò ña i-serè tí nò náa ndâ mbe gbà ndâ kàdùrùkù 'dè có gítí jì ndú nò. Ndú mâ gii yee kà, ndú gii 'de 'dakò tí nò náa Jézù mòkò ndâ i 'do gbí muu wó nò kù ki tí wó á kùro Jézù, tí cèe 'duù ta bongo tí wó. Bindi nje ndâ 'duù gii 'dèè gí.

³⁶ Ndâ mbe nò ndâ i tí nó mbe bàkà tí mítí 'dakò tí nò ta ndâ i gbí muu wó nó ta ro ndú mâ gii ya gí bà dità ndâ i tí nò jì ndâ 'duù,

³⁷ ndâ 'duù gbí gbata mì ndâ Jèràsini ta ndâ 'duù ñinó ta 'bá mì ndú ta seè gbata nó gii 'deke tí ndú jì Jézù ta gúku máa, yí nje nó 'do gbí to mì ndâ yí gí. Tacó éno, ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gii kaa ya gí gbí gbà, bindi ndú gii dele ndi ndú gí tìto.

³⁸ Káa ta o tí nó si ndâ Jézù kù bàkà nó nó, 'dakò tí nò náa yí mòkò ndâ i 'do gbí muu wó nó gii ya gí mì Jézù, bindi yí gii 'deke tí wó jì yí máa, yí si ndâ yí 'ví ya ta ndú. Kaa Jézù gii 'dè có jì yí máa,

³⁹ «Ya gí 'bá, wàa wò 'ví ma có ña i tí nó náa Mbíri bàkà jì wò nó jì ndâ 'duù.» 'Dakò tí nò bà-i-nò gii ya gí 'bá, bindi yí gii ma có ña i tí nó náa Jézù bàkà jì yí nó cee gbí gbata 'dáá gí.

Jézù 'vala ndâ 'bí nù ta 'bí 'vini

⁴⁰ Jézù mâ gii dele ndi wó gí Gàliléyà, ndâ 'duù gii te wiri mítí wó ngé ndii gí, tacó ro ndâ 'duù ta o tí nò ká kpokèjì tí wó.

⁴¹ Mâ gii zeke'o, 'bí gbolò 'duù tí kùro ndâ mbe kù kili mí bándò bà ùlù Mbíri mì ndâ Jùdèyà, ta rẹ wó a Jáyirù, gii ya gí bà zèè kò Jézù ta bà 'deke tí wó jì yí máa, ndâ yí ya ta yí gí 'bá,

⁴² wàa yí 'ví 'vala gbèè nájú yí tí 'vini ta ndoò tí wó go muu'bi-nje só, ta sé'i tí wó, mbe kù ù káa ndi sè o mì wó.

Káa si ndâ Jáyirù kù ya gí 'bá mì wó ta Jézù, ndâ 'duù me mbè gii tì ndú 'dee gí.

⁴³ Ta o tí nò, 'bí niì ta mbelè kù yee tí wó ta ndoò muu'bi-nje só káa yí 'de mbe 'vala yí lá, kuu gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò.

⁴⁴ Niì tí nò mâ giì nò Jézù, yí giì para ta kpokèjì kapí Jézù co gbí òkò tí ndâ 'duù ya gí bà zèè nje bongo tí Jézù. Bìndi mbelè tí nò mbe kù yee tí wó nó ngé giì rò tíyò gí.

⁴⁵ Káa Jézù giì 'vee ndâ 'duù máa, «A 'di ká gbala ye?»

Káa ndâ 'duù 'dáá gí giì o gí. Bìndi Piyétòrò giì 'dè có ji Jézù máa, «Mbe niìbà i, a ndâ 'duù tí nó mbe tí 'dee wò kigìrìgì gí nó ká kù kpoko wò.»

⁴⁶ Káa Jézù giì 'visì có gí tàkò cò mì Piyétòrò nò máa, «'Duù gbala ye gí. Ye nò ni 'do tí bà co wotí 'do gbí diì ye.»

⁴⁷ Niì tí nò mâ giì nò ni gí máa, kèjì bà ndo yí 'do 'bi Jézù wálá, yí giì co ta gúku kpùrù-kpùrù-kpùrù, ya gí bà kucuku muungbó wó mí kùro Jézù. Bìndi yí giì yù gbí nderè bà zèè nje bongo tí Jézù mì wó, ta bà 'vala yí ngé á bìndi bà zèè nje bongo tí Jézù mì wó, mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí.

⁴⁸ Káa Jézù giì 'visì có ji yí máa, «Bà tee njembí lo mítí ye 'vala wò gí, nájú ye. Ya niì maa.»

⁴⁹ Káa si Jézù kù 'dè có ji niì tí nò, 'bí 'dakò náa à tuu yí 'do 'bá mì Jáyìrù giì 'dè có ji Jáyìrù máa, «Si bà yeeke ndi mbe niìbà i kpòò mì to. Tacó bà i tí nò ká volo gí nò.»

⁵⁰ Jézù mâ giì 'di có tí nò náa 'dakò tí nò kù 'dè ji Jáyìrù nò, Jézù giì 'dè có ji Jáyìrù máa, «Cì gúku lá. Tee káa njembí lo mítí ye, wàa yí bà a gí yaà gí.»

⁵¹ Ndâ Jézù mâ giì yee 'bá mì Jáyìrù, Jézù giì biya gí máa 'bí 'duù 'ví rì ta yí gí tàkò ku tà'i lá. Ndú giì rì gí tà'i tàkò ku ká ta ndâ Jáyìrù tí bu ku, ta nawu ku, giì je ndâ Piyétòrò, ta Jòvànì, ta Jákòmò 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó.

⁵² Ndú giì rì ta ndú gí tà'i tàkò ku si ndâ 'duù kù mèrèkè tí ndú ta bà wa ku sè. Káa Jézù giì 'dè có ji ndâ 'duù máa, «Yo si bà wa gbí mí to. Yí cì lá, yí kù tè a rì.»

⁵³ Ndâ 'duù mâ giì 'di có tí nò, ndú giì nò Jézù nò-nò, tacó ndú nò ni gí máa, 'vinì tí nò cì gí.

⁵⁴ Káa Jézù giì zèè 'bi 'vinì tí nò, bìndi yí giì 'dè có ji yí máa, «A gí yaà, ndí lo 'viì.»

⁵⁵ Mâ giì zeke'o, 'vinì tí nò giì 'bità bà wo wòò, bìndi yí giì a ngé cónjórónjò gí yaà. Jézù bà-i-nò giì 'dè có máa, à je i-zó-zò ji yí.

⁵⁶ Nje ndâ bu 'vinì tí nò ta nawu wó giì 'dèè gítí nà i tí nò gí, káa Jézù giì 'dè có ji ndú máa, ndú 'ví 'dè có i tí nò mbe bàkà tí nò ji 'bí 'duù gbaanjé lá.

9

Jézù tuu ndâ tú mì wó muu'bi-nje só

¹ Ta o tí nò Jézù giì kili ndâ tú mì wó muu'bi-nje só náa yí ruka ndú 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó nó, yí giì je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ta wotí bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ nò'o ji ndú.

² Bìndi yí giì tuu ndú, máa, ndú ya gí bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbíri tí gba, ta bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ nò'o.

³ Yí giì 'dè có ji ndú máa,

«Yo 'ví je 'bí i tacó bà kpolo ta tí yo muu nó lá.

Yo 'ví zèè mù kóró lá, yo 'ví le kúúkpá lá.

Yo 'ví te i-zó-zò lá, yo 'ví je gùrúsù lá.

Yo delè 'ví je vòó 'bí bongo lá.

⁴ Yo má yee tí to, yo 'ví rànà ndò lá, yo 'ví dù ká tí gbèè 'bá yee tí o bà njè nó mì yo 'do tí to tí nò.

⁵ Yo má yee tí to, káa ndâ 'duù gbí to tí nò má te wiři mítí yo lá, ta o tí nó náa yo má kù njè nó 'do tí to tí nò nó, yo 'ví gbì njú to, to tí nò 'do tí kò yo gí, tacó bà túbà ji ndâ mbe to tí nò máa, a ndú ká pà vò i mì ndú gítí miři ndú.»

⁶ Jézù mà gii 'dè ndâ có tí nó náa à tí nó ji ndâ mbe tala có mì wó cee gî, ndú gii njè nó ya cee to 'dáá gî kù ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù, ta bà 'vala ndâ mbe nò'o ta ndi tí ndâ bàndò 'dáá gî.

Muu Èródè ònòkò tí gítí Jézù gí

⁷ Èródè tí gbolò 'duù mbe kù zogo Gàliléyà mà gii 'di tàwo ndâ i tí nó náa Jézù kù bàkà nó, muu wó gii ònòkò tí gí. Tacó ndâ 'bí 'duù ta o tí nó kù 'dè có máa, a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó.

⁸ Ndâ 'bí 'duù máa, a Èlìjà tí nó tí ká mbe 'dòkò có mì Mbírì nó ká gí ndi wó. Káa ndâ 'bí 'duù ònòkò ndú máa, a 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbírì ká 'vala ndi wó.

⁹ Èródè mà gii 'di ndâ có tí nó njúkú-njúkú nò, yí gii 'vee tí wó ta go bà ò Jézù, máa, «Ye da miři Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gí. Wàa 'duù tí nó ta rẹ wó kù wu éno nò 'ví dù a 'di?»

Jézù je i-zó-zò ji ndâ 'duù álifí vô

¹⁰ Ndâ tú mì Jézù gii dele ndi ndú gí gí bà dítà ndâ i tí nó náa ndú bàkà si ndú muu nó nò 'dáá gí ji yí. Bìndi Jézù gii kaa ndú, ndú gii ya ta ndú ta kpéetí ndú gítí 'bí to ta 'bá tí wálá seè gbata Bètisàyída.

¹¹ Káa ndâ 'duù me mbè gii ò bà ya ndú gí. Bìndi ndú gii kaa ya gí tàkò ndú.

Ndâ 'duù tí nó mà gii yee tàkò ndú ká gí, Jézù gii te wiři mítí ndú ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbírì tí gba ji ndú, delè ta bà 'vala ndâ mbe nò'o gbí òkò tí ndú.

¹² Ndâ mbe tala có mì Jézù muu'bì-nje só mà gii ò rì kù tá-ta, ndú gii ruka bà muu ndú, bìndi ndú gii ya gí mì wó, bìndi ndú gii 'dè có ji yí máa, «Njè ndâ 'duù tí nó gí, wàa ndú 'ví ya gí bà pà ndâ bàndò rì, ta i-zó-zò, á ta ndi 'bá mì ndâ 'duù. Tacó ndoo kpónó tí bàndò ònò ta 'bá tí wálá nò.»

¹³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Káa 'dóó yo má je ní i-zó-zò tí nó ji ndú, káa yè ká tí?»

Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'visì có ji yí máa, «Áá mì ze káa ndâ kù kò vô, ta ndâ sè sósò'ò. Gbí có mì lo nò máa, ze ya gí bà sè i-zó-zò ji ò ndâ mbè 'duù tí nó?»

¹⁴ Ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'vee yí éno tacó muu ndâ 'duù ta o tí nó 'dáá gí bà dù go álifí vô.

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo 'dè có ji ndâ 'duù tí nó máa, ndú ki tí ndú to ta bà muu ndú, bà muu ndú, go ndâ 'duù zi'duù-só tí gbèe bàndò.»

¹⁵ Ndâ mbe tala có mì Jézù mà gii ki ndâ 'duù mí to, á go có tí nó náa yí 'dè ji ndú nò gí,

¹⁶ Jézù gii kaa ndâ kù kò tí nó mì ndú vô nó, ta ndâ sè tí nó sósò'ò nó, mí 'bí wó, yí gii zeke'o gí tàrì, yí gii ùlù Mbírì tacó tí ndú, bìndi yí gii ki'viki gbí ndú, bìndi yí gii kaa ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, ndú njèè ji ndâ 'duù.

¹⁷ Ndâ 'duù gii zò i yè yí ndú 'dáá gí, bìndi ndâ mbe tala có mì Jézù gii ruka sè i-zó-zò mbe kpò ndú gí yeke ndâ kèè muu'bì-nje só.

Piyétòrò yù gbí Jézù máa, yí a Bìndi-Mbírì

¹⁸ Ta 'bí o gbaànjé, si Jézù kù 'deke tí wó ji Mbírì, si mì ndú ta ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só nó, yí gii 'vee ndú máa, «Yo kù 'di 'do mì ndâ 'duù éno máa ye a 'di?»

¹⁹ Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «Ndâ 'bí 'duù kù 'dè có éno máa, wò a Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù. Ndâ 'bí 'duù kù 'dè có máa wò a Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì Mbírì nò. Káa ndâ 'bí 'duù ònòkò ndú máa, wò a 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbírì.»

²⁰ Káa Jézù gii 'vee ndú máa, «Káa yo? Yo ònòkò yó kù 'dè có máa ye a 'di?»

Káa Piyétòrò gii 'visì có ji yí máa, «Wò a Bìndi-Mbírì!»

21 Káa Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, ndú 'ví 'dè ndi có tí nò náa Piyétòrò 'dè nò ji 'bí 'duù gbaànjé lá.

22 Yí gii 'dè có ji ndú máa, «'Viì-mì-'Dakò kèjì gí bà kònò a ndú tí ndâ sé'i. Ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí tàkìi mì ndâ Jùdéyà bà zi yí gí. Káa ta sili ta'ò bìndi ku mì wó, yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.»

23 Jézù gii 'dè 'bí có ji ndâ mbe tala có mì wó 'dáá gí máa, «Go bà dù tí mbe ɾu ndi ye má tí 'duù, 'duù tí nò 'ví ò-bà-mbí miɾi wó gí, yí 'ví ùnje gítí bà kònò sé'i ta ɾi 'dáá gí á muu ye, wàa yí 'ví gí gí bà ɾu ndi ye.

24 Tacó 'duù ñinó ta go bà kpolo tí 'dóó miɾi wó tí wó nó ká bà gɾi miɾi wó. Káa 'duù ñinó mbe gɾi miɾi wó tacó tí ye nó ká bà 'de 'valá.

25 'Duù bà 'de gbí ndâ i muu to tí nó a yè, náa yí kpétí má 'de ndú 'dáá gí, bìndi yí gii gɾi miɾi wó gí?

26 Ye 'dè có tí nò ji yo, tacó 'duù má kù kì nò tí bà tùbà tí wó tí 'duù mì ye muu to tí nó, yí delè má kù kì nò tí ndâ có mì ye muu to tí nó kpónó, 'Viì-mì-'Dakò delè bà kì nò tí 'duù tí nò ta o tí nó náa 'Viì-mì-'Dakò bà gii tòngbaà go i mì ndâ Bu wó ta ndâ tó basìli.

27 «Káa ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo, á mbe kù ɾò tíyò kùro ye kpónó nó, bà ñò o bà dù Mbíri tí gba muu to tí nó má kózò gí, bìndi ndú bà gii cì .»

Bà 'visi cè kózò tí Jézù

28 Jézù gii bàkà káa i go sili vô-nje ta'ò á bìndi bà 'dè nje mì ndú ta ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí gii kaa ndâ Piyétòrò, ta Jòvánì, ta Jákòmò, ndú gii ya ta ndú gí pí 'bí njà gú.

29 Káa si yí kù gii 'deke tí wó ji Mbíri, cè kózò tí gbíro wó gii 'visi tí gí. Ndâ bongo tí wó gii dù kù tòngbaà ñàli-ñàli, 'bù'úú.

30 Ndâ mbe tala có mì Jézù mbe ko yí ya tí gí pí gú nó mâ gii zeke'o, ndú gii ñò ndâ Jézù kù 'dè nje ta ndâ 'bí 'dakò sósò'ò. Ndâ 'dakò tí nò a ndâ Mòze ta Èlìjà

31 ká co gí gbí ngba'o kù 'dè nje ta ndâ Jézù gítí o bà gii ci yí mí Jèrùzàlémè go có tí nó náa Mbíri 'dè sàà gí.

32 Ndâ Piyétòrò ta ndâ ka wó ta o tí nò a ku ta ɾi, káa ndú gii te kpo muu kù zeke ngba ndâ 'dakò tí nó sósò'ò mbe kù ɾò tíyò á mì ndú ta ndâ Jézù nò.

33 Káa si ndâ 'dakò tí nò kù gii nje nó 'do mì Jézù, Piyétòrò gii 'dè có ji Jézù mâ, «Bà dù ndoo bà-i-nó a cèe tó có, Mbe nìbà i. Si ze 'ví tò ndâ ndúúrù ta'ò mí bà-i-nò, gbaànjé á ji wò, gbaànjé ji Mòze, wàa gbaànjé ji Èlìjà.» Piyétòrò 'dè có tí nò tacó yí ñò 'dóó có bà 'dé-'dè mì wó lá.

34 Káa si Piyétòrò kù 'dè có tí nò, ndú mâ gii zeke'o, yùkúú, kùlù mù yiiga muu ndú gí. Kùlù mù tí nò gii te a gúku mítí ndú.

35 Ndú bà-i-nò gii dù kù 'di kòcò 'duù kù 'dè có gbí kùlù mù tí nò máa, «Ŋìnó a 'Viì mì ye, tí bà njembí ye; yo 'di có mì wó!»

36 Ndú mâ gii zeke'o bìndi bà kaɾa kòcò 'duù tí nò, ndú gii ñò káa Jézù ta kpéetí wó.

Ndâ mbe tala có mì Jézù gii nè nje ndú gí tàkò i tí nò mbe bàkà tí nò go bà nè nje ndâ 'duù gí tàkò i mbe bàkà tí gbí gázâ.

Jézù mòkò i 'do gbí muu 'bí 'viì

37 Si ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó ta'ò mbe ko yí ya tí gí pí gú nó kù gii dele ndi ndú gí tàgbà gú ta 'bí yé, ndú gii 'dè tí ndú ta ndâ 'duù me mbè mbe kù kaa ya gí kùro ndú.

38 'Bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe tì bìnjì nò gii dù ká to nò gii ja kù mí to máa, «Ye kù 'deke a tí ye ji wò máa, wò nò yê ɾo 'viì mí ye. Nò yê ɾo gbèe 'viì mí ye, Mbe nìbà i!

39 I tí nò gbí muu wó nò má a gí, yí kù ja kù mí to, bìnđi yí gii 'va yí kàngàràngà mí to, pù kù gii gii 'do gbí nje wó tükù-tükù gí to; i tí nò kù 'va yí ta o 'dáá gí, bà dò 'bì 'do tí wó á mì i tí nò delè me kpoò.

40 Ye 'deke tí ye ji ndâ 'bí mbe tala có mì lo máa, ndú mòkò i tí nò 'do gbí muu wó gí, káa à gii kpò ndú gí.»

41 Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò có mì 'dakò tí nò máa, «Ákoo ndí yo ndâ mbe ngbútù mbe tee njembí mítí Mbíri lá. Yo bà lè mí tà ɾo ye a ngàrànga? Ndoò bà dù ta ndoo ye tí o ngayi? Gii ta 'viì tí nò mì lo nò gí bà-i-nô.»

42 Si 'dakò tí nò kù gii ya ta 'viì mí wó ta i-gbì-muu wó nò ji Jézù, i tí nò gii tanga mítí 'viì tí nò, yí gii 'va yí mí to, bìnđi yí gii aanga yí jègè'dèè gí. Káa Jézù gii do mítí i tí nò, bìnđi yí gii mòkò yí 'do gbí muu 'viì tí nò gí. Bìnđi yí gii je yí ji bu wó.

43 Ndâ 'duù má gii nò i tí nò náa Jézù bàkà nò, nje ndú 'dáá gí gii 'dèè gítí ɱa wotí mì Mbíri nò gí.

Bà só bà 'dè có mì Jézù gítí bà cì yí

Káa si muu ndâ 'duù ká jé kù ɛɾe tí gítí ndâ i tí nó 'dáá gí náa Jézù ta o tí nò kù bàkà nó, yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa,

44 «Yo si có tí nó náa ye kù 'dè nó 'ví ya gí gbí tù yo, tacó àá kèjì gí bà cu gòmbò tí 'Viì-mì-'Dakò ji ndâ 'dakò.»

45 Káa bà 'di gbí có tí nò gii kpò ndâ mbe tala có mì Jézù gí, tacó à nguù gbí 'do tí ndú gí. Káa gúku bà 'vee yí gítí gbí delè gii zèè nje ndú gí.

Gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó 'dáá gí a 'di?

46 Kponje gii tanga gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù máa, gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó gbí òkò tí ndâ yí 'dáá gí a 'di wè?

47 Káa Jézù gii 'di gbí ɱa bà koɾo có mì ndú nò gí. Tacó ènò, yí gii je 'bí làmbu 'viì ki mí ɾègbà tí wó,

48 bìnđi yí gii 'dè có ji ndú máa, «'Duù mbe te wiɾi á mítí 'viì tí nó ta ɾè ye, yí te wiɾi tí nó a i mítí ye, káa 'duù mbe te wiɾi mítí ye, yí te wiɾi tí nó a i mítí mbe tuu ye, tacó 'duù ɱinó tí táangbà 'duù gbí òkò tí yo 'dáá gí nó, a gbolò 'duù gbí òkò tí yo 'dáá gí.»

'Duù ɱinó ta vò có mì wó ta wò wálá nó, a 'duù mì lo

49 Jòvànì gii 'dè có ji Jézù máa, «Ze nò 'bí 'dakò kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta ɾè mì lo, káa ze gii ɾò yí á 'do tí gí, Mbe tí ze, tacó yí me 'duù mì ndoo lá.»

50 Káa Jézù gii 'visì có ji Jòvànì máa, «Yo ɾò yí 'do tí lá; tacó 'duù ɱinó ta vò có mì wó ta wò wálá nó, a 'duù mì lo.»

Ndâ 'duù gbí to Sàmàriyà biya bà te wiɾi mítí Jézù gí

51 Kùro o bà ya Jézù gí gbíri má gii dooko gí, yí gii bàkà nó kù ya gí Jèrùzàlémè.

52 Káa yí gii tuu ndâ tú mì wó ya gítí 'bí to Sàmàriyà, gí bà 'viindi i ù ta ndi wó.

53 Káa ndâ 'duù gbí to tí nò gii biya bà bàkà wiɾi ù ta ndi wó gí, tacó yí zèè ta o tí nò a kpokèjì Jèrùzàlémè.

54 Ndâ tú mì wó, ndâ Jákòmò ta Jòvànì, má gii nò ènò, ndú gii 'vee yí máa, «Ze tè'è tí wu 'do gbíri gí bà mù ndú gí, Mbe tí ze?»

55 Káa Jézù gii 'visì tí wó, yí gii do mítí ndâ Jákòmò ta Jòvànì.

56 Bìnđi ndú gii nje nó 'do gbí to tí nò ya gítí 'bí to.

Mboo tàkò bà dù tí mbe ɾu ndi Jézù

⁵⁷ Káa si ndú muu nó, 'bí 'dakò gi 'dè có ji Jézù máa, «Áá bà ja ye a 'do tàkò lo káa go ngo.»

⁵⁸ Káa Jézù gi 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Ndâ gùù mì ndâ ngàmbe kuu tí . Ndâ 'bá mì ndâ nuu kuu tí . Káa bàndò bà te muu 'Viì-mì-'Dakò mítí wálá.»

⁵⁹ Yí gi 'dè có ji 'bí 'dakò máa, «Ru ndi ye.»

Káa 'dakò tí nò gi 'visì có ji yí máa, «Si ye 'ví ya gí bà duu ku bu ye má kózò gi, Mbe tí ye.»

⁶⁰ Káa Jézù gi 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Si ndâ ku 'ví duu ndâ 'dóó ku mì ndú, wàa wò 'ví ya gí bà ma có bà dù Mbíri tí gba.»

⁶¹ 'Bí 'dakò bà-i-nò gi 'dè có ji Jézù máa, «Ye bà ru ndi lo, kpo 'duu. Káa si ye má ya gí bà 'vee ndâ 'duu 'bá mì ye má kózò gi.»

⁶² Káa Jézù gi 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Mbe zèè bá ká á tà nji gí, káa yí kú zeke'o á gí ndii bà 'vii tí mbe dù tí bòò gba mì Mbíri wálá.»

10

Jézù tuu ndâ mbe tala có mì wó 70

¹ Ta o tí nò, Mbe tí ndoo Jézù gi ruka ndâ 'bí mbe tala có mì wó zi'duù-ta'ò-nje muu'bi nje-muu'bi só, bindi yí gi tuu ndú gí kùro, só-só-só gí gbí ndâ gbata, ta ndâ to tí nó náa yí kú koṛo có bà co wiṛi ya gí gbí ndú.

² Káa ta kùro o bà njè nó mì ndú, yí gi 'dè có ji ndú máa, «Ndâ i gbí nji ògbù ngé, káa muu ndâ mbe kili ndú me nji'dí. Á má éno, yo 'deke tí yo ji Mbíri tí mbe nji tí nò, tacó wàa yí 'ví tuu ndâ 'bí 'duu gí bà kili ndâ i 'do gbí nji mì wó gí.

³ Yo njè nó! Ye kpónó kú tuu yo á go ndâ rómbo á gí gbí òkò tí ndâ gbôwó.

⁴ Káa yo 'ví kaa gùrúsù ta yo tacó bà sì ta i muu nó lá.

Yo 'ví le kúúkpá bà yù i lá.

Yo 'ví kaa ndâ 'bí tàrà lá.

Yo 'ví nó ta bà 'vee ndâ 'duu ta ndi tí kpokèji lá.

⁵ Yo má yee tí 'bá, kpédélé có náa yo 'ví 'dè ji ndâ mbe 'bá tí nò 'ví dù a, <Mbíri 'ví si yo 'ví dù niki maa!>

⁶ 'Duu njìno ta 'dè njembí wó nó má kuu 'bá tí nò, Mbíri bà bàkà nambeè ji yí go có tí nò gbí njembí yo nò gí. Káa 'duu ta 'dè njembí wó má 'bá tí nò wálá, Mbíri bà bàkà nambeè tí nó ta gó tí yo nò ji ndú wálá.

⁷ Yo má yee tí to, yo 'ví rànà 'bá lá. Ndâ mbe 'bá má je ndâ i-zó-zò ta ngo ji yo, yo 'ví biya lá, tacó mbe nèté kú ka wu'o me sínò lá.

⁸ Yo má yee tí to, káa ndâ 'duu má te wiṛi mítí yo, yo 'ví zò i-wiṛi tí nó náa ndú bàkà ji yo nò.

⁹ Yo 'ví 'vala ndâ mbe nò'o tí bàndò tí nó náa ndâ 'duu te wiṛi mítí yo á tí nò. Yo 'ví 'dè có ji ndâ 'duu tí bàndò tí nó máa, <Kùro bà dù Mbíri tí gba mì yo dooko gí.>

¹⁰ Káa yo má yee tí to, káa ndâ 'duu tí to tí nó má te wiṛi mítí yo lá, yo 'ví co gítí kpokèji, wàa yo 'ví gbì njú to, to tí nó 'do tí kò yo gí, bindi yo 'ví 'dè có ji ndâ mbe to tí nó máa,

¹¹ <À kpétí káa njú to 'bá mì yo, ze gbì 'do tí kò ze mí to ji yo gí. Káa yo koṛo muu yo máa, kùro bà gi Mbíri gí bà dù tí gba mì ndâ 'duu 'dáá gí dooko gí.>

¹² Ye kú 'dè có ji yo ta kponje tí wálá, máa, Mbíri bà waa có mítí ndâ 'duu tí nó ta wotí tí ndii njìndi ndâ 'duu gbí gbata Sòdómà gí.

¹³ «Yo tí ndâ 'duu gbí gbata Kòràzini, ta ndâ 'duu gbí gbata Bètisàyidà, bà nò mítí yo! Tacó ye táánò má bàkà ndâ seṛè tí nó náa ye bàkà ji yo nó a i ji ndâ 'duu gbí ndâ gbata Tíro ta gbata Sídóni, o go éno ndú kpónó yù zì sùwáli, bindi ndú gi toṛo mbúlùwu mítí ndú tacó bà túbà máa, ndâ yí 'visì muu ndâ yí 'do tí ndâ vò i mì ndâ yí gí, sàà gí!

14 Káa a ndâ 'duù gbí ndâ gbata Tírò ta Sidónì ká bà 'de bà wo woò á có tí yo ta o bà waa có mì Mbírì mítí ndâ 'duù ta ndòngbú o.

15 Káa yo tí ndâ 'duù gbí gbata Kàpàrànwùmù! Yo bà oko tí yo go éno yee tàrì? Mbírì bà 'vaka yo 'do kà gí tà-'bá-gì-lá.»

16 Bìndi Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «À má éno, 'duù má 'di có mì yo, yí 'di nò a có mì ye. 'Duù má biya yo, yí biya nò a ye. Káa 'duù má biya ye, yí biya nò a 'duù tí nó mbe tuu ye.»

Ndâ mbe tala có mì Jézù náa yí tuu ndú nó dele ndi ndú gí gí mì wó

17 Ndâ mbe tala có mì Jézù zi 'duù-ta'ô-nje muu'bi nje-muu'bi só náa yí tuu ndú nó gii dele ndi ndú gí gí bà dítà ndâ i tí nó náa ndú bàkà ta ndi to nó ji yí ta líkí'o tí ndú, máa, «Ze má 'dè có kpétí ká ji ndâ i-gbì-muu ndâ 'duù ta ɾe lo, ndú kú 'di có mì ze, Mbe nìbà i!»

18 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye gii nò Gba-vò-i kú 'va tí wó to 'do tàrì mélé-mélé go bà i mù nò.

19 Yo nò nò! Ye je wotí bà 'dò ndâ kpoo, ta ndâ sene, ta kò yo á ji yo gí. Ye delè gii je wotí bà co gbí nò ku'di tí Gba-vò-i á ji yo gí. 'Bí i delè gí bà bàkà yo wálá.

20 Kpétí ká éno, yo 'ví dù ta líkí'o tí yo tacó náa ndâ i-gbì-muu ndâ 'duù kú cì gúku tí yo nò lá. Yo dù ta líkí'o tí yo tacó Mbírì cu ɾe yo mí gbìrì gí.»

Jézù ùlù Mbírì

21 Ta o tí nò, Bèri-mì-Mbírì gii zèè 'bì tí Jézù mbi ta líkí'o gí. Bìndi yí gii 'bità bà ùlù Mbírì máa, «Ye ùlù wò tí Bu ye, tí Mbe tí ndâ tàrì ta to. Tacó wò ngùù gbí ndâ i tí nò á 'do tí ndâ mbe 'di gbí-o, ta ndâ mbe yú ɾo gí. Wò gii 'dè gbí ndú a i ji ndâ víi 'vii sínò. À éno Bu ye, tacó wò táánò bàkà nò a bà njembí lo.

22 Bu ye kaa ndâ i 'dáá gí á mí 'bí ye tí 'Vii mì wó gí. Káa mbe nò ye tí 'Vii mì wó, ni wálá, à káa yí tí Bu ye; mbe nò yí tí Bu ye delè ni wálá, à káa ye tí 'Vii mì wó, gii je ndâ 'duù tí nó ta go bà 'dè ji ndú tí 'Vii mì wó no.»

23 Jézù gii 'visì tí wó gítí ndâ mbe tala có mì wó, bìndi yí gii 'dè có ji ndú ta kpéétí ndú máa, «Ndâ 'duù tí nó mbe nò i tí nó náa yo kú nò nó a ndâ mbe tó pá.

24 Ye kú 'dè có ji yo máa, ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì me mbè, ta ndâ kpo-kpò gba dígísèé, dù ta go bà nò i tí nó náa yo kpónó kú nò nó kpòò, káa ndú nò gbaànjé lá; ndú dù ta go bà 'di có tí nó náa yo kú 'di nó kpòò, káa ndú delè 'di lá.»

Gbolò có mì Mbírì

25 Ta 'bí o gbaànjé, 'bí mbe 'di gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gii 'vee Jézù, ta tìrì máa, «Ye 'ví bàkà a ɾa yè, tacó wàa ye 'ví 'de ta 'válá nìno mbe cee lá nó?»

26 Káa Jézù gii 'vee 'dakò tí nó delè máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa yè? Wò 'deke máa yè?»

27 Káa 'dakò tí nó gii 'visì có ji Jézù máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, <Wò 'ví zè Mbe tí lo, tí Mbírì mì lo, nìkì ta njembí lo gbaànjé; wò 'ví zè 'bí ɾa i gbí bà 'vala wò nìkì ndii Mbírì mì lo lá, wò 'ví kili wotí mì lo 'dáá gí, ta ndâ kóró-kòro có mì lo 'dáá gí, ká gítí bà zè yí nìkì maa. Wò delè 'ví zè 'bí ka lo nìkì maa, á go bà zè tí lo nìkì maa mì lo.» »

28 Jézù gii 'visì có ji 'dakò tí nó máa, «Có mì lo náa wò 'dè nò 'dú. Bàkà go éno, wàa Mbírì bà je 'válá nìno mbe cee lá nó ji wò gí.»

Jézù lòkò'bò có gítí 'bí 'dakò tí 'duù Sàmáryà

29 Káa 'dakò tí nó gii bàkà bà 'di gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mì wó ji Jézù ta bà 'vee yí máa, «Ka ye a 'di?»

30 Káa Jézù gii 'visì có ji yí gbí lòkò'bò máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò tí Jùdèyà gii njè nó 'do Jèrùzàlémè kú ya gí gbí gbata Jérìkò. Yí mâ gii yee kpokèjì, ndú gii 'de

tí ndú ta ndâ mbe kùmùkù i mì ndâ 'duù. Ndâ vò 'duù tí nò gii kaa ndâ i mì wó 'dáá gî, ndú gii gbì yí dê gí mì ku, bìndi ndú gii si yí tí mē wó mítí kpokèjì.

³¹ 'Bí bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà mbe kù ndii ta nó gii 'de 'dakò tí nò gbàrákàà tìsì á tí ɾo kpokèjì. Yí gii zeke yí ká zeke gí tìsì kà, bìndi yí gii waa to có seè tí wó, yí gii ndii ta nó mì wó gî.

³² Bìndi bà ndii bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà nò, 'bí 'dakò tí 'duù mbe kù bàkà nètè á gbí ndùgù 'bá-Mbíri mbe gí co tí gbèe kpokèjì tí nò gii 'de 'dakò tí nò ká kuu gbàrákàà tìsì á bàndò mì wó nò. Káa yí delè gii zeke káa yí gí to kà ta ɾo wó, bìndi yí gii waa to có ɾègbà tí wó, yí gii ndii gî.

³³ «Káa 'bí 'dakò, tí 'duù Sàmáriyà mbe kù ndii ta nó, gii 'de yê tí nò náa à gbì yí nò. Yí mâ gii zeke yí gí tìsì kà, yê ɾo wó gii bàkà yí ngé ndii gî.

³⁴ Bìndi yí gii yèè dê gítí wó, yí gii bàkà nètè gítí ndâ kà tí nò ta ndi tí wó nò, ta bà doo ɾo ndú ta gó nèbítì, bìndi yí gii yee bàà mí ɾo ndú, bìndi yí gii ɛɾe ndú 'dáá gî. Yí gii te yí mí pí nò tí nó náa yí kú o nô. Bìndi yí gii ya ta yí gí 'bá mì 'bí 'dakò.

³⁵ Ndú gii tè ɾì, yé mâ gii too gî, yí gii je làmbu i jì mbe 'bá, bìndi yí gii 'dè có jì yí máa, «Pò yí, ye bà dele có bà-i-nò tacó bà sì có ndá i mì lo náa wò volo gbí ndú mítí wó nô.»

³⁶ «À má éno, tó kaà kpónó a 'di á 'do gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nó ta'ò nò?»

³⁷ Mbe 'di gbí tàkìi mì ndâ Jùdèyà tí nò gii 'visì có jì Jézù máa, «Tó kaà a 'duù tí nó tí mbe nò yê ɾo wó nô.»

Jézù bà-i-nò gii 'visì có jì yí máa, «À má éno, ya gí 'bá, wàa wò 'ví bàkà go i mì 'duù Sàmáriyà tí nò.»

Jézù co wíri ya gí 'bá mì ndâ Máraàta ta Màriyà

³⁸ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii wùkù to yee gbí to 'bá mì ndâ 'bí nìi ta ɾè wó a Máraàta, Máraàta gii tè'é tí Jézù gí 'bá mì ndú ta ná'vindí wó Màriyà.

³⁹ Jézù mâ gii ya gí 'bá kà, Màriyà gii njè nó ya gí bà ki tí wó kùɾo Mbe tí ndoo kù 'di ndâ có tí nó náa yí kù 'dè nó,

⁴⁰ jee Máraàta mì nje nètè keci ta kpéetí wó. Máraàta mâ gii nò ɾa nètè tí nó mbe jee tí mí to á kùɾo wó nó, njembí wó gii volo gî. Yí bà-i-nò gii njè nó ya gí mì Mbe tí ndoo, bìndi yí gii 'vee yí máa, «Có bà si ye mì ná'vindí ye ta kpéetí ye mí nje nètè nò á ɾo lo wálá gî, Mbe nìbà i? 'Dè có jì yí máa, yí gí gí bà konì ye!»

⁴¹ Káa Mbe tí ndoo gii 'visì có jì Máraàta máa, «Máraàta! Máraàta! Njembí lo kù mù gítí ndâ i me mbè.

⁴² Káa ndâ kpóló-kpolo i gbí òkò tí ndâ i tí nò me mbè lá; à má ta bà 'dè ta yúco, à káa i gbaànjé cuki. Màriyà cu 'bì wó nò a i mítí ñinó mbe nìkì ndii ndâ 'bí gí nô. Á má éno, àà bà je 'do tí wó wálá.»

11

'Bí mbe tala có mì Jézù 'vee yí gítí cèe kèjì bà 'deke tí 'duù jì Mbíri

¹ Ta 'bí o gbaànjé, Jézù gii ya gítí 'bí bàndò kù 'deke tí wó jì Mbíri. Yí mâ gii 'deke tí wó cee gî, 'bí mbe tala có mì wó gii 'dè có jì yí, máa, «Tùbà cèe kèjì bà 'deke tí jì Mbíri jì ze go ñindi Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù náa yí me jì ndâ mbe tala có mì wó nó gi, Mbe nìbà i.»

² Káa Jézù gii 'visì có jì ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'deke tí yo jì Mbíri éno máa, <Buù, à ùlù ɾè lo.

Gí gí bà dù tí gba.

³ Je i-zó-zò jì ze ta ɾì 'dáá gî.

⁴ Si có gítí ndâ vò i mì ze mí to,

tacó ze kù si có gítí ndâ vò i mì ndâ ka ze mí to.
Si ze mí gbí ndâ i ñinó mbe kù eendi ze gítí vò i lá.» »

⁵ Káa Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo nò má ya gí mì kómbe wó ta kpo-gbí'o, bìndi yí gii gbà njekèjì muu wó máa, yí je làmbu i-zó-zò ji yì,

⁶ wàa yì 'ví ya tí ji 'bí kómbe yì mbe gí 'do muu njà nó gii gbaaka yì si o gbooko gí nò,

⁷ káa kómbe wó nò gii 'visì có ji yí máa, «Si bà pèè mbí ye mí to, tacó ze kpò gbí njekèjì gí. Kpokèjì bà je 'bí ña i mì ye kpónó ji wò wálá, tacó ze ta ndâ 'viì mì ye kù tè rì.» A ña yè ká bà bàkà tí?

⁸ Ye kù 'dè có ji yo máa, 'dakò tí nò, kpèti má je i-zó-zò ji mbe gbà njekèjì muu wó nò gítí có kómbeè tí nó á gbí òkò tí ndú ta yí nó lá, yí bà je ji yí tacó bà dò nô 'do ọ wó gí.

⁹ «Káa ye kù 'dè có ji yo éno máa, yo yù i, wàa àá bà je i tí nò ji yo gí. Yo pà i wàa yo bà 'de i tí nò gí. Yo ku njekèjì wàa àá bà njaanga ji yo gí.

¹⁰ Tacó àá bà je i ji 'duù ñinó mbe yù i nó gí, 'duù ñinó mbe pà i nó, bà 'de i tí nò gí, à delè bà njaanga njekèjì ji 'duù ñinó mbe gbà njekèjì nó gí

¹¹ «À bu 'viì ngàyi gbí òkò tí yo ká bà je yâ-kpoo ta zì kpoo tí ji 'viì mì wó, náa 'viì má yù yâ-sè 'do tí wó?

¹² À bu 'viì ngàyi ká bà je sene ji 'viì mì wó, náa 'viì má yù pàrà nguù 'do tí wó?

¹³ Káa ndâ vò 'duù go yo nò má ni bà je tó i ji ndâ 'viì mì yo gí, Bu yo tí nó á gbíri nó 'ví tuu Bèri-mi-Mbíri ji ndâ mbe 'deke tí ndú ji yí lá?»

Ndâ Jùdéyà cu có bà toko có ta Bèlìzèbùlù mítí Jézù

¹⁴ Ta o tí nò, Jézù kù mòkò 'bí i mbe ẹre nje 'bí 'dakò 'do tí bà 'dè có gí 'do gbí muu wó. I tí nò mà gii co 'do gbí muu 'dakò tí nò gí, 'dakò tí nò gii 'bità bà 'dè có. Nje ndâ 'duù gii 'dè gítí bà 'di kòcò 'dakò tí nò gí.

¹⁵ Káa ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú bà-i-nò kù gii 'dè có máa, «A Bèlìzèbùlù, tí Gba-vò-i, ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji yí.»

¹⁶ Ndâ 'bí 'duù ñindi ndú gii 'dè có ji yí ta tirì máa, yí bàkà seřè ji ndâ yì, wàa ndâ yì 'ví ñò tí ni éno máa, a Mbíri ká kù je wotí bà mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ji yí.

¹⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú gí tàkò ña bà kořo có mì ndú nò, máa, «Có mì ndâ 'duù mì gba má toko lá, 'bá mì gba tí nò bà 'bu gí. Có mì ndâ 'duù á řùkàtiì mì ndú delè má toko lá, 'bá tí nò bà sì tí wálá.

¹⁸ Káa Gba-vò-i má ñjèè gbí 'bá mì wó gí, 'bá mì wó nò bà řò tíyò ta ña kpokèjì ngàyi, náa yo má 'dè có éno máa, ye kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta wotí mì Gba-vò-i nò?

¹⁹ Ye má kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta wotí mì Gba-vò-i, ndâ 'viì mì yo kù mòkò ndú ta wotí mì 'di? À má éno, ndoo si ndâ 'viì mì yo 'ví waa ngbàngà ji ndoo.

²⁰ Káa ye má kù mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta wotí mì Mbíri, gbí éno máa, Mbíri gí tí gba mì yo gí.

²¹ «Cèe wu 'dakò ta ndâ zí'i 'bì wó má kù ù řègbà ndâ i mì wó, muu ndâ i mì wó nò bà ba wálá,

²² yee ká tí o tí nò náa 'bí ngbílí mbe da gbí ka wó ngbílí má ki'viki gbí bá ganda mì wó gí, yí bà gii kaa ndâ i mì wó.

²³ «Có mì 'duù má toko ta ye lá, yí a mbe jòò gbí có ta ye. 'Duù má kili i ta ye lá, kù jaaka gbí i.

Bà dele ndi vò bèri

²⁴ «À má mòkò i 'do gbí muu 'duù, i tí nò kù ya gí bà wùùkù to ta ndi gbí ndâ kángáá nga ngoò, kù pà bà bàndò bà tèwo wó. Káa bà 'de bàndò bà dù yí tí má kpò yí gí, yí bà 'dè có máa, «Bà ì ngèlè gí ndiì kpò a ngo. À má éno, ye bà dele ndi ye ya gítí ká 'bá mì ye.»

²⁵ Yí má dele ndi wó ya gí bà 'de à 'viindi tà'i tí nó náa yí co 'do tí nó gí,

²⁶ yí bà dele ndi wó ya gí bà gí ta ndâ 'bí ka wó tí ndâ fùúfù mbe ndii yí gí, vò-nje só, gí gbí muu 'duù tí nò, yee tí o tí nó náa ndú volo 'duù tí nò gí.»

Cèe bà peteke tàkòcò 'duù

²⁷ Si Jézù kù 'dè ndâ có tí nò, 'bí niì gii 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà 'do gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò mbe kili nò, máa, «À ùlù niì tí nó tí mbe jò wò, náa wò kpòlo ta ngo kí wó nò!»

²⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji niì tí nò máa, «À nìkì a bà ùlù ndâ mbe 'di có mì Mbíri bìndi ndú gii bàkà go có tí nò, á cotí bà ùlù nawu ye.»

Seṛè mbe bàkà tí mítí Jónà

²⁹ Jézù mâ gii nò ndâ 'duù kù gii tí me mbè jèlè yí gí, yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ vò 'duù tí nó á gbí o tí nó nó kpónó kù tí nò, máa ye 'ví bàkà seṛè á ji ndâ yì. Káa áá bà tè ta ndú káa seṛè tí nó dígísèé mbe bàkà tí mítí Jónà tí 'bí mbe 'dòkò có mì Mbíri nò.

³⁰ 'Vii-mì-'Dakò bà túbà ji ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó máa a Mbíri ká tuu yì, jé ká go bà tuu Jónà á ji ndâ 'duù gbí gbata Nínèvà dígísèé máa a Mbíri ká tuu yì.

³¹ «Niì tí nó táánò tí gbolò gba mì ndâ 'duù tí nó ta 'bá mì ndú mbe mò gí gbí'dè nó, bà kpì ngbàngà tí ndâ 'duù tí nó gbí o tí nó nó ta o bà co Rì bà waa có wúnò. Tacó yí te nó ngé 'do tàgbarì'o gí gí bà 'di ndâ có mì gbolò gba tí nó tí Sólómòni, tí mbe 'di gbí-o nó dígísèé gí. Káa yo zeke'o gi, 'bí i mbe me gbolò ndii Sólómòni gí kpónó kuu nò.

³² Ndâ 'duù gbí gbata Nínèvà bà kpì ngbàngà tí ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nó, ta o bà co Rì bà waa có wúnò. Tacó Jónà dígísèé kò-kò ta ndâ vò i mì ndú ji ndú, bìndi ndú gii 'visì muu ndú á 'do tí ndâ vò kpokèji mì ndú gí. Káa 'bí i mbe me gbolò ndii Jónà gí kpónó kuu nò.

Ṛo 'duù a kùpò mì wó

³³ «'Bí 'duù jé mbe òlò wu mí nje kùpò, bìndi yí gii 'bu i mí Ṛo ngba wu tí nó gí nò, wálá. Ndâ 'duù ta o 'dáá gí kù te ngba wu ká mítí bàndò ñinó náa ndú bà nò ta to ṛègbà tí ndú.

³⁴ Ṛo 'duù a kùpò mì wó. I má tí ndâ Ṛo lo wálá, ndú go áángá-aanga kùpò mbe ṛa wu ká ṛá-ṛa. Gbí éno máa, sè diì lo 'dáá gí gbí ngba'o. Káa ndâ Ṛo lo má ta ósú tí ndú, go kùpò ñinó ta gúlúsù'o tí, náa à jè ta bà tù wu mí nje jé-jé nó, gbí éno máa, sè diì lo 'dáá gí gbí 'dí'di'o

³⁵ À má éno, yo kpòlo tí yo máa wu 'ví mee 'do nje kùpò mì yo, si yo mí gbí 'dí'di'o lá.

³⁶ Ndâ bà to tí lo 'dáá gí má kù tòngbaà, diì lo 'dáá gí bà ngbaranga to go bà ngbaranga to mì wu á nje kùpò.»

Jézù ci ndâ mbe kpòlo tí tàkù ta ndâ mbe nìbà i mì ndâ Jùdéyà

³⁷ Jézù mâ gii cee ta có mì wó gí, 'bí mbe kpòlo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà gii tè'é tí wó gítí i-zò-zò á 'bá mì wó. Káa Jézù gii 'bí ngé káa tà bà zò i á kùro bà caka 'bí wó.

³⁸ Nje mbe kpòlo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà tí nò gii 'dèè ta bà nò Jézù kù zò i kùro bà caka 'bí wó go i gbí tàkù mì ndú tí ndâ Jùdéyà gí.

³⁹ Jézù mà gii nò éno, yí gii 'dè có ji 'dakò tí nò máa, «Yo tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà kpónó kú caka kapí ndâ késí ngo, ta kapí ndâ kùrùngbú, káa có gítí bà gbùrùngà ndâ 'duù, ta bà bàkà vò i, yè gbí njembí yo gí.

⁴⁰ Ndí yo ndâ ñónókó! Áá táánò me káa gbèe Mbíri tí nó mbe bàkà kapí ndâ ká'i tí nò nó ká bàkà gbí ndú lá?

⁴¹ À nìkì éno máa, yo konì ndâ mbe yè ta ndâ 'bí i tí nó gbí ndâ ká'i mì yo nô. Tacó wàa ndâ i 'dáá gí 'ví dù ngbárángà'i tacó tí yo.

⁴² «Káa yo tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà bà ñò mítí yo! Yo kú njèè gbí ndâ víí kpátuyâ náa yo kili 'do gbí njí mì yo muu'bi, bìndi yo gii ruka 'do tí ndú gbaànjé-gbaànjé ji Mbíri, bìndi yo gii mò ndâ bà waa có ta yúco, ta bà zè Mbíri nìkì maa, gí nje seè. Yo kùtáa bà gò ndâ i tí nó me ta bà mò ndâ 'bí có mì Mbíri gí nje seè lá.

⁴³ «Yo tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà bà ñò mítí yo! Tacó a tí yo a go bà ki tí yo dengece-dèngècè ta ndi pí ndâ banga mbata á tí ndâ bàndò bà kili ndâ 'duù gí bà ùlù Mbíri. Go bà te duù mítí bà 'vee yo mì ndâ 'duù á ta ndi tí ndâ bàndò bà mà 'vèlè delè tí yo ngé.

⁴⁴ Yo bà ñò mítí yo! Tacó yo go ndâ muu'dú náa ndâ 'duù ñò lá, bìndi ndú gii nó nó co pí ndú.»

⁴⁵ Káa 'bí mbe nìbà tàkii mì ndâ Jùdéyà gbaànjé gii 'visi có ji Jézù máa, «Nje zèè mù mì lo nó ọ ze delè gí, Mbe nìbà i.»

⁴⁶ Káa Jézù gii 'visi có ji yí máa, «Yo tí ndâ mbe nìbà i bà ñò mítí yo! Tacó gbímbí ndâ 'duù wálá ji yo ta bà 'deeke du ká'i mí muu ndú. Káa yo jé gítí bà konì ndú ta bà te ndâ du ká'i tí nó njí'dí wálá.

⁴⁷ «Yo bà ñò mítí yo! Tacó a yo ká bì ndâ muu'dú ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó náa ndâ ká gù yo ziki ndú nô.

⁴⁸ Yo 'dè ta nje yo gí, yo delè gii ùnje gítí ndâ i tí nó náa ndú bàkà nó gí, máa, a ndâ ká gù yo ká ziki ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri, káa yo gii bì ñìndi yo a ndâ muu'dú bìndi ndú.

⁴⁹ Tacó éno, Mbíri tí Mbe 'di gbí-o gii 'dè có éno máa, «Ye bà tuu ndâ 'bí mbe 'dòkò có, ta ndâ 'bí tú mì ye, ji ndú, ndú bà waaka tàkòcò ndâ 'bí, ndú delè bà mèèkè'i tí ndâ 'bí .»

⁵⁰ Tacó éno, mbelè ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó mbe 'bità bà mì to 'do tí bà 'bità bà suu to tí nó nó 'ví dù tí 'bí yo tí ndâ 'duù tí nó mbe kú 'vala kpónó nô.

⁵¹ Yo bà 'dè nderè bà mì ndâ tó 'duù tí nó mbe 'bità bà mì 'do tí Àbèlè, yee tí Zàkàriyà tí nó náa yo zi yí mí gbí òkò ndâ bàndò bà te i-cí-ci ta 'bá-Mbíri nô. Ye kú 'dè có ji yo éno máa, kózò tí ndâ 'duù tí nó mbe kú 'vala kpónó nó bà 'dè nderè ku ndâ 'duù tí nó 'dáá gí.

⁵² «Yo tí ndâ mbe nìbà tàkii mì ndâ Jùdéyà bà ñò mítí yo! Tacó yo jèjèèkè tí yo mí njekèjì mì Mbíri ji ndâ 'duù go ndâ ká á ọ mbu. Ndú bà ya gí gbí mbu wálá, káa ndú delè gítí bà si ndâ 'bí sè 'ví ya gí gbí mbu ká wálá!»

⁵³ Káa si Jézù kú gii njè nó 'do 'bá mì mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà tí nó mbe tè'é tí wó gítí i-zó-zò nó, ndâ có tí nó náa yí 'dè nó gii zèè tí ndâ mbe nìbà tàkii, tí ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà, ngé ndii gí. Bìndi ndú gii 'bità bà pà nje wó tacó wàa yí 'ví 'dè ndâ 'bí có ñìnó náa à gbí njembí wó nó gí sè,

⁵⁴ tacó bà pà kpokèjì tacó bà zèè yí 'do tí ngo nje wó.

12

Jézù kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe tala có mì wó

¹ Ta o tí nó ndâ 'duù gii tí me mbè mí mì Jézù, tí ña ñìnó náa kpokèjì bà yuu kò gbí òkò tí ndú wálá. Jézù mà gii nò éno, yí gii 'bità bà kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe tala có mì

wó kpédélé'i máa, «Yo kpolo tí yo 'do tí rú'bù m̀ mbe kpolo tí tàk̀ m̀ ndà Jùdèyà. Ye kù nì a nambeè-̀ro tí nò náa ndú kù bàkà jì ndà 'duù.

² À wúnò bà te i 'do nje ndà i tí nó náa à kpónó 'buku i mí nje ndú nó 'dáá g̀. À delè bà 'di ndà có tí nó kpónó tí ndà có kóó nò gbaànjé-gbaànjé g̀.

³ À má éno, à wúnò bà 'di ndà có tí nó náa yo kpónó kù 'dè gbí 'dí'di'o nó 'dáá g̀ gbí ngbàà r̀. Áá bà kò-kò ta ndà có tí nó náa yo nè tí yo mí tà'i kù 'dè gbí kóó nó 'do pí cèléngé.

'Duù ñinó náa yo 'ví cì gúku tí wó nò

⁴ «Káa ye kù 'dè có jì yo tí ndà kómbe ye máa, yo 'ví cì gúku tí ndà mbe zi d̀ yo cuki nò lá.

⁵ Ye bà túbà tí ña 'duù tí nó náa yo 'ví cì gúku tí wó nó jì yo. Yo cì gúku a i tí 'duù ñinó ta wotí bà 'va lilí yo mí gbí vò b̀ndò á b̀ndi bà zi yo m̀ wó nò. Yo ùnje gítí có m̀ ye nò, yo cì gúku tí wó!

⁶ «À kù s̀ ndà nàr̀ vò g̀ 'dè, me ká ta m̀lím̀ sósò'ò cuki lá? Káa bà mbí Mbíri ò 'do tí 'bí gbaànjé lá.

⁷ Káa à kpéti káa ndà ñi se muu tí muu yo, Mbíri 'deke ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá g̀, g̀. À má éno, yo cì gúku lá, tacó i gbí yo me gbolò ndii i gbí ndà nàr̀ me mbè g̀!

Bà ùnje gítí Jézù mí kùro ndà 'duù

⁸ «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa, 'duù má ùnje gítí ye mí kùro ndà 'duù, 'Vii-mi-'Dakò wúnò bà ùnje gítí 'duù tí nó mí kùro ndà basilì m̀ Mbíri.

⁹ Káa 'duù má biya ye mí kùro ndà 'duù, 'Vii-mi-'Dakò wúnò delè bà biya 'duù tí nó mí kùro ndà basilì m̀ Mbíri.

¹⁰ «Káa ye kpónó kù ci nó a yo máa, Mbíri bà je à-cee-g̀ jì mbe 'dè vò có gítí 'Vii-mi-'Dakò g̀. Káa Mbíri bà je à-cee-g̀ jì mbe 'dè vò có gítí Bèri-mi-Mbíri wálá.

¹¹ «Ndà 'duù má kù ya ta yo g̀ gbí ngbàngà kùro ndà 'duù a tí ndà b̀ndò bà kili ndà Jùdèyà g̀ bà ùlù Mbíri, ta kùro ndà mbe kù zogo ndà Jùdèyà, ta kùro ndà gba, njembí yo 'ví mù éno máa, yo 'ví 'dè mí kùro kà a ña có yè wè, nò lá.

¹² Tacó a Bèri-mi-Mbíri ká bà wu có tí nó náa yo 'ví 'dè nó jì yo.»

Jézù lòkò'bò có gítí bà tee njembí 'duù mítí ndà kpo-kpò i muu to tí nò

¹³ 'Bí 'dakò gbí òkò tí ndà mbè 'duù tí nó g̀ 'dè có jì Jézù máa, «Mbe ñbà i! 'Dè có jì ná'vindí ye máa, yí njèè gbí ndà i b̀ndi bu ze á jì ze ta yí.»

¹⁴ Káa Jézù g̀ 'visì có jì 'dakò tí nó máa, «A 'di ká bàkà ye tí gba mbe njèè gbí ndà i m̀ yo ta ná'vindí lo á jì yo, 'dakò?»

¹⁵ B̀ndi yí g̀ 'dè có jì ndà 'duù tí nó mbe t̀ b̀nj̀i nó, máa, «Yo njaanga ro yo, wàa yo 'ví kpolo tí yo, máa, yo 'ví dù tí ndà mbe gbolò njembí lá, tacó à me ndà kpo-kpò i tí nó mbe yè to m̀ 'duù nó ká kù si yí 'ví 'vala cèè bà 'vala ndò lá.»

¹⁶ B̀ndi yí g̀ lòkò'bò có jì ndú máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò ta ndà i m̀ wó me gbolò g̀ da cù tí i-sèrè.

¹⁷ Yí g̀ 'bità bà kòro có ta kpéti wó máa, «Ye kpónó 'ví bàkà a ña yè? Ye 'ví 'de b̀ndò gítí ña sèrè cù tí nó kòtí 'di?

¹⁸ À ñikì éno máa, ye ki'viki ndà coko'do-cókó'dó gálá tí nó kpónó ta ndà i m̀ ye gbí ndú nó g̀ to, wàa ye 'ví b̀ ndà 'bí wooko-wòòkò i mbe te ndà 'bí i m̀ ye ta ndà cù tí nó 'dáá g̀.»

¹⁹ B̀ndi yí g̀ dù kù kòro có ta kpéti wó máa, «Ye a mbe tó pá! Ndà tó i ñinó ta go ndú tí ye nó 'dáá g̀ kuu m̀ ye gítí mbè ndò. 'Válá tacó tí ye me có lá; ye bà dùlù tí ye ta bà zò i, ta bà ñjù pe.»

20 «Káa Mbíri gi 'dè có ji 'dakò tí nò máa, <Bèbìlì tí nó wúnó nó a bèbìlì bà cì wò, ndí lo nónókó! Á má éno, a 'di ká bà zèè ndá i tí nó náa wò kili ndú yè to gí nó, á bìndi lo?» »

21 Jézù gi yee nje lòkó'bò mì wó máa, «Njìnò a ña i tí nó mbe kù 'de ndá mbe kù kili ndá kpo-kpò i gítí mīri ndú, káa Mbíri ñò ndá kpo-kpò i tí nó ɾo wó tí i lá nó, ká nò.»

Yo tee njembí yo mítí Mbíri

22 Jézù gi 'dè có ji ndá mbe tala có mì wó máa, «À má éno, njembí yo 'ví si bà mù éno máa, <Ze bà zò a yè wàa ze 'ví 'vala tí ?> mí to. Yo delè 'ví me kpùrù-kpùrù éno máa, <Ze 'ví yuu a yè á mí kapí kù ze?> lá.

23 'Válá a kpóló-kpolo i ndii i-zó-zò gí, bìndi dù 'duù a kpóló-kpolo i ndii ndá bongo gí.

24 Káa yo zeke káa ndá gààna gi. Ndú ɾò nji lá, ndá galá bà kili i delè mì ndú wálá. Káa ta ndá ña ñinò 'dáá gí, Mbíri kù ko ndú! Káa yo a ndá kpóló-kpolo i co tí ndá nuù gí.

25 Káa ta ndá kpùrù-kpùrù-zò-wúràngú mì yo nò, a 'bí 'di gbí òkò tí yo ká bà uu go sáro cù ndii bà uu yí náa Mbíri cu ji yí nó gí?

26 Wotí bà bàkà ña làmbu ñinò lê má tí yo wálá, njembí yo kù mù gítí sè ndá 'bí i tacó yè?

27 «Yo zeke káa ndá 'vì ndá làngá gi. 'Bì tí ndú tacó bà te ña banga tí nó mítí ndú ta kpéetí ndú wálá, káa ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, à kpétí káa Sólómòni tí gbolò gba dígísèé náa àá mì wó a ndá kpo-kpò i, yí jé yuu 'bí ña bongo ta banga tí mbe ndii ndá 'vì ndá làngá gí, nò lá.

28 Káa Mbíri má te ña banga tí nó mítí ndá mbìlì gbí jìlì, náa ndú wúnó kuu, káa à taabé kù doo ndú ta wu, wotí bà je bongo ji yo bà kpò yí gí? Yo me ndá 'duù mbe kù tee njembí yo mítí Mbíri kácá-kácá lá.

29 À má éno, yo tee njembí yo gá'dáá mítí có bà zò i, ta bà njù pe, lá.

30 Tacó a ndá 'duù tí nó mbe ñò cèe kpokèjì bà bàkà i ji Mbíri ni lá muu to tí nó ká kù si njembí ndú ká gítí bà koɾo có gítí ndá i tí nó, káa Bu yo ñò ña i tí nó mbe 'vii ta yo nó ni gí.

31 Yo si njembí yo gítí bà koɾo có á gítí có bà dù Mbíri tí gba, wàa a yí tí Mbíri ká bà je ndá i tí nó ji yo.

Bà kpolo tí ndá i ñinó ta i gbí ndú nó á mí gbíri

32 «Yo cì gúku lá, ndá rómbo mì ye, muu yo me mbè lá, káa tàkòcò Bu yo tí gba peteke gítí bà je 'bá mì wó ji yo gí.

33 Yo si ndá i mì yo 'dáá gí 'dè, wàa yo 'ví kaa i gbí ndú 'ví koni ta ndá mbe yè. Yo cu ña kúúkpá ñinó jé mbe yaka lá nó, wàa yo 'ví kpolo tí ndá i mì yo mí gbí ndú á mí gbíri, tí bàndò tí nó náa muu ndú bà ba tí wálá nò. Tacó ndá mbe ngbà bà di ká wálá, ndá sù delè ká wálá.

34 Tacó njembí 'duù ta o 'dáá gí kù dù ká kácáá tí bàndò tí nó ta ndá i mì wó tí nò.

Yo 'viindi tí yo

35 «Yo ɾò tíyò kpècè, wàa yo 'ví dù léngé-linge kù ù ta ndi ña i ñinó bà gí nò. Yo si wu 'ví mee 'do nje kùpò mì yo lá.

36 Yo 'viindi tí yo, go bà 'viindi tí ndá bòò mbe kù ù bà gí mbe tí ndú 'do bàndò bà ko niì, tacó wàa à káa pòó bà 'di wo tí wó kítíkí, ndá yì 'ví njaanga njekèjì ji yí.

37 Ndá bòò tí nó mbe dù tí zò'o yee tí o bà gí mbe tí ndú nó bà dù a ndá mbe tó pá. Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, mbe tí ndá bòò tí nó bà ki ndú mí to, bìndi yí gi kaa i-zó-zò ta 'bì wó mí kùɾo ndú.

38 Ndâ bòò tí nò, náa mbe tí ndú má gí ta kpo-gb'í'o, bìndi yí gii 'de ndú tí zò'o nò bà dù a ndâ mbe tó pá.

39 Yo koṛo muu yo máa, mbe 'bá má ñò o bà gí mbe ngbà gí, yí bà si mbe ngbà tí nò 'ví ñi gí tà'i mì wó gé gí wálá.

40 À má éno, yo 'viindi tí yo, tacó yo bà ñò o bà gí 'Viì-mì-'Dakò ni wálá, yí ba gbaaka yo gbááká-gbaaka.»

Ndâ tó bòò ta vò bòò

41 Piyétòrò bà-i-nò gii 'vee Jézù máa, «Wò kù lòkò'bò có tí nò a i ji ze tí ndâ mbe tala có mì lo cuki wèè, wò kù nì a ndâ 'duù 'dáá gí, Mbe nìbà i?»

42 Káa Mbe tí ndoo gii 'vee Piyétòrò, máa, «Tó bòò mbe kù bàkà nèté ta njembí wó gbaànjé, tí mbe 'di gbí-o náa mbe tí wó si yí tí mbe kpolo tí ndâ i-'bá mì wó 'dáá gí, wàa yí 'ví kù njèè i-zó-zò ji ndâ 'bí ka wó ta o bà zò i si yí muu nó, a 'di?

43 Bòò tí nò bà dù a mbe tó pá náa mbe tí wó má gí 'do muu nó gí 'bá káa yí gii 'de yí kù bàkà nèté mì wó 'dáá gí.

44 Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, mbe 'bá bà bàkà bòò tí nò tí mbe kpolo tí ndâ i-'bá mì wó 'dáá gí.

45 Káa bòò tí nò má a 'bí ña 'duù mbe koṛo có máa, mbe 'bá kèjì gálà wálá, bìndi yí gii 'bìtá a bà zò i, ta bà njù pe 'bàà, kù mèèkè ta i tí ndâ 'bí ka wó bòò ñinó náa mbe tí ndú si yí máa, yí kpolo tí ndú nó,

46 ta ñi tí nó náa mbe tí ndú bà dele gí gí bà gbaaka yí si yí kù bàkà ña i tí nó nó, yí bà waa có mítí wó, bìndi yí gii mò yí gí mì ndâ bòò tí nó tí ndâ mbe ngbútù mbe 'di có lá nò.

47 «Káa bòò ñinó mbe ñò có tí nó gbí muu mbe tí wó nó ni gí, káa yí gii 'viindi tí wó kùro bà gí mbe tí wó gí 'bá lá, yí delè gii bàkà go có tí nó lá nó, bà ñò mítí kù wó.

48 Káa bòò ñinó mbe ñò có tí nó gbí muu mbe tí wó nó lá, káa yí gii bàkà i ñinó mbe 'viì tí i náa à 'ví gbì yí gítí gbí-gbì nó, bà 'de làmbu bà gbì tí gí. À má je i ji 'duù túkà'i, à delè kù koṛo có máa, yí bà ko mboo i tí nó túkà'i.

Jézù njèè gbí òkò tí ndâ 'duù

49 «Ye gí tacó bà doo to tí nó ta wu, ye kùtáa má doo gí, njembí ye 'dèè gí!

50 Ye kèjì gí bà kònò sé'i. 'Dóó ye má kònò bà sé'i tí nó cee 'do muu ye lá, njembí ye gí bà 'dèè wálá.

51 «Yo kù koṛo có máa, ye gí a i tacó bà 'viindi gbí òkò tí ndâ 'duù á muu to tí nó? Ñinò me nderè bà gí ye gí muu to tí nó ká nó lá. Ye gí a i tacó bà volo gbí òkò tí ndâ 'duù.

52 'Do tí kpónó kù ya gí kùro, muu ndâ 'duù má ñùkàtiì vò, ndú bà njèè gbí òkò tí ndú gí. Có mì ndâ 'bí 'duù ta'ò bà ya ta có mì ndâ 'bí 'duù ñinó sósò'ò nó wálá. Có mì ndâ 'duù ñinó sósò'ò nó delè bà ya gí gbí có mì ndâ ka ndú ta'ò nó wálá.

53 Ndâ bu ndâ 'viì-'dakò bà loko mítí ndâ 'viì mì ndú ta vò i; ndâ 'viì-'dakò delè bà loko ká mítí ndâ bu ndú. Ndâ nawu ndâ 'vinî bà volo mítí ndâ nájú ndú; ndâ 'vinî delè bà volo mítí ndâ nawu ndú ta vò i. Ndâ nawu ndâ 'viì-'dakò bà volo mítí ndâ nawu ndâ 'viì mì ndú; ndâ nawu ndâ 'viì delè bà volo mítí ndâ gù ndú, nawu ndâ 'dakò mì ndú.»

54 Jézù gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò mbe ti bìnjì nò, máa, «Yo tí ndâ Jùdéyà má ñò mù kù te mò gí tàbú, yo kù 'dè có máa, mù tí nó bà bè bà nì wálá, káa à kù bàkà tí go ngo nje yo nò.

55 Yo má ñò pípiṛi kù pí 'do gbí'dè, yo kù 'dè có máa, gó ñi bà dù ta ñi tí nó gé ndii gí. Káa có mì yo nò delè có to lá.

56 Yo ñò ña i tí nó á kèjì nó ni 'do tí bà zeke cè kózò tí tàrì, ta cè kózò tí to gí, káa yo ñò ña i tí nó mbe kù bàkà tí kpónó nó ni lá, tacó yè, ndí yo ndâ mbe tiṛi?

Yo 'viindi gbí òkò tí yo ta ka lo mbe có

⁵⁷ «Yo koṛo muu yo wàa yo 'ví bàkà i ñinó jáá nó lá tacó yè?»

⁵⁸ Có má gbí òkò tí yo ta 'duù, káa wò ò ni tí vò i gî, bàkà wotí gítí bà mee wu 'do tí có tí nò gbí òkò tí yo ta yí nò kùṛo bà ya ta wò mì wó gí gbí ngbàngà. Tacó yí má yee ta wò á kùṛo ndâ gba gî, ndú bà je wò jì ndâ mbe kpolo tí zàà, máa, ndú nè wò mí tà'i.

⁵⁹ Ye kù 'dè có jì yo ta yúcó máa, wò bà dù gbí zàà yee tí o tí nó náa wò sì có tí nò cee 'do muu lo gî.»

13

Yo má 'visi muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo lá, yo bà mì gí

¹ Ta o tí nò, ndâ 'bí 'duù gii 'dè có jì Jézù gítí bà ziki ndâ 'bí 'dakò tí ndâ Jùdéyà mbe 'do Gàliléyà mì Pilátò si ndú kù waa mbelè jì Mbíṛì á Jèrùzàlémè, bindi mbelè ndâ 'duù tí nò náa Pilátò ziki ndú nò gii ònòkò tí ta mbelè ndâ nò náa ndú ci jì Mbíṛì nò.

² Káa Jézù gii 'vee ndâ 'duù tí nò máa, «Yo koṛo có máa, Pilátò ziki ndâ 'dakò tí nò tacó vò i mì ndú me gbolò ndii ndâ vò i mì ndâ sè ndâ 'duù Gàliléyà 'dáá gî, gî?»

³ À me éno lá. Káa ye kù 'dè có jì yo máa, yo má 'visi muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo lá, yo 'dáá gî bà mì gî.

⁴ Káa ndâ 'dakò tí nó muu 'bì-nje vô nje-vô ta'ô náa njà su-sú 'bá mì ndú Silòwámù gbí gbata Jèrùzàlémè nó, yo koṛo có máa, ndâ 'bí 'duù ta vò i mì ndú mbe me gbolò kùṛo Mbíṛì ndii ndú á gbí gbata Jèrùzàlémè wálá?»

⁵ À me éno lá! Káa yo má 'visi muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo lá, yo bà mì go bà mì ndú nò 'dáá gî.»

Jézù lòkò'bò có gítí 'bí mû-mbiigá mbe rì lá

⁶ Jézù gii lòkò'bò có jì ndú máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò ta mû-mbiigá gbí nji mì wó gii ya gí bà pà yú mbiigá gbí mû tí nò, káa yí gii 'dè gbèe rì mbiigá gbí mû lá.

⁷ Yí bà-i-nò gii 'dè có jì mbe kù bàkà nèté gbí nji mì wó ta kpo-tàkòcò, máa, «Nò káa ña i tí nò gi. Ñinó kpónó a bà ta'ô ndoò tí bà nò ye gí bà pà yú mbiigá 'do gbí mû tí nò, káa ye jé 'de gbèe i lá. À má éno, da mû tí nò gí to. Gbí nderè bà gèè bè mì wó tii ta to gbí nji sínò wálá.»

⁸ «Káa mbe kù bàkà nèté gbí nji mì 'dakò tí nò gii 'visi có jì yí máa, «Si nji'dí kózò gi, kpo 'duù. Ye bà kili zì to mí rëngbó wó, wàa, ndâ 'ví zeke ta ndoò gbaànjé má kózò gi.

⁹ Yí má rì gbí ndoò tí nó kèjì nó gî, à nìkì ma. Káa yí má rì lá, à 'ví da yí gí to go có mì lo nò.» »

Jézù 'vala 'bí ni ta rì bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà

¹⁰ Jézù ta o tí nò kù nìbà i jì ndâ 'duù á tí 'bí bàndò bà kili ndâ 'duù gí bà ùlù Mbíṛì, ta rì bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà.

¹¹ Ta o tí nò, 'bí ni ta i-gbì-muu wò kuu gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe kili mì bàndò bà ùlù Mbíṛì nò. I tí nò ñonoko ni tí nò ta ndoò muu 'bì-nje vô nje-vô ta'ô. Yí gii bàkà ósú mítí ni tí nò, tí ña ñinó náa ni tí nò kù gii nò nó ká 'bùrà-'bùrà éno.

¹² Jézù mâ gii ò ni ni tí nò, yí gii tè'é tí wó, bindi yí gii 'dè có jì yí máa, «Nò'o mì lo cee gî, ni!»

¹³ Jézù gii tee 'bí wó mítí ni tí nò, bindi ndòpí ni tí nò gii ya'va tí jáá gî. Bindi ni tí nò gii 'bità bà ùlù Mbíṛì.

¹⁴ 'Bí gbolò 'duù tí kùṛo ndâ mbe kù kili mì bàndò bà ùlù Mbíṛì mâ gii ò ni bà 'vala ni tí nò mì Jézù ta rì bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà, yí gii 'dè có jì ndâ 'duù ta kpo-tàkòcò máa, «À kuu tí mì ndoo a ndâ sili vô-nje gbaànjé, tí ndâ sili bà bàkà

nèté. Nò'o má tí 'duù, yí 'ví gí gí bà pà yeè á gbí òkò ndâ sili tí nò, me ta ɾi bà wotí gbí tàkìi lá!»

¹⁵ Káa Mbe tí ndoo gii 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Ndí yo ndâ mbe tiri! A 'di gbí òkò tí yo nò jé ká njaanga wú tí ndâ i-kó-ko mì wó, bindi yí gii gbà ndú ya tí gí bà njù ngo ta ɾi bà wotí gbí tàkìi mì ndâ Jùdèyà lá?

¹⁶ À má éno, ye 'ví njaanga miɾi nù tí nó tí nájú Àbiráámò nó 'do 'bì vò i tí nó mbe kò yí ta ndoo muu'bi-nje vô nje-vò ta'ò nó lá wàa?»

¹⁷ Có tí nò náa Jézù 'visì ji 'dakò tí nò nò gii te a nô mí ɾo ndâ mbe kú sogo yí tí Jézù. Káa líkí'o ndâ kpo-kpò i tí nò náa yí bàkà nò ká gii dù tí sè ndâ 'duù 'dáá gí.

Jézù lókò'bò có gítí nji ndí

¹⁸ Ta o tí nò, Jézù gii 'vee ndâ 'duù máa, «Bà dù Mbíri tí gba mì ndâ 'duù go ɱa ye? Ye 'ví 'vii mítí ɱa ye ji yo?

¹⁹ À go nji ndí náa 'duù ɾò mí gbí nji mì wó. Nji ndí tí nò gii kú tí gbolò mú náa ndâ nuu kú gèè 'bá mì gbí bè wó.»

Jézù lókò'bò có gítí rú'bù

²⁰ Jézù gii 'vee ndâ 'duù káká'i máa, «Ye kpónó 'ví 'vii ngú ɱa kèjì bà bàkà nambeè mì Mbíri ta ndâ 'duù ji yo mítí ɱa ye?

²¹ À go njú rú'bù, náa nù kú soo mítí kpàtà pe ní'dí-njí'dí kpòò yee tí o bà nì kpàtà pe tí nò.»

Rúú njekèjì

²² Jézù gii nje nó kú ya gí Jèrùzàlémè ta bà nò ta bà gala ndâ 'duù ta ndi gbí ndâ gbata, ta ndâ to tí kpokèjì 'dáá gí.

²³ Káa 'bí 'duù gii 'vee yí máa, «Muu ndâ mbe 'de 'válá bà me mbè wálá, kpo 'duù?»

Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò 'vé mì 'duù tí nò ji ndâ 'duù, máa,

²⁴ «Yo kili ndongbú wotí mì yo, wàa, yo 'ví ɾi gí tà'i co a i tí rúú njekèjì. Ye kú 'dè có ji yo máa, ndâ 'duù me mbè bà jòò tí ndú tacó bà ɾi gí tà'i, káa ndú gí bà ɾi wálá.

²⁵ Mbe 'bá má gii a gí yaà, bindi yí gii kisi njekèjì gí, yo bà dù á sè kú gbà njekèjì ta bà tè'é tí wó, máa, «Njaanga njekèjì ji ze, kpo 'duù!»

«Káa yí bà 'visì có ji yo máa, «Ye ɱò bàndò tí nó náa yo gí 'do tí nó ni lá!»

²⁶ «Káa yo bà-i-nò bà dù a i sè kú 'visì có ji yí máa, «Ndoò táánò zò i ta ndoo gbí gbèe ká'i gí. Ndoò delè njù ngo ta ndoo gbí gbèe kàrà ngo gí. Wò delè táánò nò ta bà nìbà i ji ndâ 'duù gbí gbata mì ze gí, kpo 'duù!»

²⁷ «Káa yí bà 'visì có ji yo káká'i, máa, «Ye ɱò bàndò tí nó náa yo gí 'do tí nó ni lá. Yo ya 'dáá 'do tí ye gí kàzò, ndí yo ndâ vò 'duù!»

²⁸ Bindi yo bà dù a i sè kú wa gbí ta bà 'vii tí yo ta sé'i, kú zeke ta ndâ Àbiráámò, ta Ízákò, ta Jákóbè, ta ndâ 'bí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dáá gí gí tà'i mì Mbíri, káa à 'vaka yo gí sè gí!

²⁹ Ta o tí nò, ndâ 'duù bà gí 'do cee muu to 'dáá gí gí bà zò i ta líkí'o tí ndú 'bá mì Mbíri!

³⁰ Ta o tí nò, ndâ 'duù ɱinó náa ndâ 'duù muu to tí nó kpónó si ndú tí i lá nó, bà dù tí ndâ 'duù ɱinó náa à kú te duù mítí ndú me gbolò; bindi ndâ 'duù ɱinó náa ndâ 'duù muu to tí nó kpónó kú te duù á mítí ndú nó, bà dù tí ndâ 'duù ɱinó ta i gbí ndú kpokoo wálá nô.»

Jézù 'deke tí ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè

³¹ Mâ gii zeke'o, ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdèyà gii gí gí mì Jézù, bindi ndú gii 'dè có ji yí, máa, «Njè nó 'do bà-i-nó gí, tacó Èródè tí gbolò gba kú po tiri có bà zi wò.»

³² Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo dele ndi yo ya gí bà 'dè có ji ngambé tí nò, máa, ye kú mòkò ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù, ye delè kú 'vala ndâ mbe nò'o, gbí ɾi tí nó wúnó, ta taàbé, ye bà cee ta nèté mì ye a i takàcò.

³³ Kpètí ká éno, ye bà dù a i muu nó wúnó, ta taàbé, ta takàcò, tacó bà zi mbe 'dòkò có mì Mbíri mí sè 'do gbí gbata Jèrùzàlémè me dú lá.

³⁴ «Ákoo ndâ 'duù Jèrùzàlémè! Ndâ 'duù Jèrùzàlémè! Yo kú ziki ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri! Yo kú 'vaka ndâ 'duù tí nó náa Mbíri tuu ndú ji yo nó ta díí! Ye jè ta bà kili yo mí njembí ye go bà kili ndâ 'viì mì na nguù mí tà mbíri wó nó ta bà me mbè, káa yo kpò ye gí!

³⁵ 'Bá mì yo bà jì'vi mòòkò. Ye kú ci nó a yo máa, yo bà nò ye káká'i wálá, yee tí o tí nó náa yo 'dè có ta nje yo máa, «Mbíri 'ví si 'duù tí nó mbe gí ta ɾè wó tí Mbíri,» nó gí.»

14

Jézù 'vala 'bí 'dakò káká'i ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà

¹ Ta 'bí ɾi bà wotí gbaànjé, Jézù gii ya gí bà zò i á 'bá mì 'bí gbolò mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà. Yí má gii yee kà, ndâ 'duù 'dáá gí gii dù kú je mbí ndú kpolo ma ká gítí wó.

² Má gii zeke'o, 'bí 'dakò ta ndâ 'bì wó ta kò wó oko 'dáá gí gii ja tí wó gí mì Jézù.

³ Jézù má gii nò yê ɾo 'dakò tí nò, yí gii 'vee ndâ mbe 'di gbí tàkii, ta ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà, máa, «Bà 'vala 'duù ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdéyà dú? À má me dú lá, yo 'dè ji ye.»

⁴ Káa ndú gii biya bà 'visì có ji Jézù gí. Tacó éno, Jézù gii zèè 'bì 'dakò tí nò, bìndi yí gii 'vala yí gí, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, yí ya gí.

⁵ Jézù má gii je nó ji 'dakò tí nò gí, yí gii 'vee ndâ mbe 'di gbí tàkii, ta ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà, máa, «'Viì mì 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo nò, delè 'bí i-kó-ko mì wó, má 'va tí gbí guu ta ɾi bà wotí gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdéyà, yí bà ja yí gí sè wálá?»

⁶ Bà 'visì có ji Jézù káká'i gii kpò ndú gí.

Bà si tí 'duù tí i ta kpéetí wó

⁷ Jézù má gii nò ɾa bà jòò tí ndâ 'bí ka wó wiɾi tacó bà ki tí ndú tí ndâ bàndò mì ndâ kpo-kpò 'duù gí bà zò i, yí gii lòkò'bò có ji ndú máa,

⁸ «'Duù má tè'é tí lo gí bà zò i á bàndò bà kò niì, si bà có ká ngé ya gí bà ki tí lo tí bàndò mì ndâ kpo-kpò 'duù ta muu lo mí to. Tacó ndâ-'bí-lá mbe 'bá tè'é tí ndâ 'bí kpo-kpò 'duù mbe ndii wó gí, gí.

⁹ Bìndi mbe 'bá bà gí gí bà 'dè có ji wò máa, «Si bàndò tí nó ji kpo 'duù tí nó.» Bà a wò 'do bà-i-nò kú ya gítí bàndò mì ndâ lúkúfà 'duù bà me a duù ta nó.

¹⁰ À má éno, à má tè'é tí lo gí bà i, ya gí bà ki tí lo tí bàndò mì ndâ lúkúfà 'duù. Mbe 'bá má nò máa, bàndò tí nò 'vii ta wò lá, a yí ká bà gí gí bà 'dè có ji wò máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví ya gí bàndò mì ndâ ka lo kpo 'duù kà zò, kómbe ye.» Tù lo ndi bà gii uu ta o bà a wò gí yaà kú ya gítí bàndò mì ndâ kpo 'duù, tacó a te duù mítí lo mí kùro ndâ 'duù tí nó 'dáá náa yo kú ki tí yo to ta ndú nó gí.

¹¹ Tacó 'duù má kú si tí wó tí i ta kpéetí wó, ndâ 'duù bà si yí tí i wálá. Káa 'duù mbe si tí wó tí i lá, ndâ 'duù bà te duù mì tí wó.»

¹² Bìndi yí gii 'dè có ji mbe 'bá tí nó náa ndú kú zò i á 'bá mì wó nó, máa, «I-zó-zò má 'bá mì lo, kili me káa ndâ kómbe lo, ta ndâ ná'vindi lo, ta ndâ nambe lo, ta ndâ ka 'bá mì lo ñinó náa àá mì ndú a i nó, tacó wàa ndú taàbé 'ví tè ta é tí lo gítí ñindi ndú nó lá.

13 Bàkà i-zó-zò, wàa wò 'ví kili ndâ mbe yê, ta ndâ 'duù ñinó mbe kù ìrì ta to, ta ndâ mbe ku kò, ta ndâ mbe sú ọ, gítí .

14 Bìndi Mbířì bà bàkà nambeè jì wò, tacó wotí bà ko mboo i-zó-zò mì lo nò jì wò tí ndâ 'duù tí nò wálá. Mbířì bà ko mboo i-zó-zò mì lo nò jì wò ta o bà 'vala ndí ndâ mbe bàkà go có mì wó 'do gbí muu'dú ndú.»

Bà lókò'bò gítí gbolò o bà zò i

15 'Bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe kù zò i ta ndâ Jézù nó mà gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, yí gii 'visì có jì Jézù máa, «Ndâ mbe zò i 'bá mì Mbířì wúnò bà dù a ndâ mbe tó pá.»

16 Káa Jézù gii 'visì có jì 'dakò tí nò máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii ci o jì ndâ 'duù me mbè máa, ndú ya gí bà zò i 'bá mì yì.

17 O bà zò i tí nò náa yí ci nò mà gii me tí gí, yí gii bàkà i-zó-zò me gbolò, bìndi yí gii tuu bòò mì wó, máa, yí ya gí bà 'dè có jì ndâ 'duù tí nò náa yí ma có i-zó-zò jì ndú nò, máa, à bàkà i-zó-zò cee gí.

18 «Bòò mì wó mà gii ya gí bà 'dè có tí nò jì ndâ 'duù, ndâ 'duù 'dáá gí gii ñònòkò tí ndú 'do tí bà ya gí bà zò i gí. Kpédélé 'duù tí nó náa bòò tí nò 'de yí nó loko gbí 'bá wó, máa, «Nó kpónó kuu kò ye. Ye kù ya gí bà gala 'bí ña ngú ñjì náa ye sì á kàzò. Ya gí bà 'dè có jì mbe tí lo, máa, ye biya bà gí gí tà é mì wó me bíyá-biya lá.»

19 «Bà só 'duù tí nó náa yí 'de yí nó gii 'dè tìrì jì yí máa, «Kpokèjì bà ya ye ngé gí wálá, tacó ye kpónó kù ya gí bà ñò nèté mì ndâ 'bí ngú mò'dú náa ye sì tacó bà jì ñjì kàzò. Delè ndi lo ya gí bà 'dè có jì mbe tí lo, máa, guù tè kàrà di lá.»

20 «Bà ta'ò 'duù gii ci yí ta tìrì, máa, «Ñìnò kpónó a bà ko ñi mì ye gí tí gí 'bá ká nò. À da 'bò mítí kò ye gí.»

21 «Bòò tí nò gii dele ya gí 'bá, bìndi yí gii 'vanda ndi kòcò ndâ 'duù tí nò 'dáá gí jì mbe tí wó. Mbe tí wó bà-i-nò gii 'visì có jì yí ta kpo-tàkòcò, máa, «Goonó ya ta ndi tí ndâ kpokèjì gbí gbata, wò má 'de ndâ mbe yê, ta ndâ mbe sú ọ, ta ndâ mbe ku kò, ta ndâ 'duù ñinó mbe ki'viki mì to gí nó, wò 'ví gí ta ndú.»

22 «Bòò tí nò gii ma ndâ ña ndâ 'duù tí nò náa mbe tí wó 'deke jì yí nò, káa ndú yè tà'i bà zò i lá. Tacó éno, yí gii 'dè có jì mbe tí wó máa, «Ye ma ndâ 'duù go có mì lo nò gí, káa ndú gii yè tà'i bà zò i lá, bu ye.»

23 «Káa mbe tí wó gii 'visì có jì yí máa, «Ya ta ndi tí ndâ kpokèjì á sè 'do gbí gbata, wàa wò 'ví ma ndâ 'duù yee tí o tí nó náa tà'i bà zò i yè ta ndâ 'duù gí.»

24 Bòò tí nò mà gii kili ndâ 'duù yè tà'i bà zò i go kòcò mbe tí wó nò gí, mbe 'bá gii 'dè có jì ndâ 'duù tí nò, máa, «Ye kù 'dè có jì yo máa, ndâ 'duù tí nó náa ye tè'é tí ndú káa ndú biya bà gí gí nó, bà tala i-zó-zò mì ye nó wálá.» »

I tàkò bà dù tí mbe tala có mì Jézù

25 Ndâ 'duù me mbè gii kaa kù ko tàkò Jézù. Yí bà-i-nò gii 'visì tí wó gí ndii, bìndi yí gii 'dè có jì ndú, máa,

26 «'Duù má gí gí mì ye, káa njembí wó ká kácáá tí ndâ bu wó, ta nawu wó, ta ñi mì wó, ta ndâ 'viì mì wó, ta ndâ ná'vindí wó, ta ndâ námì wó, ta mīrì wó, 'duù tí nò bà dù tí mbe tala có mì ye wálá.

27 'Duù má te 'dóó njeèkpè mù mì wó, wàa yí 'ví gí tí gí tàkò ye lá, 'duù tí nò bà dù tí mbe tala có mì ye wálá.

28 «Tacó 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo kpónó má kù bàkà có bà gèè 'bá, kpédélé có gbí muu wó bà dù me bà kojo có gítí bándò bà 'de ndâ i-nèté gítí bà cee ta 'bá tí nò lá?

29 À má éno lá, yí má duu káa ndâ kpalà mí tà to gí, káa bà cee sè nèté gítí 'bá gii kpò yí gí, ndâ 'duù bà ño yí,

30 máa, bà gèè 'bá kpò yí gí.

³¹ «À delè a gba ngàyi jé ká kù ya jí bà tè 'bí ka wó gba ta gó, náa yí má nò ni gí máa, wotí gó mì ka wó nò ndii yí gí?»

³² Yí má nò ni éno gí, yí bà tuu tú 'do ká tí 'dú, máa, ndâ yí 'dè có tí nò gbí òkò tí ndâ yí ta yí nò 'dé-'dè.

³³ À má éno, 'bí 'duù gbí òkò tí yo mbe biya ndâ i mì wó 'dáá gí lá, bà dù tí mbe tala có mì ye wálá.

À kù yee tè zi ñinó náa gó zi cee 'do gbí gí nó gí 'dè

³⁴ «Gó zi má kù gbí mbí zi, yí a tó i. Káa bà gó ngo zi tí nò má cì cee gí, kèjì bà dele ta gó zi gí gbí tè zi tí nò káká'i wálá.

³⁵ Tè zi me i mbe zii to tacó ba ọ̀ i lá. Ndâ 'duù kù te tè zi yee ká tí vò i gí 'dè. À má éno, 'duù ñinó ta tù bà 'di có tí muu wó nó 'ví 'di có.»

15

Rómbo mbe gíri gí

¹ Ta o tí nò, ndâ mbe kù kili i-mírì me mbè, ta ndâ 'bí vo-vò Jùdèyà gii kaa ya kù 'di ndâ có mì Jézù.

² Ndâ mbe kpolo tí tàkii, ta ndâ mbe nibà tàkii mì ndâ Jùdèyà mâ gii nò éno, ndú gii 'bità bà 'dè víí có ta kòlòwò, máa, «'Dakò tí nò kù ñonòkò tí wó ta ndâ 'duù ñinó náa à mò ndú 'do gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà gí nò. Ndú delè kù zò i ta ndú gbí gbèe ká'!»

³ Jézù mâ gii 'di có mì ndú nò, yí gii lòkò'bò có jì ndú, máa,

⁴ «'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo nò kpónó má kù gbà ndâ rómbo mì wó zi 'duù-vò, káa 'bí gbaànjé gii gíri gí, yí bà jee sè mbè ndâ ñinó kù zò i nó mí to, bìndi yí 'ví ya gí bà pà bà tí gbèe ñinó mbe gíri gí nó, yee tí o tí nó náa yí 'de yí gí nó wálá?»

⁵ Yí má 'de yí gí, yí bà te yí mí pàapì wó ta líkí'o kù ya tí gí 'bá.

⁶ Ta o bà ye ta yí 'bá, yí bà kili ndâ kómbe wó, máa, «Yo gí, wàa ndoo 'ví zò i ta líkí'o, tacó 'bí rómbo mì ye kùtáa gíri gí, káa ye gii 'dè yí gí!»

⁷ Ye kù 'dè có jì yo máa, ñinó a gbèe ọ̀a i tí nó mbe kù bàkà tí á gbíri nó ká nò. Gbèe mbe bàkà vò i muu to tí nó má 'visi muu wó 'do tí ndâ vò i mì wó gítí kpokèjì mì Mbíri, líkí'o wó tí Mbíri á gbíri ndii líkí'o ndâ mbè 'duù tí nó cúú-cu-cù mbe kù co tí kpokèjì mì wó nó gí.»

Njì gírìsì gbaànjé mbe gíri gí

⁸ Jézù gii 'vee ndâ 'duù máa, «Ndâ njì gírìsì muu'bì kpónó má mì niì, bìndi 'bí gbaànjé gii 'va tí to á 'do tí wó ta bèbìlì, niì tí nó bà tù ngba wu, bìndi yí gii pà ta tà'i léé gítí gbèe gírìsì mì wó nò wálá? Káa à má me tí tí i bà kaa tà'i tí nò, niì tí nó bà je kù'ò gítí gbí òkò ndâ ká'i pétékè'i, yee tí o bà 'de gbèe gírìsì tí nò wálá?»

⁹ Yí má 'de gí, yí bà kili ndâ kómbe wó ta ndâ ka 'bá mì wó, bìndi ndú bà da 'dì ta líkí'o.

¹⁰ Ye kù 'dè có jì yo máa, líkí'o kù bàkà ndâ basìlì mì Mbíri ta o tí nó náa 'bí mbe bàkà vò i gbaànjé má 'visi muu wó gítí kpokèjì mì Mbíri go éno.»

'Bí 'viì tí vò mbe volo gbí i

¹¹ Jézù gii lòkò'bò 'bí có, máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò gii jò ndâ 'viì-'dakò sósò'ò.

¹² Ndú mâ gii kpolo tè tí ndâ 'dakò gí, ñinó tí 'viì nó gii 'dè có jì bu ndú ta 'bí ri gbaànjé, máa, «Je bà ndâ i mì ye á 'bá nó jì ye, bu ye.» Bu ndú bà-i-nò mâ gii njèè gbí ndâ i-'bá jì ndú go i gbí tàkii mì ndú gí,

¹³ 'viì-'dakò tí nò gii bàkà káa làmbu sili bìndi bà njèè gbí ndâ i mì ndú, bìndi yí gii kaa bà ndâ i mì wó 'dáá gí, yí gii ya 'do 'bá mì bu wó gí gbí 'dú to. Bìndi yí gii volo gbí ndâ i tí nó vùrù-vùrù go i mì mbùrù nò.

14 «Ngo mà giì tè á bìn̄di ndâ i mì wó nò gî, go giì tè to tí nò náa yí 'dòkò ta 'bá ya gítí nò tí ñ̄ndi ku. Káa gbèè i mì wó wálá.

15 Tacó éno, yí giì kpò tí wó míti 'bí 'dakò tí 'duù gbí to tí nò. 'Dakò tí nò giì bàkà yí tí mbe kú je i-zó-zò ji ndâ kàdùrúku mì wó.

16 Yí gbí ndâ o tí nò má 'de i-zó-zò mì ndâ kàdùrúku, yí bà zò gî, káa a mbe je ji yí ká wálá.

17 Yí mà giì koṛo có kpòò, muu wó giì gí gítí wó gî. Bìn̄di yí giì 'dè có máa, <Ye kú cì ta go, káa yí ndâ mbe kú bàkà nèté 'bá mì bu ye kpónó gítí i-zó-zò wálá.

18 À má éno, ye bà dele ndi ye ya gí mì bu ye, wàa, ye 'ví 'dè có ji yí máa, «Ye bàkà vò i gítí Mbíri gî, ye delè bàkà vò i gítí lo gî, bu ye!

19 Ye 'vii tí mbe dù tí 'vii mì lo káká'i lá. Si ye 'ví dù tí 'bí mbe bàkà nèté mì lo gbaànjé.» >

20 «'Vii-'dakò tí nò bà-i-nò giì ñ̄jè nó ya gí 'bá mì bu wó. Bu wó mà giì ñ̄jè yí 'do me 'dú kèjì, yè ɾo wó giì bàkà yí gî. Yí bà-i-nò giì a ya gí bà kunduu yí, ta bà òlò gbí tù wó.

21 Káa 'vii-'dakò tí nò giì 'dè có ji bu wó, máa, <Ye bàkà vò i gítí Mbíri gî, ye delè giì bàkà vò i gítí lo gî, bu ye. Ye 'vii tí mbe dù tí 'vii mì lo lá.>

22 «Káa bu wó bà-i-nò giì tè'é tí ndâ bòò mì wó, máa, <Yo gí ta banga bongo ñ̄nó ta ɾa wálá nó, ta banga i-tí-sìlì-'bì, ta tàrà.> Ndâ bòò tí nò mà giì gí ta ndâ i tí nò gî, 'dakò tí nò giì zaa 'vii mì wó gî.

23 Bìn̄di yí giì 'dè có ji ndâ bòò mì wó, máa, <Yo ya gí bà gí ta 'bí 'vii-mò'dú ñ̄nó ta banga diì wó nó, wàa yo 'ví bàkà ta i-zó-zò, wàa ndoo 'ví zò i ta líkí'o.

24 Tacó 'vii mì ye nó táánò cì gî, káa yí kpónó 'vala ndi wó gî. Yí táánò gíri gî, káa à kpónó 'de yí gî.> Ndâ bòò mì 'dakò tí nò mà giì bàkà go có mì wó nó gî, ndú giì 'bìtá bà zò i ta líkí'o tí ndú.

25 «Ta o tí nò náa ndú kú bàkà ta ndâ i tí nò nò, kpo 'vii-'dakò mì 'dakò tí nò a i gbí njí. Yí mà giì dooko gí 'bá yí giì 'di kòcò ndâ 'duù kú cè cè, ta bà dù ɾu.

26 Yí bà-i-nò giì tè'é tí 'bí bòò mì bu wó gbaànjé, bìn̄di yí giì 'vee yí, máa, <A yè ká bàkà tí ta bìn̄di ye 'bá tí nó?>

27 «Káa 'dakò tí nò giì 'visì có ji yí, máa, <A ná'vindi lo ká dele ndi wó 'do gbí to tí nó táánò náa yí ya gítí nò. Káa bu lo giì zì 'vii-mò'dú tí nó táánò náa ndoo ko yí ta banga diì wó nó tacó bà te ta wiṛi míti wó, tacó yí dele 'do ká ta vò i tí wó wálá.>

28 «Tàkòcò 'vii-'dakò tí nò bà-i-nò giì kpolo ndii muu bà ya yí gí tà'i gî. Bu wó mà giì ñ̄jè éno, yí giì có gí sè, bìn̄di yí giì 'deke tí wó ji yí máa, yí ya gí tà'i.

29 Káa 'vii-'dakò tí nò giì 'visì có ji bu wó, máa, <Ñ̄jè káa ɾa mbè ndoò tí nó náa ye kú bàkà nèté ji wò go bòò mì lo nó gí! Ye jé ta 'bí gbèè ɾi ndii muu ndâ có mì lo lá. Wò jé je ji ye a yè? À kpétí káa vòò ɾókpô 'vii-bee sínò wò jé je ji ye, tacó wàa ze 'ví 'dè ta líkí nje ta ndâ kómbe ye lá!

30 Káa wò kpónó giì zì a ngbú 'vii-mò'dú ta i ká gbí wó ji 'vii mì lo mbe kaa ndâ i mì lo ya gí bà volo gbí ndú ji ndâ vo-vò niì 'dáá gî, bìn̄di yí giì dele ndi wó.>

31 «Káa bu wó giì 'visì có ji yí, máa, <Ndà kú dù ta ndà 'bá ta o 'dáá gî. Ndâ i mì ye 'dáá gî a ndâ i mì lo, 'vii mì ye.

32 Ye te wiṛi míti ná'vindi lo ta pétékè tàkòcò ye ká dú, tacó yí táánò cì gî, káa yí kpónó 'vala ndi wó gî; yí táánò gíri gî, káa à kpónó 'de yí gî.> »

16

Vò bòò tí mbe filí 'bì

1 Ta o tí nò, Jézù giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò giì 'di có máa, bòò tí nó náa yí te yí tí mbe kpolo tí ndâ i mì wó nó kú volo gbí ndâ i mì wó.

2 'Dakò tí nò bà-i-nò gii tè'é tí bòò mì wó nò, bìndi yí gii 'vee yí, máa, <Ndâ có tí nó náa ndâ 'duù kù 'dè ji ye ta ɾè lo nó a yúco? Tùbà sè ndâ i gbí gálá ji ye, tacó ye káká'i gí bà si wò 'ví dù gbí gálá mì ye wálá!>

3 «Bòò tí nò mà gii 'di có tí nò, yí gii koɾo có gbí njembí wó, máa, <Mbe tí ye kèjì gí bà mòkò ye 'do gbí nèté gí! Ye 'ví me ta tí ye ée? Wotí bà ji nji tí ye wálá. Káa àá ɾo ye a nô bà yù i.>

4 À má éno, ye kpónó bà bàkà 'bí ɲa i 'dakò mì ye, tacó wàa yí kpèti má mò ye 'do gbí nèté gí, ye 'ví kù zò ta nje ye 'do mì ndâ 'duù tí nò.>

5 «Yí bà-i-nò gii tè'é tí ndâ 'duù ɲinó ta i mì mbe tí wó muu ndú nô. Bìndi yí gii 'vee kpédélé 'duù 'do gbí òkò tí ndú máa, <Áá mì mbe tí ye muu lo a ée?>

6 «Káa 'dakò tí nò gii 'visi có ji yí, máa, <Áá mì wó muu ye a ndâ còngò bàà mbâ zi 'duù-vô.>

«Káa bòò tí nò gii 'visi có ji 'dakò tí nò máa, <Jaka tí ndâ mbíli tí nò náa wò táánò ki'viki tacó bà 'vii có gítí bà sè bàà tí nò nó 'do gbí wú gálá gí, wò 'ví si sè ndú mí gbí wú ká zi 'duù-só-nje muu'bi cuki.>

7 «Bòò tí nò gii 'vee 'bí 'duù káká'i, máa, <Káa wò ɲindi lo, àá muu lo a ée?>

«Káa 'dakò tí nò gii 'visi có ji yí máa, <Áá muu ye a ndâ gboko cù 1,000.>

«Káa bòò tí nò gii 'visi có ji 'dakò tí nò máa, <Si mí gbí wú káa ndâ mbíli 800.>

8 «Mbe tí vò bòò tí nò gii ùlù yí gítí ɲa i yú ɾo tí nò náa yí bàkà nò, tacó 'duù ta ɾo wó mbe yú éno gbí òkò tí ndâ 'vii gbí ngba'o wálá.

9 «Tacó éno, ye kù 'dè có ji yo máa, yo bàkà nambeè ji ndâ 'duù ta ndâ i muu to tí nó, tacó wàa, bà ndâ i tí nò má da gí, Mbíri 'ví te ta wíri mítí yo á 'bá tí nó mbe dù tí ká nô.

10 'Duù má ni bà kpolo tí làmbu i ta njembí wó gbaànjé gí, yí bà ni bà kpolo tí ndâ kpo-kpò i ta njembí wó gbaànjé delè gí. Káa bà kpolo tí làmbu i ta njembí 'duù gbaànjé má kpò yí gí, bà kpolo tí ndâ kpo-kpò i ta njembí wó gbaànjé delè bà kpò yí gí.

11 Káa bà kpolo tí ndâ i muu to tí nó ta njembí lo gbaànjé má kpò wò gí, a 'di ká bà je ndâ i mì Mbíri ji wò, máa, wò 'ví kpolo tí ndú?

12 Bà kpolo tí ndâ i mì ndâ 'bí ka lo ta njembí lo gbaànjé má kpò wò gí, a 'di ká bà je i ji wò tí 'dóo ɲindi lo?

13 «Gbèè bòò bà bàkà nèté ji ndâ 'duù sósò'ô ta njembí wó gbaànjé wálá. Yí má zè 'bí niki maa, yí bà zè 'bí ka wó niki wálá. Yí má kù te duù mítí 'bí, yí bà sè 'bí ka wó tí i wálá. Wò má kù bàkà nèté ji Mbíri ta njembí lo gbaànjé, wò bà 'de 'bí njembí tacó bà tee mítí ndâ i muu to tí nó wálá.»

Ndâ 'bí có náa Jézù 'dè ndú

14 Ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà, tí ndâ mbe go ndâ i muu to tí nó, mà gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gii ɲo Jézù ɲó-ɲo.

15 Káa Jézù gii 'visi có ji ndú máa, «A yo ká kù bàkà tí yo tí ndâ 'duù jáá á kùɾo ndâ 'duù. Káa Mbíri ɲò ndâ có gbí njembí yo ni gí. Tacó ndâ i tí nó náa ndâ 'duù kù si tí ndâ kpóló-kpolo i nó me ndâ i kùɾo Mbíri lá.

16 «Ndâ có mì Mòze, ta ndâ có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri cu mí gbí ndâ wáràgà mì ndú nó, bàkà nèté yee ká tí o mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù. Bìndi bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù Mbíri tí gba gii 'bità tí. 'Do tí o bà 'bità bà ma Banga-Ngú-Có tí nò, ndâ 'duù me mbè kù gii bàkà wotí tacó bà dù tí ɲa ndâ 'duù tí nó tí ndâ bòò-gba mì Mbíri.

17 Káa à peteke a bà 'bu ndâ tàri ta to tí nó á cotí bà gíri 'bí làmbu ɲi có té'déé éno 'do tí có mì Mòze.

18 «'Duù má ɲè ɲi mì wó gí, bìndi yí gii kò 'bí ngú ɲi, yí kù zi a ngbà ta ngú ɲi tí nò. 'Duù delè má kò ɲi tí nó náa 'dakò mì wó ɲè yí gí nó, yí kù zi a ngbà ta yí.»

Ndâ 'bí mbe da i ta Lázàrò

¹⁹ Jézù bà-i-nò gii lòkò'bò có ji ndú, máa, «'Bí 'dakò táánò tí mbe da i kú yuu káa ndâ kpo-kpò bòngò, yí delè kú zò káa tó i 'bàa ta ɾi 'dáá gí.

²⁰⁻²¹ À gii te 'bí 'dakò tí mbe yê ta ɾè wó a Lázàrò, ta ndâ kà ta ndi tí kútí wó náa ndâ bô kú là ɾo ndú, mí njekèjì ndùgù mì 'dakò tí nò tí mbe da i nò, kú ù ndâ njúnjú i-zó-zò ñinó mbe kú 'vaka tí to bìnɔ́ndi wó ta o 'dáá gí.

²² «Lázàrò mâ gii cì gí, ndâ basìlì mì Mbíɾì gii te yí ya tí gí ɾègbà tí Àbìráámò gbíɾì. 'Dakò tí nò tí mbe da i nò mâ gii cì gí, a gii duu yí gí.

²³ Káa yí gii dù á tà to gbí sé'i á 'bá mì ndâ ku, bìnɔ́ndi yí gii ñò Àbìráámò me dú, bìnɔ́ndi Lázàrò kú kì tí wó to á ɾègbà tí wó.

²⁴ Bìnɔ́ndi yí gii tò kú ta bà 'deke tí wó ji Àbìráámò, máa, «Ñò yê ɾo ye, bu ye Àbìráámò. Si Lázàrò 'ví yuu sili 'bì wó gbaànjé mí gbí ngo, wàa yí 'ví si ngo tí nò á tí sili 'bì wó nò 'ví cì gí gbí nje ye, tacó bà 'dèè mè ye tacó ye gbí gbolò sé'i.»

²⁵ «Káa Àbìráámò gii 'visì có ji 'dakò tí nò, máa, «Kọɾo muu lo, máa, wò táánò kú 'vala gbí dà, 'viì mì ye, káa gbèè tó i mbe waa to có kòtí Lázàrò wálá. Káa à kpónó kú teke'de yí bà-i-nó, káa wò kú kònò sé'i.

²⁶ Káa à me ká éno cuki lá, cèè gbolò pù ngo njèè gbí òkò tí ndoo gí. Kpokèjì bà ya ndâ 'duù 'do mì ze káa gí mì yo kà wálá. Kpokèjì bà gí ndâ 'duù 'do mì yo kà gí mì ze delè wálá.»

²⁷ «Káa mbe da i tí nò gii 'visì có ji Àbìráámò, máa, «À má éno, bàkà nambeè mì lo, wò 'ví tuu Lázàrò gí gí 'bá mì bu ye,

²⁸ wàa yí 'ví 'dè có tí kpoò ji ndâ ná'vindí ye vô mbe cì lá, máa, ndú 'ví gí gí gbí bàndò mbugo tí nò náa ye kpónó kuu gbí nó lá.»

²⁹ «Káa Àbìráámò gii 'visì có ji 'dakò tí nò, máa, «Ndâ Mòze ta ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíɾì kuu mì ndâ ná'vindí lo kà; si ndú 'ví 'di ndâ có mì ndú.»

³⁰ «Káa 'dakò tí nó gii 'visì có ji Àbìráámò, máa, «À me éno lá, bu ye Àbìráámò. À má a vuuvuu ká co mítí ndú, ndú bà 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú gí.»

³¹ «Káa Àbìráámò gii 'visì có ji 'dakò tí nò, máa, «Ndú má biya bà 'di ndâ có mì ndâ Mòze, ta ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíɾì gí, à kpétí káa ku ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó ká ya gí bà 'dè có ji ndú, ndâ có mì wó nò bà dù gbí tù ndú ká go cèè mòngò gbí tù bô.» »

17*Vò i kùro Mbíɾì*

¹ Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ndâ i mbe eendi ndâ 'duù gítí bà bàkà vò i ta o 'dáá gí bà dù kuu, káa 'duù tí nó mbe kú gí ta ndú nó bà ñò mítí wó!

² À ñikì a bà ẹɾe du díí mítí miɾi ɲa 'duù tí nò, wàa à 'ví te ta yí 'va mí tà kàpá cotí bà volo muu 'bí 'viì gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ víi 'viì tí nó mì wó.

³ Káa yo 'ví kpolo tí yo, máa, 'Bí ná'vindí yo gbaànjé má bàkà i lè gí, yo 'ví 'dè gbí vò i mì wó ji yí. Vò i mì wó nò má volo tí wó gí, yo 'ví si có gítí vò i mì wó nó mí to.

⁴ Yí má co ta yo tí kpokèjì ñinó mbe lè gí ta bà vô-nje só gbí gbèè ɾi, káa bìnɔ́ndi bà bàkà ndâ vò i mì wó nò yí kú gí gí bà 'deke tí wó ji yo máa yì káká'i bà bàkà ndi ɲa i tí nò wálá, yo 'ví si có gítí wó mí tò.»

Bà tee njembí mítí Mbíɾì

⁵ Ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'deke tí ndú ji yí máa, «Je wotí bà tee njembí ze mítí Mbíɾì tí kpoò ndii ñinó náa ze kú me kpónó nó gí ji ze, Mbe tí ze.»

⁶ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Yo kùtàá má kù tee njembí yo mítí Mbírì kpétí ká njí'dúí éno, yo má 'dè có ji 'bí gbolò mù-'belè máa, yí a ta teè wó vùkù 'do tà to, wàa yí 'ví ya gí bà rò ndi tí wó mí tà kàpá, yí bà 'di có mì yo nò gí.

⁷ «Bòò mì 'bí 'duù gbí òkò tí yo nò kpónó má gí 'do gbí njí, má wálá 'do bà gbà ndâ rómbo, yí bà 'dè ji bòò tí nò máa, <Ndiì ngé ya gí bà zò i gí?»

⁸ Có náa yí bà 'dè ji bòò tí nò bà dù me éno máa, <Caka tí lo gí wàa wò 'ví bàkà i-zó-zò ji ye, ye má zò i cee gí, wò 'ví giì ya gí bà zò ñindi lo> lá?

⁹ Yí 'dè ñikì maa ji bòò mì wó tacó bà bàkà nèté tí nó náa yí je ji yí nó gí?

¹⁰ Yo delè ká éno. Yo má bàkà ndâ nèté tí nó náa à je ji yo nó cee gí, yo 'ví 'dè có máa, <Ze káa ndâ bòò sínò, ze kù bàkà káa ndâ nèté ñinó náa à je ji ze nó cuki.> »

Ndâ 'bí mbe cì muu'bi

¹¹ Jézù giì njè nó kù ya gí Jèrùzàlémè co tí wúngbó to tí nó gbí òkò tí ndâ Sàmáriyà ta Jùdéyà nò.

¹² Yí má giì yee 'bá mì ndâ 'bí 'duù, á gí ndiì 'do gbí gbata, ndú giì 'de tí ndú ta ndâ 'bí mbe cì muu'bi. Káa ndâ mbe cì tí nò giì rò tíyò 'do tí Jézù janga-jàngá gí ndiì.

¹³ Bìndi ndú giì 'deke tí ndú ji yí ta kòcò ndú ngará gí yaà máa, «Jézù, Mbe tí ze, ñò yê rò ze!»

¹⁴ Jézù má giì zeke ndú, yí giì 'dè có ji ndú máa, «Yo ya gí bà túbà tí yo ji ndâ bu-Mbírì.» Káa si ndú kpokèjì ta nó kù ya gí mì ndâ bu-Mbírì, ndú má giì ñò cì cee 'do tí ndú 'dáá gí gí.

¹⁵⁻¹⁶ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó muu'bi náa cì cee 'do tí ndú nó, tí 'duù Sàmáriyà, má giì ñò bà cee cì 'do tí wó, yí giì dele ndi wó jee bà ya gí mì ndâ bu-Mbírì mí to, ta bà ùlù Mbírì ta kòcò wó ngéé gí yaà. Yí má giì yee mì Jézù, yí giì ìrì ta muungbó wó ya gí bà zèè kò Jézù, ta bà 'dè ñikì maa ji yí.

¹⁷ Káa Jézù giì 'vee 'vé máa, «Muu ndâ 'duù tí nó náa cì cee 'do tí ndú nó kùtàá me muu'bi lá? Káa sè ndâ 'duù ñinó vò-nje nà'ò nó ngò?

¹⁸ Káa à dele gí gí bà ùlù Mbírì káa gbèè 'dakò tí nó mbe 'dó-'do tí 'duù Sàmáriyà nó tacó yè?»

¹⁹ Bìndi yí giì 'dè có ji 'dakò tí nó máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví ya ta nó mì lo, tacó bà tee njembí lo mítí Mbírì 'vala wò gí.»

Bà gí o bà dù Mbírì tí gba tí to tí nò

²⁰ Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà giì 'vee Jézù gítí o bà gí Mbírì gí bà zogo to tí nò. Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «'Bí i mbe túbà bà gí o tí nó náa Mbírì bà gí tí gí bà zogo to tí nó nò wálá.

²¹ 'Bí 'duù ta wotí bà 'dè có ji yo tí wó máa, <Yo ñò nò! Mbírì kpónó kù zogo to tí nò,> nò bà dù wálá; 'bí 'duù delè ta wotí tí wó tacó bà 'dè có ji yo máa, <Yo ñò zò! Mbírì kpónó kù zogo to tí zò,> bà dù wálá. Tacó Mbírì kpónó kù zogo to gbí òkò tí yo.»

²² Jézù má giì 'visì có gí tàkò 'vé mì ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà nó gí, yí giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo wúnò bà 'deke tí 'bí ñi gbaànjé 'do gbí òkò ndâ mbè sili tí nó mì 'Viì-mì-'Dakò, káa yo bà 'de wálá.

²³ Ta o tí nó ndâ 'duù bà dù kù ñonòkò muu yo máa, <Yo zeke'o zò!> <Yo zeke'o nò!> Káa yo 'ví tè gí tàkò ndâ có mì ndú nò gbaànjé lá.

²⁴ Tacó o bà gí 'Viì-mì-'Dakò bà dù go mù mbe ì gbaànjé, bìndi ngba wó giì cee tàrì 'dáá gí.

²⁵ Káa yí bà kònò a sé'i ta wotí tí kpédélé'i má kózò gi. Ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nó bà biya yí 'dáá gí má kózò gi.

²⁶ «O bà gí 'Viì-mì-'Dakò wúnò bà dù ká jé go o mì Nówà dígíséé.

²⁷ Gbí o mì Nówà nò, ndâ 'duù 'dáá gí kù zò i, ndâ 'duù kù njù pe, ndâ 'dakò ta ndâ niù kù kò tí ndú, yee ká ngé tí ɾi bà o Nówà gí gbí gbâ, bìndi ngo giù mii ndâ 'duù 'dáá gí.

²⁸ O bà gí 'Viì-mì-'Dakò nò delè bà dù teke-tèkè go o mì Lótì dígísèé. Ndâ 'duù ta o tí nò kù zò i, ndâ 'duù kù njù pe, ndâ 'duù kù mà 'vélè ta bà sì i, ndâ 'duù kù ɾò njí, ndâ 'duù kù gèè 'bá.

²⁹ Káa ta ɾi bà njè nó mì Lótì 'do gbí gbata Sòdómà, Mbíri giù si wu, ta ndâ i mbe kù lu wu, kù nì gí to 'do tàri giù mii ndâ 'duù gbí gbata Sòdómà 'dáá gí.

³⁰ Njìnò a ɾa i tí nó wúnò bà bàkà tí ta o bà co 'Viì-mì-'Dakò gí ɾo ɾi nò.

³¹ «Ta o tí nò, wò tí 'duù má pí 'bá, wò 'ví co gí to tacó bà ya gí bà kaa ndâ ká'i mì lo 'do tà'i lá. 'Duù ta o tí nó má gbí njí, yí 'ví dele ndi wó gí 'bá lá.

³² Yo koɾo muu yo gítí nawù Lótì!

³³ 'Duù mbe kù jè ta bà koɾo có máa 'válá mì yì a i 'bí yì, bà giɾi miɾi wó gí; káa 'duù mbe sì miɾi wó ji ku gí ká bà 'vala miɾi wó.

³⁴ Ye kù 'dè có ji yo máa, ta bèbìlì tí nò, ndâ 'duù má sósò'ò gbí gbèè kpâ-sili, àa bà je 'bí 'duù gbaànjé gí, si ka wó mí to.

³⁵ Ndâ niù má sósò'ò kù no 'vuù toko gbaànjé, àa bà je 'bí gbaànjé gí, si ka wó mí ɾo 'vuù.

³⁶ Ndâ 'dakò má sósò'ò gbí njí, àa bà je 'bí 'duù gbaànjé gí, si ka wó mí gbí njí.»

³⁷ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò giù 'vee yí máa, «Áá bà ɾuka ndâ 'duù ya tí gí kòtí 'di, Mbe tí ze?»

Káa yí giù 'visì có ji ndú máa, «Ndâ galàmbá má yaà kere-kèrèè, gbí có tí nò éno máa, ku i kuu gbí to tí nò.»

18

'Bí nawù ku tí vò mbe kpácà

¹ Jézù giù lòkò'bò 'bí có ji ndâ mbe tala có mì wó tacó wàa ndú 'ví me ta kpìkì-kpìkì gítí bà 'deke tí ndú ji Mbíri lá,

² éno máa, «Ta 'bí o gbaànjé dígísèé, 'bí gba mbe cì gúku tí Mbíri lá, delè mbe si ndâ 'duù tí i lá kù 'vala gbí 'bí gbata.

³ Bìndi 'bí nawù ku ta o 'dáá gí kù ya ta ngbàngà mì wó gí kùro gba tí nò, máa, <'Dè yúco je gítí có tí nó gbí òkò tí ze ta 'duù tí nó mbe zi ye gí nó gí!»

⁴ Niù tí nò nò gí gbí ngbàngà kùro gba tí nò ta cèè kòndi o, káa gba tí nò biya bà waa có mì wó gí. Gbí ndongbù njìnó gba tí nò giù koɾo có máa, <Ye nò ni gí máa, gúku Mbíri tí ye wálá, delè nètè mì ye ta 'duù wálá,

⁵ káa kpácà gbí yì niù tí nó ngé ndii gí. À má éno, ye bà waa có mì wó ji yí. À má éno lá, yí bà gí kù pèè mbí ye ta o 'dáá gí.»

⁶ Mbe tí ndoo giù 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'di có tí nó náa gba tí nò jé mbe waa yúco lá nò 'dè nò gí?

⁷ À má éno, Mbíri bà waa yúco ji ndâ 'duù mì wó náa yí ɾuka ndú, mbe kù 'deke tí ndú ji yí ta síi gbí wálá nó wálá? Gbí diù wó bà me a jàmànakà gítí bà koni ndú?

⁸ Ye kù 'dè có ji yo máa, yí bà waa yúco ji ndú ta zítí tí wó. Kpètí ká éno, 'Viì-mì-'Dakò má gí wúnò, yí bà 'de ndâ 'duù mbe kù tee njembí mítí Mbíri muu to tí nó gí?»

Bà si tí 'duù tí mbe bàkà tó i kùro Mbíri

⁹ Jézù giù lòkò'bò có gítí ndâ 'duù njìnó mbe kù túbà tí ndú, máa, ndâ yì a ndâ mbe bàkà tó i, ta bà dù kù 'dè có njónókó gítí sè ndâ 'bí 'duù nó,

¹⁰ máa, «Ta 'bí o gbaànjé ndâ 'bí 'dakò sósò'ò giì ya gí bà 'deke tí ndú ji Mbíri. 'Bí 'duù gbí òkò tí ndú gbaànjé a mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdéyà, bìndi ka wó tí nó nàa ndú ta yí nó a Jùdéyà tí mbe kù kili i-míri mì ndâ Ròmánò.

¹¹ Ndú mâ giì yee 'bá-Mbíri gí, 'duù tí nó tí mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdéyà nó giì rò tíyò, bìndi yí giì 'deke tí wó ta kpéetí wó ji Mbíri, máa, «Ye 'dè nìkì maa ji wò tí Mbíri, tacó ye me go ndâ 'bí ña 'duù tí nó tí ndâ mbe gbolò njembí nó lá, ye me go ndâ 'bí ña 'duù tí nó tí ndâ mbe kù 'boo yúco mì 'duù nó lá, ye delè me go ndâ 'bí ña 'duù tí nó tí ndâ mbe kù zingbà ta ndâ nù mì ndâ 'duù nó lá. Co tí ndâ ña ñìndò 'dáá gí, ye me go 'dakò tí nó tí mbe kù kili i-míri mì ndâ Ròmánò á seè tí ye nó lá.

¹² Ye kù kònò go ta sili só gbí òkò ndâ 'bí ri bà wotí ta ka wó ri bà wotí. I má dí 'bì ye, ye kù mò bà ñìndi lo tí Mbíri ji wò go i gbí tàkìi mì ze tí ndâ Jùdéyà.»

¹³ «Káa 'dakò tí nó tí mbe kili i-míri mì ndâ Ròmánò nó giì rò tíyò gáa gí ndi 'do tí mbe kpolo tí tàkìi mì ndâ Jùdéyà. Bà te muu wó gí yaà giì kpò yí gí. Bìndi yí giì kunduu 'bì wó mí njembí kù 'deke ta tí wó ji Mbíri máa, «Áá Mbíri, ñò yê ɾo ye, tacó ye a mbe bàkà vò i.»

¹⁴ «Ye kù 'dè có ji yo máa, 'dakò tí nó tí mbe kili i-míri nó dele ndi wó gí 'bá bìndi bà 'deke tí wó ji Mbíri tí 'duù ñìndò nàa à gbí òkò tí ndú ta Mbíri a nambeè. Káa ka nó mì wó 'de tó i 'do mì Mbíri lá. Tacó 'duù ta o 'dáá gí má kù luguu tí wó ta 'vére, mbe si yí tí i wálá. Káa 'duù má si tí wó tí i lá, à ta o 'dáá gí kù te duù mítí wó.»

Ndâ 'duù kaa ndâ víi 'vii mì ndú ya tí ji Jézù

¹⁵ Ta o tí nó, ndâ 'bí 'duù giì kaa ndâ víi 'vii mì ndú, máa ndâ yí ya ta ndú ji Jézù, tacó wàa yí 'ví tee 'bì wó mítí ndú. Káa ndâ mbe tala có mì wó giì mòkò ndâ 'duù tí nó ta ndâ 'vii mì ndú nó gí.

¹⁶ Káa Jézù giì tè'é tí ndâ 'duù tí nó ta ndâ 'vii mì ndú, bìndi yí giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo si ndâ víi 'vii tí nó 'ví gí gí mì ye. Yo tii ndú lá, tacó à kù dù tí ndâ bòò-gba mì Mbíri a ndâ 'duù go ña ndú nó.

¹⁷ Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, 'duù mbe ùnje gítí bà dù tí bòò-gba mì Mbíri go i mì làmbu 'vii lá, bà dù á 'bá mì Mbíri wálá.»

'Bí 'dakò ta ndâ i mì wó me gbolò

¹⁸ Ta o tí nó, 'bí 'dakò tí gbolò 'duù giì 'vee Jézù máa, «Tó Mbe nìbà i, ye 'ví bàkà a ña yè, tacó wàa, ye 'ví 'de ta ña 'válá ñìndò mbe cee lá nó?»

¹⁹ Káa Jézù giì 'visì có ji gbolò 'duù tí nó máa, «Wò nì tó 'duù mítí ye tacó yè? Tó 'duù wálá; tó 'duù káa Mbíri cuki.

²⁰ Wò 'di ndâ có tí nó máa,
«Wò 'ví zingbà ta nù mì 'dakò lá.

Wò 'ví zi 'duù lá.

Wò 'ví zingbà i lá.

Wò 'ví 'dè 'vére gítí 'duù lá.

Wò 'ví tègàrà ndâ bu lo ta nawu lo» nó gí.»

²¹ Káa gbolò 'duù tí nó giì 'visì có ji Jézù máa, «Ye 'bità bà kpolo tí ndâ có tí nó 'do gbí 'vii yee tí kpónó.»

²² Jézù mâ giì 'di có tí nó nàa 'dakò tí nó 'dè nó, yí giì 'visì có ji yí máa, «Sè 'bí i mbe gboo 'do mì lo gí kuu tí. Ya gí 'bá, wàa, wò 'ví sè ndâ i mì lo 'dáá gí gí 'dè, wàa wò 'ví njèè ndâ i tí nó nàa wò 'de gbí ndú nó ji ndâ mbe yê má gí, gbolò i 'ví dù tacó tí lo gbíri; wàa wò 'ví gí gí bà dù tí 'duù mì ye.»

²³ 'Dakò tí nó mâ giì 'di có tí nó, njembí wó giì volo gí, tacó ndâ i mì wó ògbù ngé ndii gí.

²⁴ Jézù mà gii ò bà volo njembí 'dakò tí nò, yí bà-i-nò gii zeke 'dakò tí nò, bindi yí gii 'dè có ji yí máa, «Bà dù ndâ mbe kpo-kpò i tí ndâ bòò-gba mì Mbírì ká kpolo gí le!

²⁵ À peteke a bà rì 'bí gbolò nò go yége nó co gbí guù ngbándú á cotí bà dù 'duù ònó ta ndâ i mì wó ògbù ngé nó tí bòò-gba mì Mbírì.»

²⁶ Ndâ mbe 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò bà-i-nò gii 'vee yí máa, «À má éno, a 'di ká bà 'de 'válá?»

²⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ndâ i ònó ta wotí bà bàkà ndú tí ndâ 'duù ngé gí wálá nó, wotí bà bàkà ndú kuu tí Mbírì.»

²⁸ Káa Piyétòrò gii 'visì có gí tàkò có mì Jézù nò máa, «Ìjò káa ze jee ndâ 'bá mì ze mí to gí, kù ru ndi lo gí!»

²⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndâ Piyétòrò máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco, máa, 'bí 'duù má jee 'bá mì wó, ta nùì mì wó, ta ndâ ná'vindí wó, ta ndâ bu wó, ta nawu wó, ta ndâ 'viì mì wó, mí to tacó bà dù tí bòò-gba mì Mbírì,

³⁰ áá bà ko mboo ndâ i tí nó ta bà me mbè ji yí kpónó si yí kù 'vala muu to tí nó, delè wúnò ta o 'válá ònó mbe cee lá nò.»

Bà ta'ò bà 'dè có mì Jézù gítí o bà kònò sé'i mì wó

³¹ Jézù gii kaa ndâ mbe tala có mì wó muu'bi-nje só nó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndii, bindi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndoo kpónó kù ya gí Jèrùzàlémè, bindi ndâ i bà bàkà tí gbaànjé-gbaànjé go ndâ có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì cu mí gbí ndâ wáràgà mì ndú gítí 'Viì-mì-'Dakò nò.

³² Áá bà je yí ji ndâ tende ña 'duù. Ndâ tende ña ndâ 'duù tí nò bà ònoko yí, ndú bà bàkà ndâ i-nò ta bà cù cù mítí wó.

³³ Ndú bà gbì yí, bindi ndú bà zì yí gí. Káa bindi sili ta'ò, yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.»

³⁴ Káa bà 'di gbí ndâ có tí nò náa Jézù 'dè nò gii kpò ndâ mbe tala có mì wó gí, tacó ndú ò 'dóo i tí nò náa yí kù 'dè có ji ndú gítí nò ni lá.

Bà rì Jézù gí gbí gbata Jérìkò

³⁵ Jézù mà gii dooko gítí gbata Jérìkò gí, yí gii 'de 'bí 'dakò tí mbe sú ọ kù ki tí wó to á seè kpokèjì kù yù i 'do tí ndâ 'duù.

³⁶ Mbe sú ọ tí nò mà gii 'di kòcò ndâ 'duù me mbè kù ndii ta nó tí kpokèjì, yí gii 'vee nderè ndâ mbè 'duù tí nò.

³⁷ Káa ndâ 'duù gii 'visì có ji yí máa, «A Jézù tí nó mbe 'do Názàrètì nó ká kù ndii ta nó.»

³⁸ Mbe sú ọ tí nò mà gii 'di rẹ Jézù, yí gii tè'é tí Jézù ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Jézù, 'Viì mì Dàvídè, ò yé ọ ye!»

³⁹ Káa ndâ 'duù tí nó mbe kù tè kùro Jézù nó gii do ta yí, máa, yí dù ngbì. Káa mbe sú ọ tí nò gii biya bà 'di có mì ndâ 'duù tí nó gí. Yí gii tè'é tí Jézù ta kòcò wó gí yaà ndii kpédélé ònó gí, máa, «'Viì mì Dàvídè, ò yé ọ ye!»

⁴⁰ Jézù mà gii 'di bà tè'é tí wó mì mbe sú ọ tí nò, yí gii ọ tíyò, bindi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù máa, ndú ja yí gí tí ji yì. À mà gii ja yí ya tí ji Jézù go có tí nò náa yí 'dè nò gí, Jézù gii 'vee yí máa,

⁴¹ «Wò tè'é tí ye máa ye 'ví bàkà a ña yè ji wò?»

Káa mbe sú ọ tí nò gii 'visì có ji Jézù máa, «Njaanga ndâ ọ ye gí, kpo 'duù!»

⁴² Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji mbe sú ọ tí nò máa, «Zeke'o! Bà tee njembí lo mítí Mbírì 'vala wò gí.»

⁴³ À káa pòó bà 'dè có tí nò mì Jézù, ndâ ọ mbe sú ọ tí nò sósò'ò ngé gii njaanga tí gí. Bindi yí gii ru ndi Jézù ta bà ùlù Mbírì. Ndâ mbe ò bà njaanga ndâ ọ wó nò delè gii ùlù Mbírì tacó ña i tí nò mbe bàkà tí nò.

19

Zèkàwù tí mbe kili i-mírì

- ¹ Jézù mà gii rì jí gbí gbata Jérìkò gî,
² 'bí 'dakò tí kùro ndâ mbe kili i-mírì mì ndâ Ròmánò, tí 'duù ta ndâ i mì wó me gbolò, ta ẹ̀ wó a Zèkàwù,
³ gii bàkà wotí tacó bà ọ̀ Jézù ta ọ̀ wó, káa à gii kpò yí gî, tacó yí me ndò, káa ndâ 'duù me mbè gé ndii gî.
⁴ Tacó é̀nò, yí gii ì ngèlè ya jí kùro, yí gii 'dò jí gbí mù tí kpokèjì tí nó náa Jézù kù ndii co tí nó, tacó bà cu ọ̀ wó mítí Jézù.
⁵ Jézù mà gii gí gbúú-gbuu 'vii ta bándò tí nó náa Zèkàwù 'dò jí gbí mù tí nó, yí gii zeke'o jí yaà, bìndi yí gii 'dè có jí Zèkàwù máa, «Zèkàwù, co jí to! Ngo've tí lo, tacó ye wúnó a wíri 'bá mì lo.»
⁶ Zèkàwù bà-i-nò gii co jí to 'do gbí mù 'viri-'viri, bìndi yí gii te wíri mítí Jézù ta líkí'o tí wó.
⁷ Ndâ mbe ọ̀ Jézù tí wíri 'bá mì Zèkàwù 'dáá gí gii 'dè kòlòwò máa, «Yí a wíri mì mbe bàkà vò i.»
⁸ Káa Zèkàwù gii ọ̀ tíyò, bìndi yí gii 'dè có ọ̀nó gbí muu wó nó jí Mbe tí ndoo máa, «Ijò nò, Mbe tí ye, ye kèjì jí bà njèè gbí ndâ i mì ye sósò'ò 'vii ká 'vii. Ye 'ví je 'bí gbaànjé jí ndâ mbe yê. Sè ọ̀nó, ye táánò má zò 've i mì 'bí 'duù gî, ye bà sì có i mì 'duù tí nó jí yí 'do tí ta ba nà'ò.»
⁹ Káa Jézù gii 'visì có jí Zèkàwù máa, «Ndâ 'duù 'bá tí nó wúnó 'vala gî, tacó 'dakò tí nó delè a 'vii mì Àbìráámò.
¹⁰ Káa 'Vii-mi-'Dakò gí a i tacó bà pà bà tí ndâ 'duù ọ̀nó mbe gíri gî nó wàa yí 'ví 'vala ndú.»

Jézù lòkò'bò có gítí bà 'de i gbí i

- ¹¹ Jézù gii lòkò'bò có jí ndâ 'duù tí nó mbe kù sè tù ndú tí nje tí nó náa ndú 'dè ta Zèkàwù nó, si ndú dooko jí Jèrùzàlémè gî, káa ndâ 'duù gii koro có máa, o bà túbà tí Mbíri tí gba muu to tí nó me jé'déé gî.
¹² Tacó é̀nò, Jézù gii lòkò'bò có jí ndú máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò, tí 'vii mì gbolò 'duù, gii bàkà nó tacó bà ya jí gbí 'bí to, tacó wàa à 'ví bàkà yí tí gba kà, má kózò gî, yí 'ví gii dele ndi yí jí 'bá.
¹³ Káa o kùro bà nje nó mì wó 'do 'bá, yí gii tè'é tí ndâ bòò mì wó muu'bì, bìndi yí gii njèè gboko ọ̀ gbaànjé-gbaànjé jí ndú. Bìndi yí gii 'dè có jí ndú máa, «Yo ko ọ̀ ọ̀nó yí yé tí o bà dele ye.»
¹⁴ «Yí mà gii ya gî, ndâ 'duù mì wó gii ọ̀ ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú, bìndi ndú gii tuu ndú ya tí jí tàkò wó, máa, ndú ya jí bà 'dè có jí ndâ kpo 'duù tí nó mbe kù le bèrè jí yí nó, máa, «Go bà dù 'dakò tí nó tí gba mì ze tí ze wálá.» Ndâ 'duù mì wó bàkà é̀nò tacó go bà dù yí tí gba mì ndú tí ndú wálá.
¹⁵ «'Dakò tí nó mà gii dele jí 'bá bìndi bà le bèrè jí yí, yí gii tè'é tí ndâ bòò mì wó náa yí njèè ọ̀nó ọ̀nó jí ndú nó tacó bà ọ̀ máa, ndú bàkà a ọ̀nó yé tí wè.
¹⁶ Yí mà gii 'vee ndú, kpédélé 'duù gii 'dè có jí yí máa, «Ye 'de gbí gboko ọ̀nó tí nó náa wò táánò je jí ye nó a ndâ gboko muu'bì, gba mì ye.»
¹⁷ «Gba tí nó bà-i-nò gii ùlù bòò mì wó nó máa, «Wò bàkà nèté nìkì ma, tó bòò mì ye! Wò túbà tí lo tí 'duù mbe kù bàkà nèté ta njembí lo gbaànjé mítí làmbu gboko ọ̀nó gî. À má é̀nò, ye bà bàkà wò tí gba mbe zèè ndâ gbata muu'bì.»
¹⁸ «'Bí bòò mì wó gii gí mí wó, bìndi yí gii 'dè có jí yí máa, «Ye yili 'do gbí gboko ọ̀nó tí nó náa wò táánò je jí ye nó ù ta ndi lo a ndâ gboko vò, kpo 'duù.»
¹⁹ «Káa gba tí nó gii 'visì có jí bòò mì wó nó máa, «Ye bà bàkà wò tí gba mbe zèè ndâ gbata vò.»

²⁰ «Bà ta'ô bòò mì gba tí nò gii gí mí wó, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, <Gboko ña mì lo tí nó táánò náa wò je ji ye nó kuu nô, kpo 'duù. Ye kpolo tí tacó à 'ví pìi lá ù ta ndi lo mí ɾo wu.

²¹ Gúku lo kpò ye 'do tí bà gàà tí gí. Tacó wò a wò 'duù náa i kpèti má me i mì lo lá, wò je gí. Wò delè a 'bí ña 'duù náa wò kpèti má ɾò nji lá, wò kù kili i 'do gbí nji nô.»

²² «Káa gba tí nò gii 'visi có ji bòò mì wó nò máa, <Ndi lo wò bòò! Ye bà waa có mítí lo á 'do gbí po ngo nje lo! Wò ñò ye ni tí wò 'duù mbe kù je i ñinó náa à me i mì ye lá, ye delè kù kili i ñinó náa ye ɾò lá nó 'do gbí nji.

²³ Wò táánò má te gboko ña mì ye nò ji 'bí mbe ji nji, ye kpónó dele nó gii 'de gboko tí nò jò 'bí ka wó gboko wálá gí?»

²⁴ Gba tí nò bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó jara-jàrà tíyò nó máa, <Yo te gboko ña tí nò 'do tí wó ji 'duù tí nò ta ndâ gboko ña mì wó muu'bi nô.»

²⁵ «Káa ndâ 'duù tí nò gii 'visi có ji gba tí nò máa, <Ndâ 'bí gboko muu'bi sàà kuu mì wó, kpo 'duù!»

²⁶ «Káa gba tí nò gii 'visi có ji ndú máa, <Ye kù 'dè có ji yo máa, i má kuu mì 'duù, à ta o 'dáá gí kù je i ji yí, káa 'dóó i 'duù má wálá, à kpèti mì wó káa yè wè, à kù je 'do tí wó gí.

²⁷ Káa à má gítí ndâ 'duù ñinó mbe kù sogo ye, ta go bà dù tí ndâ bòò-gba mì ye tí ndú wálá nó, yo gí ta ndú kpónó, wàa à 'ví waaka ndú mí kùro ye bà-i-nô.» »

Bà ɾi Jézù gí gbí gbata Jèrùzàlémè

²⁸ Jézù mà gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò cee gí, yí gii ñè nó kù ya gí Jèrùzàlémè.

²⁹ Yí mà gii dooko ta ndâ gbata Bètifáji ta Bètáníyà dè ta 'bí gú náa à kù nì mítí a Gú Mbâ gí, yí gii tuu ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ô gí kùro,

³⁰ máa, «Yo ya gítí to tí zó náa yo zeke zô. Yo má yee kà, yo bà 'de ngbú 'viì-kècè náa 'duù jé o yí lá á kuu gbí wú kà. Yo njaanga yí 'do gbí wú gí tí .

³¹ Káa 'duù má 'vee yo máa, yo kù njaanga yí tacó yè wè, yo 'ví 'visi có ji 'duù tí nò éno máa, <A Mbe tí ze ká tuu ze.» »

³² Ndâ tú mì Jézù gii ya 'de ngbú 'viì-kècè go có tí nó náa Jézù 'dè ji ndú nô.

³³ Káa si ndú kù gii njaanga ngbú 'viì-kècè tí nò, mbe tí wó gii 'vee ndú máa, «Yo kù njaanga ngbú 'viì-kècè tí nó tacó yè?»

³⁴ Káa ndú gii 'visi có ji yí máa, «A Mbe tí ze ká tuu ze, máa, ze ya tí ji yì.»

³⁵ Ndâ tú mì Jézù mà gii yee ta ngbú 'viì-kècè tí nó náa yí tuu ndú, máa ndú ya gí bà ja gí tí ji yì nó gí, ndú gii ki ndâ bongo mí ndú mí pí tí wó, bìndi ndú gii ki Jézù mí pí ndâ bongo tí nò.

³⁶ Jézù mà gii 'bi nó gí, ndâ 'duù gii gò ndâ bongo mì ndú mí to á tí kpokèji kùro wó.

³⁷ Káa si yí kù gii yaaka gí tàgbà Gú Mbâ, ndâ mbe tala có mì wó 'dáá gí gii 'bità bà tò kù, ta bà cè cè, ta bà be ɾè Mbíri gbí ta kòcò ndú ngéé gí yaà ta líkí'o ndâ seɾè tí nó náa ndú ñò Jézù bàkà nó, máa,

³⁸ «Mbíri 'ví si gbolò gba tí nó mbe gí ta ɾè wó tí Mbíri nô.

Mbíri 'ví dù tí gba tí gbíri.

À ùlù Mbíri ngéé gbíri!»

³⁹ Ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò mà gii 'di ndâ có tí nó náa ndâ 'duù kù tò ta kù nó, ndú gii 'dè có ji Jézù máa, «Mbe nibà i, 'dè có ji ndâ mbe tala có mì lo máa, ndú dù ngbii.»

⁴⁰ Káa Jézù gii 'visi có ji ndú máa, «Ye kù 'de có ji yo máa, ndú kpèti má dù ngbii gí, ndâ díi bà dù ngbii wálá.»

Jézù wa gbí ta yè ɾo ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè

⁴¹ Jézù mà giì dooko ta Jèrùzàlémè gî, yí mà giì nò muu gbata, yí giì 'dù ngo-ṛo wó gítí .

⁴² Bindi yí giì 'deke tí wó máa, «Ṛo lo kùtàá má go ṛo ṛi wàa wò 'ví nò ta ndâ i nìnó mbe njaanga miṛi lo 'do gbí vò i! Káa, wotí bà nò ndú kpónó tí lo wálá!

⁴³ O bà gbo wò mì ndâ ku'di tí lo kèjì. Kpokèjì bà ndo wò 'do 'bì ndú ta o tí nò bà dù wálá, tacó ndú bà da kándà mí ndú jèlè wò gbóó gî.

⁴⁴ Ndú bà toṛo nje yo ta ndâ 'viì mì lo ta to. Ndú delè bà ki'viki ndâ 'bá mì lo lú'bu-lú'bu gí to. Ndú bà bàkà éno tacó Mbíri táánò gí gí mì lo gí káa wò nò yí ni lá!»

Jézù rì gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri

⁴⁵ Jézù mà giì rì gí gbí gbata Jèrùzàlémè gî, yí giì ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, bindi yí giì 'bità bà mòkò ndâ mbe kù mà 'velè gbí ndùgù 'bá-Mbíri gí sè,

⁴⁶ ta bà 'dè có ji ndú máa, «À cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, Mbíri máa, <'Bá mì ye bà dù tí 'bá bà 'deke tí.> Káa yo kpónó giì 'visì tí bándò mì ndâ mbe ngbà!»

⁴⁷ Jézù giì dù kù nìbà i ji ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíri ta rì 'dáá gí. Káa ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ mbe nìbà i mì ndú, giì toko có ta ndâ 'bí kpo-kpò 'duù mì ndú tacó bà zi yí.

⁴⁸ Káa bà zi yí giì kpò ndú gí, tacó ndâ 'duù 'dáá gí ta o tí nò kù 'di có mì wó.

20

Ndâ Jùdéyà 'vee rẹ mbe je wotí ji Jézù

¹ Ta 'bí o gbaànjé si Jézù kù nìbà i, ta bà ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbíri, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ mbe nìbà i mì ndú, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndú, giì gí gí mì wó.

² Bindi ndú giì 'vee yí máa, «A 'di ká je wotí bà bàkà ndâ i tí nó náa wò kù bàkà nó ji wò? Nì rẹ wó ji ze gi.»

³ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Ye delè bà 'vee yo ta 'vé gbaànjé, yo 'dè ji ye gi:

⁴ àá táánò a Mbíri ká je wotí bà caka tí ndâ 'duù ji Jòvànì, wèè, a 'duù ká je ji yí?»

⁵ Ndú mà giì 'viiki gbí 'vé mì Jézù nò gbí òkò tí ndú, ndú giì 'dè có máa, «Ndoo má 'dè có éno máa, a Mbíri táánò ká je wotí tí nó ji Jòvànì, yí bà tè ndi tí wó gí bà 'vee ndoo káká'i máa, <Yo ùnje gítí wó lá tacó yè?»

⁶ Káa ndoo delè kpónó má 'visì có ji yí máa, a 'duù táánò ká je wotí tí nó ji yí, ndâ 'duù 'dáá gí bà 'vaka ndoo ta díí, tacó ndú 'dáá gí ùnje ta yúco gí, máa, Jòvànì táánò a mbe 'dòkò có mì Mbíri.»

⁷ Tacó éno, ndú giì 'visì có ji Jézù máa, ndâ yí nò mbe je wotí bà caka tí ndâ 'duù ji Jòvànì ni lá.

⁸ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «À má éno, ye delè bà nì rẹ mbe je wotí bà bàkà ndâ i tí nó ji yo wálá.»

Jézù lòkò'bò có gítí ndâ 'bí vo-vò mbe bàkà nèté

⁹ Jézù bà-i-nò giì lòkò'bò có ji ndâ 'duù máa, «Ta 'bí o gbaànjé, 'bí 'dakò giì ṛo nji nèbiti mì wó, bindi ndú giì 'vii có ta ndâ 'bí mbe bàkà nèté máa, ndú zeke'o tí, bindi yí giì ya muu nó ta cèe gbolò o.

¹⁰ O bà kili i 'do gbí nji mà giì me tí gí, yí giì tuu 'bí bòò mì wó gbaànjé ji ndâ 'duù tí nó náa yí si ndú mí gbí nji mì wó nó tacó bà i nìndi wó. Bòò tí nó mà giì yee ta có tí nó tí ndâ 'dakò tí nó, ndú giì gbì yí mòkò ya gí mì mbe tí wó ta kùnga 'bí wó.

¹¹ «Mbe nji tí nó káká'i giì tuu 'bí bòò mì wó ji ndú. Káa ndâ mbe nèté tí nó giì dele ndi ndú giì gbì bòò tí nó, ndú giì bàkà ndâ i-nò mítí wó, bindi ndú giì tuu ndi wó ji mbe nji go bô gbí ndi kiyà.

12 Mbe nji mâ gi tuu bà ta'ô bòò mi wó ji ndú, ndâ 'dakò tí nò gi ghi kà mítí bòò tí nò, ndú gi ni yí ta kùnga 'bì wó 'do gbí nji jí sè.

13 Mbe nji tí nò gi 'vee tí wó gbí ñinó máa, <Ye kpónó 'ví bàkà a ña yè? À má éno, ye bà tuu 'viì mi ye, tí wú-gbì-ré ye ji ndú. Ndâ-'bî-lá, ndú bà te duù mítí wó.> Yí bà-i-nò gi tuu 'viì mi wó nò ji ndú.

14 «Ndâ 'dakò tí nò mâ gi ñò 'viì mi mbe nji kèji jí mi ndú, ndú gi toko có mi ndú máa, <Ñizó a mbe mbèlè tí nó ká kèji zò. Ndoò zi yí gi, wàa à 'ví dù tí ñindi ndoo.>

15 Tacó éno, 'viì tí nò mâ gi ye mi ndú, ndú gi ja yí 'do gbí nji jí sè, bìn-di ndú gi zi yí jí.»

Jézù gi 'vee ndâ 'duù máa, «Yo koṛo có máa, mbe nji tí nò kpónó bà bàkà ta ndâ mbe nèté tí nò a yè?

16 Yí bà ziki ndú 'dáá gi, bìn-di yí gi pà ndâ 'bí ngú mbe nèté.»

Ndâ 'duù mâ gi 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gi 'visi có ji yí máa, «Mbiri 'ví gi ta ña ñinò lá!»

17 Jézù bà-i-nò gi zeke ndâ 'duù tí nò ngbóó, bìn-di yí gi 'vee ndú máa, «Gbí có tí nó náa à cu mí gbí wàràgà mi Mbiri éno máa,

<A 'dóó díí tí nó náa ndâ mbe bi 'bá táánò bè gi nó

ká gi tí yú díí bà sè tà 'bá,> nó máa yè?

18 'Duù má 'va tí wó pí díí tí nò, 'duù tí nò bà ki'viki njúkú-njúkú. Káa díí tí nò má 'va tí pí tí 'duù, yí bà 'ba'daka gbí 'duù tí nò gi.»

Bà gò i ji ngáangbá gba mi ndâ Rómánò

19 Ndâ mbe nibà i, ta ndâ Kuro ndâ bu-Mbiri mi ndâ Jùdéyà má gi 'di có tí nò, ndú gi jè ta bà pà kpokèji tacó bà zè Jézù ká mi to nò, tacó ndú ñò ni gi máa yí kù lòkò'bò có tí nò a i gití ndâ yi. Káa gúku ndâ 'duù gi kpò ndú á 'do tí bà zè yí gi.

20 Mbí ndâ kpo-kpò 'duù mi ndâ Jùdéyà gi dù ká kácáá tí Jézù. Tacó éno, ndú gi tuu ndâ 'bí 'duù mi ndú mbe bàkà tí ndú tí ndâ tó 'duù tacó bà ya jí bà zè mè Jézù, wàa ndâ yí 'ví kpi ta ngbàngà tí wó ji ngáangbá gba mi ndâ Rómánò.

21 Ndâ mbe ngiño mi ndâ kpo-kpò 'duù mi ndâ Jùdéyà bà-i-nò gi 'vee Jézù ta tiri máa, «Mbe nibà i, ze ñò ni gi máa, wò a mbe 'dè yúco, wò delè kù nibà i ji ndâ 'duù ká jáá. Wò ñjè gbí òkò tí ndâ 'duù, máa, ñinó éno, káa ñizó éno, nò lá. Wò kù ni káa bà kpokèji yúco mi Mbiri ji ndâ 'duù.

22 Bà gò i ji ngáangbá gba mi ndâ Rómánò dú gbí tàkii mi ndoo tí ndâ Jùdéyà? 'Dè ña ñinó náa à gbí muu lo nó ji ze gi.»

23 Káa Jézù gi ñò ni gi máa, ndú kù lè ji yí a wú.

24 Tacó éno, yí gi 'visi có ji ndú máa, «Yo tù ña gurusù mi yo ji ye gi.» Ndâ 'duù tí nò mâ gi tù ña gurusù tí nó tí dinári nó ji Jézù gi, yí gi 'vee ndú máa, «Jinó a muu 'di náa à ka mí gbí nó?»

Káa ndú gi 'visi có ji yí máa, «A muu ngáangbá gba mi ndâ Rómánò.»

Bìn-di yí gi 'vee ndú máa, «Káa à cu mí gbí nó a rè 'di?»

Káa ndú gi 'visi có ji yí máa, «A rè ngáangbá gba mi ndâ Rómánò.»

25 Jézù bà-i-nò gi 'dè có ji ndú máa, «À má éno, yo je ndâ i mi ngáangbá gba mi ndâ Rómánò ji ngáangbá gba mi ndâ Rómánò. Wàa yo 'ví je ndâ i mi Mbiri ji Mbiri.»

26 Bà zè ngo nje Jézù mí kuro ndâ 'duù gi kpò ndâ 'dakò tí nò gi. Tacó éno, ndú gi dù rekpe-ṛèkpèè ta có bà 'dé-'dè mi ndú wálá.

Bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú

27 Ndâ 'bí ña Jùdéyà mbe ùnje gití bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó gi gi jí mi Jézù. Bìn-di ndú gi 'vee yí máa,

28 «Mbe nìbà i, Mòze cu mí gbí wáràgà ji ze éno máa, 'duù má kò niì, káa ndú jò ta niì tí nò lá, bìndi yí gii cì gí, ná'vìndí wó 'ví zèè 'bì nawù ku tí nò, tacó bà jò ndá 'viì mí gbí mòòkò bìndi wó.

29 Káa ta 'bí o gbaànjé, kpo 'duù mì ndá 'bí 'viì-'dakò náa nawu ndú jò ndú vò-nje só gii kò niì, káa ku gii je yí si ndú jò ta niì tí nò lá.

30 'Viì tàkò wó gii zèè 'bì nawù ku tí nò. Ndú delè gii jò ta niì tí nò lá, bìndi yí gii cì gí.

31 Ndá 'viì-'dakò tí nò gbí yì nawu ndú 'dáá gí tè ɾi cikii niì tí nò gbaànjé-gbaànjé gí, káa à 'vaka gí tàkò ndú 'dáá káa òkòwu.

32 Ku gii je niì tí nò si ndú ɾi gùù 'dáá gí.

33 À má éno, niì tí nò wúnò ta o bà 'vala ndi ndá ku 'do gbí muu'dú ndú bà dù a nawù 'di gbí òkò tí ndú, sé náa ndú 'dáá vò-nje só kò yí gí nó?»

34 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ndá 'dakò ta ndá niì kù kò tí ndú muu to tí nò.

35 Káa ndá 'duù ònó mbe 'vii tí ndá mbe 'vala ndi ndú bìndi ku gí nó bà kò tí ndú bìndi bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú wálá.

36 Ndú bà cì wálá, tacó ndú bà dù go ndá basilì mì Mbíri. Ndú delè bà dù tí ndá 'viì mì Mbíri, tacó ndú 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú gí.

37 Káa, à má gítí có bà 'vala ndi ndá ku 'do gbí muu'dú ndú, Mòze 'dè có gítí ònó gbí tà-ká-tà gítí bè'i tí nó mbe kù doo nó gí. Yí nì mítí Mbe tí ndoo a Mbíri mì Àbiráámò, Mbíri mì Ìzákò, tí Mbíri mì Jákóbè.

38 Mbíri a Mbíri mì ndá wu 'duù. Yí me Mbíri mì ndá ku lá, tacó ndá 'duù 'dáá gí kùro Mbíri a ndá wu 'duù.»

39 Ndá 'bí mbe nìbà tàkii mì ndá Jùdéyà máa gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gii ùlù yí, máa, «Có mì lo nò ká ngbáràngà'i, Mbe nìbà i.»

40 Gúku bà 'vee yí gítí ndá 'bí i gii kpò ndá 'duù gí.

Bìndi-Mbíri a 'viì mì 'di?

41 Jézù gii 'vee ndá 'duù máa, «Ndá 'duù kù 'dè có éno máa, Bìndi-Mbíri a 'viì mì Dàvidè ta ɲa kpokèjì ngayi?

42 Tacó 'dóó kòcò Dàvidè náa à cu mì gbí wáràgà mì ndá Muu Cè éno máa, Mbíri 'dè có ji Mbe tí ye máa,

«Ki tí lo gbí kù'bì mì ye,

43 wàa ye 'ví bàkà ndá ku'di tí lo tí ndá i-tà-tàmà mì lo.»

44 Dàvidè má kù nì mítí Bìndi-Mbíri a «Mbe tí ye», à má éno, Bìndi-Mbíri bà dù tí 'viì mì Dàvidè ée?»

Jézù ci ndá 'duù gítí ndá mbe nìbà i ji ndá Jùdéyà

45 Jézù gii 'dè có ji ndá mbe tala có mì wó si mí kùro ndá 'duù 'dáá gí, máa,

46 «Yo kpolo tí yo 'do tí ndá mbe nìbà i mì ndá Jùdéyà. À tí ndú a go bà yuu ndá nja-njà bòngò kù jèlè ta to, ta go bà cu ndò mì ndá 'duù gí bà 'vee ndú ta ndi tí ndá bàndò 'vèlè, ta go bà ki tí ndú pí ndá mbata kùro ndá 'duù ta ndi tí ndá bàndò bà kili ndá Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri, delè ta go bà ki tí ndú tí ndá bàndò mì ndá kpo-kpò 'duù á tí ndá bàndò bà zò i.

47 Ndú zò ndá nawù ku karaka gí, ta bà bàkà tí ndú tí ndá mbe 'deke tí ndú ji Mbíri ta bà 'vanda nja có. Mbíri bà waa có mítí ndú ta wotí tí ndii ndá 'duù 'dáá gí!»

21

'Bí nawù ku mbe gò i ji Mbíri

1 Jézù mâ gii zeke'o, yí gii ònó ndá mbe kpo-kpò i kù gò i á bàndò bà kili i gítí 'bá-Mbíri.

² Yí bà-i-nò gii nò 'bí nawù ku tí mbe yê kù gò ndâ nji gùrúsù tí fádà sósò'ò.

³ Bìndi yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa, nawù ku tí nò tí mbe yê nò gò i me gbolò ndii ndâ 'duù 'dáá gí.

⁴ Tacó ndâ mbe kpo-kpò gùrúsù gò a ndâ 'bí ña njemèlè gùrúsù ñinó náa ndú mò 'do tí ndâ kpo-kpò gùrúsù mì ndú gí ndii, ta nèté mì ndú tí wálá nò. Káa niì tí nó tí mbe yê nó gò a làmbu i tí nó 'dáá náa yí kù lí mítí nò.»

Jézù 'dè có gítí bà ki'viki 'bá-Mbíri

⁵ Ta o tí nò, ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù gii ùlù banga tí ndâ díí tí nó náa à bì ta 'bá-Mbíri nó, ta ndâ i-banga tí nó náa ndâ 'duù gò ji Mbíri nò. Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa,

⁶ «Ri bà ki'viki ndâ i tí nò lù'bu-lù'bu gí to ká gbaànjé. Àá kèjì gí bà voloko gbí ndâ i tí nò léé gí.»

⁷ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'vee yí máa, «Ri tí nò bà co ta o ngayi, Mbe nibà i? Káa ze bà nò o bà co ri tí nò ni mítí yè?»

⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo kpolo tí yo máa, 'bí 'duù 'ví ñonoko yo lá. Tacó ndâ 'duù me mbè bà kaa gí gí bà eendi yo ta rè ye. 'Duù ñinó bà o ká ta ñindi wó, máa, «Ye a yí tí Bìndi-Mbíri! O tí nò dooko jé'déé gí!» Káa yo 'ví tètè gí tàkò ndâ có mì ndú nó lá.

⁹ Yo má 'di có ndâ kpo-kpò gó, ta ndâ gbínje gbí òkò tí ndâ gba ta ndâ bòò mì ndú, njembí yo 'ví mù lá. Tacó ndâ i tí nò bà bàkà tí gí, káa ndòngbù o dooko lá.

¹⁰ Ndâ ña ndâ 'bí 'duù bà tètè ndâ 'bí tende ña 'duù ta gó, ndâ gba delè bà tètè ndâ 'bí ka ndú gba ta gó.

¹¹ To bà tanga tí, tí ndâ bàndò me mbè, làngàwiri ta ndâ i mbe pèè mbí ndâ 'duù bà ruku'bu ta ndâ 'duù cee to 'dáá gí. Ndâ serè, ta ndâ i mbe te gúku mítí ndâ 'duù, bà bàkà tí tàri.

¹² «Káa kùro o bà bàkà tí mì ndâ vò i tí nò náa ye 'deke ndú ji yo nò, ndâ 'duù bà zèè yo ta kpo 'bì, ta bà mèkè'i tí yo. Ndú bà kaa yo ya tí gí gbí ngbàngà kùro ndâ kpo-kpò 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri. Bìndi ndú bà nè yo mí gbí zàà. Ndú bà kaa yo ya tí gí kùro ndâ kpo-kpò gba, ta ndâ kpo-kpò 'duù. Ndâ 'duù bà bàkà ndâ ña ndâ vò i tí nò 'dáá náa ye 'deke ndú nò mítí yo á muu ye.

¹³ Káa ñinó bà dù a tó o bà ma Banga-Ngú-Có mì yo ji ndâ 'duù ká nò.

¹⁴ À má éno, yo 'ví te mí gbí muu yo ká sàà éno máa, njembí yo 'ví mù máa, yo 'ví njaanga miri yo ta ña có yè wè, nò lá.

¹⁵ Tacó a ye ká bà wu ndâ có tí nó náa yo 'ví 'dè nó mí gbí nje yo. Ye delè ká bà je 'bí ña muu ji yo náa wotí gítí bà rò tíyò nje có ta yo bà dù tí ndâ ku'di tí yo wálá. Ndú delè bà 'de wotí gítí bà tò kponje ndâ có mì yo wálá.

¹⁶ Ndâ bu yo, ta ndâ nawu yo, ta ndâ ná'vindi yo, ta ndâ nambe yo, ta ndâ kómbe yo, ta o tí nò bà kpì ngbàngà tí yo, bìndi ndâ gba bà waa có ku mítí ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo.

¹⁷ Ndâ 'duù 'dáá gí bà sogo yo muu ye.

¹⁸ Káa yo bà co 'do gbí ndâ i tí nò go késí á ro ngo.

¹⁹ À má éno, yo 'dò kò yo mí to gbàá, tacó ñinó a kpokèjì 'válá mì yo ká nò.

Bà mèkè Jèrùzàlémè

²⁰ «Yo má nò ndâ àsikèrì se 'dee Jèrùzàlémè gí, yo 'ví te mí gbí muu yo éno máa, kùro bà 'bu Jèrùzàlémè dooko gí.

²¹ Ta o tí nò, ndâ 'duù gbí to Jùdèyà 'ví fa ngèlè ya gí pí ndâ nja-njà gú. Ndâ 'duù gbí gbata 'ví nje 'do gbí gbata gí sè. Wàa ndâ 'duù ñinó ta ndii 'do gbí gbata nó 'ví kaa ya gí gbí gbata lá.

²² Tacó ndâ sili tí nò bà dù a ndâ sili bà waa có mítí ndâ 'duù, tacó wàa ndâ có tí nó gbí wáràgà mì Mbíri nó 'ví dù tí tí ndâ yúcó.

²³ Káa àá bà volo a i ji ndâ mbe nakáyì, ta ndâ niì ñìnó náa ndâ 'viì mì ndú kù no kí nó, gbí ndâ sili tí nò! Tacó ndâ sili tí nò bà dù a ndâ sili bà bàkà ndâ i yê ọ, ta ndâ i kpo-tàkòcò mì Mbíri mítí ndâ 'duù.

²⁴ Àá bà ziki ndâ 'bí 'duù gbí ndâ sili tí nò ta sızò. Bìndi àá bà kaa ndâ 'bí 'duù tí ndâ zà-za gó ya cee 'bá mì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdáyà lá nó 'dáá gí. Ndâ tende ọ 'duù tí nò bà bàkà a ndi ndú mítí Jèrùzàlémè, yee tí o tí nó náa ndú bàkà bà 'bì ndú cee gí.

²⁵ «Ndâ i-seřè bà bàkà tí á ọ ndâ ọ, ta pì, ta ndâ yii. Ndâ 'duù muu to tí nó bà kònò sé'i. Ndú bà dù řekpe-řekpèè ta gúku wo bà řengà mì bà gbàngà ngo gbí pù.

²⁶ Ndâ 'duù bà ne'venge ta gúku si ndú kù ù ndi ọ i tí nó kẹjì gí bà 'bu to tí nó yùkúú nò. Tacó tàri bà tanga tí.

²⁷ Bìndi ndâ 'duù bà giì ọ 'Viì-mì-'Dakò kù giì 'do tàri ngbèzèè, ta bà da nó ta wotí co gbí kùlù mù.

²⁸ Yo má ọ ndâ i tí nó kù 'bità bà bàkà tí, yo 'ví kpolo ọ yo, tacó kùro o bà 'vala yo dooko gí.»

²⁹ Jézù giì lòkò'bò có ji ndâ 'duù máa,

³⁰ «Yo má ọ ndâ mù-mbiigá kù 'bità bà tù dó kpà, yo ọ ni gí máa, bèmbìli dooko gí.

³¹ À má éno, yo má ọ ndâ i tí nó náa ye 'dè có gítí ndú ji yo nó kù bàkà tí, yo 'ví kořo muu yo máa, kùro o bà gi Mbíri gí bà dù tí gba gí muu to tí nó dooko gí.

³² «Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa, ndâ i tí nó bà bàkà tí 'dáá kùro o bà mii ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó nò.

³³ Ndâ tàri, ta to tí nó, bà cee gí. Káa ndâ có mì ye bà cee wálá.

³⁴ «Yo kpolo tí yo, máa, yo 'ví tee njembí yo kpolo ma a i mítí bà zò i, ta bà njù pe, ta bà dù ta líkí'o muu to tí nó, wàa yo 'ví ò-bà-mbí o tí nó gí nò, lá, tacó o tí nó bà gbaaka yo gbááká-gbaaka.

³⁵ O tí nó bà gundi ndâ mbe kù 'vala muu to tí nó 'dáá gí.

³⁶ À má éno, yo dù tí zò'o, wàa, yo 'ví 'deke tí yo ji Mbíri ta o 'dáá gí, tacó wàa, yí 'ví je wotí bà 'vala 'do gbí ndâ i tí nó kẹjì gí bà bàkà tí nó ji yo, tacó wàa, yo 'ví ọ tíyò kùro 'Viì-mì-'Dakò ta gúku tí yo wálá.»

³⁷ Jézù giì dù kù nibà i ji ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíri ta ọ 'dáá gí. Káa à má ta bèbìli yí kù ya gí bà tèri pí Gú Mbà.

³⁸ Káa ndâ 'duù kù kaa ya gí bà 'di có mì wó ta firí dú'o á gbí ndùgù 'bá-Mbíri.

22

Júdà Ìsikàriyótè ùnje gítí bà cu gòmbò tí Jézù

¹ Sè sili gítí o bà ci 'Dè-kò, náa à delè kù ni mítí a o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri ta o tí nó me jé'déé gí.

² Tacó éno, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdáyà, ta ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí tàkii mì ndú giì kili muu ndú tacó bà pà kpokèjì tacó bà zi Jézù, káa ndú kù cì gúku tí ndâ 'duù.

³ Káa ta o tí nó, Gba-vò-i ya gí gbí muu Júdà Ìsikàriyótè, tí 'bí 'duù gbaanjé 'do gbí òkò tí ndâ tú mì Jézù muu 'bì-nje só nó gí.

⁴ Tacó éno, yí giì ya gí mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdáyà, bìndi ndú giì toko có ta ndâ 'duù tí nó tí ndâ kùro ndâ mbe kpolo tí 'bá-Mbíri nó, tacó wàa, yí 'ví pà kpokèjì gítí bà zèè Jézù ji ndú.

⁵ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri bà-i-nò mâ giì ùnje gítí có bà ko mboo nèté mì Júdá ji yí ta pétékè tàkòcò ndú gî,

⁶ Júdá giì njè nó ya gí bà pà tó kpokèjì bà zèè Jézù ji ndú.

Jézù tuu ndâ 'bí tú mì wó gí bà 'viindi bàndò bà zò i ù ta ndi wó

⁷ Rì bà ci 'Dê-kô, tí rì bà waa mbelè 'viì rómbo tí tàkì gítí o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri mâ giì co gî,

⁸ Jézù giì tuu ndâ Piyétòrò ta Jòvànì máa, «Yo ya gí bà bàkà i-zó-zò gítí o bà bàkà tàkì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri ji ndoo.»

⁹ Káa Piyétòrò giì 'vee yí máa, «Có mì lo máa, ze 'ví bàkà mí kòtí 'di?»

¹⁰ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Yo sè tù yo! Ta o tí nó náa yo kù rì gí gbí gbata nó, yo bà 'de 'bí 'dakò kù te kàrà ngo. Yo 'ví ru ndi wó. Yo má yee ta ndú 'bá gî,

¹¹ yo 'ví 'dè có ji mbe 'bá tí nò éno máa, «Mbe nìbà i ji ze ká tuu ze ji wò. Kòcò wó éno máa, wò túbà tà'i tí nó náa ndâ yì 'ví gí gí bà zò i-cí-ci mì o bà bàkà tàkì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri mítí ta ndâ mbe tala có mì yì nó ji ze.»

¹² Bìndi yí bà túbà gbolò soṛo náa à 'viindi ndâ i mí tà'i kà 'dáá gí ji yo, wàa yo 'ví bàkà i-zó-zò mí kà ji ndoo.»

¹³ Ndâ Piyétòrò bà-i-nò mâ giì ya gí gbí gbata, ndú giì 'de ndâ i 'dáá gí jé ká go có tí nó náa Jézù 'dè ji ndú nò. Bìndi ndú giì 'viindi ndâ i gítí o bà bàkà tàkì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri mì kà.

Kô njewu mì Mbe tí ndoo

¹⁴ O bà zò i-cí-ci mâ giì me tí gî, Jézù giì zèè bàndò mì wó rẹgbà i-zó-zò, bìndi ndâ mbe tala có mì wó giì se mí rẹgbà tí wó.

¹⁵ Bìndi yí giì 'dè có ji ndú máa, «Go bà zò ndòngbú i-cí-ci mì o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri tí nó ta yo á kùro bà kònò sé'i mì ye bà zi ye gî.

¹⁶ Ye 'dè có tí nó ji yo tacó i-cí-ci mì o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri náa ndoo kèjì gí bà zò ta ndoo bìndi nìno bà dù ngé káa yú nìno gbí ngbàngà mì Mbíri nò.»

¹⁷ Bìndi bà 'dè có tí nó, Jézù giì zèè 'visì mí 'bì wó, bìndi yí giì 'dè nìkì maa ji Mbíri, bìndi yí giì te ji ndâ mbe tala có mì wó, ta bà 'dè có ji ndú gí tàkò éno máa, «Yo zèè 'visì tí nó, wàa yo 'ví njù cee nje yo 'dáá gî,

¹⁸ tacó ndoo bà njù pe ta ndoo bìndi nìno ká ngé gbí ngbàngà mì Mbíri.»

¹⁹ Bìndi yí giì je kù kô, yí giì 'dè nìkì ma ji Mbíri, bìndi yí giì kì'viki gbí, yí giì kaa ji ndâ mbe tala có mì wó, ta bà 'dè có ji ndú gí tàkò éno máa, «Ìjìnó a diì ye tí nó náa àa kèjì gí bà je tacó bà sì muu yo nó ká nò; yo zò tacó wàa mbí yo 'ví dù tí tí ye.»

²⁰ Ndú mâ giì zò i cee gî, Jézù káká'i giì zèè 'visì, bìndi yí giì 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ìjìnó a 'visì mbelè ye tí nó náa Mbíri kèjì gí bà njù ta ngú mùkà ta ndâ 'duù nó ká nò. Mbelè ye tí nó kèjì gí bà yee to tacó tí yo.

²¹ «Káa yo nò ze kpónó kù toko 'bì ze mí gbí gbèe ká'i i-zó-zò ta 'duù tí nó kèjì gí bà cu gòmbò tí ye nò.

²² Kpétí ká éno, kózò tí 'Viì-mì-'Dakò bà ya gí nje ku mì wó go có tí nó náa à cu mí gbí mbelè wó nó gî. Káa 'duù tí nó mbe cu gòmbò tí wó nó bà no ngbó.»

²³ Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò giì 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «A 'di 'do gbí òkò tí ndoo ká bà bàkà nà i tí nó?»

Gbolò 'duù mbe ndii ndâ 'bí ka wó 'dáá gí a 'di?

²⁴ Ta o tí nó, kponje giì tanga gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù, máa, à 'ví si a 'di tí gbolò 'duù mbe ndii ndâ ka wó 'dáá gí gbí òkò tí ndâ yì wè?

25 Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ kpo-kpò gba mì ndâ ña ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó kù toṛo nje ndâ bòò mì ndú ta to. Káa ndâ kùro ndâ 'duù mì ndú kù nì mí tí ndú ta kpéétí ndú máa, ndâ yì a ndâ kómbe ndâ 'duù.

26 Káa yo bà dù tende. Tacó 'duù ñinó gbí òkò tí yo tí gbolò 'duù kùro yo 'dáá gí nó 'ví dù go sè 'vii gbí òkò tí yo, wàa 'duù ñinó tí kùro yo nó 'ví dù go bòò mì yo.

27 Gbolò 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù ñinó mbe kù zò i ta 'duù ñinó mbe kù bàkà nèté wó si yí kù zò i nó a 'di? 'Duù tí nó mbe kù zò i nó a gbolò 'duù; a kponje ká nje yo gítí có mì ye nò? Káa ta ndâ ñinó 'dáá gí, ye kpónó gbí òkò tí yo go 'duù ñinó mbe kù bàkà nèté yo!

28 «Káa yo a ndâ 'duù ñinó mbe dù ta ye gbí ndâ vò o 'dáá gí ta njembí yo gbaànjé.

29 À má éno, ye bà le bèrè tí nó náa Bu ye táánò le ji ye nó a ji yo.

30 Ndoò bà zò i, ndoo delè bà njù pe ta ndoo gbí ngbàngà mì ye. Yo delè bà ki tí yo pí ndâ jàlàmbà tí ndâ gba mì ndâ Ìzìrìyélì gbí ña ndú 'dáá gí.

31 «Káa wò tí Sìmonè! Sìmonè! 'Di có tí nó náa ye kù 'dè ji wò nò. Gba-vò-i kpónó 'de kpokèjì gítí bà bàkà ta yo 'dáá gí go có tí nó náa à gbí njembí wó nó gí. Yí kèjì gí bà taa gbí yo go bà taa gbí cù mì nù gbí wàkpèè.

32 Káa ye 'deke tí ye ji Mbíri tacó tí lo máa, yí 'ví si njembí lo 'ví dù ká kácáá tí wó nò gí, Sìmonè. Wò má kpónje Gba-vò-i gí, wò 'ví 'visì tí lo káká'i gí mì ye, wàa wò 'ví dù tí mbe je wotí ji ndâ ná'vindí lo.»

33 Káa Piyétòrò gii 'visì có ji Jézù máa, «Ye ùnje gítí bà ya ndà sósò'ò gí gbí zàa kpónó gí, Mbe nìbà i. Ye delè kpónó ùnje gítí bà rò ndà sósò'ò nje ku gí!»

34 Jézù má gii 'di có tí nó, yí gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «Wò wúnó ta bèbìlì tí nó, kùro bà kò-kò mì nguù bà 'dè có ta nje lo 'vìlì ta'ò máa, wò ñò ye ni lá, Piyétòrò.»

Gùrúsù, kúúkpá, sizò

35 Jézù gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó, máa, «Ta o tí nó táánò náa ye tuu ta yo gí ndii ta gùrúsù mì yo wálá, ta kúúkpá mì yo wálá, delè ta tààmà tí kò yo wálá nó, 'bí i gboo 'do mì yo gí?»

Káa ndú gii 'visì có ji Jézù máa, «I gboo 'do mì ze lá.»

36 Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji ndú máa, «À má éno, gùrúsù kpónó má kuu mì 'duù, yí je ta yí, wàa kúúkpá má kuu mì 'duù, yí le kpónó, sizò má mì 'duù wálá, yí 'ví mà bòngó tí nó kpónó muu yì wó nó gí, wàa yí 'ví kaa i tí nó náa yí 'de gbí bòngó tí nó nó, yí 'ví sè ta sizò.

37 Ye 'dè có tí nó ji yo tacó wàa có tí nó náa à cu ta rẹ ye mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Áá táánò 'deke yí mò gí mì ndâ vò 'duù nó,» 'ví dù tí yúco. Tacó áá táánò cu có tí nó a i gítí ye, káa à kpónó-kpónó kèjì gí bà dù tí tí yúco.»

38 Ndâ mbe tala có mì Jézù má gii 'di có tí nó náa yí 'dè ji ndú nó, ndú gii 'visì có ji yí, máa, «Ìjò ndâ 'bí sizò sósò'ò kuu nò, Mbe nìbà i!»

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «À tè gí.»

Jézù ya gí pí Gú Mbâ

39 Jézù bà-i-nò gii ñjè nó ya gí pí Gú Mbâ go ña i mì wó náa yí kù bàkà ta o 'dáá gí nò. Bìndi ndâ mbe tala có mì wó gii kaa ya gí tàkò wó.

40 Ndú má gii yee tí 'bí bàndò pí gú kà, yí gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'deke tí yo ji Mbíri, tacó wàa vò i 'ví tala yo lá.»

41 Jézù gii yèè ndi wó 'do tí ndâ mbe tala có mì wó bìndi bà 'dè có tí nó jàngáá gí ndii. Bìndi yí gii kucuku muungbó wó mí to, bìndi yí gii 'deke tí wó ji Mbíri máa,

42 «À má nìkì tí lo gí, je 'visì tí nó 'do nje ye gí, Bu ye. Káa wò 'ví je a i 'do gbí 'dóo có mì lo, me 'do gbí có mì ye lá.»

⁴³ Jézù mà gii zeke'o á bìn̄di bà 'deke tí wó nò, yí gii ò basìlì gí 'do tàrì gí bà je wotí jì yí.

⁴⁴ Jézù gii 'deke tí wó jì Mbírì ta sé'i gbí njembí wó ndii ònó kùro nó gí. Bìn̄di wu'o gii dù kù cì 'do tí wó gí to go bà cì mbelè tí kà nò.

⁴⁵ Jézù mà gii cee ta bà 'deke tí wó jì Mbírì gí, yí mà gii ya gí mì ndâ mbe tala có mì wó, yí gii 'de ndú mù ta rì ta sé có gbí njembí ndú gí.

⁴⁶ Yí bà-i-nò gii gba ndú máa, «Yo kù tè rì tacó yè? Yo a gí yaà, wàa yo 'ví 'deke tí yo jì Mbírì, tacó wàa, yo 'ví 'va tí yo gbí vò i lá.»

Bà zèè Jézù

⁴⁷ Káa si Jézù kù 'dè có jì ndâ mbe tala có mì wó, ndú mà gii zeke'o, ndú gii ò ndâ 'duù náa Júda tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só nó ká kù tè kùro ndú kèjì gítí ndú. Ndú mà gii yee gí, Júda gii ya ndírì gí mì Jézù, bìn̄di yí gii 'vee yí ta bà òlò gbí tù wó.

⁴⁸ Káa Jézù gii 'vee Júda máa, «Wò kù ba ngbù 'Vii-mi-'Dakò ta bà òlò gbí tù wó wàa?»

⁴⁹ Ndâ 'duù mì Jézù mà gii ò ènò, ndú gii 'dè có jì yí máa, «Ze kpónó bà bàkà nèté ta ndú ta ndâ sizò, Mbe tí ze?»

⁵⁰ Káa si ndú 'di ta ò có ònó náa Jézù bà 'visì jì ndú nó lá, 'bí mbe tala có mì Jézù gii da tù bòò mì Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà ònó gbí kù'bì nó ta sizò waa jàngá gí.

⁵¹ Jézù mà gii ò ènò, yí gii do ta ndâ mbe tala có mì wó, máa, «[Ja i tí nò káká'i 'ví bàkà tí lá!» Bìn̄di yí gii je ndi tù 'dakò tí nò kpò mì bìn̄di .

⁵² Bìn̄di Jézù bà-i-nò gii 'vee ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ kùro ndâ mbe kù kpolo tí 'bá-Mbírì, ta ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tí nó mbe kaa gí tacó bà zèè yí nó, máa, «Ye a mbe volo 'bá náa yo gii kaa tí ta ndâ nja-njà sizò, ta ndâ ndongbolo-ndòngbòlò mù mí 'bì yo tacó bà gí gí bà zèè ta ye nò?»

⁵³ Ye táánò kuu ta yo ta rì 'dáá gí gbí ndùgù 'bá-Mbírì, káa yo jé ta 'bí gbèè rì tee 'bì yo mítí ye lá. Káa à wúnó a rì bà bàkà bà 'bì yo. Ọo rì wúnó 'di ta vò i gí.»

Piyétòrò 'boo Jézù

⁵⁴ Ndâ 'duù tí nò bà-i-nò gii zèè Jézù, bìn̄di ndú gii ya ta yí gí 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà. Káa si ndú kù ya ta yí nò, Piyétòrò gii dù jàngá ndii kù ko tàkò ndú.

⁵⁵ Piyétòrò mà gii yee 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà gí, yí gii ki tí wó to rẹgbà wu gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kù u wu gbúú-gbuu gbí rùkàtiì nò.

⁵⁶ 'Bí 'vinì mbe kù bàkà nèté 'bá mì Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà mà gii ò Piyétòrò gbí ngba wu, yí gii zeke yí ngbóó, bìn̄di yí gii 'dè có jì ndâ 'duù tí nó rẹgbà wu nò máa, «'Dakò tí nó kuu nó táánò kù dù ta yí delè.»

⁵⁷ Káa Piyétòrò gii to kponje gí, máa, «Ye ò yí ni lá, ndí lo ni.»

⁵⁸ Ndú mà gii dù gàà ènó, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó á rẹgbà wu nò gii zeke Piyétòrò, bìn̄di yí gii 'dè có jì yí máa, «Wò delè a 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú!»

Káa Piyétòrò gii 'visì có jì 'duù tí nó máa, «Ye me 'duù 'do gbí òkò tí ndú lá, kómbe ye.»

⁵⁹ Ndú mà gii dù ndi-ndi-ndi ènò, 'bí 'dakò gii nanaka muu wó mítí Piyétòrò, máa, «'Dakò tí nó kuu nó kù dù toko ta yí, ta kponje gítí wálá. Tacó yí a 'duù Gàlilèyà.»

⁶⁰ Káa Piyétòrò gii 'visì có jì 'dakò tí nó máa, «Ye 'di gbí ò có tí nó náa wò kù 'dè nò lá, kómbe ye!»

Káa si sé có tí nó ká gbí nje Piyétòrò, ngùù gii kò-kò.

⁶¹ Mbe tí ndoo máa gii 'di gbí kò mì ngùù, yí gii da ọo wó gítí Piyétòrò. Mbí Piyétòrò gii 'va tí có tí nó náa Mbe tí ndoo 'dè jì yí ènó máa, «Wò wúnó bà 'boo ye 'vìlì ta'ò a kùro bà kò-kò mì ngùù,» nò.

⁶² Bìndi Piyétòrò gii co 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ndùgù jí sè, yí gii wa gbí ta wotí tí ta sé có tí nò.

Ndâ mbe kù ù rẹgbà tí Jézù ño yí

⁶³ Ta o tí nò, ndâ 'duù tí nó náa à kaa ndú máa ndú ù rẹgbà tí Jézù nó gii dù kù 'viya yí, ta bà gbì yí.

⁶⁴ Ndú gii ẹre ọ wó ta bòngò gí. Bìndi ndú gii dù kù 'viya yí si yí gbí sù ọ éno máa, «Wò dú má káa mbe 'dòkò có mì Mbírì, nì rẹ ndâ 'duù tí nó mbe kù gbì wò nò jì ze gí!»

⁶⁵ Ndú gii kili 'dáá gí kù go yí.

Jézù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà

⁶⁶ Yé má gii too gí, ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì, ta ndâ mbe nìbà tàkìì mì ndâ Jùdèyà gii kili gí, bìndi à gii ya ta Jézù gí gbí ngbàngà kùro ndú.

⁶⁷ Ndú bà-i-nò gii 'viiki gbí nje wó máa, «Wò má a 'duù tí nó tí Bìndi-Mbírì nó, 'dè jì ze.»

Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «Ye kpónó má 'dè có jì yo máa, ye a Bìndi-Mbírì, yo bà ùnje gítí có mì ye nò wálá.

⁶⁸ Ye delè kpónó má 'vee yo, yo bà 'visì có jì ye wálá.

⁶⁹ Káa 'do tí kpónó kù ya gí kùro, 'Viì-mì-'Dakò bà ki tí wó gbí kù'bì mì Mbírì tí Mbe tí ndâ i 'dáá gí.»

⁷⁰ Ndâ kpo-kpò 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí bà-i-nò gii 'vee Jézù máa, «À má éno, wò a 'Viì-mì-Mbírì, éno gí?»

Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa, «A yo ká 'dè có éno máa, ye a 'Viì-mì-Mbírì.»

⁷¹ Ndâ kpo-kpò 'duù tí nó má gii 'di có tí nó náa Jézù 'visì jì ndú nò, ndú gii 'bità bà 'vee tí ndú gbí òkò tí ndú máa, «Ndoo kpòò kù ù a ndi 'di, máa, yí 'ví gí gí bà 'dè có gítí wó jì ndoo, sé náa ndoo 'di nò a yí 'do gbí 'dóó nje wó gí nó?»

23

Jézù gbí ngbàngà kùro Pilátò

¹ Ndâ gba gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà má gii 'viiki gbí có mí Jézù cee gí, ndú gii 'daka yí, bìndi ndú 'dáá gí gii kaa ta ndú ya gí kùro Pilátò tí gbolò 'duù mì ndâ Ròmánò.

² Ndú má gii yee ta Jézù kùro Pilátò gí, ndú gii kpì ngbàngà tí wó jì Pilátò éno máa, «Ze 'de 'dakò tí nó kuu nó tí vò mbe kù ònòkò muu ndâ 'duù, tacó wàa, 'bá mì ze 'ví 'bu gí. Yí kù volo muu ndâ 'duù mì ze, tacó wàa, ndú 'ví gò i jì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò lá. Yí kù bàkà tí wó máa, yì lá a Bìndi-Mbírì tí gbolò gba mì ndâ Jùdèyà.»

³ Pilátò má gii 'di ndâ có tí nó, yí gii 'vee Jézù máa, «Wò a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà?»

Káa Jézù gii 'visì có jì Pilátò máa, «A wò ká 'dè éno.»

⁴ Pilátò bà-i-nò gii 'dè có jì ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa gí tacó bà 'di ngbàngà mì Jézù nó éno máa, «Ye ònò nderè bà waa có mì ye mítí 'dakò tí nó lá.»

⁵ Káa ndâ gba mì ndâ Jùdèyà gii nanaka cèe muu ndú tacó wàa có 'ví zèè Jézù, ta bà 'dè có jì Pilátò éno máa, «Yí kù te má mí gbí muu ndâ 'duù ta bà nìbà i jì ndú cee gbí ndâ to Jùdèyà 'dáá gí, yí 'bità bà nìbà i tí mì wó 'do gbí ndâ to Gàliléyà, káa yí kpónó kù yèè tí gí Jèrùzàlémè bà-i-nò.»

⁶ Pilátò bà-i-nò gii 'vee ndú éno máa, «Dakò tí nó a 'duù 'do gbí to ngàyi? 'Do gbí to Gàliléyà?»

⁷ Pilátò má gii 'di éno máa, Jézù gí 'do gbí to Gàliléyà, yí gii tuu Jézù ya tí gí kùro Èródè tí gbolò gba mì ndâ 'duù Gàliléyà, tacó Èródè ta o tí nó kuu gbí gbata Jèrùzàlémè.

Jézù gbí ngbàngà kùro Èródè

⁸ Tàkòcò Èródè gii peteke gítí bà gí ta Jézù á gí kùro wó nò ngé ndii gí, tacó yí 'do sàà kù 'di káa rẹ̀ Jézù ta cèe gbolò o, káa yí jé nò Jézù tí nò ta ọ̀ wó tí Èródè ta gbèe ọ̀ lá. Tàkòcò wó delè gii peteke, tacó yí ta o tí nò kù kojo có éno máa, ndâ-'bî-lá Jézù bà bàkà ndâ 'bí seṛe jì yì, wàa yí 'ví nò ndú.

⁹ Tacó éno, yí gii 'vee gbí nje Jézù líkí-líkí éno. Káa Jézù gii biya bà njaa nje wó gí tàkò Èródè gbaànjé gí.

¹⁰ Mâ gii zeke'o, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ mbe nibà tàkii mì ndâ Jùdèyà gii oloko gí yaà kù kpì ngbàngà tí Jézù ta wotí tí jì Èródè.

¹¹ Èródè mâ gii 'di ndâ có tí nò, ndú gii gbo ta ndâ àsikèrì mì wó kù mèèkè'i tí Jézù, ta bà 'viya yí. Bìndi ndú gii yuu banga njà bongo wùrù-wùrù jì yí, bìndi ndú gii tuu ta yí káká'i ya tí jì Pilátò.

¹² Gbì òkò tí ndâ Èródè ta Pilátò sàà nìkì lá, káa ndú gii zèè kómbeè ta gbèe ọ̀ tí nò gí.

À dele ta Jézù gí gbí ngbàngà kùro Pilátò káká'i

¹³ À má gii dele ta Jézù 'do 'bá mì Èródè gí gbí ngbàngà kùro Pilátò káká'i gí, Pilátò gii kili ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ Jùdèyà 'dáá gí.

¹⁴ Bìndi yí gii 'vee ndú éno máa, «Yo gí ta 'dakò tí nó gí kùro ye tacó máa, yí a mbe nònòkò muu ndâ 'duù. Káa ye 'de 'bí có gbaànjé mbe zèè yí 'do gbì òkò ndâ có mì yo nò lá.

¹⁵ Èródè delè gii tuu ndi wó gí tí jì ndoo, tacó yí 'de vò i mì wó lá. Káa có ta 'vére tí wálá a nínó máa, 'dakò tí nó bàkà vò i tacó wàa à 'ví waa tí ta có ku mítí wó nò gbaànjé lá.

¹⁶ À má éno, ye bà waa có mítí wó éno máa à gbì yí gí, wàa ye 'ví dò 'bì tí wó gí.»

¹⁷ 'Bí ọ̀ a nàa Pilátò kù bàkà ta ndoò 'dáá gí ta o gbolò o bà bàkà tàkii bà mèlè ndi o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri a bà njaanga 'duù gbaànjé 'do gbì zàà jì ndâ Jùdèyà.

¹⁸ Káa ndâ 'duù gbì ngbàngà 'dáá gí gii a ta kù dòmùù éno máa, «Zi yí gí! Njaanga Bàrábà jì ze!»

¹⁹ (À zèè 'dakò tí nó tí Bàrábà nò mí gbì zàà, tacó 'bí ọ̀ wo mbe bàkà tí gbì gbata ta o tí nó, delè tacó bà zi ku.)

²⁰ À gbì muu Pilátò ta o tí nó kpolo ma a có bà dò 'bì tí Jézù; tacó éno, yí gii 'dè có jì ndâ 'duù káká'i.

²¹ Káa ndâ 'duù gii 'visì có jì Pilátò ta kù éno máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mù! Gbì yí mítí njèèkpè mù!»

²² Bà ta'ò nínó, Pilátò gii 'vee ndâ 'duù éno máa, «Tacó yè? Yí volo a yè? Yo 'dè jì ye, tacó ye nò vò i mì wó wàa ye 'ví waa ta có ku mítí wó nò lá. À má éno, ye bà waa có mítí wó éno máa, à gbì yí, wàa ye 'ví dò 'bì ye 'do tí wó gí.»

²³ Ndâ 'duù mâ gii 'di có tí nó nàa Pilátò 'dè jì ndú nò, ndú gii mì ta kù goolá a 'bí ọ̀ gbolò có ku ká gí jì ndú 'do bà 'bí to, ta bà 'dè có ta 'bè jì Pilátò éno máa, yí gbì Jézù mítí njèèkpè mù. Wo mì ndâ 'duù mâ gii co muu Pilátò gí,

²⁴ yí gii waa có ku mítí Jézù go có mì ndú nò.

²⁵ Bìndi yí gii njaanga 'dakò tí nó tí Bàrábà, nàa à zèè yí tacó bà pìi wo ta bà zi ku nó, 'do gbì zàà gí sè go có mì ndâ 'duù tí nó. Yí bà-i-nò gii je Jézù jì ndú éno máa, ndú bàkà ta yí go có mì ndú nàa à gbì njembí ndú.

Bà ya ta Jézù gítí bàndò bà zi yí

26 Káa si ndâ 'duù tí nò kù giì co ta Jézù 'do gbí gbata gí sè tacó bà ya ta yí gítí bàndò bà zi yí, ndú giì 'de 'bí 'dakò ta rẹ wó a Símónè, ta 'bá mì wó gbí gbata Sirínì, á kpokèjì kù gí gí gbí gbata Jèrùzàlémè. Ndú bà-i-nò giì zèè yí ta wotí gítí bà te njèèkpè mù tàkò Jézù.

27 Ndâ niì gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa mòsùù kù ko tàkò Jézù nó ta o tí nò kù tò kù ta bà wa gbí.

28 Jézù giì 'visì tí wó, bìndi yí giì 'dè có ji ndâ niì tí nò mbe kù wa gbí nò éno máa, «Ndâ jú Jèrùzàlémè, yo wa ye lá. Yo wa tí yo, wàa yo 'ví wa ndâ 'viì mì yo.

29 Tacó ndâ 'bí o wúnò ká kèjì náa ndâ 'duù bà 'visì nje ndú éno máa, «Ndâ niì tí nó tí ndâ kázá, náa ndú jé tè nakáyì lá, náa 'viì delè jé no kí ndú lá nó, a ndâ mbe tó pá!»

30 Ndâ 'duù gbí ndâ o tí nò bà 'deke tí ndú ji ndâ kpo-kpò gú éno máa, «Yo 'vaka tí yo mí muu ze!» Ndú delè bà 'deke tí ndú ji ndâ gú, máa, «Yo 'buku tí yo mí muu ze!»

31 Tacó cè bà bàkà i mì ndâ 'duù ta mú si mú tí nò gbí 've wó má ká éno, mú tí nò má aanga gí, ndú bà bàkà tí a ña ngàyi?»

32 À ta o tí nò kaa ndâ 'bí vò 'duù sósò'ò 'do gbí gbata tacó bà ya ta ndú gí bà ziki ndú gbí gbèè nó bà ya ta Jézù tacó bà zi yí nò.

Bà gbì Jézù mítí njèèkpè mù

33 Ndâ àsikèrì mà giì yee ta ndâ Jézù ta ndâ vò 'duù tí nò tí 'bí bàndò náa à kù nì mítí a Kù-'bilì-muu-ku gí, ndú giì gbì Jézù mítí njèèkpè mù, bìndi ndú giì gbì 'bí 'duù gbaànjé á 'do gbí òkò tí ndâ vò 'duù tí nò sósò'ò nò mítí njèèkpè mù mò gí gbí kù'bi mì wó, bìndi ndú giì gbì 'bí mítí 'bí njèèkpè mù mò gí gbí gálì mì wó.

34 Káa Jézù giì 'deke tí wó ji Mbírì si yí tí njèèkpè mù tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe mèèkè'i tí wó nó éno máa, «Je à-cee-gí ji ndú, Bu ye! Tacó ndú ò i tí nó náa ndú kù bàkà nó ni lá.»

Ndâ 'duù tí nò mbe gbì Jézù mítí njèèkpè mù nò giì ki-mbílì tacó bà njèè gbí ndâ bòngò bìndi wó.

35 À mà giì gbì Jézù mítí njèèkpè mù gí, ndâ 'duù giì dù jé kù ù ndi bà ò ña i tí nó á kèjì gí bà bàkà tí nò. Káa ndâ kpo-kpò 'duù giì dù kù ò yí ò-ò éno máa, «Yí táánò kù 'vala ndâ 'bí ka wó, si yí 'ví 'vala tí wó, náa yí má a Bìndi-Mbírì, tí 'duù tí nó náa Mbírì ká cu 'bi mítí wó nò.»

36 Ndâ àsikèrì delè giì dù kù ò yí si ndú kù je 'bí ña ngo i jàngà-jàngà éno ji yí.

37 Ndú delè giì dù kù 'viya yí éno máa, «Wò dú má káa gbolò gba mì ndâ Jùdèyà, 'vala tí lo.»

38 Ndú 'dè có tí nó tacó à cu mítí njèèkpè mù á còmuu Jézù éno máa, «Ìnínó a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà.»

Tó mbe ngbà

39 'Bí 'duù gbaànjé á 'do gbí òkò tí ndâ vò 'duù tí nó sósò'ò náa à gbì ndú mítí njèèkpè mù nó giì lè Jézù éno máa, «Wò me Bìndi-Mbírì lá? 'Vala tí lo, wàa wò 'ví 'vala ze delè.»

40 Káa ka vò 'duù tí nó giì do ta yí éno máa, «Wò cì gúku tí Mbírì lá tacó yè? À kpónó waa có mítí yo ta yí me 'vii ká 'vii lá?»

41 À waa có mítí ndà ká dú. Ndà kù cì nó muu vò i mì ndà. Káa 'dakò tí nó kù cì a 've ku.»

42 'Dakò tí nó mà giì do mítí ka wó mbe ngbà cee gí, yí giì 'deke tí wó ji Jézù éno máa, «Wò má yee 'bá gba mì lo gí, wò 'ví kọro có tí ye, Jézù.»

43 Káa Jézù giì 'visì có ji yí máa, «Ye kù cì nó a wò ta kponje gítí wálá éno máa, ndà wúnó bà dù ta ndà gbí dà.»

Bà cì Jézù

44 Rì mà gii dooko gítí bà gí gbúró gí, ọ ọ gii 'di gí. 'Dí'di'o gii yiiga muu to 'dáá yùkúú gí, yee tí bà mò tí mì ọ.

45 Ta o tí nò si ọ ọ 'di tí gí nò, gbí kpâ-bòngo tí nó náa à njèè ta gbí tà'i 'bá-Mbíri nó gii yaka gbí tí 'do yaà dí to.

46 Bìndi Jézù gii tò kù ta kòcò wó ngé gí yaà éno máa, «Ye si tí ye ji wò gí, Bu ye!» Bìndi bà 'dè có tí nò, njembí Jézù gii ki gí.

47 'Bí kùro ndâ àsikèrì mà gii zeke ọ a i tí nò mbe kù bàkà tí nò, yí gii ùlù Mbíri, bìndi yí gii 'dè có éno máa, «'Dakò tí nó táánò dú káa yè sínò ta vò i mì wó ta ndâ 'duù kùro Mbíri wálá.»

48 Ndâ mbè 'duù tí nó mbe tì bìnjì kù zeke ọ a i tí nò nó gii njè kù ya gí 'bá mì ndú 'dáá ta 'bì ndú tí njembí ndú kù nì nikaláká.

49 Ndâ kómbe Jézù ta ndâ niì tí nó mbe ko tàkò wó 'do Gàliléyà nó gii ọ tìyò janga-jàngáá gí ndii kù zeke ndâ ọ a i tí nò náa a kù me ta yí nò.

Bà duu ku Jézù

50 Jézù mà gii cì gí, 'bí 'dakò ta ọ wó a Jùzépè, mbe gí 'do gbí gbata Àrìmàtíyà tí 'bí gbata mì ndâ Jùdéyà, tí tó kpo 'duù, ta ndâ có mì wó ká jáá gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà,

51 mbe yuu nje wó mí gbí ndâ có tí nó náa ndâ ka wó kù toko gítí Jézù nò lá, delè 'bì wó yuu tí mí gbí ndâ i tí nò náa ndú kù bàkà nò lá, tí 'duù mbe kù ùndi bà ọ o bà gí Mbíri gí bà dù tí gba muu to tí nó,

52 gii ya gí bà 'deke tí wó ji Pilátò, tacó wàa yí 'ví si yí 'ví te ku Jézù.

53 Pilátò mà gii ùnje ji yí gí, Jùzépè gii dele ndi wó ya gí bà ja ku Jézù 'do tí njèèkpè mù gí to. Yí mà gii yili yí ta bòngó gí, yí gii te yí ya tí gí gbí 'bí ngú gbolò guù náa yí duu mí gbí díí, náa à jé duu ku mí gbí kùro lá.

54 I tí nò bàkà tí si ndâ 'duù kù 'viindi tí ndú gítí ọ bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà.

55 Káa si à kù te ku Jézù ya tí gí gbí guù, ndâ niì tí nó náa ndú gí ta ndú 'do Gàliléyà nó kù ko tàkò ndâ mbe te ku, tacó bà ọ bándò bà duu yí.

56 Ndú mà gii ọ bándò tí nò gí, ndú gii kaa ya gí bà 'viindi ndâ yeè ta bà bàkà ndâ pò bàà; bìndi ndú gii tè wo ndú ta ọ bà wotí go i gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà.

24

Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí

1 Si yé kù gii me ngbòò á bìndi ọ bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà, ndâ niì tí nó mbe ọ bà bándò bà duu Jézù gí nó gii gbo'o ta ndâ yeè, ta ndâ pò bàà tí nó náa ndú bàkà ta 'dè'o kùro ọ bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà nó, ya gí muu'dú Jézù.

2 Ndú mà gii yee kà, ndú gii 'de à mèrèkè gbolò díí tí nó náa à nè ta njekèjì 'bá muu'dú nó 'do njekèjì gí.

3 Ndú mà gii ọ gí tà'i kà, ndú gii 'de ku Mbe tí ndoo Jézù gbí guù lá.

4 Ndú gii ọ tìyò tà 'bá muu'dú kà ta có náa ndú bà 'dè gbí nje ndú wálá. À gii zi ndi ndú ta gúku ngé gí a ònó náa ndú gii gu káa ndii ta ndâ 'bí 'dakò sósò'ò mbe yuu ndâ bòngó mbe kù tòngbaà go bà i mù nó, kù ọ tìyò á ọgbà tí ndú.

5 Gúku bà ọ ndâ 'dakò tí nò gii zèè ndâ niì tí nó tí ọ ònó náa ndú gii mò muu ndú kù zeke'o ká gí to. Káa ndâ 'dakò tí nò gii 'vee ndú máa, «Yo kù pà bà tí wu 'duù gbí òkò tí ndâ ku tacó yè?»

6 'Dakò tí nó náa yo kù pà bà tí wó nò bà-i-nó wálá. Yí a gí yaà gí. Yo ko ọ muu yó gítí có tí nó náa yí táánò 'dè ji yo si yí Gàliléyà

7 éno máa, «À wúnò bà je 'Viì-mì-'Dakò mí 'bì ndâ 'duù tí nó mbe bàkà vò i ndii muu ndú gí nò. Ndâ 'duù tí nó bà zi yí ta bà gbí yí mítí njèèkpè mù, káa bìndi sili ta'ò, yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí,» nò.»

⁸ Ndâ niì tí nò mâ giì 'di có tí nò náa ndâ 'dakò tí nò 'dè jì ndú nò, mbí ndú giì 'va tí ndâ có mì Jézù nò gî.

Ndâ tú mì Jézù biya bà ùnje gítí có mì ndâ niì tí nò gî

⁹ Ndâ niì tí nò mbe ya gí bà gala muu'dú Jézù nò giì dele ndi ndú 'do muu'dú ya gí bà 'vanda ndi i tí nó mbe 'de ndú nó jì sè ndâ tú mì Jézù muu'bì-nje gbaànjé nó, ta ndâ sè ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù 'dáá gî.

¹⁰ Ndâ niì tí nò mbe 'vanda ndi ndâ có tí nò jì ndâ tú mì Jézù a ndâ Màriyà Màdèlénà, ta 'bí niì ta rẹ wó a Jòwánà, giì je Màriyà tí nó tí nawu Jákòmò nò. Ndâ 'bí ka ndú niì náa ndú gbo'o ya gí bà gala muu'dú Jézù ta ndú nó delè giì 'vanda káa gbèè kòcò ndú nò.

¹¹ Káa ndâ có mì ndú 'dáá gî giì dù gbí tù ndâ tú mì Jézù 'dáá gî ká go cèè mòngò gbí tù bô.

¹² A Piyétòrò ká giì co ta ngèlè ya gí muu'dú tacó bà 'di gbí 'véřè mì ndâ niì tí nò. Yí mâ giì yee ká, yí giì mò tí wó gí to, bìndi yí giì zeke'o gí tà 'bá muu'dú, yí giì ñò káa bòngò tí nó náa à duu ta Jézù nó gbí gùù ta 'duù gbí wálá. Yí bà-i-nò giì dele ndi wó ya gí 'bá ta có bà 'dé-'dè nje wó wálá.

Ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù tí kpokèjì Èmáwùsù

¹³ Ta gbèè ři bà 'de kùnga gùù bìndi Jézù nò, ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù sósò'ò giì ñè nó 'do Jèrùzàlémè kù ya gí Èmáwùsù, tí 'bí to mbe mò gí bà co ři á dè ta Jèrùzàlémè.

¹⁴ Káa si ndú kuu muu nó, ndú kù giì 'dè nje gítí ndâ i tí nó mbe bàkà tí Jèrùzàlémè nò.

¹⁵ Káa si ndú kù 'dè nje, ta bà 'viiki gbí ndâ i tí nò, Jézù giì co kù gbo kpokèjì ta ndú.

¹⁶ Káa 'bí i giì dù káa yoo řo ndú 'do tí bà ñò yí mì ndú ni gî.

¹⁷ Ñìnò káa bà giì dù Jézù bà-i-nò giì 'vee ndú éno máa, «Yo kù nò ta bà 'viiki a gbí có gítí ña yè?»

Ndâ 'dakò tí nò mâ giì 'di ña 'vé tí nò náa Jézù 'vee ta ndú nò, ndú giì rọ tíyò ngbi-ngbì, ta zúú-zuu gbí řo ndú.

¹⁸ Bìndi 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nò ta rẹ wó a Kìliyópà giì 'visì có jì Jézù éno máa, «Ye kọřo có éno máa, gbèè 'duù á Jèrùzàlémè mbe 'di có gítí ndâ i tí nó mbe kù bàkà tí gbí ndâ sili tí nó lá bà dù káa wò.»

¹⁹ Jézù bà-i-nò giì 'vee Kìliyópà máa, «A ndâ yè ká bàkà tí?»

Káa ndâ Kìliyópà giì 'visì có jì yí máa, «Ndâ i tí nó 'dáá mbe bàkà tí mítí Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò. Yí táánò túbà tí wó tí gbolò mbe 'dòkò có mì Mbìrì ta bà 'dè có, delè ta bà bàkà ndâ i go i mì 'dakò mí kùřo Mbìrì, delè mí kùřo ndâ 'duù 'dáá gî.

²⁰ Wò 'di có bà kpì ngbàngà tí wó mì ndâ Kùřo ndâ bu-Mbìrì, ta ndâ kpo-kpò 'duù mì ndoo éno máa, à waa có ku mítí wó, bìndi a giì zi yí ta bà gbì yí mítí ñjèèkpè mù gî, nó lá?

²¹ Ze táánò kù kọřo có lì ká mítí 'dakò tí nò éno máa, a yí ká bà njaanga wú 'do tí miři ndâ Ìzìriyèlì. Káa có kpónó cuki me káa ñìnò lá. Ngú có mbe kpò nje ze gí kpónó a ñìnó máa, à wúnó a sili ta'ò á bìndi bà bàkà tí mì i tí nò,

²² káa ndâ 'bí niì gbí òkò tí ze kùtàá mâ giì gbo'o ya gí bà gala muu'dú wó ta dú'o nó,

²³ ndú giì dele ndi ndú gí gí bà 'dè có jì ze éno máa, ndâ yì 'de ku wó gbí gùù lá. Káa à lá ndíi a ndâ basìlì mì Mbìrì ká giì co mítí ndâ yì, bìndi ndú giì 'dè có jì ndâ yì éno máa, yí a wuù!

²⁴ Ndâ 'bí kómbe ze giì kaa ya gí bà ñò muu'dú, tacó bà 'di gbí 'véřè mì ndâ niì tí nò, káa ndú giì da a kùnga to á go có mì ndâ niì tí nò.»

25 Káa Jézù gii 'visì có ji ndâ Kìliyópà éno máa, «Ákoo ndâ ñónókó! Yo me duù gítí bà ùnje gítí ndâ có tí nó 'dáá náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè nó tacó yè?»

26 Kòcò ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì ji yo me éno máa, kózò tí Bindi-Mbírì bà kònò a sé'i má kózò gí, yí bà gii ki tí wó pí jàlàmbà lá?»

27 Jézù bà-i-nò gii 'bità bà 'dè gbí ndâ có tí nó 'dáá náa à cu gítí wó tí Jézù mí gbí wáràgà mì Mbírì nó 'do tí ndâ có mì Mòze, gii co tí ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dáá gí ji ndú.

28 Ndâ Jézù má gii dooko ta 'bá mì ndâ Kìliyópà gí, Jézù gii bàkà tí wó go 'duù ñinó mbe kú ndii ya gí kùro nô.

29 Káa ndâ Kìliyópà gii 'dè có ji yí máa, «Ndoo ne gí 'bá mì ze, tacó o dooko gítí bà bèè gí.» Jézù má gii ùnje gí, ndú gii ne ta ndâ Kìliyópà gí 'bá mì ndú.

30 Káa si ndú kú gii 'bità bà zò i, Jézù gii zèè kù kô mí 'bì wó, yí má gii 'deke tí wó ji Mbírì gí, yí gii ki'viki gbí kù kô tí nó, bìndi yí gii kaa ji ndâ Kìliyópà.

31 Ro ndâ Kìliyópà gii da gítí bà ñò Jézù ni si ndú ta ndú rẹgbà i-zó-zò nó gí. Káa yí gii dù ká to nó gíri 'do ro ndú gí.

32 Ndâ Kìliyópà bà-i-nò gii 'bità bà 'vee tí ndú gbí òkò tí ndú si Jézù gii 'do ro ndú gí nó éno máa, «Njembí ndâ wálá kùtàá kù mù si yí kù 'dè gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbírì ji ndâ á si ndoo ta ndú kpokèjì nó?»

33 Ndâ Kìliyópà ngé bà-i-nò gii zèè kpokèjì kù dele gí mì sè ndâ tú mì Jézù muu'bi-nje gbaànjé nó, ta sè ndâ 'bí kómbe ndú Jèrùzàlémè. Ndú má gii yee kà, ndú gii 'de ndú kili 'dáá mí bà gbèè to.

34 Bindi ndâ 'duù tí nó gii 'dè có ji ndâ Kìliyópà, máa, «A yúco máa Mbe tí ndoo 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí! Yí delè gii túbà tí wó ji Sìmoné gí.»

35 Bindi ndâ Kìliyópà gii dità ndâ i tí nó mbe bàkà tí mì ndú si ndú kpokèjì kù ya gí 'bá mì ndú Èmáwùsù nó, ta bà ñò Jézù ni mì ndú si ndú kù zò i nó ji ndâ ka ndú.

Jézù túbà tí wó ji ndâ mbe tala có mì wó

36 Káa si ndâ Kìliyópà kù 'vanda có ji ndâ ka ndú mbe tala có mì Jézù, ndú má gii zeke'o, ñinó a 'di ká nó? Jézù jée kù rò tíyò gbí òkò tí ndú! Bindi Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Yo dù ñikì maa!»

37 Lílí ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii oloko 'do tí ndú ta gúku gí. Ndú gii kojo có máa a vuuvuu ká co mítí ndâ yí.

38 Káa Jézù gii 'vee ndú máa, «Yo kù cì gúku tacó yè? Yo kù kojo có sàkàmàà tacó yè?»

39 Yo zeke ndâ kpázà 'bì ye, ta ndâ kpázà kò ye, tacó wàa yo 'ví ñò tí ni éno máa, ñinó a ye ká nô. Yo tee 'bì yo mítí ye, tacó wàa yo 'ví ñò tí ni éno máa, ñinó a ye, tacó dii tí vuuvuu wálá, delè 'bìli vuuvuu á go ñinó náa yo kù ñò tí ye nó wálá.»

40 Jézù 'dè ndâ có tí nó ji ndâ mbe tala có mì wó nó ta bà tù ndâ kpázà 'bì wó, ta ndâ kpázà kò wó ji ndú.

41 Líkí'o bà ñò ni éno máa, ñinó a Jézù, gii bàkà ndú tí ña ñinó náa bà ùnje éno máa, ñinó a Jézù, gii kpò ndú gí. Ndú gii rò tíyò juku-jùkùù, ta có ñinó náa ndú bà 'dè gbí nje ndú nó wálá. Jézù bà-i-nò gii 'vee ndú máa, «'Bì i-zó-zò mì yo bà-i-nó wálá?»

42 Ndú bà-i-nò gii je yú sè ji yí,

43 bìndi yí gii zò mí kùro ndú.

Jézù 'dè ndòngbú có ji ndâ tú mì wó

44 Jézù gii 'dè ndòngbú có ji ndâ tu mì wó éno máa, «Ñinó a gbí ndâ có mì ye náa ye táánò 'dè ji yo si mì ndoo ta ndoo éno máa, kózò tí ndâ có tí nó 'dáá náa ndâ Mòze, ta ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì, ta ndâ Muu-cè, cu mí gbí ndâ wáràgà mì ndú, bà bàkà tí nó ká nô.»

45 Yí bà-i-nò gii njaanga muu ndú gítí bà 'di gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbírì.

⁴⁶ Bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Nògí, a có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, kózò tí Bìndi-Mbíri bà kònò sé'i, káa bìndi sili ta'ò yí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí,

⁴⁷ tacó wáa à 'ví ma ndâ có gítí bà 'visì muu ndâ 'duù 'do tí ndâ vo-vò kpokèjì kèjì mì ndú, ta có gítí bà je à-cee-gí mì Mbíri gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù, jì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá ta rẹ wó. Nèté bà ma ndâ có tí nó 'ví 'bità tí 'do Jèrùzàlémè.

⁴⁸ Yo bà dù tí ndâ mbe ma ndâ có tí nó.

⁴⁹ Ye bà tuu i tí nó náa Bu ye táánò cì yo gítí nó jì yo. Káa yo 'ví dù gbí gbata Jèrùzàlémè yee tí o tí nó náa à má je wotí jì yo 'do gbíri má kózò gí.»

Bà ya Jézù gí gbíri

⁵⁰ Jézù gii kaa ndâ tú mì wó 'do Jèrùzàlémè, ndú gii ya ta ndú ngé gí sè 'do gbí gbata Bètáníyà. Yí mâ gii yee ta ndú tí bàndò tí nó gbí muu wó nó gí, yí gii kaa 'bì wó gí yàa jì Mbíri, bìndi yí gii cù 'dê ngo cù wó mítí ndú.

⁵¹ Yí mâ gii cù 'dê ngo cù wó mítí ndú gí, gbí òkò tí ndú gii njèè ta ndú ta bà te yí ya tí gí gbíri gí.

⁵² Ndâ tú mì wó gii ùlù yí, bìndi ndú gii dele ndi ndú gí Jèrùzàlémè ta líkí'o tí ndú ngé ndii gí.

⁵³ Ndú gii dù kú ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri tacó bà ùlù Mbíri ta o 'dáá gí.

Banga-Ngú-Có mì Jézù tí Bìndi-Mbíri go có mì JÒVÀNÌ

Jézù tí Có mì Mbíri gí tí 'duù gí

- ¹ Có táánò sàà kuu tí á kùro o bà suu to tí nò;
có táánò kù dù a i mì ndú ta Mbíri.
Có 'do sàà táánò káa Mbíri.
- ² Ndá Có táánò ta Mbíri ta o bà 'bìtà bà suu ndá i.
- ³ Wotí bà suu ndá i táánò 'dáá gí a i 'bì Có;
'bí i gbaànjé táánò mbe bàkà tí muu to tí nó á kapí ro Có nò wálá.
- ⁴ Có táánò a rẹngbó 'válá;
'válá tí nò mì Có nò táánò a ngba'o ji ndá 'duù 'dáá gí,
⁵ tí ngba'o ñinó mbe tũngbaà gbí 'dí'di'o,
tí ngba'o ñinó náa 'dí'di'o kpò yí lá.
- ⁶ Mbíri táánò gíi tuu 'bí 'dakò ta rẹ wó a Jòvànì,
⁷ tí mbe 'dè yúcó ji ndá 'duù.
Mbíri táánò tuu yí gí bà 'dè yúcó gítí Ngba'o,
tacó wàa, ndá 'duù 'dáá gí 'ví ù ta nje gítí Ngba'o á 'do gbí có mì wó.
- ⁸ Jòvànì táánò me Ngba'o lá;
yí táánò a 'duù sínò,
tí mbe 'dè yúcó gítí Ngba'o.
- ⁹ Có táánò, tí cèe Ngba'o mbe njaanga muu ndá 'duù 'dáá gí nó kpokèjì.
- ¹⁰ Yí táánò kuu muu to tí nò,
to tí nó náa Mbíri táánò je wotí ji yí bìndi yí gíi suu nò,
káa ndá 'duù muu to tí nó táánò 'dáá gí nò yí ni lá.
- ¹¹ Yí táánò gí gí 'dóó 'bá mì ndú,
káa ndá 'dóó-'dòò nambe wó si yí tí i lá.
- ¹² Kpétí ká éno, yí gíi je wotí bà gí tí ndá 'viì mì Mbíri ji ndá mbe si yí tí i,
mbe tee njembí ndú mítí wó nó gí.
- ¹³ Rẹngbó bà dù ndú tí ndá 'viì mì Mbíri nò me 'do muu to tí nó lá,
à 'do me gbí bà toko bà sili mì ndá 'dakò ta niì lá,
à delè gíi dù me 'do gbí go bà jò rẹ ndá 'duù lá,
à káa Mbíri ká bàkà ndú tí ndá 'viì mì wó.
- ¹⁴ Có táánò gí tí 'duù go ndoo,
bìndi yí gíi 'vala gbí òkò tí ndoo muu to tí nó,
tí gbolò mbe nambeè,
delè tí gbolò mbe 'dè yúcó.
Ze táánò nò ña bà tòngbaà mì wó,
tí ngba gbèe 'Viì-mì-Mbíri ta 'bí ña 'viì go yí mì Bu wó wálá gí.
- ¹⁵ Jòvànì táánò gí kù kò-kò ta rẹ Có ji ndá 'duù, máa,
«Ìjìnò a 'duù tí nó náa ye táánò kù 'dè có ta rẹ wó ji yo máa,
'Duù tí nó kèjì gí tàkò ye nó a gbolò 'duù ndii ye gí,
tacó yí táánò kù 'vala kùro o bà jò ye.» »
- ¹⁶ Yí kù bàkà nambeè ji ndoo 'dáá gí,
tacó nambeè gbí yí wó me gbolò ngé ndii gí.
- ¹⁷ Mbíri táánò tuu a Mòze ta ndá có mì wó ji ndá 'duù,
bìndi yí gíi tuu a Có tí Jézù,

tí Bìndi wó tí Mbírì jí bà bàkà nambeè jì ndâ 'duù,
delè jí bà 'dè yúcó jì ndâ 'duù 'dáá gí.

18 'Bí 'duù jé mbe ñò Mbírì ta ɾo wó ta gbèe ɾi muu to tí nó wálá,
à káa gbèe 'Vii-mi-Mbírì ta ɾa wó wálá,
tí wú-gbì-ɾé Bu wó,
ká tùbà tí Mbírì jì ndoo.

Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù 'dè yúcó mì wó

19 Ta 'bí o gbaànjé, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii tuu ndâ 'bí bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà ta ndâ 'bí mbe kù koni ndâ bu-Mbírì ta nèté, 'do Jèrùzàlémè, máa, ndú ya gí bà 'vee Jòvànì máa, yí a 'di wè? Wàa ndú 'ví gí ta ndi kòcò wó jì ndâ yì.

20 Ndâ bu-Mbírì tí nò mà gii ya gí bà 'vee Jòvànì go có tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndú tuu ta ndú nò, Jòvànì gii 'dè 'véɾè jì ndú lá, yí gii 'dè có jì ndú ngbárángà'i éno máa, «Ye me Bìndi-Mbírì lá.»

21 Káa ndâ bu-Mbírì tí nò gii 'vee yí káká'i máa, «Má éno, wò a Èlìjà tí nó táánò tí mbe 'dòkò có mì Mbírì nó wàa?»

Káa Jòvànì gii 'visì có jì ndú máa, «Ye me Èlìjà tí nò delè lá.»

Bà ta'ò ñinó, ndâ bu-Mbírì tí nò gii 'vee Jòvànì máa, «Wò 'ví dù a gbolò mbe 'dòkò có mì Mbírì tí nó náa Mòze dígísèé ci ndâ ká gù ndoo máa Mbírì bà tuu yí jì ndú nó wàa?»

Káa Jòvànì gii 'visì có jì ndú máa, «Ngé lá! Ye me yí lá.»

22 Ndâ bu-Mbírì tí nò gii 'vee Jòvànì máa, «À má éno, wò a 'di? Tacó ze má dele ta ndi ze ya gí 'bá, wàa ze 'ví 'dè ta ndi kòcò lo jì ndâ 'duù tí nó mbe tuu ze nò, ze dele ndi ze ya gí bà 'dè có jì ndú éno máa, wò a 'di?»

23 Káa Jòvànì gii 'visì có jì ndú máa, «Ye a 'duù tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbírì dígísèé 'dè kòcò ta wotí mì Mbírì gítí wó máa, <Kòcò 'duù kù kò-kò gbí kángáá nga ngoò, máa, yo bàkà kpokèjì mì Mbe tí yo jáá nò.> »

24 À ta o tí nò tuu ndâ bu-Mbírì tí nò ya tí jì Jòvànì a ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdèyà.

25 Tacó éno, ndú gii 'vee Jòvànì máa, «Wò me Bìndi-Mbírì lá, wò me Èlìjà lá, wò delè me mbe 'dòkò có mì Mbírì tí nó mì Mòze náa yí 'dè có gítí wó nó ká lá. À má éno, wò kù caka tí ndâ 'duù tacó yè?»

26 Káa Jòvànì gii 'visì có jì ndú máa, «Ye kù caka tí ndâ 'duù ta ngo, káa, 'bí 'duù kpónó kù ɾò tìyò kuu gbí òkò tí yo nò káa yo ñò yí ni lá,

27 ká bà gii gí gí tàkò ye. Yí a 'duù mbe me gbolò ndii ye tí ɾa ñinó náa à kpètí káa bà dù tí vòò mbe kù njaanga tààmà 'do tí kò wó sínò, ye bà 'de wotí tí ye gítí wálá.»

28 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tuu ndâ bu-Mbírì mì ndú nò jì Jòvànì si yí gbí gbata Bètáníyà a tito Jòròdáníyà kù caka tí ndâ 'duù.

29 Jòvànì mà gii zeke'o ta 'bí yé á bìndi bà 'dè nje mì ndú ta ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdèyà nò, yí gii ñò Jézù kèjì gí mì wó. Bìndi yí gii tùbà tí Jézù jì ndâ 'duù máa, «Yo ñò 'Vii-rómbo-mi-Mbírì, tí mbe toɾo ndâ vò i 'do muu to tí nó, zò!

30 Nìzò a yí tí 'duù tí nó náa ye kù 'dè có gítí wó máa, <'Bí 'duù, tí gbolò 'duù mbe ndii ye gí, á kèjì tàkò ye> nó ká zò. Yí me gbolò ndii ye gí, tacó yí sàà kù 'vala kùɾo o bà jò ye.

31 Ye táánò sàà ñò yí ni tí 'duù tí nó náa Mbírì tuu yí nó lá, káa à gii tuu ye, máa, ye dù tí mbe caka tí ndâ 'duù, tacó wàa, ye 'ví tù ta bà tí wó jì ndâ Ìzìrìyèlì.

32 «Ye táánò ñò Bèri-mi-Mbírì kù gí 'do gbíɾi go kùlè nò, kù gí gí bà o mí muu wó.

33 Ye táánò ta o tí nò ñò yí ni lá. Káa a 'duù tí nó mbe tuu ye, máa, ye caka tí ndâ 'duù ta ngo nó, ká gii tùbà tí wó jì ye máa, <'Duù tí nó náa wò bà ñò Bèri-mi-Mbírì

kù gí 'do gbírì ndírí gí muu wó nó, a 'duù tí nò ká bà gí gí bà caka tí ndâ 'duù ta Bèrì-mì-Mbírì nó ká nò.»

³⁴ Káa ye gii ñò Bèrì-mì-Mbírì gí 'do gbírì gí muu 'dakò tí zó gí. À má éno, ye kpónó kù yù nó a gbí wó ji yo máa, yí a 'Viì-mì-Mbírì.»

Ndâ mbe dù tí ndâ kpédélé mbe tala có mì Jézù

³⁵ Ta 'bí yé, si ndâ Jòvànì kù rò tíyò ta ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò ta 'dè'o,

³⁶ Jòvànì gii ñò Jézù kù ndii ta nó. Yí gii zeke Jézù ngbóó, bìndi yí gii túbà tí wó ji ndâ mbe tala có mì wó tí nó náa ndú kù rò tíyò ta ndú nó, máa, «Yo ñò 'Viì-rómbo-mì-Mbírì ta nó zô.»

³⁷ Ndâ mbe tala có mì Jòvànì nò mâ gii 'di có tí nò náa yí 'dè ji ndú nò, ndú só gii njè nó ya gí bà ru ndi Jézù.

³⁸ Jézù mâ gii 'visì tí wó, yí mâ gii ñò ndú, yí gii 'vee ndú máa, «Yo kù pà a yè?»

Káa ndú gii 'visì có ji Jézù máa, «Rábì» (gbí máa, Mbe nibà i), «Wò kù dù ngò?»

³⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo gí gí bà ñò .» Ndú bà-i-nò gii ya ta sè ri-'dè'o tí nó gí bà ñò bàndò mì Jézù.

⁴⁰ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jòvànì mbe ya gí bà ñò bàndò bà dù Jézù nò a Àndèréyà, tí ná'vindí Simónè Piyétòrò.

⁴¹ Àndèréyà mâ gii ñò bàndò bà dù Jézù gí, yí gii dele ndi wó ya gí bà pà bà tí ná'vindí wó Simónè, yí mâ gii 'de yí gí, yí gii 'dè có ji yí máa, «Ze 'de Bìndi-Mbírì gí!»

⁴² Bìndi yí gii 'daka Simónè ya tí ji Jézù.

Jézù mâ gii ñò Simónè, Jézù gii zeke Simónè ngbóó, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Wò a Simónè tí 'viì mì Jòvànì, káa ngú rẹ lo kpónó bà dù a Kéfà,» (gbí máa, Piyétòrò, gbí máa, Duù).

⁴³ Ta yé bìndi bà 'de tí ndâ Jézù ta Simónè Piyétòrò, Jézù gii 'de 'bí 'dakò ta rẹ wó a Filípò, si Jézù bàkà có gítí bà njè nó 'do tàbè'dè Jòròdàniyà tacó bà ya gí Gáliléyà cee gí. Jézù gii tè'é tí Filípò máa, yí gí gí bà ru ndi yí.

⁴⁴ Filípò delè káa 'duù Bètìsàyídà go ndâ Àndèréyà ta Piyétòrò.

⁴⁵ Filípò mâ gii 'de 'bí 'dakò ta rẹ wó a Nàtànìyélè, yí gii 'dè có ji Nàtànìyélè máa, «Ze 'de 'duù tí nó náa Mòze táánò cu có gítí wó mí gbí wáràgà mì wó nó gí, 'duù tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì táánò cu có gítí wó mí gbí wáràgà mì ndú nò. Rẹ wó a Jézù, tí 'viì mì Jùzépè mbe gí 'do Názàrètì.»

⁴⁶ Káa Nàtànìyélè gii 'vee Filípò máa, «A ña tó i yè jé ká gí 'do Názàrètì?» Káa Filípò gii 'visì có ji Nàtànìyélè máa, «Gí gí bà ñò yí ta ro lo.»

⁴⁷ Ndâ Filípò ta Nàtànìyélè bà-i-nò gii njè nó kù ya gí mì Jézù. Jézù mâ gii ñò Nàtànìyélè kèjì gí mì wó, yí gii 'dè có ji yí máa, «À gbúú-gbuu zó a Ìzìriyèlì gbí dù Ìzìriyèlì ta tirì gbí yí wó wálá ká kèjì zô.»

⁴⁸ Nàtànìyélè mâ gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, yí gii 'vee Jézù máa, «Wò ñò ye ni ta yè?»

Káa Jézù gii 'visì có ji yí máa, «Ye kùtáá ñò wò kù ki tí lo to tà mû-mbiìgá á kùro o bà ya Filípò gí bà tè'é tí lo.»

⁴⁹ Nàtànìyélè bà-i-nò gii 'visì có ji Jézù máa, «Mbe nibà i, wò a 'Viì-mì-Mbírì! Wò a gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì!»

⁵⁰ Káa Jézù gii 'visì có ji Nàtànìyélè máa, «Wò ùnje éno máa, ye a 'Viì-mì-Mbírì, tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì, ká tacó náa ye 'dè có ji wò máa, ye kùtáá ñò wò kù ki tí lo to á tà mû-mbiìgá gí nò. Káa wò bà gii ñò ndâ 'bí i mbe me kpo-kpò ndii ñìnò gí.

⁵¹ Ye kú 'dè có ji wò ta yúcó máa, wò kèjì gí bà ò njekèjì gbírì njaanga tí gí, bìndi ndâ basilì mì Mbírì kú wùùkù to ya gí yaà, gí gí to, ya gí yaà, gí gí to, muu 'Vii-mì-'Dakò.»

2

Jézù ya gí bàndò bà kò niì gbí gbata Kánà

¹ À bàkà bìndi bà tè'é tí ndâ Filípò ta Nàtànìyèlè mì Jézù káa sili ta'ò, bìndi 'bí 'dakò gbí gbata Kánà, gbí to Gàliléyà, gii ko niì mì wó gí 'bá. Màríyà tí nawu Jézù ta o tí nò kuu bàndò bà ko niì tí nò.

² À delè gii tè'é tí ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó gí bà ko niì tí nò gí.

³ Pe nèbítì mà gii cee 'do mì ndâ mbe kò niì gí, nawu Jézù gii 'dè có ji yí máa, «Pe mì ndú wálá.»

⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji nawu wó máa, «Káa wò 'dè ji ye máa ye 'ví bàkà tí a yè, ndi lo niì? O mì ye gí kálásê.»

⁵ Nawu Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó mbe kú bàkà nèté bàndò bà ko niì nó máa, «Yí má 'dè có ji yo, yo 'ví ndii muu có mì wó nò lá.»

⁶ Ta o tí nò ndâ 'bí kpo-kpò ká'i-ngo vô-nje gbaànjé 'do tí díí, náa gbèe kú te go jú-kàrà-ngo vô ta nje tí, kuu mì ndâ 'duù tí nò á bàndò bà ko niì nò. Nèté mì ò ndâ kpo-kpò ká'i-ngo tí nò gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà a bà cu ngo mí gbí ndú tacó bà caka bèjò.

⁷ Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó mbe kú bàkà nèté bàndò bà ko niì nó máa, «Yo cu ngo yeke ndâ kpo-kpò ká'i tí nò gí.»

Ndâ 'duù tí nò mà gii bàkà go có tí nò náa Jézù 'dè ji ndú nò gí,

⁸ Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Yo cu 'bí ngo tí nò náa yo yee mí gbí ndâ kàrà nò ji 'duù tí nó mbe kú njèè i-zó-zò nò.»

⁹ Ndâ 'dakò tí nò gii cu ngo tí nò náa ndú yee mí gbí kàrà nò ya tí ji 'duù tí nó mbe kú njèè i-zó-zò nó go có mì Jézù nò. Yí mà gii tee mítí nje wó, ònó a pe ká nò! Káa yí ò 'dóó kpokèjì tí nó náa pe tí nò gí 'do tí nó lá. À káa ndâ 'duù tí nó mbe yòò ngo mí gbí ndâ kpo-kpò kàrà-ngo tí nó ká 'di gbí có tí nò.

Mbe njèè i-zó-zò bà-i-nò gii tè'é tí 'dakò tí nó náa à kú ko niì mì wó gí 'bá nò.

¹⁰ Bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Ndâ 'duù ta o i 'dáá gí kú njèè kùro a pe ònó mbe me gó ngé waa gí nò. Yí ndâ wíri má ye gí, ndú gii njèè pe ònó mbe me gó dúú-dúú lá nó 'do ndii. Káa wò gii kpolo tí pe ònó mbe me gó ngé waa gí nó yee tí kpónó.»

¹¹ Jézù bàkà kpédélé serè mì wó nò mí gbí gbata Kánà á Gàliléyà, tacó wàa ndâ 'duù 'ví ò ta wotí mì yì. Ndâ mbe tala có mì wó gii ùnje gítí wó dú ta yúcó gí.

Jézù mòkò ndâ mbe mà 'vèlè 'do gbí ndùgù 'bá-Mbírì gí sè

¹² Ndâ Jézù ta nawu wó, ta ndâ ná'vindí wó, gii njè nò 'do bàndò bà ko niì ya gí bà bàkà làmbu sili mí gbí gbata Kàpàrànwùmù.

¹³ Jézù mà gii ò kùro o bà bàkà tàkìì mì o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbírì dooko gí, ndú gii njè nó ta ndâ mbe tala có mì wó 'do gbí gbata Kàpàrànwùmù, tacó bà ya gí bà bàkà gbolò o tí nò mí Jèrùzàlèmè.

¹⁴ Ndú mà gii yee ká, ndú gii 'de ndâ 'duù 'visì gbí ndùgù 'bá-Mbírì tí 'dóó i mì ndú gí. Ndú 'de ndâ mbe kú mà ndâ mò'dú, ta ndâ rómbo, ta ndâ kùlè, ta ndâ mbe kú 'visì gùrúsù, 'virímó-'virimo gbí nèté.

¹⁵ Jézù mà gii ò éno, yí gii je nji wú, bìndi yí gii gbì ta ndâ 'duù tí nò, ta ndâ nò mì ndú, mòkò 'do gbí ndùgù 'bá-Mbírì á gí sè. Yí gii 'buku ndâ tàràbèzà mì ndâ mbe kú 'visì gùrúsù mí to, ta bà vaka ndâ gùrúsù mì ndú vóro-voro, vóro-voro, ta to.

¹⁶ Bìndi yí gii do mítí ndâ mbe kú mà ndâ kùlè máa, «Yo kaa ndâ kùlè mì yo nò 'do bà-i-nò gí! Yo káká'i 'ví bàkà rùkàtiì mì Bu ye tí bàndò bà mà 'vèlè mì yo lá!»

17 Ndâ mbe tala có mì Jézù mà gii ñò ña i tí ñò náa yí bàkà ta ndâ mbe mà 'velè gbí ndùgù 'bá-Mbíri nò, mbí ndú bà gii 'va tí có tí nó á gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Ye bà cì ká muu 'bá mì lo!» nò.

18 Káa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà ñindi ndú gii yuu tí ndú mí gbí có tí ñò ta bà 'vee gbí nje Jézù máa, «Ze 'ví ñò ni mítí ña yè máa, áá mì lo a yúco tacó bà bàkà ña i tí ñò kpónó náa wò bàkà ñò?»

19 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Yo ki'viki 'bá-Mbíri tí nó gí to, wàa ye bà bì ndí mí tíyò á gbí sili ta'ò.»

20 Káa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà gii 'vee yí máa, «Áá táánò bì 'bá-Mbíri tí nó mí tíyò gbí ndòò zì'duù-só-nje vò nje-vò gbaànjé, káa wò kèjì gí bà bì ndí gbí sili ta'ò?»

21 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà ta o tí ñò ñindi ndú kù koṛo có a i gítí cèè 'bá-Mbíri tí nó, keelá, Jézù kù ni a 'bá-Mbíri tí nó tí dìi wó nò.

22 Mbí ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'va tí có tí ñò náa yí 'dè gítí bà bì ndi 'bá-Mbíri á gbí sili ta'ò nò a i bìndi bà 'vala ndi Jézù 'do gbí muu'dú wó. Bindi à ngbí nò a o bà gii ùnje mì ndú á gítí ndâ có tí nó á gbí wáràgà mì Mbíri, ta có tí ñò náa Jézù 'dè nò.

23 Ndâ 'duù me mbè, mbe ñò ndâ seṛè tí nó náa Jézù bàkà gbí ndâ sili bà dù yí á Jèrùzàlémè ta o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mi-Mbíri nó, gii ùnje gítí Jézù gí.

24 Káa Jézù tee njembí wó gítí có mì 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gbaànjé lá, tacó yí ñò ndú 'dáá gí ni gí.

25 Tacó éno, gbí nderè bà 'vee 'bí 'duù mì wó máa yí 'dè gbí ndú ji yí ñò wálá, tacó yí 'di gbí ndâ 'duù muu to tí nó gé cee gí.

3

Ndâ Jézù ta 'bí mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà

1 Ta 'bí o gbaànjé 'bí 'dakò tí mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdéyà, delè tí kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndú, ta ṛè wó a Nìkòdémò,

2 gii ya gí mì Jézù ta bèbìli gbí kóó, bìndi yí gii 'dè có ji yí máa, «Mbe ñibà i, ze ñò wò tí mbe ñibà i mbe gí 'do mì Mbíri ni gí. Tacó 'bí 'duù bà 'de wotí bà bàkà ndâ ña ndâ kpo-kpò i tí nó náa wò kù bàkà nó wálá, sè káa ñinó à má káa Mbíri ká tàkò 'duù tí nò.»

3 Káa Jézù gii 'visì có ji Nìkòdémò máa,
«Ye kù 'dè có ji wò ta yúco máa,
à má kpò gbí ndi bà jò 'duù lá,
'duù tí ñò bà dù tí bòò-gba mì Mbíri wálá.»

4 Káa Nìkòdémò gii 'vee Jézù máa, «Áá bà kpò gbí ndi bà jò kpo 'duù káká'i ée? Yí bà 'de kpokèjì bà dele ndi wó ya gí gbí yí nawu wó wàa à 'ví jò ndi wó tí dó 'viì 'do kòtí 'di?»

5 Káa Jézù gii 'visì có ji Nìkòdémò máa,
«Ye kù 'dè có ji wò ta yúco máa,
à káa ña 'duù ñinó náa à caka tí wó gí,
tí ña 'duù ñinó mbe 'di có mì Bèri-mi-Mbíri gí nó,
ká bà dù tí Bòò-gba mì Mbíri.

6 A ndâ bu 'duù ta nawu 'duù ká jò 'duù,
káa, a Bèri-mi-Mbíri ká je wotí bà dù tí 'duù mì Mbíri ji 'duù.

7 Njembí lo 'ví mù gítí có tí nó náa ye 'dè ji wò éno nó máa, à 'ví jò ndi lo tí ngú nó lá.

8 Tacó ndâ 'duù ñinó náa Bèri-mi-Mbíri je wotí bà 'vala go có mì Mbíri ji ndú gí nó,
go pípìri náa wò kù 'di káa wo bà pì yí,
káa wò bà ni bà cu 'bì lo gbúú-gbuu mítí 'bí to,

máa, <Nô! Pípiri kù pì 'do nô!> nò wálá.
Wó delè bà ni bà cu 'bì lo gbúú-gbuu mítí 'bí to,
máa, <Pípiri kù pì gítí nó!> nò wálá.»

⁹ Káa Nìkòdémò giì 'vee Jézù máa, «Gbí có mì lo nò máa yè?»

¹⁰ Káa Jézù giì 'visì có jì yí máa, «Wò tí gbolò mbe nìbà i mì ndá Ìzìriyéli delè nò ndá i tí nò ni lá?»

¹¹ Ye kù 'dè có jì wò ta yúco máa,

ze kù 'dè có ká gítí ndá i nìnó náa ze nò ndú ni gí nò.

Ze delè kù 'dè có ká gítí ndá i nìnó náa ze nò ndú ta ɾo ze gí nò.

Kpétí ká éno, ndá 'duù mì yo biya bà 'di ndá có tí nó náa ze 'dè jì yo gítí ndá i nìnó náa ze nò ta ɾo ze nó gí.

¹² Yo má biya bà 'di có tí nó náa ye 'dè jì yo gítí ndá i muu to tí nó nó gí,

yo bà ùnje gítí có nìnó náa ye bà 'dè jì yo gítí ndá i nìnó gbíri nó ta ɳa kpokèjì ngàyi?

¹³ 'Bí 'duù muu to tí nó gbaànjé jé mbe 'dò kò wó mí gbíri wálá;

à káa 'Viì-mì-'Dakò, tí mbe gí 'do gbíri.

¹⁴ Mbíri bà te 'Viì-mì-'Dakò gí yaà mí kùro ndá 'duù go bà te cè tí kpoo tí nó náa à du

'do tí liì nó mì Mòze gí yaà mí kùro ndá 'duù gbí kángáá nga ngoò,

¹⁵ tacó wàa ndá mbe ùnje gítí wó 'dáá gí 'ví 'de ta 'válá nìnó mbe cee lá nò.

¹⁶ Tacó Mbíri zè ndá 'duù muu to tí nó nìkì gé ma.

Tacó éno, yí giì je gbèe 'Viì mì wó jì ndú.

Mbíri je gbèe 'Viì mì wó jì ndá 'duù,

tacó wàa, ndá 'duù nìnó mbe ùnje gítí wó nó 'ví gíri'o lá.

Ndú delè 'ví 'de ta 'válá nìnó mbe cee lá nò.

¹⁷ Mbíri tuu 'Viì mì wó gí muu to tí nó me tacó bà waa có mítí ndá 'duù lá.

Yí tuu yí a i tacó bà 'vala ndá 'duù.

¹⁸ Mbíri bà waa có mítí ndá 'duù nìnó mbe ùnje gítí 'Viì-mì-'Dakò gí nó wálá.

Káa 'duù nìnó mbe biya bà ùnje gítí gbèe 'Viì-mì-Mbíri ta 'bí 'viì go yí mì Bu wó wálá nó gí nó 'va tí to sàà gí.

¹⁹ Mbíri bà waa có mítí ndá mbe ngbútù ta nderè éno máa,

ngba'o gí gí muu to tí nó gí,

káa à giì nìkì tí ndá 'duù a bà kpoko tí ndú ta ndi gbí 'dí'di'o.

Ndú biya bà dù gbí ngba'o gí,

tacó ndú ta o 'dáá gí kù bàkà káa ndá vò i.

²⁰ À dú káa yúco máa,

ndá mbe bàkà vò i 'dáá gí kù sogo ngba'o,

tacó à tí ndú a gúku, máa,

ndá 'duù bà nò ɳa ndá vò i tí nó náa ndá yì kù bàkà nò.

²¹ Káa a ndá mbe 'vala ta yúco ká kù co gí gbí ngba'o,

tacó wàa, ndá 'duù 'ví nò ta ndá i tí nó náa ndá yì bàkà ta ɾè mì Mbíri nó ngbárángà'i.»

Ndá Jézù ta Jòvànì tí mbe caka tí ndá 'duù

²² Ta o tí nò ndá Jézù ta ndá mbe tala có mì wó giì 'bità bà nò ta ndi gbí ndá to á sè 'do gbí ndá gbata gbí to Jùdéyà. Ndú dù gbí ndá nó tí nò ta làmbu kòndi o, kù caka tí ndá 'duù.

²³ Jòvànì tí mbe caka tí ndá 'duù nìndi wó ta gbèe o tí nò kù dù tí 'bí bàndò ta ngo gèjèè kuu tí, náa à kù nì mítí a Àyìnónì, á dè ta gbata Sàlímì, kù caka tí ndá 'duù delè,

²⁴ á kùro bà zèè yí tí Jòvànì tí mbe caka tí ndá 'duù mí gbí zàa.

²⁵ Ta 'bí o gbaànjé, ndâ 'bí mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gii tò kponje ta 'bí Jùdèyà gítí có bà bàkà i tí ngbàrángà i.

²⁶ Bìndi ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gii ya gí mì wó, bìndi ndú gii 'dè có ji yí máa, «Mbe nìbà i, ze 'di có éno máa, 'dakò tí nó táánò náa yo ta yí ngéé tito Jòròdàniyà nó, 'dakò tí nó náa wò táánò túbà tí wó ji ndâ 'duù máa, yí a 'Viì-rómbo-mì-Mbíri nó, kpónó kú caka tí ndâ 'duù, káa ndâ 'duù 'dáá gí kú kaa ya gí mì wó.»

²⁷ Káa Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gii 'visì có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «À má me Mbíri ká wu i ji 'duù lá, yí gí bà dù tí mbe i tí nó wálá.

²⁸ Yo 'di có tí nó náa ye táánò 'dè ji yo éno máa, <Ye me Bìndi-Mbíri lá, ye a 'duù tí nó náa à tuu yí túú-tuu gí kùro wó> nó ta tù yo gí.

²⁹ Ngú nìi ta o 'dáá gí ká ta ẹ̀ ngú 'dakò mì wó mbe kú kò yí nò.

Kpétí ká éno,

tàkòcò kómbe 'dakò tí nó mbe kú kò ngú nìi nó ta o 'dáá gí ká pétékè'i gítí bà 'di kòcò ndâ kómbe wó kú 'dè nje ta ngú nìi mì wó ta líkí'o tí ndú.

Na líkí'o tí nó kpónó kuu tí ye.

Tàkòcò ye kpónó peteke ngé tè gí.

³⁰ Wotí mì wó má kú ya gí yaà, wotí mì ye kú dele gí to.

³¹ 'Duù tí nó mbe gí 'do yaà nó me gbolò ndii ndâ 'duù 'dáá gí.

Káa 'duù nìno náa à jò yí mí muu to tí nó nó a 'duù mì to tí nò.

Yí delè kú 'dè có ká gítí ndâ i muu tó tí nò.

³² Bìndi 'duù tí nó mbe gí 'do gbíri nó

kú 'dè có ká gítí ndâ i nìno náa yí nò ndú gbíri nò.

Yí delè kú 'dè káa ndâ có nìno náa yí 'di 'do gbíri nò.

Ndâ 'duù kpétí má ùnje gítí có mì wó lá,

³³ 'duù nìno mbe ùnje gítí có mì wó gí nó ùnje gí máa, ndâ có mì Mbíri a yúco.

³⁴ Tacó 'duù tí nó náa Mbíri tuu yí nó kú 'dè a ndâ có mì Mbíri.

Tacó Mbíri je Bèri mì wó tí Mbíri ji 'duù tí nó náa yí tuu yí nó tókà'i.

³⁵ Bu 'Viì zè 'Viì nìkì ma.

Yí gii kaa ndâ i 'dáá mí 'bì 'Viì gí.

³⁶ 'Duù mbe 'di có mì 'Viì gí

bà 'de 'válá nìno mbe cee lá nò.

Káa, 'duù nìno mbe biya bà 'di có mì 'Viì gí nó

jé gí bà 'de 'válá nìno mbe cee lá nó wálá,

tacó yí kú 'vala gbí kpo-tàkòcò mì Mbíri.»

4

Ndâ Jézù 'de tí ndú ta 'bí nù Sàmàriyà muu gùu ngo

¹ Jézù gii 'di gí máa, ndâ mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà nò ni gí máa, muu ndâ mbe tala có mì yí me mbè ndii muu ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gí, káa yí delè kpòò kú caka tí ndâ ngú 'bí,

² à má ta bà 'dè ta yúco, Jézù táánò caka tí ndâ 'duù lá, a ndâ mbe tala có mì wó ka kú caka tí ndâ 'duù.

³ Yí nje nó ta ndâ mbe tala có mì wó 'do Jùdèyà tacó bà ya gí Gàliléyà,

⁴ có tí kpokèjì tí nó mbe có gbí to Sàmàriyà nò.

⁵ Ndú mâ giì yee gbí nǝí tí nó náa Jàkóbè dígísèé je tí mbèlè jì 'viì mì wó Jùzépè, á dè ta gbata Sàkàrà gbí to Sàmàriyà nó,

⁶ Jézù giì kǝ tí wó to ta sé nó á muu 'bí guù ngo, náa à kù nǝ mí tí a Guù ngo mì Jàkóbè, á gbí nǝí tí nò, si ři dè gítí bà gi gbúru.

⁷⁻⁸ Jézù mâ giì zeke'o, yí giì nò 'bí nǝí tí jù Sàmàriyà mbe gi tacó bà ja ngo, si ndá mbe tala có mì Jézù kaa 'dáá ya gí bà sì i-zó-zò gbí gbata gí. Bìndi Jézù giì yù ngo 'do tí nǝí tí nò, máa, «Cu 'bí ngo mì lo nò je, wàa ye 'ví nǝ gi.»

⁹ Káa nǝí tí nò giì 'vee Jézù máa, «Ŋinò a wò tí Jùdèyà ká kù yù ngo 'do tí ye tí jù Sàmàriyà?» Nǝí tí nò 'vee řa 'vé tí nò mí tí Jézù tacó ndá Jùdèyà gbí ndá o tí nò si ndá 'duù Sàmàriyà tí i ngé gí lá.

¹⁰ Káa Jézù giì 'visì có jì nǝí tí nò máa,
«Wò kùtáá má nò i-nambeé tí nó náa Mbíři kù je jì ndá 'duù tí nó ní-ni,
wò delè kùtáá má nò 'duù tí nó mbe kù yù ngo nǝjù-nǝjù 'do tí lo nó ní-ni,
a wò kùtáá ká bà yù ngo 'do tí wó,
bìndi yí kùtáá bà je ngo tí nó mbe kù 'vala ndá 'duù nó jì wò gí.»

¹¹ Nǝí tí nò bà-i-nò giì 'visì có jì Jézù máa, «I bà ja ngo mì lo wálá, kpo 'duù, káa tà guu ngo tí nó me 'dú ngé. Wò bà 'de ngo tí nó mbe kù 'vala ndá 'duù náa wò bà je jì ye nò 'do kò tí 'di?

¹² Gbí řa có mì lo nò máa, wò a gbolò 'duù ndii gu ze tí nó tí Jàkóbè nó gí? Jàkóbè tí nó táánò tí mbe duu guù ngo tí nó náa ndú ta ndá 'viì mì wó, ta ndá i-kó-ko mì ndú, nǝjù kpòò, bìndi ndú giì jee jì ze nò?»

¹³ Káa Jézù giì 'visì có jì nǝí tí nò máa,
«'Duù má nǝjù ngo 'do gbí guù ngo tí nó,
go ngo bà bàkà yí káká'i gí.

¹⁴ Káa go ngo bà bàkà 'duù mbe nǝjù ngo gbí 'bí ye káká'i wálá.
Ngo tí nò bà dù gbí yí wó go ngo mbe kù 'va gbí pù co gbí ndoò.
Ngo tí nò bà 'vala yí dúú bà ya tí.»

¹⁵ Nǝí tí nò mâ giì 'di có tí nò náa Jézù 'dè jì yí nò, yí giì 'visì có jì Jézù máa, «Cu 'bí řa ngo tí nò náa wò kù 'dè có gítí nò jì ye, tacó wàa go ngo 'ví bàkà ye káká'i lá. Delè tacó wàa, ye 'ví gí gí bà ja guù ngo tí nó káká'i lá, bu ye.»

¹⁶ Káa Jézù giì 'visì có jì nǝí tí nò máa, «Ya gí bà tè'é tí 'dakò mì lo, wàa yo 'ví gí ta yí gí bà-i-nò.»

¹⁷ Káa nǝí tí nò giì 'visì có jì Jézù máa, «'Dakò mì ye wálá.»

Jézù bà-i-nò giì 'visì có jì yí máa, «Wò 'dè a yú có máa, 'dakò mì lo wálá.

¹⁸ Tacó wò táánò kò ndá 'dakò vò, káa 'dakò tí nó kpónó náa yo kuu 'bá ta yí nó me 'dóó 'dakò mì lo lá. Có mì lo me 'vére lá.»

¹⁹ Nǝí tí nò mâ giì 'di có tí nò náa Jézù 'dè jì yí nò, yí giì 'visì có jì yí máa, «Ye kpónó nò nǝ gí máa, wò a mbe 'dòkò có mì Mbíři, bu ye.

²⁰ Káa ndá ká gù ze tí ndá Sàmàriyà dígísèé kù bàkà i-Mbíři mí pí gú tí nó mì ze nò. Káa yo tí ndá Jùdèyà máa, gbèè bàndò bà bàkà i-Mbíři 'ví dù ká gbí gbata Jèrùzàlémè cuki. Yú có bàndò kpónó 'ví dù a nǝndi ndá 'di?»

²¹ Jézù bà-i-nò giì 'visì có jì nǝí tí nò máa,

«Ũnje gítí có tí nó náa ye kù 'dè jì wò nò, nǝí.

'Bí o wúnò ká kèjì náa yo bà bàkà i jì Bu ye mí pí gú mì yo nó wálá;
yo delè bà bàkà i mí Jèrùzàlémè wálá.

²² Yo tí ndá 'duù Sàmàriyà nò Mbíři tí nó náa yo kù bàkà i jì yí nó nǝ lá.

Káa ze tí ndá Jùdèyà nò Mbíři tí nó náa ze kù bàkà i jì yí nó nǝ gí.

Tacó 'duù tí nó tí mbe 'vala ndá 'duù nó gí a i 'do mì ze tí ndá Jùdèyà.

²³ Káa o tí nò ká kèjì, à má ta bà 'dè ta yú có, o tí nò gí sàà gí,

náa ndá cèe mbe bàkà i-Mbíři bà giì bàkà i jì Bu ye ta njembí ndú,

ndú delè bà bàkà i ji yí ta yúcó.

Tacó ñìnò a ña ndâ 'duù tí nó náa Mbířì tí Bu ye kú dù ta go ndú máa ndú 'ví dù tí ndâ mbe bàkà i ji yì nò.

²⁴ Mbířì a Bèřì;

à má éno, ndâ mbe bàkà i-Mbířì 'ví bàkà ta wotí mì Bèřì mì wó tí Mbířì, ndú delè 'ví bàkà ta yúcó.»

²⁵ Káa niì tí nó gii 'visì có ji Jézù máa, «Ye ñò ni gî máa, Màsíyà (gbí máa, Bìndi-Mbířì) kpónó kèjì, yí má gî gî, yí bà 'dè gbí ndâ có 'dáá gî ji ndâ 'duù.»

²⁶ Káa Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji niì tí nó máa, «Ye tí mbe kú 'dè có ta wò nó a 'duù tí nó, tí Bìndi-Mbířì nò.»

²⁷ 'Do bà-i-nò ndâ mbe tala có mì Jézù gii dele ndi ndú 'do bà sì i-zó-zò gî. Ndú má gii 'de ndâ Jézù kú 'dè nje ta niì tí nó, nje ndú 'dáá gî gii 'dèè gî. Káa gbèè 'bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe 'vee Jézù máa, «Yo kú 'dè a cèè nje ye ta jú Sàmářiyyà tí nó?» nò wálá.

²⁸ Niì tí nó má gii ñò ndâ mbe tala có mì Jézù gî gî, yí gii goonó mbálá-mbala ya gí gbí gbata, si kàrà ngo mì wó mí muu guù ngo, bìndi yí gii ma ndâ 'duù máa,

²⁹ «Yo gî gí bà ñò ña 'bí 'dakò tí nó gí! Yí yù gbí ndâ i tí nó náa ye bàkà gbí bà 'vala ye nó 'dáá gî gí sè gî. À 'ví dù nó a 'dakò tí nó tí Bìndi-Mbířì nó?»

³⁰ Káa ndâ 'duù gbí gbata má gii 'di ndâ có tí nó náa niì tí nó 'vanda ji ndú nó, ndú gii kaa ya gí mì Jézù.

³¹ Káa si niì tí nó kú ya gí bà kili ndâ 'duù gbí gbata tacó bà ya gí mì Jézù nó, ndâ mbe tala có mì Jézù kú yòòngò yí gítí i-zó-zò, máa, «Zò 'bí làmbu i, wàa wò 'ví ñjù ta ngo, mbe ñbà i.»

³² Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «I-zó-zò mì ye kuu bà ọ ye, káa yo ñò ni lá.»

³³ Ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «À 'ví dù a 'bí 'duù ká 'ví gí ta i-zó-zò ji yí?»

³⁴ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «I-zó-zò mì ye a bà bàkà go có mì 'duù tí nó mbe tuu ye nò. I-zó-zò mì ye a bà cee nètè mì wó.

³⁵ À tà káa yo ká kú 'dè có éno máa, ndâ 'duù kú kili i 'do gbí ñjì á bìndi pì nà'ò bìndi bà yee ñjì ña mí gbí guù le? Yo zeke'o gbí ñjì lèè éno gí.

Ndâ i gbí ñjì yù sàà gí.

Ndú kú ù káa ndi o bà kili ndú.

³⁶ À kpónó kú ko mboo nètè mì mbe kú kili i 'do gbí ñjì ji yí.

Yí kú kili i tacó 'vala ñìnó mbe cee lá nò.

Tàkòcò ndâ mbe kili i 'do gbí ñjì ta mbe ñjì só bà peteke ká peteke.

³⁷ Tacó có tí nó máa, «À ọ ñjì a 'bí 'duù,

káa à gii kili i 'do gbí ñjì a 'bí 'duù nó» a yúcó.

³⁸ Ye bà tuu yo máa, yo ya gí bà kili i 'do gbí ñjì.

Áá táánò me yo ká ọ ñjì tí nó lá.

A ndâ 'bí 'duù tende ká mbu gítí .

Káa a yo ká bà gii là bàà gbí wu'o mì ndú.»

³⁹ Mbè ndâ 'duù Sàmářiyyà tí nó mbe kaa gí gí mì Jézù 'do gbí gbata tí nó náa niì tí nó kú 'vala gbí nò gii ùnje gítí Jézù ta njembí ndú 'do gbí có tí nó náa niì tí nó 'dè ji ndú ta ọ Jézù máa, «Yí 'dè gbí ndâ i tí nó 'dáá náa ye bàkà gbí bà 'vala ye nó ji ye gí,» nò.

⁴⁰ Tacó éno, ndú má gii yee mì Jézù, ndú gii 'deke tí ndú ji yí, máa, yí dù á mì ndâ yì ta ndú gàà má kózò gí, wàa yí 'ví gii ndii . Bìndi Jézù gii ùnje gítí bà bàkà sili sósò'ò mí mì ndú.

⁴¹ Ndâ mbe 'di ndâ có mì wó gbí ndâ sili tí nò sósò'ô náa yí bàkà mí mì ndú nò me mbè gii ùnje gítí wó ta njembí ndú.

⁴² Ndâ 'duù tí nò mbe ùnje gítí Jézù nò gii 'dè có ji nájú ndú tí nó mbe ya gí bà ma có tí Jézù ji ndú nó máa, «Ze kpónó ùnje gítí wó ta njembí ze dú, me ká gí tàkò có mì lo náa wò 'dè ji ze nó cuki lá. Ze ùnje gítí wó tacó ze 'di ndâ có 'do gbí nje wó ta tù ze gí. Ze delè gii ò ni gí máa, yí dú a mbe 'vala ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí.»

Jézù 'vala 'vii mì 'bí gbolò 'duù

⁴³ Jézù mâ gii sù ndâ sili tí nó sósò'ô nó gí, yí gii 'bì ndi nó kù ya gí Gáliléyà.

⁴⁴ Yí 'dè ta nje wó sàà gí máa, «À te duù mítí mbe 'dòkò có mì Mbírì lá ká 'dóó 'bá mì ndú.»

⁴⁵ Káa, ndú mâ gii yee ta ndâ mbe tala có mì wó á 'dóó 'bá mì ndú Gáliléyà, ndú gii 'de ndâ i tende. Ndâ 'duù ká gii te wíri mítí wó ta banga tí. Tacó ndú ò ò ò ndâ i tí nó náa yí bàkà á Jèrùzàlémè si ndú ká ta o gbolò o nó gí.

⁴⁶ Gbí ndâ sili tí nó náa Jézù kuu tí gbí to Gáliléyà nò, yí gii co wíri ya gí gbí gbata Kánà, tí gbata tí nó náa yí 'visì ngo tí pe gbí ta o bà kò ni nò. 'Bí gbolò 'duù ta 'vii mì wó ta nò'ò tí wó gbí gbata Kàpàrànáwùmù, á tí nó gbèè rì 'do Kánà,

⁴⁷ mâ gii 'di có éno máa, Jézù kuu gbí gbata Kánà, yí gii njè nó ya gí mì Jézù, bìndi yí gii 'deke tí wó ji yí máa, yí ya gí bà 'vala 'vii mì yí 'do gbí ku, tacó sè mì 'vii tí nó káa njembí wó.

⁴⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji 'dakò tí nó máa, «'Bí 'duù jé mbe ùnje gítí ye gbí òkò tí yo wálá; yo kù gí gí mì ye ká tacó wàa ye 'ví bàkà ndâ kpo-kpò seṛè ji yo.»

⁴⁹ Káa gbolò 'duù tí nó gii 'deke tí wó ji Jézù máa, «Ngo've tí lo a kùro bà ki njembí 'vii mì ye, kpo 'duù.»

⁵⁰ Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji yí máa, «Ya gí 'bá; 'vii mì lo bà 'vala gí.»

⁵¹ Gbolò 'duù tí nó bà-i-nò gii ùnje gítí có mì Jézù gí. Bìndi yí gii njè nó kù ya gí 'bá. Mâ gii zeke'o, yí gii 'de ndâ 'bí bòò mì wó kpokèjì kù ya gí tàkò wó ta banga ngú có ji yí máa, 'vii mì wó 'vala gí.

⁵² Gbolò 'duù tí nó mâ gii 'vee ndâ bòò mì wó nó máa, «Gbí dii 'vii tí nó 'bità bà nìkì ta o ngàyi?»

Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «Mboṛo tí nó 'bità bà cee 'do tí wó yáánó si rì mò tí ká njí'dí éno.»

⁵³ Gbolò 'duù tí nó gii ò ngé ni gí máa, ndâ 'duù tí nó nì ji yí nò gbúú-gbuu a o tí nó náa Jézù 'dè ta có ji yí máa, «'Vii mì lo bà 'vala gí,» nò. Tacó éno, ndú ta ndâ 'duù 'bá mì wó 'dáá gí gii 'bità bà ùnje gítí Jézù.

⁵⁴ Nìno a bà só bà bàkà seṛè mì Jézù mí Gáliléyà. Yí delè bàkà seṛè tí nó ká bìndi bà gí yí 'do Jùdéyà.

5

Jézù 'vala 'bí mbe nò'ò á Jèrùzàlémè

¹ Jézù gii njè nó 'do Gáliléyà ya gí bà 'bí gbolò o gbí tàkì mì ndâ Jùdéyà á Jèrùzàlémè.

² À kuu tí a 'bí dùgùù to ta ngo kuu gèjèè gbí, á seè 'bí njejèjì ndùgù bà rì gí gbí gbata Jèrùzàlémè náa à kù nì mítí a Njejèjì-mì-ndâ-rómbo. Rè dùgùù to tí nó gbí có mì ndâ Jùdéyà a Bètizàtà.

³ À tò ndâ ndùúrù vô mí rẹgbà dùgùù to tí nó tacó tí ndâ 'duù nìno náa ku ki'viki ndú mí to gí nò, go ndâ mbe sú rò, ta ndâ mbe ku kò, ta ndâ 'duù nìno mbe gbege've mí to gí nò. Ndâ mbe ò'bù ta ndâ mbe ósú gii kili kpìrì'vii ta tà ndâ ndùúrù tí nó kù ù bà gbàngà ngo tí nó,

⁴ tacó 'bí ña o kuu tí náa basìlì m̀ Mbírì má dù g̀, yí kù g̀ jí tà ngo tí nò kù gbàngà ngo. Káa kpédélé mbe nò'o ñinó mbe ya jí tà ngo tí nò á b̀ndi bà gbàngà ngo m̀ basìlì tí nó kù co jí sè 'do tà ngo kà tí cèe 'duù ta sé'i tí wó káká'i wálá.

⁵ Jézù má g̀i ya jí r̀ègbà ngo tí nò, yí g̀i ñò 'bí 'dakò ta nò'o tí wó kuu tísi. 'Dakò tí nò dù tísi ta ndoò dè gítí zì'duù-só.

⁶ Jézù má g̀i zeke 'dakò tí nò, yí g̀i ñò ká ngé ni g̀i máa, 'dakò tí nò dù gbí ña yé tí nò ta k̀ndi o. Jézù bà-i-nò g̀i 'vee yí máa, «À tí lo a go bà dù gbí d̀i lo ñikì maa káká'i?»

⁷ Káa 'dakò tí nò g̀i 'visì có jì Jézù máa, «'Duù mbe te ye ya tí jí tà ngo gálà si ngo kù gbàngà tí wálá, Bu ye. Káa ye má ja tí ye kpòò, ye má bà yee kà, ndá mbe nambee te 'duù m̀ ndú ya tí jí tà ngo sàà k̀ro ye g̀i.»

⁸ Jézù bà-i-nò g̀i 'visì có jì yí máa, «A jí yaà, wò 'ví te kpâ-sili m̀ lo, wàa wò 'ví nò nó!»

⁹ Má g̀i zeke'o, gbí d̀i 'dakò tí nò g̀i da mbó'vóó g̀i. Yí g̀i paṛa kpâ-sili m̀ wó, b̀ndi yí g̀i 'bità bà nò nó go có tí nò náa Jézù 'dè jì yí nò.

Jézù 'vala 'dakò tí nò ta ṛi bà wotí gbí tàk̀i m̀ ndá Jùdèyà.

¹⁰ Tacó éno, ndá kpo 'duù m̀ ndá Jùdèyà g̀i 'dè có jì 'dakò tí nò náa Jézù 'vala yí nò máa, «À wúnó a ṛi bà wotí gbí tàk̀i m̀ ndoo tí ndá Jùdèyà. À má éno, wò kpónó kù gbètèkè nò a tàk̀i m̀ ndoo ta nèté bà te kpâ-sili m̀ lo nò.»

¹¹ Káa 'dakò tí nò g̀i 'visì có jì ndá kpo 'duù m̀ ndá Jùdèyà tí nò máa, «À 'dakò tí nó mbe 'vala ye 'do gbí nò'o nó ká 'dè có jì ye máa, ye te kpâ-sili m̀ ye, wàa ye 'ví ǹjè nó.»

¹² Ndá kpo 'duù m̀ ndá Jùdèyà bà-i-nò g̀i 'vee yí máa, «À 'dakò 'di ká 'dè có jì wò máa, wò te kpâ-sili m̀ lo, wàa wò 'ví ǹjè nó?»

¹³ 'Dakò tí nò bà-i-nò g̀i bàkà bà t̀bà tí Jézù jì ndá kpo 'duù m̀ ndá Jùdèyà tí nó mbe 'vee yí nò. Káa à g̀i kpò yí g̀i, tacó yí ñò Jézù ni lá, káa Jézù ñonòkò tí wó mí gbí òkò tí ndá mbè 'duù tí nó mbe yè to g̀i nó g̀i.

¹⁴ Má g̀i zeke'o gàa éno, Jézù g̀i 'de 'dakò tí nò gbí ndùgù 'bá-Mbírì. Jézù má g̀i ñò 'dakò tí nò, yí g̀i 'dè có jì yí máa, «'Dò ká g̀i, gbí d̀i lo kpónó g̀i ñikì maa káká'i g̀i. À má éno, wò 'ví bàkà wò i káká'i lá, má wálá, 'bí gbolò i mbe ndii nò'o tí nò táánò mbe bàkà wò nò bà 'de wò.»

¹⁵ 'Dakò tí nò bà-i-nò g̀i dele ndi wó ya jí bà 'dè có jì ndá kpo 'duù m̀ ndá Jùdèyà tí nó mbe 'vee yí gítí r̀è mbe je yí jí gítí nèté bà paṛaka kpâ-sili ta ṛi bà wotí gbí tàk̀i m̀ ndá Jùdèyà nó, máa, «Rè 'dakò tí nò mbe 'vala ye nò a Jézù.»

¹⁶ Ndá kpo 'duù m̀ ndá Jùdèyà má g̀i 'di có éno máa, a Jézù ká 'dè có jì 'dakò tí nò máa, yí te kpâ-sili ta ṛi bà wotí gbí tàk̀i m̀ ndá Jùdèyà nò, ndú g̀i 'bità bà bàkà gbínje ta yí, tacó yí bàkà ndá i tí nò ta ṛi bà wotí gbí tàk̀i m̀ ndá Jùdèyà.

¹⁷ Jézù má g̀i 'di có tí nò náa ndá kpo 'duù m̀ ndá Jùdèyà 'dè gítí wó máa, yí kù gbètèkè tàk̀i m̀ ndá Jùdèyà nò, yí g̀i 'visì có jì ndú máa, «Bu ye kpónó go có tí nó náa ye kù 'dè jì yo nó kù bàkà nèté, à má éno, ye delè kù bàkà nèté go i m̀ wó nò.»

¹⁸ Có tí nò náa Jézù 'visì jí tàkò có m̀ ndá kpo 'duù m̀ ndá Jùdèyà nò g̀i m̀lìsé tí ndú go sé kà wu. B̀ndi ndongbú có m̀ ndú náa ndú g̀i koṛo gítí wó a ñinó máa, ndá yí má zì yí lá, ndá yí káká'i bà zì 'bí 'duù wálá. Ndú koṛo ña có tí nò me ká tacó náa Jézù gbètèkè ṛi bà wotí gbí tàk̀i m̀ ndá Jùdèyà g̀i nò lá; tàkòcò ndú kpòlo ngé ma a i gítí có bà 'vii tí Jézù ta Mbírì éno máa, Mbírì a 'dóó Bu yí.

Jézù 'dè có gítí wotí m̀ wó

¹⁹ Káa Jézù g̀i 'visì có jì ndú jí tàkò bà waaka có m̀ ndú nò máa, «Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa,

'Vii kù bàkà i me ta muu wó lá;

yí kù bàkà káa i ònó náa yí ò Bu wó kù bàkà nó cuki.

²⁰ Tacó Bu 'Viì zè 'Viì mì wó nìkì ma,

tacó ènò, yí gii tùbà ndâ i ònó 'dáá gî náa yí kù bàkà nó ji 'Viì mì wó.

Bu 'Viì bà gii tùbà bà bàkà ndâ 'bí nèté mbe ndii ndâ ònó gî ji 'Viì mì wó.

Yí bà gii tùbà bà bàkà ndâ i ònó náa bà 'dè có gítí ndú bà kpo nje yo gî nó ji 'Viì mì wó.

²¹ Bu 'Viì a mbe kù je woò ji ndâ ku;

à má ènò, 'Viì delè kù je woò ji ndâ 'duù ònó mbe nìkì tí wó nó go i mì Bu wó.

²² Bu 'Viì me mbe waa có mítí 'duù lá,

tacó yí je wotí bà waa có mítí ndâ 'duù 'dáá gî ji 'Viì mì wó gî,

²³ tacó wàa, ndâ 'duù 'ví te ta duù mítí 'Viì mì wó,
á go ònó náa ndú kù te ta duù mítí wó tí Bu 'Viì nô.

'Duù mbe biya bà te duù mítí 'Viì gî,

yí biya nò a bà te duù mítí Bu 'Viì tí mbe tuu 'Viì gî.

²⁴ Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa, 'duù mbe 'di có mì ye,

wàa yí 'ví ùnje gítí mbe tuu ye, bà 'vala ká dúú bà ya tí .

Gbì nderè bà 'viiki gbì nje wó bìndi ku mì wó bà dù wálá.

Yí bà ya ká ngé ndírí gí gbì 'válá ònó mbe cee lá nó bìndi ku mì wó.

²⁵ Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa, o tí nò ká kèjì,

à má ta bà 'dè ta yúcó, à kpónó nó a o tí nò,

náa ndâ ku bà gii 'di kòcò 'Viì mì Mbírì,

bìndi ndâ mbe 'di kòcò wó 'dáá gî bà 'vala gî.

²⁶ Tacó Bu 'Viì, tí rèngbó 'válá,

bàkà 'Viì mì wó tí rèngbó 'válá gî.

²⁷ Yí delè gii je wotí bà waa có ji yí ndii ndâ 'bí mbe waa có muu to tí nó 'dáá gî,

sé náa yí a 'Viì-mi-'Dakò nò.

²⁸ Nje yo 'ví 'dèè gítí có tí nò lá,

tacó o tí nò ká kèjì náa ndâ ku gbì guù bà gii 'di gbì kòcò wó,

²⁹ bìndi ndâ ku ònó mbe bàkà tó i táánò si ndú kù 'vala muu to tí nó nó bà gii
'vala ndi ndú 'do gbì muu'dú ndú,

gí gbì 'válá ònó mbe cee lá nô;

bìndi ndâ ku ònó táánò mbe bàkà tó i si ndú kù 'vala muu to tí nó lá nó bà 'vala dó
gbì muu'dú ndú gí bà ònó vò i mì ndú.

³⁰ Ye bàkà i ta muu ye lá.

Ye kù waa có ká go ònó náa à 'dè ji ye gî.

Ye delè kù waa có ká jáá,

tacó à gbì muu ye me có bà bàkà go 'dóó có mì ye lá.

À gbì muu ye a có bà bàkà go có mì 'duù tí nó mbe tuu ye nô.

³¹ Ye táánò má kù koṛo có a i gítí miṛi ye,

máa, ye éno, wàa ye éno, wàa ye éno,

mbe ùnje gítí ndâ có mì ye máa,

ye kù 'dè a yúcó nò, bà dù wálá.

³² Káa ye ònó ni gî máa,

'bí 'duù tí mbe 'dè yúcó mbe kù 'dè có muu ye kuu tí .

³³ Yo táánò tuu ndâ 'duù mì yo ji Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù,

bìndi yí gii 'dè yúcó muu ye ji ndú gí tí ji yo gî.

³⁴ Ye 'dè có tí nò ji yo tacó bà 'vala yo.

Ye 'dè ji yo me tacó máa,

ye kù tee njembí ye kpolo ma a i mítí 'bí 'duù muu to tí nó máa yí 'ví 'dè có muu ye nò lá.

³⁵ Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù táánò a wu mbe kù zì á nje kùpò.

Tàkòcò yo delè táánò peteke ta líkí'ò bà dù gbí ngba wó tè gí.

³⁶ Káa 'dóó có mì ye náa ye bà 'dè gítí mīrì ye mbe ndii yúcó mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù náa yí 'dè gítí ye nò kuu tí .

Có mì ye nò a ndâ nèté tí nó náa Bu ye tuu ta ye, máa, ye bàkà nò.

À delè a ndâ nèté tí nó ká kù tubà éno máa, a Bu ye ká tuu ye.

³⁷ 'Bí mbe 'dè có muu ye á bìndi ndâ nèté mì ye a Bu ye tí nó mbe tuu ye nò.

Yo jé 'di kòcò wó ta tù yo lá.

Yo delè jé nò yí ta ɾo yo lá.

³⁸ Có mì wó delè dù gbí njembí yo lá,

tacó yo ùnje gítí 'duù tí nó náa a yí ká tuu yí nó lá.

³⁹ Yo kù jè ta bà 'di gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbírì,

tacó yo koɾo có máa,

à gbí wáràgà mì Mbírì a ndâ có mbe kù je 'válá ñinó mbe cee lá nó ji yo.

Káa à gbí wáràgà tí nó mì Mbírì nò a ndâ có gítí ye.

⁴⁰ Káa, ta ndâ ña ñinò 'dáá gí, yo biya bà gí gí mì ye, tacó bà 'de 'válá ñinó mbe cee lá nó gí.

⁴¹ Ye kù 'dè có tí nó ji yo me tacó máa, ye kù pà a bà ùlù ye mì ndâ 'duù nò lá.

⁴² Káa ye nò yo ni ngbáràngà'i gí.

Ye nò ni gí máa, yo zè Mbírì nìkì gbaànjé lá.

⁴³ A Bu ye ká tuu ye ji yo,

káa yo gii bè ye gí.

Káa 'bí 'duù kpónó má gí ta 'dóó nó wīrì mì wó gí mì yo, yo bà te wīrì mítí wó gí.

⁴⁴ Gbèe 'bí có gítí bà pà kpokèjì gítí bà ùlù yo mì Mbírì gbí muu yo gbaànjé wálá.

À kpolo mì yo cuki káa có gítí bà ùlù tí yo gbí òkò tí yo.

À má éno, a ña yè muu to tí nó ká bà si yo 'ví ùnje ta njembí yo gbaànjé gítí ye?

⁴⁵ Yo kpónó kù koɾo có máa,

a ye ká bà kpì ngbàngà tí yo ji Bu ye,

káa, à me éno lá.

A Mòze, tí 'duù tí nó náa yo kù tee njembí yo kpolo ma á mítí wó nó, ká bà kpì ngbàngà tí yo.

⁴⁶ Yo táánò má ùnje gítí Mòze ta njembí yo dú,

yo kùtàá bà ùnje gítí ye ta njembí yo gbaànjé gí,

tacó Mòze táánò kù cu có gítí ye mì gbí wáràgà mì wó.

⁴⁷ Káa yo má biya bà ùnje gítí ndâ có tí nó náa Mòze táánò cu mì gbí wáràgà nó gí, a ña yè ká bà si yo 'ví ùnje gítí ndâ có tí nó náa ye kù 'dè ji yo nó?»

6

Jézù je i-zó-zò ji ndâ 'duù álifì vò

¹ Ta 'bí o gbaànjé bìndi bà dele ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó 'do Jùdéyà gí Gàliléyà, ndú gii di ngo gí tìto kàpá Gàliléyà, náa à kù nì mítí a kàpá Tìbériyà delè.

² Ndâ 'duù me mbè bà-i-nò gii kaa ya gí tàkò ndú, tacó ndú ño ña ndâ serè bà 'vala ndâ mbe nò'o tí nó náa Jézù bàkà ta ndi to nó gí.

³ Jézù bà-i-nò gii kaa ndâ mbe tala có mì wó, bìndi ndú gii ya gí bà ki tí ndú to á pí gú.

⁴ Ndú ya ta nó tí nò si o bà bàkà tàkù bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri dooko gî.

⁵ Jézù mâ gii 'va ɾo wó 'do pí gú kà gí tàgbà gú, yí gii nò ndâ 'duù mósú-mosu-mòsù á kèjì gí tàkò ndú ta ndâ mbe tala có mì wó pí gú kà. Jézù bà-i-nò gii 'vee 'bí mbe tala có mì wó ta ɾè wó a Filípò máa, «Ndoo wúnó bà sì i-zó-zò 'do kòtí 'di tacó bà je ji ndâ ɲa ndâ 'duù tí zó kèjì zó?»

⁶ Jézù 'vee 'vé tí nò ká tacó bà 'di có 'do gbí yì Filípò, tacó yí tí Jézù nò i bà bàkà ji ndâ 'duù tí nò ni sàà gî.

⁷ Káa Filípò gii 'visì có ji Jézù máa, «Ndoo kpèti má 'dè có máa, ndoo pà ji ndú káa làmbu i tacó bà ɲù ta ngo, gbí go éno máa, ndoo bà sì i-zó-zò ta i me gbolò, ndâ-'bí-lá go ɲi fádà 200.»

⁸ 'Bí mbe tala có mì Jézù ta ɾè wó a Àndèréyà, tí ná'vindi Simónè Piyétòrò, gii 'visì có ji Jézù gí tàkò có tí nò náa ndú kù 'dè ta Filípò nò, máa,

⁹ «Ye kùtáà nò ndâ 'bí cèe kù kò tí nó mì ndoo nó vô, ta ndâ ɲi sè sósò'ò, á mì 'bí 'viì-'dakò, káa, ye nò ni gî máa, à nò me i gítí ɲa mbè tí nò á kèjì nò lá.»

¹⁰ Ndâ 'duù tí nò mâ gii yee pí gú tàkò ndâ Jézù gî, Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo si ndâ 'duù tí nò 'ví ki tí ndú to.» Mbíli ta o tí nò mà'bàa kuu ta to tí bàndò tí nò. Tacó éno, ndâ 'duù gii ki tí ndú to ta ndi gbí mbíli tí nò. Muu ndâ 'dakò ta o tí nò 'dáa gî álifi vô.

¹¹ Ndâ 'duù tí nò mâ gii ki tí ndú to gî, Jézù gii kaa ndâ kù kò tí nó vô náa Àndèréyà 'dè có gítí ndú ji yí mì 'bí 'viì nó, yí gii 'dè ñikì maa ji Mbíri, má kózò gî, yí gii kaa ji ndâ 'duù. Yí gii dele ndi wó gii kaa ndâ ɲi sè tí nó sósò'ò mì gbèe 'viì tí nó nó, yí káká'i gii 'dè ñikì maa ji Mbíri, bìndi yí gii kaa ndú gí tàkò ndâ kù kò tí nó vô nó ji ndâ 'duù.

¹² Ndâ 'duù mâ gii zò i yè yì ndú 'dáa gî gî, Jézù gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo kili ndâ sè i-zó-zò ɲinó ta to bìndi ndú nó 'dáa gî. Yo si 'bí làmbu i 'ví volo mí to lá.»

¹³ Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii kili sè i-zó-zò bìndi ndâ 'duù tí nò yeke ndâ kèè muu'bi-ɲje só.

¹⁴ Ndâ 'duù mâ gii nò ɲa seɾè tí nó náa Jézù bàkà nó, ndú gii 'dè có máa, «Ŋinó dú káa mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó náa Mòze táánò 'dè có ji ndâ 'duù gítí wó máa, yí bà gí gí muu to tí nó nó ká nò.»

¹⁵ Jézù mâ gii 'di có tí nò, yí gii nò ni gî máa, a gbí muu ndâ 'duù tí nò a có bà zèè yì, wàa ndú 'ví bàkà yì tí gba mì ndú ta wotí. Tacó éno, yí gii ndo ta kpéeti wó 'do gbí òkò tí ndú ya gí gbí òkò ndâ gú.

Jézù nò nó có ɾo ngo

¹⁶ 'Dè'o mâ gii bàkà tí gî, ndâ mbe tala có mì Jézù gii kaa 'do pí gú ya gítí kàpá,

¹⁷ tacó bà di ngo ya gí gbí gbata Kàpàrànáwùmù, si Jézù ta kpéeti wó mí gbí òkò ndâ gú, si o kù me piti-piti éno.

¹⁸ Káa si ndú ta gbà ɾo ngo, ngo gii 'bità bà gbàngà tí gbí pù ta pípiɾi ngé ndii gî.

¹⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii ya ta gbà ta kpéeti ndú kpòró gí gbí u ngo gî, ndú gii nò 'duù kù nò nó có ɾo ngo kèjì gí tàkò ndú. Káa ndú nò ni éno máa 'duù tí nò a Jézù nò lá. Yí mâ gii dooko ta ndú gî, gúku gii zèè ndú tí vò ɲa ɲinò.

²⁰ Káa Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Yo cì gúku lá; a ye!»

²¹ À gii dù gbí muu ndâ mbe tala có mì Jézù bìndi bà túbà tí wó ji ndú nò a có bà te yí mí gbí gbà, wàa ndâ yì 'ví ya ta ndú gí tito, káa ndú mâ gii kì ɾo ndú, ndú gii 'de tí ndú ta ndâ Jézù ngé tí ngo tí bàndò tí nó náa ndú kù kò có bà ya gítí nò.

Ndâ 'duù pà bà tí Jézù

²² Ndâ mbè 'duù tí nó mbe tè ò gbí kùdù kò nó mâ giì ya gí tàbè'dè kàpá ta dú'o ta yé bìndi bà je i-zó-zò ji ndú mì Jézù, ndú giì 'de gbèe gbâ ɔ ngo lá, káa ndú ò Jézù o gí gbí gbâ ta o bà di ngo mì ndâ mbe tala có mì wó lá.

²³ Ndâ 'bí gbâ mbe gi 'do gbí gbata Tìbèriyà mâ giì ɔ tìyò dè 'vii ta bàndò tí nó náa ndâ 'duù zò i tí nò,

²⁴ ndâ mbè 'duù tí nó mbe kù pà bà tí Jézù nò giì oloko mí gbí ndú, tacó ndú 'de Jézù lá. Ndú delè 'de vòò ndâ mbe tala có mì wó lá. Ndú bà-i-nò giì di ngo gí gbí gbata Kàpàrànwùmù, tacó bà pà bà tí Jézù.

²⁵ Ndú mâ giì 'de yí gí, ndú giì 'vee yí máa, «Wò di ngo gí tito káa ta o ngayi, mbe nìbà i?»

²⁶ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,

«Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa,

yo kù pà bà tí ye me tacó máa,

yo ò ndâ seɔè tí nó náa ye bàkà ndú nó gí, nò lá.

Yo kù pà bà tí ye,

tacó yo zò i yè yì yo gí.

Jézù a cèe i-zó-zò

²⁷ Yo si bà yeeke tí yo ká tacó ña i-zó-zò ñinó mbe dù gbí yì yo tí ká lá nó cuki mí to. Yo bàkà nètè a i tacó ña i-zó-zò ñinó mbe je 'válá ñinó mbe cee lá nó ji yo nò.

Ñinò a ña i-zó-zò náa 'Viì-mì-'Dakò kù je ji yo,

tacó Bu ye tí Mbíri bàkà 'dóó ndi 'bì wó mítí 'Viì-mì-'Dakò gí.»

²⁸ Káa ndâ 'duù tí nó giì 'vee Jézù máa, «Ze 'ví bàkà a ña yè, tacó wàa ze 'ví bàkà ta ndâ i ñinó mbe nìkì tí Mbíri nó?»

²⁹ Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji ndú máa, «Nètè ñinó ta go tí Mbíri máa yo 'ví bàkà nó a bà ùnje ta ñjembí yo gbaànjé gítí 'duù tí nó náa yí tí Mbíri tuu yí nò.»

³⁰ Káa ndâ 'duù tí nó giì 'vee Jézù máa, «Ze 'ví ò ni ta yè máa, a Mbíri ká tuu wò? Wò bà bàkà ji ze a ña yè, wàa ze 'ví ò ta wò ni tí tú mì Mbíri?»

³¹ Ze 'vee wò ènò tacó Mòze dígísèe je mànà tí i-zó-zò ji ndâ ká gù ze si ndú gbí kángáa nga ngoò, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Yí táánò je i-zó-zò ji ndú 'do gbíri» nò.»

³² Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,

«Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa,

à dígísèe me Mòze ká je i-zó-zò 'do gbíri ji ndâ ká gù yo lá.

À Bu ye táánò ká je i-zó-zò ji ndú á 'do gbíri.

À kpónó delè káa Bu ye ká kù je i-zó-zò ji yo 'do gbíri, tí cèe i-zó-zò,

³³ tacó i-zó-zò mì Mbíri a ñinó mbe kù gi 'do gbíri.

I-zó-zò mì Mbíri a ñinó mbe kù 'vala ndâ 'duù muu to tí nò.»

³⁴ Ndâ 'duù tí nó bà-i-nò giì 'deke tí ndú ji Jézù máa, «Je ña i-zó-zò tí nó ta o 'dáa gí ji ze.»

³⁵ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,

«Ye a i-zó-zò ñinó mbe kù je 'válá ji ndâ 'duù nò.

'Duù má gi gí mì ye gí,

go bà bàkà yí káká'i wálá.

'Duù má ùnje ta ñjembí wó gbaànjé gítí ye gí,

go ngo bà bàkà yí káká'i wálá.

³⁶ Ye 'dè có ji yo sàa gí máa,

yo ò ye gí,

káa ta ndâ ñinò 'dáa gí,

yo ùnje gítí ye lá.

37 Ndâ 'duù ñìnò 'dáá náa Bu ye je ndú ji ye nó bà gí mí ye.
Káa 'duù má gí mí ye gî,
ye bà bè yí wálá.

38 Tacó ye gí 'do gbíri me tacó bà bàkà go 'dóó có mí ye gbí muu ye lá.
Ye gí a i tacó bà bàkà go có mí mbe tuu ye.

39 Káa có mí mbe tuu ye éno máa,
ye 'ví si 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa yì kaa ndú ji ye nó 'ví
giri lá.

Có mí wó máa,
ye 'ví 'vala ndi ndâ 'duù tí nó náa yì kaa ndú ji ye nó 'do gbí muu'dú ndú 'dáá gí
ta ndòngbú o.

40 Có mí Bu ye éno máa,
'duù mbe ò 'Viì mí yì ní gî,
bìndi yí gii ùnje ta njembí wó gbaànjé gítí wó gí nó,
bà 'de 'valá ñìnó mbe cee lá nô;

à má éno, ye bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú ta ndòngbú o.»

41 Ndâ Jùdèyà mà gii 'di có tí nó náa Jézù 'dè nó, ndú gii 'bità bà fiini có gbí òkò tí
ndú gítí Jézù, tacó có tí nó náa yí 'dè éno máa, yì a i-zó-zò mbe gí 'do gbíri nô.

42 Máa, «À kù gbúú-gbuu nó a Jézù tí nó tí 'viì mí Jùzépè nó ká kuu kuro ndoo nô.
Ndoò ò ndâ bu wó ta nawu wó ní ngbàrángà'i gí. Káa yí gii dù ndí ñìnó kù 'dè có
máa, yì gí 'do gbíri nó, ta ña kpokèjì ngàyi?»

43 Káa Jézù gii 'visì có jí ndú máa,
«Yo si bà fiini có gbí òkò tí yo mí to.

44 Tacó 'bí 'duù gbaànjé bà gí mí ye ta muu wó wálá,
sè káa ñìnó máa,
a Bu ye tí nó tí mbe tuu ye nó ká gbà tàmuu wó gí tí jí ye.
Káa ye bà 'vala yí 'do gbí muu'dú wó ta ndòngbú o gí.

45 Tacó à cu mí gbí wáràgà mí ndâ mbe 'dòkò có mí Mbíri éno máa,
<Mbíri bà ñibà i jí ndâ 'duù 'dáá gí.>

Káa bà gí mí ye a bà sè tù tí bà ñibà i mí Bu ye,
ta bà mèlè bà bàkà go có tí nó náa wò 'di nó.

46 Gbí có tí nó me éno máa,
ndâ 'duù 'dáá gí ò Bu ye ta ọ ndú gí ò lá.

À káa 'duù tí nó gbaànjé mbe gí 'do mí Mbíri nó ká ò Bu ye ta ọ wó.

47 Ye kù 'dè có jí yo ta yúco máa,
'duù ñìnó mbe ùnje gítí ye gí nó bà 'vala ká dúú bà ya tí .

48 Ye a i-zó-zò mbe 'vala ndâ 'duù.

49 Ndâ ká gù yo dígisèé zò mánà gbí kángáá nga ngoò,
káa ndú gii mii 'dáá gí.

50 Káa ye a i-zó-zò ñìnó mbe gí 'do gbíri,
tacó wàa, 'duù má zò ye gí,
yí 'ví cì lá nô.

51 Ye a i-zó-zò ñìnó mbe gí 'do gbíri,
mbe kù 'vala ndâ 'duù nô.

'Duù ñìnó mbe zò i-zó-zò tí nó gí bà 'vala ká dúú bà ya tí .

Káa i-zó-zò tí nó náa ye bà je jí ndâ 'duù nó a diì ye,
tacó bà 'vala ndâ 'duù á muu to tí nó.»

52 Ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'bità bà 'viiki gbí có tí nó náa Jézù 'dè nó ta wotí tí ta
kpéetí ndú máa, «'Dakò tí nó bà waa diì wó jí ndoo wàa ndoo 'ví zò ta ña kpokèjì
ngàyi?»

⁵³ Káa Jézù gii 'vìsì có ji ndú máa,
 «Ye kú 'dè có ji yo ta yúcó máa,
 yo má zò dii 'Viì-mì-'Dakò lá,
 yo delè má njù mbelè wò lá,
 yo bà 'de 'vala ònó mbe cee lá nó wálá.

⁵⁴ 'Duù mbe zò dii ye gî,
 bìndi yí gii njù mbelè ye gî,
 bà 'vala ká dúú bá ya tí .
 Ye delè bà 'vala yí 'do gbí muu'dú wó ta ndòngbú o.

⁵⁵ Tacó dii ye a cèe i-zó-zò,
 bìndi mbelè ye a cèe ngo.

⁵⁶ 'Duù mbe zò dii ye gî,
 bìndi yí gii njù mbelè ye gî,
 'duù tí nò á 'dóó dii ye,
 ye delè a 'dóó dii wó.

⁵⁷ 'Duù tí nò bà 'de 'válá 'do mì ye,
 go ònó náa ye kú 'de ta 'válá 'do mì Bu ye tí rẹngbó 'válá, tí mbe tuu ye nò.

⁵⁸ Dii ye a i-zó-zò mbe gii 'do gbíri.
 'Duù mbe zò i-zó-zò tí nò bà 'vala ká dúú bà ya tí .

Dii ye a tende ña i-zó-zò,
 a me ña i-zó-zò tí nó náa ndá ká gù yo zò dígísèé,
 káa ndú gii mii gî nó, lá.»

⁵⁹ Jézù 'dè ndá có mì wó nó ji ndá 'duù á mí bàndò bà kili ndú gí bà ùlù Mbíri gbí
 gbata Kàpàrànwùmù.

⁶⁰ Jézù má gii nibà i ji ndá 'duù cee gî, ndá 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndá mbe
 tala có mì wó gii 'dè có gbí òkò tí ndú máa, «Wotí tí bà nibà i mì wó ngé ndii gî. A
 'di ká bà 'di gbí ndá ña ndá kpo-kpò có mì wó nó?»

⁶¹ Jézù má gii ò ni gî máa, ndá mbe tala có mì yí kú 'dè kòlòwò gítí ndá có tí nó
 náa yí 'dè ji ndá 'duù nó, yí gii 'vee ndú máa, «Tàkòcò yo kú kpóló-kpolo gítí ndá có
 tí nó náa ye 'dè nó?»

⁶² Káa yo kùtáa má ò ènò a bà ya 'Viì-mì-'Dakò á gí gbíri, yo bà me ta tí yo ée?

⁶³ A Bèri-mì-Mbíri ká kú je 'válá ji 'duù.

'Duù 'vala 'duù lá.

Ndá có tí nó náa ye 'dè nó a Bèri-mì-Mbíri tí mbe je 'válá ji yo.

Ndá có tí nó delè a 'válá.

⁶⁴ Káa ndá 'bí 'duù gbí òkò tí yo ùnje gítí ndá có mì ye nó lá.»

Jézù 'dè có tí nó tacó yí ò ndá mbe ùnje gítí có mì wó lá, ta dè 'duù mì wó nó
 kpokèjì gí bà dù tí mbe ba ngbù wó nó ni sàà gí.

⁶⁵ Tacó ènò, Jézù bà-i-nò gii 'dè có ji ndá 'duù máa, «Ìjìnò a nderè có tí nó náa ye
 kùtáa 'dè ta có ji yo máa, 'duù bà 'de wotí gítí bà gí gí mì ye ta kpéétí wó wálá, sè
 káa ònó a Bu ye ká ùnje ji yí nó ká nó.»

⁶⁶ Ndá mbe tala có mì Jézù me mbè gii jee bà ɾu ndi wó mí to á bìndi có tí nó náa
 yí 'dè nó gí.

⁶⁷ Jézù má gii ò bà biya bà ɾu ndi wó mì ndá 'bí mbe tala có mì wó, yí bà-i-nò gii
 'vee ndá ònó muu'bì-nje só náa yí ɾuka ndú nó, máa, «Káa yo òndi yo, go bà ya ta
 ndá ka yo tí yo wálá?»

⁶⁸ Káa Simónè Piyétòrò gii 'vìsì có ji yí máa, «Ze 'ví ya gí mì 'di, Mbe tí ze? A wò
 ká kú 'dè ndá có ònó mbe kú 'vala ndá 'duù nò.

⁶⁹ Ze ùnje gî, ze delè gii ò ni ngbàrángà'i gî, máa, wò a 'duù ònó náa Mbíri kaa
 wò mò gí mì wó gí.»

⁷⁰ Káa Jézù gii 'visì có ji ndâ Simónè Piyétòrò máa, «À wálá a ye táánò ká cu 'bì ye mítí yo ta bà muu yo muu'bì-nje só nó? Káa 'bí 'duù gbaànjé á 'do gbí òkò tí yo jì'vì kàzà mítí ye gí.»

⁷¹ Jézù ta o tí nò kù gbì tì kpô a i gítí Júdá, tí 'viì mì Simónè Ìsikàriyótè, tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó muu'bì-nje só náa yí ʀuka ndú nò. Tacó a Júdá ká bà gii ba ngbù wó tí Jézù.

7

Jézù ya gí bà o bà bàkà tàkii bà tò ndùúrù gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà

¹ Jézù gii dù kù nò nó ká ta ndi gbí ndâ to Gàliléyà. Go bà ya gí gbí to Jùdèyà gii dù tí wó lá, tacó ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà kà kù pà kpokèjì gítí wó tacó bà zi yí.

² Kùro o bà bàkà tàkii bà tò ndùúrù gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà mâ gii dooko gí,

³ ndâ ná'vindí Jézù á Gàliléyà gii 'dè có ji yí máa, «Ya gí Jùdèyà, tacó wàa ndâ mbe tala có mì lo 'ví nò ta ngba lo ta ndâ nètè mì lo náa wò kù bàkà nó á kà.

⁴ Tacó 'duù nìnó ta go bà dù tí gbolò 'duù á kùro ndâ 'duù tí wó nó bàkà i gbí kóó lá. Káa wò lê má kù bàkà ndâ i tí nò, bàkà ndú mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí.»

⁵ Ndâ ná'vindí Jézù 'dè ʀa có tí nò ji yí tacó à kpètí káa ndú, ndú ùnje gítí ndâ i tí nò náa Jézù kù bàkà nò lá.

⁶ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «O bà ya ye gí Jùdèyà gí kálásê. Káa à má gítí yo, o 'dáá gí káa o bà ya yo gí Jùdèyà.

⁷ Ndâ 'duù muu to tí nó sogo yo lá. Káa ndú kù sogo ye. Ndú kù sogo ye tacó ye ta o 'dáá gí kù 'dè có ji ndú máa, ndâ kpokèjì mì ndú a ndâ vò kpokèjì.

⁸ À má éno, yo ya gí bà tì o bà tò ndùúrù gbí tàkii mì ndoo. Ye bà ya gí bà o tí nò wálá, tacó o bà ya ye gí kálásê.»

⁹ Ndâ ná'vindí Jézù gii kaa ya gí Jùdèyà si yí mí Gàliléyà á bindi có tí nò.

¹⁰ Ndâ ná'vindí Jézù mâ gii kaa ya gí bà tì o bà tò ndùúrù gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà gí, Jézù gii njè nó ya gí tàkò ndú ta 'dóó o mì wó náa à gbí muu wó ta kpéetí wó. Yí mâ gii yee kà, yí gii dù ká gbí kóó.

¹¹ Káa ʀo ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà ta gbolò o tí nò 'dáá gí ká gí kpokèjì tí wó. Ndú mâ gii nò yí lá, ndú gii dù kù 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «Yí ngò? Yí kòtí 'di? 'Dakò tí nò ngò?»

¹² Káa ndâ sè mbè 'duù nìndi ndú kù gii 'dè a ngúcó ta ʀè wó. Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú máa, «Yí a tó 'duù!» Ndâ 'bí 'duù máa, «Yí a vò mbe nònòkò muu ndâ 'duù!»

¹³ Gbèe 'duù mbe 'dè có ta ʀè wó gí yaà wálá, tacó ndâ 'duù 'dáá gí ta o tí nò kù cì gúku tí ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà.

¹⁴ Ndâ 'duù mâ gii yee gbí jíjí'dí-jìgì'dì sili mì o bà bàkà tàkii bà tò ndùúrù gí, Jézù gii ʀì gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, bindi yí gii 'bità bà nìbà i ji ndâ 'duù.

¹⁵ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mâ gii nò yí kù nìbà i, nje ndú gii 'dèè gí. Bindi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «'Dakò tí nò 'de ʀa muu tí nò 'do kòtí 'di, káa yí jé ta 'bí gbèe ʀi ki tí wó kùro 'bí mbe nìbà tàkii mì ndâ Jùdèyà lá.»

¹⁶ Káa Jézù mâ gii nò ʀa bà koʀo có mì ndú nò, yí gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kù nìbà me 'dóó có mì ye gbí muu ye lá.

Ye kù nì a bà có mì mbe tuu ye.

¹⁷ Go bà bàkà go có mì Mbíri má kuu tí 'duù,

yí bà nò nì gí máa,

ye kù nì a bà có mì Mbíri.

Káa ye má kù nì a bà 'dóó có mì ye,

'duù tí nò delè bà nò ni gí.

¹⁸ Tacó 'duù má kù nìbà a 'dóó có mì wó,

à gbí muu wó a có máa,
ndâ 'duù 'ví te duù mítí yì.

Káa 'duù ñínó mbe kù bàkà nèté tacó wàa ndâ 'duù 'ví te ta duù mítí mbe tuu yì nó
a 'duù jáá,

yí delè me mbe 'viya lá.

19 Mòze dígísèé 'dè có ji yo lá?

Káa 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo mbe kù kpolo tí có mì Mòze kpónó kuu tí ?

À má éno, yo kù paa ta bà zi ye tacó yè?»

20 Káa ndâ 'duù tí nò giì 'visì có ji Jézù máa, «À tí lo a má! A 'di ká kù jè ta bà zi wò?»

21 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa, «Ye bàkà káa i gbaànjé, káa nje yo 'dáá gí kpónó 'dèè gítí gí.

22 Mòze dígísèé 'dè có ji yo máa, yo ya ta ndâ 'viì-'dakò gí gbí gázâ ta sili vô-nje ta'ò bìnđi bà jò ndú. (Gbí có tí nò me éno máa, a Mòze dígísèé ká 'bità bà ya gí gbí gázâ ji ndâ Jùdéyà nò lá; gázâ a cèe ká i mbe 'bità tí gbí o mì ndâ ká gù yo, tí ndâ mbe 'bità bà jò ña yo tí ndâ Jùdéyà mí muu to tí nò.) Yo kpónó kù waa ndâ 'viì mì yo ta ři bà wotí gbí tàkìì mì yo tí ndâ Jùdéyà náa sili tí nò vô-nje ta'ò náa Mòze 'deke ji yo nò má tè 'viì ta ři bà wotí gbí tàkìì mì yo nò. Káa vò i tí wálá,

23 tacó ñínó a sili tí nó náa Mòze 'deke ji yo, tí sili bà waa ndâ 'viì gbí tàkìì mì yo nó ká nò. À má éno, tàkòcò yo kpónó kù kpolo gítí có bà 'vala kùùkpò 'duù mì ye ta ři bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà tacó yè?

24 Yo si bà zeke káa 'duù wàa yo 'ví waa có mítí wó nò mí to. Yo waa có ta yúcó.»

Muu ndâ 'duù ñonòkò tí gítí dúú bàndò bà gí Bìnđi-Mbířì gí

25 Ndâ 'bí 'duù Jèrùzàlémè bà-i-nò giì 'bità bà 'vee 'vé máa, «À nó me 'dakò tí nó náa ndâ kpó 'duù mì ndâ Jùdéyà kù pà bà tí wó tacó bà zi yí nó ká nó lá?

26 Yo ñò yí kuu nò, kù 'dè có kùro ndâ 'duù 'dáá gí ta gúku tí wó wálá! À 'ví dù a yúcó máa, ndâ kpo 'duù ùnje gí máa, yí a Bìnđi-Mbířì?

27 Ndú má 'dè éno, káa ndoo 'dáá gí ñò to tí nó náa yí gí 'do tí nó ni gí nó! Káa 'bí 'duù wúnò bà ñò to tí nó náa Bìnđi-Mbířì bà gí 'do tí nó ni wálá.»

28 Jézù mâ giì 'di ndâ có tí nó náa ndâ 'duù tí nó kù 'dè gítí wó si yí kù ñìbà i ji ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbířì nò, yí giì 'visì có ji ndú ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «A yúcó máa, yo ñò ye ni gí.

À delè a yúcó máa, yo ñò bàndò bà jò ye ni gí.

À kpètí ká éno,

ye gí me 'do gbí 'dóó có mì ye lá.

A 'duù ká tuu ye.

'Dóó 'duù tí nó mbe tuu ye nò kuu tí ,

káa yo ñò yí ni lá.

29 Káa ye ñò yí ni gí,

tacó a ye ká gí 'do mì wó.

À delè a yí ká tuu ye.»

30 À gbí muu ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà ta o tí nó a có bà zèè Jézù, káa gbèè 'duù gbí òkò tí ndú mbe gàà 'bì tí wó wálá, tacó o mì wó tè lá.

Jézù 'dè có gítí o bà ñèe nó mì wó wúnò ('do muu to tí nò)

31 Ndâ 'duù ñínó mbe ùnje gítí Jézù gí nó ta o tí nó me mbè kuu gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nó. Ndú bà-i-nò giì 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «Bìnđi-Mbířì má gí wúnò, yí bà bàkà a ndâ 'bí ña kpo-kpò seřè mbe ndii ndâ ñínó kpónó náa 'dakò tí nó kù bàkà nó gí?»

³² Ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mâ giì 'di ña 'vé tí nò náa ndâ mbe ùnje gítí Jézù kù 'vee gbí ngúcó nò kù giì 'vèè cee nje ndâ 'duù me a mbè, ndú giì toko có ta Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndú, bìndi ndú giì tuu ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ àsikèrì mbe kù kpolo tí 'bá-Mbíri gí bà zèè Jézù.

³³ Káa Jézù giì 'dè có ji ndú máa,
«Ye bà dù ta yo ká ta làmbu o,
bìndi ye bà giì dele ndi ye ya gí mì 'duù tí nó mbe tuu ye nô.

³⁴ Yo bà giì pà bà tí ye,
káa yo bà 'de ye wálá.

Tacó wotí bà yee tí bàndò tí nó náa ye kù ya gítí nó tí yo wálá.»

³⁵ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mâ giì 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú giì 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «Yí tà kù ya gí kòtí 'di, wàa bà 'de ta yí 'ví kpò tí ta ndoo? Yí kù ya a i gí tàkò ndâ 'bí Jùdèyà ñinó mbe 'vaaka ta ndi 'bá mì ndâ Ìgirígì nó, tacó bà ñibà i ji ndú?

³⁶ Gbí ña có mì wó náa yí 'dè éno máa, «Yo bà giì pà bà tí ye, káa yo bà 'de ye wálá, tacó wotí bà yee tí bàndò tí nó náa ye kù giì ya gítí nó tí yo wálá» nó máa yè?»

Pù njáá ta ngo mbe kù 'vala ndâ 'duù kù 'va 'do gbí

³⁷ Ta ndòngbù sili, tí kpóló-kpolo ri mì o bà tò nduúrù gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, Jézù giì rò tíyò á kùro ndâ 'duù 'dáá gí, bìndi yí giì kò-kò ji ndú, máa,
«'Duù ñinó ta go ngo tí wó nó,
si yí 'ví gí gí mì ye,
wàa yí 'ví njù ngo.

³⁸ 'Duù má ùnje gítí ye gí,
ngo mbe 'vala 'duù bà 'va 'do gbí njembí wó dúú bà ya tí,
a go có tí nó náa a kuu gbí wáràgà mì Mbíri nô.»

³⁹ Jézù lòkò'bò có tí nò a i gítí Bèri-mì-Mbíri tí nó bà giì gí gi muu ndâ mbe ùnje gítí có mì wó nô. Bèri-mì-Mbíri ta o tí nò gí gi muu ndú kálásè, tacó Mbíri ta o tí nò te Jézù ya tí gí pí jàlàmbà á gbíri kálásè.

Ndâ 'duù fùumà có gítí Jézù

⁴⁰ Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe 'di ndâ có mì Jézù náa yí 'dè gbí ndâ sili tí nò náa yí bàkà mí Jèrùzàlémè nò giì 'dè có máa, «'Dakò tí nó dú káa mbe 'dòkò có mì Mbíri tí nó mì Mòze nô!»

⁴¹ Ndâ 'bí 'duù giì 'dè có máa, «Yí a Bìndi-Mbíri.»
Bìndi ndâ 'bí 'duù ñindi ndú giì 'vee a 'vé máa, «Bìndi-Mbíri bà giì 'do Gàliléyà ta ña kpokèji ñayi?

⁴² À wálá cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, Bìndi-Mbíri bà dù a 'viì-gù mì Dàvidè tí nó tí gbolò gba mì ndoo tí ndâ Jùdèyà dígísèé nó? À delè giì cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, àá bà jò yí a i mí gbí mòòkò bìndi Dàvidè á Bètèlèmè?»

⁴³ Có mì ndâ 'duù ta o tí nò giì me a fúú-fu-fù gítí Jézù.

⁴⁴ Ndâ 'bí 'duù giì dù ká to nò máa, à zèè yí gí. Káa gbèe mbe gàà 'bì tí wó giì dù lá.

⁴⁵ Bà zèè Jézù giì dù káa kpò ndâ 'duù tí nó náa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tuu ndú gí bà zèè yí nó gí. Ndú bà-i-nò giì dele ndi ndú ya gí mì ndâ mbe tuu ndú, si yí mí to. Ndâ kpo 'duù tí nó mbe tuu ndú nò mâ giì 'vee ndú máa, «Yo giì ta yí lá tacó yè?»

⁴⁶ Ndâ àsikèrì tí nò giì 'visì có ji ndâ kpo 'duù tí nó máa, «'Bí 'duù jé mbe 'dè có di tàkò 'dakò tí nó wálá.»

⁴⁷ Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò giì 'vee ndâ tú mì ndú nò ta sé có máa, «Yí ñònòkò muu yo delè gí?»

48 Yo nì rẹ 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ze tí ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà ta ndâ kpo 'duù jé mbe ùnje gítí ndâ có mì wó jì ze, wàa ze 'ví 'di ta tù ze gí!

49 Ndâ mbè 'duù tí nò 'di gbí 'bí i gbaànjé 'do tí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà lá. Káa sè ñìndò a ñìndi ndú ta Mbírì!»

50 Káa, 'bí 'dakò gbí òkò tí ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà ta rẹ wó a Nikòdémò, tí 'duù mbe ya gí bà 'dè nje ta Jézù á tàbèngìì sàà kùro gí, gí 'dè có jì sè ndâ ka wó kpo 'duù máa,

51 «À gbí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà waa có mítí 'duù si có mì wó mí gbí yì wó lá. À má éno, ndoo kùtáà bà 'di a kòcò wó má kózò gí.»

52 Ndâ ka Nikòdémò tí ndâ kpo 'duù má gí 'di có tí nò náa yí 'dè nó, ndú gí 'vee yí máa, «Wò delè gí 'do Gàliléyà? Má éno, ya gí bà pà gbí wáràgà gítí tàkìì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà, bìndi wò bà 'de éno máa, 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì jé mbe gí 'do Gàliléyà nò wálá.»

53 Ndâ 'duù bà-i-nò gí 'vaaka 'do bàndò tí nò ya gí 'bá mì ndú gí.

8

1 Jézù gí ta'va ñìndi wó ya a i gí pí Gú Mbâ.

2 Bìndi yí gí gbo'o ta 'bí yé 'do kà ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbírì. Ndâ 'duù má gí kili me mbè gí, yí gí kì tí wó to, bìndi yí gí ñìbà i jì ndú.

'Bí nù náa a zèè yí ta 'dakò

3 Má gí zeke'o, ndâ 'bí mbe 'di gbí-o, ta ndâ 'bí mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, gí yee ta nì mì 'bí 'dakò náa à zèè yí ta 'dakò-ngbà gí. Ndú gí rọ nì tí nò mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí.

4 Bìndi ndú gí 'vee Jézù máa, «Mbe ñìbà i, à zèè nì tí nó kpátá-kpàtà ta 'dakò.

5 Káa Mòze 'dè có jì ndoo gbí tàkìì mì ndoo éno máa, ndoo 'ví zì nì mbe bàkà ña i tí nò kpónó náa nì tí nò bàkà nó ta bà 'vaka yí ta díí. Nògí, có mì lo ñìndi lo máa yè?»

6 Ndâ 'duù tí nò 'vee ña 'vé tí nò ká tacó bà pà nje Jézù, máa nje wó má yaaka kpéré've gí, wàa ndâ yí 'ví 'de ta kpokèjì gítí wó.

Káa Jézù gí biya bà 'visì có jì ndú gí tàkò 'vé tìrì mì ndú nò gí. Yí gí mò káa muu wó gí to, bìndi yí gí 'bità bà ka i mítí to ta sili 'bì wó.

7 Káa ndâ 'duù tí nò gí aanga muu ndú ká mítí gbèè 'vé mì ndú nò. Go bà 'visì có jì ndú má gí gítí Jézù gí, yí gí te muu wó gí yaà, bìndi yí gí 'visì có jì ndú máa, «'Bí 'duù gbí òkò tí yo jé mbe bàkà vò i lá má kuu tí, si yí 'ví co gí kùro, wàa yí 'ví 'va kpédélé díí mítí nì tí nò.»

8 Jézù 'dè káa có tí nò jì ndú gí, yí káká'i gí mò muu wó gí to, kú cu i mítí to.

9 Ndâ 'duù tí nò mbe gí ta nì tí nò gí kùro Jézù nò má gí 'di có tí nò náa Jézù 'dè jì ndú nò, ndú gí 'bità bà 'vaaka 'do bà-i-nò gbaànjé-gbaànjé, kpòò yee tí o tí nó náa á káa nì tí nó náa ndú gí ta yí gí gbí ngbàngà kùro Jézù nó ká gí dù ta kpéétí wó kùro Jézù. A ndâ kpo 'duù ká co gí sè 'dáá kùro má kózò gí, bìndi ndâ 'viì gí co gí tàkò ndú.

10 Jézù má gí te muu wó gí yaà, yí gí nò káa nì tí nò kú rọ tìyò ta kpéétí wó. Bìndi yí gí 'vee nì tí nò máa, «Ndâ mbe kpì ngbàngà tí lo káa ya gí kòtí 'di, nì? 'Bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe waa có mítí lo wálá?»

11 Káa nì tí nò gí 'visì có jì Jézù máa, «Gbèè 'duù gbí òkò tí ndú mbe waa có mítí ye wálá, kpo 'duù.»

Káa Jézù gí 'visì có jì nì tí nò máa, «À nìkì ma. À má éno, ye delè bà waa có mítí lo wálá. Nògí, ya gí, wàa wò 'ví bàkà vò i káká'i lá.»

Jézù a ngba'o mì ndâ 'duù

12 Ta o tí nò Jézù gii 'dè 'bí có ji ndâ 'duù káká'i máa,
 «Ye a ngba'o mì ndâ 'duù.
 'Duù mbe kù ru ndi ye bà nò gbí 'dí'di'o ngé gí wálá.
 Yí bà dù gbí ngba'o ñinó mbe 'vala yí nò.»

13 Ndâ mbe kpolo tí tàkùì mì ndâ Jùdèyà mà gii 'di có tí nò náa Jézù 'dè nò, ndú gii 'visì có ji yí máa, «À káa wò ká kù wu gbí tí lo ta kpéétí lo. À má éno, có mì lo nò bà dù me yúco lá!»

14 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,
 «Yo 'dè a yúco máa, ye kù wu gbí tí ye ta kpéétí ye,
 káa kpéétí ká éno, ye kù 'dè a yúco,
 tacó ye nò bándò tí nó náa ye gí 'do tí nó ni gí.
 Ye delè gii nò bándò tí nó náa ye kù ya gítí nó ni gí.
 Káa yo nò bándò tí nó náa ye gí 'do tí nó ni lá.
 Yo delè nò bándò tí nó náa ye kù ya gítí nó ni lá.

15 Yo kù waa có me ta yúco lá.
 Káa ye me mbe waa có mítí 'duù gbaànjé lá.

16 Káa, ye má waa có mítí 'duù,
 ye bà waa có ta yúco.
 Tacó ye kù waa có me ta kpéétí ye lá.
 Ze kù waa có a i ta Bu ye tí nó tí mbe tuu ye nò.

17 À cu mí gbí wáràgà gítí tàkùì mì ndoo tí ndâ Jùdèyà éno máa,
 «Ndâ 'duù só má ùnje gítí gbèe có gí,
 gbí éno máa, có tí nò a yúco.»

18 Ye kù 'dè có gítí mīri ye,
 káa Bu ye tí nó tí mbe tuu ye nó kuu tàkò ye.»

19 Káa ndâ mbe kpolo tí tàkùì mì ndâ Jùdèyà gii 'vee Jézù máa, «Bu lo tí nò kòtí 'di?»

Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji ndú máa,
 «Yo nò ye ni lá.
 À má éno, yo delè bà nò Bu ye ni wálá.
 Yo kùtàá má nò ye ni gí,
 yo bà nò Bu ye delè ni gí.»

20 Jézù 'dè ndâ có tí nò ji ndâ 'duù mí bándò bà kili i-Mbíri. Káa gbèe 'duù mbe zèe yí ta o tí nò wálá, tacó o mì wó tè kálásê.

Bà 'di gbí có gítí Jézù kpò nje ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gí

21 Jézù gii 'dè 'bí có ji ndâ 'duù tí nò máa,
 «Ye bà gii ya gí.
 Yo bà gii pà bà tí ye si bà volo ji yo gí,
 káa yo bà 'de ye wálá,
 tacó wotí bà ya gítí bándò tí nó náa ye kù gii ya gítí nó tí yo wálá.

À má éno, yo bà cì mí gbí ndâ vò i mì yo.»

22 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii 'bità bà koṛo gbí có tí nó náa Jézù 'dè éno máa, ndú bà 'de wotí bà ya gítí bándò tí nó náa yì kù ya gítí wálá nò, máa, «Yí bà zi tí wó zì-zì? À 'ví dù nò a gbí có tí nò náa yí kù 'dè éno máa, ndoo bà 'de wotí bà ya gítí bándò tí nó náa yì kù gii ya gítí nó wálá nò ká nò?»

23 Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,
 «'Bè gbí òkò tí ndoo ta ndoo a ñinò:
 'bá mì yo a i muu to tí nò,
 káa 'bá mì ye a i gbíri.

Rèngbó yo a i muu to tí nô,
káa rèngbó ye me i muu to tí nô lá.

24 Yo bà cì mí gbí ndâ vò i mì yo.

Yo má ùnje éno máa,
Ye a Ye tí nó tí Ye nó, lá,
yo bà cì mí gbí ndâ vò i mì yo.»

25 Káa ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà giì 'vee Jézù máa, «Wò a Wò tí 'di?»

Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,
«Ye 'dè ji yo sàà kùro gí.

26 Ndâ có gbí muu ye tacó bà 'dè ji yo go mbìlì gbí cikaà.

Ndâ i ñinó náa ye biya 'do mì yo gí nó delè me ndâ i bà 'deke cee lá.

Káa 'duù tí nó tí mbe tuu ye nó a 'duù ñinó tí mbe 'dè yúcó;

tacó éno, ye kù 'dè ji yo muu to tí nó káa ndâ có ñinó náa ye 'di 'do mì wó nô.»

27 Bà 'di gbí éno máa Jézù kù 'dè có ji ndâ yì a i gítí Mbírì nò giì kpò ndâ 'duù tí nò gí.

28 Tacó éno, Jézù giì 'dè có ji ndú máa,

«Yo kpónó nò ye ni lá.

Yo má te 'Viì-mì-'Dakò gí yaà kózò gí,
yo bà giì nò ni éno máa, Ye a Yí.

À delè nò bà giì dù a o bà nò mì yo ni éno máa,
ye kù bàkà i me ta muu ye lá;

ye kù ni káa bà có ñinó náa ye 'di 'do mì Bu ye.

29 Delè 'duù tí nó mbe tuu ye nó kuu ta ye;

yí si ye ta kpéétí ye lá,

tacó ye ta o 'dáá gí kù bàkà káa i ñinó mbe kù peteke tàkòcò wó nô.»

Cè bà bàkà i mì ndâ 'viì mì Àbiráámò

30 Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ mbe 'di có mì Jézù nò giì ùnje gítí ndâ có mì wó gí.

31 Jézù bà-i-nò giì 'dè có ji ndâ Jùdéyà ñinó mbe ùnje gítí có mì wó gí nó máa,

«Yo kpolo tí ndâ có mì ye kácá-kácá,

tacó wàa yo 'ví dù tí tí ndâ cèe mbe tala có mì ye dúú bà ya tí .

32 Yo bà dù tí ndâ mbe nò yúcó ni gí.

Bìndi yúcó bà giì njaanga wú 'do tí miṛi yo gí.»

33 Káa ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ Jùdéyà tí nò giì waa gbí có mì Jézù nò ta bà 'vee yí máa, «Ze a ndâ 'viì-gù Àbiráámò. Ze jé dù tí ndâ bòò mì ndâ 'bí 'duù sàà kùro lá. À má éno, gbí có mì lo náa wò 'dè éno máa, «Áá bà njaanga wú 'do tí miṛi yo» nò máa yè?»

34 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,

«Ye kù 'dè ji yo a cèe yúcó máa,

'duù mbe bàkà vò i gí, gbí éno máa,

vò i ga wú mítí miṛi wó gí.

35 Káa bòò dù tí 'bá ngbé lá.

A 'viì-'bá ká kù dù tí 'bá ngbé.

36 Káa 'viì mì mbe 'bá má njaanga wú mì vò i 'do tí miṛi lo gí,

wò bà dù tí bòò mí vò i káká'i wálá.

37 Ye nò ni gí máa,

yo a ndâ 'viì-gù mì Àbiráámò,

káa ta ndâ ṛa ñinò 'dáá gí,

go bà zi ye kuu tí yo,

tacó ndâ có tí nó 'dáá náa ye kù 'dè nó ya gí gbí muu yo gbaànjé lá.

³⁸ À má gítí bà miṛi ye,

ye kù 'dè có ká gítí ndâ i ñinó náa ye ò 'do mì Bu ye nô.

Káa yo, yo kù bàkà káa ndâ i ñinó náa yo ò 'do mì bu yo nó delè.»

³⁹ Ndâ 'duù tí nó bà-i-nò giì 'visì có ji Jézù máa, «Bu ze a Àbìráámò.»

Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,

«Yo kù bàkà tí yo máa,

yo a ndâ 'viì mì Àbìráámò,

káa, yo kùtàá dú má káa ndâ 'viì mì Àbìráámò go có tí nó gbí nje yo nó,

yo bà mèlè ndi Àbìráámò gí.

⁴⁰⁻⁴¹ Káa, yo kpónó kù pà kpokèjì tacó bà zi ye tí mbe kù 'dè yúcó tí nó náa ye 'di 'do mì Mbíṛì nó ji yo.

Yo je nó a ṛa i bìndi 'bí ṛa bu yo,

tacó Àbìráámò dígíséé me mbe me ṛa ndâ vò i tí nó kpónó náa yo kù me nó lá.»

Ndâ 'duù tí nó giì 'visì có ji Jézù máa, «Ze me ndâ 'viì-ngbà lá. Bu ze ká gbaànjé, tí Mbíṛì.»

⁴² Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,

«Mbíṛì kùtàá má dú káa bu yo,

yo bà zè ye ñikì gí,

tacó ye gí 'do mì Mbíṛì.

Ye gí dú 'do mì Mbíṛì.

Ñinó a ye ká nô.

Ye gí me ta muu ye lá.

À tuu ye túú-tuu.

A Mbíṛì ká tuu ye.

⁴³ Yo 'di gbí có tí nó náa ye 'dè nó lá tacó yè?

Yo 'di gbí có tí nó lá,

tacó kòcò ye gbí tù yo go mòngò gbí tù bô.

⁴⁴ Bu yo a Gba-vò-i.

Tacó éno, à ñikì tí yo a bà bàkà i ñinó ta gó tí bu yo nô.

Nèté mì wó a bà zi ku 'do sàà.

Nèté mì wó jé táánò ta yúcó wálá.

Tacó yúcó mì wó jé wálá.

Yí má kù 'dè 'véṛè,

yí kù bàkà nó a i gbí kù wó,

tacó yí a mbe 'véṛè, tí bu 'véṛè.

⁴⁵ Káa à má gítí ye,

ye a mbe 'dè yúcó.

Ñinó a nderè có tí nó náa

yo ù ta nje gítí ye lá nó ká nó.

⁴⁶ A 'di 'do gbí òkò tí yo ká bà tù 'bì wó gí yaà, máa,

yì jé zèè ye ta vò i gí?

Káa ye má kù 'dè a yúcó,

yo ùnje gítí ye lá tacó yè?

⁴⁷ 'Duù má a 'viì mì Mbíṛì,

yí kù 'di káa có mì Mbíṛì,

káa yo má biya bà 'di có mì Mbíṛì gí, à ká dú,

tacó yo me ndâ 'viì mì Mbíṛì lá.»

Ndâ Jùdéyà 'dè vò có gítí Jézù

48 Ndâ Jùdèyà bà-i-nò giì 'dè có ji Jézù máa, «Cè bà i mì lo go cè bà i mì ndâ 'duù Sàmáriyà nò! A mà ká gbí muu lo. A kponje ká nje lo gítí có tí nò náa ze 'dè nò?»

49 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,
«Ye me mbe mâ lá,
ye kù tègàrà a Bu ye.

Káa à tí yo a go bà volo rẹ ye.

50 Ye kù pà me bà wu gbí ye lá.

Có gítí bà wu gbí ye nò a nèté mì 'bí 'duù tí cèe mbe waa có.

51 Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó máa,
'duù mbe kpolo tí ndâ có mì ye bà cì wálá.»

52 Ndâ Jùdèyà gbí nìnò giì 'visì có ji Jézù máa, «Ze kpónó nò ni ngbàrángà'i gí máa, a gbí muu lo a i. Àbìráámò cì gí. Ku delè zi ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri léé gí. Káa áá giì dù nó a wò ká giì 'dè có máa, 'duù mbe 'di có mì lo bà 'di pò ku wálá.

53 Wò me gbolò ndii bu ze tí Àbìráámò mbe cì gí nó gí? Ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri delè 'dáá gí zò to gí. Wò kù bàkà tí lo tí 'di kpónó?»

54 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,
«Ye kùtáá má kù wu a gbí tí ye ta kpéetí ye,
gbí bà wu gbí tí ye bà dù wálá.

Káa a Bu ye tí nó náa yo kù 'dè có máa,
yí a Mbíri mì yo nó,
ká kù wu gbí ye.

55 Yo nò yí ni lá,
káa ye nò yí ni gí.

Ye má 'dè có máa, ye nò yí ni lá,
ye bà dù tí mbe 'véřè a go yo mbe kù 'dè có máa,
yo nò yí ni gí,
káa yo nò yí ni lá.

Ye nò yí ni gí.

Ye delè kù kpolo tí có mì wó.

56 Bu yo Àbìráámò dígísèé kù dù ta líkí'o tí wó máa,
yì bà nò o bà gí ye.

Yí giì nò ye gí,
bìndi tàkòcò wó giì peteke gí.»

57 Káa ndâ 'duù tí nò giì 'visì có ji Jézù máa, «Ndoò tí lo yee gbí zi 'duù-só-nje muu 'bì lá. Wò delè jé nò Àbìráámò lá.»

58 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,
«Ye kù 'dè jí yo a cèe yúcó máa,
kùro o bà jò Àbìráámò táánò,
ye kuu tí.»

59 Ndâ 'duù tí nò mà giì 'di ña có tí nò náa Jézù 'dè jí ndú nò, ndú giì tuřu díí tacó bà 'vaka ta yí. Káa Jézù giì nònòkò tí wó 'do tí ndú mí gbí òkò tí ndâ 'duù, yee tí o tí nó náa yí giì ndo 'do gbí ndùgù 'bá-Mbíri gí.

9

Jézù njaanga ro 'bí 'dakò ta rì bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà

1 Si Jézù kù giì ndii ta nó, yí giì nò 'bí 'dakò náa à jò yí ta sù ro 'do gbí yì.

2 Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò giì 'vee yí máa, «Ndeřè bà jò 'dakò tí nò ta sù ro kpónó 'ví dù 'do tí 'di, Mbe nìbà i? À 'ví dù 'do gbí 'dóó vò i mì wó wèè, 'do gbí vò i mì ndâ bu wó ta nawu wó?»

³ Káa Jézù gii 'visì có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «À me 'do gbí có mì wó lá. À delè gii dù me 'do gbí có mì ndâ mbe jò yí lá. À jò yí éno tacó wàa ndâ 'duù 'ví nò ta Mbíri ni tí mbe wotí.

⁴ Ndoò bà bàkà ndâ nètè mì 'duù tí nó mbe tuu ye nò ká kpónó si o bèè lá nô, tacó 'dí'di'o kèjì, káa 'duù mbe bàkà nètè gbaànjé gbí 'dí'di'o wálá.

⁵ Ye a ngba'o mì ndâ 'duù ta o tí nó náa ye kpónó kuu muu to tí nó nô.»

⁶ Bìndi bà 'dè có tí nó mì Jézù ji ndâ mbe tala có mì wó, Jézù gii cù ngo cù mítí to, bìndi yí gii mēreke ta tú, bìndi yí gii toro mítí ndâ ọ mbe sú ọ tí nó sósò'ò gí.

⁷ Bìndi yí gii 'dè có ji mbe sú ọ tí nó máa, «Ya gí bà caka gbí ọ lo ta ngo gbí Dùúgú Silòwámù.» (Gbí ẹ̀rè tí nó tí Silòwámù nò máa, à tuu yí túú-tuu.)

Mbe sú ọ tí nó mà gii bàkà go có tí nó náa Jézù 'dè ji yí nò, yí gii dele 'do bàndò bà caka gbí ọ wó tí cèè 'duù ta ndâ ọ wó sósò'ò kù zeke'o ngbàrángà'i.

⁸ Ndâ 'duù nìnó ta ndâ 'bá mì ndú dè-dè ta ndú nó, ta ndâ 'bí 'duù nìnó mbe nò yí sàà kù yù i gbí sú ọ gí nó mà gii nò yí, ndú gii 'bità bà 'vee 'vé, máa, «À nó go 'dakò tí nó táánò tí mbe sú ọ mbe kù yù i á to kàzò nó le! Káa a yè ká gii njaanga ọ wó nìnó?»

⁹ Ndú bà-i-nò gii 'deeke kponje á gbí òkò tí ndú á ta kpéétí ndú gí. Ndâ 'bí 'duù máa, «A yí!» Ndâ 'bí ka ndú máa, «À me yí lá! A 'bí 'duù mbe je cè kózò tí wó.» Káa 'dakò tí nó gii 'visì có ji ndú máa, «Ọ̀jìnó a ye tí 'dakò tí nó.»

¹⁰ Ndâ 'duù tí nó bà-i-nò gii 'vee yí máa, «A yè ká njaanga ọ lo?»

¹¹ Káa 'dakò tí nó gii 'visì có ji ndú máa, «A 'bí 'dakò ta ẹ̀rè wó a Jézù ká nònòkò tú, bìndi yí gii toro mítí ndâ ọ ye sósò'ò gí. Bìndi yí gii 'dè có ji ye máa, ye ya gí bà caka gbí ọ ye ta ngo tí Dùúgú Silòwámù. Ye mà gii bàkà go có mì wó nó, ndâ ọ ye gii njaanga tí gí.»

¹² Ndâ 'duù tí nó gii 'vee 'dakò tí nó náa Jézù njaanga ọ wó nó máa, «'Dakò tí nó mbe njaanga ọ lo nó kpónó ngò?»

Káa 'dakò tí nó gii 'visì có ji ndú máa, «Ye nò bà tí wó lá.»

Ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà 'viiki gbí kpokèjì bà njaanga ọ 'dakò tí nó mì Jézù

¹³ Ndâ 'duù gii je 'dakò tí nó náa Jézù njaanga ọ wó nó ya tí gí kùro ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà.

¹⁴ Ọ̀rì tí nó náa Jézù mēreke ta tú, bìndi yí gii njaanga ta ọ 'dakò tí nó nò a ọ̀rì bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà.

¹⁵ Tacó éno, ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gii 'vee ndi gbí nje 'dakò tí nó káká'i a gítí ọ̀rì kpokèjì bà njaanga ọ wó mì Jézù. Káa 'dakò tí nó gii 'visì có ji ndú máa, «Yí toro káa tú mítí ndâ ọ ye sósò'ò gí. Ye mà gii caka tú tí nó, ndâ ọ ye gii njaanga tí gí.»

¹⁶ Có tí nó náa 'dakò tí nó 'dè ji ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nò gii nònòkò muu ndú gí. Tacó éno, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii 'visì có ji yí máa, «'Dakò tí nó mbe bàkà ọ̀rì i tí nó bà dù me 'duù nìnó mbe gí 'do mì Mbíri nó lá, tacó yí kù gbètèkè ọ̀rì bà wotí gbí tàkìì mì ndoò tí ndâ Jùdèyà.» Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii loko kù 'vee ndâ 'bí ka ndú nìnó mbe 'dè có éno máa 'duù tí nó a mbe bàkà vò i nó, máa, «Mbe bàkà vò i bà bàkà ndâ kpo-kpò seṛè go ọ̀rì nìnó kpónó nó ta ọ̀rì kpokèjì ngàyi?»

¹⁷ Tacó éno, ndú gii tè ndi tí ndú gii 'vee yí káká'i máa, «Yí 'vala wò 'do gbí sú ọ̀rì gí. À má éno, 'dóó có mì lo gítí wó máa yè?»

Káa 'dakò tí nó gii 'visì có ji ndú máa, «Ye koṛo có máa, 'dakò tí nó a mbe 'dòkò có mì Mbíri.»

18 Ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii me a kpìikì-kpìikì gítí bà ùnje máa, 'dakò tí nò náa Jézù njaanga ndâ ọ̀ wó nò táánò dú káa yúco mbe sú ọ̀. Tacó éno, ndú gii tuu tú gí tàkò ndâ bu wó ta nawu wó.

19 Ndâ bu 'dakò tí nò ta nawu wó mà gii gí gí, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii 'vee ndú máa, «À dú nó káa 'viì mì yo ká nó? Yo máa, àà táánò jò yí ta sú ọ̀ 'do gbí yí, káa yí kpónó kù zeke'o ée?»

20 Káa ndâ bu 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà máa, «Ze nò ni gí, máa, yí a 'viì mì ze. Ze delè gii nò ni gí, máa, yí táánò tè ta sú ọ̀ 'do gbí yí nawu wó.

21 Káa ze nò ọ̀ a i tí nó mbe njaanga ọ̀ wó nó ni lá. Ze delè nò 'duù tí nó mbe je yeè ji yí nó ni ká lá. Nje wó kuu tí wó. Yí me dó 'viì lá. À má éno, yo tè'é tí wó, wàa yo 'ví 'vee yí, wàa yí 'ví túbà dúú kpokejì ọ̀ a i tí nó mbe 'de yí nó ji yo.»

22 Ndâ bu 'dakò tí nò náa Jézù njaanga ọ̀ wó nò 'dè ọ̀ có tí nò ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà tacó à tí ndú a gúku. Tacó ndú nò ni gí máa, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà epe nje có mì ndú sàà gí máa, 'duù má ùnje éno máa, Jézù a Bìndi-Mbíri gí, 'duù tí nò 'ví 'dò kò wó mí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri káká'i lá.

23 Njìnò a gbí nderè có tí nò náa ndâ bu 'dakò tí nò gii tooko ta có tí nò 'do muu ndú gí muu wó máa, «Yí me dó 'viì lá. Yo 'vee yí,» nò ká nò.

24 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mà gii 'di kòcò ndâ bu 'dakò tí nó náa Jézù 'vala yí 'do gbí sú ọ̀ nó cee gí, ndú gii tuu tú gí tàkò 'dakò tí nó káká'i. Yí mà gii gí gí, ndú gii 'dè có ji yí máa, «'Dè yúco mì lo kùro Mbíri. Tacó à má gítí ze, ze nò ni gí máa, 'dakò tí nó náa wò 'dè có máa, a yí ká njaanga ọ̀ lo nò, a mbe bèè ọ̀ Mbíri.»

25 Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndú máa, «Yí má a mbe bèè ọ̀ Mbíri, ye nò bà njìnò lá. I njìnò náa ye nò ni gí cuki nó káa njìnò máa, ye táánò a mbe sú ọ̀, káa ye kpónó kù zeke'o.»

26 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii 'vee yí máa, «Yí táánò bàkà mítí ndâ ọ̀ lo nò a ọ̀ yeè ye, náa ndú gii njaanga ta tí nò?»

27 Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà máa, «Ye 'dè có tí nò ji yo á kùtàá sàà gí, káa yo sè tù yo lá. Nògí, yo kpónó kù 'vee ndi gbí nje ye máa, ye 'ví 'dè ji yo a ọ̀ có ye káká'i? À tí yo a go bà dù tí ndâ mbe tala có mì wó delè?»

28 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'bità bà no nje ndú gítí 'dakò tí nó ta ọ̀ có tí nó náa yí 'dè ji ndú nò. Bìndi ndú gii 'visì có ji yí máa, «Go bà dù tí 'duù mì wó má tí lo, mbe tii wò wálá. Káa à má gítí ze, ze a ndâ 'duù mì Mòze.

29 Ze nò ni gí máa, Mbíri dígísèè 'dè có a i ji Mòze. Káa à má gítí 'dakò tí nó á mì lo nò, ze nò bàndò tí nó náa yí gí 'do tí nó ni lá.»

30 Káa 'dakò tí nò gii 'visì có ji ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà máa, «A có sepe! Yí njaanga ọ̀ ye gí, káa yo nò bàndò tí nó náa yí gí 'do tí nó ni lá!

31 Ndoo nò ni gí máa, Mbíri sè tù wó gítí ndâ có mì ndâ mbe bàkà vò i lá, yí kù sè tù wó a i gítí ndâ có mì ndâ 'duù njìnò mbe kù bàkà i ji yí, tí ndâ mbe bàkà go có mì wó tí Mbíri nò.

32 'Do tí bà 'bità bà suu to tí nó, 'bí 'duù mbe 'di có jé éno máa, 'bí 'duù njaanga ọ̀ 'bí 'duù njìnò náa à jò yí ta sú ọ̀ 'do gbí yí gí nò wálá.

33 Káa 'dakò tí nó mbe njaanga ọ̀ ye nò má gí me 'do mì Mbíri lá, yí kùtàá bà 'de wotí bà bàkà i gbaànjé wálá.»

34 Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà mà gii 'di có tí nó náa 'dakò tí nó 'dè ji ndú nò, ndú gii mòkò yí 'do kùro ndú, ta bà ọ̀noko yí máa, «À jò wò cùmuú mí gbí vò i, káa wò kù gii bàkà tí lo tí mbe nìbà có mì Mbíri ji ze?»

Bà dù tí mbe sú ọ̀ á kùro Mbíri

³⁵ Jézù mâ giì 'de 'dakò tí nò náa yí njaanga ɾo wó nò bìndi bà 'di có bà mòkò yí mì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdáyà 'do kùɾo ndú, Jézù giì 'vee yí máa, «Wò ùnje gítí 'Viì-mì-'Dakò ta njembí lo gbaànjé gí?»

³⁶ Káa 'dakò tí nò giì 'vee Jézù máa, «'Duù tí nò ta ɾè wó a 'Viì-mì-'Dakò nò a 'di? Tùbà tí wó ji ye kùɾo, má kózò gi, ye 'ví ù ta nje gítí wó, kpo 'duù.»

³⁷ Jézù bà-i-nò giì 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Wò kù zeke 'duù tí nò ta ɾè wó a 'Viì-mì-'Dakò nò ta ɾo lo. À delè kpónó a yí ká kù 'dè có ji wò nò.»

³⁸ 'Dakò tí nò mâ giì 'di có tí nò náa Jézù 'dè ji yí nò, yí giì ɾì ta muungbó wó ya gí bà kaa to á kùɾo Jézù ta 'bì wó, bìndi yí giì 'dè có ji Jézù máa, «Ye ùnje gí, Mbe tí ye.»

³⁹ Káa Jézù giì 'visì có ji 'dakò tí nò, náa yí njaanga ɾo wó nò, máa,
«Ye gí gí muu to tí nó tacó wàa ndâ mbe sú ɾo 'ví zeke'o,
wàa ɾo ndâ mbe ɾo 'ví yoo gí.»

⁴⁰ Ndâ mbe kpolo tí tàkù mì ndâ Jùdáyà ñinó mbe dù 'dè á ɾègbà tí Jézù ta o tí nò mâ giì 'di có tí nò náa yí 'dè nò, ndú giì 'vee yí máa, «Ze delè ngbá káa ndâ mbe sú ɾo?»

⁴¹ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,
«Yo kùtàá má a ndâ mbe sú ɾo,
vò i mì yo bà dù wálá.
Káa yo kù bàkà tí yo tí ndâ mbe ɾo,
à má ènò, yo ɾò tíyò nje ndâ vò i mì yo.»

10

Jézù lòkò'bò có gítí ɳa 'duù ñinó mbe 'viì tí mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko

¹ Jézù giì lòkò'bò có ji ndâ 'duù máa, «Mbe 'viì ndùgù tacó bà ɾì gí tà'i mì ndâ i-kó-ko a mbe ngbà tí mbe kùmùkù i mì ndâ 'duù.

² Káa, mbe ɾì gí tà'i co tí njekeji ndùgù a cèe mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko.

³ Mbe kpolo tí njekeji ndùgù mì ndâ i-kó-ko kù njaanga njekeji ji yí. Ndâ i-kó-ko delè 'di kòcò wó ni gí. Yí kù tè'é tí ndâ 'dóo i-kó-ko mì wó 'do gbí òkò tí ndâ ñindi ndâ 'bí 'duù ta ɾè ndú, tacó bà gbà ndú gí sè.

⁴ Yí má njaanga ndâ i-kó-ko 'do gbí ndùgù gí, yí kù tè kùɾo ndú, bìndi ndú kù ɾu ndi wó, tacó ndú 'di kòcò wó ni gí.

⁵ Káa ndâ i-kó-ko bà 'vaaka 'do tí vò 'duù ñinó náa ndú ñò yí ni lá nó gí. Ndú jé gítí bà ɾu ndi wó wálá, tacó ndú ñò yí ni lá, ndú delè 'di kòcò wó ni ká lá.»

⁶ Jézù lòkò'bò có tí nò ji ndâ 'duù, káa, 'bí 'duù gbaànjé mbe 'di gbí wálá.

⁷ Tacó ènò, Jézù giì 'dè có ji ndú ngbárángà'i éno máa,
«Ye kù 'dè có ji yo ta yúco máa,
ye a njekeji ndùgù mì ndâ i-kó-ko.

⁸ Ndâ 'bí 'duù ñinó 'dáá gí táánò mbe gí gí mì yo kùɾo bà gí ye nó a ndâ mbe ngbà,
tí ndâ mbe kùmùkù i mì ndâ 'duù;
tacó ènò, ndâ i-kó-ko sè tù tí ndú lá.

⁹ Káa, ye a njekeji ndùgù.

I-kó-ko má ɾì gí tà'i có a i mì ye,
i-kó-ko tí nò 'vala gí.

Yí bà ɾì gí tà'i ta gbí dii wó ngbárángà'i,
yí bà co gí sè ta dii wó ngbárángà'i,
yí delè bà 'de i-zó-zò gí.

¹⁰ Mbe ngbà gí ñindi wó cuki ká gítí nèté bà ngbà i,
ta bà ziki ndâ i-kó-ko,
ta bà mèèkè'i tí ndú.

Káa ye gí a i tacó wàa ndú 'ví 'de ta 'válá,
wàa ndú 'ví 'vala pètèkèè go dó kpâ ta bèm̀bílì.

11 Ye a tó mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko.

Tó mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko a ña mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko ñinó mbe kù cì á muu ndâ
i-kó-ko mì wó nò.

12 'Duù ñinó mbe kù kpolo tí ndâ i-kó-ko mì 'bí ka wó ká tacó bà pà yê tí wó cuki nó
ká kù ì ngèlè jee ndâ i-kó-ko jì kàzà.

Yí má ñò sílì tí kàzà ngé gí,
yí kù ì ngèlè si tàmuu ndâ i-kó-ko jì kàzà kù zèè ndú,
delè kù ñjè gbí ndú jááká-jaaka ta gbí jìlì.

13 Yí kù ì ngèlè jee ndâ i-kó-ko jì kàzà tacó yí kù gbà ndú ká tacó bà pà yê tí wó cuki,
nèté mì wó ta ndú wálá.

14 Káa ye a tó mbe kpolo tí ndâ i-kó-ko.

Ye ñò ndâ i-kó-ko mì ye ni gí,
ndâ i-kó-ko mì ye delè ñò ye ni gí.

15 Ze ñò tí ze ni ta ndâ i-kó-ko mì ye,
ká go bà ñò tí ze ni ta Bu ye.

Ye delè gbì gbí njembí ye gítí ku muu ndú gí.

16 Ndâ 'bí i-kó-ko mì ye kuu tí,
náa ndú kpónó kù dù me ta ndâ ñinó ta 'bá muu ndú nó lá.

Káa kózò tí ye bà gí ta ndú gítí ndâ 'bí ka ndú,
ndú delè 'ví 'di kòcò ye,
wàa ndú 'ví dù 'dáa bà gbèè to,
tacó wàa ye tí mbe kpolo tí ndú 'ví dù káa gbèè 'duù.

17 Bu ye kù dù ta go ye tí wó,
tacó ye ùnje gítí bà cì ye,
wàa ye 'ví 'vala ndi ye káká'i nò gí.

18 À me 'duù ká kù zi ye lá.

À káa ye ká ùnje gítí bà cì ye 'do gbí 'dóó có mì ye gbí muu ye.

Bu ye je wotí bà cì ye go có mì ye gbí muu ye nò jì ye gí.

Yí delè gii je wotí bà 'vala ndi ye á 'do gbí ku jì ye gí.»

19 Có tí nò náa Jézù 'dè nò gii bàkà a 'bè mí gbí òkò tí ndâ Jùdèyà.

20 Ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí ndú gii 'dè có jì ndâ 'bí ka ndú máa, «Gbí nderè bà
sè tù ndâ 'duù tí ndâ có mì wó wálá. A i ká gbí muu wó! Yì a mbe má!»

21 Káa, ndâ 'bí 'duù ñindi ndú gii 'visì có gí tàkò có mì ndâ ka ndú nò máa, «Ndâ
có mì wó me go ndâ có mì 'duù ñinó ta i ká gbí muu wó nó lá. 'Duù ñinó ta i ká gbí
muu wó nó bà njaanga ọ mbe sú ọ ta ña kpokèjì ngayi?»

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà bè Jézù gí

22 À ta o tí nò Jèrùzàlémè a o bà kùya dèrè mítí 'bá-Mbíri. O tí nò gí gbí pì mì cò'o,

23 tacó éno, Jézù gii dù kù wùùkù to á tà 'bí i náa à bì yà'bàà éno mí gbí ndùgù
'bá-Mbíri, náa ndâ 'duù kù nì mítí a Tàzo-mì-Sólómònì tí gbolò gbà mì ndâ Jùdèyà.

24 Ndâ Jùdèyà má gii ñò yí, ndú gii tì yí jèlè 'dee gí. Bìndi ndú gii 'vee yí máa, «Wò
bà si ze kù koọ có sàkàmàà éno yee tí ña o ngayi? Wò má a Bìndi-Mbíri, 'dè jì ze
ngbàrángà'i!»

25 Káa Jézù gii 'visì có jì ndú máa,

«Ye 'dè có tí nò jì yo sàà gí,
káa a yo ká biya bà 'di gí.

Ndâ serè tí nó náa ye kù bàkà ta wotí mì Bu ye nó kù túbà jì yo máa,
ndâ có mì ye a ndâ yúcó;

- 26 káa, yo biya bà ùnje gítí ye gî,
tacó yo me ndâ i-kó-ko mì ye lá.
- 27 Ndâ i-kó-ko mì ye 'di kòcò ye ni gî.
Tacó éno, ndú kù ru ndi ye.
Ze nò tí ze ta ndú ni gî.
- 28 Gbèe i-kó-ko mì ye bà gîri wálá,
tacó ye je yeè-'válá ñinó mbe cee lá nó ji ndú gî.
Mbe kaa ndú 'do tí ye ta wotí wálá,
29 tacó 'bí 'duù ta wotí tí wó mbe 'vii ta Bu ye tí nó tí mbe kaa ndú ji ye nó wálá.
À má éno, 'bí 'duù mbe ra ndú tí ríngbá 'do 'bì Bu ye wálá.
- 30 Ze ta Bu ye a ndâ gbèe 'duù.»
- 31 Ndâ Jùdéyà má gîi 'di có tí nò náa Jézù 'dè éno máa, «Ze ta Bu ye a ndâ gbèe 'duù» nò, ndú gîi tuṛu díi tacó bà 'vaka ta yí.
- 32 Káa Jézù gîi 'vee ndú máa, «Ye túbà ndâ tó i mbe gî 'do mì Bu ye ji yo me mbè. À má éno, yo kpónó kaa díi tacó bà 'vaka ta ye nò a i tacó ngayi á 'do gbí òkò tí ndú?»
- 33 Káa ndâ Jùdéyà gîi 'visì có ji yí máa, «Ze kù tuṛu díi tacó bà 'vaka ta wò me tacó bà bàkà ndâ tó i mì lo a go có tí nò gbí nje lo nò lá. Ze bà 'vaka wò a i tacó bà 'dè zu có gítí Mbírì. Wò a 'duù, ta ndâ silì 'bì lo vô ká go ndâ ñindi ze, káa wò kù bàkà tí lo tí Mbírì ta wotí!»
- 34 Káa Jézù gîi 'visì có ji ndú máa,
«'Bí có kuu gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,
Mbírì máa, <Yo a ndâ mbírì.>
- 35 Káa 'verè jé gbí wáràgà mì Mbírì wálá.
Nògí, Mbírì nì <mbírì> mítí ndâ 'duù tí nó náa yí tí Mbírì 'dè có mì wó ji ndú nó gî.
- 36 Káa, à má gítí bà miṛi ye,
a Bu ye ká cu 'bì wó mítí ye tí 'dóo ñinó mì wó,
bìndi yí gîi tuu ye gí muu to tí nò.
À má éno, bà 'dè có mì ye éno máa,
ye a 'Viì-mì-Mbírì,
gîi 'visì tí gbí tù yo tí bà go Mbírì ta ña kpokèjì ngayi?
- 37 Ye má kù bàkà me ndâ nèté mì Bu ye lá,
gbí nderè bà ùnje mì yo gítí ye wálá.
- 38 Ye kù bàkà a ndâ nèté mì Bu ye,
káa go bà ùnje gítí ye kpètí má sàà tí yo wálá,
yo kùtáa bà ù vòo nje gítí ndâ nèté tí nó náa ye kù bàkà ndú nò,
bìndi yo bà nò ni gí máa,
ze ta Bu ye a ndâ gbèe 'duù.»
- 39 À gbí muu ndâ Jùdéyà ta o tí nó a có bà zèè Jézù, káa yí gîi fa 'do tí ndú gî.
- Ndâ mbe kaa ya gí mì Jézù á yì Jòròdàniyà ùnje gítí wó*
- 40 Jézù gîi dele ndi wó káká'i ya gí tìto Jòròdàniyà, á gítí wúngbó to tí nó náa Jòvànì táánò sàà dù tí kù caka tí ndâ 'duù nò.
- 41 Ndâ 'duù me mbè gîi kaa ya gí mì wó kà. Ndâ mbe kaa ya gí mì wó nò gîi ùlù yí máa, «Jòvànì táánò jé bàkà ndâ seṛè lá, káa ndâ có mì wó táánò náa yí 'dè gítí 'dakò tí nó 'dáa káa yúcó.»
- 42 Tacó éno, ndâ 'duù 'do gbí òkò tí ndú me mbè gîi ùnje gítí Jézù ta njembí ndú gî.

11

¹ Ta o tí nò si Jézù kuu tìto Jòròdàniyà nò, nò'o gii bàkà 'bí 'dakò tí tó kómbe Jézù ta ɾè wó a Lázàrò, tí nàmì ndâ Máraṭà ta Màriyà, ta 'bá mì ndú gbí gbata Bètaniyà. (

² Nìnò a Màriyà tí nó táánò mbe gii yee pò bàà mítí kò Mbe tí ndoo, bìndi yí gii gbètèkè cee tí ta se muu wó nò.)

³ Ndâ nàmì Lázàrò bà-i-nò gii tuu 'duù ta có nò'o tí wó ya tí ji Jézù máa, «Kpóló-kpolo tó 'duù mì lo kàà ta nò'o tí wó, Mbe tí ze.»

⁴ Jézù mâ gii 'di có tí nò, yí gii 'visì có máa, «Nò'o tí nò bà zi yí wálá. Nò'o tí nò tí wó nò bà dù tí i mbe si ndâ 'duù 'ví ùlù Mbíṛì. Nò'o tí nò delè ká bà si ndâ 'duù 'ví wu gbí 'Vii-mi-'Dakò.»

⁵ Ndâ Máraṭà ta Màriyà gii je nàmì ndú Lázàrò a ndâ tó 'duù mì Jézù.

⁶ Káa ta ndâ ɲa ɲinò 'dáá gî, Jézù gii bàkà a sili só á bìndi bà 'di có nò'o tí Lázàrò mì wó má kózò gî,

⁷ yí bà gii 'dè có ji ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ndoò dele ndi ndoo ya gí Jùdéyà.»

⁸ Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'vee yí máa, «Mbe nìbà i, ndâ 'duù Jùdéyà bàkà có bà 'vaka wò ta díí á dè kuu yaánó nò, káa wò káká'i kpónó máa, wò kú dele ndi lo wúnó ya gí 'bá Jùdéyà?»

⁹ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa,

«Ri kú co ta dú'o,

bìndi yí gii ta ta 'dê'o.

À me éno lá?

'Duù má nò nó si ɾi kuu yaà yí tò kò wó lá,

tacó ngba'o kuu tí .

¹⁰ A mbe kú nò nó ta bèbìli ká kú tò kò wó,

tacó ngba'o tacó bà ɲò ta to mì wó wálá.»

¹¹ Jézù mâ gii lòkò'bò có tí nò ji ndâ mbe tala có mì wó gî, yí gii 'dè có ji ndú máa, «Kómbe ndoo tí nó tí Lázàrò nó kú tɛ̀rì. À má éno, ye kú ya gí bà gbà yí 'do tí ɾi gí yaà.»

¹² Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii 'visì có ji yí máa, «Yí má tɛ̀rì gî, gbí dii wó bà da gî, Mbe tí ze.»

¹³ Gbì lòkò'bò tí nò náa Jézù 'dè éno máa, «Lázàrò kú tɛ̀rì» nò éno máa, «Lázàrò cì gî.» Káa ndâ mbe tala có mì Jézù ɲindi ndú 'di gbí ni lá.

¹⁴ Tacó éno, Jézù gii 'dè gbí ji ndú ngbárángà'i éno máa, «Lázàrò cì gî.

¹⁵ Káa tàkòcò ye peteke tacó tí yo ma, tacó ye táánò me kà ta o bà cì yí nò lá. À má éno, yo kpónó bà gii ùnje gítí ye ta njembí yo gî. Nògí, ndoo ya gí bà ku wó.»

¹⁶ Káa Tòmázò tí nó náa à kú nì mítí wó a Njemì nó, gii 'dè có ji sè ndâ 'bí ka wó mbe tala có mì Jézù máa, «Ndoò ya gí Jùdéyà ta ndâ mbe nìbà i ji ndoo, wàa à má a ku, ndoo 'ví cì ta ndú 'dáá gî.»

Jézù a 'válá tí mbe kú 'vala ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú

¹⁷ Jézù yee Bètaniyà si Lázàrò bàkà sili nà'ò mí tà to gî.

¹⁸ ('Bá mì ndâ Lázàrò, Bètaniyà, ká dè ta Jèrùzàlémè.)

¹⁹ Jézù gii yee kà si ndâ Jùdéyà tí nó mbe kaa 'do Jèrùzàlémè ya gí bà wa ku ta ndâ Máraṭà ta Màriyà nó ká gbí-gbì kuu bà ku.

²⁰ Máraṭà mâ gii 'di có éno máa, Jézù kèjì, yí gii ɲè nó ya gí bà ù kùro Jézù mí kpokèjì, si Màriyà mí 'bá.

²¹ Ndú mâ gii 'de tí ndú gî, Máraṭà gii 'deke tí wó ji Jézù máa, «Wò táánò má kuu to nó, nàmì ye bà cì wálá, Mbe tí ye.

²² Káa ye ɲò ni gî máa, wò kpèti kpónó má yù káa ɲa yè wè 'do mì Mbíṛì, yí bà je ji wò gî.»

²³ Káa Jézù gii 'visì có ji Máraṭà máa, «Nàmì lo bà a ndi wó gí yaà gî.»

24 Káa Máraàtá bà-i-nò gii 'visi có ji Jézù máa, «Ye 'di gbí có mì lo nò gí. Ye nò ni gí máa, yí bà a gí yaà ta o bà 'vala ndi ndá ku á 'do gbí muu'dú ndú ta ndòngbú o wúnò gí.»

25 Káa Jézù gii 'visi có ji Máraàtá máa,
«Ye a mbe 'vala ndi ndá ku 'do gbí muu'dú ndú.
Ye delè a 'valá.

'Duù má ùnje gítí ye ta njembí wó gí,
yí kpèti má cì ká cì,
yí bà 'vala ndi wó gí.»

26 Káa wu 'duù ñinó kpónó mbe kù ùnje gítí ye nó jé gí bà cì wálá.
Wò ùnje gítí có tí nò gí?»

27 Máraàtá bà-i-nò gii 'visi có ji Jézù máa, «Ye ùnje gí, Mbe tí ye. Ye ùnje gí máa, wò a Bìndi-Mbírì, tí 'Vii-mi-Mbírì, tí 'duù tí nó náa Mbírì tuu yí gí muu to tí nó nò.»

Jézù wa gbí

28 Ndá Máraàtá má gii 'dè nje ta Jézù cee gí, Máraàtá gii dele ndi wó ya gí 'bá, bìndi yí gii tè'é tí ná'vindí wó Màriyà 'do gbí òkò tí ndá 'duù gí ndii, bìndi yí gii 'dè có ji yí ta ngúcó, máa, «Mbe nìbà i gí gí. Káa go bà nò wò kuu tí wó.»

29 Màriyà má gii 'di có tí nò, yí gii goonó ya gí mì Jézù

30 á kpokèjì, tí gbèè bàndò tí nó náa ndá Jézù 'de tí ndú ta Máraàtá tí nò, si yí yee 'bá lá.

31 Ndá Jùdèyà tí nó mbe gí gí bà ku nó má gii nò bà goonó mì Màriyà kù ya gí ta é mì Jézù tí kpokèjì, ndú gii kaa ya gí tàkò wó, tacó ndú koṛo có máa, yí kù ya a i gí bà wa gbí á muu'dú.

32 Màriyà má gii cu ṛo wó mítí Jézù, yí gii 'va tí wó mí kùṛo Jézù, bìndi yí gii zèè kò Jézù kù wa ta gbí, ta bà 'deke tí wó máa, «Wò táánò má kuu bà-i-nó, námì ye bà cì wálá, Mbe tí ye!»

33 Jézù má gii nò ndá Màriyà ta ndá 'duù tí nó mbe kaa gí gí tàkò wó nó kù wa gbí, ṛé wó gii doo nùyì ta sé có. Bìndi yí gii wo gù woò, má kózò gí,

34 yí gii 'vee ndá 'duù tí nó máa, «Yo bàkà bàndò mì wó mí ngò?»

Káa ndá 'duù tí nó gii 'visi có ji yí máa, «Gí gí bà nò , Mbe tí ze.»

35 Ngo-ṛo Jézù bà-i-nò gii 'dù ta bà nò yè ṛo ndá 'duù tí nó mbe kili mí bà ku nò.

36 Ndá 'bí Jùdèyà má gii nò bà 'dù ngo-ṛo Jézù nò, ndú gii 'bità bà 'dè có gbí òkò tí ndú máa, «Yí zè 'dakò tí nó nìkì ngé ndii gí!»

37 Káa ndá 'bí 'duù gii dù kù 'vee a 'vé máa, «'Dakò tí nó táánò njaanga ṛo mbe sú ṛo gí. Yí táánò má bà-i-nó, bà 'vala Lázàrò bà kpò yí gí?»

Jézù 'vala ndi Lázàrò 'do gbí muu'dú wó

38-39 Jézù má gii yee ta ndá 'duù tí muu'dú gí, Jézù gii wo ndi gù woò káká'i. Bìndi yí gii 'dè có ji ndá 'duù tí nó máa, ndú te gbolò díí tí nó náa à nè ta nje gùù nó gí. Káa Máraàtá gii 'visi có ji Jézù máa, «'Duù tí nó kpónó volo gí, Mbe tí ye. Tacó à wúnó tí wó tà to a silli nà'ò.»

40 Káa Jézù gii 'vee Máraàtá máa, «Ye kùtàá 'dè có ji wò éno máa, wò má ùnje gítí ye gí, wò bà nò wotí mì Mbírì gí nò lá?»

41 Ndá 'duù tí nó má gii yèè díí 'do nje gùù gí, Jézù gii zeke'o gí gbírì. Bìndi yí gii 'deke tí wó ta bà 'dè nìkì maa ji Mbírì máa,
«Ye 'dè nìkì maa ji wò tacó bà nò bà 'deke tí ye ji wò, Bu ye.

42 Ye nò ni gí máa, wò ta o 'dáá gí kù 'di có mì ye.

Káa ye kpónó kù 'dè có ji wò gbí ñinó ká tacó tí ndá 'duù tí nó mbe tí ye 'dee gí nò,
tacó wàa ndú 'ví ù ta nje éno máa,
a wò táánò ká tuu ye.»

⁴³ Jézù mà gii 'deke tí wó ji Mbíri cee gí, yí gii tè'é tí Lázàrò ta kòcò wó ngára gí yaà máa, «Lázàrò! Co gí sè!»

⁴⁴ Lázàrò bà-i-nò gii co gí sè ta kábà bà so yí náa à te ta yí mí gbí gùù nò. Bindi Jézù gii 'dè có ji ndâ 'duù máa, «Yo njaanga ndâ i tí nò á 'do tí wó gí, wàa yo 'ví si yí 'ví ya .»

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà toko có gítí bà zi Jézù

⁴⁵ Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ Jùdèyà tí nó mbe gí gí bà tí ku muu ndâ námì Lázàrò ta o tí nò mbe nò i tí nò náa Jézù bàkà nò gí, gii ùnje gítí Jézù ta njembí ndú gí.

⁴⁶ Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii ya gí bà 'dè ndi ña i tí nò náa ndú nò nò ji ndâ mbe kpòlo tí tàkii mì ndú tí ndâ Jùdèyà á gbí gbata Jèrùzàlémè.

⁴⁷ Ndâ mbe kpòlo tí tàkii, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà mà gii 'di ña có tí nò, ndú gii kili ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí. Bindi ndú gii 'dè có ji ndú máa, «Ndoò kù tèrì, káa 'dakò tí nò kaa ndâ 'duù mì 'do tí ndoo gí ta bà bàkà ndâ kpo-kpò nètè.

⁴⁸ Ndoò má 'dè có éno máa, ndoo si yí ká mí nje ña nètè tí nò mì wó nò, ndâ 'duù 'dáá gí bà gii ùnje ká gítí wó. Káa ña có tí nò má di gbí tù ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ 'duù Rómà, ndú bà gii nje gbí ngbàngà tí nó mì ndoo nó gí. Ndú delè bà gii volo 'bá mì ndoo gí. Tacó ndú bà koṛo có máa a ndoo ká le bèrè ji 'dóó 'duù mì ndoo ta muu ndoo.»

⁴⁹ Káa 'bí 'dakò gbí òkò tí ndú, tí Kùro ndâ bu Mbíri ta ndoo tí nò, ta rè wó a Kàyífa, gii 'visì có ji ndú máa, «Ye nò goolá yo nò 'dóó ña i tí nó náa yo 'ví bàkà nó ni lá nò.

⁵⁰ Yo nò ni lá máa, à ñiki à bà cì gbèè 'duù muu sè mbè ndâ 'duù á co tí bà 'bu 'bá?»

⁵¹ Kàyífa 'dè có tí nò me 'do gbí muu wó lá. A Mbíri ká wu ji yí, tacó yí a Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, máa, yí 'dè có ji ndú éno máa, Jézù kèjì gí bà cì á muu 'bá mì ndú tí ndâ Jùdèyà.

⁵² Káa yí delè bà cì me ká muu 'bá mì ndâ Jùdèyà cuki lá. Yí bà cì tacó bà kili ndâ 'vii mì Mbíri mbe 'vaaka gí nó, wàa ndú 'ví co tí gbèè kpokèjì.

⁵³ 'Do gbí ri tí nò, ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà gii toṛo 'bì ndú mítí to máa, ndâ yí má zi Jézù lá, ndâ yí káká'i bà zi 'bí 'duù muu to tí nó wálá.

⁵⁴ Tacó éno, Jézù káká'i gii nò ta ndi gbí òkò tí ndâ Jùdèyà gbí ngbàà ri lá, ndú gii ya ta ndâ mbe tala có mì wó gí gbí gbata Éfiràmù á nje kángáá nga ngoò.

Ndòngbú bà ya Jézù gí bà o bà bàkà tàkii bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri

⁵⁵ O bà bàkà tàkii bà 'va mbí o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri mà gii dooko gí, mbè ndâ Jùdèyà tí nó mbe kaa 'do ndii ya gí gbí gbata Jèrùzàlémè tacó bà pà làyì gítí ndâ vò i mì ndú kùro bà zò i-cí-ci ta o tí nó nó

⁵⁶ mà gii nò Jézù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó gbí ndùgù 'bá-Mbíri nó lá, ndú gii 'bità bà 'vee ndâ 'bí ka ndú máa, «Yo kù koṛo có máa yè? Yí tóó kèjì gí bà líkí'o tí nó wálá?»

⁵⁷ Ndâ Jùdèyà dù kù 'vee ña 'vé tí nò tacó ndâ kpo 'duù, ta ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ mbe kpòlo tí tàkii mì ndú tí ndâ Jùdèyà, 'dè có ji ndú sàà gí máa, mbe nò bà tí Jézù gí 'ví 'dè gí sè, tacó wàa ndâ yí 'ví zèè yí.

12

Màriyà tí námì Lázàrò toṛo bàà ji Jézù

¹ Jézù gii dele ndi wó 'do gbí to Éfiràmù ya gí 'bá mì ndâ Lázàrò tí nó náa yí tí Jézù 'vala yí 'do gbí muu'dú wó nó gbí gbata Bètáníyà, si sè sili gítí o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri ká vò-nje gbaanjé cuki.

² Yí mà giì yee kà, ndâ 'duù kà giì te wiři mítí wó. A Máraà tí nàmì Lázàrò ta 'dê'o tí nò ká kù njèè i-zò-zò ji ndâ Lázàrò ta ndâ wiři tí nó mbe kili kù zò i ta ndâ Jézù nò.

³ Káa si ndâ 'duù kuu bàndò bà zò i, Màriyà tí 'bí nàmì Lázàrò, giì te 'bí ña banga pò bàà náa à ñònòkò ta cèè dì, náa yí sù ta mboo me gbolò, á gbí ká'i ñikì maa éno. Yí giì gbí 'bè'dè-'bè'dè éno mítí kò Jézù. Bìndi yí giì tořo gbí ndí ta tí kò Jézù ta se muu wó. Banga pò bàà tí nó giì yè tà'i ngbúú-ngbu-ngbù gí.

⁴ Káa Júdá Ìsikàriyótè, tí 'bí mbe tala có mì Jézù gbaànjé, tí 'duù tí nó mbe giì ba ngbù Jézù nó, giì 'vee 'vé ta kpo tàkòcò máa,

⁵ «Áá kùtàá má sù banga pò bàà tí nó gí 'dè ta gbolò i, wàa à 'ví ko ta ndâ mbe yè, káa yè?»

⁶ Júdá 'dè có tí nó me tacó máa, có tí ndâ mbe yè kpolo mì wó ma nò lá. Yí 'dè éno, tacó yí a mbe kù kpolo tí ndâ i ñinó náa à kuu tí nó tacó tí ndú tí ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gí nò. Káa à gbí muu wó éno máa, má wálá wàa Màriyà ta o tí nó 'ví sù pò bàà tí nó gí 'dè ta gbolò i, wàa yí 'ví kaa giì tí a i ji yí tí mbe kpolo tí gálá, tacó wàa, yí 'ví po ta tí á gítí miři yì, tacó yí a mbe ngbà.

⁷ Káa Jézù giì 'visì có ji Júdá máa, «Pà nje niì tí nó lá. Yí kpolo nò a tí bàà tí nó mítí kútí ye, tacó wàa à 'ví giì duu ta ye.

⁸ Ndâ mbe yè bà dù ta o 'dáá gí kuu gbí òkò tí yo, káa yo bà 'de ye ta o 'dáá gí wálá.»

⁹ Ndâ Jùdéyà me mbè mà giì 'di có éno máa, Jézù kuu gbí gbata Bètánìyà, ndú giì kaa ya gí bà ñò yí. À gbí muu ndú ta o tí nó me káa có bà ya gí bà ñò Jézù cuki lá. Ndú ya kpolo ma a i tacó bà ñò Lázàrò, tí 'dakò tí nó náa Jézù 'vala yí 'do gbí muu'dú wó nò.

¹⁰ Tacó éno, ndâ Kùřo ndâ bu-Mbíři mì ndâ Jùdéyà giì toko có mì ndú éno máa, à 'ví zi Lázàrò delè gí.

¹¹ Tacó nderè bà ùnje mì ndâ Jùdéyà gítí Jézù si ndâ yí mí to 'dáá 'do ká gbí có bà 'vala yí.

Bà ri Bìndi-Mbíři gí gbí gbata Jèrùzàlémè

¹² Jézù giì 'bí nó ta 'bí yé bìndi bà te wiři mítí wó mì ndâ 'duù Bètánìyà kù ya gí Jèrùzàlémè. Ndâ mbè ndâ Jùdéyà tí nó mbe tí mí bà o bà waa mbelè a Jèrùzàlémè nó mà giì 'di có éno máa, Jézù tí kpokèjì kèjì 'do Bètánìyà gí Jèrùzàlémè,

¹³ ndú giì saaka ndâ kpâ-lígì, bìndi ndú giì zèè ta ndi 'bí ndú kù ya tí gí bà ù ta kùřo Jézù. Jézù mà giì yee gí, ndú giì 'bità bà tò kù ta líkí'o máa,

«Òsánà!» (Gbí éno máa, «'vala ze!»)

«Mbíři 'ví si gbolò gba mì ndoo tí ndâ Jùdéyà,
tí mbe giì ta řè wó tí Mbíři.»

¹⁴ Jézù ta o tí nó kù o a ngbú 'viì-kècè, a go có tí nó náa a cu mí gbí wáràgà mì Mbíři éno máa,

¹⁵ «Ndâ mbe sù 'bá pí gú Ziyónì á Jèrùzàlémè,
yo cì gúku lá!

Yo ñò gbolò gba mì yo kpokèjì pí ngbú 'viì-kècè zò,» nò!

¹⁶ Ndâ mbe tala có mì Jézù 'di gbí ndâ i tí nó ta o tí nó gbaànjé lá, káa à mà giì te Jézù mí pí jàlàmbà mì Mbíři lê gí, mbí ndú bà giì 'va tí éno máa, à cu có gítí ndâ i tí nó á mí gbí wáràgà mì Mbíři gí.

¹⁷⁻¹⁸ Ndâ 'duù me mbè kaa ta o tí nó ya gí bà ù kùřo Jézù, tacó ndâ 'duù tí nó náa Jézù táánò tè'é tí Lázàrò 'do gbí muu'dú wó bìndi yí giì 'vala yí si mítí ndú nó, ká dítà ndâ có ñinó náa ndú 'di ta tù ndú nó, ta ndâ i ñinó náa ndú ñò ta řo ndú nó, ji ndâ 'duù.

19 Ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdèyà mâ giì nò éno, ndú giì 'bìtà bà 'dè có gbí òkò tí ndú máa, «Yo wálá nò ndi yo nò gí? Ndoò bà je bà i tí wó káká'i wálá! Yo nò ndâ 'duù kpónó tè 'dáá gí tàkò có mì wó gí!»

Ndâ 'bí Ìgìrìgì pà bà tí Jézù

20 Ndâ 'bí Ìgìrìgì mbe giì gí Jèrùzàlémè tacó bà bàkà i-Mbíri ta o bà bàkà tàkìì bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìrìyèlì-mì-Mbíri nò,

21 giì ya gí mì Filípò tí 'bí mbe tala có mì Jézù, ta 'bá mì ndú gbí gbata Bètìsàyídá á gbí to Gàlìlèyà. Bìndi ndú giì 'dè có ji yí máa, «Go bà 'dè có ta Jézù kuu tí ze, kpo 'duù.»

22 Filípò bà-i-nò giì 'dòkò ndi có mì ndâ Ìgìrìgì tí nò ji Àndèréyà, tí 'bí ka wó mbe tala có mì Jézù. Bìndi ndú giì ya ta yí gí bà 'dè có ji Jézù.

23 Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,
«O bà te 'Vii-mì-'Dakò gí pí jàlàmbà kpónó gí gí.

24 Ye kú 'dè có ji yo ta yúcó máa,
à má 'va nji cù mí tà to wàa yí 'ví kù ndi wó lá,
nji cù tí nò bà dù ká tí gbèè nji cù dúú bà ya tí .

Káa gbèè nji cù tí nò má ku gí,
áá bà waa 'do bà-i-nò a muu cù ta nji cù tí jùrù'bùù.

25 'Duù nìno ta líkí bà 'vala muu to nó tí wó nó kú gíri a miři wó.

Káa 'duù nìno mbe kú kì nje mbíri wó gítí bà 'vala muu to tí nó tacó tí ye nó
ká kú kpolo tí miři wó gítí 'válá nìno mbe cee lá nò.

26 Go bà dù tí bòò mì ye má kuu tí 'duù,
yí 'ví gí gí bà ru ndi ye.
Tacó wàa ze 'ví dù ta bòò mì ye tí gbèè bàndò.
'Duù má dù tí bòò mì ye,
Bu ye bà tègàrà 'duù tí nò gí.

Jézù 'dè có gítí ku mì wó

27 Káa ye kpónó nò 'dóó có tí nó náa ye 'ví 'de ji yo nó lá,
tacó njembí ye kú mú-mù.

Ye 'ví 'deke a tí ye ji Bu ye máa,
yí 'vala ye 'do kùro vò o tí nó kèjì nò?
Káa dú nderè bà giì ye gí muu to tí nó táánò
a i tacó bà dù á nje vò o tí nó nó!

28 Áá Bu ye,
tùbà wotí mì lo ji ndâ 'duù!
Tùbà tí lo tí cèè 'duù ji ndú!»

Jézù mâ giì 'dè có tí nó yee to gí, ndâ 'duù giì 'di kòcò 'duù kú 'dè có 'do gbíri máa,
«Ye táánò tùbà wotí mì ye ji ndú gí, káa ye kèjì gí bà tùbà ji ndú káká'i.»

29 Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbè kú rò tíyò ta rẹgbà tí Jézù nó giì 'dè gítí kòcò
'duù tí nó náa ndú 'di kú 'dè có 'do gbíri nó máa, «A ngbàngbàri ká kú baraka i!»
Káa ndâ 'bí 'duù nìndi ndú giì 'dè có máa, «A basìlì mì Mbíri ká kú 'dè có ji Jézù.»

30 Káa Jézù giì 'visì có ji ndâ 'duù tí nó máa, «Kòcò 'duù tí nó kú 'dè có me tacó tí ye lá. Yí kú 'dè có a i tacó tí yo.

31 O bà nò 'bè gbí òkò tí ndâ yúcó ta 'verè mí ndâ 'duù yee kpónó gí.

À kpónó nó a o bà tòò Gba-to-tí-nó 'do pí jàlàmbà gí.

32 Káa ye, à má gbì ye mítí njèèkpè mù gí,
ndâ 'duù muu to tí nó bà kili 'dáá gí gí gí mì ye.»

33 Jézù 'dè có tí nó tacó bà tùbà na ku tí nó á kèjì gí bà zi yí nó ji ndâ 'duù.

³⁴ Káa ndâ 'duù giì 'vee yí máa, «À nìbà ji ze tí ndâ Jùdáyà 'do gbí wáràgà mì Mòze éno máa, Bìndi-Mbíri bà dù ká dúú bà ya tí . Káa wò kù 'dè ji ze nìno ndí a ña có ngàyi? Máa, àá bà giì gbì 'Viì-mì-'Dakò míti njeèkpè mù nó! 'Viì-mì-'Dakò tí nò mì lo nò a 'di?»

³⁵ Káa Jézù giì 'visì có ji ndú máa,
«Sè bà dù Ngba'o ta yo kpónó ká nji'dí.
Nògí, yo nò nó si Ngba'o kuu tí nò,
tacó 'dí'di'o kpokèjì gí bà gbo yo,
káa mbe kù nò nó gbí 'dí'di'o
nò to tí nó náa yí ya gítí nó ni lá.

³⁶ Yo ùnje ta njembí yo gítí Ngba'o kpónó si Ngba'o ká kuu tí nò,
tacó wàa, yo 'ví dù tí tí ndâ 'viì mì Ngba'o.»

Jézù mà giì yee nje có mì wó gí, yí giì fa ya gí bà ngùù tí wó 'do tí ndâ 'duù gí.

Ndâ Jùdáyà biya bà ùnje gítí Jézù gí

³⁷ Ndâ Jùdáyà nò ña ndâ tende seṛè tí nó náa Jézù bàkà cúú-cu-cù gbí ndâ o tí nò nó ta ɾo ndú ngbárángà'i gí, káa, ta ndâ ña nìno 'dáa gí, ndú giì biya bà ùnje gítí Jézù gí.

³⁸ Go có tí nó náa Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri 'dè sàà éno, máa,
«A 'di ká 'di ndâ có mì lo náa ze kù 'dòkò nó, Mbe tí ye?

A 'di ká ùnje gítí ndâ seṛè tí nó náa wò tí Mbíri,
tí Mbe tí ye kù bàkà mí kùro ndâ 'duù nó?» nò.

³⁹ Bà ùnje gítí ndâ có mì Mbíri ta ndâ nèté mì Mbíri gbí ndâ o tí nò dú kpò ndâ 'duù gí, a go 'bí có tí nó náa Ìzáyà 'dè káká'i éno máa,

⁴⁰ «Mbíri yoo ɾo ndâ 'duù gí.

Yí delè giì biya bà je muu ji ndú gí.

Yí bàkà éno tacó yí nò ni gí máa,
yí kpèti má kpoko ndâ ɾo bà nò i míti muu ndú,
yí delè kpèti má je muu bà koro có ji ndú,
ndú bà 'visì tí ndú gí mì yí wàa yí 'ví 'vala ndú nò wálá.»

⁴¹ Mbíri 'dè có tí nò ji Ìzáyà gítí ngbútù mì ndâ 'duù, tacó Mbíri wu bà nò ngba Jézù ji yí tí Ìzáyà gí, káa yí kù 'dè có gítí .

⁴² Kpèti ká éno, ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdáyà giì ùnje gítí Jézù gí. Káa, ndú túbà tí ndú gí sè lá, ta gúku máa, ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdáyà bà mò ndâ yí 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdáyà gí bà ùlù Mbíri gí.

⁴³ Ndú bàkà éno, tacó go bà ùlù ndú mì ndâ 'duù tí ndú ndii go bà ùlù ndú mì Mbíri tí ndú gí.

⁴⁴ Jézù giì kò-kò ta ndâ có mì wó ji ndâ 'duù 'dáa gí ngbárángà'i éno máa,

«'Duù má ùnje gítí ye gí,
yí kù ùnje tí nò me ká gítí ye cuki lá.

Yí kù ùnje a i gítí mbe tuu ye.

⁴⁵ 'Duù mbe nò ye ta ɾo wó gí,
yí delè nò nò a mbe tuu ye ta ɾo wó gí.

⁴⁶ Ye, tí Ngba'o, gí gí muu to tí nó,
tacó wàa 'duù mbe ùnje gítí ye gí 'ví dù gbí 'dí'di'o káká'i lá.

⁴⁷ 'Duù má 'di ndâ có mì ye,
káa yí má kpolo tí ndú ta njembí wó gbaànjé lá,
à me ye wúnò ká bà waa có míti wó lá,
tacó ye gí me tacó bà waa có míti ndâ 'duù lá;

ye gí a i tacó bà 'vala ndú.

⁴⁸ Gba mbe waa có mí tí 'duù ñìnó mbe biya ye ta ndâ có mì ye 'dáá gí nó ta ndòngbú o wúnò kuu tí.

Gba tí nó a ndâ có tí nó náa ye ma nô.

⁴⁹ Áá bà dù éno,
tacó ye kú 'dè có me ta muu ye lá.

Ye kú 'dè a kòcò Bu ye, tí mbe tuu ye.

⁵⁰ Ye delè ñò ni gí máa,
ndâ có mì Bu ye a ndâ có mbe je 'v alá ñìnó mbe cee lá nó ji ndâ 'duù.

À má éno, ye kú 'dè káa ndi ndâ có tí nó náa a Bu ye ká 'dè ji ye nô.»

13

Jézù c àk à k ò nd â mbe tala có mì wó

¹ Jézù ta o tí nó ñò ni gí, máa, o bà ya yì gí mì Bu yì 'do muu to tí nó gí gí, tacó sè ta o tí nó káa làmbu o gítí o bà bàkà tàkù bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìrìyèlì-mì-Mbírì. Yí jé waa 'do tí bà zè ndâ 'dóó 'duù mì wó ñìkì maa sàà kùro lá. Káa gbí ndòngbú o tí nó, yí gii tubà ji ndú éno máa, yì zè ndú ñìkì ta njembí yì gbaànjé.

² Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó ta 'dè' o tí nó kú zò i, si vò i ñònòkò muu Júdá Ìsikàrìyótè tí 'vii mì Sìmónè sàà gí máa yí ba ngbù Jézù.

³ Káa Jézù ñò ni gí, máa, Bu yì je wotí bà bàkà ndâ i 'dáá gí ji yì gí. Yí delè gii ñò ni gí, máa, yì táánò gí 'do mì Mbírì, káa yì kú gii dele ndi yì ya gí mì Mbírì.

⁴ Tacó éno, yí bà-i-ño gii a gí yaà 'do tí i-zó-zò, bìndi yí gii ja wòkò bongo tí nó náa à tí wó nó gí, yí gii para bongo bà toro ngo 'do tí i mí rè'dè wó.

⁵ Bìndi yí gii yee ngo mí gbí 'bí kpàlàkà ká'i. Bìndi yí gii 'bità bà caka kò ndâ mbe tala có mì wó. Yí má caka kò 'duù ñìnò gí, yí toro ngo 'do tí ta bongo bà toro ngo tí nó náa yí para mí rè'dè wó nó má kózò gí, yí bà gii 'dòkò gítí kò 'bí 'duù.

⁶ Jézù mà gii caka kò ndâ mbe tala có mì wó kpòò, yí mà gii yee tí Piyétòrò, Piyétòrò gii 'vee yí máa, «Wò kèjì gí bà caka kò ye delè, Mbe tí ye?»

⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «Wò kpónó bà ñò i tí nó náa ye kú bàkà nó ni wálá. Wò bà ñò ni a i bìndi .»

⁸ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji Jézù máa, «Jéé lá! Wò jé gítí bà caka kò ye wálá.»

Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «Ye má caka kò lo lá, gbí éno máa, 'bí i mbe toko ndà káká'i wálá.»

⁹ Piyétòrò mà gii 'di có tí nó náa Jézù 'visì ji yí nó, yí gii 'deke tí wó ji Jézù máa, «À má éno, caka me káa ndâ kò ye cuki lá, Mbe tí ye. Caka ndâ 'bì ye ta muu ye delè gí.»

¹⁰ Káa Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «'Duù má caka tí wó gí, gbí nderè bà caka ndâ bà to tí nó náa wò kú 'deke nó wálá, tacó kútí wó 'dáá gí ká ngbàrángà'i. Bètí ká tí ndâ kò wó cuki. Kútí yo 'dáá gí ká ngbàrángà'i. Yo 'dáá gí. À bè gbí káa 'duù gbaànjé.»

¹¹ Jézù ñò 'duù tí nó bà gii ba ngbù wó nó ni gí. Ñìnò a gbí nderè có tí nó náa yí 'dè ta có ji Piyétòrò éno máa, «À bè gbí káa 'duù gbaànjé» nó.

¹² Jézù mà gii caka kò ndâ mbe tala có mì wó cee gí, yí gii yuu ndi wòkò bongo mì wó náa yí ja gí to nó mítí wó káká'i. Bìndi yí gii dele ndi wó gítí i-zó-zò, bìndi yí gii 'vee ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo 'di gbí i tí nó náa ye bàkà ji yo nó gí?

¹³ Ndâ rẹ̀ mì yo náa yo gbì mí muu ye a ndâ rẹ̀ sósò'ò. 'Bí a <Mbe ñìbà i,> bìndi 'bí a <Mbe tí ze.> Ndâ rẹ̀ mì yo sósò'ò nó gí, lè lá. À dú nó a ye.

¹⁴ Káa ye tí Mbe ñìbà i ji yo, delè tí Mbe tí yo, má caka kò yo gí, gbí go éno máa, yo delè 'ví caka kò yo gbí òkò tí yo.

¹⁵ Ye bàkà éno tacó wàa yo 'ví mèlè ndí .

¹⁶ Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó, máa:

'bí bòò jé mbe me gbolò ndii mbe tí wó gí nò wálá,
delè 'bí 'viì-tú jé mbe me gbolò ndii mbe tuu yí gí nò wálá.

¹⁷ À má éno, yo má 'di gbí ndâ có mì ye nò gí, bìndi yo 'ví mèlè bà bàkà ndâ i tí nò náa ye 'deke ndú ji yo nò, tàkòcò yo bà peteke ngé ndii gí.

¹⁸ «Ye kù 'dè có mì ye nò me ji yo 'dáá gí lá. Ye nò ndâ 'duù ñinó náa ye ɾuka ndú nó ni gí. Káa kózò tí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, <'Duù tí nó náa ze zò i gbí ká'i ta yí nó bà 'visì muu wó gítí ye> nó 'ví dù tí tí yúcó.

¹⁹ Ye kù ci nò a yo, tacó wàa i tí nò má gii bàkà tí, yo 'ví ñò tí ni go éno máa, ye a yí tí Bìndi-Mbíri.

²⁰ Ye kù 'dè có ji yo ta yúcó, máa:

'Duù má te wiɾi mítí 'duù ñinó náa a ye ká tuu yí nó,
'duù tí nò te wiɾi a i mítí ye.

Káa 'duù má te wiɾi mítí ye,
yí te nò a wiɾi mítí mbe tuu ye.»

Jézù 'dè có gítí bà gii ba ngbù wó mì 'bí mbe tala có mì wó

²¹ Mâ gii zeke'o, njembí Jézù gii 'bità bà dòmò tí bìndi có tí nò náa yí 'dè ji ndâ mbe tala có mì wó nò tí vò ña ñinô. Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ye kù 'dè ji yo a cèe yúcó máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo bà gii ba ngbù ye.»

²² Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii 'di có tí nò, nje ndú 'dáá gí gii 'dè gí. Ndú bà-i-nò gii 'bità bà zeke gbí ñiɾo ndú gbí òkò tí ndú tacó bà ñò 'duù tí nó gbí òkò tí ndú náa Jézù 'dè có tí nò gítí wó nò.

²³ Ta o tí nò, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù náa Jézù zè yí ñikì kpolo ma kù ki tí wó a dè ɾègbà tí Jézù.

²⁴ Mâ gii zeke'o, Piyétòrò gii kì ɾo wó ji ka ndú tí nò, máa, yí 'vee ɾè 'duù tí nó náa Mbe tí ndâ yí kù gbí tì kpô gítí wó nò.

²⁵ Ka ndâ Piyétòrò nò bà-i-nò gii tì tí wó mí gbí njembí Jézù, bìndi yí gii 'vee yí máa, «Wò kù nì a 'di, Mbe tí ze?»

²⁶ Káa Jézù gii 'visì có gí tàkò 'vé mì mbe tala có mì wó nò, máa, «A 'duù tí nó náa ye kpónó bà too yâ ta kô, bìndi ye 'ví je ji yí nò.» Jézù ngé bà-i-nò gii kùtù kô, bìndi yí gii too ta yâ, bìndi yí gii je ji Júda tí 'viì mì Simónè Ìsikàriyótè.

²⁷ À káa pòó bà je kô tí nò mì Júda 'do 'bì Jézù, Gba-vò-i gii gèè bè wó mí muu Júda gí. Bìndi Jézù gii 'dè có ji Júda máa, «Ngo've tí lo! Bàkà i tí nò ta go bà bàkà tí lo nò gálá.»

²⁸ Káa ta o tí nó, 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì Jézù mbe 'di gbí nderè có tí nó náa yí 'dè ji Júda nò wálá.

²⁹ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii 'bità bà koɾo có máa, Jézù kù 'dè a có ji Júda máa, yí ya gí bà sì ndâ i ji ndâ yí gítí gbolò o, káa à má me éno lá, yí kù tuu a yí, máa, yí ya gí bà sì ndâ i tacó tí ndâ mbe yè. Ndú koɾo ña có tí nó tacó Júda a mbe kpolo tí ndâ i mì ndú 'dáá gí.

³⁰ Júda zèè káa kô tí nó náa Jézù too ta yâ ji yí nò 'do 'bì Jézù gí, bìndi yí ngé gii co gí sè ta bèbilì tí nó.

Jézù 'dè có gítí bà 'boo yí mì Piyétòrò

³¹ Júda mâ gii njè nó gí, Jézù gii 'dè có ji sè ndâ mbe tala có mì wó máa, «Ñinó kpónó a o bà gii ùlù 'Viì-mì-'Dakò ká nò;

ñinó kpónó delè a o bà ùlù Mbíri mì 'Viì-mì-'Dakò ká nò.

³² 'Viì-mì-'Dakò má gii ùlù Mbíri gí,

Mbíri delè bà gii ùlù 'Viì-mì-'Dakò ta njembí wó gbaànjé;

Mbíri kpónó-kpónó kèjì gí bà ùlù 'Viì-mì-'Dakò.

³³ Sè o bà dù ye ta yo me njí'dí gí, ndâ 'viì mì ye.

Yo bà gii pà bà tí ye,

káa wotí bà ya gítí bàndò tí nó náa ye kù ya gítí nó bà dù tí yo ta kpéetí yo wálá,
ká go có tí nó táánò sàà náa ye 'dè jì ndâ Jùdéyà nô.

³⁴ Ye kù 'dè ngú có jì yo, máa,

yo zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa,
tacó ye zè yo nìkì ma.

Má éno, yo zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa,

á go bà zè yo mì ye nìkì maa nò.

³⁵ Ndâ 'duù bà nò yo ni tí ndâ mbe tala có mì ye

á 'do tí bà zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa.»

³⁶ Mâ gii zeke'o, Simónè Piyétòrò bà-i-nò gii 'vee Jézù máa, «Wò kù ya gí kòtí 'di, Mbe tí ye?»

Káa Jézù gii 'visì có jì Piyétòrò máa, «Wotí bà ɾu ndi ye gítí bàndò tí nó náa ye kù ya gítí nó kpónó tí lo wálá. Wò bà ɾu ndi ye a i bìndi .»

³⁷ Káa Piyétòrò káká'i gii 'vee Jézù máa, «Wotí bà ɾu ndi lo tí ye kpónó wálá tacó yè? Ye bà sì mɿri ye jì ku á tacó tí lo.»

³⁸ Jézù bà-i-nò gii 'vee Piyétòrò máa, «Wò bà sì mɿri lo jì ku á muu ye? Ye kù 'dè jì wò a cèe yúco mì ye máa, wò wúnó bà 'boo bà nò ye ni mì lo ta bà ta'ô á kùro kpédélé kò ngù.»

14

Jézù yì ndâ mbe tala có mì wó

¹ Jézù gii tò lambu 'dê ngo mí njembí ndâ mbe tala có mì wó á bìndi bà kaɾa ɾé ndú mì wó ta ɾè bà ya yí 'do tí ndú gí nó, ta bà yì ndú máa,
«Njembí yo 'ví mù gítí có bà ya ye nò lá.

Yo tee njembí yo mítí ze ta Mbíri.

² Tacó yê bàndò bà dù ndâ 'duù tí á 'bá mì Bu ye wálá.

Yê bàndò kùtàá má kuu 'bá mì Bu ye,

ye bà ci yo éno máa,

ye kù ya gí bà 'viindi bàndò ù ta ndi yo nò, wálá.

³ Ye má cee ta nèté bà 'viindi bàndò ù ta ndi yo gí,

ye bà dele ndi ye gí tacó bà kaa yo ya tí gítí .

Tacó wàa, ndoo 'ví dù ta ndoo á tí gbèe bàndò.

⁴ Yo nò kpokèjì bà ya gítí to tí nó náa ye kù ya gítí nó ni gí.»

⁵ Káa Tòmázò, tí 'bí mbe tala có mì Jézù gbaànjé, gii 'vee yí máa, «Ze nò ni lá nó káa bàndò tí nó náa wò kù ya gítí nó nó, ze bà gii nò jé káa kpokèjì bà ya gítí , Mbe tí ze?»

⁶ Káa Jézù gii 'visì có jì yí máa,

«Ye a mbe túbà kpokèjì mì Mbíri jì ndâ 'duù;

ye a mbe 'dè yúco jì ndâ 'duù;

ye a ɾèngbó 'válá nínó mbe cee lá nô.

'Duù má waa to co tí 'bí tende kpokèjì,

yí bà di mì Bu ye wálá.

⁷ Yo kùtàá má nò ye ni gí,

yo delè bà nò Bu ye ni gí.

Káa yo bà nò yí ni 'do tí kpónó gí.

Yo delè nò yí ta ɾo yo gí.»

⁸ Filípò bà-i-nò gii 'visì có jì Jézù máa, «Túbà tí Bu lo jì ze, wàa có mì ze 'ví cee gí.»

⁹ Káa Jézù giì 'vee Filípò máa, «Cèe kòndi bà dù ndà ta ndà nó, wò jé nò ò ye ni lá, Filípò?

'Duù má ò ye ni gî,

'duù tí nò ò nò a Bu ye ni gî.

Káa wò giì 'deke tí lo ònó ji ye máa,

ye túbà tí Bu ye ji wò, tacó yè?

¹⁰ Wò ùnje lá, máa,

ze ta Bu ye a ndâ gbèe 'duù?

Ndâ có tí nó náa ye kù 'dè ji yo nó me ndâ 'dóó có mì ye gbí muu ye lá.

A Bu ye tí nó tí mbe tuu ye nó ká kù 'dè có.

A yí tí Bu ye tí nó náa ze ta yí nje bá gbaànjé nó

ká kù bàkà ndâ nèté mì wó.

¹¹ Yo ùnje gítí có tí nó náa ye 'dè ji yo máa,

'bè gbí òkò tí ze ta Bu ye wálá nò.

Káa ndâ có mì ye má kù cà gbí tù yo cá-cà,

yo 'ví ùnje ta vòò ẹ̀ mì ndâ seṛè tí nó náa ye kù bàkà nò.

¹² 'Duù mbe tee njembí wó mítí ye ta o 'dáá gî gî,

bà bàkà ndâ kpo-kpò seṛè go ndâ ònó náa ye kù bàkà nó gî,

yí delè bà bàkà a ndâ kpo-kpò i mbe ndii ndâ ònó náa ye kù bàkà nó gî,

tacó ye kù ya gí mì Bu ye;

¹³ tacó éno, yo má yù 'bí ọ̀a i ta ẹ̀ ye 'do mì Bu ye,

ye bà je i tí nò ji yo gî.

Tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ùlù ta Bu ye 'do gbí có mì ye tí 'Viì mì wó.

¹⁴ Yo má yù i ta ẹ̀ ye,

ye bà je i tí nò ji yo gî.

¹⁵ Yo má zè ye nìkì maa,

yo bà kpolo tí ndâ có mì ye gî.

¹⁶ Ye bà 'deke tí ye ji Bu ye,

wàa yí 'ví tuu 'bí 'duù ji yo tí mbe kpo-gbí-tà-tù yo,

náa yí bà dù ta yo dúú bà ya tí gî.

¹⁷ 'Duù tí nò náa Bu ye bà tuu yí ji yo tí mbe konì yo nò a Bèṛi-mì-Mbíṛi,

tí mbe 'dè yúco.

Ndâ 'duù muu to tí nó bà ùnje gítí wó wálá,

tacó ndú jé gí bà ò ye yí ni wálá,

ndú delè je gí bà ò ye yí ta ọ̀ ndú wálá.

Káa yo bà ò ye yí ni gî,

tacó yí kẹ̀jì gí bà dù ta yo gbí njembí yo.

¹⁸ Ye bà si yo 'ví jì 'vì ò wálá.

Ye bà dele ndi ye gí gí mì yo gî.

¹⁹ Sè ká nǝ'dí,

bìndi ndâ 'duù bà giì ò ye wálá.

Káa yo bà ò ye gî,

tacó ku me ndòngbú i ji ye lá.

À má éno, ku delè bà dù me ndòngbú i ji yo lá.

²⁰ Yo ta ọ̀ tí nò bà ò ni gí máa,

ze ta Bu ye a ndâ gbèe 'duù.

Káa ndoo ta ndoo delè a ndâ gbèe 'duù.

²¹ 'Duù mbe 'di ndâ có mì ye,

bìndi yí giì kpolo tí ndú gî,

a mbe zè ye nìkì maa.

Káa 'duù mbe zè ye nìkì maa,
 Bu ye bà zè yí nìkì maa.
 Ye delè bà zè yí nìkì maa.
 Ye delè bà 'dè gbí tí ye jì yí.»

²² Mâ giì zeke'o, 'bí mbe tala có mì Jézù ta rẹ wó a Júdá, me Júdá nìnó tí Júdá Ìsikàriyótè nò lá, giì 'vee Jézù máa, «Wò bà túbà tí lo jì ze ta bà muu ze nó, si sè ndâ 'bí 'duù mí to, ta ña kpokèjì ngayi, Mbe tí ze?»

²³ Káa Jézù giì 'vìsì có jì Júdá tí nò máa,
 «'Duù má zè ye nìkì maa,

yí bà kpolo tí ndâ có mì ye gî.
 Káa 'duù má kpolo tí ndâ có mì ye gî,
 Bu ye bà zè yí nìkì maa.

Ze ta Bu ye bà gí gí bà sì 'bá ngbé mí mì ze ta ndú.

²⁴ Ndâ mbe zè ye nìkì lá, kpolo tí ndâ có mì ye lá.
 Káa ndâ có tí nò náa ye kù 'dè nò me ndâ có mì ye lá.
 Ndú a ndâ có mì Bu ye, tí mbe tuu ye.

²⁵ Ye kù 'dè ndâ có tí nò jì yo kpónó si ndoo a kuu ta ndoo nô.

²⁶ Káa a Bèrì tí nó náa Bu ye bà giì tuu yí jì yo,
 tí mbe kpo-gbì-tà-tù yo ta rẹ ye nó
 ká bà gí gí bà nìbà ndâ i 'dáá gí jì yo.

A yí delè ká bà gí gí bà 'va mbí yo gítí ndâ có nìnó náa ye 'dè jì yo 'dáá gí nô.

²⁷ Yo dù ta 'dè njembí yo.

Ye bà je ña 'dè njembí tí nó mì ye nó jì yo.
 Ye kù je jì yo me go bà je i jì yo mì ndâ 'duù lá.

À má éno, yo 'ví si njembí yo 'ví mù lá.

²⁸ Yo 'di 'do gbí nje ye ta tù yo éno máa,
 ye kù giì ya gî,
 wàa ye 'ví giì dele ndi ye nò gî.

À má éno, yo kùtáa má a ndâ 'duù mbe zè ye nìkì maa,
 líkí'o bà 'di éno máa, ye kù ya gí mì Bu ye nò, bà bàkà yo ngé.

Tacó Bu ye a gbolò 'duù ndii ye gî.

²⁹ Ye kù ci nó a yo kùro bà bàkà tí mì i tí nó.

Tacó wàa à má giì bàkà tí,
 yo 'ví ù ta nje gítí .

³⁰ O mì ye tacó bà dù kù 'dè có kpòò jì yo wálá,
 tacó Gba-to-tí-nó kèjì.

À kpèti ká éno, wotí mì wó gítí ye wálá.

³¹ Káa ye kù bàkà go có tí nó náa Bu ye 'dè jì ye nô.

Tacó wàa ndâ 'duù 'ví ñò tí ni éno máa,
 ye zè Bu ye nìkì maa.

Tacó ye delè kù bàkà ndírí ká go có tí nó náa yí 'dè jì ye nô.

«Nògí, yo a gí yaà wàa ndoo 'ví nje nó 'do bà-i-nó gí!

15

Jézù a cèe bè nèbítì

¹ «Ye a cèe bè nèbítì,
 káa Bu ye a cèe mbe rọ njí nèbítì.

² Yí kù saaka ndâ nè'bì ye nìnó mbe rì lá nó 'dáá gí gí 'dè,
 bìndi yí giì waaka gàna tí ndâ bè'i á 'do tí ndâ nìnó mbe rì gí nó gí,

- si ndú ngbárángà'i,
tacó wàa ndú 'ví rì tókà'i.
- ³ Yo kpónó a ndâ ngbárángà 'duù;
ndâ có mì ye náa ye 'dè jì yo nó
bàkà yo tí ndâ ngbárángà 'duù sàà gî.
- ⁴ Yo zèè ye tí kpoò,
wàa ye delè 'ví zèè ta yo tí kpoò.
Yo ñò ni gî máa,
nè'bi mù ñinó mbe yaka 'do tí kpo ñengbó mù gî nó
jé rì mí to kà ta kpéétí wó lá,
sè káa ñinó yí má ká kuu tí kpo ñengbó mù.
- Yo delè ká éno,
yo má ta kpéétí yo,
gbí có mì yo bà dù wálá,
sè káa ñinó yo má zèè ye tí kpoò.
- ⁵ Ye a 'dóó kpo ñengbó bè nèbítì,
káa yo a ndâ nè'bi bè nèbítì tí nò.
À má éno, 'bí 'duù gbí òkò tí yo má zèè ye tí kpoò,
wàa ye 'ví zèè yí tí kpoò,
a 'duù tí nò ká bà bàkà tó i tókà'i,
tacó yo má mò tí yo 'do tí ye gî,
yo gí bà bàkà i gbaànjé wálá.
- ⁶ 'Duù ñinó mbe zèè ye tí kpoò lá nó,
go nè'bi mù ñinó náa à da 'do tí kpo ñengbó mù gí 'dè gî nô.
Ndâ ña ndâ nè'bi mù tí nò
náa à kú saaka ndú 'do tí kpo ñengbó mù gî nó má aanga gî,
à kú kili ndú, bìndi à gii doo ndú ta wu.
- ⁷ Yo má zèè ye tí kpoò,
wàa ndâ có mì ye 'ví dù gbí njembí yo,
yo má yù i ñinó ta go tí yo nó 'do mì Mbíri,
Mbíri bà je jì yo gî.
- ⁸ Ndâ 'duù kú ùlù rẹ Bu ye ta o tí nó náa yo má kú bàkà tó i,
tacó bà túbà tí yo máa,
yo a ndâ mbe tala có mì ye nô.
- ⁹ Ye kú zèè yo ñikì ká go bà zèè ye ñikì mì Bu ye.
À má éno, yo 'ví ne 'do tí ye lá.
- ¹⁰ Yo má 'di ndâ có mì ye gî,
ye bà zèè yo ñikì maa,
á go ñinó náa ye kú 'di có mì Bu ye,
káa yí kú zèè ye ñikì maa nô.
- ¹¹ Ye 'dè ndâ có tí nò jì yo,
tacó wàa ña líkí'o tí nó á tí ye nó 'ví dù tí yo,
delè tacó wàa ña líkí'o tí nò 'ví dù tí yo ta ña wálá.
- ¹² Có mì ye jì yo éno máa,
yo 'ví zèè tí yo gbí òkò tí yo ñikì maa,
á go ñinó náa ye kú zèè ta yo ñikì maa nô.
- ¹³ 'Duù má ùnje gítí bà cì á muu ndâ kómbe wó,
gbí éno máa,
yí zèè ndâ kómbe wó tí nò ñikì ta ña wálá.
- ¹⁴ Yo má bàkà go ndâ có mì ye nò gî,

yo bà dù tí ndâ kómbe ye.

15 Ye káká'i bà ò bọ̀ mí tí yo wálá,
tacó 'duù 'dè ndâ có kóó mì wó jí bọ̀ mì wó lá.

Ẹ̀ yo a ndâ kómbe ye,
tacó ye 'dè gbí ndâ có ònó náa ye 'di 'do mì Bu ye nó 'dáá gí jí yo gí.

16 À me yo táánò ká gí mí ye ta muu yo lá.

A ye táánò ká Ẹ̀ka yo máa,
yo dù tí ndâ kómbe ye,
bìndi ye gí bàkà yo tí ndâ 'duù mbe bàkà ndâ i ònó ta i ká gbí ndú,
tí Ẹ̀ ndâ i ònó mbe dù tí ká nó,
tacó wàa, Bu ye 'ví je ta ndâ i ònó náa yo yù 'do tí wó ta Ẹ̀ ye nó 'dáá gí jí yo.

17 Ye 'dè ndâ có tí ò jí yo tacó wàa,
yo 'ví zè ta tí yo gbí òkò tí yo òkì máa.

Ndâ 'duù bà sogo ndâ mbe tala có mì Jézù

18 «Ndâ 'duù má kù sogo yo,
yo 'ví te mí gbí muu yo éno máa, a ngú i ò lá.

Ndú táánò sogo ye kùro bà sogo yo mì ndú gí.

19 Yo kùtàá má a ndâ 'duù mì ndâ 'duù muu to tí nó,
ndú kùtàá bà zè yo òkì máa,
tacó yo a ndâ 'dóó ndâ ònó mì ndú.

Káa yo me ndâ 'duù mì ndâ 'duù muu to tí nó lá,
tacó ye Ẹ̀ka yo tí ndâ 'duù mì ye gí.

Tacó éno, ndâ 'duù kù sogo yo.

20 Nògí, yo je mbí yo mí tí ndâ có tí nó táánò náa ye 'dè jí yo éno máa,
bọ̀ me gbolò ndii mbe tí wó lá ò.

Ndú táánò má mèèkè'i tí ye gí,
ndú delè bà mèèkè'i tí yo gí.

Ndú táánò má 'di có mì ye gí,
ndú delè bà 'di có mì yo gí.

21 Káa ndú bà mèèkè'i tí yo á muu ye,
tacó ndú ò mbe tuu ye ò lá.

22 Ye táánò má gí lá,
ye táánò delè má 'dè có jí ndú lá,
Mbíri bà tù 'bì wó gí tà ro ndú máa,
ndú a mbe bàkà vò i ò, wálá.
Káa kpokèjì bà kù' bà mì ndú kpónó nè gí,
tacó ye gí gí,
tacó ye delè 'dè có jí ndú gí.

23 'Duù má kù sogo ye,
yí kù sogo ò a Bu ye.

24 Ye táánò má bàkà Ẹ̀ ndâ kpo-kpò seẸ̀ tí nó
náa 'bí 'duù jé bàkà sàa kùro lá nó
mí gbí òkò tí ndú lá,
Mbíri bà 'dè có gítí ndú wálá.

Káa ndú ò ndâ i tí nó táánò náa ye bàkà nó gí,
káa ndú kpò kù sogo ye,
ndú delè kù sogo Bu ye.

25 Si ndú 'ví bàkà éno,
tacó wàa có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì ndâ muu-cè máa,
<Ndú táánò sogo ye ta òseẸ̀ tí wálá,> nó

'ví dù tí tí yúcó.

26 Ta o tí nó náa mbe kpo-gbí-tà-tù yo tí nó
nàa ye bà tuu yí 'do mì Bu ye,
tí Bèrì mbe kù co tí kpokèjì mì yúcó,
nàa rẹngbó wó 'do tí Bu ye nó, bà gí nó,
yí bà dù tí mbe ma có tí ye.

27 Yo delè bà dù tí ndâ mbe ma có tí ye,
tacó yo dù ta ye 'do tí bà 'bità nèté mì ye yee tí kpónó.

16

1 «Ye 'dè ndâ có tí nó 'dáá gí ji yo tacó wàa, njembí yo wúnò 'ví mù tí gítí ndâ i yê
ro tí nó

nàa ndâ 'duù kẹjì gí bà bàkà mítí yo nó lá.

2 Ndâ 'duù bà gì mòkò yo 'do gbí òkò tí ndâ 'duù
ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbírì gí.

Káa yo 'ví te mí gbí muu yo me káa ñìnò cuki lá.

Yo te mí gbí muu yo delè éno máa,

'bí o wúnò ká kẹjì náa ndâ mbe kù ziki yo ta o tí nó bà koṛo có éno máa,
ndâ yì kù bàkà a nèté mì ndâ yì kùro Mbírì.

3 Ndú bà bàkà ṛa i tí nó,

tacó ndú jé ṛò 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ze ta Bu ye ni lá.

4 À má éno, ye kpónó kù kpo nó a gbí-tà-tù yo,
tacó wàa, o bà mèèkè'ì tí yo nó má gí wúnò,

mbí yo 'ví 'va tí éno máa,

ye táánò ci yo gítí sàà kùro gí.

O bà gí Bèrì-mì-Mbírì wúnò

«Ye táánò 'dè ndâ có tí nó ji yo sàà lá,

tacó ndoo kù dù ta ndoo bà gbèe to.

5 Káa ye kpónó kù gì ya gí mì 'duù tí nó táánò mbe tuu ye nó.

Ta ndâ ṛa ñìnò 'dáá gí,

'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo mbe 'vee ye kpónó éno máa,

«Wò kù ya gí kòtí 'di wè?» nó wálá.

6 Káa njembí yo kpónó wálá ta sé có tí nó náa ye 'dè ji yo nó.

7 Káa ye bà nguù yúcó 'do tí yo wálá:

ye kù ya nó tí nó kpolo ma a i tacó tí yo,

tacó ye má ya lá,

mbe kpo-gbí-tà-tù yo tí nó bà gí wálá.

Káa ye má ya gí,

ye bà tuu yí gí tí ji yo.

8 Yí má gí gí,

a yí ká bà 'dè có ñìnó mbe ya gí gbí muu ndâ 'duù

gítí ndâ vò i,

ta 'duù ñìnó mbe ya jáá nó,

ta bà waa có mì Mbírì.

9 Yí kẹjì gí bà 'dè có ñìnó mbe ya gí gbí muu ndâ 'duù gítí vò i,

máa, bà biya bà ùnje gítí ye mì ndú a vò i.

10 Yí kẹjì gí bà 'dè có ñìnó mbe ya gí gbí muu ndâ 'duù

gítí 'duù ñìnó mbe ya jáá nó delè

a i mítí bà ya ye gí mì Bu ye,

bìndi yo bà ṛò ndi ye wálá.

- 11 Yí kẹ̀jì gí bà 'dè có ònó mbe ya gí gbí muu ndâ 'duù
gítí bà waa có mì Mbírì,
tacó Mbírì waa có mítí Gba-to-tí-nó.
- 12 Ndâ có gbí muu ye tacó bà 'dè jì yo tanga tí lá,
káa wotí tí yo bà dù gítí bà 'di gbí ndú kpónó wálá.
- 13 À má éno, Bèri-mì-Mbírì,
tí mbe kù co tí kpokẹ̀jì mì yúco má gí gí,
a yí ká bà tè kùro yo co tí kpokẹ̀jì mì yúco.
Tacó yí bà gí gí bà 'dè me 'dóo có mì wó gbí muu wó lá.
Yí bà gí gí bà 'dè jì yo káa ndâ có ònó náa yí 'di nò.
Yí bà gí gí bà ma có ndâ i ònó kẹ̀jì nò.
- 14 Yí kẹ̀jì gí bà wu gbí ye jì yo,
tacó yí bà gí gí bà 'dè jì yo 'dáa káa ndâ có ònó
náa yí 'di 'do mì ye nò.
- 15 Ndâ có gbí muu Bu ye 'dáa gí káa ndâ có tí nò gbí muu ye nò.
Ònó a gbí nderè có tí nò náa ye 'dè tí ta có jì yo éno máa,
yí bà gí gí bà 'dè jì yo 'dáa káa ndâ có mì ye nó ká nò.
- 16 Tacó yo gàa éno kẹ̀jì gí bà nò ye wálá,
yo má gii dù á bìnḍi bà ya ye 'do tí yo nò ndi-ndi-ndi éno,
yo bà gii nò ndi ye káká'i.»
- 17 Ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù mâ gii 'di có tí nò náa yí 'dè jì ndú nò, ndú gii 'bità
bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú máa, «Gbí ña có mì wó náa yí 'dè éno máa, ndoo gàa éno
kẹ̀jì gí bà nò yì wálá, má ñí'dí kózò gí, ndoo bà gii nò ndi yì nò, máa yè? Gbí có tí
nò mì wó, máa, yì kù ya gí mì Bu yì nò, máa yè?
- 18 O tí nò mì wó <gàa> nò a o yè? Ndoò 'di gbí o tí nò mì wó <gàa> nò lá.»
- 19 Káa Jézù gii nò ni gí máa, à tí ndú a go bà 'vee yì, tacó éno, yí gii cu kùro bà 'vee
yí mì ndú ta bà 'vee ndú máa, «Yo kù 'vee 'vé gbí òkò tí yo nò a i gítí gbí có tí nó náa
ye 'dè éno máa, <Yo gàa éno bà gii nò ye wálá, yo mâ gii dù ndi-ndi-ndi éno gí, yo bà
gii nò ndi ye káká'i nó?»
- 20 Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa,
yo bà gii wa ku ta ngo-ro yo,
káa ndâ 'bí 'duù ta líkí'o tí ndú.
Nje yo bà gii zuu ,
káa bà zuu nje yo nò bá 'visì tí tí líkí'o.
- 21 Niì kù tu nje wó ta o bà mi 'viì,
tacó yí gbí sé'i,
káa 'viì mâ gii tè gí,
bà mbí niì tí nò gii ò tí sé gó-káyì gí ta líkí'o máa,
yì jò 'duù mí muu to gí.
- 22 Nògí, yo kpónó kù zuu nje yo á go bà zuu nje mbe gó-káyì.
Káa tàkòcò yo bà gii peteke gí,
tacó ndoo bà 'de tí ndoo ta ndoo káká'i gí.
'Bí 'duù mbe volo gbí líkí'o tí nò náa ye bà je jì yo nò, bà dù wálá.
- 23 O tí nò má gí gí,
yo bà 'vee ye gítí 'bí i gbaànjé wálá.
Ye kù 'dè có jì yo ta yúco máa,
Bu ye ta o tí nò bà je ña i ònó
náa yo bà yù 'do tí wó ta rẹ̀ ye nó jì yo gí.
- 24 Yo yee tí kpónó jé yù i 'do mì Bu ye ta rẹ̀ ye lá.
Má éno, yo 'bità bà yù i ta rẹ̀ ye á 'do tí kpónó,

wàa yí bà je ji yo gî.
 Tacó wàa yo 'ví dù ta líkí'o tí yo ta 'bí i mbe gboo 'do mì yo wálá.
²⁵ Ye yee tí kpónó kù 'dè có tí nò ji yo ká ta ndâ kpùrù có.
 Káa o tí nò náa ye káká'i bà 'dè ndâ kpùrù có ji yo wálá nò, ká kèjì.
 Ye ta o tí nò bà 'dè có gítí Bu ye ngbáràngà'i éno jí yo.
²⁶ Ta o tí nò, yo bà gii yù ndâ i 'do mì Bu ye ta rẹ ye.
 À káká'i me ye ká bà 'deke tí ye ji Bu ye tacó tí yo lá,
²⁷ tacó Bu ye zè yo nìkì ta rẹ ye ma.
 Bu ye zè yo nìkì maa nò,
 tacó yo zè ye nìkì maa.
 Yo delè gii ùnje gî máa,
 ye táánò gii 'do mì wó tí Bu ye.
²⁸ Ye táánò gii gí muu to tí nó 'do mì Bu ye.
 Káa ye kpónó kù dele ndi ye ya gí mì Bu ye.»
²⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii 'visì có ji yí máa, «Ìyo le! Wò kpónó kù 'dè gbí có ji ze ngbáràngà'i. Wò kù 'dè me kpùrù có lá.
³⁰ Ze kpónó nò ni ngbáràngà'i gî, máa, wò nò ndâ i 'dáá gî ni gî. À má éno, gbí nderè bà 'vee wò mì 'bí 'duù gbí òkò tí ze máa, wò gii 'do kòtí 'di wè nò wálá. Tacó ze kpónó ùnje ta njembí ze gî, máa, wò gii 'do mì Mbírì.»
³¹ Káa Jézù gii 'vee ndú máa,
 «Yo ùnje ta njembí yo gítí ye gî?
³² Yo 'di có tí nó náa ye kù 'dè ji yo nô:
 O bà nje gbí yo vóro-voro gî ká kèjì.
 O bà 'vaaka yo 'do tí ye gbaànjé-gbaànjé
 ya gítí ndâ 'dóo bàndò mì yo si ye ta kpéetí ye, gii sàà gî.
 Káa à kpéetí ká éno,
 ye bà dù me ta kpéetí ye lá.
 Ze bà dù ta Bu ye.
³³ Ye 'dè ndâ có tí nó ji yo
 tacó wàa, yo 'ví dù nìkì maa ta rẹ ye.
 Ndâ vò i bà 'de yo muu to tí nó me gbolò,
 káa yo 'ví zèè njembí yo,
 tacó ye kpò muu ndâ vò i muu to tí nó gî.»

17

Jézù 'deke tí wó ji Mbírì tacó tí ndâ mbe tala có mì wó

¹ Jézù mâ gii cee ta bà 'dè ndâ có tí nó ji ndâ mbe tala có mì wó gî, yí gii zeke'o gí gbírì, bìndi yí gii 'deke tí wó ji Mbírì, máa,
 «O tí nó gii gî, Bu ye.
 À má éno, túbà tí 'Viì mì lo tí mbe wotí ji ndâ 'duù,
 tacó wàa, 'Viì mì lo 'ví tù ta bà tí lo tí mbe wotí ji ndâ 'duù.
² Wò kaa ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî mí 'bì wó gî.
 À má éno, si yí 'ví je 'válá ònó mbe cee lá nó
 ji ndâ 'duù tí nó náa wò kaa ndú mí 'bì wó nò.
³ Káa rẹ i mbe je 'válá tí nó mbe cee lá nó
 a bà nò wò ni tí gbèè Mbírì dú,
 gii je bà nò Jézù tí Bìndi lò tí Mbírì náa wò tuu yí nó ni .
⁴ Ye túbà wotí mì lo ji ndâ 'duù muu to tí nó
 ta bà bàkà nèté tí nó náa wò táánò je ji ye nó, cee gî.

- 5 Nògí, te duù Mítí ye kpónó, Bu ye.
Te duù mítí ye ta bà si ye 'ví ki tí ye dèngècè ẹ̀gbà tí lo
á go ẹ̀nó táánò mì ndà á kùro o bà suu to tí nó nò.
- 6 Ye túbà tí lo á jì ndâ 'duù tí nó náa wò ẹ̀ruka ndú jì ye
á 'do gbí òkò tí ndâ 'duù á muu to tí nó nó gí.
Ndú táánò a ndâ 'duù mì lo,
bìndi wò gii kaa ndú jì ye,
káa ndú gii 'di có mì lo gí.
- 7 Ndú kpónó ẹ̀nò ni gí máa,
ndâ có tí nó 'dáá náa wò 'dè jì ye nó a ndâ có mì lo.
- 8 Tacó ye 'dè ndi ndâ có tí nó náa
wò táánò 'dè jì ye nó jì ndú gí.
Ndú delè gii ùnje gí, máa,
à dú nò a ndâ có mbe co 'do gbí nje lo.
Ndú delè gii ùnje gí, máa,
ye táánò gí dú 'do ká mì lo.
Ndú delè káká'i gii ùnje gí, máa,
à dú káa wò táánò ká tuu ye.
- 9 Ye kpónó kù 'deke tí ye jì wò nó a i tacó tí ndú.
Ye kù 'deke tí ye jì wò me tacó tí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí lá.
Ye kù 'deke tí ye jì wò a i tacó tí ndâ 'duù tí nó
náa wò táánò kaa ndú jì ye nò.
Tacó ndú a ndâ 'duù mì lo.
- 10 Ndâ 'duù mì ye 'dáá gí a ndâ 'duù mì lo.
Ndâ 'duù mì lo 'dáá gí delè a ndâ 'duù mì ye.
Ye kù túbà tí ye jì ndú a i ta ẹ̀ lo.
- 11 Tacó a ndú ká bà dù á muu to tí nó.
Ye kpónó kẹ̀jì gí mì lo.
Ye kpòò me 'duù ta ẹ̀ muu to tí nó lá.
À má ẹ̀nò, kpolo tí ndâ 'duù mì lo
náa wò ẹ̀ruka ndú jì ye nó, ta ẹ̀ mì lo,
tacó wàa, có mì ndú gbí òkò tí ndú 'ví dù ká gbaànjé,
á go có mì ndà gbí òkò tí ndà, tó Bu ye.
- 12 Ye táánò kpolo tí ndú si ze ta ndú bà gbèe to nó a i ta ẹ̀ lo,
tí 'dóó ẹ̀ lo tí nó náa wò táánò gbì mí muu ye nò.
Ye táánò kpolo tí ndú 'dáá gí tí kpòò.
'Duù tí nó gbaànjé gbí òkò tí ndú mbe giri'o 'do tí kẹ̀jì mì lo nó
giri'o 'do ká gbí 'dóó wò muu mì wò,
á go có tí nó gbí wàràgà mì lo tí Mbíri nò.
- 13 Ye kpónó kẹ̀jì gí mì lo,
à má ẹ̀nò, ye kù 'dè ndâ có tí nó jì ndâ 'duù tí nó
náa wò táánò ẹ̀ruka ndú jì ye muu to tí nó nó,
tacó wàa ẹ̀nà líkí'o tí nó tí ye nó 'ví dù tí ndú delè.
- 14 Ye 'dòkò có mì lo táánò náa wò 'dè jì ye nó jì ndú gí.
Tacó ẹ̀nò, ndâ 'duù muu to tí nó kpónó kù sogo ndú,
tacó ze ta ndú me ndâ 'duù mì ndâ 'duù muu to tí nó lá.
- 15 Ye kù 'deke tí ye jì wò me ẹ̀nó máa,
wò 'ví kaa ndú 'do muu to tí nó gí nò lá.
Gbí nderè bà 'deke tí ye jì wò ẹ̀nó máa,
wò 'ví kpolo tí ndú 'do tí Vò-'duù-tí-nò
tí mbe kù eendi ndâ 'duù gítí wò i nò.

- 16 Tacó ze kpónó ta ndú káká'i me ndâ 'duù
mì ndâ 'duù muu to tí nó lá.
- 17 Kaa ndú mò gítí kpokèjì mì yúcó,
tacó có mì lo a yúcó.
- 18 Ye kú tuu ndú ta ndi muu to,
á go bà tuu ye mì lo á gí muu to tí nô.
- 19 Ye kaa tí ye ji wò á tacó tí ndú,
tacó wàa ndú delè 'ví kaa ta tí ndú ji wò
ta bà co tí kpokèjì mì yúcó.
- 20 Káa ye kú 'deke tí ye me ká tacó tí ndú cuki lá.
Ye kú 'deke tí ye delè tacó tí ndâ 'duù ñinó
bà giì kaa tí ndú ji ye 'do gbí có mì ndú nô.
- 21 Ye kú 'deke tí ye, máa,
có mì ndú 'ví dù ka gbaànjé
á go có mì ndà, Bu ye;
có gbí njembí lo ká go có gbí njembí ye,
bìndi có gbí njembí ye ká go có gbí njembí lo.
Si có mì ndú 'ví dù ká gbaànjé,
tacó wàa, ndâ 'duù muu to tí nó 'ví ñò tí ni éno máa,
a wò táánò ká tuu ye.
- 22 Ye le bèrè tí nó náa wò le ji ye nó ji ndú gí,
Ye le ji ndú tacó wàa,
njembí ndú 'ví dù ká gbaànjé.
- 23 Ye le ji ndú tacó wàa,
njembí ndoo 'ví dù ká gbaànjé ta ndú.
Tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ñò tí ni éno máa,
a wò táánò ká tuu ye;
ndâ 'duù delè 'ví ñò tí ni éno máa,
wò zè ndú ñikì ká go bà zè ye ñikì mì lo.
- 24 Có gbí njembí ye éno máa,
wò 'ví je bàndò ji ndâ 'duù tí nó náa wò ɾuka ndú ji ye nó
á mí ɾègbà tí ye,
tacó wàa, ndú 'ví ñò ta bà te duù tí ye mì lo,
tacó wò 'bità bà zè ye ñikì maa si ndà suu to tí nó kálásê, Bu ye.
- 25 Wò a 'duù jáá, Bu ye!
Sè ndâ 'duù muu to tí nó ñò wò ni lá,
káa ye ñò wò ni gí.
Ndâ 'duù tí nó náa wò kaa ndú ji ye nó delè ñò ni gí máa,
a wò táánò ká tuu ye.
- 26 Ye túbà tí lo ngbárángà'i éno ji ndú gí, Bu ye!
Ye delè kpónó kpòò kú túbà tí lo ngbárángà'i éno ji ndú,
tacó wàa, ndú 'ví zè tí ndú gbí òkò tí ndú ñikì maa,
á go bà zè ye mì lo ñikì maa;
delè tacó wàa có tí ye 'ví dù gbí njembí ndú.»

18

Bà zèè Jézù

¹ Jézù mà giì 'deke tí wó ji Mbíɾì cee gí, yí giì kaa sè ndâ mbe tala có mì wó ya tí gí
gbí 'bí wúngbó jìlì mbâ náa à ɾò mí tìto 'bí pù njáá náa à kú nì tí a Njáá Kidòronì, á
bìndi bà njè nó mì Júda.

² Káa Júdá tí mbe ba ngbù Jézù ò bándò tí nò sàà gí, tacó a bándò náa ndú ya gítí ta ndá Jézù 'vìlì-'vìlì.

³ Tacó ènò, yí gii ja ndá àsikèrì, ta ndá mbe kpolo tí 'bá-Mbíri tí nó náa ndá kpo 'duù mì ndá Jùdéyà kaa ndú ji yí, máa, yí ya ta ndú gí bà zèè Jézù nó, ta ndá zí'i, ta wu nje kùpò 'bì ndú, ká ndírí gítí bándò tí nò.

⁴ Jézù mà gii òò ndú kèjì, yí gí co 'do mì ndá mbe tala có mì wó ya gí kùro ndú, tacó yí òò òò i tí nó náa ndú kèjì gí bà bàkà ta yí nó ni gí. Ndú mà gii yee tí Jézù gí, Jézù gii 'vee ndú máa, «Yo kù pà a bà tí 'di?»

⁵ Káa ndú gii 'visì có ji yí máa, «Ze kù pà a bà tí Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò.»

Káa Jézù gii 'visì có ji ndú, si Júdá tí mbe ba ngbù wó kù rò tíyò gbí òkò tí ndú, máa, «Ye a yí.»

⁶ Káa ta o tí nó náa Jézù 'visì ta có ji ndá 'duù tí nó máa, «Ye a yí» nó, ndú gii yèè ndi ndú 'do tí Jézù gí ndi, bìndi ndú gii 'vaka tí to.

⁷ Káa Jézù gii 'vee ndú káká'i máa, «Yo kù pà a bà tí 'di?»

Ndú káká'i gii 'visì có ji Jézù máa, «Ze kù pà a bà tí Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò.»

⁸ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kùtáà 'dè ji yo gí, máa, ye a yí. Yo má kù pà a ye, yo zèè ye, wàa yo 'ví si sè ndá 'bí 'duù tí nó 'ví ya .»

⁹ Jézù 'dè có ji ndá 'duù tí nó mbe gí tacó bà zèè yí nó, máa, ndú si ndá mbe tala có mì yí 'ví ya , tacó wàa có tí nó náa yí 'dè sàà ji Mbíri éno máa, «Ye bà si 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndá 'duù tí nó náa wò kaa ji ye nó 'ví gíri lá, Bu ye,» nó 'ví dù tí tí yúco.

¹⁰ Piyétòrò mà gii òò ndá 'duù tí nó kù nò ta Jézù nìkì lá, yí bà-i-nò gii ja sìzò mì wó 'do gbí foko, bìndi yí gii da ta tù 'bí 'dakò gbí òkò tí ndú ta rẹ wó a Málíkù, tí bòò mì Kùro ndá bu-Mbíri, waa gí.

¹¹ Káa Jézù gii do mítí Piyétòrò máa, «Dele ndi sìzò mì lo nó gí gbí foko! Wò koro có éno máa, ye 'ví kònò sé'i go có mì Bu ye lá?»

Bà ya ta Jézù gí kùro Ánà

¹² Ndá 'duù tí nó náa ndá kpo 'duù mì ndá Jùdéyà tuu ndú ta ndá Júdá gí tàkò Jézù nó gii zèè yí. Ndú mà gii ẹre yí gí,

¹³ ndú gii ja yí kpédélé'i ya tí a i gí kùro Ánà tí ká Kùro ndá bu-Mbíri náa ngáangbá gba mì ndá Rómánò mò yí 'do gbí nèté gí,

¹⁴ bìndi yí tí ngáangbá gba mì ndá Rómánò gii te gè Ánà, tí Kàyífà tí nó tí mbe kpo-gbì-tà-tù ndá kpo 'duù mì ndá Jùdéyà éno máa, «À nìkì a bà cì 'duù gbaànjé á tacó tí mbè ndá 'duù» nó, mí bìndi Ánà.

Kpédélé bà o Piyétòrò 'do tí Jézù

¹⁵ Ndá Simónè Piyétòrò, ta 'bí ka wó mbe tala có mì Jézù, gii ru ndi Jézù yee 'bá mì Ánà. Ndú mà gii yee kà, ka Piyétòrò nó gii rì ká ngé gí gbí ndùgù, tacó ndú òò tí ndú ta Ánà ni ngbàrángà'i sàà kùro gí.

¹⁶ Bìndi yí gii 'dè có ji ni tí nó mbe kù kpolo tí njekèjì ndùgù nó, máa, yí si Piyétòrò 'ví rì gí gbí ndùgù, tacó Piyétòrò gboo nìndi wó ká mí sè.

¹⁷ Ta o tí nó si Piyétòrò kù gii rì gí gbí ndùgù nó, ni tí nó gii 'vee yí máa, «Wò me 'bí mbe tala có mì 'dakò tí nó lá?»

Káa Piyétòrò gii 'visì có ji ni tí nó máa, «Jéé lá! Ye me mbe tala có mì wó lá.»

¹⁸ Ta o tí nó, ndá mbe bàkà nèté 'bá mì Kùro ndá bu-Mbíri kù u wu á njewu gbí ndùgù. Tacó ènò, Piyétòrò mà gii rì gí gbí ndùgù gí, yí gii ya kù rò tíyò á rẹgbà wu á mì ndú ta ndú, tacó o tí nó a o cò'o.

Ánà 'vee gbí nje Jézù

19 Ndâ mbe zèè Jézù mâ giì yee ta yí kùro Ánà, Ánà giì 'vee gbí nje Jézù gítí ndâ mbe tala có mì wó, ta ndâ bà nìbà i mì wó.

20 Káa Jézù giì 'visì có ji yí máa, «Ye táánò ta o 'dáá gî kù 'dè có ngbàrángà'i mí kùro ndâ 'duù 'dáá gî. Ye delè táánò kù nìbà i ji ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíri, delè ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri. À sósò'ò nò a ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà 'dáá gî. Ye jé 'dè có mí tà bèngì lá.»

21 À má ènò, 'vee gbí nje ye lá. 'Vee ndâ 'duù ñinó táánò mbe 'di ndâ có mì ye gí nó, wàa ndú 'ví 'vanda ndi ndâ có tí nò ji wò.»

22 'Bí kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe kù kpolo tí 'bá-Mbíri nó mâ giì 'di có tí nò náa Jézù 'visì ji Ánà nò, yí giì ja 'bì wó mí gbí tù Jézù ta kpo tàkòcò. Bìndi yí giì 'vee Jézù máa, «Ñinò a cè ña bà 'visì có mì lo ji Kùro ndâ bu-Mbíri ká nò?»

23 Káa Jézù giì 'visì có ji kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe gbí gbí tù wó nò máa, «Có tí nò náa ye 'dè nò má lè gî, 'dè có ji ndâ 'duù máa, ye 'dè a 'véřè. Káa ye má 'dè a yúcó, gbí nderè bà gbí ye mì lo a yè?»

24 Ánà mâ giì cee ta bà 'vee gbí nje Jézù gî, yí giì tuu yí gbí wú ya tí ji Kàyířà.

Bà só, ta bà ta'ò bà o Piyétòrò 'do tí Jézù

25 Káa si ndâ àsikèrì kù giì ya ta Jézù 'do kùro Ánà gí kùro Kàyířà, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe kù u wu ta ndâ Piyétòrò nó giì 'vee yí máa, «Wò me 'bí mbe tala có mì 'duù tí nó gbaànjé lá?»

Káa Piyétòrò giì tò kponje gî, máa, «Ye me mbe tala có mì wó lá.»

26 Bìndi ñinò, 'bí bòò mì kùro mì ndâ bu-Mbíri, tí nambe 'dakò tí nó náa Piyétòrò da tù wò waa ta sizo nó, giì 'vee Piyétòrò máa, «Ye kùtàá ñò me yo ta yí gbí jìlì mbà lá?»

27 Káa Piyétòrò giì tò kponje gbí ñinò ká jé 'vii ta bà kò-kò mì nguù.

Jézù kùro Pilátò

28 Kàyířà mâ giì 'viiki gbí có mì Jézù cee gî, yí giì je yí ta fíri dú'o ji ndâ àsikèrì, máa, ndú ya ta yí ji Pilátò, tí gbolò 'duù mì ndâ Rómánò ta wotí bà waa có ku mítí ndâ 'duù tí wó. Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà tí nó mbe ko tàkò Jézù ya tí gí 'bá mì Pilátò nó mâ giì yee kà, ndú giì rò ká sè. Tacó tàkìi mì ndâ Pilátò tende, káa ndâ Jùdéyà ta o tí nó kù gee tí ndú bà ya gí tí ndâ bàndò sàkàmàà á kùro bà zò i-cí-ci ta o gbolò o bà bàkà tàkìi bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèlì-mì-Mbíri.

29 Pilátò mâ giì ñò ènò, yí giì co 'do tà'i gí mì ndú sè. Bìndi yí giì 'vee ndú máa, «Yo kpì ngbàngà tí 'dakò tí nó, máa, yí bàkà a yè?»

30 Káa ndú giì 'visì có ji Pilátò máa, «Vò i mì wó má wálá, ze kùtàá bà gí ta yí gí kùro lo bà-i-nó wálá.»

31 Káa Pilátò giì 'visì có ji ndú máa, «À má ènò, yo ya gí bà 'dè ngbàngà mì wó nò gbí 'dóó ña kpokèjì bà 'dè có gbí tàkìi mì yo.»

Ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà bà-i-nò giì 'visì có ji Pilátò máa, «Ngáángbá gba mì ndâ Rómánò je wotí bà waa có ku mítí 'duù ji ze gbí tàkìi mì ze lá.»

32 (Kponje tí nó bàkà tí gbí òkò tí ndâ Pilátò ta ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà tacó wàa có tí nó náa Jézù 'dè ènó máa, áà bà zi yí ta bà gbí yí mítí njèèkpè mú nó, 'ví dù tí tí yúcó.)

33 Pilátò mâ giì 'di bà có mì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà cee gî, yí giì bala Jézù ya tí gí tà'i mì wó. Bìndi yí giì 'vee yí máa, «Wò a gbolò gba mì ndâ Jùdéyà?»

34 Káa Jézù giì 'visì có ji Pilátò, máa, «Wò kù 'vee nò a 'dóó 'vé mì lo wèè, wò kù 'vee a 'vé bìndi 'bí 'duù?»

³⁵ Pilátò gii 'vee Jézù káká'i máa, «Wò òò ye a Jùdèyà? A ndâ 'dóó nambe lo tí ndâ Jùdèyà, ta ndâ bu-Mbíri mí yo, ká kpì ngbàngà tí lo jì ye. Wò tà bàkà ta ndú a ña yè?»

³⁶ Káa Jézù gii 'visì có jì Pilátò máa, «Ye kùtàá máa gba mí ndâ 'duù á muu to tí nó, ndâ bòò mí ye bà gò ndâ kpo 'duù mí ndâ Jùdèyà 'do tí bà zèè ye gí tí jì wò gí. Káa ye me gba mí ndâ 'duù á muu to tí nó lá.»

³⁷ Pilátò gii 'vee Jézù máa, «À má éno, wò a gbolò gba, éno gí?»

Káa Jézù gii 'visì có jì Pilátò máa, «A wò ká 'dè ta nje lo éno máa, ye a gbolò gba. Káa kpèti ká éno, ye kì me kí-kí lá. Nìno táánò a nderè bà jò ye. Nìno táánò delè a nderè bà gí ye gí muu to tí nó ká nó. Ye gí gí muu to tí nó tacó bà 'dè yúco jì ndâ 'duù. Ndâ 'duù ñinò mbe ùnje gítí yúco gí nó 'dáá gí kù 'di có mí ye.»

³⁸ Pilátò gii 'vee Jézù tí i-'viya máa, «Yúco mí lo a yè?» Bìndi yí gii co ndi wó káká'i 'do tà'i gí sè mí ndâ kpo 'duù mí ndâ Jùdèyà. Bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Ye òò nderè bà waa có mí ye mítí 'dakò tí nó lá.

³⁹ Káa ña i mí yo mbe tè mítí yo gí a ñinò máa, ye ta o gbolò o bà bàkà tàkii bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyèli-mi-Mbíri cóo-cóo kù njaanga 'bí 'duù ñinò mbe ñikí tí yo nó 'do gbí zàà jì yo. À má éno, có mí yo kpónó máa, ye njaanga gbolò gba mí yo tí ndâ Jùdèyà jì yo?»

⁴⁰ Ndâ Jùdèyà má gii 'di có tí nó náa Pilátò 'dè jì ndú nó, ndú 'dáá gí gii 'visì có jì yí ta kòcò ndú ngéé gí yaà máa, «Njaanga jì ze me 'dakò tí nó lá! À tí ze a go bà njaanga Bàrábà jì ze!» Bàrábà tí nó táánò a vò mbe kùmùkù i mí ndâ 'duù.

19

¹ Pilátò má gii dele ndi wó gí tà'i á bìndi ba 'dè có mí ndú ta ndâ kpo 'duù mí ndâ Jùdèyà gí, yí gii je Jézù jì ndâ àsikèrì mí wó, máa, ndú ya ta yí, wàa ndú 'ví gbì yí.

² Ndâ àsikèrì má gii yèè ta Jézù 'do kùro Pilátò gí ndii gí, ndú gii para kperè go ké'bí nó, bìndi ndú gii te zékéré-zékèrè mítí muu wó, máa, ñinò a tàgíyà-gba mí wó, bìndi ndú gii yuu bí-bi bongo mí ndâ gba mítí wó.

³ Bìndi ndú gii 'bità bà gbì yí, ta bà 'viya yí máa, «Mbíri 'ví si wò, gba mí ndâ Jùdèyà!»

⁴ Pilátò bà-i-nò gii co ndi wó gí mí ndâ kpo 'duù mí ndâ Jùdèyà, si ndâ àsikèrì mí wó kù mèkè'i tí Jézù, bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo òò nó, ye kpónó kù ya gí bà gí ta 'duù mí yo nó jì yo, tacó ye òò nderè bà waa có mí ye mítí wó lá.»

⁵ Ndâ kpo 'duù mí ndâ Jùdèyà má gii zeke'o, ndú gii òò ndâ àsikèrì mí Pilátò yee ta Jézù, ta bí-bi bongo gba tí wó wùrú-wuru-wùrù, ta tàgíyà-gba náa à paraka 'do tí kperè tí muu wó, yee tí ndú gí. Bìndi Pilátò gii 'dè có jì ndú máa, «'Duù mí yo nó.»

⁶ Ndâ kpo 'duù mí ndâ Jùdèyà má gii òò Jézù, ndú gii 'bità bà pìi kù máa, «Gbì yí mítí njèèkpè mù! Gbì yí mítí njèèkpè mù!»

Káa Pilátò gii 'visì có jì ndú máa, «Yo ya gí bà gbì yí mítí njèèkpè mù, tacó ye òò 'dóó nderè bà gbì yí mítí njèèkpè mù ñinò ye lá.»

⁷ Ndâ kpo 'duù mí ndâ Jùdèyà bà-i-nò gii 'visì có jì Pilátò máa, «'Dakò tí nó kù 'dè có máa, yí a 'Viì-mi-Mbíri, káa à má gbí tàkii mí ze tí ndâ Jùdèyà, yèè gítí 'duù mbe kù 'dè ña có tí nó káa ku.»

⁸ Pilátò má gii 'di có tí nó náa ndâ kpo 'duù mí ndâ Jùdèyà 'dè jì yí nó, gúku gii bàkà yì ndii ñinò sàà kùro nó gí.

⁹ Yí má gii dele 'do bà-i-nò ya gí tà'i mí wó, yí gii 'vee Jézù máa, «Wò gí 'do kòti 'di?» Káa Jézù gii rání Pilátò gí.

¹⁰ Káa Pilátò gii 'vee Jézù káká'i máa, «Wò wálá biya bà njaa nje lo gí tàkò ye gí? Koro muu lo máa, wotí bà njaanga miři lo 'do gbí vò i, ta wotí bà gbì wò mítí njèèkpè mù, 'dáá a i kpátù 'bì ye.»

11 Káa Jézù gii 'visì có ji Pilátò máa, «Áá táánò má me Mbíri ká je wotí tí nò ji wò lá, wò kùtáá bà 'de wotí gítí bà zèè ye wálá. Nìnò a nderè có tí nò náa, vò i mì mbe gí ta ye ji wò me tí ta gbolò ndii vò i mì lo gí nò ká nò.»

Bà waa có ku mítí Jézù

12 Pilátò gii bàkà cèè wotí mì wó tacó bà njaanga Jézù á bìn̄di có tí nò náa Jézù 'dè ji yí nò. Káa ndâ Jùdèyà gii kpò tí ta bà pìi wo 'várà-'várà gí. Ndú gii 'dè có ji Pilátò máa, «Wò má dò 'bì lo tí 'dakò tí nò gí, wò káká'i me kómbe ngáángbá gba mì ndâ Rómánò lá, tacó 'duù mbe kù bàkà tí wó tí gbolò gba kù jòò a gbí gba ta ngáángbá gba mì ndâ Rómánò.»

13 Pilátò má gii 'di ña có tí nò náa ndâ Jùdèyà 'dè ji yí nò, yí gii ñjè nó ya gí bà ki tí wó pí jàlàmbà mì wó náa à te mí pí tìndàà díí gbí ngbàngà mì wó, náa ndâ 'duù kù nì mítí a Díi-bà-waa-có, káa ndâ Jùdèyà kù nì mítí gbí nje có mì ndú a «Gàbàtà.» Bìn̄di yí gii 'dè có ji ndâ àsikèrì máa, ndú gí ta Jézù gí kùro yì. Ndâ àsikèrì má gii bàkà go có mì wó nò gí,

14 Pilátò gii túbà tí Jézù ji ndâ Jùdèyà máa, «Gbolò gba mì yo kuu nô!»

I tí nò bàkà tí ta ñi dè gítí bà gí gbúrú, si ndâ 'duù kù 'viindi tí ndú tacó sè sili gítí gbolò o bà bàkà tàkii bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri ká gbañjé.

15 Bà túbà tí Jézù mì Pilátò ji ndâ Jùdèyà máa, yí a gbolò gba mì ndú nò, gii te mí gbí muu ndú a 'bí ña i go má. Tacó ènò, ndú gii tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà ji Pilátò máa, «Cee o mì 'duù tí nò gí! Gbì yí mítí ñjèèkpè mù!»

Pilátò bà-i-nò gii 'vee ndú máa, «Có mì yo éno máa, ye gbì gbolò gba mì yo mítí ñjèèkpè mù, wàà?»

Káa ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri gii 'visì có ji Pilátò máa, «'Bí gbolò gba mì ze á bìn̄di ngáángbá gba mì ndâ Rómánò wálá!»

16 Pilátò má gii 'di có tí nò, yí gii je Jézù ji ndú, máa ndú ya gí bà gbì yí mítí ñjèèkpè mù.

Bà gbì Jézù mítí ñjèèkpè mù

17 Ndâ àsikèrì bà-i-nò gii te ñjèèkpè mù tí nó náa ndú kù ya gí bà gbì Jézù mítí nó ji yí. Bìn̄di ndú gii có ta yí 'do gbí gbata gí sè, gítí 'bí bàndò náa à kù nì mítí a Kù-'bìli-muu-ku. Káa à gbí có mì ndâ Jùdèyà kù nì mítí a «Gòligàtà.»

18 Bìn̄di ndú gii gbì yí mítí ñjèèkpè mù. Ndú ta gbèè o tí nò gii gbì ndâ 'bí mbe ngbà sósò'ò mítí ndâ ñjèèkpè mù delè. Ndú gii sè ñjèèkpè mù mì 'bí mbe ngbà gbañjé mí gbí kù'bi, bìn̄di 'bí gbí gálì mì Jézù.

19 Pilátò gii cu có, bìn̄di à gii kpò mítí ñjèèkpè mù mì Jézù éno máa, «Ñìnó a Jézù tí nó tí 'duù Názàrètì, tí gbolò gba mì ndâ Jùdèyà nó ká nô.»

20 Ndâ Jùdèyà me mbè gii 'deke i tí nò náa Pilátò cu nò, tacó bàndò tí nó náa à gbì Jézù mítí ñjèèkpè mù mítí nó me 'dú 'do tí gbata lá, delè tacó Pilátò cu có tí nò gbí ndâ nje có ta'ò: có Jùdèyà, ta có Làtìni, gii je có Ìgìrìgì.

21 Káa ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri gii 'dè có ji Pilátò máa, «Wò kùtáá bà cu me éno máa, yí a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà nò, lá. Cu éno máa, <'Dakò tí nó 'dè có táánò máa, yí a gbolò gba mì ndâ Jùdèyà.> »

22 Káa Pilátò gii 'visì có ji ndú máa, «I ñìnó náa ye cu gí nô, ye cu gí.»

23 Ndâ àsikèrì má gii cee ta nètè bà gbì Jézù mítí ñjèèkpè mù gí, ndú gii ñjèè gbí ndâ bongo bìn̄di wó ná'ò 'vii ta muu ndú. Káa kpokèjì bà ñjèè gbí 'bí bongo bìn̄di wó gbañjé mbe gboo mí to, náa à gò ta banga tí kpáká'dà'i éno, gii kpò ndú gí.

24 Tacó ènò, ndú gii 'vii có gbí òkò tí ndú máa, à nìkì máa ndâ yì kì a mbìli tacó bà ñò 'duù ñìnó náa àá bà 'va tí tí wó nô, cotí bà yaka gbí. Có tí nò bàkà tí jé ká go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Ndú ñjèè gbí ndâ bongo mì ye gbí òkò tí ndú.

Ndú ki-mbíli tacó ndâ bongo mì ye» nô.

²⁵ À kù rò tíyò rẹgbà njèèkpè mù mì Jézù ta o tí nò a ndâ Màríyà tí nawu wó tí Jézù, ta ná'vindí nawu wó tí Jézù, ta 'bí Màríyà tí niù mì 'bí 'dakò ta rẹ wó a Kòlópà, ta 'bí niù delè ta rẹ wó káa Màríyà náa à kù nì mítí wó a Màríyà Màdèlénà tacó 'bá mì ndú gbí gbata Màdálà,

²⁶ ta 'bí mbe tala có mì Jézù náa Jézù zè yí nìkì ngé ndii gí. Jézù mâ gii ò ndâ nawu wó, ta mbe tala có mì wó náa yí zè yí nìkì kpolo ma nó, yí gii je nje mítí nawu wó máa, «Ŋinó a 'viì mì lo, niì.»

²⁷ Bìndi yí gii je nje mítí mbe tala có mì wó náa yí zè yí nìkì kpolo ma nó máa, «Ŋinó a nawu lo ká nô.» Mbe tala có mì Jézù nò gii 'bità bà kpolo tí Màríyà ká go bà kpolo tí 'dóó nawu wó ngé 'do ká bà-i-nò.

²⁸ Jézù mâ gii ò ni éno máa, yí cee ta nèté tí nó náa Mbírì tuu yí máa, yí gí bà bàkà nó gí, yí gii yù ngo máa, «À tí ye a go ngo,» go có tí nó náa à cu mì gbí wáràgà mì Mbírì nô.

²⁹ Ta o tí nò náa Jézù yù ta ngo nò, zùù-zùù ngo nèbítì ta kàrà díi kuu bà-i-nò. Mâ gii zeke'o, 'bí 'duù gii yuu 'bí kàfòlò i mbe kù njù ngo go kàfò nó mí gbí zùù-zùù ngo nèbítì tí nò, yí gii sè mí nje 'bí kùngbó i, bìndi yí gii ya tee mí nje Jézù.

³⁰ Jézù mâ gii no-no zùù-zùù ngo nèbítì tí nò gbí i tí nò gí, yí gii 'dè có máa, «À cee gí.» Bìndi yí gii mò muu wó gí to, bìndi njembí wó gii ki gí.

³¹ Sè bà ta rì gítí bà 'bità o bà wotí gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà ta o tí nò ká njí'dí; káa gbèe o bà wotí gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà tí nò a gbolò o ndii sè ndâ 'bí njínó sàà nó 'dáá gí. Tacó éno, ndâ kpo 'duù mì ndú gii ya gí mì Pilátò, bìndi ndú gii 'vee yí máa, yí si à 'ví cee o mì ndâ 'duù tí nò tí ndâ njèèkpè mù nò ta bà gbí gbí ndâ sáá kò ndú ki'viki gí, tacó wàa ndâ nambe ndú 'ví jaka ku ndú 'do yaà gí to. Tacó bà si ku ndú mí yaà ta ọa gbolò o tí nò á kèjì nò nìkì lá.

³² Pilátò mâ gii ùnje ji ndú gí, ndâ àsikèrì gii ya gí bà gbí ki'viki kùro a gbí kò ndâ 'dakò tí nó sósò'ò náa a gbí ndú mítí ndâ njèèkpè mù sèè tí Jézù nô.

³³ Ndú mâ gii ya gítí Jézù, ndú gii 'de yí cì sàà gí. Tacó éno, ndú gii gbí gbí ndâ sáá kò wó ki'viki lá.

³⁴ À káa 'bí àsikèrì ká gii cu Jézù ta 'doò kpírí gí tà kí wó nò. Bìndi mbelè ònòkò ta ngo gii cì 'do gbí kà tí nò, tacó yí cì sàà gí.

³⁵ Mbe ò ndâ i tí nò ta ọo wó dítà có tí nó ji ndoo, tacó wàa, ndoo delè 'ví ù ta nje gítí i tí nó náa yí ò ta ọo yí gí nô. Có mì wó náa yí 'dè nò a yúco. Yí delè ò ta kpéétí wó ni gí, máa, yí 'dè a yúco.

³⁶ Ndú ki gbèe 'bìlì Jézù lá, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Gbèe 'bìlì wó ki lá,» nô.

³⁷ 'Bí có delè kuu gbí wáràgà mì Mbírì gítí có bà cu Jézù ta 'doò nò éno máa, «Ndâ Jùdèyà wúnò bà ni <Ze táánò má ni sàà,> tacó tí 'duù tí nó náa ndú cu yí ta 'doò nô.»

³⁸ Jézù mâ gii cì gí, 'bí 'dakò mbe kù tala có mì Jézù gbí kóó ta gúku ndâ Jùdèyà, ta rẹ wó a Jùzépè, mbe gí 'do gbí gbata Àrimàtíyà, gii ya gí bà 'vee Pilátò máa, yí si yí 'ví duu ku Jézù. Pilátò mâ gii ùnje gí, ndâ Jùzépè gii ya gí bà te ku Jézù

³⁹ ta Nìkòdémò, tí 'bí mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdèyà mbe ya gí bà 'dè nje ta Jézù ta 'bí bèbìlì gbaànjé sàà gí. Nìkòdémò te ta yí ta o tí nò a bàà me gbolò náa à ònòkò ta yeè tacó bà toro mítí ku Jézù, tacó wàa yí 'ví volo lá.

⁴⁰ Ndâ Jùzépè ta Nìkòdémò mâ gii te ku Jézù gí, ndú gii toro bàà tí nó náa à ònòkò ta yeè nó mítí wó. Ndú mâ gii so yí ta bongo go i gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà gí,

⁴¹ ndú gii te yí ya gí bà sii mí gbí ngú gùù náa à duu mí gbí 'bí wúngbó gbo jìlì mù,

⁴² náa à rò á dè ta bàndò tí nó náa à gbí yí mítí njèèkpè mù tí nò, si ndâ Jùdèyà kù 'viindi tí ndú gítí o bà wotí gbí tàkì mì ndú.

20

Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí

¹ Ta yé bìndi ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà, Màríyà Màdèlénà gii gbo'o si yé kù da'o, tacó bà ya gí bà nò muu'dú Jézù. Yí mà gii yee kà, yí gii 'de à mèrèkè díí 'do njekèjì 'bá muu'dú gí.

² Yí bà-i-nò gii dele ndi wó ta ngèlè ya gí bà 'dè có ji ndâ Sìmónè Piyétòrò, ta mbe tala có mì Jézù tí nó nàa Jézù zè yí nìkì kpolo ma nó, máa, «Ndú te Mbe tí ndoo 'do gbí guù gí! Káa ze nò bàndò tí nó nàa ndú 'dòkò yí ya tí gítí nó lá.»

³ Ndâ Piyétòrò ta 'bí ka wó mbe tala có mì Jézù nò mà gii 'di có tí nó nàa Màríyà Màdèlénà 'dè ji ndú nò, ndú gii njè ta ngèlè tacó bà ya gí bà nò muu'dú Jézù.

⁴ Ndú 'bì ngèlè gbaànjé, káa ka Piyétòrò gii kpò yí ta ngèlè gí. Yí mà gii yee kùro kà,

⁵ yí gii mò tí wó gí to. Yí mà gii zeke'o gí tà 'bá muu'dú 'do sè, yí gii nò káa ndâ bòngò tí nó nàa à so ta ku Jézù nó kuu to tà'i.

⁶ Sìmónè Piyétòrò mà gii gí 'do ndiì, yí gii ɾi ká ngé gí tà 'bá muu'dú, bìndi yí gii nò kpâ-bòngò tí nó nàa à so ta ku Jézù nó kuu to.

⁷ Bìndi à gii paraka kpâ-bòngò tí nó nàa à ẹre ta muu wó nó te tende.

⁸ Ka Piyétòrò nàa ndú gí ta yí nó mà gii ɾi gí tàkò wó tà 'bá muu'dú, yí mà gii zeke'o, yí gii nò ku Jézù lá. À ngbíí nò a o bà gii ùnje mì wó máa, Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, ká nò.

⁹ Tacó ndú jé sàa kùro ùnje gítí có tí nó nàa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíɾi éno máa, Jézù bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nó, lá.

¹⁰ Bìndi ndú gii dele ya gí 'bá mì ndú.

Jézù túbà tí wó ji Màríyà Màdèlénà

¹¹ Káa si ndâ mbe tala có mì Jézù kù gii njè nó, Màríyà Màdèlénà gii ɾò tíyò dé ɾègbà 'bá muu'dú kù wa gbí. Yí mà gii mò tí wó gí to kù zeke'o gí tà'i,

¹² yí gii nò ndâ basìlì mì Mbíɾi sósò'ò ta cé-ce bòngò tí ndú, kù kì tí ndú to á bàndò tí nó nàa à te ku Jézù 'do tí gí nò. 'Bí basìlì dù mò gí bà muu wó, bìndi 'bí gii dù mò gí tàngbó wó.

¹³ Bìndi ndâ basìlì tí nó gii 'vee yí máa, «Wò kù wa a yè, niì?»

Káa Màríyà Màdèlénà gii 'visì có ji ndú máa, «Ye kù wa a Mbe tí ye, tacó ndâ 'bí 'duù ja ku wó 'do gbí guù gí. Káa ye nò bàndò tí nó nàa ndú te yí mítí nó lá.»

¹⁴ Màríyà Màdèlénà mà gii 'visì tí wó á bìndi bà 'dè có tí nó, yí gii nò Jézù, káa yí gii nò Jézù gíri gí.

¹⁵ Bìndi Jézù gii 'vee yí máa, «Wò kù wa a yè, niì? Wò kù pà a bà tí 'di?»

Káa Màríyà Màdèlénà gii 'visì có ji Jézù máa, «À má a wò ká te yí, túbà to tí nó nàa wò te yí mítí nó je, tacó wàa ye 'ví ya gí bà te yí 'do kà gí, bu ye.» Màríyà Màdèlénà 'dè có tí nó tacó yí ta o tí nó kù koɾo có éno máa, Jézù a mbe njí tí nó nàa a duu ku Jézù mí gbí nò.

¹⁶ Káa Jézù gii tè'é tí Màríyà Màdèlénà máa, «Màríyà!»

Màríyà Màdèlénà mà gii 'di bà tè'é tí wó mì Jézù nò, yí gii 'visì tí wó gí mì Jézù, bìndi yí gii ùnje ji yí gbí có Jùdèyà máa, «Ràbóni!» Gbí éno máa, Mbe niìbà i.

¹⁷ Bìndi Jézù gii 'visì có ji Màríyà Màdèlénà máa, «Gàa tí ye lá, tacó ye dele ndi ye ya gí mì Bu ye á gbíɾi kálásê. Ya a i gí bà 'dè có ji ndâ ná'vindí ye máa, ye kù ya gí gbíɾi gí mì Bu ye tí nó tí Bu ndú nò. Wò 'ví 'dè ji ndú delè éno máa, ye kù ya gí gbíɾi, gí mì Mbíɾi tí nó mì ye, á tí Mbíɾi mì ndú nò.»

¹⁸ Màríyà Màdèlénà bà-i-nò gii ya gí mì ndâ mbe tala có mì Jézù, bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ye nò Mbe tí ndoo!» Bìndi yí gii 'vanda ndi ndâ có tí nó nàa Jézù tuu ta yí nó ji ndú.

Jézù túbà tí wó jì ndâ mbe tala có mì wó

¹⁹ Ta bèbìlì mì kpédélé ɾi nèté bìndi ɾi bà wotí gbí tàkìlì mì ndâ Jùdèyà tí nò, ndâ mbe tala có mì Jézù gii kili ta bà muu ndú, bìndi ndú gii nè tí ndú mí tà'i ta gúku ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdèyà. Mâ gii zeke'o, ndú bà-i-nò gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có jì ndú máa, «Yo dù ta 'dê njembí yo!»

²⁰ Ndú mâ gii zeke'o, ñinó a Jézù ká kù ɾò tìyò gbí òkò tí ndú nô. Bìndi yí gii túbà ndâ kà tí nó kpátù 'bì wó, ta ñinó tà kí wó nó jì ndú. Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii ñò yí, tàkòcò ndú gii peteke gítí bà ñò Mbe tí ndú ngé ndii gí.

²¹ Jézù bà-i-nò gii 'dè có jì ndú káká'i máa, «Yo dù ñìkì maa. Ye bà tuu yo go ñinó náa Bu ye tuu ta ye nô.»

²² Yí mâ gii 'dè có tí nó jì ndú gí, yí gii òlò woò ta nje wó mítí ndú. Bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo si Bèri-mì-Mbíri 'ví dù ta yo.

²³ Yo má je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì 'duù, gbí éno máa, Mbíri je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì 'duù tí nó gí. Káa yo má biya bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì 'duù gí, gbí éno máa, Mbíri biya bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì 'duù tí nó gí.»

Ndâ Jézù ta Tòmázò

²⁴ Ta bèbìlì tí nó náa Jézù tù ta bà tí wó jì ndâ mbe tala có mì wó nò, 'bí 'duù gbaànjé á 'do gbí òkò tí ndâ mbe tala có mì wó, ta ɾè wó a Tòmázò, náa ndâ 'duù kù nì mítí wó a Njemí nó, wálá.

²⁵ Yí mâ gii gí si Jézù ya gí, ndâ ka wó gii 'dè có jì yí máa, «Mbe tí ndoo kùtàá túbà tí wó jì ze bìndi lo á tà'i bà-i-nò!»

Káa Tòmázò gii tò kponje có mì ndâ ka wó nò gí. Bìndi yí gii 'visì có jì ndú máa, «Ye má ñò ndâ kà bà gbì yí mítí njèèkpè mù, ta kà 'doò tí nó tà kí wó nó, bìndi ye 'ví tee 'bì ye mí gbí ndú lá, ye jé gítí bà ùnje gítí có mì yo nò gbaànjé wálá.»

²⁶ Ta sili vô-nje só bìndi ñinò, Jézù gii túbà tí wó káká'i jì ndâ mbe tala có mì wó si ndú kuu tà gbèe tà'i tí nó náa yí kpédélé'i túbà tí wó jì ndú tí nó, si Tòmázò gbí ñinò kuu tí. Ndâ mbe tala có mì Jézù 'di káa kòcò 'duù kù 'vee ndú máa, «Yo dù ta 'dê njembí yo!» Ndú mâ gii zeke'o, ndú gii ñò Jézù kù ɾò tìyò gbí òkò tí ndú. Káa ndâ njekèjì 'dáa gí nè tí ndú ká ngbí-ngbíí á bàndò mì ndú.

²⁷ Jézù bà-i-nò gii tè'é tí Tòmázò, Tòmázò mâ gii gí mí wó gí, yí gii túbà ndâ kà bà gbì yí mítí njèèkpè mù tí nó á tí ndâ kpátù 'bì wó nó jì yí, máa, «Zeke ndâ kà tí nó á tí ndâ kpátù 'bì ye nô, wàa wò 'ví cu sili 'bì lo mí gbí ndú.» Yí káká'i gii túbà kà 'doò tí nó náa à cu ta yí gbí njè've wó nó jì yí, máa, «Tee 'bì lo mí gbí .» Bìndi yí gii 'dè có jì Tòmázò máa, «Me kpìkì-kpìkì lá, ùnje! À me ye ká nó lá?»

²⁸ Káa Tòmázò gii 'visì có jì yí máa, «Wò a Mbe tí ye! Wò a Mbíri mì ye!»

²⁹ Káa Jézù bà-i-nò gii 'visì có jì Tòmázò máa, «Wò wálá ùnje tacó náa wò ñò ye ta ɾo lo gí nò? Káa ndâ 'duù ñinó mbe ñò ye lá, káa ndú ùnje gítí ye gí nó ñìkì cotí ndâ mbe ñò ye ta ɾo ndú gí.»

Nderè bà cu wáràgà tí nó

³⁰ Jézù bàkà ndâ 'bí serè me mbè jì ndâ mbe tala có mì wó náa à cu có gítí ndú mí gbí wáràgà tí nó lá.

³¹ Káa ndâ ñinó náa à cu có gítí ndâ nó a i tacó wàa ndâ 'duù 'ví ù ta nje éno máa, Jézù a Bìndi-Mbíri, tí 'Viì-mì-Mbíri. Delè tacó wàa Mbíri 'ví 'vala ta ndâ 'duù ñinò mbe ùnje gítí wó nó ta ɾè wó tí Jézù tí Bìndi Mbíri.

21

Jézù túbà tí wó jì ndâ 'bí mbe tala có mì wó vô-nje só si ndú tàbè'dè kàpá Tìbèriyà

¹ Jézù gii túbà tí wó ji ndâ 'bí mbe tala có mì wó vô-nje só á bìn̄di bà túbà ndâ 'bèè kà bà gbì yí mítí njèèkpè mû ji Tòmázò nó á bìn̄di làmbu sili, si ndú kù gò ngo tí kàpá Tìbériyà.

² Ndâ mbe tala có mì Jézù vô-nje só náa yí túbà tí wó ji ndú tàbè'dè nò a ndâ Sìmonè Piyétòrò, ta Tòmázò tí nó ta 'bí r̄è wó a Njemì nò, ta Nàtànìyélè tí nó mbe gii 'do gbì gbata Kánà á Gàliléyà nò, gii je ndâ Jákòmò, ta ná'vindí wó Jòvànì, tí ndâ 'viì mì Zèbìdèyò, gii toko mítí ndâ 'bí mbe tala có mì wó sósò'ò.

³ A Sìmonè Piyétòrò ta bèbìlì tí nò ká 'dè có ji ndâ ka wó máa, yí kù ya gí bà gò ngo. Káa ndâ ka Piyétòrò nò gii 'visì có ji yí máa, ndâ yí bà ya ta ndú. Ndú gii ya gí bà gò ngo ta bèbìlì tí nò kpòò, káa ndú zèè gbèe sè lá.

⁴ Yé má bà gii 'bità bà da o mbòò, ndú gii dù gbì gbâ mì ndú kù nò 'duù kù r̄ò tíyò a tì gángá ngo. Káa ndú nò 'duù tí nò ni lá.

⁵ Káa 'duù tí nò gii yuu nje wó ji ndú gí r̄o ngo kà máa, «Jìlì ngo bàkà ta yo kà ée wèè, ndâ kómbe ye?»

Káa ndú bà-i-nò gii 'visì có ji 'duù tí nò máa, «Tó i mì ze kàa gbaànjé wálá yòò!»

⁶ Káa 'duù tí nò gii 'visì có ji ndú máa, «Yo má ja mbu mì yo nò mí tà ngo mò gí gbì kù'bi mì yo gí kùro gbâ, yo bà zèè sè gí.»

Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii ja mbu go có tí nò náa 'duù tí nò 'dè ji ndú nò, bà ja mbu 'do tà ngo gí gbì gbâ gii kpò ndú gí ta du sè.

⁷ Mbe tala có mì Jézù náa yí zè yí nìkì kpolo ma nó mâ gii nò n̄a i tí nò, yí ngé gii nò ni gí máa, 'duù tí nò mbe kù r̄ò tíyò á tì gángá ngo nò a Jézù. Bìn̄di yí gii 'dè có ji Piyétòrò máa, «À kù r̄ò tíyò ngéé zó a Mbe tí ndoo!»

Piyétòrò mâ gii 'di éno máa n̄nò a Mbe tí ndâ yí ká kù r̄ò tíyò á tì gángá ngo nò, yí gii kaa ndâ kù bongo mì wó, yí gii paṛaka mí pí ndò bongo tí nó tí wó náa yí kù 'va ta mbu nò. Bìn̄di yí gii o 'do gbì gbâ gí tà ngo, bìn̄di yí gii ya gí mí Jézù, si ndâ ka wó mí gbì gbâ.

⁸ Ndâ ka Piyétòrò gii meṛeke ndâ sè ta mbu, ndú gii yèè ta gbâ ta ndâ sè gbì mbu jú'bu-ju'bu-jù'bù gí tì ngo, tacó ndú ta o tí nò ya ta gbâ 'do tì ngo me 'dú lá.

⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù mâ gii oloko 'do gbì gbâ gí tì gú, ndú gii nò 'bí sè náa à kù 'bee ta n̄jìkì wu, ta ndâ kpakuta á tà wu.

¹⁰ Mâ gii zeke'o, Jézù gii 'dè có ji ndú máa, «Yo gí ta ndâ 'bí sè tí nó náa yo zèè kpónó-kpónó nò.»

¹¹ Sìmonè Piyétòrò mâ gii 'di có mì Jézù nò, yí gii ya gí gbì gbâ, bìn̄di yí gii woo ndâ kpo-kpò sè ta mbu jú'bu-ju'bu-jù'bù gí tì gú, ta gbèe kà gbì mbu wálá.

¹² Bìn̄di Jézù gii tè'é tí ndâ mbe tala có mì wó máa, «Yo gí gítí i-zó-zò.» Ndâ mbe tala có mì Jézù bà-i-nò gii nò ni gí máa, à kù 'dè có ta ndâ yí nò a Mbe tí ndâ yí, tacó éno, nje ndú 'dáá gí gii 'dèè 'do tí bà 'vee yí éno máa, «Wò a 'di wè?» nò gí.

¹³ Jézù bà-i-nò gii ya gí bà aaka kpakuta 'do tà wu, bìn̄di yí gii je ji ndú. Bìn̄di yí gii dele ndi wó ya gí bà gí ta sè ji ndú 'do gbì n̄jìkì wu gítí kpakuta tí nò.

¹⁴ N̄nò a bà ta'ò bà túbà tí Jézù ji ndâ mbe tala có mì wó á bìn̄di bà 'vala ndi wó 'do gbì muu'dú wó.

Jézù 'dè có ji Piyétòrò gítí bà kpolo tí ndâ rómbo mì wó

¹⁵ Ndâ Jézù ta ndâ mbe tala có mì wó mâ gii zò i cee gí, Jézù gii 'vee Sìmonè Piyétòrò máa, «Sìmonè, 'viì mì Jòvànì, wò zè ye nìkì kpò ndâ 'bí ka lo nó gí?»

Káa Piyétòrò gii 'visì có ji yí máa, «Ìyoo, Mbe tí ye, wò nò ni gí máa, ye zè wò nìkì ma.»

Bìn̄di Jézù gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «À má éno, kpolo tí ndâ 'viì-rómbo mì ye.»

¹⁶ Jézù káká'i gii tè'é tí Piyétòrò, Piyétòrò mâ gii ùnje ji yí gí, Jézù káká'i gii 'vee yí máa, «Sìmonè, 'viì mì Jòvànì, wò zè ye nìkì ma?»

Káa Piyétòrò gii 'visì có jì yí ká go kpédélé ònô, máa, «Ìyoo, Mbe tí ye, wò ònò ni gí máa ye zè wò nìkì ma.»

Bìndì Jézù gii 'dè có jì Piyétòrò máa, «Kpolo tí ndá rómbo mì ye.»

¹⁷ Bà ta'ò ònò Jézù káká'ì gii 'vee Piyétòrò máa, «Sìmónè, 'viì mì Jòvànì, wò zè ye nìkì ma?»

Bà ta'ò ònò, òa gbèe 'vé tí ònò gii zè tí Piyétòrò gí. Bìndì yí gii 'visì có jì Jézù máa, «Wò ònò ndá i 'dáá ni gí, Mbe tí ye. Wò ònò ni gí máa, ye zè wò nìkì ma.»

Bìndì Jézù gii 'dè jì Piyétòrò káa gbèe có tí nó náa yí 'bità bà 'dè jì yí máa, «Kpolo tí ndá rómbo mì ye, nò.

¹⁸ Ye kú 'dè có jì wò ta yúcó máa, wò táánò gbí 'viì-'dakò lo má zaa gí, wò kú ya gí bà ònò ndó go có mì lo náa à gbí muu lo. Káa sí ká kuu gí. Ta o tí nó náa wò bà gii me kpo 'dakò nó, wò bà gii ya'va gbí 'bì lo jì 'bí 'duù, bìndì yí bà gii ẹre wò gí, bìndì yí gii ja wò ya tí gítí bàndò ònò náa a gbí muu lo wálá nò.»

¹⁹ Jézù 'dè có tí ònò tacó bà túbà jì Piyétòrò máa, yí bà cì a òa ku ònò mbe sí ẹ̀ Mbírì 'ví wu nò.

²⁰ Bìndì Jézù gii tè'è tí Piyétòrò máa, «Gì gí bà ọ̀ ndi ye.» Piyétòrò má gii 'visì tí wó, yí gii ònò mbe tala có mì Jézù tí nó náa Jézù zè yí nìkì kpolo ma, mbe kí tí wó dè ẹ̀gbà tí Jézù ta o bà zò i mì ndú ta 'dè'o kùro bà zi Jézù, mbe 'vee Jézù éno máa, «A 'di ká kèjì gí bà ba ngbù lo, Mbe tí ye?» nó, kèjì gí tàkò ndú.

²¹ Bìndì Piyétòrò gii 'vee Jézù máa, «Káa a yè ká tí 'dakò tí nó, Mbe tí ye?»

²² Káa Jézù gii 'visì có jì Piyétòrò máa, «Gì gí bà ọ̀ ndi ye. Ye kpèti má 'dè có jì yí máa, yí dù yee tí o bà gí ye, nèté mì lo gbí a yè?»

²³ Có tí ònò náa Jézù 'dè jì Piyétòrò éno máa, «Ye kpèti má 'dè éno máa, yí dù ònò yee tí o bà gí ye, ònòndi lo gbí a yè wè?» ònò gii 'vèe cee gbí tù ndá mbe tala có mì Jézù 'dáá gí éno máa, à 'dè éno a Jézù máa, mbe tala có mì yí ònò bà cì wálá. Káa Jézù ta o tí ònò 'dè có jì Piyétòrò me éno máa tú mì yí bà cì wálá ònò lá; yí 'dè a i éno máa, yí kpèti má 'dè có jì tú mì yí ònò éno máa, yí dù yee tí o bà dele ndi yí, nèté mì wó tí Piyétòrò gbí a yè wè?

²⁴ A yí tí mbe tala có mì Jézù tí nó náa ndá 'bí ka wó fùùmà có tí ònò ta ẹ̀ wó máa, à 'dè có éno a Jézù, máa, yí bà cì wálá yee tí o bà gí yí tí Jézù nó, ká dítà có tí nò. À delè a yí ká cu mí gbí wáràgà tí nò. Ndoò delè ònò ni gí máa, ndá có mì wó 'dáá káa yúcó.

²⁵ Ndá 'bí i me mbè náa Jézù bàkà ndú kuu tí, náa à cu mí gbí wáràgà lá. Tacó àá táánò má 'dè có éno máa, à cu ndú 'dáá gí mí gbí wáràgà, bàndò gítí ndá wáràgà tí ònò bà dù me nji'dí muu to tí nò.

NDÂ NÈTÈ mì ndâ tú mì Jézù

Lúkà 'va mbi Tèyófilò gítí kpédélé wáràgà mì wó

¹ Ákoo, Tèyófilò, ye táánò gbí kpédélé wáràgà mì ye cu có gítí ndâ, ye i tí nó 'dáá gí nâa Jézù táánò bàkà ndú nó, ta ndâ i tí nó nâa yí nìbà ndú nó 'dáá gí, ji wò gí. Ye 'bità bà 'deke ndâ i tí nó nâa yí táánò bàkà ndú nó, ta ndâ i tí nó nâa yí nìbà ndú nó gbaànjé-gbaànjé 'do ká ngé ɾèngbó ndú,

² yee tí o bà te yí ya tí gí gbíri á bìnɔ̀di bà 'dè có mì wó ji ndâ tú mì wó nâa yí táánò tuu Bèri-mì-Mbíri gí bà ɾuka ndú ji yí nò.

³ Gbí ndâ sili tí nó zì'duù-só mbe 'bità 'do tí o bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó, yee tí o bà ya yí gí gbíri nò, yí dù kù túbà tí wó ji ndâ tú mì wó gbí ndâ ɲa kpokèjì me mbè ta kponje gítí ndú wálá, máa, yí kuu tí tí wu yí kálásè. Yí delè gbí ndâ o bà túbà tí wó ji ndú nó kù 'dè có ji ndú gítí bà dù Mbíri tí gba.

⁴ Ta 'bí o gbaànjé, si Jézù kù zò i ta ndâ tú mì wó, yí gii kpo-gbí-tà-tù ndú éno máa, «Yo 'ví nje nó 'do Jèrùzàlémè lá, yo dù ká Jèrùzàlémè, wàa yo 'ví ùndi cí tí nó nâa Bu ye táánò ci ta yo, nâa ye táánò 'dè có ji yo gítí nò.

⁵ Tacó Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù táánò kù caka tí ndâ 'duù a i ta ngo, káa áa kèjì gí bà caka tí yo ta Bèri-mì-Mbíri á bìnɔ̀di làmbu sili.»

Bà te Jézù ya tí gí gbíri

⁶ Ta 'bí o gbaànjé, ndâ Jézù mâ gii kili ta bà muu ndú ta ndâ tú mì wó káká'i gí, ndâ tú mì wó gii 'vee yí, máa, «O tí nó gí gí, Mbe tí ze? Áá bà dù nó a o bà le ndi bèrè mì ndâ kòtí Ìzìriyèlì ji ndú ká nó?»

⁷ Káa Jézù gii 'visì có ji ndú éno máa, «Bà ɲò o bà gí o tí nó, ta bà 'deke sè sili gítí bà co ɾi tí nó nâa a Bu ye táánò ká 'deke ta 'dóo wotí mì wó nó me nètè mì yo lá.

⁸ Káa ta o tí nó, Bèri-mì-Mbíri má gí gí, a yí ká bà je wotí ji yo tacó bà 'dè có gítí ndâ i ɲinó nâa yo táánò ɲò ye kù bàkà nó, ta wotí bà 'vanda ndi ndâ có ɲinó nâa yo táánò 'di 'do gbí nje ye nó, ji ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè, ta ndâ 'duù gbí to Sàmáriyà, ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí.»

⁹ Ndâ tú mì Jézù mâ gii zeke'o bìnɔ̀di bà 'dè có tí nó mì wó ji ndú, ndú gii ɲò Jézù kù ya zùù gí gbíri. Ndú mâ gii zeke'o, ndú gii ɲò kùlù mù yiiga bà tí wó 'do tí ndú gí.

¹⁰ Káa si ndú gbí-gbi kù yee ɾo ndú gí tàkò Jézù gbíri, ndâ 'bí 'dakò sósò'ò mbe yuu cé-ce bongo gii ɾò tíyò dè ɾègbà tí ndú,

¹¹ bìnɔ̀di ndâ 'dakò tí nó gii 'vee ndú, máa, «Yo ɾò tíyò bà-i-nó kù zeke a o yè gí gbíri, ndi yo ndâ 'duù Gàliléyà? Gbèe Jézù tí nó nâa à kpónó te yí 'do tí yo ya tí gí gbíri nò, bà dele ndi wó gí ká gbí ɲa gbèe kpokèjì tí nó nâa yo ɲò yí kù ya tí gí yaà nò.»

Ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè

¹² Jézù mâ gii ya gí gbíri gí, ndâ tú mì wó gii dele ndi ndú 'do pí Gú Mbâ ya gí Jèrùzàlémè, tí òkò to nâa 'duù má nó ta ɾi bà wotí gbí tàkìi mì ndâ Jùdèyà káa có gítí wó wálá.

¹³ Ndú mâ gii yee Jèrùzàlémè, ndú gii kaa ya gí gbí soɾo, tí 'bá tí nó nâa ndú ta o tí nó kù dù tí nò. À kuu tí ta o tí nó a Piyétòrò, gii je Jòvànì, gii je Jákòmò, gii je Àndèréyà, gii je Filípò, gii je Tòmázò, gii je Bàràtòlòmèyò, gii je Màtéyò, gii je Jákòmò tí 'viì mì Àliféyò, gii je Sìmonè tí tó 'viì-'bá, gii je Jùdà tí nó tí 'viì mì Jákòmò nò.

14 Ndú kili bà muu ndú ta ndâ niì me mbè, giì je Màriyà tí nawu Jézù, ta ndâ ná'vindí Jézù, kù 'deke tí ndú ji Mbíri.

Bà bàkà Màtiyà tí tú mì Jézù

15 Ta o tí nò, Piyétòrò giì rò tíyò kùro ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù mbe kili ta bà muu ndú go ndâ 'duù dè gítí zi'duù-vò ta zi'duù-gbaànjé pí (120).

16 Bìndi yí giì 'dè có ji ndú, máa, «Ndâ ná'vindí ye, kózò tí có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nó bà bàkà tí, có tí nó náa Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà 'dè sàa táánò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri gítí i tí nó mbe giì bàkà tí mítí Jùdà tí nó táánò tí mbe tè kùro ndâ 'duù ya tí gí bà zèè Jézù nò.

17 Jùdà tí nó táánò a 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndoo, náa ndoo táánò kù bàkà nètè tí nó náa ndoo kpónó kù bàkà nó ta ndú.

18 Káa go ñinó náa yo ñò ni gí nó, yí táánò giì sì nji ta mboo náa yí táánò 'dè 'do gbí zu nètè tí nó mì wó nò. Yí táánò giì 'va nji wó yee wélé-wele mí to mí gbí u nji tí nò,

19 náa ndâ 'duù Jèrùzàlémè 'dáa gí táánò 'di có tí nó gí. Bìndi rẹ nji tí nó giì dù a Njí-mbelè, káa à má gbí có mì ndâ Jùdéyà, à kù ni mítí a «Àkèlèdámà.»

20 À kpónó cu mí gbí wáràgà mì ndâ Muu-cè éno máa,
<Bá bìndi wó 'ví 'bu kpú.

À 'ví o gbí mòòkò bìndi wó káa kùlè.>

À giì cu 'bí káká'i éno máa,

<Bí 'duù 'ví zèè nètè bìndi wó.>

21 «À má éno, kózò tí ndoo kpónó bà ñò 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó táánò mbe kù dù ta ndoo gbí ndâ o tí nó 'dáa gí náa Mbe tí ndoo Jézù táánò kù mèrèkè to ta ndoo nó,

22 tí 'duù ñinó mbe 'bità bà dù ta ndoo 'do tí o tí nó táánò náa Jòvànì kù caka tí ndâ 'duù nó, yee tí o tí nó náa à giì te ta Mbe tí ndoo ya tí gí gbíri gí nò. Tacó wàa, ndoo 'ví dù ta ndú tí ndâ mbe 'dè yúco gítí bà 'vala ndi Mbe tí ndoo 'do gbí muu'dú wó.»

23 Piyétòrò mà giì 'dè có tí nó cee gí, ndú giì cu 'bí ndú mítí ndâ 'dakò sósò'ò, ndâ Jùzépè náa à kù ni mítí wó a Bàràsàbà ta kpo rẹ wó a Júsitò, ta 'bí 'dakò ta rẹ wó a Màtiyà, máa, à ñò 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndú, wàa yí 'ví zèè nètè bìndi Jùdà.

24 Bìndi ndú bà-i-nò giì 'deke tí ndú ji Mbíri éno máa, «Ákoo, Mbe tí ze! Wò ñò có gbí njembí ndâ 'duù 'dáa gí gbaànjé-gbaànjé ni gí. À má éno, túbà tí 'duù ñinó náa wò cu 'bí lo mítí wó 'do gbí òkò tí ndâ 'dakò tí nó sósò'ò nó ji ze,

25 tacó wàa, yí 'ví zèè nètè bà nò tú tí nó náa Jùdà jee mí to, yí giì ya gítí 'dóo bàndò mì wó gí nò.»

26 Ndú mà giì ki-mbìli, à giì rò a i mítí Màtiyà. Bìndi ndú giì 'deke yí toko ta sè ndâ tú mì Jézù muu'bi-nje gbaànjé, bàkà muu'bi-nje só.

2

Sili zi'duù-só-nje muu'bi

1 Ta sili zi'duù-só-nje muu'bi bìndi o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìziriyèli-mì-Mbíri, ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù giì kili mí tà gbèè tà'i.

2 Ndú bà-i-nò giì gu káa ndii ta wo i go wo gbolò pípiri nò kù gí 'do tàri. Wo i tí nó giì yè tà'i tí ndú gí.

3 Bìndi ndú giì ñò 'bí i go meme wu nó njèè cee muu ndú 'dáa gí.

4 Bèri-mì-Mbíri bà-i-nò giì je wotí ji ndú 'dáa gí me gbolò, bìndi ndú giì 'bità bà 'dè có gbí ndâ 'bí ña tende nje có ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri.

⁵ Ta o tí nò, ndâ Jùdèyà ñìnó mbe zèè có gítí tàkìì mì ndú kácá-kácá nó kili 'do muu to tí nó 'dáá gí mí Jèrùzàlémè.

⁶ Ndú mâ gii 'di ña wo i tí nò, ndú gii kili 'dáá gí mí bà gbèe to ta ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù. Káa nje ndú 'dáá gí gii 'dèè gí, tacó ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí gii dù kù 'di kòcò ndâ tú mì Jézù kù 'dè có gbí ndâ nje có mì ndú.

⁷ Bà 'dè có gii dù káa kpò ndú 'dáá gí gí. Ndú gii si káa nje ndú nga-ngàà kù zeke ta ndâ tú mì Jézù.

Bìndi ndú gii 'bità bà 'vee 'vé gbí òkò tí ndú, máa, «À kù 'dè có tí nó kuu nó me ndâ 'duù tí nó mbe gí 'do gbí to Gàliléyà nó lá?

⁸ Káa à gii bàkà ée, káa ndoo kù 'di gbí ndâ có tí nó náa ndú kù 'dè nó gbí ndâ 'dóó nje có mì ndoo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí?

⁹ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndoo gí 'do Pàràsiyà, ndâ 'bí 'duù gí 'do Mídì, ndâ 'bí 'duù gí 'do Èlámì, ndâ 'bí 'duù gí 'do Mèsòpòtámìyà, ndâ 'bí 'duù gí ká 'do gbí ndâ to Jùdèyà to nò, ndâ 'bí 'duù gí 'do Kàpàdósìyà, ndâ 'bí 'duù gí 'do Póndùsù, ndâ 'bí 'duù gí 'do Ásiyà,

¹⁰ ndâ 'bí 'duù gí 'do Fírìjìyà, ndâ 'bí 'duù gí 'do Pàfíliyà, ndâ 'bí 'duù gí 'do Másiřì, ta ndâ to Líbiyà á dè-dè ta Sírìnì, ndâ 'bí 'duù a ndâ wìřì tí ndâ Jùdèyà ta ndâ 'bí tende ña 'duù mbe kaa tí ndú gí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gí mbe gí 'do Rómà,

¹¹ ndâ 'bí 'duù gí 'do Kèrétì, ndâ 'bí 'duù gí 'do Àràbiyà. Káa ndoo 'dáá gí kù 'di gbí ndâ có tí nó náa ndú kù 'dè gítí ndâ kpo-kpò i tí nó náa Mbířì bàkà nó gbí ndâ 'dóó nje có mì ndoo.»

¹² Nje ndú 'dáá gí gii 'dèè gí. Bà 'dè có gítí i tí nò mbe bàkà tí nò gii dù káa kpò ndú maa gí. Bìndi ndú gii dù kù 'vee gbí ña i tí nò gbí òkò tí ndú.

¹³ Káa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii dù kù lòkó'bò có gítí éno máa, «Řù'bù ngú cù ndii muu ndâ ka yo gí.»

Piyétòrò 'dè có jì ndâ mbè 'duù

¹⁴ Káa Piyétòrò bà-i-nò gii a gí yaà, bìndi sè ndâ 'bí ka wó tú mì Jézù muu'bi-nje gbaànjé 'dáá gí gii a gí tàkò wó. Bìndi Piyétòrò gii 'dè có jì ndâ 'duù tí nó bìnjiì nò ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Yo tí ndâ 'duù Jùdèyà, ta yo tí ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe kù 'vala gbí gbata Jèrùzàlémè nó, yo si bà giřì'o gítí i tí nó mbe bàkà tí nó mí to. Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di gbí có tí nó náa ye kèjì gí bà 'dè jì yo nó ñiki maa.

¹⁵ À tí ndâ 'dakò tí nó me pe go có tí nó náa yo kù kořo nò lá. Tacó řì kpónó káa řì dú'o.

¹⁶ Ñìnò a i tí nó náa Jówèlì, tí mbe 'dòkò có mì Mbířì dígísèé, 'dè có gítí éno máa, Mbířì máa,

¹⁷ <Ye bà si Bèřì mì ye 'ví gí gí gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gí gbí ndâ ndòngbú sili tí ò kèjì nò.

Ndâ 'viì mì yo ta ndâ nájú yo bà gii 'dè-kòcò,
ndâ 'viì-'dakò mì yo bà gii ñò ndâ i go ndâ i gbí řìì,
ndâ kpo 'duù mì yo bà gii řì ndâ řìì.

¹⁸ Ye bà si Bèřì mì ye 'ví gí gí gbí njembí mí muu ndâ bòò mì ye ta ndâ jú i-gbí-keci mì ye,

gbí ndâ sili tí nò,
bìndi ndú bà gii 'dè-kòcò.

¹⁹ Ye bà gii tùbà ndâ serè mì ye mí tàřì yaà,
bìndi ye bà gii bàkà ndâ ndi 'bì ye mí muu to tí nó.

²⁰ Řo řì bà gii 'di gí,
bìndi řo pì bà gii 'visì tí tí mbelè,
á kùřo o bà too gbolò yé tí nó mì Mbe tí ndoo nò.

21 Ndâ 'duù ònò mbe kù nì «Ákoo» jì Mbe tí ndoo nó 'dáá gî bà 'de 'válá gî.»

22 «Ndâ kòtí Ìzìriyèlì, yo sè tù yo gítí có tí nó náa ye kpónó kèjì gí bà 'dè nò. Jézù tí nò mbe gí 'do Názàrètì nò táánò a 'dakò náa a Mbíri ká wu yí jì yo. Táánò si yí kuu gbí òkò tí yo nó, Mbíri je a yí tí mbe bàkà ndâ kpo-kpò i, ta ndâ seřè, ta ndâ i ònò mbe túbà wotí mì wó tí Mbíri, á go ònò náa yo 'dáá gî ònò ni gî nò.

23 Mbíri táánò je 'dakò tí nò mí 'bì yo 'do ká gbí 'dóó có mì wó gbí njembí wó tí Mbíri náa yí ònò ni sàà kùro gî. Yo táánò gii kpi ngbàngà tí wó jì ndâ 'duù ònò ta ònò me ndâ Jùdèyà lá nò, bindi ndú gii gbí yí mítí njèèkpè mù ta 've nderè.

24 Yo táánò zi yí gî, káa Mbíri gii te yí gí yaà 'do gbí ku gî. Mbíri 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó, tacó wotí mì ku gítí bà zèè yí mí gbí zàà mì wó tí ku ngé gî wálá.

25 Tacó Dàvidè tí gbolò gba mì yo tí ndâ Jùdèyà táánò 'dè có gítí wó éno máa,
<Ye kù ònò Mbe tí ye kùro ye ta o 'dáá gî.

Yí kù dù gbí kù'bì mì ye,
tacó wàa njembí ye 'ví mù lá.

26 Tacó éno, tàkòcò ye ta o 'dáá gî ká pétékè'i.

Ye delè kù 'dè káa líkí nje.

Ye delè kpónó kù tè káa wo ye kù ù ta ndi wúnò.

27 Tacó wò bà jee lilí ye mí 'bá mì ndâ ku wálá,
wò delè bà si dù ye, tí bòò mì lo, náa wò kaa yí mò gí mì lo gî nó,
'ví jì'vì to wálá.

28 Wò túbà ndâ kpokèjì mì 'válá jì ye gî,
wò bà si tàkòcò ye 'ví peteke ta bà dù ye mì ndâ.»

29 «Ndâ ná'vindi ye, ye kpónó kù 'dè có jì yo ngbàrángà'i éno máa, Dàvidè tí řèngbó ndâ mbe jò ndoo cì gî. À gii duu yí ta muu'dú wó yee gbí řì tí nó wúnó nó kuu gbí òkò tí ndoo.

30 Yí táánò a mbe 'dòkò có mì Mbíri, tacó éno, yí táánò ònò ni gî máa, Mbíri táánò see tí wó jì yí éno, máa, yí tí Mbíri bà ki 'bí 'viì-gù yí tí Dàvidè mí pí jàlàmbà bindi yì.

31 «I tí nó náa Dàvidè táánò ònò, bindi yí gii 'dè có gítí si à bàkà tí kálásè nò, a bà 'vala ndi Bindi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó. Bindi-Mbíri a 'duù tí nó náa Mbíri jee yí mí 'bá mì ndâ ku lá, dù wó delè táánò volo lá.

32 Mbíri táánò te 'dakò tí nó tí Jézù nò gí yaà 'do gbí ku gî, náa ze 'dáá gî mbe kù ònò tìyò kùro yo nó ònò yí ta ònò ze á bindi bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò gî. Ze delè kù 'dè yúcó gítí jì ndâ 'duù.

33 À kpónó te yí ngéé gí yaà gbíri gí gbí kù'bì mì Mbíri, bindi Bu wó gii je Bèri-mi-Mbíri jì yí, á go cí tí nó táánò náa yí cì ta yí nó gî. À má éno, ndâ i tí nó náa yo kù ònò kpónó nó, ta có tí nó náa yo kù 'di kpónó nó, a ndâ i-nambee náa Bèri-mi-Mbíri ká bàkà jì ndoo.

34 Tacó Dàvidè táánò jé ya gí yaà gbíri lá, káa ònò a ndâ có náa a yí táánò ká 'dè éno máa,

<Mbíri 'dè có jì Mbe tí ye éno máa,

Kí tí lo mò gí gbí kù'bì mì ye,

35 yee tí o tí nó náa ye bà bàkà ndâ ku'di mì lo tí ndâ i-tà-tàmà mì lo.»

36 «Tacó éno, yo tí ndâ kòtí Ìzìriyèlì 'dáá gî 'ví ònò ni ngbàrángà'i éno máa, Mbíri bàkà Jézù tí nó náa yo táánò gbí yí mítí njèèkpè mù nó tí Mbe tí ndoo, delè tí Bindi wó tí Mbíri gî.»

37 Ndâ 'duù mâ gii 'di có tí nó náa Piyétòrò 'dè nò, ndú gii 'vee ndâ Piyétòrò ta ndâ ka wó tú mì Jézù, máa, «Ze 'ví bàkà a ònò ye, ndâ ná'vindi ze?»

38 Káa Piyétòrò gii 'visì có jì ndú máa, «Yo 'visì kòzò tí muu yo 'do tí ndâ vò i mì yo, wàa à 'ví caka tí yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî ta ònò mì Jézù tí Bindi-Mbíri. Tacó wàa

Mbíri 'ví je ta à-cee-gî ji yo gítí ndâ vò i mì yo, wàa Mbíri 'ví je ta i-nambeè mì wó tí nó tí Bèri mì wó tí Mbíri nó ji yo.

³⁹ Tacó cí tí nó náa Mbíri táánò ci nó a i ji yo, ta ndâ 'vii mì yo, ta ndâ 'duù ñinó 'dáá gî mbe me 'dú nó, giì je ndâ 'duù ñinó 'dáá gî náa Mbe tí ndoo tí Mbíri bà giì tè'è tí ndú gí mì wó nô.»

⁴⁰ Piyétòrò giì dù kù kili nje ndâ 'duù tí nó gítí kpokèjì mì Mbíri go bà kili nje ghi nó ta cèe kòndi , ta bà yì ndú éno máa, «Yo 'vala miři yo 'do tí ndâ vóló-volo 'duù tí nó náa yo kpónó kù 'vala ta ndú nô!»

⁴¹ Ndâ có mì Piyétòrò náa yí 'dè ji ndâ 'duù tí nó nó giì ya gí gbí muu ndú gí. Bindi à giì caka tí ndâ mbe ùnje gítí ndâ có mì wó nó gí. Muu ndâ ngu 'duù mbe ùnje gítí có mì Jézù ta ri tí nó 'dáá gí go ndâ 'duù álifi ta'ô.

Kpédélé bà muu ndâ mbe ùnje gítí có mì Bindi-Mbíri

⁴² Ndâ kpédélé mbe ùnje gítí có mì Bindi-Mbíri 'dáá gí giì tee njembí ndú kpolo ngé ma mítí bà ñbà i mì ndâ tú mì Jézù, ta bà dù tí ndâ ná'vindí gbaànjé, ta bà zò i-cí-ci toko gbaànjé, ta bà 'deke tí ndú ji Mbíri toko gbaànjé.

⁴³ Ndâ serè, ta ndâ ndi 'bì ndâ tú mì Jézù náa ndú kù bàkà gbí ndâ o tí nó giì te gúku mítí ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

⁴⁴ Ndâ mbe tee njembí ndú mítí có mì Jézù 'dáá gí giì 'vala toko gbaànjé ta gbèe njembí ndú ta rè 'duù muu ndâ i mì ndú 'dáá gí wálá.

⁴⁵ Ndú 'dáá gí giì sè ndâ i ñinó náa à sàa kuu mì ndú kùro bà ùnje mì ndú gítí có mì Bindi-Mbíri nó 'dáá gí gí 'dè, bindi ndú giì njèè gbí mboo tàkò ndâ i tí nó gbí 'bí ña kèjì náa à 'boo 'duù lá.

⁴⁶ Ndú giì dù kù kili ta bà muu ndú ta ri 'dáá gí mí gbí ndùgù 'bá-Mbíri. Ndú delè giì dù kù nó ta bà zò i-cí-ci toko gbaànjé ta ndi tí ndâ 'bá mì ndú ta pétékè tàkòcò ndú, ta 'bí ña tende ña có gbí njembí 'bí 'duù gítí 'bí ka wó wálá.

⁴⁷ Ndú giì dù kù ùlù Mbíri, bindi ndâ 'duù 'dáá gí kù zeke ndú ta pétékè tàkòcò. Bindi Mbíri kù kaa ndâ 'duù ñinó náa yí 'vala ndú gí nó ta ri 'dáá gí toko mítí ndú.

3

Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì 'vala 'bí mbe nò'o

¹ Ta 'bí o gbaànjé si ndâ Piyétòrò ta Jòvànì kù ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri ta ri-'dè'o, si ri gí tí ri bà 'deke tí ndâ 'duù ji Mbíri gí,

² ndú giì nò ndâ 'duù kù làngà 'bí 'dakò ndii ta tí ndú. 'Dakò tí nó náa ndâ 'duù tí nó kù làngà yí nó a 'duù ñinó náa à jò yí tí mbe ósú, náa ndâ kò wó gbele've 'do ká gbí yì nawu wó. Káa ndâ 'duù kù làngà yí ya tí gítí 'bí njekèjì ndùgù 'bá-Mbíri gbaànjé náa à kù nì mítí a Banga-Njekèjì-Ndùgù, tacó wàa, yí 'ví kù yù i 'do tí ndâ mbe kù ri gí gbí ndùgù ta ri 'dáá gí.

³ 'Dakò tí nó mâ giì nò ndâ Piyétòrò ta Jòvànì kù ri gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, yí giì yù i 'do tí ndú.

⁴ Káa, ndâ Piyétòrò ta Jòvànì giì zeke yí ngbóó, bindi ndú giì 'dè có ji yí máa, «Zeke ze!»

⁵ Yí mâ giì 'di có tí nó náa Piyétòrò 'dè ji yí nó, yí giì 'visi tí wó ta bà zeke'o go'i gítí ndú, máa, ndú kèjì gí bà je i ji yì.

⁶ Káa Piyétòrò giì 'dè có ji yí máa, «Ndâ nji gùrusù fádà ta dâ'bì mì ye tacó bà je jì wò wálá. Káa ye bà je jì wò a i ñinó náa à kuu mì ye nô. Ye kù 'dè có ji wò ta rè mì Jézù tí Bindi-Mbíri, mbe giì 'do Názàrètì éno máa, wò a gí yaà, wàa wò 'ví nó nó!»

⁷ Piyétòrò bà-i-nò giì yuu 'bì wó ya tí gí bà zèè ta 'bì 'dakò tí nó, bindi yí giì koni ta yí gí bà rò tíyò. Káa à káa pòó bà ja 'dakò tí nó mì Piyétòrò gí yaà, wu giì gí gí gbí ndâ kpátù kò wó ta ngi-ngí kò wó gí.

⁸ Yí gii o gí yaà, bìndi ndú gii 'bità bà nò nó ta ndâ Piyétòrò 'do njekèjì ndùgù kù ya gí rùkàtìì 'bá-Mbíri. Yí gii nò, ta bà o gí yaà, ta bà ùlù Mbíri.

⁹ Ndâ 'duù tí nó mbe tí bìnjìì mí gbí ndùgù 'bá-Mbíri nó má gii ò yí kù nò nó ta bà ùlù Mbíri,

¹⁰ ndú gii ò yí ni tí 'dakò tí nó mbe kù ki tí wó tí Banga-Njekèjì-Ndùgù 'bá-Mbíri kù yù i 'do tí ndâ 'duù nó gí. Bìndi nje ndú gii 'dèè gítí bà 'dè có gítí ò yí i tí nó mbe bàkà tí mítí 'dakò tí nó nó gí.

Piyétòrò 'dè có jì ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbíri

¹¹ Ndâ 'duù má gii ò bà nanaka 'dakò tí nó mí rẹgbà tí ndâ Piyétòrò ta Jòvànì, nje ndú gii 'dèè gí, bìndi ndú gii ki ta ngèlè kpùkù ya gí mí ndú tí bàndò tí nó náa à kù nì mítí a Tàzo-mì-Sólómòni nò.

¹² Piyétòrò má gii ò bà kaa ndâ 'duù tí nó gí gítí ndú, yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo kù si nje yo tí nga gítí i tí nó mbe bàkà tí nó tacó yè, ndâ Ìzìriyéli? Yo kù dongbo ọ yo gítí ze tacó yè? Yo kọọ có máa, 'dakò tí nó kù nò nó 'do gbí 'dóó wotí mí ze? Yí kù nò nó 'do gbí 'dóó bà nìkì ze?

¹³ A Mbíri mí Àbìráámò, tí Mbíri mí Ìzákò, tí Mbíri mí Jákóbè, tí Mbíri mí ndâ ká gù yo, ká bàkà i tí nò, tacó bà te duù mítí Bòò mí wó Jézù, tí gbèè Jézù tí nó náa yo táánò kpì ngbàngà tí wó, máa, à 'ví zi yí gí nò, Jézù tí nó náa yo táánò bè yí mí kùro Pìlátò nò, Jézù tí nó náa Pìlátò táánò 'dè có jì yo máa, yì bà njaanga yí 'do gbí zàà gí, káa yo gii biya có mí Pìlátò gí.

¹⁴ Yo gii biya 'duù tí nó ta ndi vò i tí wó wálá, tí 'duù ònó jáá nó gí. Yo gii yòngò Pìlátò máa, yí njaanga a mbe zi ku 'do gbí zàà,

¹⁵ bìndi yo gii zi mbe je 'válá jì ndâ 'duù gí. Káa Mbíri gii 'vala yí 'do gbí ku gí. Ze a ndâ mbe 'dè yúcó gítí bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò.

¹⁶ Káa à kpónó káa gbèè Jézù tí nó náa yo táánò bè yí jì ku nó ká 'vala 'dakò tí nó á kuu kùro yo, náa yo ò yí ni ngbáràngà'i gí nó, á 'do gbí có bà tee njembí ze á mítí wó tí Jézù. A bà tee njembí ze á mítí Jézù nò ká je wotí jì 'dakò tí nó náa yo kpónó kù ò yí nò.

¹⁷ «Káa ye kpónó ò ni gí, ndâ ná'vindí ye, máa, yo ta ndâ gba mí yo táánò ò i tí nó náa yo kù bàkà nò ni lá.

¹⁸ Káa ònò táánò a 'bí ò yí i náa a Mbíri ká bàkà éno, tacó wàa ndâ có tí nó náa yí tí Mbíri táánò tuu ta ndâ mbe 'dòkò có mí yí éno máa, Bìndi-Mbíri bà kònò sé'i nò, 'ví dù tí tí yúcó.

¹⁹ À má éno, yo 'visì muu yo 'do tí ndâ vò kpokèjì mí yo gí. Yo 'visì tí yo gí mí Mbíri, tacó wàa yí 'ví toọ ndâ vò i mí yo gí. Delè tacó wàa, ndoo 'ví 'de ta làmbu gùlúsù pípìri 'do mí Mbe tí ndoo tacó bà 'dèè njembí ndoo,

²⁰ wàa yí 'ví tuu ta Jézù tí nó tí Bìndi wó tí Mbíri náa yí cu 'bì wó mítí wó tacó tí yo sàà gí nó jì yo.

²¹ Yí tí Jézù bà dù ká gbíri yee tí o bà gí ndâ i muu to tí nó 'dáá gí tí ndâ ngú i, go có tí nó náa Mbíri dígíséé tuu ta ndâ tó mbe 'dòkò có mí wó gí gí kò ta kò gbí o mí ndâ ká gù yo nò.

²² Tacó kòcò Mòze náa yí 'dè dígíséé éno máa,

<Mbe tí ndoo tí Mbíri bà bàkà 'bí 'duù tí mbe 'dòkò có mí wó go ye nó jì yo.

'Duù tí nó bà dù a 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'dóó ná'vindí yo.

Yo 'ví 'di ndâ có ònó náa yí kèjì gí bà 'dè jì yo nó 'dáá gí.

²³ Áá bà mò 'duù ònó mbe 'di có mí mbe 'dòkò có mí Mbíri tí nó lá nó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù mí Mbíri gí.>

²⁴ «À má ta bà 'dè có ta yúcó, Sàmùwélè tí mbe 'dòkò có mì Mbírì, gii je ndâ 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dáá gí mbe gí gí tàkò wó nó dígísèé 'dáá gí, kú 'dè có tú ta 'bí ndú ká gítí o bà co ndâ ɾi tí nò.

²⁵ Yo a ndâ mbe zèè mbèlè bindi ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì. Yo a ndâ 'vii gbí mbelè tí nó náa Mbírì dígísèé njù ta gù ndoo tí Àbiráámò ta o tí nó náa yí 'dè ta có ji Àbiráámò éno máa,
<Ye tí Mbírì bà cù 'dè ngo cù ye mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta ɾè mì ndâ 'vii-gù mì lo,> nò.

²⁶ Mbírì táánò cu 'bí wó mítí Bòò mì wó, bindi yí gii tuu yí kpédélé'i gí bà cù 'dè ngo cù wó mítí yo, ta bà 'visì muu yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí 'do tí ndâ vò i mì yo.»

4

Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà

¹ Káa si ndâ Piyétòrò ta Jòvànì gbí-gbí kú 'dè có ji ndâ 'duù, ndú mâ gii zeke'o, ndú gii nò ndâ 'bí bu-Mbírì mì ndâ Jùdéyà, ta kùro ndâ mbe kú kpolo tí 'bá-Mbírì, gii je ndâ Sàdùkáyò, tí ndâ 'bí ɲa 'duù gbí òkò tí ndâ Jùdéyà mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá, gbo ndú gbìrì gí.

² Có tí nó mbe kpolo tàkòcò ndâ kpo-kpò 'duù tí nó náa ndú gii ya tí gítí ndâ Piyétòrò ta Jòvànì nò a có bà nìbà i mì ndâ Piyétòrò ta Jòvànì ji ndâ 'duù gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, náa ndú kú kò ta kò ji ndâ 'duù éno máa, Jézù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí nò.

³ Ndú bà-i-nò gii kaa ndâ Piyétòrò ta Jòvànì ya tí gí gbí zàà, wàa à 'ví gii 'viiki gbí có mì ndú ta 'bí yé, tacó ɾi ta o tí nó ta gí.

⁴ Káa ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe 'di ndâ có tí nó náa ndâ Piyétòrò ta Jòvànì 'dè ta 'dè'o tí nó nò gii ùnje gítí có mì Jézù gí. Muu ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù 'dáá gí toko mítí ndâ ká ɲinó ta o tí nó gii dù dé gítí ndâ 'dakò álifi vô.

⁵ Yé mâ gii too gí, ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ kpo-'duù-'bá, ta ndâ mbe nìbà tàkii mì ndâ Jùdéyà, gii kili mí Jèrùzàlémè,

⁶ ta ndâ Ánà (tí 'bí ká Kùro ndâ bu-Mbírì mì ndú náa ngáángbá gba mì ndò Ròmánò mò yí 'do gbí nètè gí), gii je Kàyífà, gii je ndâ Jòvànì ta Àlèsándòrò, ta ndâ 'bí 'duù náa ɾèngbó bà jò ndú 'do a i tí ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì.

⁷ Ndú gii tuu tú gí tàkò ndâ Piyétòrò ta Jòvànì 'do gbí zàà. À mâ gii kaa ndú gí tí gí kùro ndú gí, ndú gii kaa ndú mí gbí uù, bindi ndú gii 'bità bà 'vee gbí nje ndú máa, «Yo bàkà i tí nó ta ɲa kpokèjì ngàyi? Yo bàkà i tí nó ta ɲa wotí mì yè? ɾè 'duù tí nó mbe je wotí tí nó ji yo nò a 'di?»

⁸ Káa Bèri-mì-Mbírì gii je wotí ji Piyétòrò me gbolò, bindi yí gii 'visì có ji ndú máa, «Yo tí ndâ gba mì ndâ 'duù, gii je yo tí ndâ kpo 'duù,

⁹ yo wúnó má kú 'vee gbí nje ze a i gítí có nambeé tí nó náa ze bàkà ji 'dakò tí nó táánò mbe kú ɾi ta to nó, yo má kú 'vee a kpokèjì bà 'vala yí mì ze,

¹⁰ tàkòcò ye peteke gítí bà 'visì có ji yo tí ndâ gba, ta ndâ kpo 'duù, ta yo tí ndâ kòtì Ìzìrìyèlì 'dáá gí, ngé ma, máa, ze 'vala 'dakò tí nó ta ɾè mì Jézù tí nó tí Bìndi-Mbírì mbe gí 'do Názàrètì nò, Jézù tí nó náa yo táánò gbì yí mítí njèèkpè mù, káa Mbírì gii 'vala yí 'do gbí ku gí nò. 'Dakò tí nó wúnó kú ɾò tíyò kùro yo ta sé'i cee mbéé 'do tí wó gí nó a i ta ɾè mì wó tí Jézù,

¹¹ tí díí tí nó náa à cu có gítí mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa,
<Díí tí nó náa yo tí ndâ mbe bí 'bá bè gí nó,

ká gí tí yú díí bà sè tà 'bá.>

¹² Tacó à nì ɾè 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù muu to tí nó ji ndâ 'duù máa, yí a mbe 'vala ndoo, á bindi ɾè wó nó lá.»

13 Nje ndâ gba ta ndâ kpo 'duù giì 'dèè gítí ndâ Piyétòrò ta Jòvànì gí. Ndú mâ giì 'viiki rëngbó ndú gbí òkò tí ndú, ndú giì nò ndú ni ká tí ndâ 'duù sínò jé mbe ki tí ndú njewu ta ndâ kpo-kpò mbe nibà tàkìi mì ndâ Jùdèyà lá ni gí. Ndú delè giì nò ni gí máa, ndú táánò kù dù a i ta Jézù.

14 Káa ndú mâ giì nò 'dakò tí nó náa ndú 'vala yí nó kù rò tíyò rëgbà tí ndú, bà 'dè có giì dù káa kpò ndú gí.

15 Tacó éno, ndú giì 'dè có ji ndú máa, «Yo yèè 'do gbí ngbàngà gí ndiì tacó wàa ndâ gba 'ví waa ta có.»

16 Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì mâ giì yèè 'do gbí ngbàngà gí ndiì gí, ndâ gba giì 'bità bà 'viiki gbí có mì ndú, máa, «Ndoo kpónó 'ví bàkà a ña yè ta ndâ 'dakò tí nó? Tacó ndâ 'duù Jèrùzàlémè 'dáá gí nò ña tende serè tí nó náa ndú bàkà nó gí. Káa ñinò a i ñinó mbe je kponje 'do nje ndoo gí nó ká nó.

17 I ñinó náa ndoo kpónó bà ni bà bàkà gí nó káa bà rò bà 'vèè có serè tí nó gí kùro, ta bà ci ndú máa, ndú káká'i 'ví nì rë Jézù tí nó ji 'bí 'duù lá.»

18 Ndâ gba mâ giì 'viiki gbí có mì ndâ Piyétòrò ta Jòvànì cee gí, ndú giì tè'é tí ndú, bìndi ndú giì ci ndú, máa, «Ndòngbú tí yo bà nibà i ji ndâ 'duù ta rë Jézù 'ví dù káa yí nó.»

19 Káa ndâ Piyétòrò ta Jòvànì giì 'visì có ji ndú, máa, «Yo koṛo muu yo, yúco kùro Mbíri má a bà 'di có mì yo mì ze á co tí bà 'di có mì wó tí Mbíri, wàa ze 'ví 'di ndòngbú có ñinó náa yo bà 'dè ji ze nó.

20 Tacó ze bà rò tíyò 'do tí bà ma có i tí nó náa ze nò ta ro ze gí nó wálá. Ze delè gítí bà nè nje ze a 'do tí bà ma có tí nó náa ze 'di ta tù ze gí nó wálá.»

21 Káa ndâ gba giì ci ndâ Piyétòrò ta Jòvànì káká'i, máa, «Ndòngbú tí yo.» Ndú 'de kpokèjì bà waa có mítí ndâ Piyétòrò ta Jòvànì ta o tí nó lá, tacó ndâ 'duù 'dáá gí ta o tí nó kù ulù Mbíri tacó i tí nó mbe bàkà tí nó.

22 'Dakò tí nó náa ndâ Piyétòrò ta Jòvànì bàkà serè tí nó mítí wó nó a 'duù ta ndoò tí wó ndii zi 'duù-só gí.

Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù 'deke tí ndú ji Mbíri

23 À mâ giì njaanga ndâ Piyétòrò ta Jòvànì 'do gbí zàà gí, ndú giì ya gí 'bá, bìndi ndú giì 'vanda ndi ndâ có tí nó náa ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-'duù-'bá, 'dè ji ndú nó ji ndâ 'bí ka ndú mbe ùnje gítí có mì Jézù.

24 Ndâ ka ndâ Piyétòrò ta Jòvànì mâ giì 'di ndi ndâ có tí nó, ndú giì 'deke tí ndú ta njembí ndú gbaànjé ji Mbíri éno máa,

«Áá Mbe tí ze, tí mbe suu tàrì, ta to tí nó, ta ndâ kpo-kpò ngo. A wò ká suu ndâ i gbíri, ta ndâ i muu to tí nó, ta ndâ i tà ndâ kpo-kpò ngo 'dáá gí!

25 A wò dígísèé ká tuu Bèri mì lo tí Mbíri gí bà wu có mí gbí nje gù ze tí Dàvidè, tí bòò mì lo, bìndi yí giì 'dè có éno máa,

<Ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó kù luguu tí ndú ta gbínje tacó yè?
Ndâ 'duù kù koṛo có gítí ndâ i ñinó ta gbí ndú wálá nó tacó yè?

26 Ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó kù ja gó,

bìndi ndâ kpo-kpò 'duù kùro ndâ 'duù kù toko có gítí Mbe tí ndoo.

Ndú delè kù toko có gítí 'Duù mì Mbíri á tí Bìndi-Mbíri nó.>

27 «Có tí nó náa Dàvidè 'dè nó dú giì bàkà tí gí. Tacó ndâ Èródè ta Pónísìyò Pilátò táánò giì toko có ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, ta ndâ Ìzìriyèlì mí gbí gbata tí nó, gítí Jézù tí Bòò mì lo náa wò kaa yí mò gí mì lo gí, náa wò je yí tí Bìndi lo tí Mbíri nó.

28 Ndú dígísèé toko có tí nó ká tacó bà bàkà ndâ i tí nó 'dáá gí náa wò ta wotí mì lo tí Mbíri koṛo có gítí ndú cee sàà gí, máa, ndú kèjì gí bà bàkà tí nó.

29 Nògí, koṛo muu lo gítí ndâ cí tí nó náa ndú ci ta ze nô, Mbe tí ze. Konì ndâ bòò mì lo, tacó wàa, ndú 'ví ma có mì lo ta yú njembí ndú.

30 Ya'va 'bì lo, wàa wò 'ví 'vala ndâ mbe nò'o. Wàa, wò delè 'ví bàkà ndâ serè, ta ndâ i ñinó mbe 'dèè nje ndâ 'duù gí nó, ta ɾè mì Jézù tí Bòò mì lo náa wò kaa yí mò gí mì lo gí nô.»

31 Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù mâ gii 'deke tí ndú ji Mbíri cee gí, to gii tanga tí tí bàndò tí nó náa ndú kili mítí nô. Bèri-mi-Mbíri bà-i-nò gii je wotí ji ndú me gbolò, bìndi ndú gii 'bìtá bà ma có mì Mbíri ta gúku tí ndú wálá.

Cè ña bà 'vala ndò mì ndâ kpédélé mbe ùnje gítí có mì Jézù

32 Ndâ kpédélé mbe ùnje gítí có mì Jézù 'dáá gí ta o tí nó gii ɛɛ gba có mì ndú ká gbaànjé, ta vò njembí gbí òkò tí ndú wálá. 'Bí 'duù delè mbe nì, «I mì ye,» gítí 'dóó i mì wó ta o tí nó gbí òkò tí ndú wálá. Ndâ i ñinó náa ndú kili nó 'dáá gí tacó tí ndâ 'duù 'dáá gí.

33 Ta o tí nó, ndâ tú mì Jézù gii dù kú ma có bà 'vala ndi Mbe tí ndoo tí Jézù 'do gbí muu'dú wó ta wotí ká tí. Mbíri delè gii cù 'dè ngo cù wó me gbolò mítí ndú 'dáá gí.

34 'Bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe wa i ta o tí nó wálá, tacó ndâ 'duù ñinó gbí òkò tí ndú ta to nji kuu mì ndú, ta ndâ 'duù ñinó ta 'bá kuu mì ndú nó, gii sè ndâ i tí nó gí 'dè,

35 bìndi ndú gii kaa mboo tàkò ndâ i tí nó ji ndâ tú mì Jézù. Ndâ tú mì Jézù gii njèè ji ndâ 'duù ñinó tí ndâ mbe yè gbí òkò tí ndú náa à 'ví je ji ndú nô.

36-37 Ta o tí nó, 'bí 'dakò tí 'viì kòtí Lévi náa a jò yí mí Kípùrù, ta ɾè wó a Jùzépè, náa ndâ tú mì Jézù kú ni mítí wó a Bàrànába (gbí ɾè tí nó máa, «Mbe je wotí gítí i»), gii sè nji mì wó gí 'dè, bìndi yí gii kaa i gbí ji ndâ tú mì Jézù tacó bà njèè ji ndâ 'duù.

5

Ndâ Ànànyà ta Sàfíra

1 Ta 'bí o gbaànjé, ndâ 'bí 'dakò ta ɾè wó a Ànànyà, ta nawù wó ta ɾè wó a Sàfíra, gii toko có mì ndú, bìndi ndú gii sè to nji mì ndú gí 'dè.

2 Bìndi Ànànyà gii je káa tí mboo tàkò nji mì ndú náa ndú sè gí 'dè nó ya tí ji ndâ tú mì Jézù, káa nawù wó 'di gbí i tí nó náa yí bàkà nò ngbárángà'i gí.

3 Ànànyà mâ gii di ta i tí nó tí ndâ tú mì Jézù, Piyétòrò gii 'vee yí máa, «Ànànyà, Gba-wàtà jèjèèkè tí wó mí gbí njembí lo tí ña ñinó náa wò gii nguù tí mboo tàkò nji mì lo gí, bìndi wò gii 'dè 'véɾè ji Bèri-mi-Mbíri tacó yè?

4 Táánò kùro bà sè nji tí nó mì lo gí 'dè, à me 'dóó nji mì lo lá? Káa, wò tà kpétí mâ gii sè gí 'dè gí, mboo tàkò me i mì lo tacó wàa wò 'ví bàkà tí go có mì lo gbí njembí lo lá? A yè ká a tàmuu lo gítí bà bàkà ña i tí nó? Wò 'dè 'véɾè tí nó me ji ndâ 'duù lá, wò 'dè a i ji Mbíri.»

5 Ànànyà mâ gii 'di có tí nó náa Piyétòrò 'dè ji yí nó, yí gii 'va tí wó to tí yú ku. Bìndi gúku gii zèè ndâ 'duù tí nó mbe 'di có i tí nó mbe bàkà tí nó nó 'dáá gí.

6 Ndâ 'viì-'dakò bà-i-nò gii oloko gí yaà, bìndi ndú gii yili yí gí. Ndú gii te yí gí sè, bìndi ndú gii duu yí gí.

7 Ndâ 'duù mâ gii dù á bìndi bà te ku Ànànyà gí sè nó ndi-ndi-ndi éno, ndú gii ñò Sàfíra ɾi gí tàkò ndú tà'i gí. Káa yí ñò i tí nó mbe bàkà tí á kùro wó kà nó ni lá.

8 Káa Piyétòrò gii 'vee yí máa, «Ñinó wálá a kábà mboo tàkò nji mì yo náa yo sè gí 'dè nó ká nó, Sàfíra? 'Dè yúco mì lo je wàa ye 'ví 'di gi!»

Káa Sàfíra gii 'visi có ji Piyétòrò máa, «Ìyoo, à 'dáá gí nó a yí.»

⁹ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji Sàfírà máa, «Yo ta kù lo toko có gítí bà tala Bèri-mì-Mbíri gí! A yè ká a tàmuu yo gítí bà bàkà ña i tí nò? Wò 'di wo tí ndâ 'duù tí nò kèjì nò gí? Ndú kpónó kù gí nò 'do bà duu ku kù lo. Ndú kpónó bà te wò gí sè delè!»

¹⁰ À káa póó bà cee có tí nò gbí nje Piyétòrò, Sàfírà ngé gii 'va tí wó gbàràsà to kùro wó tí yú ku. Ndâ 'viì-'dakò tí nó mbe gí 'do bà duu ku Ànàniyà nó má gii rì gí tà'i, ndú gii 'de Sàfírà cì delè gí. Ndú bà-i-nò gii te yí gí sè, bìndi ndú gii duu yí mí rẹgbà tí 'dakò mì wó.

¹¹ I tí nò gii te gúku mítí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, ta ndâ 'duù ñinó mbe 'di tà wo nó 'dáá gí ngé ndii gí.

Ndâ serè

¹² Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù má gii ya gí bà 'deke tí ndú ji Mbíri gbí ndâ o tí nò, ndú kù gii kili ká ta bà muu ndú mítí 'bí bàndò gbí ndùgù 'bá-Mbíri náa à kù nì mítí a Tàzo-mì-Sólómònì. Ndâ tú mì Jézù gii dù kù bàkà ndâ serè, ta ndâ kpo-kpò i mbe kù tubà wotí mì Mbíri ji ndâ 'duù.

¹³ Tacó éno, gúku gii kpò ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù lá nó 'do tí bà yuu tí ndú gí gbí òkò tí ndú gí. Kpèti ká éno, ndâ 'duù gii wu gbí ndú ngé ndii gí.

¹⁴ Káa, muu ndâ 'dakò ta ndâ ni mbe ùnje gítí có mì Jézù gii àdì me gbolò.

¹⁵ Ndâ 'duù Jèrùzàlémè má gii ñò ndâ serè tí nó náa ndâ tú mì Jézù kù bàkà nó, ndú gii tuu ndâ mbe nò'o mì ndú, ndú gii sii ndú kpìrì'viì ta seè kpokèjì, tacó wàa, Piyétòrò má kù ndii ta nó, wàa vòó tàzo wó 'ví có muu ndú.

¹⁶ Ndâ 'duù delè gii tuu ndâ mbe nò'o mì ndú, ta ndâ 'duù ñinó ta ndâ i-gbí-muu ndú nó me mbè 'do gbí ndâ gbata ñinó dè-dè ta seè Jèrùzàlémè nó, gí tí ji ndâ tú mì Jézù, bìndi ndú gii 'vala ndú 'dáá gí.

À mèkè'i tí ndâ tú mì Jézù

¹⁷ Ju kii gii te ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ 'duù mì wó tí ndâ Jùdéyà ñinó mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó, gí tàkò ndâ tú mì Jézù.

¹⁸ Ndú bà-i-nò gii zèè ndú, bìndi ndú gii kaa ndú mí gbí gbolò zàa.

¹⁹ Káa o má gii bèè gí, basìlì mì Mbíri gii njaanga njekèjì zàa tàkò ndú, bìndi yí gii kaa ndú gí sè.

²⁰ Yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo ñjè nó ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, wàa yo 'ví ma có gítí ngú ña 'válá tí nó ji ndâ 'duù.»

²¹ Ndâ tú mì Jézù gii ñjè nó ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíri, bìndi ndú gii 'bità bà ma có ji ndâ 'duù si yé kù bàkà bà ngbaranga to.

Yé má gii too gí, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta ndâ 'duù mì wó, ta ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà, gii kili muu ndú ta ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Ìzìriyèlì 'dáá gí. Ndú bà-i-nò gii tuu tú ya tí gí gbí zàa, máa, à kaa ndâ tú mì Jézù kà nó gí tí gí gbí ngbàngà kùro ndâ yì.

²² Ndâ kùro ndâ mbe kpòlo tí ndâ 'duù gbí zàa tí nó náa a tuu ndú nò má gii yee gbí zàa kà, ndú gii 'de ndâ tú mì Jézù tà'i lá. Bìndi ndú gii dele ndi ndú ya gí bà 'dè có ji ndâ kpo-kpò 'duù tí nó mbe tuu ndú nó, máa,

²³ «Ze 'de njekèjì nè tí rítí-rítí gí, ta ndâ mbe ù njekèjì zàa kuu gbí nètè mì ndú, káa, ze má gii njaanga njekèjì, ze gii 'de gbèè 'duù tà'i kà lá.»

²⁴ Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri, ta kùro ndâ mbe kpòlo tí 'bá-Mbíri, má gii 'di có tí nó, muu ndú gii ẹre tí gítí ña i tí nó mbe bàkà tí nó gí.

²⁵ Káa ndú má gii zeke'o, ndú gii ñò 'bí 'dakò yee tí ndú ta ngú có éno máa, «Ye ñò ndâ 'dakò tí nó náa yo zèè ndú mí gbí zàa nó kù nìbà i ji ndâ 'duù gbí ndùgù 'bá-Mbíri kàzò.»

²⁶ Gbolò 'duù kùro ndâ mbe kù kpolo tí 'bá-Mbíri m̄ gi 'di có tí nò, yí gi ruka ndâ 'bí 'duù mì wó, b̄ndi ndú gi ya ta ndú gí bà kaa ndâ tú mì Jézù gbí pétékè có gí tí gí kùro ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà. À tí ndâ mbe kpolo tí 'bá-Mbíri ta o tí nò a gúku éno máa, ndâ yí má gbùrùngà ndâ tú mì Jézù, ndâ 'duù bà 'vaka ndâ yí ta díí.

²⁷ Ndâ mbe kù kpolo tí 'bá-Mbíri m̄ gi yee ta ndâ tú mì Jézù kùro ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà gí, Kùro ndâ bu-Mbíri gi do mítí ndú,

²⁸ máa, «Ze táánò ci yo kpolo ma, máa, ndongbú tí yo ta bà nibà i ji ndâ 'duù ta r̄è 'dakò tí nò 'ví dù ká yí nò. Káa, sè tù 'duù kpónó Jèrùzàlémè nó mbe 'di bà nibà i mì yo lá nò wálá. Ze delè gi nò goolá yo ẹre muu yo mítí có bà kaa nderè có ku 'dakò tí nò mí muu ze gí nò! À má éno, yo 'dè nderè ọa nètè mì yo nò ji ze.»

²⁹ Káa ndâ Piyétòrò ta ndâ 'bí ka wó tú mì Jézù gi 'visi có ji ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà, máa, «Ze bà 'di kpédélé kùro a có mì Mbíri má kózò gí, ze 'ví gi 'di có mì ndâ 'duù.

³⁰ Áá táánò a Mbíri mì ndâ ká gù ze ká 'vala ndi Jézù 'do gbí muu'dú wó, káa a yo táánò ká zi yí ta bà gbì yí mítí njèèkpè m̄.

³¹ Káa Mbíri kpónó gi te yí mí gbí kù'bì mì wó tí Mbíri, máa, yí dù tí kùro ndâ 'duù, wáa yí delè 'ví dù tí mbe 'vala ndâ 'duù, tí mbe 'visi muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú gítí kpokèjì mì yí tí Mbíri, tí 'duù tí nó náa Mbíri bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ Iziriyéli 'dáá gí a i ta r̄è wó nò.

³² Ze a ndâ mbe 'dè yúco gítí ndâ i tí nò, ze ta ndâ Bèri-mi-Mbíri, tí i-nambeè tí nó náa Mbíri kù je ji ndâ 'duù n̄nó mbe 'di có mì wó tí Mbíri nò.»

³³ Có tí nò náa ndâ tú mì Jézù 'visi nò gi dù goolá ndú cu a wu mítí ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdéyà. Tacó éno, ndú gi bàkà a có bà ziki ndâ tú mì Jézù gítí có tí nò.

Gàmàliyéli jukì ndâ kpo 'duù mì ndâ Jùdéyà 'do tàkò ndâ tú mì Jézù

³⁴ 'Bí kpo 'duù 'do gbí òkò tí ndâ ka wó gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà, tí mbe kpolo tí tàkì mì ndâ Jùdéyà, ta r̄è wó a Gàmàliyéli, tí gbolò mbe kù nibà tàkì mì ndâ Jùdéyà ji ndâ 'duù, náa ndâ Jùdéyà 'dáá gí kù te duù mítí wó, m̄ gi nò ndâ có mì ndâ 'bí ka wó kpo 'duù gbí ngbàngà zò muu wó dúú-dúú lá, yí gi a gí yaà, b̄ndi yí gi 'dè có ji ndú éno máa, à kaa ndâ tú mì Jézù 'do gbí ngbàngà gí ndi gaa kózò gí.

³⁵ À m̄ gi bàkà go có mì wó nò gí, yí gi 'dè có ji ndâ ka wó kpo 'duù gbí ngbàngà, máa, «Ndâ 'dakò! Yo kpolo tí yo tí kpoò gítí ọa i tí nó náa yo kù kofo có gítí bà bàkà ta ndâ 'duù tí nó nò.

³⁶ Ye kù 'dè có tí nó ji yo, tacó ye ki 'bì ye gítí ndâ mbe bàkà ọa i tí nó náa ndâ 'dakò tí nó kpónó kù bàkà nò kí-ki; 'bí 'dakò dígísèè ta r̄è wó a Tèwùdási, luguu tí wó máa, yí ma. B̄ndi ndâ 'duù go zi'duù-vò ta bà nà'ò (400) ká gi tè gí tàkò i-m̄ mì wó nò. À m̄ gi zi Tèwùdási gí, ndâ 'duù mì wó nò gi 'vaaka gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. À gi dù maa nò a bà zi nje ndú ká nò.

³⁷ B̄ndi Tèwùdási nò, 'bí 'dakò ta r̄è wó a Júda, tí 'duù Gàliléyà, dígísèè gbí o bà 'deke muu ndâ 'duù nó gi jèjèkè cèe tí wó, máa, ndâ 'duù 'ví nò a yí, si Mbíri mí to. Ndâ 'duù gi ki gí tàkò wó kí-ki. À m̄ gi zi yí delè gí, ndâ 'duù mì wó gi ta'va léé gí.

³⁸ «À má éno, có mì ye gbí njembí ye ji yo kpónó máa, yo si ndâ 'dakò tí nó mí b̄ndò mì ndú. Yo si ndú 'ví ya . Tacó r̄engbó i tí nó náa ndú kpónó kù bàkà nò má 'bì 'do mì 'duù, nje bà zi ta kpéetí wó.

³⁹ Káa, à má dú káa yúco máa, nètè tí nó náa ndú kù bàkà nò a nètè mì Mbíri, yo bà kpò ndú wálá. Yo delè bà 'de tí yo kù jòò gbí có a i ta Mbíri.»

Có tí nó náa Gàmàliyéli 'dè nò gi ya gí gbí muu ndâ 'bí ka wó kpo 'duù gbí ngbàngà gí.

⁴⁰ Ndú bà-i-nò giì tè'é tí ndâ tú mì Jézù jí kùro ndú. Ndú mâ giì gbì ndú gî, ndú giì ci ndú, máa, «Ndòngbú tí yo ta bà ma có ji ndâ 'duù ta rẹ Jézù 'ví dù ká yí nò.» Bìndi ndú giì dò 'bì 'do tí ndú gî.

⁴¹ Ndâ tú mì Jézù giì njè nó 'do kùro ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà ta pètékè tàkòcò ndú, tacó Mbírì nò ndú 'vii tí ndâ 'duù mbe kònò sé'i ta rẹ Jézù gî.

⁴² 'Do gbí rì tí nò, ndâ tú mì Jézù giì dù kù ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ta rì 'dáá gî gbí ndùgù 'bá-Mbírì, delè ta ndi 'bá mì ndâ 'duù, máa, Jézù a Bìndi-Mbírì, ta 'bí 'duù mbe tù 'bì wó jí tà ọ ndú gbaànjé wálá.

6

Bà ruka ndâ 'duù tí ndâ mbe koni ndâ tú mì Jézù ta nètè

¹ Muu ndâ mbe tala có mì Jézù mâ giì 'bità bà àdì gî, gbínje giì 'bità bà bàkà tí gbí òkò tí ndâ Jùdéyà ñinó náa a jò ndú me mí 'bá Jùdéyà lá, mbe kù 'dè káa có Ìgìrìgì nó, ta ndâ jígí'dí-jìgì'dì Jùdéyà á 'do muu có bà njèè i-zó-zò. Ndâ Jùdéyà ñinó náa a jò ndú mí ndii nó giì 'bità bà 'dè kòlòwò, máa, ndâ jígí'dí-jìgì'dì Jùdéyà ta rì 'dáá gî njèè i-zó-zò ji ndâ nawù ku mì ndâ yì yè ọ ndâ yì lá.

² Ndâ tú mì Jézù muu 'bì-nje só mâ giì 'di có tí nò, ndú giì kili ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gî, bìndi ndú giì 'dè có ji ndú máa, «Bà jee bà ma có mì Mbírì mì ze mí to, wàa ze 'ví zèè tí kpoò a nètè bà njèè i-zó-zò me dú tacó tí ze lá.

³ À má éno, à nìkì éno máa, yo tí ndâ ná 'vindí ze nò ndâ 'bí 'dakò vò-nje só 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ñinó ta tó rẹ ndú nó, ndú delè 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó náa Bèrì-mì-Mbírì je wotí ji ndú me gbolò, delè tí ndâ 'duù ñinó mbe 'di gbí-o nó, tacó wàa, ze 'ví bàkà ndú tí ndâ mbe njèè i-zó-zò.

⁴ Wàa, o mì ze 'ví dù 'dáá gî ká gítí bà 'deke tí ze ji Mbírì, ta nètè bà ma có mì Mbírì.»

⁵ Tàkòcò ndâ mbe tala có mì Jézù 'dáá gî giì peteke gítí có tí nò náa ndâ tú mì Jézù koọ nò ngé ndii gî. Tacó éno, ndú giì cu 'bì ndú mítí Ìsítéfànò tí 'bí 'dakò mbe tee njembí wó 'dáá gî mítí Mbírì, tí 'dakò náa Bèrì-mì-Mbírì je wotí ji yí me gbolò, giì je Fílípò, giì je Pòròkòrù, giì je Nìkànòrà, giì je Tímòni, giì je Pàràménà, giì je Nìkòlávù tí 'bí 'dakò náa ọa wó me Jùdéyà lá mbe gî 'do gbí gbata Àndiyókì, mbe kaa tí wó jí gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà kùro bà gí yí tí mbe tala có mì Jézù gî.

⁶ Ndú giì kaa ndú ta bà muu ndú vò-nje só nó ji ndâ tú mì Jézù. Ndâ tú mì Jézù mâ giì 'deke tí ndú ji Mbírì tacó tí ndú gî, ndú giì bàkà ndú tí ndâ mbe njèè i-zó-zò ji ndâ 'duù bìndi ndú.

⁷ Có mì Mbírì giì dù kù rẹjì bìndi bà 'viindi có gítí bà njèè i-zó-zò nó tí ọa ñinó náa muu ndâ mbe tala có mì Jézù giì ògbù gbí gbata Jèrùzàlémè ngé ndii gî. Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ bu-Mbírì mì ndâ Jùdéyà delè giì 'bità bà ọ ndi kpokèjì mì Bìndi-Mbírì.

Bà zèè Ìsítéfànò

⁸ Mbírì giì bàkà nambeè ji Ìsítéfànò tí 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó vò-nje só náa à ruka ndú tí ndâ mbe njèè i-zó-zò nó ngé ma, ta bà je wotí bà bàkà ndâ kpo-kpò seřè mí gbí òkò tí ndâ 'duù ji yí.

⁹ Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ Jùdéyà mâ giì nò ndâ i tí nò náa Ìsítéfànò kù bàkà nó, ndú giì 'bità bà jòò gbí có ta yí. Ndâ 'bí Jùdéyà tí nò mbe kaa ya gí bà jòò gbí có ta Ìsítéfànò nó gí 'do bàndò bà kili ndâ Jùdéyà ñinó náa à kù nì mítí a «Bàndò bà kili ndâ i-zógó-zogo ñinó náa a njaanga wú 'do tí miři ndú gî» nô, ndâ 'bí gí 'do gbí gbata Sírìni, ndâ 'bí gí 'do gbí gbata Àlèsàndèrìyà á gbí to Másìrì, ndâ 'bí gí 'do gbí to Silìsiyà, ndâ 'bí gí 'do gbí to Àsiyà.

¹⁰ Káa bà 'vii tí ndú ta Ìsitéfànò gii kpò ndú gî, tacó yí 'di gbí-o ndii ndú me 'dú, delè tacó a Bèri-mì-Mbíri ká kú wu có mí gbí nje wó.

¹¹ Ndú mâ gii ònò, ndú gii sù ndâ 'bí 'duù tàbèngii máa, ndú waaka có ta ẹ̀ Ìsitéfànò éno maa, «Ze 'di kòcò 'dakò tí nó tí Ìsitéfànò nó kú 'dè zu có gítí ndâ Mòze ta Mbíri.»

¹² Na có tí nò, máa, Ìsitéfànò kú 'dè zu có gítí ndâ Mòze ta Mbíri nò, mâ gii 'va tí gbí tù ndâ Jùdéyà, ta ndâ kpo-'duù-'bá mì ndú, ta ndâ mbe kpolo tí tàkii mì ndú, ndú gii zèè Ìsitéfànò ya tí gí gbí gbolò ngbàngà mì ndú tí ndâ Jùdéyà.

¹³ Ndú mâ gii yee ta yí kùro ndâ kpo 'duù mì ndú gbí ngbàngà gî, ndú gii waaka ndâ 'vèrè gítí wó ji ndú, máa, «'Dakò tí nó kuu nó ta o 'dáá gî kú 'dè vò có gítí 'bá-Mbíri mì ndoo ji ndâ 'duù, yí delè kú 'dè vò có gítí tàkii mì ndoo.

¹⁴ Ze zèè yí kú 'dè có ji ndâ 'duù éno máa, 'dakò tí nó tí Jézù mbe gí 'do Názàrèti nó kèjì gí bà ki'viki 'bá-Mbíri mì ndoo nó gí to. 'Bí kòcò wó mbe gii 'va tí gbí tù ze delè a ònò máa, ní gbèe Jézù tí nó a mì yí nò delè kèjì gí bà 'visi tàkii tí nó náa Mòze dígísèe je ji ndâ ká gù ndoo, náa ndú gii 'dòkò kpò yee tí tí ndoo nó gî.»

¹⁵ Ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndâ Jùdéyà 'dáá gî gii zeke gbí ọ̀ Ìsitéfànò ngbóó gítí có tí nó náa ndú 'di ta ẹ̀ wó nò. Káa, ta o tí nó náa ndú kú zeke ta o gbí ọ̀ wó nò, ndú gii ònò gbí ọ̀ wó kú tòngbaà go gbí ọ̀ basili mì Mbíri nò.

7

Kòcò Ìsitéfànò ji ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà

¹ Ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà mâ gii 'di kòcò ndâ mbe kpi ngbàngà tí Ìsitéfànò cee gî, Kùro ndâ bu-Mbíri, tí gbolò 'duù kùro ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà 'dáá gî, gii 'vee Ìsitéfànò, máa, «Ndâ có tí nó náa ndâ 'duù tí nó 'dè gítí lo nó a yúco?»

² Káa Ìsitéfànò gii 'visi có ji yí máa, «Ákoo ndâ ná'vindi ye! Ákoo ndâ bu ye! Yo sè tù yo, waa yo 'ví 'di có mì ye náa ye kpónò kèjì gí bà 'dè ji yo nò. Mbíri tí nó mbe kú tòngbaà ngbèzèe nó dígísèe túbà tí wó ji bu ndoo tí Àbìráámò si yí ta 'bá gbí to Mèsòpòtámìyà á kùro bà 'dòkò 'bá mì wó gí gbí gbata Àrání.

³ Bìndi yí gii 'dè có ji yí éno máa, «Njè nó 'do 'bá mì yo gî. Co 'do gbí òkò tí ndâ nambe lo, waa wò 'ví ya gítí to tí nó náa ye bà túbà ji wò nò.»

⁴ Àbìráámò bà-i-nò gii 'dòkò 'bá 'do gbí òkò tí ndâ nambe wó gbí to mì ndâ 'duù Kàlìdíyà go có mì Mbíri nò, ya gí gbí gbata Àrání. Bu Àbìráámò mâ gii cì gî, Mbíri gii 'dè có ji yí máa, yí 'dòkò ta 'bá gí gí bándò tí nó náa yí tí Mbíri táánò cì yí gítí, náa yo wúnò kú 'vala tí nò.

⁵ Káa Mbíri ta o tí nó waa 'bí làmbu to kpèti ká 'várà éno ji Àbìráámò tí 'dóó òndi wó gítí mii wó lá. Mbíri gii cì Àbìráámò a i éno máa, «Ye tí Mbíri bà je to tí nó ji yo ta ndâ 'vii bìndi lo.»

«Gbèe 'vii go mè gbí u tí nó ta o tí nó, náa Mbíri cì tí ta Àbìráámò nò, mì Àbìráámò wálá.

⁶ Káa 'dóó kòcò Mbíri ji Àbìráámò ta o tí nó éno máa, «Ndâ 'vii-gù lo bà dù tí ndâ mbe 'dó-'do á 'bá mì ndâ tende ọ̀ ndâ 'duù. Ndâ tende ọ̀ ndâ 'duù tí nó bà gii bàkà bòò míti ndú, ndú bà to ọ̀ nje ndú ta to ta ndoo zi'duù-vò ta bà nà'ò (400).

⁷ Káa, a ye tí Mbíri ká bà waa có míti ndâ 'duù tí nó á muu ndú. Bìndi ndâ 'duù mì ye bà gí 'do 'bá mì ndâ ku'di gí bà bàkà i ji ye tí Mbíri á mí bà-i-nò.»

⁸ Mbíri gii 'dè có ji Àbìráámò máa yí ya gí gbí gázà tacó bà túbà máa ndâ yí tí Mbíri toko nambeè ta yí gî. Tacó éno, Àbìráámò mâ gii jò Ìzákò, yí gii waa yí ta sili

vô-nje ta'ô bîndi bà jò yí. Ìzákò mâ giù jò Jàkóbè, yí delè giù bàkà ká éno. Jàkóbè delè giù bàkà ká éno mítí ndâ 'viì mì wó muu'bi-nje só tí ndâ ñengbó mbe jò ndâ ña ndâ Ìzìriyèlì muu'bi-nje só nò.

⁹ «Káa ndâ 'bí 'viì mì Jàkóbè giù sî ná'vindí ndú Jùzépè jí 'dè tí bòò jì ndâ 'duù ya tí jí Másiřì ta kiù gí. Káa Mbířì ta o tí nò kuu tàkò Jùzépè.

¹⁰ Yí giù ñò yè ọ wó, yí giù je muu jì yí tí ña ñinó náa go có mì wó giù dù tí Fàràyónè (gbí máa, gbolò gba mì ndâ 'duù Másiřì) ngé ma. Tacó éno, yí giù te Jùzépè tí kùro ndâ kpo-kpò 'duù mì wó Másiřì 'dáá gí, delè tí mbe kpolo tí ndâ 'duù, ta ndâ 'dóó i-'bá mì wó tí gbolò gba.

¹¹ «Ta o tí nò náa Jùzépè kuu tí Másiřì nò, làngàwìřì giù tè to. Ndâ 'duù Másiřì ta ndâ 'duù Kánàni giù ze'veře ta go zé'veře-zé'veře. Ta o tí nò, làmbu 'bí i tacó bà ọ mítí tí ndâ ká gù ndoo ngé éno gí wálá.

¹² Jàkóbè mâ giù 'di có cù jí Másiřì, yí giù tuu ndâ ká gù ndoo jí kà.

¹³ Gbí kpédélé nó mì ndú nò, Jùzépè túbà tí wó jì ndú lá. Yí giù túbà tí wó jì ndâ ná'vindí wó a i gbí bà só bà ya ndú jí Másiřì, bîndi yí giù túbà ta bà tí ndú jì gbolò gba mì ndâ 'duù Másiřì.

¹⁴ Jùzépè bà-i-nò giù tuu tú jí tàkò bu wó Jàkóbè, ta ndâ sè ná'vindí wó, ta ndâ 'viì mì ndú 'dáá gí. Muu ndâ kòtí Jàkóbè ta o tí nò 'dáá gí a ndâ 'duù zi'duù-ta'ô-nje muu'bi nje-muu'bi vô (75).

¹⁵ Ndâ Jàkóbè ta ndâ ká gù ndoo giù mì 'dáá ká mí Másiřì,

¹⁶ káa a duu ndú mí ká lá. À tuřu ku ndú ya tí jí bà duu a i mí 'bá bîndi ndú gbí gbata Sèkímì mítí 'bí bàndò bà duu ku náa Àbìráámò sî 'do mì ndâ 'viì mì Àmóra tí bu Sèkímì.

¹⁷ «O bà bàkà go cí tí nó náa Mbířì ci ta Àbìráámò kácá-kácá nó mâ giù dooko gí, ndâ 'duù mì ndoo giù jò àdì mí Másiřì ndii ñinó sàà kùro nó gí.

¹⁸ Ta o tí nò, 'bí ngú gbolò gba mbe ñò Jùzépè ni lá giù le bẹře mì ndâ 'duù Másiřì.

¹⁹ Ngú gba tí nò giù peře ndâ ká gù ndoo péře-peře. Yí mèkèkè'í tí ndâ ká gù ndoo ta bà 'vaka ndâ dó 'viì mì ndú 'do 'bí ndâ nawu ndú jí 'dè, tacó wàa ña ndú 'ví mì gí.

²⁰ Ñinò a gbèe vò o tí nó náa à jò Mòze gbí nò. À me ña banga tí lo tí dó 'viì á gbí ọ Mbířì lá! Ndâ nawu Mòze giù ngùù yí mí tà'í ta pì ta'ô.

²¹ Bà ngùù yí mâ giù kpò ndâ nawu wó gí, ndú giù te yí jí sè 'do tà'í. Nájú gbolò gba mì ndâ 'duù Másiřì bà-i-nò giù 'de yí. 'Viní tí nò giù te yí, bîndi yí giù ko yí kpolo tí 'dóó 'viì mì wó.

²² À giù kpolo yí ta bà ñibà bà 'di gbí-o mì ndâ 'duù Másiřì 'dáá gí jì yí, bîndi yí giù gí tí gbolò muu-có, delè tí gbolò mbe bàkà ndâ i.

²³ «Mòze mâ giù gí tí 'dakò ta ndoo tí wó zi'duù-só gí, yí giù koro có bà co wìřì ya gí mì ndâ nambe wó tí ndâ Ìzìriyèlì.

²⁴ Yí mâ giù ya gí mì ndâ nambe wó, yí giù ñò 'bí 'duù Másiřì kù mèkèkè'í tí 'bí Ìzìriyèlì. Yí giù yuu tí wó jí gbí có tí nò, bîndi yí giù zi 'duù Másiřì tí nò muu nambe wó Ìzìriyèlì tí nò gí.

²⁵ Mòze ta o tí nò si éno máa, ndâ nambe yì ñò ni gí máa, a Mbířì ká tuu yì jí bà njaanga wú 'do tí mìřì ndú. Keelá, ña có tí nò gbí muu ndú wálá.

²⁶ «Ta 'bí yé bîndi ñinó, Mòze giù 'de ndâ 'bí nambe wó tí ndâ Ìzìriyèlì kù bàkà gbínje gbí òkò tí ndú. Yí giù jè ta bà 'viindi gbí òkò tí ndú ta bà 'deke tí wó jì ndú, máa, «Ákoo, ndâ ná'vindí ye! Yo kù mèkèkè tí yo gbí òkò tí yo ta kpéetí yo éno á gítí có yè, ndâ nambe ye?»

²⁷ «Káa 'duù tí nó mbe kù mèkèkè'í tí ka wó nó giù mò Mòze 'do gbí òkò tí ndú gí. Bîndi yí giù 'vee yí máa, «A 'di ká bàkà wò tí gba mbe waa có mì ze?»

28 À tí lo nò a go bà zi ye á go ñìnó náa wò zi ta 'duù Másìrì tí nó yáánó nó?>

29 Cò tí nò náa 'dakò tí nò 'dè nò gii te gúku mítí Mòze, bìndi yí gii fa ta 'bá 'do Másìrì ya gí gbí to Mádiyàmì, bìndi yí gii jò ndâ 'viì sósò'ò mí kà.

30 «Ta 'bí o gbaànjé, basìlì mì Mbířì gii túbà tí wó ji Mòze gbí ngba wu mbe ku doo 'bí bè'i á gbí kángáá nga ngoò á dè ta Gú Sínàyì si ndoò tí Mòze zì'duù-só bìndi bà fa yí 'do Másìrì.

31 Nje Mòze gii 'dèè ta bà ñò ña i tí nò gí. Yí mà gii yèè dè, tacó wàa yí 'ví 'viiki i tí nò ñìkì maa, yí gii 'di kòcò Mbířì kù 'dè có ji yí máa,

32 <Ye a Mbířì mì ndâ ká gù lo:

Ye a Mbířì mì Àbìráámò,
ye a Mbířì mì Ìzákò,
ye a Mbířì mì Jàkóbè.>

Bà zeke'o gii kpò Mòze gí, yí gii dù kù gu kpùrù-kpùrù ta gúku.

33 Káa, Mbe tí ndoo gii 'dè có ji yí máa, <Jaka ndâ tàrà 'do tí kò lo gí, tacó à kaa bàndò tí nò náa wò kù rò tíyò tí nò ji ye tí Mbířì gí.

34 Ye tí Mbířì ñò bà mèèkè'i tí ndâ 'duù mì ye á Másìrì gí. Ye 'di mèlè muu ndú gí. Tacó éno, ye gí nó gí bà 'vala ndú. À má éno, gí kpónó, wàa ye 'ví tuu wò ji ndú Másìrì kà.>

35 «Mbířì táánò tuu ji ndâ Ìzìrìyèlì nò káa gbèè Mòze tí nó náa ndú tí ndâ Ìzìrìyèlì táánò 'vèè-gbì-nje wó éno máa, <A 'di ká bàkà wò tí gba mbe waa có mì ze?> nó, gí bà dù tí kùro ndú tí mbe 'vala ndú, ta bà tuu basìlì mì wó tí Mbířì ji yí gbí bè'i.

36 «Mòze gii bàkà ndâ serè ta ndâ kpo-kpò i mí Másìrì, delè mí tàbè'dè gbolò ngo tí nó náa à kù nì mítí a Bí-bi Kàpá nò. Ñìnò a gbèè Mòze tí nó dígísèè mbe tè kùro ndâ Ìzìrìyèlì gbí kángáá nga ngoò ta ndoò zì'duù-só nò.

37 À delè dígísèè káa gbèè Mòze tí nó ká 'dè có ji ndâ Ìzìrìyèlì éno máa, <Mbířì bà bàkà 'bí mbe 'dòkò có mì wó á go ye nó ji yo á 'do gbí òkò tí ndâ 'dóó ná'vindí yo,> nò.

38 Ñìnò a gbèè Mòze tí nó dígísèè mbe dù tí mbe 'dòkò có gbí òkò tí ndâ ká gù ndoo ta ndâ basìlì tí nó mì Mbířì mbe 'dòkò có ji yí pí Gú Sínàyì nò. À gii dù káa gbèè yí tí Mòze tí nó náa Mbířì dígísèè 'dè ndâ có mì wó tí Mbířì, tí ndâ có mbe kù 'vala ndâ 'duù nó, ji yí, bìndi yí gii 'dè ndí ji ndâ ká gù ndoo, náa ndâ ká gù ndoo gii 'dòkò ndí kpòè yee tí tí ndoo nò.

39 Ñìnò a gbèè Mòze tí nó dígísèè náa ndâ ká gù ndoo biya bà 'di có mì wó si ndú gbí kángáá nga ngoò gí, ndú mà gii mò yí 'do kùro ndú gí nje seè gí, à gii dù gbí muu ndú ta o tí nò kpolo ma a có gítí bà dele ndi ndú gí Másìrì nò.

40 Ñìnò a gbèè Mòze tí nó náa ndâ ká gù ndoo dígísèè mà gii biya yí si ndú gbí kángáá nga ngoò gí, ndú gii 'dè có ji Àrónì tí ná'vindí wó, máa, <Bàkà ndâ 'bí mbířì ji ze, wàa ndú 'ví tè kùro ji ze, tacó ze 'di gbí có mì Mòze tí nó tí mbe kaa ze 'do Másìrì gí tí gí nó nó lá> nò.

41 «[Ñìnò a o tí nó dígísèè náa ndâ ká gù ndoo gii suu ta 'viì-mò'dú, bìndi ndú gii dù kù ci mbelè ji i tí nó náa à káa ndú ká suu ta 'bì ndú nó ta cèè pétékè tàkòcò ndú nò.

42 Tacó éno, Mbířì gii 'visì kapí wó gítí ndú gí, yí gii si ndú tí ndâ mbe bàkà i ji ndâ bààcì mì ndú tí ndâ yii, á go có tí nó náa à cu mí gbí wàràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì máa, Mbířì máa,

<Yo táánò waaka ndâ nò tacó wàa yo 'ví ci ji ye
gbí ndâ ndoò tí nó náa yo táánò too zì'duù-só
mí gbí kángáá nga ngoò nó gí, ndâ Ìzìrìyèlì?

43 Yo táánò kaa kù nò tí a ndâ i tacó bà tò ta ndúúrù ji sú mbířì mì yo

ta rẹ wó a Mòlókì nó,
gì je yíí tí nó tí Rẹfání nò.

Yo te a ndâ sú mbírì mí yo náa yo ká suu ndú ta 'bì yo,
yo gii nò ta bà bàkà i jì ndú.

À má éno, ye bà kaa yo ya tí gí gbí 'dú to
mbe ndii ñinó gí ngéé kapí Babilóniyà.»

⁴⁴ «Ndâ ká gù ndoo dígísèé gbí kángáá nga ngoò gii tò nduúrù náa a Mbírì ká 'vii wú bà ka bà jì ndú, bindi ndú gii te díí tí nó náa Mbírì cu ndâ có mì wó muu'bì mítí jì Mòze nó mí tà .

⁴⁵ Ndâ ká gù ndoo gii 'dòkò wú bà ka bà nduúrù tí nó náa Mbírì je jì ndú nò kpòò yee tí Jósuwà, tí mbe gii ya tí gí gbí to tí nó náa ndú táánò mòkò ndâ mbe ta wotí mì Mbírì 'do gbí gí, bindi ndú gii zogo nò. Nduúrù tí nó gii dù tí to tí nó yee gbí o mì Dàvidè tí gbolò gba mì ndoo,

⁴⁶ náa tàkòcò Mbírì táánò peteke gítí wó, káa yí gii 'deke tí wó jì Mbírì, máa, yí si yì 'ví gèè 'bá-Mbírì jì Mbírì mì Jàkóbè.

⁴⁷ Káa à gii gèè 'bá-Mbírì a Sólómònì tí 'vii bindi Dàvidè.

⁴⁸ Kpètí ká éno, Mbírì 'vala tà'i tí nó náa a 'duù ká bì ta 'bì wó nó lá. Jé ká go có tí nó náa 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè éno máa, Mbírì máa,

⁴⁹ «Rì a jàlàmbà mì ye,

bindi to tí nó a bàndò bà kaa kò ye.

Yo bà bì jì ye a ña 'bá yè?

Yo bà bàkà jì ye a ña bàndò yè,
wàa ye 'ví dù tí ?

⁵⁰ «Á táánò me ye ká bàkà ndâ i tí nó 'dáá gí nó lá?»

⁵¹ «Ndí yo ndâ mbe ngbútù! Ndâ tù-ká-kpò-có! Njembí yo go njembí ndâ 'duù ñinó mbe ñò Mbírì ni lá nò. Yo ta o 'dáá gí kú kpò có mì Bèri-mi-Mbírì go i mì ndâ ká gù yo.

⁵² Yo ni rẹ 'bí mbe 'dòkò có mì Mbírì gbaànjé náa ndâ ká gù yo dígísèé mèèkè'i tí wó lá jì ye gi! A ndú dígísèé ká ziki ndâ mbe ma có gítí bà gí 'Duù tí nó ta nètè mì wó jáá nò. Káa à kpónó a yo ká gii dù tí ndâ mbe cu gòmbò tí wó, delè tí ndâ mbe zi yí.

⁵³ À gii dù ndí a yo tí ndâ 'duù tí nó náa Mbírì tuu ndâ basìlì mì wó ta ndâ có mì wó jì yo nó ká gii dù tí ndâ mbe kpòlò tí ndâ có tí nó lá.»

⁵⁴ Có tí nó náa Ìsitéfànò 'dè nò gii doo ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà go wu, bindi ndú gii ọ 'bì ndú ta sé có.

⁵⁵ Káa Bèri-mi-Mbírì gii je wotí jì Ìsitéfànò me gbolò, yí mà gii zeke'o lèè gí gbírì, yí gii ñò Mbírì ngbèzèè, ta Jézù kú ọ tíyò mò gí gbí kù'bì mì Mbírì.

⁵⁶ Bindi yí gii 'dè có jì ndâ kpo 'duù, máa, «Ye kpónó kú ñò njekekèjì gbírì njaanga tí ngàà gí, bindi 'Vii-mi-'Dakò kú ọ tíyò mò gí gbí kù'bì mì Mbírì.»

⁵⁷ Ndâ kpo 'duù gbí gbolò ngbàngà mì ndâ Jùdéyà gii kpò 'bì ndú mítí tù ndú kù pì ta kù 'do tí bà 'di có tí nó mì Ìsitéfànò nò gí. Ndú gii oloko ta ngèlè ya gítí wó,

⁵⁸ ndú gii ja yí 'do gbí gbata gí sè, bindi ndú gii 'vaka yí ta díí. Ndâ mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'dè yúcó gítí Ìsitéfànò gbí ngbàngà gii jaka ndâ bòngò mì ndú 'do tí ndú gí, bindi ndú gii kaa jì 'bí 'vii-'dakò ta rẹ wó a Sàwúlè tacó bà kpòlò tí . Bindi ndú gii kaa ya gítí bà 'vaka Ìsitéfànò ta díí, ta sè ndâ 'bí 'duù.

⁵⁹ Káa ta o tí nó náa ndú kù 'vaka Ìsitéfànò ta díí nò, Ìsitéfànò gii 'deke tí wó, máa, «Mbe tí ye Jézù, si lilí ye 'ví ya gí mì lo!»

⁶⁰ Yí bà-i-nò gii kucuku muungbó wó mí to, bindi yí gii 'deke tí wó ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Kaa có vò i tí nó mítí ndú lá, Mbe tí ye!» Ìsitéfànò 'deke káa tí wó nò gí nó, yí gii cee gí.

8

Sàwúlè mèèkè'i tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù

¹ 'Vii-'dakò tí nó tí Sàwúlè mbe kpolo tí ndâ bongo mì ndâ mbe zi Ìsitéfànò nó gii ẹre wú'dè có bà zi Ìsitéfànò nò ngiri'ví gí. Bindi bà mèèkè'i tí ndâ mbe kù kili ta ẹrè mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè gii 'bità bà zì ta gbèe ẹri bà zi Ìsitéfànò nò tí vò ọa ọnínó náa sè ndâ 'bí mbe ùnje gítí có mì Jézù 'dáá gí gii 'vaaka ta gúku gbaànjé-gbaànjé ta ndi gbí ndâ gbata gbí ndâ to Jùdèyà, ta ndâ to Sàmàriyà 'dáá gí, si káa ndâ tú mì Jézù.

² À káa ndâ 'bí tó 'duù mbe kù zè Mbíri ta tó njembí ká gii duu ku Ìsitéfànò, bindi ndú gii wa yí.

³ Káa Sàwúlè gii bàkà a cèe ndi wó tacó bà mii káa 'dóó ndâ mbe kù kili ta ẹrè mì Jézù tó'dó gí. Yí gii nò cee njekèjì mì ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, kù zèè ndâ 'dakò ta ndâ niì, náa yí má 'de ndú gí nò, ya tí gí gbí zàà.

Filípò ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù gbí to Sàmàriyà

⁴ Ndâ 'duù tí nó mì Jézù mbe 'vaaka ta ndi muu to ta gúku bà mèèkè'i tí ndú nó gii 'vèè ta bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù gbí ndâ to tí nó náa ndú fa ngèlè vò i ya ta ndi tí nò.

⁵ 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú gbaànjé ta ẹrè wó a Filípò, mbe fa ngèlè vò i tí nó mbe 'de ndú nò, ya a i gí gbí 'bí gbata gbí to Sàmàriyà, gii dù kù ma có tí Bindi-Mbíri ji ndâ 'duù kà.

⁶ Ndâ mbè 'duù tí nó náa Filípò kò-kò ta ẹrè Bindi-Mbíri ji ndú nò gii ùnje gítí ndâ có mì Filípò ta njembí ndú gbaànjé, tacó ndú 'di tàwo ndâ 'bí seṛè ọnínó náa yí bàkà nó gí, ndú delè gii ọ̀ndâ kpo-kpò i ọ̀nínó náa yí bàkà nó ta ọ̀ndú:

⁷ ndâ seṛè bà co ndâ i ta bà tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà 'do gbí muu ndâ 'duù me mbè, delè ta bà 'vala ndâ 'duù ọ̀nínó mbe gbele've gí nó, ta ndâ mbe kù nò gbélè-gbélè nó me mbè.

⁸ Tacó éno, tàkòcò ndâ 'duù gbí gbata tí nó gii peteke ngé ndii gí.

Simónè tí mbe yèè

⁹ Ta o tí nó, 'bí 'dakò ta ẹrè wó a Simónè, tí mbe kù bàkà ndâ i-yèè, náa bà 'dè có gítí ndú kpò nje ndâ 'duù gí, kuu ta 'bá gbí gbata tí nó náa Filípò kù dù gbí nò. Simónè tí nó bàkà tí wó ji ndâ 'duù máa, yí ma.

¹⁰ Tacó éno, ndâ 'duù gbí gbata tí nó 'dáá gí, ndâ 'duù ọ̀nínó ta ẹrè ndú a ẹrè nó, gii je sè ndâ yè, 'dáá gí ta o tí nó kù 'di có mì wó. Ndú gii gbi ẹrè mítí wó máa, «Yí a wotí tí nó mì Mbíri náa à kù nì mítí a <Ma>» nò.

¹¹ Ndâ 'duù tí nó kù 'di có mì Simónè tacó yí kù bàkà ndâ i-yèè náa bà 'dè có gítí ndú kpò nje ndú gí mí kuro ndú ta kòndi o.

¹² Ndâ 'dakò ta ndâ niì me mbè mà gii ùnje gítí ndâ có tí nó náa Filípò kù kò ta kò ji ndú gítí bà dù Mbíri tí Gba, ta bà kò-kò ta ẹrè Jézù tí Bindi-Mbíri nó gí, Filípò gii caka tí ndú gí.

¹³ Simónè delè mà gii ùnje gí, Filípò gii caka tí wó gí. Bindi bà caka tí Simónè nò, yí gii dù ká kpíri-kpíri ta Filípò kù zeke ndâ seṛè, gii je ndâ kpo-kpò i tí nó náa Filípò kù bàkà nó, ta 'bí ọa có náa yí bà 'dè gbí nje wó wálá, tacó bà 'di gbí ọa ndâ i tí nó náa Filípò kù bàkà ndú nò kpò nje wó gí.

¹⁴ Ndâ tú mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè mà gii 'di có éno máa, ndâ 'duù Sàmàriyà ùnje gítí có mì Jézù gí, ndú gii tuu ndâ Piyétòrò ta Jòvànì ya tí ji ndú.

15 Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì mâ giì yee Sàmàriyà gî, ndú giì 'deke tí ndú ji Mbíri, tacó wàa, yí 'ví tuu Bèri mì wó gí muu ndâ 'duù tí nò mbe ùnje gítí có mì Jézù gí nò.

16 Tacó yee tí o bà giì ndâ Piyétòrò ta Jòvànì nò, à caka káa tí ndâ 'duù Sàmàriyà ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo tí Jézù gí, káa Bèri-mì-Mbíri giì gí muu ndú kálásê.

17 Tacó éno, ndâ Piyétòrò ta Jòvànì bà-i-nò giì kaa 'bì ndú mí muu ndâ 'duù tí nò, bìndi Bèri-mì-Mbíri giì gí muu ndú.

18 Simónè mâ giì nò bà giì Bèri-mì-Mbíri gí muu ndâ 'duù ta o bà kaa 'bì ndâ tú mì Jézù mí muu ndú nò, yí giì je gùrúsù ji ndú,

19 bìndi yí giì 'dè có ji ndú máa, «Yo je 'bí ña wotí tí nò mì yo nò ji ye delè, tacó wàa, ye má tee ta 'bì ye mí muu 'duù, wàa Bèri-mì-Mbíri 'ví giì gí muu wó.»

20 Káa Piyétòrò giì 'visì có ji Simónè máa, «Yo 'ví mì ta gùrúsù mì lo nó kpú, tacó bà koṛo có máa, gùrúsù a i bà sì i ñinó náa Mbíri ká kù je ji ndâ 'duù tí i-nambee nò.

21 Bà i mì lo gbí i tí nó wálá, 'bí i ta rẹ̀ lo delè gbí wálá, tacó Mbíri nò njembí lo me dúú lá.

22 À má éno, 'visì muu lo 'do tí ña wò bà koṛo có mì lo nò gî, wàa wò 'ví 'deke tí lo ji Mbíri, tacó wàa, yí 'ví je ta à-cee-gí ji wò gítí ña bà koṛo có tí nò náa wò kù koṛo nò.

23 Tacó ye nò ni gî, máa, a ju kù ká kù zi wò. Wò i delè da 'bò mítí kò lo gî.»

24 Káa Simónè giì 'visì có ji Piyétòrò máa, «'Deke tí lo ji Mbíri tacó tí ye, tacó wàa, 'bí i gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ i tí nò náa wò nì rẹ̀ ndú nò 'ví me ye lá.»

25 Ndâ Piyétòrò ta Jòvànì mâ giì 'dè có, ta bà kò-kò ta có mì Mbe tí ndoo, ji ndâ 'duù gbí gbata tí nò Sàmàriyà náa ndú ya gítí nò cee gî, ndú giì dele ndi ndú gí Jèrùzàlémè ta bà nò ta bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ 'bá tí kpokèji gbí to Sàmàriyà.

Ndâ Filípò ta 'bí gbolò 'dakò mbe gí 'do Èsiyópiyà

26 Ta o tí nò, basìlì mì Mbíri giì 'dè có ji Filípò máa, «'Viindi tí lo, wàa wò 'ví zèè zì kpokèji tí nó mbe mò gí gbí'dè, mbe 'do Jèrùzàlémè kù giì gí gbí gbata Gázà nò.»

27 Filípò bà-i-nò giì 'bì nó go có tí nò náa basìlì mì Mbíri 'dè ji yí nò. Yí mâ giì zeke'o si yí kpokèji, yí giì nò a 'bí 'dakò náa a ba yí gî, tí gbolò 'duù mbe kù kpòlo tí ndâ i-'bá mì Kàndékè (gbí máa gba-nii), mì ndâ 'duù Èsiyópiyà.

28 Gbolò 'duù tí nò ta o tí nò kù dele ndi wó gí 'bá 'do bà bàkà i-Mbíri Jèrùzàlémè. Yí ta o tí nò ki tí wó gbí àràbíyà-kècè mì wó kù 'deke i 'do gbí wáràgà mì Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri.

29 Bèri-mì-Mbíri bà-i-nò giì 'dè có ji Filípò máa, «Yèè ndi lo dè gítí àràbíyà tí zò.»

30 Filípò mâ giì yèè dè gítí àràbíyà tí nò go có mì Bèri-mì-Mbíri nò, yí giì 'de 'dakò tí nò kù 'deke i 'do gbí wáràgà mì Ìzáyà. Bìndi Filípò giì 'vee yí máa, «Wò kpónó 'di gbí có tí nò náa wò kù 'deke nò gí?»

31 Káa yí giì 'visì có ji Filípò máa, «Ye bà 'di gbí ta kpéetí ye ta ña kpokèji ngàyi, sè káa ñinó náa 'bí 'duù má konì ye?» Yí bà-i-nò giì tè'è tí Filípò gí mì ndú ta yí yaà.

32 Có tí nò náa gbolò 'duù tí nò kù 'deke 'do gbí wáràgà mì Mbíri nò éno máa, «Yí táánò go rómbo náa à kù ja yí ya tí gí nje sizo.

Yí táánò dù ká ngbì,

go 'viì-rómbo ta nje wó tí wó wálá kùṛo mbe kù 'dii se tí wó.

Yí táánò njaanga nje wo lá.

33 Áá táánò ñonoko yí,

ta gbèe 'duù mbe tì muu wó wálá.

Mbe 'dè tà-ká-tà gítí ndâ ká gù wó wúnò bà dù wálá,

tacó à kaa yí ta 'bú si sè o mì wó me 'dú gí kùṛo.»

³⁴ Gbolò 'dakò tí nò mâ giì 'deke i tí nò cee gî, yí giì 'visì tí wó gítí Fìlípò, bìndi yí giì 'vee yí máa, «Mbe 'dòkò có mì Mbírì táánò kù 'dè có tí nò gítí 'dóó kùùkpò dì wó wèè, gítí 'bí 'duù kè'bí? 'Dè jì ye gi.»

³⁵ Káa Fìlípò bà-i-nò giì 'bità bà 'visì có jì yí ta bà 'dè gbí có tí nò náa yí 'deke 'do gbí wáràgà mì Mbírì nò má kózò gî, yí bà giì 'dè gbí Banga-Ngú-Có mì Jézù jì yí.

³⁶ Ndú mâ giì yèè gí kùro, ndú giì 'de ngo kpokèjì, bìndi gbolò 'dakò tí nò giì 'vee Fìlípò máa, «Ìjò ngo kuu zò, à má éno, 'dóó rẹ̀ i tí nó mbe tii bà caka tí ye nó kpónó 'ví dù a ọ̀a yè?»

³⁷ Káa Fìlípò giì 'visì có jì yí máa, «Wò má ùnje ta njembí lo gbaànjé gî, àá bà caka tí lo gî.»

Gbolò 'dakò tí nò bà-i-nò giì 'visì có jì Fìlípò máa, «Ye ùnje gî! Ye ùnje gî máa, Jézù tí Bìndi-Mbírì a 'Viì-mì-Mbírì.»

³⁸ Gbolò 'dakò tí nò giì rò àràbíyà mì wó mí tíyò bìndi bà 'dè có tí nò, bìndi ndú giì ya ta Fìlípò gí tà ngo, bìndi Fìlípò giì caka tí wó gî.

³⁹ Ndú mâ giì co gí sè 'do tà ngo gî, Bèrì-mì-Mbírì giì te Fìlípò 'do tí gbolò 'dakò tí nò gî. Yí giì nò Fìlípò káká'í lá, káa yí giì nò sè nó mì wó ta pétékè tàkòcò wó.

⁴⁰ Fìlípò giì 'de tí wó nìndi wó a i ngé gbí gbata Àzátù, bìndi yí giì cee sè nó mì wó ta bà ma Banga-Ngú-Có ta ndi gbí ndá gbata ta ndi tí kpokèjì léé gí di ngé gbí gbata Cèzàríyà.

9

Bà 'visì muu Sàwùlè

¹ Sàwùlè giì dù á tàkòcò ndá mbe tala có mì Mbe tí ndoo go 'billi sè. Tacó éno, yí giì ya gí mì Kùro ndá bu-Mbírì mì ndá Jùdéyà,

² tacó wàa, yí 'ví cu wáràgà tacó bà je wotí jì yì, wàa yì 'ví ya tí ta ndi tí ndá bàndò bà kili ndá Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì á gbí gbata Dàmásìkù, wàa yì má 'de ndá 'dakò ta ndá niì mbe kù ru ndi «Kpokèjì tí nò» mì Jézù nò kà, yì 'ví zèè ndú, wàa yì 'ví kaa ndú gí tí gí Jèrùzàlémè.

³ Káa, si Sàwùlè kù ya gí Dàmásìkù, si yí dooko dè ta gbata Dàmásìkù gî, yí giì gu káa ndi ta ngba'o 'do gbírì mbe ngbaranga to jèlè yí gî.

⁴ Yí giì 'va tí wó to, bìndi yí giì dù á to kà kù 'di kòcò 'duù kù tẹ̀é tí wó, máa, «Sàwùlè! Sàwùlè!» Bìndi 'duù tí nò giì 'vee yí máa, «Wò kù mèkè'i tí ye tacó yè?»

⁵ Káa Sàwùlè giì 'vee 'duù tí nò máa, «Wò a 'di, Mbe tí ye?»

Káa 'duù tí nò giì 'visì có jì Sàwùlè máa, «Ye a Jézù tí nó náa wò kù mèkè'i tí wó nò.

⁶ A gí yaà kpónó, wàa wò 'ví ya gí gbí gbata Dàmásìkù, wàa à 'ví túbà i tí nó náa wò 'ví bàkà nó jì wò kà.»

⁷ Ndá 'duù tí nó muu nó ta ndá Sàwùlè nó giì rò tíyò ngbi-ngbì, tacó ndú kù 'di káa kòcò 'duù kù 'dè có jì Sàwùlè, káa ndú nò 'duù tí nò lá.

⁸ Sàwùlè giì a gí yaà 'do to bìndi i tí nò ta ro wó ngba-ngbàà, káa yí nò gbèè i lá. Bìndi ndá ka wó tí nó náa ndú ta ndú nó ká giì ja yí gbí sù ro ya tí gí gbí gbata Dàmásìkù.

⁹ Yí giì dù gbí sù ro ta sili ta'ò. Gbí ndá sili tí nò ta'ò nò, i-zó-zò di gbí nje wó lá, yí delè tò ngo mítí nje wó lá.

¹⁰ Ta o tí nò, 'bí 'dakò tí mbe tala có mì Jézù, ta rẹ̀ wó a Ànàníyà, kuu gbí gbata Dàmásìkù. I tí nò mâ giì bàkà tí mítí Sàwùlè gî, Mbírì giì gí gí muu Ànàníyà go i gbí rii nò. Yí giì tẹ̀é tí wó ta rẹ̀ wó máa, «Ànàníyà!»

Ànàníyà giì ùnje jì Mbírì máa, «Ye kuu nò, Mbe tí ye.»

11 Bìndi Mbe tí ndoo gii 'dè có ji Ànànyà máa, «A gí yaà, wàa wò 'ví ya gí 'bá mì 'dakò tí nó tí Júdá nó, tí kpokèjì tí nó náa à kù nì <Jáá-kpokèjì> mítí nò. Wàa, wò 'ví 'vee bà tí 'bí 'dakò mbe gí 'do gbí gbata Tárásùsù, ta ɾè wó a Sàwùlè. Yí kpónó kuu kà kù 'deke tí wó ji ye tí Mbíri.

12 Ye túbà tí lo tí Ànànyà ji yí gbí ɾiì gí, máa, 'bí 'dakò ta ɾè wó a Ànànyà kèjì gí bà tee 'bì wó mítí wó, tacó wàa, ndâ ɾo wó 'ví njaanga tí gí.»

13 Ànànyà mà gii 'di có tí nò, yí gii 'visì có gí tàkò máa, «Ye 'di tàwo ɾa ndâ vò i tí nó náa 'dakò tí nó kù bàkà ta ndâ 'duù mì lo Jèrùzàlémè nó 'do mì ndâ 'duù me mbè, Mbe tí ye.

14 Yí delè kpónó te 'do Jèrùzàlémè nò a nó bà gí gí bà woo ndâ 'duù tí nó 'dáá mbe kù si wò tí Mbe tí ndú gbí gbata Dàmásikù nò. Yí gí nò ta wotí 'do mì Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà.»

15 Káa Mbe tí ndoo gii 'visì có ji Ànànyà máa, «À 'dáá ká gbaànjé. Njè nó, tacó ye kpónó cu 'bì ye mítí wó, tacó wàa, yí 'ví dù tí 'duù mì ye mbe ma ɾè ye ji ndâ ɾa ndâ 'duù ɾinó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó, ta ndâ kpo-kpò gba, ta ndâ Iziriyèlì delè.

16 'Dóó ye ta miɾi ye ká bà túbà ji yí máa, yí bà mbu muu ye tí vò ɾa bà mbu ndò.»

17 Ànànyà gii njè nó bìndi có tí nó ya gí 'bá mì Júdá. Bìndi yí gii ɾi gí tà'i. Yí mà gii 'de Sàwùlè gí, yí gii 'dè có ji yí máa, «Ná 'vindí ye Sàwùlè! A Mbe tí ndoo tí Jézù tí nó mbe túbà tí wó ji wò á kpokèjì si wò kù gí nó ká tuu ye ji wò. Yí tuu ye ji wò éno máa, wò 'ví zeke'o, delè máa, Bèri-mi-Mbíri 'ví je wotí ji wò me gbolò.»

18 À káa póó bà cee có tí nó gbí nje Ànànyà, ndâ 'bí i go kù kélè i nó gii oloko gí to 'do tà ndâ ɾo Sàwùlè sósò'ò gí. Yí bà-i-nò gii 'bità bà ɾò ndâ i káká'i. Tacó éno, yí bà-i-nò gii a gí yaà, bìndi à gii caka tí wó gí.

19 Yí mà gii zò i bìndi bà caka tí wó nó gí, wotí gii gí gítí wó káká'i gí.

Sàwùlè 'bità bà ma Banga-Ngú-Có mì Jézù

20 Sàwùlè gii 'bità bà ma có tí Jézù ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbíri, máa, Jézù a 'Viì-mi-Mbíri.

21 Káa ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gii 'bità bà fiini có gbí òkò tí ndú, máa, «À ngbàrángà'i kuu nó me gbíro 'dakò tí nó mbe kù tè 'bèlè ndâ mbe kù te duù mítí ɾè tí nó Jèrùzàlémè nó ká nó lá? Yí kpónó te nó a nó bà gí gí bà woo ndú, wàa yí 'ví ya ta ndú gí Jèrùzàlémè ta wáràgà 'do mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà.»

22 Ngé gí lá! Kòcò Sàwùlè kù gii co gbí ndâ có mì ndú nó ta bà ma có mì Jézù go bà co ngúwu gbí mù. Yí gii ɾònòkò muu ndâ Jùdéyà tí nó mbe kù 'vala Dàmásikù nó ta bà túbà ji ndú éno máa, Jézù a Bìndi-Mbíri nó gí.

23 Ndâ Jùdéyà mà gii ɾò sili bà gii me a túkà tí ɾa nètè tí nó mì Sàwùlè nó, ndú gii kili ta bà muu ndú, bìndi ndú gii pà kpokèjì tacó bà zi yí.

24 Tacó éno, ndú gii dù kácáá kù ɾi njekèjì ndùgù gbata tacó bà ɾò bà co yí gí sè, wàa bà có tí nó 'ví cee gí. Keelá Sàwùlè 'di có ndâ i tí nó náa ndú kù bàkà nó sàà gí.

25 Ndâ mbe tala có mì Sàwùlè mà gii ɾò éno, ndú gii te yí mí gbí kèè, bìndi ndú gii yuu ta yí gí sè co tí nga ndùgù.

26 Sàwùlè mà gii delè ndi wó bìndi ndâ i tí nó mbe 'dè yí Dàmásikù nó ya gí Jèrùzàlémè, yí gii tala bà dù á mì ndú ta ndâ mbe tala có mì Jézù. Káa, ndâ mbe tala có mì Jézù gii dù ta yí ká ta sèè tí ndú, tacó có tí nó máa, yí gí tí ka ndú mbe tala có mì Jézù gí nó, zò muu ndú dúú-dúú lá.

27 A 'bí 'dakò tí mbe tala có mì Jézù, ta ɾè wó a Bàrànába ká gii gbí gbí njembí wó gítí bà túbà tí Sàwùlè ji ndâ tú mì Jézù. A Bàrànába tí nó ká gii 'dè gbí bà túbà tí Mbe tí ndoo ji Sàwùlè si yí tí kpokèjì kù ya gí Dàmásikù ngbàrángà'i ji ndâ tú mì Jézù. À

delè káa yí ká gii dità bà kò kò mì Sàwúlè ta rẹ Jézù gbí gbata Dàmásikù ta gúku tí wó tí Sàwúlè wálá ji ndâ tú mì Jézù.

²⁸ Ndâ Sàwúlè bà-i-nò gii dù kú nò ta ndâ tú mì Jézù ta ndi gbí gbata Jèrùzàlémè, kú ma rẹ Mbe tí ndoo ta gúku tí wó ngé gí wálá 'do gbí ndò muu bà túbà tí wó mì Bàrànáà ji ndú nò.

²⁹ Sàwúlè mâ gii 'dè có ta ndâ 'bí ña ndâ Jùdéya ñinó ta nje có mì ndú a có Ìgírìgì nó, à gii dù gbí òkò tí ndú ta ndú a kponje. Tacó éno, ndâ 'duù tí nò gii ẹre muu ndú gí máa, kózò tí ndâ yì bà zi káa Sàwúlè.

³⁰ Có tí nò mâ gii 'va tí gbí tù ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, ndú gii ya ta Sàwúlè gí gbí gbata Cèzàríyà, bìndi ndú gii tuu yí ya tí gí Tàrásùsù.

³¹ 'Bí i mbe gii ba muu ndâ mbe kú kili ta rẹ mì Jézù gbí ndâ to Jùdéya, ta Gàlìlèyà, ta Sàmàríyà, 'dáá gí ta o tí nò wálá. Ndú kú gii co tí kpokèjì mì Mbířì. Ndú delè gii dù kú àdì ta wotí mì Bèri-mi-Mbířì.

Piyétòrò 'vala ndâ 'duù gbí ndâ gbata Lídá ta Jópà

³² Piyétòrò gii dù kú nò nó jèlè to ta bà gala ndâ 'duù mì Mbířì ta ndi gbí ndâ gbata 'dáá gí. Ta 'bí o gbaànjé, yí mâ gii ya gí bà gala ndâ 'duù gbí gbata Lídá,

³³ yí gii 'de 'bí 'dakò mbe gbele've gí, ta rẹ wó a Ànéyà. Ànéyà tí nò gbele've mí to a i ta ndoo vò-nje ta'ò.

³⁴ Piyétòrò bà-i-nò gii 'dè có ji Ànéyà máa, «Jézù tí Bìndi-Mbířì 'vala wò gí. A gí yaà, wàa wò 'ví pařaka kpâ-sili mì lo.» Ànéyà bà-i-nò ngé gii a gí yaà go có mì Piyétòrò nò gí.

³⁵ Ndâ 'duù gbí ndâ gbata Lídá ta Sàróni mâ gii ñò Ànéyà kú nò nó, ndú 'dáá gí gii 'visì tí ndú gí mì Mbe tí ndoo gí.

³⁶ Ta o tí nò, 'bí niì tí mbe tala có mì Jézù gbí gbata Jópà, ta rẹ wó a Tàbítà gbí có Jùdéya, à ta có Ìgírìgì a Dórókàsì, (gbí máa «lámà»), náa nètè mì wó ta o 'dáá gí a bà bàkà tó i, ta bà koni ndâ mbe yé,

³⁷ gii sù nò'o. Yí mâ gii cì gí, à gii caka ku wó gí, bìndi à gii te yí mí gbí sořo.

³⁸ Ndâ mbe tala có mì Jézù gbí gbata Jópà mâ gii 'di có éno máa, Piyétòrò kuu gbí gbata Lídá, ndú gii tuu ndâ 'bí 'dakò sósò'ò 'do gbí òkò tí ndú gí tàkò wó, máa, «Bàkà nambeè mì lo, wàa wò 'ví goonó gálà gí gítí ze.» Ndú bàkà éno tacó bà 'do Jópà ya gí Lídá ká dè.

³⁹ Ndâ tú tí nò mâ gii 'vanda ndi có tí nó náa à tuu ta ndú nó ji Piyétòrò gí, ndú gii nje nó ta ndú gbaànjé ya gí Jópà. Ndú mâ gii yee kà, ndú gii 'dò ta Piyétòrò gí tà'i tí nó náa à kú wa ku Dórókàsì mítí nò. Ndâ nawù ku tí nó mbe kú wa ku nó mâ gii ñò Piyétòrò, ndú gii tì yí 'dee gí, kú wa gbí ta bà tù ndâ bongo tí nó náa Dórókàsì cu ji ndú si yí tí wu wó nò.

⁴⁰ Piyétòrò bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù 'dáá gí máa, ndú co 'do tàkò ku gí sè. Ndâ 'duù tí nò mâ gii nje gí sè gí, Piyétòrò gii kucuku muungbó wó mí to. Yí mâ gii 'deke tí wó ji Mbířì gí, yí gii 'visì tí wó gítí ku, bìndi yí gii tè'é tí wó, máa, «Tàbítà, a gí yaà.» Tàbítà bà-i-nò gii njaanga řo wó. Yí mâ gii ñò Piyétòrò, yí gii a ki tí wó yaà.

⁴¹ Piyétòrò bà-i-nò gii tù 'bì wó ji yí. Yí mâ gii zèè gí, Piyétòrò gii ja yí gí yaà, bìndi yí gii tè'é tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù ta ndâ nawù ku 'do sè, bìndi yí gii je yí ji ndú tí wu wó.

⁴² Tàwo i tí nò gii ya cee gbí gbata Jópà 'dáá gí. Bìndi ndâ 'duù me mbè gii ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo.

⁴³ Piyétòrò gii dù gbí gbata Jópà bìndi có tí nò ta mbè sili á 'bá mì 'bí 'dakò tí mbe fuu kú, ta rẹ wó a Sìmónè.

10

Mbíri 'dè có ji Kòrónéliyò

¹ Ta o tí nò, 'bí 'dakò tí gbolò 'duù kùro ndâ 'bí ña àsikèrì mì ndâ Ròmánò náa à kù nì mítí ndú a ndâ àsikèrì-Tùliyáni,

² tí 'dakò mbe kù co ká jáá tí kpokèjì mì Mbíri, mbe kù 'deke tí wó ji Mbíri ta o 'dáá gí, náa ndú ta ndâ 'viì mì wó 'dáá gí a ndâ mbe 'di có mì Mbíri, tí 'dakò ta ñó ọ i tí wó wálá, mbe kù koni ndâ mbe yè mì ndâ Jùdéyà ta o 'dáá gí, ta ẹ wó a Kòrónéliyò, kuu ta 'bá gbí gbata Cèzàriyà.

³ Ta 'bí ẹ-'dè'o gbaànjé, 'bí i gii bàkà Kòrónéliyò goolá yí kù ẹ a ẹi nò, yí gii ñò basìlì mì Mbíri kù ẹ gí tàkò wó tà'i ta bà tè'é tí wó ta ẹ wó máa, «Kòrónéliyò!»

⁴ Kòrónéliyò bà-i-nò gii si ọ wó ngba-ngbàà ta gúku kù zeke ta basìlì tí nò. Bindi yí gii 'vee basìlì tí nò máa, «A yè, Mbe tí ye?»

Káa basìlì tí nò gii 'visì có ji Kòrónéliyò máa, «Mbíri ñò bà 'deke tí lo gí, yí delè gii ñò ndâ nambeè tí nó náa wò kù bàkà ji ndâ mbe yè nó gí.

⁵ À má éno, tuu 'bí 'duù gí gbí gbata Jópà gí bà tè'é tí 'bí 'dakò ta ẹ wó a Sìmonè, náa à kù nì mítí wó a Piyétòrò nó, máa, yí gí gí mì lo.

⁶ Yí kù dù á Jópà kà a i 'bá mì 'bí 'dakò tí mbe fuu kù, ta ẹ wó delè káa Sìmonè, ta 'bá mì wó dé seè kápá.»

⁷ Basìlì tí nò mbe 'dè có ji Kòrónéliyò nò má gii ya gí, Kòrónéliyò gii tè'é tí ndâ 'duù sósò'ò 'do gbí òkò tí ndâ bòò mbe kù bàkà nètè 'bá mì wó, gii je àsikèrì gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ àsikèrì ñinó mbe kù kpolo tí wó nò. Ndâ 'duù tí nò náa Kòrónéliyò ẹuka ndú nò 'dáá káa ndâ 'duù ñinó mbe kù co ká jáá tí kpokèjì mì Mbíri.

⁸ Yí gii 'vanda ndi có tí nó mbe 'de yí nó 'dáá gí ji ndú, bindi yí gii tuu ndú, máa, ndú ya gí bà tè'é tí Piyétòrò ji yí 'do Jópà.

⁹ Ta 'bí yé bindi bà tuu ndâ 'duù mì Kòrónéliyò nò, si ndú dooko ta gbata Jópà gí, Piyétòrò gii ya gí pí 'bá gí bà 'deke tí wó ji Mbíri ta ẹi dè gítí bà gí gbúru.

¹⁰ Káa go gii zèè yí kùro o bà zò i, bindi yí gii dù kù koro có gítí bà gí o bà zò i. 'Bí i bà-i-nò gii bàkà yí goolá yí kù ẹ a ẹi nò.

¹¹ Yí má gii zeke'o, yí gii ñò njekèjì gbíri njaanga tí ngàà gí, káa 'bí i go gbolò kpâ-bòngo náa à dò gbí dó-dò kù gí gí to yà'baà éno,

¹² ta ndâ ña ndâ nò, ta ndâ nuu, ta ndâ kùnene ña i mbe kù ja gbí yí ndú có to, ta ndâ ña ndâ i mbe kù ẹi gùù, muu to tí nó 'dáá gí gbí.

¹³ Bindi yí gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có ji yí 'do gbíri máa, «Piyétòrò! Ziki ndâ i tí nó kpónó, wàa wò 'ví zò ndú.»

¹⁴ Káa Piyétòrò gii 'visì có ji 'duù tí nò mbe kù 'dè có ji yí 'do gbíri nò, máa, «Ngé gí lá, Mbe tí ye. Ye je ta gbèè ẹi zò i ñinó náa a me yí lá, tí zu i gbí tàkìlì mì ndâ Jùdéyà nó lá.»

¹⁵ Káa 'duù tí nò gii 'dè có ji Piyétòrò káká'i máa, «Yúco mì lo tacó bá nì <bètí> ta <zuù> mítí i ñinó náa a Mbíri ká bàkà tí ngbàrangà i nó wálá.»

¹⁶ 'Duù tí nò gii yòngò Piyétòrò gítí bà zò ndâ i tí nò ta bà ta'ò, káa Piyétòrò gii biya gí. Piyétòrò má gii zeke'o, 'vóndó'dóó! À ja ká'i tí nò ya tí gí gbíri káká'i gí.

¹⁷ Káa si Piyétòrò ká jé kù 'viiki gbí ña i tí nò náa yí ñò go i gbí ẹi nò, yí gii ñò ndâ 'dakò tí nó náa Kòrónéliyò tuu ndú ji yí nó yee kpàtaràkà njekèjì ndùgù gí. Ndú nò ta bà 'vee bà 'bá mì Sìmonè tí mbe fuu kù kpòò, káa ndú gii 'de gí.

¹⁸ Ndú bà-i-nò gii 'vee 'vé 'do njekèjì ndùgù sè máa, «'Bí 'dakò ta ẹ wó a Sìmonè Piyétòrò kuu bà-i-nó?»

¹⁹ Piyétòrò ñò bà yee ndâ 'dakò tí nó lá, tacó mbí wó ta o tí nó me dé lá, yí ta o tí nó kù koro có ká wii éno gítí ndâ ña i tí nó náa yí ñò go ndâ i gbí ẹi nò. A Bèri-mì-Mbíri ká gii 'dè có ji yí máa, «Ijò ndâ 'bí 'dakò ta'ò mbe kù 'vee bà tí lo kuu zò.

²⁰ Nògí, co gí mì ndú to kà. Wàa wò 'ví me kpìkì-kpìkì gítí bà ya ta ndú gí ta é tí nò lá, tacó a ye ká tuu ndú.»

²¹ Piyétòrò bà-i-nò gii co gí to mì ndâ 'dakò tí nò. Bindi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ŋínó a ye tí 'duù tí nó náa yo kú 'vee bà tí wó nò. Yo gí gí bà ña yè?»

²² Ndâ 'dakò tí nò bà-i-nò gii 'visì có ji yí máa, «A Kòrònéliyò, tí 'dakò tí nó tí gbolò 'duù kùro ndâ àsikèrì mì ndâ 'duù Rómà nó ká tuu ze. Yí a 'duù jáá, tí 'duù ñinó mbe kú 'di có mì Mbírì, náa ndâ Jùdéya 'dáá gí kú te duù mítí wó. A basilì mì Mbírì ká 'dè có ji yí máa, yí tuu tú gí tàkò lo, wàa wò 'ví ya gí 'bá mì wó, tacó wàa, yí 'ví 'di có ñinó náa wò bà 'dè ji yí nò.»

²³ Piyétòrò mâ gii 'di có tí nò, yí gii kaa ndâ 'dakò tí nò gí tà'i, bìnidi yí gii je bàndò rì ji ndú ta bèbilì tí nò.

Yé mâ gii too gí, ndâ Piyétòrò ta ndâ 'dakò tí nò, gii je ndâ 'bí mbe ko ndú 'do gbí òkò tí ndâ ná'vindí ndú mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Jópà, gii 'bì nó kú ya gí tà é mì Kòrònéliyò.

²⁴ Ndú gii yee gbí gbata Cèzàriya ta 'bí yé, 'de Kòrònéliyò kili ndâ nambe wó, ta ndâ kpóló-kpolo kómbe wó 'dáá gí, kú ù gbí ro Piyétòrò.

²⁵ Kòrònéliyò mâ gii ñò Piyétòrò dooko gí 'bá mì wó gí, yí gii ya gí kùro wó, yí gii kucuku muungbó wó mí to kùro wó, bìnidi yí gii mò muu wó gí to kùro wó.

²⁶ Káa Piyétòrò gii ja yí gí yaà, ta bà 'dè có ji yí máa, «A gí yaà, ye delè ngbá káa 'duù go wò.»

²⁷ Kòrònéliyò mâ gii a gí yaà gí, ndú gii 'bì nó, ta bà 'dè nje ta Piyétòrò kú ya tí gí mì ndâ 'duù tí nò mbe kili mí 'bá mì wó nò.

²⁸ Ndú mâ gii yee mì ndâ 'duù tí nò gí, Piyétòrò gii 'dè có ji ndú máa, «Yo ta kpèti yo ñò ni ngbàrángà'i gí máa, à me dú gbí tàkì mì ze tí ndâ Jùdéya máa, 'bí 'duù tí Jùdéya 'ví ñònòkò tí wó ta ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéya lá nó lá. Yí delè 'ví co wiři ya gí mì ndú lá. Káa, a Mbírì ká túbà ji ye ngbàrángà'i éno máa, ye 'ví 'dè có éno máa, 'bí 'duù a zu 'duù nó lá, wàa ye delè 'ví nì 'bèti' mítí 'duù lá.

²⁹ Ñinó a nderè có tí nò náa ye rìngì ta tí ye gítí bà gí gí ta é mì yo lá nó ká nò. Wélégí, yo tuu tú gí tàkò ye tacó yè?»

³⁰ Káa Kòrònéliyò gii 'visì có ji Piyétòrò máa, «À kpónó bìnidi có tí nò a sili ta'ò, ta rì jé ká go ñinó kpónó nò, ká go bà kì ro, ye mâ gii zeke'o, ye gii ñò 'bí 'dakò kú ro tíyò á kùro ye ta bongo kú tòngbaà tí wó.

³¹ Yí gii 'dè có ji ye máa, «Kòrònéliyò! Mbírì ñò bà 'deke tí lo gí. Mbí wó delè kuu tí ndâ nambeè mì lo náa wò kú bàkà ji ndâ mbe yé nò.

³² À má éno, tuu 'duù kpónó gí Jópà, gí tàkò Simónè tí nó ta 'bí ré wó a Piyétòrò nò. Yí kú dù á Jópà kà a i 'bá mì 'bí 'dakò ta rè wó delè káa Simónè tí mbe fuu kú, ta 'bá mì wó yí kápá.»

³³ Tacó éno, ye ngé gii tuu tú gí tàkò lo. Káa wò gii bàkà nambeè ji ye me gbolò ngé ma, wò gii gí gí. Ze kpónó kili mí kùro lo nó tacó bà 'di ña có ñinó Mbírì 'dè ji wò, máa wò 'ví gí gí bà 'dè ndí ji ze nò.»

Piyétòrò 'dè có ji ndâ 'duù 'bá mì Kòrònéliyò

³⁴ Piyétòrò bà-i-nò gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò mbe kili mí 'bá mì Kòrònéliyò nò, máa, «Ye kpónó ñò ni gí, máa, yúco a ñinó máa, Mbírì bàkà 'bè mí gbí òkò tí ndâ 'duù lá.

³⁵ 'Duù má 'di có mì Mbírì gí, wàa yí 'ví dù tí 'duù ñinó jáá nó, ña wó tà kpèti má káa yé wè, Mbírì ngé kú li'vi yí go bà li'vi dó 'viì.

³⁶ A dú káa yúco máa, Mbírì táánò tuu có mì wó a i ji ndâ İziriyéli, ta bà tuu Jézù tí Bìnidi wó tí Mbírì gí bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù ñikì maa ji ndú. Jézù tí nó tí Bìnidi-Mbírì, náa Mbírì táánò tuu yí nó a Mbe tí ndâ 'duù 'dáá gí.

³⁷ «Ye koṛo có máa, yo 'di có tí nó náa à kpónó-kpónó kò ta kò cee gbí to Jùdéya léé gí, mbe 'bità tí 'do gbí to Gàliléya á bìn̄di bà kò-kò mì Jòvànì ta có bà caka tí ndâ 'duù nó gí.

³⁸ Yo 'di có bà si Bèri mì wó tí Mbírì 'ví gí gí muu Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nó gí. Yo delè gii 'di có bà je wotí mì wó tí Mbírì jì yí gí. Yí táánò si sè to lá, kù nó ta bà bàkà ndâ tó i, delè ta bà 'vala ndâ 'duù ñinó náa Gba-vò-i zogo ndú gí nò, tacó Mbírì táánò kuu tàkò wó.

³⁹ Ze kpónó ta ndâ 'bí ka ye a ndâ mbe kù ma có ndâ i ñinó gbaànjé-gbaànjé náa yí táánò bàkà ta ndi 'bá mì ndâ Jùdéya, ta ndâ i ñinó náa yí táánò bàkà mí Jèrùzàlémè nò. A ndú tí ndâ Jùdéya táánò ká zi yí ta bà gbì yí mítí njèèkpè mù.

⁴⁰ Káa Mbírì gii te yí gí yaà ta sili ta'ò bìn̄di bà zi yí nò. Bìn̄di Mbírì gii si yí túbà tí wó cuki

⁴¹ ká jì ze tí ndâ 'duù tí nó mbe kù ma có tí wó náa Mbírì ɾuka ze sàà táánò gí nò. Ze táánò zò i ta ndú bìn̄di bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò gí.

⁴² Yí gii 'dè có jì ze máa, ze ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù. À delè ká yí ká gii 'dè có jì ze máa, ze 'dè có jì ndâ 'duù máa, Mbírì bàkà yí tí mbe waa có mì ndâ 'duù 'dáá gí gí, mbe waa có mì ndâ 'válá ta ndâ ku.

⁴³ Ndâ mbe 'dòkò có mí Mbírì 'dáá gí 'dè có ká gítí wó máa, Mbírì bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí có mì Jézù gí nó ta ɾè mì Jézù.»

Bà caka tí ndâ kpédélé 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéya lá nò

⁴⁴ Káa si Piyétòrò kù 'dè có tí nó, Bèri-mi-Mbírì gii gí gí muu ndâ 'duù tí nó mbe kù 'di có mì wó nò.

⁴⁵ Nje ndâ Jùdéya ñinó mbe ùnje gítí có mì Jézù gí, mbe ko Piyétòrò 'do Jópà nó, gii 'dèè gítí bà ñò bà bàkà nambeè mì Mbírì jì ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéya lá nó ta bà si Bèri mì wó tí Mbírì 'ví gí gí muu ndú delè gí.

⁴⁶ Tacó ndú ta o tí nó kù 'dè-kòcò, ta bà ùlù Mbírì, ta wotí mì Bèri-mi-Mbírì. Piyétòrò bà-i-nò gii 'vee ndâ ka wó Jùdéya máa,

⁴⁷ «ɾè i mbe tii bà caka tí ndâ 'duù tí nó ta ngo kpónó 'ví dù a ña yè, lê náa Mbírì je Bèri mì wó jì ndú 'vii ká 'vii ta ndoo tí ndâ Jùdéya gí nó?»

⁴⁸ Tacó éno, yí gii 'dè có máa, à caka tí ndú ta ɾè mì Jézù tí Bìn̄di-Mbírì.

Ndâ 'duù tí nó gii 'deke tí ndú jì Piyétòrò bìn̄di bà caka tí ndú nó, màa, yí dù ta sili gàà éno mì ndâ yí ta ndú.

11

Piyétòrò 'dè nderè bà ya yí gí 'bá mì Kòrònéliyò

¹ Ndâ tú mì Jézù ta ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí to Jùdéya nó gii 'di có bà ùnje mì ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéya lá nó gítí có mì Jézù gí.

² Tacó éno, Piyétòrò mâ gii dele ndi wó gí Jèrùzàlémè, ndâ Jùdéya ñinó gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, mbe zèè có gítí bà ya gí gbí gázà kácá-kácá nó gii 'vee gbí nje wó, máa,

³ «Wò wálá 'do nó bà wiɾi 'bá mí ña ndâ 'duù tí nó mbe ya gí gbí gázà lá nó? Wò 'do ndi lo nó bà toko 'bì yo ta ndú mí gbí gbèè ká'i le?»

⁴ Káa Piyétòrò gii 'dè gbí i tí nó mbe me tí nó 'do ngé ɾengbó ngbárángà'i jì ndú éno máa,

⁵ «Ta 'bí o gbaànjé, si ye kù 'deke tí ye jì Mbírì gbí gbata Jópà, 'bí i gii bàkà ye goolá ye kù ɾi a ɾii nò. Bìn̄di ye gí ñò 'bí i go gbolò kpâ-bòngo náa à dò gbí gí, bìn̄di à kù gii yuu 'do gbírì yà'bàà éno gí to dè ɾègbà tí ye tí bàndò tí nó náa ye kù ki tí ye to tí nò.

6 Ye mâ gi zeke'o gbí i tí nò, ye gi nò ndâ kpíkpa'dà ña i mbe kù 'vala muu to tí nó léé gí kù gbí : ña yo tí ndâ kòtí nò, ta ndâ kòtí kàzà, ta ndâ i mbe kù ja gbí yì ndú có to, ta ndâ i mbe kù rì guù, ta ndâ i mbe kù o ta gbí pípiri, 'dáá gí.

7 Bindi ye gi 'di kòcò 'duù kù 'dè có ji ye éno máa, <Piyétòrò! Ziki ndâ i tí nò, wàa wò 'ví zò ndú!>

8 «Káa ye gi 'visì có ji 'duù tí nò éno màa, <Ngé gí lá, Mbe tí ye! Zu i jé ta 'bí rì gbaànjé di gbí nje ye lá.>

9 «Káa 'duù tí nò gi 'visì có ji ye 'do gbíri káká'i máa, <Si bà nì «zu i» mítí i ñinó náa Mbíri bàkà tí ngbàrangà i gí nó mí to.>

10 'Duù tí nò 'dè có ji ye ta bà ta'ò, máa, ye zò ndâ i tí nò, káa ye gi biya ndâ có mì wó nò 'dáá gí. Ye mâ gi zeke'o bindi bà 'dè có mì wó nò ji ye, ye gi nò à ja ndi ndâ i tí nò, 'vóndó'dóó, ya tí gí gbíri gí.

11 «Káa, si ye ká kuu gbí kùdù có tí nò, ye mâ gi zeke'o, ye gi nò ndâ 'bí 'dakò ta'ò, náa à tuu ndú ji ye 'do gbí gbata Cèzàriyà kù rò tìyò á njekèjì ndùgù 'bá tí nó náa ye kuu dù tí nò.

12 Bèri-mi-Mbíri bà-i-nò gi 'dè có ji ye máa, ye 'ví me kpìkì-kpìkì gítí bà ya ta ndú gí tà é tí nò lá. Tacó éno, ze gi nje nó ta ndâ 'dakò tí nò, gi je ndâ ná'vindí ye tí nó kuu ta bà muu ndú vô-nje gbaànjé nó, ya gí 'bá mì 'dakò tí nò mbe tuu ndâ 'duù gí tàkò ye nò.

13 Ze mâ gi yee kà, 'dakò tí nò gi 'dè có ji ze máa, yì nò a basìli mì Mbíri ká rì gí tà'i tàkò yì, bindi yì gi 'dè có ji yì máa, <Tuu 'duù gí Jópà gí tàkò Simónè tí nó ta 'bí rè wó a Piyétòrò nò,

14 wàa yì 'ví gí gí bà 'dè có mbe 'vala yo ta ndâ 'viì mì lo ji yo.>

15 «Káa ye mâ gi 'bità bà 'dè có ji ndú, ye gi nò Bèri-mi-Mbíri kù gi 'do gbíri gí muu ndú, go bà gi yì gí muu ndoo táánò gbí kpédélé o nò.

16 Bindi mbí ye gi 'va tí có tí nó náa Mbe tí ndoo táánò 'dè ji ndoo éno máa, <Jòvànì táánò kù caka tí ndâ 'duù ta ngo, káa àá bà gi caka tí yo ta Bèri-mi-Mbíri,> nò.

17 Káa Mbíri lê má bàkà ji ndú káa gbèe ña nambeè tí nó náa yì táánò bàkà ji ndoo gí tàkò bà ùnje mì ndoo gítí có mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíri nó, ye a 'di, wàa a ye ká 'ví gi jòò ta gbí có ta Mbíri?»

18 Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù mâ gi 'di có tí nó náa Piyétòrò 'visì ji ndú nò, ndú gi nè nje ndú gí tàkò có bà ñonòkò tí Piyétòrò ta ndâ 'duù ñinó mbe ya gí gbí gàzà lá nó gí. Ndú bà-i-nò gi ùlù Mbíri máa, «Mbíri delè je muu ji ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó, tacó bà 'visì tí ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú gítí kpokèjì 'válá gí.»

Bà 'bità bà kili ndâ 'duù ta rè mì Jézù gbí gbata Àndiyóki

19 Ndâ 'bí mbe ùnje gítí có mì Jézù mbe 'vaaka ta gúku bà mèkè'i tí ndú 'do Jèrùzàlémè ta o bà zi Ìsitéfànò nó, gi 'vèè ta ndi gbí ndâ to Fónésiyà ta Kípùrù, ta gbata Àndiyóki, kù ma có mì Jézù kpolo ma ká ji ndâ Jùdéyà.

20 Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú mbe gi 'do gbí ndâ to Kípùrù ta Sirínì gí gbí gbata Àndiyóki gi 'bità bà ma Banga-Ngú-Có mì Mbe tí ndoo tí Jézù ji ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó delè.

21 Mbe tí ndoo gi koni ndú gbí nètè mì ndú, bindi ndâ 'duù me mbè gi 'visì muu ndú gítí kpokèjì mì Mbe tí ndoo gí.

22 Có bà ùnje gítí có mì Jézù mì ndâ tende ña ndâ 'bí 'duù gbí gbata Àndiyóki má gi yee tí ndâ mbe kù kili ta rè mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè, ndú gi tuu 'bí 'dakò 'do gbí òkò tí ndú ta rè wó a Bàrànába ya tí gí Àndiyóki.

²³ Bàrànábà mâ giì yee Àndiyókì, yí mâ giì nò ña nambeè tí nó náa Mbířì bàkà jì ndâ 'duù kà nó, tàkòcò wó giì peteke gî. Yí bà-i-nò giì kpo-gbí-tà-tù ndú tí kpoò, máa, ndú 'dáá gî 'ví tee njembí ndú mítí Mbe tí ndoo tí kpoò.

²⁴ Bàrànábà tí nò náa ndâ mbe kili ta ñè mì Jézù tuu yí jì ndâ 'duù Àndiyókì nò a tò 'dakò náa Bèri-mì-Mbířì je wotí jì yí me gbolò ngé ndii gî, tí 'dakò mbe tee njembí wó 'dáá gî mítí Mbířì. Tacó éno, ndâ 'duù me mbè giì ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo 'do gbí có mì wó.

²⁵ Bàrànábà giì njè nó 'do Àndiyókì ya gí gbí gbata Tárásùsù gí bà pà bà tí Sàwúlè.

²⁶ Yí mâ giì 'de yí gî, yí giì 'daka yí ya tí gí Àndiyókì. Bìndi ndú giì too ndoo gbaanjé ta yí mí mì ndâ mbe kù kili ta ñè mì Jézù kà, kù nibà i jì ndú.

À giì 'bità bà nì «Kìrìsìtiyànò,» ta gbí éno máa, «ndâ bòò mì Bìndi-Mbířì,» mítí ndâ mbe tala có mì Jézù nó a i gbí gbata Àndiyókì.

²⁷ Ta o tí nò náa ndâ Bàrànábà ta Sàwúlè kuu tí gbí gbata Àndiyókì nò, ndâ 'bí mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbířì giì gí 'do Jèrùzàlémè gí Àndiyókì.

²⁸ 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú gbaanjé ta ñè wó a Àgábù giì a gí yaà, bìndi yí giì kò kò jì ndâ 'duù ta wotí mì Bèri-mì-Mbířì máa, vò go kèjì gí bà tè ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî. (À dú káa yúcó, vò go giì tè to go có mì Àgábù nò gbí o mì Kiláwúdiyò tí ngáangbá gba mì ndâ Ròmánò.)

²⁹ Ndâ mbe tala có mì Jézù gbí gbata Àndiyókì mâ giì 'di có mì Àgábù nò, ndú giì eře gba có mì ndú gbaanjé máa, ndâ yí 'dáá gî gò i, káa à me éno máa ndâ 'duù 'dáá gî 'ví gò i 'vii ká 'vii nò lá. 'Duù 'ví gò káa bà wotí mì wó, wàa ndâ yí 'ví tuu jì ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù ñìnó 'bá Jùdéyà nó, wàa ndú 'ví konì ta tí ndú.

³⁰ Ndú mâ giì yòò i-'bì ndú go có tí nò náa ndú toko nò cee gî, ndú giì tuu ta ndâ Bàrànábà ta Sàwúlè jì ndâ kpo 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta ñè mì Jézù à Jèrùzàlémè.

12

Bà zèè Piyétòrò

¹ Ta o tí nò, Èródè, tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà, giì 'bità bà zèè ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta ñè mì Jézù ta kpo-'bìli.

² Yí da miři Jákòmò tí nó tí ná'vindí Jòvànì nó ta ñà sizo.

³ Yí mâ giì nò éno máa, líkí i tí nò náa yí bàkà nò kuu tí ndâ Jùdéyà, yí giì co gbí ndò muu ñìnò ya gí bà zèè Piyétòrò delè.

⁴ Èródè zèè Piyétòrò a i ta o bà ci 'Dê-kò gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà. Tacó éno, yí giì te yí mí gbí zàà, bìndi yí giì kaa ndâ àsikèrì muu'bi-nje vò nje-vò gbaanjé tacó bà kpolo tí wó yee tí o bà cee o bà bàkà bà tàkii bà ci 'Dê-kò, má kòzò gî, wàa yí 'ví giì yù gázà jì yí mì kùro ndâ 'duù.

⁵ Káa ta o tí nò náa Piyétòrò kuu tí gbí zàà nò, ndâ mbe kù kili ta ñè mì Jézù giì dù kù 'deke tí ndú jì Mbířì tacó tí wó ta njembí ndú gbaanjé.

Basìli mì Mbířì njaanga Piyétòrò 'do gbí zàà

⁶ Káa ta bèbìli kùro yé bà nò ngbàngà mì Piyétòrò mì Èródè, Piyétòrò ta o tí nò tí ñi ta ndâ gínjiri tí wó sósò'ò, gbí òkò tí ndâ àsikèrì sósò'ò mbe kù ù règbà tí wó, bìndi ndâ 'bí gbí-gbi kù ù gbolò njekèjì bà ñi gí gbí zàà.

⁷ Ta bèbìli tí nò, basìli mì Mbířì giì ñi gí tà'i gbí zàà tàkò Piyétòrò si yí tí ñi, bìndi yí giì gbà Piyétòrò ta bà gbi yí gbí Ká wó pétékè'i éno. Piyétòrò mâ giì gundiì 'do tí ñi, yí giì nò basìli tí nò mbe gbà yí 'do tí ñi nò kù rò tíyò gbí ngba'o tàkò ndú tà'i. Bìndi basìli tí nò giì 'dè có jì Piyétòrò, máa, «A gí yaà! Ngo've tí lo!» Piyétòrò mâ giì a gí

yaà go có mì basìlì tí nò, ndâ g̀njírì tí nó kùtàá ńáa à ẹ̀re ta ndâ 'bì wó nó g̀ìlì dù káa karaka gbí tí ndú 'do tí ndâ 'bì wó ta kpéétí ndú g̀ì.

⁸ Bìndì basìlì tí nò g̀ìlì 'dè có jì yí máa, «Ere wú'dè mì lo g̀ì, wàa wò 'ví yuu ndâ tàrà mì lo.» Piyétòrò má g̀ìlì bàkà go có tí nò ńáa basìlì tí nò 'dè jì yí nò g̀ì, basìlì tí nò káká'i g̀ìlì 'dè có jì yí máa, «Paraka wòòkò b̀ngò mì lo ńáa wò kù yuu mí pí ndâ b̀ngò nó mítí lo, wàa wò 'ví g̀ì g̀ì bà ̀ru ndi ye.»

⁹ Piyétòrò bà-i-nò g̀ìlì a g̀ì yaà g̀ì tàkò basìlì tí nò ká go 'duù mbe kù ̀rì a ̀rìi nò.

¹⁰ Basìlì tí nò g̀ìlì co ta Piyétòrò tí ndâ bàndò bà dù ndâ mbe kù kpòlò tí njekèjì zàa sòsò'ò, bìndì ndú má g̀ìlì yee ta yí tí njekèjì ndùgù bà ̀rì g̀ì gbí gbata ńáa à bàkà 'do tí lìi, njekèjì tí nò g̀ìlì njaanga tí wó jì ndú ta kpéétí wó. Ndú g̀ìlì ̀rì g̀ì gbí ndùgù. Ndú má g̀ìlì nò yendi 'bí gbolò kpokèjì gbaanjé cee g̀ì, basìlì tí nò g̀ìlì dù káa g̀ìlì 'do tí Piyétòrò go có sèrè nó g̀ì.

¹¹ À g̀ìlì dù ngbìi nò a o bà g̀ìlì da ̀ro Piyétòrò. Muu wó má g̀ìlì g̀ì gítí wó g̀ì, yí g̀ìlì 'bità bà 'dè có ta kpéétí wó, máa, «Ye kpónó nò ni g̀ì máa, ye kù ̀rì me ̀rìi lá. A Mbírì ká tuu basìlì mì wó g̀ì tí g̀ì bà 'vala ye 'do 'bì Èròdè, delè 'do gbí ndâ ̀na ndâ vò i tí nó ńáa ndâ Jùdèyà táánò gbí-gbì kù ù bà bàkà ta ye nò.»

¹² Piyétòrò g̀ìlì zèè kpokèjì jáá bìndì bà da ̀ro wó nò, ya g̀ìlì bàndò tí nó ńáa ndâ 'duù mì Bìndì-Mbírì me mbè kili mítí kù 'deke tí ndú jì Mbírì tacó tí wó tí, a 'bá mì Màrìyà tí nó tí nawu Jòvànì tí nó ta 'bí ̀rè wó a Màrìkò nò.

¹³ Yí má g̀ìlì yee kà, yí g̀ìlì 'de ndâ 'duù a i tà'i. Yí má g̀ìlì ku njekèjì, a 'bí 'vinì ta ̀rè wó a Ròdà, mbe kù bàkà nètè 'bá tí nò, ká g̀ìlì g̀ì tacó bà 'di có mì wó.

¹⁴ Ròdà má g̀ìlì 'di kòcò Piyétòrò ni g̀ì, líkí'o g̀ìlì bàkà yí tí ̀na ǹnó ńáa yí g̀ìlì dele ndi wó 'do tí njekèjì mbálá-mbala si bà njaanga njekèjì mí to, ya g̀ìlì bà 'dè có jì ndâ 'duù tí nó mbe kili mí tà'i nó máa, «Piyétòrò kù ̀rò tíyò tí njekèjì.»

¹⁵ Káa ndâ 'duù tí nò g̀ìlì 'visì có jì yí máa, «A 'bí ̀na i ká gbí muu lo!» Káa Ròdà g̀ìlì aanga muu wó ká mítí có Piyétòrò tí nó mì wó á mbe kù ̀rò tíyò á tí njekèjì nò. Ndâ 'duù tí nò bà-i-nò g̀ìlì 'visì có jì Ròdà g̀ìlì tàkò i kpácà tí nò mì wó nò, máa, «Áá bá dù a vuuvuu Piyétòrò!»

¹⁶ Káa si ndâ 'duù tí nò kuu tí kponje ta Ròdà, Piyétòrò kpòò kù ku njekèjì. Ndú má g̀ìlì njaanga njekèjì, ndú g̀ìlì nò à kuu nó a Piyétòrò ká kù ̀rò tíyò á kùro ndú go sèrè nò.

¹⁷ Piyétòrò bà-i-nò g̀ìlì bàkà 'bì wó jì ndú, máa, ndú dù ngbìi. Ndú má g̀ìlì dù ngbìi á go có mì wó nò g̀ì, yí g̀ìlì 'dè gbí kpokèjì bà 'vala yí mì Mbe tí ndoo 'do gbí zàa, jì ndú. Bìndì yí g̀ìlì ci ndú máa, «Yo 'vanda ndi ndâ có tí nò jì ndâ Jákmò, ta sè ndâ 'bí ná'vindí ndoo.» Bìndì yí g̀ìlì ndii 'do tí ndú ta bèbilì tí nò ya gítí 'bí bàndò tende.

¹⁸ Yé má g̀ìlì too g̀ì, có g̀ìlì ǹnòkò tí gbí òkò tí ndâ àsìkèrì tí nó mbe kù ù njekèjì zàa ta bèbilì bà zèè Piyétòrò nó tí cèè vò bà i. Ndú g̀ìlì dù ta dú'o tí nò kù 'vee káa ̀rè ̀na i tí nó mbe 'de Piyétòrò nò.

¹⁹ Èròdè bà-i-nò g̀ìlì pà bà tí Piyétòrò kpòò, bà 'de yí má g̀ìlì kpò yí g̀ì, yí g̀ìlì kaa ndâ àsìkèrì tí nó tí ndâ mbe kpòlò tí Piyétòrò si yí gbí zàa ta bèbilì tí nó nò, yí má g̀ìlì 'viiki gbí nje ndú cee g̀ì nó, yí g̀ìlì waa có ku mítí ndú kùro bà ya yí ta 'bá 'do gbí to Jùdèyà g̀ì Cèzàrìyà.

Bà cì Èròdè

²⁰ Ta o tí nò, gbí òkò tí ndâ Èròdè ta ndâ 'duù gbí gbata Tírò, ta ndâ 'duù gbí gbata Sídònì, nìkì lá. Tacó ènò, ndâ 'duù tí nò g̀ìlì tuu ndâ 'bí 'duù mì ndú tacó bà ya g̀ìlì bà peteke tàkòcò Èròdè. À po ̀rìi tí kpó ta kù 'bilì! Tacó ènò, ndâ 'duù tí nò má g̀ìlì yee 'bá mì Èròdè, ndú g̀ìlì peteke kùro á tàkòcò Bilásitù, tí gbolò 'duù mbe kù kpòlò tí ndâ i mì Èròdè, má kòzò g̀ì, ndú bà g̀ìlì yèè ta ndi ndú gítí bà peteke tàkòcò Èròdè.

Ndâ 'duù tí nò pà làyì gítí có tí nò gbí òkò tí ndú ta ndâ Èródè nò tacó ndâ 'duù 'bá mì ndú kù 'de i-zó-zò a i 'do gbí to mì Èródè.

²¹ Èródè bà-i-nò gii ci 'bí o mì wó, bìndi yí gii yuu bongo gba mì wó, bìndi yí gii ki tí wó pí jàlàmbà mì wó, kù 'dè ndâ có mì wó jì ndâ 'duù mì wó.

²² Káa, si Èródè kù 'dè ndâ có tí nò, ndâ 'duù gii dù kù wu gbí wó ta bà tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa, «À nó me 'duù ká kù 'dè có nó lá! A Mbíri ká kù 'dè có!»

²³ Mâ gii zeke'o, basili mì Mbe tí ndoo gii gbì Èródè 'do pí jàlàmbà 'va mí to ká mí kùro ndâ 'duù tí nò, tacó yí te duù mítí Mbíri lá. Bìndi ndâ kìnì gii zò yí zi gí.

²⁴ Có mì Mbíri gii dù kù 'vala bìndi ku Èródè nò pètèkèè kù ya tí .

²⁵ Ndâ Bàránábà ta Sàwùlè mâ gii cee ta nètè mì ndú Jèrùzàlémè gí, ndú gii 'daka Jòvànì tí nó ta 'bí rẹ wó a Màrikò ta ndú ya tí gí Àndiyóki.

13

Bà ruka ndâ Bàránábà ta Sàwùlè tí ndâ mbe ya gí bà ma có mì Jézù jì ndâ 'duù muu to kè'bí

¹ Ndâ mbe nìbà i ta ndâ mbe 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri ta o tí nò gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Jézù gbí gbata Àndiyóki a ndâ Bàránábà, ta 'bí Sìmonè, náa a kù nì mítí wó a Bè-Sìmonè, ta Lúciyò tí nó mbe gí 'do gbí to Sìrìnì nó, ta Mánàyéni tí nó náa ndú kpolo ta Èródè tí gbolò gba nó mí njewu gbaànjé nò, gii je Sàwùlè.

² Ta 'bí o gbaànjé si ndú kù kònò go ta bà 'deke tí ndú jì Mbíri, Bèri-mì-Mbíri gii gí muu ndú, bìndi yí gii 'dè có jì ndú máa, «Yo mò ndâ Bàránábà ta Sàwùlè 'do gbí òkò tí yo gí ndii, wàa ndú 'ví bàkà nètè tí nó náa ye tè'é tí ndú gítí nò.»

³ Ndú mâ gii kònò go, ta bà 'deke tí ndú jì Mbíri cee gí, ndú gii tee 'bì ndú mítí ndâ Bàránábà ta Sàwùlè, ta bà 'deke tí ndú jì Mbíri, máa, yí 'ví je wotí jì ndú, bìndi ndú gii mò ndú 'do gbí òkò tí ndú jì Bèri-mì-Mbíri.

Kpédélé bà ya ndâ Bàránábà ta Sàwùlè gí bà ma có mì Jézù jì ndâ 'duù muu to kè'bí

⁴ Bèri-mì-Mbíri gii tuu ndâ Bàránábà ta Sàwùlè, máa, ndú ya gí bà bàkà nètè bà ma có mì Mbíri jì ndâ 'duù tí 'bí to mbe le mí gbí u ngo, náa à kù nì mítí a Kípùrù. Ndú bà-i-nò gii njè nó 'do Àndiyóki ya gí bà o gbà 'do gbí gbata Sèlúsiyà tacó bà ya gí Kípùrù.

⁵ Ndú mâ gii yee Kípùrù gí, ndú gii co gí to 'do gbí gbà á gbí gbata Sàlámì. Bìndi ndú gii dù kù nò ta bà ma có mì Jézù jì ndâ Jùdèyà ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndú gí bà ùlù Mbíri. (A Jòvànì Màrikò ta o tí nò ká kù konì ndú ta nètè.)

⁶ Ndâ Bàránábà ta Sàwùlè mâ gii nò gbí Kípùrù waaka 'do Sàlámì gí gbí gbata Páfò, ndú gii 'de 'bí 'dakò mbe bàkà tí wó mbe bààcì, ta rẹ wó a Bàràjézù, (náa à kù nì mítí wó gbí có Ìgìrìgì a Èlímà, gbí máa, «mbe bààcì»),

⁷ tí 'duù gbí ngbàngà mì Sérégiyò Páwòlò tí gbolò 'duù mì ndâ 'duù Páfò, tí 'dakò mbe 'di gbí-o ngé cee gí. Sérégiyò Páwòlò bà-i-nò gii tè'é tí ndâ Bàránábà ta Sàwùlè, tacó wàa, yí 'ví 'di có mì Mbíri 'do mì ndú.

⁸ Káa có tí nò gii ya gí gbí muu Èlímà lá. Tacó éno, yí gii jè ta bà pà kpokèjì bà volo gbí bà 'di ndâ có mì ndâ Bàránábà ta Sàwùlè á 'do tí Sérégiyò gí, tacó wàa, yí 'ví 'di có mì Jézù lá.

⁹ Bìndi Sàwùlè (náa rẹ wó mì ndâ Rómànò a Páwòlò) gii zeke gbí nji ọ Èlímà ngbóo ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri, Ndâ i tí lo a 'vére ta tiři.

¹⁰ Bìndi yí gii 'dè có jì yí, máa, «Ndí lo 'viì mì Sìtànì! Wò a 'duù nìnó ta go ndâ i nìnó 'dáá gí jáá mbe kù toko ndâ 'duù ta Mbíri nó tí lo gbaànjé wálá. Wò bà si bà nònòkò gbí kpokèjì yúco mì Mbe tí ndoo mí to ta o ngayi?

11 Nò wélégí, wò kpónó kèjì gí bà ñò wotí mì Mbe tí ndoo mítí lo. Ẹ lo kpónó kèjì gí bà yoo gí. Wò bà ñò Ẹ tí nó á kuu yaà nó wálá ta làmbu o.»

À káa póo bà 'dè có tí nó mì Páwòlò, 'bí i gii te mí Ẹ Òlímà tùrúwàà go 'dèèngàmbé nò, bìndi 'dí'di'o gii ja gí Ẹ wó gí. Bìndi yí gii 'bìtà bà gbala to kú pà 'duù tacó bà ja yí.

12 Sérégìyò Páwòlò mà gii ñò Ẹ i tí nó mbe bàkà tí nó, nje wó gii 'dèè gítí Ẹ có tí nó náa yí 'di ta Ẹ Mbe tí ndoo nó gí. Tacó ènò, yí gii ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo gí.

Bà yee ndâ Páwòlò ta Bàrànábà gbí gbata Àndiyókì ñinó gbí to Pìsìdiyà

13 Ndâ Páwòlò ta ndâ ka nó mì wó gii o gbâ 'do gbí gbata Páfò ya gí gbí gbata Pérégà á gbí to Pàfiliyà. Bìndi Jòvànì gii jee ndú mí bà-i-nò, yí gii dele ndi wó ya gí Jèrùzàlémè.

14 Ndâ Páwòlò ta sè ndâ 'bí ka wó mbe nó gii ndii 'do Pérégà ya gí gbí gbata Àndiyókì á gbí to Pìsìdiyà. Ndú mà gii yee kà gí, ndú gii kaa ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbírì ta 'bí Ẹ bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà, bìndi ndú gii ki tí ndú to.

15 À mà gii 'deke có 'do gbí ndâ wáràgà mì Mòze, ta ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì, ji ndâ 'duù cee gí, ndâ kpo-kpò 'duù mbe kú bàkà nètè bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbírì gii tuu 'duù ji ndâ Páwòlò ta ndâ ka wó mbe nó, máa, «'Bí có bà 'dè ji ndâ 'duù tacó bà je wotí ji ndú má kuu mì yo, yo 'dè gí sè, ndâ ná'vindiré ze.»

16 Páwòlò mà gii 'di có tí nó, yí gii a gí yaà, bìndi yí gii bàkà 'bì wó ji ndâ 'duù, máa, ndú dù ngbii. Ndâ 'duù mà gii dù ngbii go có mì wó nó gí, yí gii 'bìtà bà 'dè có ji ndú, máa, «Yo tí ndâ kòtí Ìzìriyèlì, ta yo tí ndâ 'duù ñinó 'dáá gí mbe kú cì gúku tí Mbírì nó, yo sè tù yo!

17 Mbírì mì ndâ 'duù mì ndoo tí ndâ Ìzìriyèlì dígísèé Ẹuka ndâ ká gù ndoo, bìndi yí gii bàkà ndâ 'duù mì ndoo tí ndâ 'duù ñinó ta Ẹ ndú a Ẹ nó si ndú dígísèé kú 'vala 'bá mì ndâ tende 'duù á Másìrì nò. Yí tí Mbírì gii tè kùro ndú ta wotí mì wó 'do Másìrì gí sè.

18 Yí gii kpolo tí ndú si ndú gbí kángáá nga ngoò ta i go ndoò zi'duù-só.

19 Yí tí Mbírì gii 'bu a Ẹ ndâ 'duù vò-nje só á gbí to Kánànì, bìndi yí gii je to bìndi ndâ 'duù tí nó ji ndâ ká gù ndoo tí ñinò ndú,

20 ta i dè gítí ndoò zi'duù-vò ta bà nà'ò ta zi'duù-só-nje muu'bì pí (450).

«'Do bà-i-nò, Mbírì gii je ndâ ngáángbá 'dakò tí ndâ tí ndâ 'duù kùro ndú ji ndú yee tí o mì Sàmùwélè tí mbe 'dòkò có mì wó tí Mbírì.

21 Ndâ ká gù ndoo gii 'deke tí ndú ji Mbírì máa, yí je 'bí 'duù ji ndâ yí tí gbolò gba mì ndâ yí gbí o mì Sàmùwélè. Mbírì bà-i-nò gii je Sàwúlè, tí 'viì mì Kísì tí 'duù 'do gbí Ẹ Bènjámínò, ji ndú tí gbolò gba mì ndú. Sàwúlè bàkà mí gbí gba a ndoò zi'duù-só,

22 bìndi Mbírì gii le bèrè 'do tí wó ji Dàvídè. Ñinò a Dàvídè tí nó náa Mbírì 'dè có gítí wó éno máa, «A ye tí Mbírì ká cu 'bì ye mítí Dàvídè, tí 'viì mì Jèsi, á 'do gbí 'dóó có mì ye gbí njembí ye. Tacó ye ñò ni gí máa, yí a 'bí 'dakò náa yí bà bàkà go có mì ye gí», nó ká nò.

23 Mbírì gii bàkà a Jèzù, tí 'viì-gù Dàvídè, tí mbe 'vala ndâ 'duù á go cí mì wó náa yí tí Mbírì ci nò.

24 Jèzù tí nó náa Jòvànì dígísèé kò-kò ta Ẹ wó ta o tí nó náa yí kú ma có ji ndâ Ìzìriyèlì 'dáá gí, máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú, wàa yí 'ví caka tí ndú, tacó wàa Mbírì 'ví je ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndú nò.

25 Kùro bà cee nètè mì Jòvànì mà gii dooko gí, yí gii kò kò ji ndâ 'duù máa, «Ye me Ẹ có tí nó náa yo kú koro gbí muu yo nó lá. 'Duù tí nó kèjì gí tàkò ye nó a gbolò 'duù ñinó náa à kpètí káa vòò bà dù tí mbe njaanga tàrà 'do tí kò wó, ye 'viì tí lá.»

26 «Có 'válá tí nó a i tacó tí ndoo, ndâ ná'vindí ye, tacó tí ndoo tí ndâ 'viì-gù Àbiráámò, ta ndâ 'duù ñìnò 'dáá gí ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá mbe kù cì gúku tí Mbírì nò.

27 Ña i tí nó táánò náa ndâ 'duù Jèrùzàlémè ta ndâ gba mì ndú bàkà nó, ndú kpètí má ñò ni lá, a i tacó wàa ngo nje ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì, náa à kù 'deke ta ñi bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdéyà ta o 'dáá gí gítí có bà zi Jézù nó, 'ví 'va tí gbí kùnga to lá.

28 Ndú táánò ñò ni ngbáràngà'i gí, máa, nderè bà waa có ku mítí wó wálá, káa ndú gù neke ɾo ndú pítí-pítí gí, bìndi ndú gù 'dè có jì Pilátò máa, yí si yí wàa à 'ví zi yí gí.

29 Ndú mâ gù bàkà ta yí go ndâ có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì sàà gí nó gí, ndú gù ja ku wó 'do tí njèèkpè mù ya tí gí gbí gù.

30 Káa, Mbírì gù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí.

31 Yí gù túbà tí wó bìndi bà 'vala ndi wó mì Mbírì 'do gbí muu'dú wó nó ta bà me mbè jì ndâ 'duù tí nó mbe ko yí 'do Gàliléyà gí tí gí Jèrùzàlémè á kùɾo bà zi yí nò. À kpónó a ndâ 'duù tí nó ká kù ma có tí wó jì ndâ Ìzìrìyèlì.

32 «Ze kpónó gí jì yo nó ta Banga-Ngú-Có, máa, Mbírì dígísèé ci ndâ ká gù ndoo gí,

33 káa yí gù túbà a i jì ndoo tí ndâ 'viì-gù ndú éno máa, <Yâ-cí-ci kpilì lá,> ta bà 'vala ndi Jézù 'do gbí muu'dú wó, á go có tí nó náa à cu mí gbí bà só cè gbí wáràgà mì ndâ Muu-cè éno máa,

<Wò a 'viì mì ye,

ye wúnó gí tí Bu lo gí,> nò.

34 À má gítí bà 'vala ndi Jézù mì Mbírì 'do gbí muu'dú wó wàa yí 'ví cì ndi wó káká'i lá, ñìnò a i mbe bàkà tí go có tí nó náa a yí tí Mbírì táánò ká 'dè ta nje wó éno máa,

<Ye bà cù 'dóó 'dè ngo cù tí nó

náa ye táánò ci Dàvídè gítí nó mítí yo,> nò.

35 À gù cu káká'i mí gbí 'bí cè mì ndâ Muu-cè éno máa,

<Wò bà si bòò mì lo náa wò kaa yí mò gí mì lo gí nó

'ví zò to wálá.>

36 Káa Dàvídè táánò mâ gù bàkà nètè mì Mbírì si yí gbí wu wó cee gí, à gù bàkà bàndò jì yí mí mì ndú ta ndâ ká gù wó, bìndi yí gù zò to gí.

37 Káa 'Duù tí nó náa Mbírì táánò 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nó zò to lá.

38 À má éno, có gbí muu ye jì yo éno máa, yo 'ví ñò ni éno máa, Mbírì táánò tuu a 'dakò tí nó tí Jézù nó, máa, yí gí gí bà ma có bà je à-cee-gí mì yí tí Mbírì gítí ndâ vò i mì yo jì yo, ndâ ná'vindí ye.

39 Áá táánò a yí ká njaanga miɾi ndâ 'duù ñìnó mbe ùnje gítí wó gí nó 'do gbí ndâ vò i tí nó 'dáá gí náa bà njaanga miɾi ndâ 'duù 'do gbí ndú kpò có mì Mòze gí nò.

40 À má éno, yo kpolo tí yo, má wálá, có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì dígísèé 'dè éno máa,

41 <Yo tí ndâ mbe kù 'dè có ñónókó,

yo zeke'o jèlè yo gí,

wàa yo 'ví ñò seɾè,

wàa yo 'ví mì gí.

Tacó ye kù bàkà 'bí i gbí o mì yo,

náa yo táánò má 'di có i tí nó a i 'do mì 'bí 'duù,

yo bà si có mì 'duù tí nó ká tí cè tiɾi.> nó, bà 'de yo.»

42 Páwòlò mâ gù 'dè có cee gí, ndâ 'duù gù ci ndâ Páwòlò ta Bàrànába si ndú kù gù njè 'do bàndò bà kili ndú gí bà ùlù Mbírì, máa, ndú 'ví dele ndi ndú gí gí bà 'dè gbí

ndi có tí nò náa ndú 'dè nò ji ndâ yì ta 'bí ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà á bìndi ònò.

⁴³ Ndâ 'duù mâ gii njè 'do bàndò bà kili ndú gí, ndâ Jùdèyà me mbè, ta ndâ 'duù me mbè 'do tí ndâ 'bí tende ɲa 'duù ònò mbe kaa tí ndú gí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà ta njembí ndú gbaànjé gí nó, gii nò ònò ndú a i ta ndâ Páwòlò ta Bàrànába. Ndâ Páwòlò ta Bàrànába gii kpo-gbì-tà-tù ndú gbí ndâ nje mì ndú ta ndú, máa, ndú 'ví tee njembí ndú mítí nambeè tí nó náa Mbíɾi bàkà ji ndú nò.

⁴⁴ Ndâ 'duù gii kaa 'do gbí gbata 'dáá gí ya gí bà 'di có mì Mbíɾi 'do mì ndâ Páwòlò ta Bàrànába ta ɾi bà wotí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà tí nó náa ndú ci nò.

⁴⁵ Ndâ Jùdèyà mâ gii ònò ndâ mbè 'duù tí nò, kiì gii te ndú gítí bà 'dè zu có gítí Mbíɾi, ta bà go 'verè mítí ndâ có mì ndâ Páwòlò ta Bàrànába.

⁴⁶ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába bà-i-nò gii 'dè có ta gúku tí ndú gbaànjé wálá ji ndâ Jùdèyà gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò, máa, «Kpédélé ndâ 'duù náa ze bà ma có mì Mbíɾi ji ndú a yo tí ndâ Jùdèyà. Káa à lè má me tí éno gí, ze kpónó bà 'visi nje ze gí mì ndâ 'duù ònò ta ɲa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò, sé náa yo biya bà 'di có mì ze gí, yo delè gii ònò tí yo 'vii tí ndâ mbe 'de 'válá ònò mbe cee lá nó lá, nò.

⁴⁷ Tacó ònò a có tí nó náa Mbe tí ndoo 'dè ji ze ta o tí nó náa yí táánò 'dè ta có tí nó máa,

<Ye bàkà yo tí ngba'o kùro ndâ 'duù,
tacó wàa, ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí
'ví 'de ta 'válá> nó ká nò.»

⁴⁸ Ndâ 'duù ònò ta ɲa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó mâ gii 'di có tí nó náa ndâ Páwòlò ta Bàrànába 'dè nò, tàkòcò ndú gii peteke ngé ndii gí. Ndú gii ùlù có mì Mbe tí ndoo nò. Bìndi ndâ 'duù ònò náa Mbíɾi cu 'válá ònò mbe cee lá nó mí gbí tú ndú gí nó gii ùnje gítí có mì Jézù gí.

⁴⁹ Ònò a bà gii 'vèè có mì Mbe tí ndoo cee gbí wúngbó to tí nó 'dáá gí.

⁵⁰ Káa ndâ Jùdèyà gii ya yílíí gí gbí muu ndâ 'bí kpo-kpò niì ònò mbe kaa tí ndú gí gbí tàkìì mì ndú tí ndâ Jùdèyà ta njembí ndú gbaànjé gí nó, ta ndâ 'bí kpo-kpò 'duù gbí gbata. Ndú gii volo muu ndú 'do tí ndâ Páwòlò ta Bàrànába gí. Bìndi ndâ kpo-kpò 'duù tí nò gii mòkò ndâ Páwòlò ta Bàrànába 'do gbí wúngbó to tí nó gí.

⁵¹ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába bà-i-nò gii gbà njú to 'do tí kò ndú mítí ndâ mbe mòkò ndú nò. Bìndi ndú gii njè nó 'do gbí to tí nó ya gí gbí gbata Ìkóniyùmù.

⁵² Káa ndâ mbe tala có mì Jézù gii dù ta tàkòcò ndú pétékè'i, tacó Bèri-mi-Mbíɾi je wotí ji ndú me gbolò.

14

Ndâ Páwòlò ta Bàrànába gbí gbata Ìkóniyùmù

¹ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába mâ gii yee gbí gbata Ìkóniyùmù, ndú gii ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíɾi á go ònò náa ndú bàkà si ndú gbí gbata Àndiyókì nò. Ndú gii ma có mì Mbíɾi ji ndâ 'duù kà tí ɲa ònò náa ndâ Jùdèyà ta ndâ Ìgìrìgì me mbè gii ùnje gítí có mì Jézù gí.

² Káa ndâ 'bí Jùdèyà ònò mbe biya bà ùnje gítí có mì Jézù gí nó gii volo muu ndâ 'duù ònò ta ɲa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó gítí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù.

³ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába gii dù kù ma có mì Mbe tí ndoo ji ndâ 'duù ta gúku tí ndú wálá ta kòndi o. Mbe tí ndoo delè gii je wotí bà bàkà ndâ seɾè ji ndâ Páwòlò ta Bàrànába, tacó bà túbà ji ndâ 'duù máa, có tí nó náa ndú kù ma nò a có nambeè tí nó mì yì náa yì kù bàkà ji ndâ 'duù ta có tàkò wálá nò.

⁴ A 'bè ká gii dù gbí òkò tí ndâ 'duù gbí gbata ta o tí nó. Ndâ 'bí 'duù gii tè gí tàkò có mì ndâ Jùdèyà, bìndi ndâ 'bí gii ya a i gí tàkò có mì ndâ tú mì Jézù.

⁵ Ndâ 'bí Jùdèyà, gii je ndâ 'bí 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, gii toko có ta ndâ kpo-kpò 'duù gbí gbata gítí bà bàkà gbínje ta ndâ tú mì Jézù, wàa à 'ví 'vaka ndú ta díí.

⁶⁻⁷ Ndâ tú mì Jézù mâ gii ñò ndâ i kú gii bàkà có bà ya ta ndú gbí gbata Ìkóniyùmù ñikì lá, ndú gii fa ngèlè ya gí bà pà 'válá gí gbí to Likàyóniyà. Ndú mâ gii yee Likàyóniyà, ndú gii dù kú nò ta bà ma Banga-Ngú-Có mì Jézù ji ndâ 'duù ta ndí tí ndâ 'bá dè-dè seè ndâ gbata Lísítàrà ta gbata Dérébì.

Ndâ Páwòlò ta Bàrànába 'vala 'bí 'dakò mbe gbele've gí gbí gbata Lísítàrà

⁸ Ta 'bí o gbaànjé si ndâ Páwòlò ta Bàrànába kuu gbí gbata Lísítàrà, ndú gii 'de 'bí 'dakò jé mbe nò nó 'do tí bà jò yí mì nawu wó lá, tacó ndâ kpázà kò wó gbele've 'do ká gbí yí nawu wó.

⁹ Káa si 'dakò tí nò kú sè tù wó tí ndâ có tí nó náa Páwòlò kú ma nó, ndú gii 'deeke gbí ñi ɾo ndú ta Páwòlò. Páwòlò gii ñò ni 'do gbí ñi ɾo 'dakò tí nò éno máa, yí 'vii tí 'duù ñinó náa à 'ví 'válá yí nó gí, tacó yí ùnje gítí có mì Jézù gí.

¹⁰ Páwòlò bà-i-nò gii 'dè có ji 'dakò tí nò ta kòcò wó ngára gí yaà, máa, «A gí yaà! ɾò tìyò jáá!» 'Dakò tí nò bà-i-nò gii a gí yaà, bìndi yí gii 'bità bà nò nó.

¹¹ Ndâ mbè ndâ 'duù tí nò mbe ñò i tí nò náa Páwòlò bàkà ta 'dakò tí nò mbe gbele've gí nò nó gii tò kú ta kòcò ndú ngéé gí yaà ta nje có mì ndú tí ndâ 'duù Likàyóniyà, máa, «A ndâ bààcì ká jì'vì tí ndú tí ndâ 'duù, bìndi ndú gii gí mì ndoo.»

¹² Ndú bà-i-nò gii gbì ɾè Zéyùsù, tí gbolò bààcì mì ndâ Ìgìrìgì, mí muu Bàrànába. Bìndi ndú gii gbì ɾè Èrèmésì, tí muu có mì ndâ bààcì mì ndâ Ìgìrìgì, mí muu Páwòlò, tacó a yí ta o tí nò ká kú 'dè có.

¹³ Ndâ 'duù tí nó tí ndâ mbe kú bàkà i ji Zéyùsù, ta bàndò bà ci i ji yí ká dè seè gbata nó, gii gí ta ndâ dì mò'dú ta ndâ 'vì mù gí njekèjì ndùgù gbata, tacó bà ci ndú ji ndâ Páwòlò ta Bàrànába.

¹⁴ Ndâ Bàrànába ta Páwòlò mâ gii 'di có ña i tí nò mbe kú bàkà tí mí njekèjì ndùgù nò, ndú gii yaka gbí ndâ bongo tí ndú gí, tacó bà túbà ji ndâ 'duù tí nó máa, go ña i tí nò náa à kú bàkà ta ɾè ndâ yí nò tí ndâ yí wálá. Bìndi ndú gii oloko ta ngèlè co gbí òkò tí ndâ mbè 'duù tí nò mbe tì bìnjì nò, ta bà tò kú ji ndâ 'duù tí nò mbe kú bàkà có bà waa mbelè ji ndú tí njekèjì ndùgù nò,

¹⁵ máa, «Yo kú bàkà ña i tí nò á tacó ye, ndâ 'dakò? Ze delè ngbá káa ndâ 'duù náa à jò ze ká go bà jò yo. Ze gí ta Banga-Ngú-Có ji yo, máa yo 'visì muu yo 'do tí bà ùlù ndâ i ñinó ta gbí ndú wálá nó, gítí wu Mbíri tí nó tí mbe suu tàrì, ta to, ta ngo, ta ndâ i tí nó 'dáá gí gbí ndú nò.

¹⁶ Yí gbí ndâ ká o táánò si ndâ 'duù gbí ña ndú 'bá mì ndú kú bàkà go có mì ndú gbí muu ndú.

¹⁷ Kpèti ká éno, yí táánò si yo me sínò lá. Yí ta o 'dáá gí kú túbà tí wó, máa yí kuu tí, ta bà si ndâ 'bí tó i mì wó náa yí kú bàkà ndú nó ji yo: Yí kú tuu mù 'do tàrì ji yo; yí kú si ndâ i-zó-zò gbí ñi mì yo kú uu ta o mì ndú; yí kú je i-zó-zò ji yo; yí delè kú peteke tàkòcò yo.»

¹⁸ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába gii bàkà a cèe ndi ndú tacó bà ɾò ndâ 'duù tí nó 'do tí bà waa mbelè ji ndú.

¹⁹ Ndâ 'bí Jùdèyà mâ gii gí 'do gbí ndâ gbata Àndiyóki ta Ìkóniyùmù gí gbí gbata Lísítàrà, ndú gii volo gbí òkò tí ndâ tú mì Jézù ta ndâ mbè ndâ 'duù tí nó gbí gbata Lísítàrà nó gí. Ndâ mbè 'duù tí nó gii ñjè gítí bà 'vaka Páwòlò ta díí. Ndú mâ gii 'va yí 'dèè gí, ndú gii ja yí 'do gbí gbata gí sè, tacó ndú koɾo có máa, yí cì gí.

²⁰ Ndâ mbe tala có mì Jézù gii tì yí 'dee gí. Yí mâ gii zere gí, yí gii a gí yaà 'do tísì, bìndi yí gii dele ndi wó ya gí gbí gbata.

Ndâ Páwòlò ta Bàrànába dele ndi ndú ya gí Àndiyóki

Ndâ Páwòlò ta Bàrànába giì njè nó 'do Lísítàrà ta yé bìndi ña i tí nó mbe 'de Páwòlò nó, ya gí gbí gbata Dérébì.

²¹ Ndú mâ giì ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù kà, ndâ 'duù me mbè giì ùnje gítí bà dù tí ndâ mbe tala có mì Jézù gí. 'Do bà-i-nò, ndú giì dele ndi ndú co gbí ndâ gbata Lísítàrà, ta Ìkóniyùmù, ta Àndiyókì tí nó gbí to Pìsìdiyà nó,

²² kù je ngú wotí ji ndâ mbe tala có mì Jézù ta bà kpo-gbì-tà-tù ndú máa, «Yo zèè njembí yo, wàa yo 'ví tee njembí yo mítí Mbíri. Tacó ndoo bà kònò a sé'i á kùro bà dù ndoo tí ndâ bòò mì Mbíri.»

²³ Ndú mâ giì je ndâ kpo 'duù mí kùro ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ 'duù ta rè mì Jézù gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, ndú giì 'deke tí ndú, ta bà kònò go tacó bà yù nambeè 'do mì Mbíri tí nó náa ndú kù tee njembí ndú mítí wó nó, máa, yí 'ví kpolo tí ndú.

²⁴ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába giì ndii co gbí to Pìsìdiyà ya gí gbí to Pàfiliyà.

²⁵ Ndú mâ giì cee ta bà ma có mì Mbíri ji ndâ 'duù gbí gbata Pérégà kà gí, ndú giì ya gí bà o gbâ 'do gbí gbata Àtáliyà.

²⁶ Bìndi ndú giì dele ndi ndú ya gí gbí gbata Àndiyókì, tí bàndò tí nó náa à ɾuka ndú ji Mbíri mítí nó.

²⁷ Ndâ Páwòlò ta Bàrànába mâ giì yee Àndiyókì gí, ndú giì kili ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta rè mì Jézù nó, bìndi ndú giì 'vanda ndi ndâ i tí nó náa Mbíri bàkà ta ndú gbí nó mì ndú nó ji ndú. Ndú delè giì dità ña bà njaanga njekeji bà tee njembí ndâ 'duù ñinó náa ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó mítí Mbíri ji ndú.

²⁸ Ndú giì dù á mì ndú ta ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù bìndi bà dele ndú ta kòndi o.

15

Có ñònòkò tí gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù

¹ Ta o tí nó si ndâ Páwòlò ta Bàrànába kuu Àndiyókì nó, ndâ 'bí 'dakò 'do gbí to Jùdéyà giì ya gí Àndiyókì kà. Ndú giì dù kù nìbà i ji ndâ 'duù máa, «Yo má ya gí gbí gázà go có mì Mòze lá, yo bà 'vala wálá.»

² Có tí nó náa ndâ 'dakò tí nó 'dè nó giì ya gí gbí muu ndâ Páwòlò ta Bàrànába lá. Ndú mâ giì tò kponje ta ndú gítí kpòò, ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Àndiyókì ká giì jukì ndú ta bà ɾuka ndâ 'bí 'duù wàa ndú 'ví ya ta ndâ Páwòlò ta Bàrànába gí bà 'viiki gbí có tí nó ta ndâ tú mì Jézù, giì je ndâ 'bí kpo 'duù mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè.

³ Ndâ mbe kù kili ta rè mì Jézù gbí gbata Àndiyókì 'dáá gí mâ giì je nó ji ndâ Páwòlò ta Bàrànába, ta ndâ 'duù tí nó náa à ɾuka ndú ji ndú nó gí, ndâ Páwòlò ta Bàrànába giì nó ta bà dità bà ùnje gítí có mì Jézù mì ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó ji ndâ mbe tala có mì Jézù ta ndi gbí ndâ to Fònésiyà ta Sámáriyà. Líkí bà 'di có tí nó giì dù tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí ndâ to tí nó ngé ndii gí.

⁴ Ndú mâ giì yee Jèrùzàlémè, ndâ tú mì Jézù ta ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù 'dáá gí, ta ndâ kpo-'duù-'bá giì te wiɾi mítí ndú ta banga tí. Bìndi Páwòlò bà-i-nò giì dità ndâ i tí nó náa Mbíri bàkà ta ndú nó 'dáá gí ji ndú.

⁵ Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe ùnje gítí có mì Jézù náa ndú táánò sàa a ndâ mbe kpolo tí tàkìì mì ndâ Jùdéyà nó giì biya có tí nó gí. Ndú giì aanga cèe muu ndú máa, kózò tí ndâ 'duù tí nó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nó 'ví ya gí gbí gázà. Wàa, à delè 'ví nìbà ndâ có mì Mòze ji ndú.

⁶ Ndâ tú mì Jézù, ta ndâ kpo-'duù-'bá giì kili ta bà muu ndú, ndú mâ giì 'viiki gbí có tí nó kpòò,

⁷ Piyétòrò giì a gí yaà, bìndi yí giì 'dè có ji ndú maa, «Ndâ ná'vindí ye, yo ñò ni ngbàrángà'i gí, máa, Mbíri táánò gbí ndâ kpédélé o cu 'bí wó a i mítí ye 'do gbí òkò

tí yo, máa, ye 'ví dù tí mbe nìbà Banga-Ŋú-Có ji ndâ 'duù tí nó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, tacó wàa, ndú 'ví dù tí tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù.

⁸ À má ta bà 'dè ta yúcó, Mbířì tí nó tí mbe ñò ndâ có gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gí nó túbà bà ùnje mì wó gítí ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó ta bà tuu Bèřì mì wó tí Mbířì ji ndú, jé ká go ñìnó náa yí tí Mbířì táánò bàkà ji ndoo nò.

⁹ Mbířì bàkà 'bè mí gbí òkò tí ndoo ta ndú lá. Bà tee njembí ndú mítí Mbířì si Mbířì 'ví si njembí ndú 'ví dù ngbárángà'i gí.

¹⁰ À má éno, ndoo tí ndâ Jùdèyà 'ví kú paa gbí ñìnó kpónó a i ta bà kpolo tàkòcò Mbířì, náa ndoo má kú yòòngò bà te du kořì tí nó dígíséé mbe kpò ndâ ká gù ndoo gí, delè mbe giì kpò ndoo gí nó, mí pààpì ndâ mbe tala có mì Jézù wàa?

¹¹ Káa ndoo ùnje gí máa, áá táánò 'vala ndoo káa gbèe nambeè tí nó mì Mbe tí ndoo tí Jézù mbe 'vala ndú nó nò!»

¹² Piyétòrò má giì 'dè có mì wó cee gí, ndâ 'duù tí nó mbe kili nó giì dù ngbi-ngbì. Gbèe kòcò giì dù lá. Bìndi a ndâ Páwòlò ta Bàránábà ká giì dità ndâ kpo-kpò i ta ndâ seřè tí nó náa Mbířì si ndú bàkà mí gbí òkò tí ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó.

¹³ Ndâ Páwòlò ta Bàránábà má giì 'dè có mì ndú cee gí, Jákòmò giì 'dè có ji ndâ 'duù, máa, «Yo sè tù yo gítí có mì ye nò, ndâ ná'vindí ye!

¹⁴ Simónè 'dè gbí ña kpédélé kpokèjì bà kaa ndâ 'duù mì Mbířì á gítí miřì wó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó gí.

¹⁵ Simónè 'vanda mí to nó ndířì a ndi kòcò ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa, Mbířì máa,

¹⁶ <Ye bà dele ndi ye gí bà bì ndi 'bá mì Dávidè mbe 'va tí to gí nó gí yaà.

Ye kèjì gí bà 'viindi ndâ i ñìnó mbe ki'viki gí nó.

¹⁷ Bìndi sè ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá,
mbe kaa tí ndú je gí nó,
bà giì pà bà tí Mbe tí ndoo.

¹⁸ Ñìnò a kòcò Mbe tí ndoo,
tí mbe túbà ndâ i tí nó ji ndâ ká 'duù sàa dígíséé.>

¹⁹ «À má éno, có gbí muu ye éno máa, ndoo si bà pèè mbi ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá, mbe 'visì tí ndú gí mì Mbířì gí nó mí to.

²⁰ Ndoò cu a wáràgà, wàa ndoo 'ví tuu ji ndú éno máa, ndú gee tí ndú 'do tí ndâ i ñìnó náa ndâ vo-vò bààcì yuu 'bì ndú gí gbí ndú gí nó, ndú 'ví gee tí ndú 'do tí bà bàkà bangbaya, ndú 'ví gee tí ndú 'do tí bà zò ndâ ña yâ ñìnó náa à tè miřì ndâ nó tí nó té-tè nò, ndú delè 'ví gee tí ndú 'do tí ña ndâ mbelè 'dáá gí.

²¹ Tacó ñìnò a ndâ i ñìnó náa ndâ mbe ma có mì Mòze ta o 'dáá gí táánò kú ma có gítí ndú ta ndi gbí ndâ gbata 'dáá gí nó ká nó, à delè táánò kú 'deke ji ndâ 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbířì, ta ndâ řì bà wotí gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí káa có gítí ndâ i tí nó ta bà muu ndú nó.»

Ndâ tú mì Jézù cu wáràgà ji ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdèyà lá nó

²² Ndâ tú mì Jézù, ta ndâ kpo 'duù kùro ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, giì toko có máa, ndâ yì řuka ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ yì tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, wàa ndâ yì 'ví tuu ndú ta ndâ Páwòlò ta Bàránábà ya tí gí Àndiyókì. Sè ndâ mbe kú kili ta řè mì Jézù 'dáá gí má giì ùnje gítí có tí nó gí, ndú giì cu 'bì ndú mítí ndâ 'dakò sósò'ò tí ndâ wu 'dakò gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Jèrùzàlémè. Řè 'bí 'duù gbí òkò tí ndú a Júda ta 'bí řè wó a Bàràsábà, giì je Silivánò.

²³ Bìndi ndú giì cu wáràgà mí 'bì ndú, máa, ndú ya tí ji ndâ mbe kú kili ta řè mì Jézù gbí gbata Àndiyókì.

Có gbí wáràgà tí nò náa ndú cu nò éno máa, «Ze tí ndâ tú mì Jézù, ta ndâ kpo 'duù kùro ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, tí ndâ ná'vindí yo, 'vee yo tí ndâ ná'vindí ze ñinó ta ña yo me ndâ Jùdéyà lá, náa à jò yo mí gbí ndâ to Àndiyókì, ta Síriyà, ta Silísiyà nó, ngé ma.

²⁴ «Ze 'di có éno máa, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ze ká ya gí bà mù njembí yo ta ndâ 'bí ña có mì ndú, bindi ndú gii si yo kù koṛo có ká wi-wiì. Ndú bàkà ña i tí nò me ta có 'do gbí nje ze lá.

²⁵ À má éno, ndòngbú kóró-koṛo có mì ze toko gbaànjé kpónó éno máa, ze bà cu 'bì mítí ndâ 'bí 'duù, wàa ze 'ví tuu ndú ta ndâ Bàránábà ta Páwòlò, tí ndâ 'duù tí nó náa ze kù te duù mítí ndú ta wotí tí,

²⁶ tí ndâ 'dakò mbe sì miṛi ndú 'dáá gí ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛi gí nó, wàa ze 'ví tuu ndú ya tí ji yo.

²⁷ Ze kù tuu ji yo a ndâ Júdá ta Silivánò, tacó wàa yo 'ví 'di ta ndi gbèe có tí nó náa ze cu mí gbí wáràgà tí nó nó ta tú yo 'do gbí nje ndú.

²⁸ «Bèri-mì-Mbíṛi koṛo có rò éno máa, à 'ví te 'bí du i mbe ndii ndâ có tí nó mí muu yo lá. Ndòngbú bá koṛo có mì ze delè ká go ñindi Bèri-mì-Mbíṛi nó.

²⁹ Có tí nó máa, kózò tí yo 'ví gee tí yo 'do tí i-zó-zò náa a bàkà ji ndâ bààcì, ta mbelè, ta yà ñinó náa a tè miṛi nó tí nó té-tè, gii je bà bàkà bangbaya. Yo kii'ba 'do tí ndâ i tí nó, wàa yo bà ya jáá gí. Yo dù niki maa.»

Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Àndiyókì 'deke wáràgà mì ndâ tú mì Jézù

³⁰ Ndâ 'duù tí nó náa ndâ tú mì Jézù tuu ndú nó mà gii yee gbí gbata Àndiyókì, ndú gii kili ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù kà 'dáá gí, bindi ndú gii je wáràgà tí nó náa à tuu ta ndú nó ji ndú.

³¹ Ndú mà gii 'deke wáràgà tí nó, tàkòcò ndú 'dáá gí gii peteke ngé ndii gí, tacó ndâ có gbí wáràgà tí nó je bà wo woò ji ndú gí.

³² Ndâ Júdá ta Silivánò só káa ndâ mbe 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíṛi. Tacó éno, ndú gii 'dè có ta ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù ta kòndi o. Ndú gii yù ndú ngbóó tí ndâ 'dakò gí.

³³ Ndú mà gii bàkà làmbu kòndi o mí Àndiyókì gí, ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù kà gii je nó ji ndú ta pétékè tàkòcò ndú, bindi ndú gii tuu ndi ndú ya tí ji ndâ 'duù tí nó mbe tuu ndú 'do Jèrùzàlémè nò.

³⁴ Káa à gii niki tí Silivánò a bà dù yí Àndiyókì.

³⁵ Ndâ Páwòlò ta Bàránábà, gii je ndâ 'bí mbe ùnje gítí có mì Jézù me mbè, gii dù kù ñibà có mì Mbíṛi, delè kù ma có mì Mbíṛi ji ndâ 'duù gbí gbata Àndiyókì á bindi bà dele ndi Júdá gí Jèrùzàlémè.

Bà njèè gbí òkò tí ndâ Páwòlò ta Bàránábà

³⁶ Ndâ Páwòlò ta Bàránábà mà gii bàkà làmbu sili bindi bà ya Júdá gí Jèrùzàlémè nó gí, ndú gii toko có máa, «Ndà ya gí bà gala ndâ ná'vindí ndoo gbí ndâ gbata tí nó náa ndà táánò ma có mì Mbe tí ndoo ta ndi gbí ndú nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, wàa ndà 'ví ñò ta ngú ña ñinó náa à tí ndú kà nò.»

³⁷ À gbí muu Bàránábà ta o tí nó a có bà yuu Jòvànì tí nó ta 'bí rẹ wó a Mária kò nó mí gbí nó ta ndú.

³⁸ Káa có tí nó gii zò muu Páwòlò lá, tacó Jòvànì ta 'bí o sàà kùro 'visì tàmuu wó gítí ndú si ndú nje nètè gbí to Pàfiliyà gí.

³⁹ Có Jòvànì Mária kò nó gii njèè gbí òkò tí ndâ Páwòlò ta Bàránábà bà-i-nò gí. Tacó éno, Bàránábà gii je Mária kò, bindi ndú gii o gbà ta yí ya gí gbí to Kípùrù.

⁴⁰ Páwòlò gii 'daka ta yí a Silivánò. Ndâ ná'vindí ndú mbe ùnje gítí có mì Jézù mà gii yù nambeè 'do mì Mbíṛi tacó tí ndú gí,

⁴¹ ndú gii zèè ñìndi ndú a kpokèjì tí nó mbe co gbí ndâ to Síriyà ta Sìlísìyà nó, kù nò ta bà je wotí jì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Jézù.

16

Páwòlò je Tìmàtéyò gí gbí nètè bà ma có mì Mbírì

¹ Páwòlò gii 'do Sìlísìyà ya gí Dérébì, yí gii 'do Dérébì ya gí Lísítàrà. Ta o tí nò, 'bí 'dakò tí mbe tala có mì Jézù, ta ɾè wó a Tìmàtéyò, náa nawu wó a jú Jùdéyà mbe ùnje gítí có mì Jézù gí káa bu wó a Ìgìrígì, kuu ta 'bá Lísítàrà.

² Tìmàtéyò tí nò a 'bí ña 'dakò náa ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí ndâ gbata Lísítàrà ta gbata Ìkóniyùmù 'dáá gí wu gbí wó ngé má.

³ Páwòlò bà-i-nò gii je Tìmàtéyò ya tí gí gbí gázâ, tacó wàa, yí 'ví dù tí ka nó mì yì. Páwòlò bàkà éno tacó ndâ 'duù gbí ndâ to tí nò 'dáá gí ñò ni gí, máa, Tìmàtéyò ya gí gbí gázâ si yí gbí 'viì lá, tacó bu wó a Ìgìrígì.

⁴ Ndâ Páwòlò ta Tìmàtéyò gii 'bità bà nò kù ma ndâ có tí nó náa ndâ tú mì Jézù, ta ndâ kpo 'duù mì ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù, 'dè 'do Jèrùzàlémè éno máa ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù 'ví bàkà go ndú nó, ta ndi gbí ndâ gbata núú kù ya tí.

⁵ Tacó éno, ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Jézù gii tee njembí ndú mítí Mbírì ta wotí tí ndii ñinó sàà kùro nó gí. Muu ndú delè gii àdì tókà'i.

Bèri-mì-Mbírì kpo-gbí-tà-tù ndâ Páwòlò ta ndâ ka nó mì wó

⁶ Ndâ Páwòlò ta ndâ ka wó mbe nó gii ndii co gbí ndâ to Firíjìyà ta Gálàtì ká ta nó, tacó Bèri-mì-Mbírì kpo-gbí-tà-tù ndú gí, máa, ndú 'ví ma có mì Mbírì mí gbí ndâ to Ásiyà gbí nó mì ndú nò lá.

⁷ À gbí muu ndú ta o tí nò a có bà ya gí gbí to Bèsìniyà, káa, ndú mâ gii dooko gí Mísiyà gí, Bèri-mì-Jézù gii biya jì ndú gí.

⁸ Ndú bà-i-nò gii ndii có Mísiyà ya gí gbí gbata Tòrówà.

⁹ Ta 'bí bèbìlì gbaànjé si ndâ Páwòlò ta ndâ ka nó mì wó kuu gbí gbata Tòrówà, 'bí i gii gí gí muu Páwòlò go ɾìi nò. Yí gii ñò 'bí 'dakò, tí 'duù Mèsìdóniyà ɾò tíyò kù 'deke tí wó jì yí éno máa, «Yo ndii gí gí Mèsìdóniyà, wàa yo 'ví konì ze.»

¹⁰ Ẹ Páwòlò mâ gii da bìndi i tí nò, ze ngé gii bàkà nó gí Mèsìdóniyà, tacó ze gii ñò ni ngbàrángà'i gí, máa, a Mbírì ká kù tè'é tí ze, máa, ze ya gí bà ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù kà.

Bà yee ndâ Páwòlò gbí gbata Fìlípì

¹¹ Ze bà-i-nò gii o gbá 'do Tòrówà jáá ya gí Sàmòsirásì. Ze gii ñjè nó 'do Sàmòsirásì ta 'bí yé ya gí Nìpólìsì.

¹² Ze gii ya 'do bà-i-nò gí Fìlípì, tí gbolò gbata, delè tí kpóló-kpolo gbata gbí to Mèsìdóniyà, náa à kù zogo a ngáángbá gba mì ndâ Rómánò. Ze mâ gii bàkà làmbu sili mí Fìlípì gí,

¹³ ze gii co 'do gbí ndùgù gbata ta 'bí ɾì bà wotí gbí tàkìi mì ndâ Jùdéyà gbaànjé ya gí yì ngo, tacó ze ñò ni gí, máa, ñìnò bà dù a bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà 'deke tí ndú jì Mbírì. Ze bà-i-nò gii ki tí ze to, bìndi ze gii ñìbà có mì Mbírì jì ndâ 'bí ñii mbe kili mí kà.

¹⁴ 'Bí ñii gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ñii tí nò, ta ɾè wó a Lídiyà, mbe gí 'do gbí gbata Tiyátírà, tí ñii mbe kù co tí kpokèjì mì Mbírì, ta nètè mì wó a bà mà bí-bi i bà moo bòngò, mâ gii 'di ndâ có tí nò náa ze 'dè jì ndú nò, Mbírì gii je njembí bà ùnje gítí ndâ có tí nò náa Páwòlò 'dè nò jì yí.

¹⁵ À mâ gii caka tí ndú ta ndâ 'duù 'bá mì wó 'dáá gí gí, yí gii nanaka mítí ze, máa, ze ya gí bà dù a i 'bá mì yì, lê náa ze ñò ni ta yúco gí, máa, yì tee njembí yì 'dáá mítí Mbírì gí nò.

Bà zèè ndâ Páwòlò ta Silivánò mí gbí zàà

¹⁶ Ta 'bí o gbaànjé si ze kú ya gí bàndò bà 'deke tí ji Mbírì, ze gii 'de 'bí 'viní, tí i-gbì-keci mì ndâ 'bí 'duù, ta bààci gbí muu wó. Ndâ mbe tí 'viní tí nò 'de i gbí bààci tí nò gbí muu wó nò ngé ndii gí.

¹⁷ 'Viní tí nò mâ gii nò ze, yí gii 'bità bà ru ndi ze ta ndâ Páwòlò ta bà 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Ìjìnó a ndâ bòò mì Mbírì tí nó mbe kú dù ngéé gbírì nó ká nò. Ndú gí tacó bà túbà kpokèjì bà 'vala yo ji yo.»

¹⁸ Síí gbí rì bà tò ña kú tí nò mì 'viní tí nò tàkò ze gii dù lá. Yí mâ gii bàkà kpòò, ta 'bí rì gbaànjé yí mâ gii gí gí tàkò ze ta ña i mì wó nò, njembí Páwòlò gii volo gítí wó gí. Páwòlò gii 'visì tí wó gí ndii, yí gii 'dè có ji bààci tí nò á gbí muu 'viní tí nò nò, máa, «Ye kú 'dè có ji wò ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa, wò co 'do gbí muu 'viní tí nò gí.» Káa, à káa pòó bà 'dè có tí nò mì Páwòlò, bààci tí nò gii co 'do gbí muu 'viní tí nò gí.

¹⁹ Ndâ mbe tí 'viní tí nò mâ gii nò ni éno máa, Páwòlò volo gbí bà 'de i mì ndâ yí 'do gbí wó gí, ndú gii zèè ndâ Páwòlò ta Silivánò, bìndi ndú gii kaa ndú ta bà gbùrùngà ndú kú ya tí gí gbí ngbàngà á bàndò 'véle.

²⁰ Ndú mâ gii yee ta ndú kà gí, ndú gii kpì ngbàngà tí ndú ji ndâ gba éno máa, «Ndâ 'dakò tí nó kuu nó a ndâ Jùdéyà, káa ndú kú bàkà 'viya mí gbí gbata mì ndoo.

²¹ Ndú kú bàkà 'bí ña i mì ndú náa à me yúco tacó tí ndâ bòò Rómà 'ví ùnje gítí nò lá. Bà ru ndi ña kpokèjì tí nò mì ndú nò delè me dú tacó tí ndoo tí ndâ bòò Rómà lá.»

²² Có tí nò náa ndâ 'dakò tí nò 'dè nò gii volo njembí ndâ 'duù tí nò mbe tí mèè mí gbí ngbàngà ta o tí nò nò gítí ndâ Páwòlò ta Silivánò gí. Ndâ gba bà-i-nò gii yaka gbí ndâ bongo 'do tí ndâ Páwòlò ta Silivánò ta kpo tàkòcò gí. Bìndi ndú gii waa có mítí ndú, máa, à gbì ndú.

²³ À mâ gii gbì ndâ Páwòlò ta Silivánò go có mì ndâ gba nò tè gí, à gii kaa ndú nè mí gbí zàà. Bìndi ndâ gba gii 'dè có ji mbe ù njekèjì zàà máa, yí kpolo tí ndú tí kpoò.

²⁴ Mbe ù njekèjì zàà bà-i-nò gii kaa ndú ya tí ngéé gí tà'ì ñinó ngé kùro kà nò. Yí mâ gii ẹ̀re kò ndú gí, yí gii nè njekèjì gí tàkò ndú rítí gí.

Serè bà njaanga ndâ Páwòlò ta Silivánò 'do gbí zàà

²⁵ O mâ gii gbooko gí, ndâ Páwòlò ta Silivánò gii dù kú 'deke tí ndú, ta bà cu cè kú be ta rẹ̀ Mbírì, káa ndâ 'bí ka ndú náa ndú ta ndú gbí zàà nó gii dù ngbi-ngbii kú 'dì ndâ i tí nò náa ndú kú me nò.

²⁶ Ndú gii gu káa ndii ta bà tanga tí mì to. Ndú mâ gii zeke'o, ndú gii nò ndâ njekèjì zàà 'dáá gí njaanga tí nga-ngàà gí. Ndâ gínjìrì tí nó náa à ẹ̀re ta ndâ kò ndâ 'duù gbí zàà nó gii karaka gbí tí kpátá-kpàtà, kpátá-kpàtà, 'do tí kò ndú gí.

²⁷ 'Duù tí nó mbe kú ù njekèjì zàà nó mâ gii gundii 'do tí rì, yí mâ gii nò ndâ njekèjì zàà 'dáá nga-ngàà, nga-ngàà, yí gii ja sizo mì wó 'do gbí foko, tacó waa, yí 'ví zi ta tí yí gí, tacó yí koro có éno máa, ndâ 'duù gbí zàà faka 'dáá mítí yí gí.

²⁸ Káa Páwòlò mâ gii nò yí tí, yí gii tò kú ji yí ta kòcò wó ngéé gí yaà máa, «Zi tí lo lá! Ze 'dáá ta kábà muu ze kuu nò.»

²⁹ 'Dakò tí nò mâ gii 'dì có tí nò náa Páwòlò 'dè ji yí nò, yí gii 'dè có máa, à òlò ngba wu. À mâ gii òlò ngba wu ji yí gí, yí gii co ta ngelè ta gúku, kpùrù-kpùrù, ya gí bà 'va tí wó kùro ndâ Páwòlò ta Silivánò.

³⁰ Yí gii kaa ndú 'do gbí zàà gí sè. Bìndi yí gii 'vee ndú máa, «Ye 'ví bàkà a ña yè, tacó waa ye 'ví 'vala tí, ndâ kpo 'duù?»

³¹ Káa ndú gii 'visì có ji yí éno máa, «Ùnje gítí có mì Mbe tí ndoo tí Jézù, waa wò bà 'vala gí. Ndâ 'duù bá mì lo 'dáá gí delè bà 'vala gí.»

³² Ndâ Páwòlò ta Silivánò bà-i-nò gii 'bità bà ma có gítí Mbe tí ndoo ji ndâ 'dakò tí nò, ta ndâ 'viì mì wó, gii je ndâ 'duù 'bá mì wó 'dáá gí.

³³ 'Dakò tí nò bà-i-nò giì kaa ndâ Páwòlò ta Silivánò ká ta kpo-gb'í o tí nò, yí giì caka ro ndâ kà bà gbì ndú ta ndi tí kútí ndú nó gí.

Ndâ Páwòlò ta Silivánò delè ngé giì caka tí ndâ 'dakò tí nò ta ndâ 'viì mì wó 'dáá gí.

³⁴ 'Dakò tí nò giì kaa ndú ya tí gí 'bá mì wó, yí giì je i-zó-zò ji ndú. Líkí'o giì bàkà ndú ta ndâ 'duù 'bá mì wó 'dáá gí, tacó ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ tende kpokèjì gítí kpokèjì mì Mbírì gí.

³⁵ Yé mà giì too gí, ndâ kpo-kpò 'duù mbe kú waa có gbí ngbàngà giì tuu ndâ 'bí kùro ndâ àsikèrì mbe kú kpolo tí ndâ 'duù gbí zàà ya tí ji 'duù tí nó gbí nètè ta o tí nò nó, máa, «Njaanga ndâ 'dakò tí nò gí.»

³⁶ 'Dakò tí nò mbe kú kpolo tí ndâ 'duù gbí zàà ta o tí nò nò giì ya gí mì Páwòlò, bìndi yí giì 'dè có ji yí máa, «Ndâ kpo-kpò 'duù mbe kú waa có gbí ngbàngà tuu tú gí tí éno máa, ye njaanga yo gí. À má éno, yo co gí sè, wàa yo 'ví ya nìkì maa.»

³⁷ Káa Páwòlò giì 'visì có ji 'dakò tí nò máa, «Ndâ gba máa yè? Ndú 'vee me gbí nje ze lá, káa ndú giì gbì ze tí ndâ 'viì-Rómà mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí, bìndi ndú giì kaa ze mí gbí zàà, káa, ndú kpónó giì 'dè có éno máa, ndâ yì kú njaanga ze gbí dùde? 'Bí có go éno wálá! Si káa 'dóó ndú ká 'ví gí ta kò ndú, wàa ndú 'ví kaa ze gí sè.»

³⁸ Ndâ kùro ndâ àsikèrì tí nò mà giì je ndi kòcò Páwòlò nò ya tí ji ndâ mbe waa có gbí ngbàngà, bà 'di có éno máa, ndâ Páwòlò ta Silivánò a ndâ 'viì-Rómà nò giì te a gúku mítí ndú.

³⁹ Ndú bà-i-nò giì ya gí mì ndâ Páwòlò ta Silivánò gbí zàà kà, bìndi ndú giì yì ndú ta bà 'deke tí ndú ji ndú, máa, ndú co gí sè 'do gbí zàà, wàa ndú 'ví njè nó 'do gbí gbata Filípì gí.

⁴⁰ Ndâ Páwòlò ta Silivánò giì co 'do gbí zàà ya gí 'bá mì Lídiyà. Ndú mà giì nò ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù kà, ndú mà giì 'dè ndâ có njìno mbe kú je wotí ji ndâ 'duù nó ji ndú gí, ndú giì njè nó 'do gbí gbata Filípì gí.

17

Ndâ Páwòlò ta Silivánò 'de kpo-se-muu gbí gbata Tèsalónikà

¹ Ndâ Páwòlò ta Silivánò giì 'bì nó 'do Filípì co gbí gbata Àfipólìsì, ndú giì co gbí gbata Àpòlóniyà kú ya gí gbí gbata Tèsalónikà, tí 'bí gbata ta bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbírì kuu gbí.

² Ndú mà giì yee gbí gbata Tèsalónikà gí, Páwòlò giì ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbírì, á go ña i mì wó náa yí kú bàkà ta o 'dáá gí nò. 'Do bìndi njìno, yí giì dù kú ya gí mì ndú á bàndò bà kili ndú tacó bà ùlù Mbírì ta ɾi bà wotí gbí tàkì mì ndú 'dáá gí ta sí gbí wálá 'vilì ta'ò, kú 'viiki gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbírì ta ndú,

³ kú tù ta bà ji ndú 'do gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, bà cì Bìndi-Mbírì, ta bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó a cèe ndâ kpóló-kpolo có.

⁴ Ndâ 'bí Jùdéyà, ta ndâ 'bí Ìgírìgì njìno ta gúku Mbírì kuu tí ndú nó, giì je ndâ 'bí kpo-kpò nìi njìno náa ndâ có mì Páwòlò nò ya gí gbí muu ndú gí nó, giì tè gí tàkò có mì ndâ Páwòlò ta Silivánò.

⁵ Káa ndâ 'bí Jùdéyà njìno mbe biya bà 'di ndâ có mì Páwòlò gí nó giì toko wotí ta ndâ vò 'duù ta ndi tí ndâ bàndò bà mà 'vèle gbí gbata, bìndi ndú giì bàkà ndâ có mì Páwòlò nò tí tende có mbe pèe njembí ndâ 'duù gítí ndâ Páwòlò ta Silivánò. Ndâ 'duù bà-i-nò giì 'bità bà bàkà wo 'do gbí gbata kú ya tí gítí bàndò bà dù ndâ Páwòlò ta Silivánò á 'bá mì 'bí 'dakò ta ɾè wó a Jàsónì, tacó bà kaa ndú ya tí gí gbí ngbàngà.

⁶ Ndú mà giì yee kà, ndú giì 'de 'bá káa ndâ Jàsónì ta ndâ 'bí ka wó mbe ùnje gítí có mì Bìndi-Mbírì, bìndi ndú giì woo ndú, ta bà gbùrùngà ndú, kú ya tí gí gbí ngbàngà

gbí gbata, ta bà gbì 'bê muu ndú éno máa, «Ndâ 'dakò tí nó mbe kù jèlè to ta bà volo 'bá mì ndâ 'duù nó gí gí to nó gí! Ndú kpónó kuu 'bá mì Jàsónì.

⁷ Cò mì ngáángbá gba tí nó Rómà nó kpónó gbí tù ndú ká go cèe mòngò gbí tù bô. 'Bí ña ngú có mì ndú kpónó éno máa, 'bí ngú ngáángbá gba mì ndâ yì ta ɾè wó a Jézù kuu tí .»

⁸ Cò tí nó náa ndâ Jùdéyà 'dè nó gii volo njembí ndâ 'duù gbí gbata, ta njembí ndâ gba gí.

⁹ Tacó éno, ndâ gba gii 'dè có jì ndâ Jàsónì ta ndâ ka wó náa a zèè ndú ta ndú nó, máa, ndú see tí ndú mí kùro ndâ yì, máa, vò i bà bàkà tí wálá, má kózò gí, wàa ndâ yì 'ví gii si ndú 'ví ya gí 'bá mì ndú.

Ndâ Páwòlò ta Silivánò 'de ngú kpo-se-muu gbí gbata Bèréyà

¹⁰ Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Tèsalónikà gii tuu ndâ Páwòlò ta Silivánò ta 'dè'o, si o kù me yùkù-yùkù ta gbèe ɾi bà gbùrùngà ndú mì ndâ 'duù nó, ya tí gí gbí gbata Bèréyà. Ndú mâ gii yee kà, ndú gii ndii ká ngé ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbíɾì.

¹¹ Muu ndâ Jùdéyà gbí gbata Bèréyà nìkì co tí muu ndâ nambe ndú ñinó á gbí gbata Tèsalónikà nó gí, tacó éno, ndú gii ùnje gítí có mì Bindi-Mbíɾì ká gálà. Ndú gii dù ta ɾi 'dáá gí kù 'viiki gbí có gbí wáràgà mì Mbíɾì, tacó bà ñò máa, yúcó a yè wè.

¹² Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndâ Jùdéyà, ta ndâ Ìgìrìgì, gii je ndâ 'bí kpo-kpò nù, gii ùnje gítí có mì Jézù gí.

¹³ Ndâ Jùdéyà gbí gbata Tèsalónikà mâ gii 'di có éno máa, Páwòlò kù ma có mì Mbíɾì jì ndâ 'duù gbí gbata Bèréyà, ndú gii kaa ta 'viya ya gí kà, tacó bà ñònòkò muu ndâ 'duù, wàa ndú 'ví tanga i.

¹⁴ Ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Bèréyà mâ gii 'di gbí tìrì 'viya mì ndú nó gí, ndú gii tuu Páwòlò ya tí gí yì ngo, si káa ndâ Silivánò ta Tìmàtéyò mí ndii.

¹⁵ Ndâ mbe ko Páwòlò nó gii ya ta yí ngé yee gbí gbata Àtínà. Ta o tí nó náa ndú kù gii dele ndi ndú gí gbí gbata Bèréyà nó, Páwòlò gii ci ndú jì ndâ Silivánò ta Tìmàtéyò, máa, ndú ngo've tí ndú ya gí tàkò yì.

Páwòlò gbí gbata Àtínà

¹⁶ Gbí ndâ o tí nó náa Páwòlò kù ù ta ndi ndâ Silivánò ta Tìmàtéyò mí gbí gbata Àtínà nó, njembí wó ta o 'dáá gí kù pèè ká pèè ta zu bà ñò ña bà te duù mì ndâ 'duù kà mítí ndâ 'bí ña sú bààcì mì ndú ta gbí ndú wálá.

¹⁷ Tacó éno, yí gii dù kù 'viiki gbí có mì Mbíɾì ta ɾi 'dáá gí ta ndâ Jùdéyà, gii je ndâ Ìgìrìgì ñinó mbe kù cì gúku tí Mbíɾì nó á tí bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbíɾì. Yí káká'i gii pà me gbí òkò tí ndâ 'duù wàa ndâ yì 'ví 'viiki gbí có mì Mbíɾì ta yí a tí bàndò bà mà 'vèlè mì ndâ 'duù á gbí gbata lá, síí gbí ɾi bà ya yí gí bàndò bà mà 'vèlè gítí ña nètè tí nó delè gii dù lá.

¹⁸ Káa ndâ 'bí ña 'duù ñinó gbí òkò tí ndú ta ña bà koɾo có mì ndú máa, «Ndòngbú 'válá ká muu to tí nó» nó, gii je ndâ mbe kù koɾo có máa, «I káa ndi 'bí Mbíɾì» nó, gii 'deeke kponje ta ndâ Páwòlò. Bìndi ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii 'bìtá bà 'vee ndâ 'bí ka ndú máa, «Pèrègùù tí nó kpónó ñò i tí nó náa yí kù 'dè có á gítí nó ni gí?» Káa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii 'dè có ñindi ndú éno máa, «Yí go 'duù ñinó mbe kù ma có mì ndâ 'bí ña tende bààcì nó.» Ndú 'dè ña có tí nó tacó Páwòlò ta o tí nó kù ma có a i gítí Jézù, ta có gítí bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú.

¹⁹ Ndâ 'duù tí nó gii bala Páwòlò á bìndi bà tò kponje mì ndú nó ya tí gí kùro ndâ kpo 'duù mì ndú mbe kù kili mí pí gú Àrèyòpágùsù. Ndú mâ gii ye ta ndú pí gú kà gí, ndâ kpo 'duù mì ndú gii 'vee gbí nje Páwòlò máa, «Wò bà ni bà 'dè gbí ngú ña bà nìbà i tí nó náa wò kùtáà kù 'dè có á gítí nó á jì ze gí?»

²⁰ Ndâ 'bí có mì lo gbí tù ze á go ndâ có mì mbe 'dó-'do, káa go bà 'di gbí ndú á kuu tí ze.»

²¹ I mbe me líkí tí ndâ 'duù tí nó náa à duu bú ndú mí Àtínà nó, ta ndâ tende 'duù mbe kaa ta 'bá ya gí kà nó, a bà 'viiki gbí ngú có, gii je bà 'di ngú có.

²² Tacó éno, Páwòlò gii a gí yaà, bìndi yí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó mbe kili mí pí gú Àrèyòpágùsù nò, máa, «Yo ndâ 'duù Àtínà! Ye ò ta ọ ye gí, máa, go bà bàkà i-mbíri tí yo ngé ndii gí.

²³ Ye 'dè có tí nó tacó gbí ndâ o tí nó náa ye kú jèlè ta to kú ò ndâ bàndò bà bàkà i-mbíri mí yo nó, ye gii ò 'bí bàndò bà ci i náa à cu i mítí éno máa, «Nìno ji mbíri-tí-nó-náa-à-ò-yí-ni-lá» nò. À nìkì ma. À má ta bà 'dè có ta yúco, mbíri tí nó náa yo kú bàkà i ji yí káa yo ò yí ni lá nò, a Mbíri tí nó náa ye kú ma có tí wó nò.

²⁴ Mbíri tí nó tí mbe suu to tí nó, ta ndâ i gbí 'dáá gí nó, a Mbe tí tàri. Yí me mbe 'vala ta 'bá òno náa a 'duù ká gèè ta 'bì wó nó lá.

²⁵ 'Bí i delè mbe gboo 'do mì wó wàa à tí a 'duù ká 'ví gii bàkà ji yí nó wálá. Tacó a yí ká kú je 'válá, ta woò, ta ndâ i 'dáá gí ji ndâ 'duù 'dáá gí.

²⁶ Yí suu ndâ 'duù 'dáá gí á 'do tí gbèè 'dakò, máa, ndú 'ví 'vala cee muu to tí nó 'dáá gí. À káa 'dóo yí ká 'deke sili bà 'vala ndú, yí gii ka tí ta bàndò bà bì 'bá mì ndú á ji ndú.

²⁷ Yí bàkà éno tacó wàa ndâ ọ ndâ 'duù 'dáá gí 'ví pà ta bà tí yí tí Mbíri, ndâ-'bì-lá, ndú má gbala to gbí sù ọ kpòò, ndú 'ví gbì mù-kòró mì ndú mítí yí tí Mbíri. Ta ndâ ọ òno 'dáá gí, Mbíri kú dù me me 'dú 'do tí 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndoo lá.

²⁸ «À éno, á go có tí nó náa ndâ 'bí ká mbe cu wáràgà mì yo cu éno máa, <Ndoo 'dáá gí kú 'vala ta ọ mì wó,

ndoo kú tanga tí ndoo ta ọ mì wó;
ndoo kú dù ta ọ mì wó,> nò.

Go có tí nó náa ndâ 'bí ká mbe cu wáràgà mì yo cu sàa gí, máa, <Ndoo 'dáá gí a ndâ 'viì mì wó,> nò.

²⁹ À má éno, ndoo 'ví koro có éno máa, Mbíri me i òno náa a 'duù ká cee 'do tí dâ'bi, má wálá, 'do tí fádà, nò lá; yí delè me go duù náa a 'duù ká kuru ta 'bì wó nò lá, náa ndoo lê a ndâ 'viì mì Mbíri nò.

³⁰ «Ta o tí nó táánò náa muu tí ndâ 'duù wálá nó, Mbíri táánò si ọ i tí nó á tí có lá. Káa yí kpónó kú 'dè có ji ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé ta ndi tí ndâ bàndò 'dáá gí, máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì,

³¹ tacó yí nì o bà waa có ta yúco mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí gí. Yí je 'Duù tí nó á kèjì gí bà dù tí mbe waa có nó gí. Mbíri túbà tí 'Dakò tí nó náa yí je yí tí mbe gí gí bà waa có nò ta bà 'vala yí 'do gbí muu'dú wó mí koro ndâ 'duù 'dáá gí.»

³² Páwòlò mâ gii nì ọ bà 'vala ndi ku 'do gbí muu'dú wó, ndâ 'duù tí nó gii ba ta 'dì gí. Káa ndâ 'bí gii 'dè có ji yí máa, «Go bà 'di ndi có tí nó náa wò 'dè ta ọ bà 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú nò kuu tí ze káká'i.»

³³ 'Do bà-i-nò, Páwòlò gii nje nó 'do tí ndú gí.

³⁴ Káa ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú mbe nanaka mítí Páwòlò gii gí tí ndâ mbe unje gítí có mì Jézù gí. À 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe nanaka mítí Páwòlò nò a 'bí 'dakò ta ọ wó a Diyónízìyò, tí gbolò 'duù gbí ngbàngà pí gú Àrèyòpágùsù, gii je 'bí nù ta ọ wó a Dàmàrisì.

18

Bà 'bità bà kili ndâ 'duù ta ọ mì Jézù gbí gbata Kòrìndì

¹ Páwòlò gii nje nó bìndi bà 'dè có mì wó á ji ndâ 'duù pí gú Àrèyòpágùsù á gbí gbata Àtínà ya gí gbí gbata Kòrìndì.

² Yí mâ giì yee kà, yí giì 'de 'bí 'dakò tí Jùdèyà náa à jò yí mí gbí to Póndùsù ta ẹ̀ wó a Àkùyílà. Ndú gi ta niì mí wó Pírìsílà 'do Ìtálìyà, tacó Kíláwúdiyò tí ngáangbá gba mí ndâ 'duù Ìtálìyà mòkò ndâ Jùdèyà 'dáá gí 'do Rómà gí. Páwòlò bà-i-nò giì co wíri ya gí mí ndú.

³ Yí mâ giì 'de ndú tí ndâ mbe cu kémà delè á go yí, yí giì dù á mí ndú ta ndú kù bàkà nètè toko gbaànjé.

⁴ Yí giì dù kù ya gí bà 'vii kí gbí có mí Mbíri ta ndâ 'duù kù jè ta bà 'visì muu ndâ Jùdèyà ta ndâ Ìgírìgì 'do tí ndâ vò kpokèjì mí ndú gítí kpokèjì mí Bìndi-Mbíri ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ 'duù tacó bà ùlù Mbíri ta ndâ ẹ̀ri bà wotí gbí tàkìi mí ndâ Jùdèyà 'dáá gí.

⁵ Ndâ Sìlìvànò ta Tìmàtèyò mâ giì yee 'do Mèsìdóniyà gí, o mí Páwòlò giì dù kpolo ma ká gítí bà ma có mí Mbíri, kù 'dè có jì ndâ Jùdèyà ngbàrangà'i éno máa, Jézù a Bìndi-Mbíri.

⁶ Ndâ Jùdèyà mâ giì 'bità bà jòò gbí có ta yí, ta bà go yí, yí giì gù gbí bongo tí wó mí kùro ndú, ta bà 'dè có jì ndú máa, «Có ku yo 'ví dù ká tí mírì yo. Ye 'do tí kpónó bà ya 'do mí yo gí mí ndâ 'duù nìno ta ẹ̀na ndú me ndâ Jùdèyà lá nó ta ngbàrangà njembí ye.»

⁷ Páwòlò giì nje nó 'do bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíri á bìnidi bà jòò gbí có mí ndú ta ndâ Jùdèyà nó ya gí 'bá mí 'bí 'dakò ta ẹ̀na wó me Jùdèyà lá, ta ẹ̀ wó a Títò Júsitò, tí mbe ùnje gítí có mí Jézù, ta 'bá mí wó ká dè ta bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíri.

⁸ Kírìsìpù tí kùro ndâ 'duù á bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíri, giì je ndâ 'vii mí wó, giì je ndâ 'duù me mbè gbí gbata Kòrìndì mbe 'di có mí Páwòlò, giì ùnje gítí có mí Mbe tí ndoo gí. Bìndi à giì caka tí ndú gí.

⁹ Ta 'bí bèbìlì gbaànjé, Mbíri giì 'dè có jì Páwòlò gbí ẹ̀ri, máa, «Páwòlò, cì gúku bà 'dè có lá. Dù ngbii lá.

¹⁰ Tacó ye kuu tàkò lo. À má éno, 'bí 'duù gbí gbata tí nó gbaànjé mbe tee 'bí wó mítí lo bà dù wálá. Tacó ndâ 'duù mí ye gbí gbata tí nó me mbè.»

¹¹ Páwòlò giì dù kù ma có mí Mbíri á jì ndâ 'duù gbí gbata Kòrìndì á bìnidi có tí nó náa Mbíri 'dè jì yí gbí ẹ̀ri nó ta ndoo gbaànjé ta pì vò-nje gbaànjé pí .

Ndâ Jùdèyà ya ta Páwòlò gí gbí ngbàngà

¹² Ta 'bí o gbaànjé, ndâ Jùdèyà giì toko có mí ndú gbaànjé gí. Bìndi ndú giì ya ta Páwòlò gí gbí ngbàngà kùro Gálìyò tí gbolò 'duù náa à tuu yí 'do Rómà, mbe kù zèè to Àkáyà á 'bá mí ndâ Ìgírìgì.

¹³ Ndú bà-i-nò giì kpi ngbàngà tí wó jì Gálìyò máa, «Có mí ze ta 'dakò tí nó a nìno: Yí kù pèè ta bà ya gí gbí muu ndâ 'duù tacó bà solo nje ndú gítí bà bàkà i-Mbíri gbí 'bí ẹ̀na kpokèjì náa à me yí gbí tàkìi mí ndâ Jùdèyà lá.»

¹⁴ Káa Gálìyò giì 'visì có jì ndâ Jùdèyà á kùro bà 'visì có mí Páwòlò gí tàkò có mí ndú nó, máa, «Yo 'di có tí nó, ndí yo ndâ Jùdèyà: 'Dakò tí nó kùtáá má bàkà a 'bí i mbe lè gí, yí kùtáá má bàkà a 'bí ẹ̀na gbolò vò i, ye kùtáá bà me kpiiki-kpiiki gítí bà tè gí tàkò có mí yo wálá.

¹⁵ Káa, à má ká gítí có ta nje sínò, ta có gítí ndâ ẹ̀ndâ 'bí ẹ̀na 'duù mí yo, ta có gítí 'doo tàkìi mí yo, yo 'dè nìno gbí 'doo ẹ̀na kpokèjì mí yo. Ye biya bà dù tí gba mbe waa có gítí ẹ̀na ndâ có tí nó gí.»

¹⁶ Gálìyò mâ giì 'dè có tí nó jì ndâ Jùdèyà gí, yí giì mòkò ndú 'do gbí ngbàngà kùro wó gí.

¹⁷ Káa ndâ mbè 'duù tí nó mbe kaa ya gí bà 'di ngbàngà tí nó nó giì zèè 'bí 'dakò ta ẹ̀ wó a Sòsitèné, tí kùro ndâ 'duù tí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíri.

Ndú gii kili mítí 'dakò tí nò, bìndi ndú gii gbì yí ká mí gbí ngbàngà kùro Gáliyò nò. Káa Gáliyò gii 'vee bà tí ndú ta ndâ i mì ndú náa ndú kú me nò gbaànjé lá.

Páwòlò dele ndi wó gí gbí gbata Àndiyókì

¹⁸ Páwòlò gii bàkà bindi bà ya ta yí mì ndâ Jùdéyà gí gbí ngbàngà nò káa 'dóo o, má kózò gí, yí bà gii 'dè có ji ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Kòrìndì, máa, ndú si yí 'ví ya gí gbí to Síriyà. Ndú bà-i-nò gi o gbâ ta ndâ Pìrisìlà ta Àkùyílà, tí ndâ mbe ko yí. Páwòlò gii waa nje se muu wó kùro bà njè nó mì ndú 'do gbí gbata Kèngèrèyè, tacó bà 'bità bà gee tí wó kùro bà ya yí gí bà ci i ji Mbíri á Jèrùzàlémè.

¹⁹ Ndú mâ gii yee gbí gbata Éfàsù, yí gii jee ndâ Pìrisìlà ta Àkùyílà á mí bàndò, bìndi yí gii ya ta kpéetí wó gí bà 'viiki gbí có mì Mbíri ta ndâ Jùdéyà á tí bàndò bà kili ndú tacó bà ùlù Mbíri.

²⁰ Káa si yí kú gii njè nó, ndâ Jùdéyà gii tii yí, máa, yí dù gàà gi. Káa yí gii ya gí gbí có mì ndú nò lá.

²¹ Ta kùro bà o gbâ mì wó 'do gbí gbata Éfàsù, yí gii ci ndâ 'duù kà, máa, «Ye bà dele ndi ye gí gí mì yo gí, náa Mbíri má ùnje gí nò.»

²² Páwòlò gii o gí to á 'do gbí gbâ á bìndi bà njè nó mì wó 'do gbí gbata Éfàsù á ká ngéé gbí gbata Cèzàriyà. Yí mâ gii ya gí bà 'vee ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Jézù á bà-i-nò gí, yí gii ndii ya gí gbí gbata Àndiyókì.

²³ Yí gii bàkà mí Àndiyókì káa làmbu sili, bìndi yí gii 'bì ndi nó mì wó co gbí ndâ to Gálátì, ta ndâ to Fìrìjìyà, kú je wotí ji ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí ndâ to tí nò.

Bà 'de tí ndâ Àpólò ta ndâ Pìrisìlà ta Àkùyílà

²⁴ Ta o tí nò si ndâ Pìrisìlà ta Àkùyílà kuu gbí gbata Éfàsù nò, 'bí Jùdéyà ta rẹ̀ wó a Àpólò, náa a jò yí mí gbí gbata Àlèsàndèriyà, tí 'dakò mbe 'dè có, mbe 'di gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbíri ngbàràngà'i gí, gii ya gí Éfàsù.

²⁵ Àpólò ya gí Éfàsù tí 'dakò náa à yù yí ngbóó gbí kpokèjì mì Mbíri gí, ta cèrèrè bà nìbà có mì Mbíri ji ndâ 'duù ká tí wó, tí mbe kú ma có ta bà nìbà i gítí Jézù ta 'bí gbèè njì có mbe lè 'do gbí òkò tí ndâ có tí nò wálá, ji ndâ 'duù. Káa à caka tí wó ká ta ña bà caka tí ndâ 'duù mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù.

²⁶ Ndâ Pìrisìlà ta Àkùyílà mâ gii 'di kòcò Àpólò kú 'dè có ji ndâ 'duù ta gúku tí wó wálá á bàndò bà kili ndâ Jùdéyà tacó bà ùlù Mbíri, ndú gii 'daka yí ya tí gí 'bá mì ndú, bìndi ndú gii toro sè búlù 'do tí nèté mì wó ji yí ta bà nìbà sè ndâ 'bí i ñinó náa à kuu tí gítí «Kpokèjì mì Bìndi-Mbíri» nó ji yí.

²⁷ Ta o tí nó náa Àpólò kú gii bàkà có bà di ngo ya gí gbí to Àkáyà nó, ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gbí gbata Éfàsù gii je wotí ji yí. Ndú gii cu wáràgà ji ndâ mbe tala có mì Jézù á Àkáyà, máa, ndú 'ví te wiri mítí wó. Yí mâ gii ye Àkáyà, Mbíri gii bàkà nambeè ji yí, ta bà je wotí bà koni ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Jézù á ká ji yí túkà'i.

²⁸ Yí gii kpò nje ndâ Jùdéyà ta wotí ká tí, ta bà túbà ji ndú 'do gbí wáràgà mì Mbíri mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí, máa, Jézù a Bìndi-Mbíri.

19

Ndâ mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù gbí gbata Éfàsù

¹ Páwòlò gii waa to co gú si Àpólò kuu gbí gbata Kòrìndì ya gí Éfàsù. Yí mâ gii yee kà, yí gii 'de ndâ 'bí mbe tala có mì Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù.

² Yí bà-i-nò gii 'vee ndú máa, «Bèri-mì-Mbíri táánò gí gí muu yo ta o bà ùnje mì yo gítí bà càkà tí yo nó gí?»

Káa ndâ 'duù tí nò giì 'visì có ji Páwòlò máa, «Jé lá. À jé táánò ngbá 'dè có ji ze éno máa, 'bí i ta rẹ wó a Bèri-mi-Mbíri kuu tí nò lá.»

³ Páwòlò giì 'vee ndú káká'i máa, «Káa, àá táánò caka tí yo ée?»

Káa ndú giì 'visì có ji Páwòlò máa, «Àá táánò caka tí ze ká gbí ña kpokèji bà caka tí ndâ 'duù mi Jòvànì tí mbe caka tí ndâ 'duù.»

⁴ Káa Páwòlò giì 'visì có ji ndú máa, «Ìja bà caka tí ndâ 'duù mi Jòvànì táánò a i tacó tí ndâ 'duù ñinó mbe 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mi ndú gí nò. Káa Jòvànì táánò ta o 'dáá gí kú 'dè có ji ndâ 'duù ta wotí tí ngé ma éno máa, ndú ùnje gítí có mi 'Duù tí nó á kèji gí tàkò yì nò, 'Duù tí nó tí Jézù nò.»

⁵ Ndâ 'duù tí nó má giì 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè ji ndú nò gí, àá giì caka tí ndú ta rẹ mi Mbe tí ndoo gí.

⁶ Páwòlò má giì tee 'bí wó mítí ndú, Bèri-mi-Mbíri giì gí muu ndú. Ndú bà-i-nò giì 'bità bà 'dè có gbí ndâ 'bí tende ña nje có, ta bà 'dè-kòcò ta wotí mi Bèri-mi-Mbíri.

⁷ Muu ndâ 'duù tí nó ta o tí nó 'dáá gí go ndâ 'dakò muu 'bi-nje só.

Bà 'bità bà kili ndâ 'duù ta rẹ mi Jézù gbí gbata Éfàsù

⁸ Bindi Páwòlò giì ya gí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíri. Yí giì cì pì ta'ò mí ká kú 'viiki gbí ndâ có, ta bà yìi ndâ 'duù, tacó wàa ndú 'ví ñò ta Mbíri ni tí gba, ta bà 'dè có ta gúku tí wó wálá.

⁹ Káa, ndâ 'bí mbe ngbútù mbe biya bà 'di có mi Páwòlò gí má giì 'bità bà 'dè vò có gítí «Kpokèji tí nó» mí kùro ndâ 'duù tí nó mbe kili mí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíri nó, Páwòlò giì kaa ndâ 'duù ñinó ta go bà 'di có mi wó tí ndú nó, bindi ndú giì dù kú ya ta ndú gí bà 'viiki gbí ndâ có ta ri 'dáá gí mí tà'i bà nibà i mi 'bí 'dakò ta rẹ wó a Tìránúsù.

¹⁰ Ndâ Páwòlò ta ndâ mbe tala có mi wó bàkà a ndoo sósò'ò mí gbí nètè bà 'viiki gbí có gítí «Kpokèji tí nó» ta ndâ 'duù, bindi ndâ 'duù Ásiyà 'dáá gí, ndâ Jùdèyà ta ndâ Ìgìrìgì, giì 'di có mi Mbe tí ndoo gí.

Ndâ 'bí Jùdèyà tí ndâ mbe kú ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù

¹¹ Mbíri giì je wotí ji Páwòlò me gbolò tacó bà bàkà ndâ kpo-kpò seřè

¹² tí ña ñinó náa, à kpèti gbí ndâ o tí nó má je káa vòó zì bongo nètè mi wó ya tí ji mbe nò'o, nò'o tí nó ngé kú cee 'do tí wó gí. À delè má je ya tí ji 'duù ñinó ta i ká gbí muu wó nó, i tí nó ngé kú nje nó 'do gbí muu 'duù tí nó gí.

¹³ Ndâ 'bí Jùdèyà ta nètè mi ndú a bà nò jèlè to kú ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù bà-i-nò giì tala bà ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù ta rẹ mi Mbe tí ndoo Jézù. Ndú kú bàkà éno ta bà 'dè có ji ndâ i-gbí-muu ndâ 'duù máa, «Ye kú 'dè có ji yo ta rẹ mi Jézù tí nó náa Páwòlò kú ma có mi wó nó éno máa, yo co 'do gbí muu 'duù tí nó gí.»

¹⁴ Ndâ 'bí 'duù vò-nje só 'do gbí òkò tí ndâ mbe kú me ña i tí nó ta o tí nó a ndâ 'viì mi 'bí Kùro ndâ bu-Mbíri mi ndâ Jùdèyà, ta rẹ wó á Sévà.

¹⁵ Ta 'bí o gbaànjé, ndú má giì 'dè ña có tí nó á ji i-gbí-muu 'bí 'dakò, i tí nó giì 'vee ndú máa, «Ye ñò Jézù ni 'do sàà gí. Ye delè giì ñò Páwòlò ni gí. Káa yo, yo a ndâ 'di?»

¹⁶ Ndú má giì zeke'o, ndú giì ñò 'dakò tí nó ta i-gbí-muu wó nó langa ya gítí ndú ta 'bí ña wotí náa ndú jé ñò sàà kùro lá. Yí giì nje gbí ndú 'do 'bá ta só, ta gbí-gbì ká mítí ndú.

¹⁷ Ndâ Jùdèyà ta ndâ Ìgìrìgì gbí gbata Éfàsù 'dáá gí giì 'di tàwo ña i tí nó mbe bàkà tí nó gí. Tàwo ña i tí nó giì te mítí ndú a gúku tí ña ñinó náa ndú 'dáá gí giì 'bità bà te duù mítí Mbe tí ndoo Jézù.

¹⁸ Ndâ 'bí 'duù ñinó gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí có mi Jézù, ta ká nètè mi ndú a bà volo bà i ta yeè nó giì yù gbí ndâ i-yeè tí nó náa ndú sàà kú bàkà nó 'dáá gí sè gí.

19 Ndâ 'bí ña 'duù ñinó mbe kù zò i sàà 'do a i gbí bà bàkà ndâ i-kó'dú nó gii kaa ndâ wáràgà-kó'dú mì ndú náa ndú sù 'dáá gí ta ñì fádà álifí zì'duù-só-nje muu'bi (50,000), ndú gii doo ta wu mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí.

20 Có mì Mbe tí ndoo gii dù kù 'vèè gbí ña kpokèjì tí nò ta wotí ká tí .

Ndâ kóró-koṛo có mì Páwòlò

21 Bà ndâ có mì ndâ mbe ko ndâ i 'do gbí muu ndâ 'duù nò mà gii da gí, Páwòlò gii koṛo có bà dele ndi wó gí Jèrùzàlémè co tí kpokèjì tí nó mbe co Mèsidóniyà, bindi gii co Àkáyà, nò. À gbí muu wó ta o tí nò a có éno máa, yì má ya gí Jèrùzàlémè gí, yì 'ví gii ya gí Rómà delè.

22 Tacó éno, yí gii tuu ndâ 'bí mbe koni yí sósò'ò, ndâ Tìmàtéyò ta Èrásitù, ya tí gí kùro Mèsidóniyà si yí mí Ásiyà.

Ndâ mbe cee fádà pìi wo gbí gbata Éfàsù

23 Ta o tí nò si Páwòlò kù bàkà có gítí nó nò, wo gii tanga tí gítí «Kpokèjì mì Bìndi-Mbíri» gbí gbata Éfàsù.

24 'Bí 'dakò tí mbe du fádà ta rẹ wó a Dìmítìrì, mbe kù 'de i me gbolò 'do gbí nèté bà gbì ndâ 'bá 'do tí fádà ji bààcì mì ndú ta rẹ wó gbí có Làtínì a Dìyánà, káa á gbí nje có mì ndâ 'duù Éfàsù a Àrìtémìsì,

25 gii kili ndâ mbe nèté mì wó, ta ndâ 'bí ka wó mbe kù 'de i 'do gbí nèté bà du fádà 'dáá gí. Bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ 'dakò! Yo ñò ni gí máa, ndoo kù 'de i a i 'do gbí nèté tí nó mì ndoo nò.

26 Ye koṛo có máa, yo kpónó ñò ta ro yo gí, yo delè 'di ta tù yo gí, máa, 'dakò tí nó ta rẹ wó a Páwòlò nó kuu kpéké've tàkò bà 'visì muu ndâ 'duù me mbè, ta bà 'dè có ji ndú máa, ndâ i ñinó náa ndâ 'duù bàkà ta 'bì ndú bìndi ndú gii 'dè có máa ndâ i tí nò a Mbíri nó, me Mbíri ngé gí lá. Yí kù 'dè ña có mì wó nò me ká gbí gbata Éfàsù cuki lá. Sè to ji yí tí gbí to Ásiyà 'dáá gí kpónó káa sè.

27 Káa có tí nò bà volo me káa rẹ nèté tí nó mì ndoo nó cuki lá. Ndâ 'duù bà si 'bá mì Àrìtémìsì, tí nìi tí nó tí bààcì mì ndoo nó, tí có wálá, 'do ká kuu gbí có tí nó náa yo kù 'di tírì-tírì nò. À delè wúnò káa gbèe có tí nó ká bà zì nje bà wu rẹ nìi tí nó tí bààcì mì ndoo, náa ndâ 'duù gbí to Ásiyà 'dáá gí, ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, kù tègàrà rẹ wó nò.»

28 Có tí nò náa Dìmítìrì 'dè nò gii volo njembí ndâ 'duù gítí Páwòlò gí. Ndú 'dáá gí gii rẹ-rẹ kù dòmùù, máa, «Àrìtémìsì mì ndâ 'duù Éfàsù a gbolò bààcì!»

29 Ndâ 'duù gbí gbata 'dáá gí gii 'bità bà pìi wo, bìndi ndâ mbè ndâ 'duù tí nó gii kaa ta ngèlè rùkù-rùkù, ta bà gbàmà ndâ 'bí 'dakò tí ndâ ka nó mì Páwòlò sósò'ò, ndâ Gáyù ta Àrìsitàrikù, tí ndâ 'duù Mèsidóniyà, ya tí gí gbí ngbàngà.

30 À gii dù gbí muu Páwòlò ta o tí nò a có bà ya gí mì ndâ 'duù tí nó mbe kaa ya gí gbí ngbàngà nò, káa ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gii biya ji yí gí.

31 Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ 'duù Ásiyà gbí gbata gii tuu tú ji yí máa, yí yuu miri wó mí gbí wú ta bà ya gí gbí ngbàngà lá.

32 Ndâ 'duù gii dù kù pìi káa kù maa éno gí kà. Ndú gii ñò 'dóó i tí nó mbe kù bàkà tí nó lá. Ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí ndú delè gii ñò i tí nó mbe kili ndú nó ni lá.

33 Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú gii kaa nderè bà kili ndú nò a i mítí 'bí 'dakò ta rẹ wó a Àlèsándòrò, tacó ndâ Jùdéyà ta o tí nò te yí tí kùro wo tí nó. Àlèsándòrò bà-i-nò gii mỳà 'bì wó ji ndâ 'duù, máa ndú dù ngbii, tacó wàa, yì 'ví 'dè có ji ndú, káa, à gii kpò tí gí,

³⁴ tacó ndâ 'duù mâ giì ò Ìlèsándòrò ni tí Jùdèyà gî, ndú giì 'bità ndi bà tò kù ta kòcò ndú toko gbaànjé ta kòndi , máa, «Àrìtémìsì mì ndâ 'duù Éfàsù a gbolò bààcì! Àrìtémìsì mì ndâ 'duù Éfàsù a gbolò bààcì!»

³⁵ 'Bí gbolò 'duù mì ndâ 'duù gbí gbata giì jè kpòò, yí mâ giì ò ndâ 'duù 'do tí kù gî, yí giì 'dè có ji ndú máa, «Yo ndâ 'viì Éfàsù! 'Dóó rẹ 'duù tí nó mbe ò ni éno máa, gbata tí nó tí Éfàsù nó me bàndò bà kpolo tí 'bá mì bààcì tí nó tí Àrìtémìsì nó lá nò a 'di? A 'di ká 'dè có ji yo éno máa, Éfàsù me bàndò bà kpolo tí bààcì tí nó mbe 'va tí to á 'do gbíri nó lá?

³⁶ Nìno a ndâ i ònó náa 'bí 'duù gbaànjé bà 'boo ndú wálá nó ká nò. À má éno, nderẹ bà volo njembí yo kpónó wálá, nderẹ bà gu tí yo gítí bà bàkà 'bí ò i nò delè wálá.

³⁷ Káa ndâ 'dakò tí nó náa yo kaa ndú á giì tí gí nó nó gáa 'bí i 'do tí niì tí nó tí bààcì mì yo nò ta vò 'bí gbaànjé lá. Ndú delè 'dè zu có á gítí wó gbaànjé lá.

³⁸ «Káa à má mì ndâ Dìmítìrì ta ndâ ka wó muu-tàwu a có ta 'bí 'duù, o bà kili ndâ gba kuu tí . Ndâ kpo-kpò 'duù delè kuu tí . Si ndú 'ví ya ta có mì ndú nò gí gbí ngbàngà.

³⁹ Káa à má mì yo a 'bí có, yo 'ví ya ta có mì yo nò á gí kùro ndâ kpo 'duù tí nó mbe kù kili cóó-cóó nò.

⁴⁰ Bà go ndoo máa, ndoo a ndâ mbe wo gítí ndâ i tí nó mbe bàkà tí kpónó nó bà dù me kpo có lá. Tacó nderẹ bà bàkà ndú mì ndoo 'dáá gí wálá. À delè mì ndoo me yúcó tacó bà kili ndoo kpónó nó lá.»

⁴¹ Gbolò 'duù tí nó má giì cee ta có mì wó gî, yí giì njè ndâ 'duù tí nó mbe kili mí gbí ngbàngà nò gî.

20

Bà njè nó mì Páwòlò á 'do gbí gbata Éfàsù

¹ Bà wo tí nó mâ giì da 'do muu ndâ 'duù gbí gbata Éfàsù gî, Páwòlò giì tuu tú gí tàkò ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù. Yí mâ giì kpo-gbì-tà-tù ndú cee gî, yí giì nì, «Yo 'ví dù á ndì,» á ji ndú, bìndi yí giì zèè kpokèjì Mèsidóniyà.

² Yí giì nò ta bà kpo-gbì-tà-tù ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù gítí ndâ i me mbè ta ndi tí ndâ to tí nó náa yí kù co ta tí ndú nó,

³ yee ká ngé 'bá Ìgìrìgì. Yí giì bàkà mí 'bá Ìgìrìgì a pì ta'ò. Ta o tí nó náa yí kù giì bàkà có bà o gbâ, wàa yì 'ví ya gí gbí to Síriyà nó, yí giì 'di có éno máa, ndâ Jùdèyà gò mbu mítí kpokèjì ji yì gí. Tacó éno, yí giì 'visì muu wó gî, máa, yì bà dele ndi yì co tí kpokèjì Mèsidóniyà.

⁴ Ndâ mbe ko yí gbí nó tí nó ta o tí nó a ndâ Sùpàtèrè tí 'viì mì Pírù ta 'bá mì ndú gbí gbata Bèréyà, giì je ndâ Àrìsitàrikù ta Sèkúndù ta 'bá mì ndú Tèsalónikà, giì je Gáyù tí mbe gí 'do Dérébì, giì je Tìmatéyò, giì je ndâ Tìkíkùsù ta Tòròfìmù ta 'bá mì ndú gbí to Ásiyà.

⁵ Ndâ 'duù tí nó náa à 'deke ndú ta bà muu ndú nò giì ya gí bà ùndi ze á kùro mí gbí gbata Tòrówà.

⁶ Ze òndi ze giì 'bì nó tacó bà ya gí tàkò ndú 'do Filípì a i bìndi o bà ci 'Dê-kò gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà. Ze giì 'de tí ze ta ndú gbí gbata Tòrówà ta sili vô á bìndi bà njè nó mì ze. Bìndi ze giì bàkà sili vô ta nje sósò'ò ta ndú mí kà.

Páwòlò 'vala 'bí 'viì-'dakò gbí gbata Tòrówà

⁷ Ze giì kili tacó bà zò i-cí-ci ta 'dè'o bìndi ri bà wotí gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà. Páwòlò ta o tí nó 'viindi tí wó gítí bà njè nó 'do gbí gbata Tòrówà ta yé bìndi o tí nó gí. Tacó éno, yí giì 'dè có ji ndâ 'duù ngé yee tí kpo-gbì'o.

⁸ À òlò jì ze ta o tí nò a ndâ njewu á mí gbí soṛo.

⁹ Káa si Páwòlò kù 'dè có jì ndâ 'duù nó, 'bí 'viì-'dakò ta Ẹ̀ wó a Èwùtíkù mbe ki tí wó to á tí sùbákì gù dù kù tù rì. Yí má gù yeeke ta rì ngé volo gí, yí gù ndo 'do yaà kà gbàràsà to. Ndâ 'duù gù njè 'do yaà gí to. Ndú má gù 'banga 'viì-'dakò tí nò gí yaà, ndú gù 'de yí cì gí.

¹⁰ Páwòlò bà-i-nò gù mò tí wó gí to muu ku 'viì tí nò, yí gù kunduu yí mí njembí wó, bìndi yí gù 'dè có jì ndâ 'duù máa, «Gbí nderè bà cì gúku mì yo wálá. Yí a wu wó.»

¹¹ Páwòlò gù dele ndi wó ya gí gbí soṛo yaà. Yí má gù zò i-cí-ci gí, ndú gù 'dè yé ngé too wáyí ta ndâ 'duù gí, bìndi yí bà gù njè nó.

¹² Ndâ 'duù gù 'daka 'viì-'dakò tí nò náa Páwòlò 'vala yí nò ya tí gí 'bá tí wu wó ta pètékè tàkòcò ndú.

Bà ya ze 'do Tòrówà gí Milétù

¹³ Ze gù o gbâ 'do Tòrówà kù ya gí bà ùndi Páwòlò mí Àsòsì kùṛo, wàa ze 'ví te yí a i 'do kà, á go có tí nó náa yí 'dè jì ze nò, tacó à gbí muu wó ta o tí nò a có bà ya gí Àsòsì ta kò wó.

¹⁴ Ze má gù 'de tí ze ta ndú Àsòsì go có mì wó nò gí, ze gù o gbâ ta ndú 'do kà ya tí gí Mìtìlénì.

¹⁵ Ze gù tẹ̀rì Ẹ̀ ngo á bìndi bà njè nó mì ze 'do Mìtìlénì gbaànjé, bìndi ze gù dù gbí gbâ á tito ngo kè'bí kù zeke Kiyósi, tí 'bí to mbe le mí gbí u ngo. Ze káká'i gù tẹ̀rì á bìndi bà Ẹ̀ Kiyósi mì ze nò gbaànjé, bìndi ze gù yee Sámósi, tí 'bí to káká'i mbe le mí gbí u ngo. Ze gù Ẹ̀ tíyò bìndi bà ndii Sámósi a i Tàròjìliyùmù. Ze gù bàkà káká'i káa sili gbaànjé 'do Tàròjìliyùmù kù ya gí Milétù.

¹⁶ Páwòlò ta o tí nò ẹ̀re muu wó gí, maa, ze 'ví ndii có Èfàsù ká ta nó, tacó go bà volo gbí o nó á mí gbí to Ásiyà tí wó wálá. Tacó à gbí muu wó ta o tí nò kpolo ma a có bà yee Jèrùzàlémè ta sili zi'duù-só-nje muu'bi bìndi bà cì ngú cù gbí tàkì mì ndâ Jùdèyà, náa 'bí i má 'de yí kpokèjì lá nò.

Páwòlò nì «Dùú ndi» jì ndâ kpo-'duù-'bá Èfàsù

¹⁷ Páwòlò gù tuu 'duù jì ndâ kpo-'duù-'bá nìno mbe kù kili ta Ẹ̀ mì Jézù gbí gbata Èfàsù nó éno máa, ndú gí gí bà 'de yí gbí gbata Milétù.

¹⁸ Ndú má gù gí gí tà é mì wó gí, yí gù 'dè có jì ndú máa, «Yo Ẹ̀ Ẹ̀ cè bà 'vala ndò mì ye ni 'do tí kpédélé Ẹ̀ tí nó táánò náa ye 'dò ta kò ye mí gbí òkò tí yo gbí to Ásiyà nó yee gbí Ẹ̀ tí nó wúnó nó gí.

¹⁹ Ye bàkà nètè mì Mbe tí ndoo ta bà si tí ye tí i lá, ta ndâ sé'i gbí njembí ye, ta ndâ i mbe kù Ẹ̀ndòkò muu ye 'do tí gbí ndâ o tí nó náa ndâ Jùdèyà táánò kù ẹ̀re ta gba có mì ndú tà bẹ̀ngì gítí bà toṛo nje ye ta to nò.

²⁰ Ye jé ta gbèe Ẹ̀ me kpìkì-kpìkì gítí bà 'dè có jì yo gítí 'bí Ẹ̀ i nìno náa yo bà 'de gbí a i nó lá. Ye ta o 'dáá gí kù nìbà i jì yo mí kùṛo ndâ 'duù 'dáá gí. Ye delè kù nò ta bà nìbà i jì yo 'do tí 'bá, ya gítí 'bá.

²¹ Ye kù 'dè có jì ndâ Jùdèyà, ta ndâ Ìgìrìgì, ta sè ndâ 'bí 'duù nìno náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó éno máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò kpokèjì mì ndú á gítí kpokèjì mì Mbìrì, wàa ndú delè 'ví tee njembí ndú mítí Mbe tí ndoo tí Jézù.

²² «Yo kpónó kù Ẹ̀ nó a tàmuu ye kù ya gí Jèrùzàlémè nò. Ye 'di a có mì Bèrì-mì-Mbìrì náa ye kù ya tí nò. Ye Ẹ̀ nì lá, máa a Ẹ̀ yè ká bà 'de ye kà wè,

²³ káa có káa nìno máa, ye má yee gbí gbata nìno, Bèrì-mì-Mbìrì kù cì ye ngbàrángà'i éno máa, ndâ 'duù Jèrùzàlémè kù ùndi ye tacó bà te ye mí gbí zàà, wàa ndâ yí 'ví mèkè'i tí ye.

²⁴ Káa 'bí rẹ̀ i náa ye bà dù kù ta ọ̀rì mí tí me bà tí muu có gítí bà 'vala ye muu to tí nó nò lá. Kpóló-kpolo có mì ye kpónó a có gítí bà cee ta nètè tí nó, tí nètè bà ma Banga-Ngú-Có gítí nambeè mì Mbírì náa Mbe tí ndoo tí Jézù táánò je jì ye, máa, ye bàkà nò.

²⁵ «Ye nò ni gí máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo tí ndâ 'duù tí nó náa ye táánò kù nò ta bà ma có gítí ngú ọ̀rì kpokèjì bà bàkà nambeè mì Mbírì ta ndâ 'duù jì yo nó bà nò gbí ọ̀rì ye káká'ì wálá.

²⁶ Káa, à káa Mbírì ká bà nò ọ̀rì bà ngbaranga njembí ye á gítí yo.

²⁷ Tacó ye jé ta 'bí gbèè ọ̀rì nguù 'bí có nìno náa a tí mì Mbírì nó 'do tí yo lá.

²⁸ «Yo kpolo tí 'dóo mọ̀rì yo, wàa yo delè 'ví kpolo tí ndâ 'duù tí nó náa Bèrì-mì-Mbírì kaa yo tí ndâ mbe kpolo tí ndú nò. Yo kpolo tí ndâ 'duù mì Mbírì, tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Jézù, náa yí tí Jézù sì tàkò ndú ta 'dóo mbelè wó nò.

²⁹ Ye nò ni gí máa, ye má ya gí, ndâ gbù kàzà tí ndâ gbôwó kẹ̀jì gítí yo ta vò i. Ndú kẹ̀jì gí bà 'bu ọ̀rì yo ta ndâ 'duù tí nó náa yo kù kpolo tí ndú nó kpú gí.

³⁰ 'Bí o wúnò ká kẹ̀jì náa ndâ 'bí 'duù á 'do gbí òkò tí yo bà oloko kù 'dè 'vére, tacó wàa ndâ 'duù 'ví kaa 'do tí kpokèjì mì yúco ya a i gí tàkò ndâ có 'vére mí ndâ yì.

³¹ À má éno, yo kpolo tí yo. Yo te kácáá mí gbí muu yo éno máa, ye táánò jé kì nje mbírì ye gítí yo lá. Ye bàkà nètè gítí yo ta ngo-ọ̀rì tà ọ̀rì ye too yé, ta ọ̀rì, ta ndoo ta'ò tacó wàa, yo 'ví dù tí tí ndâ 'duù jáá.

³² Ye kpónó kù kaa yo mí 'bì Mbírì. Ye kù kaa yo jì yí gí tàkò có nambeè mì wó, tí mbe bàkà yo tí ndâ 'vii-'bá ta ndâ 'duù tí nó náa yí kaa ndú mò gí mì wó gí nò.

³³ «Ye jé ta gbèè ọ̀rì yù gùrusù á 'do tí 'duù lá. Ye delè jé yù zì bongo 'do tí 'duù lá.

³⁴ Yo nò ni gí máa, ze ta ndâ ka ye mbe kù dù toko ta ye kù 'de ndâ i nìno ta go ndú tí ze nó 'dáá gí ká 'do gbí ndâ 'bì ye tí nó náa ye kù tù jì yo nò.

³⁵ Ye bàkà ọ̀rì i 'dáá gí tacó bà túbà jì yo éno máa, 'duù 'ví ka a wu'o, tacó bà koni ta ndâ 'duù nìno ta wotí tí ndú wálá nò. Ye kù bàkà ndâ i tí nó ta có tí nó náa Mbe tí ndoo ká 'dè ta 'dóo nje wó éno máa, <Tàkòcò 'duù peteke ta bà je i jì ndâ 'bí ka wó ndii bà lè 'bì wó gí tà i 'do 'bì ka wó gí,> nó kácáá kuu gbí njembí ye.»

³⁶ Páwòlò mà gii ye nje có mì wó gí, ndú gii kucuku muungbó ndú ta ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mí to. Bìndi ndú gii 'deke tí ndú jì Mbírì.

³⁷ Bìndi ndâ 'duù tí nó gbaànjé-gbaànjé gii 'bità bà kunduu Páwòlò kù òlò gbí tù wó, ta bà 'dù ngo-ọ̀rì ndú mí tí wó, kù nì ta «Wò 'ví ya ndi» jì yí.

³⁸ Có mbe kaṛa ré ndú jàngá gí ta o tí nó a có tí nó náa Páwòlò 'dè jì ndú éno máa, ndú káká'ì bà nò ndi gbí ọ̀rì yì wálá nò. Ndú mà gii 'vee Páwòlò cee gí, ndú gii ko yí ya tí gí gbí gbá.

21

Bà ya Páwòlò gí Jèrùzàlémè

¹ Ze mà gii nì, «Yo 'ví dù á ndi,» jì ndâ kpo 'duù tí nó náa Páwòlò tè'é tí ndú 'do Éfàsù nó gí, ze gii di ngo 'do Miletù ndírì ya gí Kòsì. Ze gii yee Ródè ta 'bí yé, bìndi ze gii ndii ya gí Pátàrà.

² Ze yee Pátàrà si 'bí gbá kù bàkà có bà ya gí Fónésiyà. Ze bà-i-nò gii njè nó tí.

³ Ze mà gii ya kpòò, ze gii dù gbí gbá kù nò muu Kípùrù. Káa ze gii si Kípùrù mò gí gbí gálì mì ze bìndi ze gii zèè kpokèjì jáá ya gí Síriyà. Ze gii ọ̀rì tìyò tacó bà tṛu ndâ i 'do gbí gbá gí to gbí to Síriyà a i gbí gbata Tírò.

⁴ Ze bà-i-nò gii pà bà tí ndâ mbe tala có mì Jézù gbí gbata Tírò, ze mà gii 'de ndú gí, ze gii bàkà sili vò-nje só mí mì ze ta ndú. Bèrì-mì-Mbírì gii a tàmuu ndú gbí òkò ndâ sili tí nó náa ze tí kuu mì ze ta ndú nò, máa, ndú 'dè có jì Páwòlò éno máa, yí ya gí Jèrùzàlémè lá.

⁵ Káa, bà ndâ sili mì ze mâ giì cee gî, ze giì 'di me có tí nò náa ndú 'dè ji Páwòlò nò lá. Ta o tí nó náa ze kú giì njè ta nó nó, ndú giì kaa cotí ndâ niì ta ndâ 'viì jí bà ko ze yee ngé nje ngo á tí bándò bà o gbâ. Ze giì kucuku muungbó ze mí to ta ndú, bìndi ze giì 'deke tí ze ji Mbírì. Ze mâ giì 'vee tí ze ta ndú gî,

⁶ ze giì oloko jí gbí gbâ, bìndi ndú giì dele ndi ndú kú ya jí 'bá mì ndú.

⁷ Ze giì rò tíyò bìndi bà njè nó mì ze 'do Tíró a i ngéé Pitòlémédà. Ze giì tèrì bà-i-nò ká gbaànjé kú 'vee ndâ ná'vindí ze.

⁸ Bìndi ze giì 'do bà-i-nò ya jí Cèzàriyà. Ze dù á Cèzàriyà a i 'bá mì Filípò tí nó tí mbe kú ma Banga-Ngú-Có, tí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó vô-nje só náa à ɾuka ndú tí ndâ mbe koni ndâ tú mì Jézù ta bà njèè ndâ i nô,

⁹ ta ndâ nájú wó nà'ò tí ndâ mbutu 'vinî mbe kú 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mi-Mbírì.

¹⁰ Ta 'bí o gbaànjé si ze bàkà lambu sili mí Cèzàriyà gî, 'bí 'dakò ta ɾè wó a Àgábù, tí mbe kú 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mi-Mbírì, giì gî 'do gbí to Jùdéyà

¹¹ tacó bà ò ze. Yí mâ giì 'de ze gî, yí giì njaanga wú'dè 'do ɾè'dè Páwòlò, bìndi yí giì ɛɾe ta ndâ kò wó ta 'bí wó tí Àgábù toko gî. Bìndi yí giì 'dè có ji ze máa, à 'dè éno a Bèri-mi-Mbírì, máa, «Ndâ Jùdéyà bà ɛɾe mbe wú'dè tí nó Jèrùzàlémè á go éno, má kòzò gî, ndú giì kpì ngbàngà tí wó ji ndâ 'duù ònó ta ɾa ndú me ndâ Jùdéyà lá nô.»

¹² Ze mâ giì 'di có tí nò, ze ta ndâ 'bí 'duù giì 'deke tí ze ji Páwòlò, máa, yí ya jí Jèrùzàlémè lá.

¹³ Káa Páwòlò giì 'visi có ji ze máa, «Yo kú bàkà éno a ɾa yè? Yo kú wa a ɾa yè, kú kaɾa ta ɾè ye éno? Ye gbì gbí njembí ye me ká cuki gítí có bà te ye mí gbí zàà lá, ye kili ká'i nó bà ya tacó bà cì ye mí Jèrùzàlémè á muu Mbe tí ndoo tí Jézù gî.»

¹⁴ Bà 'dè 'bí ɾa có mbe ya jí gbí muu Páwòlò tacó wàa yí 'ví ya jí Jèrùzàlémè lá mâ giì kpò ze gî, ze giì nè nje ze ta bà ki káa ndò có ji yí éno máa, «À bàkà go có mì Mbírì.»

Bà yee Páwòlò gbí gbata Jèrùzàlémè

¹⁵ Ze mâ giì kili ndâ ká'i tacó bà ya ze jí Jèrùzàlémè cee gî,

¹⁶ ndâ 'bí mbe tala có mì Jézù gbí gbata Cèzàriyà giì ko ze ngé yee tí bándò bà dù ze Jèrùzàlémè, á 'bá mì 'bí 'dakò ta ɾè wó a Mánàsonì. Mánàsonì tí nó a 'duù mbe gî ta 'bá jí Jèrùzàlémè 'do Kípùrù, yí delè a 'duù 'do gbí òkò tí ndâ kpédélé mbe ùnje gítí có mì Jézù.

¹⁷ Ndâ ná'vindí ze giì kaa ndâ ká'i mì ze jí tà'i ta o bà yee ze Jèrùzàlémè ta pétékè tàkòcò ndú.

¹⁸ Ze tèrì á Jèrùzàlémè ká gbaànjé, bìndi Páwòlò giì ya ta ze jí bà ò Jákòmò, wàa ze delè 'ví ò ta ndâ 'bí kpo 'duù mì ze ònó ta o tí nó kuu gbí gbata Jèrùzàlémè nô.

¹⁹ Ze mâ giì 'vee ndú gî, Páwòlò giì 'vanda ndi ndâ i tí nó náa Mbírì bàkà ji ndâ 'duù ònó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó á 'do gbí nètè mì wó tí Páwòlò ji ndú.

²⁰ Ndâ kpo 'duù mì ze mâ giì 'di ndâ có tí nó náa Páwòlò 'dè ji ndú nò, ndú giì ùlù Mbírì. Bìndi ndú giì 'dè có ji yí máa, «Wò ò ni ta kpéetí lo ngbáràngà'i gî, ná'vindí ze, máa, muu ndâ Jùdéyà ònó mbe kú zèè tàkìì mì ndú ta 'bí ndú sósò'ò nó kpónó mbe ùnje gítí có mì Jézù gî me i bà 'déké-'deke lá.

²¹ Káa ndú 'dáá gî 'di có éno máa, wò kú nìbà i ji ndâ ka ndú Jùdéyà ònó mbe kú 'vala ta ndiì á 'bá mì ndâ 'bí tende ɾa 'duù nó éno máa, ndú kaa tí ndú 'do gbí tàkìì mì Mòze gî, wàa ndú 'ví ya ta ndâ 'viì mì ndú jí gbí gázà lá, ndú delè 'ví bàkà ndâ i-Jùdéyà lá.

²² «Káa, có bà gí wò kpónó á jí to nó nó bà ndii muu tù ndú wálá. À má éno, ndoo kpónó 'ví bàkà a ɾa yè?

²³ Bàkà go có tí nó náa ze bà 'dè ji wò nô. Ndâ 'bí 'dakò nà'ò mbe see tí ndú ji Mbírì gî kuu bà-i-nò.

²⁴ Kaa ndú, wàa yo 'ví ya ta ndú gí bà bàkà bà có bà see tí ndú nò 'do tàkò ndú gí. Wò má bàkà go có mì ze nò gí, ndâ 'duù 'dáá gí bà si ndâ có tí nó náa ndú 'di ta ɾè lo nó ká tí ndâ có tí kpokèjì sínò, tacó wò waa 'do tí nètè tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá.

²⁵ «Káa, à má gítí ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí có mì Jézù gí káa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, ze cu wáràgà jì ndú gí. Ze 'dè có jì ndú gbí wáràgà tí nó éno máa: Ndú gee tí ndú 'do tí bà zò ndâ i ñinó náa à ci jì ndâ bààcì gí nò, ndú 'ví gàa mbelè lá, ndú 'ví zò ndâ i ñinó náa à tè miɾi ndú té-tè nó lá, ndú delè 'ví kpolo tí ndú á 'do tí bà bàkà bangbaya.»

²⁶ Páwòlò gii kaa ndâ 'dakò tí nó ta yé bìnɔ́ cò tí nó ya tí gí bàndò bà 'dii muu ndú nò, yí gii 'do ta ndú kà ya gí gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi tacó bà ci o gítí bà waa mbelè mì wó muu ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, wàa à 'ví bàkà ta bà bà see tí ndú nò 'do tí ndú gí.

Bà zèè Páwòlò

²⁷ Ndâ 'bí Jùdèyà mbe gí 'do gbí to Ásiyà má gii ñò Páwòlò gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi si ndâ sili tí nó vò-nje só tí ndâ sili bà bàkà bà see tí ndâ 'dakò tí nó nà'ò náa à kaa ndú jì Páwòlò nó dooko bà cee gí, ndú gii volo njembí ndâ 'duù gítí wó

²⁸ ta bà go na-ngò-gó ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa, «Ngèlè gítí ze, ndâ Ìzìrìyéli! Ngèlè gítí ze! Ñinó a 'dakò tí nó náa sè tù 'duù jì yí wálá, 'bí to delè náa yí di tí lá nó á muu to tí nó wálá, mbe kù nò ta bà ma ɾè ndoo jì ndâ 'duù cee to 'dáá gí nó ká nò. A yí nó kuu nó ká kù volo ɾè tàkìì mì ndoo. À delè káa gbèè 'dakò tí nó náa yo kù ñò yí nó ká kù 'dè vò có gítí bàndò tí nò. Káa yí kpónó gbí ñinó gbètèkè a bàndò tí nó náa à kaa jì Mbíɾi gí nó ta bà kaa ndâ Ìgìrìgì gí tí gí gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi.»

²⁹ Ndú 'dè có tí nó, tacó ndú táánò ta 'bí o gbaànjé kùro o bà zèè Páwòlò mì ndú nò ñò ndú ta 'bí 'dakò ta ɾè wó a Tòròfìmù mbe gí 'do gbí gbata Éfàsù gí gbí gbata Jèrùzàlémè gí, káa à gii dù gbí muu ndú éno máa, Páwòlò 'daka nò a Tòròfìmù tí nó ya tí gí gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi.

³⁰ Có tí nó náa ndâ 'dakò tí nó 'dè gítí Páwòlò nò gii volo njembí ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè 'dáá gí. Ndú bà-i-nò gii kaa ta ngèlè ya gí bà pà bà tí wó gbí ndùgù 'bá-Mbíɾi. Ndú má gii gbo yí gí, ndú gii zèè yí, bìnɔ́ ndú gii ja yí 'do gbí ndùgù gí sè, bìnɔ́ à gii nè ndâ njekèjì ndùgù 'bá-Mbíɾi gí.

³¹ Ndâ 'duù ta o tí nó bà zi Páwòlò gí, náa có má yee tí gbolò 'duù kùro ndâ àsikèrì mì ndâ Rómánò gálà, máa, ndâ 'duù kù pìi wo gbí gbata Jèrùzàlémè lá nò.

³² Tacó éno, yí gii kaa ndâ 'bí àsikèrì mì wó ta ndâ 'bí kùro ndâ àsikèrì mì wó, bìnɔ́ ndú gii ya ta ndú gí bà 'di nderè wo tí nó. Ndâ 'duù má gii ñò ndâ àsikèrì mì ndâ Rómánò kejì, ndú gii si bà gbì Páwòlò mí to gí.

³³ Kùro ndâ àsikèrì tí nó gii 'dè có jì ndâ àsikèrì mì wó bà-i-nò máa, ndú zèè Páwòlò, wàa ndú 'ví ɛɾe yí ta ndâ gìnjìrì sósò'ò. Ndâ àsikèrì má gii bàkà go có mì kpo 'duù mì ndú nò gí, yí gii 'vee ndâ 'duù gítí ɾè ña vò i tí nó náa Páwòlò bàkà nò.

³⁴ Káa có gii jò gí tàkò 'vé mì 'dakò tí nó ká tende-tende. Ndâ 'duù delè gii dù kù pìi káa wo tí ña ñinó náa bà ñò 'dóó i tí nó náa Páwòlò bàkà nó gii kpò kùro ndâ àsikèrì tí nó gí. Yí má gii ñò éno, yí gii 'dè có jì ndâ àsikèrì mì wó máa, ndú ya ta Páwòlò gí gbí kándà mì ndâ yì.

³⁵ Ndâ àsikèrì má gii yee ta Páwòlò tí dá'và á tí njekèjì bà ɾì gí gbí kándà gí, ndú gii te yí 'do bà-i-nò kù ya tí gí tà'i té-te, tacó ndâ mbè 'duù tí nó gii jì'vì kàzà gí.

³⁶ Ndâ àsikèrì má gii ɾì ta Páwòlò gí gbí kándà gí, ndâ 'duù gii dù bìnɔ́ sè kù ɾe-ɾe kù gí tàmuu ndú, máa, «Yo zi yí gí! Yo zi yí gí!»

³⁷ Ndâ àsikèrì má gii ɾì ta Páwòlò gí gbí kándà gí, Páwòlò gii 'vee gbolò 'duù tí nó tí kùro ndú 'dáá gí gbí có Ìgìrìgì, máa, «Ye 'dè 'bí có mì ye jì wò?»

Káa 'dakò tí nó gii 'vee Páwòlò máa, «Wò kù 'dè có Ìgìrìgì?

38 Wò me 'dakò tí nó tí 'duù Másiṛì, mbe 'bì 'bí ña ngú i mì lo, náa wò gi kaa ta ndâ 'dakò álìfì nà'ò ta ndâ zí'ì 'bì ndú ya tí gí gbí kángáá nga ngoò kú kaṛaka ta ɾé ndâ 'duù gí nó lá?»

39 Káa Páwòlò gi 'visì có ji 'dakò tí nó máa, «Ye a Jùdéyà. Ye gi me 'do gbí 'dé gbata lá. Ye gi a i 'do gbí gbata tí nó tí Tárásùsù á gbí to Silísiyà náa ndâ 'duù 'dáá ñò ni gí nò. Bàkà nambeè mì lo, wàa wò 'ví si ye 'ví 'dè có ji ndâ 'duù.»

40 'Dakò tí nó máa gi ùnje ji Páwòlò máa, yí 'dè có mì wó gí, Páwòlò gi ɾò tíyò pí dá'và, bindi yí gi tee 'bì wó mítí nje wó ji ndâ 'duù, máa, ndú dù ngbì. Ndâ 'duù máa gi dù ngbì gí, Páwòlò gi 'dè có ji ndú gbí nje có mì ndâ Jùdéyà.

22

Páwòlò 'dè có ji ndâ Jùdéyà gbí nje có mì ndú tí ndâ Jùdéyà

1 Páwòlò gi 'dè có ji ndâ Jùdéyà tí nó mbe zèè yí nó, máa, «Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di ta bà kòcò ye a gí tàkò ndâ có tí nó 'dáá náa yo kú 'di gítí ye nò, ndâ ná'vindí ye.»

2 Ndâ 'duù máa gi 'di éno máa, Páwòlò kèjì gí bà 'dè có ji ndâ yí gbí nje có mì ndâ yí tí ndâ Jùdéyà, o gi ɾe déé.

3 Páwòlò bà-i-nò gi 'dè có ji ndú, máa, «Ŋa ye a Jùdéyà, à duu bú ye mí gbí gbata Tárásùsù á gbí to Silísiyà. À kpòlo ye ká kuu mí mì ndoo Jèrùzàlémè to nò. Ye a 'viì-nje-wu mì kpo 'duù tí nó tí Gàmàliyèlì, tí gbòlò mbe kpòlo tí tàkì mí ndoo tí ndâ Jùdéyà nò. Có gítí Mbíṛì táánò kú zì wu gbí njembí ye go i gbí tàkì mì ndâ ká gù ndoo ká go ñìndi yo nò.

4 Ye táánò a vò mbe kú mèèkè'i tí ndâ 'dakò ta ndâ ni mbe kú có tí <Kpokèjì tí nó> á gí mì ku, ta bà kaa ndú gbí wú ya tí gí gbí zàà.

5 Ndâ Kùro ndâ bu-Mbíṛì mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì ndú 'dáá gí ká bà 'dè yúcó ji yo, tacó ndâ-'bì-lá, ye kpónó kú 'vanda ji yo a 'vére nò. À ndú táánò ká cu wáràgà je gbí nó mì ye nò, máa, ye ya tí ji ndâ ná'vindí ndoo gbí gbata Dàmásìkù, tacó wàa, ndú 'ví si ye 'ví woo ndâ 'duù tí nó 'do ká gí tí gí gbí zàà Jèrùzàlémè, wàa à 'ví yù gázà ji ndú.

6 «'Bí i gi bàkà ye ta ɾi gbúru, si ye dooko ta gbata Dàmásìkù gí. Ye ká ta nó, ye máa gi kí ɾo ye, ye gi ñò 'bí ña ngba'o mbe 'do gbíṛi ngbaṛanga to ɾègbà tí ye gí.

7 Ye máa gi zeke'o, ye gáa a i tísì. Ye gi dù tísì ká kú 'di kòcò 'duù kú 'vee ye, máa, <Sàwùlè! Sàwùlè! Wò kú mèèkè'i tí ye tacó yè?»

8 «Káa ye gi 'vee 'duù tí nó máa, <A wò tí 'di, Mbe tí ye?»

«Yí gi 'visì có je máa, <Ye a Jèzù tí nó mbe gi 'do Názàrètì nò. Káa wò kú mèèkè'i tí ye.»

9 Ndâ ka ye mbe nó ñò káa ngba'o, káa ndú 'di kòcò 'duù tí nó mbe kú 'dè có je nó lá.

10 «Ye bà-i-nò gi 'vee 'duù tí nó mbe kú 'dè có ji ye nò, máa, <Ye kpónó 'ví bàkà a ña ye, Mbe tí ye?»

«Káa Mbe tí ndoo gi 'visì có je máa, <A gí yaà, wàa wò 'ví ya gí gbí gbata Dàmásìkù. Áá bà tubà nèté tí nó náa à je wó mí nje nó ji wò a i ká.»

11 Ndâ ka ye mbe nó bà-i-nò gi zèè ye tí 'bì ye, kú ja ye gbí sú ɾo ya tí gí gbí gbata, tacó ngba'o tí nó yoo ɾo ye gí.

12 «Ze máa gi yee gbí gbata Dàmásìkù, 'bí 'dakò ta ɾè wó a Ànàníyà tí 'dakò mbe zèè nèté gítí tàkì mì ndoo tí ndâ Jùdéyà ta 'bì wó sósò'ò, náa ndâ Jùdéyà mbe kú 'vala gbí gbata Dàmásìkù 'dáá gí kú te duù mítí wó ta wotí ká tí,

13 gi gí gí bà ñò ye. Yí máa gi 'de ye gí, yí gi ɾò tíyò á ɾègbà tí ye, bindi yí gi 'dè có ji ye, máa, <Ná'vindí ye Sàwùlè! Zeke'o go ká bà zeke'o mì lo!> À káa pòó bà 'di có tí nó náa yí 'dè nó mì ye, ndâ ɾo ye sósò'ò ngé gi njaanga tí gí, bindi ye gi ñò yí.

14 «Káa Ànànyà gii 'dè có ji ye, máa, <Mbírì mí ndâ ká gù ndoo je wó máa, wò 'ví dù tí mbe 'di có tí nó gbí njembí yì nò. Wò 'ví dù tí mbe ñò 'Duù tí nó jáá nó ta ọ lo, wàa wò delè 'ví 'di kòcò wó ta tù lo.

15 Wò kèjì gí bà dù tí mbe 'dè yúcó gítí 'Duù tí nó náa wò ñò yí ta ọ lo nó ji ndâ 'duù. À delè káa wò ká bà dù tí mbe 'vanda ndi ndâ có tí nó náa wò 'di 'do gbí nje wó nó ji ndâ ña ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí.

16 À má éno, wò kpónó kú ù kpòò a ndi yè? À kpónó a o bà caka tí lo ká nò. Caka ndâ vò i mì lo gí ta ẹ wó.>

17 «'Bí i mbe gii 'de ye á bìndi ñinò tí kpokèjì Dàmásikù nò a ñinò: ta 'bí o gbaànjé, si ye kú 'deke tí ye ji Mbírì gbí ndùgù 'bá-Mbírì Jèrùzàlémè, 'bí i gii dù káa bàkà ye goolá ye kú ọ a ọ nò.

18 Ye má gii zeke'o, ye gii ñò Jézù. Káa yí gii 'dè có ji ye, máa, <Ngo've tí lo! Njè nó 'do Jèrùzàlémè ká kpónó nò. Tacó ndâ 'duù Jèrùzàlémè bà ùnje gítí ndâ có mì lo náa wò kú 'dè ta ẹ ye nò wálá.>

19 «Káa ye gii 'visì có ji Mbe tí ye máa, <Ndú bà ùnje wálá, tacó ndú ñò ye ni tí 'duù tí nó táánò mbe kú nó ta bà gbí ndâ mbe kú ùnje gítí lo nó ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdéyà gí bà ùlù Mbírì, delè tí mbe kú kaa ndú ya tí gí gbí zàà nó gí.

20 Ta o tí nó táánò náa à kú zi tí ta Ìsitéfànò tí nó táánò tí mbe kú 'dè yúcó ta ẹ lo nó, ye ta o tí nó tẹ a i gí tàkò có mì ndâ mbe zi yí. Ye ta o tí nó sè kàngá mí tà mbu mì ndú tí kpòò. À delè ta o tí nó a ye ká kú kpolo tí ndâ bongo mì ndâ mbe zi yí.>

21 «Káa, Mbe tí ndoo gii 'visì có je máa, <Njè nó! Ye kú tuu nó a wò ya tí me 'dú ngéé gí 'bá mì ndâ 'duù tí nó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nò.> »

22 Ndâ 'duù gii 'di có mì Páwòlò yee ká tí có bà tuu yí mì Jézù ya tí ji ndâ 'duù ñinò ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nò, bìndi ndú gii 'bità bà pìi kú, máa, «Yo zi ña 'dakò tí nó 'do muu to tí nó gí! Yo si yí 'ví di ngo lá!»

23 Ndú gii dù kú tò kú, ta bà miyà ndâ bongo ta gbí pípiři, ta bà vaka njú to gí yaà.

Páwòlò túbà tí wó tí 'viì Rómà ji kùro ndâ àsiké-ri-Tùliyáni

24 'Dakò tí nó tí kùro ndâ àsiké-ri 'dáá gí nó má gii ñò éno, yí gii 'dè có ji ndâ àsiké-ri mì wó máa, ndú ja Páwòlò ya tí gí gbí kándà, wàa ndú 'ví gbí yí yee tí o tí nó náa yí 'dè nderè có bà pìi wo mì ndâ 'duù ta yí nó ji ndú gí.

25 Ndâ àsiké-ri má gii ẹre Páwòlò tacó bà gbí yí gí, Páwòlò gii 'vee kùro ndâ àsiké-ri tí nó á gbí nètè ta o tí nó nò, máa, «Áá mì yo a yúcó tacó bà gbí 'viì-Rómà á kùro bà 'di nderè ku wó?»

26 'Dakò tí nó má gii 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè nò, yí gii ya gí mì kpo 'duù mì ndú, mbe 'dè có ji ndú máa, ndú ẹre Páwòlò wàa ndú 'ví gbí yí nó, bìndi yí gii 'vee yí máa, «Wò kpónó ñò ña i tí nó náa wò kú bàkà nó ni gí? 'Dakò tí nó a 'viì-Rómà.»

27 Kpo 'duù tí nó tí kùro ndâ àsiké-ri 'dáá gí nó má gii 'di có tí nó, yí gii njè nó ta kò wó ya gí mì Páwòlò, bìndi yí gii 'vee yí máa, «'Dè ji ye, wàa ye 'ví 'di gí! Wò a 'viì-Rómà?»

Káa Páwòlò gii 'visì có ji yí máa, «Ye a yí!»

28 Káa 'dakò tí nó gii 'visì có ji Páwòlò máa, «Ye sù bà dù tí 'viì-Rómà ta gbolò i!»

Káa Páwòlò gii 'visì có ji yí máa, «Káa a jò ye tí 'viì-Rómà jò-jò!»

29 Ndâ àsiké-ri tí nó náa à kaa ndú, máa ndú mèèkè'i tí Páwòlò nó, má gii 'di có tí nó náa yí 'dè éno máa, yí a 'viì-Rómà nó, ndú gii dù ká to nó ta'va see-see gí. Có tí nó delè gii te a gúku mití kpo 'duù mì ndú mbe 'dè có ji ndú màa, ndú ẹre yí wàa ndú 'ví gbí yí nò.

30 Yé má gii too bìndi có tí nó gí, gbolò 'duù kùro ndâ àsiké-ri 'dáá gí gii tuu tú, máa, à njaanga Páwòlò 'do gbí wú gí, wàa à 'ví gí ta yí ji yí. Yí delè gii kili ndâ Kùro ndâ

bu-Mbíri mi ndâ Jùdèyà, ta ndâ gba gbí gbolò ngbàngà mi ndú, tacó wàa, yí 'ví 'di 'dóó nderè có tí nó mi ndâ Jùdèyà ta Páwòlò nó 'do mi ndú.

23

Páwòlò 'dè nderè ku wo gbí gbolò ngbàngà mi ndâ Jùdèyà

¹ Páwòlò gii zeke ndâ gba gbí gbolò ngbàngà mi ndâ Jùdèyà ngbóó, bindi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ ná'vindí ye! Ye kú 'vala ta njembí ye ngbáràngà'i kùro Mbíri ta vò có gbaànjé gbí njembí ye wálá yee tí kpónó.»

² Ànànyà tí Kùro ndâ bu-Mbíri mi ndâ Jùdèyà mâ gii 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè nó, yí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nó mbe kú rò tíyò rẹgbà tí Páwòlò gbí ngbàngà nó, máa, ndú gbì nje wó nè gí tàkò có mi wó nó.

³ Káa, Páwòlò gii 'visi có ji Ànànyà, máa, «Mbíri wúnò bà gbì nje lo nè gí tàkò có mi lo ká go ñinó kpónó náa wò bàkà ta ye nò, ndí lo ñò-go-gba! À te wò mí pí jàlambà tí nó máa, wò 'ví waa có a i ta yúco, káa, à kpónó te wò á gítí bà 'dè có ji ndâ 'duù máa, ndú gbì ye ta 'vére a yè?»

⁴ Ndâ 'duù tí nó mbe rò jara-jàràà kú 'di có gbí ngbàngà nó mâ gii 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè ji Ànànyà nó, ndú gii 'vee yí máa, «Wò go nó a Kùro ndâ bu-Mbíri mi ndâ Jùdèyà, tí 'duù mi Mbíri nó?»

⁵ Káa Páwòlò gii 'visi có ji ndú máa, «Ye kùtáà ñò ni éno máa, yí a Kùro ndâ bu-Mbíri mi ndâ Jùdèyà nó lá, ndâ ná'vindí ye. Ye ñò ni gí, máa, à cu mí gbí wáràgà mi Mbíri éno máa, «Wò 'ví be gba mi yo lá.» »

⁶ Páwòlò ta o tí nó ñò ni gí máa, có mi ndâ Jùdèyà tí nó 'dáa mbe tí ngbàngà nó njèe gbí tí sósò'ò: ndâ mbe kpòlò tí tàkii mi ndâ Jùdèyà, tí ndâ mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, gii je ndâ 'bí ña Jùdèyà tí ndâ mbe ùnje gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá. Tacó éno, Páwòlò gii 'dè có ji ndâ 'duù gbí ngbàngà máa, «Ndâ ná'vindí yé, ye a mbe kpòlò tí tàkii mi ndoo tí ndâ Jùdèyà. Nderè bà rò tíyò mi ye kùro ndâ gba wúnó nó a có bà kojo có mi ye lí míti bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú.»

⁷ Rè bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú náa Páwòlò nì mí gbí nje wó nó gii tanga a gbínje mí gbí òkò tí ndâ Jùdèyà ñinó mbe ùnje gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú nó, ta ndâ Jùdèyà ñinó mbe ùnje gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó.

⁸ Ndâ ñinó mbe ùnje gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó delè ùnje éno máa, ndâ basili ta ndâ ña ndâ lílì 'dáa gí kuu tí nó lá. Káa ndâ mbe ùnje gítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú ùnje gí màa, ndâ basili ta ndâ ña ndâ lílì 'dáa gí kuu tí .

⁹ Ndâ 'duù gii 'bità bà tò kú ta kòcò ndú wò gbí ngbàngà. Mâ gii zeke'o, ndâ 'bí mbe ñbà i mi ndâ Jùdèyà, tí ndâ 'duù 'do gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí 'valá bindi ku gí, gii oloko gí yaà, bindi ndú gii tí muu Páwòlò ta wotí ká tí , máa, «Ze ñò vò i mi 'dakò tí nó lá. Lílì má 'dè có ji yí, basili delè má 'dè có ji yí, káa a yè ká tí?»

¹⁰ Kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni mâ gii ñò éno máa, wo tí mi ndâ Jùdèyà kú gii bàkà có bà gbo nje a i ta bà zèè 'bí ndú, gúku gii zèè yí gí, máa, ndú bà yaka gbí Páwòlò. Tacó éno, yí gii tuu ndâ àsikèrì mi wó, máa, ndú ya gí bà ja Páwòlò ta wotí 'do gbí òkò tí ndú gí, wàa ndú 'ví ya ta yí gí gbí kándà.

¹¹ Mbe tí ndoo gii túbà tí wó ji Páwòlò ta bèbìlì tí nó, bindi yí gii 'dè có ji yí máa, «Zèè njembí lo, tacó wò 'dè có tí ye á ji ndâ 'duù gbí gbata Jèrùzàlémè gí. Wò delè bà ya gí bà ma có tí ye ji ndâ 'duù gbí gbata Rómà á go éno.»

Ndâ Jùdèyà toko có gítí bà bàkà vò i ta Páwòlò

12 Yé mâ giì too gî, ndâ 'bí Jùdèyà giì kili bà muu ndú gbí kóó, bìndi ndú giì ẹ̀re gba có mì ndú gbaànjé, ta bà see tí ndú éno máa, ndâ yì bà zò i wálá, ndâ yì delè bà njù ngo wálá, yee tí o tí nó náa ndâ yì má zi Páwòlò gî.

13 Muu ndâ 'dakò mbe toko có tí nó 'dáá gî ndii zi'duù-só gî.

14 Ndú giì kaa bìndi bà ẹ̀re gba có mì ndú nó ya gí mì ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà, ta ndâ gba gbí gbolò ngbàngà mì ndú. Bìndi ndú giì 'dè có ji ndú máa, «Ze see tí ze kpolo ngé ndii gî éno máa, ze bà zò i wálá yee tí o tí nó náa ze má zi Páwòlò gî.

15 À má ènò, sè có kpónó a i mì yo. Yo tuu 'duù ji kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni. Yo bàkà tí yo go ndâ 'duù nìno náa à gbí njembí yo a có bà 'viiki gbí có mì wó ngbàrángà'ì nò. Káa ze bà nguù tí ze kù ù bà gí ta yí a i mí kpokèjì, wáa ze 'ví zi yí kùro bà yee ta yí kùro yo.»

16 Káa si ndâ mbe wàtà tí nó kù 'dè có mì ndú nó, nùkù Páwòlò tí 'viì mì námì wó giì 'di gî. Yí bà-i-nò giì ya gí bà 'vanda ndi ndâ có tí nó ji nùkù wó.

17 Páwòlò mâ giì 'di ndâ có tí nó náa nùkù wó 'vanda ji yí nó 'dáá gî, yí giì tè'é tí 'bí kùro ndâ àsikèrì gbaànjé, bìndi yí giì 'dè có ji yí máa, «'Daka 'viì-'dakò tí nó ya tí ji kpo 'duù mì yo. Có kuu mì wó tacó bà 'dè ji yí.»

18 Kùro ndâ àsikèrì tí nó giì bala 'viì-'dakò tí nó ya tí ji kpo 'duù mì ndú, bìndi yí giì 'dè có ji yí máa, «A Páwòlò tí nó gbí zàà nó ká tè'é tí ye, bìndi yí giì 'de có ji ye éno máa, ye bala 'viì-'dakò tí nó gítí ji wò, tacó có kuu mì wó tacó bà 'dè ji wò.»

19 Kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni bà-i-nò giì yèè ta 'viì-'dakò tí nó 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gí ndii, bìndi yí giì 'vee yí máa, «A có yè ká mì lo tacó bà 'dè ji ye?»

20 Káa 'viì-'dakò tí nó giì 'visì có ji yí máa, «Ndâ Jùdèyà ẹ̀re gba có mì ndú éno máa, ndâ yì kèjì gí bà 'deke tí ndâ yì ji wò taàbé, máa, wó 'ví si Páwòlò 'ví ya gí gbí ngbàngà mì ndâ yì, tacó wàa, ndâ yì 'ví 'viiki gbí có mì wó nìkì maa.

21 Káa wò 'ví ya gí gbí có tìrì mì ndú nó lá. Tacó ndâ 'duù mì ndú, go ndâ 'dakò zi'duù-só, go mbu mì ndú mí kpokèjì gî kù ù ta ndi wó. Ndâ 'dakò tí nó see tí ndú gî, máa, ndâ yì bà zò i wálá, ndâ yì delè ba njù ngo wálá, yee tí o bà zi Páwòlò mì ndâ yì. Ndú kpónó léngé-linge kù ù káa ndi kòcò lo.»

22 Kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni bà-i-nò giì 'dè có ji 'viì-'dakò tí nó tí kpoò si yí kù je nó ji yí, máa, «À kpèti káa 'di wè, wò 'ví 'dè có ji yí máa, wò 'dè có tí nó ji ye gí nó lá.»

À 'dòkò Páwòlò 'do Jèrùzàlémè ya tí gí gbí zàà Cèzàríyà

23 Kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni tí nó giì tè'é tí ndâ 'bí 'duù tàkò wó sósò'ò, bìndi yí giì 'dè có ji ndú máa, «Yo 'deke ndâ àsikèrì zi'duù-vò ta bà só (200), ta ndâ mbe o jùwádì zi'duù-ta'ò-nje muu'bi (70), ta ndâ mbe 'doò zi'duù-vò ta bà só, wáa yo 'ví 'bì nó ta ndú si o má gbooko gî kù ya gí Cèzàríyà.

24 Yo 'ví kaa ndâ 'bí jùwádì tacó tí Páwòlò, wáa yo 'ví 'daka yí ya tí ji gbolò 'duù tí nó tí Fèlicè nò. 'Bí i 'ví gàà tí wó tí kpokèjì lá.»

25 Yí delè giì cu wàràgà gí tàkò Páwòlò éno máa,

26 «Jìnó á ye tí Kíláwúdiyò Lísiyà ká kù cu wàràgà tí nó ji wò, tí gbolò kpo 'duù mì ye tí Fèlicè. Ye 'vee wò ma.

27 «Ndâ Jùdèyà táánò zèè 'dakò tí nó tí Páwòlò, náa ye kpónó kù tuu yí ya tí ji wò nò. Ndú ta o tí nó bàkà có bà zi yí ngé gî, káa, a ye ká giì ya gítí ndú ta ndâ àsikèrì mì ye, bìndi ye giì 'vala yí 'do 'bì ndú gî. Ye mâ giì 'di có éno máa, Páwòlò a 'viì-Rómà,

28 ye giì ya ta yí gí gbí gbolò ngbàngà mì ndú tí ndâ Jùdèyà, tacó wàa, ye 'ví 'di nderè ku wó.

29 Káa, ndú giì 'deeke bà dì ji ye a tà ndâ kponje mì ndú ta ndâ Páwòlò gítí ndâ i gbí tàkì mì ndú tí ndâ Jùdèyà. Ye giì 'di 'dóó có nìno náa ndú 'dè ji ye mbe 'vii tí có

bà waa có ku mítí 'duù gbí nó lá. À delè me ndâ có náa à 'ví te tí ta 'duù mí gbí zàa nò lá.

³⁰ Ye kpónó kù tuu 'dakò tí nó tí Páwòlò nó ya tí ji wò, tacó wàa, ndâ ka wó mbe có 'ví ya gí bà nì rẹ̀ ọ̀nà i tí nó náa yí bàkà nó mí kùro lo. Tacó ye 'di có máa, ndâ Jùdèyà toko có tà bẹ̀ngìí á gítí bà zi yí gí.»

³¹ Ndâ àsikèrì gii ko Páwòlò go kòcò kpo 'duù mì ndú nò ta bẹ̀bìlì tí nò ngé yee tí 'bí to náa à kù nì mítí a Àndìpàtìrídà.

³² Yé mà gii too gí, ndâ àsikèrì ọ̀nò mbe kù nò ta kò ndú nó gii dele ọ̀nìndi ndú 'do bà-i-nò ya gí gbí kándà mì ndú, si káa ndâ mbe jùwádì kù ndii ta yí ya tí gí Cèzàriyà.

³³ Ndâ àsikèrì mà gii yee Cèzàriyà, ndú gii ya ta Páwòlò ta wáràgà tí nó náa kpo 'duù mì ndú cu gí tàkò wó nó ji Fèlícè.

³⁴ Fèlícè mà gii 'deke wáràgà tí nó náa à cu gí tàkò Páwòlò nó cee gí, yí gii 'vee Páwòlò gítí to tí nó náa yí gí 'do tí nò. Yí mà gii 'di éno máa, Páwòlò gí 'do gbí to Sìlísìyà,

³⁵ yí gii 'dè có ji yí máa, «Ye bà 'di kòcò lo ta o tí nó náa ndâ mbe kpì ngbàngà tí lo má gí 'do Jèrùzàlémè gí.» Bìndi yí gii 'dè có máa, à ya gí bà kpolo tí wó mí 'bá mì gbolò 'duù mì ndâ Ròmánò mbe kù zèè gbata Cèzàriyà.

24

Páwòlò gbí ngbàngà kùro Fèlícè

¹ Páwòlò bàkà mí Cèzàriyà a sili vô, bìndi Ànàniyà tí Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdèyà bà gii yee ta ndâ 'bí kpo-'duù-'bá mì ndú, gii je 'bí 'dakò tí muu-có ta rẹ̀ wó a Tèrètùlù. Bìndi ndú gii 'vanda ndi ndâ có tí nó mì Páwòlò mbe kù mìlísé tí ndú nó ji Fèlícè.

² À mà gii tè'è tí Páwòlò gí tí ji ndú kùro Fèlícè gí, Tèrètùlù gii 'bità bà 'dè có muu ndâ Jùdèyà éno máa, «Muu ndâ 'duù mì ze jé ba gbí o mì lo lá, 'bá mì ze delè kù ya gí kùro ta banga tí, tacó wò tí Fèlícè, tí kpo 'duù mì ze, a 'dakò mbe kù kojo có me 'dú gí kùro.

³ Ndâ 'duù mì ze cee to 'dáá gí ta o 'dáá gí kù lè 'bì ndú gí tà bà ya 'bá mì ze gí kùro nò ta pètékè tàkòcò ndú.

⁴ Go bà volo gbí o mì lo ta bà 'vanda có cúu-cu-cù tí ye wálá. Káa, ye kù yù 'do mì lo a nambeé éno máa, wò 'ví sè tù lo gítí ndò có mì ze nò.

⁵ «Ze 'de 'dakò tí nó kuu nó tí gbèe kìnì mbe zii yá. Yí tanga i mí gbí òkò tí ndâ Jùdèyà cee muu to tí nó 'dáá gí. Yí delè a mbèrèmbé kùro ndâ mbe kaa tí ndú gí gbí gèrè mì 'dakò tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò.

⁶ Yí táánò ta 'bí o bà-i-nò gii bàkà có bà gbètèkè 'bá-Mbíri. Ze gii zèè yí, máa, ze 'ví waa có mítí wó go i gbí tàkù mì ze tí ndâ Jùdèyà.

⁷ Káa Lísìyà tí nó tí kùro ndâ àsikèrì-Tùliyànì nó gii yuu tí wó gí gbí có tí nò, bìndi yí gii ja yí 'do tí ze ta wotí gí.

⁸ Yí tí Lísìyà tí gii 'dè có ji ndâ 'duù tí nò mbe kpì ngbàngà tí wó ji ze nò éno máa, ndú gí ta có tí nò a i gí kùro lo. Wò delè kpónó má 'vee yí tí Páwòlò, yí ta nje wó bà 'dè ji wò gí, máa, ze kù waaka gítí me có lá.»

⁹ Tèrètùlù mà gii 'dè có cee gí, ndâ Jùdèyà 'dáá gí gii 'bità bà tòò ta có tí nò náa yí 'dè nò ji Fèlícè, máa, «Có tí nò a yúco! Có tí nò a yúco!»

Páwòlò njaanga mìri wó ta nje wó gbí ngbàngà kùro Fèlícè

¹⁰ Ndâ Jùdèyà mà gii 'dè bà có mì ndú cee gí, Fèlícè gii bàkà 'bì wó ji Páwòlò, máa, yí 'dè có. Páwòlò bà-i-nò gii 'visì có gí tàkò có mì ndâ Jùdèyà nò ji Fèlícè éno máa, «Tàkòcò ye peteke gítí bà 'dè nderè ku ye mí kùro lo tí Fèlícè ngé ma, tacó ye ọ̀nò nì gí, máa, wò dù pí jàlàmbà tí nò kù waa có gbí òkò tí ndâ 'duù mì ze ta mbè ndò.

11 À káa wò ká bà 'viiki gbí ñìnò ta kpéetí lo, máa, ye kpónó sì sili ndii muu'bì-nje só á bìn̄di bà ya ye gí bà bàkà i-Mbíri gbí gbata Jèrùzàlémè lá.

12 Ndâ Jùdèyà 'de ze kù tò kponje ta 'duù gbaànjé lá. Ndú 'de ye kù ñònòkò muu ndâ 'duù á gbí ndùgù 'bá-Mbíri lá. Ndú delè 'de ye kù ñònòkò muu ndâ 'duù á tí bàndò bà kili ndâ Jùdèyà gí bà ùlù Mbíri lá.

13 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndú bà ùnje gítí bà zò cù mí kùro lo kpónó máa, ndâ có tí nò náa ndâ yì 'dè nò a yúcó nò delè wálá.

14 «Có mì ndú gbaànjé náa ye bà ùnje gítí á mí kùro lo gí káa có tí nó náa ndú 'dè éno máa, ye kù bàkà i ji Mbíri mì ndâ ká gù ze ta ndâ yì á gbí 'bí ña kpokèjì náa ndú kù nì mítí a gèrè mì 'bí 'dakò mbe gí 'do Názàrètì nò. Káa ye delè ùnje gítí ndâ có mì Mòze, ta ndâ có gbí ndâ wáràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri, núú gí.

15 Ze ta ndú 'dáá gí kù koṛo có gítí bà 'vala ndi ndâ tó 'duù ta ndâ vò 'duù 'do gbí muu'dú ndú lì ká mítí Mbíri.

16 Ye kù te kpo muu tacó wàa njembí ye 'ví dù ngbàrángà'i kùro Mbíri nó gbí có tí nò. À delè nò a nderè bà koṛo vò có mì ye gítí ndâ 'duù lá ká nò.

17 «À tí ye a mbè ndoò náa ye 'dò kò ye mí Jèrùzàlémè lá. Káa ye gí ta nó tí nó ta i-'bì ye tacó bà koni ta 'bá. Ye delè gí nó a nó bà bàkà i-Mbíri.

18-19 Ñìnò a gbí có tí nò náa ndú 'de tí ta ye gbí ndùgù 'bá-Mbíri nò ká nò. Káa, a má nje ndú a kponje, ndâ 'bí Jùdèyà kuu tí mbe gí 'do gbí to Ásiyà, náa ye koṛo có éno máa, wò kùtáá má 'di kòcò ndú, áá bà ñìkì tí ye ma. Ndâ 'duù me mbè ta o tí nò náa ndú 'de ta ye gbí ndùgù 'bá-mbíri nò wálá, ye delè ta o tí nò bàkà wo ta 'bí 'duù gbaànjé lá.

20 Káa ndâ Jùdèyà tí nò mbe gí 'do Ásiyà nò má wálá, ndâ 'duù tí nó mbe je ye gí tí gí kùro lo nó 'ví nì rẹ ña vò i tí nó táánò náa à 'dè tí ye gbí ngbàngà mì ndú tí ndâ Jùdèyà nó ji wò.

21 Vò i tí nó náa ye bàkà ta ndâ Jùdèyà nó a có tí nó náa, ye rò tíyò gbí òkò tí ndú, bìn̄di ye gí kò-kò ji ndú éno máa, <Yo wúnò rò ye mí gbí ngbàngà nó a i muu có bà tee njembí ye mítí có bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú> nò.»

Páwòlò gbí zàà gbí gbata Cèzàríyà

22 Fèlicè gí 'visi có ji Páwòlò máa, «Ye bà 'viiki gbí ndâ có mì lo nò ta o bà gí Lísiyà tí gbolò 'duù kùro ndâ àsikèrì-Tùliyànì gbí gbata Jèrùzàlémè 'dáá gí.» Fèlicè 'dòkò o bà 'dè ngbàngà tí nò, tacó yí 'di gbí có gítí «Kpokèjì tí nò» ngbàrángà'i gí.

23 Yí bà-i-nò gí 'dè có ji kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe kù kpolo tí Páwòlò nó máa, yí zeke'o tí wó ñìkì maa, wàa ndâ kómbe wó má gí ta ndâ i ji yí, yí 'ví biya bà je ji yí lá.

24 Fèlicè bàkà káa làmbu sili bìn̄di có tí nò, bìn̄di ndú gí 'daka tí ndú ta na 'bá mì wó Dùrùsèlà, tí jú Jùdèyà, ya gí mì Páwòlò gbí zàà. Ndú mâ gí yee kà, yí gí tuu 'duù gí tàkò Páwòlò, tacó wàa yí 'ví 'di có gítí bà tee njembí 'duù mítí Bìn̄di-Mbíri tí Jézù á 'do gbí nje wó.

25 À mâ gí gí ta Páwòlò gí, yí gí 'bità bà 'dè có ji Fèlicè a i gítí bà dù 'duù jáá kùro Mbíri, ta có gítí bà bàkà i me gí tàkò có mì sé njembí lá, gí je có gítí bà waa có mì Mbíri ta ndòngbú o wúnò. Fèlicè mâ gí 'di ndâ có tí nò, gúku gí zèè yí gí. Yí bà-i-nò gí 'dè có ji Páwòlò máa, «Ya kpónó gí bàndò mì lo. Ye bà tè ndi é tí lo ta 'bí o ñìnò náa a tí.»

26 Fèlicè gí tuu tú gí tàkò Páwòlò 'do bìn̄di o tí nò ká tàndi ka wó, tacó à gí dù gbí muu wó a có máa, Páwòlò 'ví je làmbu i ji yí.

27 Fèlicè too káa ndoò sósò'ò mí Cèzàríyà, bìn̄di à gí 'dòkò yí gí. À gí gí a i ta 'bí 'dakò ta rẹ wó a Pórókiyò Fésitù gí bìn̄di wó. Fèlicè gí nje nó si Páwòlò ká mí gbí zàà tacó bà peteke tàkòcò ndâ Jùdèyà.

25

Páwòlò 'dòkò ngbàngà mì wó 'do kùro Fésitù ya tí gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò

¹ Fésitù bàkà bìndi bà ki tí wó pí jàlàmbà bìndi Fèlícè káa sili ta'ô, bìndi yí gii njè nó 'do Cèzàríyà ya gí Jèrùzàlémè.

² Yí mà gii yee kà, ndâ bu-Mbíri, ta ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ gba mì ndâ Jùdéyà gii 'dè ndâ có mbe nìkì lá gítí ngbàngà mì Páwòlò ji yí,

³ ta bà 'deke tí ndú ji yí see-see éno máa, yí má dele ndi wó gí Cèzàríyà, yí 'ví bàkà nambeè mì wó wàa yí 'ví tuu Páwòlò gí Jèrùzàlémè. Ndú 'vii ña có tí nò tacó wàa ndâ yí 'ví ngùù tí ndâ yí mí kpokèjì tacó bà zi yí.

⁴ Káa Fésitù gii 'visì có ji ndú éno máa, «Páwòlò kuu gbí zàa gbí gbata Cèzàríyà.

⁵ À má éno, yo si ze 'ví ya ta ndâ 'bí kpo 'duù mì yo gí kà. Yí má bàkà a 'bí ña i mbe lè gí, ndâ kpo 'duù mì yo nò 'ví kpì ngbàngà tí wó mí kà.»

⁶ Fésitù bàkà mí Jèrùzàlémè káa i dè gítí sili muu'bi, bìndi yí gii dele ndi wó ya gí Cèzàríyà. Fésitù yee Cèzàríyà ká go wúnó, yé mà gii too gí, yí gii tè'é tí Páwòlò gí gbí ngbàngà kùro wó.

⁷ Páwòlò mà gii gí gí, ndâ Jùdéyà tí nó mbe gí 'do Jèrùzàlémè nó gii tí 'dee yí gí, kú waaka ndâ 'bí ña có náa ndú ñò dúú rẹngbó ndú ni lá á gítí wó.

⁸ Káa Páwòlò gii 'visì có gí tàkò ndâ có mì ndâ Jùdéyà nò ji Fésitù máa, «Vò i mì ye náa ye bàkà gítí tàkì mì ndâ Jùdéyà wálá. Vò i mì ye náa ye bàkà gítí 'bá-Mbíri wálá. Vò i mì ye delè náa ye bàkà gítí ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò wálá.»

⁹ Káa Fésitù gii 'vee Páwòlò máa, «Wò ùnje gítí bà ya ta ye gí Jèrùzàlémè, wàa à 'ví 'viiki gbí ndâ có tí nò náa ndâ 'duù tí nò 'dè gítí lo kpónó mí kùro ye nó mí kà gí?» Fésitù 'vee ña 'vé tí nò tacó à tí wó a go bà peteke tàkòcò ndâ Jùdéyà.

¹⁰ Káa Páwòlò gii 'visì có ji Fésitù éno máa, «Ye kpónó kú rò tíyò nó a i gbí ngbàngà mì ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò. Nìno a bándò bà 'vee gbí nje ye ká nò. Ye bàkà vò i ta ndâ Jùdéyà lá. Wò delè ta kpéetì lo ñò ni ngbáràngà'i gí.

¹¹ Ye kùtáa má bàkà 'bí ña gbolò vò i mbe 'vii tí i bà waa có ku mítí ye gí, ye bà kii'ba 'do tí ku wálá. Káa 'bí có gbaanjé gbí òkò ndâ có mì ndâ 'duù tí nò náa ndú 'vanda nò mbe 'vii tí có bà zi ye má wálá, yúcó mì 'bí 'duù tacó bà je ye ji ndú, wàa ndú 'ví zi ye nò wálá. À má éno, 'dòkò ngbàngà mì ye ya tí gí Rómà, gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò.»

¹² Ndâ Fésitù ta ndâ kpo 'duù gbí ngbàngà mì wó mà gii 'viiki gbí có tí nò náa Páwòlò 'dè nò gí, Fésitù gii 'visì có ji yí máa, «Wò 'dòkò ta ngbàngà mì lo gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò gí, wò bà ya a yí gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Ròmánò.»

Fésitù 'vanda ndi ngbàngà mì Páwòlò ji Àgìrípà

¹³ À bàkà bìndi ngbàngà mì ndâ Páwòlò nò me gbolò o lá, bìndi Àgìrípà tí gbolò gba gii co wiri gí gí Cèzàríyà tacó bà 'vee Fésitù. Ndâ Àgìrípà gí gbí nó tí nò ta 'bí gbolò ni ta rẹ wó a Bèrènikè.

¹⁴ Ndú bàkà gbí nó wiri mì ndú nò a mbè sili. Tacó éno, Fésitù gii 'vanda ndi có tí nó gbí òkò tí ndâ Páwòlò ta ndâ Jùdéyà nó ji Àgìrípà, máa,

«'Bí 'dakò náa Fèlícè ya si yí mí gbí zàa kuu kàzò.

¹⁵ Ta o tí nó náa ye táánò ya tí gí Jèrùzàlémè nó, ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà, ta ndâ kpo 'duù mì ndú, gii 'dè ndâ có mbe nìkì lá gítí wó ji ye, ta bà 'deke tí ndú ji ye éno máa, ye waa có mítí wó.

¹⁶ Káa ye gii 'visì có ji ndú máa, «Áá mì ze tí ndâ Ròmánò waa có mítí 'duù gbí kongbó wó lá, yee ká tí o tí nó náa ndú má 'bee muu có ta ka wó mbe có gí.»

17 Tacó éno, ye mâ giì dele ndi ye 'do Jèrùzàlémè, ye giì tèrì ká gbaànjé, bìndi ye giì tuu tú, máa, à gi ta 'dakò tí nò jí gbí ngbàngà kùro ye.

18 À mâ giì gi ta yí gí, ndâ mbe kpì ngbàngà tí wó giì 'vanda ndâ có tí nó mbe kù mìlísé tí ndú nò. Káa ye 'de 'dóó nì có gbí òkò tí ndâ có mì ndú nò mbe ya mò jí mì ndâ ña vò i tí nó náa ye kù koro có máa, ndâ-'bî-lá wè, nó lá.

19 Káa ndú giì dù kù tò kponje ta ndú ká gítí ndâ i gbí tàkì mì ndú tí ndâ Jùdéya, delè gítí 'bí ña 'dakò mbe cì gí, ta ɾè wó a Jézù, káa Páwòlò máa, yí kuu káa wuù.

20 Bà waa có mì ndú nò giì kpò ye gí, tacó ñinò a ña ngbàngà náa ye jé bàkà sàà kùro lá.

«Tacó éno, ye giì 'vee Páwòlò máa, à má ñikì tí wó gí, wàa ye 'ví kaa ndú ya tí jí bà 'di yúco a i 'do mì ndâ kpo 'duù mì ndú tí ndâ Jùdéya gbí ngbàngà mì ndú á Jèrùzàlémè.

21 Káa yí giì biya gí, máa, yì bà dù ká gbí zàà kù ù bà 'di ndòngbú có 'do mì ngáágbá gba mì ndâ Rómánò. Tacó éno, ye giì 'dè có éno máa, à kpolo tí wó mí gbí zàà yee tí o bà tuu yí ya tí ji ngáágbá gba mì ndâ Rómánò.»

22 Àgìrípà bà-i-nò giì 'visì có jí Fésitù máa, «Go bà 'di kòcò 'dakò tí nò ta 'dóó tù ye kuu tí ye.»

Káa Fésitù giì 'visì có jí yí máa, «Wò bà 'di kòcò wó taàbé.»

23 Yé mâ giì too go có mì Fésitù nò gí, ndâ kpo-kpò 'duù kùro ndâ àsikèrì-Tùliyáni ta ndâ kpo-'duù-'bá gbí gbata Cèzàriya giì ko ndâ Àgìrípà ta Bèrènikè tí bà ko ndâ gba ya tí jí gbí ngbàngà. Ndú mâ giì yee gbí ngbàngà gí, Fésitù giì tuu tú, máa, à ya gi bà gi ta Páwòlò 'do gbí zàà.

24 À mâ giì gi ta Páwòlò gí, Fésitù giì 'dè có jí Àgìrípà máa, «Ye kù 'dè có tí nó jí wò tí Àgìrípà tí gbolò gba. Wàa ndâ 'duù tí nó náa ndoo kpónó kuu ta ndú gbí ngbàngà nò delè 'ví dù kù 'di ta tù ndú. À kuu kùro yo nó a 'dakò tí nó náa ndâ Jùdéya gbí ña ndú 'dáá gí, ndâ ñinò Jèrùzàlémè, ta ndâ ñinò mì ndoo Cèzàriya to nó nó, kaa gi jí mì ye ta bà pìi kù máa, ye zi yí gí nò.

25 Káa, ye ñò 'dóó vò i mì wó wàa ye 'ví zi tí ta yí nò lá. Káa ndòngbú có mì ye kpónó a i éno máa, ye bà tuu ngbàngà mì wó a i jí ngáágbá gba mì ndâ Rómánò, á go có mì wó náa yí ká 'dè ta nje wó mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí.

26 Káa, ye ñò 'dóó có ñinò náa ye 'ví 'dè jí tàkò wó ya tí jí kpo 'duù mì ye tí ngáágbá gba mì ndâ Rómánò nò lá.

«Tacó éno, ye kpónó gi ta yí jí kùro ndâ 'duù tí nó gbí ngbàngà nó 'dáá gí kpolo ma a i tacó tí lo tí Àgìrípà tí gba. Tacó wàa, ndoo 'ví 'vee gbí nje wó, ndâ-'bî-lá, ye 'ví 'de ta có bà 'dè jí tàkò wó.

27 Tacó bà tuu 'duù mì ye 'do gbí zàà ya tí jí Rómà ta có tàkò wó wálá bà si ye go 'bí ña 'duù ñinò ta muu tí wó wálá nò.»

26

Páwòlò 'dè có kùro Àgìrípà

1 Fésitù mâ giì 'dè có cee gí, Àgìrípà giì 'dè có jí Páwòlò máa, «Có má kuu mì lo, njaanga miři lo.»

Páwòlò bà-i-nò giì kaa 'bì wó jí yaà ta líkí'o kùro Àgìrípà, bìndi yí giì ya kpéké've gítí ndâ i tí nó mbe bàkà tí gbí òkò tí ndú ta ndâ Jùdéya nó jí yí, máa,

2 «Ye koro có máa, à tí ye a tó pá, náa ye wúnó kù 'dè tí ta kòcò ye jí tàkò ndâ có tí nó náa ndâ Jùdéya 'dè gítí ye gbí ngbàngà nó a i mí kùro lo tí Àgìrípà, tí gbolò gba mì ze.

³ Tacó wò 'di gbí tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà ngé cee gî. Wò òò ndâ ña i ñìnó náa à má gbo ndú mí gbí còngò ta ndâ Jùdèyà káa ndú bà ba gbí còngò tí nò gî nó ni gbaànjé-gbaànjé gî. À má éno, ye kú 'deke a tí ye ji wò, máa, wò zèè njembí lo, wàa wò 'ví sè ta tù lo gítí có tí nó náa ye kèjì gí bà 'dè ji wò nò.

⁴ «Ŋa bà 'vala ye 'do gbí 'viì-'dakò, náa ye kpolo tí mí gbí òkò tí ndâ nambe ye kpòò yee tí o tí nó náa ye giì ya tí gí Jèrùzàlémè nó, a ña 'válá ñìnó náa ndâ Jùdèyà 'dáa gî òò ni gî.

⁵ Ndú òò ye ni ta kòndi o, náa ndú kùtàá má a ndâ 'duù mbe 'dè yúco, ndú bà 'dè ta nje ndú gî, máa, ye kú ru a ndi ndâ 'duù ñìnó mbe zèè có gítí tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà kácá-kácá nò. Ye táánò a mbe kpolo tí tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà.

⁶ «À kpónó kú 'vee gbí nje ye gbí ngbàngà nó a i gítí có bà koṛo có mì ye lì mítí cí tí nó náa Mbíṛì táánò ci ta ndâ ká gù ze nò.

⁷ Cí tí nó náa ndâ 'duù gbí ndâ ña ze tí ndâ Jùdèyà muu'bi-nje só 'dáa gî kú bàkà i-Mbíṛì co gbí gó ri, co gbí bèbìlì, ta njembí ndú gbaànjé ta bà koṛo có lì mítí nò. Ákoo, gbolò gba mì ye! Ndâ Jùdèyà kpì ngbàngà tí ye nó a i tacó bà koṛo có mì ye lì mítí cí tí nó.

⁸ Yo kú koṛo có éno máa, bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú a 'bí ña i mbe me kpòò ji Mbíṛì tacó yè?

⁹ «'Dóo ye nó táánò kú koṛo có éno máa, nètè lá a bà jòò gbí có ta Jézù tí nó mbe gí 'do Názàrètì nò.

¹⁰ Ye bàkà bà 'bí ye mí Jèrùzàlémè gî. Áá táánò a ye ká kú zèè ndâ mbe kaa tí ndú ji Mbíṛì gî me mbè mí gbí zàà ta wotí 'do mì ndâ Kùṛo ndâ bu-Mbíṛì mì ndâ Jùdèyà. À má kú zi ndú, có mì ye ta o 'dáa gî ji ndâ mbe zi ndú nò éno máa, ndú zi káa 'dóo ndú gî.

¹¹ Ye gbí ndâ o tí nó ta o 'dáa gî kú jè ká ta bà pà kpokèjì bà ṛò ndú 'do tí bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbíṛì ta wotí bà nò ta bà yù gázà ji ndú ta ndi tí ndâ bàndò bà kili ndâ Jùdèyà tacó bà ùlù Mbíṛì. Njembí ye gbí ndâ o tí nó kú doo gítí ndú tí ña ñìnó náa, ye giì 'bità a bà tè 'bèlè ndú gí gbí ndâ tende to.

¹² «Ta 'bí o gbaànjé, ndâ Kùṛo ndâ bu-Mbíṛì mì ndâ Jùdèyà giì je wotí ji ye, máa, ye ya gí bà tè 'bèlè ndâ 'duù tí nó náa Mbíṛì kaa ndú mò gí mì wó gî nó gbí gbata Dàmásìkù.

¹³ Káa sì ze muu nó ta ri gbúru éno, ye mâ giì zeke'o, ákoo, gbolò gba mì ye! Ye giì òò 'bí ña ngba'o kú gí 'do gbíṛì ta wotí ká tí ndii ngba ri gí, kú ngbaṛanga to ṛègbà tí ze ta ndâ ka nó mì ye.

¹⁴ Ze 'dáa gî giì 'vaka tí to. Bìndi ye giì dù á to ká kú 'di kòcò 'duù kú tè'é tí ye gbí nje có mì ndâ Jùdèyà, máa, <Sàwúlè! Sàwúlè!> Bìndi yí giì 'vee ye máa, <Wò kú mèèkè'i tí ye tacó yè? Kò lo bà mìlisé ta bà na mítí zì nje mù.>

¹⁵ «Ye bà-i-nò giì 'vee 'duù tí nó máa, <Wò a 'di, Bu ye?>

«Káa Mbe tí ye giì 'visì có ji ye máa, <Ye a Jézù, tí 'duù tí nó náa wò kú mèèkè'i tí wó nò.>

¹⁶ Ṛò tìyò! Ye bà túbà tí ye ji wò, tacó bà bàkà wò tí bòò mì ye. Tacó wàa, wò 'ví dù tí mbe dítà bà òò ye mì lo gbí i tí nó wúnó mbe 'de wò go ri riì nò. Wò delè 'ví dù tí mbe 'dè có gítí ndâ 'bí i ñìnó náa ye kèjì gí bà túbà ndú ji wò nó á ji ndâ 'duù.

¹⁷ Ye bà 'vala wò á 'do 'bí ndâ Jùdèyà ta ndâ 'bí tende ña 'duù tí nó náa ye kèjì gí bà tuu wò

¹⁸ gí bà njaanga ṛo ndú, tacó wàa, ndú 'ví 'visì tí ndú 'do gbí 'dí'di'o gí gbí ngba'o, ndú delè 'ví 'visì tí ndú 'do tí bà dù tí ndâ bòò mì Gba-wàtà gítí bà dù tí ndâ bòò mì Mbíṛì. Tacó wàa, Mbíṛì 'ví je ta à-cee-gí ji ndú gítí ndâ vò i mì ndú, wàa ndú 'ví 'de tí ta bàndò tacó bà dù ndú gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa Mbíṛì kaa ndú mò gí mì wó gî, mbe kú tee njembí ndú mítí wó, nò.>

19 «Ákoo, gbolò gba mì ye, Àgìrìpà! Bà ndii muu i tí nò náa ye ò go i gbí ɾì 'do gbí ɾì nò gii kpò ye gí.

20 Káa, ye gii 'bità bà ma có kpédélé'i a i ji ndâ 'duù gbí gbata Dàmásikù, má kózò gí, ye gii gí Jèrùzàlémè. Ye si sè to gbí to Jùdèyà lá. Ye delè o ta muu ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó lá. Ye nò ta bà ma có ji ndâ 'duù 'dáá gí éno máa, ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gítí tó kpokèjì. Ndú 'ví túbà tí ndú máa, ndâ yì 'visì tí ndâ yì 'do tí vò kpokèjì gí ta bà bàkà tó i.

21 «Ndâ Jùdèyà táánò zèè ye gbí ndùgù 'bá-Mbíri, bindi ndú gii bàkà có bà zi ye nó a i 'do gbí có tí nò.

22 Káa 'do gbí ɾi tí nò yee tí wúnó, Mbíri ká kuu kácáá tàkò ye. À má éno, ye kpónó ɾò tíyò nó kú 'dè có ji ndâ 'duù 'dáá gí, ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ táangbà 'duù, me gítí 'bí tende i lá. Ye kú 'dè có ji ndú ká gítí gbèè i tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri dígísèé kú 'dè có ji ndâ 'duù gítí nò. Mòze delè dígísèé kú 'dè có ji ndâ 'duù ká gítí máa, àa kèjì gí bà bàkà tí,

23 có tí nó máa, Bindi-Mbíri kèjì gí bà kònò sé'i. Yí delè bà dù tí kpédélé 'duù mbe 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó, gí bà dù tí mbe ma có gítí ngba'o ji ndâ 'duù mì ze tí ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò.»

Na i náa ndâ mbe 'di có mì Páwòlò bàkà gí tàkò có mì wó nò

24 Fésitù ká gii 'visì có ji Páwòlò gí tàkò có mì wó nò ta kòcò wó ngéé gí yaà éno máa, «À tí lo a mâ, Páwòlò! Na bà 'di gbí-o tí nò mì lo náa wò 'di ngé ndii muu lo gí nò te mâ mí gbí muu lo gí.»

25 Káa Páwòlò gii 'visì có ji yí máa, «Fésitù, kpo 'duù mì ye! Mâ tí ye wálá! Ye kú 'dè me có mâ lá. Ye kú 'dè a cèè yúcó.

26 Tacó à kpétí káa gbolò gba mì ndoo tí Àgìrìpà á mbe kú ki tí wó kpónó kuu to nò, yí 'di gbí ndâ có tí nò náa ye kú 'dè nò gbaànjé-gbaànjé gí. Tacó éno, gúku bà 'dè có ji yí gítí 'bí na i gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ i tí nò náa yí ò ni gí nó tí ye wálá. Tacó àa táánò kú bàkà ndâ i tí nò me gbí kóó lá.

27 Ye ò ni gí máa, wò tí Àgìrìpà, tí gbolò gba, ùnje gítí ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri gí. Ye kú waaka gítí lo a có?»

28 Káa Àgìrìpà gii 'vee Páwòlò máa, «Wò koɾo có éno máa, wò bà bàkà ye tí mbe ùnje gítí có mì Bindi-Mbíri á ká gbí ndò o tí nò náa wò kpónó tí kuu tíyò nò?»

29 Káa Páwòlò gii 'visì có ji Àgìrìpà máa, «À kpétí ká wúnó, à kpétí ká taàbé, ye kú 'deke tí ye ji Mbíri máa, yo ta ndâ 'duù tí nó 'dáá gí wúnó mbe 'di có mì ye gí nó, 'ví dù go ye, wàa à káa gínjìrì tí nó tí kò ye nó ká 'ví bè tí kò yo.»

30 Páwòlò mâ gii 'dè bà có mì wó cee gí, ndâ Àgìrìpà ta Bèrènikè gii yèè ta ndâ kpo-kpò 'duù 'do gbí ngbàngà gí ndii.

31 Ndú mâ gii 'viiki gbí ngbàngà tí nò ta kpéétí ndú kpòò, ndú gii gbo nje có mì ndú máa, «'Dakò tí nò bàkà 'bí na vò i mbe 'vií tí i bà zi yí nò lá. Nderè bà te yí mí gbí zàa delè wálá.»

32 Káa Àgìrìpà gii 'dè có ji Fésitù máa, «'Dakò tí nò táánò má 'dòkò ngbàngà mì wó ya tí gí kùɾo ngáangbà gba mì ndâ Ròmánò lá, àa kùtáa bà njaanga yí á 'do gbí zàa gí.»

27

Bà ya ta Páwòlò gí Rómà

1 À mâ gii 'viindi có gítí bà ya ze gí Itáliya cee gí, à gii kaa ndâ Páwòlò ta ndâ 'bí ka wó 'do gbí zàa ji 'bí 'dakò ta ɾè wó a Júliyò, tí kùɾo ndâ 'bí na ndâ àsikèrì mì ndâ

Ròmánò, náa à kù nì mítí ndú a ndâ «'Dóó àsikèrì mì gba Rómà», máa, ndú ko tàkò ndú ya tí gí Rómà.

² Ze giì o 'bí gbâ mbe gi 'do gbí gbata Àdàràmitiyùmù, mbe kù nò ta bà ɾò tíyò ta ndi tí ndâ to gbí to Ásiyà. À ko ze ta o tí nò a 'bí 'dakò mbe gi 'do gbí gbata Tèsalónikà á gí gbí to Mèsidóniyà ta ɾè wó a Àrisítárikù.

³ Ze giì tètì ta yé bìndi bà nje nó mì ze a i gbí gbata Sìdónì. Ta o tí nò náa ze tè ta ɾì Sìdónì nò, Júliyò giì bàkà nambeè ji Páwòlò me gbolò ta bà si yí máa, yí ya gí mì ndâ 'bí ka wó mbe ùnje gítí có mì Bindi-Mbíɾì, wàa ndú 'ví konì yí.

⁴ Ta o bá njè nó mì ze 'do Sìdónì, pípiɾi kù giì pì a i 'do kùɾo ze. Tacó éno, ze giì kù'ba 'do tí ta bà tù nje ze gí Kípùrù.

⁵ Ze giì ja yendi ngo co gbí ndâ to Sìlísìyà ta Pàfíliyà ya gí bà ɾò tíyò Mírà á gbí to Lísìyà.

⁶ Ze bàkà 'do Sìdónì kù ya gí Mírà a sili muu'bi-nje vô.

Ze mâ giì yee Mírà, ze giì 'de 'bí gbâ mbe gi 'do gbí gbata Àlèsàndèriyà kù ya gí Itáliyà. Bìndi kùɾo ndâ àsikèrì tí nó mbe kù ko tàkò ze nó giì kaa ze mí gbí .

⁷ Ze bàkà ta bà 'do ze Mírà tacó bà yee ze Cínídù a cèe ndootí mì ndâ 'dakò, tacó yé nìno má too , ze nò 'dóó po ndi nó tí nó náa ze nò kpòò nó lá. Wotí mì pípiɾi mâ giì kpò ze 'do tí bà ya jáá gí, ze giì loko nje ze gí Sàlímónè. Ze giì 'bì nó 'do Sàlímónè ta yendi Kèrètì ká kéré-kéré ta tì ngo.

⁸ Ze mâ giì ngi nge ta pípiɾi kpòò, ze giì yee tí 'bí bàndò bà ɾò tíyò mì ndâ gbâ á dè ta gbata Lásìyà, náa à kù nì mítí a «Tó-bàndò-bà-rò-ndâ-gbâ», á bìndi ndú tí ndâ sili.

⁹ Ze giì dù á «Tó-bàndò-bà-rò-ndâ-gbâ» á ta kòndi o. O bà kònò go gbí tàkù mì ndâ Jùdèyà mâ giì ndii gí, Páwòlò giì nò ni gí máa, ze má njè nó 'do bà-i-nò, ze bà 'de gbí a kpo-se-muu. Tacó éno, yí giì 'dè có ji ndâ mbe bàkà nètè gbí gbâ ta wotí tí éno máa,

¹⁰ «Ye nò goolá nje ndoo bà zuu gbí nó tí nó zúú-zuu nô, ndâ kómbe ye. À me káa ndâ ká'i mì ndoo ká bà giɾiki lá. À delè me káa gbâ mì ndoo ká bà giɾi 'do tí ndoo lá. Ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí ndoo bà cu kò mí gbí 'bú wálá.»

¹¹ Káa, kùɾo ndâ àsikèrì tí nó mbe kù ko tàkò ze nó giì 'di kpolo ma a có mì ka wó kpo 'duù tí kùɾo ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ co tí có mì Páwòlò.

¹² Ndâ 'duù gbí gbâ me mbè delè giì ùnje a i gítí có bà njè nó, tacó pípiɾi to tí nó náa ze ɾò tíyò tí nò gbí ndâ pì cò'o nìkì lá. Tacó éno, à giì nìkì tí ndú a có máa, ze te kpo muu, wàa ze 'ví ya a i gí Finíkìsì, tí 'bí bàndò bà ɾò tíyò mì ndâ gbâ á gbí to Kèrètì, tí to náa pípiɾi kù pì gítí gbí ndâ pì cò'o 'do a i mò gí gbí òkò tí ndâ gbí'dè ta wàá, delè 'do mò gí gbí òkò tí ndâ ngbóngbó ta wàá.

¹³ Gùlúsù'o mâ giì 'bità bà pì gítí ze 'do mò gí gbí'dè, ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ giì koɾo có máa, có bà njè nó mì ndâ yì gí tí yúco gí. Ndú bà-i-nò giì da wú tí gbâ kaɾa gí. Ze giì có Kèrètì ká ta tì ngo kéré-kéré éno.

¹⁴ Ze mâ giì nò gàà éno, ze giì nò pípiɾi dù káa 'visì tí galà gí. 'Bí ɱa pípiɾi mbe kù tè tí go bètùrùrù, náa à kù nì mítí a «ndâ ngbóngbó-ta-wàá», giì dù kù yaka to 'do gú kèjì tí gítí ze.

¹⁵ Pípiɾi tí nó mâ giì gbo ze gí, yí giì tooko ze ta ɾo ngo ká dúú éno gí ká, ta 'bí i náa ze 'ví bàkà nò wálá.

¹⁶ ɾo ze giì njaanga si gó gbí pípiɾi ki ɾèè gí a i tí 'bí làmbu to mbe le mí gbí u ngo, náa à kù nì mítí a Kàwúdà. Ze bà-i-nò giì bàkà wotí mì ndâ 'dakò tacó bà ja làmbu gbâ tí nó náa à eɾe mítí gbolò gbâ nó 'do tà ngo.

¹⁷ Ze mâ giì ja làmbu gbâ tí nó 'do tà ngo gí sè gí, ndâ mbe bàkà nètè gbí gbâ giì te mí gbí gbolò gbâ. Ndú mâ giì gaka gbolò gbâ ta wú kuu gí, ndú giì ja kpâ-bòngo tí

nó go mbírì gá náa à ẹ̀rẹ̀ mítí zà gbâ tacó wàa pípìrì 'ví kù tòò ta gbâ ta nó nó 'do tí zà gbolò gbâ gí, ta gúku máa, gbâ bà dómò tí mítí ndâ gú nji ngoó náa à kù nì mítí ndú a ndâ «Súrúti» á tà ngo. Ndú gii si gbâ kù gbàngà tí tí njiya wó ọ̀ ngo.

18 Pípìrì gii bàkà ta ze ta bèbìlì tí nò me i nambeè lá. Tacó éno, yé má gii too gí, ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ gii 'bità bà 'vaka gàna tí ndâ ká'i 'do gbí gbâ gí tà ngo.

19 Ze sì sili bìndi bà 'vaka gàna tí ndâ ká'i 'do gbí gbâ gí tà ngo nò ta'ò, bìndi ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ má gii zeke cè bà i mì pípìrì ta ze kpòò, líkí gbí wálá. Ndú bà-i-nò gii tuṣu ndâ 'bí lii bà bàkà nètè gítí gbâ ta 'dóó 'bì ndú 'vaka gí tà ngo.

20 Ze gii dù kù ù káa ndi bà mì ze. Tacó ze káká'i gii nò ọ̀ ọ̀ lá, ze delè gii nò ndâ yii ta bèbìlì lá, ta mbè sili, tacó pípìrì gii dù kù pì ká tí vò i dúú bà ya tí .

21 Ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ má gii zò i lá ta mbè sili, Páwòlò gii ọ̀ tìyò kùro ndú, bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo táánò má 'di a có mì ye, wàa ndoo 'ví nje nó 'do Kèrètì lá, ndoo kpónó bá kònò ọ̀a sé'i tí nó wálá. Ndâ i delè bà mèkèkè tí gbí ọ̀a kpokèjì tí nó wálá.

22 Káa à kpètí ká éno, yo cì gúku lá, tacó 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo bà gii wálá. I náa ndoo bà bè gbí wó gí gbaànjé káa gbâ mì ndoo.

23 Có tí nò náa ye kpónó 'dè ji yo nò a có náa a basìlì mì Mbírì mì ye, tí Mbírì tí nó náa ye kù bàkà i ji yí nó, ká 'dè ji ye kùbòò éno máa,

24 «Cì gúku lá, Páwòlò! Kózò tí lo bà ọ̀ tìyò gbí ngbàngà kùro ngáángbá gba mì ndâ Rómánò. Tacó éno, Mbírì nò bà 'deke tí lo, bìndi yí gii 'vala ndâ 'duù tí nó náa yo ta ndú kpónó gbí gbâ nó 'dáá gí ta ẹ̀ mì lo.»

25 À má éno, yo zèè njembí yo, ndâ 'dakò! Tacó ye nò ni gí, máa, ndâ có tí nó náa basìlì mì Mbírì 'dè nò bà bàkà tí gí. Tacó ye me 'duù nìno mbe kù me kpìkì-kpìkì gítí bà ùnje gítí có mbe co 'do gbí nje Mbírì nó lá.

26 Káa, ndoo kèjì gí bà gboo mítí 'bí to mbe le mí gbí u ngo.»

27 Ta bà muu'bi-nje nà'ò bèbìlì si ze kù waaka gbí kápá Àdiríyà, pípìrì gii dù kù tooko ze ta ọ̀ ngo ya éno, ya ézò. O má gii gbooko gí, ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ gii nò goólá ze dooko gí tí gú gí nò.

28 Káa ndú má gii 'vii tà ngo gbí to tí nó, ndú gii 'de a cèe wúlú. Ze má gii yèè gàa gí kùro, ndú má gii 'vii tà ngò káká'i, ndú gii 'de à me 'dú me tí vò i go kpédélé nìno náa ndú 'vii nó lá.

29 Ndú bà-i-nò gii ọ̀ gbâ mí tìyò kù ù ta ndi bà too yé, ta gúku éno máa, ndâ-'bì-lá, ze bà dómò gbâ mítí ndâ duù tà ngo.

30 Ndâ 'bí mbe kù bàkà nètè gbí gbâ gii bàkà tìrì bà fa ngèlè ta bà oloko gí gbí làmbu gbâ, máa, ndâ yí kù paṣa gí kùro gbâ tacó bà ọ̀ yí mí tìyò ta bà ẹ̀rẹ̀ du i mítí .

31 Káa Páwòlò gii 'di gbí tìrì mì ndú nò gí. Tacó éno, yí gii 'dè có ji kùro ndâ àsikèrì tí nó mbe kù ko tàkò ze nó ta ndâ àsikèrì mì wó, máa, «Ndâ 'dakò tí nó má dù gbí gbâ lá, yo bà 'vala wálá.»

32 Ndâ àsikèrì má gii 'di có tí nó náa Páwòlò 'dè ji ndú nò, ndú gii waaka gbí ndâ wú tí nó náa a ẹ̀rẹ̀ ta làmbu gbâ tí nó mítí gbolò nìno nó gí, tacó wàa yí 'ví ya gí.

33 Páwòlò gii 'dè có ji ndâ 'duù 'dáá gí si yé kù 'bità bà ngbaanga to, máa, «À wúnó tí yo a sili muu'bi-nje nà'ò náa yo kù koṣo có ká wi-wì éno. Yo delè tee 'bí làmbu i gbaànjé mítí nje yo lá.

34 À má éno, yo zò i, wàa yo 'ví 'de ta wotí, tacó 'bí i gí bà ili 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo wálá.»

35 Páwòlò má gii 'dè có tí nó ji ndâ 'duù gí, yí gii je kù kò, yí gii ki'viki gbí , yí gii 'dè niki maa ji Mbírì, bìndi yí gii zò mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí.

36 Ndâ 'duù má gii nò bà zò i mì Páwòlò nò, lílì ndú gii gí gítí ndú gí. Bìndi ndú delè gii 'bità bà zò i.

³⁷ Muu ze gbí gbâ ta o tí nò 'dáá gî a ndâ 'duù zi'duù-vô ta bà só ta zi'duù-ta'ô-nje muu'bi nje-muu'bi vô nje-vô gbaanjé (276).

³⁸ Ndâ 'duù mâ gii zò i yè yì ndú gî, ndú káká'i gii ja gàna tí du i gbí gbâ ta bà tuṛu tí cù 'vaka gí tà ngo.

³⁹ Yé mâ gii too gî, ndâ mbe kù bàkà nètè gbí gbâ gii nò to tí nó náa ze yee tí ta bèbìlì nó ni lá. Káa ndú gii nò káa 'bí wúngbó to mbe ya gí gbí u ngo ta nji ngoò tí kpàngbàndàà éno, bìndi ndú gii koṛo có bà ṛò gbâ mítí .

⁴⁰ Ze mâ gii zeke'o, ze gii nò ndú ta nètè 'viri-viri! Ndú tí nìnó, ndú tí nìzò. Ze mâ gii dù gàà éno, ze gii nò gbâ ndàyì kù ya gí tí ngo. Gbâ gí tí ngo! Gbâ gí tí ngo!

⁴¹ Ze mâ gii zeke'o, ze gii nò gbâ cu nje wó mbi ngikì mí gbí nji ngoò. Bìndi ngo tí nó mbe kù gbàngà ta wotí tí nó gii ki'viki gbí zà gbâ ndii nó njúkú-njúkú gî.

⁴² Ndâ àsikèrì mâ gii nò éno, ndú gii toko có máa, ndâ yì bà ziki ndâ 'duù tí nó gbí zàà náa ndâ yì kù ko tàkò ndú nó 'dáá gî, tacó ndú má dù ngo gí tito, ndú bà fáká-faka.

⁴³ Káa kùṛo ndú gii biya có mì ndú nó gî. Yí gii 'dè có ji ndâ 'duù nìnó mbe ni bà dù ngo gí nó, máa, ndú dù ngo gí tito kùṛo, má kózò gî, wàa sè ndâ 'duù 'ví gii pà kpokèjì bà ya gí tito tàkò ndú. Yí bàkà éno tacó bà 'vala Páwòlò.

⁴⁴ Ndâ mbe ni bà dù ngo mâ gii bàkà go có mì kùṛo ndâ àsikèrì nó gî, sè ndâ 'duù nìnó mbe ni bà dù ngo lá nó gii kaa ya gí tàkò ndú ta bà ga tí ndú mítí ndâ ndo-ndò mù tí nó mbe ki'viki 'do tí gbâ náa ndú kù te la-làà ta ṛo ngo nò. Ze 'dáá gî gii di ngo gí tito ta kábà muu ze gî.

28

Bà dù ze Málítà kù ù bà njè nó

¹ Ze mâ gii yee 'dáá ta kábà muu ze tí gú nìkì maa gî, ze bà gii nò ni éno máa, to tí nò a Málítà.

² Ndâ 'duù Málítà gii bàkà nambeè ji ze tí ña nìnó náa ze nò jé sàà kùṛo lá. Ndú gii òlò wu me gbolò ji ze, tacó ze yee mì ndú kà si mù 'bità bà ni gî, káa cò'o kuu tí .

³ Páwòlò nò bà lá, yí mâ gii woo ndâ 'bí zèèngè i tacó bà ya tí gí ṛo wu, yí gii woo toko ta kpoo. Káa si yí kù gii kaa ndâ i tí nó mítí wu, kpoo tí nó gii lu 'do gbí ta gó wu, bìndi yí gii ṛo 'bi Páwòlò.

⁴ Ndâ 'duù Málítà mâ gii nò kpoo tí nó làngà-làngà tí 'bi Páwòlò, ndú gii 'bità bà 'dè có gbí òkò tí ndú máa, «'Dakò tí nó kuu nó dú káa mbe zi ku. Yo nò káa yí 'vala 'do gbí ngo gî, káa 've nderè gí bà si tàkò wó wálá.»

⁵ Káa Páwòlò bà-i-nò gii miyà kpoo tí nó 'do tí 'bi wó gí tà wu, ta 'bí i náa kpoo tí nó me ta yí gbaanjé lá.

⁶ Ndâ 'duù tí nó gii dù kù ù bà nò bà ò 'bi Páwòlò ta zì kpoo. À mâ gii bàkà tí lá, ndú gii yee ṛo ndú mítí bà nò bà 'va tí wó to tí ku. Ndú mâ gii nò 'bí i gbaanjé bàkà yí lá, ndú gii 'visì nje ndú ndí gálà éno máa, «'Dakò tí nó a bààcì.»

⁷ Ndâ nji mì Púbilò, tí gba mì ndâ 'duù Málítà, ká dè-dè gbí to tí nó náa gbâ ki'viki ta ze mítí nó. Tacó éno, yí gii kaa ze ya tí gí 'bá mì wó, bìndi yí gii te wiṛi mítí ze ta sili ta'ô.

⁸ Púbilò kaa ze ya tí gí 'bá mì wó nó si bu wó kuu tísì ta cò'o gbí dii wó, delè ta sé gbí yì tí wó. Páwòlò bà-i-nò gii ṛi gí tàkò wó tà'i, yí gii 'deke tí wó ji Mbíri. Páwòlò mâ gii kaa 'bi wó mítí 'dakò tí nó á bìndi bà 'deke tí wó ji Mbíri nò, gbí dii wó gii da mbó'vóo gî.

⁹ Có bà 'vala bu Púbilò nó mâ gii lu'vu gí sè, ndâ 'bí mbe nò'o gbí to Málítà gii kaa ya gí mì Páwòlò, bìndi yí gii 'vala ndú delè 'dáá gî.

¹⁰ Ndâ 'duù gii te duù mítí ze gbí ndâ ña ndâ kpokèjì me mbè. Ta o tí nó náa ze kù gii njè nó nó, ndú gii kaa ndâ i nìnó 'dáá gî mbe 'vii ta ze muu nó nó mí gbí gbâ ji ze.

Bà 'do ze Málítà kù ya gí Rómà

11 Ze bàkà mí Málítà 'daá gí a pì ta'ò, bìndi ze gii njè nó ta 'bí gbâ mbe gí 'do gbí gbata Àlèsàndèríyà mbe cì ndâ pì cò'o 'daá gí mí Málítà. Mbe gbâ tí nò leke ndâ njemí mí kùro gbâ mì wó nò, tacó éno, à kù nì mítí a «Ndâ njemí».

12 Ze njè nó 'do Málítà ya gí bà bàkà sili ta'ò mí gbí gbata Sirákúsè.

13 Ze gii zèè káa yì ngo 'do Sirákúsè kéré-kéré kù ya gí gbí gbata Rèjìyúmù. Ze tèrì gbí gbata Rèjìyúmù ká gbaànjé, bìndi pípìrì gii 'bità bà gí 'do mò gí gbí'dè. Ze gii bàkà 'do bà-i-nò kù ya gí Pùtèyòlì káa sili sósò'ò.

14 Ze mâ gii yee gbí gbata Pùtèyòlì, ze gii 'de ndâ 'bí ná'vindí ze mbe kaa ze ya tí gí 'bá mì ndú, bìndi ndú gii 'dè có ji ze éno máa, ze sì sili vô-nje só mí mì ze ta ndâ yì. Bà ndâ sili tí nò náa ndú 'deke ji ze nò mâ gii cee gí, ze gii a ndi ze káká'i gítí kpokèjì Rómà ta kò ze.

15 Ndâ ná'vindí ze gbí gbata Rómà mâ gii 'di có éno máa, ze tí kpokèjì, ndú gii kaa gí tacó bà ù kùro ze. Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú yee ngé gbí gbata Fóru á tí 'bí kpokèjì náa à kù nì mítí a «Ápì», bìndi ndú gii dù bà-i-nò nò kù ù bà yee ze. Káa ndâ 'bí 'duù gii gí yee ká tí 'bí làmbu to náa à kù nì mítí a «'Bá-'vèlè-ta'ò». Páwòlò mâ gii nò ndú, yí gii 'dè nìkì maa ji Mbíri, bìndi gúku gii dò 'do gbí njembí wó gí.

16 Ze mâ gii yee Rómà, à gii si Páwòlò ká mítí 'dóó bàndò mì wó, bìndi à gii je àsikèrì kù ù rẹgbà tí wó.

Páwòlò pà kpokèjì tacó bà nò tí ndú ni ta ndâ Jùdèyà gbí gbata Rómà

17 Ze bàkà mí Rómà káa sili ta'ò, mâ gii zeke'o, Páwòlò gii kili ndâ kpo-kpò 'duù mì ndâ Jùdèyà gbí gbata Rómà, bìndi yí gii 'dè có ji ndú máa, «Ndâ ná'vindí ye! Vò i mì ye ta ndâ 'duù mì ndoo wálá. Ye delè me mbe kù gbètèkè tàkìi mì ndâ ká gù ndoo ká lá. Kpètí ká éno, ndâ 'duù mì ndoo gii te ye mí gbí zàà á Jèrùzàlémè, ndú gii je ye ji ndâ Rómànò.

18 Ndâ Rómànò mâ gii 'viiki gbí nderè bà zèè ye kpòò, ndú gii 'de có tí nò me tí gbolò có náa à 'ví waa tí gbí a có ku mítí 'duù nò lá. Ndú gii bàkà có bà njaanga ye 'do gbí zàà gí.

19 Káa ndâ 'duù mì ndoo mâ gii biya bà 'di có mì ndâ Rómànò tí nò gí, ye gii nò 'bí ña kpokèjì náa ye 'ví njaanga ta m̀ri ye 'do mì ndú nó lá, sè káa ñinó, ye 'dòkò ta ngbàngà tí nò gí kùro ngáángbá gba mì ndâ Rómànò. Ye bàkà éno me tacó máa, à gbí njembí ye a có bà kpì ngbàngà tí ndâ 'duù mì ndoo nò lá.

20 Nògí, ye kpónó tè'é tí yo nó tacó wàa ye 'ví 'di ta ña có ñinó náa yo bà 'dè ji ye nò. Káa à má gítí g̀njírì tí nó náa yo kpónó kù nò tí ye nó, à ẹre ye nó a i muu wó tí 'Duù tí nó náa ndâ Ìzìrìyèlì kù koṛo có l̀ mítí wó nò.»

21 Káa ndâ Jùdèyà tí nò gii 'visì có gí tàkò có mì Páwòlò náa yí 'dè ji ndú nò, máa, «À cu wáràgà ta r̀e lo gbí ji ze á 'do 'bá Jùdèyà lá. 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ ná'vindí ze delè mbe gí 'do ká gí bà volo r̀e lo ji ze to nó nò wálá.

22 Káa ze koṛo có éno máa, wò má 'dè 'dóó có tí nó náa à tí lo nó ji ze, àà bà nìkì tí ze ma. Tacó ze nò ni gí, máa, à má ká gítí gèrè tí nó náa wò kù 'dè có á gítí nò, ndâ 'duù cee muu to tí nó 'daá gí kù no káa nje ndú gítí.»

Páwòlò dità ndâ i mbe 'de yí ji ndâ Jùdèyà gbí gbata Rómà

23 Ndâ Jùdèyà gbí gbata Rómà me mbè gii kaa ya gí 'bá mì Páwòlò á go cí tí nó náa ndú cí ta yí nò. Páwòlò bà-i-nò gii ya kpéké've gítí tà ndâ i tí nó mbe 'de yí 'bá Jùdèyà nó, ta có gítí ngú ña kèjì bà bàkà nambeè mì Mbíri ta ndâ 'duù, gii je có gítí Jézù, ji ndú 'do gbí ndâ wáràgà mì Mòze, ta ndâ wáràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri. Páwòlò 'dè có ta r̀i tí nó 'do tí dú'o ngé yee tí 'dè'o.

24 Ndâ có mì Páwòlò nò gii ya gí gbí muu ndâ 'duù gí, káa, ndâ 'bí 'duù gii biya bà 'di gí.

²⁵ Ndâ có tí nò mâ giì ònòkò muu ndâ 'duù gî, Páwòlò giì 'dè 'bí có gbaànjé ji ndú, bìndi yí giì njè ndú gî. Có tí nò náa yí 'dè ji ndú nò éno máa, «Áá táánò mì Bèri-mì-Mbíri a yúcó, náa yí a tí ta tàmuu Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri, náa yí giì 'dè ta có ji ndâ ká gù ndoo éno máa, Mbíri máa,

²⁶ <Ya gí mì ndâ 'duù tí nò,

wàa wò 'ví 'dè có ji ndú máa:

Yo bà 'di kòcò, yo giì 'di kòcò,

káa, yo bà 'di gbí ndâ có tí nò wálá.

Yo bà zeke'o, yo giì zeke'o,

káa, yo bà ònò ndâ i tí nò náa yo kù zeke nò wálá.

²⁷ Tacó njembí ndâ 'duù tí nò jì'vì duù gî.

A ngbára mì ndâ ku ká gbí tù ndú.

Ndú neke ɾo ndú gî.

Ndú bàkà éno tacó à tí ndú a gúku máa,

ndâ yì bà ònò ndâ i ta ɾo ndâ yì,

ndâ yì bà 'di có ta tù ndâ yì,

ndâ yì delè bà ni bà koɾo có,

bìndi ndâ yì bà 'vìsì tí ndâ yì gí mì ye,

wàa ye 'ví 'vala ndâ yì.>

²⁸ «À má éno, yo te mí gbí muu yo éno máa, Mbíri táánò tuu tú có bà njaanga mìri ndâ 'duù mì wó 'do gbí vò i a i ji ndâ 'duù ònò náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nò. Ndú bà 'di gî!»

²⁹ Páwòlò mâ giì 'dè có tí nò cee gî, ndâ Jùdéyà giì njè 'do 'bá mì wó ta bà tò kponje ta wotí ká tí.

³⁰ Páwòlò giì too ndoo sósò'ò mí Rómà. Gbí ndâ ndoo tí nò sósò'ò nò, yí kù 'de ndâ i gítí mìri wó, delè ji ndâ wíri mì wó 'do ká gbí 'dóo wu'o mì wó.

³¹ Yí delè gbí ndâ ndoo tí nò kù ma có gítí bà dù Mbíri tí gba ji ndâ 'duù, ta bà nìbà có gítí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri ji ndâ 'duù, ta gúku tí wó wálá, delè ta 'bí 'duù mbe pèembí wó wálá.

Páwòlò cu wáràgà ji ndâ mbe kù kili ta ɾè m̀ B̀ndi-Mb̀r̀i gb̀ gbata RÓMÀ

¹ Ǹǹo a ye tí Páwòlò tí bòò m̀ Jézù tí B̀ndi-Mb̀r̀i ká ǹ. Mb̀r̀i cu 'b̀ wó m̀t̀i ye máa, ye dù tí bòò m̀ ỳ; b̀ndi ỳ g̀i b̀kà ye tí mbe ma Banga-Ngú-Có tí nó náa ỳ tí Mb̀r̀i

² c̀i ndâ 'duù g̀t̀i táánò sàa ta bà tuu ndâ mbe 'dòkò có m̀ wó ji ndâ 'duù ta có tí nó gb̀ wáràgà m̀ wó tí Mb̀r̀i ǹ.

³ Banga-Ngú-Có tí nó a có g̀t̀i 'V̀i m̀ wó tí Mb̀r̀i, mbe g̀i tí 'duù ta ɾèngbò bà jò ỳ 'do tí Dàvídè tí gbolò gba m̀ ndâ Ìzìr̀yèl̀i,

⁴ náa à g̀i ǹò wot̀i m̀ wó tí 'V̀i-m̀-Mb̀r̀i ni m̀t̀i bà 'vala ndi wó 'do gb̀ muu'dú wó, tí Jézù tí B̀ndi-Mb̀r̀i tí Mbe tí ndoo, go có m̀ tó Bèr̀i.

⁵ Mb̀r̀i b̀kà nambeè ji ze ta bà tuu ze ji ndâ 'duù á muu to tí nó 'dáa g̀i, tacó wàa, ndâ 'duù 'dáa g̀i 'v̀i dù tí ndâ mbe 'di có, wàa ndú 'v̀i tee njembí ndú m̀t̀i ỳ tí Mb̀r̀i ta ɾè m̀ Jézù tí B̀ndi-Mb̀r̀i.

⁶ ɾè yo tí ndâ 'duù Rómà delè kuu gb̀ òkò tí ndâ 'duù tí nó náa Mb̀r̀i tè'é tí ndú, tacó wàa, ndú 'v̀i dù tí ndâ 'duù m̀ Jézù tí B̀ndi-Mb̀r̀i ǹ.

⁷ Ye kù cu wáràgà tí nó ji yo tí ndâ 'duù tí nó 'dáa g̀i náa Mb̀r̀i kù zè yo ǹk̀i maa gb̀ gbata Rómà, náa Mb̀r̀i tè'é tí yo tacó bà b̀kà yo tí ndâ tó 'duù m̀ wó ǹ. Ye kù 'deke tí ye ji Bu ndoo Mb̀r̀i, ye delè kù 'deke tí ye ji Mbe tí ndoo Jézù tí B̀ndi-Mb̀r̀i, máa, ndú 'v̀i b̀kà nambeè ji yo, ndú delè 'v̀i si yo 'v̀i dù ǹk̀i maa.

Páwòlò 'deke tí wó ta bà 'dè ǹk̀i maa ji Mb̀r̀i

⁸ Kpédélé có m̀ ye ji yo éno máa, ye kù 'dè ǹk̀i maa ji Mb̀r̀i ta ɾè m̀ Jézù tí B̀ndi-Mb̀r̀i tacó tí yo 'dáa g̀i. Tacó ɾè yo wu ta bà ùnje g̀t̀i Mb̀r̀i cee muu to tí nó g̀i.

⁹ Mb̀r̀i tí nó náa ye kù b̀kà i ji ỳ ta njembí ye ta bà ma Banga-Ngú-Có m̀ 'V̀i m̀ wó nó ǹò ni g̀i máa, ye ta o 'dáa g̀i kù 'deke tí ye ji ỳ tacó tí yo.

¹⁰ Ye kù 'deke tí ye máa, Mb̀r̀i má ǹ 'bà g̀i, ye 'v̀i 'de ta kpokèj̀i bà ya g̀i m̀ yo kà.

¹¹ Go bà ǹò yo kuu tí ye ngé ndii g̀i, tacó wàa, ye 'v̀i 'dè ta ndâ 'b̀i có ǹǹo m̀ Mb̀r̀i náa à gb̀ njembí ye nó ji yo, wàa yo 'v̀i ỳ tí.

¹² Gb̀ có tí nó éno máa, bà tee njembí ye m̀t̀i B̀ndi-Mb̀r̀i bà konì yo, b̀ndi bà tee njembí yo m̀t̀i B̀ndi-Mb̀r̀i delè bà konì ye.

¹³ Go bà 'va gb̀ t̀u yo kuu tí ye, ndâ ná'v̀indí, máa, ye ta o 'dáa g̀i kù koɾo có bà ya g̀i m̀ yo kà; káa nó m̀ ye ta o 'dáa g̀i kù zò káa dí. Ye kù jè ta bà ya g̀i m̀ yo kà, tacó wàa, ye 'v̀i 'de ta kpokèj̀i bà solo nje ndâ 'b̀i 'duù kà g̀t̀i kpokèj̀i m̀ ỳcò, á go ǹǹo náa ye b̀kà ta ndi 'bà m̀ ndâ 'b̀i ka yo ǹǹo mbe ǹò dúú kpokèj̀i bà b̀kà nambeè ta Mb̀r̀i ni lá nó sàa k̀ɾo g̀i ǹ.

¹⁴ Ye ga wú bà b̀kà nètè ndâ Ìg̀r̀ig̀i ta ndâ 'b̀i ǹa tende 'duù m̀t̀i m̀r̀i ye g̀i. Wú bà b̀kà nètè ndâ mbe 'di gb̀-ò ta ndâ mbe ǹǹokò delè kácaá kuu tàkòcò ye.

¹⁵ Tacó éno, a go bà ma Banga-Ngú-Có ká kù te ye ya tí g̀i m̀ yo kà.

Wot̀i m̀ Banga-Ngú-Có

¹⁶ Ǹò ɾo ye g̀t̀i Banga-Ngú-Có wáa, tacó Banga-Ngú-Có a wot̀i m̀ Mb̀r̀i náa ỳ kù njaanga ta wú 'do tí m̀r̀i ndâ 'duù ǹǹo 'dáa mbe kù tee njembí ndú m̀t̀i B̀ndi-Mb̀r̀i nó 'do gb̀ v̀ò i. Ỳ kù 'b̀t̀a bà njaanga wú kpédélé'i a i 'do tí m̀r̀i ndâ Ìzìr̀yèl̀i, b̀ndi ỳ bà g̀i njaanga 'do tí m̀r̀i sè ndâ 'b̀i ǹa ndâ 'duù.

17 Banga-Ngú-Có kù túbà bà bàkà ndoo mì Mbírì tí ndâ jáá 'duù mì wó jì ndoo. Bà bàkà ndoo mì Mbírì tí ndâ jáá 'duù mì wó nò kù 'bità tí 'do tí bà tee njembí ndoo mítí Bìndi-Mbírì, nje delè gii gbo ká ta bà tee njembí ndoo mítí Bìndi-Mbírì. Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, «'Duù tí nó jáá nó 'de 'wálá 'do gbí bà tee njembí wó mítí Mbírì,» nò.

Ndâ vò i mì ndâ 'duù

18 Mbírì kpónó túbà kpo-tàkòcò mì wó 'do gbírì gítí ndâ 'duù ñinó ta nètè mì ndú ta yí tí Mbírì wálá nó, gii je ndâ 'duù ñinó náa ndú me jáá lá, mbe kù 'buuku muu yúco 'do gbí có mì ndâ vò i mì ndú nó gí.

19 Bà ñò có gítí Mbírì mì ndú ni me kpo có lá, tacó Mbírì túbà ndâ có tí nó jì ndú ngbàrángà'i gí.

20 'Do tí o bà suu to tí nó, ndâ ña i tí Mbírì náa ndoo ñò ta ɾo ndoo lá, go ndâ wotí mì wó mbe cee lá, gii je bà dù yí tí Mbírì dúú bà ya tí, ta o 'dáá gí kuu ngbàrángà'i kùro ndú, náa ndú kù ñò ni mítí ndâ i tí nó náa yí suu ndú nò. À má ènò, kpokèjì bà kii'ba mì ndú wálá.

21 Tacó ènò, ndú ñò Mbírì ni gí, káa ndú biya bà te duù mítí wó go ñinó náa à tí nó bíyá-biya, ndú delè 'dè ñikì maa jì yí lá. Ndú gii dù kù koɾo a ndâ ña 'viri có mì ndú ta gbí ndú wálá. Bìndi ká vò muu ndú ta cèe kóró-koɾo có gbí wálá nó gii volo ndii ñinó sàa kùro nó gí.

22 Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'di gbí-o, káa ndú a ndâ mbe ñónókó.

23 Ndú 'visì tí ndú 'do tí bà zeke ngba Mbírì tí nó náa yí bà dù ká dúú bà ya tí nó gítí bà zeke ngba ndâ 'bí ña i ñinó ta gbí ndú wálá mbe je kózò tí ndâ 'duù, ta ndâ nuù, ta ndâ nò, ta ndâ gù kpoo, náa ndú bà cì gí.

24 Ñinò a gbí nderè có tí nó náa Mbírì jee ta tàmuu ndú jì ndâ i-zuù mì ndú mbe ñikì tí ndú, ta bà bàkà ndâ i-nò gbí òkò tí ndú nó ká nò.

25 Tacó ndú 'visì yúco mì Mbírì ta 'verè. Ndú gii dù kù bàkà i, ta bà bàkà nètè a i jì ndâ i tí nó náa à suu ndú súú-suu nó, si bà bàkà i jì 'dóó mbe suu ndâ i, náa à 'ví ùlù yí dúú bà ya tí nó, mí to! Go-i-tí-nò.

26 Tacó ènò, Mbírì gii si tàmuu ndú jì ndâ i-nò mì ndú mbe ñikì tí ndú nò. Ndâ ñii mì ndú bè bà toko bà sili á ta ndâ 'dakò mì ndú go ñinó náa à tí nó gí, kù toko bà sili ndí ká gbí òkò tí ndú tí ndâ ñii ta kpéétí ndú.

27 Ndâ 'dakò kpónó bè ndâ nawù ndú tà'i 'dáá gí, njembí ndú ká tí bà sì ta ndâ 'bí ka ndú 'dakò, ta nò ɾo ndú gítí wálá. Ñinò a i tí nó mbe si Mbírì 'ví waa có mítí ndú go ñinó náa à tí nó ká nò.

28 Ndú ñò Mbírì tí i kùro ndú lá, tacó ènò, Mbírì gii je vò muu jì ndú, tacó wàa, ndú 'ví bàkà káa ndâ i ñinó mbe 'vii ɾo 'bá lá nò.

29 Ndú volo ndii bà gí; ndú a ndâ vo-vò mbe bèè ɾo Mbírì, ndâ vo-vò mbe gbolò njembí, ndâ vo-vò mbe go i, ndâ vo-vò mbe kii, ndâ vo-vò mbe zi ku, ndâ vo-vò mbe gò gò, ndâ vo-vò mbe eendi ndâ 'duù, ndâ vo-vò mbe bàkà ndâ i mbe mìlìsé tí ndâ 'duù, ndú a ndâ mbe 'dè ngùrù-ngùrù có.

30 I tí ndú a bà ñi ɾè, ta bà sogo Mbírì, ta biimo, ta bà si ndâ kpo 'duù tí i lá, ta bà luguu tí ndú, ta bà 'di có mì ndâ bu ndú ta ndâ nawu ndú lá.

31 Muu tí ndú wálá, nambeè ta ndú go nambeè ta ngo díí, tó có gbí njembí ndú gítí ndâ 'bí 'duù wálá, yè ɾo 'duù tí ndú wálá.

32 Ndú ñò ni ngbàrángà'i gí, máa, có mì Mbírì máa, à 'vii ta 'duù ñinó mbe bàkà ña ndâ vò i tí nó káa ku, káa ndú kpòò kù bàkà ndú, ndú delè kpòò kù je wotí jì ndâ mbe kù bàkà ndú.

2

Bà waa có mì Mbíri

¹ À má éno, wò má kù waa có mítí 'bí 'duù, wò kù duu nò a bù gítí lo ta 'bì lo. Tacó wò kpétí káa gba, wò ọ̀ 'dâ lá, wò kù bàkà káa gbèe ọ̀ wò i tí nò náa wò kù waa có mítí 'duù tí nò tacó nò.

² Ndoò ọ̀ ni gí máa, Mbíri kù waa có ta yúco mítí 'duù mbe bàkà ọ̀ wò i tí nò náa ndoo kù waa có mítí 'duù tí nò tacó nò.

³ Káa wò kojo máa, wò tí 'duù má waa có mítí ndâ mbe bàkà ọ̀ wò i tí nò, káa 'dóo wò ta miyi lo delè kù bàkà gbèe ọ̀ ndâ wò i tí nò, wò bà ndo 'do nje bà waa có mì Mbíri gí?

⁴ Wò kù ọ̀ ọ̀ gbolò nambeè mì Mbíri nò ọ̀-ọ̀? Bà zèè njembí Mbíri, ta bà tojo ndâ wò i mì lo mítí wó tí bàà nò, 'dáá ọ̀ lo me có lá gí? Wò ọ̀ ni lá máa, Mbíri kù bàkà ndâ i tí nò jì wò tacó wàa wò 'ví 'visì ta muu lo 'do tí ndâ wò i mì lo?

⁵ Káa tù lo 'di có lá, wò ta ngbútù kù kili kpo-tàkòcò mì Mbíri mí muu lo ta o bà co Ọ̀ ba túbà kpo-tàkòcò mì wó, ta bà túbà bà waa có mì wó ta yúco nò.

⁶ Mbíri ta o tí nò bà ko mboo nèté mì 'duù jì yí 'vii ká ta po nèté mì wó.

⁷ Yí bà je 'vála ọ̀nó mbe cee lá nó jì ndâ mbe nanaka muu ndú mítí bà bàkà tó i, ta ndâ mbe kù pà bà ọ̀ ngba wó tí Mbíri, ta ndâ mbe pà kpokèjì gítí bà tègàrà yí, gii je ndâ mbe kù pà 'vála ọ̀nó mbe cee lá náa yí kù je jì ndâ 'duù nò.

⁸ Káa ndâ 'duù ọ̀nó mbe kù kojo tó i ká gítí miyi ndú, mbe túbà bà 'di yúco lá, mbe kù 'di a có mì wò i nó bà ọ̀ kpo-tàkòcò mì Mbíri mítí ndú ta ọ̀ ndú.

⁹ Ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe bàkà wò i nó bà tù gázù, ndú delè bà kònò sé'i; ndâ Jùdéyà ká bà ọ̀ mítí ndú kùro, bìndi sè ndâ 'bí ọ̀ ndâ 'duù gí tàkò ndú.

¹⁰ Káa, Mbíri bà si ndâ 'duù ọ̀nó mbe bàkà tó i nó 'ví dù gbí ngba'o, yí bà te duù mítí ndú, yí delè bà si ndú 'ví dù nìkì maa; ndâ Jùdéyà kùro, bìndi sè ndâ 'bí ọ̀ ndâ 'duù gí tàkò ndú.

¹¹ Tacó 'bè gbí òkò tí ndâ 'duù kùro Mbíri wálá.

¹² Mbíri bà waa có mítí ndâ 'duù ọ̀nó 'dáá gí mbe bàkà wò i, káa ndú me ndâ mbe ọ̀ ru ndi có mì Mòze lá nó, me ta có mì Mòze lá; káa yí bà waa có mítí ndâ 'duù ọ̀nó mbe kù ru ndi có mì Mòze mbe bàkà wò i nó ta có mì Mòze.

¹³ Tacó ndâ 'duù kù 'vala jáá kùro Mbíri me ká ta bà 'di có mì Mòze cuki lá, à bà bàkà go có mì Mòze ká kù si ndâ 'duù kù co tí jáá kpokèjì mì Mbíri.

¹⁴ Ndâ 'duù ọ̀nó mbe ọ̀ dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá, mbe 'di ndâ có gbí wáràgà mì Mòze lá nó, má bàkà i go có mì Mòze 'do gbí 'dóo kóró-kojo có mì ndú, kóró-kojo có mì ndú nó gí tí có mì Mòze tacó tí ndú. Ndú tà kpétí má 'di có mì Mòze lá.

¹⁵ Ndâ cè ọ̀ bà bàkà i mì ndú kù túbà máa, Mbíri cu ndâ i tí nó náa Mòze 'dè có máa ndâ 'duù 'ví bàkà nó mí gbí njembí ndú gí. 'Bí i delè kù túbà jì ndú gbí njembí ndú máa, ndâ cè ọ̀ bà bàkà i mì ndú nò dú. Ndâ kóró-kojo có mì ndú delè ta ndâ 'bí o kù kpì ngbàngà tí ndú, ndú delè ta ndâ 'bí o kù tí muu ndú.

¹⁶ Ta o bà co ọ̀ tí nó náa Mbíri kèjì gí bà tuu Jézù tí Bindi-Mbíri gí bà waa có mítí ndâ có kóo tí nó gbí njembí ndâ 'duù nó, go Banga-Ngú-Có tí nó náa ye kù ma nò.

Ndâ Jùdéyà ta có mì Mòze

¹⁷ Wò má 'dè có máa, wò a Jùdéyà mbe 'di có mì Mòze ta njembí lo gbaànjé, ta nó bà wu gbí nambeè tí nó gbí òkò tí yo ta Mbíri nó ọ̀ lo wálá;

¹⁸ wò tí mbe ọ̀ có gbí njembí Mbíri ni gí, mbe ọ̀ 'bè gbí òkò tí ndâ yúco ta 'vére ni gí, tacó à nìbà ndâ có mì Mòze jì wò gí;

¹⁹ wò má ọ̀ ni ngbàrángà'i gí, máa, wò a mbe kù ja ndâ mbe sù ọ̀, tí ngba'o kùro ndâ 'duù tí nó mbe kù nò gbí 'dí'di'o nó,

²⁰ tí mbe kù túbà bà lê tí ndâ i ji ndâ mbe ñónókó, tí mbe kù nìbà i ji ndâ 'viì, wò ñò ni ngbàrángà'i gî, máa, có mì Mòze a yúcó mbe kù je muu me gbolò ji ndâ 'duù;

²¹ wò kù nìbà i ji ndâ 'bí ka lo, káa wò nìbà i gítí 'dóó miři lo lá? Wò kù kò-kò ji ndâ 'duù máa, «Ngbà i lá,» káa wò kù ngbà i?

²² Wò kù 'dè có ji ndâ 'duù máa, «Bàkà bangbaya lá,» káa wò kù bàkà bangbaya? Wò tí mbe kù sogo ndâ sú mbíri ká dù ndi kù ngbà i ta wotí 'do tà ndâ 'bá mì ndâ sú mbíri?

²³ Wò tí mbe kù wu gbí ndâ có mì Mòze ká kù kpò có mì Mbíri ta bà biya bà 'di có mì Mòze?

²⁴ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèji bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó kù 'dè zu có gítí Mbíri 'do gbí có mì ndâ Jùdéyà mbe kpò có mì Mòze gî.»

²⁵ Bà ya gí gbí gázâ a i ta i gbí me gbolò, náa wò má kù 'di có mì Mòze nò; káa wò má 'di có mì Mòze lá, bà ya wò gí gbí gázâ 'vii ká 'vii ta bà ya wò lá.

²⁶ À má éno, 'bí 'duù mbe ya gí gbí gázâ lá má kpolo tí ndâ có gbí wáràgà mì Mòze, 'duù tí nò bà dù me ká go 'duù ñinó mbe ya gí gbí gázâ gî nó lá?

²⁷ À má éno, ndâ 'duù tí nó mbe ya gí gbí gázâ lá, káa ndú kù kpolo tí ndâ có mì Mòze nó bà waa có mítí yo tí ndâ mbe ya gí gbí gázâ gî, káa yo kpolo tí ndâ có mì Mòze náa à kuu mì yo gbí wáràgà nó lá nò.

²⁸ Tacó à kù nì cèe Jùdéyà a i mítí 'duù me ká gítí có máa à jò yí tí Jùdéyà gî nò lá. Gbolò i gbí bà ya gí gbí gázâ delè me káa bà po nje kù tí 'duù lá.

²⁹ Cèe Jùdéyà a 'duù ñinó ta njembí wó dú kùro Mbíri nò, cèe gázâ a i gbí njembí 'duù, cèe bà ya gí gbí gázâ a nèté mì Mbíri, à me có náa à cu mí gbí wáràgà sínò lá. À ùlù ña 'duù tí nò a Mbíri, à me ndâ 'duù muu to tí nó ká kù ùlù yí lá.

3

¹ À gbí bà dù 'duù tí Jùdéyà a yè? À gbí bà ya 'duù gí gbí gázâ a yè?

² I gbí bà dù 'duù tí Jùdéyà ngé. Kpédélé i gbí bà dù 'duù tí Jùdéyà a ñinó máa, Mbíri táánò je ndâ có mì wó a i ji ndú.

³ A yè táánò ká bà bàkà tí náa ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú má ñònòkò gbí 'bá ndú 'do tí Mbíri gî? Mbíri táánò bà ñònòkò a gbí 'bá wó 'do tí ndú go i mì ndú nò?

⁴ Gbaànjé lá! Kpétí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî káa ndâ mbe 'vére, Mbíri bà dù ta o 'dáá gî ká tí mbe yúcó, á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì wó tí Mbíri máa, «Tacó wàa, à 'ví ñò wò ni tí mbe yúcó 'do tí ndâ có mì lo, wàa wò 'ví kpò nje ndâ 'duù gbí ngbàngà gî,» nò.

⁵ Káa 'bí 'vé a ñinó máa, ndâ vò i mì ndoo má dù tí ndâ i mbe kù túbà máa, Mbíri a 'duù ñinó jáá nó, ndoo 'ví 'dè gítí máa yè? Ndoò 'ví 'dè éno máa, Mbíri me 'duù ñinó jáá nó lá, náa tàkòcò wó má kpolo gítí ndoo nò? Ye 'vee ndâ 'vé tí nò ká go bà 'vee 'vé mì ndâ 'duù nò.

⁶ Ngé lá! Tacó à má éno, Mbíri bà waa có mítí ndâ 'duù muu to tí nó ée?

⁷ Káa à má a ndâ 'vére mì ye ká kù si Mbíri 'ví túbà yúcó mì wó gí sè ngbàrángà'i ndii ñinó sàa kùro nó gî, à kpòò ñinó kù 'dè ye máa, ye a mbe bàkà vò i, tacó yè?

⁸ Ndoò má bàkà vò i wàa ndâ vò i tí nò 'ví jò tó i káa yè? Á go có tí nó náa ndâ 'bí mbe 'dè vò nje kù cu mítí ndoo nò! Káa bà waa có mì ndú nò dú.

'Duù jáá kùro Mbíri wálá

⁹ Nò wàa yè? Ndoò tí ndâ Jùdéyà nìkì ndii sè ndâ 'bí 'duù gî? Ngé gî lá! Tacó ye 'dè sàa kùro gî, máa, ndoo tí ndâ Jùdéyà ta sè ña ndâ 'duù 'dáá a ndâ i-tà-tàmà mì vò i,

¹⁰ á go có tí nó náa à cu mí bà ndâ 'bí to gbí wáràgà mì Mbíri máa, «'Bí 'duù gbaànjé tí 'duù jáá kùro Mbíri wálá,

- 11 'bí 'duù gbaànjé ta muu tí wó wálá,
'bí 'duù gbaànjé mbe pà bà tí Mbírì wálá.
- 12 Ndâ 'duù 'dáá 'vìsì kapí ndú gítí Mbírì gî,
ndú 'dáá ya lè gî,
'bí 'duù mbe bàkà tó i wálá,
kpêtí káa gbèè 'duù wálá.»
- 13 «Pó zì ndâ có gbí nje ndú go pò zì ku gbí guù,
à yè gbí nje ndú ma káa 'véřè,»
«Ndâ có gbí nje ndú me juù go já kpoo.»
- 14 «À yè gbí nje ndú káa sémé ta ju có.»
- 15 «Kò ndú zì-zì gítí bà ya gí bà zi ku,
16 ndú má co tí kpokèjì,
à dù á bìnđi ndú káa ndâ mòòkò ta ndâ i-yé řo,
17 ndú ñò kpokèjì bà 'vala ta ndâ 'duù gbí 'dê tí ni lá.»
- 18 «Ndú delè cì gúku tí Mbírì gbaànjé lá.»
- 19 Ndoò ñò ni gî máa, ndâ có tí nó gbí wáràgà mì Mòze nó 'dáá gî ká tacó tí ndâ 'duù tí nó náa à kù zogo ndú ta có mì Mòze ñò, tacó bà nè kpokèjì bà kù' bà mì ndâ 'duù gî, wàa Mbírì 'ví dù tí mbe waa có mì ndâ 'duù 'dáá gî.
- 20 Tacó wotí tí có mì Mòze gítí bà bàkà 'bí 'duù gbaànjé muu to tí nó tí 'duù jáá kùřo Mbírì ñò wálá, i ñìnó náa có mì Mòze kù bàkà nó káa bà bàkà 'duù 'ví ñò ni éno máa, yì a mbe bàkà vò i.

Ngú kpokèjì bà bàkà 'duù mì Mbírì tí 'duù jáá kùřo wó

- 21 Káa Mbírì kpónó túbà 'bí ña ngú kpokèjì bà bàkà ndâ 'duù mì wó tí ndâ 'duù jáá kùřo wó mbe co tende 'do tí có mì Mòze gî. Ndâ có gbí wáràgà mì Mòze, ta ndâ có gbí ndâ wáràgà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì, kù 'dè yúco a i gítí ngú kpokèjì tí ñò.
- 22 Ngú kpokèjì bà bàkà ndâ 'duù mì Mbírì tí ndâ 'duù jáá kùřo wó ñò a bà tee njembí ndâ 'duù ñìnó 'dáá gî mbe ùnje gítí Jézù nó mítí Jézù tí Bìnđi-Mbírì, tacó 'bè gbí òkò tí ndâ 'duù 'dáá gî kùřo Mbírì wálá.
- 23 Tacó ndâ 'duù 'dáá gî bàkà vò i, bìnđi bà yee gbí ngba Mbírì giì kpò ndú gî.
- 24 Káa a nambeè mì Mbírì náa yí bàkà jì ndâ 'duù 'dáá gî sínó nó ká giì 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbírì ta řè mì Jézù tí Bìnđi-Mbírì, tí mbe njaanga miři ndâ 'duù 'do gbí vò i.
- 25 Mbírì je Bìnđi-Mbírì tí Jézù tí i-cí-ci, tacó wàa mbelè wó 'ví dù tí i mbe si yì 'ví je à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndâ mbe tee njembí ndú mítí Bìnđi-Mbírì. Mbírì bàkà éno tacó bà túbà jì ndâ 'duù máa, yì tí Mbírì waa có ta yúco, tacó yí táánò sàà kùřo kù tořo ndâ vò i mì ndâ 'duù mítí wó tí bàà.
- 26 Káa yí gbí ngú o tí nó kpónó nó kù túbà tí wó tí mbe kù waa có ta yúco ta bà bàkà ndâ 'duù ñìnó mbe kù tee njembí ndú mítí Jézù nó tí ndâ 'duù jáá kùřo wó.
- 27 À má éno, ndoo kpónó bà wu gbí tí ndoo máa ndoo 'vala tí ndoo 'do gbí vò i gî á ta řè yè? 'Bí i náa ndoo bà wu gbí tí ndoo á tacó ñò wálá. Tacó yè? Tacó náa ndoo kù 'di có mì Mòze ñò? Ngé lá! Tacó ndoo kù tee njembí ndoo mítí Bìnđi-Mbírì.
- 28 Tacó ndoo ùnje gî, máa, 'duù kù dù tí 'duù jáá kùřo Mbírì ká 'do gbí bà tee njembí wó mítí Bìnđi-Mbírì, me 'do gbí bà kpòlo tí ndâ có mì Mòze lá.
- 29 Yo kù kořo có máa, Mbírì káa Mbírì mì ndâ Ìzìriyèlì ta kpéétí ndú? À me éno lá. Yì a Mbírì mì ndâ 'bí tende ña 'duù delè.
- 30 Mbírì lê má ká gbaànjé, yí bà bàkà ndâ Ìzìriyèlì tí ndâ 'duù jáá kùřo wó 'do gbí có bà tee njembí ndú mítí Jézù, yí delè bà bàkà ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Ìzìriyèlì lá nó tí ndâ 'duù jáá kùřo wó delè 'do ká gbí có bà tee njembí ndú mítí Jézù.

³¹ Gbí có tí nò kpónó máa, ndoo 'va có mì Mòze gí 'dè gí tacó bà tee njembí ndoo mítí Jézù? Gbaànjé lá! Tende co tí , a bà tee njembí ndoo mítí Jézù ká kù si ndoo 'ví zèè có mì Mòze tí kpoò.

4

Bà mèlè ndi Àbìráámò

¹ À má éno, ndoo 'ví 'dè gítí Àbìráámò tí 'duù tí nó mbe jò ndâ bu ndoo nó máa yè?

² Tacó áá táánò má a ndâ i gbí 'bì Àbìráámò ká bàkà yí tí 'duù jáá kùro Mbíri, Àbìráámò táánò bà 'de i bà wu gbí tí wó tí gí. Káa yí bà wu gbí tí wó me mí kùro Mbíri lá.

³ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Àbìráámò táánò ùnje gítí Mbíri, tacó éno, Mbíri gii bàkà Àbìráámò tí 'duù jáá kùro wó.»

⁴ 'Duù má 'de i 'do gbí bà ka wu'o, i tí nò a i gbí wu'o mì wó, à me i-nambeè lá.

⁵ Káa 'duù má bàkà nèté lá, káa yí kù tee njembí wó mítí Mbíri, tí mbe kù bàkà ndâ mbe bàkà vò i tí ndâ 'duù jáá kùro wó nó, a bà tee njembí 'duù tí nó mítí Mbíri ká bà si Mbíri 'ví bàkà yí tí 'duù jáá.

⁶ Káa kòcò Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì táánò gítí ndâ nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji 'duù ñinó mbe bàkà nèté lá, káa yí gii si yí tí 'duù jáá kùro wó tí Mbíri nó, éno máa,

⁷ «Ndâ 'duù tí nó náa Mbíri je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndú gí,
delè náa Mbíri 'bu i mí muu ndâ vò i mì ndú gí nó,
a ndâ mbe tó pá!

⁸ 'Duù ñinó náa Mbe tí ndoo bà si ndâ vò i mì wó tí có lá nó,
a mbe tó pá!»

⁹ Tó pá tí nó náa Dàvidè táánò 'dè có gítí nò ká tacó tí ndâ 'duù ñinó mbe ya gí gbí gázâ gí nó cuki, wèè, à delè tacó tí ndâ 'duù ñinó mbe ya gí gbí gázâ lá nó? Ndoò kù 'dè có máa, à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri, máa, «Àbìráámò táánò ùnje gítí Mbíri, tacó éno, Mbíri gii si yí tí 'duù jáá 'do gbí có bà ùnje mì wó nó.»

¹⁰ Mbíri táánò bàkà Àbìráámò tí 'duù jáá kùro wó nó ta o ngayi? Kùro bà ya yí gí gbí gázâ, wèè, á bindi bà ya Àbìráámò gí gbí gázâ? Mbíri bàkà yí a i kùro bà ya yí gí gbí gázâ.

¹¹ Yí gii ya gí gbí gázâ a i bindi có tí nó, tacó bà tubà máa, Mbíri táánò bàkà yí tí 'duù jáá kùro wó tí Mbíri 'do gbí có bà tee njembí wó mítí wó si yí ya gí gbí gázâ kálásê. Mbíri bàkà éno tacó wàa Àbìráámò 'ví dù tí bu ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe ya gí gbí gázâ lá, káa yí tí Mbíri gii bàkà ndú tí ndâ 'duù jáá kùro yí gí nó.

¹² Àbìráámò delè a bu ndâ 'duù tí nó táánò mbe ya gí gbí gázâ gí nó, me ká cuki tacó náa ndú ya gí gbí gázâ gí nó lá; yí a bu ndú tacó ndú kù tee njembí ndú mítí Mbíri go i mì bu ndoo Àbìráámò táánò á kùro bà ya yí gí gbí gázâ.

À 'de i tàkò cí mì Mbíri 'do gbí bà tee njembí 'duù mítí wó

¹³ Káa cí tí nó náa Mbíri táánò ci ta ndâ Àbìráámò ta ndâ 'vii bindi wó, máa, to tí nó bà dù tí mbèlè mì ndú nó, 'do me gbí có bà 'di có mì Mòze mì Àbìráámò nó lá. À gí a i 'do gbí có bà tee njembí Àbìráámò mítí Mbíri, bindi Mbíri gii bàkà yí tí 'duù jáá kùro wó.

¹⁴ Tacó à má 'dè có máa, à káa ndâ mbe 'di có mì Mòze ká zèè to tí nó tí mbèlè mì ndú, gbí éno máa, bà tee njembí 'duù mítí Mbíri me i lá, i gbí ndâ cí mì Mbíri delè wálá.

¹⁵ Tacó có mì Mòze kù gí ta kpo-tàkòcò mì Mbíri gítí ndâ 'duù, káa bàndò tí nó náa có mì Mòze tí wálá nó, ndâ 'duù kpo có mì Mòze lá.

¹⁶ Tacó éno, cí tí nó táánò náa Mbíri ci ta Àbiráámò nó rò kpolo ma a i mítí có bà tee njembí mítí wó tí Mbíri, cí tí nó kpolo ma a i gítí i-nambee mí Mbíri sínò jì ndâ 'viì-gù Àbiráámò 'dáá gî, à me ká cuki jì ndâ mbe kù kpolo tí ndâ có mí Mòze lá, à delè tacó tí ndâ mbe kù tee njembí ndú mítí Mbíri go i mí Àbiráámò, tacó yí a bu ndoo 'dáá gî,

¹⁷ á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mí Mbíri máa, «Ye bàkà wò tí bu ndâ 'duù me mbè muu to tí nó gî,» nô. Àbiráámò a bu ndoo kùro Mbíri tí nó náa yí tee njembí wó mítí wó, tí mbe kù je 'wálá jì ndâ ku, delè náa ndâ i ñinó náa ndú sàà wálá nó kù bàkà tí 'do gbí có mí wó nô.

¹⁸ Àbiráámò táánò ùndi i tàkò cí tí nó náa Mbíri ci ta yí máa, «Ndâ 'viì-gù lo bà me mbè go ndâ yii tàrì,» nó kpòò, kpò tí. Káa yí kpòò kù tee káa njembí wó mítí Mbíri tacó éno, yí gii gí tí bu ndâ 'duù me mbe.

¹⁹ Ndoò tí Àbiráámò ta o tí nó náa Mbíri ci ta yí gítí bà jò 'viì nò dè gítí zi'duù-vò; yí ta o tí nó ñò ni gî máa, yí a kánjí ku, yí delè gii ñò ni gî máa, nawù yí Sàrà a kázá.

²⁰ Kpèti ká éno, yí zò gbí nje wó gítí có tí nó náa Mbíri ci ta yí nó lá, yí delè me kpèki-kpèki gítí bà tee njembí wó mítí Mbíri lá; bà tee njembí mítí Mbíri gii je wotí bà ùlù Mbíri jì yí ndii ñinó sàà kùro nó gî.

²¹ Có ta kponje gítí gbaànjé nje wó wálá a ñinó máa, «Yâ-cí-ci mí Mbíri kpili lá.»

²² Ñinò a gbí nderè có tí nó náa Mbíri gii si ta yí tí 'duù jáá kùro wó tí Mbíri nó ká nò.

²³ Có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mí Mbíri máa, «Áá táánò cu 'bì mítí wó máa yí a 'duù jáá kùro Mbíri,» nó, me ká gítí Àbiráámò ta kpéeti wó lá.

²⁴ À cu delè gítí ndoo, náa ndoo má ùnje gítí 'duù tí nó mbe 'vala ndi Jézù tí nó,

²⁵ náa à zi yí táánò tacó ndâ vò i mí ndoo, káa Mbíri gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó tacó bà bàkà ndoo tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri gî nô.

5

Bà dù tí 'duù jáá kùro Mbíri

¹ À má éno, ndoo lê má kù dù tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri 'do a i gbí có mí bà tee njembí ndoo mítí Mbíri, gbí òkò tí ndoo kù dù nìkì maa ta Mbíri ta rẹ Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri.

² A bà tee njembí ndoo mítí Mbíri ta rẹ mí Jézù ká si ndoo 'ví yèè dè gítí Mbíri, náa yí kpónó kù bàkà ta nambee jì ndoo ta o 'dáá gî, náa ndoo kù dùlù ta tí ndoo, kù koṛo ta có gítí bà dù gbí ngba Mbíri nô.

³ Káa à cuki nò me káa i ñinó náa ndoo bà dù ta líkí'o nó lá, ndoo delè bà dù ta líkí'o bà kònò ndâ sé'i mí ndoo, tacó a bà kònò ndâ sé'i ká kù jò yú njembí.

⁴ Káa a yú njembí ká kù jò cè bà bàkà i ñinó mbe kù peteke tàkòcò Mbíri nô, cè bà bàkà i ñinó mbe kù peteke tàkòcò Mbíri nó ká kù jò bà koṛo có lí mítí Mbíri.

⁵ Káa bà koṛo có lí mítí Mbíri te nô mí ro ndoo lá, tacó Bèri-mi-Mbíri náa à je jì ndoo nó yè gbí njembí ndoo ta tó bà zè tí mí Mbíri gî.

⁶ Bìndi-Mbíri táánò cì tacó tí ndoo ta o tí nó náa à gbí muu Mbíri nó, si ndoo tí ndâ mbe bàkà vò i; ta o tí nó wotí bà 'vala miṛi ndoo tí ndoo wálá, nje wú delè tí ndoo wálá nô.

⁷ Bà 'de 'duù ñinó mbe gbí gbí njembí wó gítí bà cì á muu 'duù ñinó jáá kùro Mbíri nó kpóló-kpòlo, 'duù kpèti ndâ-'bì-lá bà zèè njembí wó tacó bà cì á muu tó 'duù gî.

⁸ Káa Mbíri túbà bà zè ndoo mí wó nìkì maa jì ndoo ta bà cì Bìndi-Mbíri á muu ndoo si ndoo táánò a ndâ mbe bàkà vò i.

⁹ Káa Bìndi-Mbíri lê táánò má bàkà ndoo tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri ta bà cì yí tacó tí ndoo gî, yí kpónó bà 'vala ndoo 'do nje kpo-tàkòcò mí Mbíri ta wotí ká tí .

¹⁰ Tacó 'Vii-mì-Mbíri lê má cì tacó bà bàkà ndoo tí ndâ kómbe Mbíri si ndoo táánò a ndâ ku'dì tí Mbíri nó gí, yí kpónó bà 'vala ndoo 'do gbí ndâ vò i mì ndoo si yí tí wu wó nó ta wotí ká tí .

¹¹ Káa à cuki me ká éno lá, ndoo delè kù dù ta líkí'o Mbíri tí ndoo ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù, náa ndoo kù zèè kómbeè ta Mbíri ta rẹ̀ mì wó.

Ndâ Ádàmà ta Bìndi-Mbíri

¹² A gbèè 'dakò táánò ká gí ta vò i gí muu to tí nô, vò i gí gí ta ku, bìndi ku gí 'vèè cee gbí ña ndâ 'duù 'dáá gí, tacó ndâ 'duù 'dáá gí a ndâ mbe bàkà vò i.

¹³ Vò i táánò sàà kuu muu to tí nó kùro bà gí có mì Mòze, káa Mbíri táánò ki 'bì wó tí vò i mì ndâ 'duù tí bàndò tí nó náa có mì Mòze tí wálá nó lá.

¹⁴ Kpétí ká éno, ku táánò 'bità bà ziki ndâ 'duù 'do gbí o mì Ádàmà yee gbí o mì Mòze. Ta ndâ ña ñinò 'dáá gí, ndâ ña ndâ vò i mì ndâ 'duù tí nó náa ku táánò ziki ndú nó me go ña vò i mì Ádàmà ta o tí nó náa yí kpò ta có mì Mbíri nó lá. Ádàmà táánò ká go ngò've i gbí ñí kùro 'duù tí nó kèjì nô.

¹⁵ Káa i-nambeeè mì 'duù tí nó kèjì nó me go vò i mì Ádàmà lá. Tacó vò i mì gbèè 'dakò má mì ndâ 'duù me mbè, kponje gítí wálá, máa, Mbíri bàkà nambeeè me gbolò sínò jì ndâ 'duù me mbè ta rẹ̀ mì gbèè 'dakò tí nó tí Jézù, tí Bìndi-Mbíri nô.

¹⁶ Káa có tàkò gbèè i-nambeeè tí nó náa Mbíri je jì ndâ 'duù sínò nó me go có tàkò vò i mì gbèè 'dakò tí nó nó lá. Tacó gbèè vò i gí ta bà waa có ku mítí ndâ 'duù, káa gbèè i-nambeeè mbe gí gí tàkò ndâ vò i me mbè kù njaanga miři ndâ 'duù á 'do gbí vò i.

¹⁷ À dú káa yúco máa, ku kpónó zèè to 'do gbí có mì vò i mì gbèè 'dakò, ta rẹ̀ mì gbèè 'dakò tí nó. Káa i tàkò i tí nó náa gbèè 'dakò tí nó tí Jézù tí Bìndi-Mbíri bàkà nó me gbolò ngé ndii gí. Mbíri bàkà nambeeè jì ndoo me gbolò, yí delè gí ùnje bà dù ndoo tí ndâ jáá 'duù ta rẹ̀ mì Jézù. Tacó éno, ndoo bà zogo to tí nó go ndâ kpo-kpò gba ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbíri.

¹⁸ À má éno, go ñinó náa vò i mì gbèè 'dakò ká ga wú mítí miři ndâ 'duù 'dáá gí nó, à delè káa gbèè tó i náa gbèè 'dakò bàkà ká njaanga wú 'do tí miři ndâ 'duù 'dáá gí, à delè káa gbèè tó i tí nó ká je 'válá jì ndâ 'duù 'dáá gí.

¹⁹ Tacó à bàkà ndâ 'duù me mbè tí ndâ mbe bàkà vò i 'do gbí có bà 'di có lá mì gbèè 'dakò; à delè bà bàkà ndâ 'duù me mbè tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri 'do gbí có bà 'di có mì gbèè 'dakò.

²⁰ Có mì Mòze gí tacó bà àdì ndâ vò i, káa bàndò tí nó náa vò i àdì tí nó, nambeeè mì Mbíri àdì ndii gí,

²¹ tacó wàa, vò i má kù zèè to ta bà mì ndâ 'duù mì ku, nambeeè mì Mbíri 'ví zèè to ta bà co tí jáá kpokèjì mì Mbíri mbe ya ta ndoo gítí 'válá ñinó mbe cee lá nó ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbíri, tí Mbe tí ndoo.

6

Vò i bà je bà i tí ye wálá lá ká go ku, káa ye kù 'vala ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri

¹ Ndoo kpónó 'ví 'dè máa yè? Ndoo aanga muu ndoo ká mítí bà bàkà vò i, tacó wàa, Mbíri 'ví bàkà ta nambeeè jì ndoo me gbolò?

² Ngé lá! Ndoo tí ndâ mbe biya vò i ká go ku 'ví dù ndi ndoo kù 'vala gbí vò i ta ña kpokèjì ngàyi?

³ Yo ñò ni lá, máa, ta o tí nó náa àá táánò caka tí ndoo tacó bà dù toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù nó, à delè caka tí ndoo tacó bà cì toko ta yí?

⁴ À má éno, àá táánò duu ndoo ta ndú ta bà caka tí ndoo ta ndú mí gbí ku, tacó wàa, ndoo delè 'ví 'vala ngú 'válá, go ñinó náa Bìndi-Mbíri táánò 'vala ta ndi wó 'do gbí muu'dú wó ta wotí mì Buù wò nô.

⁵ Tacó ndoo táánò má gbo ta ndú mí gbí bà cì ña ku mì wó nò gî, kponje gítí bà dù ndoo ta ndú gbaànjé gbí bà 'vala ndi ndoo 'do gbí muu'dú ndoo go i mì wó nò wálá.

⁶ Ndoò ò ni gî, máa, áá táánò gbí ká dii ndoo toko ta Bìndi-Mbíri míti njèèkpè mù tacó bà zi ká dii ndoo tí nó náa vò i yè gbí gî nó gî. Tacó wàa, ndoo 'ví dù tí ndá i-zógó-zogo mì vò i káká'i lá.

⁷ Tacó 'duù má cì gî, yí njaanga nò a miři wó 'do gbí vò i gî.

⁸ Káa ndoo táánò má cì ta ndá Bìndi-Mbíri gî, ndoo ùnje gî, máa, ndoo delè 'vala ta ndú gî.

⁹ Tacó ndoo ò ni gî, máa, Bìndi-Mbíri bà cì ndi wó bìndi bà 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò káká'i wálá; wotí mì ku káká'i gítí bà zi yí wálá.

¹⁰ Yí cì ta bà gbaànjé, ngbé, tacó bà cee wotí mì vò i; káa yí kpónó kù 'vala a i tí Mbíri.

¹¹ Á má éno, yo kpónó 'ví ò tí yo á go ndá ku 'duù ji vò i, wàa yo 'ví ò tí yo tí ndá wu 'duù ji Mbíri ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri tí Jézù.

¹² Yo si vò i 'ví gèè bè wó mí gbí dii yo tí nó tí putú kára nó lá; yo delè 'ví legee miři yo gí tàkò có mì go bà bàkà vò i lá.

¹³ Yo 'ví si ndá bà to tí yo 'ví si tí ndú tí ndá i bà bàkà nèté mì vò i lá; yo si tí yo a i ji Mbíri go ndá 'duù ñinó náa yí 'vala ndú 'do gbí ku gî; yo lo muu giři ji Mbíri, wàa yí 'ví si ndá bà to tí yo 'dáá gî tí ndá i bà bàkà ta tó i;

¹⁴ bìndi vò i káká'i bà gèè bè wó mí muu yo wálá, tacó yo kpónó kù 'vala me ta có mì Mòze lá, yo kù 'vala a i ta nambeè mì Mbíri.

Yo kpónó a ndá bòò mì Mbíri

¹⁵ Nò wàa yè? Nògí, ndoo bàkà vò i tacó náa ndoo kpónó kù 'vala me ta có mì Mòze lá, ndoo kù 'vala a i ta nambeè mì Mbíri nò wàa? Ngé lá!

¹⁶ Yo ò ni gî, máa, yo má si tí yo tí ndá bòò mbe 'di có mì 'duù, yo gí tí ndá bòò mì 'duù tí nó náa yo kù 'di có mì wó nò gî? Yo má kù 'di a có mì vò i, yo bà gbo nje ta ku, yo má kù 'di a có mì Mbíri, yo bà gbo nje ta bà dù tí ndá 'duù jáá kùro Mbíri.

¹⁷ Káa yo 'ví 'dè ñikí maa ji Mbíri, tacó yo táánò a ndá bòò mì vò i, káa yo kpónó zèè yúcó tí nó náa áá táánò ñibà ji yo nó ta njembí yo gbaànjé.

¹⁸ Áá táánò njaanga wú mì vò i 'do tí miři yo gî, bìndi áá gi ga mítí miři yo a wú mì yúcó.

¹⁹ Ye kpónó kù 'dè có ji yo ta nje có mì ndá 'duù, tacó bà lê jé cee 'do tí 'duù lá, go ña ñinó náa yo ta 'bí o táánò si dii yo tí i bà-nò-vò-ndô, ta bà bàkà ndá vo-vò i ñinó mbe 'vii ro 'bá lá nô; á má éno, yo si dii yo kpónó tí i bà bàkà ndá i ñinó jáá, ta ndá tó i kùro Mbíri.

²⁰ Ta o tí nó táánò náa yo a ndá bòò mì vò i nó, njembí yo mù gítí có bà dù tí ndá 'duù jáá kùro Mbíri lá.

²¹ Káa yo táánò 'de gbí ndá i tí nó náa yo bàkà ndú káa à kpónó ro yo a nô ndú nó, a yè? Ndòngbú ndá i tí nó a ku.

²² Káa à kpónó njaanga wú mì vò i 'do tí miři yo gî; yo kpónó gí tí ndá bòò mì Mbíri gî, káa ndá i náa yo 'de gbí bà dù tí ndá bòò mì Mbíri a bà dù tí ndá tó 'duù, ta bà 'de 'válá ñinó mbe cee lá nô.

²³ Tacó mboo tàkò vò i a ku, káa i-nambeè tí nó náa Mbíri je sínò nó, a bà 'de 'válá ñinó mbe cee lá nó, ta bà 'vala toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù, tí Mbe tí ndoo.

7

Yo ò 'do mì ndá mbe kò tí ndú

¹ Yo ò ni lá, ndá ná'vindi, tacó ye kù 'dè có tí nó a i ji ndá mbe 'di gbí có mì Mòze gî, máa, có mì Mòze kù zogo 'duù ká si yí gbí wu wó?

² Cò mí Mòze kù ẹre nawù 'dakò jì kù wó sì kù wó káa wuù; káa kù nií má cì gí, wú tí nó náa cò mí Mòze ẹre ta ndú tí ndâ 'dakò ta nií nó kaṛa 'do tí nií tí nó gí.

³ Gbì cò tí nó ẹnó máa, nawù 'dakò má dù ta 'bí tende 'dakò sì kù wó káa wuù, cò mí Mòze kù zèè yí, máa, yí a mbe zingbà 'dakò; káa 'bí 'dakò má zèè 'bì wó sì kù wó cì gí, ẹrè wó gbì ñìnò kpòò me mbe zingbà 'dakò lá.

⁴ À má ẹnò, bà cì Bìndi-Mbìrì mítí njèèkpè mû nó kpónó bàkà yo tí ndâ 'duù ñìnó náa cò mí Mòze kpónó káká'i zèè yo lá nó gí, ndâ ná'vindí, tacó yo kpónó a ndâ bà to tí dìi wó; yo kpónó a ndâ nawù 'dakò tí nó náa Mbìrì táánò 'vala yí 'do gbì muu'dú wó nó, tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ duù ñìnó ta i ká gbì yo nó kùro Mbìrì.

⁵ Tacó ta o tí nó táánò sì ndoo kù 'vala ká gí tàkò cò mí dìi ndoo tí nó mbe yè ta vò i gí nó, cò mí Mòze ta o tí nó tanga go vò i 'vèè cee gbì ndâ bà to tí dìi ndoo 'dáá gí, kù jò ku.

⁶ Káa ndoo kpónó njaanga wú mí cò mí Mòze 'do tí miṛi ndoo gí; a bà cì ndoo ká 'vala ndoo 'do 'bì cò mí Mòze táánò tí miṛi ndoo nò; áá táánò njaanga miṛi ndoo 'do gbì cò mí Mòze tacó wàa ndoo 'ví bàkà nèté jì Mbìrì gbì ngú kpokèjì mí Bèrì-mì-Mbìrì, me gbì ká kpokèjì mí Mòze náa à cu mí gbì wáràgà nó lá.

Bà ngì nge ta vò i

⁷ Ndoo kpónó 'ví 'dè máa yè? Ndoo 'ví 'dè máa, cò mí Mòze a vò i kùro Mbìrì? Gbaànjé lá! Tacó áá táánò má me cò mí Mòze lá, ye gí bà ò vò i kùro Mbìrì ni wálá. Áá táánò má me cò mí Mòze lá, ye táánò bà ò ni ẹnó máa, bà dù ta go i mí ndâ 'bí 'duù a vò i nó wálá.

⁸ Káa vò i gí 'de kpokèjì bà tanga go ndâ i mí ndâ 'duù mítí ye 'do gbì cò mí Mòze nò. Tacó cò mí Mòze má wálá, vò i cì gí.

⁹ Ta o tí nó táánò náa ye 'di ndâ cò mí Mòze lá nó, ye a wu 'duù; káa ndâ cò mí Mòze má gí gí gí, vò i gí 'vala ndi wó gí, bìndi ye gí cì gí;

¹⁰ ndâ cò tí nó mí Mòze, náa áá táánò 'dè jì ndâ 'duù tí ndâ cò mbe je 'válá nó, gí 'vìsì tí jì ye tí ndâ i ku.

¹¹ Tacó vò i gí 'de kpokèjì gítí bà eendi ye, bìndi vò i gí zi ye gí, 'do gbì cò mí cò mí Mòze.

¹² À má ẹnò, ndâ cò mí Mòze a ndâ cò mí Mbìrì, kòcò Mòze delè a kòcò Mbìrì, tí kòcò yúco, delè tí kòcò tó cò.

¹³ Gbì cò tí nó máa, a i tí nó tí tó i nó táánò ká ja ku gí tí gítí ye? Ngé lá! Áá táánò a vò i ká zi ye tacó bà túbà tí wó ngbárángà'i gí sè tí ku mbe zi ye ta ẹrè mí tó i, vò i kù 'vìsì ndâ cò mí Mòze á tí ndâ tó cò nó tí ndâ vò i, tacó bà túbà tí wó tí 'dóo i tí nó tí vò i nò.

Ndâ i mbe ñònòkò tí gbì muu 'duù

¹⁴ Ndoo ò ni gí máa, ndâ cò mí Mòze a ndâ cò mí Mbìrì, káa ye a 'duù muu to tí nó, náa à sì ye tí bòò jì vò i gí.

¹⁵ Ye 'di gbì ndâ i tí nó náa ye kù bàkà nó lá. Tacó ye kù bàkà me ndâ i tí nó ta go ndú tí ye nó lá. Ye kù bàkà káa ndâ i tí nó náa ye kù sogo ndú nò.

¹⁶ Ye kpónó má bàkà i ñìnó ta go tí ye wálá nó, ye ùnje gí, máa, cò mí Mòze a yúco.

¹⁷ À má ẹnò, à me ye ká kù bàkà i ta muu ye lá, a vò i tí nó mbe kù dù gbì njembí ye nó ká kù bàkà nèté.

¹⁸ Tacó ye ò ni gí, máa, gbèè tó i mbe kù 'vala gbì dìi ye wálá, ye kù nì a gbì tú ye tí nó mbe yè ta vò i gí nò. Go bà bàkà i ñìnó tí i dú nó kuu gbì njembí ye, káa, wotí bà bàkà tí ye wálá.

¹⁹ Tacó ye bàkà ndâ tó i tí nó ta go ndú tí ye nó lá, ye kù bàkà a ndâ vò i tí nó ta go ndú tí ye wálá nò.

²⁰ À má éno, ye má bàkà i ònó ta go tí ye lá nó, gbí éno máa, à me ye ká bàkà lá, a vò i tí nó mbe bàkà kudu mì wó mí gbí njembí ye gí nó ká bàkà .

²¹ Tacó éno, ye kpónó gii ònó máa, a 'bí i ká kù bàkà nèté, tacó ye má 'dè có máa ye bàkà tó i, à kù co 'bì ye káa vò i.

²² Tacó à ngéé gbí njembí ye tà'i kà a go bà bàkà go có mì Mbíri,

²³ káa ye kù ònó 'bí tende có kù bàkà nèté cee gbí dii ye 'dáá gí, kù tè tó có tí nó gbí muu ye nó ta gó. Nìno a i tí nó mbe kù bàkà ye tí zà-za gó mì vò i tí nó mbe bàkà kudu mì wó cee gbí dii ye 'dáá gí nó ká nò.

²⁴ A ña yè yè ká tí ye éno! A 'di ká bà 'vala ye 'do tí dii tí nó mbe kù ya ta ye gí nje ku nó?

²⁵ À ùlù Mbíri ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbíri tí Mbe tí ndoo!

À káa ye 'do gbí 'dóó bà koṛo có mì ye ká kù bàkà go có mì Mbíri, káa dii ye tí nó mbe yè ta vò i gí nó 'di a có mì vò i.

8

Bà 'vala ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri

¹ À má éno, à kpónó bà waa có mítí ndá 'duù tí nó mbe kù 'vala toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù nó wálá,

² tacó có mì Bèri mì 'válá, mbe kù 'vala ndá mbe kù 'vala toko ta Bìndi-Mbíri tí Jézù nó, njaanga wú mì ndá ku ta vò i 'do tí miṛi ye gí.

³ Tacó i tí nó náa bà bàkà táánò kpò có mì Mòze gí, tacó dii ndoo tí nó náa vò i yè gbí gí nó jo'doko wotí mì có mì Mòze gí nó, Mbíri gii bàkà gí; Mbíri kpò nje vò i ta bà tuu 'viì mì wó ta tú wó go tú 'duù ta vò i yè gbí gí, bìndi Mbíri gii waa có mítí vò i tí nó gbí tú wó nò.

⁴ Mbíri bàkà éno tacó wàa, ndoo 'ví 'di ta có tí nó náa có mì Mòze 'dè jì ndoo nó, ta bà 'di có mì Bèri; ndoo 'ví 'di me có mì dii ndoo tí nó mbe yè ta vò i gí nó lá.

⁵ Tacó ndá 'duù ònó mbe kù 'vala go có mì dii ndú nó kù koṛo có ká gítí ndá i mì dii ndú, bìndi ndá ònó mbe kù 'vala go có mì Bèri nó kù koṛo có ká gítí ndá i mì Bèri.

⁶ Bà koṛo có ká gítí dii 'duù kù je a ku jì 'duù káa bà koṛo có gítí Bèri kù je a 'válá ònó mbe cee lá nó jì 'duù, à delè kù si 'duù 'ví dù ta 'dè njembí wó gítí Mbíri.

⁷ Tacó muu 'duù ònó mbe kù koṛo có ká gítí dii wó nó a muu ku'di tí Mbíri, ña muu tí nó gítí bà 'di có mì Mbíri ngé gí wálá. Wotí bà 'di có mì Mbíri tí ña muu tí nó kpokoo gí wálá,

⁸ wotí bà peteke tàkòcò Mbíri delè tí ndá 'duù tí nó mbe kù 'di có mì dii ndú nó wálá.

⁹ Káa yo kpónó kù 'di me có mì dii yo lá, yo kù 'di a có mì Bèri, náa Bèri-mì-Mbíri dú ta yúco má bàkà kudu mì wó á mí gbí njembí yo gí nó. 'Duù ònó náa Bèri mì Bìndi-Mbíri gbí njembí wó wálá nó, me 'duù mì Bìndi-Mbíri lá.

¹⁰ Ku kpétí má ziki dii yo á 'do gbí có mì vò i gí, káa Bìndi-Mbíri má kù 'vala gbí njembí yo, gbí éno máa, lilí yo kpòò kù 'vala ká 'vala, tacó à 'viindi nambeè gbí òkò tí yo ta Mbíri gí.

¹¹ Bèri mì mbe te Jézù 'do gbí ku gí yaà nó má kù dù gbí njembí yo, yí tí mbe te Bìndi-Mbíri tí Jézù gí yaà 'do gbí ku nó delè bà si Bèri mì wó 'ví je 'válá jì ndá dii tí nó tí ndá i mì ku nó gí.

¹² À má éno, à me i mì dii ndoo ká muu ndoo, wàa ndoo 'ví 'vala tí go có mì dii ndoo nó lá, ndá ná'vindí ye,

¹³ tacó yo má kù 'vala go có mì dii yo, yo bà cì gí, káa yo má kù 'vala go có mì Bèri, wàa yo 'ví ziki ndá nèté mì vò i gí, yo bà 'vala gí.

¹⁴ Ndá 'duù tí nó náa Bèri-mì-Mbíri kù tè kùro ndú nó a ndá 'viì mì Mbíri.

15 Tacó Bèri tí nò mì Mbírì náa yí je jì yo nò, me bèri ònó mbe bàkà yo tí ndâ bòò nó lá, yí delè me bèri ònó mbe te gúku mítí yo nó lá. Yí a Bèri ònó mbe bàkà yo tí ndâ 'viì mì Mbírì, tí Bèri ònó mbe si yo kù nì, «Áá Bàbá, àá Buù!» mítí Mbírì.

16 Bèri-mì-Mbírì ùnje gí máa ndoo kù 'dè a yúco máa, ndoo a ndâ 'viì mì Mbírì.

17 Káa ndoo má a ndâ 'viì mì Mbírì, ndoo a ndâ mbe zèè mbèlè, tí ndâ mbe zèè mbèlè mì Mbírì, ndoo delè a ndâ ka Bìndi-Mbírì mbe zèè mbèlè. Ndoò má gbo ta ndâ Bìndi-Mbírì mí gbí bà kònò sé'i mì wó gí, Mbírì delè bà te duù mítí ndoo ta ndú.

Banga o tacó tí ndâ 'duù mì Mbírì wúnò

18 Ye si bà mbu ndò tí nó náa ndoo kpónó kù mbu nó tí i ọ ye, wàa ye 'ví 'viì mítí ọa banga o tí nó náa Mbírì kù si ù ta ndi ndoo nó lá.

19 Tacó ndâ i tí nó 'dáá náa Mbírì suu ndú nó léngé-lenge kù ù bà co ọi tí nó náa Mbírì bà túbà tí ndâ 'viì mì wó nò.

20 Tacó Mbírì táánò waa có mítí ndâ i tí nó náa yí suu ndú nó me 'do gbí có mì ndú lá; Mbírì waa có tí nó ká 'do gbí có mì wó gbí njembí wó tí Mbírì, ta bà koọo có,

21 máa, yì wúnò bà njaanga miọi ndâ i tí nó náa yì suu ndú nó do gbí bà volo ndò, tacó wàa, ndú 'ví dù gbí ngba'o go i mì ndâ 'viì mì Mbírì.

22 Ndoò ọò ni gí, máa, ndâ i tí nó náa Mbírì suu ndú nó 'dáá gí kù mèlè-mèlè ta sé'i go i mì niì ta gó-káyì tí wó nó, 'do tí bà 'bità bà suu to tí nó yee tí wúnò.

23 Káa à me káa ndâ i tí nó náa Mbírì suu ndú nó ká kù mèlè-mèlè ta kpéetí ndú cuki lá; ndoo tí ndâ kpédélé 'duù tí nó náa Mbírì je Bèri mì wó jì ndoo tí i-nambeè nó delè kù mèlè-mèlè gbí njembí ndoo kù ù ta ndi bà bàkà ndoo mì Mbírì tí ndâ 'viì-kó-ko mì wó, wàa yí 'ví si diì ndoo 'ví volo lá.

24 Tacó àá táánò 'vala ndoo a bà ù bà dù ndoo tí ndâ 'viì ònó náa a Mbírì ká ko ndoo. Káa ndoo má ọò i tí nó náa ndoo kù ù nó gí, ọè ònò káká'i me bà ù i lá. Tacó a 'di jé ká ù i tí nó náa yí 'de gí nó gí?

25 Káa ndoo má kù ù a ndi i ònó náa ndoo ọò ta ọo ndoo lá nó, ndoo kù ù ta bà zèè njembí ndoo.

26 Bèri-mì-Mbírì kù koni ndoo tacó wotí tí ndoo wálá, delè tacó ndoo ni bà 'deke tí ndoo jì Mbírì go ònó náa à tí nó lá; káa Bèri kù 'deke tí wó jì Mbírì tacó tí ndoo ta bà rẹngà gbí njembí wó tí ọa ònó náa 'duù bà ni bà 'dè gbí ta nje wó wálá.

27 Káa à káa Mbírì tí mbe ọò ndâ có gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gí ká 'di gbí có tí nó gbí njembí Bèri nò, tacó Bèri kù 'deke tí wó jì Mbírì tacó tí ndâ 'duù mì Mbírì 'viì ta có gbí njembí Mbírì.

28 Ndoò ọò ni gí, máa, Mbírì kù bàkà ndâ i 'dáá ká ta ọè mì tó i jì ndâ 'duù ònó mbe zè yí nìkì maa, náa yí tè'é tí ndú 'do gbí 'dóo có mì wó gbí muu wó nò.

29 Ndâ 'duù tí nó náa Mbírì tè'é tí ndú nó a ndâ 'duù ònó náa yí cu 'bì wó mítí ndú sàà táánò, tacó wàa, ndú 'ví dù tí ndâ cè kózò tí 'Viì mì yì tí Mbírì, wàa 'Viì mì yì 'ví dù tí 'viì-kíri mì ndú gbí òkò tí ndâ mbè ná'vindí.

30 Mbírì tè'é tí ndâ 'duù tí nó náa yí cu 'bì wó mítí ndú sàà kùro gí nò, yí delè gii bàkà ndâ 'duù tí nó náa yí tè'é tí ndú tí ndâ 'duù jáá kùro wó, bìndi yí gii te banga mítí ndâ 'duù tí nó náa yí bàkà ndú tí ndâ jáá 'duù á kùro wó nò.

Mbírì kù zè ndoo nìkì maa ta ọè mì Bìndi-Mbírì

31 À má éno, ndoo kpónó 'ví 'dè gítí ọa ònò a ọa có yè? Có mì Mbírì má toko a i ta có mì ndoo, a 'di ká bà jòò gbí có ta ndoo?

32 Mbírì táánò lé má je 'Viì mì wó jì ku tacó tí ndoo gí, bà je ndâ tó i ònó náa à 'dáá kuu mì wó nó jì ndoo bà kpò yí gí?

33 A 'di ká bà kpì ngbàngà tí ndâ 'duù mì Mbírì náa yí cu 'bì wó mítí ndú nó? A Mbírì ká njaanga wú 'do tí miọi ndú gí;

³⁴ a 'di ká bà waa có mítí ndú? A Bìndi-Mbírì tí Jézù ká bà waa có mítí ndú? Ngé lá! Tacó a yí táánò ká cì tacó tí ndoo, bìndi yí gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, yí kpónó kú ki tí wó tí bàndò náa à kú te duù mítí ngé ndii gí á règbà tí Mbírì, kú 'deke tí wó ji Mbírì tacó tí ndoo.

³⁵ A 'di ká bà njèè gbí òkò tí ndoo ta Bìndi-Mbírì tí mbe zè ndoo nìkì maa? A gbolò sé'i wèè, a 'bí ña i ká kú pèèmbí ndoo wèè, a bà mèèkè'i tí ndoo wèè, a làngàwìrì wèè, a yê bòngò wèè, a vò i wèè, a ku?

³⁶ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,
«À kú ziki ze ta ɾi 'dáá gí tacó tí lo;
à kú bàkà i gítí ze go i gítí ndá rómbo
náa à kú ya ta ndú gí bà waa ndú,» nò.

³⁷ Káa ta ndâ ña ñinò 'dáá gí, ndoo co gbí ñò ndâ vò i tí nó go tàsà ndoo nó ta ɾè mì 'duù tí nó mbe zè ndoo nìkì maa nò.

³⁸⁻³⁹ Tacó ye ñò nì ngbárángà'i éno gí, máa, wotí mì ku gítí bà njèè gbí òkò tí ndoo ta Mbírì tí mbe zè ndoo nìkì maa ta ɾè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù tí Mbe tí ndoo nò wálá; wotí mì 'wálá gítí wálá, wotí mì ndâ basìlì gítí wálá, wotí mì ndâ 'bí bèrì mbe kú jòò gbí có ta Mbírì gítí wálá, wotí mì ndâ i ñinó náa ndú kpónó kuu tí nó ta ndâ ñinó kèjì nó gítí wálá, wotí mì 'bí i muu kùro to tí nó ta wotí mì 'bí i tà ngo gítí wálá, wotí mì 'bí i 'do gbí òkò tí ndâ i tí nó 'dáá gí náa Mbírì suu ndú nó gítí wálá.

9

Mbírì cu 'bì wó mítí ndâ Ìzìrìyélì

¹ Có tí nó náa ye kpónó kú 'dè nó a yúco; ye a 'duù mì Bìndi-Mbírì, ye 'dè 'vére lá, Bèrì-mì-Mbírì delè kú 'dè có gbí njembí ye, máa, ye kú 'dè me 'vére lá.

² Sé có ba ɾé ye gí, njembí ye delè ta o 'dáá gí ká ɾo wu tacó tí ndâ nambe ye tí ndâ Ìzìrìyélì, tí ndâ 'dóó dùi ye, tí ndâ mbelè ye.

³ Tacó Mbírì kùtáa má i ña mítí ye, wàa yí 'ví mò ye 'do tí Bìndi-Mbírì gí tacó tí ndú, tàkòcò ye bà peteke ma.

⁴ Mbírì táánò cu 'bì wó mítí ndú á 'do gbí òkò tí ndâ 'duù, bìndi yí gii bàkà ndú tí ndâ 'viì mì wó, ndú táánò kú dù gbí ngba Mbírì, Mbírì táánò njù mùkà ta ndú, Mbírì táánò je ndâ có mì wó a i ji ndú, ndú táánò a ndâ cèe mbe ùlù Mbírì, Mbírì delè táánò ci ndâ cí mì wó a i ji ndú.

⁵ Ndâ bu ndú a ndâ Àbìráámò, ta Ìzákò, ta Jàkóbè, tí ndâ ɾèngbó mbe jò Bìndi-Mbírì tí 'duù gí muu to tí nó. À ùlù Mbírì tí gba tí ndâ i 'dáá gí dúú bà ya tí ! Go-i-tí-nò.

⁶ Ye kú 'dè me có máa có mì Mbírì co to gí nó lá. Tacó ndâ 'duù tí nó 'dáá gí náa ɾèngbó ndâ mbe jò ndú a Ìzìrìyélì nó 'dáá gí me ndâ cèe Ìzìrìyélì lá,

⁷ ndú delè 'dáá gí me ndâ yúco 'viì mì Àbìráámò tacó náa Àbìráámò a ɾèngbó mbe jò ndâ bu ndú nó lá. Tacó kòcò Mbírì táánò ji Àbìráámò éno máa, «A Ìzákò ká bà jò ɾè lo.»

⁸ Gbí có tí nó éno máa, à kú nì 'viì mì Mbírì mítí 'duù me ká gítí ɾè bà jò yí mì Àbìráámò cuki lá; à kú nì a i mítí ndâ 'viì tí nó náa Mbírì ci Àbìráámò gítí ndú nò.

⁹ Tacó cí tí nó náa Mbírì táánò ci ta Àbìráámò nó éno máa, «Ta o tí nó náa ye bà dele ndi ye nó, nawù lo Sàrà bà jò 'viì-'dakò.»

¹⁰ À me káa gbèe cí tí nó lá; ta o tí nó táánò náa 'dakò tí nó gbaanjé, tí Ìzákò, tí ká gù ndoo, tè ta nakáyì ndâ njemí mítí nawù wó Rèbékà nó,

¹¹⁻¹² Mbírì gii 'dè có ji Rèbékà si yí ta nakáyì tí wó máa, «'Duù ñinó náa a yí ká bà ñò ɾo ɾi kùro ji ka wó 'do gbí òkò tí ndâ njemí tí nó á gbí yì lo nó bà dù tí bòò mì ñinò bà tè gí tàkò wó nò.» Mbírì 'dè có tí nó si ndâ 'viì tí nó gbì yì nawu ndú nó bàkà

tó i gbaànjé lá, ndú delè bàkà wò i gbaànjé lá, tacó bà tùbà máa, Mbíri kú cu 'bì wó mítí 'duù 'do ká gbí 'dóó có mì wó náa à gbí njembí wó tí Mbíri, yí kú bàkà me 'do gbí ká có 'bí ña i náa 'duù bàkà nò lá.

¹³ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri, máa, «Ye táánò zè Jàkóbè ñìkì ma, káa ye sogo Èzàwú,» nô.

¹⁴ À má éno, ndoo kpónó 'ví 'dè có máa yè? Ndoò 'dè có máa, Mbíri a mbe waa có ta 'vére, wàà? Ngé lá!

¹⁵ Tacó kòcò Mbíri jì Mòze éno máa, «Ye bà bàkà nambeè jì 'duù ñinó ta go bà bà bàkà nambeè jì yí tí ye, bindi ye delè bà ñò yè ɾo 'duù ñinó ta go bà ñò yè ɾo wó tí ye.»

¹⁶ À má éno, Mbíri kú bàkà nambeè jì 'duù me tacó máa a go nambeè ta yí ká tí 'duù tí nò nò lá, yí delè kú bàkà me tacó máa 'duù tí nò bàkà nèté tí kpoò nò lá, yí bàkà 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó.

¹⁷ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì wó tí Mbíri máa, yí 'dè có jì gbolò gba Másiiri, máa, «Ye táánò bàkà wò tí gbolò 'duù tacó bà tùbà wotí mì ye, delè tacó wàa ɾè ye 'ví wu cee muu to tí nó 'dáá gí.»

¹⁸ À má éno, à káa có mì Mbíri bà bàkà nambeè jì 'duù, à delè káa có mì wó bà bàkà 'duù tí mbe ngbútù.

Ndâ kpo-tàkòcò ta nambeè mì Mbíri

¹⁹ 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo má 'vee ye máa, «Káa Mbíri kú pà nje ndâ 'duù tacó yè, lê náa yí ñò ñì gí máa, 'bí 'duù ta wotí bà 'bee muu có ta yí tí wó wálá nó?»

²⁰ Ye delè bà 'vee yo máa, « 'Duù tà a yè, wàa yí 'ví 'visì ta có gí tàkò có mì Mbíri?» Nje káà kuu tí wó tacó bà 'vee mbe suu yí, máa, «Wó suu ye éno ta có yè wè?» »

²¹ À káa có mì muu-káà gbí njembí wó bà suu tú mì wó tí ngbúrú, à delè káa có mì wó bà suu tí sòrò.

²² Áá kùtáá má tí Mbíri a go bà tùbà kpo-tàkòcò mì wó, delè ta go bà tùbà wotí mì wó, wàa yí 'ví mii ndâ 'duù tí nó mbe kú kpolo tàkòcò wó nó gí, a 'di ká bà 'dè có ta yí? Káa ta ndâ ña ñinó 'dáá gí, yí kú zè njembí wó kú 'vala ta ndâ 'duù tí nó,

²³ tacó bà tùbà ña ngba wó tí nó náa yí kú tò mí muu ndoo tí ndâ 'duù tí nó náa yí kú bàkà nambeè jì ndoo nô, ndoo tí nó náa yí 'viindi bàndò mí gbí ngba wó kú ù ta ndi ndoo sàà gí nô.

²⁴ Tacó ndoo a ndâ 'duù mì wó náa yí tè'é tí ndoo, me cuki 'do ká gbí òkò tí ndâ Jùdèyà lá; ndâ 'bí 'duù náa yí tè'é tí ndú gbí òkò tí ndoo a ndâ Jùdèyà, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndoo a ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá.

²⁵ Ñinó a kòcò Mbíri náa Òsíyà, tí mbe 'dòkò có mì Mbíri, cu mí gbí wáràgà mì wó máa, Mbíri máa,

«Ye bà 'dè có jì ndâ 'duù tí nó náa ndú táánò me ndâ 'duù mì ye lá nó,

máa ndú a ndâ 'duù mì ye;

bindi ye bà 'dè có jì ndâ 'duù tí nó náa ye táánò zè ndú ñìkì lá nó,

máa ye zè ndú ñìkì ma.

²⁶ Káa tí bàndò tí nó náa ye táánò 'dè có jì ndâ 'duù máa,

«Yo me ndâ 'duù mì ye lá» nó,

ye bà 'dè có jì ndú máa,

«Yo a ndâ 'viì mì wu Mbíri.»

²⁷ Káa Ìzáyà, tí mbe 'dòkò có mì Mbíri, táánò 'dè có gítí ndâ Ìzìriyéli máa,

«Kpétí ndâ 'viì kòtí Ìzìriyéli má jò àdì go ñì ngoò gbí pù ngo,

Mbíri bà 'vala 'do gbí òkò tí ndú me ndâ 'duù me mbè lá;

²⁸ tacó Mbíri bà bàkà kpìkì-kpìkì gítí bà waa có

mítí ndâ 'duù muu to tí nó ta wotí ká tí nó wálá.»
²⁹ Ìzáyà delè táánò gii 'dè 'bí có máa,
 «Mbe tí ndoo, tí mbe wotí, táánò má ò yè ɾo ndoo,
 wàa yí 'ví si sè njò ndâ 'viì ji ndoo lá,
 àá táánò bà o gbí mòòkò bìndi ndoo káa kùlè,
 go ɲa i tí nó táánò mbe bàkà tí gbí ndâ gbata Sòdómà ta Gòmórà nò.»
³⁰ Ndoò kpónó 'ví 'dè máa yè? Ndâ 'duù tí nó táánò mbe ò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri lá nó kpónó gí tí ndâ 'duù jáá kùɾo Mbíri, 'do gbí có bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbíri gí.
³¹ Káa ndâ 'duù mì Mbíri ká kpécè kù ɾu ndi có mì Mòze tacó bà bàkà ndú tí ndâ 'duù jáá kùɾo Mbíri, káa ndú pasuluku 'do tí bà dù tí ndâ 'duù jáá kùɾo Mbíri gí.
³² Ndú táánò 'de bà dù tí ndâ 'duù jáá kùɾo Mbíri lá tacó yè? Ndú táánò 'de lá, tacó ndú táánò kù pà me ta bà tee njembí ndú mítí Mbíri lá, ndú pà a i ta bà bàkà ndâ nèté. Ndú táánò tò kò ndú ta díí tí kpokèjì,
³³ á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, Mbíri máa,
 «Yo kpolo tí yo,
 tacó ye kù te díí náa ndâ 'duù bà tò kò ndú tí mítí kpokèjì gbí gbata Ziyóni,
 tí díí mbe 'va ndâ 'duù mí to;
 káa àá bà te nò mí ɾo 'duù ɲinó mbe ùnje gítí wó gí nó wálá.»

10

¹ Ndâ ná'vindí! I ɲinó ta có gbí njembí ye, náa ye kù 'deke ta tí ye ji Mbíri kpolo ma tacó nó, a ɲinó máa, yí 'ví 'vala ndâ 'dóó 'duù mì ye 'do gbí ndâ vò i.
² Ye kù 'dè yúco muu ndú máa, có tí Mbíri gbí njembí ndú ngé ndii gí, káa, ndú ò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni kálásè.
³ Ndú giri'o 'do tí jáá kpokèjì tí nó mì Mbíri nó gí; ndú giì da a 'dóó ngú kpokèjì mì ndú. Ndú biya bà co tí jáá kpokèjì tí nó mì Mbíri nó gí.
⁴ Káa Bìndi-Mbíri kpónó zi nje có mì Mòze gí, tacó bà njaanga ndâ 'duù ɲinó 'dáá gí mbe kù tee njembí ndú mítí wó tí Bìndi-Mbíri nò.

'Válá mì Mbíri a i tacó tí ndâ 'duù 'dáá gí

⁵ Mòze cu mí gbí wáràgà mì wó máa, 'duù ɲinó mbe kù dù tí 'duù jáá kùɾo Mbíri 'do gbí bà 'di có mì yì tí Mòze nó, bà 'vala 'do gbí có tí nò.

⁶ Káa có ɲinó náa à 'dè gítí bà dù tí 'duù jáá kùɾo Mbíri 'do gbí bà tee njembí wó mítí Bìndi-Mbíri éno máa, «A 'di ká bà da bèngbà mítí ɾi tacó bà 'dò ya gí bà gí ta Bìndi-Mbíri 'do gbíri gí muu to tí nó?

⁷ Yo delè 'ví koɾo có máa, «A 'di ká bà ya gí tà to gí bà te Bìndi-Mbíri tí wuù 'do gbí gùù ku wó gí sè?» »

⁸ Káa gbí có tí nó máa yè? Gbí có tí nó máa, có mì Mbíri ká dè ta yo, à ká kuu nje mè yo, à delè kuu gbí njembí yo. Có tí nó a có bà tee njembí mítí Bìndi-Mbíri, náa ze kù ma nò.

⁹ Tacó yo má 'dè có ta nje yo máa, Jézù a Mbe tí yo, bìndi yo giì ùnje ta njembí yo máa, Mbíri 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, Mbíri bà 'vala yo 'do gbí ndâ vò i gí.

¹⁰ Tacó Mbíri kù bàkà 'duù tí jáá 'duù kùɾo wó tí Mbíri 'do gbí có bà tee njembí 'duù tí nó mítí Bìndi-Mbíri. Bìndi yí giì 'vala 'duù 'do gbí vò i 'do gbí bà 'dè yúco máa, Jézù a Bìndi-Mbíri.

¹¹ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Áá bà te nò mí ɾo 'duù ɲinó mbe kù tee njembí wó mítí Bìndi-Mbíri nó wálá,» nò.

¹² Tacó 'bè gbí òkò tí ndâ Jùdèyà ta ndâ ɲa ndâ 'duù ɲinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó wálá; gbèe Mbíri tí nó tí Mbe tí ndâ Jùdèyà nó, delè káa Mbíri tí Mbe tí ndâ

'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò, tí gbèe Mbířì tí nó mbe kù cù 'dè ngo cù wó mítí ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe kù nì «Ákoo» jì yí nò.

¹³ Tacó Mbířì bà 'vala ndâ 'duù tí nó mbe kù 'deke tí ndú ta ẹ̀ wó nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

¹⁴ Káa ndâ 'duù bà nì «Ákoo» jì Mbířì á ta kpokèjì ngàyi, náa ndú má ùnje gítí wó lá? Ndú delè bà ùnje gítí wó ta ẹ̀ kpokèjì ngàyi, náa ndú jé má 'di có tí wó lá? Ndú bà 'di có tí wó ta ẹ̀ kpokèjì ngàyi, náa 'bí 'duù mbe ma có tí wó jì ndú má wálá?

¹⁵ Ndú delè bà ma có tí wó jì ndâ 'duù ta ẹ̀ kpokèjì ngàyi, sè káa ñinó à má tuu ndú túú-tuu? Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì, máa, «Banga tí bà gí ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có ngé ndii gí!» nò.

¹⁶ Kpèti ká éno, à me ndâ 'duù 'dáá gí táánò ká ùnje gítí Banga-Ngú-Có lá; tacó Ìzáyà tí mbe 'dòkò có mì Mbířì táánò 'vee Mbířì máa, «A 'di ká ùnje gítí có tí nó náa ye ma jì ndú nó, Mbe tí ye?»

¹⁷ À má éno, bà tee njembí 'duù mítí Bìndi-Mbířì gí a i 'do tí có tí nó náa yí 'di nò, káa có tí nó náa yí 'di nò gí a i ta bà ma có gítí Bìndi-Mbířì.

¹⁸ Káa 'vé mì ye a ñinó máa, ndâ Ìzìrìyèlì táánò 'di có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì ma nó lá, wè? Ndú 'di gí! Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa, «Kòcò ndú ya cee muu to tí nó gí.

Ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí 'di ndâ có mì ndú gí.»

¹⁹ 'Bí 'vé mì ye káká'i a ñinó máa, ndâ Ìzìrìyèlì 'di gbí có tí nó náa ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì ma jì ndú nó gí, wè? Mòze dígísèé a kpédélé 'duù mbe 'visì có gí tàkò có tí nò, éno máa, Mbířì máa,

«Ye bà bàkà yo 'ví tò kii ta ndâ 'duù ñinó ta ẹ̀ ẹ̀ ndú wálá nò.

Ye bà bàkà ndâ 'duù ñinó ta gbí có mì ndú wálá nó 'ví kpolo tàkòcò yo.»

²⁰ Bìndi , Ìzáyà gii 'dè có ta gúku tí wó wálá, máa, Mbířì máa,

«À 'de ye a ndâ 'duù ñinó mbe pà bà tí ye lá.

Ye tùbà tí ye a i jì ndâ 'duù ñinó mbe 'vee bà tí ye lá,» nò.

²¹ Káa yí gii 'dè có gítí ndâ Ìzìrìyèlì, máa, Mbířì máa,

«Ye kù tù 'bì ye 'do tí bà co ẹ̀, yee tí bà ta ẹ̀, jì ndâ tù-ká-kpò-có tí ndâ mbe kù jòò gbí có ta ye.»

11

Mbířì biya ndâ 'duù mì wó tí ndâ Ìzìrìyèlì lá

¹ Ye kpónó kù 'vee a 'vé, máa, Mbířì 'visì a kapí wó á gítí ndâ 'duù mì wó tí ndâ Ìzìrìyèlì wè? Gbaànjé lá! 'Dóo ye kuu nó a Ìzìrìyèlì, tí 'viì-gù Àbìráámò. Ye a 'viì kòtí Bènjámínò.

² Mbířì 'visì kapí wó gítí ndâ 'duù mì wó náa yí cu 'bì wó mítí ndú á 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó nó lá. Yo 'deke có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì gítí bà 'dè kòlòwò mì Èlìjà tí mbe 'dòkò có mì Mbířì, jì Mbířì gítí ndâ Ìzìrìyèlì nó lá?

³ Èlìjà 'dè kòlòwò gítí ndâ Ìzìrìyèlì jì Mbířì máa, «Ndú mù ndâ mbe 'dòkò có mì lo léé gí, sè káa ye ta kpéetí ye, káa ndú delè kù pèè ta bà zi ye, Mbe tí ye! Ndú delè uu gbí ku-sòrò bà ci i jì wò 'dáá gí.»

⁴ Káa Mbířì gii 'visì có jì Èlìjà máa yè? Mbířì gii 'visì có jì yí máa, «Ye kù kpolo tí ndâ 'duù 7,000 mbe ùlù sú mbířì tí nó ta ẹ̀ wó a Bààlì lá nó tacó tí ye.»

⁵ Gbèe ẹ̀ a i tí nó wúnó bàkà tí gí, làmbu sè gbí ndáá ndâ Ìzìrìyèlì gbaànjé-gbaànjé náa Mbířì cu 'bì wó mítí ndú ta nambeè mì wó kuu tí .

⁶ Mbíri cu 'bì wó mítí ndâ 'duù tí nò ta nambeè mì wó, yí cu 'bì wó mítí ndú me tacó máa ndú bàkà a tó i ji yí nò lá, tacó Mbíri táánò má cu 'bì wó mítí ndú tacó ndâ i ñinó náa ndú bàkà nó, ɾè ña nambeè tí nò bà dù me nambeè lá.

⁷ Nò wàa yè? Nò wàa, ndâ Ìzìrìyèlì 'de i tí nó náa ndú táánò kù bàkà nèté tacó nó lá. A ndâ 'duù tí nó mbe me mbè lá, náa Mbíri cu 'bì wó mítí ndú nó ká 'de , káa tù sè ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú yoo 'do tí bà 'di é mì Mbíri gí;

⁸ á go có tí náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,
«Mbíri je muu ji ndú lá.

Mbíri yoo ɾo ndú 'do tí bà ñò ndâ i gí,

Mbíri de tù ndú 'do tí bà 'di có gí yee gbí ɾi tí nó wúnó,» nò.

⁹ Bindi kòcò Dàvídè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìrìyèlì gù 'dè có máa,

«Bàndò bà zò i mì ndú 'ví dù tí wú náa à lè ji ndú,
bàndò bà zò i mì ndú 'ví dù tí bù náa à duu ji ndú,
à 'ví dù tí bàndò bà eendi ndú gítí vò i,
à 'ví dù tí bàndò bà waa có mítí ndú,

¹⁰ ɾo ndú 'ví di gí, wàa ndú 'ví ñò i lá,
ndòpí ndú 'ví loko ta du vò i ká dúú bà ya tí .»

¹¹ Ye kpónó kù 'vee 'bí 'vé káká'i, «Ndâ Ìzìrìyèlì kpónó 'va nò a tí ndú to ngbé gí, wèè, ndú tò káa kò ndú sínò?» Gbaànjé lá! Tacó a bà 'va tí ndâ Ìzìrìyèlì to nò ká si Mbíri 'ví 'vala ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèji bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó 'do gbí ndâ vò i mì ndú, tacó wàa, ndâ Ìzìrìyèlì 'ví tò kù ta ndú.

¹² Káa vò i mì ndâ Ìzìrìyèlì má si Mbíri 'ví bàkà tó i me gbolò ji ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, bindi bà pasí bà 'di có mì Mbíri mì ndú má si Mbíri 'ví bàkà tó i me gbolò ji ndâ 'duù ñinó mbe ñò dúú kpokèji bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó, ña tó i tí nó náa Mbíri bàkà ji ndâ 'duù nó bà me gbolò go ña yè, náa ndâ Ìzìrìyèlì 'dáá má 'di có mì Mbíri delè gí nò!

¹³ Ye kpónó kù 'dè có a i ji yo tí ndâ 'duù tí nó ta ña yo me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó, tacó Mbíri tuu ye a i ji ndâ 'duù tí nó ta ña ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá nò. Ndi 'di tí nje ye gítí nèté mì ye wálá,

¹⁴ tacó wàa, ndâ nambe ye tí ndâ Ìzìrìyèlì 'ví tò ta kù ta yo, tacó wàa, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú 'ví 'de ta 'válá.

¹⁵ Tacó bà bè bà toko nambeè mì Mbíri ta ndâ Ìzìrìyèlì má gí a i ta bà 'viindi nambeè gbí òkò tí Mbíri ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, bà ùnje bà toko nambeè ta ndú mì Mbíri bà je a ña yè ji ndâ 'duù? Áá bà gí a i ta 'válá ji ndâ ku!

Mbíri bà 'vala ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó gí

¹⁶ À má ci muu njú kpédélé'i ji Mbíri gí, sè njú tí nó 'dáá gí a ñin di Mbíri. À má ci ndâ tèè mù ji Mbíri gí, sè ndâ nè 'bì mù tí nó 'dáá gí a ndâ i mì Mbíri.

¹⁷ Káa à kpónó má waaka ndâ 'bí wú bè 'dè ciì gí, bindi áá gù nanaka yo ndâ 'bí dó bè ju ciì tí nó náa à waaka 'do gbí jìlì nó mí bindi ndú,

¹⁸ yo 'ví me tí yo máa yo ma á ji ndâ wú bè 'dè ciì tí nó náa à waaka ndú gí 'dè nó lá. Káa yo má me tí yo, yo 'ví te mí gbí muu yo éno máa, yo kù 'vala me 'do tí 'dóo tèè yo lá.

¹⁹ Yo má 'dè có éno máa, «Áá táánò waaka ndú tacó bà ɾò ze mí bindi ndú,»

²⁰ a yúco; áá táánò waaka ndú 'do gbí ngbútù mì ndú. Káa yo kù ɾò tìyò tí kpoò ká tacó yo kù tee njembí yo mítí Bindi-Mbíri. À má éno, yo 'ví mòò ɾo yo lá. Yo dù ta gúku Mbíri tí yo.

²¹ Tacó yí táánò lê má waaka ndâ 'dóo bè 'dè ciì tí nó gí to gí, yí delè bà si yo wálá.

²² Yo te mí gbí muu yo éno máa, Mbíri a mbe nambeè, yí delè a 'duù ñinó ta 'di á nje wó wálá; yí ño 'di ta bà waa có mítí 'duù ñinó mbe 'di có mì wó lá nó lá, káa yí kù bàkà nambeè á ji yo, náa go nambeè ta yí má ká kpòò kuu tí yo nò. Káa go nambeè ta yí má tí yo wálá, yí bà mò yo á 'do tí wó gí.

²³ Káa ndâ Ìzìriyélì má si ngbútù mì ndú mí to gí, Mbíri bà dele ta ndú á gí bàndò mì ndú gí, tacó wotí bà dele ta ndú káká'i gí bàndò mì ndú kuu tí wó.

²⁴ Tacó áá táánò má waaka yo tí ndâ ju ciì 'do tí 'dóó r̀engbó yo gbí jìlì, bìndi áá gii nanaka yo mítí bè 'dê ciì tí nó náa à r̀ò mí gbí po njí nó gí, bà nanaka ndi ndâ nè'bì 'dê ciì tí nó náa áá táánò waaka ndú nó mítí 'dóó bàndò mì ndú bà dù a dê có ngé ndii gí.

Mbíri ñò yê ro ndâ 'duù 'dáá gí

²⁵ 'Bí có gbí ngàngbùùtù náa ye kpónó bà 'dè ji yo tacó wàa yo 'ví si ta tí yo máa yo ma nò lá, a ñinò, ndâ ná'vindí: ndâ Ìzìriyélì bà bàkà ngbútù me ká dúú bà ya tí lá, ndú bà bàkà yee ká tí o tí nó náa ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìzìriyélì lá nó má gí 'dáá gí mì Mbíri má kózò gí,

²⁶ bìndi Mbíri bà gii 'vala ndâ Ìzìriyélì 'dáá gí. Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,
«Mbe 'vala ndâ 'duù bà gí 'do Ziyóni;

yí bà 'vala ndâ 'viì-gù Jàkóbè 'do gbí ndâ vò i 'dáá gí.

²⁷ Ñinò bà dù a o bà njù mbelè mì ye ta ndú,
náa ye má 'vala ndú 'do gbí ndâ vò i mì ndú gí,» nô.

²⁸ Ndâ Ìzìriyélì biya bà 'di Banga-Ngú-Có gí, tacó éno, ndú gí tí ndâ ku'di tí Mbíri 'do gbí có mì yo. Káa à má gítí có bà cu 'bì Mbíri mítí ndú, ndú kpòò káa ndâ wú-gbì-ré Mbíri ta r̀è mì ndâ ká gù ndú.

²⁹ Tacó Mbíri me mbe kù 'vèè gbí nje 'duù tacó i lá; yí delè má cu 'bì wó mítí 'duù gí, yí káká'i 'visì muu wó 'do tí 'duù tí nó lá.

³⁰ À má gítí yo tí ndâ 'duù tí nó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri ni lá nó, yo táánò kpò có mì Mbíri gí, káa Mbíri kpónó kù bàkà nambeè ta yo, tacó ndâ Ìzìriyélì táánò kpò có mì wó gí.

³¹ Ndâ Ìzìriyélì delè kpónó kù kpò có mì Mbíri, tacó wàa Mbíri 'ví bàkà ta nambeè ji ndâ yì, á go ñinó náa yí táánò bàkà ji yo ta o tí nó náa yo táánò kpò có mì wó gí nô.

³² Tacó Mbíri zèè ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí mí gbí zàà mì kpò-có, tacó wàa yì 'ví bàkà nambeè ji ndú.

À ùlù Mbíri

³³ Ndâ i mì Mbíri me gbolò ngé ndii gí, yí a mbe 'di gbí-o, muu tí wó delè ngé ndii gí! A 'di ká bà ni bà 'dè gbí ndâ có mì wó náa yí ẹr̀e gba ndú gí nó? A 'di ká bà 'di gbí ndâ kpokèjì mì wó? Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì wó máa,

³⁴ «A 'di ká 'di gbí có gbí njembí Mbe tí ndoo?

A 'di ká kpo-gbì-tà-tù wó?

³⁵ A 'di jé ká je i-nambeè ji yí,

wàa yí 'ví ko ta mboo i mì 'duù tí nó?»

³⁶ Tacó a yí ká suu ndâ i 'dáá gí, ndâ i 'dáá gí kù dù 'do gbí có mì wó, ndâ i 'dáá gí delè á tacó tí wó. À ùlù yí kpòò ya tí . Go-i-tí-nò.

12

Yo 'vala ta bà bàkà nèté ji Mbíri

¹ À má éno, ye kù 'deke a tí ye ji yo, ndâ ná'vindí, máa, yo yòò tí, yo tí ndâ wu i-cí-ci ji Mbíri, tí ndâ tó i náa Mbíri 'ví lí 'bì wó mí tà ndú, tacó ña gbolò nambeè mí wó náa yí bàkà ji yo nô. Nìnò a ña cèe bà bàkà i ji Mbíri náa yo 'ví bàkà .

² Yo bàkà nèté ta có mì ndâ 'duù muu to tí nó lá, yo si Mbíri 'ví 'vìsì bà koṛo có mì yo tí ngú ña bà koṛo có mbe 'vìsì cè ña bà bàkà i mì yo tí ngú bà bàkà i. Tacó wàa, yo 'ví ñò ta có mì Mbíri ni , yo 'ví ñò ta tó i mì wó ni , yo delè 'ví ñò ta i ñìnó mbe 'vii ṛo 'bá tí cèe i nó ni .

³ A nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji ye nó ká si ye kù 'dè có ji yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, máa, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo 'ví koṛo có máa, yì ma ndii bà gí nó lá. 'Duù 'ví koṛo có lèè, 'vii ta wotí bà tee njembí wó mítí Mbíri, náa Mbíri je ji yí,

⁴ Jé ká go ñìnó náa ndâ bà to tí ndoo me mbè, káa bà to ñìnò ká ta tende ña nèté mì wó nô.

⁵ Káa ndoo, kpétí má me mbè, ndoo a ndâ bà to tí Bìndi-Mbíri, náa à 'deeke 'duù ñìnò mítí ndâ tende bàndò tí kútí gbèe 'duù.

⁶ Mbíri njèè ndâ i-nambeè mì wó ji ndoo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí tende-tende, 'vii ká ta nambeè mì wó náa yí bàkà ji ndoo, tacó bà bàkà ta nèté.

À má éno, Mbíri má je ji 'duù a nèté bà ma có mì wó, 'duù tí nó 'ví ma có mì Mbíri 'vii ta wotí bà tee njembí wó mítí Mbíri, náa Mbíri je ji yí;

⁷ yí má je ji wò a bà bàkà nèté ndâ 'duù, wò 'ví bàkà nèté ndâ 'duù; yí má je wò a bà ñibà i ji ndâ 'duù, wò 'ví ñibà i ji ndâ 'duù;

⁸ yí má je ji wò a nèté bà je wotí ji ndâ 'duù, je wotí ji ndâ 'duù; yí má je ji wò a nèté bà je i ji ndâ 'duù, wò 'ví ñò ñó-ṛo-i gítí bà je i ji ndâ 'duù lá; yí má bàkà wò tí kùṛo ndâ 'duù, tè kùṛo ndú; yí má bàkà wò tí mbe nambeè, bàkà nambeè ji ndâ 'duù ta mbá-mbá tí lo.

⁹ Yo 'ví ze tí yo gbí òkò tí yo ñìkì ta yúcó. Yo 'ví sogo vò i, wàa yo 'ví zèè i ñìnó tí tó i nó kácá-kácá.

¹⁰ Yo zè tí yo gbí òkò tí yo go i mì ndâ ná'vindí gbí òkò tí ndú, yo delè 'ví dù ta go bà tègàrà tí yo gbí òkò tí yo.

¹¹ Yo 'ví bàkà nèté tí kpoò, yo dù tí ndâ mbe kpó lá, yo bàkà nèté ji Mbe tí ndoo ta mbá-mbá tí yo.

¹² Bà koṛo có mì yo lí mítí Mbíri 'ví si yo 'ví dù ta líkí'o tí yo, yo 'ví zèè njembí yo gbí ndâ vò o, yo delè 'ví 'deke tí yo ji Mbíri ta o 'dáá gí.

¹³ Yo 'ví je i-'bì yo tacó tí ndâ 'duù mì Mbíri ñìnó tí ndâ mbe yè nô, yo delè 'ví te wiri mítí ndâ mbe 'dó-'do.

¹⁴ Yo 'ví cù 'dê ngo cù yo mítí ndâ mbe kù mèèkè'i tí yo; yo be ndú lá, yo cù 'dê ngo cù yo mítí ndú.

¹⁵ Ndâ 'duù má ta líkí'o tí ndú, yo 'ví dù ta líkí'o tí yo ta ndú; ndú má kù wa gbí, yo delè 'ví wa gbí ta ndú.

¹⁶ Ndâ 'duù 'dáá gí 'ví dù á ṛo yo 'vii ká 'vii, yo mba tí yo lá, yo ñi kaà ta ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ i lá nô, yo 'ví bàkà tí yo tí ndâ mbe 'di gbí-o lá.

¹⁷ Yo 'ví ko mboo vò i ta vò i lá, yo koṛo có a i gítí bà bàkà i ñìnó tí cèe i nó kùṛo ndâ 'duù 'dáá gí.

¹⁸ Yo bàkà wotí tacó bà 'vala ta ndâ 'duù 'dáá gí ñìkì maa.

¹⁹ Yo 'ví kèèndè vò i lá, ndâ kómbe ye, yo si a kpo-tàkòcò mì Mbíri ká 'ví kèèndè vò i muu yo; a go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, Mbíri máa, «Bà kèèndè vò i a i mì ye, ye bà ko mboo vò i ta vò i,» nô.

²⁰ À má éno, go má tí ndâ ku'dì tí yo, yo 'ví je i-zó-zò ji ndú, go ngo má tí ndú, yo 'ví je ngo ji ndú; tacó yo má bàkà éno, ndâ vò i mì ndú náa ndú kù bàkà mítí yo nó bà te nô mí ṛo ndú me gbolò.

²¹ Yo 'ví si vò i 'ví gèè bè wó mí muu yo lá, yo kpò muu vò i ta bà bàkà ndâ tó i.

13

Yo 'di có mì ndâ gba 'bá

¹ Yo 'dáá gî 'ví 'di có mì ndâ gba mbe kû zogo 'bá mì yo. Tacó a Mbířì ká je gba jì 'duù.

² Á má éno, mbe kû jòò gbí có ta gba kû jòò nò a gbí có ta gba tí nó náa Mbířì le bèrè jì yí nô, káa ndâ mbe kû jòò gbí có kû pà a bà, bà waa có mì Mbířì mítí ndú.

³ Tacó 'duù ñinó mbe kû co tí jáá kpokèjì nó cì gúku tí ndâ gba lá, a ndâ mbe bàkà vò i ká kû cì gúku tí ndâ gba. Á má éno, yo co tí jáá kpokèjì, ndâ gba 'ví ùlù ta yo, delè tacó wàa yo 'ví cì ta gúku tí ndú lá.

⁴ Gba a bòò mì Mbířì, náa Mbířì je yí tí mbe kû konì yo, káa yo má bàkà vò i, yo 'ví cì gúku tí wó, tacó Mbířì le bèrè jì yí me sínò lá; yí a bòò mì Mbířì, mbe kû waa có mítí ndâ mbe kû bàkà vò i á bìnđi Mbířì.

⁵ Á má éno, yo 'ví 'di có mì gba me ká cuki jì gúku bà waa có mì wó mítí yo lá, yo bàkà tacó yo ñò ni gî, máa, ñinò a i ñinó náa à tí nó ká nò.

⁶ Ñinò delè a nderè có tí nó náa yo 'ví gò ta i muu 'bá nó ká nò, tacó ndâ mbe kû bàkà nèté muu 'bá 'dáá gî a ndâ mbe bàkà nèté mì Mbířì, mbe kû bàkà nèté yo.

⁷ Á má éno, yo 'ví sì ndâ có mì ndú 'do muu yo 'dáá gî; à má mì ndú muu yo a có bà gò i muu 'bá, yo gò 'do muu yo gî, à máa có bà sì muu ndâ 'dóó i mì yo, yo 'ví sì gî, yo delè 'ví sì ndú tí i ọ yo, yo delè 'ví tègàrà ndú.

Yo zè tí yo gbí òkò tí yo ñikì maa

⁸ Yo 'ví sì i mì 'bí 'duù gbaànjé 'ví dù á muu yo lá; à 'ví dù á muu yo káa có bà zè tí yo gbí òkò tí yo ñikì maa, tacó 'duù ñinó mbe zè 'bí ka wó ñikì maa nó a mbe 'di có mì Mbířì.

⁹ Ndâ có mì Mbířì máa, «Wò 'ví bàkà bangbaya lá; wò 'ví zi 'duù lá; wò 'ví zingbà i lá; wò 'ví dù ta go i mì ndâ 'bí 'duù lá.» Káa ndâ có tí nó ta ndâ 'bí sè có mì Mbířì 'dáá gî toko gbaànjé bàkà a gbèe có tí nó máa, «Zè 'bí ka lo ñikì á go bà zè 'dóó tí lo ñikì mì lo,» nô.

¹⁰ 'Duù mbe zè 'bí ká wó ñikì maa bà bàkà vò i gítí ka wó nó wálá; à má éno, tó bà zè tí a bà 'di ndâ có mì Mbířì 'dáá gî.

¹¹ Yo bàkà éno, tacó yo ñò ni gî máa, o tí nó tí o bà ziya mì ndoo 'do tí řì nó kpónó gî gî. Tacó o bà 'vala ndoo kpónó dooko ta ndoo cotí ñinó táánò ta kpédélé o bà ùnje mì ndoo gítí Bìnđi-Mbířì nó gî.

¹² Kùro bà too yé dooko gî; à má éno, ndoo mò ndâ i tí nó náa ndoo bàkà gbí 'dí'di'o nó gí nje seè, wàa ndoo 'ví 'viindi tí ndoo á gítí ndâ nèté gbí ngba'o.

¹³ Ndoo 'viindi ndâ cè ña bà bàkà i mì ndoo, wàa ndoo 'ví dù go ndâ 'duù ñinó mbe kû 'vala gbí ngba řì; bà bàkà ndâ i 'vírímó-'vիրimo gbí 'dí'di'o káká'i wálá; bà sa ta pe káká'i wálá; có gítí ndâ vo-vò ka sili, ta bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ọ 'bá lá nó káká'i wálá; bà gò gó ta bà 'dèèkè mà delè káká'i wálá; bà tò kiì káká'i wàlà.

¹⁴ Káa yo 'ví sì a Mbe tí ndoo Jézù tí Bìnđi-Mbířì ká 'ví kpolo tí yo, wàa yo 'ví je mbí yo gítí ndâ vò i ñinó mbe me líkí tí yo nó lá.

14

Waa có mítí ná'vindí lo lá

¹ 'Bí 'duù ñinó ta wotí bà tee njembí wó mítí Bìnđi-Mbířì me njí'dí tí wó nó má kuu gbí òkò tí yo, yo 'ví sì yí, yo 'viiki gbí nje wó gítí ña bà kořo có mì wó gítí ndâ ña i-zó-zò lá.

² Tacó a bà tee njembí 'bí 'duù mítí Bìnđi-Mbířì ká kû si yí kû zò ña ndâ i 'dáá gî, káa 'duù ñinó ta wotí bà tee njembí wó mítí Bìnđi-Mbířì me njí'dí tí wó nó kû zò káa ndâ kpátuyâ.

³ Káa 'duù ñinó mbe kú zò ña ndâ i 'dáá gî nó 'ví cònje gítí 'duù ñinó mbe kú guu gbí i-zó-zò gúú-guu nó lá, wàa ndâ 'duù ñinó mbe kú guu gbí i-zó-zò gúú-guu nó 'ví waa có mítí ndâ mbe zò i sàkàmàà nó lá, tacó Mbíri ùnje gítí wó gî.

⁴ Káa wò tà a 'di, wàa wò 'ví waa ta có mítí bòò mì 'bí 'duù? À ká gbí nèté mì mbe tí wó bà ñò máa yí kuu tíyò, à delè ká gbí nèté mì wó bà ñò máa yí 'va tí wó to gî. Káa yí bà rò tíyò gî, tacó wotí bà bàkà yí 'ví rò tíyò kuu tí Mbe tí ndoo.

⁵ 'Bí 'duù kú koṛo có máa 'bí ri gbaànjé ñikì co tí 'bí ri gî, káa 'bí 'duù kú koṛo có máa ndâ ri 'dáá gî 'vii ká 'vii. Káa 'duù 'ví eṛe muu wó ká mítí 'dóó có mì wó náa à gbí muu wó.

⁶ 'Duù ñinó mbe kú kpolo tí 'bí ri tí kpóló-kpolo ri nó, bàkà éno tacó bà tègàrà Mbe tí ndoo. 'Duù ñinó delè mbe kú zò i nó, kú zò tacó bà tègàrà Mbe tí ndoo, tacó yí kú 'dè ñikì maa ji Mbíri tacó i-zó-zò tí nó náa yí kú zò nò. Káa 'duù ñinó mbe kú guu gbí ndâ i-zó-zò nó, kú bàkà éno tacó bà tègàrà Mbe tí ndoo, yí delè kú 'dè ñikì maa ji Mbíri.

⁷ Tacó 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndoo mbe kú 'vala gítí miṛi wó nò wálá, 'bí 'duù gbaànjé delè mbe cì gítí miṛi wó nò wálá.

⁸ Ndoò má kú 'vala , ndoo kú 'vala tacó tí Mbe tí ndoo, ndoo má kú cì , ndoo delè kú cì tacó tí Mbe tí ndoo. À má éno, ndoo máa wu ndoo, ndoo a ndâ i mì Mbe tí ndoo, ndoo máa ku ndoo, ndoo delè káa ndâ i mì Mbe tí ndoo.

⁹ Ñinó a gbí nderè có bà cì Bìndi-Mbíri, bìndi yí gù 'vala ndi wó káká'i 'do gbí muu'dú wó nó ká nò, tacó wàa, yí 'ví dù tí Mbe tí ndâ 'duù ñinó mbe cì gî nó ta ndâ wu 'duù.

¹⁰ À má éno, wò kú waa có mítí ná'vindí lo tacó yè? Wò kú cònje gítí ná'vindí lo tacó yè? Tacó ndoo 'dáá gî wúnò bà rò tíyò kùro jàlàmbà bà waa có mì Mbíri,

¹¹ tacó à cu mí gbí wàragà mì Mbíri máa, kòcò Mbe tí ndoo máa,

«Ye má kú 'vala ,

ndâ 'duù 'dáá gî bà kucuku muungbó ndú mí kùro ye,

ndâ 'duù gbí ndâ tende ña nje có 'dáá gî bà ùlù Mbíri ta o tí nò.»

¹² Ndoò gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî bà yù gbí tí ndoo ji Mbíri.

Dù tí nderè bà bàkà vò i mì 'bí ka lo lá

¹³ À má éno, ndoo si bà dù kú 'viiki tí ndoo gbí òkò tí ndoo mí to, yo koṛo có rò a i mítí bà bàkà 'bí ña i ñinó mbe ga gbí kò 'bí ná'vindí yo lá, yo delè 'ví dù tí i ñinó mbe kú nè kpokèjì mì wó nó lá.

¹⁴ Ye ñò ni ngbàrángà'i ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù gî, máa, 'bí i-zó-zò tí bètí-i nò wálá, i-zó-zò a bètí-i ká ji 'duù tí nó mbe kú koṛo có máa i-zó-zò tí nó a bètí-i nò.

¹⁵ Njembí ná'vindí lo má ñikì gítí ña i tí nó náa wò kú zò nó lá, wò kú 'vala ta yí me ta njembí bà zè Mbíri lá. Si ña i tí nó náa wò kú zò nó 'ví dù tí i mbe volo 'duù ñinó náa Bìndi-Mbíri táánò cì tacó tí wó nó mí to.

¹⁶ À má éno, si ndâ 'duù 'ví 'dè vò có gítí i tí nó tí tó i-zó-zò mì lo nó lá.

¹⁷ Tacó kpóló-kpolo i mì ndoo tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbíri me bà zò i lá, kpóló-kpolo i mì ndoo delè me bà njù pe lá; kpóló-kpolo i mì ndoo a bà dù tí ndâ 'duù jáá Kùro Mbíri, ta bà dù ta 'dè njembí ndoo, gù je bà te líkí'o mì Bèri-mì-Mbíri mítí ndoo.

¹⁸ 'Duù má bàkà nèté ji Bìndi-Mbíri gbí ña kpokèjì tí nó, tàkòcò Mbíri bà peteke gítí wó, ndâ 'duù delè bà si yí tí i.

¹⁹ À má éno, ndoo 'ví mòkò a tàkò i ñinó mbe kú si gbí òkò tí ndoo 'ví dù ñikì maa, gù je i ñinó mbe si ndoo kú je wotí bà koni tí ndoo gbí òkò tí ndoo ji ndoo nò.

²⁰ Yo 'ví volo gbí nèté mì Mbíri tacó i-zó-zò lá. Ndâ i-zó-zò 'dáá gî a ndâ ngbàrángà i, káa à lè ji 'duù ñinó mbe zò 'bí ña i mbe si 'bí ka wó 'ví bàkà vò i nò.

²¹ Yúcó a bà zò yâ lá, ta bà njù pe, delè ta bà bàkà i ñinó mbe kù si 'bí ná'vindí yo 'ví bàkà vò i nó, lá.

²² Káa bà tee njembí yo kpónó mítí Mbíri nó 'ví dù tí có kóó gbí òkò tí yo ta Mbíri; káa 'duù ñinó mbe nì nikalaká gítí bà bàkà i ñinó náa yí ñò ni tí yúcó gí lá nó, a mbe tó pá.

²³ Káa Mbíri kù waa có a i mítí 'duù ñinó mbe zò i ta njembí wó sósò'ô nô, tacó ña 'duù tí nò kù bàkà i me ta bà tee njembí wó mítí Mbíri lá, káa i ñinó náa 'duù bàkà me ta bà tee njembí wó mítí Mbíri lá nó, a vò i.

15

Peteke tàkòcò ndâ 'bí ka lo, peteke me ká tàkòcò lo ta kpéetí lo lá

¹ Ndoò tí ndâ 'duù ñinó ta wotí bà tee njembí mítí Bìndi-Mbíri kuu tí ndoo nó 'ví konì ndâ 'duù ñinó ta wotí bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbíri me njí'dí tí ndú nó tà bà te ndâ du ká'i ñinò ndú. Ndoò 'ví bàkà me káa i ñinó mbe kù peteke tàkòcò ndoo nó cuki lá.

² Ndoò kùtáa 'dáá gí bà bàkà i ñinó mbe kù peteke tàkòcò ndâ 'bí ka ndoo, ta bà konì ndú gítí bà 'de wotí gítí bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbíri.

³ Tacó Bìndi-Mbíri táánò koṛo có me ká gítí 'dóó miṛi wó cuki lá; á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa, «Ndâ 'duù tí nò mbe kù go yo nò kù go a ye,» nô.

⁴ Káa ndâ có tí nó 'dáá gí náa à cu táánò sàa mí gbí wáràgà mì Mbíri nó, a i tacó bà je muu ji ndoo; tacó wàa, wáràgà mì Mbíri 'ví je bà zèè njembí, ta wotí bà koṛo có lì mítí Mbíri ji ndoo.

⁵ Ye kù 'deke tí ye ji Mbíri tí mbe kù je bà zèè njembí, delè tí mbe kù je wotí ji ndâ 'duù, máa, yí 'ví si yo 'ví 'vala ta gbí òkò tí yo niki maa go có mì Bìndi-Mbíri tí Jézù,

⁶ tacó wàa, có gbí muu yo 'dáá gí 'ví dù ká gbaànjé, wàa yo 'ví ùlù Mbíri tí nó tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri nó ta kòcò yo toko gbaànjé.

Banga-Ngú-Có tacó tí ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá nô

⁷ Yo te wiṛi mítí yo gbí òkò tí yo, go bà te wiṛi mì Bìndi-Mbíri mítí yo, tacó bà ùlù Mbíri.

⁸ Tacó ye kù 'dè có ji yo máa, Bìndi-Mbíri táánò gí tí bòò mì ndâ 'duù mì ndâ Ìzìrìyèlì ñinó mbe ya gí gbí gázâ gí nó, tacó bà túbà yúcó mì Mbíri, tacó bà túbà máa, cí tí nó náa Mbíri táánò ci ta ndâ ká gù ndâ Ìzìrìyèlì nó a yúcó.

⁹ Yí gí delè tacó wàa ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó 'ví ùlù Mbíri gítí nambeè mì wó, á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,

«À má éno, ye bà ùlù ṛè lo tí Mbíri mí gbí òkò tí ndâ 'duù

ñinó ta ña ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá;

ye bà be ṛè lo gbí cè,» nô.

¹⁰ À giì cu 'bí káká'i máa,

«Yo tí ndâ 'duù ñinó ta ña yo me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó

'dáá gí 'ví dùlù tí yo toko ta ndâ 'duù mì wó.»

¹¹ À giì cu 'bí máa,

«Yo tí ndâ 'duù ñinó náa ña yo me ndâ Ìzìrìyèlì lá nó

'dáá gí 'ví ùlù Mbíri;

wàa, ndâ 'duù 'dáá gí 'ví ùlù yí.»

¹² Káa kòcò Ìzáyà máa,

«'Vii-gù Jésì kèjì,

yí bà gí tí gba mbe zogo ndâ 'duù

ñinó ta ña ndú me ndâ Ìzìrìyèlì lá nô,

ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Ìzìrìyélì lá nó
'ví koṛo có lli a i mítí wó.»

13 Ye kú 'deke tí ye máa, Mbíri tí nó náa yo kú koṛo có lli mítí wó nó, 'ví je líkí'o ji yo tókà'i, yí delè 'ví je 'dé njembí ji yo 'do gbí có bà ùnje mì yo, tacó wàa, wotí mì Bèri-mì-Mbíri 'ví si yo 'ví koṛo có lli mítí Mbíri.

Nderè bà cu wàràgà tí nó mì Páwòlò ta gúku tí wó wálá

14 Ye ñò ni ngbàrángà'i gî, ndâ ná'vindí, máa, yo a ndâ tó 'duù ngé ndii gî, yo delè a ndâ 'duù ta muu tí yo me gbolò, ta wotí bà ñibà i gbí òkò tí yo kuu tí yo.

15 Káa ye kú cu wàràgà tí nó ji yo ta gúku tí ye wálá, tacó bà 'va mbí yo gítí ndâ 'bí i, tacó nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji ye,

16 ta bà bàkà ye tí mbe bàkà nèté mì Bìndi-Mbíri tí Jézù, tí bu-Mbíri mbe kú ma Banga-Ngú-Có mì Mbíri ji ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Ìzìrìyélì lá nó, tacó wàa, Mbíri 'ví lí ta 'bì wó gí tà i-cí-ci mì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Ìzìrìyélì lá, náa Bèri-mì-Mbíri bàkà tí ngbàrángà'i gî nô.

17 Ye kú mòò ɾo ye gbí nèté mì ye náa ye kú bàkà tacó tí Mbíri nó ta ɾè mì Bìndi-Mbíri tí Jézù.

18 Tacó ye bà yaka 'bì ye yee gbí 've ta bà 'dè 'bí tende có wálá, ye bà 'dè có ká gítí bà bàkà ye mì Bìndi-Mbíri tí mbe bàkà ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Ìzìrìyélì lá, mbe 'di có mì Mbíri lá nó, tí ndâ mbe 'di có mì Mbíri, ta nje ye, delè ta cè bà bàkà i mì ye,

19 ta ndâ wotí mì ndâ kpo-kpò i-seɾè náa ye bàkà ndú, ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri. Tacó éno, ye ma Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíri ta kábà 'do Jèrùzàlémè di gbí ndâ to Ìliríkù.

20 À gbí njembí ye ta o 'dáa gî a go bà ma Banga-Ngú-Có gbí ndâ to ñìnó náa ndâ 'duù ká jé 'di ɾè Bìndi-Mbíri gî nó lá, tacó wàa ye 'ví bì 'bá mí pí tà 'bá ñìnó náa 'bí 'duù sè sàà kùro gî nó lá,

21 á go có tí nó náa à cu mí gbí wàràgà mì Mbíri máa,
«Ndâ 'duù tí nó náa à jé 'dé có tí wó ji ndú lá nó bà ñò yí.
Káa ndâ 'duù tí nó jé mbe 'di có tí wó lá nó
bà 'di gbí có mì wó» nô.

Có bà co wíri ya gí Rómà kuu gbí muu Páwòlò

22 Ñìnò a i tí nó mbe kú tii ye cóó-cóó 'do tí bà ya gí mì yo kà nô.

23 Káa nèté mì ye gbí ndâ to tí nó káa nó lê kpónó wálá, ye lê bàkà có bà ya gí mì yo kà ta mbè ndoò,

24 káa ye kpónó kú koṛo có có mì yo Rómà kà ta o bà ya ye gí Ìsìpàniyà, ye má zò i-wíri mì yo gàa gî, yo 'ví konì ye muu nó mì ye gí kùro kà.

25 Káa ye kpónó kú ya a i gí Jèrùzàlémè ta ndâ i-bà-konì-tí ji ndâ 'duù mì Mbíri kà má kózò gi.

26 Tacó a ndâ mbe kú kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gbí ndâ to Mèsidóniyà ta ndâ to Àkáyà ká tuu ye ta ndâ i-nambeè náa ndú kili 'do gbí 'dóó nambeè mì ndú, máa, ye ya tí ji ndâ mbe yé gbí òkò tí ndâ 'duù mì Mbíri gbí gbata Jèrùzàlémè.

27 Ndú bàkà éno ta pétekè tàkòcò ndú, káa à má ta bà 'dè ta yúco, i mì ndâ Ìzìrìyélì kuu muu ndú. Tacó ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Ìzìrìyélì lá nó kpónó má kú gbo gbí ndâ i-nambeè mì Mbíri ta ndâ Ìzìrìyélì, kózò tí ndú delè bà konì ndâ Ìzìrìyélì ta ndâ i muu to tí nô.

28 Ye má ya ta i tí nó náa à tuu ta ye nó ji ndâ mbe gî, ye bà ya gí Ìsìpàniyà có mì yo kà;

²⁹ káa ye òò ni gî máa, ta o tí nó náa ye bà yee mì yo kà nó, ye bà yee jì yo ta ndâ tò i me gbolò 'do mì Bìndi-Mbírì.

³⁰ Ye kù 'deke tí ye jì yo, ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, delè ta rẹ̀ mì Bèrì-mì-Mbírì tí mbe zè yo nìkì ma, ndâ ná'vindí máa ndoo 'deke tí ndoo tí kpoò jì Mbírì, tacó wàa, yí 'ví konì ye gbí nèté mì ye.

³¹ Yo 'deke tí yo jì Mbírì tacó tí ye, máa, yí 'ví si ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá 'bá mì ndâ Ìzìriyèlì 'ví dooko gítí ye ta vò i lá, delè tacó wàa, ndâ 'duù mì Mbírì gbí gbata Jèrùzàlémè 'ví ù ta nje gítí ndâ nèté mì ye.

³² Bìndi ye 'ví ya gí mì yo ká ta pètèkè tàkòcò ye gí bà tè wó ye mí mì yo kà, náa Mbírì má jè nó jì ye gî nò.

³³ Mbírì tí mbe 'dè njembí 'ví dù ta yo 'dáá gî. Go-i-tí-nò.

16

Páwòlò 'vee ndâ 'duù Rómà

¹ Ye kù ùlù námì ndoo tí Fòyébè jì yo; yí a mbe konì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Kèngèréyè.

² Yo te wírì mítí wó ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo go bà te wírì mítí ndâ 'duù mì Mbírì. Yo konì yí ta ndâ 'bí ña i ñinó mbe nìkì tí wó, tacó yí konì ndâ 'duù me mbè, à kpèti káa 'dóó ye nó, yí delè konì ye gî.

³ Ye 'vee ndâ Pìrìsílà ta Àkùyílà, tí ndâ ka ye mbe bàkà nèté mì Bìndi-Mbírì tí Jézù,

⁴ ndú táánò pà ku gítí ndú ta rẹ̀ ye; ze ta ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó 'dáá gî, 'dè nìkì maa jì ndú.

⁵ Ye 'vee ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á mí 'bá mì ndâ Pìrìsílà ta Àkùyílà.

Ye 'vee tó 'duù mì ye Èpàyinétù tí kpédélé 'duù mbe gí tí 'duù mì Bìndi-Mbírì gbí to Ásiyà.

⁶ Ye 'vee Màriyà tí mbe kù bàkà nèté tí kpoò gbí òkò tí yo.

⁷ Ye 'vee ndâ Àndòròníkò ta Jóniyà tí ndâ nambe ye ndâ Jùdéyà, delè tí ndâ ka ye náa ze táánò ta ndú gbí zàà; ndú a ndâ 'duù ñinó náa ndâ 'duù òò ndú ni ngbàrángà 'i gbí òkò tí ndâ mbe kù mì Bìndi-Mbírì gî; a ndú delè ká gí tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì á kùro jì ye.

⁸ Ye 'vee Àmbiliyátù tí tó 'duù mì ye ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì.

⁹ Ye 'vee Ùrùbánò tí ka ndoo mbe kù bàkà nèté ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì. Ye delè 'vee tó 'duù mì ye Ìsitákì.

¹⁰ Ye 'vee Àpèlè tí mbe kù bàkà nèté mì Bìndi-Mbírì ta njembí wó gbaànjé ngé ma.

Ye 'vee ndâ 'duù 'bá mì Àrisitòbúlù ngé ma.

¹¹ Ye 'vee Èròdiyónà tí nambe ye. Ye 'vee ndâ Nàrikísù, ta nawù wó, ta ndâ 'vii mì ndú, ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì.

¹² Ye 'vee ndâ nìi tí nó ta rẹ̀ ndú a ndâ Tìrifósà ta Tìrifénà tí ndâ mbe kù bàkà nèté ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo nò. Ye delè gii 'vee tó 'duù mì ye tí nìi tí nó tí Pérìsì tí mbe bàkà nèté tí kpoò ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo nò.

¹³ Ye 'vee Rúfò tí gbolò mbe nèté mì Mbe tí ndoo. Ye delè 'vee nawu Rúfò tí mbe tègàrà ye ká go 'dóó 'vii mì wó.

¹⁴ Ye 'vee ndâ Àsingiritù, ta Fèlègónì, ta Èrèmesi, ta Pàtòróbà, ta Èrémà, ta ndâ ná'vindí ñinó mbe kù dù ta ndú kà.

¹⁵ Ye 'vee ndâ Filòlógu, ta Júliyà, ta ndâ Nèrèwù, ta námì wó, ta Òlìmbà, ta ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á mì ndú kà.

¹⁶ Yo 'vee tí yo gbí òkò tí yo ta bà òlò gbí tù yo go i mì ndâ ná'vindí.

Ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì mì ze káá 'vee yo.

Ndòngbú có mì Páwòlò jì ndâ 'duù Rómà

¹⁷ Ye kù 'deke tí ye jì yo, ndâ ná'vindí, máa, yo kpolo ọọ yo mítí ndâ mbe kù njèè gbí òkò tí yo ta bà ọ̀nòkò muu yo 'do tí yúcó tí nó náa à nìbà jì yo nó gí, yo mò tí yo 'do tí ndú gí.

¹⁸ Tacó ndâ mbe bàkà ọ́a i tí nò kù bàkà me nèté mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbířì lá, ndú kù bàkà káa 'dóó ndâ i mì ndú mbe nìkì tí ndú; ndú kù eendi ndâ 'duù ọ̀nó ta muu ndú me nǝ'dí nó ta banga nje, ta bà tořo bàà mítí có.

¹⁹ Káa ndâ 'duù 'dáá gí 'di tàwo bà zèè Banga-Ngú-Có mì yo ta njembí yo gbaànjé gí. Tacó éno, tàkòcò ye peteke gítí yo ngé ndii gí. Có gbí njembí ye éno máa, muu yo 'ví dù ta o 'dáá gí ká gítí i ọ̀nó dú nò, wàa có mì yo 'ví dù ta vò i wálá.

²⁰ Mbířì tí mbe 'dê njembí bà si yo 'ví 'dò Gba-wàtà mí to ta kò yo. Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbířì 'ví cù 'dê ngo cù wó mítí yo.

²¹ Tímàtáyò tí ka ye mbe nèté 'vee yo ngé ma. Ndâ Lúciyò, ta Jàsónì, gii je Sòsìpàterè, tí ndâ nambe ye, delè 'vee yo ngé ndii gí.

²² Ye tí Tèrètíyò, tí mbe kù cu wàràgà tí nó tacó tí Páwòlò, kù 'vee yo ta ẹ̀rè mì Mbe tí ndoo.

²³ Gáyù tí 'duù tí nó náa ye kpónó kù dù a i 'bá mì wó nó, delè náa ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbířì kù kili mí 'bá mì wó nó, 'vee yo ngé ma.

Èrásitù tí mbe kù kpolo tí ndâ i-mířì gbí gbata, ta ná'vindí ndoo Kùwàritò 'vee yo.

(²⁴ Ye kù 'deke tí ye máa, Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbířì 'ví cù 'dê ngo cù wó á mítí yo 'dáá gí. Go-i-tí-nò)

Páwòlò ùlù Mbířì ta bà 'deke tí wó

²⁵ À ùlù Mbířì! Wotí bà je wotí bà tee njembí yo mítí Mbe tí ndoo tí kpoò jì yo go Banga-Ngú-Có mì ye náa ye kù ma tí có gítí Jézù tí Bìndi-Mbířì nó, kuu tí wó. Có tí nó gbí ndâ ká o táánò sàà a có kóó.

²⁶ Káa à kpónó 'dè gbí á gí sè gí. A ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì ká cu có tí nó mí gbí ndâ wàràgà mì ndú, náa à kpónó kù ma jì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, a go có mì Mbířì tí nó mbe kù 'vala ká dúú bà ya tí nò. Tacó wàa, ndâ 'duù 'dáá gí 'ví tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbířì, ndú delè 'ví 'di ta có mì wó.

²⁷ À ùlù Mbířì tí gbèe mbe 'di gbí-o dúú bà ya tí ta ẹ̀rè mì Jézù tí Bìndi-Mbířì. Go-i-tí-nò.

KPÉDÉLÉ KÒRÍNDÌ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Páwòlò jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Kòrìndì

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, náa a Mbírì ká cu 'bì wó mítí ye 'do gbí 'dóó có mì wó tí Mbírì, máa ye dù tí tú mì Bìndi-Mbírì tí Jézù, ká kù cu wáràgà tí nò. Ze kù gbo gbí bà cu wáràgà tí nó ta ná'vindí ndoo Sòsiténè,

² jì yo tí ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Kòrìndì. Yo tí ndâ 'duù tí nó náa Mbírì toṛo ndâ vò i mì yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gí nò, yo tí ndâ 'duù tí nó náa Mbírì tè'è tí yo tacó bà kaa yo mò gí mì wó tí Mbírì toko ta ndâ 'duù tí nó mbe kù 'deke tí ndú tí ndâ bàndò 'dáá gí ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, éno máa yí a Mbe tí ndoo ta ndâ yì 'dáá gí nò.

³ Ze kù 'deke tí ze jì Bu ndoo tí Mbírì, ze delè kù 'deke tí ze jì Jézù tí Bìndi-Mbírì éno máa, ndú 'ví toko nambeè ta yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù nìkì maa.

Tó i gbí bà dù toko ta Bìndi-Mbírì

⁴ Ye kù 'dè nìkì maa jì Mbírì ta o 'dáá gí tacó tí yo, tacó nambeè mì wó tí Mbírì náa yí bàkà jì yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù nò.

⁵ Mbírì wu bà 'dè có mí gbí nje yo me gbolò, yí delè gi je muu jì yo me gbolò ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì.

⁶ Yúco tí nó náa ye 'dè jì yo gítí Bìndi-Mbírì nó kpónó bàkà kudu mí gbí njembí yo

⁷ tí ña ñinó náa yo kpónó kù ùndi o bà túbà tí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì ta gbèe i-nambeè mì Mbírì Mbe gboo 'do mì yo wálá.

⁸ Mbírì bà je wotí jì yo tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó ta i-nò mì yo wálá nó yee tí ndòngbú o tí nó, tí o bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì nò.

⁹ Mbírì tí nó tí mbe tè'è tí yo gí bà dù toko ta 'Viì mì wó, Jézù tí Bìndi-Mbírì tí Mbe tí ndoo nó, a mbe kù ru káa ndi ngo nje wó.

'Bè gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì

¹⁰ Ye kù yù 'do mì yo 'dáá gí a nambeè ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, éno máa, yo 'dáá 'ví eṛe gba có mì yo ká gbaanjé, ndâ ná'vindí ye. Yo ùnje éno máa, yo bà si gbínje 'ví dù gbí òkò tí yo wálá, ña bà koṛo có mì yo delè ta nderè bà bàkà i mì yo 'dáá gí 'ví dù ká gbaanjé.

¹¹ Ye kù 'dè có tí nó jì yo tacó ye 'di có 'do mì ndâ 'duù mì niì tí nó tí Kèlèyónè nó éno máa, gbí òkò tí yo kà nìkì ngé gí lá, ndâ ná'vindí ye.

¹² Có tí nó ta go bà 'dè jì yo tí ye nó a ñinó máa, à gbí òkò tí yo kà a 'bè: 'duù ñinó máa, «Ye a 'duù mì Páwòlò,» ñinó máa, «Ye a 'duù mì Àpólò,» 'duù ñinó máa, «Ye a 'duù mì Kéfà,» ñinó máa, «Ye a 'duù mì Bìndi-Mbírì.»

¹³ À njèè gbí Bìndi-Mbírì gí? Àá táánò gbí a Páwòlò mítí njèèkpè mù? Àá táánò caka tí yo ta rẹ̀ Páwòlò?

¹⁴ Ye kù 'dè nìkì maa jì Mbírì tacó ye táánò caka 'do gbí òkò tí yo cuki káa tí ndâ Kirísipù ta Gáyù.

¹⁵ À má éno, 'bí 'duù gbí òkò tí yo bà 'de wotí bà 'dè có éno máa, àá táánò caka tí yì ta rẹ̀ ye nò wálá.

¹⁶ Ye koṛo có éno máa, ndâ 'bí 'duù náa ye táánò caka tí ndú káa ndâ 'dakò tí nó tí Ìsitéfánà nó ta ndâ 'duù mì wó. À má ta bà 'dè có ta yúco, mbí ye káká'ì tí 'bí 'duù náa ye caka tí wó bìndi ndâ 'duù tí nó ta bà muu ndú náa ye 'deke ndú nò lá,

17 tacó Bìndi-Mbírì táánò tuu ye me tacó bà caka tí ndâ 'duù lá, yí tuu ye a i tacó bà ma Banga-Ngú-Có. Yí delè táánò tuu ye nò me tacó bà gí gí bà ma Banga-Ngú-Có ta bà 'vanda có kpènjèngè'veè, tí ndâ có bà 'di gbí-o mì ndâ 'duù muu to tí nó, nò lá. Tacó ndâ có bà 'di gbí-o tí nò kpènjèngè'veè nò kù bàkà có gítí bà cì Bìndi-Mbírì mítí njèèkpè mù tí có ta gbí wálá.

Bìndi-Mbírì a wotí ta bà 'di gbí-o mì Mbírì

18 Có gítí bà cì Jézù mítí njèèkpè mù gbí tù ndâ 'duù tí nó mbe gírì'o gí nó go mòngò gbí tù bô, káa à gbí tù ndoo tí ndâ 'duù tí nó mbe kù co tí kpokèjì mì 'válá nó, a có gítí wotí mì Mbírì.

19 Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, Mbírì máa, «Ye bà voloko gbí kpokèjì bà 'di gbí-o mì ndâ mbe 'di gbí-o gí. Ye bà bàkà bà ò'o mì ndâ mbe kpo-ṛo tí i ta gbí wálá.»

20 À má éno, ndâ mbe 'di gbí-o kpónó ngò? Ndâ kpo-kpò mbe ò wáràgà, ta ndâ kpo-kpò mbe kù 'viiki gbí có kpónó gbí to ngayi? Mbírì kpónó yù gbí ndâ i-ṛónókó mì ndâ mbe 'di gbí-o muu to tí nó gí sè lá?

21 Káa có gbí muu Mbírì má lê éno máa ndâ 'duù muu to tí nó 'ví ò yì tí Mbírì ni 'do gbí 'dóo bà 'di gbí-o mì ndú lá, yí bàkà éno tacó à gbí njembí wó a có bà 'vala ndâ 'duù, ta «có ṛónókó» tí nó náa ndoo kù ma nò.

22 Ndâ Jùdèyà kù ù a ndi bà ò ndâ seṛè, ta ndâ mbó ndi 'bì Mbírì, ndâ Ìgírìgì kù ù a ndi bà 'di kòcò ndâ mbe 'di gbí-o.

23 Káa ndoo kù ma a có gítí Bìndi-Mbírì náa à gbì yí mítí njèèkpè mù, tí có mbe kù pèè njembí ndâ Jùdèyà, káa ndâ Ìgírìgì kù si a i tí có ṛónókó.

24 Káa à má jì ndâ 'duù tí nó náa Mbírì tè'é tí ndú gí, tí ndâ Jùdèyà ta ndâ Ìgírìgì, có ṛónókó tí nò náa ndoo kù ma nò a Bìndi-Mbírì tí wotí mì Mbírì, a Bìndi-Mbírì tí bà 'di gbí-o mì Mbírì.

25 Có ṛinó náa àa mì Mbírì a có ṛónókó nó a có ta gbí me gbolò ndii gbí có mì ndâ mbe 'di gbí-o muu to tí nó gí. Bìndi i ṛinó tí jò'dókò i mì Mbírì nó a i mbe kpolo ndii 'bìlì ndâ mbe wotí muu to tí nó gí.

26 Yo koṛo muu yo á gítí o bà tè'é tí yo mì Mbírì táánò gi, ndâ ná'vindí; ndâ 'duù muu to tí nó táánò ò ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí yo tí ndâ mbe 'di gbí-o ṛo ndú lá, ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí yo táánò me ndâ mbe wotí lá, ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí yo táánò delè me ndâ 'vii mì ndâ 'duù ṛinó ta ṛè ndâ mbe jò ndú a ṛè nó lá.

27 Káa Mbírì táánò cu 'bì wó mítí mbe ṛónókó, tacó bà te nò mí ṛo ndâ mbe 'di gbí-o, Mbírì cu 'bì wó mítí jò'dókò 'duù tacó bà te nò mí ṛo ndâ mbe wotí,

28 Mbírì giì cu 'bì wó mítí i ṛinó ta gbí wó wálá, náa ndâ 'duù muu to tí nó si tí có lá, yí delè kù cu 'bì wó mítí 'bí i, kpèti i tí nò má wálá, tacó bà bàkà ndâ i ṛinó náa ndú kuu tí nó tí ndâ i lá.

29 Tacó wàa, 'bí 'duù muu to tí nó 'ví cè ta cè-'bì máa, yì ma kùṛo Mbírì nò lá,

30 tacó a Mbírì ká toko yo ta Bìndi-Mbírì tí Jézù, à delè káa Mbírì ká bàkà Jézù tí ṛèngbó bà 'di gbí-o mì yo, tí mbe si ndoo 'ví dù tí ndâ jáá 'duù á kùṛo wó tí Mbírì, tí ndâ 'duù ṛinó náa yí tí Mbírì kaa ndoo mò gí mì wó gí, delè tí ndâ 'duù ṛinó náa à toṛo ndâ vò i mì ndoo gí nò.

31 Tacó éno, à giì cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Go bà cè cè-'bì má tí 'duù, yí 'ví cè a i ta ṛè Mbírì.»

2

Có gítí Bìndi-Mbírì náa à gbì yí mítí njèèkpè mù

¹ Ta o tí nó náa ye táánò ya tí gí mì yo kà nó, ye ya me ta bà ma yúco mì Mbírì jì yo ta ndâ kpo-kpò có lá, ye delè ma me ta bà 'dè ndâ có mì ndâ mbe 'di gbí-o lá, ndâ ná'vindí ye.

² Tacó ta o tí nó náa ye táánò kuu mì yo kà nó, ye ẹre muu ye cuki ká gítí bà 'dè có gítí Jézù tí Bìndi-Mbírì, ta có gítí bà gbì yí mítí njèèkpè mù.

³ Ye táánò ya gí mì yo kà ta wotí tí ye wálá. Ye ya ta gúku ká tí ye. Ye ta o tí nó kù gu ká kpùrù-kpùrù éno.

⁴ Ye ta o tí nó toro me bàà mítí có mì ye náa ye 'dè jì yo nó lá, ye te me banga mítí có tí nó náa ye ma jì yo nó go i mì ndâ mbe 'di gbí-o muu to tí nó lá. Ye tù jì yo káa bà wotí mì Bèri-mì-Mbírì.

⁵ Tacó wàa, nderè bà tee njembí yo mítí Mbírì 'ví dù me 'do gbí có bà 'di gbí-o mì ndâ 'duù muu to tí nó lá, à 'ví dù a i 'do gbí wotí mì Mbírì.

Bà 'di gbí-o mì Mbírì

⁶ Ta ndâ ña ñinò 'dáá gí, ze ma có bà 'di gbí-o a jì ndâ 'duù tí nó náa gbí dù ndú yù gítí có mì Mbírì gí nó. Káa bà 'di gbí-o tí nó me bà 'di gbí-o mì ndâ 'duù tí nó kpónó kuu muu to tí nó nó lá. À delè me ñindi ndâ mbe wotí mbe kù zogo to tí nó, náa wotí mì ndú bà mii gí nó, lá.

⁷ Ze kù ma a có kóó, tí có bà 'di gbí-o mì Mbírì náa yí táánò nguù 'do tí ndâ 'duù gí, tí tó có náa yí kojo si mí to tacó tí ndoo sàà táánò kuro bà suu to tí nó.

⁸ Gbèè 'duù 'do gbí okò tí ndâ gba muu to tí nó mbe 'di gbí có tí nó wálá, tacó ndú má 'di gí, ndú táánò bà gbì 'duù tí nó tí mbe tí ngba'o nó mítí njèèkpè mù wálá.

⁹ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,

«Bí i náa 'bí 'duù jé mbe ñò ta ro wó wálá,
 tí i náa 'bí 'duù jé mbe 'di có gítí ta tù wó wálá,
 tí i náa 'bí 'duù jé mbe kojo có gítí wálá,
 ñinò a i tí nó náa Mbírì bàkà si mí to
 tacó tí ndâ mbe zè yí ñikì ma nó.»

¹⁰ Mbírì tuu a Bèri mì wó tí Mbírì gí bà 'dè gbí i tí nó jì ndoo, tacó Bèri-mì-Mbírì a mbe pà gbí ndâ i lézè-lézè yee ngé rëngbó ndú, à kpétí káa ndâ kpóló-kpolo có kóó ñinó mì Mbírì.

¹¹ 'Bí 'duù ta wotí bà 'di gbí ndâ có gbí njembí 'bí ka wó tí wó wálá, à káa bèri mì 'duù ká 'di gbí ndâ kóró-kojo có gbí njembí wó. À má éno, 'bí 'duù delè mbe 'di gbí ndâ kóró-kojo có mì Mbírì wálá, à káa Bèri-mì-Mbírì.

¹² Bèri tí nó náa Mbírì kpónó je jì ndoo nó me bèri mì ndâ 'duù muu to tí nó lá. Yí je jì ndoo a Bèri mì wó tí Mbírì, tacó wàa, ndoo 'ví 'di ta gbí ndâ i-nambee tí nó náa yí tí Mbírì kaa jì ndoo sínò nó.

¹³ Ndo kù 'dè gbí ndâ yúco mì Mbírì jì ndâ 'duù tí nó náa Bèri-mì-Mbírì kuu gbí njembí ndú nó me ta ndâ có náa a ndâ mbe 'di gbí-o muu to tí nó ká ñibà ndú jì ndoo nó lá, ndoo kù 'dè a i ta ndâ có náa a Bèri-mì-Mbírì ká ñibà ndú jì ndoo.

¹⁴ 'Duù ñinó ta Bèri-mì-Mbírì gbí njembí wó wálá nó ùnje gítí bà 'de ndâ i-nambee 'do mì Bèri-mì-Mbírì lá, tacó ña 'duù tí nó 'di gbí ndâ i-nambee tí nó lá. Ndâ i-nambee tí nó ro wó 'dáá gí káa ndâ i ta gbí ndú wálá, tacó à kù ñò i gbí ndâ i tí nó ni ká ta wotí mì Bèri.

¹⁵ 'Duù tí nó ta Bèri-mì-Mbírì kuu gbí njembí wó nó 'viiki káa gbí ndâ i 'dáá gí, káa 'duù mbe 'viiki gbí njembí wó wálá.

¹⁶ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,
 «A 'di ká 'di gbí có gbí njembí Mbírì gí,
 tacó wàa 'duù tí nó 'ví ñi ta bà i jì Mbírì?»
 Káa njembí ndoo a njembí Bìndi-Mbírì.

3

Ndâ bòò mì Mbířì

¹ Bà 'dè có ji yo go bà 'dè có ji ndâ 'duù ñinó náa Bèri-mì-Mbířì kuu gbí njembí ndú nó táánò kpò ye gí, ndâ ná'vindí ye. Tacó éno ye gi 'dè có ji yo ká go bà 'dè có ji ndâ 'duù ñinó mbe kú 'vala ká gbí ña kpokèjì bà 'vala ndò mì ndâ 'duù muu to tí nó. Ye 'dè có ji yo go bà 'dè có ji ndâ dó 'vii gbí òkò tí ndâ mbe kú kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbířì.

² Ye táánò ko yo ta ngo kí, ye ko yo me ta ndâ kùùkpò i-zó-zò lá, tacó yo ta o tí nó 'viindi tí yo gítí bà zò ndâ kùùkpò i-zó-zò lá. À kpétí ká kpónó, yo 'viindi tí yo kálásê,

³ tacó yo kú 'vala go có mì ndâ 'duù muu to tí nó kálásê. Yo lê má kú tò kii, yo delè má kú 'dèkèkè mà, gbí có tí nó me éno máa, yo kú 'vala káa cè ña bà 'vala ndò mì ndâ sè ndâ 'bí 'duù muu to tí nó lá?

⁴ Tacó 'bí 'duù má 'dè có éno máa, «Ye a 'duù mì Páwòlò,» bìndi 'bí ka wó gi 'dè có éno máa, «Ye a 'duù mì Àpólò,» yo kú bàkà nó me cè bà bàkà i mì ndâ 'duù muu to tí nó lá?

⁵ À má éno, Àpólò tí nó a yè? Páwòlò delè a yè? Ze a ndâ bòò mì Mbířì, náa Mbířì táánò tuu ze ji yo tacó bà koni yo wàa yo 'ví ù ta nje gítí yì tí Mbířì. Mbířì táánò tuu 'duù ñinó ká ta ña nètè mì wó, yí gi tuu ka wó ká ta ña nètè mì wó.

⁶ Ye táánò ọ̀rò a ñjì ña, bìndi Àpólò gi ja ngo mítí kú i, káa a Mbířì ká gi si kú i tí nó 'ví uu gí yaà.

⁷ À má éno, mbe ọ̀rò i me i lá, mbe ja ngo gítí kú i delè me có lá, i káa Mbířì tí mbe je bà uu ndò ji kú i.

⁸ 'Bè gbí òkò tí ndâ mbe ọ̀rò i, ta mbe ja ngo gítí kú i wálá, Mbířì bà ko mboo nètè mì ndú ji ndú 'vii ká ta ña nètè mì ndú.

⁹ Tacó ze a ndâ kaà gbí nètè mbe kú bàkà nètè tacó tí Mbířì. Káa yo a ñjì mì Mbířì. Yo delè a 'bá mì Mbířì.

¹⁰ À má go nambeè tí nó náa Mbířì bàkà ji ye nó, ye a gbolò 'duù kùro ndâ mbe bì 'bá. A ye ká sè tà 'bá, bìndi 'bí 'duù gi bì kú ya tí gí yaà. Káa wò tí mbe kú bì 'bá tí nó ya tí gí yaà nó 'ví kojo muu lo gítí cè ña bà bì i mì lo.

¹¹ Tacó 'bí 'duù bà sè tà 'bí 'bá bìndi ñinó náa à sè gí nó wálá. Ẹ̀rè ñinó náa à sè gí nó a Jézù tí Bìndi-Mbířì.

¹² 'Bí 'duù má bì i kú ya tí gí yaà mì pí tà 'bá tí nó ta dâ'bì, 'bí 'duù 'ví bì ta fádà, 'bí 'duù 'ví bì ta ndâ banga ña dúi ta i gbí ndú me gbolò, 'bí 'duù 'ví seke a ndâ ñjì-mú mí pí, 'bí 'duù 'ví po a mbíli, 'bí 'duù 'ví po a kùngbó cù.

¹³ Áá bà túbà cè ña mbó ndi 'bí ndâ 'duù tí nó gbaànjé-gbaànjé gí. Yé tí nó kèjì gí bà too ta wu nó bà gbaa ndâ i 'dáá mí gbí ngbàà ẹ̀rì, bìndi a wu tí nó ká bà túbà cè ña nètè mì 'duù gí sè.

¹⁴ I tí nó náa 'duù bì mí pí tà 'bá tí nó nó má doo lá, áá bà ko mboo nètè mì 'duù tí nó jì yí.

¹⁵ Káa nètè mì 'duù má doo gí, yí bà bè gbí nètè mì wó gí, káa yí bà 'vala go 'duù mbe 'vala 'do gbí wu nó gí.

¹⁶ Yo ọ̀nò ni lá máa yo a ndâ 'bá mì Mbířì? Yo delè ọ̀nò ni lá máa Bèri-mì-Mbířì kú 'vala gbí njembí yo?

¹⁷ 'Duù má ki'viki 'bá mì Mbířì, Mbířì bà ki'viki 'duù tí nó, tacó 'bá mì Mbířì a 'bá náa Mbířì kaa mò gí mì wó tí Mbířì gí. Káa 'bá-Mbířì tí nó a yo.

¹⁸ 'Duù 'ví eendi tí wó ta kpéetí wó lá. 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo má kú kojo có máa, ndâ 'duù muu to tí nó kpónó kú si yì tí mbe 'di gbí-o, si 'duù tí nó má gí tí ñónókó má kózò gí, yí 'ví gi 'di gbí-o a 'do ndi.

¹⁹ Tacó i tí nó náa ndâ 'duù muu to tí nó kù si tí bà 'di gbí-o nó a i-ḡónókó kùro Mbírì. Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Yí zèè ndâ mbe 'di gbí-o gbí tìrì mì ndú.»

²⁰ À gù cu 'bí káká'i éno máa, «Mbírì ḡò ni gí máa, có gbí ndâ kóró-koṛo có mì ndâ mbe 'di gbí-o wálá.»

²¹ À má éno, 'bí 'duù 'ví cè cè-'bì ta ṛè ndâ 'duù muu to tí nó lá, tacó ndâ i 'dáá gí a ndâ i mì yo:

²² à má a Páwòlò, à má a Àpólò, à má a Kéfà, à má a to tí nó, à má a 'válá, à má a ku, à má a kpónó, à má a taàbé, ndâ i 'dáá gí a ndâ i mì yo,

²³ káa yo a ndâ i mì Bìndi-Mbírì, bìndi Bìndi-Mbírì a i mì Mbírì.

4

Ndâ tú mì Bìndi-Mbírì

¹ Yo kùtàá bà si ze tí ndâ bòò mì Bìndi-Mbírì mbe kù kpolo tí ndâ có tí nó táánò tí ndâ có kóó mì Mbírì nò.

² Káa kpóló-kpolo có mì 'duù tí nó mbe kù 'dè có kóó jì yí nó a ḡìno máa, yí 'ví dù me mbe fílì nje lá.

³ Káa a má gítí bà miṛi ye, bà 'viiki ye mì yo, ta bà 'viiki ye gbí ngbàngà mì ndâ 'duù muu to tí nó, bàkà i ta ye gbaànjé lá. À má ta bà 'dè ta yúco, ye ngbá 'viiki tí ye lá.

⁴ Njembí ye ká ngbàràngà'i. Kpétí ká éno, ye kù 'dè me có máa, ye co jóró 'do gbí vò i gí nò lá. À káa Mbírì ká bà 'viiki ye.

⁵ À má éno, ndoo co kpónó gí bà waa có mítí 'bí 'duù á kùro o bà co ṛi bà waa có á kùro bà gí Mbe tí ndoo lá. Yí kèjì gí bà túbà ndâ i ḡìno náa ndoo bàkà ndú gbí 'dí'di'o nó gí ṛo ngba'o; yí kèjì gí bà 'dè gbí ndâ có kóó tí nó gbí njembí ndoo nó 'dáá gí gí sè, bìndi Mbírì bà gù ko mboo ndâ tó i mì ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé go ḡìno náa à tí nó jì ndú.

⁶ Ye kpónó 'dè có tí nò ta ṛè ze ta Àpólò nó ká go cè tìrì nò, ndâ ná'vindí, tacó wàa yo 'ví mèlè ta ndi ze, wàa yo 'ví 'di ta gbí có tí nó máa, «Ndi muu có tí nó náa à cu mì gbí wáràgà mì Mbírì nó lá,» nò. Tacó yo bà gù luguu tí yo ta bà wu gbí 'bí 'duù, bìndi yo gù cònje gítí 'bí 'duù.

⁷ Tacó a 'di ká bàkà 'bè mí gbí òkò tí yo? A yè ká mì yo náa à je jì yo me jé-je lá? Káa à má je i jì yo jé-je, yo kù cè cè-'bì muu goolá à me i-nambee náa à je jì yo me sínò lá nò, tacó yè?

⁸ Yo kpónó a ndâ mbe yèjì gí! Yo kpónó gí tí ndâ mbe i gí! Yo gí tí ndâ kpo-kpò gba si ze mí to gí! Có gbí njembí ye máa, yo kùtàá 'ví dù tí ndâ kpo-kpò gba ta yúco, tacó wàa ndoo 'ví dù ta ndoo tí ndâ kpo-kpò gba.

⁹ Tacó ye ḡò goolá Mbírì waa có mítí ze tí ndâ mbe kù ma có mì wó, máa, à 'ví zi ze mí gbí ḡì ṛo ndâ 'duù 'dáá gí, tacó wàa, ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, ta ndâ basìlì 'ví ḡò ta ṛo ndú.

¹⁰ Ze dù tí ndâ mbe ḡónókó ta ṛè mì Bìndi-Mbírì, káa yo dù tí ndâ mbe 'di gbí-o ta bà dù toko ta Bìndi-Mbírì! Wotí tí ze wálá, káa yo a ndâ mbe wotí! Ndâ 'duù te duù mítí ze lá, káa ndú kù te duù mítí yo!

¹¹ Ze yee tí o tí nó kpónó go có tí nó gbí nje ye nó kù kònò go, ze kù kònò go ngo, ze kù nò ta zì bongo tí ze kàràkà-kàràkà, à kù gbì ze; dúú bàndò tí ze wálá,

¹² ze kù zò i 'do gbí bà ka wu'o. 'Duù má kù be ze, ze kù cù 'dè ngo cù mítí 'duù tí nò; à má kù mèèkè'i tí ze, ze kù kònò ndâ vò i tí nó náa à kù me mítí ze nò;

¹³ à má kù 'dè ndâ vò có mítí ze, ze kù 'visì gí tàkò ndú káa tó có. Ze kpónó ká go zùkùmèè mì ndâ 'duù á muu to tí nó, ze kpónó a ndâ pù muu ndâ i 'dáá gí.

¹⁴ Ye kpónó kù cu wáràgà tí nó jì yo me tacó bà te nô mí ọ̀ yo lá. Ye kù cu jì yo a i tacó bà kpo-gbì-tà-tù yo tí ndâ 'dóó 'viì m̀ ye, tí ndâ wú-gbì-řé ye.

¹⁵ Tacó kpèti ndâ mbe kù nìbà i jì yo ta ẹ̀ m̀ Bìndi-Mbìri tí Jézù má me mbè ká go tùmèrè, bu yo ta ẹ̀ m̀ Bìndi-Mbìri tí Jézù gbí òkò tí ndú 'dáá g̀ gbaànjé káa ye tacó a ye ká ya ta Banga-Ngú-Có jì yo.

¹⁶ À má éno, ye kù je wotí jì yo máa yo mèlè ndi ye.

¹⁷ Njìnò a gbí nderè có tí nó náa ye kù tuu tí ta Tìmàtéyò jì yo nó ká nò. Yí a 'dóó 'viì m̀ ye, tí tó 'viì m̀ ye, mbe kù 'vala toko ta Mbe tí ndoo ta njembí wó gbaànjé. Yí bà 'va mbí yo gítí cè ọ̀ bà 'vala ye toko ta Bìndi-Mbìri, náa ye má kù nìbà i jì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀ m̀ Bìndi-Mbìri tí ndâ bàndò 'dáá g̀.

¹⁸ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo ká kù luguu tí ndú máa ndâ yì ma, goolá ye kèjì g̀ m̀ yo ká wálá nò.

¹⁹ Káa ye kèjì g̀ m̀ yo ká kpónó-kpónó, náa Mbìri má je nó jì ye g̀ nò. Àá bà dù gbí muu ye ta o tí nó náa ye bà ya tí g̀ m̀ yo ká nò, me káa có gítí bà 'dè ndâ có gítí ndâ 'duù tí nó mbe kù luguu tí ndú máa ndâ yì ma nó cuki lá. Có bà ọ̀ éno máa, wotí kuu tí ndú wè, delè kuu gbí muu ye.

²⁰ Tacó Mbìri kù zogo to tí nó me ká ta có cuki lá, yí kù zogo ta wotí.

²¹ À tí yo a go ngayi? Máa, ye g̀ g̀ m̀ yo ká ta kpo-'bìli, wèè, ta pètékè 'bì?

5

Bà gbètèkè tí ndâ mbe kù kili ta ẹ̀ m̀ Bìndi-Mbìri gbí òkò tí ndú

¹ Ye 'di có éno máa yo kù gbètèkè tí yo gbí òkò tí yo ká tí vò ọ̀ njìnó náa à kpèti káa ndâ 'duù tí nó mbe ọ̀ dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbìri nì lá nó, ndú bà gbètèkè tí ndú gbí òkò tí ndú yee tàkò ọ̀ njìndi yo nó wálá. Yo volo njìndi yo ká ngé tí ọ̀ njìnó náa 'duù kù tẹ̀ri cìkii nawù bu wó.

² Ọ̀ i tí nó kùtáá má volo tí yo volo, wàa yo 'ví mò ta 'duù tí nó mbe kù bàkà nó 'do gbí òkò tí yo g̀, à nìkì ma, káa yo ndí kù g̀ si tí i bà mba tí yo.

³ Ye tà kpèti kpónó má me m̀ yo ká lá, njembí ye ká gá'dáá tí yo ká. Ye delè káa waa có míti 'duù njìnó gbí òkò tí yo mbe kù bàkà ọ̀ vò i tí nó ta ẹ̀ m̀ Mbe tí ndoo tí Jézù sàa g̀.

⁴ Yo kili ta bà muu yo tí ndâ mbe kù kili ta ẹ̀ m̀ Jézù, wàa ye delè 'ví dù á káa kù 'deke tí ye jì Mbe tí ndoo tí Jézù,

⁵ tacó bà je wotí bà je 'duù tí nó mbe kù bàkà ọ̀ vò i tí nó gbí òkò tí yo nó jì Gba-vò-i, wàa Gba-vò-i 'ví nìbà vò i jì yí, tacó wàa lilí wó 'ví 'vala ta o bà co ọ̀ m̀ Mbe tí ndoo tí Jézù.

⁶ Bà mba tí yo nó nìkì lá! Yo ọ̀ nì lá máa, gbèè kìnì kù volo yá?

⁷ À má éno, yo mò vò 'duù tí nó gbí òkò tí yo, mbe kù volo yo go gbèè kìnì mbe kù volo yá nó g̀, tacó wàa yo 'ví dù tí ndâ cèè 'duù go njìnó náa à tí. Tacó à waa mbelè Bìndi-Mbìri tí 'viì-rómbo m̀ ndoo tí i-cí-ci á gítí o bà Ndi-ta-muu-ndâ-Ìzìriyèli-m̀ Mbìri g̀.

⁸ À má éno, ndoo bàkà gbolò o tí nó me ká ta bà zò káa yá njìnó ta kìnì gbí, tí kìnì bà mbè ndâ ká tí, delè tí kìnì sogote nó lá. Ndoò zò ta ngbárángà njembí ndoo, ndoo zò ta tiri gbí njembí ndoo lá, ndoo delè 'ví zò ta yúco.

⁹ Ye táánò cu wáràgà jì yo éno máa, yo 'ví nì káa ta ndâ 'duù njìnó mbe kù bàkà ndâ i njìnó mbe 'vii ọ̀ 'bá lá nó lá.

¹⁰ Káa ye ta o tí nó nì me ndâ 'duù njìnó mbe ọ̀ dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbìri nì lá mbe kù si tí ndú ká sàkàmaà, tí ndâ mbe gàmàtà mbe kù zò 've i m̀ ndâ 'duù, delè tí ndâ mbe kù kùmùkù ndâ i m̀ ndâ 'duù, tí ndâ mbe kù bàkà i jì ndâ sù mbìri nó lá.

¹¹ Gbí có mì ye nò táánò a i éno máa, yo 'ví nì kaà ta 'duù ònó mbe kù 'dè có máa yì a ná'vindí yo tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì káa yí kù sì tí wó ká sàkàmàà nò lá; yo 'ví nì káa ta yí lá, náa yí má a mbe gàmàtà, náa yí má a mbe kù bàkà i jì ndâ sú mbírì, náa yí má a mbe kù 'dè vò có, náa yí má a vò mbe njù pe, náa yí delè má a mbe ngbà nò. À kpétí káa bà toko 'bí yo mí gbí i-zó-zò ta òa 'duù tí nò, yo 'ví bàkà là.

¹² Ye táánò 'dè có tí nò me gítí ndâ 'duù ònó mbe ònó dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì nì lá nó lá. Tacó nèté mì ye ta bà 'viiki ndâ 'duù ònó náa ndú me ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì lá nó a yè? Nèté mì yo me a i ta bà 'viiki ndâ 'duù tí nó mbe kù kili to rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó lá?

¹³ À káa Mbírì ta kpéetí wó ká bà 'viiki ndâ 'duù ònó náa ndú me ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì lá nò. «Yò mò vò 'duù tí nò á 'do gbí òkò tí yo gí,» á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì nò.

6

Bà ya ta ná'vindí gí gbí ngbàngà

¹ Có má kuu gbí òkò tí ndâ 'bí 'duù ta ná'vindí wó gbí òkò tí yo, 'duù tí nò bà koṛo a cè gbí kò có yè, wàa yí 'ví o tí ta muu yo tí ndâ tó 'duù mì Mbírì ya gí bà kpì ngbàngà tí ná'vindí wó mí kùro ndâ gba ònó mbe kù co me tí jáá kpokèjì mì Mbírì lá nó?

² Yo ònó nì lá máa, ndâ 'duù ònó tí ndâ tó 'duù mì Mbírì nó kèjì gí bà dù tí ndâ mbe waa có mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí? Káa yo má a ndâ mbe waa có mì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, bà pà làyì gítí ndâ ví có gbí òkò tí yo bà kpò yo gí?

³ Yo ònó nì lá máa, a ndoo wúnò ká bà waa ndâ có mì ndâ basìlì? À má éno, à kpónó 'ví gí kpò tí, tí ndoo nó a bà waa có mì ndâ 'duù mbe kù 'vala muu to tí nó?

⁴ Káa, à má éno, yo kù kaa ndâ có gbí òkò tí yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, ya tí gí gbí ngbàngà kùro ndâ 'duù tí nó ta rẹ̀ ndú gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Jézù wálá nó, tacó yè?

⁵ Nò ṛo yo wálá tacó yè? Gbí có mì yo nò éno máa, gbèè 'duù gbí òkò tí yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí mbe 'di gbí-o, tacó wàa yí 'ví dù tí mbe kù 'viiki gbí ndâ có gbí òkò tí yo wálá?

⁶ Yo kù zò tí yo gbí òkò tí yo go ndâ sè! 'Duù loko ká mítí ná'vindí wó ta ngbàngà mí kùro ndâ mbe ùnje gítí có mì Jézù lá!

⁷ Gbí bà jaka tí yo gbí òkò tí yo ta kpéetí yo ya tí gí gbí ngbàngà nò éno máa, 'bí i mbe lè gí kuu gbí òkò tí yo. À wálá nìkì mì yo a bà gbì gbí njembí yo gítí bà kònò ndâ vò i tí nó náa à kù me mítí yo nó? À wálá nìkì a bà kùmùkù ndâ i mì yo mì ndâ 'duù?

⁸ Káa à kpónó gí dù gáá nó a yo ká gí loko kù bàkà vò i gbí òkò tí yo tí ndâ ná'vindí!

⁹ Yo ònó nì lá máa, ndâ 'duù tí nó mbe kù co me tí jáá kpokèjì mí Mbírì lá nó bà dù tí ndâ bòò gba mì Mbírì wálá nò lá? Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo lá; ònó a ndâ mbe kù gbètèkè tí ndú, ta ndâ mbe kù bàkà i jì ndâ sú mbírì, ta ndâ mbe bàkà bangbaya, ta ndâ mbe kù sì ta ndâ ka ndú 'dakò,

¹⁰ ta ndâ mbe ngbà, ta ndâ mbe gbolò njembí, ta ndâ vò mbe njù pe, ta ndâ mbe 'dè vò có, gí je ndâ mbe kùmùkù i mì ndâ 'duù; ndâ òa ndâ 'duù tí nò bà 'de bà dú tí ndâ i-zógó-zogo mì Mbírì wálá.

¹¹ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo táánò a ndâ 'duù 'do gbí òkò tí ndâ voló-volo 'duù tí nò náa ye 'deke ndú nò. Káa à gí caka tí ndú gí, à kaa ndú mò gí mì Mbírì gí, à gí bàkà ndú tí ndâ 'duù jáá kùro Mbírì ta rẹ̀ mí Jézù tí Bìndi-Mbírì, delè ta rẹ̀ mì Bèri-mì-Mbírì mì ndoo gí.

Yo si dù yo tí ndâ i bà ùlù Mbírì

¹² «Ndâ i 'dáá gî kùro ye káa ndâ i mbe 'vii ɾo 'bá,» káa ndâ i 'dáá gî me ndâ i mbe konì 'duù lá. «Ndâ i 'dáá gî kùro ye káa ndâ i mbe 'vii ɾo 'bá,» káa 'bí i gbaànjé mbe 'visì ye tí i-zógó-zogo mì wó nò wálá.

¹³ «I-zó-zò a i tacó bà zò gí gbí yì 'duù, yì 'duù delè a i tacó tí i-zó-zò,» káa Mbíri bà voloko gbí ndú só gí. Dìi 'duù me i tacó bà gbètèkè lá. Dìi 'duù a i tacó tí Mbe tí ndoo, bìndì Mbe tí ndoo a i tacó tí dìi 'duù, me i tacó bà bàkà ndâ i ònó mbe 'vii ɾo 'bá lá nò lá.

¹⁴ Mbíri táánò 'vala Mbe tí ndoo 'do gbí muu'dú wó ta wotí mì wó gí; yì delè wúnò bà 'vala ndoo 'do gbí muu'dú ndoo ta gbèe wotí tí nò náa yì 'vala ta Mbe tí ndoo nò gí.

¹⁵ Yo ò ni lá máa dìi yo a ndâ bà to tí Bìndi-Mbíri? À má éno, ye kaa yo tí ndâ bà to tí dìi Bìndi-Mbíri nò wàa ye 'ví bàkà yo tí ndâ mbe kù sù tí yo sàkàmàà, wàa? Gbaànjé lá!

¹⁶ Yo ò ni lá máa, dìi 'dakò ònó mbe nanaka mí cikii ni ònó mbe kù dù ta ndâ 'dakò ká sàkàmàà nò, gí tí gbèe dìi ta ni tí nò gí nò, gí? Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri ngbàrángà'i éno máa, «Ndú só bà gí tí gbèe dìi.»

¹⁷ Káa 'duù mbe nanaka mítí Mbe tí ndoo, njembí ndú bà dù ta yì ká gbaànjé.

¹⁸ Yo kù 'bà 'do tí bà gbètèkè tí yo. Ndâ 'bí ò vò i 'dáá gí náa 'duù bàkà ndú kù dù a i kápí kù wó. Káa bà gbètèkè tí a vò i ònó mbe ya ngéé gí gbí 'dóó dìi wó.

¹⁹ Yo ò ni lá máa, dìi yo a nduúrù mì Bèri-mì-Mbíri, tí Bèri tí nò náa Mbíri je yì jì yo nó? Dìi yo me 'dóó i mì yo lá.

²⁰ Yo a ndâ 'duù ònó náa àá táánò sù tàkò yo ta mboo waa gí. À má éno, yo si dìi yo tí i bà ùlù Mbíri.

7

Có gítí bà kò tí

¹ À má gítí ndâ i tí nò náa yo cu wáràgà gítí ndú jì ye nó, a tó có tacó tí 'duù bà gàà 'bí wó mítí ni lá.

² Káa, tacó wàa yo 'ví gbètèkè tí yo gbí òkò tí yo lá, à nìkì éno máa, 'dakò 'ví kò 'dóó ni mì wó, wàa ni 'ví kò 'dóó 'dakò mì wó.

³ 'Dakò 'ví biya ni mì wó gbí kpâ-sili lá, wàa ni delè 'ví biya 'dakò mì wó gbí kpâ-sili lá.

⁴ Nawù 'dakò me i ta muu wó tacó wàa yì 'ví biya tí ta kù wó gbí kpâ-sili nò lá. Mbe tí wó gbí kpâ-sili a kù wó. Kù ni delè 'ví biya nawù wó gbí kpâ-sili lá, tacó mbe tí wó gbí kpâ-sili a nawù wó.

⁵ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò mbe kò tí ndú gí nò 'ví nè-gbì-yì tí ka wó gbí kpâ-sili lá. Sè káa ònó máa, ndú má toko a có éno máa, ndâ yì njèè gbí bà sili gí ta làmbu o, tacó bà si muu ndâ yì gítí bà kòrò có gítí bà 'deke tí ndâ yì jì Mbíri má kózò gí, ndâ yì 'ví gù toko ndi bà sili. À má me éno lá, Gba-vò-i bà ònòkò muu ndú, náa njembí ndú má me fúlà-fúlà nò.

⁶ Ye kù zèè yo gítí bà 'di có tí nò náa ye 'dè jì yo nò me ta gó lá, ye 'dè ká goólá 'duù ò vò i gí káa yì kù kpo-gbì-tà-tù ndâ nambe wó nò.

⁷ Ye kùtáá má go Mbíri, wàa ye 'ví suu ta ndâ 'dakò 'dáá gí ká go ye, à nìkì ngé ma. Káa có a ònó máa, Mbíri njèè ndâ i-nambeè mí wó jì ndâ 'duù 'dáá gí tende-tende; yì je jì ndâ 'bí 'duù a ònò, bìndì yì gù je jì ndâ 'bí 'duù a ònò.

⁸ Ye kù 'dè có jì ndâ banga, ta ndâ nawù ku, máa, à nìkì káa bà dù ndú ta kpéetí ndú, a go bà dù ye nò.

⁹ Káa bà dù ndú ta kpéetí ndú má kpò ndú gí, ndú 'ví kò tí ndú. Tacó à nìkì a bà kò tí á có tí bà si njembí ndú kù doo ta go bà 'de ka-sili.

¹⁰ Cò kuu mì ye tacó bà 'dè jì ndâ 'duù ònó mbe kò tí ndú gí nó, káa cò tí nò me 'dóó cò mì ye lá, a kòcò Mbíri náa yí 'dè éno máa, nawù 'dakò 'ví nje kù wó lá;

¹¹ káa yí má nje gí, yí 'ví kò 'bí ngú 'dakò lá, káa bà dù yí ta kpéetí wó má kpò yí gí, yí 'ví dele ndí wó gí 'bá mì ká 'dakò mì wó. 'Dakò delè 'ví nje nawù wó lá.

¹² Ye kpónó kù 'dè jì sè ndâ 'duù ònó gbí òkò tí yo nó a 'dóó cò mì ye gbí njembí ye. Ye kù 'vanda gbí ònó me ndi kòcò Mbe tí ndoo lá. Ye kù 'dè cò jì yo máa, 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo tí ndâ ná 'vindí mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri má kò ni ònó mbe ùnje gítí cò mì Jézù lá nó, káa ni tí nò má ùnje bà sì 'bá ta yí gí, yí 'ví nje ni tí nò lá.

¹³ 'Bí ni gbaànjé 'do gbí òkò tí yo delè má kò 'dakò ònó mbe ùnje gítí cò mì Jézù lá, káa 'dakò tí nó má ùnje gítí bà sì 'bá ta yí gí, yí 'ví nje 'dakò tí nò lá.

¹⁴ Tacó ndâ-'bí-lá, 'dakò tí nò mbe ùnje gítí Jézù lá nó ká kẹ̀jì gí bà ùnje gítí Jézù 'do gbí cò mì nawù wó. Delè ndâ-'bí-lá, ni tí nò ká kẹ̀jì gí bà ùnje gítí Jézù 'do gbí cò mì kù wó. À má me éno lá, ndâ 'vii mì yo bà dù me tí ndâ 'vii-ro-'bá lá.

¹⁵ Káa gbí ọ̀nà bà kò tí tí nò, go bà sì 'bá má cee 'do tí 'duù ònó náa yí ùnje gítí Jézù lá nó gí, wò tí mbe ùnje gítí Jézù 'ví si yí 'ví ya , tacó 'bí i mbe ẹ̀re yo ta yí wálá. Káa Mbíri tẹ̀'é tí ndoo tacó wàa ndoo 'ví dù ta 'dè njembí ndoo.

¹⁶ Tacó wò tí ni ọ̀nà ni ta yè máa wò bà 'vala kù lo gí?

Yo 'di cò mì Mbíri ta o 'dáá gí

¹⁷ Káa 'duù 'ví 'vala ká go ònó náa Mbe tí ndoo cu mí gbí mbelè wó gí nó. Yí delè 'ví lí 'bí wó gí ta ọ̀nà i ònó náa Mbíri táánò tẹ̀'é tí wó gítí nó. Ònó a cò mì ye náa ye kù 'dè jì yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

¹⁸ 'Bí 'duù gbí òkò tí yo náa Mbíri táánò tẹ̀'é tí wó si yí ya gí gbí gázá gí 'ví ni nikalaká máa, «Ye táánò má ọ̀nà ni sàa ye bà ya gí gbí gázá wálá,» nó lá. Káa 'duù ònó mbe ya gí gbí gázá lá nó má ùnje gí ta é mì Mbíri gí, gbí nderẹ̀ bà ya yí gí gbí gázá káká'í wálá.

¹⁹ Tacó cò ònó náa à tí nó, a cò bà kpolo tí ndâ cò mì Mbíri, à me cò bà ya gí gbí gázá lá, à delè me cò bà ya gí gbí gázá lá nó lá.

²⁰ 'Duù 'ví dù ká go bà dù yí ta o tí nó náa yí táánò ù ta nje gí ta é mì Mbíri nó.

²¹ Wò táánò a i-zógó-zogo ta o tí nó náa Mbíri tẹ̀ ta é tí lo nó? Mù mbí lo lá; wò má 'de kẹ̀jì bà njaanga miři lo 'do gbí bà dù tí i-zógó-zogo gí, njaanga miři lo.

²² Tacó 'duù ònó táánò tí i-zógó-zogo náa Mbe tí ndoo tẹ̀'é tí wó nó, a 'duù mì Mbe tí ndoo náa yí njaanga wú 'do tí miři wó gí. Káa 'duù ònó náa yí táánò ta o bà tẹ̀'é tí wó me i-zógó-zogo lá nó, gí tí i-zógó-zogo mì Bìndi-Mbíri gí.

²³ Bìndi-Mbíri táánò sì tàkò yo waa gí; à má éno, yo dù tí ndâ i-zógó-zogo mì ndâ 'duù muu to tí nó lá.

²⁴ À má éno, wò 'ví dù ká tí wò tí nó táánò kùro bà tẹ̀'é tí lo mì Mbíri nó.

Có gítí ndâ mbe kò tí ndú lá, ta ndâ nawù ku

²⁵ À má gítí ndâ ni ònó tí ndâ kùnga ni nó, cò gítí ndú náa ye 'di 'do gbí nje Mbe tí ndoo náa ye 'ví 'vanda ndí jì ndú nó wálá. Cò tí nó náa ye kpónó bà 'dè jì ndú nó, a 'dóó cò mì ye gbí njembí ye tí 'duù tí nó náa a Mbíri ká ọ̀nà yè ro ye, bìndi yí gii bàkà ye tí 'duù ònó náa 'duù bà 'di cò mì ye gí.

²⁶ Ye má zeke cè bà volo ndâ i kpónó kpòò, ye koro cò máa, à nìkì máa 'duù 'ví dù ká tí ọ̀nà i tí nó náa yí kpónó a yí nó.

²⁷ Wò tí 'dakò má kò ni gí, wò 'ví pà kpokẹ̀jì bà nje ni tí nó lá. Káa ni má mì lo gbí vò o tí nó kpónó nó má wálá, wò 'ví pà bà kò ni lá.

²⁸ Káa 'dakò má kò ni, yí bàkà me vò i lá. Ni delè má kò 'dakò, yí bàkà me vò i lá. Káa yí delè má dù tí kùnga ni, yí delè bàkà me vò i lá. Káa ndâ i mbe kù ba muu ndâ ndâ mbe kò tí me mbè. Tacó éno, go bà yòòngò yo gítí bà kò tí tí ye wálá.

²⁹ Ndâ ná'vindí, gbí có tí nò náa ye 'dè ji yo nò éno máa, sè o gítí bà 'vala ndâ bu niì go ndâ banga dooko gí;

³⁰ ndâ mbe wa gbí goolá sé có tí ndú wálá; ndâ mbe kù ño 'dì goolá tàkòcò ndú peteke lá; ndâ mbe si i, goolá ndâ i tí nò náa ndú si nò me ndâ i mì ndú lá;

³¹ ndâ mbe kù mà 'vèlè goolá ndâ i yè ɾo ndú lá. Tacó cè tí to tí nó bà ya gí kùɾo ta kòndi wálá.

³² Có gbí njembí ye éno máa, njembí yo 'ví mù gbaànjé lá. Njembí 'duù ñinó tí banga nó kù mù a i gítí nèté mì Mbe tí ndoo, tacó yí kù pèè a i ta bà peteke tàkòcò Mbe tí ndoo.

³³ Káa njembí 'duù ñinó mbe kò niì gí nó kù mù a i gítí ndâ i muu to tí nó. Yí kù pà kpokèjì a i gítí bà peteke tàkòcò nawù wó.

³⁴ Ndâ kórò-koɾo có mì wó nje bá sósò'ò. À delè ká éno ta ndâ niì. Njembí niì ñinó mbe kò 'dakò lá nó, ta njembí ngbutu 'viní, kù mù ká gítí có mì Mbe tí ndoo cuki. Káa njembí nawù 'dakò kù mù a i gítí ndâ i muu to tí nó, ta có gítí bà peteke tàkòcò kù wó.

³⁵ Ye 'dè có tí nò ji yo a i gítí miɾi yo, ye 'dè me tacó bà ba muu yo lá. Ye 'dè a i tacó wàa kpokèjì mì yo 'ví dù ká jáá, wàa yo 'ví si ta njembí yo 'ví dù gítí bà koɾo có gítí Mbe tí ndoo ká gbaànjé.

³⁶ 'Dakò má 'vee có tí ngbutu 'viní tacó bà kò yí, káa 'dakò tí nò má ño éno máa yí kù co ta 'viní tí nò me tí jáá kpokèjì lá, yí má ño ni gí máa njembí yí me fùlà-fùlà, yí má 'dè có máa ndâ yí kò tí ndâ yí, ndú má kò tí ndú, à me vò i lá.

³⁷ Káa 'duù ñinó ta njembí wó a yú njembí, ta có mì wó ká gbaànjé nó, má eɾe muu wó gí, máa yí bà kò niì wálá, yí bàkà a tó i.

³⁸ Gbí có tí nò éno máa, 'duù mbe kò 'viní tí nò náa yí 'vee có tí wó nò bàkà a tó i. Káa 'duù ñinó mbe dù tí banga nó bàkà tó i me gbolò ndii mbe kò 'viní tí nò gí.

³⁹ Nawù 'dakò me ta muu wó tacó bà kò 'bí 'dakò si kù wó káa wuù nò lá. Káa ku má je kù wó gí, à káa có mì wó bà kò 'bí 'dakò. Káa 'dakò tí nò 'ví dù a mbe ùnje gítí Mbe tí ndoo.

⁴⁰ Káa ye koɾo có éno máa, àá bà nìkì tacó tí nawù ku tí nò káa bà dù ta kpéetí wó bìndi ku 'dakò mì wó. Ye delè koɾo có máa, có gbí muu Bèri-mì-Mbíri ká go éno.

8

I-zó-zò náa à ci ji ndâ sú mbíri

¹ À má gítí có bà zò i-zó-zò ñinó náa à ci ji ndâ 'bí sú i tí nó náa ndâ 'duù bàkà tí ndâ mbíri mì ndú nó, «ndoo 'dáá gí ño ni gí». Káa bà ño i ni kù bàkà 'duù kù luguu tí wó máa yí ma. Káa à káa tó bà zè tí ká kù banda i.

² 'Duù má kù koɾo có máa yí ño i ni gí, yí ño i tí nó ni tè go có tí nò náa yí kù koɾo nò lá.

³ Káa 'duù má zè Mbíri ta tó njembí wó, Mbíri ño 'duù tí nò ni gí.

⁴ À má gítí có bà zò i ñinó náa ndâ 'duù bàkà ji ndâ sú mbíri mì ndú nó, ndoo ño ni gí máa, 'bí yúco i kapí ndâ sú mbíri tí nò wálá. Tacó ndoo ño ni gí máa, cèe Mbíri ká gbaànjé.

⁵ Ndâ ño-go-mbíri tí nò tà má gbíri, ndú tà má muu to tí nó, ndâ mbíri tí mì ndâ mbe , ta ndâ mbe tí ndâ mbe me a mbè,

⁶ káa Mbíri mì ndoo tí Bu ndoo ká gbaànjé, tí mbe suu ndâ i 'dáá gí. Mbe tí ndoo delè ká gbaànjé, tí Jézù tí Bìndi-Mbíri, náa Mbíri suu ndâ i 'dáá gí ta ɾè wó, náa ndoo delè kù 'vala ká ta ɾè wó.

⁷ Kpéetí ká éno, ndâ 'bí mbe ùnje gítí Jézù ño yúco tí nò ni kálásê. Có tí nò, máa ndâ sú mbíri tí nò a ndâ wu i nò, nanaka mí gbí muu ndú yee ká tí o bà cì ndú. Ndâ

'bí 'duù yee gbí ọ̀rì tí nó wúnó nó má zò i náa à ci jì ndâ sú mbírì, ndú kù koṛo có máa ndâ yì zò bèjò mítí ndâ yì gí.

⁸ Káa à me i-zó-zò ká kù 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbírì lá. Ndoò má zò lá, 'bí i mbe ba muu ndoo wálá. 'Bí i delè náa ndoo bà 'de 'do gbí bà zò ngé má nò wálá.

⁹ Yo kpolo tí yo. Yo má kpolo tí yo lá, bà bàkà ndâ i mì yo go có mì yo gbí muu yo nò bà volo muu ndâ 'duù ònó ta wotí tí ndú nǝ'dí nò.

¹⁰ 'Bí 'duù ònó ta njembí wó yù lá nó má ò wò tí 'duù ònó mbe ò'o ni gí nó kù zò i bàndò bà ci i jì ndâ sú mbírì, yí bà koṛo có máa yè?

¹¹ À má éno, ná'vindí lo ònó mbe ò'o ni lá, náa Bìndi-Mbírì cì tacó tí wó nó, gírì'o gí 'do gbí có mì lo tí mbe ò'o.

¹² Bà bàkà vò i mítí ndâ ná'vindí lo gbí ọ̀rì kpokèjì tí nò, ta bà bàkà sé'i mí gbí njembí ndú, káa wotí tí ndú wálá, a bà bàkà vò i mítí Bìndi-Mbírì.

¹³ Tacó éno, ọ̀rè i mbe si ná'vindí ye 'ví bàkà vò i má a i-zó-zò, ye káká'i bà zò yá wálá, tacó wàa ná'vindí ye 'ví bàkà vò i lá.

9

Ndâ i ònó náa à tí, ta ndâ nèté mì tú mì Bìndi-Mbírì

¹ Ye me 'duù ònó mbe kù bàkà i go có mì ye náa à gbí muu ye nó lá? Ye me tú mì Jézù lá? Ye táánò ò Jézù tí Mbe tí ndoo ta ọ̀rò ye lá? Yo me ndâ i gbí bà ka wu'o mì ye náa ye ka ta ọ̀rè mì Mbe tí ndoo nó lá?

² Ndâ 'bí 'duù kpétí má biya bà ò ye ni tí tú mì Jézù gí, vòó yo ònòndi yo nò bà 'boo bà dù ye tí tú mì Jézù wálá, tacó yo a ndâ i gbí po ndi bà nò tú mì ye, náa ye nò ta ọ̀rè mì Mbe tí ndoo.

³ Ònó a có náa ye bà 'vìsì jì ndâ mbe kù 'vee gbí nje ye, éno máa,

⁴ yúco mì ze tacó bà zò i ta bà njù pe tàkò nèté mì ze wálá?

⁵ Ndâ nawù ze má a ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì, yúco mì ze tacó bà bala ndú wàa ze 'ví kù nò ta ndú a go ònòndi ndâ 'bí ka ze mbe kù nò tú mì Jézù, ta ndâ 'bí ná'vindí Mbe tí ndoo, ta ndâ Kéfà, náa ndú kù me nó wálá?

⁶ Àá toó káa ze ta Bàrànába cuki ká 'ví dù kù bàkà nèté gítí gùù nje ze wàa?

⁷ A àsìkèrì 'di jé ká kù pà 'dóo kpokèjì bà ko mboo nèté mì wó ta kpéetí wó? A mbe jì nǝ ngàyi jé ká zò i 'do gbí 'dóo po nǝ mì wó lá? À mbe ko nò ngàyi jé ká njù ngo kí ndâ nò mì wó lá?

⁸ A 'bí 'duù 'do muu to tí nó ká je wotí bà 'dè có tí nó náa ye kpónó kù 'dè nó jì ye? Ònó me gbèe có tí nó mì Mòze nó lá?

⁹ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mòze máa, «'Duù 'ví ẹ̀rè nje mò'dú tí nó mbe kù gbì cù nó lá.» À kpónó kpolo mì Mbírì me có tí mò'dú cuki?

¹⁰ Mòze 'dè có tí nó 'dáá gí me tacó tí ndoo lá? Mòze cu có tí nó mí gbí wáràgà a i tacó tí ndoo, tacó mbe jì nǝ kù koṛo có lì a i mítí i gbí po nǝ mì wó; bìndi mbe gbì cù kù koṛo có lì a i mítí bà ònó náa mbe nǝ bà je jì yí gí tàkò nèté mì wó nò.

¹¹ Káa à má a ze ká ọ̀rò nǝ ọ̀rì mì Mbírì mí gbí njembí yo, bà je ndâ tó i muu to tí nó jì ze gí kpolo jì yo ta ọ̀rì kpokèjì ngàyi?

¹² À má mì ndâ 'bí ka ze mbe kù ma có mì Mbírì jì yo a yúco tacó bà 'de ndâ i tí nó 'do mì yo, yúco mì ze me gbolò ndii ònòndi ndú lá?

Ta ndâ ọ̀rì ònò 'dáá gí, ze 'vee bà yúco mì ze nò lá. Ze kù kònò ndâ i 'dáá gí, tacó wàa ze 'ví volo ta kpokèjì bà ma Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbírì jì yo lá.

¹³ Yo ò ni ngbàrángà'i gí, máa, ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà nèté gbí ndùgù 'bá-Mbírì nó kù 'de i-zó-zò mì ndú 'do ká gbí ndùgù 'bá-Mbírì, káa ndâ mbe kù waa

mbele mí bàndò bà ci i ji Mbíri kú 'de i-zó-zò mì ndú 'do ká bàndò bà waa mbele ji Mbíri.

¹⁴ Bìndi-Mbíri delè giì 'dè káa gbèe ña có tí nò máa, ndâ 'duù tí nó mbe kú ma Banga-Ngú-Có nó 'ví zò i 'do gbí bà ma Banga-Ngú-Có.

¹⁵ Káa ye kpónó kú zò i me 'do gbí nètè bà ma Banga-Ngú-Có go có tí nò náa Bìndi-Mbíri 'dè nò lá. Ye delè kpónó kú cu wáràgà ji yo me tacó bà yù i-zó-zò 'do tí yo nò lá. Tacó a ñikì káa bà cì ye ta go á co tí bà ma Banga-Ngú-Có mì ye ji yo tacó i-zó-zò.

¹⁶ Ye bà wu gbí tí ye máa ye a mbe ma Banga-Ngú-Có nò wálá. Tacó bà ma Banga-Ngú-Có a nètè náa a Bìndi-Mbíri ká cu nanaka mítí ye.

¹⁷ Ye kùtáá má kú bàkà nètè bà ma Banga-Ngú-Có 'do gbí 'dóó có mì ye gbí njembí ye, ye bà zò i 'do gbí gí. Káa à me éno lá. Có a ñinó máa, bà ma Banga-Ngú-Có a nètè náa Mbe tí ndoo ká le mítí miři ye go wú, náa kpokèji bà ja miři ye 'do gbí wálá nò.

¹⁸ À má éno, ye bà 'de gbí bà ma Banga-Ngú-Có a yè? Ye bàkà nètè bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ká sínò. Ye bà 'vee bà i gbí bà ka wu'o mì ye wálá.

¹⁹ Ye me i-zógó-zogo mì ndâ 'duù lá, káa ye giì si tí ye tí i-zógó-zogo mì ndâ 'duù, tacó wàa, ye 'ví 'de ta tó lì'vì gítí bà zaa ndú ji Bìndi-Mbíri.

²⁰ Ze má ta ndâ Jùdèyà, ye kú bàkà tí ye tí Jùdèyà, tacó wàa ye 'ví 'de ta lì'vì gítí ndú. Ze má ta ndâ mbe kú bàkà go có mì Mòze, káa ye me mbe kú ru ndi có mì Mòze lá, ye delè kú bàkà go có mì Mòze, tacó wàa ye delè 'ví 'de ta lì'vì gítí ndâ mbe kú bàkà go có mì Mòze.

²¹ Ze má ta ndâ 'duù ñinó mbe kú bàkà nètè me ta có mì Mòze lá nó, ye bàkà nètè ta có mì Mòze lá.

²² Ze má ta ndâ 'duù ñinó ta wotí tí ndú wálá nó, ye bàkà tí ye tí mbe wotí lá. Ye kú me ndâ i tí nó 'dáá gí tacó bà 'de ta lì'vì gítí bà 'vala ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú.

²³ Ye kú bàkà ndâ i tí nó 'dáá gí ta rẹ̀ mì Banga-Ngú-Có, tacó wàa ye 'ví 'de ta tó i gbí Banga-Ngú-Có.

²⁴ Yo ñò ni gí máa, ndâ 'duù má kú gbòò'bè, à kú je i ká ji 'duù ñinó mbe kpò ndâ ka wó 'dáá gí nó?

²⁵ Ndâ mbe kú gbòò'bè 'dáá gí kú ru káa ndi có tí nó náa à 'dè ji ndú, máa ndú 'ví bàkà go yí nò. Ndú kú bàkà go có tí nó tacó bà 'de i ñinó mbe dù tí ká lá nò. Káa ndoo kú 'de gbí bà gbòò'bè ñindi ndoo a i ñinó mbe dù tí ká nò.

²⁶ Tacó éno, ze má kú gbòò'bè bà i ngèlè ta 'duù, ye kú i ngèlè me ká maa éno gí ká lá. Ze delè má kú dómò tí ze ta 'duù, ye dómò kùnga to lá.

²⁷ Ye kú kpòlo tí dii ye, tacó wàa ye ta o 'dáá gí 'ví bàkà tí go có mì ye gbí muu ye. Tacó ndâ-'bí-lá, ye kú ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'bí ka ye káa i ta rẹ̀ ye gbí Banga-Ngú-Có tí nó náa ye kú ma nò wálá.

10

Yo 'ví ùlù ndâ sú mbíri lá

¹ Go bà 'va mbí yo á gítí ña i tí nó mbe 'de ndâ ká gù ndoo dígísèè si ndú gbí kángáá nga ngoò nó kuu tí ye, ndâ ná'vindí. Mbíri dígísèè kú tubà kpokèji ji ndú ta bà si kùlù mù kú tè kùro ndú; Mbíri delè giì si ndú 'dáá gí di Bí-bi Kàpá gí tito ta o bà nje nó mì ndú 'do Másìri ta vò i tí ndú wálá.

² Mbíri táánò caka tí ndú 'dáá gí ta rẹ̀ mì Mòze mí gbí kùlù mù, delè mí tà ngo gbí pù Bí-bi Kàpá.

³ Ndú táánò 'dáá gí zò gbèe i-zó-zò tí nó mbe gí ji ndú 'do mì Mbíri nó gí.

⁴ Ndú delè 'dáá gî njù gbèe ngo tí nó mbe gî ji ndú 'do mì Mbírì nó gî. Ndú táánò kù njù ngo 'do gbí díí mì Mbírì mbe kù ko tàkò ndú muu nó nò. Díí tí nó táánò a Bìndi-Mbírì.

⁵ Kpèti ká ènò, tàkòcò Mbírì táánò peteke gítí ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí ndú lá. Tacó ènò, ndâ 'duù tí nó náa tàkòcò Mbírì peteke gítí ndú lá nò, gii cì ká kpàsilàa ta muu nó gbí kángáá nga ngo.

⁶ Ndâ vò i tí nó táánò mbe 'de ndâ 'duù tí nó náa tàkòcò Mbírì peteke gítí ndú lá nó kù tubà ji ndoo, máa, ndoo 'ví dù ta go ndâ vò i go ñìndi ndú dígísèé nò lá.

⁷ Ndoo delè 'ví kucuku muungbó ndoo mí kùro ndâ 'bí sù mbírì, go i mì ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú dígísèé á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, «Ndâ 'duù gii kì tí ndú to, ndú gii zò i, ndú gii njù pe, bìndi ndú gii a gí yaà gí bà dù ru kùro ndâ sù mbírì,» nó lá.

⁸ Ndoo 'ví gbètèkè tí ndoo gbí òkò tí ndoo, go ña i mì ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú dígísèé náa ku gii zi ta ndâ 'duù 'do tí ndú 23,000 gbí gbèe ñi, nó lá.

⁹ Ndoo 'ví tala wotí mì Mbe tí ndoo, go i mì ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndâ ká gù ndoo dígísèé nó lá, tacó ndâ kpoo gii mi ndâ mbe tala yí nó léé gí.

¹⁰ Yo 'ví 'dè ngùrù-ngùrù có gítí Mbírì lá, tacó ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndâ ká gù ndoo dígísèé bàkà ènò, bìndi mbe voloko gbí ndâ i gii voloko gbí ndú léé gí.

¹¹ Ndâ i tí nó bàkà tí mítí ndú dígísèé tacó bà tubà ji ndâ 'bí 'duù. Bìndi à gii cu ndú mí gbí wáràgà tacó bà ci ndoo tí ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala kpónó jé'déé gí nje o kùro ndòngbù o nò.

¹² À má ènò, 'duù ñìno mbe kù koṛo có èno máa, yì kpónó a i gbí òkò tí yo nó, 'ví kpòlo tí wó, má wálá yí bà 'va tí wó to.

¹³ Ndâ i ñìno mbe kù yòòngò wò gítí vò i nó káa gbèe ndâ i tí nó mbe kù yòòngò ndâ 'bí 'duù go wò nò 'dáá gî gítí vò i. Káa wò 'ví tee mí gbí muu lo èno máa, Mbírì bà si 'bí i 'ví yòòngò wò gítí vò i ndii muu wotí mì lo wálá. Tacó ta o tí nó náa 'bí i má kù yòòngò 'duù gítí vò i nó, Mbírì bà tubà kpokèjì bà kpò muu i tí nó ji yí gí.

¹⁴ À má ènò, ye kù kpo-gbì-tà-tù yo, máa, yo dù janga-jàngá gí ndii 'do tí ndâ sù mbírì, ndâ tó kómbe ye.

¹⁵ Ye kù 'dè có ji yo tí ndâ 'duù ñìno ta muu kuu tí yo nò. À má ènò, yo 'viiki gbí có tí nó náa ye 'dè ji yo nò.

¹⁶ Ndoo má kù zèè 'visì tí nó náa Mbírì je ji ndoo tí i-nambee, náa ndoo kù 'dè ñìkì maa ji Mbírì ta o tí nó náa ndoo kù zèè nó, ndoo kù gbo nó me gbí bà njù mbelè Bìndi-Mbírì lá? Káa kù kò tí nó náa ndoo kù k'viki gbí nó, ndoo kù gbo nó me gbí bà zò dii Bìndi-Mbírì lá?

¹⁷ Kù kò tí nó náa ndoo ta ña mbè muu ndoo nó kili gí bà zò nó lê má ká gbaànjé, gbí èno máa, ndoo 'dáá gî a gbèe dii. Tacó ndoo 'dáá gî gbo ká mí gbí gbèe kù kò.

¹⁸ Yo koṛo muu yo á gítí ndâ Ìzìriyèlì gi. Bàndò bà ci i ji Mbírì mì ndâ 'duù tí nó táánò mbe kù kili kù zò gbèe nò tí nó náa à waa mbelè wó ji Mbírì nó me ká gbaànjé lá?

¹⁹ Gbí có tí nó kpónó náa ye 'dè nó máa yè? À gbí tù yo èno máa, mbelè tí nó náa à waa ji sù mbírì nó a cèe i, wèè, sù mbírì tí nó a cèe i?

²⁰ Gbí có tí nó náa ye kù 'dè ji yo nó gbaànjé me ènò lá. Gbí a i èno máa, à kù ci ndâ nò tí nó náa ndâ 'duù tí nó mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambee ta Mbírì ni lá waa mbelè ndú nó, a i mítí ndâ bàndò bà ci i ji ndâ sù mbírì, me ji Mbírì lá. Káa go bà ñi kaà mì yo ta ndâ sù mbírì tí ye wálá.

²¹ Yo bà zèè 'visì mì Mbe tí ndoo ká tí tó, bìndi yo gii zèè 'visì mì ndâ sù mbírì ká tí tó nò wálá. Yo delè bà zò i mì Mbe tí ndoo ká tí tó, bìndi yo gii zò i mì ndâ sù mbírì ká tí to nò wálá.

²² À tí ndoo a go bà tanga Mbírì gítí bà tò kiì? Wotí tí ndoo ndii yí gí?

23 Ndâ 'duù kù 'dè có máa, «À ká go có mì ndoo bà bàkà ndâ i ñinó 'dáá gî náa à gbí njembí ndoo.» Káa ndâ i 'dáá gî me káa ndâ tó i lá. «À ká go có mì ndoo bà bàkà go ñinó á gbí njembí ndoo.» Káa ndâ i 'dáá me káa ndâ i mbe koni ndoo lá.

24 Káa 'duù 'ví koṛo tó i me ká gítí miṛi wó cuki lá. Yí 'ví koṛo ji ndâ 'bí ka wó delè.

25 'Duù 'ví me kpìikì-kpìikì gítí bà zò yâ ñinó náa yí sè 'do bàndò bà waa nò nó lá.

26 Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíṛì, máa, «To tí nó, ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gî, a ndâ i mì Mbíṛì.»

27 'Bí 'duù ñinó náa yí me mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíṛì lá nó má tè'è tí lo gítí i-zó-zò á 'bá mì wó, wò má ya gí kà, wò 'ví 'vee ṛè ña i-zó-zò tí nó mbe yee kùṛo lo gí nó lá.

28 Káa 'bí 'duù tí ka lo mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíṛì, náa njembí wó yù lá, má 'dè có ji wó máa, «À ci i-zó-zò tí nó ji ndâ sú mbíṛì gî,» wò 'ví zò i-zó-zò tí nó lá, tacó tí wó, delè gítí có mì njembí.

29 Ye kù nì me njembí lo lá. Ye kù nì a njembí ka lo tí nó. Tacó ṛè i tí nó bà si ye 'ví bàkà nètè ta có mì 'bí ka ye nò 'ví dù a yè?

30 Ye lê má 'dè nìkì maa ji Mbíṛì tacó i-zó-zò tí nó náa ye zò nó gî, à je 'bí 've 'duù gítí bà 'vee gbí nje ye tacó bà zò i tí nó náa ye 'dè nìkì maa ji Mbíṛì tacó gí nó a yè?

31 Wò má kù zò i, zò ta bà ùlù Mbíṛì. Wò má kù njù i, njù ta bà ùlù Mbíṛì.

32 Wò 'ví kpolo tàkòcò ndâ Jùdèyà lá; wò 'ví kpolo tàkòcò ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó lá; wò delè 'ví kpolo tàkòcò ndâ 'duù mì Mbíṛì mbe kù kili ta ṛè Bìndi-Mbíṛì nó lá.

33 Yo 'ví tala bà peteke tàkòcò ndâ 'duù 'dáá gî gbí ña ndâ i 'dáá gî á go ñinó náa ye kù bàkà nò. Ye kù pà tó i me ká gítí miṛi ye cuki lá. Ye kù pà tacó tí ndâ 'duù 'dáá gî, tacó wàa, ndú 'ví 'de ta 'válá.

11

Ndâ kpokèjì bà ùlù Mbíṛì

1 Yo dù tí ndâ mbe mèlè ndi ye, á go bà dù ye tí mbe mèlè ndi Bìndi-Mbíṛì nò.

2 Ye kù ùlù yo, tacó mbí yo kuu tí ye ta o 'dáá gî, delè tacó yo kù ṛu káa ndi kpokèjì tí nó náa ye táánò túbà ji yo nò.

3 Káa à gbí njembí ye a go bà 'dè có ji yo máa, yo 'ví ñò ni éno máa, Bìndi-Mbíṛì a gba mì ndâ 'dakò 'dáá gî, káa 'dakò a gba mì nawù wó, bìndi Mbíṛì a gba mì Bìndi-Mbíṛì.

4 Tacó éno, 'dakò má 'deke tí wó ji Mbíṛì ta i tí muu wó, yí delè má ma có mì Mbíṛì kùṛo ndâ mbè 'duù ta i tí muu wó, gbí éno máa, yí si Mbíṛì tí i lá.

5 Káa nì má 'deke tí wó ji Mbíṛì ta i tí muu wó wálá, yí delè má ma có mì Mbíṛì mí kùṛo ndâ mbè 'duù mbe kili kù bàkà i-Mbíṛì, gbí éno máa, nì tí nó si kù wó tí i ṛo wó lá. Ñinó ká goólá nì tí nó ta kùsu muu wó nò.

6 Tacó nì má gala bòngò mítí muu wó lá, à 'vii ta yí káa bà 'dii muu wó gî. Káa bà 'dii muu nì lê má a có nò, bà waa tí se muu wó gí to delè má a có nò, à nìkì éno máa yí gala bòngò mítí muu wó.

7 'Dakò 'ví te i mítí muu wó ta o tí nó náa yí má kù 'deke tí wó ji Mbíṛì nó lá, tacó 'dakò a ngba Mbíṛì, yí delè a cè kózò tí Mbíṛì, káa nì a ngba 'dakò.

8 Tacó Mbíṛì táánò suu 'dakò me 'do tí nì lá, yí suu a nì 'do tí 'dakò.

9 Mbíṛì delè táánò suu 'dakò me tacó tí nì lá, yí suu a nì tacó tí 'dakò.

10 À má éno, nì 'ví gala bòngò mítí muu wó, delè tacó tí ndâ basìlì mì Mbíṛì.

11 Kpètí ká éno, à má kùṛo Mbíṛì, 'bè gbí òkò tí ndâ 'dakò ta nì wálá.

12 Tacó Mbíṛì táánò suu nì 'do tí 'dakò, káa a nì kpónó ká kù jò 'dakò. Káa ndâ i 'dáá gî gí 'do mì Mbíṛì.

¹³ Yo koṛo muu yo ta kpéétí yo gi; à me có nô tacó tí niì bà 'deke tí wó ji Mbírì ta bònṅo tí muu wó wálá nò lá?

¹⁴ Gbàyì-gbàyì se muu a i mì ndâ 'dakò?

¹⁵ Káa à má tí muu niì, à me i banga mì wó lá? Káa Mbírì je gbàyì-gbàyì se muu ji niì tacó bà ngùù kùsu muu wó.

¹⁶ Káa à má nje 'duù a kponje gítí có tí nò, có náa ye bà 'visì gí tàkò có mì 'duù tí nó máa, ze nò 'bí tàkì gítí kpokèjì bà ùlù Mbírì ni kapí nì nò lá. Ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù kili ta Ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì delè nò ni ká lá.

Kô-njewu mì Mbe tí ndoo

¹⁷ Káa à má gítí có tí nó náa ye kèjì gí bà 'dè ji yo nó, ye bà ùlù yo wálá. Tacó bà kili yo ta bà muu yo tí ndâ mbe kù kili ta Ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì kù gí je ta vò i me gbolò ndii tó i gí.

¹⁸ Kpédélé có náa ye bà 'dè ji yo a nìno máa, ye 'di có éno máa, à lá gbí òkò tí yo kà a 'bè ta o tí nó náa yo má kù kili ta bà muu nò. Káa ye koṛo có máa, kòcò yúco kuu gbí có tí nó náa ye 'di nò.

¹⁹ 'Bè bà dù kuu gbí òkò tí yo ta 'vèrè tí wálá. Tacó wàa, à 'ví nò ta ndâ 'duù nìno gbí òkò tí yo tí ndâ mbe yúco nó ni ngbárángà'i.

²⁰ Ta o tí nó náa yo má kili ta bà muu yo nó, yo kù zò ndi yo me kô-njewu mì Mbe tí ndoo lá.

²¹ Tacó ye 'di có máa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo ta o 'dáa gí kù sì go, tacó yo kù jòò i-zó-zò jóo-jòò, káa ndâ 'bí 'duù nìndi ndú kù sa ta pe.

²² A yè ká tí yo! 'Dóó 'bá mì yo, tí bàndò bà zò i ta bà njù i, ká mì yo wálá, wèè, à gbí njembí yo a có bà te nô mí Ẹ̀rè ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù kili ta Ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì nó, ta ndâ 'duù nìno gbí òkò tí yo tí ndâ mbe yé nó?

²³ Tacó ye táánò nìbà ji yo káa có tí nó náa Mbe tí ndoo táánò nìbà ji ye nô, máa, Mbe tí ndoo tí Jézù, ta bèbìlì tí nó táánò náa à ba ta ngbù wó nó, je kù kô,

²⁴ Yí gii 'dè nìkì maa ji Mbírì, yí gii kì gbí, bìndi yí gii 'dè có máa, «Nìno a dii ye tí nó tacó tí yo nô, yo zò tacó bà 'va mbí yo tí ye.»

²⁵ Yí gii je 'visì á bìndi bà zò kô-njewu gbí gbèe Ẹ̀rè kpokèjì tí nó, bìndi yí gii 'dè có, máa, «'Visì tí nó a 'visì bà njù ngú mùkà mì Mbírì ta yo ta mbelè ye. Ta o tí nó náa yo má kù njù 'visì tí nó, yo 'ví njù tacó bà 'va mbí tí ye.»

²⁶ Tacó ta o tí nó náa yo má kù zò kù kô tí nó, yo delè má kù njù 'visì tí nó nó, yo kù ma nò a có ku Mbe tí ndoo yee tí o bà gí yí.

²⁷ À má éno, 'duù má zò kù kô mì Mbe tí ndoo, yí delè má njù 'visì mì wó me gbí Ẹ̀rè kpokèjì nìno náa à tí nó lá, 'duù tí nó bàkà i-nò gítí ndâ dii ta mbelè Mbe tí ndoo gí.

²⁸ À má éno, 'duù 'ví koṛo gbí kongbó wó kùro bà zò kù kô tí nó, delè kùro bà njù 'visì tí nó.

²⁹ Tacó 'duù má 'viiki gbí kongbó wó kùro bà zò kù kô tí nó lá, yí delè má 'viiki gbí kongbó wó kùro bà njù 'visì tí nó lá, yí zò nò a bà waa có mítí wó, yí delè njù nò a bà waa có mítí wó.

³⁰ Nìno a gbí nderè có tí nó náa ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí yo ká zò-zò ta nò'o tí ndú; ku delè kù mì ndâ 'duù me mbè 'do gbí òkò tí yo nò ká nò.

³¹ Ndoò kùtáa má 'viiki gbí kongbó ndoo léé éno kùro bà zò i-zó-zò mì Mbe tí ndoo, yí bà waa có mítí ndoo wálá.

³² Káa Mbe tí ndoo má waa có mítí ndoo, yí bàkà éno tacó bà je muu ji ndoo, tacó wàa, à 'ví waa có mítí ndoo go i mì ndâ 'bí 'duù lá.

³³ À má éno, yo má kili tacó bà zò i-zó-zò mì Mbe tí ndoo, yo 'ví ù ndi ndâ 'bí ka yo kùro bà 'bità bà zò i, ndâ ná'vindí.

³⁴ Káa à má a go ká tí 'duù, si yí 'ví yè yí wó 'do 'bá mì wó kùro bà kili yo gítí i-zó-zò mì Mbe tí ndoo. Tacó wàa, Mbe tí ndoo 'ví waa có mítí ndoo tacó bà zò gàmàtà lá. Ye bà 'dè có gítí sè ndâ 'bí i ji yo ta o tí nó náa ye má ya gí mì yo kà gí.

12

Ndâ i-nambee 'do mì Bèri-mì-Mbíri

¹ À má gítí ndâ i-nambee mì Mbíri, go bà nguù có 'do tí yo tí ye wálá, ndâ ná'vindí.
² Yo nò ni gí, máa, ta o tí nó táánò si yo nò dúú kpokèjì bà bàkà nambee ta Mbíri ni lá nó, ndâ sú mbíri ta nje tí ndú tacó bà 'dè có wálá nó soloko yo 'do tí jáá kpokèjì gí.

³ Káa ye kpónó kù bàkà yo 'ví nò ni éno máa, 'bí 'duù mbe kù 'dè có ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri jé mbe 'dè có máa, «Mbíri i njà mítí Jézù gí,» nò wálá. 'Bí 'duù delè jé mbe 'dè có máa, «Jézù a Mbe tí ndoo,» nò wálá, sè káa ñinó máa a Bèri-mì-Mbíri ká je wotí bà 'dè éno ji yí.

⁴ Na ndâ i-nambee mì Mbíri tende-tende, náa gbèe Bèri tí nò kù njèè ji ndâ 'duù.

⁵ Na ndâ kpokèjì bà bàkà nètè tende-tende, káa ndoo kù bàkà ndú 'dáá ká ji gbèe Mbíri.

⁶ Ndâ cè bà bàkà i tende-tende, káa à káa gbèe Mbíri ká kù bàkà ndâ i tí nò ji ndâ 'duù.

⁷ Mbíri tubà tí Bèri mì wó ji ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí, tacó wàa ndâ 'duù 'dáá gí 'ví 'de i gbí wó.

⁸ Bèri-mì-Mbíri kù je ji 'bí 'duù a bà 'di gbí-o tacó bà kpo-gbí-tà-tù ndâ 'duù. Gbèe Bèri tí nò gii je ji 'bí 'duù a muu tacó bà ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù.

⁹ Yí gii je ji 'bí 'duù a bà tee njembí mítí Mbíri, bìndi ji 'bí 'duù a wotí bà 'vala ndâ 'duù 'do gbí nò'o.

¹⁰ Yí gii je ji 'bí 'duù a wotí bà bàkà ndâ serè, ji 'bí 'duù a wotí bà ma có mì Mbíri, ji 'bí 'duù a muu tacó bà nò 'bè gbí òkò tí ndâ bèri ni, ji 'bí 'duù a wotí bà 'dè ndâ tende ña nje có, bìndi ji 'bí 'duù a muu tacó bà 'dè gbí ndâ tende ña nje có.

¹¹ Gbèe Bèri tí nò gbaànjé nò bàkà nètè bà njèè ndâ i tí nò gbaànjé-gbaànjé ká 'do gbí 'dóó có mì wó gbí njembí wó.

Ndâ bà to me mbè tí gbèe dii

¹² Diì 'duù ká gbaànjé, káa ndâ bà to tí me mbè, káa ndâ bà to tí nò mbe me mbè nò 'dáá káa gbèe dii. À delè go éno ta Bìndi-Mbíri; yí a gbèe dii, ta ndâ bà to tí wó me mbè.

¹³ Tacó gbèe Bèri tí nó táánò mbe caka tí ndoo nó, caka tí ndoo tacó bà bàkà ndoo tí gbèe dii Bìndi-Mbíri. Ndo má a ndâ Jùdéyà, ndoo má a ndâ Ìgìrìgì, ndoo máa ndâ i-zógó-zogo, ndoo má me ndâ i-zógó-zogo lá, áá táánò je ji ndoo 'dáá gí káa gbèe Bèri wàa ndoo 'ví njù.

¹⁴ Diì 'duù me káa gbèe bà to tí wó lá, a ndâ bà to me mbè.

¹⁵ Kpázà kò 'duù kpónó má 'dè có máa, «Ye me 'bí 'duù lá, à má éno ye me bà to tí diì 'duù lá,» ñinò bà dù me có mbe si yí 'ví dù tí bà to tí diì 'duù lá ká nò lá.

¹⁶ Tù 'duù delè má 'dè có máa, «Ye me bà to tí diì 'duù lá, tacó ye me ọ 'duù lá,» ñinò bà dù me có mbe tii yí 'do tí bà dù tí bà to tí diì 'duù ká nò lá.

¹⁷ Ndâ bà to tí diì 'duù táánò 'dáá má káa ọ wó, 'duù tí nò bà 'di có ta yè? Káa ndâ i tí diì 'duù táánò 'dáá má káa tù, 'duù tí nò bà nò ndâ i ta yè?

¹⁸ Káa Mbíri kpoko ndâ bà to tí diì ndoo mítí ndoo ká go có mì wó gbí njembí wó.

¹⁹ Yí táánò má suu ndâ bà to tí diì ndoo 'dáá ká tí gbèe ña i, diì ndoo táánò bà dù go yè?

²⁰ À má go ñinó kpónó nó, ndâ bà to tí diì 'duù me mbè, káa diì 'duù ká gbaànjé.

²¹ Wotí bà 'dè có mì ọ̀ 'duù jì 'bì wó máá, «Nèté mì ye ta wò wálá,» nò wálá. Wotí bà 'dè có mì muu delè jì ndâ kpázà kò máá, «Nèté mì ye ta yo wálá,» nò wálá.

²² Có kpónó gii dù a ñinó máá, ndâ bà to ñinó tí dù ndoo mbe me délékè nó, a ndâ bà to ñinó náa ndú má wálá, káa ndoo wálá nò;

²³ òndi ndâ bà to ñinó náa ndoo si ndú tí cèe i lá nó, a ndâ ñinó náa ndoo kù kpòlò tí ndú tí kpò; káa ndâ bà to ñinó tí ndâ bà nò nó, a ndâ bà to ñinó náa ndoo kù ngùù ndú 'do ẹ̀ ọ̀ ndâ 'duù,

²⁴ ndii ndâ banga bà to gí.

²⁵ Káa Mbíri suu dù ndoo, òndi yí gii te duù mítí ndâ bà to ñinó náa có tí ndú kpòlò maa-maa lá nò. À má éno, 'bè 'ví dù gbí òkò tí ndâ bà to tí dù 'duù lá, tacó wàa ndú 'dáá gí 'ví bàkà nèté toko gbaànjé.

²⁶ 'Bí bà to tí ndoo gbaànjé má kù milisé, sè ndâ 'bí bà to tí ndoo 'dáá gí delè kù milisé. Káa à má kù ùlù 'bí bà 'bí to gbaànjé, sè ndâ 'bí ñinó 'dáá gí ta líkí'ò tí ndú.

²⁷ Yo kpónó toko gbaànjé 'dáá gí bàkà a gbèe dù Bìndi-Mbíri. Káa yo gbaànjé-gbaànjé a ndâ tende bà to tí wó.

²⁸ Bìndi gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta ẹ̀ mì Bìndi-Mbíri, Mbíri bàkà ndâ 'bí 'duù tí ndâ tú mì Jézù, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe ma có mì wó tí Mbíri, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe nìbà i, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe bàkà seṛe, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe 'vala ndâ 'duù 'do gbí nò'ò, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe koni ndâ 'duù, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe bàkà ndâ 'duù 'ví bàkà nèté toko gbaànjé, òndi ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe 'dè có gbí ndâ 'bí tende ọ̀ nje có.

²⁹ Yo 'dáá gí a ndâ tú? Yo 'dáá gí a ndâ mbe ma có mì Mbíri? Yo 'dáá gí a ndâ mbe nìbà i? Áá mì yo 'dáá gí a wotí bà bàkà ndâ seṛe?

³⁰ Yo 'dáá a ndâ mbe 'vala ndâ 'duù 'do gbí ndâ nò'ò? Yo 'dáá gí a ndâ mbe 'dè ndâ 'bí tende nje có? Yo 'dáá gí a ndâ mbe 'dè gbí ndâ tende nje có?

³¹ Yo koṛo có gítí ndâ i-nambeè ñinó á gàà gí yaà nò.

Ye kpónó bà túbà kpokèjì ñinó mbe nìkì ngé ndii gí nó jì yo.

13

Tó bà zè tí

¹ Ye kpétí má ni bà 'dè ndâ kpíkpa'dà ọ̀ nje có mì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, òndi ye gii 'dè nje có mì ndâ basili toko mítí ndú, káa njembí ye me njembí ba zè Mbíri lá, Mbíri nìkì lá, ndâ có tí nò náa ye kù 'dè nò gbí tù Mbíri ká go mòngò gbí tù bô.

² Ye kpétí káa mbe 'dè kòcò ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri, Bèri kpétí má je jì ye káa muu tacó bà 'di gbí ndâ có kóó mì Mbíri 'dáá gí, yí delè kpétí má je jì ye káa bà tee njembí ye mítí Mbíri tí ọ̀ ñinó náa ye kù mèrèkè a ndâ kpo-kpò gú 'do tí bàndò mì ndú nó, káa njembí ye má me njembí bà zè Mbíri lá, ye jéé kùro Mbíri me i lá.

³ Ye kpétí má njèè ndâ i mì ye 'dáá gí jì ndâ mbe yê, ye kpétí má si à 'ví doo ye ta wu, wàa ye 'ví cì gí, káa njembí ye me njembí bà zè Mbíri lá, ndâ i tí nò náa ye bàkà nò me tó i jì ye gbaànjé lá.

⁴ Njembí bà zè Mbíri a bà kònò tí, ta bà bàkà nambeè. Njembí bà zè Mbíri me kii lá, njembí bà zè Mbíri me bà wu gbí tí 'duù ta kpéétí wó lá,

⁵ njembí bà zè Mbíri me bà 'dè mbè có lá, à delè me ju njembí lá. Njembí bà zè Mbíri me bà nanaka muu mítí i ñinó mbe nìkì ká tí lo ta kpéétí lo nó lá; à me bà dù tí gíri'dú lá, à delè me bà mò ndâ 'duù 'do tí lo gí 'dè lá.

⁶ Njembí bà zè Mbíri me bà dù ta líkí'ò bà bàkà vò i lá; njembí bà zè Mbíri a bà dù ta líkí'ò bà bàkà i ñinó dú nò.

⁷ Njembí bà zè Mbíri tí muu ndâ i 'dáá gí, ùnje gítí ndâ i 'dáá gí, koṛo có lli mítí ndâ i 'dáá gí, kònò ndâ i 'dáá gí.

⁸ Bà ma có mì Mbírì bà cee gî, bà 'dè ndâ tende ña nje có bà cee gî, bà dù ta muu tí 'duù bà cee gî, káa ndòngbú bà dù ta njembí bà zè Mbírì wálá.

⁹ Tacó mbe ñò Mbírì ni cee jé wálá, mbe ma có mì Mbírì ta kábà delè jé wálá.

¹⁰ Káa ta o tí nó náa i ñìnó ta bà lê tí wálá nó bà gí nó, i ñìnó ta bà lê tí nó bà cee gî.

¹¹ Si ye táánò gbí 'viì nó, ye kù 'dè có ká go i mì 'viì, ye kù koṛo có ká go i mì 'viì, ye kù 'viiki gbí có ká go i mì 'viì. Káa ye kpónó mà gii gí tí 'dakò gî, ye gii si ndâ i-'viì 'dáá gî mí to gî.

¹² Ndoò kpónó kù ñò cè tí Mbírì me ngbárángà'i lá; ndoo kù ñò yí ká tùrúwàà go i gbí 'dèèngámbe nò. Káa ndoo kèjì gí bà zeke gbíro ndoo ta ndú. Ye kpónó ñò yí ni cee lá, káa ye kèjì gí bà ñò yí ni cee a go ñìnó náa yí kpónó ñò ye ni cee ta ndâ có gbí njembí ye 'dáá gî nò.

¹³ Káa ndâ i ñìnó náa ndú kpónó kuu tí nó, a bà tee njembí mítí Mbírì, ta bà koṛo có lè mítí Mbírì, gii je njembí bà zè Mbírì; káa kpóló-kpolo i gbí òkò tí ndâ i tí nó ta'ò nò 'dáá gî a njembí bà zè Mbírì.

14

Ndâ 'bí i-nambeeè kpòò 'do mì Bèri-mì-Mbírì

¹ Yo ka wu'o tacó bà 'de njembí bà zè Mbírì. Yo delè 'ví koṛo có tí kpoò gítí ndâ i-nambeeè mì Mbírì. Káa yo 'ví koṛo có gítí bà ma có mì Mbírì ndii ndâ 'bí i 'dáá gî.

² 'Duù ñìnó mbe kù 'dè ndâ tende ña nje có nó kù 'dè có me ji ndâ 'duù lá, yí kù 'dè có a i ji Mbírì. Tacó 'duù mbe 'di gbí có tí nó náa yí kù 'dè nó wálá, tacó yí kù 'dè a ndâ có kóó mì Mbírì ta wotí mì Bèri.

³ Káa mbe kù ma có mì Mbírì kù 'dè có a i ji ndâ 'duù, yí kù koni a ndâ 'duù, yí kù je a wotí ji ndâ 'duù, yí delè kù 'dèè a njembí ndâ 'duù.

⁴ 'Duù ñìnó mbe kù 'dè ndâ tende ña nje có nó kù koni káa tí wó ta kpéetí wó cuki, káa mbe kù ma có mì Mbírì kù koni a ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì 'dáá gî.

⁵ Có gbí njembí ye ji yo éno máa, yo 'dáá gî 'ví dù tí ndâ mbe 'dè có gbí ndâ tende ña nje có. Káa yo kùtáá má dù 'dáá tí ndâ mbe ma có mì Mbírì, áa bà ñikì ndii bà 'dè ndâ tende ña nje có gî. Tacó mbe ma có mì Mbírì a gbolò 'duù ndii mbe 'dè ndâ tende ña nje có tí nó gî, sè káa ñìnó 'bí 'duù mbe 'dè gbí ndâ tende ña nje có tí nó 'ví dù kuu tacó bà koni ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì má kuu tí.

⁶ Ye kpónó má ya gí mì yo kà kù 'dè có ji yo gbí ndâ tende ña nje có, káa mbe 'dè gbí ndâ có tí nó náa ye kù 'dè nó ji yo wálá, tó i mì ye bà dù ji yo a yè, ndâ tó kómbe ye? Có tí nó bà 'dè gbí có kóó mì Mbírì ji yo wálá, có tí nó bà je muu ji yo wálá, có tí nó bà ma có mì Mbírì ji yo wálá, có tí nó delè bà ñibà i ji yo wálá.

⁷ Yo koṛo có gítí ndâ rongo gi, yo delè 'ví koṛo có gítí mòngò gi, ndú me ndâ wu i lá, káa 'bè má gbí òkò tí kòcò ndâ ñi rongo 'dáá gî má wálá, ña rongo tí nó bà gbì ji yo a ña cè yè?

⁸ Káa mbe o mòngò má o me tí mòngò-gó lá, a 'di ká bà 'vee bà zí'i-gó?

⁹ Yo delè ká go éno; yo má 'dè có gbí tende ña nje có náa ndâ 'duù 'di gbí ndâ nje có tí nó ngbárángà'i lá, ndú bà 'di gbí ndâ có mì yo nó ée? Tacó yo kù 'dè có gí gbí pípiri sínò.

¹⁰ Ndâ ña ndâ nje có muu to tí nó me mbè; káa 'bí nje có ta gbí wálá nó wálá.

¹¹ Káa 'duù má 'di gbí ña tende nje có tí nó náa wò kù 'dè nó lá, yí a tende 'duù ji wò, wò delè a tende 'duù ji yí.

¹² À má éno, yo ka wu'o a i tacó bà 'de ndâ i-nambeeè ñìnó mbe kù koni ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tókà'i nò, lê náa go i-nambeeè 'do mì Bèri-mì-Mbírì ká tí yo nó.

13 Tacó éno, 'duù má kù 'dè có gbí tende ña nje có, yí 'ví 'deke tí wó jì Mbířì máa, Mbířì 'ví wu 'bí 'duù mbe 'dè gbí nje có tí nò jì ndâ 'duù.

14 Tacó ye má 'deke tí ye jì Mbířì gbí tende ña nje có, gbí éno máa, ye kù 'deke tí ye ta njembí ye, káa ye 'di gbí có tí nò lá.

15 Có a ñinó máa ye 'ví 'deke tí ye jì Mbířì gbí ña nje có ngàyi wè? Ye bà 'deke tí ye jì Mbířì gbí ña nje có ñinó náa ndâ 'duù 'dáá 'di gbí gí nò. Bìndi ye 'ví cè cè gbí ndâ tende ña nje có, ta nje có ñinó náa ye 'di gbí gí nò, só gí.

16 Tacó wò má kù ùlù Mbířì gbí tende ña nje có mí řègbà tí 'bí 'duù ñinó mbe 'di gbí ña nje có tí nò lá nó, 'duù tí nò bà nì «À go-i-tí-nò» gí tàkò bà ùlù Mbířì mì lo nó ta ña kpokèjì ngàyi?

17 Tacó wò kpétí má kù ùlù Mbířì ta banga tí, káa 'duù tí nó řègbà tí lo nó 'di gbí ña nje có mì lo nó lá, banga bà ùlù Mbířì mì lo nó bà konì 'duù tí nó wálá.

18 Ye 'dè nìkì ma jì Mbířì tacó ye ni bà 'dè có gbí tende ña nje có ndii yo 'dáá gí.

19 Káa ta ndâ ña ñinó 'dáá gí, ye má gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta řè mì Bìndi-Mbířì, à nìkì tí ye káa bà 'dè kpétí káa ndâ ñinó có vô cuki gbí ña nje có ñinó náa ndâ 'duù 'dáá gí 'di gbí gí tacó bà nìbà i jì ndú, á có tí bà 'dè mbè có kárú-karu-karù gbí tende ña nje có ñinó náa ndú 'di gbí lá nó.

20 Yo kořo có go i mì ndâ 'viì lá; ndâ kómbe ye. Yo dù go ndâ dó 'viì tí ndâ mbe bàkà vò i lá, káa yo 'ví bàkà i go i mì ndâ 'duù ñinó náa muu ndú njaanga gí nò.

21 À cu mí gbí wáràgà mì Mòze máa, kòcò Mbířì máa, «Ye bà si a ndâ tende 'duù 'ví 'dè có gbí nje ye jì ndâ 'duù mì ye gbí ndâ tende ña nje có.»

22 À má éno, bà 'dè có gbí ndâ tende ña nje có me i mbe túbà wotí mì Mbířì a jì ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbířì gí nó lá, à a i tacó tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbířì lá. Káa bà ma Banga-Ngú-Có me i tacó tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbířì lá lá, à a i tacó tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbířì gí.

23 Tacó éno, yo tí ndâ mbe kù kili ta řè mì Bìndi-Mbířì má kili ta bà muu yo 'dáá gí, bìndi yo kù 'dè có gbí ndâ cèe ña nje có, 'bí tende 'duù, tí 'duù ñinó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbířì lá nó, má 'de yo tí, yí bà go má tí yo wálá?

24 Káa yí má 'de yo kili ta bà muu yo éno kù ma a có mì Mbířì, yí bà ñò tí wó gí, máa ndâ yí a mbe bàkà vò i. Bìndi ndâ có tí nò náa yí 'di 'do gbí nje yo nò bà si yí 'ví 'visì muu wó 'do tí ndâ vò kpokèjì mì wó gí.

25 Ndâ có tí nò náa yí 'di 'do mì yo nò bà yù gbí ndâ vo-vò có kóó tí nó gbí njembí wó nó 'dáá gí sè gí. Bìndi yí bà 'bu gbířo wó mí to kù ùlù Mbířì ta nje wó, máa Mbířì dú kuu ta yo.

Ña kpokèjì bà bàkà i gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta řè mì Bìndi-Mbířì

26 À má éno, yo tí ndâ mbe kù kili ta řè mì Bìndi-Mbířì má kili ta bà muu yo 'dáá gí gí, ndâ muu cè 'ví cè cè, ndâ mbe nìbà i 'ví nìbà i, ndâ mbe 'dè gbí có kóó mì Mbířì gí sè 'ví 'dè, ndâ mbe 'dè có gbí ndâ tende ña nje có 'ví 'dè, ndâ mbe ni bà 'dè gbí ndâ tende ña nje có tí nó náa ndâ 'bí ka ndú kù 'dè nó jì ndâ 'duù 'ví 'dè. Yo 'ví bàkà ndâ i tí nò 'dáá gí tacó bà konì tí yo.

27 Ndâ mbe 'dè có gbí ndâ tende ña nje có gbí òkò tí yo 'ví dù ká go ndâ 'duù go só, go ta'ò. Wàa ndâ mbe kù 'dè gbí ndâ tende ña nje có tí nò náa ndú kù 'dè nò 'ví dù kuu tí.

28 Káa ndâ mbe 'dè gbí ndâ tende ña nje có tí nò náa ndú kù 'dè nò jì ndâ 'duù máa wálá, ndú 'ví dù ngbì, wàa ndâ mbe kili ta řè mì Bìndi-Mbířì má kili gí, 'duù 'ví 'deke tí wó jì Mbířì ta ña nje có ñinó náa yí ñò ni gbí njembí wó gí nò.

29 Yo 'ví si ndâ 'duù go só, go ta'ò 'do gbí òkò tí yo 'ví kò-kò ta có mì Mbířì, wàa sè ndâ 'duù 'ví kořo gbí có tí nò náa ndú kù kò-kò tí nò.

³⁰ Káa Mbírì má wu bà 'dè có mì wó jì 'bí 'duù gbí òkò tí yo ta o tí nó náa 'bí ka wó kù kò-kò ta có mì Mbírì nó, 'duù tí nó mbe kù kò-kò nó 'ví le wo wó gí, wàa ka wó 'ví 'dè ngú có ñìno náa à tí nò.

³¹ Yo jòò gbí bà 'dè có lá. Tacó wàa yo 'dáá gí 'ví ni bà 'dè có, wàa yo 'dáá gí 'ví konì ta tí yo gbí òkò tí yo.

³² Tacó mbe ma có mì Mbírì a 'duù ñìno mbe ñò o bà 'dè có ni gí, yí delè a 'duù ñìno mbe ñò o bà sè tù wó ni gí.

³³ Tacó Mbírì me mbe ñònkò gbí ndá i lá, yí a mbe 'viindi ndá i. Yo tí ndá 'duù mì Mbírì má kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì gí, yo 'ví bàkà go ñìno náa ndá 'bí ka yo mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì 'dáá gí kù bàkà nò.

³⁴ Ndá nì 'ví dù ngbì. Ndú 'ví 'di có mì ndá kù ndú á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mòze, máa ndú 'ví dù tí ndá kùro ndá i lá nò.

³⁵ 'Bí i ta go bà 'vee gbí má tí ndú, ndú 'ví 'vee ndá kù ndú ta o tí nó náa ndú má ya ta ndú gí 'bá gí. Tacó a có nò tacó tí nì bà 'dè kòcò wó gí yaà ta o tí nó náa ndá mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì má kili gí nò.

³⁶ Yo kù kojo có máa, có mì Mbírì 'bì bà gí a i 'do mì yo? À gí ká tacó tí yo cuki?

³⁷ 'Bí 'duù gbí òkò tí yo má kojo có éno máa yì lá a mbe ma có mì Mbírì, 'bí 'duù delè má kojo có máa yì 'de ndá ña i-nambee 'do mì Bèri-mi-Mbírì me mbè, ña 'duù tí nó 'ví te mí gbí muu wó éno máa, có tí nó náa ye kù cu jì yo nó a có mì Mbírì.

³⁸ Káa yí má si có tí nó náa ye kù cu jì yo nó á tí có lá, yo delè 'ví si yí tí có lá.

³⁹ À má éno, yo tí ndá ná'vindí ye, yo 'ví dù ta go bà ma có mì Mbírì, yo delè 'ví rọ ndá 'duù 'do tí bà 'dè có gbí ndá 'bí tende ña ndá nje có lá;

⁴⁰ yo delè 'ví bàkà ndá i 'dáá gí gbí cèe kpokèjì, á go ñìno náa à tí .

15

Bà 'vala ndi Bìndi-Mbírì 'do gbí muu'dú wó

¹ Go bà 'va mbí yo á gítì Banga-Ngú-Có tí nó náa ye táánò ma jì yo nó kuu tí ye, ndá ná'vindí ye, Banga-Ngú-Có tí nó náa yo táánò ùnje gítì , bìndi yo gù zèe tí kpoò nò.

² Ñìno a Banga-Ngú-Có tí nó náa ye táánò ma jì yo, mbe 'vala yo á do gbí ndá vò i, náa yo má zèe có tí nó kácá-kácá nò. Káa yo má zèe kácá-kácá lá, gbí éno máa, gbí bà ùnje mì yo gítì Mbírì wálá.

³ Ye táánò nì jì yo káa bà gbèe có tí nó náa áá táánò nìbà jì ye, tí kpóló-kpòlo có ngé ndii gí nò, tí có tí nó máa, Bìndi-Mbírì táánò cì tacó ndá vò i mì ndoo, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì nò.

⁴ Máa, áá táánò gù duu yí gí, káa bìndi sili ta'ò, Mbírì gù te yí tí wu wó 'do gbí muu'dú wó gí yaà, á go có tí nó gbí wáràgà mì Mbírì nó gí.

⁵ Máa, yí túbà tí wó jì Kéfà, bìndi yí gù túbà tí wó jì ndá tú mì wó muu'bi-nje só.

⁶ Bìndi yí gù túbà tí wó jì ndá ná'vindí wó zi'duù-vò ta bà vò (500). Ndá 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ndú kpétì kpónó má ya gí bà sili mì ndú gí, sè ndá 'bí kù 'vala kálásè.

⁷ Bìndi yí gù túbà tí wó jì Jákòmò, bìndi ñìno, yí gù túbà tí wó jì ndá tú mì wó 'dáá gí.

⁸ Ndòngbú bà túbà tí wó gù dù a i jì ye á go 'viì náa à jò yí me gbí o mì wó lá nò.

⁹ Tacó ye a ndòngbú 'duù gbí òkò tí ndá tú mì wó, mbe 'viì tí 'duù ñìno náa à 'ví nì ta rẹ tú mì wó mí muu ye lá. Tacó ye táánò a mbe kù mèkè'i tí ndá 'duù mì Mbírì mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì nò.

¹⁰ Káa nambee mì Mbírì náa yí táánò bàkà jì ye nó ká bàkà ye tí ye tí nó á kpónó kuu nó nò. Káa nambee mì Mbírì náa yí táánò bàkà jì ye nó ya me sínò lá. Ye bàkà

nèté tí kpoò ndii sè ndâ 'bí tú mì Jézu 'dáá gî. Káa ye bàkà nèté tí nò 'do me gbí 'dóó wotí mì ye lá, a nambeè mì Mbíri ká je wotí jì ye.

¹¹ À mà táánò a ndú ká ma Banga-Ngú-Có jì yo wèè, à mà a ye wèè, ze ma Banga-Ngú-Có jì yo gî, káa ñìnò a có náa yo 'dáá ùnje gítí gî.

Bà 'vala ndi ndoo 'do gbí muu'dú ndoo

¹² Có kpónó a ñìnó máa, ze lê má 'dè có jì yo éno máa, Mbíri 'vala ndi Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó gî, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo kù 'dè có máa, ndâ ku bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú wálá, tacó yè?

¹³ Có tí nó náa yo 'di éno máa, ndâ ku bà 'vala ndi ndú á 'do gbí muu'dú ndú wálá nò, má dú káa yúco, gbí éno máa, Bìndi-Mbíri 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó lá.

¹⁴ Káa Bìndi-Mbíri má 'vala ndi wó á 'do gbí muu'dú wó lá, gbí éno máa, i tacó bà ma có mì ze jì yo nò wálá, i tacó bà ùnje gítí mì yo nò delè wálá.

¹⁵ Ze delè kù waaka a 'vére ta rè Mbíri, tacó ze kù ma có éno máa, Mbíri 'vala ndi Bìndi-Mbíri á 'do gbí muu'dú wó gî, káa yí 'vala yí lá náa yí má 'vala ndi ndâ ku á 'do gbí muu'dú ndú lá nò.

¹⁶ Tacó Mbíri má bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú wálá, gbí éno máa, yí 'vala Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó delè lá.

¹⁷ Káa Mbíri má 'válá ndi Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó lá, gbí go éno máa, nje wú tí bà tee njembí yo á mítí Bìndi-Mbíri wálá, yo delè kpónó kù 'vala ká kpoò gbí ndâ vò i mì yo.

¹⁸ Gbí delè go éno máa, ndâ 'duù ñìnó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri mbe cì gî nó mì gî.

¹⁹ Káa ndoo má kù koro có lì mítí Bìndi-Mbíri ká tacó bà 'vala ndoo muu to tí nó cuki, gbí éno máa, 'bí 'duù ta yé ro wó gbí òkò tí ndâ 'duù muu to tí nó mbe ndii yé ro ndoo wálá.

²⁰ Káa yúco a ñìnó máa, Mbíri 'vala Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó tacó bà túbà máa, ndâ 'duù tí nó náa ku ruka ndú gî nó bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú gî.

²¹ Tacó, ku lê táánò má gî gí muu to tí nó 'do gbí có mì gbèè 'dakò nó, ndâ ku delè bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú 'do ká gbí có mì gbèè 'dakò.

²² Tacó ndâ 'duù 'dáá gî kù cì 'do gbí có nambeè gbí òkò tí ndú ta Ádàmà, ndâ 'duù 'dáá gî delè bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú 'do gbí có nambeè gbí òkò tí ndú ta Bìndi-Mbíri.

²³ Káa ndâ o bà 'vala ndi Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó, ta o bà 'vala ndi ndâ 'duù 'do gbí muu'dú ndú 'dáá ká tende-tende. A Bìndi-Mbíri, tí kpédélé i gbí nji, ká 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó kùro, bìndi ndâ 'duù mì wó 'dáá gî kèjì gí bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú ta o bà gí yí wúnò.

²⁴ Bìndi ndòngbú o, náa Bìndi-Mbíri bà gii dele ndi gba mì Mbíri tí Bu wó jì yí si yí voloko gbí ndâ có mì ndâ kpo-kpò gba, ta ndâ mbe wotí muu to tí nó, gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

²⁵ Tacó Bìndi-Mbíri bà gí gí bà zogo to tí nó yee tí o tí nó náa yí bàkà ndâ ku'di tí wó tí ndâ i-tà-tàmà mì wó gî.

²⁶ Káa ndòngbú ku'di tí wó náa yí bà cee o mì wó bà dù a ku.

²⁷ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Mbíri bàkà Bìndi-Mbíri tí gba mì ndâ i 'dáá gî.» Káa gbí có tí nó máa, «Mbíri bàkà Bìndi-Mbíri tí gba mì ndâ i 'dáá gî» nò me éno máa Bìndi-Mbíri delè a gba mì Mbíri tí mbe je gba jì yí nò lá.

²⁸ Mbíri má gii bàkà ndâ i 'dáá gî tí ndâ i-tà-tàmà mì 'Viì mì wó gî, 'Viì-mì-Mbíri bà gii si tí wó 'ví dù tí ndâ i-tà-tàmà mì Bu wó, tacó wàa Mbíri 'ví dù tí mbe zogo ndâ i 'dáá gî.

29 Có gítí ndâ 'duù tí nó mbe caka tí ndú tacó tí ndâ ku nó máa yè? Ndú kù koṛo có máa ndâ yì bà 'de gbí bà caka tí ndâ yì ta ṛè mì ndâ ku nó a yè, náa Mbíṛì jé má 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú lá nò?

30 Ye kpónó kù gbaa tí ye mì nje ku ta o 'dáá gí nó tacó yè?

31 Ye kù ñò ku ta ṛo ye ta ṛi 'dáá gí, ndâ ná'vindí! Ye kù dùlù tí ye tacó tí yo, ta ṛè mì Bìndi-Mbíṛì, tí Jézù tí Mbe tí ndoo.

32 Có gbí nje ndâ 'duù gbí gbata Éfàsù lá, ye táánò má 'vala a 'válá mì ndâ «Nò gbí jìlì», ye bà 'de gbí a yè? Káa Mbíṛì má bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú wálá, «Ndoò zò i, wàa ndoo 'ví njù pe, wàa ndoo 'ví ù ta ku taàbé,» á go có tí nó náa ndâ 'duù kù 'dè nò.

33 Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo lá: «A vò kaà ká kù volo 'duù.»

34 Yo koṛo muu yo ñìkì maa, wàa yo 'ví si vò i mí bàndò mì wó. Ye kù 'dè có tí nó jì yo, tacó ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo ñò Mbíṛì ni lá, káa ñìnò a có nò tacó tí yo.

Bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú

35 Ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo ndâ-'bí-lá bà 'vee 'vé máa, «Mbíṛì bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú ta ṛa kpokèjì ngàyi wè? Cè tí ndú bà dù go ṛa yè?»

36 Njìnó a ndâ 'vé mì ndâ 'duù ñìnó ta muu tí ndú wálá nó ká nò. Yo ma 'va ñjì ṛa mí tà to, ñjì ṛa tí nó má cì lá, kù i 'va 'do tà to lá.

37 Káa yo ṛò mí tà to káa bétéṛé ñjì ṛa; à mà a ñjì cù, à mà ñjì wàzê, yo ṛò me kù i tí nó mbe kù kù ta kùngbó wó, ta kpâ wó nó lá.

38 Káa a Mbíṛì ká wu bà kù ndò jì ndâ ṛa ndâ ñjì ṛa 'dáá gí. Cù kù kù káa cù, wàzê kù kù káa wàzê.

39 Ṛa dìi ndâ i mbe kù 'vala muu to tí nó 'dáá gí delè ká tende-tende. Dìi ndâ 'duù tende 'do tí dìi ndâ nò, bìndi dìi ndâ nuù tende 'do tí dìi ndâ sè.

40 Ndâ i gbíṛì kuu tí, ndâ i muu to tí nó delè kuu tí. Cè banga mì ndâ i gbíṛì ká tende, cè banga mì ndâ i muu to tí nó delè ká tende.

41 Cè banga mì ṛi ká tende, cè banga mì pì delè ká tende, bìndi cè banga mì ndâ yii ká tende. Káa cè banga mì ndâ yii gbí òkò tí ndú delè 'dáá gí ká tende-tende.

42 À delè ká éno ta bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú. À má duu dìi 'duù mí tà to, dìi tí nó kù zò to, káa dìi 'duù má 'vala 'do tà to, dìi tí nó bà zò to káká'i wálá.

43 A vò ká tí dìi tí nó náa à duu mí tà to nò, káa a banga ká tí dìi tí nó mbe 'vala 'do tà to nò.

44 Dìi tí nó náa à duu mí tà to nó je a tú 'duù, káa dìi tí nó mbe 'vala 'do gbí muu'dú nó je a tú Mbíṛì.

45 Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíṛì éno máa, «Kpédélé Ádàmà gí tí 'duù mbe kù 'vala, káa ndòngbú Ádàmà gí tí Bèṛi mbe kù je 'válá,» nò.

46 Áá táánò me Ádàmà tí nó ta tú wó a tú Mbíṛì nó ká gí kpédélé'i lá. À gí kpédélé'i a Ádàmà tí nó ta tú wó a tí tú 'duù nò.

47 Mbíṛì táánò suu kpédélé a Ádàmà 'do tí to, káa bà só Ádàmà gí 'do gbíṛì.

48 Ndoò tí ndâ 'duù muu to tí nó go Ádàmà tí nó náa à suu yí 'do tí to nó nò, káa ndâ 'duù gbíṛì go Ádàmà tí nó mbe gí 'do gbíṛì nò.

49 Ndoò bà je kózò tí 'dakò tí nó mbe gí 'do gbíṛì nó jé ká go bà je kózò tí 'dakò tí nó náa à suu yí 'do tí to tí nó mì ndoo. Ndoò kpónó a kózò tí Ádàmà tí nó náa à suu yí 'do tí to tí nó nò.

50 Ndâ ná'vindí, gbí có tí nó náa ye 'dè jì yo nó éno máa, wu 'duù ta mbelè gbí dìi wó bà dù tí mbe zèè mbèlè mì Mbíṛì wálá. Tú 'duù, tí tú mì ku nó, delè, náa à 'visì tí, tí tú ñìnó mbe cì lá nó, wálá.

51 Yo sè tù yo gítí có kóó tí nó tí yúco náa ye kù 'dè jì yo nò: ndoo 'dáá bà cì wálá.

⁵² Káa ta o bà o ndòngbù mòngò nó, àá bà 'visì ndoo 'dáá gî gbí làmbu o, á go bà kì ɾo nô. Tacó ta o bà o ndòngbù mòngò tí nó, ndâ ku bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú ngbé, bìndi àá kèjì gí bà 'visì ndoo.

⁵³ Tacó tú ndoo tí nó kpónó tí i mbe céé-cee nó bà cee wálá, tú ndoo tí nó kpónó tí tú mì ku nó bà jì'vì tí, tí mbe ɾò ku lá.

⁵⁴ Tacó ɾa i ɾìno tí i mbe dù tí ká lá nó má jì'vì tí tí i mbe dù tí ká, bìndi ɾa ɾìno tí ɾa ku nó má 'visì tí tí ɾa ɾìno mbe cì lá nó gî, ɾìno a o bà giù bàkà tí mì có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri máa,

«Ku 'de 'bí ngbílí mbe da gbí ka wó ngbílí mítí wó gî.»

⁵⁵ «Áá ku, ɾì gíri bà na go mì lo ya gí kòtí 'di?»

⁵⁶ ɾì gíri bà na go mì ku a vò i, bìndi vò i giù 'de wotí 'do tí có mì Mòze.

⁵⁷ Káa ndoo 'dè nìkì ma jì Mbíri tí mbe je wotí bà kpò nje ku jì ndoo ta ɾè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri.

⁵⁸ À má éno, yo 'dò kò yo mí to tí kpoò, ndâ ná'vindí, yo lò muu gíri ngé lá. Yo 'ví bàkà nèté mì Mbe tí ndoo ta o 'dáá gî, ta bà te mí gbí muu yo máa, bà bàkà nèté ta ɾè mì Mbe tí ndoo me bà bàkà 've nèté lá.

16

Bà gò i tacó tí ndâ 'bí ka ndoo mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri

¹ À má gítí bà toko i-'bì yo tacó bà konì ta ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Jèrùzàlémè, yo 'ví bàkà go có tí nó náa ye táánò 'dè jì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri ta ndi tí ndâ bàndò gbí to Galàtì nô.

² Ta ndâ ɾi-bà-wotí 'dáá gî, yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî 'ví gò làmbu i 'do tí i ɾìno náa à kuu 'bì yo ta o tí nó nô. Tacó wàa, ye má ya gí mì yo kà, ye 'ví 'de yo kili i ɾìno náa à tí nó tè gî.

³ Ye má yee mì yo kà gî, ye bà cu wáràgà mí 'bì ndâ 'duù tí nó náa yo bà cu 'bì yo mítí ndú nó wàa ye 'ví tuu ta ndú ta ndâ i-nambeè tí nó náa yo kili nó, ya tí jì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Jèrùzàlémè.

⁴ Káa à má nìkì a bà ya káa 'dóo ye ta ndâ i tí nó, ndâ 'duù mì yo náa yo bà cu 'bì yo mítí ndú nó 'ví ko ye.

Ndâ có gbí muu Páwòlò

⁵ Ye bà ya gí mì yo kà a i bìndi bà co ye gbí to Mèsidóniyà, tacó a gbí muu ye a có bà ya gí mì yo kà có gbí to Mèsidóniyà.

⁶ Ye bà dù á mì yo kà ta làmbu kòndi o, ndâ-'bì-lá ye bà cì ndâ pì cò'o 'dáá gî mí mì yo kà. Tacó wàa, yo 'ví konì ye ta bà ko ye ya gítí ndâ 'bí bàndò tí nó kùro kà nó 'dáá gî.

⁷ À gbí muu ye me có bà cu káa ɾo ye mítí yo gî, wàa ye 'ví ndii ya gí kùro nó lá, ye kù ɾo a có bà dù ta yo ta kòndi o, náa Mbe tí ndoo má ùnje gî nó.

⁸ Káa ye bà dù gbí gbata Éfàsù káa yee tí o bà cì ndâ ngú i gbí njí.

⁹ Tacó njekèjì bà ma có mì Mbíri njaanga jì ye káa gî, káa ndâ 'duù mbe kù jòò gbí có ta ye káa me a mbè.

Ndâ ndòngbù có mì Páwòlò

¹⁰ Tìmatéyo má có mì yo kà, yo 'ví te wíri mítí wó nìkì maa, tacó yí kù me nèté mì Mbe tí ndoo ká go ye.

¹¹ 'Bì 'duù 'do gbí òkò tí yo 'ví si yí tí vò i lá; yo konì yí muu nó mì wó nìkì maa, tacó wàa yí 'ví dele ndi wó gí gí mì ye; tacó ɾo ze ta ndâ sè ná'vindí káa 'dáá ká kpokejì tí wó.

¹² À má gítí ná'vindí ndoo Àpólò, ye cóó-cóó kù yòngò yí, máa ndú ya ta ndâ 'bí ná'vindí gí bà gala yo, káa có bà ya gí mì yo kà nò gí gí gbí muu wó kálásê. Káa yí má 'de o gí, yí bà ya gí mì yo kà gí.

¹³ Yo dù tí zò'o, yo tee njembí yo mítí Mbírì tí kpoò, yo dù ta yú njembí yo, yo 'do kò yo mí to tí kpoò,

¹⁴ yo 'ví bàkà ndâ i 'dáá gí ta njembí bà zè Mbírì.

¹⁵ Yo ñò ndâ Ìsitàfánà ta ndâ 'viì mì wó ni gí? Ndú a ndâ kpédélé 'duù mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì gbí to Àkáyà, dú delè gbí gbí njembí ndú gítí bà bàkà nètè ta ndâ mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbírì gí.

¹⁶ Ye kù yù 'do mì yo a nambeè máa, yo 'ví 'di có mì ña ndâ 'duù tí nò, yo delè 'ví 'di có mì ndâ 'bí ka yo ñinó mbe kù bàkà nètè go i mì ndú nò.

¹⁷ Tàkòcò ye peteke gítí bà gí ndâ Ìsitàfánà ta Fòròtùnátò, gii je Àkàyíkùsù ngé ma; tacó ndú dù ji ye ká goolá ndoo ta ndoo nò.

¹⁸ Bà gí ndú nò te mbá-mbá mítí ye ká go ñinó náa ndú me ta yo kà nò. Bà te duù mítí ña ndâ 'duù tí nò me vò i lá.

¹⁹ Ndâ mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbírì gbí ndâ to Ásiyà 'vee yo ma. Ndâ Àkùyílà ta Pìrisílà ta ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbírì mbe kili mí ndú nó delè 'vee yo ta rè mì Mbe tí ndoo ngé ma.

²⁰ Ndâ ná'vindí mì ze kàá 'dáá gí 'vee yo ma.

Yo 'vee tí yo ta bà òlò gbí tù yo go i mì ndâ ná'vindí.

²¹ A 'dóó ye tí Páwòlò ká kù cu ndâ 'vé tí nó gbí wáràgà tí nó nó ji yo ta 'bì ye.

²² 'Duù má zè Mbe tí ndoo ñikì lá, Mbírì 'ví ì njà mítí wó!

Ye kù 'deke tí ye máa Mbe tí ndoo 'ví gí gálá!

²³ Ye kù 'deke tí ye máa Mbe tí ndoo Jézù 'ví bàkà nambeè ji yo.

²⁴ Ye zè yo 'dáá gí ñikì maa ta rè mì Bìndi-Mbírì. Go-i-tí-nò.

BÀ SÓ KÒRÍNDÌ

Bà só bà cu wáràgà mì Páwòlò jì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Kòrìndì

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, tí mbe gí tí tú mì Bìndi-Mbírì tí Jézù 'do gbí có mì Mbírì, ká kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Jézù á gbí gbata Kòrìndì, delè ta ndi 'bá mì ndâ Ìgírìgì 'dáá gí. Ze kù gbo gbí bà cù wáràgà tí nó jì yo ta ná'vìndí ndoo Tímàtéyò.

² Ze kù 'deke tí ze jì Mbírì tí Bu ndoo, ze delè kù 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì máa ndú 'ví cù 'dê ngo cù ndú mítí yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù ta 'dê njembí yo.

Páwòlò 'dè nìkì ma á jì Mbírì

³ Ndoò ùlù Mbírì, tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí Bu ndoo mbe kù ọ̀ ye ọ̀ ndoo, tí Mbírì tí mbe 'dê njembí,

⁴ mbe kù yìì ndoo gbí o ọ̀ ndâ vò i 'dáá gí, tacó wàa ndoo delè 'ví yìì ndâ 'bí ka ndoo ta o tí nó náa ndú má gbí vò i ta ọ̀ bà yìì tí tí nó náa yí tí Mbírì yìì ta ndoo nò.

⁵ Nje bà kònò sé'i tí nó táánò mì Bìndi-Mbírì nó kpónó 'de ndoo me gbolò. Tacó éno, Mbírì delè bà je wotí bà kònò ndâ vò i tí nó á go ọ̀ndi Bìndi-Mbírì táánò ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì jì ndoo gí, tacó wàa ndoo delè 'ví yìì ndâ 'bí ka ndoo ta o tí nó náa ndú má gbí vò i ta ọ̀ bà yìì tí tí nó náa yí tí Mbírì yìì ta ndoo nò.

⁶ Ze má kònò sé'i muu yo, ze kònò a i tacó bà 'vala yo. Káa Mbírì má konì ze 'do gbí bà kònò sé'i, yí konì ze nò a i tacó wàa ze 'ví konì ta yo á gbí bà kònò gbèe ọ̀ sé'i tí nó mì ze náa yo kù kònò nò.

⁷ Njembí ze jé mù gítí yo lá, tacó ze ọ̀ ni gí máa, yo kù kònò sé'i ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì ká go ze. Tacó éno, Mbírì bà konì yo á go ọ̀ndó náa yí kù konì ta ze nó gí.

⁸ Go bà 'va mbí yo á gítí ọ̀ kpo-se-muu tí nó náa ze táánò 'de gbí to Ásìyà nó kuu tí ze, ndâ ná'vìndí ze. Ze táánò gbí o tí nó kojo có éno máa, ze bà 'de 'wálá káká'i wálá.

⁹ Ze ta o tí nó kojo có éno máa, à waa có ku mítí ze gí. Ọ̀a tende vò i tí nó táánò bàkà ze tacó wàa ze 'ví ọ̀ tí ni éno máa wotí bà 'vala miři ze me 'bì ze lá, à a i 'bì Mbírì tí mbe kù 'vala ndâ ku cuki.

¹⁰ A yí táánò ká 'vala ze 'do gbí ọ̀a tende vò i tí nó mbe 'de ze nò. Yí delè káká'i bà 'vala ze 'do gbí ndâ vò i ọ̀ndó kẹ̀jì nó gí.

¹¹ Yo 'dáá gí 'ví konì ze ta bà 'deke tí yo jì Mbírì tacó tí ze, tacó wàa à 'ví dù a ndâ 'duù me mbè ká kù 'deke tí ndú jì Mbírì tacó tí ze, wàa Mbírì 'ví cù ta 'dê ngo cù wó mítí ze. Bìndi ndâ 'duù me mbè 'ví 'dè nìkì maa jì Mbírì tacó bà cù 'dê ngo cù wó mítí ze nò.

Páwòlò 'visì ndâ có gbí muu wó gí

¹² 'Bí i gbaànjé mbe kù mba ze, ta kponje nje ze gítí wálá a ọ̀ndó máa, ze ta o 'dáá gí kù 'vala ta ndâ 'duù, cotí ndâ i 'dáá gí, ze kù 'vala ta yo, ká ta bà bàkà ndâ i ọ̀ndó mbe 'vii ọ̀ 'bá nò. Ze kù bàkà ndâ i tí nó ta njembí ze gbaànjé, ta tiři gbí wálá, go có mì Mbírì. Ze kù bàkà ndâ i tí nó me 'do gbí bà 'di gbí-o mì ze tí ndâ 'duù á muu to tí nó lá. Ze bàkà a i 'do gbí nambeè mì Mbírì.

¹³ Ze kù cu jì yo gbí ndâ wáràgà mì ze káa ndâ có ọ̀ndó náa yo bà ni bà 'deke ndú gí, tí ndâ có ọ̀ndó náa yo delè bà 'di gbí ndú gí nò. Ye kojo có máa yo bà 'di gbí ndú ngbàrángà'i gí.

¹⁴ Yo kpónó 'di gbí ze ngbárángà'i lá. Káa ye koṛo có máa, yo bà 'di gbí ze cee a i ta ɾi bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛì wúnò gí bà waa có mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí. Nìnò a ɾi tí nó náa yo bà gii mba tí yo ta ɾè ze, bìndi ze delè bà gii mba tí ze ta ɾè yo nó ká nò.

¹⁵ Ye táánò bàkà kpédélé'i a có bà co wiṛi ya gí mì yo gbí gbata Kòrìndì kà, tacó wàa yo 'ví 'de i gbí nó mì ye nò 'vìlì sósò'ô.

¹⁶ Tacó à kpédélé'i táánò gbí njembí ye a có bà gala yo ta o bà ndii ye kù ya gí gbí to Mèsidóniyà. Wàa ta o bà dele ye 'do Mèsidóniyà, ye 'ví co ndi ye káká'i mì yo, tacó wàa yo 'ví koni ye ta ndâ 'bí i tacó bà ya gí Jùdéyà.

¹⁷ Na bà koṛo có mì ye nò gbí muu yo go i mì 'duù nìno mbe kù koṛo có ká gítí ndâ i muu to tí nó, mbe me kpìkì-kpìkì gítí bà jì'vì tí wó tí ó mbô, bè mbô lá, nó?

¹⁸ Ye kù be tí ye jì yo ta ɾè mì Mbíṛì, tí mbe 'visì có mì wó lá, éno máa, kòcò ze jì yo jé gítí bà 'visì tí wálá.

¹⁹ Tacó Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, tí 'Vii mì Mbíṛì, náa ndâ Silivánò, ta Tìmatéyò, gii je ye, ma có tí wó jì yo nó ta o 'dáá gí káa gbèe Jézù tí nó.

²⁰ Tacó éno, ndâ cí tí nó náa Mbíṛì ci ta ndâ 'duù nó gí tí yúco ta ɾè mì wó tí Jézù. Nìnò a gbí nderè có tí nó náa ndoo kù nì ta «À go-i-tí-nò» ta ɾè mì Jézù tí Bìndi-Mbíṛì ta o tí nó náa ndoo má kù ùlù Mbíṛì nó ká nò.

²¹ Káa, à káa 'dóo yí tí Mbíṛì ká bàkà ndoo tí ndâ mbe ɾu ndi Bìndi-Mbíṛì ta njembí ndoo gbaànjé. À delè káa 'dóo yí tí Mbíṛì ká ɾuka ndoo gí gbí nèté mì ndoo.

²² Yí ka mbó mì wó mítí ndoo, tacó bà bàkà ndoo tí ndâ 'duù mì wó. Bìndi yí gii je Bèri mì wó mí gbí njembí ndoo, tacó bà tùbà jì ndoo éno máa, sè ndâ i nìno gbí gálá mì yì nó 'dáá gí a ndâ i tacó tí ndoo.

²³ Ye kù be jì yo a tí Mbíṛì máa, ye táánò 'visì muu ye 'do tí bà ya gí Kòrìndì nó a i tacó go bà pèembí yo tí ye wálá.

²⁴ À gbí muu ze me có bà yòngò yo ta wotí máa yo tee njembí yo mítí Mbíṛì nó lá. Có gbí njembí ze éno máa, ndoo bàkà nèté toko gbaànjé, tacó wàa yo 'ví dù ta líkí'o tí yo, tacó kponje nje yo gítí có bà tee njembí yo mítí Mbíṛì nó wálá.

2

¹ Tacó éno, ye gii 'visì muu ye 'do tí có bà co wiṛi káká'i ya gí mì yo gbí gbata Kòrìndì kà, tacó go bà ya gí bà kpolo tàkòcò yo tí ye wálá.

² Tacó ye má kpolo tàkòcò yo gí, a 'di ká bà gii peteke tàkòcò ye á bìndi yo tí ndâ 'duù tí nó náa ye kpolo tàkòcò ndú nó?

³ Tacó éno, ye gii cu wáràgà tí nó jì yo. Tacó go bà ya gí bà kpolo tàkòcò yo tí ndâ 'duù tí nó náa a ndú ká bà peteke tàkòcò ye nó tí ye wálá. Tacó ye nò ni ngbárángà'i gí máa, tàkòcò ye má pétékè'i, tàkòcò yo delè 'dáá gí bà dù ká pétékè'i.

⁴ Ye táánò cu wáràgà tí nó jì yo ta sé có gbí njembí ye, delè ta ngo-ṛo tà ɾo ye me tacó bà kpolo tàkòcò yo lá. Ye cu tacó wàa yo 'ví nò ni éno máa, ye zè yo 'dáá gí nìkì ta njembí ye gbaànjé.

Si có gítí ndâ mbe bàkà vò i gítí lo mí to

⁵ 'Bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo má kpolo tàkòcò 'bí ka wó, 'duù tí nó kpolo me tàkòcò ye lá. Yí kpolo a tàkòcò yo 'dáá gí. Yí má kpolo me tàkòcò yo 'dáá gí lá, yí kpolo a tàkòcò ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí yo.

⁶ Bà waa có mì ndâ mbè 'duù gbí òkò tí yo mítí 'duù tí nó nò tè ta yí gí.

⁷ À má éno, yo káká'i 'ví koṛo có gítí vò i mì na 'duù tí nó lá. Yo yì yí, tacó wàa yí 'ví gíri mīri wó ta sé có lá.

⁸ À má éno, ye kù 'deke a tí ye jì yo máa, yo zè na 'duù tí nó nìkì maa, ta bà tùbà jì yí, máa, «Gó 'viì-naà uu còngò bàà lá.»

⁹ Ye táánò cu wáràgà tí nò jì yo tacó bà òò muu yo, máa yo 'di ndâ có mì ye ta o 'dáá gî, gî wè?

¹⁰ Yo má 'vee 'bì mbe bàkà vò i gítí yo gî, ye delè 'vee 'bì wó gî. Káa ye má 'vee 'bì mbe bàkà vò i gítí yo, gbí éno máa ye 'vee 'bì wó ta rẹ̀ mì yo kùro Bìndi-Mbírì,

¹¹ tacó bà mò Gba-vò-i gí ndii 'do tí ndoo, tacó ndoo òò có gbí muu wó ni gî.

Njembí Páwòlò mù ta o bà yee yí Tòrówà

¹² Ta o bà gí ye táánò gí bà ma Banga-Ngú-Có gítí Bìndi-Mbírì jì ndâ 'duù gbí gbata Tòrówà nó, a Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì ká njaanga kpokèjì jì ye.

¹³ Káa ye mà giù 'de ná'vindí ndoo Títò gbí gbata Tòrówà lá, gúku giù bàkà ye ngé ndii gî. Tacó éno, ye giù nì «Yo 'ví dùú ndi» á jì ndâ 'duù gbí gbata Tòrówà, bìndi ye giù njè nó ya gí gbí to Mèsìdóniyà.

Bà kpòtí ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì

¹⁴ Ndoò ùlù Mbírì tí mbe bàkà ndoo tí ndâ mbe kpò nje ndâ 'duù ta o 'dáá gî ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, ta bà je muu jì ndoo tacó bà ma Banga-Ngú-Có gítí Bìndi-Mbírì cee to 'dáá gî, go banga pò bàà gbí pípìrì ngbùù.

¹⁵ Tacó ndoo go banga pò ngúwu dì náa Bìndi-Mbírì kù gbo jì Mbírì, mbe kù pì gítí ndâ 'duù òò mbe kù co tí kpokèjì mì 'válá òò mbe cee lá nó, ta ndâ mbe kù co tí kpokèjì mì ku.

¹⁶ Pó ngúwu dì tí nò gbí òò ndâ mbe gírì kpokèjì mì Mbírì gí a vò pò i mbe kù zì ku. Káa à gbí òò ndâ mbe kù co tí kpokèjì mì Mbírì a banga pò i mbe kù je 'válá jì ndú. Káa wotí bà bàkà nèté tí nò tí 'dì?

¹⁷ Tacó ze me go ndâ mbè 'duù tí nó mbe kù bàkà có mì Mbírì tí i-'vélè tacó bà zò-nje ndú nó lá. Ze kù ma có mì Mbírì ta njembí ze gbaànjé, go ndâ 'duù òò náa a Mbírì ká tuu ze ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, á mí kùro wó tí Mbírì.

3

Ngú bà toko nambeè mì Mbírì ta ndâ 'duù

¹ Ze kpónó kù 'bì a tà bà wu gbí tí ze jì yo, go i mì ndâ mbe kù bàkà có mì Mbírì tí i-'vélè nó? À tí ze a go bà cu wáràgà tacó bà túbà tí ze máa ze ma jì yo? Ze kù yù 'do mì yo éno máa yo cu wáràgà tacó bà túbà tí ze máa ze a ndâ 'di (jì) ndâ 'duù wè?

² 'Dóó yo nò 'dáá gî a wáràgà mì ze náa à cu tacó bà túbà tí ze. Ze cu mbó có tí nó a i mí gbí njembí yo; tacó wàa ndâ 'duù 'dáá gî 'ví òò nì, wàa ndú delè 'ví 'deke.

³ Yo òò nì ngbàrángà'i gî, máa, à káa 'dóó Bìndi-Mbírì ta 'bì wó ká cu wáràgà tí òò, bìndi yí giù tuu jì ndoo. Yí cu ndâ có mì wó òò me ta ngo bèrìkpà mítí díí lá. Yí cu ta Bèrì-mì-Mbírì tí nó tí wu Mbírì nó mí gbí njembí ndâ 'duù.

⁴ Ze 'dè có tí nò tacó gúku tí ze kùro Mbírì wálá, ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì.

⁵ 'Dóó 'bí i mì ze mbe si ze 'ví koṛo có éno máa, ze 'vii tí ndâ mbe bàkà nèté tí nó mì Mbírì nó gî nò wálá. Wotí mì ze gí 'do a i mì wó tí Mbírì,

⁶ tí mbe je wotí bà bàkà nèté ngú nambeè tí nó náa yí bàkà ta ndâ 'duù nò. Yí cu có ngú nambeè mì wó òò jì ndâ 'duù me mí gbí wáràgà lá. A Bèrì mì wó tí Mbírì ká kù nìbà ndâ có tí òò. Ndâ ká có mì Mbírì náa yí táánò cu ndú cú-cu jì Mòze nó a ndâ có mbe kù gí ta ku. Káa ndâ ngú có mì wó náa Bèrì mì wó kù nìbà ndú nó a ndâ có mbe kù je 'válá jì ndâ 'duù.

⁷ Ta o tí nó táánò náa Mbírì kù kaa tí ta ndâ díí tí nó sósò'ò náa yí cu ndâ có mì wó mítí ndú jì Mòze nó, Mbírì ta o tí nò kù tòngbaà ngbézè-ngbeze-ngbézè. Gbíro Mòze ta o tí nò delè kù giù tòngbaà gbí ngba Mbírì nò. Ngba gbíro Mòze, kpétí mà giù me mérè-mérè gî, bà zeke tí mérè-mérè ngba wó gbàrájáá giù kpò ndâ Ìzìriyèlì giù. Káa ngba Mbírì ta o tí nó náa yí táánò kù je ta ndâ có mbe zì ku jì Mòze nó má éno,

⁸ wàa ngba wó ta o bà je Bèri mì wó tí mbe nìbà ngú nambeè mì wó ji ndâ 'duù nó 'ví dù go ña yè?

⁹ Mbíri lê táánò má je có tí nó, tí có mbe zi ku nó, ji Mòze gbí ngba'o, gbí éno máa, yí je có tí nó mbe je 'wálá nó gbí ngba'o ngebéré-ngbere-ngbèrè ndii ñinò gí.

¹⁰ Ngba có mì Mòze kpónó wálá, tacó ngba Banga-Ngú-Có gítí Bìndi-Mbíri me gbolò ndii ngba có mì Mòze ngé me 'dú.

¹¹ Tacó i tí nó táánò mbe dù tí ká lá nó má gí ta ngba wó, i ñinò mbe dù tí ká nó bà gí ta ngba wó me gbolò ndii ngba ñinò mbe dù tí ká lá nó gí.

¹² Gúku bà ma Banga-Ngú-Có gítí Bìndi-Mbíri kpónó tí ze wálá, tacó ze kù koṛo có lli a i mítí ngba'o ñinò mbe kù dù tí ká nó.

¹³ Ze me go Mòze táánò mbe gò bongo mí gbíro wó tacó wàa ndâ Ìzìriyèlì 'ví ñò ta ndòngbú ngba'o tí nó mbe kù me méré-méré á gbíro wó nó lá nó, lá.

¹⁴ Muu ndú ta o tí nó biya bà koṛo có gí, tacó yee gbí ri tí nó wúnó nó, ndú má 'deke wáràgà gítí ká kpokèjì bà bàkà nambeè mì Mbíri ta ndâ 'duù, njembí ndú ká kuu tà gbèe bongo tí nó, tacó à káa Bìndi-Mbíri ká ja bongo tí nó.

¹⁵ Kpèti ká gbí ri tí nó wúnó nó, ndâ Ìzìriyèlì má 'deke wáràgà mì Mòze, à gbí muu ndú káa có máa, bongo tí nó ká kácáá kuu gbíro Mòze kálásè.

¹⁶ Káa à ja bongo tí nó gí ta o tí nó náa 'duù má 'visì tí wó gí mì Mbe tí ndoo gí.

¹⁷ Mbe tí ndoo kpónó a Bèri, káa bàndò tí nó náa Bèri mì Mbe tí ndoo kù dù tí nó, à zogo 'duù tí nó ta có mì Mòze lá.

¹⁸ Káa ndoo 'dáá gí kpónó kù zeke ngba Mbe tí ndoo ta bongo gbíro ndoo wálá, à kù 'visì cè bà tòngbaà mì ndoo nji'dí-nji'dí á go bà tòngbaà mì Mbe tí ndoo. Bà 'visì cè tí ndoo nó a nètè mì Mbe tí ndoo, tí Bèri.

4

Ndâ i mì Mbíri náa yí kili mí gbí kàrà

¹ A Mbíri ta 'dóó nambeè mì wó ká bàkà ndoo tí ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có gítí Bìndi-Mbíri, tacó éno, njembí ndoo mù lá.

² Ze mò bà bàkà ndâ i-nò gbí 'dí'di'o gí nje seè gí; ze biya bà bàkà tirì gí, ze delè bàkà có mì Mbíri tí sú có lá. Ndâ 'duù ñinò mbe ñò ze ni gí nó 'dáá gí delè bà ùnje gí, máa, ze kù 'dè có ta yúco kùro Mbíri.

³ Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíri náa ze kù ma nó kpèti káa kpùrù có, à dù tí kpùrù có ká gbí tù ndâ 'duù ñinò mbe gíri'o gí nó.

⁴ Ndâ 'duù tí nó mbe gíri'o gí nó ùnje gítí Banga-Ngú-Có tí nó náa ze kù ma nó lá, tacó Vò-'duù-tí-nò, mbe bàkà tí wó tí mbíri mì ndâ 'duù muu to tí nó nó, yoo ro ndú 'do tí bà ñò ngba Bìndi-Mbíri, tí mbe je kózò tí Mbíri teke-tèkè, náa ndâ mbe ùnje gítí Banga-Ngú-Có kù ñò nó gí.

⁵ Tacó Banga-Ngú-Có tí nó náa ze kù ma nó me có gítí ze lá. Ze kù ma a có gítí Jézù tí Bìndi-Mbíri; éno máa, yí a Mbe tí ndoo, káa ze kù bàkà nètè yo á ta rẹ mì wó.

⁶ Tacó à káa gbèe Mbíri tí nó táánò mbe 'dè có ta o bà suu to tí nó máa, «O tòngbaà gbí 'dí'di'o,» nó, ká si ngba wó tí Mbíri kù tòngbaà gbí njembí ze, wàa ze 'ví ñò ta ngba yí tí Mbíri, mbe kù tòngbaà gbíro Bìndi-Mbíri nó ni .

⁷ Ze ñindi ze nó káa ndâ kàrà náa à suu 'do tí tú, náa Mbíri ká kù kpolo tí ndâ kpóló-kpolo i mì wó mí gbí ze. Tacó bà túbà éno máa, wotí ñinò mbe me gbolò ngé ndii gí nó kù gí a i 'do mì wó tí Mbíri, à me 'do mì ze lá.

⁸ Vò i kù pèrèkè 'bì ze tí vò bà i, káa vò i bà toṛo nje ze ta to wálá; ze ta ndâ 'bí o ñò 'dóó i tí nó náa ze 'ví bàkà nó ni lá, káa ze gítí bà jaaka wu á 'do tà kàrà mì ze wálá;

⁹ à kù mèèkè'i tí ze, káa à bè ze lá, à kù toṛo ze ta to, káa à ja woò gbí yì ze lá.

¹⁰ Ze kù ùnje gítí ku go i mì Jézù ta o 'dáá gí, tacó wàa ze 'ví 'vala muu to tí nó go bà 'vala Jézù.

¹¹ Ze kù nò ku ta ɾo ze ta o 'dáá gí ta ɾè mì Jézù; tacó wàa, ndâ 'duù 'ví nò ta cè 'válá mì wó ni mítí ɲa cè bà 'vala ze muu to tí nó go bà 'vala yí tí Jézù.

¹² Gbí có tí nò éno máa, ze a ndâ i mì ku, káa yo a ndâ i mì 'válá.

¹³ À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Ye 'dè có tacó ye ùnje gí.» À má éno, ze delè kù 'dè có tacó ze ùnje gí.

¹⁴ Ze nò ni gí, máa, Mbírì tí nó mbe 'vala Jézù 'do gbí muu'dú wó nó bà 'vala ze 'do gbí muu'dú ze ta ndâ Jézù, yí delè bà kaa ndoo ta ndoo ya tí gí kùro wó gí.

¹⁵ Ye kù kònò ndâ sé'i tí nó 'dáá gí tacó tí yo; tacó wàa, nambeè mì Mbírì má yee mì ndâ 'duù me mbè, ndâ 'duù me mbè 'ví ùlù ngba Mbírì.

Bà 'vala ta bà tee njembí mítí Mbírì

¹⁶ Tacó éno, ze jé jaaka wu 'do tà nèté mì ze lá; wotí kpétí má kù cee 'do tí ze, njembí ze gítí Mbírì ta ɾi 'dáá gí káa ngú njembí.

¹⁷ Tacó ndâ làmbu sé'i tí nó náa ze kpónó kù kònò nó bà dù tí ká wálá, káa ndú kù 'vii a ndi ndoo gítí bà dù gbí gbolò ngba'o ɲinó ta ɲa wálá mbe dù tí ká nò.

¹⁸ Tacó ndoo kù zeke'o me gítí ndâ i ɲinó náa à kù nò ndú ta ɾo nó lá; ndoo kù zeke a ndâ i ɲinó náa à nò ndú ta ɾo lá nò, tacó ndâ i ɲinó náa à kù nò ndú ta ɾo nó dù tí ká lá, káa ndâ i ɲinó náa à nò ndú ta ɾo lá nó ká dù tí ká.

5

¹ Tacó ndoo nò ni gí, máa, à má nje gbí ndùúrù tí nó náa ndoo kpónó kù 'vala tà á muu to tí nó nó gí, Mbírì bà je 'bá ɲinó mbe dù ká dúú kù ya tí, náa à me 'duù ká gèè lá nó, mí gbírì jì ndoo gí.

² Ndoò kpónó kù ù kpolo ma a ndi bà gèè 'bá mì ndoo gbírì nò mí muu ndoo,

³ tacó wàa à 'ví 'de ndoo sè ta só lá.

⁴ Tacó à má gítí ɲinó kpónó si ndoo kù 'vala tà ndùúrù tí nó muu to tí nó nó, ndoo kù 'dè kòlòwò me ta go bà jaka bongo 'do tí ndoo gí lá, ndoo kù 'dè kòlòwò a i ta go bà yuu bongo mí pí ka wó bongo, tacó wàa, bongo tí nó tí bongo 'válá nó 'ví yuuku muu bongo ku gí, ndoo kù 'dè kòlòwò a i ta go bà yuu bongo mí pí ka wó.

⁵ A Mbírì ká bàkà ndoo tí ndâ mbe dù kù ù bà 'visì tí mì ndâ bongo tí nò; bìndi yí gí túbà jì ndoo máa, àá bà bàkà tí gí ta bà je Bèri mì wó jì ndoo.

⁶ À má éno, gúku tí ndoo ta o 'dáá gí wálá, ndoo delè nò ni gí máa, ndoo má kálásê kù 'vala muu to tí nó, ndoo me 'dú 'do tí 'bá mì Mbe tí ndoo,

⁷ tacó ndoo kù 'vala a i ta bà tee njembí ndoo mítí Mbírì, ndoo kù 'vala me ta bà nò ndâ i gbírì ta ɾo ndoo lá.

⁸ Gúku tí ndoo gbaànjé wálá, à delè gí nìkì tí ndoo a bà cì ndoo, wàa ndoo 'ví ya gí 'bá mì Mbe tí ndoo á co tí bà 'vala ndoo muu to tí nó.

⁹ Tacó éno, à tí ndoo ta o 'dáá gí a go bà peteke tàkòcò Mbe tí ndoo gbí ndâ i ɲinó náa ndoo kù bàkà ndú kpónó á si ndoo kù 'vala muu to tí nó nó, delè á bìndi ku mì ndoo.

¹⁰ Tacó ndoo 'dáá gí wúnò bà ɾò tíyò gbí ngbàngà kùro Bìndi-Mbírì. Ta o tí nò, ndoo 'dáá gí gbaànjé-gbaànjé bà 'de ɲa i ɲinó náa à tí nó mbe 'vii ta ɲa cè bà 'vala ndoo táánò á muu to tí nó.

Bà zèè kómbeè ta Mbírì ta ɾè mì Bìndi-Mbírì

¹¹ Ndoò nò ni gí máa bà te duù mítí Mbe tí ndoo a yè wè, tacó éno, ndoo kù yìi ndâ 'bí 'duù gítí bà 'di có mì wó; káa Mbírì nò ndoo ni ngbàrángà'i gí, ye delè kòro có máa, yo nò ni gbí njembí yo gí.

¹² Ze kpónó kpòò kù pèè me ta bà ùlù tí ze ji yo lá, ze kù 'dè ji yo a cèè nderè bà mba tí yo tacó tí ze. Tacó wàa, yo 'ví ni tí ta bà 'visì có ji ndâ ña ndâ 'duù ñinó mbe kù wu gbí ndâ 'duù gítí cè kózò tí ndú, me gítí cè ña i mì ndú lá nò.

¹³ Tacó à má tí ze a mâ, mâ tí nò kù te ze a i tacó tí Mbírì, káa mâ má tí ze wálá, mâ tí ze wálá a i tacó tí yo.

¹⁴ Tacó à kù si ze kù bàkà ndâ i a bà zè Bìndi-Mbírì ta tó njembí, tacó ze ùnje ta njembí ze gí, máa, a gbèè 'dakò ká cì tacó tí ndâ 'duù 'dáá gí; gbí có tí nò éno máa, ndâ 'duù 'dáá gí gbo gbí bà cì ndò mì wó nò ta yí gí.

¹⁵ Yí cì tacó tí ndâ 'duù 'dáá gí, tacó wàa, ndâ 'duù tí nó mbe kù 'vala nó 'ví 'vala káká'i me ká gítí 'dóó miṛi ndú cuki lá; ndú 'ví 'vala a i tacó tí 'duù tí nò mbe cì tacó tí ndú káa Mbírì gii 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí nò.

¹⁶ À má éno, 'do tí kpónó kù ya gí kùro, ndoo 'ví waa có mítí 'bí 'duù go i mì ndâ 'duù muu to tí nó nó lá. Ndoò kpèti táánò má waa có mítí Bìndi-Mbírì go i mì ndâ 'duù muu to tí nó gí, ndoo kpónó waa ña bà waa có tí nò mítí wó lá.

¹⁷ 'Duù má kaa tí wó ji Bìndi-Mbírì gí, yí gí tí ngú 'duù gí; ká tí wó tí nó sàà kùro nó ya gí, ngú tí wó gí gí.

¹⁸ À 'visì yí tí ngú 'duù nò a Mbírì tí mbe 'visì ndoo tí ndâ ku'di tí wó tí ndâ kómbe wó ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, bìndi yí gii je nètè bà bàkà ndâ 'bí 'duù tí ndâ kómbe wó ji ndoo.

¹⁹ Có mì ze ji yo kpónó éno máa, Mbírì táánò kù bàkà ndâ 'duù tí ndâ kómbe wó ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì. Mbírì táánò ki 'bì wó gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù lá, bìndi yí gii bàkà ndoo tí ndâ mbe kpolo tí có mì wó, tí có tí nó mbe túbà kpokèji bà zèè kómbeè mì wó ta ndâ 'duù nò.

²⁰ Ze kpónó a ndâ bìndi Bìndi-Mbírì. Kòcò ze kpónó ká goólá à káa 'dóó yí tí Mbírì ká kù 'deke tí wó ji yo. Ze kù 'deke tí ze ji yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, máa, Mbírì 'ví 'visì muu yo 'do tí bà dù tí ndâ ku'di tí wó gítí bà dù tí ndâ kómbe wó.

²¹ Vò i mì Bìndi-Mbírì táánò wálá, káa Mbírì gii yuu yí gí gbí ndâ vò i mì ndoo, tacó wàa, bà toko yí ta ndoo 'ví si ta ndoo 'ví dù ta ndú tí ndâ 'duù jáá á kùro Mbírì.

6

¹ Ze kù 'deke tí ze ji yo go ndâ ka nètè mì Mbírì, máa yo 'ví si nambeè mì Mbírì náa yí bàkà ji yo nó tí i-lê lá.

² Tacó kòcò Mbírì náa yí 'dè nó éno máa,
«Ye táánò ñò bà 'deke tí yo ta o tí nó náa à tí nó gí;
Ye táánò konì yo ta rì bà 'vala ndâ 'duù gí.»

Yo njaanga ɾo yo, tacó à kpónó nó a o tí nó náa à tí nó. Yo njaanga ɾo yo, tacó à wúnó nó a rì bà 'vala yo ká nò.

³ Ze ñò 'bí ña i-nò náa ze bàkà tacó wàa 'bí 'duù 'ví volo tí ta rẹ̀ nètè mì ze nò lá.

⁴ Káa, ze kù túbà tí ze ji ndâ 'duù máa, ze a ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì gbí ndâ i tí nó náa ze kù bàkà nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. Ze kù túbà ji ndâ 'duù máa, ze a ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta o bà kònò sé'i, ta o tí nó náa ze má gbí mbugo, delè ta o tí nó náa ndâ i má kpóló-kpolo kùro ze nò.

⁵ Ze kù túbà tí ze, máa, ze a ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta o tí nó náa à má kù gbì ze, ta o tí nó náa à má zèè ze mí gbí zàa, ta o tí nó náa ndâ 'duù má kù pìi wo ta ze, ta o tí nó náa ze má kù bàkà du nètè, ta o tí nó náa rì má bè ɾo ze ta bèbìlì gí, delè gii je o tí nó náa ze má kù ke ta go.

⁶ Ze kù túbà tí ze, máa, ze a ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta bà 'vala ta ndâ 'duù ta ngbárángà njembí ze, ta bà dù ta muu tí ze, ta bà konì ndâ 'bí 'duù, ta bà bàkà nambeè ji ndâ 'bí 'duù, ta bà bàkà ndâ i 'do gbí wotí mì Bèri-mì-Mbírì, gii je bà zè ndâ 'duù nìkì ta yúco.

⁷ Ze kù túbà tí ze tí ndâ mbe kù bàkà nèté mì Mbírì ta bà ma Banga-Ngú-Có ta wotí tí nó náa Mbírì je jì ze nò, gii je bà 'vala tí ndâ 'duù jáá kùro Mbírì go zì'ì bà kpolo tí ze.

⁸ Ze kù túbà tí ze tí ndâ mbe kù bàkà nèté mì Mbírì ta o tí nó náa ndâ 'duù má kù te duù mítí ze, delè ta o tí nó náa ndâ 'duù má te duù mítí ze lá; ta o tí nó náa à má kù ùlù rẹ ze, delè ta o tí nó náa à má kù volo rẹ ze, delè ta o tí nó náa à má kù go 'vére mítí ze, káa ze kù 'dè a yúco.

⁹ Ze kù túbà tí ze tí ndâ mbe kù bàkà nèté mì Mbírì ta o tí nó náa à má kù si ze goolá à nò ze ni lá, káa à nò ze ni ngbáràngà'ì gî, ta o tí nó náa à má kù si ze tí ndâ 'duù ñinó mbe cì gî, káa yo kù nò nó a ze tí ndâ wu 'duù kuu nò; delè ta o tí nó náa à má kù bàkà ze goolá à waa có ku mítí ze gî, káa à zi ze kálásê.

¹⁰ Ze kù túbà tí ze tí ndâ mbe kù bàkà nèté mì Mbírì ta o tí nó náa à má kù si ze tí ndâ 'duù ñinó ta sé có ká gbí njembí ze, káa tàkòcò ze ta o 'dáá gî ká pétékè'ì; ta o tí nó náa à má kù si ze tí ndâ mbe yê, káa ze a ndâ mbe i, delè ta o tí nó náa à má kù si máa i ze wálá, káa ndâ i 'dáá gî kuu mì ze.

¹¹ Ze kù 'dè có ngbàrá-ngbàrá jì yo tí ndâ 'duù gbí gbata Kòrìndì; ze 'boo có 'do tí yo lá.

¹² Ze mò yo 'do tí ze lá, a yo ká kù mò tí yo á 'do tí ze.

¹³ Kpètí ká éno, ye kpónó kù 'dè có jì yo ká go bà 'dè có mì bu ndâ 'viì jì ndâ 'dóó 'viì mì wó; má éno, yo delè 'ví túbà jì ze máa yo zè ze ñikì ma.

Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ mbe kù bàkà i jì ndâ sú mbírì

¹⁴ Yo 'ví ñi kaà ta ndâ vò 'duù lá, tacó ndâ tó i ñi kaà ta vò i lá. 'Dí'di'o delè ñi kaà ta ngba'o lá.

¹⁵ Bìndi-Mbírì bà toko có ta Mbe-wàtà ta ña kpokèjì ngàyi? A yè ká bà toko ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì ta mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá?

¹⁶ À yè ká toko 'bá-Mbírì ta ndâ sú mbírì? Tacó ndoo a ndâ 'bá mì wu Mbírì, á go kòcò Mbírì náa yí 'dè éno máa,

«Ye bà gèè 'bá mì ye mí gbí òkò tí ndú;
ye delè bà 'vala gbí òkò tí ndú.

Ye bà dù tí Mbírì mì ndú;
bìndi ndú bà dù tí ndâ 'duù mì ye.»

¹⁷ «Kòcò Mbírì máa,

«À má éno, yo co 'do gbí òkò tí ndú gî,
yo njèè gbí òkò tí yo ta ndú gî,
yo gàà 'bì yo mítí ndâ i ñinó ta bètí tí ndú nó lá,
bìndi ye bà te wiři mítí yo.

¹⁸ Ye bà dù tí bu yo,
bìndi yo bà dù tí ndâ 'viì mì ye ta ndâ nájú ye.»

Ñinò a kòcò Mbe tí ndoo tí Gba tí ndâ i 'dáá gî.»

7

¹ À má éno, ndoo caka ndâ ña ndâ i ñinó 'dáá gî mbe kù bàkà bètí mítí ndoo nó á 'do tí ndoo gî; ndoo delè 'ví gee tí ndoo 'do tí ndâ i ñinó 'dáá gî mbe kù bàkà bètí mítí lílì ndoo, lê náa à 'dáá nò máa ndâ kòcò cí mì Mbírì jì ndoo ká nò nò, ndâ ná'vindí. Ndoo dù tí ndâ cèe tó 'duù tí ndâ mbe kù cì gúku tí Mbírì.

Ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì peteke tàkòcò Páwòlò

² Yo zè ze ta njembí bà zè Mbírì, tacó ze me ndâ mbe ya gítí 'duù ta 've nderè lá, ze volo 'duù lá, ze delè zò 've i mì 'duù lá.

³ Ye kù 'dè có tí nó jì yo me tacó bà volo rè yo lá, tacó ye táánò 'dè jì yo sàà kùro gî, máa, mbí ze ta o 'dáá gî ká kuu gá'dáá tí yo, yo a ndâ ka 'válá mì ze, yo delè a ndâ ka ku mì ze.

⁴ Ye kù koṛo có 'dáá gî lì ká mítí yo, ndâ tù ye kù uu nje-njèè tacó tí yo; gúku tí ye gbaànjé gbí bà kònò ndâ sé'i mì ndoo wálá, tàkòcò ye kù peteke ta o 'dáá gî ngé ndii gî.

⁵ Tacó à kpèti ká bìndi bà gì ze gí gbí Mèsidóniyà nó, pípiri pì ze lá, tacó ze gí ká cùmú gí gbí ndâ vò i: ndâ 'duù kù 'dèèkè mà gbí òkò tí ndú, à delè tí ye ta o 'dáá gî káa gúku.

⁶ Káa Mbíri tí mbe kù tò 'dè ngo mì njembí ndâ 'duù tí nó náa njembí ndú kù doo nó, gii tò 'dè ngo mí njembí ze,

⁷ me ká tacó bà gí Títò gí mì ze cuki lá, à delè gii 'dèè njembí ze a có tí nó náa yí 'dè jì ze ta rè yo, máa, yo 'dèè njembí yì si yì táánò mì yo ká nó ngé ma nô, gii je ndâ 'bí có tí nó náa yí 'dè jì ze éno máa, kô'o tí ye tí yo ngé ndii gî, máa, yo kù nì nikalaká gítí có bà pèè mbí ye mì yo, máa, yo ká léngé-lenge kù ù bà tì muu ye; tacó éno, tàkòcò ye kù peteke ndii ñinó sàà kùro nó gî.

⁸ Ye nì nikalaká tacó bà kpolo tàkòcò yo mì ye á gbí wáràgà tí nò lá. Káa ye kpèti táánò má nì nikalaká ta bà ñò bà kpolo tàkòcò yo ta làmbu kòndi o gî, ye kpónó gítí bà nì nikalaká wálá.

⁹ Káa tàkòcò ye kpónó kù peteke me tacó máa ye kpolo tàkòcò yo gí nò lá; à kù peteke a i tacó a bà kpolo tàkòcò yo nò ká sì yo 'ví 'visì muu yo 'do tí ndâ vo-vò kpokèjì mì yo. Ñinò a ña kpo tàkòcò tí nó mbe nìkì tí Mbíri nó ká nò. À má éno, ze kpolo tàkòcò yo me ta vò i lá.

¹⁰ Tacó tàkòcò 'duù má kpolo tacó tí Mbíri, ñinò a ña kpo tàkòcò ñinó mbe kù si Mbíri 'ví 'vala 'duù tí nò ta bà si yí 'ví 'visì muu wó 'do tí ndâ vò i mì wó; 'duù nì nikalaká gítí bà dù ta ña kpo tàkòcò tí nò lá. Káa bà dù ta kpo tàkòcò ká tacó ndâ i muu to tí nó cuki kù gí a i ta ku jì 'duù.

¹¹ Ña bà te kpomuu gbí yì yo, ña go bà túbà tí yo tí ndâ yè ta vò i mì yo wálá tí yo, ña bà kpolo tàkòcò yo gítí vò i, ña gúku Mbíri tí yo, ña kô'o tí ye tí yo, ña go bà waa có mítí ndâ mbe bàkà vò i tí yo! Gbí ndâ i tí nò 'dáá gî, yo kù túbà tí yo máa, vò i mì yo wálá.

¹² À má éno, ye kpèti táánò má cu wáràgà tí nò jì yo, ye cu me tacó máa 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo bàkà vò i gí nò lá, ye delè cu me tacó máa à bàkà vò i mítí 'bí 'duù gbí òkò tí yo gí nò lá. Ye cu a i tacó bà túbà jì yo ngbàrángà'i éno máa, Mbíri ñò ña bà bàkà có tí ze mì yo gî.

¹³ Tacó éno, njembí ze 'dèè gî.

Káa tàkòcò ze ta o tí nò gii peteke ndii ñinó sàà kùro nó gí a i gítí có bà peteke tàkòcò Títò; tacó yí 'dè có jì ze máa, a yo 'dáá gî ká mòkò gúku 'do gbí njembí yì gî.

¹⁴ Ye táánò wu gbí yo jì yí gî, káa yo kpónó te nô mí ro ye lá, jé ká go ñinó náa ze ta o 'dáá gî kù 'dè jì yo káa yúco nô. Tacó éno, bà wu gbí yo mì ze jì Títò gí tí yúco gî.

¹⁵ Mbí wó má 'va tí tí ña bà 'di có mì wó mì yo, ta ña bà muku tí yo, ta bà gu yo gítí bà te wíri mítí wó, njembí wó wálá.

¹⁶ Tàkòcò ye peteke gítí bà dù njembí ye gítí yo gbaànjé nò ngé ndii gî.

8

Bà je i jì ndâ 'duù

¹ Ndâ ná'vindí ze, có gbí njembí ze jì yo éno máa, yo ñò nambeè mì Mbíri náa yí kù bàkà jì ndâ mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbíri á ta ndi tí ndâ bàndò gbí to Mèsidóniyà nó nì .

² Vò yê táánò giì tè ndú ta ña wálá, káa tàkòcò ndú ta o 'dáá gî ká pétékè'i. Ndú táánò a ndâ vo-vò mbe yê, káa ndú ta o 'dáá gî kú je i ji ndâ 'duù.

³ Ye kú 'dè có ji yo ta kponje gítí wálá máa, ndú táánò kú je i ji ze ká go bà wotí mì ndú, delè ta ndâ 'bí o ndú kú je ndii muu wotí mì ndú gî 'do gbí 'dóó có mì ndú gbí njembí ndú.

⁴ Ndú táánò kú 'deke tí ndú ji ze ta njembí ndú gbaànjé máa, ze si ndâ yì 'ví yuu 'bì ndâ yì mí gbí nètè bà konì ndâ 'duù mì Mbíri gbí to Jùdéyà.

⁵ 'Bí i náa ze táánò jé koṛo có gítí lá a ñinó máa, ndú táánò kpédélé'i yòò tí ndú ji Mbe tí ndoo tí Bìndi-Mbíri, bìndi ndú delè giì yòò tí ndú ji ze go có mì Mbíri.

⁶ Tacó éno, ze giì 'deke tí ze ji Títò máa, yí yee nje tó nètè tí nó náa yí 'bità bà bàkà gbí òkò tí yo nô.

⁷ Yo kpónó kpòtí gbí ndâ i 'dáá gî: Yo kpòtí gbí bà tee njembí yo mítí Bìndi-Mbíri gî, yo kpòtí gbí bà ma Banga-Ngú-Có gî, yo kpòtí gbí bà 'di gbí yúco gî, yo kpòtí gbí bà dù ta go bà bàkà nètè ze 'do gbí 'dóó có mì yo gbí njembí yo, delè ta bà zè ze nìkì maa gî. À má éno, có gbí njembí ye éno máa, yo delè 'ví kpòtí gbí bà bàkà tó nètè tí nô.

⁸ Ye kú 'dè có tí nó ji yo me tacó wàa yo 'ví bàkà go kòcò ye nò lá. Ye kú tù a bà ña go bà konì tí mì ndâ 'bí mbe kú kili ta rè mì Bìndi-Mbíri ji yo. Ye delè kú pà a bà ñò máa, àá mì yo dú káa cèe tó bà zè tí wè?

⁹ Tacó yo ñò nambeè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri ni gî; yo ñò ni gî máa, yí táánò a mbe ndâ kpo-kpò i, káa yí giì gí tí mbe yê tacó tí yo. Tacó wàa bà dù yì tí mbe yê nò 'ví si yo 'ví gí tí ndâ mbe ndâ kpo-kpò i.

¹⁰ Có gbí yì ye éno máa, à nìkì máa yo kpónó 'ví cee nètè tí nó náa yo táánò 'bità bà bàkà gbí ndoo tí zó mbe ndii zó gî, yo táánò me káa ndâ kpédélé mbe bàkà i cuki lá, yo delè a ndâ kpédélé 'duù mbe dù ta go bà bàkà i.

¹¹ Yo ya gí kùro ta nètè tí nó, wàa yo 'ví cee tí gî. Yo dù ta go bà cee, á go go bà 'bità táánò tí yo nó, á ta i ñinó náa à kuu 'bì yo nô.

¹² Go bà je i ji Mbíri má kuu tí 'duù, Mbíri bà lè 'bì wó ká gí tà ña i-nambeè ñinó náa 'duù tí nó bà tù ji yí nô, yí bà lè 'bì wó me gí tà i ñinó náa àá mì 'duù tí nó wálá nó lá.

¹³ Gbí có mì ye nò me éno máa ndâ 'bí 'duù ñindi ndú 'ví dù tí ndâ mbe 'de i gbí 'dè tí, wàa, gbímbí yo 'ví ba ta nètè gî nò lá.

¹⁴ Gbí có mì ye éno máa, «Wò má zò 'bò gí mì ka lo, ka lo 'ví zò 'bò gí mì lo.»

¹⁵ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, «Sè i dù gbí gálá mì mbe da i lá, káa i jé cee 'do gbí gálá mì mbe da i lá, lá,» nô.

À tuu Títò gí Kòrìndì

¹⁶ Ze 'dè nìkì maa ji Mbíri tí mbe wu go bà konì yo á go ñinó gbí njembí ze nó mí gbí njembí Títò.

¹⁷ Yí táánò ùnje gítí có bà ya gí mì yo kà nò me ká gítí có bà 'deke tí ze ji yí cuki lá, a go bà konì yo ká si yí ya gí mì yo kà, 'do gbí 'dóó có mì wó gbí njembí wó.

¹⁸ Ze kpónó kú tuu ndú ji yo kà ta 'bí ná'vindí, náa ndâ mbe kú kili ta rè mì Bìndi-Mbíri mì ze káa 'dáá gî kú te duù mítí wó tacó yí a tó mbe ma Banga-Ngú-Có.

¹⁹ Ná'vindí tí nó náa ndú kú ya ta Títò gí mì yo kà nò delè káa gbèe 'duù tí nó náa ndâ mbe kú kili ta rè mì Bìndi-Mbíri tí ndâ tende bàndò káa cu 'bì ndú mítí wó máa, ze nò nó banga nètè tí nó náa ze kú nò tacó bà wu rè Mbe tí ndoo, delè tacó bà túbà máa, go bà konì tí kuu tí ze nô.

²⁰ Có gbí njembí ze kpolo ma éno máa, ndâ 'duù 'ví 'dè vò có gítí ze tacó ndâ i-nambeè tí nó náa ze kú bàkà tókà'i nó lá.

²¹ Tacó ze kú jè ta bà dù tí ndâ 'duù jáa me ká kùro Mbe tí ndoo cuki lá, ze delè kú jè tí mí kùro ndâ 'duù.

²² Bà ta'ô 'duù náa ze kù kpò yí mítí ndâ Títò, wàa ze 'ví tuu ndú ji yo kà a 'bí ná'vindí ndoo náa ze ta o 'dáá gí kù ñò muu wó káa ze gii 'de yí tí yú 'dakò, tacó njembí wó gítí yo ká gbaànjé.

²³ À má gítí Títò, yí a ka ye náa ze kù bàkà nèté yo ta yí; káa ndâ 'duù tí nó sósò'ô tí ndâ ka wó mbe nó nó a ndâ 'duù náa ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì kù tuu ndú, ndú a ndâ mbe kù si ñè Mbe tí ndoo 'ví wu .

²⁴ À má éno, yo túbà tó bà zè tí ji ndú á mí kùro ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì. Tacó wàa, bà wu gbí yo mì ze ji ndâ 'duù 'ví dù me tí 'vére lá.

9

Bà konì ndâ ka tí mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì

¹ Ye ñò 'dóó nderè bà cu wáràgà mì ye ji yo gítí có bà konì ndâ 'duù mì Mbírì á mì yo lá,

² tacó ye ñò ni gí máa, go bà konì tí tí yo ngé ndii gí. À má ta bà 'dè ta yúco, ye kù wu gbí yo ji ndâ 'duù gbí to Mèsidóniyà máa, «Ndâ 'duù gbí ndâ to Àkáyà 'viindi tí ndú gítí bà konì tí 'do gbí ndoò tí nó mbe ndii nó gí.» Nja go bà konì tí tí nó mì yo ñò kpónó tanga go bà konì tí mí gbí njembí ndâ 'duù gbí to Mèsidóniyà gí.

³ Káa ye kpónó kù tuu ndâ ná'vindí ndoo ji yo, tacó wàa, bà wu gbí yo mì ze ji ndâ 'duù 'ví dù me ká tí có ta nje sínò lá. Ye kù tuu ndú ji yo, tacó wàa, yo 'ví 'viì ta ndi tí yo, á go có tí nó náa ye 'dè ji ndâ 'duù éno máa yo 'viindi tí yo cee sàà gí nò.

⁴ À má me éno lá, káa ze má ya gí mì yo kà ta ndâ 'bí 'duù 'do gbí to Mèsidóniyà, káa ndú má 'de yo 'viindi tí yo go có tí nó náa ze 'dè ji ndú nó lá, ze tí ndâ 'duù tí nó mbe tee njembí ze 'dáá gí mítí yo nó bà te muu ze gí yaà wálá ji nò, à 'dè ñìndi yo tí ndâ 'duù tí nó náa ze kù wu gbí yo nó lá.

⁵ Tacó éno, ye kù tuu ndâ ná'vindí ndoo ji yo kùro bà gí ze, tacó wàa, yo 'ví kili tí ta ndâ i-nambeè ñìno náa à kuu mì yo nó, á go 'dóó có mì yo gbí muu yo; à 'ví dù me go ñìno máa à kù gò 'do mì yo ta wotí nó lá.

⁶ Có a ñìno máa, mbe ji gbèe muuti kù kili i 'do ká gbí po gbèe muuti, káa mbe ji gbolò po nji kù kili i 'do gbí gbolò po nji.

⁷ À má éno 'duù, 'ví je káa bà wotí mì wó, yí 'ví je me ta jàmànakà gbí dùi wó lá; à delè 'ví kùmùkù yí gítí bà je me kùmùkù-kùmùkù lá, tacó à ñìkì tí Mbírì a i ñìno náa 'duù je ji yí ta pétékè tàkòcò wó nò.

⁸ Wotí bà je ndâ ña ndâ tó i 'dáá gí tókà'i ji yo ta o 'dáá gí kuu tí Mbírì, tacó wàa, ndâ i 'dáá gí 'ví dù kuu tí mì yo gítí miyi yo, sè ndú delè 'ví dù tókà'i kuu tí tacó bà bàkà ndâ ña ndâ 'bí nèté 'dáá gí.

⁹ Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Ŋó ro ndâ i tí wó wálá, yí kù je i ji ndâ yè; yí bà dù tí 'duù jáá ká dúú bà ya tí ,» nò.
¹⁰ Mbírì tí mbe kù wele nji ña ji ndâ mbe ji nji, delè tí mbe kù je i-zó-zò ji ndâ 'duù nó, bà sa ndâ ña nji ña ñìno ta go ndú tí yo nó 'dáá gí ji yo tókà'i, tacó wàa yo 'ví da ta i tacó bà konì ta ndâ 'duù me mbè.

¹¹ Mbírì bà bàkà yo tí ndâ mbe da i, tacó wàa ñó ro i ta o 'dáá gí 'ví dù tí yo wálá, delè tacó wàa ndâ 'duù tí nó náa yo kù tuu ze ta ndâ i-'bì yo ji ndú nó 'ví ùlù Mbírì.

¹² Tacó tó nèté tí nó náa yo kpónó kù bàkà nò kù je cukí me káa ndâ i ñìno ta có tí ndú gbí njembí ndâ 'duù mì Mbírì nó lá, à delè kù si ndâ 'duù 'ví 'dè ñìkì maa ji Mbírì me gbolò.

¹³ Tacó tó nèté tí nó náa yo kù bàkà ji ndâ 'duù 'dáá gí nó kù túbà éno máa, njembí yo a njembí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì, delè ndâ 'bí ka yo mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì bà ùlù Mbírì tacó ña kpokèji bà ùnje, ta bà bàkà go có mì Banga-Ŋú-Có mì

Bìndi-Mbíṛì, mì yo. Ndú delè bà ùlù Mbíṛì tacó yo òò ọ̀ọ̀ i lá, yo kù tù 'bì yo jì ndú, delè jì ndá 'bí mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíṛì 'dáá gí.

¹⁴ Ndú kù 'deke tí ndú jì Mbíṛì ta pétékè tàkòcò ndú tacó ọ̀ọ̀ serè tende nambeè tí nó náa yí bàkà jì yo nò.

¹⁵ Ndoò 'dè nìkì maa jì Mbíṛì tacó ọ̀ọ̀ gbolò i-nambeè mì wó náa yí je jì ndoo nò.

10

Páwòlò tí muu nèté mì wó

¹ Nìnó a 'dóó ye tí Páwòlò ká kù 'deke tí ye jì yo. Ye tí 'duù tí nó náa yo kù 'dè có máa, ndoo má ta ndoo bà gbèe to, ye a mbe nambeè, tí 'dè 'duù, káa ye má yèè 'do tí yo á gí ndiì gí, ye me juù nò.

² Ye kù 'deke tí ye jì yo ta pétékè có, delè ta nambeè mì Bìndi-Mbíṛì, máa, ye má ya gí mì yo kà, yo 'ví yòòngò ye gítí bà gbùrùngà yo lá; tacó ta o tí nó náa ye bà ya gí mì yo kà nó, ye bà gbùrùngà ndá 'duù tí nó mbe kù 'dè có máa ze kù bàkà i go i mì ndá 'duù muu to tí nó nó, ta kponje gítí wálá.

³ À dú káa yúcó máa ze kù 'vala muu to tí nó, káa cè bà dù 'bà-gó mì ze me go bà dù 'bà-gó mì ndá 'duù muu to tí nó lá.

⁴ Ndá zì'i-gó mì ze me go ndá zì'i-gó mì ndá 'duù muu to tí nó lá. Ndú a ndá kpóló-kpóló zì'i-gó mì Mbíṛì, náa ze kù kì'viki ta ndá mbe wotí mbe kù tè Mbíṛì ta gó. Ze kù kpò ta nje ndá mbe kù tò kponje 'vèrè;

⁵ ze kù voloko ta gbí ndá có bà mòò ọ̀ọ̀ mbe kù nè muu ndá 'duù 'do tí có mì Mbíṛì; ze kù 'visì muu ndá 'duù 'dáá gí, wàa ndú 'ví koṛo có go i mì Bìndi-Mbíṛì.

⁶ Ze kpónó ká léngé-linge kù ù bà waa có mítí ndá mbe 'di có lá, náa yo 'dáá gí má gí tí ndá mbe 'di có gí nò.

⁷ Yo koṛo có dí tà lá. 'Bí 'duù gbí òkò tí yo má koṛo có máa yì a 'duù mì Bìndi-Mbíṛì, yí delè 'ví koṛo muu wó máa ze ngbá káa ndá 'duù mì Bìndi-Mbíṛì go yì.

⁸ Tacó ye kpèti má wu gbí wotí tí nó náa Mbíṛì je jì ze nó, nò ọ̀ọ̀ ye gítí wálá, tacó yí je wotí tí nó jì ze a i tacó bà bàkà yo tí ndá 'dakò, yí je jì ze me tacó bà volo yo lá.

⁹ Go bà dù tí ọ̀ọ̀ 'duù nìnó mbe kù te gúku mítí yo ta bà cu mbè wáràgà jì yo nó tí ye wálá;

¹⁰ tacó 'bí 'duù gbí òkò tí yo bà 'dè có máa, «Ndá có gbí ndá wáràgà mì Páwòlò me kpoò, ta wu ká nje ndú, káa wò má òò yí, yí ká jò'dókò'i ta gbí có mì wó wálá!»

¹¹ 'Duù nìnó mbe 'dè ọ̀ọ̀ có tí nó nó 'ví koṛo muu wó máa, có tí nó náa ze kù tuu jì yo ta wáràgà si ze á kè'bì nó káa gbèe có tí nó náa ze kèjì gí bà 'dè jì yo ta o tí nó náa ndoo má ta ndoo bà gbèe to nò.

¹² Yúcó a nìnó máa, ze kù 'dè me có máa ze ma nó lá; ze delè kù 'vii me tí ze ta ndá 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú máa ndá yì ma nó lá. Ndá 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú ta kpéétí ndú máa ndá yì ma, mbe kù òò tí ndú ta kpéétí ndú máa ndá yì ma nó a ndá 'duù nìnó ta muu tí ndú jé gí wálá.

¹³ Káa à má gítí ze, ze bà wu gbí tí ze ndii nìnó náa à tí nó wálá; ze bà wu káa gbí nèté tí nó náa ze yee tí gbí òkò tí yo nò.

¹⁴ Káa yo lê kpónó má kù dù a i gbí po nèté mì ze, gbí éno máa, ze táánò o me muu bà 'bè nèté ta o tí nó náa ze ya tí gí bà ma Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíṛì jì yo kà nó lá.

¹⁵ Tacó éno, ze wu gbí nèté mì ndá 'bí 'duù náa ndú bàkà ndii muu bà 'bè nèté tí nó náa Mbíṛì ka jì ze gí nó lá. Có gbí njembí ze éno máa, yo 'ví tee njembí yo mítí Mbíṛì tí kpoò ndii nìnó sàà kùro nó gí; tacó wàa, po nèté mì ze 'ví dò ta gbí tí gbí òkò tí yo ta o 'dáá gí gbí po to tí nó náa Mbíṛì ka jì ze nò.

¹⁶ Tacó wàa ze 'ví ya tí gí bà ma Banga-Ngú-Có jì ndá 'bí 'duù gbí ndá 'bí to kapí yo kà, á co tí bà dù kù wu gbí po nèté náa à bàkà gbí njí mì 'bí 'duù cee sàà gí.

¹⁷ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa, «Go bà wu gbí tí má tí 'duù, 'duù 'ví wu gbí i tí nó náa Mbe tí ndoo bàkà nò.»

¹⁸ Tacó i gbí bà koṛo có mì 'duù ta kpéétí wó máa yì a i nò wálá; i a i gbí bà koṛo có mì Mbírì máa 'duù a i.

11

Ndâ Páwòlò ta ndâ sú mbe nò tú mì Jézù

¹ Yo bàkà nambeè mì yo, wàa yo 'ví zèè njembí yo, tacó làmbu ñónókó ta ndâ 'bí o kuu tí ye.

² Ye kù tò kii muu yo, jé ká go bà tò kii mì Mbírì muu yo; tacó yo a ndâ ngbutu 'viní ta ngbàrangà njembí yo náa à je ká mí tàkò yo tacó tí Bìndi-Mbírì gí.

³ Káa à tí ye a gúku máa, 'bí i kèjì gí bà volo muu yo, go bà rì gbí tù Évà mì kpoo táánò ta tìrì, bìndi njembí yo bà gùlù me ta kábà gítí Bìndi-Mbírì lá.

⁴ À tí ye a gúku tacó yo kù 'dì có mì ndâ 'bí 'duù mbe ya gí mì yo kà, kù ma có gítí 'bí tende Jézù á bìndi Jézù tí nó náa ze kù ma có tí wó nò; yo kù ùnje gítí 'bí tende bèrì á bìndi Bèrì-mì-Mbírì náa yí je jì yo nò, yo delè kù ùnje gítí 'bí tende banga-ngú-có á bìndi Banga-Ngú-Có tí nó náa ze ma jì yo nò.

⁵ Ye koṛo có máa ndâ 'duù tí nó náa yo kù nì «ndâ kpo-kpò tú» mítí ndú nò ndii ye ta 'bí làmbu i ñjì'díí éno lá.

⁶ Ye kpétí má me muu-có lá, muu kuu tí ye; ze kù túbà jì yo ta o 'dáá gí, delè gbí ndâ i 'dáá gí.

⁷ Ye táánò je mboo 'do mì yo ta o tí nó náa ye ma ta Banga-Ngú-Có mì Mbírì jì yo nó lá; ye ta o tí nó si tí ye tí i lá, tacó wàa yo 'ví dù tí tí ndâ i. Bà bàkà éno mì ye táánò lè gí?

⁸ Áá táánò a ndâ 'bí tende mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì ká kù ko mboo nèté tí nó náa ye ta o tí nó kù bàkà gbí òkò tí yo nó jì ye. Ye ta o tí nó gbí 'bí ña kpokèjì kù kùmùkù a ndâ i mì ndâ 'bí mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tacó bà konì ta yo.

⁹ Ta o tí nó táánò náa ye kuu mì yo kà nó, ye pèè mbí yo maa yo konì ye nó lá, tacó ndâ ná 'vindí mbe gí 'do Mèsìdóniyà gí ta ndâ i ñinó náa à gbí njembí ye nó 'dáá gí jì ye gí. Ye táánò bàkà ríki mí gbí mbí yo lá, ye delè kèjì gí bà bàkà wálá.

¹⁰ Yúco mì Bìndi-Mbírì kuu gbí njembí ye, à má éno, ye kù ci yo máa, mbe rọ̀ ye 'do tí bà wu gbí có tí nó gbí to Àkáyà wálá.

¹¹ Ye kpónó kù 'dè có tí nó tacó náa ye zè yo ñikì lá nò? Mbírì ñò ni gí máa ye zè yo ñikì ma.

¹² Ye bà dù kù bàkà nèté tí nó náa ye kpónó kù bàkà jì yo ká sínò nó, tacó bà waa wúngbó ndâ 'duù tí nó mbe kù zò mboo tàkò nèté mì ndú, káa ndú kù wu gbí tí ndú máa, ndâ yì kù bàkà nèté mì Mbírì ká go ñìndi ze nò.

¹³ Tacó ndâ ña ndâ 'duù tí nó me ndâ cèè tú lá, ndú a ndâ sú tú, mbe kù 'dè 'vèrè gítí nèté mì ndú ta bà bàkà tí ndú máa ndâ yì a ndâ cèè tú mì Bìndi-Mbírì.

¹⁴ Káa à me seṛè lá, tacó à kpétí káa Gba-wàtà, yí kù 'visi cè kózò tí wó go cè kózò tí basìlì mì Mbírì.

¹⁵ À má éno, bà bàkà tí ndâ bòò mì Gba-wàtà, máa ndâ yì a ndâ mbe kù bàkà jáá nèté me seṛè lá; káa Mbírì bà waa có mítí ndú ta ndòngbú o 'vii ká ta ndâ ña i mì ndú náa ndú kù bàkà kpónó nò.

Bà mbu Páwòlò gbí nèté bà nò tú mì Jézù

¹⁶ Ye kù ci yo máa, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo 'ví koṛo có máa ye a mbe ñónókó nò lá. Káa yo kpétí má koṛo có máa ye a mbe ñónókó, yo 'ví ùnje máa ye a mbe ñónókó ká tacó wàa i tacó bà wu gbí mì ye 'ví dù ká ñjì'díí.

¹⁷ Ye kù 'dè có tí nó me ta wotí m̀ Mbe tí ndoo lá; à má gítí có bà wu gbí tí, ye kù 'dè có go i m̀ mbe ñónókó.

¹⁸ Káa ndá 'duù me mbè lê má kù wu gbí tí ndú tacó ndá i muu to tí nó, ye delè bà wu gbí tí ye go ñìndi ndú nò.

¹⁹ Tacó yo 'dáá gí kù kònò ndá mbe ñónókó, tacó yo 'dáá gí a ndá mbe 'di gbí-o.

²⁰ 'Duù má kù bàkà yo tí ndá i-zógó-zogo, yí má kù zò yo tí wuù, yí má kù bàkà tìrì ta yo, yí má kù bàkà tí wó tí gbolò 'duù jì yo, yí delè má si yo ɾo wó tí i lá, yí delè má gbí gbíro yo, yo kù zèè njembí yo.

²¹ A nò ká ɾo ye tacó bà 'dè có jì yo máa wotí bà bàkà go éno táánò tí ze wálá!

Káa ye kpónó bà bàkà tí ye tí mbe ñónókó, wàa ye 'ví 'dè ta có ñónókó, kù wu ta gbí tí ye go i m̀ ndá ka ye mbe ñónókó nò.

²² Ndú má a ndá Ìbìráyò, ye delè káa Ìbìráyò. Ndú má a ndá 'vii-gù Àbìráámò, ye delè káa 'vii-gù Àbìráámò.

²³ Ndú má a ndá bòò m̀ Bìndi-Mbìrì, ye a kpóló-kpolo bòò m̀ Bìndi-Mbìrì ndii ndú gí — ye kù 'dè có go i m̀ mbe má. Ye bàkà nèté tí kpoò ndii ndú gí, à zèè ye mí gbí zàa ta bà me mbè ndii ndú gí, à 'deke bà gbì ye lá, ye delè cóó-cóó kù ñò ku ta ɾo ye.

²⁴ Ndá gba m̀ ndá Jùdèyà gbì mbìtà ye ta zèè mú zi'duù-gbaànjé-nje muu'bi nje-muu'bi vò nje-vò nà'ò (39) 'vìlì vò.

²⁵ Ndá gba m̀ ndá Ròmánò gbì ye ta ndá mù ta bà ta'ò; ndá 'duù gbí gbata Lísítàrà bàkà có bà zi ye ta bà 'vaka ye ta díí ta bà gbaànjé; ndá gbá ki'viki gbí tí ta ye mí gbí u ngo ta bà ta'ò, ye too yé ta ɾi pí kù mù lá á ɾo ngo ta bà gbaànjé.

²⁶ Nó jé waa 'do kò ye lá; ye 'de vò i ta ndá 'bí o muu ndá 'bí nó tí nò 'do m̀ ndá ngo ñìno mbe ò gí nò, ye gbí ndá 'bí nó tí nò va tí ye 'bì ndá mbe kù kùmùkù i m̀ ndá 'duù, ye gbí ndá 'bí 'de vò i ká 'do m̀ ndá 'dóó 'duù m̀ ye tí ndá Jùdèyà, ye gbí ndá 'bí 'de 'do m̀ ndá 'duù ñìno mbe ñò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbìrì nì lá nò, ye gbí ndá 'bí nó 'de 'do m̀ ndá 'duù gbí ndá gbata, ye 'de gbí ndá 'bí 'do m̀ ndá 'duù gbí kángáá nga ngoò, ye gbí ndá 'bí nó 'de 'do ɾo ndá kpo-kpò ngo, ye 'de gbí ndá 'bí 'do m̀ ndá sú ná'vìndí.

²⁷ Ye kù ka wu'o ta nèté, ye delè gbí ɾìki, ɾì 'de ɾo ye ta bèbìlì lá, ye 'de ndá i-zó-zò ta ngo lá ta bà me mbè, ye kù dù gbí cò'o ta 'bá muu ye wálá, bongo delè yaka cee 'do tí ye gí.

²⁸ À 'deke bà mù njembí ye ta ɾi 'dáá gí tacó tí ndá 'duù tí nó mbe kù kili ta ɾè m̀ Bìndi-Mbìrì nó mí gbí ndá 'bí vò i tí nó mbe 'de ye nó lá?

²⁹ A 'di ká me jó'dókò, káa ye jo'doko go yí lá? À ee a ndi 'di gítí vò i, káa njembí ye tù-bè-kpá gítí 'duù tí nó mbe ee ndi wó nò lá?

³⁰ Ye má wu gbí tí ye, ye bà wu a gbí ndá i tí nó mbe tùbà ndá i-ñónókó m̀ ye gí sè nò.

³¹ Mbìrì tí Bu Mbe tí ndoo Jézù, tí 'duù tí nó náa à 'ví kù ùlù yí dúú bà ya tí nó, ñò nì gí máa, ye 'dè 'vére lá.

³² Gbolò 'duù m̀ gbolò gba tí nó ta ɾè wó a Àrètàsì nó táánò kaa ndá àsìkèrì gí bà ù njekèjì ndùgù gbata Dàmásìkù tí ye wàa ndú 'ví zèè ye.

³³ Káa ye gí 'vala 'do 'bì wó ta bà yuu ye m̀ ndá kómbe ye gbí kèè ta wú co tí nga gùù tí su-sú ndùgù gí sè.

12

Mbìrì 'dè ndá có kóó m̀ wó jì Páwòlò gbí ɾì

¹ Kózò tí ye bà wu gbí tí ye; i gbí bà wu gbí tí 'duù wálá, káa ye bà wu gbí bà ñò Mbe tí ndoo ta bà 'dè gbí ndá có kóó m̀ wó jì ye nó gí.

² Ye nò 'bí 'dakò tí mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, náa Mbírì táánò te yí ya tí ngéé gí gbí ndòngbù rì yaà kà, náa ndâ Jùdéyà kù nì mítí a «bà ta'ò rì,» nó gí. Mbírì mà te yí tí kùùkpò 'duù go ndoo nó wèè, yí mà te a lilí wó wèè, ye nò bà lá, à káa yí tí Mbírì ká nò ni . À kpónó bìndi có tí nò a ndoò muu'bi-nje nà'ò.

³ Ye nò ni gí máa, Mbírì táánò ɾa 'dakò tí nò ya tí gí bàndò bà dù yí tí Mbírì. Yí mà ɾa tí kùùkpò 'duù go ndoo nó wèè; yí mà ɾa a lilí wó wèè, ye nò bà lá, à káa yí tí Mbírì ká nò ni .

⁴ Káa ta o tí nó si 'dakò tí nò kuu á bàndò bà dù Mbírì nó, yí giù 'di ndâ có náa ndú me ndâ có bà 'dé-'dè, wàa 'duù 'ví 'dè ta nje wó nò lá.

⁵ À má éno, ye bà wu gbí ndâ i tí nò náa ye nò ta ɾè mì 'dakò tí nò nó gí, káa ye bà wu gbí ndú ta 'dóó ɾè ye wálá, sè káa ñinó máa ye 'ví wu a gbí ndâ i ñinó mbe kù túbà ndâ i-ñónókó mì ye gí sè.

⁶ Go bà wu gbí tí ye kpétí má tí ye, ye bà dù me còkòndé lá, tacó ye bà dù kù 'dè a yúcó. Káa ye bà wu gbí tí ye wálá, tacó 'bí 'duù bà koɾo có máa ye lá a 'bí 'duù mbe me gbolò ndii ye tí nó náa yì kù nò nó gí, delè ndii có tí nó náa yì kù 'di 'do gbí nje ye nò gí.

⁷ Káa tacó wàa ye 'ví mba tí ye ngé ndii gí ta ɾa tende ndâ có kóó tí nò náa Mbírì 'dè jì ye nò lá, à giù te 'bí ɾa sé'i mbe kù pèè mbí ye go i mì 'duù mì Gba-wàtà kù gbì ye tacó wàa ye 'ví mba tí ye lá.

⁸ Ye giù 'deke tí ye jì Mbe tí ndoo ta bà ta'ò kù yù nambeè 'do mì wó máa, yí je ɾa sé'i tí nò 'do tí ye gí.

⁹ Káa yí giù 'visì có jì ye éno máa, «I ñinó ta go tí lo kpónó nó káa nambeè mì ye. Wotí mì ye kù je wotí jì wò ngé ndii gí ta o tí nó náa wotí má tí lo wálá.» Tacó éno, tàkòcò ye peteke gítí có bà dù wotí tí ye wálá nò ngé, tacó wàa, ye 'ví nò tí ni éno máa, Bìndi-Mbírì kù kpolo tí ye ta wotí mì wó.

¹⁰ À má éno, líkí bà dù ye ta wotí tí ye wálá, ta bà go ye mì ndâ 'duù, ta bà dù gbí sé'i, ta bà dù gbí bà mèèkè'i tí ye, delè ta bà dù ye gbí ríki ta ɾè mì Bìndi-Mbírì tí ye a líkí; tacó 'dóó wotí mì ye má wálá, wotí mì Bìndi-Mbírì kuu tí ye.

¹¹ Ye a mbe ñónókó! Káa a yo ká bàkà ye tí mbe ñónókó ta wotí. Tacó ye kpétí má me i lá, ndâ 'duù mì yo náa yo kù wu gbí ndú máa ndú a ndâ kpóló-kpolo tú mì Jézù nò kpò ye ta 'bí i gbaànjé lá.

¹² Mbírì táánò gu tí wó gítí bà bàkà ndâ seɾè me mbè, ta ndâ 'bí i ñinó náa bà 'dè có gítí ndú kpò nje ndâ 'duù gí nó, mí gbí òkò tí yo waa lá, tacó bà túbà máa, ye a tú mì Bìndi-Mbírì dú nò lá.

¹³ ɾè 'bí ɾa tó i ñinó náa ye táánò bàkà jì ndâ 'bí 'duù ñinó mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì á tí ndâ 'bí bàndò gí káa ye bàkà jì yo lá nó a yè? À me káa ñinó náa ye bàkà yo 'ví ko mboo nèté tí nó náa ye bàkà gbí òkò tí yo nó jì ye lá nó lá? À má éno, yo je à-cee-gí jì ye gítí có bà gírì'o mì ye nò.

¹⁴ Ñinó kpónó á bà ta'ò bà 'viindi tí ye tacó bà ya gí mì yo kà. Káa ye bà ya me tí sògo gí gbímbí yo lá, tacó ye kù ya me tacó bà yù ndâ i mì yo lá, ye kù ya a i tacó tí yo. Tacó à me ndâ 'viì ká kù kili ndâ i gítí wúnò tacó tí ndâ bu ndú ta nawu ndú lá, a ndâ bu ndâ 'viì ta ndâ nawu ndú ká kù kili ndâ i gítí wúnò tacó tí ndâ 'viì mì ndú.

¹⁵ Tàkòcò ye bà peteke gítí bà volo gbí ndâ i mì ye 'dáá gí tacó bà konì yo ngé ndii gí; tàkòcò ye delè bà peteke gítí bà kí'viki tí ye tacó bà 'vala lilí yo ngé ndii gí. Káa ye má zè yo nìkì ngé ndii gí go éno, yo zè ye nìkì dí tà lá tacó ye?

¹⁶ À má éno, yo bà ùnje éno máa, ye táánò pèè mbí yo ta o bà dù ye mì yo kà nó lá gí. Káa ndâ 'bí 'duù kù 'dè có éno máa, ye táánò 'de i gbí yo ta o bà ya ye gí mì yo kà nò lá, káa ye a mbe tìrì.

¹⁷ 'Bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa ye táánò tuu ndú ji yo kà nò ba gbímbí yo gî?

¹⁸ Ye táánò 'deke tí ye ji Títò máa yí ya gí mì yo kà, ye tuu ndú ta 'bí ná'vindí gbaànjé. Títò táánò ba gbímbí yo ta o tí nó náa ye tuu ta ndú gí mì yo kà nò gî? Yí co ta yo me ká tí gbèè kpokèjì tí nó náa à tí nó lá?

¹⁹ Ndâ-'bî-lá, yo 'do sàà táánò kù koṛo có máa ze kù tì a muu ndâ vò i mì ze kùro yo. Káa 'bí có go éno wálá. Ze kù 'dè mí kùro Mbíri káa kòcò Bìndi-Mbíri, ze delè kù bàkà ndâ i 'dáá ká tacó bà koni yo, ndâ tó 'duù mì ze.

²⁰ Tacó à tí ye a gúku máa, ndâ-'bî-lá, ye bà ya gí bà 'de yo me tí ndâ 'duù mì ye gbí njembí ye nó lá, yo delè ndâ-'bî-lá bà 'de ye me tí 'duù mì yo gbí njembí yo nó lá; ndâ-'bî-lá ye bà 'de kùro ye kà a ndâ mbe kù 'dèkè mà, ta ndâ mbe kù tò kiì, ta ndâ mbe kù ò kòlòwò, ta ndâ mbe kù koṛo có ká gítí miṛi ndú, ta ndâ mbe kù 'dè vò có, ta ndâ mbe kù fiini có, ta ndâ mbe kù luguu tí ndú, giì je ndâ mbe kù ònòkò gbí ndâ i.

²¹ À tí ye a gúku máa, ndâ-'bî-lá, Mbíri mì ye bà te nò mí ɾo ye á mí kùro yo ta o bà ya ye gí mì yo kà káká'i. Bìndi ye bà giì wa gbí tacó tí ndâ 'duù ònò táánò mbe bàkà vò i, káa ndú 'visì muu ndú 'do tí bà nò ndâ vò ndô mì ndú, ta bà bàkà bangbaya, ta bà bàkà ndâ 'bí i ònò mbe 'vii ɾo 'bá lá nó lá.

13

Ndâ ndòngbú cí

¹ Ònò kpónó a bà ta'ò bà ya ye gí mì yo kà ká nò, káa có má mì 'bí 'duù gbí òkò tí yo kà ta ká wó, yí 'ví gí ta ndâ 'bí 'duù go só, go ta'ò, náa ndú táánò kuu bà có tí nó, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbíri nò.

² Ye táánò gbí bà só bà ya ye gí mì yo kà nó ci ndâ mbe bàkà vò i gbí òkò tí yo, ta sè yo 'dáá gí gí, káa ye kpónó káká'i kù ci nó a yo, si ye me mì yo kà lá nó, máa, ta o tí nó náa ye bà ya gí mì yo kà káká'i nó, ye bà waa có mítí ndú 'dáá gí,

³ lè náa à tí yo a go bà túbà tí ye ji yo éno máa, a Bìndi-Mbíri ká kù 'dè có ji ye máa ye 'dè có ji yo nò. Wotí bà bàkà i ta yo kpò Bìndi-Mbíri me kpó-kpò lá, wotí kuu tí wó.

⁴ Tacó áá táánò gbí yí mítí njèèkpè mù ta wotí tí wó wálá, káa yí kpónó kù 'vala ta wotí mì Mbíri. Wotí tí ze tí ndâ mbe kù 'vala toko ta yí nó wálá, káa à má gítí cè bà 'vala ndoo ta ndoo, ze bà 'vala toko ta yí 'do gbí wotí mì Mbíri.

⁵ Yo koṛo muu yo gi, yo kpónó kù tee njembí yo mítí Bìndi-Mbíri ta yúco? Yo ò ni éno máa Jézù kù 'vala gbí njembí yo nò ni gî? Yo má ò ni lá, gbí éno máa yo pasuluku gí.

⁶ Káa ye koṛo có éno máa, yo ò ni gí máa ze pasuluku lá.

⁷ Káa ze kù 'deke tí ze ji Mbíri éno máa, yí 'ví si yo 'ví bàkà i lè lá. Ye kù 'dè có tí nó me tacó máa yo kù ò ze go ndâ 'duù ònò mbe giṛi'ò lá nó lá. Có gbí njembí ze éno máa, ze tà kpèti má pasuluku gí, yo 'ví bàkà i dú.

⁸ Tacó wotí tí ze tacó bà bàkà i ònò mbe ne 'do tí kpokèjì mì yúco gí nó wálá, ze bà co ká tí kpokèjì mì yúco cuki.

⁹ Ze má 'di có máa wotí kuu tí yo ta o tí nó náa wotí tí ze wálá nó, tàkòcò ze pétekè'i. Ze delè kù 'deke tí ze máa, Mbíri 'ví si yo 'ví 'vala ta banga tí ndii ònò kpónó nó gí.

¹⁰ Ye kù cu wáràgà tí nó ji yo si ye me mì yo kà lá, tacó wàa, ye má ya gí mì yo kà, ye 'ví bàkà nèté tí nó náa Mbe tí ndoo je wotí bà bàkà ji ye nó, tí nèté bà 'viindi ndâ i, me tí nèté bà voloko gbí ndâ i lá nó, ta 'dè njembí ye.

¹¹ Ndâ ná'vindí, ndòngbú có mì ye ji yo éno máa, «Yo dùú ndi!» Yo te kpo muu tacó bà dù tí ndâ cèè 'duù, yo sè tù yo gítí ndâ có tí nó náa ye kù kpo ta gbí-tà-tù yo

nô, yo toko có gbí òkò tí yo gbaànjé, yo dù ta 'dê njembí gbí òkò tí yo, bìndi Mbírì tí tó mbe zè ndâ 'duù, delè tí mbe kù je 'dê njembí jì ndâ 'duù nó bà dù toko ta yo.

¹² Yo 'vee tí yo gbí òkò tí yo ta bà 'dò gbí tù yo go i mì ndâ ná'vindí.

¹³ Ndâ 'duù mì Mbírì mì ze kàá 'dáá gî 'vee yo ngé ma.

Ye kù 'deke tí ye éno máa, Mbe tí ndoo Jézù 'ví bàkà nambeè jì yo me gbolò, Mbírì 'ví zè yo ta tó njembí, wàa Bèri-mì-Mbírì 'ví dù toko ta yo 'dáá gî.

Páwòlò cu wáràgà jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ m̀ Bìndi-Mbírì gbí gbata Gàlátì

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, tí tú m̀ Jézù, náa àá táánò me ndâ 'duù ká bàkà ye tí tú m̀ Jézù lá. Jézù delè táánò tuu me ndâ 'duù jì ye máa ye g̀ tí tú m̀ yì nò lá. À káa 'dóó yí tí Jézù tí Bìndi-Mbírì, g̀ì je Mbírì Buù tí mbe 'vala yí tí Jézù 'do gbí muu'dú wó, ká bàkà ye. Nìno a ye ká kù cu wáràgà tí nó jì o.

² Ze ta ndâ ná'vindí ye nìno mbe kù dù toko ta ye nó 'vee yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ Bìndi-Mbírì ta ndi gbí ndâ gbata gbí to Gàlátì 'dáá g̀ì ma.

³ Ze kù 'deke tí ze jì Mbírì tí nó tí Bu ndoo, delè tí Bu Mbe tí ndoo tí Jézù tí Bìndi-Mbírì nó, máa, yí 'ví bàkà nambeè jì yo, yí delè 'ví si yo 'ví dù nìkì maa.

⁴ Àá táánò a Jézù ká 'vala ndoo 'do gbí ndâ vò i tí nó á kpónó muu to tí nó nò. Yí ká s̀i có ndâ vò i m̀ ndoo ta m̀rì wó go có m̀ Bu ndoo tí Mbírì.

⁵ À ùlù Mbírì kpòò ya tí ! Go-i-tí-nò.

Gbèe Banga-Ngú-Có

⁶ Nje ye 'dèè gítí ña bà 'visì muu yo g̀ì. Ye ñò yo gáà kù 'visì muu yo 'do tí Mbírì tí mbe tè'é tí yo 'do gbí nambeè m̀ Bìndi-Mbírì, ta mò tí wálá, gítí 'bí ña tende banga-ngú-có.

⁷ Káa banga-ngú-có tí nó náa yo 'visì muu yo 'do tí Mbírì gítí nó me cèè có ta gbí ká tí nó lá. Ye 'dè có tí nó jì yo tacó ndâ 'bí vo-vò 'duù kù ñònòkò muu yo ta ba ñònòkò gbí Banga-Ngú-Có m̀ Bìndi-Mbírì.

⁸ Káa ye kpónó kù ci nó a yo gítí , máa, 'bí 'duù má 'dè có jì yo máa, 'bí ña banga-ngú-có mbe co tende 'do tí kpédélé Banga-Ngú-Có tí nó náa ze ma jì yo nó kuu tí , à má ma ña có tí nó kpétí káa 'duù 'do gbí òkò tí ze, wàlà kpétí káa basìlì mbe 'do tàrì, Mbírì bà waa có mítí 'duù tí nó, wàlà mítí basìlì tí nó ta ña wálá.

⁹ Ye bà 'dè gbí ndi có tí nó náa ye 'dè yee to kpónó nó jì yo káká'i: Ye máa, 'bí 'duù má 'dè 'bí ña tende banga-ngú-có b̀ndi Banga-Ngú-Có m̀ Bìndi-Mbírì nó náa yo 'di 'do gbí nje ye kùro g̀ì nó, Mbírì bà waa có mítí 'duù tí nó.

¹⁰ Má éno, ye kpónó kù pèè a i ta bà peteke tàkòcò 'duù, wàlà ta bà peteke tàkòcò Mbírì? Ye kù pèè a i ta bà peteke tàkòcò ndâ 'duù? Go bà peteke tàkòcò ndâ 'duù má ká kuu tí ye kálásè, ye kùtàà bà dù tí bòò m̀ Bìndi-Mbírì wálá.

Ña kpokèjì bà g̀ì Páwòlò tí tú m̀ Jézù

¹¹ Ye kù 'dè có jì yo ta yúco, ndâ ná'vindí ye tí ndâ mbe ùnje gítí Jézù go ye, máa, Banga-Ngú-Có m̀ Bìndi-Mbírì náa ye kù ma nó me có m̀ 'bí 'duù muu to tí nó gbaànjé lá.

¹² Ye 'di me 'do m̀ 'bí 'duù gbaànjé muu to tí nó lá. A delè me 'bí 'duù muu to tí nó káa nìbà jì ye lá. À káa 'dóó Jézù tí Bìndi-Mbírì ká 'dè jì ye.

¹³ Ye koṛo có máa, yo táánò 'di tàwo ye si ye kuu tèkè'dè gbí gèrè m̀ ndâ Jùdèyà kùro bà ùnje m̀ ye gítí Jézù nó g̀ì. Zu bà mèèkè'i tí ndâ mbe ùnje gítí Mbírì ta rẹ̀ m̀ Jézù táánò tí ye ǹjì'díí wálá. À ta o tí nó táánò gbí muu ye káa có bà 'bu ña ndú.

¹⁴ 'Bí 'duù táánò gbí òkò tí ndâ ka ye 'viì Jùdèyà mbe ngara ndii ye wálá, 'bí 'duù gbí òkò tí ndú delè mbe kpolo tí tàkìlì m̀ ndâ ká g̀ù ze go ye wálá.

¹⁵ Káa a Mbírì ta nambeè m̀ wó ká cu 'bì wó mítí ye si ye kálásè gbí yì nawu ye.

¹⁶ Yí gii tubà tí 'Viì mì wó Jézù jì ye, máa, ye ma có tí wó jì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò. 'Do tí bàndò bà tubà tí Jézù mì Mbírì jì ye nò, ye ya gí bà 'vee 'bí 'duù máa ye 'ví bàkà ta ña có tí nó a yè wè gbaànjé lá.

¹⁷ Ye delè ya gí Jèrùzàlémè tacó bà 'vee ndâ ká mbe nò tú mì Jézù tacó ndú 'ví tubà i tí nó náa ye 'ví bàkà nó jì ye lá. Ye ndii ká ta gbí muu ye ya gí Àrábìyà. Bìndi ye gii dele ndi ye gí gí Dàmásìkù.

¹⁸ Ye gii ya gí Jèrùzàlémè gí bà ñò Kéfà (Piyétòrò) a i bìndi ndoò ta'ò. Ye gii dù á mì ze ta yí ta sili muu'bi-nje vô.

¹⁹ Ta o tí nó náa ye ya tí gí Jèrùzàlémè nò, ze 'de tí ze ta ndâ 'bí tú mì Jézù lá. Ye ñò cuki káa Jákòmò tí nó tí ná'vindí Mbe tí ndoo nò.

²⁰ Ye kú see a tí ye jì yo kùro Mbírì máa, có tí nó náa ye kú cu jì yo nó a yúcó.

²¹ Bìndi bà ñò Kéfà, ye gii ñjè nó 'do Jèrùzàlémè ya gí Síriyà, bìndi ye gii 'do Síriyà ya gí Silísiyà.

²² Gbí ndâ o tí nó 'dáá gí, ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì gbí ndâ gbata mì ndâ Jùdèyà 'dáá gí jé ñò gbíro ye ta ro ndú lá.

²³ Ndú kú 'di káa có tí ye ta tú ndú cuki, máa, «'Dakò tí nó táánò mbe kú mèèkè'í tí ndoo nó kpónó a mbe ma yúcó tí nó táánò náa yí kú jè ta bà 'buuku muu nò.»

²⁴ Tacó éno ndú gii ùlù Mbírì tacó tí ye.

2

Ndâ Páwòlò ta 'bí tú mì Jézù

¹ Ye bàkà a ndoò muu'bi-nje nà'ò gbí nó mì ye náa ye 'do tí á Jèrùzàlémè nò, bìndi ye bà gii 'dò ndi kò ye mí kà. Ze ta o tí nó gbí nó tí nó ta Bàrànába, káa ye delè gii bala Títò ta ye.

² A Mbírì ta o tí nó ká 'dè có jì ye máa ye ya gí Jèrùzàlémè. Ye mà gii yee kà, ye gii ya gí mì ndâ kpo 'duù mì ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì á tà bèngii. Tacó wàa ze 'ví 'viiki gbí Banga-Ngú-Có tí nó náa ye kú ma jì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó ta kpéetí ze ta ndú. Tacó wàa ye 'ví bàkà sé nètè mítí ye sínò lá.

³ Ta ndâ ña ñìnó 'dáá gí, ka nó mì ye Títò, náa ze gí ta yí nó a Ìgìrìgì mbe ya gí gbí gázà go ze lá, káa ndú yòongò yí máa yí gí gí gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà nò lá.

⁴ Muu ze ta o tí nó gii 'bità bà ba a i gbí có mì ndâ 'bí 'duù mbe bàkà tí ndú tí ndâ ná'vindí ndoo mbe ùnje gítí Jézù go ndoo mbe gí gí mí ze. Ndâ 'duù tí nó pomboo tí ndú gí gbí òkò tí ze tacó bà ri ze, wàa ndâ yì 'ví 'di ta gbí nderè có tí nó náa ndoo tí ndâ mbe kú dù toko ta Bìndi-Mbírì zè ta có gítí tàkii mì ndâ Jùdèyà kácá-kácá lá nò. Tacó có mì ndú gbí muu ndú éno máa, ndoo dù gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà tacó wàa ndâ yì 'ví bàkà ta ndoo tí ndâ i mì ndâ yì.

⁵ Káa ye gii kpo tí mítí ndú gí. Máa ye bà ñò mí to nò gbaànjé wálá. Ye bàkà go éno tacó wàa 'vére 'ví yuu tí mí gbí Banga-Ngú-Có jì yo lá.

⁶ Káa ye gii 'di 'bí ña tende có 'do mì ndâ 'duù tí nó ta rè ndú a «ndâ kpo 'duù» á kùro ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì nó gítí Banga-Ngú-Có tí nó náa ye kú ma jì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó lá. Ye nì «ndâ kpo 'duù» mítí ndú me tacó máa bà dù ndú tí ndâ kpo 'duù á kùro ndâ 'duù a kpóló-kpolo có jì ye nò lá, tacó Mbírì ñjè gbí òkò tí ndâ 'duù lá.

⁷ Ta bà 'dè ta yúcó, ndú gii ñò ni gí máa, Mbírì bàkà ye tí mbe ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, á go bà bàkà Piyétòrò mì wó tí mbe ma Banga-Ngú-Có jì ndâ Jùdèyà.

⁸ Tacó à káa gbèe Mbírì tí nó mbe je wotí jì Piyétòrò máa yí ma Banga-Ngú-Có jì ndâ Jùdèyà nó ká je wotí bà ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó delè jì ye.

⁹ Ndâ Jákòmò, ta Piyétòrò, ta Jòvànì tí ndâ kpalà gálá mì ndâ mbe ùnje gítí Jézù gii 'vee 'bì ze ta Bàrànába bà-i-nò, tacó bà túbà máa, ze a ndâ ka nèté mì ndâ yì náa Mbírì bàkà nambeè jì ze, máa, ze ya gí bà bàkà nèté gbí òkò tí ndâ 'duù nìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò, wàa ndâ yì 'ví bàkà nèté gbí òkò tí ndâ Jùdèyà.

¹⁰ Ndú gii nanaka muu ndú ká mítí có tí nó ta go tí ye gbí njembí ye nó, máa, mbí ze 'ví ò tí bà konì ndâ mbe yê mì ndâ Jùdèyà lá.

Páwòlò do mítí Piyétòrò si Àndiyókì

¹¹ Ta 'bí o gbaànjé, Piyétòrò mâ gii gí mí ze Àndiyókì, ye gii 'dè gbí bà lê tí ña i mì wó jì yí ká mí kùro wó, tacó bà lê tí ña i mì wó káká'i me i bà nguú-nguú lá.

¹² Tacó ta kùro bà gii ndâ 'bí 'dakò náa Jákòmò tuu ndú 'do Jèrùzàlémè gí mí ze Piyétòrò kù zò i ta ndâ 'bí ná'vindí ze tí ndâ 'duù mbe ùnje gítí Jézù go ze káa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò. Ndâ 'duù tí nò mâ gii gí gí, Piyétòrò gii biya bà zò i ta ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò gí, tacó yí kù ci gúku tí ndâ 'duù tí nó mbe kù nanaka muu ndú mítí có bà ya ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó gí gbí gázâ.

¹³ Ndâ 'bí Jùdèyà nìnó gbí òkò tí ze nò gii tè gí tàkò ña i-nò tí nó náa Piyétòrò kù bàkà go i mì nuù-gú nuù-bè'dè nò. Ye mâ gii zeke'o, ye gii nò Bàrànába gbí ngo mì ndú.

¹⁴ Ye mâ gii nò máa ña i tí nó náa ndú kù bàkà nó me kpokèjì mì Banga-Ngú-Có lá, ye gii 'dè có jì Piyétòrò si mí kùro ndâ 'duù 'dáá gí, máa, «À kpèti nó káa wò tí Jùdèyà ká kù 'vala go i mì ndâ 'duù nìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, wò bà gii yòngò ndâ 'duù nìnó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, máa, ndú 'ví 'vala go i mì ndâ Jùdèyà ta ña kèjì ngayi?»

I mbe 'vala ña ndâ 'duù 'dáá gí káa bà tee njembí ndú mítí Mbírì

¹⁵ Káa ndoo tí ndâ 'duù tí nó náa à jò ndoo tí ndâ Jùdèyà nó táánò kù kojo có máa ndoo me ndâ mbe bàkà vò i, tí ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó lá.

¹⁶ Ta ndâ ña nìnò 'dáá gí, ndoo tí ndâ Jùdèyà nìnó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì gí nó nò ni gí máa, à me bà bàkà go ndâ có gbí tàkìì mì ndoo ká kù 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbírì. Ndoò delè gii ùnje gítí Jézù tí Bìndi-Mbírì, tacó wàa bà tee njembí ndoo mítí wó nò 'ví 'viindi nambeè gbí òkò tí ndoo ta Mbírì. Tacó rẹ 'bí 'duù jé náa bà bàkà go ndâ có gbí tàkìì mì ndoo 'viindi nambeè gbí òkò tí ndú ta Mbírì gí nò wálá.

¹⁷ Káa à má 'de ndoo tí ndâ mbe bàkà vò i ta o tí nó náa ndoo kù pèè ta bà 'viindi gbí òkò tí ndoo ta Jézù nó, gbí 'ví dù éno máa, Jézù a mbe sè kàngá mì tà mbu mì ndâ mbe bàkà vò i? Jéé lá!

¹⁸ Káa ye kpónó má 'dè éno máa, ye dele ndi ye gítí bà ɾu ndi tàkìì mì ndâ Jùdèyà go nìnó táánò náa ye kù bàkà nó, gbí éno máa, ye kù kpò a có mì Mbírì.

¹⁹ Gbí có mì ye nò gbí 'bí ña kpokèjì éno máa, nèté mì ye káká'i ta tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà wálá. Tacó Mbírì táánò 'visì kapí wó gítí ye gbí có bà ɾu ndi tàkìì mì ze mì ye.

²⁰ Káa ye kpónó kù 'vala a i ta rẹ mì Mbírì. Áá táánò gbì ze mítí njèèkpè mù ta Bìndi-Mbírì. Tacó éno, ye kpónó kù 'vala me gbí 'dóo ña kpokèjì mì ye lá. Ye kù 'vala a i gbí ña kpokèjì mì Bìndi-Mbírì. Ye kù 'vala a i ta bà tee njembí ye mítí wó tí 'Vii-mi-Mbírì, tí mbe ùnje gítí bà cì á muu ye tacó yí zè ye nìkì ma.

²¹ Ye bà biya nambeè mì Mbírì wálá. Tacó tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà táánò má a i mbe bàkà ndoo tí ndâ tó 'duù mì Mbírì, gbí éno máa, nderè ku mì Bìndi-Mbírì wálá.

3

Ndâ có mì Mòze ta bà tee njembí mítí Mbírì

¹ A 'bí ña i ká gbí muu yo tí ndâ 'duù Gàlátì! A 'di ká je kó'dú yí gù ñonoko ta yo 'do tí có tí nó náa ye táánò 'dè jì yo ngbárángà'i gítí bà gbì Jézù tí Bìndi-Mbírì mítí ñjèèkpè mù nó gí?

² Káa 'bí có ta go bá 'vee yo gítí tí ye a ñinó máa: Mbírì táánò je Bèrì mì wó jì yo tacó yo a ndâ mbe kpolo tí tàkùì mì ndâ Jùdèyà wèè, yí je jì yo 'do gbí có bà ùnje mì yo gítí Banga-Ngú-Có tí nó náa yo 'di nó?

³ Yo kù ñonoko tí yo éno tacó ye? Yo táánò 'bìtà bà 'vala go có mì Mbírì ta wotí mì Bèrì-mì-Mbírì. Káa à kpónó gbí muu yo a có bà gbo nje ta 'dóó wotí mì yo?

⁴ À wâ nò, a cè gbí kò có mì yo gítí ndâ i tí nó mbe 'de yo muu Bìndi-Mbírì nó ká nò? A 'véřè! Yo bà 'dè me ña có tí nó jì ye lá.

⁵ Mbírì kù je Bèrì mì wó jì yo sínò, yí delè kù bàkà ndâ seřè mí gbí òkò tí yo tacó yo a ndâ mbe kù bàkà go có mì Mòze wèè, yí bàkà jì yo éno 'do gbí bà 'di có tí nó táánò náa à ma jì yo nó?

⁶ Yo kořo muu yo gítí Àbìráámò gi. À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, yí táánò a 'duù mbe ùnje gítí Mbírì ta njembí wó gbaànje, tacó éno, Mbírì gù bàkà nambeè jì yí.

⁷ Yo ñò ká gi! Ndâ 'duù ñinó kpónó mbe tee njembí ndú mítí Mbírì go i mì Àbìráámò nó 'dáá a ndâ 'viì mì Àbìráámò.

⁸ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì sàà gí, máa, Mbírì wúnò bà bàkà nambeè jì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó 'do gbí bà tee njembí ndú mítí wó tí Mbírì. Tacó éno, à gù cu Banga-Ngú-Có tí nó náa Mbírì 'dè jì Àbìráámò nó mí gbí wáràgà mì Mbírì, éno máa, «Ye bà cù dè ngo cù mítí ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta řè mì lo.»

⁹ Má éno, Mbírì bà cù dè ngo cù wó mítí ndâ 'duù ñinó mbe tee njembí ndú mítí wó nó go i mì Àbìráámò nò, ká go ña nambeè tí nó náa yí táánò bàkà jì Àbìráámò nò.

¹⁰ Káa Mbírì bà ì njà mítí ndâ 'duù ñinó mbe tee njembí ndú mítí bà řu ndi tàkùì mì ndâ Jùdèyà nò, go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, «'Duù má sè tù wó gítí ndâ có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mòze gítí tàkùì nó 'dáá gí lá, ye bà ì njà mítí wó» nò.

¹¹ Má éno, kponje kpónó gítí có tí nó máa, bà řu ndi tàkùì mì ndâ Jùdèyà me i mbe njaanga wú 'do tí miři 'duù á kùřo Mbírì lá nó wálá. Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «'Duù ñinó jáá kùřo Mbírì nó kù 'de 'válá a i 'do gbí bà tee njembí wó mítí Mbírì.»

¹² Káa ndâ có gbí tàkùì mì ndâ Jùdèyà me go bà tee njembí 'duù mítí Mbírì lá. Tacó 'bí có kuu gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «'Duù ñinó mbe kù bàkà go ndâ có tí nó gbí tàkùì mì ndâ Jùdèyà nó kù 'de 'válá a i 'do gbí ndâ có tí nó.»

¹³ Káa Bìndi-Mbírì sù muu ndoo 'do gbí njà tí nó náa Mbírì táánò ì mítí ndoo tí ndâ mbe řu ndi tàkùì mì ndâ Jùdèyà nó ta bà te du njà tí nó á bìndi ndoo. Go có tí nó náa a cu mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa, «À má le ku 'duù mí nje mù, gbí éno máa ye tí Mbírì waa có mítí 'duù tí nó gí.»

¹⁴ Bìndi-Mbírì lì miři wó gí tà njà á bìndi ndoo, tacó wàa Mbírì 'ví bàkà ta nambeè tí nó náa yí ci Àbìráámò gítí nó jì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nò. Delè tacó Bèrì-mì-Mbírì 'ví gí gí muu ndâ mbe tee njembí ndú mítí Mbírì ta řè mì wó tí Bìndi-Mbírì go cí tí nó náa Mbírì ci nò.

Ndâ có mì Mòze ta cí mì Mbírì

¹⁵ Ndâ ná'vindí ye, ye kpónó bà 'dè có jì yo gítí 'bí ña i mbe kù bàkà tí gbí òkò tí ndoo ta o 'dáá gí: Ku má 'dè có mì wó gí, à waa tí ngo nje ku lá. À delè suu kò mítí kòcò ku lá.

16 Nògí, Mbírì táánò ci cí tí nò ji ndâ Àbìráámò ta 'viì bìndi wó. Yo kpolo tí yo máa, à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì me «ndâ 'viì bìndi wó» lá. À cu káa gbèe 'viì, tí 'viì bìndi wó, gbí máa, Bìndi-Mbírì.

17 Káa có mì ye a ñinó máa, Mbírì ci cí mì wó ta ndoò 430 kùro có mì Mòze. Má éno, kpokèjì bà mò cí mì Mbírì mì có mì Mòze gí nje seè wálá.

18 I ñinó tí i nderè nó me go i ñinó náa à ci 'duù gítí tí i-nambee nò lá. Káa Mbírì táánò ci Àbìráámò cí-ci máa, yì bà je i-nambee ji yí.

19 Má éno, gbí nderè tàkìì mì ndâ Jùdèyà a yè, sé náa Mbírì ci Àbìráámò gítí i-nambee gí nó? Nètè mì tàkìì mì ndâ Jùdèyà a bà tùbà ndâ vò i mì ndâ 'duù ji ndú yee tí o bà gí 'viì tí nó mì Àbìráámò náa Mbírì ci yí gítí wó nò. Ndâ basìlì táánò ká gí ta tàkìì mì ndâ Jùdèyà 'do mì Mbírì ji Mòze, tí 'duù tí nó táánò mbe kù 'dòkò có mì Mbírì ji ndâ Jùdèyà nò.

20 Mbe 'dòkò có ta o 'dáá gí kù 'dòkò có a i gbí òkò tí ndâ 'duù, me gbèe 'duù lá, káa Mbírì káa gbaànjé.

Nderè ndâ có mì Mòze

21 Má éno, gbí có tí nó máa, ndâ có gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà ta cí tí nó náa Mbírì táánò ci ta Àbìráámò ta bà me mbè nó toko lá? À me éno lá! Tacó Mbírì táánò má je tàkìì mì ndâ Jùdèyà ji ndoo tí i mbe njaanga miři ndoo 'do gbí wú, tàkìì mì ndâ Jùdèyà bà 'vala ndoo gí.

22 Káa yí bàkà me éno lá. Tacó à cu mí gbí wáràgà mì wó tí Mbírì éno máa, vò i zogo ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí. Tacó éno, 'bí 'duù náa Mbírì 'ví bàkà nambee ta yí nó wálá, tacó ndâ 'duù 'dáá káa ndâ mbe bàkà vò i. Tacó éno, Mbírì giì ci ndâ 'duù máa, yì bà bàkà nambee ji ndâ mbe tee njembí ndú á mítí Jézù tí Bìndi-Mbírì.

23 Tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà táánò kùro bà gí Jézù da 'bò mítí kò ze gí. Tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà táánò ẹre ze mí bà gbèe to yee tí o bà gí Jézù gí bà ñibà bà tee njembí mítí Mbírì ji ze.

24 Tàkìì mì ze tí ndâ Jùdèyà táánò go 'bí ña i mbe kù kpolo tí ze yee tí o bà gí Bìndi-Mbírì, gí bà njaanga miři ze tí ndâ 'duù ñinó mbe tee njembí ndú mítí wó nó 'do gbí wú.

25 Káa Bìndi-Mbírì kpónó gí gí. Má éno, ndoo káká'i me gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá.

26 Tacó à kpétí káa yo tí ndâ 'duù Gàlátì, yo kpónó 'dáá gí a ndâ 'viì mì Mbírì ta ẹrè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù á 'do gbí có bà tee njembí yo mítí Bìndi-Mbírì

27 Tacó àa táánò caka tí yo ta ẹrè mì Bìndi-Mbírì. Má éno, yo kpónó je ndâ cè ña ndâ i mì Bìndi-Mbírì 'dáá mítí yo gí.

28 Má éno, 'bè kpónó gbí òkò tí ndâ Jùdèyà ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó wálá. 'Bè gbí òkò tí ndâ bọ̀ ta ndâ cèe 'duù wálá. 'Bè delè gbí òkò tí ndâ 'dakò ta ndâ ñii wálá, tacó yo kpónó 'dáá gí a ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì tí Jézù.

29 Káa yo má a ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì, gbí éno máa, yo a ndâ 'viì mì Àbìráámò, tí ndâ mbe i tí nó náa Mbírì táánò ci Àbìráámò gítí ta bà me mbè nò.

4

1 Ye kù giì 'dè 'bí có ji yo éno máa, ta o tí nó náa ọ̀ 'viì olo lá nó, 'bè gbí òkò tí ndú ta i tí nó náa bu wó bàkà tacó tí wó nó wálá.

2 Tacó à ta o tí nó kù kpolo tí ndú ta i mì wó nó só gí ká kpolo, yee tí o tí nó náa yí gí tí 'duù gí, bìndi bu wó bà giì mò bà i tí nó náa yí bàkà ta ẹrè wó nó ji yí.

3 Ndoò táánò 'dáá gí kùro bà gí Bìndi-Mbírì a ndâ i mì ndâ bààcì ta ndâ 'bí ña tende tàkìì muu to tí nó.

⁴ Káa Mbírì mà giù ò o bà bàkà go cí mì wó náa yí ci nó 'vii gî, yí giù tuu 'dóó 'viì mì wó náa a jò yí a niù jí muu to tí nò. Niù tí nò jò 'viì mì Mbírì nò mí gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà,

⁵ tacó bà sì muu ndoo tí ndâ 'duù tí nó táánò mbe kù 'vala gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó, tacó wàa ndoo 'ví dù tí ndâ 'viì mì Mbírì.

⁶ Mbírì túbà jì ndoo máa, ndoo a ndâ 'viì mì yì ta bà tuu Bèrì mì 'Viì mì wó jí gbí njembí ndoo, tacó wàa ndoo 'ví nì ta «Bàbá, Bu ye» mítí yì.

⁷ Má éno, à kpónó a Bèrì-mì-Mbírì náa yí tuu jì yo nò ká bàkà yo 'dáá gî tí ndâ 'viì mì Mbírì. Yo kpónó káká'i me ndâ bòò lá. Káa Mbírì má bàkà yo tí ndâ 'viì mì wó gî, gbí éno máa, yí bàkà yo tí ndâ mbe i tí nó náa yí cí ndâ 'viì mì wó gítí nó gî.

Nà bà kpolo có tí ndâ 'duù Gàlátì mì Páwòlò

⁸ Ta o tí nó táánò sì yo ò Mbírì nì lá nó, yo a ndâ bòò mì ndâ 'bí ña i mì yo, náa yo kù nì mítí ndú a ndâ bààcì ta gbí ndú wálá.

⁹ Káa yo kpónó ò Mbírì nì tí Mbírì mì yo gî. Mbírì delè kpónó ò yo nì tí ndâ 'viì mì wó gî. Káa yo kpòò kù je mbí yo mítí ña ndâ 'bí i ñinó ta gbí ndú wálá, delè ta wotí tí ndú go wotí tí Mbírì wálá nó tacó yè? A yè ká gî ta go bà dù tí ndâ i mì ndú káká'i jí gbí njembí yo?

¹⁰ Yo kpónó gbí ñinó mò Mbírì jí nje seè gî. Yo ndí kù tee njembí yo kpolo ma a i mítí ndâ pì, ta ndâ o bà bàkà i jì ndâ ña 'bí bààcì mì yo.

¹¹ Nà kpokèjì tí nó náa yo kpónó tí nó kù je mí gbí muu ye a bà koṛo có máa, ye táánò volo a nje ye ta bà ma Banga-Ngú-Có jì yo sínò.

¹² Ye kù 'deke a tí ye jì yo, ndâ ná'vindí ye, máa yo mèlè ndi ye á go bà mèlè ndi yo mì ye kpónó nò. Yo jé bàkà vò nambeè ta ye ta gbèè ñi kùro lá.

¹³ Kpètí ta o tí nó táánò náa sé'i tii ta ye mí mì yo, bìndi ye giù 'de ta o bà ma Banga-Ngú-Có jì yo nó,

¹⁴ yo jé 'dè có ñonókó gítí ye lá. Yo delè jé kì zuù tí ye lá. Ta ndâ ña ñinò 'dáá gî, bà pò mbe nò'o me có 'dì lá. Yo ta o tí nó te wiṛi mítí ye go bà te wiṛi mítí basìlì mì Mbírì mbe gí 'do gbí. Yo te wiṛi mítí ye goolá ye ta o tí nó káa 'dóó Bìndi-Mbírì tí Jézù.

¹⁵ Cèrèrè tí nó táánò tí yo nó kpónó ya jí ngo? Áá táánò gbí ndâ o tí nó má 'dè có jì yo máa yo aaka ndâ ñi ṛo yo 'do gbí kùkélè wàa yo 'ví kaa jì ye, yo bà bàkà ta kponje gítí wálá.

¹⁶ Káa ye kpónó gbí ngú ñinó gí tí vóló-volo 'duù jì yo gî, tacó ye kù 'dè yúco jì yo, wálá éno gí?

¹⁷ Có mì ye a i ta ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú máa, có tí yo kpolo mì ndâ yì ma nò. Ndú kù bàkà éno me ta tó njembí ndú lá. Ndú kù pèè ta bà njèè gbí òkò tí ndoo gî, tacó wàa yo 'ví dù tí ndâ tó 'duù mì ndâ yì.

¹⁸ Bà bàkà có tí yo máa yo 'ví dù tí ndâ tó 'duù mì ye gbí tó kpokèjì ñikì ma. Káa à 'ví dù me ká ta o tí nó náa ndoo ta ndoo bà gbèè to nó cuki lá. À delè 'ví dù gí tàkò a cèè nderè.

¹⁹ Ndâ 'viì mì ye! Ye kpónó kèjì jí bà kònò sé'i káká'i go bà kònò sé 'viì mì niù ta o gó-káyì, yee tí o tí nó náa yo ùnje gítí Bìndi-Mbírì ta njembí yo gbaànjé gî.

²⁰ Ndoo kùtàá má ta ndoo bà gbèè to, wàa ye 'ví ò ta 'dóó có ñinó náa ye 'ví 'dè jì yo nó, áá bà ñikì tí ye ma. Káa à má go ña ñinó kpónó nó, ye ò 'dóó có bà 'dé-'dè mì ye lá.

Nò 'do tí ndâ Ajàrà ta Sàrà

²¹ À tí yo a go bà dù tí ndâ 'duù gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà? Yo 'di có tí nó gbí wàràgà gítí tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó lá?

²² À cu mí gbí wáràgà gítí tàkìì mì ndâ Jùdèyà éno máa, àá táánò mì Àbìráámò a ndâ 'viì sósò'ò: nawu 'bí gbaànjé a jú i-sí-sì, bìndi 'bí a 'viì gbí yì nájú cèè 'duù.

²³ Niì ñìnó tí jú i-sí-sì nó gii jò káa cèè bà jò ndò, bìndi ndú gii jò ta niì ñìnó tí nájú cèè 'duù nó a 'viì ñìnó náa a Mbířì ká ci yí gítí wó nò.

²⁴ Gbí cèe tiřì tí nò éno máa: Ndâ niì tí nó mì Àbìráámò sósò'ò nó a ndâ bà toko có tí nó náa Mbířì toko ta ndâ 'duù ta bà só nò. Rè niì ñìnó tí jú i-sí-sì nó a Àjára ta 'bá mì ndú á Gú Sínàyì. Ndâ Àjára ta ndâ 'viì gbí yì wó 'dáá gí a ndâ i-sí-sì.

²⁵ Niì tí nó tí Àjára náa a 'vii yí mítí Gú Sínàyì á 'bá mì ndâ Àràbì nó go gbata Jèrùzàlémè tí nó kpónó tí gbolò gbata mì ndâ Jùdèyà, náa ndâ Jùdèyà tí ndâ mbe Jèrùzàlémè 'dáá gí a ndâ i-sí-sì, bìndi gbolò gbata mì ndú tí Jèrùzàlémè delè káa i-sí-sì, tacó 'bí ña tende bà kořo có mì ndú bìndi bà řu ndi tàkìì wálá.

²⁶ Káa Jèrùzàlémè ñìnó gbířì, tí nawu ndoo nó me i bà zogo ta tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá.

²⁷ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa,
«Dù ta pétékè tàkòcò lo,
ndí lo niì nó jé mbe jò 'viì lá nò!

Da 'dì ta líkí'o,
ndí lo niì tí nó jé mbe tala sé bà jò 'viì lá nò!

Tacó niì tí nó táánò tí kázá
náa 'dakò mì wó bè yí mí gí nó
bà jò ndâ 'viì me mbè ndii niì tí nó
náa 'dakò mì wó jé jee yí mí to lá nó gí.»

²⁸ Ndâ ná'vindí ye, ndoo kpónó 'dáá gí a ndâ 'viì gbí cí mì Mbířì go Ìzákò tí 'viì gbí cí mì Mbířì jì Àbìráámò.

²⁹ Káa 'viì ñìnó náa à jò yí ká tí cèè bà jò ndò nó táánò kù mèèkè'i tí 'viì ñìnó náa à jò yí 'do gbí có mì Bèřì-mì-Mbířì nó, jé ká go ña i tí nó kpónó nò.

³⁰ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì gítí ña có tí nò máa yè? À cu mí gbí wáràgà mì Mbířì máa: Mbířì gii 'dè có jì Àbìráámò máa, «Mòkò ndâ jú i-sí-sì tí nò ta 'viì mì wó nò gí. I mì 'viì mì wó nò gbí mbèlè mì 'viì mì cèè niì tí nó wálá.»

³¹ À má éno, ndâ ná'vindí ye, ndoo tí ndâ 'duù ñìnó mbe řu ndi tàkìì mì ndâ Jùdèyà lá nó me ndâ 'viì mì jú i-sí-sì lá. Ndoo a ndâ 'viì mì cèè niì.

5

Kpolo tí lo 'do tí bà dù tí bòò

¹ Bìndi-Mbířì táánò njaanga miřì ndoo 'do gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà tacó wàa nèté mì ndoo 'ví du ta tàkìì mì ndâ Jùdèyà káká'i wálá. Má éno, yo 'dò kò yo mí to tí kpoò, wàa yo 'ví dù tí ndâ 'dakò. Tacó wàa yo 'ví si 'bí 'duù 'ví bàkà yo tí ndâ i mì tàkìì mì ndâ Jùdèyà káká'i lá.

² Má éno, kòcò ye tí Páwòlò jì yo máa, yo má ùnje gítí bà ya gí gbí gázâ go i gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gí, gbí máa, nambeè mì Bìndi-Mbířì tacó tí yo gbaànjé wálá.

³ Ye kpónó kù ci nó a yo káká'i, máa, 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo má ùnje gítí bà ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdèyà á bìndi có tí nó náa ye kù 'dè jì yo nó, 'duù tí nò 'ví o muu 'bí có gbí tàkìì mì ndâ Jùdèyà gbaànjé káká'i lá.

⁴ Ndâ 'duù ñìnó gbí òkò tí yo mbe kù jè ta bà 'viindi nambeè gbí òkò tí ndú ta Mbířì ta bà řu ndi tàkìì mì ndâ Jùdèyà nó mò tí ndú 'do tí Bìndi-Mbířì gí. Ndú delè bè gbí nambeè mì Mbířì gí.

⁵ Káa à má gítí ndoo tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbířì, a Bèřì-mì-Mbířì ká 'dè có jì ndoo máa, ndoo bà 'de ndâ tó i tí nó náa ndâ tó 'duù mì Mbířì kù ù nó a i 'do gbí bà tee njembí ndoo mítí Bìndi-Mbířì.

⁶ Tacó ndâ mbe ya gí gbí gázâ go tàkìì mì ndâ Jùdéyà ta ndâ mbe ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdéyà lá 'dáá 'vii ká 'vii, náa ndoo má gbí nambeè ta ndâ Bìndi-Mbírì tí Jézù nò. Kpóló-kpolo có gbaànjé káa bà ùnje gítí Bìndi-Mbírì ta njembí ndoo gbaànjé, náa à kù nò ni mítí banga nambeè gbí òkò tí ndoo.

⁷ Yo táánò kù 'di có mì Bìndi-Mbírì ta banga tí, káa a 'di kpónó ká kù volo muu yo 'do tí?

⁸ Áá bà dù me Mbírì tí mbe tè'é tí yo ká kù volo muu yo lá.

⁹ Ndâ 'duù kù 'dè dú káa yúcó, máa, «Gbèè kìnì volo yâ.»

¹⁰ Káa ye bà nò me mítí yo lá. Tacó ye nò ni ngbárángà'i gí máa, ña nambeè tí nó gbí òkò tí ndoo ta Bìndi-Mbírì nò bà si yo 'ví koṛo 'bí ña tende có wálá. Ye delè nò ni ta kponje gítí wálá gí, máa, à kpétí má káa 'di wè ká kù ñònòkò muu, yo Mbírì bà waa có mítí wó gí.

¹¹ Káa à má gítí kùùkpò dèi ye, ndâ ná'vindí ye, ye kùtàá nò má kpòò kù ma có bà ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdéyà jì ndâ 'duù, a 'di kpónó ká bà mèèkè'i tí ye? À má dú káa yúcó máa ye kpónó ká kpòò kuu nje nèté bà ma có bà ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdéyà jì ndâ 'duù, bà ma có gítí njèèkpè mù mì Bìndi-Mbírì kùtàá bà gí jì ye a i ta kpo-se-muu.

¹² Áá kùtàá má go có gbí muu ye, má wálá wàa ndâ mbe kù ñònòkò muu yo 'do tí bà 'di Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbírì, máa, ṛè 'bí kpóló-kpolo i má a bà ya gí gbí gázâ mì ndâ Jùdéyà nò, 'ví ba kpoo ndú á gí tàkò bà waaka nje kù nò tí ndú nò kpèkù gí.

¹³ À má gítí yo tí ndâ ná'vindí ye, Mbírì táánò tè'é tí yo a i tacó bà njaanga miṛi yo á 'do gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà gí. Káa gbí bà tè'é tí yo tacó bà njaanga miṛi yo. Káa yo 'ví si bà njaanga miṛi yo mì Mbírì nò 'ví dù tí nḍèṛè bà legee miṛi yo gí tàkò có mì go ndâ i muu to tí nó nò lá. Yí bàkà éno tacó wàa yo 'ví konì tí yo gbí òkò tí yo go i mì ndâ mbe tó nambeè.

¹⁴ Tacó ndò có tí nó máa, «Zè 'bí ka lo nìkì go bà zè 'dóó tí lo nìkì mì lo» nó kili sè ndâ có tí nò 'dáá gí.

¹⁵ Káa má éno lá, wàa yo má dù kù ka'vaka tí yo gbí òkò tí yo ta bà bàkà sé'i mítí yo gbí òkò tí yo go i mì ndâ kàzà nó, yo 'bu nò a ña yo gí.

Ndâ Bèri ta ndâ 'duù

¹⁶ Káa có mì ye gbí njembí ye jì yo máa, yo 'vala go có mì Bèri-mì-Mbírì. Yo si bà 'vala go 'dóó có mì yo gbí njembí yo mí to.

¹⁷ Tacó i ñinó ta go tí ndâ 'duù nó, go ta o 'dáá gí tí Bèri-mì-Mbírì wálá. Bìndi i ñinó ta go tí Bèri-mì-Mbírì nó, go ta o 'dáá gí tí ndâ 'duù wálá. Gbí có tí nó éno máa, yo má kù 'vala go có mì Bèri-mì-Mbírì, kpokèjì bà 'vala yo go i mì ndâ 'duù nè gí. Tacó ndâ kpokèjì mì Bèri-mì-Mbírì toko ta kpokèjì mì ndâ 'duù lá.

¹⁸ Yo má kù 'vala go có mì Bèri-mì-Mbírì, có mì tàkìì mì ndâ Jùdéyà káká'i ta yo wálá.

¹⁹ Ña ndâ i mì ndâ 'duù jé giṛi tí lá. Go bà-nò-vò-ndô, ta bà bàkà gìlinì, ta bà gbètèkè tí ndú go i mì ndâ nò,

²⁰ ta ba te duù mítí ndâ 'bí tende i go bà te duù mítí Mbírì, ta bà bàkà go có mì ndâ mbe kó'dú, ta bà sogo tí, ta bà toko có lá, ta vò njembí, ta bà dù ta go ndâ tó i 'dáá ká gítí miṛi 'duù, ta bà bàkà 'bè mì gbí òkò tí ndâ 'duù,

²¹ ta bà bàkà ndâ 'bí ña i mbe lè gí káká'i, a go bà tò kiì, ta bà sa ta pe, ta bà bàkà vò muu ta pe, ta bà bàkà ndâ 'bí ña i mbe nìkì lá. Ye táánò ci yo sàà á kùro gí. Káa ye kpónó bà ci ndi yo ká gítí gbèè có tí nó káká'i máa, ndâ 'duù mbe kù bàkà ña ndâ zu i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nò bà dù tí ndâ mbe zèè 'bá mì Mbírì wálá.

²² Káa nambeè mì Bèri-mì-Mbírì náa yí bàkà jì ndoo tí ndâ 'duù mì Bìndi-Mbírì a ñinó máa, ndoo 'ví zè tí ndoo nìkì gbí òkò tí ndoo; máa, ndoo 'ví dù ta líkí'o tí ndoo; ndoo 'ví dù ta 'dè njembí ndoo; ndoo 'ví dù tí ndâ mbe du njembí; máa, ndoo 'ví dù

tí ndâ 'duù ta nambeè ká gbí yì ndoo, ndoo 'ví dù tí ndâ 'duù; ndoo 'ví dù tí ndâ 'duù ònó náa àà bà ngùù i ji ndoo gí;

²³ ndoo 'ví dù tí ndâ 'duù ònó ta njembí ndoo lèè; delè ndoo 'ví dù me tí ndâ mbe bàkà i gí tàkò có mì sé njembí lá. Ndoò má 'vala go có mì Bèrì-mì-Mbíri nò, 'bí có gítí ndoo gbaànjé wálá.

²⁴ Ndâ 'duù mì Bìndi-Mbíri woo go ndâ i muu to tí nó 'do gbí njembí ndú 'dáá gí gbaa gí.

²⁵ Bèrì-mì-Mbíri je ngú 'válá ji ndoo gí. Má éno, ndoo si yí 'ví túbà tó kpokèjì bà 'vala ndò ji ndoo.

²⁶ Ndoò 'ví si bà bàkà tí ndoo tí ndâ i mí to. Ndoò 'ví si bà go na-ngò vò i ji ndâ 'bí ka ndoo mí to. Ndoò delè 'ví si bà tò kii gbí òkò tí ndoo mí to.

6

Ndoò te du téri mì ndâ 'bí ka ndoo

¹ Ndâ ná'vindy ye mbe, 'bí 'duù gbí òkò tí yo má bàkà i lè gí, yo tí ndâ 'duù ònó mbe kú 'vala ta wotí mì Bèrì-mì-Mbíri nó 'ví túbà cèè kpokèjì ji yí ta pétékè có. Tacó bà bàkà vò i ká go bà ja 'duù mì gbàtàkà to. Káa yo wúnò má yaaka?

² Má éno à nìkì éno máa, yo bàkà go có mì Bìndi-Mbíri ta bà te koři vò i 'do pààpì ndú gí.

³ Tacó a ta o 'dáá gí káa ndâ ña 'duù ònó ta gbí ndú wálá nó ká kú ndunduuku tí ndú, máa, ndâ yì ma, ji ndâ 'bí ka ndú.

⁴ Má éno, 'duù má kú bàkà i ta ndâ 'bí ka wó, à nìkì máa yí 'viiki gbí kongbó léé kùro má kózò gi. Bà lê má kapí wó wálá, bìndi yí 'ví giì cè cè-'bì. Káa yí 'ví cè cè-'bì éno máa, yì me tó i gí; me éno máa, yì kpò ndâ 'bí ka yì gí nò lá.

⁵ Tacó 'duù 'dáá gí ká ta ña 'dóo du ká'i mì wó muu wó.

⁶ Ndâ 'duù ònó náa à kú nìbà Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíri ji ndú nó 'ví bàkà nambeè ji 'duù tí nò mbe kú nìbà i ji ndú nò.

⁷ Yo si bà eendi tí yo mí to. Tacó 'bí 'duù jé mbe eendi Mbíri ta 'bí gbèè ri wálá. 'Duù kú kili 'do gbí nji mì wó káa ña i ònó náa yí rò nò.

⁸ Má éno, 'duù má 'dè có máa, yì si njembí yì tí nji, wàa yì 'ví je wotí a i gítí bà rò nji ndâ 'bí ña i ònó mbe kú koni yì gítí bà bàkà ndâ i ònó mbe nìkì tí Mbíri lá muu to tí nó mí gbí, ndâ i tí nò ta ndòngbú o wúnò bà dù tí ndâ 'bìlì sè á tàkòcò wó. Káa 'duù má si a ndâ có mì Bèrì-mì-Mbíri tí ndâ nji ña mì wó, bìndi yí 'ví rò ndú mí gbí njembí wó, go bà rò ndâ tó nji ña mì mbe ji nji, 'duù tí nò ta ndòngbú o wúnò bà 'de a 'válá ònó mbe cee lá nò.

⁹ Má éno, wo ndoo 'ví si bà co ta bà bàkà tó i mí to. Tacó ndoo má te kpo muu gítí yee bà ndòngbú, ndoo bà bè gbí bà 'de mboo tàkò wálá.

¹⁰ Má éno, kpokèjì gítí bà bàkà tó i má kuu mì ndoo, ndoo 'ví bàkà ji ndâ 'duù 'dáá gí. Káa ndoo 'ví bàkà ji ndâ ka ndoo mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri ndii sè ndâ 'bí 'duù 'dáá gí.

Ndòngbú kòcò Páwòlò ji ndâ 'duù Gàlátì

¹¹ Yo nò ndâ kpo-kpò mbó wáràgà tí nó wálá gí? A ye ta 'bì ye ká kú cu ji yo.

¹² Ndâ 'duù tí nò mbe kú pèè ta bà yòòngò yo, máa yo ya gí gbí gázà go i gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà nò, kú bàkà ndâ i tí nò cuki ká tacó bà mòò rò ndú, delè tacó bà wu gbí ndâ i ònó náa ndâ 'duù kú nò ta rò ndú nò. Ndú kú bàkà éno cuki ká tacó wàa à 'ví mèkè'i tí ndâ yì á muu njèèkpè mù mì Bìndi-Mbíri lá.

¹³ Kpèti ká éno, 'dóo ndâ mbe kú yòòngò ndâ 'duù máa ndú ya gí gbí gázà go có gbí tàkii mì ndâ Jùdèyà nò ngbá kpolo tí ndâ tàkii mì ndâ Jùdèyà lá. Ndú kú bàkà káa tí ndú tacó wàa yo 'ví mèlè ta ndi ndâ yì.

¹⁴ Káa à má gítí bà miṛi ye, 'bí i mì ye káká'i muu to tí nó náa ye 'ví wu gbí bìndi nderè bà cì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛì mítí njèèkpè mù nò wálá. Tacó ònò a i ònò mbe zi njembí ye 'do tí ndâ i muu to tí nó 'dáá gî nò.

¹⁵ Kpóló-kpolo có mì ndoo kpónó me ònò máa, «'Duù ònò ya gí gbí gázâ go i gbí tàkìì mì ndâ Jùdéyà gî, káa òzò ya lá,» nò lá. Cèe kpo có tí nó náa ndoo kpónó nje nó a ònò máa, Mbíṛì suu ndi ndoo tí ndâ ngú 'duù gî wè?

¹⁶ Ye kù 'deke tí ye máa, Mbíṛì 'ví si ndâ 'duù ònò mbe kù 'vala go có tí nó náa ye 'dè nó 'ví dù nìkì maa. Mbíṛì delè 'ví ò yê ọ ndú ta ndâ sè ndâ 'duù mì wó tí Mbíṛì 'dáá gî.

¹⁷ Ndòngbú có mì ye jì yo máa, 'bí 'duù 'ví pèè mbí ye káká'i ta ẹ̀ 'bí i máa, gázâ mì ndâ Jùdéyà nò, lá, tacó ndâ 'bèè kà muu Jézù kuu tí kù ye.

¹⁸ Ye kù 'deke tí ye jì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, máa, yí 'ví bàkà nambeè jì yo 'dáá gî, ndâ ná'vindí ye. Go-i-tí-nò.

Páwòlò cu wáràgà ji ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì gbí gbata ÉFÀSÙ

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, náa a Mbíṛì ká bàkà ye tí tú mì Bìndi-Mbíṛì tí Jézù nó ká kù cu wáràgà tí nó á ji yo tí ndâ 'duù mì Mbíṛì mbe kù 'vala toko ta Bìndi-Mbíṛì tí Jézù ta njembí yo gbaànjé gbí gbata Éfàsù.

² Ye kù 'deke a tí ye éno máa, ndâ Bu ndoo tí Mbíṛì, ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, 'ví bàkà nambeè ji yo, ndú 'ví si yo 'ví dù nìkì maa.

Ndâ tó i mí Bìndi-Mbíṛì tacó tí lili 'duù

³ Ndoò ùlù Mbíṛì, tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, tí mbe cù 'dè ngo cù wó tí Mbíṛì mítí ndoo, tí mbe je ndâ tó i 'dáá gí 'do gbíṛì ji ndoo ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì.

⁴ Mbíṛì ɾuka ndoo á kùro bà suu to tí nô, yí ɾuka ndoo ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì.

Yí ɾuka ndoo, tacó bà kaa ndoo mò gí mì wó tí ndâ 'duù jáá kùro wó.

⁵ Mbíṛì bàkà ndoo tí ndâ 'vii mì wó náa a yí ká ko ndoo ta njembí wó gbaànjé ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì, 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó.

⁶ Tacó wàa ndoo 'ví ùlù ta ɾa nambeè tí nò náa yí bàkà ji ndoo sínò nó ta ɾè mì Wú-gbí-ɾé wó tí Mbíṛì.

⁷ Wú-gbí-ɾé wó tí nó mbe njaanga miṛi ndoo 'do gbí vò i, ta bà cì yí muu ndoo, náa ndoo giì 'de tí ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndoo nô.

Nìno a gbolò nambeè mì Mbíṛì,

⁸ náa yí si à nì gí muu ndoo á go bà nì mù, mbe je bà 'di gbí-o, ta muu ji ndoo.

⁹ Mbíṛì nì tà'dóó wó ji ndoo, á go có mì wó mbe nìkì tí wó, náa yí koṛo sàà si mí to ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì éno máa,

¹⁰ o tí nò má gí gí, wàa, Bìndi-Mbíṛì 'ví gí gí bà bàkà go có tí nò.

Có tí nò éno máa:

Bìndi-Mbíṛì 'ví kili ndâ i gbíṛì, ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gí á mí bà gbèe to, wàa yí 'ví dù tí gba mì ndú.

¹¹ Mbíṛì tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí bàkà ndoo tí ndâ 'vii-'bá mì wó ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì, á go có mì wó náa à sàà kuu gbí muu wó á kùro bà suu to tí nô.

¹² Mbíṛì ɾuka ze tacó wàa, ze tí ndâ kpédélé 'duù tí nó mbe tee njembí ze á mítí Bìndi-Mbíṛì nó 'ví dù tí ndâ mbe ùlù ngba yì.

¹³ Yo delè kpónó gí tí ndâ 'duù ta ɾè mì Bìndi-Mbíṛì, tacó Bèri-mì-Mbíṛì náa Bìndi-Mbíṛì cì cì tí wó nó gbì ndi 'bì wó mítí yo tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíṛì, mbe 'di yúco tí nó tí Banga-Ngú-Có mbe njaanga wú 'do tí miṛi yo gí, nó gí.

¹⁴ Bèri-mì-Mbíṛì a mbó tacó bà túbà máa,

ndoo bà dù tí ndâ 'viì-'bá
 yee tí o bà njaanga miṛi ndâ 'duù tí nó
 náa Mbíṛi ṛuka ndú tí ndâ 'duù mì wó nó gî nô,
 tacó bà ùlù ngba Mbíṛi.

Páwòlò 'deke tí wó ji Mbíṛi

¹⁵ Tacó éno, ye mâ giì 'di có bà tee njembí yo mítí Mbe tí ndoo tí Jézù, ta có bà zè ndâ 'duù tí nó mbe kaa tí ndú ji Mbíṛi gî nó nìkì maa mì yo,

¹⁶ ye giì dù ta o 'dáá gî kù ùlù Mbíṛi ta pétékè tàkòcò ye tacó tí yo.

¹⁷ Ye kù 'deke tí ye ta o 'dáá gî ji Mbíṛi mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíṛi, Mbíṛi tí Bu wotí, máa, yí 'ví si Bèṛi mì wó 'ví je bà 'di gbí-o, ta muu, ji yo. Tacó wàa, yo 'ví nò ta yí ni gbàrájáá éno.

¹⁸ Mbíṛi kùtàá má si ọọ yo 'ví dù go ọọ ọ, wàa yo 'ví nò ta ndâ ọa i tí nó náa yí ci yo á gítí ndú nó, ta ọa nambeè tí nó náa yí ci ndâ 'viì-'bá á gí tí nó,

¹⁹ ta ọa wotí tí nó náa yí kù bàkà ji ndoo tí ndâ mbe tee njembí ndoo mítí wó nó, áá bà nìkì tí yo ma. Káa yo bà nò wotí tí nó ni a i mítí

²⁰ bá 'vala ndi Bìndi-Mbíṛi 'do gbí muu'dú wó, ta bà ya yí gí bà ki tí wó gbí kù'bì mì Mbíṛi á gbíṛi,

²¹ tí gbolò gba ta ọa wó wálá, tí mbe wotí, tí mbe zogo to, tí 'duù náa ẹ̀ wó kù wu me ká kpónó lá, ẹ̀ wó delè bà wu bìndi bà 'vala ndi ndâ 'duù 'do gbí muu'dú ndú ta ndòngbù o.

²² Yí je wotí ji yí gítí ndâ i 'dáá gî, yí giì bàkà yí tí mbe zogo ndâ i 'dáá gî, tí kùro ndâ mbe kili ta ẹ̀ wó tí Bìndi-Mbíṛi.

²³ Ndâ mbe kù kili ta ẹ̀ mì Bìndi-Mbíṛi a diì wó tí ndâ mbe bàkà yí tí 'duù ta 'bí i mbe gboo 'do tí wó wálá cee to tí nó 'dáá gî.

2

'Do gbí ku á gí gbí 'wálá

¹ Yo táánò sàà kùro Mbíṛi a ndâ ku i, tí ndâ tù-ká-kpò-có mbe bèè ọ̀ Mbíṛi.

² Yo ta o tí nó kù ọ̀ a ndi ndâ vò 'duù muu to tí nó. Yo ta o tí nó kù 'di a có mì gba mì ndâ i gbí bèṛi, tí vò i tí nó gbí bèṛi mbe zèè ndâ mbe kpò có mì Mbíṛi gî nó.

³ Káa áá tóó táánò ọ̀ 'dâ a ze, náa ye kù 'dè tí ta nìndi yo nó? Ndoó táánò 'dáá gî káa ndâ tù-ká-kpò-có go ndâ vò 'duù tí nó. Ndoó táánò 'dáá gî a ndâ 'duù mbe kù 'vala gbí ọa 'dóó kpokèjì mì ndoo mbe nìkì tí ndoo gbí muu ndoo. Ndoó ta o tí nó kù bàkà káa ndâ i mbe te líkí'o mítí ndoo á muu to tí nó cuki. Ndoó delè táánò ngbá kù 'vala ká gbí kpo-tàkòcò mì Mbíṛi 'vii ká 'vii ta sè ndâ 'bí 'duù muu to tí nó.

⁴ Káa Mbíṛi zè ndoo nìkì tí tó ọa bà zè tí nìno náa yè ọ̀ ndoo giì dù tí wó ngé ndii gí.

⁵ Ta o tí nó táánò náa ndâ vò i mì ndoo ziki tí ta ndoo 'dáá gî nó, yí giì 'vala ndoo ta bà je Bìndi-Mbíṛi ji ndoo. Mbíṛi táánò 'vala yo a i 'do gbí nambeè mì wó.

⁶ Mbíṛi kaa ndoo ya tí gí mì wó, bìndi yí giì je bàndò ji ndoo á mí mì ndoo ta ndú gbíṛi ta ẹ̀ mì Bìndi-Mbíṛi tí Jézù.

⁷ Mbíṛi bàkà éno tacó bà túbà ji ndâ 'duù dúú bà ya tí máa, ndòngbù bà bàkà nambeè mì yí ji ndoo ta ẹ̀ mì Bìndi-Mbíṛi tí Jézù wálá.

⁸ Mbíṛi táánò 'vala yo ta bà wu bà tee njembí yo mítí wó tí Mbíṛi 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó.

⁹ Yo ka me wu'o ji yí má kózò gí, bìndi yí giì 'vala yo gbí ká có nó lá, a nambeè náa a Mbíṛi ká bàkà ji yo sínò. Á má éno, 'bí 'duù gbí òkò tí yo mbe cè cè-'bì, máa, a yí ká 'vala tí yí nó wálá.

¹⁰ A Mbíri ká bàkà ndoo tí ndoo tí nó kpónó nò. Yí suu ndoo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri tí Jézù, máa, ndoo 'ví 'vala tó bà 'vala ndò, á go nìno náa yí cu sàà mí to gí, máa, ndoo 'vala go yí nò.

Bìndi-Mbíri bàkà ndoo 'dáá gí tí ndâ 'duù gbaànjé

¹¹ Yo 'vee tí yo máa, yo táánò sàà a ndâ 'di wè, gí? Yo táánò me ndâ Jùdèyà lá. Na yo tende, náa ndâ Jùdèyà mbe ya gí gbí gázâ gí, náa a 'duù ká waa «kù» tí ndú táánò kù go yo, máa, yo a ndâ «mbe kù».

¹² Yo táánò ta o tí nò me ta ndâ Bìndi-Mbíri lá. Yo táánò a ndâ mbe 'dó-'do, náa à 'deke yo toko ta ndâ Ìzìriyèlì tí ndâ 'duù mì Mbíri nó lá. Rẹ̀ yo delè ngbá táánò gbí «cí» tí nó náa Mbíri ci ta ndâ 'duù mì wó tí ndâ Ìzìriyèlì ta o bà njù mùkà mì wó ta ndú nó wálá. Yo táánò a ndâ 'duù ta nje wú tí yo wálá, ta Mbíri mì yo wálá, mbe kù 'vala ká ta rẹ̀ mì ndâ i muu to tí nò.

¹³ Káa à kpónó yèè yo tí ndâ 'duù tí nó náa áá táánò 'deke yo toko ta ndâ 'duù mì Mbíri lá nó gí tí dè gí. À delè kpónó kù 'deke yo toko ta ndú ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri tí Jézù. A bà cì Bìndi-Mbíri muu yo ká yèè yo gí tí dè.

¹⁴ Tacó Bìndi-Mbíri a làyì gbí òkò tí ndoo. Yí toko ze tí ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'duù nìno náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, ta bà nje gbí bà 'bè tí nó táánò náa à me mí gbí òkò tí ndoo nó gí.

¹⁵ Yí nje gbí bà 'bè tí nó mbe bàkà sogote mí gbí òkò tí ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'duù nìno ta na ndú me ndâ Jùdèyà lá nó ta bà rọ̀ có mì ndâ Jùdèyà náa ndú kù zogo ta ndâ 'duù nó gí, ta bà bàkà ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'bí tende na ndâ 'duù tí ndâ gbèe na tacó bà si gbí òkò tí ndú 'ví dù ká nìkì maa.

¹⁶ Bìndi-Mbíri toko ndâ Jùdèyà ta ndâ na ndâ 'bí 'duù tí gbèe dè ta bà cì yí mítí njèèkpè mù, bìndi yí giù 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbíri káká'i.

¹⁷ Bìndi-Mbíri toko ndâ Jùdèyà tí ndâ 'duù tí nó dè ta Mbíri nó, ta ndâ 'bí na 'duù nìno mbe dooko ta Mbíri lá nó, wàa, có mì ndú 'ví dù ká gbaànjé má kózò gí, yí 'ví giù ma Banga-Ngú-Có gítí «'dè njembí» jì ndú toko gbaànjé.

¹⁸ A Bìndi-Mbíri ká tuu Bèri-mì-Mbíri, máa, yí gí gí bà koni ndoo 'dáá gí, ndâ Jùdèyà, ta ndâ 'duù nìno ta na ndú me ndâ Jùdèyà lá nò. Tacó wàa, ndoo 'dáá gí 'ví yèè dè gí mì Bu ndoo tí Mbíri.

¹⁹ À má ènò, yo kpónó kpòò me ndâ mbe 'dó-'do lá, yo delè kpòò me ndâ wíri lá. Yo a ndâ 'viì-'bá ta ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó gí nò. Yo a ndâ 'viì-nje-wu mì Mbíri.

²⁰ Ndâ kpalà 'bá tí nò a ndâ tú mì Jézù, ta ndâ mbe 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbíri, bìndi Jézù a kpalà kù jì gbí òkò ndâ kpalà tí nò.

²¹ Du 'bá tí nò 'dáá gí a i pí tí wó tí mbe te 'bá tí nò gí yaà, tí 'dóó 'bá mì Mbíri.

²² Bèri-mì-Mbíri delè kpòò kù bàkà yo toko ta ndâ 'bí ka yo tí 'bá bà du Mbíri ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri.

3

Nèté mì Páwòlò tacó tí ndâ 'duù nìno ta na ndú me ndâ Jùdèyà lá nò

¹ À má ènò, ye kpónó tí Páwòlò kuu gbí zàà muu Bìndi-Mbíri tí Jézù á tacó tí yo tí ndâ 'duù nìno náa yo me ndâ Jùdèyà lá nò.

² Ye kojo có máa, yo 'di có na gbolò nambeè tí nó náa Mbíri táánò bàkà jì ye á tacó tí yo nó ngbàrángà'i gí.

³ Mbíri táánò ja kpá 'do nje còngò có kóó mì wó jì ye, á go có tí nó náa ye táánò kùtù nje jì yo mí gbí wàràgà ndò i nò.

⁴ Yo má 'deke wàràgà mì ye náa ye cu jì yo táánò nò gí, yo bà nò ni gí máa, ye 'di gbí có kóó mì Bìndi-Mbíri gí.

⁵ Mbíri táánò sàà 'dè gbí có kóó tí nò ji ndâ 'duù lá, káa Bèri-mì-Mbíri kpónó 'dè gbí có tí nò ji ndâ tú mì Jézù, tí ndâ mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì wó tí Bèri-mì-Mbíri, náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó gí, nó gí.

⁶ Gbí có tí nò éno máa, ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó kpónó a ndâ 'vii-'bá 'vii ká 'vii ta ndâ Jùdéyà. Ndú ta ndâ Jùdéyà 'dáá gí a gbèè dii, tí dii Bìndi-Mbíri tí Jézù. Banga-Ngú-Có tí nó náa à ma ji yo ta rè mì Bìndi-Mbíri nó gbo ndú ta ndâ Jùdéyà mí gbí gbèè «cí» tí nó náa Mbíri ci ta ndâ Jùdéyà nó gí.

⁷ Mbíri táánò je ye tí mbe bàkà nètè bà ma Banga-Ngú-Có á 'do gbí 'dóó nambeè mì wó náa yí bàkà ji ye, ta bà je wotí ji ye.

⁸ Ye a 'duù ñinó, náa 'bí 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó tí Mbíri gí nó mbe me nji'dí ndii ye gí wálá. Káa Mbíri giì bàkà 'bí ña nambeè mì wó ji ye ta bà je ye tí mbe ma Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó gítí ña seřè tó i tí nó náa ndú bà 'de gbí Bìndi-Mbíri dúú bà ya tí nó,

⁹ ta wotí bà 'dè tà'dóó ndâ nètè mì wó náa yí tí Mbíri, tí mbe suu ndâ i 'dáá gí, táánò sàà ngùù 'do tí ndâ 'duù 'dáá gí nó ji ye.

¹⁰ Mbíri bàkà éno, tacó wàa, ndâ kpo-kpò 'duù á kùro ndâ basìlì 'dáá gí, ta ndâ vo-vò i gbí bèri mbe kù volo ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, 'ví ñò ta ña bà 'di gbí-o mì yí tí Mbíri ni 'do mì ndâ mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbíri.

¹¹ Mbíri bàkà nò jé ká go có tí nó náa yí kořo kùro o bà suu to tí nó, máa, Bìndi-Mbíri tí Jézù tí Mbe tí ndoo 'ví bàkà nò.

¹² Ñinó a nderè có tí nó náa gúku bà yèè dè gítí Mbíri ta rè mì Jézù tí ndoo tí ndâ mbe kù tee njembí ndoo mítí Jézù wálá nó ká nò.

¹³ À má éno, ye kù 'deke a tí ye ji yo máa, njembí yo 'ví mù tacó tí ye éno máa, ye kù mbu muu yo nò lá, tacó yo bà 'de i a i 'do gbí bà mbu ye nò.

Bà zè Bìndi-Mbíri ñikì maa

¹⁴ Ñinó a nderè có tí nó náa ye kù 'deke tí ta tí ye ta wotí tí ji Bu ndoo tí nó

¹⁵ ta rè wó mbe cee muu ndâ 'duù gbíri, ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí nó,

¹⁶ máa, yí tí Mbíri tí nó ta ngba wó ká ngbèzèè á dúú bà ya tí nó 'ví tuu Bèri mì wó ji yo, tacó wàa, njembí yo 'ví yù tí,

¹⁷ delè tacó Bìndi-Mbíri 'ví gèè 'bá mì wó mí gbí njembí yo tí ndâ mbe kù tee njembí mítí Mbíri. Delè tacó wàa, Mbíri 'ví si yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo ñikì tí kpoò ká dúú bà ya tí.

¹⁸ Tacó wàa, yo ta ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó gí nó 'dáá gí 'ví 'de ta wotí bà ñò tà wúlú, ta tì gángá, giì je gbí kpàro, ta yendi, bà zè ndoo ñikì ma mì Bìndi-Mbíri,

¹⁹ delè ta bà ñò ña tó ña bà zè tí tí nó náa Bìndi-Mbíri kù zè ta yo, náa bà 'di gbí kpètí má kpò tí gí nò. Wàa, Mbíri 'ví gèè bè wó mí gbí njembí yo.

²⁰ À ùlù Mbíri tí mbe wotí, náa a wotí mì wó ká kù si ndoo kù bàkà i me gbolò ndii ñinó náa ndoo yù 'do tí wó nó gí, delè giì ndii ñinó náa ndoo kù kořo gbí njembí ndoo nó gí.

²¹ Ndâ mbe kù kili ta rè mì Bìndi-Mbíri 'ví ùlù yí dúú bà ya tí ta rè mì Bìndi-Mbíri. Go-i-tí-nò.

4

Bà 'vala toko gbaànjé tí gbèè dii

¹ Ye kpónó kuu gbí zàà á tacó tí Mbe tí ndoo, kù 'deke tí ye ji yo, máa yo 'ví 'vala 'vii ta ña 'válá tí nó náa Mbíri je ji yo nò.

² Yo si tí yo tí i kùro Mbíri lá. 'Duù 'ví si bà kořo có ká gítí miři wó cuki mí to. Yo zèè tí yo gbí òkò tí yo á ta pétékè 'bì. Yo 'ví dù ta ndò njembí gbí òkò tí yo lá.

³ Yo ta o 'dáá gî 'ví jè ta bà toko có gbaànjé ta ɾè mì Bèri-mì-Mbíri, bìndi yo 'ví dù toko gbaànjé ta 'dê njembí yo.

⁴ Yo 'dáá gî a gbèe dii, Bèri-mì-Mbíri delè ká gbaànjé, ká go bà tè'é tí yo mì Mbíri táánò gí bà koro có lì mítí gbèe i,

⁵ Mbe tí ndoo ká gbaànjé, Banga-Ngú-Có ká gbaànjé, bà Caka tí ká gbaànjé,

⁶ Mbíri tí Bu ndâ 'duù 'dáá gî ká gbaànjé, Mbíri tí Mbe tí ndâ 'duù 'dáá gî, tí mbe co gbí ndâ i 'dáá gî, delè tí mbe dù gbí ndâ i 'dáá gî, ká gbaànjé.

⁷ Bìndi-Mbíri táánò bàkà nambeè ji ndoo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî, á go ñinó náa yí ñò à 'vii gbí muu wó.

⁸ Go có tí nó náa à cù mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa,

«Ta o bà ya yí táánò ngéé gí yaà,

yí zèè ndâ zà-za gó ta yí,

yí giì njèè ndâ i ji ndâ 'duù,» nò.

⁹ Gbí có tí nó náa à 'dè éno máa, «Yí ya ngéé gí yaà,» nò máa yè? Gbí có tí nó éno máa, yí táánò gí 'do ngéé gbíri yaà káa yí delè giì ya ngéé gí tà to tí nò.

¹⁰ 'Duù tí nó mbe ya ngéé gítí ndòngbú ɾi kà, mbe jèjèkè tí wó cee gbí ndâ i 'dáá gî nó, káa gbèe 'duù tí nó táánò mbe gí gí muu to tí tí nó nò.

¹¹ Áá táánò delè káa yí ká njèè ndâ i-nambeè ji ndâ 'duù. Yí bàkà ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe tí ndâ mbe nò tú mì wó tí Bìndi-Mbíri, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri, bìndi ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe nìbà Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù, tacó wàa, ndú 'ví 'vala go có mì Mbíri.

¹² Yí bàkà éno, tacó wàa ndâ 'duù tí nó náa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó tí Mbíri gí nó 'ví dù toko gbaànjé, wàa ndú 'ví koni tí ndú gbí òkò tí ndú, wàa ndú 'ví dù tí gbèe dii Bìndi-Mbíri ta wotí ká tí ndú.

¹³ Tacó wàa ndoo 'dáá gî 'ví dù toko gbaànjé gbí bà tee njembí ndoo mítí 'Vii-mì-Mbíri, delè gbí bà ñò yí ni mì ndoo, yee tí o tí nó náa ndoo gí tí ndâ 'dakò ta 'bí i mbe gboo 'do tí ndoo wálá, ta gbí dii ndoo yù ngbácuú go ñindi Bìndi-Mbíri gí nó gí.

¹⁴ Ndoos ta o tí nó bà dù kpòò me ká tí ndâ 'vii, tacó wàa, ndâ pípiri bà nìbà i mì ndâ mbe kpóló-kpolo ɾo tacó bà bàkà tiri bà eendi ndâ 'duù 'ví tooko ta ndoo ká sàkàmàà nò lá.

¹⁵ Ndoos má a ndâ mbe 'dè yúco, ndoo delè má a mbe zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì maa, ndoo kùtáa bà bàkà i go i mì Bìndi-Mbíri tí kùro ndoo,

¹⁶ tí mbe 'deeke ndâ bà 'deeke bà to tí ndoo gbaànjé-gbaànjé ta ndâ yèlè 'dáá gî. Bìndi yí giì njèè ña ndâ nèté mì ndâ bà to tí dii ndoo ji ndú. Ndâ bà to tí ndoo 'dáá gî má kù bàkà nèté mì ndú ta banga tí, ndú bàkà dii ndoo kù uu ta banga tí pètè-pètè-pètè ta tó njembí.

Ngú bà 'vala ndò ta ɾè mì Bìndi-Mbíri

¹⁷ Co tí ndâ i 'dáá gî, ye kù 'deke tí ye ji yo ta ɾè mì Mbe tí ndoo, máa, yo 'ví si bà 'vala ña bà 'vala ndò tí nó ta gbí wálá, go i mì ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri lá nó mí to.

¹⁸ Ndâ ña ndâ 'duù tí nó kù 'vala gbí 'dí'di'o ta kpéetí ndú. Ndú mò tí ndú ta ñónókó 'do gbí bà 'vala toko ta Mbíri gí. Tacó njembí ndú go duù.

¹⁹ Ndi nò káká'i tí ɾo ndú wálá. Ndú si bà bàkà vò i, ta bà dù ta go bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ɾo 'bá lá nó, tí nèté mì ndú.

²⁰ Káa ñinó táánò me ndâ i ñinó náa à nìbà ndú ji yo gítí Bìndi-Mbíri nó ká nò lá.

²¹ Sè káa ñinó yo táánò má 'di gbí yúco tí nó náa à nìbà ji yo gítí Jézù nó nìkì maa lá.

²² Yo da kperè, wàa, yo 'ví nè ká ña kpokèji bà 'vala yo tí nó táánò, tí vò kpokèji mbe kù eendi yo gítí bà dù ta go ndâ i nó gí.

23 Yo koro ngú có, yo co tí ngú kpokèjì.

24 Tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ ngú 'duù náa à suu yo je kózò tí Mbírì, náa à kù ò ni mítí bà kaa tí yo mò gí mì Mbírì, tí ndâ mbe kù bàkà i go có mì wó.

25 À má éno, 'do tí kpónó kù ya gí kùro, ndâ 'vére káká'i 'ví dù lá. Yo 'dè yúco gbí òkò tí yo, tacó yo 'dáá gí toko gbaanjé a gbèe dìi Bìndi-Mbírì.

26 Tàkòcò yo má kpolo , yo 'ví bàkà vò i lá. Yo delè 'ví si rì 'ví ta tí yo ta kpo-tàkòcò lá,

27 tacó Gba-vò-i bà 'de kpokèjì gítí yo.

28 'Bí 'duù gbí òkò tí yo táánò má a mbe ngbà, yí kpónó 'ví pà 'bí cèe nètè wàa yí 'ví bàkà á bìndi bà ngbà i, wàa yí 'ví konì ta ndâ mbe yê.

29 Yo kpolo tí yo 'do tí bà 'dè nje ònókó. Yo 'dè káa ndâ có ònó jáá, tí ndâ có mbe konì ndâ mbe 'dì ndú.

30 Yo si bà kpolo tàkòcò Bèri-mì-Mbírì mí to, tacó Bèri-mì-Mbírì a kpâ mì Mbírì náa yí kì mítí yo, tacó bà túbà máa, yì tí Mbírì wúnò bà njaanga mìrì yo 'do gbí ndâ vò i, náa o tí nò má gí gí nò.

31 Yo mbè ndâ 'bí ka yo lá, yo gu rèkpè-rèkpè ta sé njembí gítí ndú lá. Yo gbí 'bè lá. Yo delè 'ví ònoko ndú lá. Yo dù ta go bà bàkà vò i mítí ndâ 'bí ka yo lá.

32 I ònó náa yo 'ví bàkà gbí òkò tí yo nó 'ví dù a bà zèe kómbeè gbí òkò tí yo, ta bà si có gítí vò i mì ndâ 'bí ka yo mí to, á go ònó náa Mbírì je ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì yo ta rẹ mì Bìndi-Mbírì nò.

5

Bà 'vala gbí ngba'o

1 À má éno, yo tala bà mèlè ndi Mbírì á go ndâ tó 'viì mì wó náa yí zè yo òkò maa.

2 Yo delè 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo òkò maa, á go bà zè yo mì Bìndi-Mbírì òkò maa, náa yí gí je ta tí wó tí banga i-cí-ci jì Mbírì tacó bà sù muu ndoo nò.

3 Yo tí ndâ 'duù tí nó mbe kaa tí yo jì Mbírì gí nó 'ví nì rẹ 'bí i máa, bà-nò-vò-ndò, ta bà gbètèkè tí, ta bà ò ndâ ni 'dáá ká tí tó mí gbí nje yo lá.

4 Bà lòkò zu lókó, ta bà 'dè ndâ có ònókó, 'ví dù me ndâ i bà báká-bàkà mì yo lá. À òkò éno máa, yo ùlù Mbírì.

5 Yo te mí gbí muu yo máa, ònó a kúkúwà-'duù, gí je ò 'duù ònó náa ndâ cè bà bàkà i mì wó 'vii ro 'bá lá nó, gí je mbe gbolò njembí, ònò mbe gbolò njembí a bà si ndâ i muu to tí nó tí ndâ mbírì mì wó; ò ndâ 'duù tí nó gí bà dù tí ndâ 'viì-'bá mì Bìndi-Mbírì wálá. Ndú delè gí bà dù tí ndâ 'viì-'bá mì Mbírì wálá.

6 Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo ta 'bí ò ònókó gítí bà bàkà ndâ i tí nó lá. Kpo tàkòcò mì Mbírì kù tè ndâ mbe kpò có a i 'do gbí bà bàkà ò ndâ vò i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nò.

7 À má éno, yo 'ví tè gí tàkò có mì ndâ tù-ká-kpò-có lá.

8 Tacó ta o tí nó táánò náa yo kù dù ta kpéetí yo nó, yo gbí 'dí'di'o. Káa yo kpónó a i gbí ngba'o, tacó yo kpónó kù dù a i ta Mbe tí ndoo. À má éno, yo 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ 'duù gbí ngba'o.

9 Tacó bàndò ònó ta ngba'o kuu tí nó, a bàndò mì ndâ tó i, à delè a bàndò bà 'vala jáá, tí bàndò yúco.

10 Nò gí, yo mèlè bà 'vala gbí òkò ònó náa tàkòcò Mbe tí ndoo 'ví peteke tí gítí yo nó.

11 Yo yuu tí yo gí gbí ndâ nètè mì 'dí'di'o, ta i gbí ndú wálá nò lá. Yo túbà bà lê mì ndú gí sè.

12 Tacó ndâ i ònó náa a kù bàkà ndú gbí kóó nó a ndâ i ònó náa a kpétí káa bà 'dè có gítí ndú, áá ro ndâ 'duù gítí a nò.

¹³ Káa ngba'o má yee tí i gî, à kù ò i tí nò,

¹⁴ tacó i ònó náa à kù ò nó a ngba'o. Tacó éno, à kù 'dè có máa,
«Ndí lo mbe kù tè ò,
ziya 'do tí ò,
'vala 'do gbí muu'dú lo.

Wàa Bìndi-Mbírì bà tòngbaà muu lo.»

¹⁵ À má éno, yo kpolo tí yo, wàa yo 'ví 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ 'duù ònó ta muu ká tí ndú nò. Yo 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ sú 'duù lá.

¹⁶ 'Bá kpónó 'bu gî, káa, àá kùtàá a yo ká bà duu ndi ndâ kpalà.

¹⁷ Yo dù tí ndâ gbà'dá lá, yo dù tí ndâ 'duù mbe ò có tí nó náa à kuu gbí muu Mbe tí ndoo nó ni .

¹⁸ Yo ònó pe ndii muu yo lá, tacó pe bà volo yo voló-volo. Yo si a Bèri-mi-Mbírì ká 'ví zèè 'bì tí yo tí kpoò.

¹⁹ Ta o tí nó náa yo má kili ta bà muu yo gî nó, yo 'ví cè ndâ cè wàa yo 'ví be ta rẹ Mbírì. Yo cè ndâ cè ta bà be rẹ Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì gbí njembí yo jì Mbírì.

²⁰ Yo ta o 'dáá gî 'ví 'dè òkù maa jì Mbírì tí Bu ndoo tacó ndâ i 'dáá gî ta rẹ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì.

Ndâ nawù 'dakò ta ndâ kù ndú

²¹ Yo te duù mítí yo gbí òkò tí yo ta rẹ mì bà te duù mítí Bìndi-Mbírì.

²² Ndâ niì 'ví te duù mítí ndâ 'dakò mì ndú, á go bà te duù mì ndú mítí Mbe tí ndoo,

²³ tacó 'dakò mì niì a gba mì wó, á go ònó náa Bìndi-Mbírì tí a gba mì ndâ mbe kù kili ta rẹ wó, tí ndâ dù wó, káa yí delè a mbe 'vala ndú nò.

²⁴ Ndâ niì 'ví te duù mítí ndâ 'dakò mì ndú gbí o i 'dáá gî, á go bà te duù mì ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì mítí wó gbí o ndâ i 'dáá gî.

²⁵ Wàa yo tí ndâ 'dakò, yo 'ví zèè ndâ nawù yo òkù maa, á go bà zèè ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì mì wó òkù maa, náa yí gi cì tí muu ndú,

²⁶ tacó bà kaa ndú mò gí mì Mbírì, á bìndi bà caka tí ndú ngbàrángà'i ta ngo, delè ta có gbí nje wó.

²⁷ Yí bàkà ndú éno, tacó wàa, ndú 'ví dù tí kùro yì go ngbàrángà bongo, ta ndi bètí tí wálá, mbe kamundu tí njí'dí lá, delè ta 'bí i go kà kperè nó gbí gbaànjé wálá.

²⁸ À má éno, yo tí ndâ 'dakò 'ví zèè ndâ nawù yo òkù á go bà zèè tí 'duù òkù mì wó ta kpéetí wó. Gbí có tí nó éno máa, 'duù mbe zèè nawù wó òkù maa, kù zèè nó a 'dóó mīri wó òkù maa.

²⁹ Tacó 'bí 'duù jé mbe sogo 'dóó mīri wó wálá. Yí ta o 'dáá gî kù kpolo tí 'dóó mīri wó ta bà zò i. Ònó a gbèè ò i tí nó náa Bìndi-Mbírì kù bàkà ta ndoo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ wó nó ká nò,

³⁰ tacó ndoo a ndâ dù wó.

³¹ Ònó a gbí nderè có tí nó náa 'dakò 'ví si tí ta ndâ bu wó ta nawu wó mí to, wàa yí 'ví zèè nawù wó wàa ndú sósò'ò 'ví dù tí gbèè 'duù nó ká nò.

³² Ònó a gbolò có, tí có serè. Káa ye kù ni a Bìndi-Mbírì ta ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì.

³³ Ndò có mì ye náa ye bà ki jì yo éno máa, wò tí 'dakò 'ví zèè nawù lo òkù á go bà zèè 'dóó tí lo òkù maa mì lo. Wàa wò tí nawù 'dakò 'ví 'di có mì kù lo.

6

Ndâ 'viì ta ndâ bu ndú ta ndâ nawu ndú

¹ Ndâ 'viì, yo 'di có mì ndâ mbe jò yo ta rẹ mì Mbe tí ndoo. Ònó a nèté mì yo.

² Tacó có tí nó máa, «Tègàrà ndâ bu lo ta nawu lo» nó a kpédélé có náa Mbírì 'dè ta cí ká tàkò éno máa,

³ «'Duù má tègàrà ndâ bu wó ta nawu wó, yê bà tè 'duù tí nò wálá. 'Duù tí nò delè bà tù undù mì muu to tí nò.»

⁴ Wàa ndâ bu ndâ 'viì, ta ndâ nawu ndâ 'viì, yo 'ví bàkà ndâ i ñinó mbe kù kpolo tàkòcò ndâ 'viì mì yo nó lá. Yo ñibà ndâ tó kpokèjì jì ndú gbí pétékè có á go ñindi Mbe tí ndoo.

Ndâ bòò ta ndâ mbe tí ndú

⁵ Yo tí ndâ bòò, yo 'dì có mì ndâ 'duù tí nó ta rẹ ndú a ndâ mbe tí yo á muu to tí nó nó, tí yúcó bà 'dì có ta tìrì gbí wálá, á go bà 'dì có mì Bìndi-Mbírì mì yo.

⁶ Yo 'ví 'dì có mì ndú me ká mítí ọ ndú cuki tacó bà peteke tàkòcò ndú nó lá. Yo bàkà 'do gbí njembí yo, tacó a Mbírì ká 'dè có jì yo tí ndâ bòò mì Bìndi-Mbírì, máa, yo bàkà éno.

⁷ Yo bàkà nèté ta cèréré tí yo, ta rẹ mì Mbe tí ndoo, me ta rẹ mì ndâ 'duù lá.

⁸ Yo te mí gbí muu yo máa, bòò má bàkà tó nèté, Mbírì bà si yí sínò wálá. Gba delè má bàkà tó nèté, Mbírì bà si yí sínò wálá.

⁹ Wàa yo tí ndâ mbe tí ndâ bòò 'ví tègàrà ndâ bòò mì yo, á go bà tègàrà yo mì ndú. Yo 'ví koọ muu yo máa, Mbe tí yo ta ndú 'dáá gí ká gbaànjé gbírì, ndâ 'duù kùro wó delè 'dáá gí 'vii ká 'vii.

Kùngù mì Mbírì

¹⁰ Ndòngbú có mì ye jì yo éno máa, yo je mbí yo mítí bà dù toko ta Mbe tí ndoo kácá-kácá, yo delè 'ví je mbí yo mítí wotí mì wó mbe me gbolò nò.

¹¹ Yo 'viindi tí yo ta ndâ zí'i-gó tí nó náa Mbírì njèè jì yo nó tí kpoò, wàa yo 'ví ù ta Gba-vò-i.

¹² Tacó ndâ ku'dì tí nó kpónó náa ndoo kù jòò tí ndoo gbí gó ta ndú nó me ndâ 'duù lá. Ndoò kù jòò tí ndoo gbí gó a i ta ndâ kpo-kpò gba, tí ndâ rẹngbó 'dí'di'o muu to tí nó, tí ndâ vo-vò lilí mbe kù dù gbí bèrì.

¹³ À má éno, yo yuu bongo gó mì Mbírì! Tacó wàa ku'dì tí nó má tè yo ta gó tí bàndò, yí 'ví 'de yo tí ndâ 'dakò, yo má gò gó ta ndú cee gí, yo bà zèè bàndò mì yo.

¹⁴ Nò wélé gí, yo 'viindi tí yo, yo ẹrẹ yúcó tí wú'dè á mì rẹ'dè yo, wàa yo 'ví le bà bàkà ndâ i go ñinó náa à tí nó tí i-tàkòcò.

¹⁵ Tàmà tí kò yo 'ví dù a go bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù ñikí maa jì ndâ 'duù.

¹⁶ Yo ta o 'dáá gí 'ví te bà tee njembí mítí Mbírì tí kùngù tacó bà lì gírì mì Vò-'duù-tí-nò náa yí gba ta kpirì nò 'do tí yo gí.

¹⁷ Yo 'ví te bà njaanga mịrì yo mì Mbírì 'do gbí vò i mítí muu yo tí tàgíyà, wàa có mì Mbírì náa Bèrì-mì-Mbírì 'dè jì ndoo nó 'ví dù tí sịzò á tà 'bì yo.

¹⁸ Yo 'deke tí yo jì Mbírì ta wotí mì Bèrì-mì-Mbírì ta o 'dáá gí á tacó ndâ i ñinó ta go ndú tí yo nó. Wo yo 'ví co ta bà dù tí zò'o kù 'deke tí yo jì Mbírì á tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe kaa tí ndú jì Mbírì gí nó lá.

¹⁹ Yo delè 'ví 'deke tí yo jì yí máa, yí 'ví wu có tí nó náa ye 'ví 'dè nó á mí gbí nje ye. Yí delè 'ví je njembí bà 'dè có ta gúku gbí wálá jì ye, wàa ye 'ví 'dè ta gbí ngii Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù.

²⁰ Tacó ye a 'duù ñinó náa à kù tuu ye ta Banga-Ngú-Có. Ye delè kpónó kuu gbí zàà á muu có bà ma Banga-Ngú-Có. À má éno, yo 'deke tí yo á tacó tí ye jì Mbírì, máa, ta o tí nó náa ye má kù ma Banga-Ngú-Có nó, gúku 'ví bàkà ye lá.

Ndòngbú 'vé mì Páwòlò

²¹ Yo má 'vee có tí ye, ta ndâ i ñinó náa ye kpónó kù bàkà nó, Tikíkùsù tí nó tí kpóló-kpolo ná'vindí ndoo, á mbe kù konì ye ta njembí wó gbaànjé ta rẹ mì Bìndi-Mbírì nó, bà 'dè ndâ có tí nó gbaànjé-gbaànjé jì yo gí.

²² Ye kpónó kù tuu yí nó, tacó bà ya gí bà 'dè ndâ ña ñinó tí ze kàá nó jì yo kà, tacó wàa, yo 'ví zèè ta njembí yo.

²³ Ye kù 'deke tí ye ji Bu ndoo tí Mbírì, ye delè kù 'deke tí ye ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, maa, ndú 'ví si yo 'ví dù ta njembí yo 'dèè kpóó; 'bí i delè 'ví ba muu yo lá; maa, ndú 'ví si yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa, ndú delè 'ví si yo 'ví tee njembí yo mítí Mbírì, ndâ ná'vindí.

²⁴ Mbírì 'ví bàkà nambeè mì wó ji yo, tí ndâ mbe kù zè Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì nìkì dúú bà ya tí .

Páwòlò cu wáràgà jì ndâ mbe kù kili ta ɾè m̀ Bìndi-Mbírì gbí gbata FÌLÍPÌ

¹ A ze tí ndâ Páwòlò ta Tìmatéyò, tí ndâ bòò m̀ Bìndi-Mbírì tí Jézù ká kù cu wáràgà tí nó jì ndâ tó 'duù m̀ Mbírì mbe 'vala toko ta Bìndi-Mbírì tí Jézù gbí gbata Filípì. Ze kù cu wáràgà tí nó jì yo ta ndâ kpo-kpò 'duù kùro yo, ta ndâ 'duù tí nó mbe kù konì ndâ kpo 'duù kùro yo ta nèté yo, tí ndâ mbe kù kili ta ɾè m̀ Bìndi-Mbírì kà nó 'dáá gí.

² Ze kù cu wáràgà tí nó ta bà 'deke tí ze jì Mbírì tí Bu ndoo, delè ta bà 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa, ndú 'ví bàkà nambeè jì yo, ndú delè 'ví si 'bí i 'ví ba muu yo lá.

Páwòlò 'deke tí wó jì Mbírì tacó tí ndâ mbe 'deke wáràgà tí nó

³ Ye tí Páwòlò ta o 'dáá gí kù 'dè nìkì maa jì Mbírì m̀ ye ta o tí nó náa ye má kù koɾo có tí yo.

⁴ Ye ta o 'dáá gí kù 'deke tí ye jì Mbírì tacó tí yo ta líkí'o tí ye.

⁵ Tàkòcò ye delè peteke gítí yo ngé ma, tacó bà dù yo tí ndâ mbe konì ye ta bà je wotí jì ye gítí bà ma Banga-Ngú-Có 'do tí o bà 'bìtá bà 'di Banga-Ngú-Có m̀ yo, yee gbí ɾì tí nó wúnó nò.

⁶ Ye nò ni gí, máa, Mbírì tí mbe 'bìtá bà tè kùro yo tí kpokèjì tí nó bà tè kùro yo yee tí o bà gí yo tí ndâ 'dóó nìnó m̀ wó ta ɾì bà gí Bìndi-Mbírì tí Jézù wúnó gí.

⁷ Áá m̀ ye a yúcó tacó bà dù ta tàkòcò ye pètékè'i gítí yo éno, tacó có tí yo ta o 'dáá gí kuu gbí njembí ye, tacó yo a ndâ ka ye, náa Mbírì kù bàkà nambeè jì ndoo ta ndoo kpónó si ye kuu gbí zàà nò. Yí delè táánò bàkà nambeè jì ndoo ta ndoo ta o tí nó náa ye táánò kuu sè, kù tì muu Banga-Ngú-Có, ta bà 'dè ndá có nìnó náa à tí á gítí nò.

⁸ Mbírì nò ni gí, máa, kò'o tí yo 'dáá gí bà zi ye gí. Tàkòcò ye peteke gítí yo 'dáá gí ká go bà peteke tàkòcò Bìndi-Mbírì tí Jézù gítí yo.

⁹ Ye kù 'deke tí ye tacó tí yo jì Mbírì éno máa, yo ta o 'dáá gí 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì túkà'i. Yí delè 'ví je cèè muu tacó bà 'viiki gbí có jì yo.

¹⁰ Tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ 'duù nìnó ta bà lê tí yo wálá nó kù ù ta ndi o bà co ɾì bà gí Bìndi-Mbírì,

¹¹ tí ndâ 'duù mbe 'de tó i tí nó náa Jézù bà gí tí nó me gbolò. Tó i tí nó tí bà dù jáá kùro Mbírì, tacó bà wu ɾè Mbírì, ta bà ùlù yí nò.

'Válá a Bìndi-Mbírì

¹² Có tí nó ta go bà 'dè jì yo tí ye nó a có gítí i tí nó mbe 'de ye nò, ndâ ná'vindí. I tí nó tí bà te ye mí gbí zàà nó njaanga a kpokèjì bà ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù.

¹³ Tacó ndâ àsikèrì mbe kù kpòlò tí 'bá m̀ ngáángbá gba m̀ ndâ Rómànò 'dáá gí, ta sè ndâ 'duù gbí gbata Rómà 'dáá gí, kpónó nò ni gí, máa, à te ye m̀ gbí zàà nó a i muu Bìndi-Mbírì.

¹⁴ Bà dù ye gbí zàà nó kù yù a njembí ndâ 'bí ná'vindí ndoo gítí bà koɾo có l̀ mítí Mbe tí ndoo. Ndú kpónó kù ma có m̀ Bìndi-Mbírì ta gúku tí ndú wálá.

¹⁵ À dú káa yúcó, máa, a go bà tò kù, ta go bà gbòò'bè ta ye ká kù te ndâ 'bí 'duù gítí nèté bà ma có gítí Bìndi-Mbírì. Káa ndâ 'bí 'duù kù bàkà 'do gbí có m̀ tó njembí.

¹⁶ Ndâ 'duù nìnó mbe kù bàkà 'do gbí có m̀ tó njembí nó kù bàkà tacó ndú zè ye nìkì maa. Ndú delè kù bàkà tacó ndú nò ni gí, máa, à te ye mí gbí zàà nó a i tacó bà tì muu Banga-Ngú-Có.

17 Káa ndâ 'duù tí nó mbe kù ma có gítí Bìndi-Mbíri tacó bà tò kiì ta ye, delè tacó bà gbòò'bè ta ye nó, kù bàkà káa 'dóó nèté mì ndú gítí miři ndú. Ye tà kpèti má kù 'de gbí zàà káa káa kpo se muu gbí ndâ i tí nó nâa ndú kù bàkà nò, ñinò a i ñinó mbe ñikì tí ndú.

18 Káa à 'dáá nò me có ji ye ká nò lá! Tacó 'bè gbí òkò tí ndâ mbe tiři ta ndâ mbe tó njembí kùro ye wálá. Tàkòcò ye kù peteke gítí ndú 'dáá gí ká dúú kù ya tí, tacó ndú 'dáá kù bàkà káa nèté bà ma có gítí Bìndi-Mbíri.

À éno! Tàkòcò ye ta o 'dáá gí ká pètékè'i,

19 tacó ye ñò ni gí, máa, bà 'deke tí yo ji Mbíri, giì je bà koni tí mì Bèri-mì-Jézù tí Bìndi-Mbíri, bà 'vala ye gí.

20 I ñinó ta go tí ye ngé má, tí i ñinó nâa ye kpónó kù koṛo có lli mítí nó, a có máa, 'bí i 'ví te gúku mítí ye lá, ye 'ví dù ta yú njembí ye kpónó á go ñinó cóó-cóó nò. Tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ùlù ta Bìndi-Mbíri á 'do gbí có mì ye. À má a ku, a ku! À má a 'válá, a 'válá!

21 Káa à má gítí ye, i tí nó nâa a kù ni 'válá mítí nó, tacó tí ye a Bìndi-Mbíri. Káa ye bà 'de i gbí bà cì ye me gbolò.

22 Káa 'bí có a ñinó máa, ye má kù bàkà a nèté ñinó nâa à tí nó, ye 'ví je a 'válá, wèè, ye 'ví je a ku wè?

23 Ye kpónó yee tí bà njèè kpokèjì mì ndâ 'válá ta ku gí, káa ye ñò 'dóó kpokèjì ñinó nâa ye 'ví co tí nó ni lá. Go bà co tí kpokèjì mì ku, wàa ye 'ví ya gí mì ze ta Bìndi-Mbíri tí ye ndii go bà co tí kpokèjì mì 'válá gí.

24 Káa ye koṛo có máa, yo bà 'de i me gbolò a i 'do gbí bà 'vala ye.

25 Ñinò a i ñinó nâa ye ñò ni ngbàrángà'i gí nó ká nò. À má éno, ye bà co tí kpokèjì mì 'válá. Ye ñò ni gí, máa, ye bà dù tí wuù tacó bà koni yo 'dáá gí, tacó wàa yo 'ví tee njembí yo mítí Bìndi-Mbíri ta peteke tàkòcò yo dúú kù ya tí.

26 Bà dù ye tí wuù, tacó wàa ye 'ví dele ta ndi ye ya gí mì yo nò, 'ví dù ji yo tí gbolò nderè bà ùlù Bìndi-Mbíri tí Jézù.

27 Yo ta o 'dáá gí 'ví kiì'bà á 'do tí ndâ i ñinó mbe kù co ta yo me tí kpokèjì mì Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbíri lá nò. Tacó wàa, ye kpèti má ya gí mì yo kà lá, ye 'ví dù me 'dú kù 'di có tí yo, máa, yo kù rò tíyò tí ndâ 'dakò ta có mì yo ká gbaànjé kù koni tí yo tacó bà ru ndi kpokèjì mì Banga-Ngú-Có.

28 Yo 'ví cì gúku tí ndâ mbe kù jòò gbí có ta yo tacó bà 'visì muu yo 'do tí kpokèjì mì Bìndi-Mbíri nò lá. Yo dù ta o 'dáá gí ká tí ndâ yú 'dakò. Bà eṛe gba có mì yo gbaànjé nò 'ví dù ji ndú tí serè, nâa Mbíri bàkà tacó bà túbà bà mì ndú ji ndú, káa à 'ví dù tí i bà túbà ji yo éno máa, yo bà dù tí ndâ 'válá.

29 À wu ji yo sàà gí, máa, yo bà dù me ká tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri cuki lá. Yo delè bà mbu muu wó.

30 Yo kpónó yuu tí yo mí gbí gó tí nó nâa yo táánò ñò ye kù gò nó gí. Ye delè kpónó kpòò kù gò káa gó, á go có tí nó nâa yo kù 'di nò.

2

Bà si tí Bìndi-Mbíri tí i lá

1 Bà 'vala ta rè mì Bìndi-Mbíri dú má káa i ñinó mbe kù je wotí ji yo, bà zè yo ñikì maa mì Bìndi-Mbíri dú má káa i mbe kù yìi yo, gbèè Bèri tí nó mì Mbíri nó má kuu gbí njembí yo 'dáá gí, njembí yo dú má káa 'dè njembí, tí njembí ndâ mbe ñò yè ro 'duù,

2 yo tò muu líkí'o tí nó tí ye nó ta bà koṛo gbèè có. Yo 'vala toko gbaànjé ta tó njembí yo. Nderè bà 'vala yo ta ña bà koṛo có mì yo 'ví dù ká gbaànjé.

³ Yo 'ví tò kiì gbí òkò tí yo lá. Yo delè 'ví bàkà 'viya gbí òkò tí yo lá. 'Bí 'duù gbí òkò tí yo 'ví bàkà tí wó máa yì ma nò jì ndâ 'bí ka wó lá, yí 'ví si ndâ 'bí ka wó ta o 'dáá gí tí ndâ kpóló-kpolo 'duù ndii yí gí.

⁴ 'Duù 'ví koṛo có me ká gítí miṛi wó cuki lá, yí 'ví koṛo có gítí ndâ 'bí ka wó.

⁵ À 'ví dù gbí muu yo káa gbèe ṛa có tí nó gbí muu Bìndi-Mbíṛì tí Jézù nò:

⁶ Tú Jézù táánò a tú Mbíṛì,

káa yí zèè có gítí bà dù yí tí Mbíṛì nò me kácá-kácá lá.

⁷ Yí giì jee bà dù tú wó tí tú Mbíṛì nó mí to,

yí giì je tú bòò.

À giì jò yí je cè kózò tí ndâ 'duù.

⁸ Yí mà giì 'de tú wó tí tú 'duù,

yí giì si tí wó tí i kùro Mbíṛì lá,

ta bà 'di có mì Mbíṛì gí mì ku,

náa à kpèti káa bà cì yí mí tí njèèkpè mù,

yí giì ùnje gítí gí.

⁹ Tacó éno, Mbíṛì giì te yí ngéé gí yaà,

bìndi yí giì gbì ṛè ñinó mbe wu co tí ndâ 'bí ṛè 'dáá gí nó mí muu wó.

¹⁰ Tacó wàa, ndâ i tàrì,

ta ndâ i muu to tí nó,

ta ndâ i tà to 'dáá gí 'ví ùlù ṛè Jézù.

¹¹ Delè tacó wàa, ndâ 'duù 'ví 'dè có ta nje ndú gbí ṛa ndâ nje có 'dáá gí,

máa, Bìndi-Mbíṛì tí Jézù a Mbe tí ndoo,

tacó bà wu ta ṛe Mbíṛì tí Bu ndoo.

Bà tòngbaà go ngba'o muu to tí nó

¹² Yo 'do sàa káa ndâ mbe kù 'di có mì ye ta o 'dáá gí, ndâ tó 'duù mì ye. Káa yo 'ví dù tí ndâ mbe 'di có mì ye nò me ká ta o tí nó náa ndoo má kuu ta ndoo a bà gbèe to nó lá. Yo dù kácáa nje nèté, tacó bà 'vala miṛi yo 'do gbí vò i ta 'di á nje yo wálá.

¹³ Tacó a Mbíṛì ká kù bàkà nèté gbí njembí yo, tacó wàa yo 'ví dù ta go bà bàkà i tí nó mbe kù peteke tàkòcò wó nò.

¹⁴ Yo 'ví bàkà ndâ i 'dáá gí me ta bà 'dè ngùṛù-ngùṛù có lá. Yo delè 'ví bàkà ndú me ta bà 'dè kòlòwò lá,

¹⁵ tacó wàa, yo 'ví tú ta bà tí yo tí ndâ yê ta vò i mì yo wálá, ta njembí yo ngbàrángà'i, tí ndâ 'viì mì Mbíṛì ta bà lê tí yo wálá, gbí òkò tí ndâ vóló-volo 'duù tí nó kpónó mbe kù co tí lókó-loko kpokèji nò. Yo koṛo muu yo éno máa, yo kù 'vala gbí òkò tí ndú go ngba'o.

¹⁶ Yo zèè có tí nó mbe kù je 'válá jì yo nó tí kpoò. Tacó wàa, à má wúnò ta o bà co ṛi tí nó tí ṛi bà gí Bìndi-Mbíṛì gí bà waa có nó, ye 'ví cè ta cè-'bì éno máa, ye táánò ì me kù ngèlè lá. Ye delè ka wu'o me sínò lá.

¹⁷ À kpèti kpónó má 'dè có éno máa, à ci mbelè ye jì Mbíṛì á go bà ci njembí yo jì yí nò, tàkòcò ye bà peteke gí. Có gbí njembí ye delè éno máa, tàkòcò yo 'ví peteke á go bà peteke tàkòcò ye.

¹⁸ À má éno, tàkòcò yo delè 'ví dù pètékè'i, wàa tàkòcò ndoo 'dáá gí 'ví peteke toko gbaànjé.

Ndâ Tìmatéyò ta Èpàfòròditù

¹⁹ Ye kù koṛo có lì mítí Mbe tí ndoo Jézù éno máa, yí 'ví si ye 'ví tuu Tìmatéyò ya tí gí mì yo ká gálá, tacó wàa ye má 'di vò ṛa ñinó náa à tí yo ká nó gí, njembí ye 'ví kì ta tí to.

²⁰ Ye ṛò 'bí 'duù káká'i ta tó njembí wó, mbe kù koṛo có ta njembí wó gbaànjé gítí yo bìndi wó, wàa ye 'ví tuu yí jì yo nó lá,

²¹ tacó ndâ 'duù mì ze kàá 'dáá gî kù bàkà káa ndâ 'dóó nèté mì ndú. Ndú kù bàkà me ndâ nèté mì Jézù lá.

²² Káa yo ta kpéétí yo ò ni gî máa, Tímàtéyò me có 'dì lá. Yí kù bàkà nèté toko ta ye gítí Banga-Ngú-Có, go 'viì mbe kù bàkà nèté ta bu wó.

²³ À má éno, ye má ò ò ò ò ò nàa à tí ye nó gî, ye ngé kù tuu yí ji yo.

²⁴ 'Dóó ye ta miři ye ngbá kù kořo có bà ya gí mì yo kà, nàa Mbe tí ndoo má je nó ji ye gî ò.

²⁵ Káa à kpétí ká éno, ye kù kořo có éno máa, bà tuu Èpàfòròdítù mì ye ji yo a kpóló-kpolo có ngé ndii gî. Yí a ná'vindí ye, yí a ka nèté mì ye, yí a ka ye àsikéřì, yí delè a 'duù tí nó nàa a yo táánò ká tuu yí gí tí, tacó bà kpolo tí ndâ 'bí i ò ò ò nàa à tí nó tacó tí ye.

²⁶ Ye kù tuu yí ji yo, tacó kô'o tí yo tí wó ngé. Njembí wó delè wálá ta go bà ò yo, tacó yo 'di có sé'i tí nó táánò mbe bàkà yí nó gî.

²⁷ Sé'i tí nó dú me yí tí vò bà i. Yí ò ndâ ku ta řo wó, káa Mbíři gii ò yé řo wó gî. Tacó bà cì yí táánò bà zi a ndi mbugo tí nó nàa ye kpónó kuu gbí ò.

²⁸ Ye kù tuu yí ji yo gálà tacó wàa njembí ye 'ví 'dèè tí gàa, wàa njembí yo delè 'ví 'dèè ta bà ò yí.

²⁹ À má éno, yo te wiři mítí wó ta líkí'o tí yo. Yo tègàřà ò ndâ 'duù ò ò ò go yí ò tí kpoò,

³⁰ tacó yí táánò ò ndâ ku ta řo wó tacó bà bàkà nèté mì Mbe tí ndoo. Yí delè gii yuu miři wó mí gbí kpalà kù koni ta ye tacó tí yo.

3

Cèe kpokèjì 'válá mì ndâ mbe kù kili ta řè mì Bìndi-Mbíři

¹ Ndòngbú có mì ye ji yo go éno máa, yo dù ta tàkòcò yo pétékè'i tacó yo a ndâ 'dóó ò ò ò mì Mbe tí ndoo, ndâ ná'vindí ye. Bà cu wáràgà ji yo káká'i gítí gbèe ndâ i tí nó me nèté mbe te řiki mí gbímbí ye lá. Káa àa bà dù a nèté tacó bà kpolo tí yo.

² Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ bò tí nó tí ndâ mbe bàkà vò i, tí ndâ mbe kù waaka nje kú tí ndú ò.

³ Tacó ndoo me go ndú lá. A ndoo ká ya gí gbí cèe gázà, a ndoo ká kù bàkà i-Mbíři ta wotí mì Bèři-mi-Mbíři. Ndoo delè kù cè-cè-'bì a i ta řè mì Bìndi-Mbíři tí Jézù, ndoo tee njembí ndoo mítí dii ndoo lá.

⁴ Ta ndâ ò ò ò 'dáá gî, àa kùtàá bà dù á mì ye a ò ò ò tacó bà tee njembí ye mítí dii ye. 'Bí 'dakò má 'dè có éno máa, àa mì yì a ò ò ò tacó bà tee njembí yì mítí dii yì, ò ò ò mì wó ò ò ò ndii ò ò ò mì ye wálá.

⁵ Tacó à má gítí ye, à ya ta ye gí gbí gázà ta sili bìndi bà jò ye vò-nje ta'ò, go i gbí tàkii mì ndâ Jùdéyà gî. Ò ye a Ìzìriyèlì, tí 'viì kòtí Bènjàminò, tí Ìzìriyèlì gbúú-gbuu, nàa ndâ bu ye ta nawu ye só káa ndâ Ìzìriyèlì. À má gítí có bà řu ndi tàkii mì ndâ Jùdéyà, ye táánò a mbe kpolo tí tàkii mì ndâ Jùdéyà

⁶ À má gítí có bà tí muu tàkii mì ndâ Jùdéyà, ye táánò a mbe kù mèkè'i tí ndâ mbe kù kili ta řè mì Bìndi-Mbíři. À mã gii gí gítí có bà co jáá tí kpokèjì mì có mì Mòze, bà lê táánò tí ye gbaànjé wálá.

⁷ Ye táánò sàa kùro bà 'de tí ze ta Bìndi-Mbíři kù si ndâ i tí nó tí ndâ tó i mbe koni ye, káa ye kpónó gii ò ni gî máa, ndú a ndâ i mbe kù ya ta ye gí nje vò i.

⁸ Ye kpónó ò 'bí i gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ i tí nó 'dáá gî řo ye tí i mbe koni ye lá, tacó ye ò Bìndi-Mbíři tí Jézù tí Mbe tí ye ò ngé ndii gî. Ye ò ò ò gítí bà bè gbí ndâ i 'dáá gî tacó tí wó gî. Ye kpónó kù ò ndâ i řo ye 'dáá gî ká go ndâ zùkùmèè, i gbí bà ò Bìndi-Mbíři ò ò ò ye ndii i gbí ndâ i 'dáá gî gî; ye delè gii ò ò ò ndâ i řo ye 'dáá gí tí i lá,

⁹ tacó wàa ye 'ví 'de tí ta bàndò bà dù ye ngbé mì ze ta Bìndi-Mbírì. Ye kù pà me 'dóó kpokèjì mì ye, tí kpokèjì tí nó mbe si ye kù ɾu a ndi có mì Mòze, tacó wàa ye 'ví dù tí tí 'duù jáá kùro Mbírì nó lá. À tí ye kpónó káa go bà dù tí 'duù jáá kùro Mbírì 'do gbí bà tee njembí ye mítí Bìndi-Mbírì. Nìnò a ɲa kpokèjì bà dù tí 'duù jáá kùro Mbírì, mbe 'bì 'do tí bà tee njembí 'duù mítí Mbírì.

¹⁰ Ye kùtàá má ɲò Bìndi-Mbírì ni go có tí nó gbí njembí ye nó gí! Ye má ɲò wotí tí nó mbe 'vala yí 'do gbí muu'dú wó nó ni gí! Ye má kònò ɲa bà kònò sé'i tí nó náa yí táánò kònò nó, bìndi ye 'ví cì ɲa ku mì wó nó gí, 'bí có mì ye bà dù káká'i wálá.

¹¹ Nìnò a kpokèjì tí nó náa ye kù koɾo có gítí bà 'vala ndi ye 'do gbí muu'dú ye go i mì Bìndi-Mbírì lì mítí nó ká nó.

Bà ya ndírí gítí i ɲinó náa a tí

¹² Ye kpónó kù bàkà me tí ye, máa, bà lê cee 'do tí ye gí nó lá; ye kù kpòkò a tí ye tacó bà 'de tó i tí nó náa Bìndi-Mbírì zèè ye tí 'duù mì wó, wàa ye 'ví dù go yì nò.

¹³ Ye kù bàkà me tí ye, máa, ye 'de i tí nó gí nó lá, ndâ ná'vindí ye. Káa gbèe i ɲinó náa ye kù bàkà nó a bà ò-bà-mbí ndâ i ɲinó mbe ndii gí nò. Ye kpónó kù bàkà wotí a i gítí ndâ i ɲinó kùro ye nò.

¹⁴ Ye kù jòò tí ye a i gítí bà ya gí kùro tacó bà yee tà é tí nó mì Mbírì, náa yí kù tè ta é tí ndoo ta ɾè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù gítí 'válá tí nó gbírì nò.

¹⁵ Nìnò a có náa à 'ví dù gbí muu ndoo tí ndâ 'duù ɲinó ta gbí dii ndoo mbe yù gí nó ká nó. Káa ndâ 'bí có mbe co tende má kuu gbí muu yo, Mbírì bà 'dè gbí ndú ji yo gí.

¹⁶ Káa ndoo 'ví ɾu káa ndi kpokèjì tí nó náa ndoo kpónó kuu tí nò.

¹⁷ Yo mèlè ndi ɲa 'válá mì ye nó toko gbaànjé, ndâ ná'vindí ye. Yo delè 'ví kpolo ɾo yo mítí ndâ 'duù ɲinó mbe kù 'vala go ɲinó náa yo ɲò 'do mì ze nò.

¹⁸ Ye 'dè có tí nó ji yo 'vìlì-'vìlì, káa ye kpónó kù bùù nó a gbí ndí ta ngo-ɾo tà ɾo ye ji yo, máa, a ɲa bà 'vala ndâ 'duù me mbè ká kù njèè gbí òkò tí ndú ta njèèkpè mù mì Bìndi-Mbírì.

¹⁹ Ndòngbú i tacó tí ndâ mbe kù 'vala gbí ɲa kpokèjì tí nó káa bà mù ndú. Mbírì mì ndú káa i-zó-zò. Ndú kù cè cè-'bì ká ta ɾè ndâ i-nò mì ndú náa ndú kù bàkà nò. Njembí ndú delè ká tí ndâ i muu to tí nò.

²⁰ Káa à má gítí ndoo, 'bá mì ndoo a i gbírì. Mbe 'vala ndoo, tí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì bà gí a i 'do gbírì. Ndo kpónó léngé-lenge kù ù nó a ndi bà gí yí

²¹ gí bà 'visì jó'dókò dii ndoo tí nó tí i mì ku nó tí wu dii á go dii wó, á ta wotí tí nó mbe si yí 'ví dù tí Mbe tí ndâ i 'dáá gí nò.

4

Páwòlò kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Filípi

¹ À má éno, yo tí ndâ ná'vindí ye, ye zè yo ñikì ma, kô'o tí yo bà zi ye gí! Yo a ndâ mbe kù peteke tàkòcò ye! Yo a ndâ mbe kù njè muu ye! Yo tee njembí yo mítí Mbe tí ndoo tí kpoò, ndâ tó kómbe ye.

² Ye kù 'deke tí ye ji ndâ Èvódiya ta Síndikè máa, ndú 'viindi gbí òkò tí ndú ta ɾè mì Mbe tí ndoo.

³ Ye delè kù 'deke tí ye ji wò tí Sizìgúsù tí 'dóó ka ye mbe te koɾi á go gbí ɾè lo tí nó, máa, wò 'ví koni ndâ niì tí nó náa ye ni ɾè ndú sósò'ò nó, tacó a ndú táánò ká ɾò tíyò seè tí ye gbí gó muu Banga-Ngú-Có, ndú sósò'ò nó, gii je Kèléméndè, gii je ndâ 'bí ka nètè mì ye 'dáá gí. ɾè ndú nó 'dáá gí kù gbí wáràgà mì ndâ 'válá.

⁴ Có gbí njembí ye ji yo éno máa, yo 'vala ta Mbe tí ndoo ta pétékè tàkòcò yo. Ye bà bùù gbí ndi có tí nó ji yo. Có mì ye ji yo éno máa, yo dù ta pétékè tàkòcò yo.

⁵ Yo 'ví 'vala ta ndâ ña ndâ 'duù 'dáá gî ta tó njembí yo, tacó Mbe tí ndoo kpónó-kpónó kèjì.

⁶ Njembí yo 'ví mù tacó 'bí ña i ngé gî lá. I má mì yo wálá, yo 'ví 'deke tí yo ji Mbíri, yo tù 'bì yo ji yí, yo 'deke rẹ ndâ i tí nó náa ndú mì yo wálá nó ji yí, yo 'dè nìkì maa ji yí.

⁷ Bìndi ña 'dè njembí tí nó mì wó tí Mbíri náa ña mì 'bí 'duù muu to tí nó ngé gî wálá nó 'ví kpòlo tí njembí yo, yí delè 'ví kpòlo tí bà koṛo có mí yo tacó yo a ndâ ñinó mì Bìndi-Mbíri tí Jézù.

⁸ Ndòngbú có mì ye ji yo éno máa, yo 'ví si à 'ví yè gbí njembí yo káa yúco, ndâ ná'vindí ye. Yo si à 'ví dù gbí muu yo káa cèe có, ta có ñinó jáá, ta có ñinó tí tó có, ta ngbáràngà có, ta tó rẹ. Yo 'ví koṛo có ká gítí ndâ i ñinó mbe 'vii tí ndâ i náa à 'ví ùlù ndú nò.

⁹ Yo ya gí kùro ta bà bàkà ndâ i tí nó náa yo táánò tala bà bàkà ndú 'do mì ye, ta ndâ i ñinó náa ye nìbà ndú ji yo nò. Yo bàkà go ndâ có ñinó náa yo 'di 'do gbí nje ye, ta ndâ i ñinó náa yo táánò nò ye kù bàkà nò, bìndi Mbíri tí mbe je 'dè njembí ji yo bà si yo 'ví dù nìkì maa dúú bà ya tí.

Páwòlò 'dè nìkì maa tacó ndâ i-nambee náa à je ji yí

¹⁰ 'Bí có mì ye tacó bà 'dè ji yo a ñinó máa, tàkòcò ye peteke gítí yo tacó bà konì ye mì yo ngé ndii gî. Tàkòcò ye delè gi peteke gítí Mbe tí ndoo ngé ndii gî, tacó yo kpónó 'bìtá bà koṛo có gítí bà tù 'bì yo ji ye káká'i gî. Yo táánò kù koṛo có tí ye, káa a i náa yo 'de kpokèjì bà túbà tí yo tí gí sè lá.

¹¹ Ye kù 'dè có tí nó me tacó máa ye kù ce a cèle yè tí ye á ji yo nò lá. Tacó ye ni bà 'vala miṛi ye ta ña i ñinó náa à kuu mì ye nó gî.

¹² Ye ni bà 'vala gbí yè gî. Ye delè ni bà 'vala gbí dà gî. Ye a ká gázâ, ye nò tiri gítí bà 'vala tí ndâ bàndò 'dáá gî ni gî. Ye gi nò tiri gítí bà 'vala gbí tó o, ta bà 'vala gbí vò o ni gî. Ye má ta yéni, có mì ye wálá. Ye delè má ta go tí ye, có mì ye wálá. I má mì ye wálá, ye nò l'vì gítí bà 'vala ye gî. I delè má jee tí mítí ye á to, ye nò l'vì gítí bà 'vala ye delè gî.

¹³ Wotí bà bàkà ndâ i 'dáá ta rẹ 'Duù tí nó mbe je wotí á ji ye nó kuu tí ye.

¹⁴ Kpèti ká éno, yo táánò bàkà ji ye a nambee, náa yo konì ta ye gbí vò i tí nó mbe 'de ye, náa ye kpónó tí kuu gbí zàà nò.

¹⁵ Yo tí ndâ 'duù gbí gbata mì Filípò nò ta kpéeti yo ni gî, máa, ta o tí nó náa ye táánò kù njè nó 'do gbí to Mèsidóniyà ta o bà 'bìtá bà ma Banga-Ngú-Có mì ye ká nó, ndâ 'bí mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbíri 'do bà 'bí to jé mbe tù 'bì ndú ji ye, máa, «À nò» káa ye gi l'vì 'bì ye gí tà 'bì ndú gî nò, wálá. Áá táánò káa yo ká kù nò yè tí ye.

¹⁶ Tacó à kpèti ká ta o tí nó táánò náa ye tí kuu gbí gbata Tèsalónikà nó, ye kì 'bì ye gítí bà konì ye mì yo yee gbí sósò'ò.

¹⁷ Gbí có tí nó me éno máa, ye kù mòkò a tàkò i-nambee nò lá; ye kù mòkò a tàkò i ñinó mbe kù jò mboo ji yo nò.

¹⁸ Ndâ i ñinó ta go ndú tí ye nó kpónó 'dáá gî kuu mì ye. Yì ye kpónó yè ngé yee tàkòcò ye. Tacó ndâ i-nambee tí nó náa yo tuu ta Èpàfòròditù á ji ye nó yee tí ye gî. Ndú go ndâ i ta banga pò ndú, náa à kù ci ji Mbíri, tí ndâ i-cí-ci mbe nìkì tí Mbíri, náa yí l'vì 'bì wó gí tà ndú gî.

¹⁹ Mbíri mì ye bà ko mboo nambee mì yo náa yo bàkà ji ye nò ji yo me gbolò ta rẹ mì Bìndi-Mbíri tí Jézù, tacó Mbíri kù 'va 'bì wó ká mí gbí i.

²⁰ À ùlù Mbíri tí Bu ndoo kpòò ya tí. Go-i-tí-nò.

Ndòngbú bà 'vee 'vé mì Páwòlò

²¹ Ye 'vee ndâ 'duù ñinó mì yo ká tí ndâ tó 'duù mì Mbíri nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî. Ndâ ná'vindí ndoo ñinó mbe kù dù toko ta ye káà nó delè 'vee yo ma.

²² Ndâ 'duù mì ze kàá 'dáá gî, 'dóó ndâ 'duù 'bá mì ngáángbá gba mì ndâ Rómánò, 'vee yo ngé ndii gî.

²³ Ye kú 'deke tí ye ji Mbíri máa, nambeè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri 'ví dù gbí njembí yo 'dáá gî.

Páwòlò cu wáràgà ji ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíɾì gbí gbata KÒLÓSÌYÀ

¹ Nìnó a ye tí Páwòlò, mbe gí tí tú mì Bìndi-Mbíɾì tí Jézù 'do gbí có mì Mbíɾì ká kù cu wáràgà tí nò; ze kù gbo gbí bà cu wáràgà tí nó ta ná 'vindí ndoo Tìmatéyò

² ji ndâ 'duù mì Mbíɾì gbí gbata Kòlòsiyà, tí ndâ ná 'vindí mbe kù 'vala toko ta Bìndi-Mbíɾì ta njembí ndú gbaànjé. Ze kù 'deke tí ze máa Mbíɾì tí bu ndoo 'ví bàkà nambeè ji yo, yí delè 'ví si yo 'ví dù ta 'dê njembí yo.

Bà 'deke tí ta bà 'dè nìkì maa ji Mbíɾì

³ Ze ta o 'dáá gí kù 'dè nìkì maa ji Mbíɾì tí Bù mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíɾì ta o tí nó náa ze má kù 'deke tí ze ji Mbíɾì á tacó tí yo.

⁴ Tacó ze 'di tàwo bà tee njembí yo mítí Bìndi-Mbíɾì tí Jézù, ta tàwo bà zè ndâ 'duù mì Mbíɾì 'dáá gí nìkì maa mì yo gí.

⁵ Tacó à kù kpòlò tí i tí nó náa yo kù koɾo có lli mítí nó á mí gbíɾì. Yo 'di có gítí i tí nó náa yo kù koɾo có lli mítí nó kpédélé'i ta o tí nó náa yo ù ta nje á gítí yúco tí nó tí Banga-Ngú-Có nò.

⁶ Banga-Ngú-Có kù jò 'vèè cee muu to tí nó 'dáá gí, jé ká go bà 'vèè có tí nó gbí òkò tí yo 'do tí kpédélé o tí nó náa yo táánò 'di ta gbí yúco gítí nambeè mì Mbíɾì,

⁷ á go nìnó náa yo 'di 'do mì Èpàfàràsì tí tó ka ze, náa ze kù bàkà nèté ta ndú. Yí a 'duù nìnó mbe kù bàkà nèté mì Bìndi-Mbíɾì ta njembí wó gbaànjé bìndi ze.

⁸ À delè a yí ká dìtá tó njembí bà zè tí tí nó náa Bèri-mi-Mbíɾì je ji yo nó ji ze.

⁹ 'Do tí o tí nó náa Èpàfàràsì 'dè ta có ji ze nó, ze yee tí wúnó jé waa 'do tí bà 'deke tí ze ji Mbíɾì tacó tí yo lá. Ze ta o 'dáá gí kù yù nambeè á 'do mì wó, máa, yí 'ví je muu tacó bà bàkà go có mì wó ji yo me gbolò. Ze delè kù yù 'do mì Mbíɾì, máa, yí 'ví je bà 'di gbí-o gítí ndâ có mì wó ji yo.

¹⁰ Ze delè kù 'deke tí ze ji Mbíɾì máa, yí 'ví si yo 'ví 'vala go có mì Mbe tí ndoo, tí ɲa 'válá nìnó mbe kù peteke tàkòcò wó ta o 'dáá gí nò. Tacó wàa, 'válá mì yo 'ví dù a 'válá nìnó ta i ká gbí gbí ndâ ɲa ndâ tó nèté 'dáá gí, wàa muu yo 'ví njaanga gítí bà ɲò Mbíɾì nì.

¹¹ Ze delè kù 'deke tí ze ji Mbíɾì máa, yí 'ví dù gbí ngba wó 'ví je wotí ji yo me gbolò, tacó wàa yo 'ví zèè njembí yo, ta wotí bà kònò ndâ i 'dáá gí tókà'i ta tàkòcò yo pètékè'i ta o 'dáá gí.

¹² Yo 'ví 'dè nìkì maa ji Buù tí mbe bàkà yo tí ndâ 'viì-'bá 'vii ká 'vii ta ndâ 'duù tí nó náa yí tí Mbíɾì kaa ndú mò gí mì wó gbí ngba'o gí nò.

¹³ Yí 'vala ndoo 'do gbí wotí mì 'dí'di'o mì vò i, bìndi yí gii 'dòkò ndoo gí 'bá mì kpólò-kpòlò 'Vii mì wó

¹⁴ mbe njaanga miɾi ndoo 'do gbí vò i, ta bà je à-cee-gí ji ndoo gítí ndâ vò i mì ndoo.

Ndâ nèté mì Jézù

¹⁵ Bìndi-Mbíɾì je a kózò tí Mbíɾì náa ndoo ɲò yí lá.

Yí a 'viì-kíri, tí kùɾo ndâ i tí nó náa Mbíɾì suu ndú nó 'dáá gí.

¹⁶ Tacó a yí ká suu ndâ i tàrì, ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gí.

A yí ká suu ndâ i nìnó náa ndoo kù ɲò ndú ta ɾo ndoo nó,

ta ndâ i nìnó náa ndoo ɲò ndú ta ɾo ndoo lá nò.

A yí ká suu ndâ gba, ta ndâ mbe to.

A yí ká suu ndâ mbe zogo 'bá, ta ndâ mbe wotí.

Mbírì je wotí bà suu ndâ i 'dáá gî a i ji yí.

Mbírì suu ndâ i 'dáá gî tacó tí wó.

¹⁷ Yí táánò sàà kuu tí kùro o bà suu ndâ i 'dáá gî.

A wotí mì wó ká kù ẹre ndâ i 'dáá gî toko gbaànjé.

¹⁸ A Bìndi-Mbírì ká kù túbà kpokèjì bà co tí

ji ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta ẹrè mì wó tí Bìndi-Mbírì nò.

Yí a ẹngbó 'válá.

Áá táánò jò yí tí 'viì-kírì mì ndâ ku,

tí kpédélé ku mbe 'vala 'do gbí muu'dú wó

tacó wàa yí 'ví dù tí kpédélé 'duù gbí ndâ i 'dáá gî.

¹⁹ Mbírì bàkà ẹnò tacó wàa ndâ i tí nó 'dáá gbí tú yì tí Mbírì nó

'ví dù kuu gbí tú 'Viì mì yì.

²⁰ Mbírì tuu a 'Viì mì wó gí bà 'viindi kpokèjì gbí òkò tí ndú

ta ndâ i muu to tí nó, ta ndâ i tàrì.

A bà cì 'Viì-mì-Mbírì mítí njèèkpè mù

ká si njembí Mbírì 'ví 'dèè gítí ndâ i 'dáá gî.

²¹ Káa yo, yo ta 'bí o táánò kù dù me 'dú 'do tí Mbírì, yo gbí ndâ o tí nó táánò a ndâ ku'dì tí Mbírì tacó njembí yo gbí o tí nó táánò a vò njembí, yo delè gbí ndâ o tí nó táánò a ndâ mbe bàkà vò i,

²² káa yí kpónó 'viindi nambeè gbí òkò tí yo ta ndú ta 'dóó dè wó ta bà cì 'Viì mì wó. Mbírì bà kaa yo mò gí mì wó tí ndâ ngbàrángà 'duù ta vò i mì yo wálá kùro wó,

²³ náa yo má ùnje gítí yúco ta njembí yo gbaànjé, yo 'ví 'dò kò yo mí to tí kpoò toko ta Bìndi-Mbírì, yo 'ví kojo có ta njembí yo sósò'ò gítí i tí nó náa Banga-Ngú-Có ci yo gítí nó lá nò, Banga-Ngú-Có tí nó náa à ma ji ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî, náa ye tí Páwòlò a bòò mbe kù ma nò.

Páwòlò bàkà nèté ndâ mbe kù kili ta ẹrè mì Bìndi-Mbírì

²⁴ Tàkòcò ye kpónó peteke gítí bà kònò sé'i mì ye muu yo gî. Tacó bà kònò sé'i mì ye cee sè ndâ bà kònò sé'i mì Bìndi-Mbírì á muu dè wó, tí ndâ mbe kù kili ta ẹrè mì wó tí Bìndi-Mbírì nó gí.

²⁵ Káa áá táánò bàkà ye tí bòò mì ndâ mbe kù kili ta ẹrè mì Bìndi-Mbírì; Mbírì je nèté tí nó ji ye, máa ye bàkà tacó tí yo. Nèté tí nó a bà ma Banga-Ngú-Có mì wó ji yo.

²⁶ Banga-Ngú-Có tí nó táánò a có kóó náa Mbírì ngùù 'do tí ndâ 'duù gbí ndâ ká o gî, káa yí kpónó 'dè gí sè ji ndâ 'duù mì wó gí.

²⁷ Mbírì 'dè có kóó tí nó gí sè ji ndâ 'duù mì wó, 'do ká gbí 'dóó có mì wó gbí njembí wó, tacó wàa, yo tí ndâ 'duù ònó náa yo me ndâ Jùdèyà lá nó 'ví 'di ta seẹ banga có kóó tí nó. Có kóó tí nó ẹnó máa, Bìndi-Mbírì kuu gbí njembí yo, tí 'duù náa yo kù kojo có gítí bà dù gbí ngba Mbírì lè mítí wó.

²⁸ Tacó ẹnò, ze kù ma có tí Bìndi-Mbírì, ze kù ci ndâ 'duù 'dáá gî ta muu tí ze náa Mbírì ká je ji ze, delè kù nìbà i ji ndâ 'duù 'dáá gî ta gbèe ọa muu tí nó, tacó wàa ze 'ví ya ta ndâ 'duù 'dáá gî gí kùro Mbírì tí ndâ yú 'duù mbe kù dù toko ta Bìndi-Mbírì.

²⁹ Nìnò a gbí nderè có tí nó náa ye kù bàkà ta nèté tí kpoò ta gbolò wotí tí nó náa Bìndi-Mbírì je ji ye nó ká nò.

2

¹ Go bà si yo 'ví nò ni ẹnó máa, ye kù bàkà nèté tí kpoò tacó tí yo, ta ndâ 'duù gbí gbata Làwòdésiyà, delè tacó tí ndâ 'bí 'duù ònó jé mbe nò ye ta ọo ndú lá nó, kuu tí ye.

² Ye kù bàkà nèté tí kpoò nò, tacó bà je wotí mí gbí njembí ndú, tacó wàa ndú 'ví zè tí ndú gbí òkò tí ndú nìkì maa, wàa ndú 'ví dù toko gbaànjé. Tacó wàa muu ndú 'ví dù ngbàrángà'i gítí bà 'di gbí có kóó mì Mbírì. Có kóó tí nó mì Mbírì tí Bìndi-Mbírì,

³ tí mbe njaanga njekèjì gálá bà 'di gbí-o ta muu mì Mbíri.

⁴ Ye 'dè có tí nò ji yo, tacó wàa yo 'ví si 'bí 'duù 'ví eendi yo ta bà toṛo bàà mítí ndá mbù 'vére mì wó lá.

⁵ Tacó ye kpèti me mì yo kà lá, njembí ye ká gá'dáá tí yo, tàkòcò ye delè kù peteke gítí có bà ẹre gba có mì yo tí kpoò kù tee ta njembí yo mítí Bìndi-Mbíri nò.

Bìndi-Mbíri gí ta yúco 'válá

⁶ Yo lê má ùnje gítí Bìndi-Mbíri, tí Jézù tí Mbe tí ndoo gí, yo 'vala toko ta yí.

⁷ Yo 'ví nanaka mítí wó go cá tí ngbù tíítí; yo sì 'bá mítí wó, yo tee njembí yo mítí wó tí kpoò, á go có tí nó náa à nibà ji yo nò, wàa yo 'ví 'dè niki maa ji Mbíri ta njembí yo gbaànjé.

⁸ Yo 'ví kpolo ọo yo, máa, 'bí 'duù 'ví bàkà yo tí ndá i mì wó ta bà eendi yo ta ndá sú bà nibà i ta ẹngbó ndú 'do ká mì ndá 'duù muu to tí nó, ta ndá kpo-kpò bààcì, á bìndi bà nibà i tí nó mbe gí 'do mì Bìndi-Mbíri nó lá.

⁹ Tacó ndá i tí nó 'dáá gbí tú Mbíri nó 'dáá gí kù 'vala gbí dè Bìndi-Mbíri.

¹⁰ Tacó éno, ndá i 'dáá gí kuu mì yo tacó yo kù 'vala toko ta Bìndi-Mbíri. Yí a gba mì ndá bààcì ta ndá gba 'dáá gí.

¹¹ Áá táánò ya ta yo gí gbí gázà 'do gbí có bà dù yo toko ta Bìndi-Mbíri, káa à me 'duù ká waaka nje kú tí yo gbí gázà tí nó lá. Gázà tí nó a bà too dèi yo tí nó mbe yè ta vò i gí nó 'do tí yo gí, tí gázà náa a Bìndi-Mbíri ká bàkà .

¹² Tacó bà caka tí yo táánò 'vii ká 'vii go bà duu yo toko ta Bìndi-Mbíri, Mbíri delè táánò 'vala yo 'do gbí muu'dú yo ta ndú, á 'do gbí có bà tee njembí yo mítí wotí mì wó tí Mbíri tí mbe 'vala Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó.

¹³ Yo táánò a ndá ku, náa ndá vò i mì yo, gi je bà ya yo gí gbí gázà tacó bà 'dii kù a 'do tí yo lá mì yo gí, káa Mbíri gi 'vala yo toko ta ndá Bìndi-Mbíri ta bà je à-cee-gí ji ndoo gítí ndá vò i mì ndoo 'dáá gí gí.

¹⁴ Mbíri si có gítí i tí nó táánò muu ndoo náa kózò tí ndoo 'ví si có nó mí to, ta bà gbì i tí nó mítí njèèkpè mù.

¹⁵ Bìndi-Mbíri kpò nje ndá kpo-kpò gba ta ndá bààcì mítí njèèkpè mù, ta bà si ndá 'duù muu to tí nó 'dáá gí kù ọò bà ko tàkò ndú go bà ko tàkò ndá 'duù gbí zàa ta o tí nó náa ndá 'duù kù ko yí ta o bà kpò nje ndú mì wó nò.

¹⁶ Á má éno, yo si 'bí 'duù 'ví 'viiki yo gítí có i-zó-zò, ta có gítí pe lá. Yo delè 'ví si 'duù 'ví 'viiki yo gítí có ndá kpo-kpò o, ta có gítí ngú pì, ta có gítí Ọi bà wotí gbí tàkì mì ndá Jùdèyà lá.

¹⁷ Ndá i tí nó 'dáá káa ndá tàzo i tí nó kèjì nò; cèe i tí nó kèjì nó a i mì Bìndi-Mbíri.

¹⁸ Yo 'ví si ndá 'duù tí nó mbe kù kpomozo tí ndú ta bà mà tí ndú, máa ndá yí a ndá mbe kù ùlù ndá basìlì nó, 'ví zò yo lá. Ndú kù wu gbí tí ndú, máa ndá yí a ndá mbe kù ọò ndá i gbí ọi, káa gbí ndá có mì ndú nò wálá, tacó à yè gbí muu ndú káa go ndá i gítí mìri ndú.

¹⁹ Nèté mì ndú káká'i ta Bìndi-Mbíri tí Kùro ndá mbe kili ta ẹrè wó nó wálá. Káa a Bìndi-Mbíri ká kù ko nje ndá mbe kù kili ta ẹrè wó, a yí ká kù si ndú 'ví dù toko gbaànjé go bà 'deeke ndá bà to tí 'duù mì ndá 'bìlì ta ndá yèlè kù uu go có mì Mbíri.

Bìndi-Mbíri gí ta ngú 'válá

²⁰ Yo táánò má cì ta ndá Bìndi-Mbíri gí, wotí mì ndá bààcì muu to tí nó gítí yo wálá. Á má éno, yo kù 'vala go i mì ndá 'duù muu to tí nó tacó yè? Yo kù 'di ndá ọa có tí nó máa,

²¹ «Zèe i ọnó lá,» «I ọzò 'ví di gbí nje lo lá,» «Gàa 'bí ọnó lá,» nó tacó yè?

²² Ndá có tí nó káa ndá có mì ndá 'duù á muu to tí nó, tacó à má zò i-zó-zò gí, à zò gí.

²³ Bà 'di ndâ có tí nò go tó i nô. Ndú go ndâ có mbe si 'duù 'ví zè Mbíri nìkì co tí ñìnó sàà kùro nó gî, ndú delè go ndâ có mbe si 'duù 'ví si tí wó tí i lá, delè mbe si yí 'ví kpolo tí òù wó, káa wotí tí ndú gítí ndâ i gbí kù 'duù wálá.

3

¹ Mbíri táánò 'vala yo 'do gbí ku ta ndâ Bìndi-Mbíri gî. À má éno, yo koṛo có kpolo ma a i gítí ndâ i ñìnó gbíri, tí bàndò tí nó náa Bìndi-Mbíri kù ki tí wó pí jàlàmbà mì wó gbí kù 'bì mì Mbíri tí nô.

² Yo 'ví koṛo muu yo kpolo ma a i gítí ndâ i gbíri, me gítí ndâ i muu to tí nó lá.

³ Tacó yo táánò cì gî, káa à kpónó nguù 'válá mì yo mí mì Bìndi-Mbíri tí mbe kù dù á mì ndú ta Mbíri.

⁴ Káa ta o bà 'vanda Bìndi-Mbíri tí 'válá mì yo nó wúnò gí ɾo ɾi, yo delè bà 'vanda ta ndú gí gbí ngba'o.

Ndâ ká 'válá ta ngu 'válá

⁵ Yo ziki ndâ vo-vò i tí nó ta go ndú tí yo muu to tí nó nó 'do gbí njembí yo gî: bà bàkà bangbaya, bà bàkà ndâ i ñìnó mbe 'vii á ɾo 'bá lá, bà dù ta go ndâ vò i, ta bà dù ta gbolò njembí, tí bà si ndâ i 'dáá gî tí ndâ i bà ùlù ndú go bà ùlù Mbíri.

⁶ Tacó a ndâ ña ndâ vò i tí nó ká kù si kpo-tàkòcò mì Mbíri 'ví tè ndâ mbe 'di có mì wó lá.

⁷ Káa yo táánò sàà kù ɾu a ndi ña ndâ vò i tí nó, ta o tí nó náa ndú gèè bè ndú mí muu yo gî nô.

⁸ Káa yo kpónó 'ví duu guù, wàa yo 'ví nè ndâ kòlòwò, ta kpo-tàkòcò, ta bà bàkà i ñìnó mbe kù mìlìsé tí ndâ 'bí 'duù, ta bà 'dè vò có, ta bà 'dè zu có, á mí gbí.

⁹ Yo 'ví 'dè 'vére á ji ndâ 'bí ka yo lá, tacó yo kpónó si ká ña bà 'vala ndò mì yo táánò nó, ta ndâ ká cè bà bàkà i mì wó táánò nó, mí to gî.

¹⁰ Yo kpónó kù 'vala a ngu ña 'válá, náa à kù 'visi muu yo ta o 'dáá gî tí ngu muu tacó bà je cè kózò tí mbe suu yo.

¹¹ Gbí ngu ña 'válá tí nó, 'bè gbí òkò tí ndâ Ìgìrìgì, ta ndâ Jùdéyà wálá, 'bè gbí òkò tí ndâ mbe ya gí gbí gázà ta ndâ mbe ya gí gbí gázà lá wálá, 'bè gbí òkò tí ndâ 'duù ñìnó ta nje có mì ndú me có Ìgìrìgì lá nó, ta ndâ mbe 'di gbí-o lá, ta ndâ i-zógó-zogo, ta ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ i-zógó-zogo lá nó, wálá. I 'dáá gî káa Bìndi-Mbíri, Bìndi-Mbíri delè a mbe toko ndâ i 'dáá gî.

¹² Mbíri zè yo nìkì ma, bìndi yí gù cu 'bì wó mítí yo tí ndâ 'dóó 'duù mì wó gî. À má éno, yo 'vala ta ndâ 'duù ta péteke có, yo bàkà nambeè ji ndâ 'duù, yo si tí yo tí i lá, yo dù tí ndâ 'dè 'duù, yo delè 'ví zè njembí yo.

¹³ Yo kònò tí yo gbí òkò tí yo, 'bí 'duù gbí òkò tí yo má bàkà vò i ta wò, wò 'ví je à-cee-gí ji yí, á go ñìnó náa Mbe tí ndoo je ta à-cee-gí ji yo nô.

¹⁴ Káa tó bà zè tí a kpóló-kpolo i co tí ndâ i 'dáá gî, mbe kù ɛre ndâ i 'dáá gî toko gbaànjé.

¹⁵ Yo 'ví si 'dè njembí tí nó náa Bìndi-Mbíri je ji yo nó 'ví túbà kpokèjì á ji yo, tacó ñìnó a nderè bà tè'é tí yo toko gbaànjé máa yo dù tí ndâ bà to tí gbèè òù nó ká nó. Nògí, yo 'dè nìkì maa ji Mbíri.

¹⁶ Yo 'ví si ndâ có mì Bìndi-Mbíri 'ví dù gbí njembí yo me gbolò. Yo nìbà i, yo delè 'ví kpo-gbì-tà-tù yo gbí òkò tí yo ta muu yo me gbolò. Yo cè cè 'do gbí wàràgà mì Mbíri ji Mbíri, yo ùlù ɾè wó gbí cè, yo cè ndâ cè tí nó náa a ci ndú ji Mbíri gî nó ji yí, ta bà 'dè nìkì maa gbí njembí yo.

¹⁷ Yo 'ví 'dè ndâ có 'dáá gî, yo delè 'ví bàkà ndâ i 'dáá gî, ta ɾè Mbe tí ndoo Jézù, ta 'dè nìkì maa ji Mbíri Buù ta ɾè mì wó.

Ña bà 'vala ndò mì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri 'bá mì ndú gbí ngu 'válá

18 Yo tí ndâ nawù ndâ 'dakò 'ví 'di có mì ndâ 'dakò mì yo, tacó ònò a i ònó náa yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì 'ví bàkà nó ká nò.

19 Ndâ bu nì, yo zè ndâ nawù yo nìkì maa, yo 'ví dù ta ndú 'bùrùkù-'bùrùkù lá.

20 Yo tí ndâ 'viì ta o 'dáá gí 'ví 'di có mì ndâ bu yo ta nawu yo. Tacó ònò a i ònó mbe kù peteke tàkòcò Mbírì nó ká nò.

21 Yo tí ndâ bu ndâ 'viì, 'ví kpolo tàkòcò ndâ 'viì mì yo lá, tacó yo bà gba gbí kù ndú.

22 Yo tí ndâ i-zógó-zogo 'ví 'di có mì ndâ 'duù tí nó tí ndâ mbe tí yo muu to tí nó nó 'dáá gí. Káa yo 'ví bàkà éno me ká mítí ọ̀ ndú tacó bà peteke tàkòcò ndú lá, yo bàkà ta njembí yo gbaànjé, tacó bà te duù mítí Mbe tí ndoo.

23 'Duù kpétí má kù bàkà káa ọ̀ nèté yè wè, yí 'ví bàkà ta njembí wó gbaànjé, goolá yí kù bàkà a nèté mì Mbírì, me nèté mì ndâ 'duù lá.

24 Yo 'ví te mí gbí muu yo éno máa, Mbírì bà ko mboo nèté mì yo ji yo ta bà bàkà yo tí ndâ 'viì-'bá mì wó, tacó yo kù bàkà nèté a i ji Mbe tí ndoo tí Bìndi-Mbírì.

25 Káa Mbírì bà kèèndè vò i mì ndâ mbe bàkà vò i ji ndú, tacó yí me mbe ọ̀ gbíro 'duù gítí bà waa có mì wó lá.

4

1 Ndâ mbe tí ndâ i-zógó-zogo, yo zèè ndâ i-zógó-zogo mì yo ta tó 'bì. Yo te mí gbí muu yo máa, Mbe tí yo delè kuu gbíri.

Páwòlò kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì

2 Yo nanaka muu yo mítí bà 'deke tí yo ji Mbírì. Yo 'ví kpolo tí yo, yo delè 'ví 'dè nìkì maa ji Mbírì ta o tí nó náa yo má kù 'deke tí yo.

3 Yo 'deke tí yo ji Mbírì máa, yí 'ví njaanga kpokèjì bà ma có kóó mì Bìndi-Mbírì ji ze. Tacó ònó a nderè có tí nó náa ye kpónó kuu gbí zàa nó ká nò.

4 Yo 'deke tí yo ji Mbírì máa, yí 'ví si ye 'ví ma có tí nó ngbàrángà'i, á go ònó náa à tí nó.

5 Yo 'ví bàkà i ta ndâ 'duù ònó náa ndú me ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá nó ta muu tí yo. Yo si o tí nó náa yo kuu bà gbèe to ta ndú nó tí o náa Mbírì wu ji yo tacó bà konì ndú.

6 Yo ta o 'dáá gí 'ví 'dè banga nje, tí nje ònó ta gbí a gbí nó ta ndú, tacó wàa yo 'ví ni ta bà 'visì có ji ndú 'dáá gí.

Ndâ ndòngbú 'vé

7 A Tíkíkùsù ká bà 'dè ndâ có ònó náa à tí ye káa nó ji yo. Yí a tó ná'vindí ndoo, yí delè a 'duù ònó mbe kù bàkà nèté ta njembí wó gbaànjé, tí ka ndoo bòò mì Mbe tí ndoo.

8 Ye kù tuu yí tacó wàa yí 'ví 'dè ndâ có ònó náa à tí ze káa nó ji yo, wàa yí delè 'ví je wotí ji yo.

9 Ye kù tuu ndâ Tíkíkùsù ji yo ta 'bí kpóló-kpolo ná'vindí ndoo mbe tee njembí wó 'dáá gí mítí Bìndi-Mbírì, ta rẹ̀ wó a Ònésimò, tí 'dóó 'duù mì yo. Ndú bà 'vanda ndi ndâ i ònó mbe bàkà tí mì ze káa nó gbaànjé-gbaànjé ji yo gí.

10 Àrìsítàrikù tí ka ye náa ze kpónó kuu gbí zàa ta yí 'vee yo ma. Màrikò tí nó tí ná'vindí Bàrànába, náa à 'dè có gítí wó á ji yo sàa gí nó, má ya gí mì yo kà, yo 'ví te wíri mítí wó.

11 'Dakò tí nó ta rẹ̀ wó a Jézù, náa à kù nì Júsitò mítí wó nó delè 'vee yo ma. Ndâ 'dakò tí nó a ndâ 'duù ta'ò cuki, tí ndâ Jùdéyà ònó, kpónó náa ze kù bàkà nèté gítí 'bá mì Mbírì á ta ndú, ndú delè kù konì ye ngé ndii gí.

12 Èpàfàràsì tí nó tí 'bí 'duù mì yo gbaànjé, tí bòò mì Bìndi-Mbírì tí Jézù nó, 'vee yo ngé ma. Yí ta o 'dáá gí kù 'deke tí wó ji Mbírì ta njembí wó gbaànjé tacó tí yo, tacó wàa yo 'ví dù tí ndâ yú 'duù, ta kponje nje yo gítí bà bàkà go có mì Mbírì wálá.

13 Ye bà 'dè có ta yúcó muu wó gî, máa, yí kù bàkà nèté tacó tí yo ta ndâ 'duù gbí ndâ gbata Làwòdésiyà ta Ìyèràpólìsì ta wotí ká tí .

14 Ndâ Lúkà tí nó tí tó mbe kù bàkà yeè ji ndâ 'duù nó, ta Démàsì 'vee yo.

15 Ye 'vee ndâ 'duù gbí gbata Làwòdésiyà 'dáá gî, ye delè giì 'vee niì tí nó tí Nífà, ta ndâ mbe kù kili ta ọ̀rè m̀ Bìndi-Mbírì mí 'bá m̀ wó nó 'dáá gî.

16 À má 'deke wáràgà tí nó ji yo gî, yo 'ví te mí gbí muu yo máa, yo 'ví ya gí bà 'deke á ji ndâ mbe kù kili ta ọ̀rè m̀ Bìndi-Mbírì gbí gbata Làwòdésiyà. Yo delè 'ví 'deke 'bí wáràgà m̀ ye tí nó náa ndâ 'duù gbí gbata Làwòdésiyà bà tuu ji yo nô.

17 Yo 'ví 'dè có ji Àrikípúsù máa, «Te mí gbí muu lo máa, wò 'ví cee nèté tí nó náa Mbe tí ndoo je ji wò nô.»

18 Ǹinó káa 'dóó ye tí Páwòlò ká kù cu ndâ 'vé tí nó mí gbí wáràgà tí nó nó ta 'bì ye ji yo. Yo 'ví ò-bà-mbí ye gbí zàà lá. Ye kù 'deke tí ye ji Mbírì máa, yí 'ví bàkà nambeè ji yo.

KPÉDÉLÉ TÈSÀLÓNÌKÀ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Páwòlò jì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Tèsàlónìkà

¹ Muu ze tí ndâ mbe kù cu wáràgà tí nó a ndâ 'duù ta'ò: ọ̀nó a ye tí Páwòlò, gii je Sílìvànò, gii je Tìmàtéyò, ká kù cu wáràgà tí nó jì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Tèsàlónìkà, tí ndâ 'duù mì ndâ Mbírì Buù, ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì. Ze kù cu wáràgà tí nó ta bà 'deke tí ze jì Mbírì máa, yí 'ví cù 'dê ngo cù wó mítí yo. Yí delè 'ví si yo 'ví dù ta 'dê njembí yo.

Ọ̀nà cè bà 'vala ndâ 'duù gbí gbata Tèsàlónìkà, ta ọ̀nà cè bà tee njembí ndú mítí Mbírì

² Ze ta o 'dáá gí kù 'dè nìkì maa jì Mbírì tacó tí yo 'dáá gí. Ẹ̀rè yo delè jé waa 'do gbí nje ze ta o tí nó náa ze má kù 'deke tí ze jì Mbírì nó lá.

³ Bà mbí ze delè jé ta 'bí ẹ̀ri gbaànjé ò tí ndâ nèté tí nó náa yo kù bàkà 'do gbí có mì bà tee njembí yo á mítí wó tí Mbírì nó lá; bà mbí ze jé ò 'do tí ndâ nèté tí nó 'dáá gí náa yo kù bàkà ta tó njembí yo gítí Mbírì nó lá; à delè jé ò 'do tí bà kọ̀ro có mì yo lí kácáá mítí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì lá.

⁴ Ze ọ̀nò nì gí, máa, Mbírì zè yo nìkì ngé ndii gí, ndâ ná'vindí ze. Ze delè gii ọ̀nò nì gí, máa, a yí ká cu 'bì wó mítí yo, máa, yo dù tí ndâ 'dóó ọ̀nó mì yì.

⁵ Ze ọ̀nò nì éno gí, tacó Banga-Ọ̀gú-Có tí nó náa ze táánò ma jì yo nó me káa bodo có sínò lá. Ze ma jì yo a có ta wotí ká tí, tí wotí mì Bèri-mì-Mbírì, tí có náa ze ọ̀nò nì tí yúco gí. Yo delè ọ̀nò nì éno 'do tí ọ̀nà 'valá tí nó náa ze táánò kù 'vala tacó tí yo si ze kuu mì yo kà nó gí.

⁶ Yo táánò gí tí ndâ mbe ẹ̀ru ndi ze. Yo delè gii gí tí ndâ mbe ẹ̀ru ndi Mbe tí ndoo 'do gbí bà kònò sé'i mì yo. Ndâ mbe kù mèkèkè'i tí yo táánò 'dee yo kigìrìgii gí, káa à gii wu bà ùnje gítí Banga-Ọ̀gú-Có ta líkí'o jì yo a Bèri-mì-Mbírì.

⁷ Tacó éno, ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì gbí ndâ to Mèsìdóniyà ta ndâ to Àkáyà gii ọ̀nò bà kònò sé'i ta líkí'o muu Banga-Ọ̀gú-Có nì a i 'do mì yo.

⁸ Tacó ndú 'di me káa tàwo bà ma có mì Bìndi-Mbírì mì yo cuki lá. Có bà tee njembí yo mítí Mbírì delè wu cee muu to tí ọ̀nà ọ̀nó náa gbí nderè bà 'dè có mì ze jì ndâ 'duù gítí káká'i wálá.

⁹ À ndí kpónó a ndâ 'duù ká kù dítà ọ̀nà nèté tí nó náa ze táánò 'bità bà bàkà gbí òkò tí yo nó jì ze. À delè káa ndâ 'duù ká kù dítà ọ̀nà bà 'visì muu yo 'do tí ndâ bààcì gítí Mbírì, ta tàwo bà bàkà nèté mì cèe Mbírì tí nó tí wu Mbírì nó mì yo jì ze.

¹⁰ À 'dáá káa ndâ 'duù ká kù 'vanda ndi có bìndi yo gítí bà gí 'Vii-mì-Mbírì 'do gbírì jì ze, 'Vii-mì-Mbírì tí nó tí Jézù, náa Mbírì 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó nò, Jézù tí nó tí mbe 'vala ndoo á 'do kùro kpo-tàkòcò tí nó náa Mbírì kèjì tí gítí ndâ 'duù nò.

2

Nèté mì Páwòlò gbí gbata Tèsàlónìkà

¹ Yo ta kpéetí yo ọ̀nò nì gí, máa, ze táánò có gí mì yo kà me kùnga wíri lá. Ze ya gí mì yo ta nderè, bìndi nderè mì ze nò gii yù gí, ndâ ná'vindí ze.

² Yo ọ̀nò nì gí máa, ze táánò ta 'bí o á kùro bà ya ze gí mì yo kà 'de kpo-se-muu, ze delè gii 'de bà ọ̀nonoko ze mì ndâ 'duù gbí gbata Fílípì gí. Káa àá táánò a Mbírì mì ze ká je wotí jì ze, náa ze gii ma tí ta Banga-Ọ̀gú-Có mì wó jì yo á mí kùro ndâ kpo-kpò mbe kù jòò gbí có ta yí nò.

³ Rẹ̀ngbó có tí nó náa ze kpónó kù ma jì yó nó me 'vé̀rè lá; à me vò kóró-koṛo có lá; à delè me có ta tìrì ká gbí lá.

⁴ À me é̀nò lá. À káa Mbí̀rì 'do gbí 'dóó có mì wó gbí njembí wó ká ò ze ni tí ndá 'duù ònó náa yì má kpilì Banga-Ngú-Có jì ze, ze bà ni bà 'dòkò ndí á go yí á jì ndá 'duù gí. À má é̀nò, ze kù 'dè có me tacó bà peteke tàkòcò ndá 'duù lá. Ze kù 'dè có a i tacó bà peteke tàkòcò wó tí Mbí̀rì, tí mbe kù ò ndá òa có gbí njembí ze.

⁵ Yo ò ngbàrángà 'i ni gí, Mbí̀rì delè ò ni gí máa, ze jé 'dè 'vé̀rè jì yó tacó bà peteke tàkòcò yó ò lá. Ze delè jé bàkà tìrì tacó bà 'de i 'do tí yó lá.

⁶ Ze jé pà kpokèjì tacó wàa, ndá 'duù 'ví ùlù tí ta ze ò lá. Ze pà ndá i tí ò 'do mì yó lá. Ze delè pà ndú 'do mì ndá 'bí 'duù lá.

⁷ Nìnò táánò bà dù a ndá i ònó náa ze bà kùmùkù yó, máa, yó bàkà jì ze, sé náa ze a ndá tú mì Bìndi-Mbí̀rì ò, káa ze táánò ya gítí ndá òa ònò lá. Ze táánò dù gbí òkò tí yó ta pétékè 'bì ze, go 'bì ni mbe kù kpolo tí dó 'viì mì wó.

⁸ Tacó é̀nò, go yó táánò tí ze ngé ndii gí. Òa go yó tí ò táánò tí ze ò! Go yó gii te ze cuki me ká gítí bà ma Banga-Ngú-Có jì yó lá. À gii te mítí ze delè a go bà 'vala ta rẹ̀ mì yó. Yo táánò a ndá wú-gbì-ré ze.

⁹ Go bà 'va mbí yó gítí ndá òa sèrè nèté tí nó náa ze táánò kù bàkà nó kuu tí ze, ndá ná 'vindí ze. Síí gbí o bà bàkà nèté tacó bà 'de ndá i mì ze gítí miṛi ze ta o tí ò náa ze táánò kù ma ta Banga-Ngú-Có jì yó ò wálá. Ze táánò ò rì ni lá. Ze delè ò bèbìlì ni lá. Ze táánò kù bàkà ndá òa sèrè nèté tí ò é̀nò, tacó wàa, ze 'ví pèè ta mbí 'bí 'duù gbaànjé tacó 'bí i ta o tí ò náa ze táánò kù ma ta Banga-Ngú-Có jì yó ò lá.

¹⁰ Yo ò ta ṛo yó gí, Mbí̀rì delè ò gí, máa, ze táánò kù 'vala ta yó gbí tó òa kpokèjì. Ze 'vala ta yó ta banga tí , ta tìrì mì ze gítí yó wálá.

¹¹ Yo ò ni gí, máa, ze táánò kù kpo-gbì-tà-tù yó ká go bà kpo-gbì-tà-tù ndá 'viì mì bu ndú. Ze kù je wotí jì yó ká go bà je wotí mì bu ndá 'viì á jì ndá 'viì mì wó. Ze delè kù do mítí yó náa yó má bàkà i mbe lè gí ká go ònó náa bu ndá 'viì kù bàkà ta ndú.

¹² Ze táánò a ndá mbe kù nìbà kpokèjì ònó jáá nó jì yó. Ze a ndá mbe kù je wotí jì yó. Ze delè a ndá mbe kù 'deke tí ze jì yó, máa, yó 'ví co tí kpokèjì ònó mbe kù nìkì tí Mbí̀rì, tí mbe kù tè'é tí yó gí gbí ngba wó, delè tí mbe kù tè'é tí yó máa, yó 'ví dù tí ndá bọ̀-gba mì yì ò.

¹³ Ze ta o 'dáá gí kù 'dè nìkì maa jì Mbí̀rì tacó tí yó, tacó ta o tí nó náa ze táánò ya tí ta có mì wó tí Mbí̀rì gí mì yó ká nó, yó gii ùnje gítí gí. Yo ùnje gítí ò me go bà ùnje mì 'duù gítí có mbe co 'do gbí nje 'bí ka wó 'duù á muu to tí nó ò lá. Yo ùnje gítí a i go bà ùnje mì ndá 'duù gítí có mbe co 'do gbí nje Mbí̀rì. À dú káa yúco, có tí ò náa ze táánò ma jì yó ò a có mbe co 'do gbí nje Mbí̀rì, à me có náa 'bí 'duù ká koṛo 'do gbí muu wó ò lá. A có tí nó mì Mbí̀rì mbe dù kù bàkà nèté gbí njembí ndá mbe ùnje gítí gí ò.

¹⁴ Tacó yó tí ndá ná 'vindí ze kpónó kù co ká ndírí tí gbèe kpokèjì tí nó náa ndá 'duù mì Mbí̀rì mbe kù kilì ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbí̀rì gbí ndá to Jùdèyà kù co tí ò. Tacó yó kù mbu jì bà mèèkè 'i tí yó mì ndá 'dóó nambe yó jé ká go òa bà mbu ndú 'bí ndá nambe ndú tí ndá Jùdèyà,

¹⁵ tí ndá mbe zi Mbe tí ndoo tí Jézù. A ndá òa ndá 'duù tí ò táánò ká ziki ndá 'bí mbe 'dòkò có mì Mbí̀rì. Áá táánò a ndú tí ndá Jùdèyà ká kù mèèkè 'i tí ze. I tí ndú a bà bàkà ndá i ònó mbe kù kpolo tàkòcò Mbí̀rì, gii je bà jòò gbí có ta ndá 'duù 'dáá gí.

¹⁶ A ndú táánò ká kù bàkà bà jòò gbí có, ta bà nè kpokèjì bà ma có mì Mbí̀rì jì ndá 'duù ònó ta òa ndú me ndá Jùdèyà lá nó 'do tí ze, tacó wàa ndá 'duù ònó náa ndú me ndá Jùdèyà lá nó 'ví 'de ta 'válá lá. Ndú kù bàkà vò i ká mí pí ka wó vò i. Káa ndú bà 'de mbèlè kpo-tàkòcò mì Mbí̀rì mítí ndú.

Go bà co wìri gí Tèsàlónikà káká'i kuu tí Páwòlò

¹⁷ Káa à má gítí ze, ndâ ná'vindí ze, 'do tí o tí nó táánò náa ndoo njèè ta gbí òkò tí ndoo ta làmbu o nó, à káa kùfolofo dùi ze ká káá, káa njembí ze 'dáá gí a i mì yo kà. Ze bàkà ña i muu to tí nó cee gí, tacó wàa ndoo 'ví ñò ta tí ndoo káká'i,

¹⁸ tacó kô'o tí yo bàkà có bà zi ze gí. 'Dóó ye tí Páwòlò nó bàkà dú káa ndi ye tacó bà ñò yo, káa Vò-'duù-tí-nò nè kpokèjì 'do tí ye gí.

¹⁹ Yo kù koṛo có máa a ndâ 'di ká bà te líkí'o mítí ze kùṛo Mbe tí ndoo tí Jézù ta o bà gí yí wúnò? À me yo lá? A yo wúnò ká bà dù tí ndâ ngbù èré náa ze bà seke mí gbí muu ze, kù dùlù ta tí ze ta ña wálá kùṛo Mbe tí ndoo tí Jézù.

²⁰ Tacó a yo ká kù mba ze. À delè káa yo ká kù peteke tàkòcò ze.

3

¹ Bà zèè njembí ze gítí bà njèè gbí òkò tí ndoo dúú kù ya tí mâ giì co tí ze gí, ndòngbú có mì ze giì dù éno máa, à nìkì tí ze á bà tuu Tìmàtéyò ya tí jì yo kà, wàa ze ta Sìlìvànò 'ví dù ñìndi ze gbí gbata Àtínà.

² Tacó éno, ze giì tuu Tìmàtéyò tí ná'vindí ze, tí ka ze náa ze kù bàkà nèté mì Mbìrì tí nèté bà ma Banga-Ngú-Có mì Bìndi-Mbìrì ta ndú nó, máa, yí 'ví ya gí bà konì yo ta bà sè ta nèté gítí bà tee njembí yo mítí Mbìrì mí tà to tí kpoò.

³ Ze bàkà éno tacó wàa, njembí yo 'dáá gí 'ví me ta duù gbí ña vò o tí nó náa yo kpónó gbí nò. Yo delè ta kpéétí yo ñò ni gí, máa, ñìnò a ña ñìndi ndoo gbí tú ndoo.

⁴ Tacó ze táánò kù ci yo ta o tí nó náa ze kuu tí mì yo kà nó éno máa, «O bà mèèkè'i tí yo mì ndâ 'duù ká kèjì! O bà mèèkè'i tí yo mì ndâ 'duù ká kèjì!» Káa à kpónó nò a yí náa yo kù ñò mítí yo nò.

⁵ Ye táánò tuu Tìmàtéyò nò éno máa, yí ya gí bà ñò máa, yo ká kpòò kù tee njembí yo mítí Mbìrì wè? Tacó ré ze kaṛa ta gúku gí, máa ndâ-'bì-lá, wotí mì Vò-'duù-tí-nò mbe kù eendi ndâ 'duù gítí vò i nó bà ndii muu wotí mì yo, tí ña ñìnó náa ndâ nèté tí nó náa ze táánò bàkà gbí òkò tí yo kà nó bà ya sínò.

⁶ Káa Tìmàtéyò giì dele ndi wó 'do mì yo kà jì ze ta ngú có mbe peteke tàkòcò ze éno máa, yo kù tee njembí yo mítí Mbìrì, yo kù 'vala ta ndâ 'duù ta tó njembí yo, tàkòcò yo ta o 'dáá gí ká pétékè'i gítí ze, yí delè giì 'dè có jì ze máa, kô'o tí ze bà zìkì yo kà gí, go ñìnó náa kô'o tí yo kù kaṛaka ta ré ze kàà gí nò.

⁷ A có bà tee njembí yo mítí Mbìrì nò ká kù 'dèè njembí ze gbí ndâ ña bà mèèkè'i tí nó náa à kù mèèkè mítí ze káà nò, ndâ ná'vindí ze.

⁸ Njembí ze kpónó kì tí to gí, tacó ze 'di gí máa, 'bì yo ká kácáá kuu tí Mbe tí ndoo.

⁹ Ze kpónó 'ví 'dè nìkì maa jì Mbìrì gbí ña nje có yè gítí ña bà peteke tàkòcò ze tí nó náa ze kpónó tí kuu kùṛo wó tí Mbìrì tacó tí yo nó!

¹⁰ Ze kù 'deke tí ze jì Mbìrì ta síí gbí wálá, tacó wàa, yí 'ví si ndoo 'ví 'de tí ndoo káká'i. Tacó wàa, ze 'ví je ndâ 'bì i ñìnó mbe gboo 'do tí bà tee njembí yo mítí wó tí Mbìrì gí nó jì yo.

¹¹ Ze kù 'deke tí ze jì yí tí Mbìrì tí Bu ndoo, ze delè kù 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbìrì, máa, ndú 'ví 'viìndi kpokèjì bà ya gí mì yo kà jì ze.

¹² Ze kù 'deke tí ze éno máa, Mbe tí ndoo 'ví je bà 'vala ta tó njembí mí gbí òkò tí yo jì yo, yí delè 'ví si yo 'ví 'vala ta ndâ 'bì tende 'duù ta tó njembí yo á go cè bà 'vala ndoo ta ndoo.

¹³ Tacó wàa yí 'ví bàkà yo tí ndâ 'duù ñìnó ta bà lê tí yo wálá, náa yí tí Mbìrì kaa yo mò gí mì wó gí á kùṛo wó tí Mbìrì mì ndoo tí Bu ndoo, ta o bà gí ndâ Mbe tí ndoo Jézù ta ndâ tó 'duù mì wó wúnò.

4

Ña bà 'vala ndò ñìnó mbe kù peteke tàkòcò Mbìrì nò

¹ À má éno, ze kpónó kù wa ji yo a gbí ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù éno máa, yo káká'i 'ví ne 'do tí ọ̀a kpokèjì 'válá ọ̀nínó mbe kù peteke tàkòcò Mbírì, náa yo táánò ọ̀nó 'do mì ze nó lá, ndá ná'vindí ze. Yo co ká tí gbèe kpokèjì tí nò, á go ọ̀nínó náa yo kpónó kuu nje nò dúú kù ya tí .

² Tacó yo ọ̀nó ndá i tí nó náa ze táánò nìbà ndú ji yo á 'do gbí wotí mì Mbe tí ndoo Jézù nó ni gí.

³ Có gbí njembí Mbírì gítí yo éno máa, yo 'ví dù tí ndá tó 'duù, wàa yo 'dáá gí 'ví dù janga-jàngá gí ndii á 'do tí ndá vò i. Yo delè 'dáá gí 'ví dù tí ndá ngbárángà 'duù mbe kù kù'ba 'do tí bà bàkà bangbaya.

⁴ Wàa yo 'dáá gí 'ví kò niì gbí tó kpokèjì náa ndá 'duù kù te duù mítí ,

⁵ yo dù ta go bà dù ta ndá niì sàkàmàà go i mì ndá 'duù ọ̀nínó mbe ọ̀nó dúú kpokèjì bà peteke tàkòcò Mbírì ni lá nó lá.

⁶ Có gbí njembí Mbírì gítí yo delè éno máa, 'bí 'duù 'ví gírì'o ta 'viya gítí ná'vindí wó ta bà tèrì cìkii nawù wó nó lá. Ze táánò 'dè có tí nó ji yo sàà kùro gí. Ze delè gí cì yo éno máa, Mbírì bà waa có mítí ndá mbe bàkà ọ̀a i-'viya tí nó ta wotí ká tí nò gí.

⁷ Mbírì táánò tè'é tí ndoo me gítí gílìni lá; yí tè'é tí ndoo tacó wàa ndoo 'ví dù tí ndá 'dóó ọ̀nínó mì wó tí Mbírì. Yí tè'é tí ndoo tacó wàa ndoo 'ví dù janga-jàngá gí ndii 'do tí ndá vò i.

⁸ À má éno, 'duù má nè tù wó 'do tí bà 'di có tí nó náa ze kù 'dè nó gí, yí kù nè tù wó nó me 'do tí bà 'di có mì ze tí ndá 'duù go yí lá, yí kù nè a i 'do tí bà 'di có mì Mbírì tí mbe je Bèrì mì wó tí Mbírì ji yí tí 'duù tí nó.

⁹ À má gítí có bà zè ndá ná'vindí yo nìkì maa, nderè bà cu wáràgà mì 'bí 'duù 'do gbí òkò tí ze á ji yo gítí ọ̀nínó wálá, tacó Mbírì táánò nìbà ọ̀nínó ji yo gí.

¹⁰ À delè dú káa yúco máa, yo kpónó kù zè ndá ná'vindí yo gbí ndá to Mèsidóniyà 'dáá gí nìkì maa. Káa ze kpónó kù 'deke a tí ze ji yo tí ndá ná'vindí ze éno máa, yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo dúú kù ya tí gí kùro nìkì ndii ọ̀nínó náa yo kù bàkà kpónó nó gí.

¹¹ Yo bàkà wotí gítí éno máa, gbínje 'ví dù gbí òkò tí yo lá. Bìndi , yo 'ví koṛo có me gbolò a i gítí bà bàkà nèté tacó bà 'de i-zó-zò mì yo, á go có tí nó náa ze táánò 'dè ji yo nó.

¹² Yo ko tí yo ta 'bì yo, tacó wàa, ndá 'bí tende 'duù 'ví ùlù ta rẹ̀ yo éno máa, yo me ndá mbe kù zò i gbí wu'o mì ndá 'bí 'duù nó lá.

O bà gí Mbe tí ndoo wúnò

¹³ Go bà 'dè có ji yo gítí ndá ku kuu tí ze, ndá ná'vindí ze. Yo si bà dù ta sé có gbí njembí yo ngé ndii gí tacó tí ndá 'bí ka yo ọ̀nínó mbe cì gí nó mí to. Tacó ọ̀nínó a ọ̀a i mì ndá 'duù ọ̀nínó mbe koṛo có gítí bà 'vala ndi ndá ku 'do gbí muu'dú ndú lá nó ká nó.

¹⁴ Ndoo lê má ùnje gí, máa, Jézù táánò cì gí, bìndi yí gí 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí, gbí éno máa, Mbírì bà 'vala ndi ndá 'bí ka ndoo ọ̀nínó mbe cì gí nó 'do gbí muu'dú ndú ta rẹ̀ mì Jézù, ká go bà 'vala ndi wó tí Jézù nó, bìndi a yí tí Jézù ká bà gí gí bà tè kùro ndú ya tí gí gbírì.

¹⁵ Có tí nó náa ze kpónó kèjì gí bà 'dè ji yo nó a có mbe co 'do gbí nje Mbírì. Kòcò Mbírì éno máa, ta o bà gí Mbe tí ndoo káká'i wúnò, ndoo tí ndá 'duù ọ̀nínó tí ndá wu 'duù ta rì tí nó nó bà yee mì wó kùro si ndá 'duù ọ̀nínó mbe cì sàà gí nó mí ndii wálá.

¹⁶ Tacó ta o tí nó, à káa 'dóó Mbe tí ndoo ká bà gí 'do gbírì gí muu to tí nó. Yí bà gí gí bà 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà. Bìndi , kùro ndá basìlì mì Mbírì bà gí tè'é tí ndá 'duù. Gbí mòngò mì Mbírì bà gí me tí, bìndi ndá 'duù ọ̀nínó tí ndá 'duù mì

Bìndi-Mbíri mbe cì sàà gî nó ká bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú á kùro má kózò gî nó,

¹⁷ áá bà gii tè'é tí ndoo tí ndâ 'duù ñinó mbe cì lá nó á gí mî ndú gbí kùlù mù tàrì, tacó wàa, ndoo 'ví kaa toko gbaànjé ta ndú ya gí kùro Mbe tí ndoo gbí pípiri, gí bà dù ngbé kà á mî ndoo ta ndú kà.

¹⁸ À má éno, yo yì tí yo gbí òkò tí yo ta o ku ta ndâ có tí nò.

5

Yo 'viindi tí yo á gítí o bà gí Mbe tí ndoo

¹ Káa à má gítí sè ndâ sili, ta ndâ pì, ta ndâ o bà bàkà tí mî ndâ i tí nò, ze bà cu mbè có gítí ndú ji yo wálá, ndâ ná'vindí ze,

² tacó yo ta kpéetí yo ñò ni gî, máa, o bà gí Mbe tí ndoo káká'i wúnò bà dù go bà gí mbe ngbà ta bèbìlì.

³ Ndâ 'duù ta o tí nò bà dù kù koṛo có máa, «Vò i wálá.» Káa ndú gii gu maa káa ndii ta bà gbo ndú mî vò i, go bà gbaaka niì mî gó-káyì, bìndi 'bí i náa ndú bà bàkà nó wálá.

⁴ Káa yo kpónó kù 'vala me gbí 'dí'di'o tacó wàa o tí nò 'ví gbaaka tí ta yo á go bà gbaaka yo mî mbe ngbà nò lá, ndâ ná'vindí ze.

⁵ Tacó yo 'dáá gí a ndâ 'viì gbí ngba'o, tí ndâ 'viì gbí ngbàà ri. Ndoò ta ndoo 'dáá gí me ndâ 'duù gbí 'dí'di'o lá.

⁶ À má éno, ndoo tèrì á go i mî ndâ 'bí 'duù lá. Ndoò dù tí zò'o ta ṛo ndoo ngbàrángà'i.

⁷ Tacó ndâ mbe tèrì kù tèrì a i ta bèbìlì. Ndâ mbe kù sa ta pe delè kù sa a i ta bèbìlì.

⁸ Káa ndoo a ndâ 'duù gbí ngba ri, à má éno, ndoo dù ta ṛo ndoo ngbàrángà'i. Ndoò si bà tee njembí ndoo mítí Mbíri, gii je bà zè Mbíri nìkì maa, 'ví dù go kùngù tacó bà lì ta zì'i 'do tí ndoo gbí gó. Wàa, bà koṛo có lì mítí Mbíri 'ví dù tí i bà lì mú 'do tí muu ndoo gbí gó.

⁹ Mbíri táánò cu 'bì wó mítí ndoo me tacó bà mbu ndoo gí tàkò có mî kpo-tàkòcò mî wó lá. Yí bàkà a i tacó bà 'vala ndoo ta ṛè mî Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri,

¹⁰ tí mbe cì tacó tí ndoo. Tacó wàa, ndoo 'ví dù toko ta ndú si ndoo kpónó kù 'vala muu to tí nó nò; delè tacó ndoo 'ví dù toko ta ndú bìndi bà cì ndoo.

¹¹ À má éno, yo je wotí ji ndâ 'bí ka yo. Yo konì tí yo gbí òkò tí yo á go ñinó náa yo kù bàkà kpónó nò.

Ndòngbú có

¹² Ze kù 'deke a tí ze ji yo éno máa, yo 'ví te duù mítí ndâ 'duù ñinó tí ndâ kpo 'duù kùro yo, mbe kù bàkà nèté bà nìbà tó kpokèjì ji yo ta ṛè mî Mbe tí ndoo nò, ndâ ná'vindí ze.

¹³ Yo te duù mítí ndú ndii bà te duù mî yo mítí sè ndâ 'duù 'dáá gí. Yo 'dè nìkì maa ji ndú tacó nèté tí nò náa ndú kù bàkà nò. Yo delè 'ví 'vala gbí òkò tí yo nìkì maa.

¹⁴ Ze kù yù 'do mî yo a nambeè éno máa, yo 'ví 'dè có gítí bà bàkà nèté ji ndâ mbe kpó tí kpoò, ndâ ná'vindí ze. Yo je wotí ji ndâ 'duù ñinó á gbí òkò tí yo ta wotí bà te ṛo ndú gí yaà kùro ndâ 'duù á tí ndú wálá nò. Yo konì ndâ 'duù ñinó ta wotí tí ndú wálá nò. Yo delè 'ví kònò ndâ 'duù 'dáá gí.

¹⁵ Yo kèèndè vò i gbí òkò tí yo lá. À 'ví dù gbí njembí yo ta o 'dáá gí káa có gítí bà bàkà tó i gbí òkò tí yo, ta có gítí bà bàkà tó i ji ndâ 'bí tende 'duù.

¹⁶ Yo 'ví dù ta pétékè tàkòcò yo ta o 'dáá gí.

¹⁷ Yo 'ví kàra tà bà 'deke tí yo ji Mbíri lá.

¹⁸ Yo má gbí dà, yo 'ví 'dè nìkì maa ji Mbírì, à delè má volo mítí yo gî, yo má gbí mbúlùwu, yo 'ví 'dè nìkì maa ji yí, tacó ònò a òa có ònó náa à gbí njembí wó gítí yo tí ndâ mbe kù 'vala ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù nó ká nò.

¹⁹ Yo 'ví 'buuku muu wotí mì Bèrì-mì-Mbírì lá.

²⁰ Yo delè 'ví go 'vére mítí có ònó náa a Mbírì ká wu mí gbí nje 'duù nó lá.

²¹ Yo 'viiki gbí có kùro má kózò gi. Yo má 'de có tí nò tí yúcó, yo 'ví nanaka muu yo mítí ,

²² káa yo má 'de tí 've có, yo 'ví mò tí yo 'do tí ndâ 've i 'dáá gî gî.

²³ Ze kù 'deke tí ze ji Mbírì tí mbe kù je tó bà dù ndò ji ndâ 'duù, máa, yí 'ví kaa yo mò gí mì wó. Yí 'ví si yo 'ví dù ta gbí dù yo nìkì maa, ta bà lê tí yo wálá, ta vò i tí lílì yo wálá, ta njembí yo ngbárángà'ì kù ù ta ndi bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì.

²⁴ Mbírì tí mbe tè'é tí yo bà si yo 'ví dù tí ndâ mbe bàkà sóló i wálá, tacó yí me mbe ne 'do tí po ngo nje wó lá.

²⁵ Yo 'deke tí yo ji Mbírì tacó tí ze, ndâ ná'vindí ze.

²⁶ Yo 'vee ndâ ná'vindí ze kà ta njembí bà zè Mbírì tacó tí ze.

²⁷ Ye kù be ji yo a tí Mbe tí ndoo éno máa, yo 'ví 'deke wáràgà tí nó ji ndâ ná'vindí ndoo á mì yo kà 'dáá gî.

²⁸ Nambeè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì 'ví dù ta yo.

BÀ SÓ TÈSÀLÓNÌKÀ

Bà só bà cu wáràgà mì Páwòlò jì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Tèsàlónìkà

¹ Muu ze tí ndâ mbe kù cu wáràgà tí nó a ndâ 'duu ta'ô: ñinó a ye tí Páwòlò, gii je ndâ Sìlìvànò ta Tìmatéyò. Ze kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'duu mì Mbírì tí Bu ndoo, tí ndâ 'duu mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì mí gbí gbata Tèsàlónìkà.

² Ze kù 'deke tí ze jì Mbírì tí Bu ndoo, ze delè kù 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa, ndú 'ví cù 'dê ngo cù ndú mítí yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù ñìkì maa.

Bà waa có ta o bà gí Bìndi-Mbírì wúnò

³ Áá mì ze a nderè tacó bà 'dè ñìkì maa jì Mbírì go ñinó náa à tí tacó tí yo 'dáá gí, ndâ ná'vindí ze, tacó yo kpónó kù tee njembí yo mítí Mbírì ta wotí tí ndii ñinó sàà kùro gí. Yo delè kù zè tí yo gbí òkò tí yo ñìkì ta banga tí ngé ndii gí.

⁴ Ze kù mba tí ze ta ẹ̀rè yo kùro ndâ 'bí mbe kù kili ta ẹ̀rè mì Bìndi-Mbírì, tacó à tà kpèti má kù pèè mbí yo ta bà mèèkè'i tí yo, yo kpòò kù tee káa njembí yo mítí Mbírì.

⁵ Gbí có bà tee njembí yo kácaá mítí Mbírì nò éno máa, yo ñò ni gí máa, yí a mbe waa yúco. Káa mboo tàkò ña i tí nò náa yo kù me nò a bà bàkà yo mì Mbírì tí ndâ bòn-gba mì wó tí Mbírì.

⁶ Mbírì bà waa có ta yúco, yí bà kèèndè mbugo tí nó náa yo kuu gbí nó á mítí ndâ mbe kù mbu yo nó gí.

⁷ Bìndi yí bà kaa yo tí ndâ 'duu tí nó náa à kpónó kù mèèkè'i tí yo nó mítí tó bàndò tí nó náa yí bà kaa ze mítí nó ta o bà túbà tí Jézù mì wó 'do gbírì ta ndâ basìlì mì wó tí Mbírì, náa yí je wotí jì ndú.

⁸ Jézù ta o tí nò bà da nó gí co gbí ngba wu gí bà kèèndè có ndâ vò i mì ndâ mbe si Mbírì tí có lá, ta ndâ mbe biya bà ùnje gítí Banga-Ngú-Có mì wó tí Jézù tí Mbe tí ndoo, jì ndú.

⁹ Ndâ ña ndâ 'duu tí nò bà mbu jì bà waa có mítí ndú, éno máa, ndú 'ví dù tí ndâ voló-voló 'duu dúú bà ya tí, gii je bà mò ndú 'do kùro Mbe tí ndoo gí, à delè bà mò ndú 'do gbí ngba wotí mì wó gí.

¹⁰ Yí bà me ndâ i tí nò a i ta o tí nó náa yí bà gí tí, tacó wàa, ndâ 'duu tí nó náa yí kaa ndú mò gí mì wó gí nó 'ví ùlù yí, ta bà te duu mítí wó nò. Yo ta o tí nò delè bà dù kuu gbí òkò tí ndâ mbe kù ùlù Jézù, tacó yo ùnje gítí yúco tí nó náa ze táánò 'dè jì yo nó gí.

¹¹ Ñinó a nderè bà 'deke tí ze jì Mbírì ta o 'dáá gí ká nò. Ze kù yù nambeè 'do mì wó, máa, yí 'ví si yo 'ví dù tí ndâ 'duu mbe 'vii tí ndâ 'duu ñinó náa yí tè'é tí ndú gí, yí delè ta wotí mì wó 'ví si yo 'ví bàkà go ndâ tó có tí nó 'dáá gbí njembí yo nò, tacó wàa, yo 'ví cee ta nèté tí nó náa yo kù bàkà yee tí kpónó nó 'do gbí có mì bà tee njembí yo mítí wó.

¹² Gbí ña kpokèjì tí nò, ndâ 'duu bà ùlù ẹ̀rè Mbe tí ndoo Jézù 'do gbí có mì yo, ndú delè bà ùlù ẹ̀rè yo 'do gbí có mì wó, á 'do gbí nambeè mì Mbírì, delè 'do gbí nambeè mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì.

¹ À má gítí Rì bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, ta có gítí bà kili ndoo toko gbaànjé mí mì ndoo ta ndú ta Rì tí nò,

² kòcò ze jì yo éno máa, yo 'ví co ká ngé kù gu ta gúku 'do gbí có mì 'bí 'duù mbe bàkà tí wó tí mbe 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri-mi-Mbírì, ta ndâ mbe kù fiini có éno máa, Rì tí nò co sàà gí nó lá. Njembí yo delè 'ví mù 'do gbí có mì 'bí 'duù mbe 'dè 'vére jì yo éno máa, a ze ká cu wáràgà jì yì ta ña có tí nò nó lá.

³ Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo gítí bà koṛo ña ndâ có tí nò lá. Tacó Rì tí nò tí Rì bà gí Mbe tí ndoo nò bà co a i bìndi bà gí 'duù tí nó tí gbolò mbe kù gbì gbí njembí wó gítí vò i ta Mbírì nò. 'Duù tí nò náa muu wó bà 'va tí to nò,

⁴ a mbe kù jòò gbí có ta ndâ bààci 'dáá gí. Yí delè a mbe si tí wó tí i ndii ndâ i tí nó náa ndâ 'duù kù ci i jì ndú nó 'dáá gí. Yí si tí wó tí gbolò i tí ña ñinó náa ndú kpónó nje bá ta Mbírì ká gbaànjé. Yí delè kpónó kù kò kò jì ndâ 'duù máa, yì lá a Mbírì.

⁵ Bà mbí yo ó-ò? Ye táánò 'dè có gítí bà co Rì bà gí Bìndi-Mbírì nò jì yo ta o tí nó náa ye táánò kuu mì yo kà nó lá?

⁶ Yo delè ñò i tí nó mbe kù zèè 'duù tí nó ta yúco mì wó wálá nó, tii mí to, di tí o bà co Rì tí nó náa à ci nó, ni gí.

⁷ Bà jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì kpónó kuu tí, káa, a i náa à kù bàkà tí a i gbí ña kpokèjì ñinó náa bà 'di gbí kpò ndâ 'duù muu to tí nó gí, yee tí o tí nó náa à má mò i tí nó mbe kù nè kpokèjì 'do tí nó á 'do tí kpokèjì má kózò gí,

⁸ bìndi 'duù tí nó tí mbe kù gbì gbí njembí wó gítí vò i ta Mbírì nò bà gí co gí gbí ngbàà rì. Bìndi Mbe tí ndoo Jézù bà gí zi yí, ta bà òlò woò gbí nje wó mítí wó, bà co Jézù ta ngba wó bà zi yí gí.

⁹ Bà gí 'duù tí nó tí mbe kù gbì gbí njembí wó gítí vò i ta Mbírì nò bà dù a i ta wotí mì Vò-'duù-tí-nò. Yí bà gí bà bàkà ndâ mbù seṛè ta gbí ndú wálá, ta bà tùbà ndâ mbó, ta bà bàkà ndâ kpo-kpò i,

¹⁰ ta bà bàkà ndâ vo-vò tìrì tacó bà ee ta ndi ndâ 'duù ñinó tí ndâ kánjì ku nò, tacó ndú biya bà dù ta go yúco, tacó wàa ndâ yì 'ví 'de tí ta 'válá nó gí.

¹¹ Tacó éno, Mbírì kù tuu vò muu jì ndú, tacó wàa, ndú 'ví ùnje ká gítí 'vére.

¹² Mbírì bàkà éno tacó bà waa có mítí ndâ mbe si bà co tí kpokèjì ñinó jáá nó mí to, káa àá gí ñikì tí ndú a bà co tí lókó-loko kpokèjì nò.

Mbírì cu 'bì wó mítí yo tacó bà 'vala yo

¹³ Káa àá mì ze a nderè tacó bà 'dè ñikì maa jì Mbírì tacó tí yo ta o 'dáá gí, ndâ ná'vindí ze, tí ndâ wú-gbì-ré Mbe tí ndoo. Tacó Mbírì táánò cu 'bì wó mítí yo 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó tacó bà 'vala yo ta bà bàkà yo mì Bèri-mi-Mbírì tí ndâ ngbàrángà 'duù, delè ta ba ùnje mì yo gítí yúco.

¹⁴ Mbírì tè'é tí yo tacó bà 'vala yo nò a i 'do gbí bà ma Banga-Ngú-Có mì ze jì yo, tacó wàa yo 'ví 'de tí ta bàndò bà dù yo ñindi yo gbí ngba Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì.

¹⁵ À má éno, yo 'dò kò yo mí to tí kpòò, wàa yo 'ví kpòlo tí có tí nó náa ze táánò 'dè jì yo ta nje ze, ze delè gí cu jì yo ta wáràgà nò, ndâ ná'vindí ze.

¹⁶ Ze kù 'deke tí ze tacó tí yo jì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, ze delè kù 'deke tí ze jì Mbírì tí Bu ndoo, tí mbe kù zè ndoo ñikì maa, náa yí gí je tí ta 'dè njembí jì ndoo dúú kù ya tí, gí toko ta bà koṛo tó có gítí 'válá bìndi ku mì ndoo, á 'do gbí nambeè mì wó,

¹⁷ éno máa, ndú 'ví si njembí yo 'ví dù tí yú njembí gbí bà bàkà ña ndâ tó i 'dáá gí, delè gbí bà 'dè yúco.

3

Yo 'deke tí yo jì Mbírì tacó tí ze

¹ Ndòngbú có mì ze jì yo 'ví éno máa, yo 'deke tí yo jì Mbíri tacó tí ze, ndâ ná'vindí ze. Yo 'deke tí yo jì Mbíri, tacó wàa, yí 'ví si có mì Mbe tí ndoo 'ví 'vèè gálà-gálà, wàa ndâ 'duù tí nó mbe 'di nó 'ví te duù mítí , á go ñinó náa yo kpónó kù te ta duù mítí nò.

² Yo delè 'ví 'deke tí yo éno máa, yí tí Mbíri 'ví 'vala ze á 'do 'bì ndâ mbe vò muu tí nó tí ndâ vóló-volo 'duù nó, tacó ndâ mbe tee njembí ndú mítí Mbíri lá nó ògbù ngé.

³ Káa Mbe tí ndoo me mbe 'dè có gí, wàa yí gi ñonòkò gbí 'bá wó 'do tí po ngo nje wó gí nò lá. Yí bà je wotí jì yo gí, yí delè bà kpolo tí yo 'do tí Vò-'duù-tí-nò gí.

⁴ Káa à má gítí yo, ze bà be tí Mbe tí ndoo gí, máa, yo kpónó kù bàkà ndâ i tí nó náa ze táánò 'dè có gítí ndú jì yo nò, yo delè bà bàkà ndú kpòò kù ya tí gí kùro.

⁵ Ze kù 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo éno máa, yí 'ví 'visi njembí yo tí njembí ndâ mbe ñò tó bà zè tí mì Mbíri ni , yí delè 'ví si yo 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó mbe kù kònò vò i go i mì Bindi-Mbíri nò.

Kózò tí yo 'ví bàkà nèté

⁶ Ze kù 'dè có jì yo ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíri, ndâ ná'vindí ze, éno máa, yo dù gí ndii 'do tí ndâ ná'vindí ndoo ñinó ta go bà bàkà nèté tí ndú wálá, mbe kù 'vala me go ña bà 'vala ndò tí nó náa ze táánò kpili jì yo nó lá nò.

⁷ Tacó yo ta kpéetí yo ñò ni gí, éno máa, nèté mì yo a bà mèlè ndi ze. Káa yo ñò ta ro yo gí máa, ze táánò ta o tí nó náa ze kuu mì yo kà nó me ndâ mbe kê-ro lá.

⁸ Ze táánò me ndâ mbe kù lli 'bì ze gí tà i 'do mì 'bí 'duù sínò lá. Jé lá! Ze táánò kù zò i 'do ká gbí bà ka wu'o mì ze. Ze táánò wu gbí gó ri gítí nèté mì ze lá, ze delè wu gbí bèbìlì lá. Ze bàkà éno tacó wàa, ze 'ví ba gbímbí yo ta bà zò-mítí-yo nò lá.

⁹ Ze táánò kù ziki tí ze ta bà bàkà nèté rẹ̀'bè-rẹ̀'bè ta wu'o nò, me tacó máa yúco mì ze tacó bà 'dè có jì yo éno máa, yo je i ñinó jì ze, yo bàkà éno jì ze, wálá nò, lá. Ze bàkà éno a i tacó bà túbà bà bàkà nèté jì yo, tacó wàa yo 'ví bàkà go yí .

¹⁰ Ze táánò 'dè có jì yo si ze kuu mì yo kà nó éno máa, 'duù má biya bà bàkà nèté gí, yí 'ví zò i lá, nò gí.

¹¹ Káa ze kpónó kù 'di có éno máa, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo kà a ndâ vo-vò mbe kpó, ta go bà tee 'bì ndú mítí nèté tí ndú wálá. À tí ndú káa go bà yuu nje ndú gí gbí có mì ndâ 'bí 'duù ta rẹ̀ ndú gbí wálá.

¹² Ze kù 'dè có jì ndâ ña ndâ 'duù tí nó ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíri éno máa, ndú si ña nèté tí nó mí to, wàa ndú 'ví bàkà a nèté tacó bà 'de ta i bà ko ta tí ndú.

¹³ Wo yo 'ví co ta bà bàkà i ñinó náa à tí nó lá, ndâ ná'vindí ze.

¹⁴ 'Bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo má biya bà 'di có tí nó náa ze cu mí gbí wáràgà tí nó nó gí, yo 'ví kii'ba 'do tí 'duù tí nó. Nèté mì yo 'ví dù ta yí káká'i wálá. Tacó wàa, yí 'ví ñò tí ni éno máa, kpokèjì tí nó náa yì kù co tí nó a lókó-loko kpokèjì.

¹⁵ Káa yo 'ví mèèkè'i tí wó go bà mèèkè'i tí ku'di nó lá. Yo kpo-gbí-tà-tù wó, tacó yí a ná'vindí yo, tacó wàa, yí 'ví dele ta ndi wó gítí jáá kpokèjì.

Ndòngbú có

¹⁶ Ze kù 'deke tí ze jì Mbe tí ndoo, tí mbe kù si ndâ 'duù kù dù ñikì maa, éno máa, yí 'ví si yo 'ví dù ñikì maa ta o 'dáá gí, gbí ña ndâ kpokèjì 'dáá gí. Mbe tí ndoo 'ví dù ta yo ta o 'dáá gí.

¹⁷ Ñinó a ye tí Páwòlò ká kù cu ndâ 'vé tí nó jì yo mí gbí wáràgà tí nó ta 'dóó 'bì ye. Ñinó a mbó ndi 'bì ye gbí ndâ wáràgà mì ye 'dáá gí ká nò. Ñinó a cè ña bà cu wáràgà mì ye ká nò.

¹⁸ Ye kù yù nambeè 'do mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bindi-Mbíri tacó tí yo 'dáá gí.

KPÉDÉLÉ TÌMÀTÉYÒ

Kpédélé bà cu wàràgà mì Páwòlò jì Tìmàtéyò

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, tí tú mì Bìndi-Mbírì tí Jézù. Ye gí tí tú mì Bìndi-Mbírì go có mì Mbírì tí mbe 'vala ndoo, delè go có mì wó tí Bìndi-Mbírì tí Jézù tí nó, náa ndoo kù koṛo 'válá lì mí tí wó nò. Ye kù cu wàràgà tí nó.

² Jì wò tí Tìmàtéyò, tí 'dóó 'viì mì ye, náa ndà só ta ndà kù tee njembí ndà mí tí Bìndi-Mbírì. Ye kù 'deke tí ye jì Bu ndoo tí Mbírì, ye delè kù 'deke tí ye jì Bìndi-Mbírì tí Jézù, tí Mbe tí ndoo, máa ndú 'ví bàkà nambeè mì ndú, wàa ndú 'ví nò yê ọ ló. Ndú delè 'ví si wò 'ví dù ta 'dê njembí lo.

³ Ye táánò ci wò ta o tí nó náa ye kù ya gí tàkò to Mèsidóniyà nó, máa wò 'ví co 'do gbí gbata Éfàsù lá. Tacó wàa wò 'ví nò ta có gítí ndâ ọa ndâ 'duù tí nó mbe kù nìbà ndâ sú có jì ndâ 'duù á bìn di có mì Mbírì nò.

⁴ Nèté mì ọa ndâ 'duù tí nó a bà je mbí ndú kpolo ma mí tí ndâ tà-ká-tà mì ndâ ká gù ndú, ta bà 'deke ndâ rẹ ndâ ká gù ndú mèè jì ndâ 'duù. Káa ndâ ọa ndâ i tí nó náa ndú kù bàkà nò a ndâ i mbe kù nònòkò muu ndâ 'duù 'do tí bà bàkà go có mì Mbírì, náa 'duù kù nò ni ta bà tee njembí wó mí tí Mbírì nò.

⁵ Káa ndoo kù nìbà i jì ndâ 'duù tacó wàa ndú 'ví zè ndâ 'bí ka ndú nìkì maa, tí ọa tó bà zè tí nìno mbe gí 'do gbí ndâ ngbàrángà njembí, ta tó muu, ta bà ùnje gítí Mbírì ta njembí 'duù gbaànjé.

⁶ Ndâ ọa ndâ 'duù tí nó ne 'do tí cèè kpokèjì mì yú có gí. Ndú kù ya ká yàlàkàà gí tàkò ndâ 'bí ọa ndâ có ta nji gbí ndú wálá.

⁷ Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ kpo-kpò mbe 'di gbí ndâ có mì Mòze, káa ndú 'di gbí ndâ có tí nó náa ndú kù 'dè nò lá. Ndú delè nò ndâ i tí nó náa ndú kù 'dè có gítí ndú nó ni ká lá.

⁸ Ndoò nò ni gí máa, ndâ có mì Mòze a ndâ tó có, náa 'duù má nò nderè ndú ni gí nò.

⁹ Ndoò delè gí nò ni gí, máa, à kù 'dè có me jì ndâ tó 'duù lá. À kù 'dè có a i jì ndâ mbe bàkà vò i, go ndâ mbe ngbútù, ta ndâ mbe bàkà i-Mbírì lá, ta ndâ mbe bèè ọ Mbírì, ta ndâ mbe zi ndâ bu ndú ta ndâ nawu ndú, ta ndâ mbe zi ku.

¹⁰ À gí 'dè có a i jì ndâ mbe zingbà ta ndâ niì, ta ndâ mbe sì ta ndâ 'bí ka ndú 'dakò, ta ndâ mbe ngbà ndâ 'duù, ta ndâ mbe 'vérè, ta ndâ mbe see tí ndú gítí 've có, ta ndâ mbe bàkà ndâ 'bí ọa i nìno mbe co tende 'do tí cèè bà nìbà i tí nó

¹¹ mbe ya 'viì ta ọa serè Banga-Ngú-Có tí nó náa Mbírì tí nó náa ndoo kù ùlù yí nó kpili jì ye, máa, ye kpolo tí, wàa ye 'ví ma jì ndâ 'duù nò.

'Dè nìkì maa jì Mbírì á gí tàkò nambeè mì wó

¹² Ye 'dè nìkì maa jì Bìndi-Mbírì tí Jézù tí Mbe tí ndoo, mbe je wotí jì ye, tacó yí nò ni gí máa, ye bà bàkà nèté mì yì go có tí nó náa à gbí muu yì nó gí.

¹³ Ye táánò sàa a mbe kù 'dè ndâ vò có gí bà tí Jézù. Ye táánò a mbe kù mèèkè'i tí ndâ 'duù mì wó. Ye delè táánò a mbe kù go ndú ta zu ngò. Káa Mbírì gí toṛo ndâ vò i mì ye nò 'dáá gí mí tí wó tí bàà, tacó yí nò ni gí, máa, ye táánò nò ndâ vò i tí nó náa ye kù bàkà nò ni lá, tacó ye ta o tí nó ùnje gítí Bìndi-Mbírì kálásê.

¹⁴ Mbírì bàkà nambeè jì ye me gbolò, ta bà wu bà ùnje, ta bà zè Bìndi-Mbírì tí Jézù nìkì maa mí gbí njembí ye me gbolò.

¹⁵ Có tí nó náa à 'dè máa, «Bìndi-Mbírì tí Jézù táánò gí gí muu to nó tacó bà 'vala ndâ mbe bàkà vò i,» nó a cèè yú có ta kponje gítí wálá, tí cèè có mbe 'viì tí có bà ùnje gítí ta njembí 'duù gbaànjé. Ye a fùúfù gbí òkò tí ndâ mbe bàkà vò i 'dáá gí.

¹⁶ Káa ta ndâ ña ñinó 'dáá gî, Mbíri gi bàkà nambeè ji ye mí pí ndâ vò i mì ye nò me gbolò. Tacó wàa, Bìndi-Mbíri tí Jézù 'ví tù ta bà bà kònò ndâ mbe bàkà vò i ji ndâ 'duù ñinó 'dáá gî á kèjì gí bà ùnje gítí wó tacó bà 'de 'válá ñinó mbe cee lá nò.

¹⁷ Ndoò te duù mítí Mbíri,
ndoò ùlù yí tí gba tí nó mbe cee lá nó,
kpòò ya tí .

Ndoò te duù mítí Mbíri,
ndoò ùlù yí tí 'duù tí mbe dù tí ká nó,
kpòò ya tí .

Ndoò te duù mítí Mbíri,
ndoò ùlù yí tí nó náa ndoo ñò yí ta ɾo ndoo lá nó,
kpòò ya tí .

Go-i-tí-nò!

¹⁸ Ye kù 'deke a tí ye ji wò máa, bà mbí lo 'ví ò tí ndâ có mì ndâ mbe ma có mì Mbíri náa ndú táánò 'dè gítí lo nó lá, Tìmatèyò, 'viì mì ye. Kpolo tí ndú mì gbí njembí lo, wàa wò 'ví gò gò go i mì ngáángbá 'viì-'dakò.

¹⁹ Ndâ zí'i-gó mì lo 'ví dù a bà tee njembí lo mítí Mbíri, ta bà dù ta tó muu. Ye kù 'dè có tí nò ji wò tacó ndâ 'bí 'duù táánò bàkà vò muu, bìndi ndú gi mèèkè gbí bà ùnje mì ndú gítí Mbíri kùdùù gî.

²⁰ Ndâ 'bí 'duù sósò'ò 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nò a ndâ Ìmànyò ta Àlèsándòrò, náa ye táánò ká waa có mítí ndú ta bà kaa ndú ji Gba-vò-i, tacó wàa ndú 'ví no bà 'dè zu có gi bà tí Mbíri ngbó.

2

Ña kpokèjì bà 'deke tí ji Mbíri

¹ Má éno, kpédélé có mì ye ji wò éno, máa, wò 'ví 'deke tí lo ji Mbíri tacó tí ndâ 'duù 'dáá gî. Wò 'ví yù i gítí miɾi lo 'do mì Mbíri. Wò 'ví yù nambeè 'do mì wó tacó tí ndâ 'bí 'duù. Wò delè 'ví 'dè nìkì maa ji yí.

² Wò 'ví 'deke tí lo ji Mbíri kpolo ma tacó tí ndâ gba mì ndoo, ta ndâ kpo-kpò 'duù kùro ndoo, tacó wàa ndoo 'ví 'vala ta wo gbí òkò tí ndoo lá, ndoo 'ví 'vala a i gbí 'dè tí, ta bà te duù mítí Mbíri, delè ta bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii á ɾo 'bá nò.

³ Bà 'deke tí ndoo éno a tó i mbe kù peteke tàkòcò Mbíri tí mbe 'vala ndoo.

⁴ Tacó à tí wó a go bà 'vala ndâ 'duù 'dáá gî, tacó wàa, ndú 'ví ñò yúco ní .

⁵ Tacó Mbíri ká gbaànjé cuki. Mbe kù 'viindi gbí òkò tí ndâ 'duù muu to tí nó ta Mbíri delè ká gbaànjé, tí Bìndi-Mbíri tí Jézù,

⁶ mbe sì miɾi wó ji ku á muu ndâ 'duù 'dáá gî. Mbíri táánò tuu yí tí mbe ma có 'válá ji ndâ 'duù ta tó o mì wó mbe 'vii gbí muu wó tí Mbíri.

⁷ Ye kù 'de ji wò ta yúco, ye jé 'dè 'vére lá, máa, àá táánò je ye tí mbe nìbà có tí nò tí yúco nò ji ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdèyà lá nó, tacó wàa, ndú 'ví ùnje gítí .

⁸ Má éno, có gbí muu ye éno máa, ndâ 'duù tí ndâ bàndò 'dáá gî 'ví 'deke tí ndú ta bà kaa 'bí ndú, tí 'bí ndâ yè ta vò i mì ndú wálá, á gí yaà ji Mbíri, ta pétékè tàkòcò ndú, delè ta gbínje gbí òkò tí ndú wálá.

⁹ Có mì ye ji ndâ nìi éno máa, ndú 'ví yuu bòngò ñinó mbe 'vii á ɾo 'bá mbe te nò mí ɾo ndâ 'duù lá nò. Ndú delè 'ví je mbí ndú kpolo ma mítí bà te banga cèkèè tacó bà mà tí ndú ji ndâ 'duù lá;

¹⁰ ndú 'ví te banga a i ta bà bàkà ndâ tó i á go i mì ndâ ña ndâ nìi ñinó mbe tùbà tí ndú tí ndâ mbe ùnje gítí Mbíri gî nò.

¹¹ À delè má kù nìbà i ji nìi, yí 'ví dù ngbii. Yí delè 'ví te duù mítí 'duù tí nò mbe kù nìbà i ji yí nò.

¹² Ye ùnje gítí éno máa, niì 'ví dù tí mbe nìbà i ji ndâ 'dakò nò lá. Yí delè 'ví dù pí tí ndâ 'dakò lá. Yí 'ví dù ngbù kùro ndâ 'dakò.

¹³ Tacó Mbírì táánò suu kùro a Ádàmà tí 'dakò, bìndi yí gii suu Évà tí niì.

¹⁴ Gba-vò-i delè táánò ee me ndi Ádàmà lá, yí ee a ndi Évà tí niì, bìndi niì gii kpò có mì Mbírì gí.

¹⁵ Káa a bà jò ndâ 'vii ká bà 'vala ndâ niì, náa ndú má dù tí ndâ niì ñinó mbe aanga muu ndú mítí bà tee njembí ndú mítí Mbírì nò.

3

Ndâ kpo 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì

¹ Có tí nó máa, go bà dù tí gbolò 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì má tí 'duù, yí kù koṛo a tó có ngé waa gí nó, a yúco ta kponje gítí wálá.

² Káa ña 'duù tí nò 'ví dù me mbe kù bàkà ndâ i-nô lá. Yí 'ví dù me mbe kò ñjèèkù niì lá. Yí 'ví dù a i tí 'duù ñinó ta ngbárángà muu wó. Yí 'ví dù me 'duù ñinó mbe kù bàkà ndâ i-'vii nó lá. Yí 'ví dù a i tí 'duù ta muu ká tí wó. Yí 'ví dù tí 'duù ñinó ta ñjekèjì 'bá mì wó ká ngàa ji ndâ 'duù. Yí delè 'ví dù tí mbe nìbà tó kpokèjì bà 'vala ndò ji ndâ 'duù.

³ Ña 'duù tí nò 'ví dù me vò mbe ñjù pe lá. Yí 'ví dù me mbe kùmùkù ndâ i mì ndâ 'duù lá. Yí 'ví dù a i tí 'dè 'duù, me mbe gbínje lá. Yí delè 'ví dù me mbe go ndâ kpo-kpò i lá.

⁴ Yí 'ví dù tí ña 'duù ñinó mbe ni bà 'viindi 'bá mì wó ñikì maa gí, náa ndâ 'vii mì wó kù 'di có mì wó, delè náa ɾo ndâ 'duù ká ngbárángà'i gítí ndâ 'vii mì wó.

⁵ Tacó bà kpolo tí 'dóó 'bá mì wó má kpò yí gí, yí bà 'de wotí gítí bà kpolo tí 'bá mì Mbírì 'do kòtí 'di?

⁶ Yí 'ví dù me ngú mbe ùnje gítí Jézù lá. Tacó yí bà luguu á tí wó ta bà si tí wó tí gbolò 'duù ta kpéetí wó, bìndi Mbírì bà waa có mítí wó go bà waa có mítí Gba-vò-i.

⁷ 'Duù tí nò 'ví dù a ña 'duù ñinó náa ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì lá nó kù te duù mítí wó. À má me éno lá, ñè wó bà volo gí, bìndi yí bà tè wú mì Gba-vò-i.

Ndâ mbe koni ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì

⁸ Ndâ mbe kù koni ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì nó 'dáá gí delè 'ví dù a ndâ ña ndâ 'duù ñinó náa ndâ 'duù kù te duù mítí ndú nò. Ndú 'ví dù tí ndâ mbe 'dè yúco. Ndú 'ví dù me ña ndâ 'duù ñinó náa pe kò ndú gí nó lá. Ndú delè 'ví dù me ndâ mbe go ndâ kpo-kpò i lá.

⁹ Ndú 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó ta muu ndú ngbárángà'i, mbe kù ùnje gítí có mì Bìndi-Mbírì 'do ká ngé ɾèngbó .

¹⁰ À 'ví ñò muu ndú kùro kózò gí, bà lê má tí ndú wálá, à 'ví gii bàkà ndú.

¹¹ Ndâ niì ñinó mbe kù koni ndâ mbe kù kpolo tí ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì nó, delè 'ví dù a ña ndâ niì ñinó náa ndâ 'duù kù te duù mítí ndú nò. Ndú 'ví dù me ndâ mbe ni ñè lá. Ndú 'ví dù tí ndâ niì ñinó ta muu ndú ngbárángà'i nò. Ndú delè 'ví dù tí ña ndâ niì ñinó mbe kù bàkà nètè ta njembí ndú gbaànje nò.

¹² Ndâ 'dakò ñinó tí ndâ mbe kù koni bà kpolo tí nètè gítí ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì nó delè 'ví dù me ndâ bu ñjèèkù niì lá. Ndú delè 'ví dù a ndâ ña ndâ 'duù ñinó mbe kù kpolo tí ndâ 'bá mì ndú, ta ndâ 'vii mì ndú ñikì maa.

¹³ Tacó ndâ 'duù kù te duù mítí ndâ mbe kù bàkà nètè bà koni ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bìndi-Mbírì jáá. À delè tí ndú a wotí bà 'dè có gítí bà tee njembí ndú mítí Bìndi-Mbírì ta gúku tí ndú wálá.

¹⁴ Ye kù cu wáràgà tí nó ji wò ta có bà ya gí mì yo ká gbí muu ye.

15 Káa 'bí i máa tii bà ya ye gí kà gî, wò 'ví ò éno máa, ndâ 'duu 'ví 'vala 'bá mì Mbírì nìkì maa. Ye kù nì a ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì, tí ndâ 'viì mì Mbírì tí nó tí wu Mbírì, delè tí ndâ mbe kù te ɾè có mì Mbírì gí yaà tí kpoò nò.

16 À dú káa yúco máa, bà 'di gbí kpokèjì mì Mbírì táánò sàa a gbolò có kóó. Có kóó tí nò a Bìndi-Mbírì,

tí mbe gí gí muu to tí nó táánò tí 'duu.

A Bèri-mì-Mbírì táánò ká túbà tí wó,

ndâ basìlì táánò ò yí gî,

àá táánò ma có tí wó jì ndâ 'duu gî.

Ndâ 'duu táánò ùnje gítí wó muu to tí nó gî,

àá táánò te yí ya tí gí gbírì gî.

4

Ndâ sú mbe nìbà i

1 A Bèri-mì-Mbírì ká 'dè có ta nje wó ngbárángà'i éno máa, ndâ 'bí 'duu gbí ndâ sè sili tí nó gí kùro o bà gí Bìndi-Mbírì káká'i nó bà je mbí ndú kpolo ma a i gítí bà ru ndi ndâ 'vére mì ndâ bààcì á bìndi có mì Mbírì.

2 Ndâ mbe 'dòkò có mì ndâ ò ndâ bààcì tí nò a ndâ mbe 'vére, tí ndâ mbe tíri ta ndi nò bà 'dè 'vére káká'i á ro ndú wálá.

3 Ndâ 'bí ò 'vére mì ndú máa: bà kò nì a vò i kùro Mbírì, wàa ndâ 'duu delè 'ví gee tí ndú 'do tí ndâ 'bí ò ndâ i-zó-zò. Káa Mbírì táánò suu ndâ i tí nó náa ndâ vò 'duu tí nó kù 'dè có máa ndâ 'duu 'ví zò ndú lá nò, tacó wàa ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, tí ndâ mbe ò yúco ni gî, 'ví zò ta bà 'dè nìkì máa jì Mbírì ta líkí'o tí ndú.

4 Mbírì táánò suu 'dáá káa ndâ tó i, tacó wàa ndoo 'ví zò ndú 'dáá gí ta pétékè tàkòcò ndoo, náa ndoo má a ndâ mbe ò tó i náa 'duu bàkà jì ndoo ni nò. Má ènò, ndoo 'ví bè ndâ 'bí i, máa, ndú a ndâ vò i nò lá.

5 Tacó a có mì Mbírì, toko ta bà 'deke tí ndoo jì Mbírì tacó ndâ i tí nó, ká kù bàkà ndú tí ndâ ngbárángà i.

Tó bòò mì Bìndi-Mbírì

6 Wò má nìbà ndâ có tí nó 'dáá gí jì sè ndâ ná'vìndí lo, gbí éno máa, wò bà dù tí tó mbe bàkà nètè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù. Wò delè kù nì a bà máa, bà nìbà i mì Bìndi-Mbírì náa wò kù ru ndi nó ya gí gbí mbelè lo ngé tè gî.

7 Nètè mì lo 'ví dù ta ndâ ònóókò tà-kà-tà ta i gbí ndú wálá gítí ndâ i muu to tí nó nó lá. Aanga muu lo mítí bà dù tí 'duu mì Mbírì.

8 Bà tala bà ngaka tí 'duu tacó bà je wotí jì dii wó a tó i, káa bà tala bà ngaka tí 'duu tacó bà bàkà go có mì Mbírì a kpóló-kpolo i co tí bà ngaka tí tacó bà je wotí jì dii 'duu gî. Tacó 'duu bà 'de i gbí ta bà só: 'bí gbaànjé á si yí muu to tí nó, bìndi 'bí á bìndi ku mì wó.

9 Tee njembí lo mítí có tí nó, tacó ònò a yúco ngé waa gî.

10 Tacó ènò, ndoo kpónó kù te kpo muu, ndoo delè kù bàkà nètè tí kpoò, tacó ndoo kù kojo có lli a i mítí Mbírì tí nó mì ndoo, tí wu Mbírì mbe kù 'vala ndâ 'duu 'dáá gí nò. Co tí ndâ i 'dáá gí, yí kù 'vala a ndâ mbe ùnje gítí yúco tí nó.

11 Nìbà ndâ có tí nó jì ndâ 'duu, wàa wò 'ví ò máa, ndú bàkà go ndú.

12 Si tí lo jì ndâ 'duu wàa ndú 'ví ònoko wò máa, wò a 'viì nò lá. Dù tí mbe nìbà ndâ ò ndâ tó i 'dáá gí, go bà 'dè banga nje, ta tó 'válá, ta bà zè ndâ 'duu nìkì maa, ta bà dù ta ngbárángà njembí, jì ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì.

13 Dù kù 'deke wáràgà mì Mbírì, wàa wò 'ví nìbà ndâ có gbí jì ndâ 'duu 'dáá gí, yee tí o bà gí ye gí mì yo kà.

¹⁴ Bà mbí lo 'ví ò tí i-nambeè tí nó táánò náa Mbíri je ji wò ta o tí nó náa ndâ mbe ma có mì Mbíri 'dè ta có, bìndi có tí nó ndâ kpo 'duù mì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gii tee ta 'bì ndú mítí lo nó lá.

¹⁵ Koɾo gbí có tí nó náa ye 'dè ji wò nó tí kpoò, bìndi wò 'ví mèlè ndi ndâ i tí nó náa ye 'dè có gítí ndú ji wò nó. Tacó wàa ndâ 'duù 'ví ñò máa, wò me mbe ja gí ndii lá.

¹⁶ Kpolo tí lo, wò delè 'ví kpolo tí i tí nó náa wò kù nibà ji ndâ 'duù nô. Bàkà ndâ i tí nó ta o 'dáá gí, tacó wàa, wò 'ví 'vala ta miɾi lo, wò delè 'ví 'vala ta miɾi ndâ mbe kù 'di có mì lo 'do gbí vò i.

5

Nèté gítí ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri

¹ Wò 'ví 'dè gbí vò i mì 'duù ñinó tí kpo 'duù ji wò nó ji yí ta 'bê lá. 'Dè có ta yí pétékè'i, á go bà 'dè có mì lo ji bu lo. Wò 'ví 'dè có ji ndâ 'viì-'dakò á go bà 'dè có ji ndâ ná'vindi lo.

² Bìndi wò 'ví 'dè gbí bà lê mì ndâ kpo niì ji ndú gbí tó kpokèjì á go bà 'dè có ji nawu lo. Bìndi wò 'ví 'dè gbí ña ndâ vò i mì ndâ 'vini ji ndú ta ngbàrangà njembí lo á go njembí 'duù gítí ndâ námì wó.

³ Yo 'ví te duù mítí ndâ nawù ku; ye kù ni a ndâ nawù ku ñinó tí ndâ mbe yè ta 'dóó 'duù mì ndú wálá nô.

⁴ Káa ndâ 'viì, ta ndâ 'viì-gù má kuu mì nawù ku, yo 'ví si ndú 'ví tala bà kpolo tí nawu ndú á go có mì Mbíri, tacó bà sì có ndâ nèté tí nó náa nawu ndú tí nó táánò bàkà gítí ndú si ndú gbí 'viì nó kùro má kózò gi. Tacó nèté bà kpolo tí ndâ mbe jò ndoo a nèté mbe kù peteke tàkòcò Mbíri.

⁵ Káa niì ñinó tí nawù ku ta 'viì mì wó wálá, delè ta 'dóó 'duù mì wó wálá nó, 'ví koɾo có gítí Mbíri, ta bà dù kù 'deke tí wó, ta bà yù i 'do mì Mbíri ta o 'dáá gí.

⁶ Káa ña nawù ku ñinó mbe zèè kpolo ma a ngé líkí'o muu to tí nó nó a kánjì ku.

⁷ 'Dè có tí nó ji ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri, tacó wàa ndâ 'duù 'ví ño ndi ndú lá.

⁸ 'Dè có ji ndú máa, 'bí 'duù gbí òkò tí ndú má kpolo tí ndâ 'viì mì wó ta ndâ 'dóó nambe wó lá, gbí éno máa, 'duù tí nó biya nó a bà 'di có mì Bìndi-Mbíri gí. À delè nìkì káa 'duù ñinó mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri lá nó á co tí ña 'duù tí nó.

⁹ Wò 'ví cu mí gbí wáràgà bà cu ɾè ndâ nawù ku ñinó náa ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri kù kpolo tí ndú nó káa ɾè ndâ nawù ku ñinó ta ndoo tí ndú ndii zi 'duù-ta'ô gí nô. Ndú 'ví dù a ndâ niì ñinó jé mbe ɾàngà kù lá.

¹⁰ Delè ta ɾè ndú wu ta bà bàkà ndâ tó i ñinó go bà ko ndâ 'viì mì ndú gbí tó kpokèjì, ta bà koni ndâ yè, ta bà te wiɾi mítí ndâ mbe 'do 'do, ta bà caka kò ndâ mbe kù bàkà nèté mì Bìndi-Mbíri go i gbí tàkii mì ndoo tí ndâ Jùdèyà tacó bà te wiɾi mítí ndú, ta bà koɾo có gítí bà bàkà ndâ tó i nó.

¹¹ Káa yo 'ví cu ɾè ndâ nawù ku ñinó ta mbelè ndú kù i ngèlè kálásê nó lá. Tacó go bà-nò-vò-ndô má gii tanga mítí ndú ndii muu wotí bà koɾo có mì ndú gítí Bìndi-Mbíri gí, a có bà kò tí káká'i ká bà dù gbí muu ndú.

¹² Bìndi ndâ 'duù bà gii kùtù a tí gítí ndú máa, ndú ñonòkò gbí 'bá ndú 'do tí kpédélé ngo nje ndú gí.

¹³ Ndâ 'bí ña i gbí kù ndâ dó nawù ku tí nó ta mbelè ndú kù i ngèlè kálásê nó, a jè, ta bà nó ta 'bá mì ndâ 'duù sàkàmàa. Ndú kùtáa má si ká mítí ndâ ñinó, má wálá, à nìkì ma. Káa ndâ i mbe gii volo ndú ngé gí, a ndâ bà kùtù tí, ta bà yuu tí ndú mí gbí ndâ i, ta ndâ có ñinó ta ɾè ndú gbí wálá, delè ta bà 'dè ndâ 'bí ña kpo-kpò có mbe 'vii ta ndú lá.

¹⁴ Ye koṛo có máa, àá bà 'vii ta ndâ nawù ku ñinó ta mbelè ndú kù ì ngèlè kálásê nó a bà kò ndâ 'bí ngú 'dakò, ndú 'ví jò ta ndâ 'viì, wàa ndú 'ví koṛo có gítí ndâ i-'bá mì ndú. Tacó wàa, ndâ ku'dì mì ndoo 'ví 'de ta kpokèjì bà ñonoko ndoo lá.

¹⁵ Ye kù 'dè có tí nò tacó ndâ 'bí nawù ku kpónó 'dòkò 'do tí ndoo kù řu ndi Gba-vò-i gî.

¹⁶ Má éno, nambe 'bí niì gbaànjé gbí òkò tí yo tí ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bindi-Mbířì má a nawù ku, à ñikì éno máa yí kpolo tí nambe wó tí nò, wàa sè yo 'ví koṛo có gítí sè ndâ nawù ku ñinó ta ndâ 'duù mì ndú wálá nò.

¹⁷ 'Bí có mì ye káká'i jì wò a ñinó máa, yo 'ví te duù mítí ndâ tó kpo 'duù ñinó tí ndâ kùro yo nò. Ye kù ni a ndâ kpo 'duù ñinó mbe 'vii tí ndâ 'duù ñinó náa à 'ví te duù mítí ndú gî nò. Yo delè 'ví ko mboo ndâ nèté mì ndú jì ndú. Co tí ndâ i 'dáá gî, yo 'ví te duù mítí ndâ ña ndâ tó kpo 'duù ñinó mbe kù ma có mì Mbířì, ta ndâ ñinó mbe kù niì bà có mì Mbířì ta wotí tí nò.

¹⁸ Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbířì éno máa, «À caka gbí nje mbe gbà deme ta wu ngo lá.» À giì cu 'bí máa, «Ko mboo nèté mì ndâ mbe bàkà nèté á jì ndú.»

¹⁹ À má kpì ngbàngà tí 'bí kpo 'duù jì wò, wò 'ví ùnje gítí có tí nò lá, sè káa ñinó wò má 'dì có tí nò 'do gbí nje ndâ 'duù go só, go ta'ò, kózò gi.

²⁰ 'Bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndâ kpo 'duù mì yo má nanaka muu wó mítí bà bàkà vò i, wò 'ví 'dè gbí vò i mì wó nò jì yí mí kùro ndâ mbè 'duù, tacó wàa ndâ 'bí ka wó kpo 'duù 'ví cì ta gúku bà bàkà ña i tí nò.

²¹ Ye kù see wò jì Mbířì, ye kù see wò jì Bindi-Mbířì tí Jézù, ye delè kù see wò jì ndâ basìlì mì Mbířì, máa, wò 'ví kpolo tí ndâ có tí nó 'dáá náa ye 'dè jì wò nó ta kábà tí ndú. Wò delè 'ví njèè gbí òkò tí ndâ 'duù lá.

²² Gu gítí bà bàkà 'duù tí kùro ndâ mbe kili ta ñè mì Bindi-Mbířì lá. Tacó ndâ 'duù bà go wò á muu wó. Kpolo tí lo 'do tí ndâ vò i 'dáá gî.

²³ Wò 'ví njù 've ngo mì lú lá. Wò ta o 'dáá gî 'ví ñonòkò ngo njù-njù mì lo ta làmbu pe zùù-zùù éno, tí yee gítí gbí yì lo, delè tacó sé'i kù bàkà wò ká tà ndi ka wó.

²⁴ À kù ñò vò i mì ndâ 'bí 'duù ká mítí njì řo ndú. Káa ndâ 'bí 'duù a ndâ gbàà'và, wò bà bàkà a o tacó bà 'dì gbí vò i mì ndú.

²⁵ Tó i delè ká éno, à ngùù lá. Káa 'duù kpèti má tala bà ngùù tí wó tí , àá bà co ká co gí sè.

6

¹ Ndâ 'duù ñinó tí ndâ i-zógó-zogo mì ndâ 'bí ka ndú nó 'ví te duù mítí ndâ mbe tí ndú, tacó wàa à 'ví volo ñè Mbířì lá, à delè 'ví no ta nje gítí bà niì bà i mì ndoo lá.

² Káa ndâ i-zógó-zogo ta mbe tí wó só má a ndâ mbe kù kili ta ñè mì Bindi-Mbířì, yí 'ví bàkà nèté jì mbe tí wó ta vò tàmuu, tacó náa ndâ yì a ndâ ná'vindí nò, lá. Ngé gí lá! Tacó 'duù tí nò mbe kù 'de gbolò i gbí nèté mì wó nò a ná'vindí wó tí mbe ùnje gítí Bindi-Mbířì, tí kpóló-kpolo 'duù mì Mbířì.

Ndâ sú bà niì bà i ta ndâ kpo-kpò i

Niì bà ndâ có tí nò jì ndâ 'duù pétékè'i, yee tí o tí nó náa à ya gí gbí muu ndú gî, wàa ndú 'ví bàkà go ndâ có tí nò.

³ Káa 'bí 'duù má niì bà 'bí ña lókó-loko có mbe 'vii ta wu có mì Mbířì náa Bindi-Mbířì tí Jézù niì bà jì ndoo nó lá,

⁴ 'duù tí nò kù luguu a tí wó, ta bà mòò řo wó sínò. Yí delè ñò 'bí i gbaànjé ni lá. À gbí muu ña ndâ 'duù tí nò a mã bà 'vee gbí ndâ i 'dáá gî. 'Bí ña i mì ndú delè a bà 'dè ndâ 'bí ña tende có mbe kù jò ndâ kiì, ta mà, ta ngò, ta ndâ vò có, delè ta bà koṛo ndâ vò có ta nderè ndú wálá gbí òkò tí ndâ 'duù.

⁵ Nèté mì ndâ ña ndâ 'duù tí nò delè a bà ñònòkò muu ndâ 'duù ñìnó ta muu tí ndú wálá, mbe dò 'bì ndú 'do tí yúco gî, mbe kù si bà bàkà go có mì Mbíri tí i bà 'de ndâ kpo-kpò i gbí a muu to tí nó, nô.

⁶ À dú káa yúco máa, bà bàkà go có mì Mbíri kù je tó i me gbolò ji 'duù. Káa sè káa ñìnó máa, 'duù tí nò 'ví dù me mbe gbolò njembí lá.

⁷ Te mí gbí muu lo éno máa, àá táánò jò ndoo me ta 'bí i 'bì ndoo 'do gbí yì lá. À delè wúnò bà duu ndoo me ta 'bí i 'bì ndoo lá.

⁸ Má éno, ndâ i-zó-zò, ta bongo má kuu mì ndoo, à tè ta ndoo gî.

⁹ Tacó ndâ 'duù ñìnó ta go ndâ kpo-kpò i tí ndú nó a ndâ ndò kècè mì ndâ i ñìnó mbe kù yòngò ndâ 'duù gítí ndâ vò i nô. Ndú kù yuu miri ndú mí gbí wú, ta ndâ 'bí ña i ñìnó ta gbí ndú wálá nó, ta bà dù ta go ndâ i mbe kù gî ji ndú ta vò i, mbe kù gbo nje ndú ta bà mi ndú. Ndâ i tí nò kù volo ndú gbí có mì gbolò njembí.

¹⁰ Tacó a bà dù ta gbolò njembí ká kù jò ndâ ña ndâ vò i tí nò 'dáá gî. A go ndâ kpo-kpò i ká gbì tamuu ndâ 'bí 'duù kù gîri'o párángáá 'do tí kpokèjì mì yúco. A delè káa go ndâ kpo-kpò i ká kù te sé'i me gbolò mí gbí njembí ndâ 'bí 'duù.

Páwòlò kpo-gbí-tà-tù Timàtéyò

¹¹ Káa wò tí 'duù mì Mbíri 'ví kù'ba 'do tí ndâ ña ndâ vò i tí nò 'dáá gî, wò 'ví koṛo có bà dù tí tó 'duù mì Mbíri, wò delè 'ví koṛo có gítí bà bàkà go có mì Mbíri. Wó 'ví tee njembí lo mítí Mbíri, wò 'ví zè ndâ 'duù ñiki maa. Wò 'ví dù tí mbe kònò ndâ i, wò delè 'ví dù tí mbe 'dè njembí.

¹² Wò 'ví gò gó muu có mì Bìndi-Mbíri tí kpoò, tacó wàa wò 'ví 'de ta 'válá ñìnó mbe cee lá nô, tacó ñìnò a i tí nó táánò náa Mbíri tè'é tí lo gítí ta o tí nó náa wò tù ta bà tí lo tí 'duù mì Mbíri mí kùro ndâ 'duù nô.

¹³ Ye kù see wò ji Mbíri, bìndi ye gii see wò ji Jézù tí Bìndi-Mbíri, tí mbe dù tí 'dakò táánò kùro Pónísiyò Pilátò nó,

¹⁴ máa, wò 'ví bàkà ndâ i tí nó táánò náa a 'dè ji wò máa wò 'ví bàkà ndú nó ngbáràngà'i, yee tí o bà gî Mbe tí ndoo, Jézù tí Bìndi-Mbíri káká'i.

¹⁵ Yí bà gî ta o tí nó mbe 'vii gbí muu Mbíri tí nó,

náa à kù ùlù yí,

tí mbe kù zogo ndâ 'duù 'dáá gî,

tí Gba tí nó náa 'bí gba muu to tí nó mbe me gbolò ndii yí wálá,

tí Mbe tí ndoo,

náa 'bí mbe tí ndoo muu to tí nó mbe me gbolò ndii yí wálá.

¹⁶ À káa yí ta kpéetí wó ká dù tí ká.

Ngba bàndò tí nó náa yí kù dù tí nó me i bà zeke ta ṛo 'duù lá.

'Bí 'duù jé mbe ñò yí ta ṛo wó wálá.

'Bí 'duù delè jé gí bà ñò yí ta ṛo wó wálá.

À ùlù yí tí gba muu to tí nó kpòò ya tí .

Go-i-tí-nò.

¹⁷ 'Bí có náa ye kù 'dè ji wò a ñìnó máa, wò 'ví 'dè có ji ndâ 'duù ñìnó tí ndâ mbe ndâ kpo-kpò i muu to tí nó nó, máa, ndú 'ví mba tí ndú lá. Ndú delè 'ví tee njembí ndú mítí ndâ kpo-kpò i mì ndú nó lá, tacó ndâ i tí nó ká go ngo díí. 'Dè có ji ndú máa ndú 'ví tee njembí ndú a i mítí Mbíri tí mbe kù je ndâ i ñìnó mbe kù te líkí'o mítí ndoo ta o 'dáá gî nô.

¹⁸ 'Dè có ji ndú máa, ndú 'ví bàkà ndâ tó i, ndú 'ví dù tí ndâ mbe bàkà ndâ tó nèté, go bà dù tí ndâ mbe je i ji ndâ 'duù ta tó njembí, delè tí ndâ mbe 'viiki gbí bà je i ji ndâ 'bí 'duù lá.

¹⁹ Ndú má 'vala gbí ña kpokèjì tí nó, ndú bà kili ndâ tó i me gbolò gítí taàbé, náa go cèe 'válá má kuu tí ndú nó.

²⁰ Káa wò 'ví kpolo tí i tí nó táánò náa à je ji wò máa wò 'ví kpolo tí nô, Tìmàtéyò. Si bà yuu nje lo gí gbí ndâ có ñìnó náa ndú me ndâ có mì Mbírì lá nó, ta ndâ kponje ñónókó mì ndâ 'duù ñìnó mbe kù bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'di gbí có mì Mbírì nó mí to.

²¹ Tacó ndâ 'bí mbe tè gí tàkò ña ndâ i tí nò gírì'o tí vò ña ñìnó 'do tí kpokèjì mì yúcó gî.

Mbírì 'ví konì yo 'dáá gî.

BÀ SÓ TÌMÀTÉYÒ

Bà só bà cu wáràgà mì Páwòlò jì Tìmàtéyò

¹ Njìnó a ye tí Páwòlò tí mbe gí tí tú mì Bìndi-Mbírì tí Jézù 'do gbí có mì Mbírì. Mbírì je ye, tacó wàa ye 'ví dù tí mbe ma có 'válá tí nó mbe cee lá, náa yì tí Mbírì táánò cì cì máa yì bà je jì ndâ 'duù njìnó bà gí tí ndâ mbe kù dù toko ta Bìndi-Mbírì tí Jézù nò.

² Ye kù cu wáràgà tí nó tacó bà 'dè có jì wò tí Tìmàtéyò, tí kpóló-kpolo 'viì mì ye, máa, ye kù 'deke tí ye jì Bu ndoo tí Mbírì, ye delè kù 'deke tí ye jì Bìndi-Mbírì tí Jézù tí Mbe tí ndoo, máa ndú 'ví bàkà nambeè jì wò, ndú 'ví nò yê ọ lo, ndú delè 'ví si wò 'ví dù ta 'dê njembí lo.

Kì nò tí Mbe tí ndoo lá

³ Ye má koọ có tí lo, ye kù 'dè nìkì maa jì Mbírì. Mbírì tí nó tí Mbírì mì ndâ ká gù ndà, náa ndà kù bàkà nèté jì yí gbí cèe kpokèjì nò. Ye ta o 'dáá gí kù koọ có tí lo ta o tí nó náa ye má kù 'deke tí ye jì Mbírì.

⁴ Ye má koọ có bà 'dù ngo-ọ lo táánò ta o bà njèè gbí òkò tí ndà nó, go bà nò wò má a i mbe zi ku, à kpónó zi ye gí. O bà 'de tí ndà káká'i ta 'bí o wúnò bà me líkí tí ye ta ọ wálá.

⁵ Mbí ye kuu tí ọ bà tee njembí lo mítí Bìndi-Mbírì tí Jézù. Wò 'de ọ njembí tí nò me 'do to lá. Ndâ gù lo Lùyíjà, tí nawu nawu lo, ta nawu lo Yúnìsì, delè táánò káa ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì tí Jézù go i mì lo nò. À kpónó teke-tèkè mì lo nò káa gbèe ọ bà ùnje mì ndú táánò nò, ta kponje tí wálá.

⁶ Má éno, ye kpónó kù 'va a mbí lo, máa, wò 'ví kili wu gí tà i-nambeè tí nó táánò náa Mbírì je jì wò ta o bà bàkà wò mì ye tí mbe nìbà i nò.

⁷ Tacó Mbírì táánò je jì ndoo me bèrì mbe si ndoo 'ví dù tí ndâ mbe kì nò kùro ndâ 'duù nó lá, yí je jì ndoo a Bèrì mbe je wotí bà zeke gbí nji ọ ndâ 'duù. Bèrì tí nò a mbe si ndoo 'ví zè Mbírì ta tó njembí, yí delè a mbe si ndoo 'ví dù tí ndâ mbe bàkà i-'viì lá.

⁸ Má éno, wò 'ví cì gúku lá, wò delè 'ví kì nò tí bà ma có tí Mbe tí ndoo lá. Wò delè 'ví kì nò tí ye tacó náa ye kpónó kuu gbí zàà á muu wó nò lá. Gbì gbí njembí lo gítí bà kònò sé'i muu bà ma Banga-Ngú-Có mì Mbe tí ndoo, sé náa Mbírì je wotí gítí jì wò gí nò.

⁹ Mbírì 'vala ndoo 'do gbí vò i, bìndi yí gii tè'é tí ndoo, máa ndoo 'ví dù tí ndâ 'dóó 'duù mì yì. Yí tè'é tí ndoo me tacó máa ndoo bàkà a 'bí i mbe nìkì ma nò lá. Yí bàkà éno 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó, ta nderè ká mì wó. Yí bàkà nambeè tí nó táánò jì ndoo ta rẹ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù á kùro bà suu to tí nò.

¹⁰ Káa a Mbe tí ndoo tí Bìndi-Mbírì tí Jézù kpónó ká gii ọ wotí mì ku gí, ta bà ma Banga-Ngú-Có gítí 'válá njìnó mbe cee lá nò.

¹¹ Mbírì táánò cu 'bì wó mítí ye, máa ye dù tí tú mbe ma Banga-Ngú-Có tí nò, delè tí mbe nìbà .

¹² Njìnó a nderè có bà mbu ye nó kpónó ká nò. Kpètí ká éno, njembí ye mù lá, tacó ye nò Jézù tí 'duù tí nó, náa ye kù tee njembí ye mítí wó nó, ni gí. Ye delè gii nò ni ngbáràngà'i gí, máa, wotí bà kpolo tí i tí nó náa yí je jì ye máa ye 'ví kpolo tí yee tí o bà ko mboo nèté mì ndâ 'duù nó, kuu tí wó.

¹³ Má éno, kpolo tí cèe có tí nó táánò náa ye 'dè jì wò nò. Wò delè 'ví 'vanda jé káa ndi ndú ndírí jì ndâ 'duù tí nó náa wò kù nìbà i jì ndú nò. Dù ta bà tee njembí lo mítí Bìndi-Mbírì tí Jézù, delè ta bà zè yí nìkì maa.

¹⁴ Kpolo tí tó i tí nó táánò náa à je jì wò nò; kpolo tí ta wotí mì Bèrì-mì-Mbírì tí nó mbe kù 'vala gbí njembí ndoo nò.

15 Wò ò ni gî máa, ndâ Figélò, ta Èrèmàjìnìsì, ta sè ndâ 'bí 'duù gbí ndâ to Ásiyà kpónó 'dáá mò tí ndú 'do tí ye gî nó gî.

16 Káa Mbíri 'ví si ndâ 'viì kòtí Ònèsifórù, tacó a yí ta ndâ 'bí o táánò ká kú 'dèè njembí ye ta bà gala ye ta nô ọ wó gítí nderè bà zèè ye mí gbí zàà wálá.

17 Ta o bà yee yí gbí gbata Rómà táánò, yí pà ba tí ye ta njembí wó gbaànjé yee tí o tí nó náa yí giì 'de ye gî.

18 Mbíri 'ví konì yí ta ndòngbú o wúnò. Wò delè ò ọ nambeè tí nó táánò náa yí kú bàkà jì ye si ye gbí gbata Èfàsù kà nó ta ọ lo ngbàrángà'i gî.

2

Tó àsikèrì mì Bìndi-Mbíri

1 Mbíri bàkà nambeè jì wò ta ọ mì Bìndi-Mbíri tí Jézù gî, 'viì mì ye. Má éno, dù tí 'dakò, tacó wàa,

2 wò 'ví 'dòkò ndi bà ma ndi ndâ có ònò táánò náa wò 'di 'do gbí nje ye á kùro ndâ 'duù nó, jì ndâ 'duù ònò náa wò kú tee njembí lo mítí ndú nó, wàa ndú delè 'ví 'dòkò ndi bà ma ndi gbèè có tí nó gí kùro jì ndâ 'bí 'duù.

3 Má éno, kòno bà sé'i ònò lo go i mì tó àsikèrì mì Bìndi-Mbíri tí Jézù.

4 Wò ò a àsikèrì 'di ta go bà dù tí kùro ndâ 'bí ka wó tí wó jé ká kú ọ 'di á nje nèté?

5 Á kú bàkà ndâ i 'dáá ká ta ọ kpokèjì bà bàkà ndú. Káa 'duù ma có me tí ọ kpokèjì tí nó náa à tí nó lá, mbe wu gbí wó wálá.

6 'Duù má zèè bá ká tí kpoò, to bà 'boo yí wálá.

7 Koro gbí ndâ có tí nó náa ye 'dè jì wò nó, bìndi Mbíri bà je muu bà 'di gbí ndú jì wò gî.

8 Je mbí lo mítí Banga-Ngú-Có tí nó táánò náa ye kú nó ta bà ma máa, Jézù tí Bìndi-Mbíri, tí 'viì-gù Dàvidè, 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gî, nô.

9 Ye kpónó kú kòno sé'i ta 'bò tí kò ye, goolá ye bàkà a 'bí ọ gbolò wò i nó gbí có tí nó. Kpètí ká éno, có mì Mbíri me 'bí i go nji ọ wàa 'duù 'ví nè mí gbí còngò nó lá.

10 Má éno, ye bà kòno ndâ sé'i tí nó 'dáá gî tacó tí ndâ 'duù ònò náa Mbíri ọka ndú tí ndâ 'duù mì wó nó. Tacó wàa, ndú delè 'ví 'de 'válá ònò mbe cee lá nó, wàa ndú 'ví dù ta líkí'o tí ndú ta ndâ Bìndi-Mbíri tí Jézù dúú bà ya tí á tí banga bàndò.

11 Có náa wò 'ví tee njembí lo mítí a có tí nó, máa,

«Ndoo táánò má cì ta ndâ Jézù,

ndoo delè bà 'vala ta ndú.

12 Ndoo má kòno tí ndoo,

ndoo delè bà dù tí ndâ kpo-kpò gba ta ndú.

Ndoo má 'boo yí,

yí delè bà 'boo ndoo.

13 Ndoo má a ndâ lókó-loko 'duù,

yí ta o 'dáá gî káa 'duù ònò jáá nó,

tacó wotí bà 'boo tí wó, tí wó wálá.»

Tó mbe bàkà nèté

14 'Va mbí ndâ 'duù mì lo gítí ndâ kpóló-kpolo có tí nó. Wò delè 'ví see ndú jì Mbíri, máa ndú 'ví tò kponje gítí ndâ có ònò ta gbí ndú wálá nó lá. Tacó ndòngbú tó i mì ndâ ọ ndâ kponje tí nó káa bà ònòkò muu ndâ mbe kú sè tù ndú gítí ndâ ọ ndâ kponje tí nó.

15 Bàkà wotí mì lo, tacó wàa wò 'ví ya gí kùro Mbíri ta nô ọ lo wálá, go i mì 'duù ònò mbe bàkà ngbàrángà nèté, tí 'duù ònò mbe nìbà có mì Mbíri jáá.

¹⁶ Wò 'ví ya gí gbí ndâ kponje ñónókó mì ndâ 'duù ñìnó ta gbí có mì ndú gítí Mbírì wálá nó lá. Tacó bà tò kponje ta ndâ ña ndâ 'duù tí nò kù tookeo 'duù me 'dú 'do tí Mbírì.

¹⁷ Ña ndâ kponje ñónókó tí nò kù dèkè go bà dèkè kàngàndonò nò. Ndâ 'bí mbe kù ñibà ndâ ña ndâ có ñónókó tí nò jì ndâ 'duù a ndâ Ìmànýò ta ka wó Filétù,

¹⁸ tí ndâ mbe giṛi'o 'do tí kpokèjì mì yúcó gí. Ndú kù ñònòkò muu ndâ mbe ùnje gítí yúcó.

¹⁹ Kpèti ká éno, Mbírì sè tà 'bá mì wó ta díi ṛitì gí. À cu mítí su-sú 'bá tí nò, máa, «Mbírì nò ndâ 'dóó 'duù mì wó ni gí.» À gii cu 'bí, máa, «Mbe 'dè có máa yì a 'duù mì Mbírì 'ví mò tí wó 'do tí bà bàkà lé-lè i gí.»

²⁰ Ña ndâ ká'i bà zò i gbí gbolò 'bá 'dáá me ká gbaànjé lá. Ndâ cèe ká'i bà zò i ta ndâ kpo-kpò o kuu tí. Bìndi ndâ ña ñìnó náa a kù zò i gbí ndú ta ṛì 'dáá gí nó ká kuu tí.

²¹ Má éno, 'duù má kù 'bà 'do tí ña ndâ vò i tí nó náa ye 'dè có gítí ndú nó gí, yí bà dù tí cèe 'duù mì Mbírì, go ndâ cèe ká'i ñìnó náa mbe 'bá mò ndú gí ndii kpolo ma gítí ndâ kpo-kpò o, wàa gbí ndú 'ví dù cóó-cóó ká ngbàrángà'i tacó nèté nò.

²² Tè gí tàkò có mì ndâ i gbí kù yo tí ndâ 'viì-'dakò lá. Je mbí lo tí kpoò a i gítí bà bàkà ndâ tó i. Wò 'ví tee njembí lo mítí Mbírì. Dù ta tó njembí lo gítí wó. Wàa wò delè 'ví dù ñikì maa ta ndâ 'duù ñìnó ta ngbàrángà njembí ndú, náa yo kù 'deke tí yo jì Mbírì ta ndú nò.

²³ Yuu nje lo gí gbí ndâ kponje ñónókó, ta ndâ có ñìnó ta gbí ndú wálá nó lá. Tacó wò ñò ni gí máa, ndú kù gí ta gbínje gí gbí òkò tí ndâ 'duù.

²⁴ Káa bòò mì Mbírì bàkà gbínje lá. Yí a mbe bàkà nambeè jì ndâ 'duù 'dáá gí, yí a tó mbe ñibà i jì ndâ 'duù, yí a mbe du njembí,

²⁵ yí delè 'ví túbà bà lê tí có mì ndâ 'duù ñìnó ta có mì ndú ya toko ta có mì wó lá nó jì ndú pétékè'i, ta bà koṛo có máa, ndâ-'bí-lá, Mbírì bà 'visì muu ndú gítí bà ñò yúcó.

²⁶ Muu ndú má gí gítí ndú gí, ndú 'ví njaanga miṛi ndú 'do gbí wú mì Gba-vò-i náa yí zèe ta ndú, bìndi yí gii bàkà ndú tí ndâ bòò mì wó nò.

3

Ndâ ndòngbú sili

¹ Te mí gbí muu lo, máa, ndâ i kèjì gí bà me kpoò gbí ndâ sili tí nó gí nje o nó ngé.

² Tacó ndâ 'duù bà gii koṛo có ká gítí 'dóó miṛi ndú, ta có gítí ndâ gùrúsù mì ndú. Ndú bà gii si tí ndú tí ndâ mbe mòò ṛo, ta bà wu gbí tí ndú ta kpéetì ndú. Ndú bà gii dù tí ndâ mbe 'dè kù có, delè tí ndâ mbe ngbútù jì ndâ bu ndú ta nawu ndú. Ndú bà gii dù tí ndâ 'duù mbe ñò 'duù ñìnó mbe kù bàkà tó i jì ndú nó ni lá, tó i mì ndú delè bà gii dù wálá.

³ Njembí bà gii dù tí ndâ 'duù wálá, delè nambeè bà gii dù gbí yì ndú wálá. Ndú bà gii dù tí ndâ mbe waaka có, delè tí ndâ vóló-volo 'duù. Ndú bà gii dù tí ndâ kàzà, delè tí ndâ mbe sogo ndâ tó i.

⁴ Ndú bà gii dù tí ndâ mbe ba ngbù ndâ 'bí ka ndú, delè tí ndâ mbe bàkà ndâ i-ñónókó. Ndú bà gii dù tí ndâ mbe luguu tí. Áá bà gii dù tí ndú a go ndâ líkí'o bìndi Mbírì.

⁵ Ndú bà gii tù ngba ndú, máa ndâ yì a ndâ mbe 'di có mì Mbírì, káa có mì Mbírì gbí njembí ndú gbaànjé wálá. Má éno, kpolo tí lo 'do tí ña ndâ 'duù tí nò.

⁶ Tacó ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú a ndâ mbe bàkà l'vì mì ndú mí 'bá mì ndâ 'duù, tacó bà ṛì muu ndâ ñii ñìnó ta muu ndú mbe me njí'dí, mbe bàkà vò i ndii muu ndú gí, delè njembí ndú me fùlà-fùlà, náa ṛo ndú 'de to lá ta go ña ndâ i 'dáá gí.

⁷ Ndâ ña ndâ niì tí nò ta o 'dáá gî kû tala i, káa bà ñò yúco ni kpò ndú gî.

⁸ Ndâ ña ndâ 'duù tí nò mbe kû ñònòkò muu ndâ niì tí nò a ndâ mbe tò kponje gítí yúco, go i mì ndâ 'dakò tí nó dígísèé ta rẹ ndú a ndâ Jènésì ta Jàmberésì, mbe go 'vére tí có mì Mòze nò. Muu ña ndâ 'duù tí nò volo gî. Bà 'di yúco delè kpò ndú gî.

⁹ Káa ndâ ña ndâ 'duù tí nó mbe kû ñònòkò muu ndâ 'duù nó bà ya ta ña kpokèjì tí nó gí kùro wálá. Tacó ndâ 'duù bà gii 'di gbí ndú ni go bà 'di gbí ndâ Jènésì ta Jàmberésì ni mì ndâ 'duù dígísèé gî nò.

Ndòngbú bà kpo-gbí-tà-tù Timàtéyò mì Páwòlò

¹⁰ Ye me ngú tí ye ji wò lá, Timàtéyò. Wò táánò ñò ndâ ña bà ñibà i mì ye ji ndâ 'duù, ta ña cè bà 'vala ye, ta nderẹ bà 'vala ye, ta bà tee njembí ye mítí Mbíri, ta bà me duù mì njembí ye, ta bà zè ndâ 'duù mì ye ñìkì maa, ta bà kònò tí ye gî.

¹¹ Wò delè táánò ñò bà mbu ye, ta bà mèèkè'i tí ye mì ndâ 'duù, ta ndâ ña ndâ vò i tí nó mbe 'de ye gbí ndâ gbata Àndiyókì, ta Ìkóniyùmù, ta Lísítàrà nó gî. Ye kònò ndâ bà mèèkè'i tí ye nò 'dáá gî, Mbíri delè gii 'vala ye 'do gbí ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

¹² Má éno, wò kpónó ñò ni ngbárángà'i gî, máa, kponje gítí bà mèèkè'i tí 'duù ñinó mbe kû jè ta bà bàkà go có mì Bìndi-Mbíri nó wálá.

¹³ Káa ndâ vò 'duù, ta ndâ mbe tiři kèjì gí bà zì ta nèté mì ndú ndii ñinó sàà kùro nó gî. Ndú bà eendi ndâ 'duù, à delè bà eendi ndú.

¹⁴ Káa à má gítí lo, wò 'ví 'vìsì muu lo 'do tí có tí nó táánò náa à ñibà ji wò káa wò gii ùnje gítí ta njembí lo gbaànjé gî nó lá. Mbí lo delè 'ví ò tí ye tí Páwòlò, ta ndâ 'bí ka ye ñinó táánò mbe ñibà i ji wò nó lá.

¹⁵ Mbí lo delè 'ví dù ká kácaá tí ndâ có tí nó táánò náa wò 'di 'do gbí wáràgà mì Mbíri 'do gbí 'vii lo nò. Tacó a ndâ có tí nó ká je muu ji wò gítí bà 'de 'válá, ta bà ùnje gítí Bìndi-Mbíri tí Jézù.

¹⁶ Delè tacó a Mbíri táánò ká wu ndâ có tí nó mí gbí muu ndâ mbe cu ndú. Nèté mì ndâ có tí nó kpolo ma a bà ñibà yúco ji ndâ 'duù, ta bà yù gbí ndâ vò i mì ndâ 'duù ji ndú, delè ta bà tubà cèe kpokèjì káká'i ji ndâ mbe giři'o gî.

¹⁷ Njìnò a ña kpokèjì bà 'viindi tí ndâ mbe kaa tí ndú ji Mbíri gî, gítí tó nèté.

4

¹ Ye kû see wò ji Mbíri, ye delè kû see wò ji Bìndi-Mbíri tí Jézù tí 'duù tí nó bà gii dù tí mbe waa có ji ndâ 'duù 'dáá gî nò. Ye gii see wò delè ji ri bà gi Bìndi-Mbíri gí bà dù tí gba muu to tí nó,

² máa, wò 'ví nanaka muu lo mítí bà ma có mì Mbíri ji ndâ 'duù. Go bà 'di má tí ndú, à ñìkì ma; go bà 'di tà má tí ndú wálá, sè ñinò a ñinò ndú. Je kponje 'do nje ndâ 'duù gî. Do mítí ndâ mbe ngbútù, wò delè 'ví je wotí gítí bà ùnje gítí có tí nó náa wò kû ma nó ji ndâ 'duù. Káa wò 'ví si njembí lo 'ví dù lèè ta o tí nó náa wò kû ñibà i ji ndâ 'duù nò.

³ Bàkà ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú ji wò nó kpónó, tacó 'bí o bà gii gí wúnò náa go bà sè tù gítí yúco bà gii dù tí ndâ 'duù wálá. Tù ndú bà gii njaanga a i gítí bà 'di ndâ 'bí tende có mbe ñìkì tí ndú, náa ndú bà gii kili ndâ mbe ñibà i mì ndú mbe 'vii ta ndú, tí ndâ mbe ñibà ndâ i tí nó ji ndú.

⁴ Tù ndú bà gii njaanga a i gítí bà 'di ndâ tà-ká-tà mì ndâ ká gù ndú á bìndi yúco.

⁵ Káa wò 'ví kpolo tí lo máa, muu lo 'ví dù tí tó muu ta o 'dáá gî. Zèè njembí lo ta o vò i, bàkà nèté bà ma Banga-Ngú-Có. Wò delè 'ví bàkà nèté tí nó náa Mbíri je wò mí nje nó ta kábà .

⁶ À má gítí ye, à kpónó ga wú mítí miři ye gî. Sè káa «rìtì», wàa bà có tí nó 'ví cee gî.

⁷ Ye gò dú káa gó muu Mbírì. Ye kpò nje ndâ 'duù gbí ngèlè gî, ye bàkà nèté tí nò ta njembí ye gbaanjé gî.

⁸ Mboo tàkò tó nèté mì ye, náa Mbírì tí mbe waa yúcó kù kpòlo tí tacó bà je jì ye ta ɾì bà ko mboo nèté mì ndâ 'duù ñinó 'dáá mbe kù ù bà gî Bìndi-Mbírì nó kpónó kù ùndi ye á gbírì.

Ndâ 'dóó có mì Páwòlò gbí muu wó

⁹ Bàkà wotí mì lo wàa wò 'ví gî galà gí mì ye,

¹⁰ tacó ndâ 'duù kpónó 'vaaka 'dáá 'do tí ye gî. Kèrèsènisì ya gí gbí to Galàtì gî, bìndi Títò ya gí gbí to Dàlìmàsíyà gî. Káa ñó ɾo ndâ i muu to tí nó gii te Démàsì 'do tí ye ya tí gí gbí gbata Tèsalónìkà gî.

¹¹ À kpónó káa Lúkà ká kù dù mì ze ta yí. Wò má kù gî , yo 'ví gî ta Màrikò. Tacó yí a kpóló-kpòlo mbe konì ye ta nèté mì ye.

¹² Ye tuu Tikíkùsù gí mì yo Éfàsù kà gî.

¹³ Ye táánò si ndâ wáràgà mì ye ta ndâ bongo mì ye jì Kàripù gbí gbata Tòrówà. Yo má kù gî , wò 'ví kaa ndú gí tí jì ye. Wò 'ví 'visì kapí lo gítí 'bí wáràgà mì ye ñinó tí kpóló-kpòlo nó ngé gí lá.

¹⁴ 'Dakò tí nó tí Àlèsándòrò tí muu-tàwu, mbe kù cee ndâ i 'do tí fádà nó, bàkà vò i ta ye ngé tè gî. A Mbírì ká bà 'vee gbí nje wó gítí ña vò i mì wó náa yí bàkà ta ye nò!

¹⁵ Wò 'ví kpòlo tí lo 'do tí wó, tacó có mì wó dooko gí gbí có mì ndoo ngé gí lá.

¹⁶ Gbí kpédélé o bà ya ta ye gí gbí ngbàngà táánò, gbèe 'duù mbe 'dè có muu ye wálá. Ndâ 'duù 'dáá bè ye ta o tí nò gî. Mbírì 'ví ñò yé ɾo ndú.

¹⁷ Káa Mbírì gii ɾò tíyò á kapí ye, yí gii je wotí jì ye, tacó wàa ye 'ví dù tí tú mbe ma có mì yì ta kábà jì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó 'dáá gî, wàa ndú 'ví 'di . Bìndi yí gii 'vala ye 'do gbí nje ndâ siingii gî.

¹⁸ Mbírì bà 'vala ye 'do gbí ndâ vò i 'dáá gî. Yí bà ya ta ye gí 'bá mì wó gbírì ñikì maa.

À ùlù Mbírì á kpóó ya tí ! Go-i-tí-nò.

Ndâ ndòngbú 'vé

¹⁹ Ye 'vee ndâ Pìrisílà ta Àkùyílà, ta ndâ kòtí Ònèsifórù.

²⁰ Èrásitù táánò gii yee ta ze ká gbí gbata Kòrìndì, bìndi ye gii jee Tòròfìmù ta sé'i tí wó mí gbí gbata Milétù.

²¹ Bàkà wotí mì lo wàa yo 'ví gí á kùro ndâ pì mì ndâ kpo-kpò pípiri tí nó kèjì nò.

Ndâ Yùbùlù, ta Pùdèni, ta Línò, ta Kíláwúdiyà, ta ndâ ná'vindí ndoo 'dáá gî 'vee wò ma.

²² Mbírì 'ví je njembí bà ñò yí tí Mbírì ni jì wò.

Mbírì delè 'ví konì yo 'dáá gî.

Páwòlò cu wáràgà ji TÍTÒ

¹ Nìnó a ye tí Páwòlò, tí bòò mì Mbírì, ye delè a tú mì Bìndi-Mbírì. Mbírì cu 'bì wó á mí tí ye, bìndi yí gù tuu ye gí bà konì ndâ 'duù tí nó náa yí tí Mbírì ruka ndú tí ndâ nìnó mì wó gí nó ta bà kili wu gí ta bà tee njembí ndú mí tí wó, delè gí bà nìbà yú có tí nó mbe 'vii ta có mì wó tí Mbírì nò,

² yú có tí nó mbe kù je muu ji ndú gítí bà kọro có lli mí tí 'válá tí nó mbe cee lá, náa Mbírì tí mbe 'dè 'vére jé lá ci ndâ 'duù gítí sàà gí nò.

³ O tí nó náa Mbírì ci nó mà gù gí gí, Mbírì gù uu gbí còngò có kóó mì wó nò. Bìndi yí gù kpili có mì wó nò ji ye, náa ye kpónó kù ma ji ndâ 'duù go kòcò wó tí Mbírì tí Mbe 'vala ndoo nò.

⁴ Ye kù cu wáràgà tí nó ji wò tí Títò, tí 'dóó 'vii mì ye, tacó ndà sósò'ò ta ndà a ndâ mbe tee njembí mí tí Mbírì. Ye kù 'deke tí ye ji Mbírì tí Bu ndoo, ye delè kù 'deke tí ye ji Bìndi-Mbírì tí Jézù tí mbe 'vala ndoo, éno máa, ndú 'ví bàkà nambeè ji wò, ndú delè 'ví si 'bí i 'ví ba muu lo lá.

Nèté mì Títò gbí to Kèréti

⁵ Ye táánò si wò mí Kèréti, tacó wàa, wò 'ví 'viindi ndâ i kà. Ye táánò 'dè có ji wò éno máa, wò 'ví nò ndâ 'bí kpo 'duù, wàa wò 'ví bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì ta ndi gbí ndâ gbata gbí to Kèréti gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

⁶ Ndâ ña ndâ kpo 'duù tí nó 'ví dù a ndâ cèe kpo 'duù, ta tó muu ndú. Ndú 'ví dù me ndâ mbe kò njèèkù niì lá. Ndâ 'vii mì ndú 'ví dù a ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, tí ndâ 'vii mbe kù 'dì có, ta tó rẹ̀ ndú.

⁷ Tacó 'duù nìnó tí kpo 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó a mbe kpòlò tí 'bá mì Mbírì. À má éno, yí 'ví dù me ña 'duù nìnó náa ndâ 'duù kù no nje ndú gítí ndâ cèe bà i mì wó nó lá; yí 'ví dù me ña 'duù nìnó mbe kọro có máa, à 'ví si có 'dáá ká mí tí có mì yí nó lá; yí 'ví dù me 'duù nìnó ta tàkòcò wó kù kpòlò ká gálà nó lá, yí 'ví dù me wò mbe njù pe lá, yí 'ví dù me mbe cee có gbí òkò tí ndú ta 'duù ta 'bì wó lá, yí 'ví dù me ña 'duù nìnó ta njembí wó ká gítí bà 'de i gbí i nó lá.

⁸ 'Duù nìnó tí kpo 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó 'ví dù a 'duù nìnó mbe kù te wíri mí tí ndâ mbe 'dó-'do, yí 'ví dù a 'duù nìnó ta go bà bàkà tó i kuu tí wó, yí 'ví dù a 'duù nìnó náa a muu ká tí wó, yí 'ví dù a 'duù nìnó jáá kùro Mbírì, yí 'ví dù a 'duù nìnó náa tàkòcò Mbírì kù peteke gítí wó, yí 'ví dù me 'duù nìnó mbe kù bàkà i gí tàkò có mì sé njembí nó lá.

⁹ 'Duù nìnó tí kpo 'duù kùro ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nó 'ví dù a mbe zèe yú có tí nó ta kponje gítí wálá náa à nìbà ji yí nó ta 'bì wó sósò'ò, tacó wàa, yí 'ví 'de ta wotí bà nìbà yú có ji ndâ 'duù, yí delè 'ví 'de ta wotí bà uu gbí còngò 'vére mì ndâ mbe kù 'vii 'vére mí tí yú có nó ji ndú.

¹⁰ Tacó ndâ tù-ká-kpò-có, ta gbí có mì ndú wálá, tí ndâ mbe 'vére mbe kù eendi ndâ 'duù me mbè kuu tí. Ndâ mbe le bèrè ndâ i 'vére tí nó kpòlò ma a ndâ mbe zèe có gítí tàkì bà ya gí gbí gázà.

¹¹ Wò 'ví si ndú 'ví njaanga nje ndú lá. Tacó ndâ ña ndâ 'duù tí nó a ndâ mbe volo 'bá mì ndâ 'duù ta bà nìbà ndâ i nìnó mbe 'vii rọ̀ 'bá lá nò. Ndú delè kù bàkà ndâ i-nò tí nó ká tacó bà zò-nje ndú cuki.

¹² A 'bí 'duù tí 'dóó diì ndú, delè tí mbe 'dè-kòcò mì ndú tí ndâ 'duù Kèréti táánò, ká 'dè có éno máa, «Nèté mì ndâ 'duù Kèréti káa bà 'dè 'vére cuki. Ndú a ndâ mbe kpó, tí ndâ mbe gàmàtà ta i gbí ndú wálá.»

¹³ Có tí nò náa 'duù tí nò 'dè nò a yúco. À má éno, baraka mítí ndú, tacó wàa ndú 'ví dù tí ndâ cèe mbe tee njembí ndú mítí Mbíri,

¹⁴ wàa ndú 'ví je mbí ndú mítí ndâ tà-ká-tà 'vére mì ndâ Jùdéyà lá, ndú delè 'ví bàkà go ndâ có mì ndâ 'duù tí nó náa bà 'di yúco me cékéle gbí tú ndú gí nó lá.

¹⁵ Ndâ i 'dáa gí kùro ndâ 'duù ñinó ta njembí ndú ngbárángà'i kùro Mbíri nó káa ndâ ngbárángà i, káa ngbárángà i kùro ndâ 'duù ñinó tí ndâ vóló-volo 'duù mbe tee njembí ndú mítí Mbíri lá nó wálá, tacó muu ndú, ta ndâ kpokèjì bà koṛo có mì ndú volo gí.

¹⁶ Ndú kù bàkà tí ndú tí ndâ mbe ñò Mbíri ni gí, káa cè ña bà bàkà ndâ i mì ndú dooko gítí bà bàkà i mì ndâ mbe ñò Mbíri ni gí lá. Ndú a ndâ vò 'duù, tí ndâ mbe kpò có, mbe 'vii tí ndâ mbe bàkà tó i lá.

2

Cèe bà ñibà i

¹ Káa à má gítí lo, wò 'ví ni ji ndâ 'duù káa bà kpokèjì mì yúco.

² 'Dè có ji ndâ kpo 'duù máa, ndú 'ví si tí ndú ji pe lá, ndú 'ví dù tí ndâ mbe koṛo có, ndú 'ví dù me tí ndâ 'duù ñinó mbe kù bàkà i á gí tàkò có mì sé njembí nó lá, ndú 'ví dù tí ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí Mbíri ta njembí ndú gbaanjé, ta go ndâ 'duù tí ndú, ndú delè 'ví dù me ña ndâ 'duù ñinó tí ndâ nuù-gú-nuù-bè'dè nó lá.

³ Wò delè 'ví 'dè có ji ndâ ni ñinó ta gbí dii ndú mbe yù gí nó, máa, ndú 'ví bàkà i á go i mì ndâ 'duù ñinó mbe kù co tí kpokèjì mì Mbíri nò. Ndú 'ví dù me tí ndâ mbe túbà vò kpokèjì ji ndâ 'duù lá. Ndú 'ví dù tí ndâ mbe vò nje lá. Ndú delè 'ví dù tí ndâ mbe zèè ngé pe lá. Ndú 'ví dù tí ndâ mbe ñibà cèe kpokèjì bà 'vala ndò á 'bá ji ndâ 'duù,

⁴ tacó wàa, ndú 'ví dù tí tí ndâ mbe kpo-gbí-tà-tù ndâ 'viní ñinó mbe kù kpolo gí yaà gí tàkò ndú nó gítí bà zè ndâ 'dakò mì ndú, ta ndâ 'vii mì ndú, ñikí maa.

⁵ Ndú 'ví kpo-gbí-tà-tù ndú tacó wàa, ndú 'ví dù tí ndâ ni ñinó mbe ni bà koṛo có gí, ta ṛo ndú mbe me vá lá. Ndú 'ví dù tí ndâ ni mbe zèè 'bá mì ndú. Ndú delè 'ví dù tí ndâ ni ñinó ta 'dê njembí ndú, mbe kù 'di có mì ndâ 'dakò mì ndú nò. 'Dè có ji ndú máa, ndú 'ví ñibà ndâ i tí nò ji ndâ ni, tacó wàa, ndâ 'duù 'ví go ta 'vére mítí có mì Mbíri lá.

⁶ Wò delè 'ví kpo-gbí-tà-tù ndâ 'vii-'dakò máa, ndú 'ví tè gí tàkò có mì ndâ i gbí kù ndú lá.

⁷ Wò 'ví dù tí 'duù ñinó náa ndâ 'duù 'ví ñò bà bàkà ndâ tó i 'dáa gí ni a i 'do mì lo. Wò má kù ñibà i ji ndâ 'duù, wò 'ví túbà tí lo ji ndú tí 'duù ñinó ta bà lê tí lo wálá. À delè 'ví dù gbí kòcò lo a wotí go kòcò gba.

⁸ Wò 'ví 'dè ji ndâ 'duù a ndâ cèe có ta ñi ká gbí ndú, tí ndâ có ñinó náa wotí bà 'visì tende có gí tàkò ndú 'ví dù tí 'bí 'duù wálá. Tacó wàa, ndâ mbe kù jòò gbí có ta ndoo 'ví ñò 'dóó có ñinó náa ndú 'ví kpì tí ta ngbàngà tí ndoo nó lá.

⁹ 'Dè có ji ndâ bòò máa, ndú 'ví 'di có mì ndâ mbe tí ndú. Ndú delè 'ví bàkà go có ñinó gbí njembí ndâ mbe tí ndú nó ta o 'dáa gí ta kponje mì ndú gítí wálá.

¹⁰ Ndú delè 'ví po ndâ 'bí vici i mì ndâ mbe tí ndú lá.

Ndú 'ví dù tí ndâ 'duù jáá, tacó wàa, ndâ i tí nò 'dáa náa ndú kù bàkà nò 'ví si ta ndâ 'duù 'ví wu gbí bà ñibà i mì Mbíri tí Mbe 'vala ndoo.

¹¹ Wò ñò ni gí, máa, Mbíri túbà nambeè mì wó a i tacó bà 'vala ndâ 'duù 'dáa gí.

¹² Mbíri kù bàkà nambeè ji ndoo, tacó wàa, ndoo 'ví ñò tí ni éno máa, ndoo 'ví 'dò kò ndoo mítí kpokèjì ñinó mbe kù ya ta ndoo gí 'dè 'do tí wó tí Mbíri nó lá. Delè tacó wàa, ndoo 'ví dù ta go ndâ i tí nó muu to tí nó mbe ya gí gbí có mì wó tí Mbíri lá nó, lá. Mbíri kù bàkà nambeè ji ndoo, tacó wàa, ndoo 'ví ñò tí ni éno máa, ndoo 'ví 'vala ta muu ndoo ngbárángà'i, tí ndâ 'duù jáá kùro wó tí Mbíri

¹³ kù ù ta ndi bà gí líkí'o mì ndoo, náa ndoo kù koṛo có lí mítí , tí o bà tù ngba gbolò Mbíṛì mì ndoo, tí Mbe 'vala ndoo, tí Jézù, tí Bìndi-Mbíṛì,

¹⁴ mbe sì miṛi wó ji ku, tacó bà njaanga miṛi ndoo 'do gbí ndâ ṇa ndâ vò i 'dáá gí, nô. Yí bàkà ndoo tí ndâ ngbáràngà 'duù, tacó wàa, ndoo 'ví dù tí tí ndâ 'dóó 'duù mì yì; delè tacó à 'ví dù tí ndoo káa go bà bàkà tó i cuki.

¹⁵ Kò-kò ta ndâ có tí nò ji ndâ 'duù. Tùbà cèe kpokèjì ji ndâ 'duù ṇinó mbe gíṛi'o gí nó ta bà do mítí ndú ta gúku tí lo wálá, go i mì gba. Wò 'ví si 'bí 'duù gbaànjé 'ví si wò tí 'dé 'duù lá.

3

Bà bàkà ndâ i ṇinó mbe kù koni ndâ 'duù

¹ 'Va mbí ndâ 'duù mì lo máa, ndú 'ví 'di có mì ndâ gba mì ndú, ta ndâ kpo 'duù kùṛo ndú. Ndú ta o 'dáá gí 'ví dù ká léngé-linge kù ù bà bàkà i ṇinó náa à tí .

² Ndú 'ví 'dè vò có gítí ndâ 'duù lá. Ndú delè 'ví dù tí ndâ mbe kù kii'bà 'do tí bà 'dèèkè mà. Ndú 'ví dù tí ndâ 'dè 'duù mbe kù si ndâ ṇa ndâ 'duù 'dáá gí tí i.

³ Tacó, 'bí o táánò kuu tí náa 'dóó ndoo ta miṛi ndoo a ndâ mbe ṇónókó, tí ndâ tù-ká-kpò-có, náa à kù eendi ndoo. Njembí ndoo ta o tí nò ká gítí ndâ tende ṇa i mbe ñikí tí ndoo muu to tí nô. O mì ndoo ta o tí nò ká gítí bà tò kii, giì je bà bàkà ndâ i ṇinó mbe kù mìlísé tí ndâ 'bí 'duù nô. Ndâ 'duù ta o tí nò kù sogo ndoo. Ndoò delè ta o tí nò kù sogo tí ndoo gbí òkò tí ndoo.

⁴ Káa Mbíṛì tí Mbe 'vala ndoo nó giì tùbà nambeè mì wó, ta tó bà zè ndoo mì wó,

⁵ ta bà 'vala ndoo. Káa yí 'vala ndoo nò me gí tàkò 'bí ṇa tó i náa ndoo bàkà ji yí nò lá; à káa 'dóó bà ṇò yè ṛo ndoo mì wó ká si yí 'ví 'vala ndoo, go có mì wó gbí njembí wó. Yí 'vala ndoo ta bà caka tí ndoo ta ngo, mbe kpò gbí ndi bà jò ndoo. Bìndi yí giì bàkà ndoo tí ndâ ngú 'duù ta bà tuu Bèṛi mì wó tí Mbíṛì ji ndoo.

⁶ Mbíṛì je Bèṛi mì wó ji ndoo túkà'i ta rè mì Jézù, tí Bìndi-Mbíṛì tí Mbe 'vala ndoo.

⁷ Mbíṛì njaanga miṛi ndoo 'do gbí vò i, tacó wàa, ndoo 'ví dù tí ndâ 'viì-'bá mbe kù koṛo có lí mítí 'wálá ṇinó mbe cee lá nô.

⁸ ṇinó a yúcó ta kponje á gítí wálá ká nò.

Có gbí njembí ye éno máa, wò 'ví nanaka muu lo mítí ndâ có tí nò. Tacó wàa, ndâ 'duù ṇinó mbe kù tee njembí ndú mítí Mbíṛì nó 'ví te tí mí gbí muu ndú máa, ndâ yì 'ví dù tí ndâ mbe bàkà ndâ tó i ta i ká gbí ndú tacó tí ndâ 'duù ta o 'dáá gí.

⁹ Káa wò 'ví kii'bà 'do tí bà tò ndâ kponje ṇónókó, ta bà 'deke ṛè ndâ ká gù lo kpènjàngè'veè tí i 'vére mì ndâ Jùdèyà. Wò delè 'ví kii'bà 'do tí bà 'dèèkè mà ta bà 'dè wo muu ndâ có mì Mòze. Tacó nèté mì ndâ ṇa có tí nò wálá. I delè gbí ndú wálá.

¹⁰ 'Duù má kù njèè gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíṛì, wò 'ví ci yí, máa yí ṛò tíyò 'do tí ṇa i tì nò, yee gbí só. Yí má biya bà 'di có mì lo gí, wò 'ví 'vee bà tí wó káká'i lá.

¹¹ Káa, wò 'ví ṇò ni éno máa, ṇa 'duù tí nò a vóló-volo 'duù, tí vò mbe bàkà vò i, mbe le wú mítí miṛi wó ta kpéétí wó gí.

Ndòngbú có mì Páwòlò ji Títò

¹² Ye kèjì gí bà tuu 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ Àrètémà ta Tikíkùsù ji wò. 'Duù tí nò náa ye bà tuu yí nò má yee tí lo ngé gí, wò 'ví gí gálá gí bà 'de ye gbí gbata Nìkòpólìsì, tacó ye kù koṛo có bà cì ndâ pì cò'o tí nó kèjì nó a i mí kà.

¹³ Je wotí gítí nó mì ndâ Àpólò ta Zénà tí nó tí mbe kù waa có gbí ngbàngà nô.

¹⁴ Ndâ 'duù mì ndoo 'dáá gí 'ví tala bà bàkà ndâ tó nèté, tacó wàa ndú 'ví 'de ta i tacó bà koni tí ndú, náa 'bí i má gbaaka ndú nò; ndú 'ví dù me tí ndâ 'duù ṇinó ta i gbí ndú wálá nó, lá.

¹⁵ Ndâ 'duù tí nó náa ze ta ndú kàá nó 'dáá gî 'vee wò ma. 'Dòkò ndi 'vé mì ze á ji ndâ tó nambe ze ñinó mì yo kà mbe kù tee njembí ndú mítí Mbířì nô.
Ye kù 'deke tí ye ji Mbířì máa, yí 'ví bàkà nambeè mì wó ji yo 'dáá gî.

Páwòlò cu wáràgà ji FÍLÍMÒNÌ

¹ Nìno a ye tí Páwòlò, tí 'duù tí nó á kpónó kuu gbí zàà muu Bìndi-Mbírì tí Jézù nó, ká kù cu wáràgà tí nò. Ze kù gbo gbí bà cu wáràgà tí nó ta Tìmatéyò, tí ná'vindí ndoo, ji wò tí Fílímòni, tí tó ka ze mbe nèté,

² ta ndá 'duù tí nó mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á mí 'bá mì lo nó, ta nàmì ze Áfiyà, ta Àrikípúsù tí ka ze àsikèrì mì Bìndi-Mbírì

³ Ze kù 'deke tí ze ji Mbírì tí Bu ndoo, ze delè kù 'deke tí ze ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, máa ndú 'ví bàkà nambeè ji yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù ta gbí òkò tí yo nìkì maa.

Páwòlò 'deke tí wó ji Mbírì tacó tí Fílímòni

⁴ Fílímòni, ye ta o 'dáá gí má kù 'deke tí ye ji Mbírì, ye delè kù 'deke tí ye tacó tí lo, ye delè kù 'dè nìkì maa ji Mbírì tacó tí lo,

⁵ tacó ye kù 'di tàwo bà tee njembí lo mítí Mbe tí ndoo Jézù, ta tàwo bà zè ndá 'duù mì Mbírì ta njembí bà zè Mbírì mì lo.

⁶ Ye kù 'deke tí ye ji Mbírì, máa yí 'ví si bà nì kaà mì lo ta ndá 'bí ka lo mbe kù ùnje gítí Bìndi-Mbírì nò 'ví je muu bà ò ndá tó i tí nó 'dáá gí náa ndoo kù 'de 'do mì wó tí Mbírì ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì 'ví nó 'ví nì ji yo túkà'i.

⁷ Cò bà dù njembí lo tí njembí bà zè Mbírì nò peteke tàkòcò ye ngé ndii gí, à delè gii je ji ye a wotí, ná'vindí ye. Tacó wò 'dèè njembí ndá mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gí.

Páwòlò yù nambeè 'do mì Fílímòni tacó tí Ònésimò

⁸ Ye ò nì gí máa, à tí ye a wotí tacó bà 'dè có ji wò máa, wò bàkà go có mì ye ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì.

⁹ Káa, à kpèti ká ènò, ye kpónó kù bàkà me ña ñinò lá. Ye kpónó tí Páwòlò, tí kpo 'dakò tí nó á kuu gbí zàà muu Bìndi-Mbírì tí Jézù nó kù 'deke a tí ye ji wò, máa, wò si njembí lo 'ví dù tí njembí bà zè Mbírì.

¹⁰ Ye kù 'deke tí ye ji wò tacó tí 'viè mì ye Ònésimò, náa ye gí tí bu wó si ye kpónó kuu gbí zàà nò.

¹¹ Yí táánò sàà kùro a 'duù ñinò ta i gbí wó ji wò wálá nò, káa i gbí wó kpónó me gbolò ji ndá só ngé ndii gí.

¹² Ye kpónó kù tuu ndi wó ji wò ta njembí ye ká gá'dáá tàkò wó.

¹³ Ye kùtàá bà si yí 'ví dù á mì ze ta yí, tacó wàa yí 'ví dù tí mbe konì ye bìndi lo á si ye kpónó kuu gbí zàà á muu có bà ma Banga-Ngú-Có nò.

¹⁴ Káa go bà bàkà ènò kùro bà 'di có 'do gbí nje lo tí ye wálá. Tacó ña ñinò bà dù goólá ye kù yòòngò wò yóóngó-yòòngò gítí bà bàkà nambeè ji ye nò. Káa à nìkì káa bà bàkà nambeè ji ye mì lo 'do gbí 'dóó có mì lo gbí njembí lo.

¹⁵ Ndá-'bí-lá Mbírì táánò njèè gbí òkò tí yo ta Ònésimò ta làmbu o nò ká tacó wàa yí 'ví dele ndi wó gí mì lo ngbé.

¹⁶ Káa yí bà dele me tí i-zógó-zogo káká'i lá. Yí bà dele ndi wó gí mì lo tí kpóló-kpolo ná'vindí lo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì. À kpèti káa 'dóó ye, Ònésimò kpónó a kpóló-kpolo 'duù mì ye. Káa à má ji wò, yí a 'dóó-'dòò ná'vindí lo, yí delè a ná'vindí lo ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo.

¹⁷ À má ènò, te wiři mítí wó á go bà te wiři mì lo mítí ye, náa wò dú má káa ka ye nò.

¹⁸ Káa yí táánò má bàkà a 'bí i mbe nìkì lá ta wò, 'bí i mì lo delè má ká mì lo muu wó, ye bà sì có ndâ i tí nó jì wò á muu wó gî.

¹⁹ A ye tí Páwòlò ká kù cu wáràgà tí nó jì wò ta 'dóó 'bì ye, máa, ye bà sì có ndâ i mì lo náa àá muu wó nó 'dáá gî. Ye delè bà 'vèè gbí nje lo tacó ndâ i ñinó mì ye muu lo nó wálá.

²⁰ À má éno, ye kpónó kù koṛo có lî a i mítí lo ta ɾè mì Mbe tí ndoo, ná'vindí ye. Tacó wàa, wò tí mbe kù ɾu ndi Bìndi-Mbíɾì 'ví je wotí.

²¹ Ye ñò ni gî, máa, wò bà 'di có mì ye gî; ye delè gii ñò ni gî, máa, ye bà 'de ndâ i 'do mì lo me gbolò ndii ndâ i tí nó náa ye yù 'do tí lo gbí wáràgà tí nó nó gî.

²² Kaa tà 'bá wiɾi mì lo ù ta ndi ye, tacó ye kù koṛo có bà ya gí mì yo kà, náa Mbíɾì má ñò bà 'deke tí yo, wàa yí 'ví je nó jì ye ñò.

Ndâ ka nèté mì Páwòlò 'vee Fílímòni

²³ Èpáfàràsì, tí ka ye, náa ze kpónó kuu gbí zàa muu Bìndi-Mbíɾì tí Jézù ta yí nó 'vee yo ngé ma.

²⁴ Ndâ ka ye mbe nèté: ñinó a Mária, gii je Àrìsitárikù, gii je Démàsì, gii je Lúka, delè 'vee yo ma.

²⁵ Ye kù 'deke tí ye máa Mbe tí ndoo, Jézù tí Bìndi-Mbíɾì, 'ví cù 'dê ngo cù wó mítí yo 'dáá gî.

Wáràgà jì ndâ ÌBÌRÁYÒ

Mbírì tuu 'Viì mì wó ta ndâ có mì wó

¹ Mbírì gbí ndâ ká o dígísèé kù tuu a ndâ mbe 'dòkò có mì wó ta ndâ có ñìnó náa à gbí njembí wó nó jì ndâ ká gù ndoo. Yí tuu ndú 'vílí-'vìlì gbí ndâ tende ña kpokèjì.

² Káa gbí ndòngbù o tí nó, tí o mì ndoo náa ndoo kpónó kù 'vala gbí á gí nje o nó, yí tuu a 'dóó 'Viì mì wó tí mbe 'dòkò có gbí nje wó jì ndoo, 'Viì mì wó tí nó náa yí je yí tí mbe zèè ndâ i-'bá mì wó 'dáá gî, náa yí táánò je wotí bà suu ndâ i 'dáá gî jì yí nò.

³ A 'Viì tí nò mì Mbírì nò ká je cè kózò tí Mbírì teke-tèkè. À delè káa yí ká je tú Mbírì kpíí mítí wó. Ndâ i muu to tí nó 'dáá gî, ta ndâ i gbírì 'dáá gî kù dù a i 'do gbí có mì wó, tacó à gbí kòcò wó a wotí go kòcò gba. Yí mà gii toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù muu to tí nó gî, yí gii kì tí wó dèngècè to gbí kù'bi mì gbolò Gba á ngéé gbírì,

⁴ lê náa yí gí tí gbolò 'duù ndii ndâ basìlì mì Mbírì 'dáá gî gî nò.

'Viì-mì-Mbírì a gbolò 'duù ndii ndâ basìlì mì Mbírì gî

⁵ Tacó Mbírì jé ta 'bí ɾi gbaànjé 'dè có jì basìlì mì wó ngàyi, máa, «Wó a 'viì mì ye, ye wúnó gí tí bu lo gî?»

Yí delè je ta gbèe ɾi 'dè có jì 'bí basìlì mì wó gbaànjé éno máa, yí tí Mbírì bà dù tí bu wó, wàa yí 'ví dù tí 'viì mì yì nò lá.

⁶ Káa, ta o tí nó náa Mbírì táánò kù tuu tí ta 'Viì-kíɾi mì wó gí muu to tí nó nó, kòcò Mbírì gí tàkò wó éno máa,

«Yo tí ndâ basìlì mì ye tí Mbírì 'dáá gî 'ví ùlù yí.»

⁷ Bìndi kòcò Mbírì gítí ndâ basìlì mì wó tí Mbírì éno máa, yí tí Mbírì bàkà ndâ tú mì yì tí píɾi, bìndi yí gii bà bàkà ndâ bòò mì yì tí ngba wu.

⁸ Káa Mbírì gii 'dè có gítí 'Viì mì wó éno máa,

«Jàlàmbà mì lo, <Ákoo Mbírì>, bà dù tí ká.

Wò bà cu mù-kóɾó-gba mì lo co ká tí kpokèjì ñìnó jáá nò.

⁹ Wò bà zogo 'bá mì lo ta bà waa có mítí ndâ 'duù mì lo ta yúco.

Wò a mbe co ta ndâ 'duù tí jáá kpokèjì;

go bà co tí lókó-loko kpokèjì tí lo wálá.

Ñìnó a gbí nderè có tí nó náa Mbírì tí nó, tí Mbírì mì lo nó,

le tí ta bèrè jì wò ta pétékè tàkòcò wó

á kùro ndâ ka lo nó ká nò.

¹⁰ A wò táánò ká sè ɾèngbó to tí nó ta 'bì lo.

À delè ká wò ká suu ndâ i tàɾi ta 'bì lo.

¹¹ Ndâ to ta tàɾi bà cee gî,

káa wò bà cee wálá.

Ndâ to ta tàɾi bà me ká go bà me ká mì bongo gî,

káa wò bà me ká wálá.

Ndâ to ta tàɾi bà yaka go bà yaka bongo nó gî,

káa wò bà dù tí ká.

¹² Wò bà paɾaka ndâ to ta tàɾi go bà paɾaka zì bongo 'va gí 'dè;

àá bà 'visì ndú go bà 'visì bongo.

Káa wò bà dù cóó-cóó ká tí wò tí nó kuu nò dúú bà ya tí ;

wò bà zò to wálá.»

¹³ Mbírì jé 'dè có jì 'bí basìlì mì wó gbaànjé éno máa,

«Ki tí lo to gbí kù'bì mì ye,
wàa ye 'ví bàkà ndâ mbe kù sogo wò tí ndâ i-tà-tàmà mì lo,» nò lá.

¹⁴ À má ènò, ndâ basìlì mì Mbírì a ndâ yè? Ndâ basìlì mì Mbírì a ndâ lilí mbe kù bàkà nèté mì Mbírì, náa Mbírì kù tuu ndú gí bà konì ndâ 'duù tí nó kèjì gí bà 'de 'válá nò.

2

Gbolò 'válá

¹ À má ènò, ndoo kpolo tí yúco tí nó náa ndoo 'di nó kácá-kácá. Ndoos má kpolo tí ndoo lá, ndoo bà soloko 'do tí gí.

² Tacó có tí nó náa Mbírì dígísèè tuu ta basìlì mì wó jì Mòze, máa yí 'dòkò jì ndâ ká gù ndoo nó, má dú káa yúco, náa ndâ mbe biya bà 'di gí 'de mbèlè tàkò bà kù tù bà 'di có mì ndú lá gí,

³ ndoo bà ndo 'do gbí mbèlè bà biya bà 'di gbolò có tí nò, tí có mbe je 'válá jì ndoo nò, co tí kpokèjì ngàyi? Kpédélé mbe 'dè có tí nò jì ndâ 'duù gbí o mì ndoo a Mbe tí ndoo tí Jézù, bìndi ndâ 'duù ònó mbe 'di 'dò gbí nje wó nó gù 'dòkò ndí jì ndoo.

⁴ Mbírì delè gí túbà có tí nó náa ndâ mbe 'di 'do gbí nje Mbe tí ndoo 'dòkò jì ndoo nò tí yúco ta bà bàkà ndâ kpo-kpò i ònó náa bà 'dè có gítí ndú kpò nje ndâ 'duù gí nó, ta bà bàkà ndâ seṛè, ta bà je Bèrì mì wó tí Mbírì tí i-nambee jì ndâ 'duù go có mì wó náa à gbí njembí wó tí Mbírì.

Mbe tè kùro ndâ 'duù gí gbí 'válá

⁵ Tacó Mbírì táánò bàkà me ndâ basìlì mì wó tí ndâ mbe zogo to tí nó kèjì, náa ndoo kù 'dè có gítí nó, lá.

⁶ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì ènò máa,
«Áá Mbírì, 'duù tà a yè wàa wó 'ví je ta mbí lo mítí wó?

⁷ Wò táánò je wotí jì 'duù gàa gí tàkò ndâ basìlì mì lò ta làmbu o.

Wò táánò bàkà yí tí gba ngbèzèè.

Wò gí te duù mítí wó.

⁸ Wò gí bàkà yí tí gba mì ndâ i 'dáá gí.»

Mbírì bàkà 'duù tí gba mì ndâ i 'dáá gí, yí mò 'bí i gbaànjé gí ndiì máa 'duù me gba mì ònó lá nò lá. Káa ndoo ònó bà dù 'duù tí gba mì ndâ i 'dáá gí á go có tí nó kálásè.

⁹ I ònó náa ndoo ònó a bà bàkà Jézù mì Mbírì tí lúkúfà 'duù co tí ndâ basìlì gí ta làmbu o gàa ènò. Tacó wàa yí 'ví cì tacó tí ndâ 'duù 'dáá gí á 'do gbí nambee mì Mbírì. À kpónó le bèrè á jì yí ngbèzèè, à delè kù te duù mítí wó, 'do gbí có bà kònò sé'i mì wó, ta bà cì yí.

¹⁰ À dú nò a yí. Tacó wàa Jézù tí 'duù tí nó náa Mbírì suu ndâ i muu to tí nó 'dáá gí tacó tí wó, náa ndâ i delè 'dáá gí kù dù muu to tí nó ta ṛè wó nó, 'ví dù tí kpédélé 'duù mbe kònò sé'i tacó bà gí ta ndâ 'duù gí gbí ngba'o.

¹¹ Rèngbó 'duù tí nó tí 'Duù mì Mbírì nó, ta rèngbó ndâ 'duù tí nó náa yí bàkà ndú tí ndâ 'duù mì Mbírì nó, ká gbaànjé. Tacó ènò, nò ṛo wó gítí bà nì «ná'vindí» mítí ndú wálá.

¹² Yí kù 'dè có jì Mbírì ènó máa,
«Ye bà kò-kò ta ṛè lo jì ndâ ná'vindí ye.

Ye bà ùlù wò mí kùro ndú ta o tí nó náa ndú má kili gí,» nò.

¹³ 'Bí có mì wó káká'i ènó máa,
«Ye bà koṛo có lli mítí Mbírì.»

Bìndi 'bí kòcò wó máa,

«Ìjìnó a ye ká kuu nò;

ìjìnó a ze ta ndâ 'vii tí nó náa Mbírì kaa ndú jì ye nó ká kuu nò.»

¹⁴ Ndâ 'viì tí nó mì Mbírì náa yí kaa ndú jì Jézù nó 'dáá gî a ndâ 'duù ta mbelè gbí dìi ndú. Tacó éno, Jézù gii je gbèe ña tú ndú nò, tacó wàa yì 'ví dù tí 'duù go ndú. Yí bàkà éno, tacó wàa yì mà cì gî, yì 'ví mò ta Gba-vò-i tí gba mì ku 'do pí jàlambà gí nje seè.

¹⁵ Wàa yì 'ví 'vala tí ta ndâ 'duù tí nó 'dáá gî náa gúku kù da 'bò mítí kò ndú gî nò.

¹⁶ Tacó nètè mì wó táánò me ta ndâ basìlì mì Mbírì lá, nètè mì wó a i ta ndâ 'viì-gù Àbiráámò.

¹⁷ Tacó éno, Mbírì gii bàkà yí go ndâ ná'vindí wó teke-tèkè. Tacó wàa, yì 'ví dù tí tí 'duù mbe ñò yè ọ ndú, delè tí gbolò bu-Mbírì mì ndâ mbe kù bàkà nètè mì Mbírì ta njembí wó gbaànjé. Tacó wàa, Mbírì 'ví je tí ta à-cee-gî gítí ndâ vò i mì ndú.

¹⁸ Tacó yí táánò ta miři wó ñò sé bà tala yí mì Gba-vò-i gî. Tacó éno, wotí bà konì ndâ 'duù ñinó náa Gba-vò-i kponó kù tala ndú nó kuu tí wó.

3

Jézù a gbolò duù ndii Mòze gî

¹ À má gó éno, yo tí ndâ ná'vindí ye, tí ndâ 'duù mì Mbírì náa yí kaa yo mò gí mì wó tí Mbírì gî nó, 'ví koṛo có gítí Jézù tí tú mì Mbírì, delè tí Kùṛo ndâ bu-Mbírì mì yúco tí nó náa ndoo kù ùnje á gítí nò.

² Yí tí Jézù táánò bàkà nètè mì Mbírì ta njembí wó gbaànjé ká go i mì Mòze tí mbe bàkà nètè mì Mbírì dígísèé ta njembí wó gbaànjé.

³ Káa à te duù mítí Jézù ndii Mòze gî, á go ñinó náa ndâ 'duù kù te ta duù mítí mbe gèè 'bá ndii 'bá tí nó náa yí gèè nó gî nò.

⁴ À bì ndâ 'bá 'dáá gî a 'bì 'duù, káa a Mbírì ká suu ndâ i 'dáá gî.

⁵ Káa Mòze táánò bàkà nètè mì Mbírì ta njembí wó gbaànjé gbí òkò tí ndâ 'duù mì Mbírì tí ndâ Ìziriyéllì 'dáá gî, á go bòò mì Mbírì mbe kù 'dè yúco gítí ndâ i ñinó náa Mbírì kèjì gí bà bàkà ndú nò.

⁶ Káa Jézù tí Bìndi-Mbírì táánò bàkà nètè 'bá mì Mbírì ta njembí wó gbaànjé á go njembí 'Viì mì Bu wó. Káa ndoo a ndâ 'viì mì Mbírì, náa ndoo má cì gúku lá nò. Ndoò delè má kì nò gítí i tí nó náa ndoo kù koṛo có lli mítí nó lá nò.

Bàndò bà wotí tacó tí ndâ 'duù mì Mbírì

⁷ Tacó éno, kòcò Bèri-mì-Mbírì éno máa,
«Yo wúnó má 'di kòcò Mbírì,

⁸ yo 'ví bàkà ngbútù á go i mì ndâ 'duù tí nó dígísèé
mbe volo mítí Mbírì ta o bà tala ndú mì wó,
si ndú gbí kángáá nga ngoò nó lá.

⁹ Ndâ ká gù yo dígísèé tala bà ñò wotí mì ye,
káa ndú ñò ta ndoò zi'duù-só gî.

¹⁰ Tacó éno, tàkòcò ye táánò gii kpolo gítí ndâ 'duù tí nò.

Bìndi ye gii 'dè có éno máa,

<Ndâ có gbí njembí ndú 'dáá ká tende.

Ndú ta o 'dáá gî kù co me tí kpokèjì mì ye lá.>

¹¹ Káa ye tí Mbírì gii be tí ye ta kpo tàkòcò éno máa,

<Ndú bà 'dò kò ndú mítí bàndò bà tèwo ye wálá.> »

¹² Yo kpolo tí yo, ndâ ná'vindí ye, tacó wàa 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò yo 'ví dù ta vò njembí wó, tí ña vò njembí ñinó mbe si yí 'ví njèè gbí òkò tí ndú ta wu Mbírì nó lá.

¹³ Yo konì tí yo gbí òkò tí yo ta ọ 'dáá gî. Yo 'ví nì «taàbé» gítí bà konì tí yo gbí òkò tí yo lá, tacó wàa, njembí yo 'ví gbì kàángbá gítí Mbírì 'do gbí tiri mì vò i lá.

14 Tacó ndoo 'dáá gî a ndâ ka Bìndi-Mbírì, náa ndoo má zèè kpédélé có tí nó náa ndoo táánò ùnje gítí nó tí kpoò yee tí o ku mì ndoo gî nò.

15 À cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,

«Yo má 'di kòcò Mbírì wúnó

yo 'ví bàkà ngbútù á go i mì ndâ 'duù tí nó mbe kpoò có mì Mbírì dígísèé nó, lá.»

16 A ndâ 'di dígísèé ká 'di kòcò Mbírì káa ndú giù kpoò tí mítí wó ta ngbútù gî nó? À dígísèé me ndâ Ìzìrìyèlì tí nó náa Mòze kaa ndú 'do Másìrì nó lá.

17 Káa tàkòcò Mbírì dígísèé kpòlo a i gítí ndâ 'di ta ndoo zi'duù-só nó? À kpòlo me gítí ndâ mbe bàkà vò i tí nó mbe ci-ciki ta ndi gbí kángáá nga ngoò nó lá?

18 Káa Mbírì dígísèé be tí wó nó a i ji ndâ 'di, éno máa, ndú bà 'dò kò ndú gbaànjé á mì bàndò bà tèwo yì wálá nó? Yí be tí wó me ji ndâ mbe kpoò có lá?

19 À má éno, ndoo kpónó nò ni gî, máa, bà yee tí bàndò bà tèwo ndú dígísèé kpò ndú gî tacó ndú tee njembí ndú mítí Mbírì lá.

4

1 À má éno, ndoo kpòlo tí ndoo, tacó bà cí tí nó náa Mbírì táánò ci ta ndâ ká gù ndoo gítí bà ya ndú gítí bàndò bà tèwo ndú nó cee lá. Káa ndoo má kpòlo tí ndoo lá, ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo bà bè gbí bà yee tí bàndò tí nó gî. Tacó Mbírì wúnò bà 'vee gbí nje ndâ 'duù nìno gbí òkò tí yo mbe yee tí bàndò tí nó lá nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

2 Ndoò táánò 'di Banga-Ngú-Có go nìndi ndú, káa ndú 'de i gbí Banga-Ngú-Có tí nó náa ndú 'di nó lá, tacó có tí nó 'de njembí ndú me tí njembí ndâ 'duù nìno mbe kù tee njembí ndú mítí Mbírì nó lá.

3 A ndoo tí ndâ mbe ùnje gítí Banga-Ngú-Có tí nó ká yee tí bàndò bà wotí tí nó náa Mbírì dígísèé ci ndâ ká gù ndoo gítí nó. Tacó kòcò Mbírì éno máa,

«Ye be tí ye ta kpo-tàkòcò gî éno máa,

«Ndú bà 'dò kò ndú mítí bàndò bà tèwo mì ye gbaànjé wálá.» »

Mbírì 'dè có tí nó si yí cee ta nètè bà suu ndâ i mì wó sàà gî.

4 Tacó à cu có gítí bà vò-nje só sili mì gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,

«Mbírì giù tèwo wó ta bà vò-nje só sili 'do tí ndâ nètè mì wó 'dáá gî.»

5 À giù cu 'bí káká'i éno máa, Mbírì máa,

«Ndú bà 'dò kò ndú gbaànjé á mítí bàndò bà tèwo mì ye wálá.»

6 'Bí có kpónó a nìno máa, ndâ 'bí 'duù 'ví yee tí bàndò bà tèwo tí nó mì Mbírì nó, lé náa ndâ kpédélé 'duù tí nó táánò mbe 'di Banga-Ngú-Có nó yee ká lá tacó ndú táánò biya bà 'di có mì Mbírì gî nò.

7 Tacó éno, Mbírì giù ci cí gítí 'bí o náa yí giù gbì rẹ o tí nó tí «Wúnó.» Bìndi yí giù tuu Dàvídè, tí gbolò gba mì ndâ Jùdéyà, ta kòndi o bìndi có tí nó, ta gbèe ndi có tí nó, máa,

«Yo Wúnó má 'di kòcò wó,

yo 'ví bàkà ngbútù lá.»

8 Tacó Jósùwà táánò má tè kùro ndâ Ìzìrìyèlì yee tí bàndò bà tèwo tí nó náa Mbírì táánò ci ndú gítí nó gî, Mbírì táánò bà ci ndi 'bí ngú o ji ndú wálá.

9 À má éno, bàndò bà wotí mì Mbírì náa yí kù kpòlo tí tacó tí ndâ 'duù mì wó nó kuu tí. Bàndò tí nó a rì tí nó tí rì bà wotí Mbírì á bìndi bà suu ndâ i mì wó nó.

10 Tacó 'duù nìno mbe ya gí bà tèwo wó á mì ndú ta Mbírì gî nó a 'duù nìno mbe cee ta nètè mì wó gî nó. Tacó Mbírì táánò tèwo wó si yí cee ta nètè mì wó gî.

11 À má éno, ndoo te kpo muu, tacó wàa ndoo 'ví yee tí bàndò bà tèwo ndoo. Ndoò te kpo muu tacó wàa 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndoo 'ví gboo mí ndi ta ngbútù, á go nìndi ndâ ká gù ndoo dígísèé nó, lá.

¹² Tacó có mì Mbířì a wu có, tí có ñinó ta wu jé 'dèè 'do tí lá, mbe kù cu 'duù tí bà 'deeke 'bilì wó ngéé gí gbí òkò ndâ 'bilì á tà'i kà ndii zi nje sìnò gí. Có mì Mbířì a có ñinó mbe ñò 'bè gbí òkò tí ndâ yúcó ta 'véřè ngéé gbí njembí 'duù tà'i kà ni gí.

¹³ 'Bí i ñinó náa à suu yí sùú-suu nó mbe ni bà ngùù tí wó 'do tí Mbířì gí nò wálá. Mbířì ñò ndâ i gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí. Ndâ i 'dáá gí kù gbaa tí ndú mí gbí ngbàà řì á mí kùřò wó tí Mbířì tí nó náa ndoo 'ví yù gbí ndâ i tí nó náa ndoo bàkà nó 'dáá gí nò.

Jézù tí gbolò Kùřò ndâ bu-Mbířì

¹⁴ À má éno, ndoo tee njembí ndoo mítí Mbířì tí kpoò, lê náa gbolò bu-Mbířì mì ndoo tí Jézù, tí 'Viì-mì-Mbířì, bà ba gbí pípìřì ya gí gbířì gí nò.

¹⁵ Tacó gbolò bu-Mbířì mì ndoo tí Jézù me 'duù ñinó mbe kù si tàmuu ndoo ji Gba-vò-i ta o tí nó náa Gba-vò-i má kù paa ta bà a tàmuu ndoo gítí bà bàkà vò i nó lá, tacó Gba-vò-i táánò paa ta yí á go bà paa ta ndoo mì wó kpónó nó gí, káa yí giì kpò nje Gba-vò-i gí.

¹⁶ À má éno, ndoo cì gúku gítí bà yèè ndi ndoo dè gí řègbà jàlàmbà mì Mbířì lá. Ndoò yèè ndi ndoo dè gítí, tacó wàa yí 'ví ñò ta yè řò ndoo. À delè má gí gítí o mì bà konì tí, yí 'ví bàkà ta nambeè ji ndoo.

5

¹ Áá táánò kù cu 'bì mítí 'duù, bìndi àá giì bàkà yí tí Kùřò ndâ bu-Mbířì, mbe dù kù bàkà i-Mbířì ta řè mì ndâ 'duù 'do ká gbí òkò tí yo. Nèté mì 'duù tí nó náa à bàkà yí tí Kùřò ndâ bu-Mbířì nò a bà ci ndâ i-'bì ndâ 'duù, ta bà waa mbelè tacó bà sì muu ndâ vò i mì ndâ 'duù.

² À má éno, 'duù tí nó náa à bàkà yí tí Kùřò ndâ bu-Mbířì nò 'ví 'vala ta ndâ 'duù ñinó mbe 'di gbí-o lá, giì je ndâ 'duù ñinó mbe giřì'o gí nó, ta pétékè có, tacó yí tí bu-Mbířì delè káa 'duù ñinó ta ndâ 'dóó vò i ñindi wó delè kuu kapí wó.

³ Tacó éno, kózò tí wó tí Kùřò ndâ bu-Mbířì 'ví waa mbelè tacó bà sì muu ndâ 'dóó vò i ñindi wó, delè tacó ndâ vò i mì ndâ 'duù.

⁴ 'Duù bàkà tí wó tí Kùřò ndâ bu-Mbířì ta kpéétí wó lá. A Mbířì ká kù cu 'bì wó mítí 'duù, máa yí dù tí Kùřò ndâ bu-Mbířì, á go bà cu 'bì wó mítí Àrónì, máa yí dù tí Kùřò ndâ bu-Mbířì dígísèé nò.

⁵ À kpétí káa Bìndi-Mbířì, àá táánò me káa yí ká ki tí wó pí jàlàmbà 'do gbí 'dóó có mì wó gbí muu wó ta kpéétí wó éno máa, yí a Kùřò ndâ bu-Mbířì nò, lá, a 'duù tí nó mbe 'dè có ji yí éno máa,

«Wò a 'Viì mì ye, ye wúnó gí tí Bu lo gí.»

⁶ 'Bí kòcò 'duù tí nó ji yí káká'i éno máa,

«Wò bà dù tí bu-Mbířì dúú bà ya tí á go ñindi Mèlèkizédèkì.»

⁷ Si Jézù táánò kù 'vala muu to tí nó, nó, yí giì 'deke tí wó ta ngo-řò tà řò wó ta kòcò wó ngéé gí yaà á ji Mbířì, tí 'Duù tí nó ta wotí bà 'vala yí 'do 'bì ku a kuu tí wó nò. Káa Mbířì giì ñò yé řò wó, tacó yí táánò a mbe si Mbířì tí i.

⁸ Yí kpétí káa 'Viì mì Mbířì, bà kònò sé'i giì je muu ji yí tacó bà dù tí mbe 'di có gí.

⁹ Mbířì má giì yù yí ngbóó gí, yí giì dù tí řèngbó 'válá ji ndâ mbe kù 'di có mì wó,

¹⁰ tacó Mbířì giì bàkà yí tí bu-Mbířì go Mèlèkizédèkì.

Yo 'ví ne 'do tí kpokèjì mì Mbířì lá

¹¹ Ndâ có mì ze me mbè tacó bà 'dè gítí có bà dù Bìndi-Mbířì tí Kùřò ndâ bu-Mbířì á go ñindi Mèlèkizédèkì nò kuu mì ze, káa bà 'dè gbí ndú mì ze ji yo kpóló-kpolo, tacó bà ya có gí gbí muu yo kpóló-kpolo.

¹² Tacó a yo kùtàá ká bà dù tí ndâ mbe nìbà i ji ndâ 'duù, káa à gíi dù ndí a yo kpónó ká kù gíi pà 'duù, wàa yí 'ví 'bìtá bà nìbà có mì Mbírì ji yo á 'do r̀èngbó káká'i. À tí yo a go bà no kí, go bà zò i tí yo wálá.

¹³ Tacó 'duù ǹnó mbe kù no kí nó ǹò kpokèjì gítí bà dù jáá kùro Mbírì ni lá, tacó yí a dó 'vii.

¹⁴ À kù zò i a ndâ 'duù ǹnó mbe kù ti bà zò i gí, tí ndâ 'duù ǹnó mbe kù 'viiki gbí có tacó bà ǹò 'bè gbí òkò tí ndâ tó i, ta vò i ǹò.

6

¹ À má éno, ndoo kpónó 'ví koṛo có go i mì ndâ 'duù ǹnó náa gbí d̀i ndú yù gí ǹò. Ndoo si bà dù kù 'viiki káa gbí ndâ kpédélé có tí nó náa áá táánò nìbà ndú ji ndoo gítí Bìndi-Mbírì nó mí to. Ndâ có tí nó náa áá táánò nìbà ndú ji ndoo éno máa, ndoo 'visì muu ndoo 'do tí bà bàkà ndâ i ǹnó mbe kù ya ta ndoo gí nje ku nó gí, wàa ndoo 'ví tee njembí ndoo mítí Mbírì;

² ta có gítí bà caka tí, ta bà je wotí, gíi je có gítí bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú, ta có gítí ndòngbù bà waa có ngbé lá ǹò.

³ Ndoo bà koṛo có go i mì ndâ 'duù ǹnó náa gbí d̀i ndú yù gí nó gí, náa Mbírì má ùnje gí ǹò.

⁴ Káa à má gítí ndâ 'duù tí nó náa ro ndú táánò njaanga gí, ndâ 'duù tí nó mbe tala líkí i-nambee tí nó mbe gí 'do mì Mbírì nó gí, ndâ 'duù tí nó náa Bèri-mì-Mbírì je wotí ji ndú gí,

⁵ ndâ 'duù tí nó mbe ǹò tó i mì có mì Mbírì ni gí, ndú delè gíi ǹò ndâ wotí bìndi ku ni gí nó,

⁶ ndâ ña ndâ 'duù tí nó má caka 'bì ndú 'do gbí ndâ i tí nó jée gí, bà 'visì muu ndú ndí gítí bà co tí kpokèjì mì Mbírì káká'i a cèe «pàrà-ngùù-kpò-diigba.» Wotí mì ndú gítí bà dele ndi ndú gí gítí kpokèjì mì Mbírì káká'i wálá, lè náa ndú ùnje gítí bà gbì 'Vii-mì-Mbírì mítí njèèkpè mù gí, ndú delè gíi ùnje gítí bà ñonoko yí mí kùro ndâ 'duù gí ǹò.

⁷ Tacó to mbe ǹjù ngo mù tí nó mbe kù nì mítí, bìndi ndâ ña tí nó náa ndâ 'duù ji mítí nó gíi bàkà ji ndú gí nó, a to ǹnó náa Mbírì cù 'dè ngo cù wó mítí gí.

⁸ Káa to ǹnó mbe kù kù ndâ bè kperè ta zibàmù nó, a to mbe dooko ta bà ì nja mítí mì Mbírì gí. Ndòngbù ká tacó bà ji ta ña to tí nó delè káa wu.

⁹ Ze kpèti má 'dè ká éno, bà ǹindi yo kpòò káa bà tó, ndâ tó 'duù mì ze. Gúku gbí njembí ze gítí yo wálá; yo a ndâ 'duù mì 'válá.

¹⁰ Tacó Mbírì me mbe 'boo 'duù, wàa yí 'ví neke tí ta ro wó 'do tí bà zeke ndâ tó nètè mì yo, ta tó bà zè tí tí nó náa yo táánò zè ta ndâ 'duù mì wó náa yí kaa ndú mò gí mì wó gí ta r̀è wó nó lá.

¹¹ Káa có ǹnó kpónó gbaànjé gbí njembí ze nó éno máa, yo 'dáá gí 'ví bàkà nètè ta go nètè tí nó tí yo yee tí ndòngbù o tí nó náa yo 'de i tí nó náa yo kù koṛo có lì mítí nó gí.

¹² Yo dù tí ndâ mbe kpó lá, yo mèlè bìndi ndâ 'duù tí nó mbe 'de i tí nó náa Mbírì táánò ci ndâ 'duù gítí nó 'do gbí bà tee njembí ndú mítí Mbírì, gíi je bà dù ndú tí ndâ mbe kpácà ǹò.

Yâ-cí-ci mì Mbírì kpili lá

¹³ Ta o tí nó náa Mbírì táánò kù ci tí ta Àbìráámò nó, yí ta o tí nó be káa 'dóó tí wó tí Mbírì ji Àbìráámò, tacó 'bí 'duù mbe me gbolò ndii yí tí Mbírì gí tacó wàa yí 'ví be ta tí 'duù tí nó ji Àbìráámò nò wálá.

¹⁴ Tacó éno, yí gíi be tí wó ji Àbìráámò éno máa, «Ye bà cù 'dè ngo cù mítí lo ta njembí ye gbaànjé ta bà je ndâ 'vii ji wò me mbè.»

15 Àbìráámò táánò gii dù kpécè kù ù ndi i tàkò cí tí nò náa Mbíri ci ta yí nò, yee tí o tí nó náa yí gii 'de gí.

16 Ndâ 'duù kù be tí ndú a i ta ɾè 'duù ñinó tí kpóló-kpolo 'duù mì ndú nò. Có má gbí òkò tí ndâ 'duù, à kù ñò yúco a i 'do tí bà be tí ndú.

17 À má éno, tacó go bà je kponje 'do nje ndâ 'duù tí nó náa Mbíri dígísèé ci ndú máa yí jé 'visi muu yí lá nó, mà gii gí gítí Mbíri gí, yí gii be tí wó ji ndú.

18 Yí bàkà éno, tacó wàa à 'ví dù kuu tí a ndâ i sósò'ò, náa bà 'visi ndú a cèe «pàrà-nguù-kpò-diigba», tacó wàa ndoo tí ndâ 'duù tí nó mbe fa ngèlè vò i gí gí mì yí nó 'ví 'de ta wotí gítí bà koɾo có lì mítí cí tí nó náa yí ci ta ndoo nò.

19 I tí nó náa ndoo kù koɾo có lì mítí nò ká kù si lilí ndoo 'ví dù tí ndoo. Ñinò a i ñinó mbe ya ngéé gí kapí ngbùngbù á tà'i 'bá-Mbíri á gbíri,

20 gítí bàndò tí nó náa Jézù ya gítí tí kpédélé 'duù tacó tí ndoo nò. Jézù ya gí mì Mbíri á kapí ngbùngbù tà'i 'bá-Mbíri tacó yí gí tí Kuro ndâ bu-Mbíri go Mèlèkizédèki dúú bà ya tí gí.

7

Bu-Mbíri tí nó tí Mèlèkizédèki nò

1 Mèlèkizédèki tí nó tí gbolò gba Sàlémì, delè tí bu-Mbíri tí nó tí mbe kù bàkà i ji Mbíri tí nó mbe kù dù ngéé gbíri nó táánò gii ya gí kuro Àbìráámò ta o bà dele ndi Àbìráámò 'do bà mì ndâ kpo-kpò gba gbí gó. Ndú mà gii 'de tí ndú gí, Mèlèkizédèki gii cù 'dè ngo cù wó mítí Àbìráámò.

2 Bindi Àbìráámò gii ɾuka bà i mì Mbíri 'do tí ndâ ña i tí nó náa yí zèè 'do gbí gó nó gbaanjé-gbaanjé 'dáá gí, bindi yí gii kaa ji Mèlèkizédèki. Kpédélé gbí ɾè tí nó tí Mèlèkizédèki nò éno máa, yí a gbolò gba ñinó mbe kù co ká tí jáá kpokèji mì Mbíri. Gbí ñinó tí Mèlèkizédèki tí gbolò gba Sàlémì nó éno máa, Mèlèkizédèki a gba mbe kù zogo ndâ 'duù mì wó ta 'dè njembí wó.

3 Mèlèkizédèki a 'duù ñinó náa à 'di tà-ká-tà gítí bu wó lá, à 'di tà-ká-tà gítí nawu wó lá, à delè 'di tà-ká-tà gítí ndâ ká gù wó lá. ɾèngbó wó wálá, ndongbú wó delè wálá, káa yí kù dù tí bu-Mbíri go 'Viì-mì-Mbíri nó ká dúú bà ya tí .

4 'Dakò tí nó tí Mèlèkizédèki nò táánò bà dù me 'dé gba lá, lê náa a Àbìráámò tí ɾèngbó ndâ Ìzìriyèlì 'dáá gí táánò ká gò i-Mbíri á ji yí gí nò.

5 À cu mí gbí wáràgà mì Mòze éno máa, ndâ 'viì-gù Lévi tí ndâ bu-Mbíri 'ví gò i 'do mì ndâ ná'vindí ndú, náa ndú káa ndâ 'viì-gù Àbìráámò go ndú.

6 Káa 'dakò tí nó tí Mèlèkizédèki náa ɾèngbó wó 'do me tí Àbìráámò lá nó táánò gò i a i 'do mì Àbìráámò. Bindi yí gii cù 'dè ngo cù wó mítí Àbìráámò tí 'duù tí nó náa Mbíri táánò ci yí nò.

7 Có ñinó ta kponje á gítí ngé gí wálá nó a ñinó máa, a kpo 'duù ká kù cù 'dè ngo cù wó mítí ndâ 'viì tàkò wó.

8 'Bí có mbe gii dù káká'i a ñinó máa, ndâ bu-Mbíri tí nó mbe kù gò i 'do mì ndâ 'duù nó, a ndâ 'duù náa à jò ndú ji ku nò. Káa à cu mì gbí wáràgà mì Mbíri éno máa, Mèlèkizédèki kù 'vala ká dúú bà ya tí .

9 Lévi tí ɾèngbó ndâ bu-Mbíri tí nó náa ndâ Ìzìriyèlì táánò kù gò i ji yí nó, táánò gò i ji Mèlèkizédèki gí. Yí kpèti má gò ta 'bì wó lá, i tí nó náa Àbìráámò tí mbe jò ña ndâ Ìzìriyèlì táánò gò ji Mèlèkizédèki si a jò yí tí Lévi lá nó sì muu ndâ 'viì gbí yí wó tí Àbìráámò 'dáá gí dúú kù ya tí .

10 Tacó pàrà wó tí Lévi táánò ta o bà 'de tí ndâ gù wó Àbìráámò ta Mèlèkizédèki nó kuu gbí kongoo gù wó Àbìráámò.

11 Mbíri táánò lê má bàkà ndâ Ìziriyèlì tí ndâ 'duù nìnó ta bà lê tí ndú wálá nó a i 'do gbí có mì ndâ bu-Mbíri, tí ndâ 'viì kòtí Lévi, tacó nìnó táánò a rẹngbó bà tuu Mòze mì Mbíri ta ndâ có mì wó tí Mbíri jì ndâ Ìziriyèlì ká nò, gbí nderè bà bàkà ndâ 'bí ngú bu-Mbíri nìnó á tí ndâ kòtí Mèlèkizédèkì si ndâ kòtí Arónì nó mí to 'ví dù a yè?

12 Tacó à má 'visì ña ndâ bu-Mbíri gî, à delè 'ví 'visì ndâ có mì Mòze gî.

13 Tacó ña Mbe tí ndoo, tí 'Duù tí nó náa à kù 'dè ndâ có tí nó gítí wó nó, tende. 'Bí 'duù gbaànjé 'do njekèjì mì ndú mbe dù tí bu-Mbíri jé táánò wálá.

14 Tacó ndâ 'duù 'dáá gî ñò ni ngbàrángà'i gî máa, Mbe tí ndoo táánò a 'Viì kòtí Júdaà. Káa Mòze táánò 'dè có ta rẹ bà dù 'bí 'duù tí bu-Mbíri 'do gbí òkò tí ndâ 'viì kòtí Júdaà jé lá.

'Bí bu-Mbíri go Mèlèkizédèkì

15 'Bí có ta kponje gítí wálá a nìnó máa, 'bí ngú bu-Mbíri go Mèlèkizédèkì kpónó 'vanda gí gbí ngba'o gî.

16 Ngú bu-Mbíri tí nò 'vanda me 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó ta rẹngbó ndú 'do tí ndâ bu-Mbíri á go có mì Mòze nó lá. Yí gí tí bu-Mbíri ta wotí mì 'válá tí nó mbe cee lá nò.

17 Tacó à cu có gítí wó mí gbí wáràgà mì Mbíri éno máa,
«Wò bà dù tí bu-Mbíri dúú bà ya tí,
á go i mì Mèlèkizédèkì.»

18 Tacó à kpónó mò ká có tí nó táánò mì Mòze nó gí nje seè gî, tacó wotí kpónó cee 'do tí có tí nò gî, delè tacó gbí có tí nó kpónó bàkà nèté ta ndâ 'duù lá.

19 Có mì Mòze lê má cee bà lê tí 'duù lá, 'bí cèe có mbe si ndoo 'ví koṛo có gí kùṛo mbe zèè bàndò bìndi có mì Mòze kpónó gí gî. Có tí nò a có mbe yèè ndoo dè gítí Mbíri.

20 'Bí có a có bà see tí Mbíri. Mbíri táánò jé see tí wó ta o bà bàkà ndâ bu-Mbíri nìnó kùṛo nó lá.

21 Káa ta o tí nó náa yí kù gii bàkà ta Jézù tí bu-Mbíri nó, Mbíri gii see tí wó jì yí éno máa,
«Mbíri see tí wó gî,

yí jé gítí bà 'visì muu wó wálá.

«Wò bà dù tí bu-Mbíri ká dúú bà ya tí .»

22 A bà see tí Mbíri nò ká bàkà Jézù tí mbe 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbíri gbí bà njù mùkà tí nó náa Mbíri njù ta ndâ 'duù mbe nìkì ndii nìnó kùṛo nó gí nò.

23 Muu ndâ bu-Mbíri tí nó táánò kùṛo nó me mbè tacó ndú táánò a ndâ 'duù náa ku si ndú 'ví dù á nje nèté mì ndú lá.

24 Káa Jézù bà dù tí bu-Mbíri ká dúú bà ya tí , tacó yí kù 'vala ká dúú bà ya tí .

25 À má éno, wotí kuu tí wó tacó bà 'vala ndâ 'duù nìnó 'dáá gî mbe yèè ndi ndú dè gí rẹgbà tí Mbíri mì wó nò, lê náa yí kù 'vala ká dúú bà ya tí tacó bà 'deke tí wó jì Mbíri tacó tí ndú nò.

26 À 'vii ta ndoo éno máa, 'duù tí nó tí Kùṛo ndâ bu-Mbíri mì ndoo nó 'ví dù tí 'duù nìnó náa Mbíri kaa yí mò gí mì wó tí Mbíri gí nò, tí yè ta vò i mì wó wálá. Yí 'ví dù tí 'duù nìnó ta ngbàrángà njembí wó, náa ndâ mbe kù bèè ṛo Mbíri e zì ndú mítí wó lá, náa Mbíri te yí ya tí ngéé gí yaà gí tàngbó ṛi gî.

27 Nèté mì wó ta bà waa mbelè jì Mbíri ta ṛi 'dáá gí á go nìndi ndâ 'bí Kùṛo ndâ bu-Mbíri, náa ndú kù waa mbelè ta ṛi 'dáá gî, tacó bà làyì ta ndâ 'dóó vò i mì ndú má kózò gî, bìndi ndú gii waa 'bí tacó bà làyì ta ndâ vò i mì ndâ 'duù nó, wálá. Yí waa mbelè jì Mbíri ká ta bà gbaànjé tacó tí ndâ 'duù 'dáá gí ta o tí nó náa yí ù ta nje gítí bà cì yí nò.

²⁸ Ndâ 'duù tí nó náa à dígísèè bàkà ndú tí ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri go có mì Mòze nó 'dáá káa ndâ 'duù ta bàndò bà di ngo tí ndú kuu tí , káa có tí nó náa Mbíri giì ci ta bà see tí wó bìndi có mì Mòze nó giì bàkà 'Viì-mì-Mbíri tí 'duù ñinó ta bà lê tí wó wálá nó ngbé.

8

Jézù tí Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndoo

¹ Gbí có tí nó kpónó náa ndoo kù 'dè nó éno máa, 'duù tí nó tí Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndoo nó kuu pí jàlambà mì wó mò jí gbí kù 'bì mì Mbíri tí gbolò gba ngéé gbíri.

² Yí a mbe kù bàkà nèté gbúú-gbuu á tà'i tí bàndò tí nó náa a te kàrà-Mbíri mítí , á tà ndùúrù tí nó náa à káa 'dóó Mbíri ká tò ta 'bì wó nò.

³ Tacó nèté mì ndâ 'duù tí nó náa à bàkà ndú tí ndâ Kùro ndâ bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà nó 'dáá gí a bà ci ndâ i-nambeè tí nó náa ndâ 'duù gò ji Mbíri nó á mí bàndò mì Mbíri, giì je bà waa mbelè ji Mbíri. Tacó éno, i tacó bà ci ji Mbíri delè kuu tí á mì Kùro ndâ bu-Mbíri tí nó tí Jézù nò.

⁴ Yí kùtàá má a 'duù náa yí kpónó kuu muu to tí nó, yí bà dù tí bu-Mbíri ngé gí wálá, lê náa ndâ bu-Mbíri tí nó mbe kù ci i ji Mbíri go có mì Mòze nó kuu tí nò.

⁵ Káa yí kpétí má dù tí bu-Mbíri muu to tí nó lá, á me có lá, tacó ndâ i tí nó 'dáá náa ndâ bu-Mbíri kù bàkà ji Mbíri muu to tí nó, nò káa bà mèlè ndi ndâ yúco i tí nó gbíri nò; a káa tàzo ndú sínò, tacó ta o tí nó táánò náa Mòze kù giì bàkà có bà tò ndùúrù ji Mbíri nó, Mbíri giì 'dè có ji yí kpolo ngé ma, éno máa, «Koro muu lo máa, wò 'ví tò ndùúrù tí nó jé ká go ñinó náa ye táánò ka bà ji wò pí gú nò.»

⁶ Káa wotí tí nèté bà dù bu-Mbíri tí nó náa Mbíri je ji Bìndi-Mbíri nó ndii wotí tí nèté tí nó táánò náa ndâ ká bu-Mbíri mì ndâ Jùdéyà kù bàkà nó gí. Tacó ngú mùká tí nó náa Mbíri njù ta ndâ 'duù, náa yí kù nò gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbíri gbí kà có nó a kpóló-kpolo ña bà njù mùká mbe ndii ká ñinó kùro nó gí, tacó Mbíri ci ndâ 'duù gítí 'bí i mbe ñikì ndii ndâ i ñinò sàà nó gí gbí bà njù ngú mùká tí nò.

⁷ 'Bí i táánò mbe gboo 'do gbí bà see kpédélé bà njù mùká ñizó má wálá, Mbíri táánò bà dele ndi wó gí bà njù bà só ñinó wálá.

⁸ Tacó Mbíri giì 'de kpokèjì mì ndâ 'duù mì wó lókó-loko ta o tí nó náa yí 'dè ta có éno máa:

«Kòcò ye tí Mbíri ji yo éno máa,
yo kpolo tí yo!

Tacó o tí nó wúnò ká kèjì,

o tí nó náa ye kèjì gí bà njù ngú mùká ta ndâ kòtí Ìzìrìyèlì,
giì je ndâ kòtí Júdáà nò.

⁹ Mùká tí nó náa ye kèjì gí bà njù ta ndú nò

bà dù me go ñinó náa ye táánò njù ta ndâ ká gù ndú

ta o bà zèè 'bì ndú mì ye kù ja ta ndú 'do Mási-rì nó, lá.

Ndú táánò giì ne 'do tí kpokèjì bà see mùká tí nó gbí òkò tí ze ta ndú nó gí.

Tacó éno, ye delè giì bè ndú gí.

¹⁰ Kòcò ye tí Mbíri éno máa,

ye káká'i bà 'dè ndâ có mì ye mí gbí tù ndâ 'viì kòtí Ìzìrìyèlì

ta o tí nó náa ye wúnò bà gí tí gí bà njù ta ngú mùká ta ndú nò.

Ye ta o tí nó bà cu ndâ có mì ye mí gbí njembí ndú.

Ye kèjì gí bà dù tí Mbíri mì ndú,

bìndi ndú bà dù tí ndâ 'duù mì ye.

¹¹ 'Bí 'duù gbí òkò tí ndú káká'i bà túbà tí ye tí Mbíri

ji ndâ 'bí ka wó 'viì-'bá wálá;

'bí 'duù gbí òkò tí ndú delè bà túbà tí ye tí Mbíri

ji ndâ ná'vindí wó wálá,
 tacó ndú 'dáá gí bà ò ye ni gí,
 ndâ kpo-kpò 'duù ta ndâ táángbà 'duù mi ndú gbí òkò tí ndú 'dáá gí bà ò ye ni
 gí.

¹² Tacó ye kèjì gí bà ò ye ò ndú me gbolò
 ta ndâ lókó-loko kpokèjì mi ndú nò.

Ye káká'i bà zèè có gítí ndâ vò i mi ndú mí gbí njembí ye wálá.»

¹³ Gbí bà 'dè có mi Mbíri gítí bà njù ngú mùkà ta ndâ 'duù nò éno máa, yí ò kpédélé
 ònó gí tí ká gí. Káa i ònó mbe me ká gí mbe kù gbí káa muu wó nó dooko gítí bà
 ndii 'do ò ò gí.

9

'Bá bà ùlù Mbíri muu to tí nó, ta ònó gbíri

¹ Gbí o kpédélé bà njù mùkà tí nó náa Mbíri táánò njù ta ndâ 'duù nó, ò kpokèjì
 bà bàkà i-Mbíri mi ndâ 'duù kuu tí. Bándò bà bàkà i-Mbíri mi ndâ 'duù muu to tí nó
 ta o tí nó delè táánò kuu tí.

² Ndâ 'duù ta o tí nó tò ndùúrù ji Mbíri, bìndi ndú gí njèè gbí tà'i ndùúrù tí nó
 sósò'ò ta ngbùngbù. Ndú gí bàkà bándò bà tù wu, ta tùkà, ta bándò bà ci kò ji Mbíri,
 á mí tà'i ònó mbe mò gí njekèjì náa ndú kù ni mítí a Bándò-mi-Mbíri nò.

³ Bìndi à gí dū mò gí kápí ngbùngbù gí tà'i kùro kà a 'bí ndùúrù, tí bándò náa
 ndú kù ni mítí a Bándò-bà-dù-Mbíri.

⁴ À kù dū á tà'i bándò bà dù Mbíri nò a ká'i bà gbo ngúwu dī ji Mbíri náa à bàkà
 'do tí dā'bì, gí je Gbùúkuṛu náa à gba tí 'dáá gí ta dā'bì, náa à kù dū gbí a ndâ
 pápáákà díí tí nó sósò'ò náa Mbíri táánò cu ndâ có mi wó muu'bi mítí ndú nó, gí je
 ká'i mánà, gí je mû-kóro tí nó mi bu-Mbíri tí nó tí Àroni táánò mbe tū dó kpâ nò.

⁵ À gí kaa mí yaà á muu Gbùúkuṛu tí nó a ndâ sùrà ndâ 'bí ò i náa muu ndú a
 muu 'duù, káa sè dī ndú a dī nò, káa à tí ndú a ndâ mbíri go ndâ basilì mi Mbíri
 nò. O mi ye kpónó gítí bà 'dè có gítí ndâ i tí nó léé éno wálá.

⁶ Ò kpokèjì bà bàkà i-Mbíri mi ndâ 'duù gbí o tí nó táánò éno: Sè ndâ 'bí bu-Mbíri
 ta o 'dáá gí kù ya gí bà bàkà i-Mbíri mí tà'i ònó mbe mò gí njekèjì ndùúrù, náa à kù
 ni mítí a Bándò-mi-Mbíri nò.

⁷ À káa Kùro ndâ bu-Mbíri ká kù ya mò gí tàngbó, kápí ngbùngbù ta bà gbaànjé
 gbí ndoò gí bà ci mbelè ji Mbíri, tacó wàa Mbíri 'ví je ta à-cee-gí gítí ndâ 'dóó vò i mi
 wó tí mbe waa mbelè, gí je ndâ vò i mi ndâ 'duù tí nó náa yí waa mbelè tí nó muu
 ndú nò.

⁸ Bèri-mi-Mbíri kù tubà gbí ò kpokèjì tí nó éno máa, bándò bà bàkà i-Mbíri ònó
 mbe dū mò gí njekèjì á tà ndùúrù nó má ká kuu bándò mi wó, gbí éno máa, kpokèjì
 bà ya gí mi Mbíri njaanga tí kálásè.

⁹ Bándò bà bàkà i-Mbíri tí nó mbe dū mò gí mi njekèjì á tà ndùúrù nó, a mbó tacó
 bà tubà ji ndâ 'duù tí nó kpónó mbe kù 'vala muu to tí nó nó éno máa, ndâ 'bí i-
 nambeè ta ndâ mbelè ndâ nò tí nó náa ndoo kù waa ji Mbíri nó bàkà njembí ndoo tí
 ndâ ngbárángà i yee tà lá.

¹⁰ Ndú kù bàkà nèté ká ta ndâ i-zó-zò, ta ndâ i-njú-njú, gí je ndâ 'bí mbè ndâ 'bí
 tende ò kpokèjì bà bàkà ndâ i tí ndâ ngbárángà i, ta ndâ có gítí dī ndoo cuki, yee tí
 o bà zèè to tí nó mi ngú có mi Mbíri.

¹¹ Káa Bìndi-Mbíri gí a i tí Kùro ndâ bu-Mbíri mi ndâ tó i tí nó mbe gí sàà gí nò.
 Ndùúrù tí nó náa yí kpónó kù bàkà nèté tà nó me gbolò ndii ònó náa ndâ 'duù ká
 tò ta 'bí ndú nó gí, bà lê tí delè wálá, à delè me i 'do gbí òkò tí ndâ i tí nó náa Mbíri
 suu ndú muu to tí nó nó lá.

12 Bìndi-Mbírì táánò rì gí tà ndùúrù á gí bàndò tí nó náa Mbírì bàkà tí 'dóó bàndò mì wó tí Mbírì gí nó ká ta bà gbaànjé ngbé. Yí delè te ta yí ta o bà rì yí gí kà nò me mbelè ndâ bee, ta mbelè ndâ dì mò'dú tacó bà ci ji Mbírì lá. Yí te ta yí káa 'dóó mbelè wó tacó bà sì ta tàkò 'wálá ñinó mbe cee lá nó ji ndoo.

13 Tacó à lê má kù va mbelè ndâ bee ta mbelè ndâ dì mò'dú, ta mbúlùwu ndâ ngbù dì mò'dú mítí ndâ 'duù a i tacó bà si gbí dii ndú 'ví dù ñìkì maa,

14 wàa mbelè Bìndi-Mbírì náa yí ci ji Mbírì, tí i-cí-ci ta bà lê tí wálá, ta wotí mì Bèrì tí nó mbe cee lá nó 'ví dù kù bàkà mí gbí njembí ndoo a 'dé nètè tacó wàa ndoo 'ví 'visì tí ta muu ndoo 'do tí bà bàkà ndâ ku nètè gítí bà bàkà nètè ji Mbírì tí nó tí wu Mbírì nó lá?

15 À má éno, Bìndi-Mbírì a mbe see mbelè tí nó náa Mbírì táánò nù ta ndâ 'duù nô. Tacó wàa, Mbírì 'ví cù tí ta 'dè ngo cù wó mítí ndâ 'duù tí nó mì wó náa yí tí Mbírì tè'é tí ndú nó dúú bà ya tí , á go cí tí nó náa yí tí Mbírì ci ta ndú gítí bà dù ndú tí ndâ 'vii-nje-wu mì wó dúú bà ya tí nô. Áá táánò a bà cì 'duù ká 'wala ndâ 'duù 'do gbí có tàkò bà gbètèkè kpédélé mbelè tí nó náa Mbírì táánò nù ta ndú nô.

16 Káa có lê má yee gbí ngo nje ku gí, kózò tí ndâ 'duù bà ɾu káa ndi kòcò ngo nje ku.

17 Tacó 'duù má 'dè có máa, yí má cì gí, à 'ví bàkà éno, ndâ 'duù kù ɾu káa ndi ngo nje wó nó á bìndi bà cì yí.

18 Ñinó a nderè có tí nó, náa à kpèti káa kpédélé có tí nó náa Mbírì táánò toko ta ndâ 'duù nó, áá táánò dù tí có ká ta bà waa mbelè gítí nó ká nó.

19 À delè nó káa gbí có tí nó náa Mòze táánò má gii tubà ndâ i ñinó náa à tí tacó bà bàkà nó ji ndâ 'duù 'dáá gí cee gí, yí gii yee mbelè ndâ di mò'dú ta mbelè 'vii-dì bee mì gbí ká'i, yí gii tò ngo mí gbí , bìndi yí gii ɛre kpâ-kpondíi ta bí-bi wú bongo náa à gò 'do tí se tí ndâ nó, bìndi yí gii va ta mbelè tí nó cee tí ndâ 'duù 'dáá gí, gii je tí wáràgà mì Mbírì.

20 Ta o tí nó náa yí kù va tí ta mbelè tí nó mítí ndâ 'duù, ta tí wáràgà mì Mbírì nó, yí kù see nje wó éno máa, «Ñinó a mbelè tí nó náa Mbírì toko có ta yo mí pí , náa yí gii 'dè có ji yo éno máa, yo 'ví kpolo tí có tí nó nó ká nô.»

21 Bìndi yí gii va mbelè ta ndi tí ndùúrù mì Mbírì, gii je tí ndâ ká'i bà bàkà i-Mbírì 'dáá gí.

22 Ndâ i 'dáá gí kù dù tí ndâ i-ɾo-'bá mì Mbírì ká ta bà waa mbelè. Mbelè má yee tí to lá, Mbírì je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù lá.

Bìndi-Mbírì tí gbolò i-cí-ci ji Mbírì

23 Bà waa mbelè nó táánò a kpóló-kpolo i ngé ndii gí tacó tí ndoo. Tacó ñinó táánò a kpokèjì bà bàkà ndâ i muu to tí nó mì ndoo tí i-ɾo-'bá á go ndâ i gbírì. Káa ndâ i ñinó gbírì nó gí tí ndâ i-ɾo-'bá 'do gbí bà waa mbelè ñinó mbe ñìkì ndii ndâ ñinó náa ndoo kù waa muu to tí nó nó gí.

24 Tacó Bìndi-Mbírì táánò rì me gí tà ndùúrù tí nó náa a ndâ 'duù ká tò ta 'bì ndú ji Mbírì tacó bà nò ta cè kózò tí cèe ndùúrù tí nó mì Mbírì á gbírì nó, lá. Yí táánò ya a i gí gbírì. Yí kpónó kù tí muu ndoo kùro Mbírì á gbírì kà.

25 Yí táánò ci tí wó ji Mbírì nó me 'vìlì-'vìlì, go bà ya ndâ Kùro ndâ bu-Mbírì ta ndoo 'dáá gí gí Bándò-bà-dù-Mbírì á tà ndùúrù nó lá.

26 Tacó Bìndi-Mbírì táánò má nó gí bà ci tí wó ji Mbírì ta bà me mbè á 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó, yí táánò bà kònò sé'i ta bà me mbè. Káa yí gii gí ká ta bà gbaànjé ngbé, gí nje o tí nó gí bà toɾo ndâ vò i mì ndâ 'duù ta bà ci mbelè wó ji Mbírì.

27 Mbírì cu ku mì gbí tú ndâ 'duù 'dáá gí, máa, ndú 'dáá gí bà cì ta bà gbaànjé ngbé, má kózò gí, yí 'ví gii waa có mítí ndú.

28 Bìndi-Mbírì delè táánò ci mbelè wó ji Mbírì ká ta bà gbaànjé, tacó bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù me mbè. Bìndi-Mbírì bà delè ndi wó káká'i gí gí muu to tí nó bìndi bà ci mbelè wó ji Mbírì nò me ká kpòò gí gbí nèté bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù lá. Yí bà gí gbí ñìnò a i tacó bà 'vala ndâ 'duù tí nó kpónó mbe kù ù ndi wó léngé-linge nô.

10

1 Tacó có mì Mòze káa có gítí ngo muu ndâ tó i tí nó náa Bìndi-Mbírì kèjì ta ndú ji ndoo nô. À me có mbe túbà ndâ tó i tí nó gbàrájáá éno lá. À delè me có ñìnó mbe cee bà lê tí ndâ mbe kù bàkà i-Mbírì ta síí gbí wálá ta ndoo 'dáá gí nó lá.

2 Áá táánò má me éno lá, ndú táánò bà si bà waa mbelè ji Mbírì mí to gí? Áá táánò má toṛo ndâ vò i mì ndâ mbe kù bàkà i-Mbírì nò ta bà gbaànjé ngbé gí, có gítí vò i kùtáá bà dù gbí njembí ndú káká'i wálá.

3 Káa mbelè tí nó náa ndú kù waa ta ndoo 'dáá gí nó kù 'va mbi ndú gítí ndâ vò i tí nó náa ndú bàkà gbí ndâ ndoo tí nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

4 Tacó mbelè ndâ dì mò'dú, ta mbelè ndâ dì bee me ndâ i mbe toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù gbaànjé lá.

5 Tacó éno, ta o tí nó náa Bìndi-Mbírì táánò kù gí tí gí muu to tí nó nó, kòcò wó náa yí 'dè nó éno máa,

«Go bà waa mbelè táánò tí lo tí Mbírì wálá,
go bà ci cù delè tí lo wálá,
káa wò gii je ji ye a kùùyù dì ye.

6 Líkí gbí bà doo i-cí-ci táánò tí lo wálá,
líkí gbí bà waa mbelè tacó bà toṛo vò i delè tí lo wálá.

7 Bìndi ye gii 'dè có éno máa, «Nò ye kuu nô!

Ákoo Mbírì, ye gí tacó bà bàkà go có mì lo,
á go có tí nó náa à cu mì gbí wáràgà mì lo nó gí.» »

8 Ta o tí nó náa Bìndi-Mbírì 'dè ta có éno máa, «Go bà waa mbelè tí lo wálá, go bà ci cù tí lo wálá, go bà doo ndâ kùùyù nò tí ndâ i-cí-ci tí lo wálá, líkí gbí ndâ i tí nó delè 'dáá gí tí lo wálá,» nó, ndâ 'duù kù bàkà ndâ i tí nó ta o tí nó go có mì Mòze.

9 Bìndi yí tí Bìndi-Mbírì mâ gii 'dè 'bí có éno máa, «Ìjò ye kuu nô, ye gí tacó bà bàkà go có mì lo gí nó» yí mò nò a ká có 'do gbí kudu gí ji ngú có.

10 A có tí nó mì Mbírì náa Bìndi-Mbírì ùnje gítí bà bàkà go yí nò ká kaa ndoo mò gí mì Mbírì 'do gbí bà ci i tí nó mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, náa yí ci ta dì wó ji Mbírì ta bà gbaànjé ngbé nô.

11 Ndâ bu-Mbírì 'dáá gí kuu nje nèté mì ndú, ndú kù bùù gbí ndi bà ci gbèe mbelè tí nó ta 'bí i jé gbí mbe kù toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù wálá nô.

12 Káa Bìndi-Mbírì ci mbelè wó tacó bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù ká ta bà gbaànjé cuki, bìndi yí gii ya gí bà ki tí wó to gbí kù'bì mì Mbírì ngbé.

13 Yí kpónó kuu kà kù ù ndi o bà bàkà ndâ mbe kù jòò gbí có ta yí mì Mbírì á tí ndâ i-tà-tàmà mì wó.

14 Tacó gbèe i tí nó náa yí ci nó bàkà ndâ 'duù tí nó náa à toṛo ndâ vò i mì ndú gí nò tí ndâ yú 'duù ngbé.

15 Bèri-mi-Mbírì delè gii 'dè yú có ji ndoo éno máa,

16 «Kòcò Mbírì éno máa,
«Ñìnó a mbelè náa ye bà njù ta ndú ká nô.
Ye 'do tí kpónó kù ya gí kùro
bà bàkà njembí ndú tí gboko bà kili ndâ có mì ye.
Ye bà cu ndâ có mì ye mì gbí mbelè ndú.» »

17 'Bí kòcò Mbírì náa yí gii 'dè káká'i éno máa,

«Ye káká'i bà koṛo có gítí ndâ ká vò i mì ndú,
ta ndâ ká i tí nó náa ndú bàkà lè gî, nó wálá.»

18 À lê má me tí ènò gî, à káká'i waa mbelè tacó bà pà làyì gítí ndâ vò i tí nó náa Mbírì je à-cee-gî gítí ndú gî nó lá.

Si ndoo 'ví yee ndi ndoo dê gí mì Mbírì

19 À má ènò, à kpónó mì ndoo a nderè tacó bà rì gí tà'i tí nó tí Bándò-mì-Mbírì nò, ndâ ná'vindí ye, tacó Jézù cì tacó bà njaanga njekèjì bà rì gí kà ji ndoo gî.

20 Yí njaanga ngú kpokèjì tacó tí ndoo, tí kpokèjì mbe ya ta ndoo gí gbí 'válá co gbí ngbùngbù tí nó tí 'dóó dii wó nò.

21 À kpónó mì ndoo a Kùro ndâ bu-Mbírì tí mbe kù kpolo tí ndâ i-'bá mì Mbírì 'dáá gî.

22 À má ènò, ndoo yèè ndi ndoo dê gí mì Mbírì ta gúku gbí njembí ndoo gbaànjé wálá, tí ndâ 'duù ta yú njembí ndú ònó ngbàrángà'i ta ndâ vo-vò kóro-koṛo có gbí njembí ndú wálá, náa à va mbelè Jézù mítí njembí ndú gî. Ndoò delè 'ví yèè gí mì wó ta ngbàrángà dii ndoo, náa à caka ta ngbàrángà ngo gî.

23 Ndoò 'ví ru ndi có tí nó náa ndoo táánò 'dè ta nje ndoo nò. Ndoò me kpìkì-kpìkì gítí bà koṛo có lì mítí Mbírì lá, tacó Mbírì tí nó tí mbe cì ndoo nó me mbe kù ònòkò tí wó, náa yí má 'dè có ta nje wó gî nó lá.

24 Ndoò delè 'ví koṛo có gítí bà bàkà wotí gítí bà konì ndâ 'bí ka ndoo gítí bà zè ndâ 'bí 'duù nìkì maa, delè gítí bà bàkà ndâ tó nèté.

25 Ndoò 'ví ò-bà-mbí bà kili toko gbaànjé ta rè mì Bìndi-Mbírì go òa i mì ndâ 'bí 'duù náa ndú kù bàkà nó lá. Ndoò je wotí gítí ji ndâ 'bí ka ndoo. Ndoò je wotí ji ndú tí kpòò, sé náa ndoo ò o bà gí Mbe tí ndoo gí bà waa có dooko gí nò.

26 Tacó ndoo má bàkà vò i ta tí á bìndi bà nìbà yúcó ji ndoo, kpokèjì gítí bà waa mbelè tacó bà toṛo ndâ vò i tí nó káká'i wálá.

27 Có ònó náa à kuu tí bìndi ònò káa có gítí òa bà waa có, ta seṛè òa wu tí nó kèjì gí bà mì ndâ mbe ne 'do tí kpokèjì mì Mbírì gí nò.

28 'Duù má biya bà bàkà go có mì Mòze gî, wàa ndâ 'duù go só, go ta'ò, 'ví zò cù á gítí wó gbí ngbàngà máa à dù nò a i náa yí bàkà gî, à kù zì yí ta rè mbe ò yè ro ku wó wálá.

29 À má ènò, yo kù koṛo có éno máa, àá bà waa a òa tó có yè mbe je bà wo woò á ji 'duù ònó mbe si 'Viì-mì-Mbírì tí i lá, mbe kù 'dè có ònó kó gítí mbelè 'Viì-mì-Mbírì mbe toṛo ndâ vò i mì wó, delè kù go Bèrì-mì-Mbírì tí mbe nambeè?

30 Tacó ndoo ò 'duù tí nó mbe kù 'dè có éno máa,

«Bà kèèndè i a i mì ye;

ye bà ko mboo vò i ta vò i,» nó ni gî.

'Bí kòcò wó káká'i máa,

«Mbírì kèjì gí bà waa có mítí ndâ 'duù mì wó.»

31 Wotí tí bà 'va tí 'duù 'bì Mbírì tí nó tí wu Mbírì nó ngé ndii gî.

32 Yo koṛo muu yo gítí bà kònò tí yo gbí ndâ òa sé'i tí nó mbe kù meṛeke ta yo á bìndi bà ò ngba'o mì yo nó gi!

33 À ta ndâ 'bí o kù ònoko yo, à delè kù mèèkè'i tí yo, mí kùro ndâ 'duù 'dáá gî. Káa yo ta ndâ 'bí o kù tí muu ndâ 'duù ònó náa à kù mèèkè'i tí ndú nò.

34 Tacó yo a ndâ mbe kù ò yè ro ndâ 'duù gbí zàà. Yo delè a ndâ 'duù ònó náa à kpètí má kù kùmùkù ndâ i mì yo, tàkòcò yo jé kpolo lá, tacó yo ò ni gí máa, 'bí i mbe nìkì ndii ndâ i tí nó gî, tí i ònó mbe kù dù tí ká nó kuu mì yo.

35 À má ènò, yo 'va yúcó mì yo tí nó ta mboo tàkò mbe me gbolò ngé ndii gí nó gí 'dè lá.

³⁶ Tacó à 'ví dù gbí òkò tí yo a bà kònò tí, tacó wàa yo 'ví bàkà tí go có mì Mbírì, wàa yo 'ví 'de ta i tí nó náa yí ci ndâ 'duù gítí nò.

³⁷ Tacó à cu mì gbí wáràgà mì wó tí Mbírì éno máa,
«Sè o kpónó dooko gî;
'duù tí nó mbe kù gí nó kèjì kpónó-kpónó.

³⁸ 'Duù mì ye mbe kù co tí jáá kpokèjì nó bà 'de 'wálá
'do gbí bà tee njembí wó mítí ye tí Mbírì.

Káa yí má 'visì kapí wó gítí ye ta gúku,
tàkòcò ye bà peteke gítí wó wálá.»

³⁹ Káa ndoo me ndâ ña ndâ 'duù tí nó mbe kù kpomozo tí ndú ta gúku, náa à gii mii ndú gí nó lá. Ndo a ndâ 'duù ñinó mbe kù tee njembí ndoo mítí Mbírì, náa Mbírì gii tí muu ndoo nò.

11

Bà tee njembí mítí Mbírì

¹ Bà tee njembí 'duù mítí Mbírì a bà koṛo có mì 'duù ta njembí wó gbaànjé lè mítí Mbírì, a bà ùnje mì 'duù ta njembí wó gbaànjé éno máa, Mbírì dú ta yúco kuu tí, tí mbe bàkà go ndâ có tí nó náa yí ci ndâ 'duù gítí ndú nó 'dáá gî, kpèti yí má ñò yí ta ṛo yí lá.

² Mbírì dígísèè nì «Iyoo,» gí tàkò có mì ndâ ká gù ndoo 'do gbí có bà tee njembí ndú mítí wó tí Mbírì.

³ A bà tee njembí ndoo mítí Mbírì ká je muu ji ndoo tacó bà ñò ni éno máa, a Mbírì táánò ká suu ndâ i 'dáá gî ta nje wó. Gbí có tí nó éno máa, ndâ i tí nó 'dáá náa ndoo kpónó kù ñò ndú nó gí 'do gbí kòcò Mbírì, yí suu ndú 'do tí ndâ i ñinó náa ndú jé sàà wálá.

⁴ A bà tee njembí Àbèlè mítí Mbírì táánò ká si yí 'ví ci i ñinó tí tó i ndii ñindi Kàyínò gí nó ji Mbírì. Tacó éno, ta o tí nó náa Mbírì kù lè ta 'bì wó gí tà i-cí-ci mì Àbèlè nó, Mbírì gii ùlù Àbèlè éno máa, yí a 'duù jáá. Àbèlè kpèti má cì gî, tàwo bà tee njembí wó mítí Mbírì yee gbí ṛi tí nó wúnó nó cee lá.

⁵ Mbírì táánò te Ènòkì ya tí gí gbírì tí wu wó tacó wàa yí 'ví cì lá á 'do gbí có bà tee njembí Ènòkì mítí wó tí Mbírì. Ndâ 'duù gii ñò Ènòkì lá, tacó Mbírì te yí ya tí gí gbírì gî. Káa kùṛo bà te Ènòkì mì Mbírì ya tí gí gbírì nò, à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì gî, máa yí a mbe peteke tàkòcò Mbírì.

⁶ Bà peteke tàkòcò Mbírì mì 'duù ñinó mbe tee njembí wó mítí Mbírì lá nó a 'bí ña i ñinó náa à jé gí bà bàkà tí wálá, tacó 'duù ñinó mbe kù yèè ndi wó dé gí ṛègbà tí Mbírì nó a 'duù ñinó mbe ùnje gí máa, Mbírì ta yúco kuu tí. Yí delè a 'duù ñinó mbe ùnje gí máa, Mbírì a Mbe kù ko mboo ndâ nèté mì ndâ 'duù ñinó mbe kù pà kpokèjì bà ñò yí ni nò.

⁷ Áá táánò a bà tee njembí Nówà mítí Mbírì ká te gúku Mbírì mítí Nówà, náa yí gii bàkà tí ta gbà, tacó bà 'vala ndú ta ndâ 'viì mì wó, ta o tí nó náa Mbírì ci ta yí máa, vò i kèjì nò. Mbírì ta o tí nó gii waa có mítí ndâ 'duù muu to tí nó á 'do gbí có bà tee njembí Nówà mítí wó tí Mbírì. Mbírì gii bàkà Nówà tí 'duù ñinó jáá nó á 'do gbí có bà tee njembí Nówà á mítí wó tí Mbírì.

⁸ Áá táánò a bà tee njembí Àbìráámò mítí Mbírì ká te yí 'do gbí òkò tí ndâ nambe wó ya tí gí gbí to tí nó náa Mbírì táánò gii je ji ndú ta ndâ 'viì bindi wó tí ñindi ndú nò. Àbìráámò táánò ñò to tí nó náa yí kù ya gítí nò ta o bà ñjè nó mì wó 'do 'bá mì ndú ni lá.

9 Áá táánò a bà tee njembí Àbìráámò mítí Mbírì ká si yí 'ví dù á tà nduúrù á gbí to tí nó náa Mbírì ci yí gítí nó go i mì 'duù ònó mbe 'dó-'do, yí tí Àbìráámò, gù je ndá Ìzákò ta Jákóbè, tí ndá 'duù tí nó náa Mbírì je to tí nó ji ndú nò.

10 Tacó Àbìráámò ta o tí nó kù kòrò có a i gítí gbata ònó náa à sè tà ndá 'bá gbí rìtì-rìtì gí nò, gbata tí nó náa Mbírì ka bà ndá 'bá mí gbí, bìndi yí gù gèè ndú nò.

11 Mbírì táánò wu 'viì ji Sàrà tí nawù Àbìráámò si yí me kpo ni ta ndoò tí wó ndii ndoò bà jò ndò gí, ká 'do gbí có bà tee njembí Àbìráámò á mítí wó tí Mbírì. Àbìráámò táánò ùnje ta njembí wó gbaànjé gí, máa Mbírì tí mbe ci yí gítí 'viì bà 'visì muu wó 'do tí bà bàkà go có ònó náa yí 'dè ta nje wó gí nó wálá.

12 Tacó éno, 'do tí gbèè 'dakò, tí kpo 'dakò mbe kù ù káa ndi o mì wó, ndá 'viì bìndi wó gù jò àdì go ndá yiì tàrì; ndú gù jò me tí i bà 'déké-'deke lá, go nji ngoò gbí pù ngo.

13 Ndá ká 'duù tí nó dígísèé mbe kù tee njembí ndú mítí Mbírì nó mii 'dáá ká ta bà tee njembí ndú mítí Mbírì. Ndú mii 'dáá kùro o bà 'de i tí nó náa Mbírì ci ndú gítí nò. Ndú ònó i tí nó ká 'do tí 'dú, bìndi njembí ndú gù 'dèè gí. Tacó ndú ònó ni gí máa, ndá yi muu to tí nó a ndá 'duù mbe 'dó-'do ta dúú bàndò tí ndá yi wálá.

14 Ndá 'duù mbe 'dè ònó có tí nó ngbàrángà'i éno a ndá 'duù ònó mbe kù pà 'dóó to 'bá mì ndú.

15 Có bà dele ndi ndú ya gítí to tí nó náa ndú táánò nje nó 'do tí nó táánò má kuu gbí njembí ndú, i mbe tii ndú 'do tí bà bàkà éno wálá.

16 Káa ònó táánò gbí njembí ndú wálá. À gbí njembí ndú kpolo ma ta o tí nó káa có gítí 'bá ònó gbírì, tí 'bá mbe níki ndii ònó náa ndú 'visì kápí ndú gítí gí nò. Tacó éno, nò rò Mbírì gítí bà 'dè có éno máa, yí tí Mbírì a Mbírì mì ndú nò, wálá, tacó yí 'viìndi gbata tacó tí ndú gí.

17 Áá táánò a bà tee njembí Àbìráámò mítí Mbírì ká si yí 'ví ùnje gítí có bà zi gbèè 'viì mì wó tí Ìzákò tacó bà ci ji Mbírì ta o tí nó náa Mbírì tala ta yí tacó bà 'dì có gbí njembí wó nò. Káa Àbìráámò tí 'duù tí nó náa Mbírì ci yí ta ndá cí nó gù me kpìkì-kpìkì gítí bà zi gbèè 'viì mì wó tí nó tí Ìzákò nó tacó bà ci ji Mbírì lá.

18 Káa kòcò Mbírì táánò ji Àbìráámò si yí jò Ìzákò lá éno máa, «Ìzákò bà jò rè lo.»

19 Njembí Àbìráámò táánò mù gítí có bà zi Ìzákò gbaànjé lá, tacó yí ònó ni gí máa, 'duù kpèti má cì ká cì, wotí bà 'vala ndi wó kuu tí Mbírì. Ìzákò táánò a kánjí ku 'bì bu wó, káa Mbírì gù je ndi wó tí wuù ji Àbìráámò gí.

20 Áá táánò a bà tee njembí Ìzákò mítí Mbírì ká si yí 'ví cù 'dè ngo cù wó gítí wúnò mítí ndá 'viì mì wó, tí ndá Jákóbè ta Èzàwù.

21 À gù dù káa bà tee njembí Jákóbè mítí Mbírì ká gù si yí 'ví cu mù-kòrò mì wó, yí gù mò ta tí wó gí to kùro Mbírì kù cù ta 'dè ngo cù wó mítí ndá 'viì-gù wó, tí ndá 'viì mì bà wó Jùzépè á kùro o bà cì yí.

22 À delè gù dù káa bà tee njembí Jùzépè mítí Mbírì, táánò ká gù si yí ta o tí nó náa yí kù gù cì nó 'ví 'dè có gítí bà nje nó mì ndá Ìzìrìyèlì 'do Másìrì. Yí gù je tí ta nje mítí ndú éno máa, yí má cì gí, ndú 'ví si 'bìlì yí mí Másìrì lá.

23 À gù dù káa bà tee njembí ndá bu Mòze ta nawu wó mítí Mbírì táánò ká si ndú 'ví ngùù dó Mòze mí tà'i ta pì ta'ò bìndi bà jò yí. Banga tí dó Mòze si ndá bu wó ta nawu wó 'ví 'dì có mì gba Másìrì lá.

24 À delè táánò káa bà tee njembí Mòze mítí Mbírì ká gù si yí ta o tí nó náa yí kpolo tè tí 'dakò gí nó 'ví biya gí máa, à 'ví nì «'Viì mì nájú Gbolò gba Másìrì» mítí yí lá.

25 À gù níki tí Mòze ta o tí nó káa bà dù yí gbí yè mì ndú ta ndá nambe wó ndá Ìzìrìyèlì, tí ndá 'duù mì Mbírì, co tí bà zò tó i ònó mbe dù tí ká lá nò.

²⁶ Yí si bà ñonoko tí tí nó náa ndâ 'duù kù ñonoko ta yí muu Bìndi-Mbíri ta o tí nó nó tí i ta i gbí me gbolò ndii i gbí ndâ kpo-kpò i tí nó Másiṛì nó gí, tacó ɾo wó ta o tí nó a i ngbóó tí mboo tàkò bà ñonoko yí nó 'do mì Mbíri.

²⁷ A bà tee njembí Mòze mítí Mbíri táánò ká si yí 'ví nje nó 'do Másiṛì ta bà 'vee 'vé gí bà kpo-tàkòcò mì Gbolò gba Másiṛì lá. Mòze ta o tí nó 'visi kapí wó gítí Másiṛì ká go i mì 'duù ñinó mbe kù ñò Mbíri ta ɾo wó.

²⁸ A bà tee njembí Mòze mítí Mbíri táánò ká si yí 'ví waa mbelè gítí o bà Ndiita-muu-ndâ-Ìzìriyéli-mì-Mbíri, bìndi yí giì va mbelè tí nó mítí ndâ njekeji mì ndâ Ìzìriyéli á Másiṛì, tacó waa basìli mì Mbíri 'ví gaa ndâ 'viì-kíri mì ndú ta vò i lá.

²⁹ Áá táánò a bà tee njembí ndâ Ìzìriyéli mítí Mbíri ká si ndú 'ví di Bí-bi Kàpá gí tito ta o bà nje nó mì ndú 'do Másiṛì gbí lê go ndâ 'duù mbe kù nó nó gbí kù to. Káa ndâ 'duù Másiṛì mâ giì mèlè ndi ndú, ngo giì mì ndú gí.

³⁰ À delè táánò a bà tee njembí ndâ Ìzìriyéli mítí Mbíri ká ki'viki ndùgù 'do tàkò ndâ 'duù Jèrikò ta o tí nó náa ndâ Ìzìriyéli se ta ndùgù mì ndú 'dee gí ta sili vò-nje só nò.

³¹ Niì tí nó tí Rà'ábù, tí vò niì mbe dù ta ndâ 'dakò ká sàkàmàà nó, táánò 'vala 'do gbí òkò tí ndâ mbe kpò có mì Mbíri gí nó 'do ká gbí có mì bà tee njembí wó mítí Mbíri, bìndi yí giì te wiṛi mítí ndâ ɾigó mì ndâ Ìzìriyéli ta banga tí.

³² Ye kpónó 'ví 'dè kpòò a ɱa có yè? O mì ye tacó bà 'dè có ji yo gítí ndâ Jídiyòni, ta Bàràkì, ta Sàmìsónì, ta Jèfità, ta Dàvídè, ta Sàmùwélè, giì je ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri dígísèé,

³³ tí ndâ mbe kpò nje ndâ kpo-kpò gba ta wotí mì bà tee njembí mítí Mbíri nó, wálá. Ndú táánò bàkà káa ndâ i ñinó náa à tí nò. A ndú ká 'de ndâ i ñinó náa Mbíri cí ndâ 'duù gítí ndú nò. À tí ndú táánò a wotí bà nè nje ndâ siingù,

³⁴ ta wotí bà mee ndâ kpo-kpò wu mbe kù zì ngbàlà-ngbàlà, ta wotí bà kù'ba 'do nje ndâ sizò gbí gó. Ndâ nawu ndú táánò jò ndú me tí ndâ mbe wotí lá, káa a Mbíri ká giì je wotí bà dù tí ndâ ngáángbá 'dakò mbe toṛo nje ndâ àsikèri mbe gi 'do kè'bi gí bà tè ndú ta gó ta to.

³⁵ Ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú dele ndi ndú gí mí ndâ nawù ndú ta bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú.

Káa ndâ 'duù ñinó mbe biya bà njaanga miṛi ndú gí nó cì a vò ku, tacó bà 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú gí gbí tó 'válá.

³⁶ Ndâ 'bí 'duù 'de mítí ndú a bà ñonoko ndú, ta bà gbì ndú, ta bà eṛe ndú, ta bà te ndú mì gbí zàà.

³⁷ Áá táánò ziki ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú ta bà 'vaka ndú ta díí. À waaka gbí ndú 'vungbù-'vungbu ta mùsàrà. À saaka miṛi ndâ 'bí ta ndâ nja-njà sizò. Bòngo tí ndú táánò wálá, ndú ta o tí nó kù 'bu káa 'bi ndú mítí ndú kù nó tí, ta ndâ kù-bee, ta kù-rómbo tí ndú. Ndú táánò a ndâ mbe yè ta bà 'vala ndú kpóló-kpolo, náa à kù mèkèkè'i tí ndú.

³⁸ Bà 'vala muu to tí nó táánò nìkì ta ndú á ngé gí lá. Ndú táánò kù wùkù to ta ndi gbí ndâ kángáá nga ngoò, delè ta gbí òkò ndâ kpo-kpò gú, á go i mì ndâ mbe fa ngèlè vò i; ndú kù 'vala gbí ndâ kpo-kpò zì guù, tacó bàndò tí ndú wálá.

³⁹ Ndâ 'duù tí nó 'dáá gí táánò a ndâ 'duù ta ɾè ndú wu ta bà tee njembí ndú mítí Mbíri ngé ma. Kpèti ká ènò, ndú táánò 'de i tí nó náa Mbíri cí ndâ 'duù gítí nó lá,

⁴⁰ lê náa Mbíri ñò 'bí i mbe nìkì ngé ma kèji tacó tí ndoo gí nó. Tó i tí nó a ñinó máa, ndú 'ví ya gí gbí 'válá ñinó mbe cee lá nó si ndoo mí ndii lá.

12

1 Gbí kòcò ndâ mbe kù 'dè yúcó gítí bà tee njembí mítí Mbírì kpónó 'dee ndoo go bà te 'boṛò nó gí. À má éno, ndoo tuṛu ndâ du i tí nó á muu ndoo mbe kù tii bà ì ngèlè 'do tí ndoo nó mí to. Ndoò delè 'ví ndoo vò i tí nó mbe nanaka mítí ndoo go cá tí ngbù tìtìí nó 'do tí ndoo gí, wàa ndoo 'ví te ta kpo muu gítí ngèlè tí nó kùṛo ndoo nô.

2 À má éno, ndoo je mbí ndoo tí kpoò mítí Jézù tí kpédélé 'duù ñinó mbe tee njembí wó mítí Mbírì, tí mbe kù tè kùṛo ndâ mbe kù tee njembí ndú mítí Mbírì ya tí gí kùṛo Mbírì nô. Yí táánò kònò bà dù tí njèèkpè mù ta nô ṛo wó gítí wálá ta líkí'o i tí nó kùṛo wó nô. Yí kpónó kù ki tí wó pí mbata mì wó náa à te mò gí gbí kù'bì mì Mbírì gbí ngbàngà mì Mbírì.

3 Yo koṛo có gítí Jézù tí mbe kònò ña ndâ vò i tí nó náa ndâ mbe bàkà vò i táánò bàkà ta yí nó, tacó wàa, njembí yo 'ví mù lá, yo delè 'ví cì gúku lá.

4 Yo kpónó kù bàkà wotí tacó bà kpò muu vò i, káa yo bàkà wotí tí nó yee tí ña ñinó náa a mbelè ká bà yee to gbí nó lá.

5 Bà mbí yo ò tí có tí nó náa Mbírì táánò 'dè ji yo tacó bà je wotí ji yo éno máa, yo a ndâ 'viì mì yì nó gí?

«Yo si zèè mù tí nó náa Mbírì naka ta yo nó tí 'dé i lá, ndâ 'viì mì ye, yo delè 'ví cì gúku ta o tí nó náa yí má kù je muu ji yo nó lá.

6 Tacó Mbírì kù naka ta zèè mù a 'duù ñinó náa yí zè yí ñìkì maa nô, giì je ndâ 'duù ñinó náa yí ùnje gítí ndú máa ndú dù tí ndâ 'viì mì yì gí nô.»

7 Ndoò kònò tí ndoo, tacó wàa, Mbírì 'ví naka ta ndoo ta zèè mù lá. Mbírì kù bàkà i tí ndoo ká go bà bàkà i tí ndâ 'viì mì bu ndú; káa a ña 'viì ngàyi jé náa bu wó naka yí ta zèè mù lá?

8 Mbírì kùtáa má naka yo ta zèè mù tí nó mbe ṛo yo 'dáá gí nó lá, yo kùtáa bà dù a ndâ 'viì-ngbà.

9 Ndoò lê má kù te duù mítí ndâ bu ndoo tí ndâ 'duù tí nó mbe kù je muu ji ndoo muu to tí nó nó, à 'ví giì kpò ndoo a bà te duù mítí Bu lílì ndoo wàa ndoo 'ví 'vala tí ?

10 Tacó ndâ 'duù tí nó tí ndâ bu ndoo nó táánò kù je muu ji ndoo ká ta làmbu o mì ndú náa à tí gbí njembí ndú. Káa Mbírì tí Bu lílì ndoo kù je muu ji ndoo ká gítí mṛì ndoo, tacó wàa ndoo 'ví je tí ta ña ngbàrángà muu tí nó mì yì nó.

11 Líkí gbí o tí nó náa à kù je muu ji ndoo nó tí ndoo wálá. Tàkòcò ndoo peteke ta o tí nó lá, má kózò gí, ndoo bà giì dù ñìkì maa, tacó ndoo kù 'vala tí ndâ 'duù jáá kùṛo Mbírì.

Bà ñibà i, ta bà kpo-gbí-tà-tù

12 À má éno, yo kaa ndâ 'bì yo tí nó mbe kù dù ṛekpe-ṛèkpèè nó gí yaà, wàa ndâ muungbó yo tí nó mbe kù gu ṛèkpè-ṛèkpè nó 'ví si bà gu mí to.

13 Yo bàkà kpokèjì mì yo jáá, wàa yo 'ví nè ndâ dùgùù to ñinó náa à tí nó gí, tacó wàa ndâ 'duù ñinó ta wu gbí kò ndú wálá nó má ṛu ndi yo, wàa vò i 'ví 'de kò ndú lá.

14 Yo bàkà wotí gítí bà 'vala ta ndâ 'duù 'dáá gí ta 'dè njembí yo, yo delè 'ví 'vala go có mì Mbírì, tacó ndâ mbe bàkà éno lá bà ñò Mbírì ta ṛo ndú wálá.

15 Yo kpolo tí yo, tacó wàa 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo 'ví bè gbí nambeè tí nó náa Mbírì kù bàkà ji ndâ 'duù nó lá. Yo delè 'ví kpolo tí yo máa, 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo 'ví dù tí mbe ju njembí mbe kù volo gbí òkò tí yo nó lá.

16 'Bí 'duù 'do gbí òkò tí yo delè 'ví dù tí mbe vò muu, delè tí 'duù ñinó ta njembí wó wálá go i mì Èzàwú táánò mbe sù jàlàmbà mì wó tí 'viì-kíṛi gí 'dè á tacó gbèè kùṛùngbù kò nó lá.

¹⁷ Tacó yo ònò ni gí máa, yí má gíi dele ndi wó gí mi bu wó ta ngo-ṛo ta ṛo wó ta o tí nó náa go bà cù 'dè ngo cù mi bu wó gí gítí wó gí nó, bu wó gíi biya gí, tacó kpokèjì mi wó gíi gí.

¹⁸ Yo kpónó gí me gítí i ònò náa yo bà zèè ta 'bì yo gí nó lá, yo gí me gí bà ònò ngba wu mbe kù zì 'vìlì-'vìlì lá, yo gí me gí gbí 'dí'di'o tí nó njíkíríí nó lá, yo gí me gí mi i ònò mbe kù je kpo-tàkòcò ji yo nó lá, yo delè gí me gí gbí mbiimbí lá.

¹⁹ Yo gí me gí tà gbí mòngò lá. Yo delè gí me gí tà gbí ña kòcò ònò mbe kù baraka gbí tù yo náa bà 'di gbí có tí nó náa 'duù tí nó kù 'dè ji yo nó kpo yo gí, go i mi ndâ Izìriyéìlì dígísèé nó lá.

²⁰ Tacó wotí bà 'di có tí nó náa à kù 'dè ji ndú ta o tí nó nó tí ndú wálá, tacó kòcò Mbíri ta o tí nó ji ndú éno máa, «À kpèti káa nó má gàà gú tí nó, àá bà zi yí ta bà 'vaka yí ta dí gí.»

²¹ Bà zeke ña i tí nó ta o tí nó te gúku mítí ndâ 'duù tí ña ònò náa Mòze gíi 'dè có ta nje wó máa, «Ye kù gú-gu ta gúku.»

²² Káa yo kpónó gí a i gí pí gú Ziyóni tí gbata mi Mbíri tí nó tí wu Mbíri nó. Yo gí a i gí Jèrùzàlémè tí nó gbíri nó. Yo gí a i gí mi ndâ basìlì tí nó mbe kili mèè mi bà líkí'o nó.

²³ Yo gí a i gí bàndò bà kili ndâ 'viì-kíri tí nó náa à cu rẹ ndú mí gbí wáràgà gbíri gí nó. Yo gí a i gí mi mbe waa có tí nó, tí Mbíri mi ndâ 'duù 'dáá gí nó. Yo gí a i gí bàndò mi ndâ lílì ndâ 'duù ònò tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíri ta vò i mi ndú wálá nó.

²⁴ Yo kpónó gí a i gí mi Jézù tí 'duù tí nó mbe kù nó gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbíri gbí ngú mbelè tí nó náa Mbíri nju ta ndâ 'duù nó. Yo gí a i gí mi 'duù tí nó ta wu gbí kòcò mbelè wó ndii wu gbí kòcò mbelè Àbèlè gí nó.

²⁵ Yo kpolo tí yo, tacó wàa yo 'ví biya ta bà 'di có mi Mbíri tí mbe kù 'dè có ji yo nó lá. Tacó ndâ 'duù tí nó náa yí táánò 'dè có ji ndú muu to tí nó mbe biya bà 'di có mi wó gí nó má 'de kpokèjì bà ndo 'do nje bà waa có mi wó mítí ndú lá, à cuki káa ndoo ká bà ndo 'do gbí bà waa có mi wó náa ndoo má biya bà 'di có mi wó tí mbe kù 'dè có ji ndoo á 'do gbíri gí nó?

²⁶ Ta o tí nó náa yí táánò kù 'dè ta có ji ndâ 'duù tí nó nó, kòcò wó ngaka a to. Káa yí kpónó ci cí máa, «Sè bà gí gí bà 'dè có mi ye káká'i gbaànjé. Káa a gbí ònò me káa to ká bà ngaka tí lá, gbíri delè bà ngaka tí.»

²⁷ Gbí ndò có tí nó máa, «káká'i gbaànjé» nó éno máa, àá bà gíi mò ndâ i ònò mbe ngaka tí nó gí, tacó ndú a ndâ i ònò náa à suu ndú súú-suu, tacó wàa ndâ i ònò mbe ngaka tí lá nó 'ví dù tí

²⁸ À má éno, ndoo 'dè nìkì maa ji Mbíri, tacó bà dù ndoo 'bá mi wó, tí 'bá mi gba mbe ngaka tí lá nó. Ndo kpolo tí nambeè tí nó náa Mbíri bàkà ji ndoo nó, wàa ndoo 'ví bàkà i ji yí gbí ña kpokèjì ònò náa yí bà lè 'bì wó gí tà gí. Ndo bàkà i-Mbíri ta bà te duù mítí Mbíri, delè ta bà cì gúku tí wó,

²⁹ tacó Mbíri mi ndoo a wu mbe kù laka to.

13

Ña kpokèjì bà peteke tàkòcò Mbíri

¹ Yo zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa á go i mi ndâ 'duù ta ndâ ná'vindi ndú.

² Yo delè 'ví rò tìyò á 'do tí bà te wíri mítí ndâ 'duù ònò mbe 'dó-'do, náa yo ònò ndú ni lá nó lá. Tacó ndâ 'bí 'duù táánò te wíri mítí ndâ basìlì mi Mbíri káa ndú ònò ndú ni lá á 'do gbí bà te wíri mítí ndâ mbe 'dó-'do.

³ Yo 'ví ò-bà-mbí ndâ 'duù ònò gbí zàà nó lá; yo je mbí yo mítí ndú ká goolá a yo ká gbí zàà. Yo delè 'ví koro có gítí ndâ 'duù ònò náa à kù mèèkè'i tí ndú nó, tacó ndú delè káa ndâ 'duù ta mbelè gbí dii ndú á go yo.

⁴ Ndâ 'duù 'dáá gî 'ví te duù mítí bà kò tí. Wàa ndâ 'duù ñinó mbe kò tí ndú gî nó 'ví co ká tí kpokèjì ñinó jáá nò. Tacó Mbířì bà waa có mítí ña 'duù ñinó náa ka wó mbe 'bá má gélé, káa yí gélé ta 'bí 'duù gbí kpâ-sili mì ndú á kapí ọ wó nò.

⁵ Yo kpolo tí yo á 'do tí bà tee njembí yo mítí gùrusù. À 'ví tè ta yo káa i ñinó náa à kuu mì yo nó, tacó 'dóó kòcò Mbířì náa yí 'dè ta nje wó éno máa,

«Ye bà si yo 'ví bè gbí i wálá.

Ye delè gí bà 'vìsì kapí ye gítí yo wálá.»

⁶ À má éno, ndoo bà ni bà 'dè có ta gúku tí ndoo wálá éno máa,

«Mbířì à mbe konì ye;

ye bà cì gúku wálá.

'Duù bà bàkà ta ye a yè?» gî.

⁷ Yo kořo có gítí ndâ kpo 'duù mì yo, tí ndâ mbe ñò ọ ọ kùřo yo, tí ndâ 'duù tí nó táánò mbe 'dè có mì Mbířì jì yo nò. Yo kořo có gítí ndâ i tí nó náa ndú táánò kù bàkà gbí 'wálá mì ndú nò, wàa yo 'ví mèlè ndi bà tee njembí ndú mítí Mbířì.

⁸ Jézù tí Bìndi-Mbířì yáánó ká go Jézù tí Bìndi-Mbířì wúnó, yí delè bà dú ká tí Jézù tí Bìndi-Mbířì á dúú bà ya tí .

⁹ À má éno yo si ndâ 'bí ña tende bà ñbà i 'ví soloko yo 'do tí kpokèjì tí nó jáá nó lá; tacó à ñikì a bà tee njembí ndoo mítí nambeè mì Mbířì, tí i ñinó mbe kù je wotí mí gbí njembí ndoo nó, á co tí bà kořo có gítí ndâ gèrè gítí ndâ i-zó-zò tí i ñinó náa ndâ mbe kù tee njembí ndú mítí 'de i gbí lá nò.

¹⁰ Tacó Bándò bà ci i jì Mbířì mì ndoo, náa ndâ mbe kù bàkà nèté tà nduúrù mì Mbířì zò i tí nó náa à ci mítí lá nó, kuu tí .

¹¹ Kùro ndâ bu-Mbířì kù ya ta mbelè ndâ nò tí nó náa à ziki ndú nó gí Bándò-mì-Mbířì á tà nduúrù mì Mbířì tacó bà yù à-cee-gí 'do mì Mbířì gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù mì wó. Bìndi à gii tuřu ndâ kùùyù nò tí nó ya tí gí bà doo gí ndi 'do tí bándò tí nó náa ndâ 'duù tò ndâ nduúrù mì ndú giji-giji mítí nò.

¹² Jézù táánò kònò sé'i njekèjì ndugù sè tacó bà tořo ndâ vò i mì ndâ 'duù ta 'dóó mbelè wó delè ká éno.

¹³ À má éno, ndoo tořo ndâ có ñónókó tí nó náa ndâ 'duù kù ñonoko ta ndoo á muu wó nó mítí ndoo tí bàà, wàa ndoo 'ví ya gí mì wó nje seè kà.

¹⁴ Tacó gbata mì ndoo mbe dù tí ká muu to tí nó wálá. Ndo kù pà a bà gbata tí nó kèjì nò.

¹⁵ À má éno, ndoo ùlù Mbířì ta rẹ mì Jézù dúú bà ya tí . Tacó bà ùlù Mbířì nò a ndâ có mbe jò 'do gbí nje ndâ mbe si rẹ Mbířì tí có.

¹⁶ Yo 'ví ò-bà-mbí bà bàkà tó i lá, yo delè 'ví ò-bà-mbí bà kùtù tí 'bí i ñinó náa à kuu mì yo nó jì ndâ 'bí 'duù lá, tacó ñinò a ndâ 'bí ña bà ci i mbe kù ñikì tí Mbířì ká nò.

¹⁷ Yo 'di có mì ndâ 'duù tí nó náa à bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kùřo yo nò. Yo si tí yo tí ndâ i mì ndú, tacó a ndú ká kù kpolo tí lilí yo. À delè a ndú ká bà 'dè có gítí ndâ i ñinó náa ndú bàkà á muu yo nó jì Mbířì. À má éno, yo si ndú 'ví bàkà ndâ i tí nó ta pétékè tàkòcò ndú, tacó ndú má bàkà ta kpo-tàkòcò ndú, àá bà ñikì jì yo wálá.

¹⁸ Yo 'deke tí yo jì Mbířì tacó tí ze, tacó ze ñò ni ngbárángà'i gî, máa njembí ze ká ngbárángà'i. À delè tí ze káa go bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ọ 'bá nò.

¹⁹ Ye gbí ñinó kù yù nambeè 'do mí yo kpolo ma, éno máa, yo 'deke tí yo jì Mbířì, tacó wàa, yí 'ví si ye 'ví dele ndi ye ya gí mí yo ká gálá.

Bà 'deke tí jì Mbířì

²⁰ Ye kù 'deke tí ye jì Mbířì tí mbe 'dè njembí, mbe 'vala ndi Jézù tí Mbe tí ndoo 'do gbí muu'dú wó, Jézù tí nó tí gbolò mbe gbà bee, mbe kù gbà ndâ rómbo, mbe cì tacó

wàa, bà njù mbelè tí nó náa Mbířì njù ta ndâ 'duù nó 'ví dù tí yú bà njù mbelè dúú bà ya tí nó,

²¹ máa, yí 'ví je ndâ tó i 'dáá gî ji yo. Tacó wàa, yo 'ví bàkà ndâ i 'dáá gî ká go có mì wó. Mbířì 'ví si có tí nó 'ví bàkà mí gbí njembí yo káa ndâ i ñínó ta go bà zeke ndú tí wó tí Mbířì nó ta ẹ̀rè mì Jézù tí Bìndi wó tí Mbířì. À ùlù Jézù tí Bìndi-Mbířì kpòò ya tí . Go-i-tí-nò.

Bà yee nje có

²² Ndâ ná'vindí ye, ye kù 'deke a tí ye ji yo éno máa, yo 'ví 'di ndò có tí nó náa ye cu ji yo tacó bà je wotí ji yo nó ta pétékè tàkòcò yo.

²³ Ye kù 'va nó a mbí yo éno máa, à njaanga ná'vindí ndoo Tìmatéyò 'do gbí zàa gî. Yo bà ñò ze ta yí, náa yí má yee tí ye gálà si ye ñjè nó lá nó.

²⁴ Ye 'vee ndâ 'duù tí nó náa à bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kùro yo kà nó, ta ndâ 'duù tí nó kà, náa Mbířì kaa ndú mò gí mì wó tí Mbířì gî nó 'dáá gî ma. Ndâ 'duù ñínó Ìtáliyà kàá, náa Mbířì kaa ndú mò gí mì wó gî nó, delè 'vee yo 'dáá gî ma.

²⁵ Nambeè mì Mbířì 'ví dù gbí njembí yo 'dáá gî. Go-i-tí-nò.

Wáràgà mì JÁKÒMÒ

¹ Nìno a wáràgà 'do mì ye tí Jákòmò, tí bòò mì ndâ Mbírì ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì jì yo tí ndâ 'duù mì Mbírì mbe 'vaaka cee muu to 'dáá gî. Ye 'vee yo 'dáá gî ma.

Ndâ vò o

² Ndâ ná'vindí ye, ye kù cu wáràgà tí nó tacó bà 'dè có jì yo máa, ta ndâ o tí nó náa ndâ ña ndâ vò i muu to tí nó 'dáá gî má kù tala yo nó, yo 'ví si ndâ o tí nó tí ndâ líkí'o.

³ Ndâ ña ndâ vò o tí nó a ndâ o tacó bà ñò máa, njembí yo má dú kuu tí Mbírì, tacó yo ñò ni gî máa, bà tala bà ùnje mì yo nó kù jò yú njembí.

⁴ Káa yú njembí delè 'ví si yo 'ví dù tí ndâ cèè 'duù, ta bà lê tí yo wálá, ta 'bí i mbe gboo á 'do mì yo delè wálá.

⁵ Má éno, 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí yo má ñò i tí nó náa yí 'ví bàkà gbí o vò o nó lá, à nìkì máa, yí yù bà 'di gbí-o 'do mì Mbírì tí mbe kù je i jì ndâ 'duù ká sínò ta có tàkò wálá nò. Bìndi Mbírì bá je bà 'di gbí-o jì yí gî.

⁶ Káa ta o tí nó náa wò má kù 'deke tí lo jì Mbírì nó, wò 'ví si njembí lo 'ví dù ká gbaànjé, wò 'ví me wê-wê lá. Tacó 'duù ñinó mbe kù me wê-wê nó ká

⁷ go ngo gbí pù mbe kù gbàngà ta pípìrì, ya éno, ya ézò.

⁸ Ña 'duù tí nó mbe kù me wê-wê á kùro Mbírì go 'duù tí bà njèè kpokèjì, náa yí ñò 'dóó kpokèjì ñinó náa yí 'ví co tí lá nò, bà ñò 'dóó ña i tí nó náa yí bà yù 'do tí Mbírì nó ni wálá. Má éno, yí 'ví si bà koṛo có gítí bà 'de 'bí ña i á 'do mì Mbírì mí to.

Ndâ mbe yê ta ndâ mbe i

⁹ Ndâ ná'vindí ye, à nìkì máa, mbe yê tí mbe kù ɾu ndi Jézù 'ví dù ta líkí'o tí wó, tacó Mbírì te yí gí yaà gî.

¹⁰ Wàa 'duù ñinó ta ndâ i mì wó me gbolò mbe kù ɾu ndi Jézù nó delè 'ví dù ta líkí'o bà 'vii tí wó ta ndâ mbe yê tí nó mbe kù ɾu ndi Jézù nò, tacó ndâ mbe kpo-kpò i bà mì ta ndâ kpo-kpò i mì ndú nò 'do muu to tí nó ká go bà mì ndâ 'vì mbílì,

¹¹ náa ju gó ɾi má mo mbílì gî, ndâ 'vì wó gù 'duku 'dáá gî, bìndi ndâ banga i tí nó kùtáá nó káká'i wálá. À 'vii ká 'vii ta 'duù ñinó ta ndâ i mì wó me gbolò nò. Yí bà cì ká mí nje nèté ndâ i tí nó.

Ndâ i mbe kù eendi 'duù gítí bà bàkà vò i

¹² À nìkì tí 'duù ñinó mbe 'dò kò wó mí to tí kpoò gbí ndâ o vò i nó, tacó Mbírì bà ko mboo bà kònò sé'i mì wó nò jì yí ta 'válá ñinó mbe cee lá, náa yí tí Mbírì cì ndâ 'duù ñinó mbe zè yí nìkì ta tó njembí ndú nó gítí nò.

¹³ Má éno, ta o tí nó náa 'bí i má kù eendi yo gítí bà bàkà vò i nó, yo 'ví 'dè cò máa, «A Mbírì ká tuu i tí nó» nò, jé lá, tacó Mbírì jé eendi 'duù gítí bà bàkà vò i lá.

¹⁴ À kù yòòngò 'duù gítí bà bàkà vò i káa njembí wó, ta bà legee mɾi wó gí tàkò có mì njembí wó.

¹⁵ Vò njembí kù jò vò i, káa vò i má zèè to gî, yí kù jò ku.

¹⁶ Má éno, yo si bà eendi tí yo, máa, a Mbírì ká kù yòòngò ndâ vò i gítí yo nó mí to, ndâ ná'vindí ye.

¹⁷ Tacó à káa ndâ ngbàrángà i, ta ndâ i ñinó ta bà lê tí ndú wálá nó, ká gí 'do gbírì mì Mbírì tí mbe suu ndâ ɾi, ta pì, ta ndâ yii mbe kù tòngbaà á tàrì. ɾi tòngbaà ta

bèbìlì lá, delè ndâ pì ta ndâ yii, tòngbaà ta gó rì lá. Káa sí gbí o bà tòngbaà mì Mbíri go ndâ i tí nò wàlà; Mbíri ta o 'dáá gí ká ngbèzèè kuu bàndò mì wó.

18 À káa 'dóó có mì Mbíri gbí muu wó ká si yí 'ví bàkà ndoo tí ndâ 'vii mì wó, tacó wàa ndoo 'ví dù gbí òkò tí ndâ i tí nó náa yì suu ndú mí muu to tí nó tí ndâ kpédélé i gbí njí náa à kú ci ji yì tí Mbíri nò.

Cèe kpokèjì bà peteke tàkòcò Mbíri

19 Yo je mbí yo tí kpoò, ndâ ná'vindí ye, máa, 'duù má kú 'dè cò ji yo, yo 'ví sè tù yo tí kpoò. Yo 'ví bàkà tí yo tí ndâ muu có lá. Yo delè 'ví co gálà gí bà òkòlòwò lá.

20 Tacó mbe kpo-tàkòcò bà ni bà bàkà i ñinó mbe nìkì tí Mbíri nó wálá.

21 Má éno, yo duu ndâ i zuù tí nó 'dáá náa yo kú bàkà nó mí tà to. À nìkì máa yo biya ndâ ña ndâ vò i 'dáá gí. Yo si tí yo ji Mbíri. Yo sè tù yo gítí có tí nó náa Mbíri cu mí gbí njembí yo nò, tacó à tí có tí nó a wotí bà njaanga miṛi yo 'do gbí ku.

22 Yo delè 'ví bàkà ndâ i tí nó náa Mbíri 'dè có ji yo máa yo bàkà ndú nò. Yo sè me káa tù yo cuki lá. Tacó 'duù má sè káa tù wó gítí có, káa yí bàkà ndâ i go có tí nó náa yí 'dì nò lá, 'duù tí nó kú ee a ndi tí wó.

23 'Duù má sè káa tù wó gítí có, káa yí bàkà go có tí nó lá, gbí máa, yí go 'duù mbe zeke gbíro wó gbí mándàrà,

24 Káa à káa póó bà te mándàrà 'do 'bì wó mí to, yí ngé gii ò-bà-mbí cè tí gbíro wó gí.

25 Káa 'duù ñinó mbe 'di ndâ có mì Mbíri ngbárángà'i, bìnḍi yí gii kpolo tí ndú mí gbí njembí wó, delè yí gii bàkà go ndú nó, Mbíri bà cù 'dè ngo cù mítí i tí nó náa yí kú bàkà nò.

26 'Duù má si tí wó tí mbe ṛu ndi kòcò Mbíri, káa yí ni bà kpolo tí mè wó lá, gbí có bà ṛu ndi kòcò Mbíri mì wó nò wálá, yí delè kú ee a ndi tí wó ta kpéétí wó.

27 Bà bàkà nambeè ta búlù tí wálá á ta Bu ndoo tí Mbíri a bà ya gí bà koni ndâ nawù ku, ta ndâ njò, ta o tí nó náa ndú má gbí mbugo, delè ta bà kii'bà 'do tí ndâ vò i muu to tí nó, tacó wàa ndú 'ví ñònòkò muu 'duù lá.

2

Yo te duù mítí ndâ mbe yê

1 Yo kpónó a ndâ mbe ùnje gítí Jézù tí Bìnḍi-Mbíri, tí Mbe tí ndoo náa ndoo kú ñò Mbíri mítí wó. Má éno, yo bàkà 'bè mí gbí òkò tí yo, máa, áá mì 'duù ñinó a i, káa ñizó a mbe yê nò, lá, ndâ ná'vindí.

2 Yo tala bà koro muu yo gi. Ndâ 'duù sósò'ò kpónó má yee bàndò bà kili yo gí bà ùlù Mbíri, káa 'bí 'duù gbaànjé gbí òkò tí ndú zaa 'do tí muu wó di tí kò wó, ta ndâ i-banga ta ṛè ndú a ṛè ta ndi tí ndâ silì 'bì wó, káa ka wó tí nó náa ndú gí ta yí gbaànjé nó yuu a kárákà zì bòngò,

3 káa yo gii te wiṛi mítí 'duù tí nó mbe záá-zaa nó mítí banga bàndò, bìnḍi yo gii 'dè có ta bà tù 'bì yo ji mbe yuu kárákà zì bòngò nó máa, «Ya gí bà pà bàndò wàa wò 'ví dù tí á kàzô.»

4 Yo má bàkà go éno, à co to ngé. Ta gbí go éno máa, yo bàkà nò a 'bè mí gbí òkò tí ndâ 'duù ta bà koro lókó-loko có máa, 'bí 'duù a cèe 'duù, káa ka wó a vò .

5 Má éno, yo sè tù yo gítí có tí nó, ndâ ná'vindí. Máa, Mbíri táánò ṛuka a ndâ 'duù ñinó náa ndâ 'duù muu to tí nó kú si ndú tí ndâ mbe yê nó, máa, ndú 'ví tee njembí ndú mítí yì, wàa ndú 'ví dù tí ndâ cèe 'duù, mbe dù tí ndâ mbe ndâ i tí nó náa yì tí Mbíri ci cí máa, yì bà je ji ndâ 'duù tí nó mbe zè yì nìkì maa nò.

6 Káa yo kpónó si ndâ mbe yê tí ndâ i lá. À me ndâ 'duù ñinó ta ndâ kpo-kpò i ká mì ndú nó cóó-cóó ká kú mèèkè'i tí yo lá? A ndâ 'di cóó-cóó ká kú gbùṛungà yo ya tí gí gbí ngbàngà? À me ndâ 'duù ñinó ta ndâ kpo-kpò i ká mì ndú nó lá?

7 À me ndú delè ká kù volo ọ̀ tó 'Duù tí nó tí Bìndi-Mbírì náa yo kaa tí yo gí gbí gèrè mì wó gí nó lá?

8 Cèe i bà bàkà mì yo a bà 'di kpóló-kpolo có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì, máa, «Zè 'bí ka lo nìkì á go bà zè tí lo,» nò.

9 Káa, à má me éno lá, wàa yo 'ví dù kù gbètèkè có tí nó ta bà bàkà 'bè mí gbí òkò tí ndá 'duù, gbí máa, yo kù bàkà a vò i ta bà ndii muu có mì Mbírì. À má éno, Mbírì bà waa có mítí yo.

10 Kpètí ká éno, a tè lá. Tacó 'duù kpètí má kpolo tí sè ndá 'bí có mì Mbírì 'dáá gí, káa yí 'ví gbètèkè káa 'bí gbaànjé, gbí máa, Mbírì bà waa có mítí wó tacó yí ne nò 'do tí kpokèjì mì Mbírì gí.

11 Ta nderè éno máa, a Mbírì ká 'dè có máa, «Bàkà bangbaya lá.» À delè káa gbèe Mbírì tí nó ká 'dè có máa, «Zi 'duù lá.» Káa, à má éno, vò i náa 'duù bàkà kpètí má káa bà zi ku, káa yí bàkà bangbaya lá, gbí go éno máa, yí volo nò 'dáá káa có mì gbèe Mbírì tí nó.

12 Má éno, yo 'dè banga có jì ndá 'duù, yo delè 'ví bàkà ndá tó i jì ndú ta 'dè njembí yo, tacó yo kpónó a ndá ọ̀ ndá 'duù ọ̀nó náa a Mbírì ká kù zogo yo ta có ọ̀nó mbe njaanga mìrì ndá 'duù 'do gbí vò i.

13 Tacó ndá 'duù ọ̀nó mbe ọ̀ yè ọ̀ ndá 'bí ka ndú kpónó lá nó, Mbírì delè bà ọ̀ yè ọ̀ ndú ta ndòngbù o wálá. Káa 'duù mbe kù ọ̀ yè ọ̀ ndá 'bí ka wó kpónó, Mbírì bà ọ̀ yè ọ̀ wó ta ndòngbù o ndii ọ̀nó náa yí bàkà nó gí.

Bà ùnje ta bà bàkà ndá i go có mì Mbírì

14 Ndá ná'vindí, 'duù má 'dè káa có ta nje wó cuki máa, yí ùnje gítí Mbírì gí, káa yí bàkà go có mì Mbírì lá, gbí có bà ùnje mì 'duù tí nó wálá.

15 Yo tala káa bà kojo muu yo gi, máa, 'bí ka lo náa yo kù ọ̀ ndi Jézù ta yí kpónó má ta go tí wó, delè ta bongo tí wó wálá,

16 káa wò gí 'dè káa có jì yí ta nje lo cuki, máa, «Zè njembí lo. Mbírì bà je ndá i-zó-zò ta bongo jì wò gí.» Káa wò je me 'bí zì i jì yí wàa yí 'ví 'bu mítí wó lá, wò delè je me 'bí làmbu i tacó bà mìrì ngo cù jì yí lá. Gbí có mì lo nó bà dù kuu tí ?

17 Bà ùnje gítí Mbírì delè ká go éno. 'Duù má 'dè ká có ta nje wó cuki máa, yí ùnje gítí Mbírì gí, káa yí bàkà ndá i tí nó náa Mbírì 'dè có jì ndá 'duù máa ndú 'ví bàkà nó, lá, gbí máa, gbí có bà ùnje mì 'duù tí nó wálá.

18 'Bí 'duù má 'dè có jì ye, máa, ye a mbe bàkà go có mì Mbírì, káa yí a mbe ùnje gítí Mbírì, ye bà 'visì có jì 'duù tí nó, máa, 'bí kpokèjì bà túbà tí 'duù tí mbe ùnje gítí Mbírì káká'í á bìndi bà bàkà go có mì Mbírì wálá. 'Duù ta ùnje gítí Mbírì ta ọ̀ kpokèjì ngayi, náa yí má bàkà go có mì Mbírì lá?

19 Bá ùnje mì lo máa Mbírì ká gbaànjé cuki a banga có. Káa ndá vò lili delè ùnje ká gítí gbèe Mbírì tí nó á mì lo nó, ndú delè kù gu ta gúku tí Mbírì.

20 Nò nò, ndi lo ọ̀nókó, ye kpónó kèjì gí bà túbà jì wò máa, 'duù má 'dè káa có ta nje wó cuki máa yí ùnje gítí Mbírì gí, káa yí bàkà go có mì Mbírì lá, gbí có mì 'duù tí nó wálá.

21 Tala bà kojo muu lo gítí ọ̀ nambeè tí nó táánò á gbí òkò tí ndá gù ndoo Àbìráámò ta Mbírì nó gi. À me 'do gbí có bà ùnje gítí bà waa mbelè 'viù mì wó Ìzákò jì Mbírì lá?

22 Wò kpónó ọ̀ nì gí, máa, ndá bà ùnje gítí Mbírì, ta bà bàkà go có mì Mbírì, mì Àbìráámò táánò kù bàkà nèté toko gbaànjé. Gbí go éno máa, 'bí i táánò náa Àbìráámò bàkà ká túbà máa, bà lè tí bà ùnje mì wó wálá.

23 Nìno a gbí có tí nó náa à gí cu tí mí gbí wáràgà mì Mbírì máa, «Àbìráámò táánò ùnje gítí Mbírì ta njembí wó gbaànjé» nó ká nó. Tacó éno, Mbírì gí ọ̀ Àbìráámò nì tí 'duù mbe ya lè lá. À delè táánò nó a nderè bà dù Àbìráámò tí kómbe Mbírì.

²⁴ Wò kpónó 'di gbí ni gí, máa, a bà bàkà go có mì Mbíri ká kù si 'duù tí tó 'duù kùro Mbíri, me káa bà ùnje ta kpéetí wó cuki lá.

²⁵ Yo koṛo muu yo káká'i gítí 'bí niì tí nó táánò ta rẹ wó a Rà'ábù, tí vò mbe nò-vò-ndô nó gi. Ta ndâ bà nò-vò-ndô mì wó nò 'dáá gí, yí delè táánò túbà tí wó tí mbe ùnje gítí Mbíri ká ta bà bàkà tó i. Yí te wíri mítí ndâ tú mì ndâ Ìzìriyélì ta bà je i-zó-zò jì ndú, delè ta bà ngùù ndú 'do tí ndâ ku'dì tí ndú, bìndi ta o bà njè nó mì ndú 'do 'bá mì wó, yí gii túbà kpokèjì ñinó ta vò i tí wálá nó jì ndú.

²⁶ Bà ùnje gítí Mbíri ta bà bàkà go có mì Mbíri á gí tàkò wálá a ku i, go dii ta woò gbí wálá.

3

Mè

¹ À nìkì máa ndâ 'duù me mbè gbí òkò tí yo 'ví gí tí ndâ mbe nìbà có mì Mbíri jì ndâ 'duù lá, ndâ ná'vindí. Ye 'dè có tí nó jì yo tacó áa bà waa có mítí ze tí ndâ mbe kù nìbà có mì Mbíri jì ndâ 'duù nó tacó bà nìbà co to, ta wotí tí co tí ndâ 'bí 'duù 'dáá gí.

² Ndoò 'dáá káa ndâ mbe gíri'o. Káa 'bí 'duù mbe 'dè có máa nje yí jé yaaka muu to tí nó lá má kuu, yí bà dù a ña 'duù ñinó mbe ni bà kpolo tí miṛi wó gí.

³ Yo ñò káa kècè gi, ndoo kù yuu làmbu lii mì gbí nje kècè tacó bà bàkà yí 'ví 'di có mì ndoo, wàa yí 'ví co tí kpokèjì tí nó náa à gbí muu ndoo nò.

⁴ Delè yo 'ví gii koṛo káa muu yo gítí gbâ á ro ngo gi. Gbolò pípiri kpétí má kù pì yí ya tí gí kè'bí, 'duù bà loko nje wó gítí kpokèjì tí nó náa à gbí muu wó nó ká ta cèe làmbu i bà aa ngo cuki.

⁵ Mè 'duù delè ká éno. Cèe làmbu bà to tí 'duù, káa à tí wó a wotí bà 'dè có gítí ndâ kpo-kpò i.

Yo kpónó koṛo muu yo á gítí bà mii cèe gbolò jìlì mì làmbu wu nje nji kù'ò gi!

⁶ Mè delè a wu. Mè a vò bà to gbí òkò tí ndâ bà to tí ndoo, mbe kù njèè vò i cee gbí dii ndoo 'dáá gí. Mè kù doo kùuyù ndoo ta wu náa à cu mítí 'do 'bá mì ndâ ku.

⁷ 'Duù bà ko ndâ 'vii-nò náa yí zèè 'do gbí jìlì gí. Yí delè bà ko ndâ nuù, ta ndâ kpoo, ta ndâ i tà ngo gí,

⁸ káa 'duù mbe kpolo tí mè wó wálá. Mè a 'bí ña i mbe kù pèè mbí ndâ 'duù, ta zì wó go zì kpoo. Yí jé dù ngbii lá, yí kù njèè zì wó nò ta ndi to.

⁹ Ndoò kù ùlù Mbíri tí Mbe tí ndoo tí Bu ndoo ta mè ndoo. Ndoò delè gii 'visi tí ndoo gí bà ñonoko ndâ 'duù tí nó náa Mbíri suu ndú tí kózò tí wó nó ká ta gbèè mè ndoo tí nò.

¹⁰ Ndâ bà ùlù tí, ta bà ñonoko tí, co 'dáá 'do ká gbí gbèè nje. À lè mi nò gí, ndâ ná'vindí.

¹¹ Ndâ líkì ngo ta míníkà ngo jé 'va 'do gbí gbèè gùù gí?

¹² Mbiigá jé rì mbâ gí? Mbâ delè jé rì mbiigá gí? Ndâ ná'vindí. Má éno, líkì ngo jé 'va 'do gbí mànò lá, delè míníkà ngo jé 'va 'do gbí cèe njáá lá.

Cèe bà 'di gbí-o

¹³ 'Bí 'duù mbe 'di gbí-o á gbí òkò tí yo kuu tí? 'Duù tí nò 'di gbí-o gí? Si yí 'ví bàkà ndâ tó i mbe túbà bà ñò-gbí-o mì wó. Si yí 'ví bàkà ndâ i tí nò me ta bà tù ngba wó lá. Tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ñò tí ni éno máa, yí a mbe 'di gbí-o.

¹⁴ Káa ndâ ju kii ta bà koṛo có ká gítí miṛi 'duù má gèè bè ndú mí gbí njembí lo gí, bà gbo i nìkì lá, wò delè kù 'dè a 'verè máa wò a mbe 'di gbí-o.

¹⁵ Bà to kii ta bà dù ta bà koṛo có ká gítí miṛi 'duù me ndâ i mì mbe 'di ña gbí-o tí nó mbe gí 'do mì Mbíri nó lá. Ndú gí a i 'do tí ndâ vò bà koṛo có mì ndâ 'duù muu to tí nó, ta ndâ vo-vò i mbe kù volo muu ndâ 'duù.

¹⁶ Bándò tí nó náa ndâ ju kiì ta bà koṛo có ká gítí miṛi 'duù kù dù tí nò, a bándò ñìnó náa ndâ vò i ta ndâ ña ñónókó-ñònòkò tí 'dáá gí kù dù tí .

¹⁷ Káa cèe bà 'di gbí-o mbe gi 'do mi Mbíri tende. Ña bà 'di gbí-o tí nò bà dù tí i ta bà lê tí wálá, delè bà dù tí i mbe 'dèè njembí ndâ 'duù. 'Duù mbe 'di ña bà 'di gbí-o tí nò bà zèè ndâ 'duù ta pétékè 'bì wó, yí delè bà dù tí mbe 'di có mi ndâ 'duù. Mbe 'di ña bà 'di gbí-o tí nò bà ñò yê ɾo ndâ 'duù, yí delè bà bàkà tó i ká tà ndi ka wó tó i. Njembí 'duù mbe 'di ña bà 'di gbí-o tí nò me duù. Yí delè me mbe nambeè-ɾo lá.

¹⁸ Ndâ mbe peteke njembí ndâ 'duù kù bàkà gbí pétékè có. Ndú go ndâ 'duù mbe ɾo ndâ banga i mí gbí nji mí ndú. Nèté mi ndú a bà bàkà ndâ banga i tókà'i.

4

Gbínje gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta ɾe mi Bìndi-Mbíri

¹ A yè ká kù si yo kù 'dèèkè mà? A yè ká kù si yo kù gò gó ta o 'dáá gí? Ndâ i tí nó ta go ndú tí yo nó kù gò gó gbí njembí yo ta o 'dáá gí; ñìnò a i tí nò mbe kù si yo kù gò gó gbí òkò tí yo nò.

² Yo kù tò kiì muu 'bí i, káa bà 'de i tí nò kpò yo gí, má ènò; yo kù 'dèèkè mà, yo delè kù gò gó. Yo kù dù ta go ndâ i gbí njembí yo, káa kpokèji bà 'de ndâ i tí nò mi yo wálá; má ènò, yo kù ziki ndâ 'duù bìndi ndâ i tí nò. Yò 'de ndâ i tí nò ta go ndú tí yo gbí njembí yo nò lá, tacó náa yo yù ndú 'do me mi Mbíri lá.

³ Káa yo ta ndâ 'bí o kpétí má yù ndú, Mbíri je ndú ji yo lá, tacó yo yù ndú me ta cèe nderè lá, yo kù yù ndú ká tacó bà bàkà líkí'o mítí yo cuki.

⁴ Njembí yo dù tí gbèe i lá, go njembí ndâ niì mbe ɾàngà kù. 'Duù má zèè ndâ i muu to tí nó ta 'bì wó sósò'ò, yí 'ví kù a 'bí ngú 'bì tacó bà zèè ta Mbíri? 'Duù má tee njembí wó 'dáá ká mítí ndâ i á muu to tí nó, yí bà gi tí ku'di tí Mbíri.

⁵ Yo koṛo có máa, có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mí Mbíri, máa, «Mbíri suu lilí ji ndoo tacó wàa ndoo 'ví dù tí ndâ 'dóo i mi yì» nó a 'véɾè? Má ènò, yí kù tò kiì muu ndoo ta o tí nó náa ndoo má kù tee njembí ndoo mítí ndâ 'bí tende i si yí mí to nò.

⁶ Tacó ènò, Mbíri kù bàkà nambeè ji ndoo me gbolò, tacó wàa ndoo 'ví dù ta o 'dáá gí tí ndâ i mi yì. Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mi wó tí Mbíri, máa, «Mbíri kù bàkà nambeè me gbolò ji ndâ mbe si tí ndú kùro wó tí Mbíri tí i lá, káa yí biya có mi ndâ mbe si tí ndú tí i ta wotí tí » nò.

⁷ Má ènò, ye kù 'dè có ji yo, máa, yo si tí yo ji Mbíri, wàa yo 'ví 'dò kò yo mí to tí kpoò gítí gó ta Gba-vò-i, bìndi Gba-vò-i bà ì ngèlè 'do tí yo gí.

⁸ Yo yèè ndi yo dè gí mi Mbíri, wàa Mbíri bà yèè ndi wó dè gí mi yo. Yo si bà bàkà i zuù mí to, ndi yo ndâ mbe gílìni, wàa yo tí ndâ mbe gbo gbù sè mí nje ngá só 'ví si njembí yo 'ví dù ngbárángà'i.

⁹ Yo wa tí yo tacó ndâ vò i mi yo. Yo dù ta yê ɾo yo tí yo, yo ɾo 'dì lá, yo dù zùkùù, yo dù ta líkí'o tí yo lá.

¹⁰ Yo si tí yo tí i kùro Mbíri lá, wàa a yí ká 'ví bàkà yo tí ndâ 'duù.

¹¹ Yo 'dè vò có gbí òkò tí yo lá, ndâ ná'vindí. 'Bí 'duù má 'dè vò có gítí ná'vindí wó, yí má ñonoko yí, gbí go éno máa, 'duù tí nò kù 'dè nò a vò có gítí ndâ có mi Mbíri, yí kù ñonoko nò a ndâ có mi Mbíri. Káa 'duù má ni ñónókó gítí ndâ có mi Mbíri gí, yí kpòò nò me mbe sè tù wó gítí ndâ có tí nò káká'i lá. Gbí máa, yí kù si tí wó tí 'duù ta wotí mi wó ndii muu ndâ có tí nò gí.

¹² Káa wotí bà 'dè có ji ndâ 'duù ká tí Mbíri cuki. Wotí bà waa có mítí ndâ 'duù delè ká mi wó tí Mbíri ta kpéétí wó. Wotí bà 'vala ndâ 'duù, ta wotí bà zi ndâ 'duù delè ká mi wó. Káa wò a 'dì, wàa wò 'ví waa ta có á mítí 'bí ká lo 'duù á go wò?

Ndâ mbe ci o

¹³ Yo sè tù yo, ndí yo ndâ 'duù tí nó mbe ò-bà-mbí Mbířì gí, bìndi yo gii ci o, máa, «Ze má ya wúnó lá, ze bà ya taàbé gí bà mà 'velè á gbí gbata tí zô. Ze má too ndoo gbaànjé mí kà, ze bà 'de i me gbolò.»

¹⁴ Káa yo ta kpéetí yo ò i ònó á kèjì gí bà bàkà tí taàbé dè nó lá. Bà 'vala yo tà go yè? Bà 'vala yo ká go ngomè náa pířìřì má pì kpónó gbí làmbu o, ngomè aanga gí.

¹⁵ À nìkì mì yo kùtàá a bà 'dè có go éno máa, «Mbířì má koni ze yee tí o tí nó gbí muu ze nó, ze bà bàkà go éno, go éno.»

¹⁶ Káa yo kpónó kù bàkà tí yo tí ndâ 'duù ngé ndii gí. Yo delè kù gbo i gítí ndâ i ònó náa yo kèjì gí bà bàkà ndú nò. Káa ña bà gbo i éno nìkì lá.

¹⁷ 'Duù má ò yúco ni gí, káa yí bàkà lá, gbí máa, yí kù bàkà a vò i.

5

Ndâ mbe kpo-kpò i bà gii kònò sé'i

¹ Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di ta có tí nò, ndâ mbe kpo-kpò i. Yo wa tí yo, yo 'ví tò ndòzì, tacó yo kèjì gí bà kònò sé'i ta wotí tí .

² Ndâ kpo-kpò i mì yo nò bà gii zii 'dáá gí, ndâ ki bà gii da ndâ bongo mì yo nò 'dáá gí.

³ Ndâ gùrúsù mì yo nò bà gii gbì ngbàza. Ngbàza tí nò bà tùbà máa, yo bàkà tó i ta gùrúsù mì yo lá. Ngbàza tí nò delè bà tùbà máa, 'bí i bà gii zò dè yo á go bà zò ndâ lii mì ngbàza. Ndâ i tí nò náa yo zèè ndú kácá-kácá nò bà gii dù tí tàcu wu tacó bà gii doo ta yo ta ndongbú o.

⁴ Yo ò ña ndâ i tí nò náa yo kù bàkà nò gi. Yo ko mboo nèté mì ndâ mbe bàkà nèté gbí ndâ ñjì mì yo ji ndú lá. Yo sè tù yo, wàa yo 'ví 'di káa kòcò ndâ i tí nó náa yo biimo ndâ mbe bàkà nèté tacó tí ndú 'do tí ndú gí nó kù 'dè kòlòwò gítí yo gi. Kòcò gbí mì ndâ 'duù tí nó mbe bàkà nèté gbí ndâ ñjì mì yo káa yo sè tàkò nèté mì ndú lá nó yee gbí tù Mbířì tí Mbe tí ndâ i 'dáá gí gí.

⁵ Yo kù 'vala á muu to tí nó gbí dà. Yo zò ò, wàa yo 'ví yuku ta tí yo, káa yo ò ni lá máa, yo kù 'vii nò a ndi tí yo tacó bà waaka yo mì Mbířì go bà waa bee ta o bà waa có.

⁶ Yo ká kù waaka có ta 'véřè mítí ndâ 'duù ònó ta vò i mì ndú wálá nó gbí ngbàngà; ndâ 'duù ònó ta 'bí i mì ndú náa ndú 'ví me ta yo tacó bà 'vala miři ndú 'do mì yo wálá nó kù mì 'do gbí có mì yo.

Yo te duù mítí njembí yo

⁷ Má éno, yo kpónó 'ví zèè njembí yo di tí o bà gí Mbe tí ndoo, ndâ ná'vindí ye. Yo ò káa ña bà zèè njembí ndâ mbe ji ñjì gi. Ndú zèè njembí ndú 'do tí o bà yee ñjì ña mí tà to di tí o bà kili ndâ tó i 'do gbí ñjì.

⁸ Má éno, yo zèè njembí yo, wàa yo 'ví 'dò kò yo mí to tí kpoò, tacó o bà gí Mbe tí ndoo kpónó me jé'déé gí.

⁹ Yo si bà 'dè víí có gbí òkò tí yo mí to, ndâ ná'vindí. Yo má bàkà go éno, àá bà waa có mítí yo ta ndongbú o. Yo zeke'o gi, kùřo o bà gí mbe waa có kpónó dooko gí. Yí kpónó-kpónó bà yee tí yo.

¹⁰ Yo 'ví kořo muu yo delè gítí ña kpácà mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbířì gbí ndâ vò o gbí o mì ndâ ká gù ndoo dígísèé, wàa yo 'ví mèlè ndi ndú.

¹¹ Yo ò ña nambeè tí nó táánò náa Mbířì bàkà ji ndú tacó ndú táánò a ndâ mbe kpácà gbí ndâ vò o tí nó nò gi. Yo 'di tàwo ña nambeè tí nó náa Mbířì táánò bàkà ji Jóbè á bìndi bà nanaka muu wó mítí bà ùnje gítí Mbířì si yí táánò ta sé'i tí wó nó gí. Yo delè gii ò ni gí, máa, Mbířì táánò gii sè có ndâ i mì Jóbè mbe volo nó ta bà me mbè. Mbířì bàkà ña gbolò nambeè tí nó ji Jóbè tacó yí kù zè ndoo ta pétékè njembí wó, yí delè kù ò yè řo ndoo.

¹² 'Bí kpóló-kpolo có gbaànjé náa ye bà 'dè jì yo a ònò, ndâ ná'vindí, máa, yo si bà see tí yo mí to. Yo see tí yo máa, «Go gbíri,» lá, yo delè 'ví see tí yo máa, «Go to tí nó,» delè ta rẹ̀ mì 'bí ònò i là. Káa wò tí 'duù má ùnje gítí i gí, 'dè káa có máa, «Ye ùnje gí.» Káa wò má biya i gí, wò delè 'ví 'dè káa có máa, «Ye biya gí.» Káa wò má me me éno lá, wò bà yuu miri lo mí gbí vò i ta ndòngbú o.

Bà 'deke tí jì Mbíri

¹³ 'Bí i má kù pèè mbí 'bí 'duù gbí òkò tí yo, si yí 'ví 'deke tí wó jì Mbíri. Káa delè 'bí 'duù gbí òkò tí yo má ta líkí'o tí wó, si yí 'ví be rẹ̀ Mbíri gbí cè.

¹⁴ 'Bí 'duù gbí òkò tí yo má ta nò'o tí wó, si yí 'ví tẹ̀'é tí ndâ 'bí tó kpo 'duù gbí òkò tí yo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri, wàa ndú 'ví 'deke tí ndú jì Mbíri tacó tí wó. Káa ta o tí nó náa ndú má kù 'deke tí ndú jì Mbíri nó, ndú 'ví toṣo bàà mítí wó ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri.

¹⁵ Ndú má 'deke tí ndú jì Mbíri ta njembí ndú dú, Mbíri bà je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì mbe nò'o tí nò gí, yí delè bà si yí 'ví a gí yaà 'do gbí nò'o mì wó nò gí.

¹⁶ Má éno, yo yù gbí ndâ vò i mì yo á gbí òkò tí yo. Yo delè 'ví 'deke tí yo jì Mbíri tacó tí yo gbí òkò tí yo, wàa yí 'ví 'vala ta yo 'do tí ndâ i ònò mbe kù pèè mbí yo nò. Ye 'dè có tí nò jì yo, tacó tó 'duù má 'deke tí wó jì Mbíri, à gbí kòcò wó a wotí tacó bà gí ta ndâ kpo-kpò i 'do mì Mbíri.

¹⁷ Yo koṣo muu yo gítí Èlìjà tí mbe 'dòkò có mì Mbíri táánò gbí o mì ndâ ká gù ndoo gi. Yí táánò káa 'duù ta ndâ sili 'bì wó vò ká go ònò ndoo. Káa ta 'bí o gbaànjé Èlìjà gí 'deke tí wó jì Mbíri ta njembí wó gbaànjé, máa, mù 'ví si bà nì mí to. À dú káa yúco, 'do tí o tí nò, mù gí nì gbí to tí nò lá ta ndoo ta'ò ta pì vò-nje gbaànjé pí.

¹⁸ Káa bà o tí nò má gí ndii gí, Èlìjà gí 'deke ndi tí wó jì Mbíri káká'i máa, yí si mù 'ví nì. Mù dú gí nì go có mì wó nò gí. Bìndi ndâ dó kù i gí 'bità bà kù ndi ndú káká'i.

¹⁹ Ndâ ná'vindí, yo koni ndâ 'duù ònò mbe gíri'o 'do tí kpokèjì mì Mbíri gí nò. Yo gí ta ndú gítí tó kpokèjì káká'i.

²⁰ Yo ònò nì gí máa, 'duù má 'vìsi muu 'bí mbe gíri'o 'do tí kpokèjì mì Mbíri gí gítí tó kpokèjì, gbí máa, 'duù tí nò 'vala nò a ka wó 'do gbí bà waa có mítí wó bìndi ku mì wó gí. Mbíri delè bà je à-cee-gí gítí ndâ 'bí ká vò i tí nó 'dáá gí náa 'duù tí nò mbe dele gítí tó kpokèjì nò bàkà ndú si yí táánò tí vò kpokèjì nó gí.

KPÉDÉLÉ PÌYÉTÒRÒ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Piyétòrò

¹ Nìno a ye tí Piyétòrò tí tú mì Bìndi-Mbírì ká kù cu wáràgà tí nó jì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì, mbe 'vaaka go ndâ zà-za gó á ta ndi gbí ndâ to, Póndùsù, Kàpàdòsiyà, Ásiyà ta ndâ to Bèsínìyà.

² Mbírì tí Bu ndoo táánò ruka yo á go có mì wó náa à sàa kuu gbí njembí wó; bìndi Bèrì-mì-Mbírì gii kaa yo mò jí mì Mbírì, tacó wàa yo 'ví dù tí ndâ mbe 'di có mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, wàa yí 'ví va mbelè wó mítí yo. Ye kù 'deke tí ye jì Mbírì máa, yí 'ví bàkà nambeè jì yo tókà'i, yí delè 'ví si 'bí i 'ví ba muu yo lá.

Wu bà koṛo có lí mítí Mbírì

³ Ndoò ùlù Mbírì tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí gbolò mbe nò yé ọ̀ ndâ 'duù, tacó a yí ká je ngú 'wálá jì ndoo ta bà 'vala ndi Jézù tí Bìndi-Mbírì mì wó 'do gbí muu'dú wó, náa ndoo kù koṛo có lí mítí .

⁴ Ndoò delè kù koṛo có lí mítí ndâ kpóló-kpolo i-nambeè tí nó náa ndú jé jí bà cee wálá, ndú jí bà volo wálá, ndú delè jí bà me túmbúzu wálá, náa Mbírì kù kpolo tí ndú mí gbírì tacó tí yo,

⁵ tí ndâ 'duù tí nó náa Mbírì kù kpolo tí yo ta wotí mì wó 'do gbí có bà tee njembí yo mítí wó tí Mbírì nó, yee tí o bà co ọ̀ 'wálá tí nó náa yí 'viindi sàa, tacó bà túbà jí sè ta ndòngbù o nò.

⁶ À má éno, yo dù ta tàkòcò yo pétékè'i, yo kpèti kpónó má kù ngii káa nge ta ndâ kpíkpa'dà ọ̀ vò i má gàa kózò jí nò.

⁷ Ndâ vò i tí nò mbe kù ngii nge ta yo nò kù tala a yo tacó bà nò éno máa, yo kù tee njembí yo mítí Mbírì ta yúco wè. À kpèti káa dâ'bi, tí i nìno náa àá bà cee ta ndòngbù o gí nó, à kù tala bà nò tó ni a i ta wu. Káa bà tee njembí yo mítí Mbírì a kpóló-kpolo i kùro Mbírì ndii dâ'bi gí. À má éno, yo má kpòò kù tee káa njembí yo mítí Mbírì bìndi bà ngii nge mì ndâ vò i ta yo, àá bà ùlù yo, àá bà nò ngba yo, à delè bà te duù mítí yo wúnò ta o bà jí Jézù tí Bìndi-Mbírì.

⁸ Yo kpèti jé má nò yí ta ọ̀ yo lá, yo zè yí nìkì ma. Yo kpèti kpónó má me kù nò yí ta ọ̀ yo lá, yo ùnje gítí wó gí; tàkòcò yo delè peteke tí ọ̀ nìno náa bà 'dè có gítí' kpò yo gí ta líkí'o,

⁹ tacó i nìno náa yo 'de 'do gbí bà tee njembí yo mítí Mbírì nó a bà 'vala lílì yo.

¹⁰ Ndâ mbe 'dòkò có mì Mbírì mbe 'dè-kòcò gítí nambeè mì Mbírì nó táánò pà 'wálá tí nò ta nje-gbí.

¹¹ Ndú táánò kù pà ọ̀ 'duù tí nò, ndú delè kù pà ọ̀ o tí nò, ta o tí nó náa Bèrì mì Bìndi-Mbírì gbí njembí ndú má kù 'dè-kòcò gítí bà kònò ndâ sé'i mì Bìndi-Mbírì, ta bà tòngbaà mì wó bìndi bà kònò ndâ sé'i tí nò nò.

¹² Mbírì táánò 'dè có jì ndâ mbe 'dòkò có mì wó máa, ndú táánò kù bàkà nèté tí nó me gítí miṛi ndú lá, ndú kù bàkà a nèté yo; nìno a ndâ i tí nó náa ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có kò ta kò jì yo ta wotí mì Bèrì-mì-Mbírì tí nó náa à tuu yí 'do gbírì jì yo nò. À kpèti káa ndâ basìlì mì Mbírì, go bà 'di ndâ có tí nò táánò kuu tí ndú.

À tè'é tí yo a i gítí tó bà 'vala ndò

¹³ À má éno, yo 'viindi muu yo gítí nèté. Yo si ndâ i 'ví gbaaka yo lá, wàa yo 'ví koṛo có 'dàá gí lí a i mítí i-nambeè tí nó náa àá kèjì jí bà je jì yo ta o bà jí Jézù tí Bìndi-Mbírì nò.

14 Yo 'di có mì Mbírì, tacó yo a ndâ 'viì mì wó; yo dù ta go ndâ vò i go ña i tí nó náa yo táánò kù bàkà si yo 'di gbí-o lá nó lá.

15 'Duù tí nó mbe tè'é tí yo nó mò tí wó 'do tí ndâ vò i gî, à má éno, yo delè 'ví mò tí yo 'do tí ndâ vò i 'dáá gî go ñindi wó nò.

16 Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, «Yo mò tí yo 'do tí ndâ vò i gî, tacó ye mò tí ye 'do tí ndâ vò i gî nô»

17 Káa yo má kù nì Buù mítí 'duù tí nó tí Mbírì mbe kù waa có mítí ndâ 'duù 'dáá gî 'viì ta cè ña bà bàkà i mì ndú nó, yo 'ví kpolo tí yo ta gúku wó ta o tí nó 'dáá gî náa yo kù 'vala muu to tí nô.

18 Yo ñò nì gî, máa, áá táánò sù muu yo 'do gbí ndâ ña vo-vò kpokèjì 'válá tí nó náa yo ruka 'do bìndi ndâ bu yo nó me ta ndâ i ñinó náa ndú bà cee gî, go ndâ dâ'bì, ta fádà, nó lá;

19 à sù muu yo a i ta mbelè Bìndi-Mbírì náa à me i bà ño ta 'dì lá, go mbelè 'viì-rómbo ñinó ta mbó tí wó wálá náa à kù ci jì Mbírì nô.

20 Mbírì táánò cu 'bì wó mítí wó kùro o bà suu to tí nô, káa yí gii túbà tí wó a i gbí ndâ ndòngbù o tí nó tacó tí yo.

21 Yo kpónó kù tee njembí yo mítí Mbírì tí nó mbe te yí gí yaà 'do gbí ku, bìndi yí gii je wotí jì yí nó, 'do gbí có mì wó, tacó éno, yo kù tee njembí yo tí kpoò mítí Mbírì, yo delè kù koṛo có 'dáá gî lè mítí wó.

22 Yo kpónó bàkà lilí yo ngbàrángà'i ta bà 'di yúco, tacó bà zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì go i mì ndâ ná'vindí ta tìrì gbí wálá. Yo zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì ta njembí yo gbaànjé.

23 Tacó áá táánò jò ndi yo káká'i me 'do tí ñjì ña ñinó mbe pìi nó lá; à jò yo a i 'do tí ñjì ña ñinó mbe pìi lá ká dúú bà ya tí, 'do gbí wu có mì Mbírì mbe dù tí ká nô.

24 Tacó à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa,

«Ndâ 'duù 'dáá gî go mbìli,

bìndi ndâ banga i mì ndú 'dáá gî go 'vì mbìli. Mbìli má aanga gî,

ndâ 'vì wó kù 'duku gí to,

25 káa có mì Mbírì kù dù tí ká.»

Có tí nó mì Mbírì nó a Banga-Ngú-Có tí nó náa áá táánò ma jì yo nô.

2

Wu díí ta ndâ tó 'duù

1 Yo duu gùù wàa yo 'ví nè ndâ vò muu 'dáá gî, ta ndâ 'verè, ta ndâ i-còkòndé, ta kii, gii je ndâ vò nje mí gbí .

2 Yo dù go ndâ dó 'viì, yo wa cèe ngo kí 'do mì Mbírì, tacó wàa yo 'ví uu tí gí gbí 'válá,

3 tacó yo tala líkí nambeè mì Mbe tí ndoo gî.

4 Yo gí gí mì Mbe tí ndoo, tí wu díí tí nó náa ndâ 'duù táánò bè gí máa, i gbí wálá, káa Mbírì gii cu 'bì wó mítí, máa i gbí me gbolò nô.

5 Yo kpónó delè gí tí ndâ wu díí tacó bà bì ta 'bá jì Mbírì gî, yo a ndâ bu-Mbírì mbe kaa tí yo mò gí mì Mbírì gî, mbe kù ci ndâ i ñinó mbe nìkì tí Mbírì gî nó jì yí, ta rẹ̀ mì Jézù.

6 Á go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa, kòcò Mbírì máa,

«Ye kù te díí mì ye á mí pí gú Ziyónì,

tí díí náa ye cu 'bì ye mítí,

ta i gbí me gbolò,

à delè bà te nô mí ɾo mbe ùnje gítí wó wálá.»

7 À má ji yo tí ndâ mbe ùnje gítí wó, i gbí wó me gbolò, káa à má ji ndâ 'duù ònó mbe ùnje gítí wó lá nó, yí a i mbe kù tò kò ndú, a go có tí nó náa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa,

«Gbèè díí tí nó náa ndâ mbe bì 'bá táánò bè gí nó ká gí tí kpédélé díí bà sè tà 'bá,»
nô.

8 À delè gii cu mí gbí wáràgà mì Mbírì káká'i éno máa,

«Díí tí nó bà dù tí I náa ndâ 'duù kù tò kò ndú tí ;

díí tí nó bà dù tí díí mbe 'va ndâ 'duù mí to.»

Ndú kù tò kò ndú tacó tù ndú kpò bà 'di có mì Mbírì gí, á tí ña i gbí kù ndú.

9 Káa yo a ndâ 'duù ònó náa Mbírì ɾuka yo gbí ña yo 'dáá gí tí ndâ 'dóó 'duù ònó mì wó gí, ña yo a tó ña mì Mbírì, ña yo a ndâ bu-Mbírì mì Mbírì náa yí ɾuka yo tí ndâ mbe ma có ndâ kpo-kpò i tí nó náa yí tí mbe tè'é tí yo táánò 'do gbí 'dí'di'o gí gbí gbolò ngba'o mì wó bàkà nô.

10 Yo táánò sàà kù 'vala ká jááká-jaaka, káa yo kpónó a ndâ 'duù mì Mbírì; Mbírì táánò sàà ò yé ɾo yo lá, káa yí kpónó kù ò yé ɾo yo.

Ndâ bòò mì Mbírì

11 Ye kù 'deke a tí ye ji yo, ndâ ná'vindí, máa, yo kpónó go ndâ mbe 'dó-'do á 'bá ku'di, à má éno, yo 'ví si tí yo ji ndâ i-gbí-kù yo mbe kù tè lili yo ta go nó lá.

12 Yo 'vala ta tó muu gbí òkò tí ndâ 'duù ònó mbe ò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì ni lá nô, tacó wàa, ndú kpèti má 'dè vò có gítí yo, máa yo a ndâ mbe bàkà vò i, ndú má ò ndâ tó i tí nó náa yo kù bàkà nó, ndú wúnò 'ví ùlù ta Mbírì ta ɾi bà gí yí gí bà waa có mítí ndâ 'duù ta ndòngbú o.

13 Yo 'ví 'di có mì ndâ 'duù tí nó 'dáá gí náa à bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kùro yo nó ta ɾè mì Mbe tí ndoo. Yo 'di có mì gba tí gbolò 'duù kùro ndú 'dáá gí;

14 yo delè 'ví 'di có mì ndâ 'duù tí nó náa gba je wotí bà waa có mítí ndâ mbe bàkà vò i, ta wotí bà ko mboo nèté mì ndâ mbe bàkà tó i ta tó i ji ndú nô.

15 Tacó có gbí njembí Mbírì éno máa, ndâ tó i mì yo náa yo kù bàkà nó 'ví nè nje ndâ mbe ò yúco ni lá nó gí tàkò ndâ có ònóko mì ndú.

16 Yo 'vala go ndâ 'duù ònó mbe kù bàkà go có mì ndú náa à gbí njembí ndú, káa yo 'ví si bà bàkà go có mì yo náa à gbí njembí yo nó tí i bà 'buuku muu ndâ vò i mì yo lá, yo 'vala go ndâ bòò mì Mbírì.

17 Yo 'ví te 'duù mítí ndâ 'duù 'dáá gí, yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo tí ndâ ná'vindí nìkì maa, yo 'ví cì gúku tí Mbírì, wàa yo 'ví te duù mítí ndâ gba mì yo.

Yo ò 'do tí bà kònò sé'i mì Bìndi-Mbírì

18 Yo tí ndâ bòò 'ví te duù mítí ndâ mbe tí yo; yo delè 'ví 'di có mì ndú, káa yo 'ví 'di me káa có mì ndâ ònó mbe kù bàkà nambeè ji yo nó lá, yo delè 'ví 'di có mì ndâ ònó mbe kù bàkà i tí yo nìkì lá nô.

19 Tacó Mbírì bà cù 'dè ngo cù wó mítí yo, náa yo má kònò ndâ vò i tí nó náa à kù bàkà ta yo ta nderè ndú wálá nó ta ɾè mì wó nó.

20 Tacó à gbí bà kònò sé bà gbì tí a yè náa à má gbì 'duù 'do gbí vò i mì wó nó? Káa 'duù má kònò sé'i a i tacó bà bàkà tó i, Mbírì bà cù 'dè ngo cù wó mítí 'duù tí nó gí.

21 Mbírì táánò tè'é tí yo tacó bà kònò sé'i muu bà bàkà tó i, tacó Bìndi-Mbírì táánò kònò sé'i muu yo, bìndi yí gii si yo máa yo 'ví co tí kpokèjì tí nó bìndi yì nô.

22 Yí táánò bàkà vò i lá, 'bí 'duù jé mbe 'di ngò gbí nje wó wálá.

23 Áá táánò má go yí, yí 'visì ngò gí tàkò ngò tí nó lá; áá táánò má bàkà vò i ta yí, yí toɾo mítí wó ká tí bàà, yí si ndâ vò i ndâ ngò tí nó náa à bàkà ta yí nó 'dáá ji Mbírì tí mbe waa yúco.

²⁴ Bìndi-Mbíṛì táánò te du ndâ vò i mì ndoo gbí dì wó ya tí gítí njèèkpè mù, tacó wàa ndoo 'ví bàkà vò i káká'i lá, wàa ndoo 'ví 'vala tí ndâ 'duù jáá kùro Mbíṛì; ndâ kà mì wó 'vala yo gí.

²⁵ Yo táánò gíri'o go ndâ rómbo nó gí, káa à kpónó dele ta yo gí mì mbe gbà yo go bà gbà ndâ rómbo, mbe kù kpolo tí lílì yo nó gí.

3

Ndâ nawù 'dakò ta ndâ kù ndú

¹ Yo tí ndâ nawù 'dakò 'ví 'dì có mì ndâ kù yo, tacó wàa, ndâ 'bí 'duù gbí òkò tí ndú kpétí má biya bà 'dì có mì Mbíṛì gí, tó cè bà bàkà i mì yo 'ví si ndú 'ví 'dì có mì Mbíṛì. Yo 'ví 'dè có jì ndú ta nje yo máa ndú 'dì có mì Mbíṛì nò gbaànjé lá,

² tacó ndú bà ò 'do ká tí cè ò bà te duù mì yo, delè 'do tí cè ò bà tègàrà rè Mbíṛì mì yo.

³ Yo 'ví dù cuki me ká tí ndâ na banga mbe kù yuu káa ndâ banga bongo, ta bà leke ndâ kpo-kpò i-banga ngbeze-ngbèzè ta ndì gbí muu yo, lá.

⁴ Banga mì yo 'ví nguù tí wó a i mí gbí njembí yo, tí ò bà banga ònó mbe cee lá, tí banga mì 'dè njembí, ta tó muu, tí ndâ kpóló-kpolo i kùro Mbíṛì.

⁵ Tacó ndâ nì tí nó gbí ndâ ká o dígísèé mbe kaa tí ndú jì Mbíṛì gí, mbe kù koṛo có lí mítí Mbíṛì nó, te a ò bà banga tí nò kù 'dì ta có mì ndâ 'dakò mì ndú,

⁶ go bà 'dì có mì Àbìráámò mì nawù wó Sàrà dígísèé, náa yí táánò kù nì mítí Àbìráámò káa, «Mbe tí ye» nò. Káa yo kpónó a ndâ nájú Sàrà, náa yo má bàkà i ònó mbe 'vii ṛo 'bá wàa, yo delè 'ví si 'bí i 'ví te gúku mítí yo lá nò.

⁷ Yo tí ndâ 'dakò delè 'ví 'vala ta ndâ nawù yo gbí tó kpokèjì, yo te duù mítí ndâ nì mì yo, tacó ndú a ndâ 'duù ònó ta wotí mì ndú me njí'dí. Yo delè 'ví te mì gbí muu yo éno máa, ndâ nawù yo a ndâ 'duù ònó náa Mbíṛì je 'válá tí i-nambee jì yo gbaànjé ta ndú. Yo bàkà éno tacó wàa 'bí i 'ví nè kpokèjì bà ò bà 'deke tí yo mì Mbíṛì lá.

Yo kònò sé'i muu bà bàkà i ònó dú nò

⁸ Ndòngbú có mì ye jì yo éno máa, yo 'dáá gí 'ví koṛo káa gbèe có; 'bí ka yo má ta líkí'o tí wó, yo 'dáá gí 'ví dù ta líkí'o tí yo, o má volo tí wó gí, o delè 'ví volo tí yo 'dáá gí. Yo zè tí yo nìkì gbí òkò tí yo go ndâ ná'vindí, yo dù ta 'dè njembí yo, yo delè 'ví me tí yo tí i lá.

⁹ Yo 'ví ko mboo vò i ta vò i lá, 'duù má 'dè vò có gítí yo, yo 'ví toṛo mítí yo tí bàà; yo 'ví 'deke tí yo jì Mbíṛì máa, yí cù 'dè ngo cù wó mítí ndâ mbe bàkà vò i ta yo, ta ndâ mbe 'dè vò có gítí yo, tacó Mbíṛì táánò tè'è tí yo a i tacó wàa yí 'ví cù 'dè ngo cù yí mítí yo.

¹⁰ Tacó à cu mí gbí wàràgà mì Mbíṛì éno máa,
«Duù ònó ta go bà 'vala ta pétékè tàkòcò wó,
wàa 'bí i 'ví ba muu wó lá tí wó nó,
'ví kpolo tí mè wó á 'do tí vò có,
Yí delè 'ví nè nje wó á 'do tí bà 'dè tiṛì.

¹¹ Yí 'ví 'visì muu wó á 'do tí bà bàkà vò i á gítí bà bàkà tó i.

Yí 'ví pà kpokèjì ònó ta 'bí i mbe ba muu ndâ 'duù ba tí wálá nó,
wàa yí 'ví nanaka muu wó á mítí .

¹² Tacó ṛo Mbe tí ndoo ta o 'dáá gí ká ngbóó tí ndâ 'duù ònó mbe kù co tí jáá kpokèjì nò,
tù wó delè ká kácaá gbí njè ndâ mbe kù 'deke tí ndú á káa yí 'visì kapí wó á gítí ndâ mbe kù bàkà vò i gí.»

¹³ A 'dì ká bà bàkà vò i ta yo, náa à má tí yo a go bà bàkà i ònó mbe 'vii ṛo 'bá nó?

14 Káa yo kpétí kpónó má kù mbu ta ẹ̀rè m̀i i ǹìno jáá kùro Mbírì nò, yí bà cù 'dè ngo cù wó mítí yo gí. À má éno, yo 'ví cì gúku tí ndá 'duù lá, njembí yo delè 'ví mù gítí ndú lá.

15 Káa yo 'ví ùlù tí Bìndi-Mbírì, tí Mbe tí yo, ta njembí yo gbaànjé. Yo delè ta o 'dáá gí 'ví dù ká léngé-lenge kù ù bà 'visì có jì ndá mbe 'vee yo gítí bà 'dè gbí nderè i tí nó náa yo kù koṛo có l̀ì mítí nò, káa yo 'ví 'dè jì ndú ta pétékè có, ta bà cì gúku tí Mbírì,

16 delè ta ngbárángà njembí yo, tacó wàa 'duù má 'dè có ǹónókó mítí yo, ndá 'duù 'ví te nò mí ọ̀ 'duù tí nó mbe 'dè vò có mítí yo nò, tacó tó cè bà bàkà i m̀i yo ta ẹ̀rè m̀i Bìndi-Mbírì.

17 Tacó à ǹìkà a bà kònò sé'i muu bà bàkà i ǹìno dú nó, náa à má a có m̀i Mbírì nò, co tí bà kònò sé'i muu bà bàkà lé-lè i.

18 Tacó Bìndi-Mbírì táánò tí yè ta vò i m̀i wó gbaànjé kùro Mbírì wálá, cì ta bà gbaànjé cuki tacó vò i m̀i ndá mbe bàkà vò i 'dáá gí, tacó wàa yí 'ví kaa ndoo ya tí jì Mbírì. Áá táánò zì yí ta dù wó, káa à gù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó ta l̀ìlì wó,

19 náa yí gù ya tí gí bà ma Banga-Ngú-Có m̀i Mbírì jì ndá l̀ìlì ǹìno gbí zàà nò.

20 Ndá l̀ìlì tí nó náa l̀ìlì Bìndi-Mbírì táánò ya gí bà ma Banga-Ngú-Có jì ndú gbí zàà nò a ndá l̀ìlì ndá 'duù tí nó táánò mbe kpò có m̀i Mbírì gí, ta o tí nó náa Mbírì táánò ù ta ndú kpò, máa ndú bà 'visì muu ndú 'do tí ndá vò i m̀i ndú si Nówà kù bàkà gbá tacó bà 'vala ndá 'duù 'do tí gbolò ngo mù nò. À ta o tí nó 'vala 'do gbí òkò tí ndá 'duù to tí nó 'dáá gí káa ndá 'duù vò-nje ta'ò cuki.

21 Ngo táánò 'vala Nówà ta ndá 'duù tí nó ta yí gbí gbá nó go bà 'vala ndoo m̀i ngo ta bà caka tí ndoo ta ẹ̀rè m̀i Bìndi-Mbírì. Ngo bà caka tí ta ẹ̀rè m̀i Bìndi-Mbírì kù caka bétí 'do me ká kapí kù ndoo cuki lá; ngo tí nó a i mbe kù 'deke tí wó jì Mbírì, tacó wàa yí 'ví si njembí ndoo 'ví dù ngbárángà'i ta ẹ̀rè m̀i bà 'vala ndi Bìndi-Mbírì 'do gbí muu'dú wó,

22 mbe ya gí gbírì kù kì tí wó gbí kù'bì m̀i Mbírì tí gba mbe zogo ndá basìlì ta ndá kpo-kpò bààcì.

4

Yo 'ví kònò sé'i muu to tí nó go i m̀i Bìndi-Mbírì

1 À má éno, Bìndi-Mbírì lê táánò má kònò sé'i si yí kù 'vala muu to tí nó gí, yo 'dò kò yo m̀i to tí kpò gítí bà kònò sé'i go ǹìndi wó nò, tacó 'duù mbe kù kònò sé'i á muu to tí nó ta ẹ̀rè m̀i Bìndi-Mbírì nó si bà bàkà vò i m̀i to gí.

2 À má éno, yo kpónó 'ví 'vala sè 'válá m̀i yo muu to tí nó me ta go bà mòkò tàkò ndá i muu to tí nó go i m̀i ndá vò 'duù lá, yo 'vala go có m̀i Mbírì.

3 Tacó bà ndá ọ̀ a o tí nó náa yo táánò kù 'vala go i m̀i ndá mbe nò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì nì lá nó kpónó cee gí. Yo táánò kù 'vala ká dúú éno gí kà ta 'bí i mbe kili nje yo gí 'bá wálá, yo gbí ndá o tí nó kù dù ta go bà bàkà ndá vò i, 'válá m̀i yo táánò káa bà sa ta pe, ta bà pìi wo ta pe, ta bà tì pe, ta bà bàkà go có m̀i ndá sù mbírì.

4 Nje ndá 'duù ǹìno mbe nò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbírì nì lá nó kpónó 'dèè gítí ọ̀ ngú kpokèjì bà 'vala yo nó gí; ndú kù 'vee 'vé gbí òkò tí ndú ta kpéétí ndú, máa, a yè káa yo kpónó 'vala ọ̀ bà 'vala ndò tí nó táánò m̀i yo ta ndá yì, náa yo kù bàkà káa ndá i sàkàmàà go i m̀i ndá nò gbí jìlì, lá nó wè? Tacó éno, ndú kù nì ẹ̀rè yo.

5 Káa ndú wúnò bà 'deke ndá vò i m̀i ndú náa ndú kpónó kù bàkà nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí m̀i kùro 'duù tí nó kpónó mbe 'viindi tí wó gítí bà waa có mítí ndá 'válá ta ndá ku gí nó gí.

⁶ Tacó gbí nderè có tí nó náa àá táánò ma ta Banga-Ngú-Có ji ndâ ku nò éno máa, àá táánò má waa có mítí ndú si ndú kù 'vala muu to tí nó gî, delè ndú 'ví 'vala go bà 'vala Mbírì.

Ndâ mbe banda ndâ i-nambee mì Mbírì

⁷ Ndòngbú o kpónó dooko gî; à má éno, yo dù ta tó muu, yo delè 'ví dù ta njembí yo lèè tacó bà 'viindi tí yo gítí bà 'deke tí yo ji Mbírì.

⁸ Káa kpóló-kpolo có ngé ndii gî a ònó máa, yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo òkò maa, tacó tó bà zè tí kù si ndoo 'ví toro ndâ vò i tí nó náa ndâ 'bí ka ndoo bàkà ta ndoo nó tí bàà mítí ndoo.

⁹ Yo 'ví te wírì mítí ndâ 'bí ka yo ta bà 'dè ngùrù-ngùrù có lá.

¹⁰ Mbírì njèè i-nambee ji yo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî gî. À má éno, yo bàkà nambee ji ndâ 'bí 'duù ta ndâ òa i-nambee tí nó náa yo 'de nò go i mì ndâ tó mbe kù kpolo tí ndâ i gbí galá nambee mì Mbírì.

¹¹ Mbírì má wu mí gbí nje lo a bà 'dè có, wò 'ví ma có mì Mbírì ká goolá a yí tí Mbírì ká kù ma . Mbírì má wu ji 'duù a bà bàkà nèté ndâ 'duù, 'duù tí nó 'ví bàkà ta wotí tí nó náa Mbírì jé ji yí nó tacó wàa, ndâ 'duù 'ví ùlù Mbírì gbí ndâ i 'dáá gî ta rẹ̀ mì Jézù tí Bìndi-Mbírì. À ùlù Bìndi-Mbírì tí mbe wotí kpòò ya tí ! Go-i-tí-nò.

Bà kònò sé'i go 'duù mì Bìndi-Mbírì

¹² Nje yo 'ví 'dèè gítí òa bà kònò sé'i tí nó náa yo kpónó kù kònò goolá a 'bí tende i ká kù bàkà tí nó lá, ndâ ná'vindí.

¹³ Yo dù ta tàkòcò yo pètékè'i, tacó bà dù yo tí ndâ mbe kù gbo gbí bà kònò sé'i ta Bìndi-Mbírì nò, tacó tàkòcò yo wúnò bà peteke ngé ndii gî ta o bà túbà ngba Bìndi-Mbírì.

¹⁴ À tí yo a tó pá, náa ndâ 'duù má kù go yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nò, tacó ònò kù túbà ji yo máa Bèri mì ngba'o tí Bèri-mì-Mbírì kuu tàkò yo.

¹⁵ Káa 'bí 'duù gbí òkò tí yo 'ví kònò sé'i muu bà zi ku lá, 'bí 'duù 'ví kònò sé'i muu bà ngbà i lá, 'bí 'duù 'ví kònò sé'i muu bà bàkà vò i lá, 'bí 'duù 'ví kònò sé'i muu bà yuu tí wó á gí gbí có ònó ta rẹ̀ wó gbí wálá nó lá.

¹⁶ Káa 'bí 'duù gbí òkò tí yo má kònò sé'i muu bà dù tí mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, 'duù tí nó 'ví kù nó lá, yí 'ví ùlù Mbírì tacó rẹ̀ tí nó muu wó máa yí a mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì nò.

¹⁷ Tacó o bà 'bità bà waa có kpónó yee gî; à kù 'bità bà waa có tí nó a i mítí ndâ 'duù 'bá mì Mbírì. Káa à má kù 'bità bà waa có a i mítí ndoo, bà yee nje mítí ndâ 'duù ònó mbe biya bà ùnje gítí Banga-Ngú-Có mì Mbírì gî nó, bà dù go òa yè?

¹⁸ Káa à cu mí gbí wáràgà mì Mbírì máa,
«Bà 'vala ndâ 'duù ònó jáá kùro Mbírì nó má kpóló-kpolo, ndâ 'duù ònó ta Mbírì
mì ndú wálá nó, ta ndâ mbe bàkà vò i,
bà rì tí òa nje ngàyi?»

¹⁹ A má éno, ndâ 'duù ònó mbe kù kònò sé'i ta rẹ̀ mì Mbírì nó 'ví bàkà tó i, ndú delè 'ví si lilí ndú mí 'bì mbe suu ndâ i 'dáá gî tí mbe kù kpolo tí cí mì wó.

5

Ndâ 'duù mì Mbírì

¹ À má éno, ye kù 'deke tí ye ji ndâ kpo 'duù gbí òkò tí yo, ye tí ka ndú kpo 'duù, tí mbe kù 'de yúco gítí bà kònò ndâ sé'i mì Bìndi-Mbírì, ye delè bà dù gbí ngba wó ta o bà gí yí wúnò ta ndâ 'bí ka ye. Kòcò ye ji yo éno máa,

² yo 'ví gbà ndâ rómbo tí nó mì Mbírì náa yí kaa ndú ji yo máa yo kpolo tí ndú nò me tacó máa à bàkà yo ta wotí gítí bà gbà ndú nó lá, yo gbà ndú 'do gbí 'dóo có mì

yo gbí njembí yo; yo 'ví gbà ndú me tacó bà zò i gbí ndú lá, yo gbà ndú ta go bà gbà ndú tí yo;

³ yo 'ví bàkà i tí ndú me go bà bàkà i tí ndâ i-zógó-zogo mì yo lá; yo dù tí ndâ 'duù ñìnó náa ndâ rómbo tí nò 'ví mèlè ndi tó cè bà bàkà i mì yo.

⁴ Bìndi ta o tí nó náa gbolò Mbe gbà rómbo bà gí wúnò nó, yí bà ko mboo nèté mì yo jì yo ta ngba'o ñìnó jé mbe me méré-méré lá nò.

⁵ Ndâ 'viì delè 'ví si ndâ mbe òò ọ̀ọ̀ ọ̀ọ̀ kùro jì ndú tí i. Wàa yo 'dáá gí 'ví bàkà dì tí gbí òkò tí yo lá, tacó có mì Mbíri máa,

«Có mì Mbíri toko ta ndâ mbe kù mba tí ndú lá,

káa yí kù bàkà nambeè jì ndâ mbe si tí ndú tí i lá.»

⁶ À má éno, yo si tí yo tí i kùro Mbíri tí gba mì yo lá, wàa a yí ká 'ví bàkà yo tí i ta o mì wó náa à gbí njembí wó.

⁷ Yo kpili ndâ i tí nó mbe kù mù njembí yo nó 'dáá gí jì yí, tacó a yí ká kù kpolo tí yo.

⁸ Yo si muu yo 'ví dù ngbárángà'i, tacó Gba-vò-i tí mbe kù jòò gbí có ta yo kpónó kù jèlè to go siingii mbe kù ẹnḡà kù pà 'duù tacó bà zi yí.

⁹ Yo tè gí tàkò có mì wó lá; yo tee njembí yo mítí Mbíri tí kpoò, tacó yo òò ni gí máa, ndâ ná'vindi yo mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri cee muu to tí nó 'dáá gí kù kònò káa gbèè ọ̀a sé'i tí nò náa yo kpónó kù kònò nò.

¹⁰ Káa yo má kònò sé'i tí nò ta làmbu o gàà éno gí, à ká a 'dóó yí tí Mbíri tí nò tí mbe nambeè táánò mbe tè'é tí yo gí gbí ngba'o ñìnó mbe cee lá ta ẹnḡ mì Bìndi-Mbíri no ká kèjì gí bà gbì búlù tí yo, à ká a yí ká bà si yo 'ví te duù mítí njembí yo, à delè ká a yí ká bà je wotí jì yo.

¹¹ Mbíri 'ví dù tí gba ká dúú bà ya tí ! Go-i-tí-nò.

Ndòngbú 'vé

¹² Ye kù tuu a Silivánò tí nó náa ye òò yí gbí njembí ye tí ná'vindi mbe kù tee njembí wó 'dáá gí mítí Mbíri nó, ta wáràgà tí nó jì yo. Ye cu ndò wáràgà tí nó jì yo tacó bà je wotí jì yo, delè tacó bà 'dè có jì yo gítí yúco kpokeyi bà bàkà nambeè mì Mbíri náa yo kpónó gbí nò.

¹³ Ndâ mbe kù kili ta ẹnḡ mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Babilóniyà káa, náa Mbíri cu 'bì wó mítí ndú ká go bà cu 'bì wó mítí yo, gii je 'viì mì ye Márikò, 'vee yo ngé ma.

¹⁴ Yo 'vee tí yo gbí òkò tí yo ta bà òlò gbí tù yo ta njembí bà zè Mbíri.

Mbíri 'ví si yo ndâ mbe kù kili ta ẹnḡ mì Bìndi-Mbíri 'dáá gí 'ví dù ñìkì maa.

BÀ SÓ PIYÉTÒRÒ

Bà só bà cu wáràgà mì Piyétòrò

¹ Nìno a ye tí Simónè Piyétòrò tí bòò, delè tí tú, mì Jézù tí Bìndi-Mbíri ká kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'duù tí nó náa Mbíri wu bà ùnje gítí wó tí Mbíri jì yo 'vii ká 'vii go ñindi ze, á ta rẹ̀ mì Mbíri mì ndoo tí Jézù, tí Bìndi-Mbíri, tí mbe 'vala ndoo, tí jáá 'duù, mbe bàkà 'bè gbí òkò tí ndâ 'duù lá nó gí.

² Có gbí njembí ye éno máa, Mbíri 'ví si nambeè mì wó 'ví dù kù jò jì yo, yí delè 'ví si njembí yo ta o 'dáá gí 'ví dù ká 'dèè kpóó á 'do gbí bà ò Mbíri, delè ta bà ò Jézù tí Mbe tí ndoo, mì yo ni ngbàrángà'i.

Bà 'vala go i mì ndâ mbe kù ru ndi Mbe tí ndoo

³ Mbíri 'do gbí 'dóó wotí mì wó kaa ndâ i ñino mbe si ndoo 'ví 'vala go có mì wó tí Mbíri nó jì ndoo, 'do gbí có bà ò 'duù tí nó mbe tè'é tí ndoo ta nambeè mì wó gí gbí ngba wó tí Mbíri nò.

⁴ Mbíri kaa ndâ kpo-kpò kpóló-kpolo i-nambeè tí nó jì yo tí ndâ i mbe ci yo gítí bà kù'ba 'do tí ndâ i ñino mbe kù volo to tí nó nò, tacó wàa yo 'ví dù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó mbe je tú yì tí Mbíri nò.

⁵ Nìno a gbí nderè có tí nó náa yo 'ví kili ta ndòngbú wotí mì yo, wàa yo 'ví gbo bà tee njembí yo mítí Mbíri mí nje bá, ta bà dù tí ndâ tó 'duù;

⁶ yo 'ví gbo bà dù tí ndâ tó 'duù mí nje bá, ta bà ò Mbíri ni ta njembí yo; yo 'ví gbo ndâ bà zèè njembí mí nje bá, ta gbèè njembí;

⁷ yo 'ví gbo gbèè njembí mí nje bá, ta bà bàkà go có mì Mbíri; yo 'ví gbo ndâ bà bàkà go có mì Mbíri mí nje bá, ta bà zè tí yo gbí òkò tí yo ñikì go ndâ ná'vindí; yo 'ví gbo ndâ bà zè tí yo ñikì go ndâ ná'vindí, ta bà zè ndâ 'bí 'duù ta njembí bà zè Mbíri.

⁸ Ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nó má kuu mì yo túkà'i, ndú bà si yo 'ví dù tí ndâ sú 'duù ta i gbí yo wálá nò wálá. Ndú bà si yo 'ví ò Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri ni.

⁹ Káa ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nó má mì 'duù wálá, yí a mbe sú ro, mbe zeke'o dí tà lá. Yí delè a 'duù ñino mbe ò-bà-mbí ndâ ká vò i mì wó náa à caka ndú gí nó gí.

¹⁰ À má éno, ndâ ná'vindí ye, yo bàkà ndootí tacó bà tubà éno máa, Mbíri táánò tè'é tí yo, bìndi yí gii ruka yo gí. Yo má bàkà ndâ i tí nó náa ye 'deke ndú jì yo nó gí, yo bà ne 'do tí jáá kpokèjì wálá,

¹¹ Mbíri delè bà njaa njekèjì ngàà jì yo tacó bà dù tí ndâ bòò-gba mì Jézù, tí Bìndi-Mbíri tí Mbe tí ndoo tí mbe 'vala ndoo dúú bà ya tí.

¹² À má éno, ye ta o 'dáá gí bà dù kù 'va mbí yo gítí ndâ i tí nó. Yo tà kpèti má ò ndú ni sàà kùro gí, yo delè tà kpèti má kù co ká ndírí tí kpokèjì mì yúco.

¹³ Ye koṛo có máa áá mì ye a nderè tacó bà dù kù 'va mbí yo gítí ndú kpónó si sè bà ro ye kuu tí nó,

¹⁴ tacó ye ò ni gí máa ye kpónó gí tí ri-'dè'o gí, tacó Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri 'dè jì ye ngbàrángà'i gí.

¹⁵ Káa ye bà kili sè wotí mì ye tacó bà tubà ta kpokèjì bà si mbí yo 'ví dù tí ndâ i tí nó á bìndi bà ya ye gí tàkò ndâ ká gù ye.

Ze táánò ò ngba Bìndi-Mbíri ta ro ze gí

¹⁶ Ze táánò cè jì yo me cè tiri náa ze 'di 'do gbí nje 'bí 'duù ta o tí nó náa ze 'dè ta có jì yo gítí wotí, delè ta có gítí bà gí mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri nó, lá. Ze táánò ò wotí mì wó ta 'dóó ro ze.

¹⁷ Tacó ta o tí nó táánò náa Mbíri Buu te ta duù mítí Jézù, yí delè je ta wotí ji yí nó, ze gii 'di kòcò Gba-gbiri kù 'dè có máa, «Ìjìnó a 'Viì mì ye tí wú-gbí-ṛé ye, náa tàkòcò ye peteke gítí wó ngé ndii gí,» nó,

¹⁸ ze 'di kòcò Mbíri ta o tí nó kù 'dè có 'do gbiri gí, tacó ze ta o tí nó ta ndâ Jézù pí gú tí nó tí bàndò mì Mbíri nò.

¹⁹ Tacó ènò, kponje nje ze gítí có mì ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbíri wálá. Yo má 'di có tí nó, áá bà nìkì ji yo ngé ma. Tacó có mì ndú go wu mbe kù zii nje kùpò gbí 'dí'di'o, mbe kù zii yee tí o bà co dōngú ta nje yé yee tí bà too yé, kù gbí njembí yo.

²⁰ Kpédélé có náa yo 'ví te mí gbí muu yo a ñinó máa, 'bí có mì ndâ ká mbe 'dòkò có mì Mbíri gbaànjé gbí wáràgà mì Mbíri náa 'duù 'ví 'dè gbí go 'dóó có mì wó mbe nìkì tí wó nó wálá.

²¹ Tacó 'bí có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri náa ndú cu mí gbí wáràgà mì Mbíri mbe gí 'do gbí muu ndú nó gbaànjé wálá. Ndú 'dè ndâ có tí nó 'dáá gí ká ta wotí mì Bèri-mi-Mbíri mbe gí 'do mì Mbíri.

2

Ndâ sú mbe nibà i

¹ À kpétí ká ènò, ndâ 'duù tí nó táánò mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri nó oloko gí gbí ngba ɾi 'do ká gbí òkò tí ndâ 'duù, jé ká go ñinó náa ndâ mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nibà i kèjì gí bà oloko gí gbí ngba ɾi 'do gbí òkò tí yo nó. Ndâ 'duù tí nó náa ndú kèjì gí bà bàkà tí ndú tí ndâ mbe nibà i nò, bà gí ta vò sú ɾa bà nibà i mì ndú nó tàbèngì. Ndú delè bà 'boo mbe tí ndoo tí mbe sè ndú nó gí; bà 'boo mbe tí ndoo nó a i mbe ngo've bà ja vò i gítí ndú.

² Kpétí ká ènò, ndâ 'duù me mbè bà tè gí tàkò có mì ndú ta ndâ i-nô mì ndú náa ndú kèjì gí bà bàkà nò, bìndi ɾè kpokèjì mì yúcó bà gii volo 'do gbí có mì ndú.

³ Gbolò njembí ndâ 'duù tí nó náa ndú kèjì gí bà bàkà tí ndú tí ndâ mbe nibà i nò bà te ndú gítí bà zò yo kaɾaka gí. Káa wu 'dèè 'do nje có tí nó náa Mbíri waa mítí ndú sàà gí nó lá; à gítí bà mii ndú delè me kponje lá.

⁴ Mbíri táánò si ndâ basìlì mì wó mbe bàkà vò i nó sínò lá. Yí 'vaka ndú gí gbí zàà á tí bàndò mì ndâ vò 'duù gbí 'dí'di'o, gbí nji wú kù ù ta ndi o bà waa có mítí ndú.

⁵ Ta o tí nó táánò náa Mbíri ziki ta ndâ vò 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta gbolò ngo mù nó, yí si tí 'válá káa Nówà, tí mbe kù ma có ji ndâ 'duù máa, ndú co tí jáá kpokèjì nó, gii je ndâ 'duù vò-nje só toko mítí wó.

⁶ Ta o tí nó táánò náa Mbíri doo ta ndâ 'duù gbí ndâ gbata Sòdómà ta Gòmórà 'dáá gí ta wu búduú nó, yí bàkà ènò tacó wàa ndâ 'duù ñinó ta có bà bàkà vò i gbí njembí ndú nó 'ví ñò ta mbèlè bà bàkà vò i ta ɾo ndú.

⁷ Mbíri 'vala 'do gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa yí doo ndú nó káa Lótì, tacó yí yuu tí wó gí gbí ndâ i-nô mì ndâ 'duù tí nó náa Mbíri doo ndú nó lá.

⁸ Njembí Lótì, tí tó 'duù mbe kù 'vala gbí òkò tí ndâ vò 'duù tí nó táánò kù mìlìsé ta ɾi 'dáá gí ta bà zeke ndâ vò i tí nó náa ndú kù bàkà nò.

⁹ Mbíri bàkà ènò tacó bà túbà éno máa, kpokèjì bà 'vala 'duù ñinó mbe kù bàkà go có mì yí nó 'do gbí ndâ i ñinó mbe kù yòòngò yí gí gbí vò i nó kuu mì yì; bìndi yí gii da 'bò mítí kò ndâ 'duù ñinó mbe kù co tí lókó-loko kpokèjì nó kù ù ta ndi o bà waa có mítí ndú.

¹⁰ Mbíri bàkà ènò kpolo ma tacó tí ndâ 'duù ñinó mbe te njembí ndú gá'dáá mítí ndâ i zuù mì ndú mbe nìkì tí ndú tí ndâ mbe kù ɾo 'dì ta có mì wó tí Mbíri nó.

Ndâ sú mbe nibà i tí nó wu gbí i lá, ndú bàkà tí ndú tí ndâ cèè 'duù ngé ndii gí, ndú delè te duù mítí ndâ banga i tí nó gbiri nó lá.

11 Káa à kpétí káa ndâ basìlì mì Mbírì náa wotí tí ndú me gbolò ndii ndâ 'duù tí nò mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nìbà i gí nò, ndú jé waaka có ta ẖè ndâ 'duù tí nò á kùro Mbírì lá.

12 Káa ndâ 'duù tí nò mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nìbà i nò kù bàkà i go ndâ nò gbí jìlì ta muu tí ndú wálá, náa à jò ndú tacó bà zèè ndú, wàa à 'ví ziki ndú nò. Ndú kù 'dè có ñónókó gítí ndâ i ñìnó náa ndú 'di gbí ndú lá. Ndú bà mii go bà mii ndâ nò.

13 Mbírì bà ko mboo ndâ vò i mì ndú náa ndú kù bàkà nò delè ká ta vò i. I ñìnó mbe me líkí tí ndú nó a bà ja kpá á 'do tí ndâ niì gbí ngbàà ẖi. Ndâ cè bà bàkà i mì ndú 'dáá káa ndâ i-nò. Ndú delè a ndâ vò mbe tiẖi mbe kù volo ẖè yo, náa yo má toko bà zò i-cí-ci ta ndú nò,

14 tacó ẖo ndú ta o 'dáá gí ká ẖó'dó-ẖo'doo gí tà kpá tí ndâ niì. Ndú a ndâ mbe kù ẖi gbí tù ndâ 'duù ñìnó ta njembí ndú fúlà-fúlà nò. À kpo njembí ndú ta go'i yù ngbóó gí; Mbírì delè i njà mítí ndú gí.

15 Ndú biya bà 'di yúco mì Bìndi-Mbírì gí, kù 'di a 'vére mì 'dakò tí nó tí Bàláámù táánò mbe kù zò 've i mì ndâ 'duù, ta ẖè bu wó a Bè'óre.

16 Bàláámù tí nó táánò tí mbe 'dè kòcò, náa Mbírì táánò je wotí bà 'dè có go i mì 'duù jì kècè mì wó, bìndi kècè tí nò giì 'dè gbí i-mâ mì wó náa yí tí Bàláámù kù bàkà nó jì yí nò.

17 Ndâ 'duù tí nò mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nìbà i nò go guù ngo ta ngo gbí wálá, ndú delè go kùlù mù mbe kù te gbí pípiẖi ká sínò káa mù nì lá, káa Mbírì 'viindi bàndò kù ù ta ndi ndú mí gbí 'dí'di'o ñìnó njìkiẖíí nó gí.

18 Ndú kù mòò ẖo ndú ta bà dè ndâ bodo có kù ẖi ta gbí tù ndâ 'duù ñìnó mbe njaanga miẖi ndú 'do gbí vò i tí ngù nò.

19 Ndâ 'duù tí nò mbe bàkà tí ndú tí ndâ mbe nìbà i nò, kù ci ndâ 'duù ta 'vére máa, ndú bàkà go có mì ndú gbí njembí ndú, káa vò i da 'bò mítí kò ndú ñindi ndú gí. Tacó 'duù ta o 'dáá gí a i-zógó-zogo mì i ñìnó mbe gèè bè mí muu wó gí nò.

20 Káa 'duù ñìnó mbe biya ndâ vò i tí nó muu to tí nó gí tacó náa yí ñò Mbe tí ndoo tí mbe 'vala ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì ni gí nó, má ùnje gítí ndâ vò i tí nó káká'i, ndâ vò i tí nó bà gèè bè ndú mí muu wó ndii ñìnó sàà á kùro nó gí.

21 À delè ngbá ñikì mì ña 'duù tí nó káa bà ñò Bìndi-Mbírì ni kpokoo gí lá, co tí bà ñò yí ni gí bìndi yí giì dele ndi wó káká'i gí bà ùnje gítí ndâ vò i.

22 Tacó ña ñìnò náa ña 'duù tí nó bàkà nò ká go có tí nó máa, «Bò dele ndi wó là gaà mì wó,» nò. À delè go có tí nó máa, «Kàdùrùkù náa à caka tí wó gí dele ndi wó gí bà mèrèkè tí wó gbí bètù,» nò.

3

Bà gí Bìndi-Mbírì káká'i wúnò

1 Ñìnó kpónó a bà só bà cu wáràgà mì ye jì yo, ndâ tó kómbe ye. Ye cu mí gbí ndâ wáràgà tí nó sósò'ò nò a có tacó bà je wotí jì yo, tacó bà koẖo cèè có gbí muu yo tacó bà 'va mbí yo,

2 tacó wàa mbí yo 'ví dù tí ndâ có tí nó náa ndâ tó mbe 'dòkò có mì Mbírì 'dè sàà nò, delè tacó bà 'va mbí yo gítí có mì Mbe tí ndoo tí mbe 'vala ndoo, náa yo 'di 'do mì ndâ mbe kù ma có mì Mbírì jì yo nò.

3 Kpédélé có náa ye bà 'va gbí tù yo tí a ñìnó máa, ndâ 'duù tí nó ta nèté mì ndú a bà ño ndâ 'duù, delè ta bà pà káa ndâ 'dóó ña i mì ndú gbí njembí ndú nó, bà gí gbí ndâ ndòngbù sili tí nó jé'déè kùro o bà gí Jézù káká'i nó, bà gí gí bà ño yo tí ndâ mbe kù tee njembí yo mítí có bà gí Jézù káká'i nó,

⁴ ta bà 'vee gbí nje yo ta 'viya éno máa, «Jézù tí nó mì yo mbe ci cí táánò máa yí kẹ̀jì káká'i nó bà gí ta o ngàyi? À kpónó a o ká too bìndi bà mii ndâ bu ndoo, káa à ò yí lá, 'bí i delè mbe 'visì tí 'do bìndi o bà suu to tí nó wálá.»

⁵ Ndâ 'duù tí nò ta nètè mì ndú a bà ò ndâ 'duù nò bàkà tí ndú tí ndâ mbe ò yúco tí nó máa, Mbíri táánò sàa suu tàrì ta có gbí nje wó nó ni lá, ta tí. Ndú delè biya bà ò ni éno máa, Mbíri táánò suu to tí nó 'do tí ngo ta bà njèè gbí òkò tí ndâ kù to ta ngo nò, ta tí.

⁶ Ndú delè ẹ̀re muu ndú 'do tí bà ò ni éno máa, Mbíri táánò gbí ká o mii ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta gbolò ngo mù nò gí.

⁷ Káa à káa gbèe có tí nò mì Mbíri nò ká kù kpolo tí ndâ tàrì ta to tí nó, kù ù ta ndi o bà waa có ta o tí nó náa yí bà mii ndâ 'duù tí nó muu to tí nó mbe ne 'do tí kpokèjì mì wó tí Mbíri gí nó, 'dáá gí ta wu.

⁸ Káa 'bí có gbaànjé náa yo 'ví ò-bà-mbí lá a ònó máa, gbèe sili, ta sili zi'duù-vò ta bà muu'bi 'dáá ká gbaànjé kùro Mbíri, ndâ tó kómbe ye.

⁹ Mbe tí ndoo, Jézù 'dèè mé 'dèè gítí bà gí yí go cí mì wó náa yí táánò ci nò, go có tí nó náa ndâ 'bí 'duù kù kojo nò, lá. Yí ngo've tí wó gítí bà gí lá tacó bà je o jì yo, tacó wàa, yo 'ví 'visì muu ta yo 'do tí ndâ vò i mì yo. Tacó go bà gíri 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí yo tí wó wálá.

¹⁰ Káa ndoo wúnò bà gu a ndi ta o bà gí Mbe tí ndoo. Káa ta o bà co ri tí nó tí ri bà gí yí nò, ndoo bà 'di wo wu mbe kù na'va ndâ i tàrì go wo wu tí gbolò guù. Wu delè bà doo to tí nó ta ndâ i tí nó muu to tí nó nó búduú gí.

¹¹ Ndâ i 'dáá gí lê má kẹ̀jì gí bà mii gbí ò kpokèjì tí nó, yo òndi yo bà ri tí ò nje ngàyi? Yo 'vala tí ndâ tó 'duù mbe kù bàkà go có mì Mbíri,

¹² si yo kpónó kù ùndi o bà co ri tí nó, tí ri mì Mbíri, tí ri bà na'va ndâ i tàrì ta wu nò.

¹³ Káa ndoo kpónó kù ù a ndi ngú tàrì, ta ngú to tí nó tí bàndò bà sè 'bá mì ndâ 'duù ònó jáá náa Mbíri táánò ci ndoo gítí nò.

¹⁴ À má éno, yo lê má kù ù a ndi o bà co ri tí nó tí ri mì Mbíri nó, yo bàkà ndongbù wotí mì yo tacó bà 'vala tí ndâ tó 'duù, tacó wàa Mbe tí ndoo 'ví gí gí bà 'de yo ta 'dè njembí yo, ndâ tó kómbe ye.

¹⁵ Yo te mí gbí muu yo éno máa, Mbe tí ndoo gu gítí bà gí lá nò a i tacó bà je o jì yo tacó bà 'vala miyi yo 'do gbí vò i, á go có tí nó náa tó ná'vindi ndoo Páwòlò, náa Mbíri je muu jì yí, bìndi yí gí cu ta wáràgà jì yo nò.

¹⁶ Cè bà cu ndâ wáràgà mì Páwòlò gítí ndâ i tí nó 'dáá ká gbaànjé. Káa gbí ndâ 'bí có gbí ndâ wáràgà mì wó kpóló-kpolo jì ndâ 'duù ònó ta muu tí ndú wálá nò. Bìndi ndâ 'duù ònó ta muu ndú me jáá lá nó kù ònòkò gbí ndâ kpóló-kpolo có tí nó gbí gbèe ò kpokèjì tí nó náa ndú kù ònòkò ta gbí ndâ có gbí wáràgà mì Mbíri, náa ndú kù mì gbí nò.

¹⁷ À má éno, yo kpolo tí yo, ndâ to kómbe ye, tacó wàa ndâ 'duù tí nó ta gbí có mì ndú wálá nò 'ví soloko yo 'do tí jáá kpokèjì mì yo lá, náa yo lê ò ndâ vò 'duù tí nó ni gí nò.

¹⁸ Yo zèè có gítí bà bàkà nambeè ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri tí kpoò, yo delè 'ví ò yí ni ngbàrángà'i.

À ùlù Jézù kpónó, à delè 'ví ùlù yí dúú bà ya tí ! Go-i-tí-nò.

KPÉDÉLÉ JÒVÁNÌ

Kpédélé bà cu wáràgà mì Jòvání

Có mì Mbírì gí tí 'duù gí

¹ 'Bí i náa yí táánò sàà kuu tí kùro bà suu to tí nó, náa ze 'di kòcò wó gí, ze delè gii ò yí ta 'dóó ɾo ze gí, ze ò yí gí, ze delè gii tee 'bì ze mítí wó gí, i tí nó náa ndoo kpónó kèjì gí bà 'dè có gítí nó a Có, tí 'Válá.

² Ta o tí nó táánò náa 'Válá tí nó tù ta bà tí wó nó, ze ò yí gí; tacó éno, ze kù 'dè nó a yúcó gítí wó ji yo. Ze kù ma nó a có gítí 'Válá ònó mbe cee lá, táánò mbe kù dù a i mì ndú ta Buù, náa à gii tùbà tí wó ji ndoo ò.

³ Ze kù ma nó a có i ònó náa ze ò ta ɾo ze gí nó ji yo. Ze delè kù 'vanda ji yo nó a ndi ndâ có ònó náa ze 'di gí ò. Tacó wàa, yo 'ví nì ta kaà á ta ze, á go bà nì kaà mì ze á ta ndâ Buù ta 'Viì mì wó tí Jézù, tí Bìndi-Mbírì ò.

⁴ Ze kù cu wáràgà tí nó ji yo tacó bà tò muu líkí'o tí nó tí ze ò.

Bà ò nó gbí ngba'o

⁵ Có tí nó náa ze kù ma ji yo éno máa, Mbírì a Ngba'o; 'dí'di'o tí bàndò tí nó ta yí tí nó ngé gí wálá, nó, a có náa a 'Viì mì wó tí Mbírì ká 'dè ji ze.

⁶ Ndoó má 'dè có máa ndoo a ndâ kómbe wó, káa ndoo kù 'vala gbí 'dí'di'o, ndoo kù 'dè a 'vére, ndoo delè kù 'vala me jáá lá.

⁷ Káa ndoo má kù 'vala gbí ngba'o, á go ònó náa yí tí Mbírì kù 'vala gbí ngba'o nó, gbí éno máa, có gbí njembí ndoo 'dáá ká gbaànjé, delè mbelè Jézù tí 'Viì mì wó tí Mbírì caka ndâ vò i mì ndoo 'dáá gí gí.

Bà njèè gbí tí ndoo ta vò i

⁸ Ndoó má 'dè có éno máa, vò i mì ndoo wálá, gbí éno máa, ndoo kù ee a ndi tí ndoo. Ndoó delè kù biya a bà ùnje gítí yúcó.

⁹ Káa ndoo má yù gbí ndâ vò i mì ndoo ji Mbírì, yí bà je à-cee-gí ji ndoo gítí ndú 'dáá gí gí. Tacó yí me mbe 'buuku muu i mì 'duù lá, yí delè me mbe bàkà i co tende 'do tí ndi ngo nje wó lá.

¹⁰ Ndoó má 'dè có éno máa, ndoo jé bàkà vò i lá, gbí éno máa, ndoo kù go a 'vére tí Mbírì, gbí delè éno máa, có mì wó gbí njembí ndoo wálá.

2

Bìndi-Mbírì tí mbe konì ndoo

¹ Ye kù cu wáràgà tí nó ji yo, tacó wàa yo 'ví bàkà vò i lá, ndâ víí 'viì mì ye. Káa 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo má bàkà vò i, mbe tí muu ndoo kùro Bu ndoo kuu tí . Yí a Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí 'duù jáá kùro Mbírì.

² Yí tí Bìndi-Mbírì a 'duù tí nó náa Mbírì je à-cee-gí gítí ndâ vò i mì ndoo ta ɾè mì wó. Káa Mbírì je à-cee-gí me ká gítí ndâ vò i mì ndoo cuki lá, yí delè je gítí ndâ vò i mì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí.

Yo 'di ndâ có mì Mbírì

³ Ndoó má kpolo tí ndâ có mì Mbírì gí, gbí éno máa, ndoo ò yí nì gí ta kponje gítí wálá.

⁴ 'Duù má 'dè có éno máa yì ò Mbírì nì gí, káa yí kpolo tí ndâ có mì Mbírì lá, 'duù tí nó a mbe 'vére.

⁵ 'Duù má kpolo tí ndâ có mì Mbírì gî, yí a 'duù mbe zè Mbírì nìkì ta njembí wó gbaànjé.

⁶ 'Duù má 'dè có máa yì kù 'vala ta rẹ̀ mì Mbírì, 'duù tí nò 'ví 'vala káa ña bà 'vala ndò mì Bìndi-Mbírì.

⁷ Có tí nó náa ye kù cu mí gbí wáràgà jì yo nó me ngú có lá, ndâ nambe ye. Ye kù cu jì yo a ká có, náa yo 'dì sàà 'do tí o bà 'bìtá bà suu to tí nó gî.

⁸ Káa à má gbí 'bí ña kpokèjì, ye kù cu jì yo a ngú có. À kù nò ngú có tí nò ni tí yúcó mítí Bìndi-Mbírì, à delè kù nò ni mítí yo. Tacó bà 'dí'di'o kpónó kù dá-da, cèe ngba'o kpónó kù tòngbaà.

⁹ 'Duù má 'dè có máa yì kù 'vala gbí ngba'o, káa yí dù kù sogo ná'vindí wó, 'duù tí nò kù 'vala gbí 'dí'di'o kálásé.

¹⁰ 'Duù má zè ná'vindí wó nìkì maa, 'duù tí nò kù 'vala a i gbí ngba'o, ta 'bí i mbe si yí 'ví bèè ọ̀ Mbírì nò wálá.

¹¹ Káa 'duù mbe kù sogo ná'vindí wó kù 'vala a i gbí 'dí'di'o, yí kù nò ká dúú ènò gí ká gbí 'dí'di'o, yí nò 'dóó dúú kpokèjì bà ya yí lá, tacó 'dí'di'o 'dì ọ̀ wó gî.

¹² Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'viì mì ye, tacó Mbírì je à-cee-gî jì yo gítí ndâ vò i mì yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gî.

¹³ Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ bu ndâ 'viì, tacó yo nò 'duù tí nó mbe kù 'vala 'do tí o bà 'bìtá bà suu ndâ i nó gî. Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'viì-'dakò, tacó yo kpò nje Vò-'duù-tí-nò gî.

¹⁴ Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ bu ndâ 'viì, tacó yo nò 'duù tí nó mbe kù 'vala 'do tí o bà 'bìtá bà suu ndâ i nó ni gî. Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo tí ndâ 'viì-'dakò, tacó wotí kuu tí yo, delè tacó có mì Mbírì kuu gbí njembí yo, tacó yo kpò nje Vò-'duù-tí-nò gî.

¹⁵ Yo 'ví toko nambeè ta to tí nó lá, yo delè 'ví tee njembí yo mítí ndâ i muu to tí nó lá. Tacó 'duù má zèè to tí nó ta 'bì wó sósò'ò, yí bà kù a 'bí 'bì wó tacó bà zèè ta Buù?

¹⁶ Tacó ndâ i muu to tí nó 'dáá gî: ndâ vò i ñìnó ta go ndú tí ndâ 'duù, ta ndâ i ñìnó ta go bà nò ndú ta ọ̀ ndâ 'duù tí ndú, ta ndâ i ñìnó mbe kù mba ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî, me ndâ i mì Buù lá, ndú a ndâ i mbe 'do muu to tí nó;

¹⁷ káa to tí nó, ta ndâ i muu to tí nó 'dáá gî ta go ndú tí ndâ 'duù nó, a ndâ wìrì, káa 'duù ñìnó mbe kù bàkà go có mì Mbírì nó bà cì wálá.

Yo kpolo tí yo 'do tí ndâ sù bìndi-Mbírì

¹⁸ Ndâ 'viì mì ye, ndòngbù o kpónó dooko gî. Áá táánò 'dè có jì yo gî, máa, mbe jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì kpokèjì, káa ndâ mbe kù jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì kpónó yee gî; tacó ènò, ndoo nò ni ènó máa, ndòngbù o yee gî mítí bà gì ndâ mbe kù jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì.

¹⁹ Ndâ 'duù tí nò mbe kù jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì nò oloko 'do ká kuu gbí òkò tí ndoo, káa ndú táánò me ndâ 'duù mì ndoo lá; tacó ndú táánò má a ndâ 'duù mì ndoo, ndú bà dù ta ndoo gî. Káa bà oloko ndú á 'do tí ndoo nò kù túbà ngbáràngà'i ènó máa ndú me ndâ 'duù mì ndoo lá.

²⁰ Káa yo kpónó 'dáá gî a ndâ duù ñìnó náa Bèrì-mì-Mbírì gì gí muu yo gî; à má ènò, yo 'dáá gî nò yúcó ni gî.

²¹ Ye kù cu wáràgà tí nó jì yo me tacó máa yo nò yúcó ni lá nò lá, yo nò yúcó ni sàà gî, yo delè giù nò ni gî máa, yúcó jé jò 'véřè lá.

²² Káa mbe 'véřè a 'dì? Mbe 'véřè a 'duù ñìnó mbe 'dè có máa, Jézù me Bìndi-Mbírì lá. Yí a mbe kù jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì. Yí a mbe 'boo Buù, yí delè a mbe 'boo 'Viì.

²³ Tacó 'duù má biya bà ùnje gítí 'Viì gî, gbí ènó máa yí biya bà ùnje gítí Buù gî, tacó 'duù má ùnje gítí 'Viì gî, yí ù nò a nje gítí Buù gî.

²⁴ Yo kpolo tí có tí nó náa yo 'di nó 'do tí bà 'bità mí gbí njembí yo. Yo má kpolo tí có tí nó náa yo 'di nó 'do tí bà 'bità mí gbí njembí yo gí, yo bà 'vala ta o 'dáá gí toko ta ndâ 'Viì ta Buù gí.

²⁵ Káa ñìnò a i tí nó náa à káa 'dóó Bìndi-Mbíri ká ci ndoo gítí, tí 'válá ñìnó mbe cee lá nò.

²⁶ Ye kú cu wáràgà tí nó jì yo a i tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe kú paa ta bà co ta yo tí lókó-loko kpokèjì nò.

²⁷ Káa à má gítí yo, Bìndi-Mbíri je Bèri jì yo gí. Káa Bèri mì wó má kuu gbí njembí yo, nderè bà ñibà i mì 'bí 'duù jì yo wálá. Tacó Bèri kú ñibà ndâ i 'dáá gí jì yo, káa Bèri kú nì a bà yúco, yí ñibà 'verè lá. À má éno, yo 'di có mì Bèri, wàa yo 'ví dù toko ta Bìndi-Mbíri.

²⁸ Nògí, yo 'vala ta rè mì Bìndi-Mbíri, ndâ 'viì mì ye, tacó wàa, gúku wó 'ví bàkà ndoo ta o bà gí yí lá, ndoo delè 'ví 'visì kapí ndoo gítí wó ta nò ta o bà gí yí lá.

²⁹ Yo má ñò ni gí máa, Mbíri a 'duù jáá, yo delè bà ñò ni gí máa, 'duù ñìnó mbe kú co tí jáá kpokèjì nó a 'viì mì Mbíri.

3

Bà 'vala go ndâ 'viì mì Mbíri

¹ Yo ñò káa tó ña bà zè tí tí nó náa Buù kú zè ta ndoo náa rè ndoo tí kpónó a ndâ 'viì mì Mbíri nó gí. Káa à má ta bà 'dè ta yúco, ndoo a ndâ 'viì mì Mbíri. Ndâ 'duù muu to tí nó ñò ndoo ni lá, tacó ndú ñò Mbíri ni lá.

² Ndoò kpónó a ndâ 'viì mì Mbíri, ndâ kpóló-kpolo kómbe ye. Káa có ñìnó mbe si ndoo kú koṛo có ká wìi nó a ñìnó máa, ndoo wúnò bà dù tí ndâ yè wè? Káa ndoo ñò ni gí máa, ndoo wúnò bà dù go Bìndi-Mbíri ta o bà gí yí. Ndoò bà ñò yí ta kábà tí wó, ta 'bí i mbe gboo 'do tí wó wálá.

³ 'Duù mbe kú koṛo có lì mítí Bìndi-Mbíri kú si njembí wó 'ví dù ngbárángà'i, á go njembí Bìndi-Mbíri.

Bà mò tí 'do tí vò i

⁴ Vò i mì 'duù ñìnó mbe kú bèè ṛo Mbíri nó a bà ñò yúco ni lá, tacó bà bèè ṛo Mbíri a bà ñò yúco ni lá.

⁵ Yo ñò ni gí máa, Bìndi-Mbíri táánò gí a i tacó bà toṛo ndâ vò i mì ndâ 'duù, káa vò i gbí njembí wó gbaànjé wálá.

⁶ À má éno, 'duù mbe kú 'vala ta rè mì Bìndi-Mbíri bèè ṛo Mbíri lá; 'duù mbe kú bèè ṛo Mbíri ñò Bìndi-Mbíri ta ṛo wo lá, yí delè ñò yí ni lá.

⁷ Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo lá, ndâ víi 'viì mì ye. 'Duù ñìnó mbe kú bàkà i dú nó a 'duù jáá kùro Mbíri, á go Bìndi-Mbíri tí 'duù jáá kùro Mbíri.

⁸ 'Duù má waa 'do tí bà bèè ṛo Mbíri lá, 'duù tí nó a 'duù mì Gba-vò-i, tacó 'do tí o bà 'bità bà suu to tí nó sí gbí bà bèè ṛo Mbíri mì Gba-vò-i wálá. Káa 'Viì-mì-Mbíri táánò gí gí muu to tí nó a i tacó bà zi nje ndâ nèté mì Gba-vò-i.

⁹ 'Duù ñìnó náa a Mbíri ká jò yí nó bèè ṛo Mbíri lá, tacó mbelè Mbíri kuu gbí mbelè wó. Yí bèè ṛo Mbíri lá, tacó a Mbíri ká jò yí.

¹⁰ 'Bè gbí òkò tí ndâ 'viì mì Mbíri ta ndâ 'viì mì Gba-vò-i kuu ngbárángà'i nò: 'Duù ñìnó mbe bàkà i ñìnó dú nó lá, me 'viì mì Mbíri lá. 'Duù ñìnó delè mbe zè ndâ ná'vindí wó ñikì lá nó, me 'viì mì Mbíri lá.

Yo kpolo tí ndâ có mì Mbíri

¹¹ Có tí nó náa yo táánò 'di kpédélé'i nó a có tí nó máa, ndoo 'ví zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo ñikì maa nò.

¹² Ndoò 'di me có gítí bà dù go 'dakò tí nó tí Kàyínò, tí 'duù mì Vò-'duù-tí-nò, táánò mbe waa tàkòcò ná'vindí wó Abèlè nó, lá.

¹³ Ndâ 'duù má kù sogo yo, yo 'ví si tí ngú i lá, ndâ ná'vindí ye, nje yo delè 'ví 'dèè gítí lá.

¹⁴ Ndoò nò ni gí máa, ndoo co 'do gbí ku gí gbí 'válá gí. Kponje gítí có tí nò wálá, tacó ndoo kù zè ndâ ná'vindí ndoo nìkì maa. 'Duù mbe kù sogo ndâ ná'vindí wó kù 'vala gbí ku.

¹⁵ 'Duù mbe kù sogo ndâ ná'vindí wó a mbe zi ku, káa yo nò ni gí máa, 'válá ñinó mbe cee lá nó mì mbe zi ku wálá.

¹⁶ Ndoò kù nò bà zè tí nìkì maa ni mítí bà cì Bìndi-Mbíri tacó tí ndoo. À má éno, kózò tí ndoo delè 'ví cì tacó tí ndâ ná'vindí ndoo.

¹⁷ 'Bí 'duù ta ndâ i kuu mì wó muu to tí nó má ñò 'bí ná'vindí wó ta yê tí wó káa yí gùì biya có gítí bà koni yí gí, có gítí bà zè Mbíri nìkì maa bà dù gbí njembí 'duù tí nò ta ña kpokèjì ngàyi?

¹⁸ Nambeè-nje me cèe nambeè lá, ndâ ví 'viì! Cèe nambeè a bà zè tí nìkì maa náa à kù nò ni mítí cè bà bàkà i mì ndoo.

¹⁹ Bà bàkà nèté gítí nambeè a i mbe kù si ndoo 'ví ñò ni éno máa, ndoo kù co tí kpokèjì mì yúco. Ñinò a i mbe si njembí ndoo 'ví dù lèè kùro Mbíri.

²⁰ Káa njembí ndoo kpèti má waa có mítí ndoo, ndoo ñò ni gí máa, Mbíri me gbolò ndii njembí ndoo gí. Yí delè ñò ndâ i gbaànjé-gbaànjé ni gí.

²¹ Njembí ndoo má volo ndoo lá, nderè bà cì gúku mì ndoo kùro Mbíri wálá.

²² Yí kù je ndâ i ñinó 'dáá gí náa ndoo kù yù 'do tí wó nó ji ndoo tacó ndoo kù 'di ndâ có mì wó, ndoo delè kù 'vala go có tí nó gbí njembí wó nò.

²³ Ndâ có mì wó náa yí 'dè ji ndoo nò éno máa: Ndoò 'ví ùnje gítí 'Viì mì yí Jézù tí Bìndi-Mbíri, wàa ndoo delè 'ví zè ndâ 'bí ka ndoo nìkì maa jé ká go có tí nó náa Bìndi-Mbíri 'dè ji ndoo nò.

²⁴ 'Duù má 'di ndâ có tí nò gí, 'duù tí nò kù 'vala gbí njembí Mbíri. Mbíri delè kù 'vala gbí njembí 'duù tí nò. Ndoò kù ñò yúco tí nò ni 'do tí Bèri tí nó náa Mbíri je yí ji ndoo nò.

4

Ndâ yúco Bèri ta ndâ sú bèri

¹ Yo tee njembí yo mítí ndâ bèri sàkàmàà éno lá, ndâ tó 'duù mì ye. Yo pà gbí ndú pá-pá tacó bà 'de ndâ ñinó mbe gí 'do mì Mbíri nò. Tacó ndâ sú mbe 'dòkò có mì Mbíri kpónó me mbè kuu muu to tí nò.

² Yo bà ñò ndâ bèri ñinó 'dáá gí mbe gí 'do mì Mbíri nó ni mítí bà ùnje mì ndú máa, Jézù tí Bìndi-Mbíri gí tí 'duù gí muu to tí nò.

³ Káa ndâ bèri ñinó mbe kù 'dè có máa, Jézù gí me tí 'duù lá nó, a ndâ bèri mì 'Duù tí nó tí mbe kù jòò gbí có ta Bìndi-Mbíri, náa àá táánò ci yo máa yí kèjì nò. Yí kpónó kuu muu to tí nò.

⁴ Yo kpò muu ndâ sú mbe 'dòkò có mì Mbíri nò gí, ndâ ví 'viì mì ye. Tacó yo gí 'do mì Mbíri, káa wotí tí Bèri tí nó mbe kù dù gbí njembí yo nó, ndii wotí tí bèri tí nó mbe dù gbí njembí ndâ 'duù mbe kù 'vala muu to tí nó nó gí.

⁵ Ndú a ndâ 'duù mì to tí nò; tacó éno, ndâ 'duù muu to tí nó kù sè tù ndú tí ndâ có mì ndú, tacó ndú kù 'dè có a i gítí ndâ i muu to tí nò.

⁶ Káa ndoo a ndâ 'duù mì Mbíri, tacó éno, ndâ 'duù ñinó mbe ñò Mbíri ni gí nó kù sè tù ndú tí ndâ có mì ndoo, káa ndâ 'duù ñinó mbe ñò Mbíri ni lá nó kù biya bà 'di có mì ndoo. Ñinò a kpokèjì bà ñò 'bè gbí òkò tí ndâ Bèri mì yúco ta ndâ sú bèri ni ká nò.

Mbíri a tó bà zè tí

⁷ Ndoò zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì maa, ndâ tó 'duù mì ye. Tacó tó bà zè tí gí 'do mì Mbírì, tacó 'duù ònó mbe kù zè ndâ 'bí ka wó nìkì maa nó, a 'viì mì Mbírì, yí delè nò Mbírì ni gí.

⁸ 'Duù ònó ta tó bà zè tí gbí njembí wó wálá nó, nò Mbírì ni lá, tacó Mbírì a tó bà zè tí.

⁹ Mbírì túbà bà zè ndoo mì wó nìkì maa ji ndoo ta o tí nó náa yí tuu ta gbèè 'Viì mì wó gí muu to tí nó, tacó wàa, ndoo 'ví 'de ta 'wálá ta rẹ wó nò.

¹⁰ Nìnò a tó ò bà zè tí tí nó náa ye kù 'dè có gítí nò. Ye kù nì me tó bà zè Mbírì mì ndoo lá. Ye kù nì a tó bà zè ndoo mì Mbírì ta o tí nó náa yí tuu ta 'Viì mì wó, wàa à 'ví waa mbelè wó tacó bá toṛo ta ndâ vò i mì ndoo nò.

¹¹ Mbírì zè ndoo nìkì ngé ma, ndâ tó 'duù mì ye; má éno, ndoo delè 'ví zè ndâ 'bí ka ndoo nìkì maa.

¹² 'Bí 'duù jé ta gbèè rì mbe nò Mbírì ta ṛo wó wálá. Káa ndoo má kù zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì maa, Mbírì bà bàkà kudu mì wó mí gbí njembí ndoo, bìndi yí bà zè ndoo nìkì ta kábà .

¹³ Ndoò bà nò ni éno máa, kudu mì ndoo kuu gbí njembí Mbírì, delè kudu mì Mbírì kuu gbí njembí ndoo á mítí bà je 'dóó Bèrì mì wó tí Mbírì ji ndoo.

¹⁴ Ze nò ta ṛo ze, ze delè gii 'dè có gítí ji ndâ 'bí 'duù máa, Buù tuu 'Viì mì wó tí mbe njaanga wú 'do tí mīrì ndâ 'duù muu to tí nò.

¹⁵ 'Duù má 'dè có ta nje wó éno maa, Jézù a 'Viì-mì-Mbírì gí, gbí éno máa, Mbírì bàkà kudu mì wó mí gbí njembí 'duù tí nò gí. 'Duù tí nò delè bàkà kudu mì wó mí gbí njembí Mbírì gí.

¹⁶ Ze nò tó bà zè ndoo mì Mbírì ni gí, ze delè gii ùnje gítí gí. 'Duù ònó mbe kù zè ndâ 'bí ka wó nìkì maa nó, kù 'vala a i ta rẹ mì Mbírì. Mbírì delè kù dù gbí njembí ònà 'duù tí nò.

¹⁷ Káa ndoo 'ví zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì ta yúco; tacó wàa, njembí ndoo wúnò 'ví mù ta gúku ta Rì bà waa có lá, tacó ndoo kù 'vala muu to tí nó go bà 'vala ndò mì Bìndi-Mbírì.

¹⁸ Tó bà zè tí má kuu gbí njembí 'duù, gúku tí wó wálá. Káa cèe tó bà zè tí kù mòkò gúku gí sè 'do gbí njembí 'duù, tacó mbe gúku a 'duù ònó mbe kù koṛo có máa, áá bà waa có mítí yì nò; mbe gúku delè a 'duù ònó ta cèe tó bà zè tí gbí njembí wó wálá nò.

¹⁹ Ndoò kù zè Mbírì nìkì maa, tacó a yí ká 'bità bà zè ndoo nìkì maa kùṛo.

²⁰ 'Duù má 'dè có éno máa, yì zè Mbírì nìkì ma, káa yí kù sogo ná 'vindí wó, 'duù tí nò a mbe 'véṛè. Tacó 'duù ònó mbe zè ná 'vindí wó náa yí kù nò yí ta ṛo wó nó nìkì lá, bà 'de wotí gítí bà zè Mbírì náa yí nò yí ta ṛo wó lá nó nìkì wálá.

²¹ Có mì Mbírì náa yí 'dè ji ndoo éno máa, 'duù má zè yì tí Mbírì nìkì maa, yí delè 'ví zè ná 'vindí wó nìkì maa.

5

¹ 'Duù má ùnje éno máa, Jézù a Bìndi-Mbírì gí, 'duù tí nò a 'viì mì Mbírì. 'Duù má zè bu 'viì nìkì maa, yí delè zè 'viì mì 'duù tí nò nìkì maa.

² Ndoò bà nò ni éno máa, ndoo kù zè ndâ 'viì mì Mbírì nìkì maa ni mítí bà zè Mbírì nìkì maa mì ndoo, delè mítí bà 'di ndâ có mì wó mì ndoo,

³ tacó a bà zè Mbírì nìkì maa ká kù si ndoo 'ví 'di ndâ có mì wó.

⁴ Tacó ndâ 'viì mì Mbírì 'dáá gí kpò nje ndâ vò i muu to tí nó gí. A bà tee njembí ndoo mítí Bìndi-Mbírì ká je wotí bà kpò nje ndâ vò i muu to tí nó ji ndoo.

⁵ A 'di ká bà co gbí nò ndâ 'duù muu to tí nó? À káa 'duù ònó mbe ùnje éno máa, Jézù a 'Viì-mì-Mbírì gí, ká bà co gbí nò ndâ 'duù muu to tí nó.

Bà tee njembí mítí Mbírì

⁶ Jézù tí Bìndi-Mbírì táánò gí ta ngo, yí delè gí ta mbelè. Yí gí me ká ta ngo cuki lá, yí gí ta ngo, yí delè gí ta mbelè. A Bèrì-mì-Mbírì ká 'dè yúcó tí nò, tacó Bèrì-mì-Mbírì a yúcó.

⁷ À má éno, muu ndâ mbe 'dè yúcó ta'ô:

⁸ gbaànjé a Bèrì-mì-Mbírì, só a ngo, ta'ô a mbelè, káa ndú 'dáá ta'ô 'dè káa gbèè có.

⁹ Ndoò má ùnje gítí có mì ndâ 'duù gí, có mì Mbírì a gbolò có mbe ndii có mì ndâ 'duù gí, káa ònó a yúcó mì Mbírì náa yí kú 'dè gítí 'Viì mì wó.

¹⁰ 'Duù má ùnje éno máa, Jézù a 'Viì-mì-Mbírì gí, yúcó tí nò kuu gbí njembí wó. Káa 'duù má biya bà ùnje gítí 'Viì-mì-Mbírì gí, 'duù tí nò kú go a 'vèrè tí có mì Mbírì, tacó yí biya bà ùnje gítí yúcó tí nó náa Mbírì 'dè gítí 'Viì mì wó tí Mbírì nó gí.

¹¹ Yúcó tí nò éno máa, Mbírì je 'válá ònó mbe cee lá nó ji ndoo gí. Káa rẹngbó 'válá tí nò a 'Viì mì wó tí Mbírì.

¹² 'Viì-mì-Mbírì má kuu ta 'duù, 'válá kuu ta 'duù tí nò. Káa 'Viì-mì-Mbírì má ta 'duù wálá, 'válá ta 'duù tí nò wálá.

'Válá ònó mbe cee lá nó

¹³ Ye cu ndâ có tí nò 'dáá gí ji yo tí ndâ mbe ùnje gítí 'Viì-mì-Mbírì, tacó wàa yo 'ví ònó tí ni éno máa, 'válá ònó mbe cee lá nó kuu ta yo.

¹⁴ Gúku bà rò tíyò kùro Mbírì tí ndoo wálá, tacó ndoo ònó ni gí máa, ndoo má 'deke tí ndoo ji yí tacó 'bí i ònó náa yí ònó ni gí máa à 'viì ta ndoo gí nó, yí bà je ji ndoo gí.

¹⁵ Káa ndoo má ònó ni gí máa, yí kú sè tù wó tí ndoo ta o i tí nó náa ndoo má kú yù i 'do tí wó nó, ndoo delè ònó ni gí, máa yí je i tí nó náa ndoo yù ònó ni ndoo gí.

¹⁶ 'Duù má ònó ná 'vindí wó kú bàkà vò i ònó náa à me ònó ni kú lá nó, yí 'ví 'deke tí wó ji Mbírì, wàa Mbírì bà 'vala yí gí, náa vò i mì wó nó má me vò i ònó ni kú lá nó. Tacó ndâ 'bí vò i a ndâ vò i ònó ni kú, káa ye kú 'dè me có máa yo 'ví 'deke tí yo ji Mbírì tacó ndâ vò i ònó ni kú nó lá.

¹⁷ Bà bàkà ndâ i ònó 'dáá gí mbe 'viì ro 'bá mì Mbírì lá nó a vò i káa ndâ vò i 'dáá gí me ndâ vò i mbe kú tè'è tí ku gí 'bá lá.

¹⁸ Ndoò ònó ni gí máa, 'duù ònó tí 'viì mì Mbírì nó bà nanaka muu wó mítí bà bàkà vò i dúú kú ya tí nó wálá, tacó 'Viì-mì-Mbírì kú tì muu wó, tacó wàa Vò-'duù-tí-nò 'ví gàa yí lá.

¹⁹ Ndoò ònó ni gí máa, ndoo a ndâ 'duù mì Mbírì, káa sè ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí a ndâ i-tà-tàmà mì Vò-'duù-tí-nò.

²⁰ Ndoò delè ònó ni gí, máa, 'Viì-mì-Mbírì gí gí, yí delè je muu tacó bà ònó yúcó Mbírì ni ji ndoo gí. Ndoò kú 'vala ta rẹ mì yúcó Mbírì, ndoo delè kú 'vala ta rẹ mì Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí 'Viì-mì-Mbírì. Ònó a 'válá ònó mbe cee lá nó.

²¹ Yo kpòlò tí yo 'do tí ndâ sù mbírì, ndâ 'viì mì ye.

BÀ SÓ JÒVÀNÌ

Bà só bà cu wàràgà mì Jòvànì

¹ Nìnó a ye tí kpo 'duù mì yo tí ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbírì ká kù cu wàràgà tí no ji wò tí nìi tí nó náa Mbírì cu 'bì wó mítí lo gí nó, delè ji ndâ 'vii mì lo. Ye zè yo nìkì maa ta yúco. À delè me káa ye ta kpéetí ye ká kù zè yo nìkì maa lá, ndâ 'duù nìnó mbe nò yúco ni gí nó delè 'dáá gí kù zè yo nìkì maa.

² Tacó yúco kuu gbí njembí ndoo; yúco delè bà dù gbí njembí ndoo dúú bà ya tí .

³ Ye kù 'deke tí ye ji Bu ndoo tí Mbírì, ye delè kù 'deke tí ye ji Jézù tí Bìndi-Mbírì, tí 'Vii mì Bu ndoo tí Mbírì máa, ndú 'ví bàkà nambeè ji yo, ndú 'ví nò yê ɾo yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù nìkì maa ta ɾè mì yúco, delè ta ɾè mì bà zè tí nìkì maa.

Ndâ yúco ta tó bà zè tí

⁴ Tàkòcò ye gii peteke ta bà 'di có éno máa, ndâ 'vii mì lo kù co tí kpokèjì mì yúco á go có tí nó náa Bu ndoo táánò 'dè ji ndoo nó, ngé ndii gí.

⁵ Ye kpónó kù cu wàràgà tí nó ji wò me tacó bà 'dè 'bí ngú có ji wò lá, naà. Ye kù 'va a mbí lo gítí có tí nó náa ndoo 'di 'do tí o bà 'bità bà dù ndoo tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì nò.

⁶ Bà zè tí nìkì maa a bà 'vala go ndâ có mì Mbírì. Nìnò a có náa yo 'dáá gí 'di 'do tí o bà 'bità bà dù yo tí ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, máa, yo 'dáá gí 'ví 'vala ta bà zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa nò.

⁷ Ndâ mbe kù eendi ndâ 'duù me mbè kpónó kuu muu to tí nò. Ndú biya bà ùnje éno máa, Bìndi-Mbírì táánò gí gí muu to tí nó ta dii wó tí 'duù nò gí. Káa 'duù ta ɾa có tí nò gbí muu wó a mbe kù eendi ndâ 'duù, yí delè a mbe kù jòò gbí có ta Bìndi-Mbírì.

⁸ Má éno, yo kpolo tí yo, tacó wàa, yo 'ví bàkà sé nèté mítí yo sínò lá.

⁹ 'Duù má ndii muu i tí nó náa Bìndi-Mbírì nìbà nó gí, Mbírì mì 'duù tí nò wálá. Káa 'duù má 'vala go có tí nò, ndâ Bu ndoo tí Mbírì ta 'Vii mì wó kuu tàkò wó.

¹⁰ 'Duù má gí gí 'bá mì yo ta 'bí ɾa tende bà nìbà i, yo 'ví si yí 'ví dù á 'bá mì yo lá, yo delè 'ví 'vee 'bì wó lá.

¹¹ Tacó mbe kù 'vee 'bì wó a ka wó, náa ndú gbí bà bàkà vò nèté tí nò ta yí.

Ndâ ndòngbú có

¹² Ndâ có kuu mì ye me mbè tacó bà 'dè ji wò, káa ye koɾo có máa, bà cu ndú ta wàràgà bà dù me tó kpokèjì ngé ndii gí lá. Tacó éno, a gbí muu ye a có bà ya 'dóó ye ta mĩri ye gí kà, wàa ye 'ví 'dè ndú ji wò ta nje ye, tacó tàkòcò ndà só 'ví peteke gí.

¹³ Ndâ 'vii mì ná'vindí lo náa Mbírì cu 'bì wó mítí wó gí nó 'vee wò ma.

BÀ TA'Ô JÒVÁNÌ

Bà ta'ô bà cu wáràgà mì Jòvání

¹ Nìno a ye tí kpo 'duù mì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri ká kù cu wáràgà tí nó jì Gáyù, tí kpóló-kpolo tó 'duù mì ye.

² Ye kù 'deke tí ye jì Mbíri, máa yí 'ví si wò 'ví dù go 'visí ɾo ngo. Ye nò ni gí máa, njembí lo gítí Mbíri ká ngbáràngà'i, tó 'duù mì ye.

³ Tàkòcò ye táánò peteke ngé ndii gí ta o tí nó náa ndâ 'bí ná'vindí ndoo gí 'do mì yo kà, bìndi ndú gí 'dè có jì ze máa, wò a 'dakò nìno mbe kù co ká jáá tí kpokèjì mì yúco nò.

⁴ 'Bí có nìno mbe gí peteke tàkòcò ye ndii bà 'di có éno máa, ndâ 'vii mì ye kù co jáá tí kpokèjì mì yúco nò, wálá.

Ndâ 'duù ùlù nèté mì Gáyù jì Jòvání

⁵ Wò kù bàkà a nèté mì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri ta o tí nó náa wò má kù koni ndâ ná'vindí lo mbe ùnje gítí Bìndi-Mbíri go wò, tó 'duù mì ye 'dóo nìno náa wò má kù koni a ndâ nìno mbe 'dó-'do.

⁶ Ndú 'dè có gítí nambeè tí nó náa wò bàkà jì ndú nó mí kùɾo ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri mì ze káá gí. Wotí bà koni ndú wàa ndú 'ví co ká tí kpokèjì tí nó tí jáá kpokèjì nó má kuu tí lo, àá bà nìkì tí Mbíri ma.

⁷ Tacó ndú kpónó zèè kpokèjì nìno jáá nó gí. Nèté mì ndú káká'i ta kpokèjì nìno mbe lókó-loko nó wálá.

⁸ À má éno, ndoo je wotí jì ndâ ɲa ndâ 'duù tí nò, tacó wàa ndú 'ví dù tí ndâ ka ndoo mbe kù bàkà nèté ta ɾè mì yúco.

Ndâ Diyòtèréfè ta Dìmitìri

⁹ Ye cu wáràgà ya tí jì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gí. Káa 'dakò tí nó tí Diyòtèréfè, mbe dù ta go bà bàkà tí wó tí dì i kùɾo ndú nó biya bà ɲò ye ni tí 'duù kùɾo wó gí.

¹⁰ Káa ɾi bà ya ye gí mì yo kà ba co ká co. Ye má yee kà gí, ye 'ví yù gbí ndâ vò i mì wó náa yí kù bàkà nó, ta ndâ có ɲónókó mì wó náa yí kù jèlè ta to ta bà volo ɾè ndoo nó jì yí á mí kùɾo ndâ 'duù 'dáá gí. Bà 'dè ta nje zèè tí wó lá, tacó éno, ngú ɲa nìno náa yí kpónó nje nó a bà biya bà te wiɾi mítí ndâ ná'vindí ndoo, ta bà mòkò ndâ 'duù nìno ta go bà te wiɾi mítí ndú tí ndú nó 'do tí gí, ta bà mòkò ndú 'do gbí òkò tí ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gí.

¹¹ Wò 'ví mèlè ndi mbe kù bàkà vò i lá, tó 'duù mì ye; mèlè a ndi mbe kù bàkà tó i. Tacó 'duù nìno mbe kù bàkà tó i nó a 'vii mì Mbíri, káa mbe kù bàkà vò i ɲò Mbíri ni lá.

¹² ɾè 'dakò tí nó tí Dìmitìri nó kpónó wu cee nje ndâ 'duù 'dáá gí ta bà bàkà tó i, yúco tí nó náa yí kù nìbà jì ndâ 'duù nó kù wu ɾè wó, ze delè ngbá kù wu ɾè wó, káa wò ɲò ni gí máa, ze me ndâ mbe 'dè 'véɾè lá.

Ndâ ndòngbú 'vé

¹³ Ndâ có gbí muu ye tacó bà 'dè jì wò me mbè. Káa go bà cu ndú mí gbí wáràgà tí ye wálá,

¹⁴ tacó có bà ya ye gí mì yo kà kuu gbí muu ye. Ye má yee kà gí, ndâ 'ví 'dè ndú si ndâ só kù kì tí ndâ á to.

¹⁵ Mbíri 'ví si wò 'ví dù nìkì maa. Ndâ kómbe lo mì ze káá 'dáá gí 'vee wò ma. Ze delè 'vee ndâ kómbe lo ká 'dáá gí ma.

Wàràgà mì JÚDÀ

¹ Nìnó a ye tí Júdà, tí bòò mì Jézù tí Bìndi-Mbíṛì, delè tí ná'vindí Jákòmò, ká kù cu wàràgà tí nó ji ndâ 'duù tí nó náa Mbíṛì cu 'bì wó mítí ndú, mbe kù 'vala 'do gbí tó bà zè tí mì Mbíṛì Buù, delè 'do gbí bà kpolo tí ndú mì Jézù tí Bìndi-Mbíṛì nò.

² Ye kù 'deke tí ye á ji Mbíṛì, máa yí 'ví nò yê ọ yo, yí 'ví si 'bí i 'ví ba muu yo lá, yí delè 'ví zè yo níki túkà'i.

Ndâ sú mbe nìbà i

³ Ndâ tó kómbe ye, àá táánò gbí njembí ye kpolo ma a có bà cu wàràgà ji yo gítí gbèè 'wálá tí nó náa Mbíṛì je ji ndoo ta ndoo nò. Káa ye kpónó gii nò éno máa, kpóló-kpolo có a bà cu wàràgà tacó bà je wotí ji yo gítí bà tì muu yúco tí nó náa Mbíṛì táánò 'dè ji ndoo ta bà gbaànjé ngbé, máa ndoo kpolo tí tacó tí ndâ 'duù nò.

⁴ Tacó ndâ 'bí vò 'duù ta Mbíṛì mì ndú wálá, náa à cu có gítí ndú mì gbí wàràgà mì Mbíṛì sàà gí, kpónó pomboo tí ndú gí gbí òkò tí ndoo ta ngiṅò gí. Ndú delè bè Mbe tí ndoo Jézù, tí Bìndi-Mbíṛì, tí gbèè Gba mì ndoo cuki nó gí.

⁵ Yo tà kpétí má 'di có tí nó náa ye kpónó kèjì gí bà cu mí gbí wàràgà tí nó ji yo nó sàà kùro gí, go bà 'va mbí yo á gítí kuu tí ye, máa, Mbíṛì táánò 'vala ndâ 'duù mì ndâ Ìzìrìyèlì ta bà kaa ndú 'dáá gí 'do Másiṛì gí, káa bìndi yí gii mii ndâ 'duù nìnó mbe kpò có mì wó gí nó léé gí.

⁶ Mbíṛì delè si ndâ basìlì tí nó mbe bàkà i ndii muu wotí tí nó náa yí táánò je ji ndú gí nó, me sínò lá. Yí eṛe ndú ta nji wú náa à jé bà kàra wálá nó, bìndi yí gii kpolo tí ndú mì gbí 'dí'di'o yee tí o bà co ọ mì Gbolò o bà waa có.

⁷ Yo delè 'ví si mbí yo 'ví dù tí ndâ 'duù gbí ndâ gbata Sòdómà ta Gòmórà, ta ndâ 'bí gbata nìnó dè-dè rẹgbà tí ndú nò. Ndâ 'duù tí nó táánò gbètèkè tí ndú tí ọ nìnó náa ndâ 'dakò kù sè ta ndâ ka ndú 'dakò. Káa Mbíṛì gii doo ndú ta wu nìnó jé mbe mee lá dúú bà ya tí nó, tacó wàa, ndâ 'duù 'dáá gí 'ví nò ta ọ ndú máa, bà waa có mítí ndâ mbe bàkà vò i ta wu á bìndi ku mì ndú kuu tí.

⁸ Ndâ vò 'duù tí nó kù ọ ọ ká gítí ndâ vò i mbe kù si ndú 'ví volo tí ndú ta kpéetí ndú; ndú nò Mbíṛì tí mbe wotí ọ ndú tí i lá, ndú delè kù 'dè vò i gítí ndâ i gbíṛì.

⁹ Káa à kpétí káa Mìkèlè, tí gba mì ndâ basìlì mì Mbíṛì, yí táánò 'dè vò có gítí Gba-vò-i ta o tí nó náa ndú tò ta kponje ta yí muu ku Mòze nó lá; kòcò wó ji Gba-vò-i cuki ká éno, máa, «Mbe tí ndoo bà 'dè vò i ji wò!»

¹⁰ Káa ndâ 'duù tí nó kù go ndâ i nìnó náa ndú nò ndú ni lá nó 'dáá gí ká go; káa ndâ i nìnó náa ndú nò ndú ni 'do tí bà ji tàmuu ndú, me ta bà koṛo có lá, go i mì ndâ nò ta muu tí ndú wálá nó, a ndâ i nìnó mbe kù volo ndú nò.

¹¹ Ndú bà nò mítí ndú! Tacó ndú kù mèlè a ndi Kàyínò; ndú kù ọ a ndi lókó-loko kpokèjì mì 'dakò tí nó tí Bàláámù táánò nó tacó bà 'de i gbí i; ndú a ndâ mbe kù jòò gbí có ta Mbíṛì á go i mì 'dakò tí nó táánò ta rẹ wó a Kórà nó, káa ndú bà mii go yí.

¹² Ndâ 'duù tí nó a ndâ zu 'duù gbí òkò tí yo ta o tí nó náa yo má kili ta bà muu yo kù zò i nò. I tí ndú a bà gbala gbí só ndâ nìi ta nò ọ ndú wálá. Ndú kù koṛo có ká gítí mii ndú cuki. Ndú go kùlù mù mbe kù te gbí pípiri ta ngo mù gbí wálá; ndú go ndâ mù nìnó mbe ọ ta o bà ọ ndâ 'bí ka ndú ta bèmbílì lá; ndú go ndâ mù nìnó náa à ndoo ndú ta tà teè ndú gí, ndú cì ta bà só.

¹³ Ndâ i-nò mì ndú kù gbo pù go pù á muu ngo mbe kù ngbàngà gbí pù. Ndú kù nò ká sàkàmàà éno, kù mà ngba ndú go ngba ndâ yii, káa Mbíṛì 'viindi bàndò bà dù ndú dúú bà ya tí, ù ta ndi ndú mí gbí 'dí'di'o nìnó njíkirií nó sàà gí.

¹⁴ Ènòkì tí bà vò-nje só bà 'dòkò bà jò tí bìndi Ádàmà táánò 'dè-kòcò gítí ndú máa, «Yo sè tù yo! Mbe tí ndoo gí ta ndâ basìlì mì wó me mbè go mbìlì tí 'bá

¹⁵ gí bà waa có mì ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, gí bà waa có mítí ndâ 'duù tí nó ta Mbířì mì ndú wálá nó, tacó ndâ vò i mì ndú náa ndú kù bàkà nó, delè tacó ndâ vò có tí nó 'dáá gí náa ndú 'dè gítí Mbířì nò.»

¹⁶ Ndâ 'duù tí nó a ndâ mbe kitiki có, ndú delè a ndâ mbe kaa có mí muu ndâ 'bí 'duù ndú a ndâ mbe kù řu káa ndi ndâ vò i ndú mbe ñìkì ká tí ndú, ndú a ndâ mbe ngàa nje, ndú delè a ndâ mbe tořo bàà mítí có tacó bà 'de i do tí ndâ 'duù.

Yo kpolo tí yo

¹⁷ Káa mbí yo 'ví dù tí có tí nó náa ndâ tú mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbířì táánò 'dè jì yo nò, ndâ tó kómbe ye.

¹⁸ Kòcò ndú táánò jì yo éno máa, «Ndâ mbe kù ño ndâ 'duù, ta nèté mì ndú káa bà mòkò tàkò ndâ i muu to tí nó nó, bà oloko gí řo ři gí bà ño yo gbí ndâ ndòngbú sili tí nó kèjì nò.»

¹⁹ Ndú a ndâ mbe kù bàkà 'bè mí gbí òkò tí yo; à tí ndú káa go ndâ vò i muu to tí nó; Bèřì-mì-Mbířì gbí njembí ndú wálá.

²⁰ Káa yo tí ndâ tó kómbe ye, yo 'ví dù tí ndâ yú 'duù 'do gbí tó bà tee njembí yo mítí Mbířì ta ña wálá,

²¹ wàa yo 'ví dù tí ndâ 'duù ñìnó náa Mbířì zè yo ñìkì maa á kpónó si yo kù ùndi bà gí Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbířì tí mbe kù ñò yê řo ndâ 'duù gí bà je 'válá ñìnó mbe cee lá nó jì yo nò;

²² yo delè 'ví ñò yê ndâ 'duù ñìnó mbe kù me wê-wê nò;

²³ yo 'ví 'vala ndâ 'bí ta bà řa ndú 'do gbí wu, wàa yo 'vala ndâ 'bí ta bà ñò yê řo ndú; káa yo 'ví kpolo tí yo, máa, ndú 'ví e zì ndú mítí yo lá.

À ùlù Mbířì

²⁴ À ùlù Mbířì tí nó ta wotí bà 'vala yo 'do tí ndâ vò i á tí wó, tí mbe ya ta yo gí gbí ngba wó tí ndâ yê ta vò i mì yo wálá ta pétékè tàkòcò yo nò;

²⁵ à ùlù gbè Mbířì tí nó tí mbe 'vala yo ta řè mì Jézù tí Bìndi-Mbířì tí Mbe tí ndoo nó. Yí a ngba'o, yí a gbolò gba, yí a mbe to tí nó, yí delè a mbe wotí, yí sàa kuu tí á kùřo bà suu to tí nó, yí kpónó kuu tí , yí delè bà dù ká kpòò ya tí ! Go-i-tí-nò.

Wáràgà gítí bá 'dè gbí CÓ KÓÓ mì Jézù jì Jòvànì

Ndâ có gbí wáràgà tí nò

¹ Nìno a wáràgà gítí bá 'dé gbí có kóó mí Jézù tí Bìndi-Mbíri, náa Mbíri tuu ta yí tí Jézù gí bà tubà ndâ i nìno á kèjì gí bà bàkà tí kpónó-kpónó nó á jì ndâ bòò mì wó tí Mbíri. Bìndi-Mbíri gi tuu basili mì Mbíri gí bà 'dè gbí có kóó tí nò jì bòò mì wó Jòvànì,

² tí mbe 'dè yúco gítí có mì Mbíri, delè tí mbe 'dè yúco gítí có mì Jézù tí Bìndi-Mbíri, ta ndâ i nìno náa yí nò ndú ta ọ wó nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí.

³ Mbe 'deke ndâ có mì Mbíri nó jì ndâ 'duu a mbe tó pá. Ndâ 'duu nìno delè mbe 'di ndâ có mì Mbíri nó, bìndi ndú gi kpolo tí ndâ có tí nó mí gbí njembí ndú a ndâ mbe tó pá, tacó o bà bàkà tí mì ndâ i tí nò dooko gí.

Jòvànì 'vee ndâ mbe kù kili ta ẹ̀ mì Bìndi-Mbíri tí ndâ bàndò vò-nje só

⁴ Nìno a ye tí Jòvànì ká kù cú wáràgà tí nó jì yo tí ndâ mbe kù kili ta ẹ̀ mì Bìndi-Mbíri tí ndâ bàndò vò-nje só gbí ndâ to Ásiyà: Ye kù 'deke tí ye jì Mbíri tí nó náa yí kpónó kuu tí , yí sàà ká kuu tí , yí delè wúnò kèjì nó máa, yí 'ví bàkà nambeè mì wó jì yo, yí delè 'ví si yo 'ví dú ta 'dè njembí yo. Ye kù 'deke tí ye jì ndâ bẹ̀ri tí nó vò-nje só mbe se mí kùro Mbíri pí jalàmbà mì wó nó máa, ndú bàkà nambeè mì ndú jì yo, ndú delè 'ví si yo 'ví dù ta tó njembí yo.

⁵ Ye delè kù 'deke tí ye jì Jézù tí Bìndi-Mbíri, tí mbe 'dè yúco gítí Mbíri ta njembí wó gbaànjé, tí kpédélé 'duu mbe 'vala ndí wó 'do gbí muu 'dú wó, tí 'duu tí nó mbe kù zogo ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó nó, máa, yí 'ví bàkà nambeè jì yo, yí delè 'ví si yo 'ví dù ta 'dè njembí yo. À ùlù yí tí mbe zè ndoo nìkì maa, delè tí mbe njaanga mīri ndoo 'do gbí ndâ vò i mì ndoo ta bà caka ndâ vò i mì ndoo ta mbelè wó.

⁶ Yí delè gi bàkà ndoo tí ndâ bòò-gba mì Mbíri, tí ndâ bu-Mbíri mì Mbíri mì wó tí Bu wó. À ùlù Jézù tí gba tí to tí nó á kpòò ya tí ! Go-i-tí-nò.

⁷ Yo kpolo tí yo máa yí kpónó-kpónó kèjì co gbí kùlù mù. Ndâ 'duu 'dáá gí bà nò bà gí yí ta ọ ndú gí. Ndâ 'duu tí nò táánò mbe cu yí ta 'doò nó, ta ndâ ọ ndâ 'duu muu to tí nó 'dáá gí bà nì nikalaká ta ngo-ọ̀ ta ọ̀ ndú tacó tí wó. Nìno a yúco! Go-i-tí-nò.

⁸ Kòcò Mbe tí ndoo tí Mbíri éno máa; «Ye tí Mbíri a kpédélé i, ye delè a ndòngbú i. Ye kpónó kuu tí , ye táánò sàà kuu tí , ye delè wúnò kèjì. Ye a mbe bàkà ndâ i 'dáá gí.»

Jòvànì nò Bìndi-Mbíri go i gbí rìi nò

⁹ Nìno a ye tí Jòvànì tí ná'vindí yo, náa ndoo ta ndoo gbí mbugo, ndoo ta ndoo a ndâ bòò-gba mì Mbíri, ndoo ta ndoo delè gbí bà zèè njembí ndoo gbí bà kònò sé'i ta ẹ̀ mì Jézù. Áá táánò ya ta ye gí gbí zàà tí 'bí to mbe le mí gbí u ngo náa à kù nì mítí a Pátimòsì, á muu bà ma có mì Mbíri, delè muu bà 'dè yúco gítí Bìndi-Mbíri.

¹⁰ À ta o tí nò a Rì bà tègàrà ẹ̀ Mbíri, bìndi Bẹ̀ri-mì-Mbíri bà-i-nò gi gi gí muu ye. Bìndi ye gi 'di kòcò 'duu kù 'dè có kapí ye ta kòcò wó ngéé gí yaà go gbí mòngò nò.

¹¹ Kòcò 'duu tí nò kù 'dè có jì ye éno máa, «Cu ndâ i tí no náa wò kèjì gí bà nò ndú no mí gbí wáràgà, wàa wò 'ví tuu jì ndâ mbe kù kili ta ẹ̀ mì Bìndi-Mbíri gbí ndâ gbata vò-nje só gbí to Ásiyà Éfàsù, Símírínà, Pèrègàmùmù, Tiyàtírà, Sàràdísì, Fìlàdélífya ta Làwòdésiyà.»

¹² Ye mâ giì 'visì tí ye tacó bà bà ò 'duù tí nó mbe kù 'dè có ji ye ò, ye giì ò a ndâ i náa à kù sè kùpò mí nje ndú vô-nje só, náa à bàkà ndú 'do tí dâ'bi.

¹³ Bìndi ye giì ò 'bí i go 'duù nó, yuu njà bongo wùrù-wùrù yee tí ngii-ngíí kò wó to, bìndi yí giì ẹre gbímbí wó ta wú'dè dâ'bi, kù ọ títò gbí òkò ndâ i bà seke kùpò tí nó.

¹⁴ Se muu wó ce go 'vi 'bi. Njì ọ wó kù zì go ngba wu.

¹⁵ Ndâ kpázà kò wó tí to go ngbàrà mbe 'do tà wu náa à toro bétí 'do tí gí, bìndi gbí kòcò wó go wo ngo tí cù-cù.

¹⁶ Yí giì zèè mì 'bi wó ònó gbí kù'bi nó a ndâ yii vô-nje só. Njà sizo ta nje sósò'ò kù giì co 'do gbí nje wó gí sè. Bìndi gbí ọ wó kù giì tòngbaà go bà tòngbaà mì ọ ta ọ gbúru.

¹⁷ Ye mâ giì ò yí, ye giì 'va tí ye to kùro wó tí mē ye. Yí bà-i-ò giì tee 'bi wó ònó gbí kù'bi nó mítí ye, bìndi yí giì 'dè có ji ye éno máa, «Cì gúku lá! Ye a rẹngbó ndâ i, ye delè a ndòngbú ndâ i.

¹⁸ Ye kpónó a wu ye, ye táánò cì gí, káa ye kpónó 'vala ndi ye 'do gbí ku gí. Ye bà ci ndi ye káká'i wálá. Wotí bá cì ndâ i a i 'bi ye. Wotí bà njaanga, ta bà nè njekèjì 'bá mì ndâ ku a i 'bi ye.»

¹⁹ 'Duù tí nó giì 'dè có ji ye máa, «Cu ndâ i ònó náa wò ò kpónó nó, ta ndâ i ònó kèjì gí bà bàkà tí nó mí to.

²⁰ Káa à má gítí gbí có kóó gítí ndâ yii tí nó vô-nje só, náa wò ò ndú kpátù 'bi ye ònó gbí kù'bi, ta ndâ i bà seke ndâ kùpò tí nó náa a bàkà 'do tí dâ'bi náa wò ò nó, ndâ yii tí nó vô-nje só nó a ndâ basìlì mì ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta ẹè mì Bìndi-Mbíri mítí ndâ bàndò vô-nje só gbí to Ásiyà nò. Bìndi ndâ i bà seke ndâ kùpò tí nó vô-nje só nó a ndâ 'duù tí nó mbe kù kili mítí ndâ bàndò vô-nje só gbí to Ásiyà nò.»

2

Có ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta ẹè mì Bìndi-Mbíri á gbí to Éfàsù

¹ «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta ẹè mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Éfàsù nò. 'Dè có ji yí, máa, kòcò ye tí 'duù tí nó mbe kù zèè ndâ yii vô-nje só mí kpátù 'bi wó ònó gbí kù'bi, mbe kù nó nó gbí òkò ndâ i bà seke ndâ kùpò tí nó vô-nje só náa à bàkà ndú 'do tí ndâ dâ'bi nó, máa,

² «Ye ò ndâ nètè mì lo ni gí, ye ò bà ka wu'o mì lo ni gí, ye ò bà zèè njembí lo ta kòndi o tí nó gí. Ye ò ni gí maa, có mì lo bà toko ta có mì ndâ vò 'duù wálá; ye delè giì ò ni gí máa, wò tala ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú tí ndâ mbe ma có mì Mbíri nó, káa wò giì 'de ndú tí ndâ mbe 'vèrè gí.

³ Ye ò ni gí máa wò kù kòndò sé'i gbí mbugo muu ye, káa wò jee tàkò ye mí to lá.

⁴ « «Káa có mì ye gítí lo a ònó maa, wò kpónó zè ye nìkì go kpédélé bà zè ye mì lo táánò nó lá.

⁵ Koro muu lo gítí tà kpalà to tí nó náa wò pasuluku á 'do tí nó gi! 'Visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo gí, wàa wò 'ví bàkà ndâ kpédélé nètè mì lo táánò nò. Wò má 'visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo lá, ye kpónó-kpónó bà gí gí mì lo kà, bìndi ye bà ja i bà sè kùpò mì lo 'do tí bàndò mì wó gí.

⁶ Káa tó i mì lo a ònò: Wò kù sogo ndâ ọ cè bà bàkà i mì ndâ 'duù mì 'dakò tí nó tí Nìkòlávù nó jé ká go bà sogo ndú mì ye.

⁷ « «Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, si yí 'ví 'di có tí nó náa Bèri-mì-Mbíri kù 'dè ji ndâ mbe kù kili ta ẹè mì Bìndi-Mbíri máa, ye bà kù ndo ọ mù tí nó mbe kù je 'válá á gbí njí mì Mbíri nó tí i-zò-zò ji 'duù ònó mbe kpò muu vò i gí, nò.» »

Có ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta ẹè mì Bìndi-Mbíri á gbí to Simírínà

⁸ «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Sìmírínà. 'Dè có ji yí, máa, ònó a kòcò ye tí 'duù tí nó tí rẹ̀ngbó ndâ i, delè tí ndòngbù ndâ i nò, 'duù tí nó táánò mbe cì gí, káa yí gù 'vala ndi wó 'do gbí muu'dú wó gí nò.

⁹ «Ye ònò mbugo tí lo ni gí, ye delè gù ònò ndâ i-yè tí nó, náa à kù me mítí lo nó gí. Kpétí ká ènò wò me mbe yè kùro Mbírì lá! Ye 'di ndâ vò có tí nó náa ndâ 'duù tí nó mbe kù bàkà tí ndú máa ndâ yì a ndâ Jùdèyà tí ndâ 'duù mì Mbírì nó, kù 'dè gítí lo nó gí. Ndâ 'duù tí nó me ndâ Jùdèyà lá; ndú a ndâ vò 'duù sínò mbe kili ta rẹ̀ mì Gba-vò-i.

¹⁰ Wò 'ví cì gúku tí ndâ vò i tí nó kẹ̀jì gítí lo nó lá. Wò 'ví te mí gbí muu lo maa, 'duù mì Gba-vò-i wúnò bà kaa ndâ 'bí 'duù 'do gbí òkò tí yo mí gbí zàà, tacó bà ònò muu yo. Yo kẹ̀jì gí bà mbu ji bà mèèkè'i tí yo ta sili muu'bi. Káa yo 'ví tee njembí yo gbí ndâ vò o tí nó mítí ye, à kpétí má bà ziki yo ká ziki; bìndi ye bà je 'válá ònó mbe cee lá nó ji yo gí.

¹¹ « <Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví sè tù wó gítí có tí nó náa Bèrì-mì-Mbírì kù 'dè ji ndâ 'duù tí nó mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nò. Ndâ mbe kpo muu vò i gí bà cì 'vìlì só wálá.> »

Có ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á gbí to Pèrègàmùmù

¹² «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Pèrègàmùmù. 'Dè có ji yí máa, kòcò ye tí 'duù tí nó náa ndâ tì njà sizzò mí wó só zì ká zì nó,

¹³ máa, «Ye ònò ni gí, máa, wò kù 'vala gbí gbata tí nó náa Gba-vò-i gèè bè wó mí muu ndâ 'duù me mbè gbí gí nò. Káa, ta ndâ ònò ònò 'dáá gí, wò 'visì muu lo 'do tí yúcó lá. Kpétí ta o tí nó táánò náa à zi ta 'dakò tí nó tí Ándipàsi, mbe cì ta njembí wó gbaànjé muu ye mí gbí nji ọ̀ yo gbí gbata tí nó tí bàndò bà te jàlàmbà mì Gba-vò-i nó, wò jé 'boo ye lá.

¹⁴ « <Káa ndâ có gbí muu ye gítí lo me mbè: Ndâ 'bí 'duù mì lo kà kù ru a ndi kpokẹ̀jì mì 'dakò tí nó táánò ta rẹ̀ wó a Báláámù, náa yí túbà ji Báláki tí gbolò gba mì ndâ 'duù Móbù máa, yí volo ta muu ndâ 'vii kòtí Ízìrìyèlì, máa ndú zò i-cí-ci náa à bàkà ji ndâ sù mbírì, wàa ndú delè 'ví tẹ̀rì gbí bè kpâ-sili sàkàmàà nò.

¹⁵ Ndâ 'bí 'duù mì lo kà delè kù tẹ̀ a i gí tàkò có mì 'dakò tí nó tí Nikòlávù nò.

¹⁶ «Visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo. Wò má 'visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo lá, ye bà gí kpónó-kpónó gí bà gò ndâ 'duù tí nó ta njà sizzò tí nó gbí nje ye nò.

¹⁷ « <'Duù ònò ta tù bà 'di có kuu tí muu wó nó 'ví 'di có mì Bèrì náa yí kù 'dè ji ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì nò. Ye bà je i-zó-zò tí nó tí mánà náa Mbírì ngùù tí i-zó-zò ji 'duù ònò mbe kpò muu ndâ vò i gí nò. Ye delè bà je ó duù náa à cu ngú rẹ̀ mítí, náa à 'di rẹ̀ tí nó káa 'duù tí nó náa ye bà je ó duù tí nó ji yí nò.> »

Có ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì á gbí to Tiyàtírà

¹⁸ «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì gbí gbata Tiyàtírà. 'Dè có ji yí, máa, ònó a kòcò ye tí 'Vii-mì-Mbírì, tí 'duù tí nó náa nji ọ̀ wó kù zì go ngba wu, bìndi ndâ kpázà kò wó tí to kù tòngbaà go ngbàrà tà wu nó ká nò. Kòcò ye ji yí máa,

¹⁹ «Ye ònò ndâ nèté mì lo ni gí, ye ònò tó bà zè ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì mì lo ni gí. Ye ònò bà tee njembí lo mítí Mbírì ni gí, ye ònò bà koni ndâ 'duù mì lo ni gí, ye ònò ònò kòndi bà zèè njembí lo ni gí, ye delè ònò ni gí, máa, wò kpónó kù bàkà nèté tí kpòò ndii kpédélé ònò sàà á kùro nó gí.

²⁰ « <Káa có mì ye ta wò kuu tí : Wò kù si niù tí nó tí Jèzabèlà, mbe kù bàkà tí wó tí mbe 'dòkò có mì Mbírì, káa yí kù volo muu ndâ bòò mì ye ta bà nìbà bà tẹ̀rì gbí bè-kpâ-sili sàkàmàà, ta bà zò ndâ i ònò náa à bàkà ji ndâ sù mbírì nò.

²¹ Ye je o ji Jèzàbélà, máa, yí 'visì muu wó 'do tí ndâ ña vò kpokèjì bà 'vala ndò tí nò. Káa yí biya bà 'visì muu wó gî.

²² À má éno, ye kpónó bà te 'bí ña gbolò nò'o mbe si yí 'ví dù tí sî; bindi ndâ 'dakò tí nó 'dáá gî mbe zì ngbà ta yí nó bà dù gbí gbolò mbugo, sè káa ñinó ndú má 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gî.

²³ Ye delè bà si ku 'ví ziki ndâ 'viì mì wó mbe tè gí tàkò có mì wó nò 'dáá gî, tacó wàa, ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri 'ví ñò tí ni éno máa, ye a mbe ñò ndâ kóró-koro có gbí muu ndâ 'duù, ta ndâ có gbí njembí ndâ 'duù 'dáá gî. Ye delè a mbe ko mboo nèté mì ndâ 'duù 'dáá gî 'vii ta nèté mì ndú.

²⁴ « <Káa à má gítí sè yo tí ndâ 'duù ñinó gbí gbata Tiyàtirà mbe tè gí tàkò có mì Jèzàbélà lá no, yo tí ndâ mbe tala có tí nó náa ndâ 'bí 'duù nì mítí a «Có kóó mì Gba-vò-i» nó lá nó, có mì ye ta yo wálá.

²⁵ Káa, yo 'ví zèè kpokèjì mì yúcó tí kpoò yee tí o bà gí ye.

²⁶ Ye bàkà ndâ 'duù ñinó mbe zèè có mì ye kácá-kácá, mbe kù bàkà go có mì ye yee tí ndongbú nó, tí ndâ mbe zogo ndâ ña ndâ 'duù me mbè.

²⁷ Ye bà je wotí bà kpolo tí ndâ 'duù ji ndú go wotí tí nó náa Bu ye je ji ye nô. Mû-kóró-gba mì ndú bà dù a 'vókó liì. Ndú bà ki'viki ndâ mbe kpò có ta 'vókó liì tí nò go bà uuku gbí ndâ putú kàrà ñinó mbe baraka gî nó mì muu-kàrà.

²⁸ Ye delè bà si ndú 'ví tòngbaà go bà tòngbaà mì dōngú.

²⁹ « <Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, si yí 'ví 'di có tí náa Bèri kù 'dè ji ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri, nô.> »

3

Có ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri á gbí to Sàràdìsì

¹ «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Sàràdìsì. 'Dè có ji yí, máa, kòcò ye tí 'duù tí nó mbe kù zèè ndâ bèri vô-nje só, ta ndâ yii vô-nje só nó, éno máa, <Ye ñò ndâ nèté mì lo gî. ɾè lo kù wu go ɾè wu 'duù, káa à duu wò gî, si bú lo mí sè.

² Ziya 'do tí ɾì, wàa wò 'ví je wotí ji sé'i tí nó mbe dooko ta ku gî nó, tacó ye 'de nèté mì lo kùro Mbíri mì ye ta bà lê ká tí.

³ À má éno, koro muu lo gítí có tí nó táánò náa à 'dè ji wò káa wó gí 'di gî nó, wàa wò 'ví 'visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo. Wò má ziya 'do tí ɾì lá, ye bà gí gítí lo go bà gí mbe ngbà, wò bà ñò o bà yee ye tí lo wálá.

⁴ Kpétí ká éno, sè gbí ndáá 'duù ñinó mbe gbètèkè bōngò mì ndú ta bètí lá nó ká kpòò kuu mì yo gbí gbata Sàràdìsì kà; ze bà nò nó ta ndú ta ó bōngò tí ze, tacó ndú 'vii tí ndâ mbe nò nó ta ye gî.

⁵ Ye bà yuu ó bōngò ji 'duù ñinó mbe kpò muu vò i gî nô, ye delè bà toɾo ɾè wó 'do gbí wáràgà mì ndâ 'válá wálá; ye bà 'dè yúcó ta ɾè wó mí kùro Bu ye, ye delè bà 'dè yúcó ta ɾè wó mí kùro ndâ basìlì mì Bu ye.

⁶ « <Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví sè tù wó gítí có tí nó náa Bèri kù 'dè ji ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri nô.> »

Có ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri á gbí to Filadélifiyà

⁷ «Cu wáràgà ji basìlì mì ndâ mbe kù kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Filadélifiyà. 'Dè có ji yí, máa, ñinó a kòcò ye tí 'duù tí nó náa Mbíri kaa yí mò gí mì wó tí Mbíri gî nô, tí cèe mbe 'dè yúcó, tí 'duù tí nó náa ndâ i-'bá mì Dàvidè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì 'dáá gî a i kpátù 'bì wó nô; ye má ùnje gítí i gî, mbe ndii muu có mì ye wálá, ye delè má biya i gî, mbe 'visì kòcò ye wálá. Kòcò ye ji yí éno máa,

⁸ <Ye ñò ndâ nèté mì lo gí. Ye kpónó da kèjì bà gí 'bá mì ye ngàkàà jì wò gí; 'bí 'duù mbe da kperè mítí kpokèjì tí nò wálá. Ye ñò ni gí máa, wotí mì lo me njí'dí, káa ta ndâ ña ñìnò 'dáá gí, wò kú kpolo tí có mì ye, wò delè jé 'boo rẹ ye lá.

⁹ Te mí gbí muu lo máa, à má gítí ndâ 'duù tí nó mbe kú kili ta rẹ mì Gba-vò-i, tí ndâ mbe 'vére tí nó mbe kú bàkà tí ndú máa ndâ yì lá a ndâ Jùdéyà káa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó, ye bà bàkà ndú 'ví ìrì ta muungbó ndú ya gí bà zèè kò lo. Tacó wàa, ndú 'ví ñò tí ni éno máa, ye zè wò ñìkì ma.

¹⁰ Ye bà kpolo tí lo gbí ña mbugo tí nó kèjì gí bà tè ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí tacó bá ñò muu ndú nó, tacó wò kpolo tí có mì ye ta njembí lo gbaànjé.

¹¹ Ye kèjì kpónó-kpónó; zèè káa jáá kpokèjì tí nó kpónó kò lo nò, tacó wàa, à 'ví ko ta mboo nèté mì lo jì wò.

¹² Ye bà bàkà 'duù ñìnó mbe kpo muu vò i gí nó tí gba-'bá tí 'bá-Mbíri mì Mbíri mì ye ngbé. Ye bà cu rẹ Mbíri mì ye ta rẹ gbata mì Mbíri, tí ngú Jèrùzàlémè tí nó bà gí 'do mì Mbíri á gbíri gí muu to tí nó nó mítí 'duù tí nò, ye delè bà cu ngú rẹ ye mítí 'duù tí nò.

¹³ « 'Duù ñìnó ta tù bà 'di có kuu tí muu wó nó, si yí 'ví 'di có mì Bèri náa yí kú 'de jì ndâ mbe kú kili ta rẹ mì Bìndi-Mbíri nò. »

Có jì basìlì mì ndâ mbe kú kili ta rẹ mì Bìndi-Mbíri á gbí to Làwòdésiyà

¹⁴ «Cu wáràgà jì basìlì mì ndâ mbe kú kili ta rẹ mì Bìndi-Mbíri gbí gbata Làwòdésiyà. 'Dè có jì yí, máa, ñìnó a kòcò ye tí Go-i-tí-nò, tí 'duù tí nó ta có mì wó ká gbaànjé, tí cèe yúcó, tí rẹngbó ndâ i tí nó náa Mbíri suu ndú 'dáá gí nò, máa,

¹⁵ <Ye ñò ndâ nèté mì lo gí. Cèréré nèté tí lo wálá, wò delè me gbà'dá ká lá. Cèréré nèté kùtáá má tí lo wálá, wàa wò 'ví dù tí gbà'dá, à ñìkì ma.

¹⁶ Káa cèréré nèté tí lo wálá, káa wò delè me gbà'dá ká lá. Wò a ña 'duù ñìnó ta gbí dī lo gítí nèté ká máákà'i éno, tacó éno, ye bà mò wò 'do nje nèté mì ye gí.

¹⁷ Tacó wò kú wu gbí tí lo, máa wò a mbe da i, ndâ i mì lo ma, wò 'deke tí lo lá. Káa wò ñò ni lá máa, i gbí lo wálá, ta yé ọ lo tí yé, tí mbe sú ọ mbe kú nò ta só kùro Mbíri.

¹⁸ À má éno, ye kú kpo-gbì-tà-tù lo máa, wò sì dâ'bì ñìnó tí cèe dâ'bì ta bètí gbí wálá nó 'do mì ye, tacó wàa wò 'ví dù tí tí mbe i. Wò delè 'ví sì ó bongo 'do mì ye, tacó bà ngùù ta só lo 'do tí nò, wàa wò 'ví sì yeè 'do mì ye á gítí ọ lo, tacó wò 'ví zeke ta o.

¹⁹ « <Ye a mbe kú je muu jì ndâ 'duù ñìnó 'dáá gí náa ye zè ndú ñìkì maa nò. À má éno, 'visì muu lo 'do tí ndâ vò i mì lo ta njembí lo gbaànjé.

²⁰ Sè tù lo! Ye kpónó kú ọ tìyò njekèjì, kú ku njekèjì. 'Duù ñìnó mbe 'di kòcò ye, bìndi yí 'ví njaanga njekèjì jì ye nó, ye bà rì gí tà'i mì wò, bìndi ze bà zò i ta yí.

²¹ Ye bà je wotí bà ki tí pí jàlàmbà mì ye jì 'duù ñìnó mbe kpò muu vò i gí nó, á go ñìnó náa ye táánò kpò muu vò i gí, káa ze kpónó kú ki tí pí jàlàmbà mì Bu ye ta yí nò.

²² « <Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, si yí 'ví 'di có tí nó náa Bèri kú 'dè jì ndâ mbe kú kili ta rẹ mì Bìndi-Mbíri nò. »

4

Jòvànì 'di kòcò ndâ 'duù kú ùlù Mbíri gbí rìi

¹ Ye mâ gii zeke'o gí yaà, ye gii ñò njekèjì njaanga tí gbíri, bìndi ye gii 'di kòcò 'duù tí nó náa ye 'di sàà kùro gí nó kú 'dè có jì ye ta gbí kòcò wó go gbí mòngò nó, máa, «Yèè ndi lo gàà gí yaà, wàa ye 'ví túbà ndâ i tí nó kèjì gí bà bàkà tí á bìndi ñìnó nó jì wò.»

2-3 Ngé bìndi bà 'di kòcò 'duù tí nò, Bèri-mì-Mbíri gii gí gí muu ye, bìndi ye gii nò jàlàmbà gbíri ta 'duù ta gbíro wó kù tòngbaà go mee'i nó kù ki tí wó pí . Ye gii nò koge ta ndíví wó bèè go 'do kpâ nó jèlè tí wó 'dee jàlàmbà tí nò gí.

4 Ye gii nò ndâ 'bí jàlàmbà zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò náa à paka ndú 'dee kpédélé ñinó gí, ta ndâ kpo 'duù zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe yuu ndâ nja-njà ó bònggo, ta ndâ tàgíyà náa à bàkà 'do tí dâ'bì ta ndi tí muu ndú, kù ki tí ndú pí ndâ jàlàmbà tí nò zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò nò.

5 Ye gii nò mù kù i 'do tí jàlàmbà tí nò gbí uù nò, ye delè gii 'di gbí bà bařaka i mì ngbàngbàri 'do kà. Ye gii nò ndâ kùpò vò-nje só ta wu kù zii nje ndú tí ndâ bìndi ndâ bèri mì Mbíri vò-nje só kùro jàlàmbà tí nò.

6 Bìndi ye gii nò 'bí i go kàpá ta řo ngo gbí pù ngbařanga lání-lání-lání kùro jàlàmbà tí nò.

Ndâ 'bí ŋa i nà'ò go ndâ nò nó, ta řo ndú yè kùro ndú ta kapí ndú gí, gii paka 'dee jàlàmbà tí nò gbí uù nò gí.

7 Kpédélé i gbí òkò tí ndâ i tí nò nà'ò nò go siingii nò, 'bí gii je a kózò tí dè mò'dú, bà ta'ò ñinó gii je a gbíro 'duù mítí wó, bà nà'ò ñinó gii je a kózò tí gàànà mbe kù o gbí pípiři.

8 Gbèè i gbí òkò tí ndâ i tí nò nà'ò mbe kù 'vala nò, kù a ndâ mbí vò-nje gbaànjé, ta ndâ ñi řo wó yè gbí ndâ mbí wó nò 'dáá gí co sè, có tà'i. Nèté mì ndú a bà dù kù ùlù Mbíri too yé, ta ři, máa,

«Tó 'duù, Tó 'duù,

Mbe tí ze tí Mbíri mì ze tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí

a Tó 'duù. Yí táánò sàà kuu tí ,

yí kpónó kuu tí , yí delè kèjì!»

9 Ta o tí nó náa ndâ i tí nó nà'ò go ndâ nò nó má kù ùlù, ta ba te duù, ta bà 'dè ñiki maa ji 'duù tí nó mbe kù 'vala ká dúú bà ya tí mbe kù ki tí wó pí jàlàmbà nó,

10 ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe kù ki tí ndú pí ndâ jàlàmbà tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe jèlè yí 'dee gí nó, kù oloko 'do pí ndâ jàlàmbà mì ndú gí to kùro 'duù tí nó pí jàlàmbà mbe kù 'vala ká dúú bà ya tí nó, kù te duù mítí wó ta bà jaka ndâ tàgíyà mì ndú 'do tí muu ndú kaa mí kùro wó kù 'deke ta tí ndú ji yí máa,

11 «Ákoo Mbe tí ze tí Mbíri mì ze;

wò 'vii tí 'duù bà ùlù gí,

wò 'vii tí 'duù bà tègàrà wò gí,

wò 'vii tí 'duù bà je gba ji wò gí,

tacó a wò táánò ká suu ndâ i 'dáá gí;

ndâ i 'dáá gí kù dù 'do gbí có mì lo.»

5

Ndâ wàràgà ta 'Vii-rómbo

1 Ye mâ gii zeke'o, ye gii nò 'dakò tí nó mbe ki tí wó pí jàlàmbà nó zèè wàràgà náa à cu i co gbí , delè có kapí , náa à nanaka nje ta sù tí ndâ bàndò vò-nje só mí 'bì wó ñinó tí kù'bì.

2 Ye delè gii nò 'bí basili ta wotí tí wó kù 'vee 'vé ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «A 'di ká 'vii tí mbe jaka ndâ sù tí nó náa à nanaka ta nje wàràgà tí nó nó gí, wàa yí 'ví 'deke?»

3 Káa gbèè 'bí 'duù mbe 'do gbíri, wàlà mbe 'do muu to tí nó, wàlà mbe 'do tà to tí nó, ta wotí bà njaanga nje wàràgà tí nó tí wó wàa yí 'ví 'deke nò, wálá.

4 Bìndi ye gii wa tàro ye ngé ndo gí, tacó gbèè 'duù mbe 'vii tí mbe njaanga nje wàràgà tí nó tí wó wàa yí 'ví 'deke nò wálá.

⁵ Káa 'bí kpo 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ kpo 'duù tí nó zi 'duù-gbaànjé-nje nà'ò nò giì yì ye, máa, «Wa gbí lá. Nò nò; 'bí Siingì mbe 'do kòtí Júdaà, tí 'viì-gù Dàvídè tí gbolò gba mì ndâ Ìzìriyèlì, mbe kpò nje vò i gí nó, bà aaka ndâ sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó tí ndâ bàndò vò-nje só nó wàa yí 'ví 'deke wáràgà tí nó gí.»

⁶ Ye mà giì zeke'o gbí òkò tí ndâ jàlàmbà ta ndâ nò tí nó nà'ò nó, ta ndâ kpo 'duù tí nó zi 'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe se jàlàmbà 'dee gí nó, ye giì nò 'Viì-rómbo kù rò tíyò gbí uù goolá à zi yí gí nó ta ndâ 'de vò-nje só, giì je ndâ ɾo vò-nje só tí muu wó; ndâ ɾo tí nó vò-nje só tí muu wó nò a ndâ bèrì tí nó vò-nje só náa yí tuu ndú cee muu to tí nó 'dáá gí nò.

⁷ 'Viì-rómbo giì ya gí kùro, bìndi yí giì te wáràgà tí nó náa 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí jàlàmbà nó zèè mí 'bì wó nìnó tí kù'bì nò.

⁸ 'Viì-rómbo mà giì te wáràgà tí nó gí, ndâ nò tí nó nà'ò ta ndâ kpo 'duù tí nó zi 'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe se jàlàmbà 'dee gí nó, giì kucuku muungbó ndú 'dáá gí mí to kùro wó, ta ndâ kùndi, ta ndâ ká'i bà gbo ngúwu dì náa à me 'do tí dâ'bì, tí ndâ i bà 'deke tí ndâ mbe kili ta ɾè mì Bìndi-Mbíri jì Mbíri, á 'bì ndú,

⁹ kù cè ta ngú cè máa,

«Wò 'vii tí mbe te wáràgà,

wàa wò 'ví aaka ndâ sù 'do nje gí nó gí,

tacó à waa táánò a mbelè lo

tí i bà sì muu ndâ ɾa ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé muu to tí nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gí jì Mbíri.

¹⁰ Mbelè lo bàkà ndâ 'duù tí ndâ bòò-gba mì Mbíri gí,
mbelè lo bàkà ndâ 'duù tí ndâ bu-Mbíri mì Mbíri gí,
mbelè lo delè bà bàkà ndâ 'duù tí ndâ gba muu to tí nó gí.»

¹¹ Káa si ye kù zeke ndâ i tí nó, ye giì nò ndâ basilì me mbè go tùmèrè tí jèlè ndâ nò tí nó nà'ò, ta ndâ kpo 'duù tí nó zi 'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe se jàlàmbà 'dee gbóó gí nò, ye giì 'di kòcò ndâ basilì tí nó

¹² kù cè cè ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa,

«'Viì-rómbo tí nó náa áá táánò zi yí nó

'vii tí 'duù bà je gba, ta ndâ kpo-kpò i, jì yí gí,

yí 'vii tí 'duù bà je bà 'di gbí-o, ta wotí, jì yí gí,

yí 'vii tí 'duù bà te duù mítí wó gí,

yí 'vii tí 'duù bà ùlù yí gí,

yí 'vii tí 'duù bà tègàrà yí gí.»

¹³ Bìndi ye giì 'di kòcò ndâ i mbe kù 'vala tà ngo 'dáá gí, ta ndâ i mbe kù 'vala gbíri, ta ndâ i mbe kù muu to tí nó 'dáá gí, ta ndâ i mbe kù 'vala tà to 'dáá gí kù 'dè có, máa, «À ùlù 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí jàlàmbà nò, à delè 'ví ùlù 'Viì-rómbo, à te duù mítí ndú, à ùlù ndú á tí ndâ mbe to tí nó á kpòò ya tí !»

¹⁴ Bìndi ndâ nò tí nó nà'ò nó giì 'dè có, máa, «Go-i-tí-nò.» Ndâ kpo 'duù tí nó zi 'duù-gbaànjé-nje nà'ò nó giì kucuku muungbó ndú mí to, kù ùlù Mbíri.

6

Ndâ sù bà nanaka ta nje wáràgà

¹ Ye bà-i-nò giì ɾo 'Viì-rómbo-mì-Mbíri aa kpédélé sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nò 'do tí gí. Bìndi 'bí nò gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ nò tí nó nà'ò mbe kù dù á kùro jàlàmbà nó giì tè'é ta gbí kòcò wó kù baɾaka to go i mi ngbàngbàrì nó, máa, «Gì !»

² Ye mà giì zeke'o, ye giì nò 'duù ta ganda 'bì wó pí ó jùwádi yee gí. Áá bà-i-nò giì te tàgíyà-gba mítí muu wó, bìndi yí giì ya tí mbe kpò muu ndâ mbe kpò ndâ ndú.

³ 'Viì-rómbo mâ giì ja 'bí sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó tí 'bí bàndò nó gí, ye káká'i giì 'di kòcò 'bí nó gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ nó tí nó nà'ò no kù tè'é, máa, «Gì !»

⁴ Ye mà giì zeke'o, ye giì nò 'duù pí 'bí jùwádì mbe bi ngbèè éno yee gí. Áá giì je njà sizò ji yí, bìndi à giì je wotí bà nònòkò muu ndâ 'duù, tacó wàa ndú 'ví ziki tí ndú gbí òkò tí ndú, ji yí.

⁵ 'Viì-rómbo mâ giì aaka bà ta'ò sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó gí, ye giì 'di kòcò bà ta'ò nó 'do gbí òkò tí ndâ nó tí nó nà'ò mbe kù ọ̀ tìyò kùro jàlàmbà nó kù tè'é ta kòcò wó ngéé gí yaà máa, «Gì !» Ye bà-i-nò ngé giì nò 'duù zèè i bà 'vii i mí 'bì wó pí béé-bèè jùwádì yee gí.

⁶ Bìndi ye giì 'di i go kòcò 'duù nó kù 'dè có gbí òkò tí ndâ nó tí nó nà'ò nó, máa, «'Vii 'visí 'do tí gémè gbaànjé gí tàkò nèté mì gbèe ọ̀, bìndi wò 'ví 'vii 'visí 'do tí ngaa ta'ò gí tàkò nèté mì gbèe ọ̀, káa wò 'ví gàà tí bàà lá, wo delè 'ví gàà tí nèbitì lá.»

⁷ 'Viì-rómbo mâ giì aa bà nà'ò sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó gí, ye giì 'di kòcò bà nà'ò nó 'do gbí òkò tí ndâ nó tí nó nà'ò mbe kù ọ̀ tìyò kùro jàlàmbà nó kù tè'é ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Gì !»

⁸ Ye mà giì zeke'o, ye giì nò 'bí túmbúzù jùwádì ta ọ̀ 'duù tí nó mbe kù o yí nó a Ku, ta Gùù mì ndâ ku kù ọ̀ ndi wó; bìndi áá giì njèè gbí to tí nó nà'ò, bìndi áá giì je wotí bà ziki ndâ 'duù gbí kacì gbaànjé ji ndú ta sizò, ta làngàwìrì, ta ndâ tende ọ̀ nà nò'o, ta ndâ gbù kàzà muu to tí nó.

⁹ 'Viì-rómbo mâ giì aa bà vò sù 'do nje wáràgà tí nó gí, ye giì nò ndâ 'duù tí nó náa à ziki ndú tacó bà ma có mì Mbíri, delè tacó bà zèè có mì Mbíri ta njembí ndú gbaànjé nó, á bàndò ku-sòrò-Mbíri á gbíri.

¹⁰ Ndú giì 'deke tí ndú ji Mbíri ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa, «Ákoo Gbolò Gba, tí Mbe tí ze, tí tó 'duù, delè tí mbe yúcó, wò bà kèèndè có ku ze ta bà waa có mítí ndâ 'duù tí nó muu to tí nó ta o ngàyi?»

¹¹ Bìndi áá giì njèè ndâ nja-njà ó bòngó ji ndú, bìndi à giì 'dè có ji ndú máa, ndú dù gàà njí'dí yee tí o tí nó náa à mà ziki sè ndâ 'bí ka ndú mbe nèté, ta ndâ ná'vindí ndú, cee kózò gi.

¹² 'Viì-rómbo mâ giì aa bà vò-nje gbaànjé sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó gí, to tí nó giì ngaka tí, tí cèè vò ọ̀ nà nìnò. Bìndi ọ̀ ọ̀ giì bèè 'díki-'díki, ọ̀ pi giì bi go mbelè.

¹³ Ndâ yii giì dù kù 'duku gí to 'do tàrì go bà 'dù ndo bàà ta mbiimbí.

¹⁴ Tàrì giì pařaka tí go wáràgà, ndâ kpo-kpò gú, ta ndâ to mbe le ta gbí u ndâ ngo giì yèè ndi ndú 'do tí ndâ bàndò mì ndú 'dáá gí.

¹⁵ Bìndi ye giì nò ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó, ta ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ kùro gó, ta ndâ mbe ndâ kpo-kpò I, ta ndâ mbe wotí, ndâ i-zógó-zogo, ta ndâ 'duù nìnó náa ndú me ndâ i-zógó-zogo lá nó, 'dáá gí kù nguù tí ndú ta ndi gbí ndâ gùù, delè ta ndi gbí òkò ndâ díí pí ndâ kpo-kpò gú.

¹⁶ Ye giì 'di kòcò ndú kù 'dè có ji ndâ kpo-kpò gú, máa «Yo 'va tí yo muu ze, wàa yo 'ví nguù ze 'do tí 'duù tí nó mbe kù kí tí wó pí jàlàmbà nó gí! Yo nguù ze 'do tí kpo-tàkòcò mì 'Viì-rómbo dele gí,

¹⁷ tacó ọ̀ kpo-tàkòcò mì ndú wúnó co gí. Káa wotí bà ọ̀ tìyò kùro ndú tí 'di?»

7

Ndâ Ìzìrìyèlì 144,000

¹ Bìndi ye giì nò ndâ basìlì nà'ò: 'bí gbaànjé kù ọ̀ tìyò mò gí wàá, 'bí mò gí tàbù, 'bí mò gí ngbóngbó, bìndi 'bí mò gí gbí'dè, kù ọ̀ bà pi pípiři 'do tàkò ndâ to tí nó

nà'ò nò gí muu to tí nô, tacó wàa, gundiṛi 'ví pì to tí nó lá, gundiṛi 'ví pì kàpá lá, à delè 'ví pì ndâ mù lá.

² Ye mà gii zeke'o, ye gii ñò 'bí basili kù gí 'do mò gí wàá, ta i bà da mbó mí Mbíṛi tí nó tí wu Mbíṛi nò 'bì wó, bìnḍi yí gii tè'è tí ndâ basili tí nó nà'ò náa Mbíṛi je wotí bà voloko gbí ndâ i muu to tí nó, ta ndâ i tà ngo, ji ndú nó ta kòcò wó ngéé gí yaà.

³ Yí gii 'dè có ji ndú máa, «Yo 'ví gàà ndâ i muu to tí nó, ta ndâ i tà ngo, ta ndâ mù lá, yee tí o tí nó náa ze má ka mbó mí Mbíṛi mí ndoo mí tìro ndâ bòò mí wó gí.»

⁴ Ye delè gii 'di kòcò wó kù 'deke muu ndâ 'duù tí nó náa à 'ví ka mbó mí Mbíṛi mí tìro ndú nô; muu ndú 'dáá gí a ndâ 'duù 144,000, 'do gbí òkò tí ña ndâ Ìzìrìyèlì muu 'bì-nje só 'dáá gí:

⁵ 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Júdàà, 12,000,
'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Rúbèni, 12,000,
'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Gádì, 12,000,

⁶ 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Àsèrè, 12,000,
'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Nàfitàlì, 12,000,
'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Mánásè, 12,000,

⁷ 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Simiyónè, 12,000,
'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Lévi, 12,000,
'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Ìsàkàrà, 12,000,

⁸ 'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Zèbùlúnì, 12,000,
'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Jùzépè, 12,000,
'do gbí òkò tí ndâ 'duù gbí ña Bènjàmínò, 12,000.

Ndâ 'duù go tùmèrè

⁹ Ye mà gii zeke'o káká'i, ye gii ño ndâ 'duù me mbè tí I bà 'déké-'deke lá 'do gbí ña ndâ 'duù muu to tí nó tende-tende 'dáá gí, 'dáá ta ó bongo tí ndú, kù rò tìyò jara-jàràà kùro ndâ jàlàmbà ta 'Viì-rómbo, 'dáá ta kpâ-lígi á 'bì ndú,

¹⁰ kù tò kù ta kòcò ndú ngéé gí yaà máa, «'Válá a i mí Mbíṛi mí ndoo á mbe kù ki tí wó pí jàlàmbà nô! 'Válá a i mí 'Viì-rómbo!»

¹¹ Ye bà-i-nò gii ñò ndâ basili 'dáá gí kù rò tìyò jèlè ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò mbe se 'dee jàlàmbà nó, ta ndâ nò tí nó nà'ò mbe kù rò á kùro jàlàmbà nó gí. Ndâ basili tí nó 'dáá gí gii kucuku muungbó ndú mí to kùro jàlàmbà, bìnḍi ndú gii 'buku 'bì ndú mí gbíro ndú kù ùlù Mbíṛi,

¹² máa, «Go-i-tí-nò! Bà ùlù tí, ta bà tòngbaà, ta bà 'di gbí-o, ta bà 'dè niki maa, ta bà te duù mítí, ta wotí, ta ò tí, a ndâ i mí Mbíṛi mí ndoo á kpòò ya tí! Go-i-tí-nò.»

¹³ Bìnḍi 'bí kpo 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ò nó gii 'vee ye máa, «Ndâ 'duù tí nó mbe yuu cé-ce bongo nó a ndâ 'di? Káa ndú gí 'do kòtí 'di?»

¹⁴ Káa ye gii 'visì có ji kpo 'duù tí nó máa, «Wò ñò ndú ni gí, kpo 'duù.»

Káa yí gii 'visì có ji ye máa, «Ndâ 'duù tí nó a ndâ 'duù tí nó mbe 'vala 'do gbí ndâ ña vò i tí nó náa a bàkà ta ndú nô. À ce ndâ bongo mí ndú nó a bà caka ndú ta mbelè 'Viì-rómbo.

¹⁵ Tacó ènò, ndú kpónó kuu kùro jàlàmbà, kù ùlù Mbíṛi too yé, ta ɾi, á tà'i 'bá-Mbíṛi; káa Mbíṛi tí nó mbe kù ki tí wó pí jàlàmbà nó bà kpolo tí ndú ta bà dù toko ta ndú.

¹⁶ Go káká'i bà ɾo gbí ñi ndú wálá, go ngo káká'i ba dù á tàkòcò ndú wálá, ju ɾi delè káká'i bà doo ndú wálá.

¹⁷ Tacó 'Viì-rómbo, tí mbe kù rò tìyò gbú-gbu kùro jàlàmbà, bà dù tí mbe gbà ndú go mbe gbà ndâ bee. Yí delè bà ko ndú ya tí gítí ndâ bàndò tí nó náa ngo mbe kù je 'válá kù 'va 'do tí ndú nô. Mbíṛi delè bà kaa ngo-ɾo 'do tà ɾo ndú 'dáá gí gí.»

8

Bà vô-nje só sù bà nanaka ta nje wáràgà

¹ 'Viì-rómbo mâ giì aa bà vô-nje só sù tí nó náa à nanaka ta nje wáràgà tí nó nó gî, o giì ɽe gbíɽi déé ta làmbu o ndi-ndi-ndi éno.

² Ye bà-i-nò giì nò ndâ basìlì vô-nje só náa à kaa ndâ mòngò vô-nje só ji ndú kù ɽò tíyò kùro Mbíɽi.

³ Bindi 'bí basìlì gbaànjé mbe zèè ká'i bà gbo ngúwu dì, náa à bàkà 'do tí dâ'bì mí 'bì wó, giì co kù ɽò tíyò ɽègbà ku-sòɽò-Mbíɽi náa à bàkà 'do tí dâ'bì delè. Bindi à giì sa dì túkà'i ji yí kù gbo , tacó wàa, ngúwu dì tí nó 'ví nònòkò tí gbí pípiɽi ta gbí kòcò bà 'deke tí ndâ 'duù mì Mbíɽi 'dáá gî mí kùro jàlàmbà.

⁴ À dú ká a yúco, gbí kòcò ndâ 'duù mì Mbíɽi 'dáá gî náa ndú kù 'deke ta tí ndú ji Mbíɽi nò, toko ta ngúwu dì tí nó náa basìlì tí nó gbo mí gbí ku-sòɽò-Mbíɽi nò, giì ya gí kùro Mbíɽi gî.

⁵ Basìlì tí nó giì aa njiìkì wu 'do gbí ku-sòɽò-Mbíɽi yè ká'i díí gî, yí giì va ta ká'i dì tí nó gí muu to tí nó; 'do bà-i-nò, mù giì dù kù i mélé-mélé, mélé-mélé, ngbàngbàɽi kù giì baɽaka i, wo ndâ i kù giì me tí, bìndi to kù giì ngaka tí.

Ndâ mòngò

⁶ Ye giì nò ndâ basìlì tí nó vô-nje só 'dáá mbe zèè mòngò mí 'bì ndú nó 'viindi tí ndú 'dáá gítí gítí bà o ndâ mòngò mì ndú gî.

⁷ Kpédélé basìlì mâ giì o mòngò mì wó, ndâ nji gũu ta wu, nònòkò ta mbelè, giì 'bità bà nì 'do gbíɽi gí to; 'bí kacì to, ta kacì ndâ mù giì doo ságálágáá gî, ta ndâ 've mbìlì mbe kù mí muu to tí nó delè giì doo 'dáá gî.

⁸ 'Bí basìlì mâ giì o mòngò mì wó, 'bí i go gbolò gú nó giì kèrè 'do gbíɽi ta wu kù zì tí 'vìlì-'vìlì, giì 'va tí bùdùù á tà kápá. Kè'bí ngo gbí pù giì 'visì tí tí mbelè,

⁹ ndâ 'bí i mbe kù 'vala tà ngo giì mù gî, ndâ 'bí gbâ á ɽo ngo giì ki'viki gî.

¹⁰ Bà ta'ô basìlì mâ giì o mòngò mì wó, 'bí gbolò yii ta wu kù zì tí go wu nje kùpò nó giì kèrè 'do gbíɽi 'va tí tà ndâ ngo gbí pù, ta tà ndâ ngo muu ndâ ngo á tí kacì to.

¹¹ ɽè yii tí nó a ɽéjóló bìndi ndâ ngo gbí kacì to tí nó giì me juù go ɽéjóló. Ndâ mbe njù ndâ ngo tí nó me mbè giì mù gî.

¹² Bà nà'ô basìlì mâ giì o mòngò mì wó, 'bí kacì ɽi, ta 'bí kacì pì giì ba gî, tí ndâ 'bí yii delè giì baɽaka gî, ngba ɽi giì dù yee ká tí i go ɽi-'dè'o, bìndi ngba pì, ta ngba ndâ yii ta bèbìlì giì dù yee ká tí i go o bá co dúngú.

¹³ Ye mâ giì zeke'o, ye giì nò gààna kù o co ngéé gbíɽi yaà kà; ye giì 'di kòcò wó kù wa gbí máa, «Vò i, vò i, vò i kèjì gítí ndâ mbe kù 'vala muu to tí nó ta o bà wa gbí mì ndâ mòngò tí nó náa ndâ basìlì tí nó ta'ô nó kpónó-kpónó kèjì gí bà o nó.»

9

¹ Bà vô basìlì mâ giì o mòngò mì wó, ye giì nò yii tí nó mbe 'va tí to 'do gbíɽi nó, à je i bà njaanga nje guù tí nó ta ndòngbù tà wálá nó ji yí.

² Yí mâ giì njaanga nje guù tí nó, ngúwu giì pì 'do gbí gí sè go ngúwu gbolò guù, tí ɽa nìnó náa ɽo ɽi giì 'di ta ngúwu gbí pípiɽi gî.

³ Ye mâ giì zeke'o, ye giì nò ndâ kòròngbò kù oloko gí to 'do gbí ngúwu tí nó. Sé gbí bà ɽo 'duù mì ndâ kòròngbò tí nó ká go sé sene.

⁴ Mbíɽi giì 'dè có ji ndú máa, ndú 'ví zò mbìlì lá, ndú 'ví zò ndâ kpâ-mù lá, ndú delè 'ví zò nji mì ndâ 'duù lá; ndú 'ví ya ká gítí ndâ 'duù tí nó náa à ka mbó mì Mbíɽi mí ɽiɽo ndú lá nó;

⁵ máa ndú 'ví pèembí ndâ 'duù ta sé tí ndú go sé sene nó ta pì vô, káa ndú 'ví zi ku lá.

⁶ Ndâ 'duù tí nò bà pà ku gbí ndâ pì tí nò kèjì vô nò go bà pà mbátáá, wàa yí 'ví mìi ndâ yí gí, káa ndú bà 'de yí wálá; ndú bà wa bà mìi ndú mì ku ta ngo-ṛo ndú, káa ku bà ì ngèlè 'do tí ndú gí.

⁷ Ndâ kòròngbò tí nò je a kózò tí ndâ jùwádì mbe kù ù bà ya gí gbí gó, ta ndâ i bà te mítí muu ndâ gba náa à bàkà 'do tí dâ'bi tí muu ndú; gbíro ndú gii dù go gbíro ndâ 'duù nò;

⁸ se muu ndú go se muu ndâ niì, bìndi nji tí ndú go nji tí ndâ siingii,

⁹ kélè gii dù gbí njembí ndú kpàngbàndàà, go kpâ-liì tí nó náa ndâ àsikéri kù yuu mí gbí njembí ndú ta o gó nò, wo gbí mbíri ndí gbí go wo tí ndâ jùwádì mbe kù ja ndâ àsikéri ya tí gí bà gó.

¹⁰ Ndâ sílì ndú go gbò sene; sé gbí bà na 'duù mì ndú tí kù bàkà a pì vô.

¹¹ Gbolò gba mì ndâ kòròngbò tí nò a basìlì mbe kù dù gbí gùù tí nó ta ndòngbù tà wálá nò. Rè wó ta có mì ndâ Jùdéyà a Àbàdónì, à ta có Ìgìrìgì a Àpòliyónì, (gbí máa, Mbe voloko gbí i).

¹² Bà kpédélé vò i kpónó cee gí, káa yo dù ká jé, ndâ 'bí vò i sósò'ò kèjì.

¹³ Bà vô-nje gbaànjé basìlì mâ gii o mòngò mì wó, ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có 'do gbí ku-sòrò-Mbíri tí nó náa à bàkà 'do tí dâ'bi á kùro Mbíri nó

¹⁴ ji basìlì tí nó máa, «Njaanga wú 'do tí ndâ basìlì tí nó nà'ò náa à ẹre ndú mí tàbè'dè gbolò ngo tí nó tí Yùfirétè nó gí.»

¹⁵ Bìndi àá gii njaanga ndâ basìlì tí nó nà'ò náa àá táánò zèè ndú kù ù ta ndoò, ta pì, ta ẹri, ta o tí nó náa Mbíri ci nó gí bà ziki ndâ 'duù me mbè muu to tí nó nó gí.

¹⁶ Ye gii 'di kòcò 'duù kù 'deke muu ndâ àsikéri mbe kù nò ta jùwádì yee tí 200,000,000.

¹⁷ Ye gii nò ndâ jùwádì tí nó, ta ndâ àsikéri tí nó mbe kù o ndú nó go ndâ i gbí ẹri nò. Ndâ àsikéri tí nó leke mí njembí ndú a ndâ kpâ-liì ta mbó gbí ndú nònókó-nònòkò: bà ndâ 'bí to tí ndú bí-bi, bà ndâ 'bí go 'vì mbòlò, bìndi ndâ 'bí go ngbù bàálùwá; muu ndâ jùwádì tí nó go muu ndâ siingii; wu, ta ngúwu, gii je mbúlùwu, kù co 'do gbí nje ndú.

¹⁸ Njìno a wu, gii je ngúwu, gii je mbúlùwu, ndâ i tí nó ta'ò mbe co 'do gbí nje ndâ jùwádì tí nó nò gii mìi ndâ 'duù muu to tí nó tí vò.

¹⁹ Tacó wotí mì ndâ jùwádì a i gbí nje ndú, ta sílì ndú; ndâ sílì ndú go ndâ kpoo ta muu ká nje ndú, náa ndú kù bàkà ta sé'i mítí ndâ 'duù.

²⁰ Sè ndâ 'duù tí nó muu to tí nó, náa ndâ i tí nó ta'ò nò ziki ndú lá nó a ndâ 'duù nìno mbe dù zùkùù gítí có bà ùlù ndâ vo-vò bààcì, ta ndâ sú mbíri mì ndú náa ndú bàkà ta 'bi ndú 'do tí ndâ i go dâ'bi, ta ngbàrà, ta yú liì, ta díí, ta mù, mbe zeke'o lá, mbe 'di có lá, delè mbe nò nó lá nó, lá.

²¹ Ndú dù zùkùù gítí có bà zi ku mì ndú, ta có bà bàkà ndâ i-yeè mì ndú, ta bà bàkà bangbaya mì ndú, ta bà ngbà i mì ndú, lá.

10

'Bí basìlì ta làmbu wáràgà á 'bi wó

¹ Ye bà-i-nò gii nò 'bí basìlì ta dì ká gbí wó náa kùlù mù yiiga yí gí kù gí 'do gbíri, ta 'bí i kù tòngbaà tí muu wó zìni-zìni-zìni go ndívi koge, gbíro wó kù tòngbaà go ẹri, ndâ kò wó bi go wu.

² Yí zèè mí 'bi wó a làmbu wáràgà náa à njaanga gí. Yí gii 'dò kò wó nìno gbí kù'bi nó mí tà ngo, bìndi yí gii 'dò nìno gbí gálì nó mí tí gú.

³ Yí mâ gii tò kù ta gbí kòcò wó go gbí bà ẹngà mì siingii nó, ndâ ngbàngbàri tí nó vô-nje só nó gii 'dè kòcò gí tàkò kù mì wó nò.

⁴ Ye mâ giì bàkà có bà cu kòcò ndâ ngbàngbàrì tí nò mì gbí wáràgà, ye giì 'di kòcò 'duù kù 'dè có ji ye 'do gbíri, maa, «Kpolo tí có tí nò náa ndâ ngbàngbàrì tí nò vô-nje só 'dè nò tí có kóó mí gbí njembí lo. Cu mí gbí wáràgà lá.»

⁵ Ye mâ giì zeke'o bìndi bà 'di kòcò 'duù tí nò, ye giì nò basìlì tí nó mbe rò tíyò ta kò wó nìno gbí kù'bì tà ngo nó, ta nìno gbí gálì tí gú nó tù 'bì wó kù'bì jí yaà,

⁶ kù see ta tí wó ji Mbíri mbe suu gbíri, ta to, ta ndâ kpo-kpò ngo, ta ndâ i 'dáá gí, máa, «O kpónó cee gí!

⁷ Káa ta o tí nó náa bà vô-nje só basìlì bà o mòngò mì wó nó bà dù a o bà gí Mbíri jí bà bàkà go có kóó mì wó náa yí táánò 'dè ji ndâ bòò mì wó, tí ndâ mbe 'dòkò có mì wó tí Mbíri nò.»

⁸ Bìndi ye giì 'di kòcò 'duù tí nó mbe 'dè có ji ye 'do gbíri nó kù 'dè có ji ye káká'i máa, «Ya jí bà je wáràgà tí nò náa basìlì tí nó mbe 'dò 'bí kò wó mì tà ngo, bìndi 'bí mí tí gú nó, i gbí mí 'bí wó nò.»

⁹ Ye mâ giì 'di có tí nò, ye giì ya jí mì basìlì tí nó, bìndi ye giì 'dè có ji yí máa yí je wáràgà tí nó ji ye. Káa yí giì 'visì có ji ye máa, «Je , wàa wò 'ví zò ; áá bà me líkí gbí nje lo go lí, káa áá bà me juù gbí yì lo.»

¹⁰ Ye bà-i-nò giì je wáràgà tí nó 'do 'bí basìlì tí nó, ye mâ giì zò , à giì me líkí gbí nje ye go lí, káa ye mâ giì miri , à giì me juù gbí yì ye.

¹¹ Bìndi à giì 'dè có ji ye máa, «Wò 'ví ma có mì Mbíri káká'i gítí ndâ 'duù me mbè, ta ndâ ña ndâ 'duù me mbè, ta ndâ ña ndâ nje có, ta ndâ kpo-kpò gba muu to tí nò.»

11

Ndâ mbe 'dè yúco sósò'ô

¹ À giì kù mbíli mí 'bí ye, bìndi à giì tuu ta ye, máa, «Ya jí bà 'vii ta 'bá-Mbíri, ta gbí ku-sòrò-Mbíri, giì je ndâ 'duù tí nó mbe kù 'deke tí ndú ji Mbíri tà'i 'bá-Mbíri kà nó.

² Káa wò 'ví 'vii rùkàtìlì sè lá, tacó à si ji ndâ 'duù nìno mbe nò dúú kpokèjì bà bàkà nambeè ta Mbíri nì lá nó tí nìndi ndú gí, tacó ndú bà dù kù da nó gbí gbata mì Mbíri ta pì zì 'duù-só-nje só.

³ Káa ye kèjì jí bà je wotí ji ndâ mbe 'dè yúco mì ye sósò'ô nó, wàa ndú 'ví yuu zì bòngò bà gee ku, kù ma ta có ji ndú ta ndâ sili gbí ndâ pì tí nó.»

⁴ Ndâ mbe 'dè yúco tí nó sósò'ô nò a ndâ mû-mbâ tí nó sósò'ô, ta ndâ kùpò tí nó sósò'ô ta wu kù zìlì á nje ndú mbe kù rò tíyò kùro Mbe to tí nó nò.

⁵ À gbí nje ndú a wu mbe mii ndâ ku'di tí ndâ mbe kù pèè ta bà bàkà vò i ta ndú, 'duù má bàkà vò i ta ndú, 'duù tí nó a kánjí ku.

⁶ À tí ndú a wotí bà rò bà nì mù ta o tí nó náa ndú má kù ma có mì Mbíri nò, à delè tí ndú a wotí bà 'visì ngo tí mbelè, ta wotí bà te ndâ vo-vò tende ña nji nò'o mítí ndâ 'duù muu to tí nó ta o tí nó náa à má nìkì tí ndú gí.

⁷ Ndâ mbe 'dè yúco tí nó sósò'ô nò má cee ta nètè bà ma có mì ndú gí, kàzà tí nó mbe kù 'vala gbí guù tí nó ta ndòngbú tà wálá nó bà lu ta gó gítí ndú, yí bà kpònje ndú gí, yí bà ziki ndú,

⁸ bìndi yí bà si ku ndú mítí kpokèjì gbí gbata tí nó náa áá táánò gbì Mbe tí ndú mítí njèèkpè mû gbí , náa ndâ mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì Bèri kù nì mítí ta ndâ 'bí o a Sòdómà, ta ndâ 'bí o a Másìrì nò.

⁹ Ndâ tende ña ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí bà biya ku ndú mí sè, ndú bà dù kù zeke ku ndú ta sili ta'ô kù ya jí gbí bà nà'ô sili.

¹⁰ Tàkòcò ndâ 'duù muu to tí nó bà peteke gítí có bà cì ndâ mbe ma có mì Mbíri sósò'ô nò ta ña wálá. Ndâ 'duù bà wunda ndâ i-nambeè gbí òkò tí ndú ta líkí có bà cì ndú nò, tacó ndú táánò a sògo gbímbí ndâ 'duù muu to tí nó.

11 Káa bìndi ndâ sili tí nò ta'ô mbe kù ya gí gbí bà nà'ô sili nò, Mbíri gii je woò ji ndú, bìndi ndú só gii a gí yaà kù nò nó. Gúku gii bàkà ndâ mbe nò ndú ngé ndii gí.

12 Ndú gii 'di kòcò 'duù kù tè'é tí ndú ta kòcò wó ngéé gí yaà 'do gbíri, máa, «Yo gí gí káá!» Ndú bà-i-nò gii njè nó gbí nji ọ ndâ ku'di tí ndú kù ya gí gbíri co gbí kùlù mù.

13 Ta o tí nò náa ndâ mbe ma có mì Mbíri sósò'ô nò kù ya gí gbíri nò, to gii ngaka tí, tí vò ọa nínó náa ndâ 'bá gii ki'viki me mbè gbí gbata mì Mbíri. Bà ngaka tí mì to nò gii mii ndâ 'duù 7,000. Gúku gii bàkà sè ndâ wu 'duù gbí gbata 'dáá gí ngé ndii gí, bìndi ndú gii ùlù Mbíri á gbíri.

14 Bà só vò i kpónó ndii gí, káa bà ta'ô vò i kpónó-kpónó kèjì.

Bà vô-nje só mòngò

15 Bà vô-nje só basili tí ndòngbú mâ gii o mòngò mì wó, ye gii 'di kòcò ndâ 'duù kù 'dè có ta kòcò ndú ngéé gí yaà gbíri, máa, «Gba tí to tí nó kpónó a ndâ Mbe tí ndoo tí Mbíri ta Bìndi wó tí Mbíri; yí tí Mbíri bà dù tí gba ká kpòò ya tí.»

16 Bìndi ye gii nò ndâ kpo 'duù tí nó zi'duù-gbaànjé-nje nà'ô mbe se ta jàlàmbà 'dee Mbíri gí nó kucuku muungbó ndú 'dáá mí to kùro Mbíri kù ùlù yí,

17 máa,

«Ze 'dè nìkì ma ji wò Mbe tí ze Mbíri,
tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí;

wò táánò sàà kuu tí,
wò delè kpónó kuu tí,
tacó wò kpónó le bèrè mì lo gí,
wò 'bità bà dù tí gba gí.

18 Ndâ 'duù muu to tí nó táánò kù ba ta bà mbè wò gí,

káa ọi kpo-tàkòcò mì lo kpónó co gí,
ọi bà waa ngbàngà mì ndâ ku;

ta ọi bà ko mboo nèté mì ndâ mbe ma có mì lo,

ta ndâ tó 'duù mì lo,
ta ndâ mbe tègàrà rẹ lo,
ndâ kpo 'duù ta ndâ 'viì;

ta ọi bà mii ndâ mbe mii ndâ 'duù muu to tí nó co gí.»

19 Ye mâ gii zeke'o gí yaà, ye gii nò njekèjì 'bá-Mbíri á gbíri ngàà; ye delè gii nò gbùúkuṛu tí nó náa, ndâ díí tí nó náa à cu có gítí bà toko nambeè mì Mbíri ta ndâ 'duù mítí ndú kù dù gbí nó kuu tà'i yaà kà; mù gii dù kù ì mélé-mélé, ngbàngbàri kù gii baṛaka i, to kù gii ngaka tí, bìndi nji gụru kù gii di gí to 'do tàri.

12

Ndâ 'bí nù ta 'bí ọa gbù kàzà

1 'Bí gbolò i-seṛè náa ye gii nò mbe co mí gbíri a 'bí nù mbe gala ọi tí bòngò mítí wó, ta tàgíyà-gba náa à bàkà 'do tí ndâ yii muu'bi-nje só tí muu wó; yí gii 'dò ndâ kò wó mí pí pí,

2 kù mélé-mélé ta gó-káyì.

3 'Bí gbolò i-seṛè káká'i náa ye gii nò mbe co mì gbíri a 'bí ọa bí-bi gbù kàzà mbe je kózò tí kàzàngo, ta ndâ muu wó vô-nje só ta ndâ 'de wó muu'bi, ta ndâ tàgíyà-gba vô-nje só tí ndâ muu wó.

4 Gbù kàzà tí nò gii mèrèkè ndâ yii ta sílì wó 'do gbíri gí to cúú-cu-cù. Bìndi yí gii ọi tìyò kùro nù tí nò náa 'viì kù mì tí wó nò, tacó wàa à káa pòó bà tè 'viì tí nò, yí 'ví zò yí ngé gí.

⁵ Nii tí nò gii jò a 'viì-'dakò náa yí bà dù tí mbe zogo ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí ta wotí. Káa à káa póó bà tè 'viì tí nò, àá gii ɾa yí 'do tí nawu wó ya tí ji Mbíri pí jàlàmbà mì wó gí.

⁶ Nii tí nò bà-i-nò gii fa ta ngèlè bìndi bà tè 'viì 'do tí wó ya gí gbí kángáá nga ngoò, gí bà dù tí bàndò náa Mbíri 'viindi sàà tacó wàa à 'ví kpolo tí wó mítí ta sili 1,260 gí.

⁷ Ye mâ gii zeke'o, ye gii nò gó tanga gbí òkò tí ndâ basìlì mì Mikélè tí kùro ndâ basìlì mì Mbíri, ta ndâ basìlì mì gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó gí.

⁸ Káa gó mâ gii kpò ndâ gbù kàzà tí nó ta ndâ basìlì mì wó gbíri gí, bàndò bà dù ndú gbíri káká'i gii dù lá.

⁹ Bìndi à gii 'va gbù kàzà tí nó, tí ká gùlù kpoo tí nó, Vò-'duù-tí-nò delè tí Mbe-wàtà, mbe kù eendi ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí nó 'do gbíri gí to. À mâ gii 'va yí 'do gbíri gí to gí, à gii 'vaka ndâ basìlì mì wó 'dáá gí gí tàkò wó.

¹⁰ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà gbíri, máa, «Ndâ 'válá, ta wotí, ta bà zèè to mì Mbíri mì ndoo, ta wotí bà zogo to mì Bìndi Mbíri kpónò gí gí, tacó à 'va mbe kù kpì ngbàngà tí ndâ ná'vindí ndoo, co gbí ɾi, co gbí bèbilì waa lá, kùro Mbíri mí ndoo nó, mí to gí.

¹¹ Ndâ ná'vindí ndoo co gbí nò Mbe-wàtà ta wotí mì mbelè 'Viì-rómbo, delè 'do gbí bà ma yúcó, ta bà ùnje mì ndú gítí ku.

¹² Ákoo gbíri, ta yo tí ndâ mbe kù 'vala gbíri, yo dù ta tàkòcò yo pétékè'i! Ákoo ndâ to ta ngo, vò i 'de yo nìndi yo gí, tacó Vò-'duù-tí-nò gí gítí yo ta kpo-tàkòcò gí, tacó yí nò ni gí máa, sè o mì yì me nji'dí gí.»

¹³ Gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nò mâ gii nò ni gí máa à 'va yí 'do gbíri gí to gí, yí gii 'bità bà pà ba tí nawu 'viì-'dakò tí nó mbe fa ngèlè 'do tí wó ya gí gbí kángáá nga ngoò táánò nò.

¹⁴ Káa Mbíri gii wu ndâ kpo mbí sósò'ò go mbí gàànà nó ji nìi tí nò, bìndi yí gii o 'do tí gùlù kpoo tí nó ya gí bàndò bà dù yí gbí kángáá nga ngoò wàa à 'ví kù kpolo tí wó ta ndoo ta'ò ta pì vò-nje gbaànjé pí, too o tí nó.

¹⁵ Káa gùlù kpoo tí nó gii ga ngo me gbolò go ngo gbí pù nó kù ì ngèlè gí tàkò nìi tí nò, wàa ngo tí nó 'ví te nìi tí nó gí.

¹⁶ Káa to gii koni nìi tí nó, ta bà nju ngo tí nó náa gbù kàzà tí nó ga nò 'dáá gí.

¹⁷ Tàkòcò gbù kàzà tí nó bà-i-nò gii kpolo gítí nìi tí nó, bìndi yí gii tè sè ndâ 'bí 'viì mì nìi tí nó nìno mbe kù 'di có mì Mbíri, mbe kù 'de yúcó gítí Jézù nó, ta gó.

¹⁸ Bìndi yí gii rò tíyò pí nji ngoò tì kàpá.

13

Ndâ kàzà tí nó sósò'ò nò

¹ Ye mâ gii zeke'o, ye gii nò 'bí kàzà kù co 'do tà ngo ta ndâ muu wó vò-nje só, ta ndâ 'de wó muu'bi, ta ndâ tàgíyà nje ndâ 'de wó, ta ndâ vò ɾè náa à cu gítí Mbíri mítí ndâ muu wó.

² Kàzà tí nó náa ye nò yí nò je a kózò tí mórò. Ndâ kpázà wó gii me kpo-kpò go kpázà belá, bìndi nje wó go nje mbiíngà. Gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó bà-i-nò gii le bèrè-gba mì wó ji kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo nò; yí gii ki yí mí pí jàlàmbà mì wó, bìndi yí gii je wotí bà dù tí gba ji yí me gbolò.

³ Ye mâ gí zeke'o, ye gii nò 'bí ɾa gbolò 'bèè kà tí 'bí muu kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo ta ndâ muu wó vò-nje só nò, bìndi ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí gii kaa kù ɾu ndi kàzà tí nó ta nje ndú 'dèè gí.

⁴ Ndâ 'duù gii ùlù gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó tacó yí je gba ji kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo nó gí, bìndi ndú gii ùlù kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo nó máa, «A 'di ká bà 'vii tí wó ta yí! A 'di ká bà 'de wotí gítí bà tè yí ta gó!»

⁵ Gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó gii je wotí bà 'dè ndâ zu có gítí Mbírì jì kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo nô, yí delè gii je wotí bà dù tí gba ta pì zì 'duù-só-nje só jì yí.

⁶ Kàzà tí nó mbe co 'do tà ngo nô bà-i-nò gii dù kù 'dè ndâ zu có gítí Mbírì, ta bàndò bà dù yí, ta ndâ mbe kù 'vala bàndò bà dù yí.

⁷ Gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó gii ùnje bà tè ndâ 'duù mì Mbírì ta gó, ta wotí bà toṛo nje ndú ta to gbí gó, jì kàzà tí nó mbe co 'do tà nô. Yí delè gii bàkà yí tí gba mì ña ndâ 'duù gbaànjé-gbaànjé muu to tí nó 'dáá gí.

⁸ Bindi ndâ 'duù ñinó muu to tí nó 'dáá gí, náa áá táánò cu ñè ndú kùṛo bà suu to tí nó mí gbí wáràgà 'valá mì 'Vii-rómbo kùṛo bà zì yí, lá nó, bà ùlù gbù kàzà tí nó.

⁹ Tù bà 'di có má kuu tí muu 'duù, yí 'ví 'di có tí nó, máa,

¹⁰ «Á má bà zèè 'duù tí zà-za gó, yí 'ví ya tí zà-za gó, 'duù má kù zì ku ta sìzò, à 'ví zì yí ta sìzò» nô.

Ñinò a có jì ndâ 'duù mì Mbírì mbe kù zèè njembí ndú, delè mbe kù tee njembí ndú mítí Mbírì ká nó.

¹¹ Ye mâ gii zeke'o, ye gii ñò 'bí kàzà kù co gí sè 'do ta to, ta ndâ 'de tí muu wó sósò'ò go ndâ 'de 'vii-rómbo, káa yí kù wa gbí go i mì gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nó.

¹² Kàzà tí nó mbe co gí sè 'do tà to nó gii je wotí 'do mì kpédélé kàzà tí nó, kù bàkà ta gba cee to 'dáá gí, kù yòngò ta ndâ i mbe kù 'vala muu to tí nó, ta ndâ 'duù, kù ùlù kpédélé kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó nô.

¹³ Yí gii dù kù bàkà a ndú tí ndâ kpo-kpò i-serè ta ñè mì kpédélé kàzà tí nó, à kpétí ká a bà tè'é tí wu 'do gbírì gí to, yí kù bàkà mí kùṛo ndâ 'duù.

¹⁴ Yí gii dù kù bàkà ndâ serè ta wotí bà bàkà ndâ serè tí nó náa à je jì yí nó, kù ee ta ndi ndâ 'duù cee to 'dáá gí mí kùṛo kpédélé kàzà tí nó. Yí delè kù 'dè có jì ndâ 'duù máa, ndú bàkà 'bí i mbe je cè kózò tí kàzà tí nó náa áá táánò da yí ta ñà sìzò tí muu wó káa yí cì lá nó, wàa ndú 'ví ùlù .

¹⁵ Áá táánò je jì yí a wotí bà òlò woò 'valá mí gbí i tí nó mbe je cè kózò tí kàzà tí nó, ta wotí bà bàkà i tí nó 'ví 'dè có. Bindi i tí nó gii 'dè có jì ndâ 'duù máa, 'duù ñinó mbe biya bà ùlù yí gí nó, à 'ví waa tàkòcò wó gí.

¹⁶ Yí delè gii 'dè có jì ndâ 'duù 'dáá gí: ndâ 'vii ta ndâ kpo 'duù, ndâ mbe i, ta ndâ mbe yè, ndâ i-zógó-zogo ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ i-zógó-zogo lá nó máa, ndâ 'duù 'dáá gí ka mbó mì yí mítí kù'bì mì ndú, káa ndú má ka mítí kù'bì mì ndú lá, ndú 'ví ka mí tìro ndú,

¹⁷ tacó wàa, ndú 'ví mà ta ndâ 'véle mì ndú, ndú delè 'ví sè ta i 'do mì ndâ 'bí 'duù; gbí có tí nó éno máa, 'duù ñinó ta mbó mì kàzà tí nó tí wó wálá nó mà 'véle lá, yí delè sè i á 'do mì ndâ 'bí 'duù lá. Mbó tí nó a ñè kàzà tí nó, à delè a mbó mì wó, náa à kù ñò yí ni tí .

¹⁸ Ñinò a nèté mì ndâ mbe 'di gbí-o; 'duù ñinó ta muu kuu tí wó nó bà 'di gbí mbó mì kàzà tí nó gí, tacó mbó tí nó a ñè 'duù. Mbó tí nó a 666.

14

'Vii-rómbo ta ndâ 'duù mì wó

¹ Ye mâ gii zeke'o, ye gii ñò 'Vii-rómbo kù ñò tìyò pí gú Ziyónì ta ndâ 'duù tí nó 144,000 náa à cu ñè ndú ta Bu wó mì tìro ndú nô.

² Ye bà-i-nò gii 'di kòcò 'duù go wo ngo tí cùu-cùu nó kù ñengà go bà baṛaka i mì ngbàngbàri nó gí gbírì. Gbí kòcò i tí nó gii jìgì'dì tí gbí tù ye go gbí ndâ kùndi nô.

³ Ndâ 'duù tí nó 144,000 ñò tìyò tù gbíro ndú gítí jàlambà mì Mbírì, ta ndâ nó tí nó nà'ò, ta ndâ kpo 'duù tí nó zì 'duù-gbaànjé-nje nà'ò nó kù cè 'bí ña cè náa à ká a ndú tí ndâ 'duù tí nó 144,000 náa Jézù 'vala ndú 'do muu to tí nó gí nó ká ni bà cè .

⁴ Ndâ 'duù tí nó 144,000 nó a ndâ 'duù tí nó táánò mbe gbètèkè tí ndú ta ndâ niì muu to tí nó lá, tí ndâ ngbutu 'duù mbe ɾu ndi 'Viì-rómbo cee tí ndâ bándò 'dáá gí nò. 'Viì-rómbo táánò ɾuka ndâ 'duù tí nó 144,000 nó 'do gbí òkò tí sè ndâ 'duù muu to tí nó, tacó wàa ndú 'ví dù go ndâ ngú i gbí njí nó tacó bà ci ji ndâ yí tí 'Viì-rómbo ta Mbíri.

⁵ 'Bí 'duù jé mbe 'di 'véɾè gbí nje ndâ 'duù tí nó wálá, tacó vò i mì ndú gbaànjé wálá.

Ndâ basìlì tí nó ta'ò nò

⁶ Ye mâ gii zeke'o, ye gii nò 'bí basìlì kù ba gbí pípiri ngéé yaà kà, kù ma banga ngú có ñinó mbe cee lá nó ji ndâ ña ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, gbí ndâ ña ndâ nje có muu to tí nó 'dáá gí, ta kòcò wó ngéé gí yaà,

⁷ máa, «Yo tègàrà Mbíri, yo ùlù yí tí gba, tacó o bà waa có gí gí, yo ùlù yí tí mbe suu ɾi ta to, ta ndâ kàpá, ta ndâ muu ndâ ngo.»

⁸ Ye mâ gii zeke'o, ye gii nò 'bí basìlì 'vanda gí tàkò ñinó mbe kù ma banga ngú có nò, ye gii 'di kòcò wó kù 'dè có, máa, «À 'bu gí! Gbolò gbata tí nó tí Bàbìlóniyà, náa bà sè ta ndâ vò niì kà kù sa ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí go bà sa 'duù mì gó pe nó, 'bu gí!»

⁹ Ye mâ gii zeke ndi o, ye gii nò bà ta'ò basìlì gí tàkò ndâ ñinó náa ye nò ndú sós'ò nò, bìndi ye gii 'di kòcò wó kù 'dè có ngéé gí yaà, máa, «Ndâ 'duù tí nó 'dáá gí mbe kù ùlù kàzà tí nó mbe gí 'do tà ngo, delè mbe kù ùlù cè kózò tí wó, ta mbó mì wó ɾi ndú, delè ta ndâ 'duù ñinó ta mbó mì wó tí 'bì ndú nó,

¹⁰ bà 'di kpàtà kpo-tàkòcò mì Mbíri! Mbíri bà bàkà gbolò sé'i mítí ndú ta bà doo ndú ta wu kù kɾi ñonòkò ta kpò-kpó-tè-liì mí kùro ndâ basìlì ta ndâ 'Viì-rómbo.

¹¹ Ngúwu wu bà bàkà sé'i mítí ndú nò bà te gí yaà ká dúú bà ya tí. Ndòngbú bà kònò sé'i mì ndâ 'duù tí nó mbe kù ùlù kàzà tí nó, delè mbe kù ùlù cè kózò tí wó, ta mbó mì wó tí dii ndú nó bà dù wálá.»

¹² Ñinó a o bà zèè njembí ndâ 'duù mì Mbíri mbe kù kpolo tí ndâ có mì Mbíri, delè mbe kù tee njembí ndú mítí Jézù.

¹³ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có gbíri, máa, «Cu kòcò ye nó mí to: Ndâ mbe cì ta ɾè mì Mbe tí ndoo, 'do tí kpónó kù ya gí kùro, a ndâ mbe tó pá. Kòcò Bèri máa, <Pá ndú ñikì ngé ndii gí.> Ndú kpónó tèwo ndú 'do tí bà ka wu'o gí, tacó mboo tàkò ndâ tó nèté mì ndú ko tàkò ndú gí.»

Bà kili ndâ i á 'do gbí ndâ njí muu to tí nó

¹⁴ Ye mâ gii zeke'o gí yaà, ye gii nò cé-ce kùlù mù, bìndi ye gii nò 'bí 'duù jé go 'Viì-mi-'Dakò nò, kù ki tí wó to ta tàgíyà-gba náa à bàkà 'do tí dá'bi tí muu wó, bìndi yí gii zèè zí sizzò mí 'bì wó gbí cé-ce kùlù mù tí nó.

¹⁵ Ye bà-i-nò gii nò 'bí basìlì co 'do tà'i 'bá-Mbíri kù 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà ji 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí cé-ce kùlù mù nò, máa, «O bà kili ndâ i 'do gbí njí kpónó gí gí; ya ta sizzò mì lo nó gí bà kili ndâ i 'do gbí njí, tacó ndâ i gbí ndâ njí muu to tí nó yù cee gí.»

¹⁶ Tacó éno, 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí cé-ce kùlù mù nò gii kili ndâ i 'do gbí ndâ njí muu to tí nó 'dáá gí ta sizzò mì wó.

¹⁷ Ye mâ gii zeke'o bìndi ñinò, ye gii nò 'bí basìlì káká'i co 'do tà'i 'bá-Mbíri á gbíri ta zí sizzò 'bì wó.

¹⁸ Bìndi ye gii nò basìlì tí nó ta wotí bà mì ndâ i muu to tí nó ta wu tí wó nó co 'do bándò ku-sòrò-Mbíri, kù 'dè có ji ñinó ta zí sizzò 'bì wó nó, máa, «Ya ta sizzò mì lo nó gí bà waaka ndâ ɾi nèbíti tí nó mbe ɾi jù'bù-jù'bù, jù'bù-jù'bù, muu to nó gí, tacó ndâ ɾi nèbíti muu to yù 'dáá gí gí.»

¹⁹ Basìlì tí nò bà-i-nò gii co gí to, bìndi yí gii waaka ndâ yú nèbítì muu to tí nó go có mì ka wó nò 'dáá gí, bìndi yí gii kaa ndú 'dáá gí mí gbí gbolò gùù bà pee nèbítì kpo-tàkòcò mì Mbíri náa à duu mí sè 'do gbí gbata.

²⁰ À mâ gii 'dò ndâ yú nèbítì tí nò, mbelè gii ba pàrú go pù ngo nó ta yendi di dè lá; náa à kpèti káa 'bí ña nò mbe me gbolò go ájí nó má kù di gí tito, à wà yí ngéé tàkòcò wó.

15

Ndâ basìlì ta ndâ kpo-tàkòcò mì Mbíri 'bí ndú

¹ Ye mâ gii zeke'o gí yaà, ye gii ñò ndâ 'bí ña i serè gbíri náa nje ye gii 'dèè gítí ndú gí: Ndâ basìlì vô-nje só, náa Mbíri tuu ndú ta ndâ ña i vô-nje só mbe pèè mbí ndâ 'duù gítí ndâ 'duù muu to tí nó, tí ndòngbú kpo-tàkòcò mì wó tí Mbíri.

² Ye gii ñò 'bí i go kàpá ta ro ngo gbí pù ñònòkò ta wu ngbáràngà'i nò. Ye delè gii ñò ndâ 'duù tí nó mbe kpò nje vô kàzà tí nó gí, mbe ùlù cè kózò tí wó lá, delè mbe sí mbó rẹ wó tí có lá nó, kù rọ tíyò seè kàpá tí nó ta ndâ kùndi náa Mbíri je ji ndú 'bí ndú;

³ náa ndú kù gbì ta cè kù be ta rẹ Mòze tí bòò mì Mbíri, delè kù be ta rẹ 'Vii-rómbo, máa,

«Ndá i mì lo náa wò bàkà ndú a ndâ kpo-kpò i, ta banga tí ndú,

Mbe tí ze tí Mbíri tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí!

Wò a 'duù jáá, ta ndâ có mì lo a ndâ yúcó!

Wò a gbolò gba mì ndâ 'duù muu to tí nó!

⁴ Rẹ mbe te duù mítí lo lá a 'di, Mbe tí ze?

Rẹ mbe tẹgàrà rẹ lo lá a 'di?

Tacó à káa wò gbaànjé ká mò tí lo 'do gbí ndâ vô i gí.

Ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí kẹjì gí bà ùlù wò,

tacó wò túbà bà waa có mì lo gí sè gí.»

⁵ Ye mâ gii zeke'o bìndi bà ñò ndâ basìlì tí nó mbe kù cè cè nò, ye gii ñò njekèjì 'bá-Mbíri á gbíri ngàà. Ye mâ gii zeke'o ngéé gí bàndò bà dù Mbíri tà'i kà,

⁶ ye gii ñò ndâ basìlì tí nó vô-nje só náa Mbíri tuu ndú ta ndâ ñi nò'o vô-nje só nó kù co gí sè 'do tà'i 'bá-Mbíri. Ndú yuu mítí ndú a cèè ndâ cé-ce bòngò mbe kù tòngbàà, bìndi ndú gii ẹrẹ dâ'bi mí gbímbí ndú.

⁷ Bìndi ye gii ñò 'bí nò gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ nò tí nó nà'ò mbe kù dù á rẹgbà jàlàmbà mì Mbíri nó, kù njèè ndâ 'visí vô-nje só náa à bàkà ndú 'do tí dâ'bi, yeke ta kpo-tàkòcò mì Mbíri tí nó mbe kù 'vala ká dúú bà ya tí nó, ji ndâ basìlì tí nó vô-nje só nò.

⁸ Ngúwu ngba Mbíri ta ngúwu wotí tí wó gii yè tà'i 'bá-Mbíri tí ña ñinó náa wotí bà rì gí tà'i gii dù tí 'bí 'duù gbaànjé wálá, yee tí o tí nó náa ndòngbú basìlì yee ñi nò'o 'do gbí 'visí mì wó gí to gí.

16

Ndâ 'visí kpo-tàkòcò mì Mbíri

¹ Ye bà-i-nò gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà 'do tà 'bá-Mbíri ji ndâ basìlì tí nó vô-nje só mbe zèè ndâ 'visí ndâ ñi kpo-tàkòcò mì Mbíri mí 'bí ndú nó máa, «Yo ya gí bà va ndâ ñi kpo-tàkòcò mì Mbíri nò mí muu to.»

² Ye mâ gii zeke'o bìndi bà 'di kòcò 'duù tí nó, ye gii ñò 'bí basìlì gbaànjé va ñi kpo-tàkòcò mì Mbíri 'do gbí 'visí mì wó gí muu to. Ndâ ñi kpo-tàkòcò mì Mbíri náa basìlì tí nó va 'do gbíri gí muu to tí nó nò gii daaka ndâ vo-vò kà ta sé gbí ndú ngé ndii gí ta ndi tí ndâ 'duù tí nó mbe ka mbó mì kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó mítí ndú, delè mbe kù ùlù cè kózò tí nó.

³ Bà só basìlì mâ gii va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbírì 'do gbí 'visì mì wó jí tà kàpá, ọ̀ ngo gbí pù gii 'visì tí tí mbelè go mbelè ku 'duù nò, bìndi ndâ i mbe kù 'vala tà kàpá tí nò gii mì lée gí.

⁴ Bà ta'ò basìlì mâ gii va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbírì 'do gbí 'visì mì wó mí tà ndâ ngo gbí pù, delè mí tà ngo tí ndâ to tí nó náa ngo kù 'va tí ndú nó, ndâ ngo tí nò 'dáá gí gii 'visì tí tí mbelè.

⁵ Bìndi ye gii 'di kòcò basìlì tí nò kù 'dè có máa, «Wò waa ndâ có mì lo nò dú, wò kpónó kuu tí , wò delè sàà ká kuu, ákoo Tó 'duù mì Mbírì.

⁶ Tacó ndâ vò 'duù mì ndâ tó 'duù mì Mbírì ta ndâ mbe ma có mì Mbírì gí. Tacó é̀nò, wò gii waa có mítí ndú ta bà je mbelè ji ndú, wàa ndú 'ví njù . Njìnò a i mbe 'vii ta ndú ká nò.»

⁷ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có jí bàndò ku-sòrò-Mbírì, máa, «Ìyoo, Mbe tí ye Mbírì, tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí, wò a mbe yúcó, ndâ wáá-waa có mì lo 'dáá gí delè ká dú.»

⁸ Bà nà'ò basìlì mâ gii va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbírì 'do gbí 'visì mì wó jí ọ̀ ọ̀, Mbírì gii si ọ̀ kù doo ndâ 'duù.

⁹ Gó wu ọ̀ má gii doo ndâ 'duù, ndú gii be Mbírì tí mbe je gó mí gbí ọ̀. Ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ vò i mì ndú gítí bà ù̀lù Mbírì lá.

¹⁰ Bà vò basìlì mâ gii va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbírì 'do gbí 'visì mì wó mí pí jàlambà mì kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó nó, o gii 'di gí, ndâ 'duù gii dù kù zò gbí tí ndú gbí 'dí'di'o,

¹¹ kù be Mbírì tí nó gbírì nó tacó ndâ sé'i, ta ndâ kà tí nó tí ndú nò; ndú 'visì muu ndú 'do tí ndâ bà ndâ vò i mì ndú lá.

¹² Bà vò-nje gbaànjé basìlì mâ gii va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbírì 'do gbí 'visì mì wó jí tà gbolò ngo tí nó tí Yùfirète nó, ngo gii noo 'do gbí pù tó'dó gí, tacó bà 'viindi kpokèjì tacó tí ndâ kpo-kpò gba mbe jí 'do mò jí wàá.

¹³ Bìndi ye gii nò ndâ 'bí ọ̀ vo-vò lílí ta'ò, ta cè tí ndú go cè tí ndâ lú nò: 'bí gbaànjé kù co 'do gbí nje gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo nò, 'bí kù co 'do gbí nje kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó nó, bìndi 'bí 'do gbí nje 'bí sù mbe 'dòkò có mì Mbírì.

¹⁴ Nètè mì ndâ vo-vò lílí tí nó a bà bàkà ndâ sèrè ta bà ya ta muu to kù kili ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó 'dáá gí mítí gbèe bàndò kù ù̀ ta ndi o bà tè Mbe tí ndoo ta gó ta o bà co ọ̀ gbolò o mì Mbírì tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí.

¹⁵ («Yo kpòlò tí yo máa ye wúnò bà gbaaka yo go bà gbaaka 'duù mì mbe ngbà; káa 'duù njìnó mbe dù tí zò'o kù kpòlò tí ndâ bòngò mì wó, tacó wàa ye má yee gbìrìngì gí, yí 'ví bàkà i-nò kù nò ta só kùro ndâ 'duù 'dáá gí lá nó, a mbe tó pá.»)

¹⁶ Ndâ vo-vò lílí tí nó ta'ò nò kili ndâ kpo-kpò gba kù ù̀ ta ndi bà co ọ̀ bà tè Mbírì ta gó nò mítí 'bí bàndò náa à kù nì mítí gbí nje có Ìbìráyò a Àmàràgèdónì.

¹⁷ Bà vò-nje só basìlì mâ gii va ndâ nji kpo-tàkòcò mì Mbírì 'do gbí 'visì mì wó jí gbí pípìrì, ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có jí bàndò bà dù Mbírì á tà'i 'bá-Mbírì á gbírì máa, «À cee gí.»

¹⁸ Mù bà-i-nò gii dù kù ì mélé-mèlè, mélé-mèlè, ngbàngbàrì kù gii baraka , to kù gii ngaka tí ta wotí tí , tí ọ̀ njìnó náa à jé sàà bàkà tí kùro lá.

¹⁹ Gbolò gbata tí nó gii njèè gbí tí ta'ò, ndâ kpo-kpò gbata mì ndâ 'duù muu to tí nó gii 'bu lèè gí. Bìndi Mbírì gii yù gázà ngbóó ji ndâ 'duù gbí gbolò gbata tí nó tí Bàbìlóniyà nò.

²⁰ Bìndi ngo gii ò yiiga muu ndâ to tí nó mbe le ta ndi gbí u ndâ ngo nó yílílí gí. À káká'i gii nò muu ndâ nja-njà gú lá.

²¹ Kpo-kpò nji gụrụ gii nì ndâ 'duù tí vò ọ̀ njìnó náa ndú gii dù kù see Mbírì tacó ọ̀ sèrè nji gụrụ tí nó mbe nì ndú nò.

17

'Bí niì tí wò mbe kili ndâ 'dakò náa tàwo wó a tà

¹ 'Bí basìlì gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ basìlì tí nò vô-nje só mbe zèè ndâ 'visí nji kpo-tàkòcò mì Mbíri vô-nje só nó gii gí mí ye, bìndi yí gii tè'é tí ye éno máa, «Gì , wàa ye 'ví túbà bà waa có mì Mbíri mítí niì tí nó tí mbe kili ndâ 'dakò cúú-cu-cú nó jì wò. Niì tí nó mbe kù ki tí wó muu ndâ ngo,

² náa ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó 'dáá gî zingbà ta yí gî, náa ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî sa ta bà dù ta yí go bà sa ta pe nó gî.»

³ Basìlì tí nò bà-i-nò gii te ye ta wotí mì Bèri ya tí gí gbí kángáá nga ngoò. Bìndi ye gii nò 'bí niì kù o 'bí ña nò mbe bí-bi ta ndâ muu wó vô-nje só, ta ndâ 'de wó muu'bi, náa à cu ndâ ngò gítí Mbíri cee tí wó 'dáá gî.

⁴ Niì tí nó gii zaa ta ndâ 'bí ña bongo mbe bi ngbòò éno, yí gii dù jè'bèè gbí dâ'bi, ta ndâ kpo-kpò i-banga yè tí wó gî. Yí gii zèè 'visí náa à bàkà 'do tí dâ'bi yè ta ndâ i-zuù mì wó mbe 'vii ɾo 'bá lá náa yí kili 'do gbí nèté bà kili ndâ 'dakò tí nó mí 'bì wó.

⁵ Bìndi à gii cu 'bí ña ɾè náa bà 'di gbí kpo ndâ 'duù gî mí tìro wó, máa, «Bàbìlóniyà tí gbolò gbata, tí nawu ndâ vo-vò niì, ta ndâ i ñinó 'dáá gî mbe 'vii ɾè ɾo ndâ 'duù muu to tí nó lá.»

⁶ Bìndi ye gii nò niì tí nó kù sa ta mbelè ndâ tí 'duù mì Mbíri, delè ta mbelè ndâ 'duù tí nó náa à ziki ndú muu có bà 'dè yúco gítí Jézù nò.

Ye mà gii nò niì tí nó, nje ye gii 'dèè gî.

⁷ Káa basìlì tí nó mbe te ye ya tí gí gbí kángáá nga ngoò nó gii 'vee ye, máa, «Nje lo 'dèè tacó yè? Ye bà 'dè gbí có kóó mì ndâ niì tí nó, ta kàzà tí nó ta ndâ muu wo vô-nje só, ta ndâ 'de wo muu'bi, mbe kù te yí nó, jì wò:

⁸ Nò tí nó náa wò nò yí nó, táánò sàà kuu tí , káa yí kpónó wálá, káa yí kèjì gí bà lu'vu gí sè 'do gbí guù tí nó ta ndongbú tà wálá nó gítí bàndò bà ngbù yí, bìndi nje ndâ 'duù tí nó náa àá táánò cu ɾè ndú mí gbí wáràgà 'válá kùro bà suu to tí nó lá nó kèjì gí bà 'dèè ta bà nò kàzà tí nó gî, tacó yí táánò sàà kuu tí , káa yí kpónó wálá, káa yí kèjì.

⁹ «A ndâ mbe 'di gbí-o ta ndâ 'duù ñinó ta muu tí ndú nó ká bà 'di gbí ñinò: Ndâ muu tí nó vô-nje só nó a ndâ gú tí nó vô-nje só náa niì tí nó kù ki tí wó pí ndú nò.

¹⁰ Ndú delè a ndâ kpo-kpò gba tí nó vô-nje só, náa ndâ 'duù vô 'do gbí òkò tí ndú kpónó a ndâ ku, gbaànjé kpónó kuu gbí gba, káa 'bí ñinó káká'i nó gí tí gba kálásê, káa à wúnò má le bèrè jì yí, yí bà dù gbí gba ká ta làmbu o.

¹¹ À má gítí kàzà tí nó náa yí táánò sàà kuu tí , káa yí kpónó wálá nó, yí a bà vô-nje ta'ò 'duù mì ndâ kpo-kpò gba tí nó vô-nje só nò, káa yí kù ya a i gítí bàndò bà ngbù yí.

¹² «Káa ndâ 'de tí nó muu'bi náa wò nò nò, ndú a ndâ kpo-kpò gba muu'bi, náa à le bèrè jì ndú kálásê, káa ndú bà tù ká tù mí pí jàlàmbà ta ndâ kàzà tí nó.

¹³ Ndâ kpo-kpò gba tí nó muu'bi nò toko có mì ndú gbaànjé, bìndi ndú gii kaa gba mì ndú jì kàzà tí nó.

¹⁴ Ndú kèjì gí bà tè 'Vii-rómbo ta gó, káa 'Vii-rómbo bà co gbí nò ndú gí, tacó yí a Mbe-tí-ndâ-mbe-tí-ndâ-'duù, yí delè a Gba-mi-ndâ-kpo-kpò-gba, náa à kù nì mítí ndâ 'duù mì wó a ndâ 'duù tí nó náa Mbíri tè'é tí ndú, yí gii cu 'bì wó mítí ndú gí, mbe kù 'di có mì wó ta njembí ndú gbaànjé.»

¹⁵ Basìlì tí nó mbe te ye ya tí gí gbí kángáá nga ngoò nó gii 'dè có jì ye, máa, «Ndâ ngo tí nó náa wò nò vô niì tí nó kù ki tí wó muu ndú nò a ndâ tende ña ndâ 'duù mbe kù 'dè ndâ ña ndâ tende ña nje có muu to tí nó.

¹⁶ Bìndi ndâ 'de tí nó muu'bi náa wó nò ndú nò, gii je kàzà tí nó, kèjì gí bà sogo niì tí nó tí wò mbe kili ndâ 'dakò nò, ndú kèjì gí bà mèkèkè'i tí wó, ndú bà jaka ndâ

bòngo 'do tí wó gî, si yí ta só, ndú bà yaka gbí wó go i mì ndâ kàzà, ndú bà doo yí ta wu,

¹⁷ tacó a Mbírì ká cu mí gbí njembí ndú máa ndú toko có mì ndú gbaànjé, wàa ndú 'ví leke ndâ bèrè mì ndú jì kàzà tí nò yee tí o tí nó náa ndâ i 'dáá gî bàkà tí go có mì Mbírì gî.

¹⁸ Káa niì tí nò náa wò nò yí nò a gbolò gbata tí nó mbe gèè bè wó mí muu ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó 'dáá gî nô.»

18

Bà 'bu Babilóniyà

¹ Ye mà gii zeke'o bìndi bà nò ndâ i tí nó gbí kángáá nga ngoò nó, ye gii nò 'bí basìlì ta dì ká gbí wó kù gí ta wotí ká tí wó 'do gbírì gí muu to tí nó. Ngba wó gii ngbaṅanga to cee muu to 'dáá gî.

² Yí gii 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa,
«À 'bu gî, gbolò gbata tí nó tí Babilóniyà nó 'bu gî.

À 'visì tí, tí bàndò bà dù ndâ vo-vò bààcì gî,
à 'visì tí, tí zàà mì ndâ vo-vò lilí 'dáá gî gî,
à 'visì tí, tí zàà mì ndâ ṅa ndâ vo-vò nuu
ṅinó náa ndâ 'duù kù sogo ndú nó 'dáá gî gî;

³ tacó ndâ ṅa ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî
táánò nṅù pe gbí ndâ i-gilìni mì wó ta go ndú tí wó nò gî,
ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó 'dáá gî
zingbà ta yí gî,
ndâ mbe mà 'véle muu to tí nó 'dáá gî
gí tí ndâ mbe kpo-kpò i 'do gbí ndâ kpo-kpò i mì wó.»

⁴ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có 'do gbírì, máa,
«Yo co gí sè 'do gbí wó gî, ndâ 'duù mì ye!
Yo yuu tí yo mí gbí ndâ vò i mì wó lá,
tacó yo bà gbo gbí ndâ i tí nó mbe kù pèè mbí wó nò ta ndú;

⁵ tacó pí ndâ vò i mì wó kùro Mbírì a pí,
káa mbí Mbírì 'va tí ndâ vò i mì wó gî.

⁶ Yo bàkà ta yí ká a ṅa i tí nó náa yí táánò bàkà ta yo nô,
yo ko mboo ndâ i mì wó náa yí táánò bàkà jì yo nó jì yí ta bà só,
yo ṅònòkò pe mbe me gó ndii ṅindi wó gî ta bà sósò'ò jì yí
mí gbí 'visì tí nó náa yí táánò cu ta pe á jì yo nô.

⁷ Yí táánò kù dùlù tí wó, yí táánò gbí dà,
à má ènò, bàkà gbolò sé'i mítí wó,
te ngo ɾo mí tà ɾo wó.

Yí táánò kù koɾo có máa,
«Ye a gba niì, ye pí jàlàmbà,
ye me nawù ku lá,
ye jé gítí bà wa gbí wálá.»

⁸ Tacó ènò, ndâ nò'o mì wó gí 'dáá gbí gbèè ɾi;
ndâ vo-vò sé'i, ta bà wa gbí, ta làngawírì,
bìndi àá kèjì gí bà doo yí ta wu,
tacó a wotí ká tí Mbe tí ndoo Mbírì
tí mbe kù waa có mítí wó.»

⁹ Káa ndâ kpo-kpò gba tí nó muu to tí nó táánò mbe zingbà ta niì tí nó, delè mbe gbo gbí bà dù ta yí gbí dà mì wó gî nó, kèjì gí bà wa gbí ta bà tò kù ta o bà nò ngúwu bà doo yí nó,

¹⁰ ndú bà ọ̀ janga-jàngá gí ndii ta gúku gbolò sé'i mì niì tí nò, kú 'deke tí ndú máa,
«Ákoo, ákoo gbolò gbata,
wò tí Babilóniyà tí gbolò gbata!

À gálà nó a bà waa có mítí lo ká nó!»

¹¹ Ndâ mbe mà 'vélè muu to tí nó bà wa yí ta ngo ọ̀ ndú,

¹² tacó mbe sì 'vélè ndâ dâ'bì, ta ndâ fádà, ta ndâ kpo-kpò i-banga náa à bàkà 'do tí ndâ káráwá mì ndú káká'i wálá; mbe sì 'vélè ndâ banga ó bòngó náa à bàkà 'do tí wú zéngé, ta ndâ mbùlà-mbùlà, ta ndâ bí-bi ñalí mì ndú káká'i wálá; mbe sì 'vélè ndâ banga pó kù mû, ta ndâ i-banga náa à bàkà 'do tí tì ya, ta ndâ ñinó náa à bàkà 'do tí ndâ mû nó káká'i wálá; mbe sì ndâ tende ña lii, ta ndâ banga duù mì ndú káká'i wálá;

¹³ ndâ banga pó i bà ọ̀ yâ, ta ndâ dì, ta ndâ banga pó bàà, ndâ pe, ndâ bàà bà zó-zò, ndâ njú kô, ta ndâ i kó-ko, ndâ àràbíyà bà ja i, ndâ i-zógó-zogo — ndâ lilí ndâ 'duù — mì ndú káká'i wálá. Ndú bà dù kú 'deke tí ndú gítí gbata tí nò máa,

¹⁴ «Ndâ banga i tí nó táánò ta go ndú tí lo á ngé ndii gí nó

kaa 'do tí lo ya gí,
ndâ i-cikítí, ta ndâ kpo-kpò i mì lo,
ta bà tòngbaà mì lo táánò nó,
gírìkì 'do tí lo gí,
wò káká'i bà 'de ndi ndú wálá!»

¹⁵ Ndâ mbe mà 'vélè tí nó táánò mbe kú 'de ndâ kpo-kpò i 'do mì niì tí nò nó, bà ọ̀ janga-jàngá 'do tí wó gí ndii ta gúku gbolò sé'i mì wó nò, kú wa gbí, ta bà tò kú ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa,

¹⁶ «Ákoo, ákoo gbolò gbata tí nó
táánò mbe kú yuu ndâ banga ña bòngó,
mbe kú dù gbí ndâ dâ'bì,
ta ndâ kpo-kpò i-banga jé'bé-je'be-jè'bè nó!

¹⁷ À voloko gbí ndâ kpo-kpò i tí nò gbí ndò o gí.»

Káa ndâ mbe kpo-kpò ndâ gbâ 'dáá gí, ta ndâ mbe kú nò 'vélè ta ndâ gbâ, ta ndâ mbe kú bàkà nèté gbí ndâ gbâ 'dáá gí, ta ndâ mbe gò ngo 'dáá gí, bà ọ̀ me 'dú,

¹⁸ kú wa gbí ta bà zeke ngúwu tí nò, ta bà 'deke tí ndú máa, «Rè 'bí gbata mbe me gbolò ndii gbata tí nò wálá!»

¹⁹ Ndú bà kaa njú to mí gbí muu ndú ta sé có kú wa ta gbí ta bà 'deke tí ndú ta kòcò ndú ngéé gí yaà, máa,

«Ákoo, ákoo gbolò gbata tí nó
náa ndâ mbe ndâ kpo-kpò gbâ 'dáá gí táánò 'de i me gbolò 'do gbí wó nó!

À gálà nó a mòòkò bìndi wó.»

²⁰ «Yo dù ta tàkòcò yo pètékè'i gítí i tí nò mbe 'de yí nò, ndâ 'duù gbíri.

Yo dù ta tàkòcò yo pètékè'i, ndâ 'duù mì Mbíri,
ta ndâ mbe nò tú mì Mbíri,
ta ndâ mbe ma có mì Mbíri,
tacó Mbíri waa có mítí wó á muu yo gí.»

²¹ Ye mâ giì zeke'o, ye giì ñò 'bí basìli ta dì gbí wo te 'bí duù mbe me gù go gbolò 'vuù nô, bìndi yí giì 'va gí tà kàpá ta wotí, ta bà 'dè có gí tàkò , máa,

«Áá bà 'va gbolò gbata tí nó tí Babilóniyà nó mí to
go bà 'va duù tí nò.

À káká'i bà ñò Babilóniyà wálá.

²² À káká'i bà 'di gbí ndâ kùndi,
ta gbí kòcò ndâ muu-cè,

ta gbí ndâ 'de, ta ndâ mòngò, gí kà wálá;
à káká'i bà 'de ndâ 'duù ñìnó ta banga nèté gbí 'bì ndú nò kà wálá,
a delè káká'i bà 'di gbí bà no i ta 'vuù gí kà wálá.

²³ À káká'i gí bà ñò ngba wu nje tàcu ta bèbìlì gí kà wálá,
à delè káká'i bà 'di kòcò ndâ mbe kò ngú nù,
ta kòcò ndâ ngú nù gí kà wálá;

tacó ndâ mbe mà 'véle mì lo táánò
a ndâ kpo-kpò 'duù muu to tí nò,
wò táánò delè kù eendi ndâ 'duù ta ndâ i-bààcì mì lo.

²⁴ Wò táánò a bàndò bà ziki ndâ mbe ma có mì Mbírì,
ta ndâ 'duù mì Mbírì,
ta ndâ 'duù tí nó 'dáá gí náa àà táánò ziki ndú muu to tí nó nò.»

19

¹ Ye gí 'di 'bí i go kòcò ndâ 'duù me mbè nó kù ɾe-ɾe ta bà 'dè có gí gbírì máa,
«À ùlù Mbírì!

'Válá, ta bà tòngbaà, ta wotí
a ndâ i mì Mbírì mì ndoo,
² tacó yí kù waa có jáá ta yúcó.

Yí waa có mítí vò nù tí nó táánò tí mbe kili ndâ 'dakò,
mbe volo to tí nó ta ngbà-'dakò gí nó gí.

Yí kèèndè mbelè ndâ bòò mì wó tí Mbírì jì nù tí nó gí.»

³ Ye káká'i gí 'di kòcò ndâ 'duù tí nó kù ɾe-ɾe ta bà 'dè có, máa «À ùlù Mbírì! Tacó
ngúwu bà doo nù tí nó kù ya gí yaà ká kpòò ya tí .»

⁴ Bìndi ye gí ñò ndâ kpo 'duù tí nó zì'duù-gbaànjé-nje nà'ò, ta ndâ nò tí nó nà'ò
mbe kù dù á ɾègbà jàlàmbà nó 'buku gbíro ndú mí to kù ùlù Mbírì pí jàlàmbà máa,
«Go-i-tí-nò, à ùlù Mbírì!»

Kàràrà bà ko nù mì 'Viì-rómbo

⁵ Bìndi ye gí 'di kòcò 'duù kù 'dè có 'do pí jàlàmbà máa,
«Yo ùlù Mbírì mì ndoo,

yo tí ndâ bòò mì wó 'dáá gí,
yo tí ndâ mbe kù te duù mítí wó 'dáá gí;

ndâ kpo 'duù ta ndâ 'viì.»

⁶ Ye káká'i gí 'di i go kòcò ndâ mbè 'duù nó kù nì gí gbí tù ye go wo ngo tí cùù-cùù
nò, kù ɾengà go gbí bà baɾaka i mì ngbàngbàrì nó, kù 'dè có máa,

«À ùlù Mbírì!

Tacó Mbe tí ndoo tí Mbírì mì ndoo, tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí nó, kpónó a gba.

⁷ Ndoò dù ta tàkòcò ndoo pètékè'i,

ndoo dùlù tí ndoo,
ndoo te ɾè wó gí yaà,
tacó ɾi bà ko nù mì 'Viì-rómbo co gí.

Nù mì wó 'viìndi tí wó gí.

⁸ À yuu jì yí a cèe ngbàrángà bòngò, mbe ce go 'vì 'bì,»

(tacó cé-ce bòngò a mbó mì ndâ tó i tí nó náa ndâ 'duù mì Mbírì bàkà nò).

⁹ Dì basìlì tí nó gí 'dè có jì ye, máa, «Cu ndâ có tí nó mí to: Ndâ 'duù tí nó náa à
tè'é tí ndú gí bà ko nù mì 'Viì-rómbo nó a ndâ mbe tó pá.» Ye mà gí cu có tí nó gí,
basìlì tí nó gí 'dè có jì ye, máa, «Ñìnò a ndâ yúcó mì Mbírì.»

¹⁰ Bìndi ye gí kucuku muungbó ye mí kùro basìlì tí nó, tacó wàa ye 'ví ùlù yí, káa
yí gí 'dè có jì ye, máa, «Bàkà ɾa i tí nó lá! Ye a ka lo bòò, ye delè a ka ndâ ná'vìndí

lo bòò go wò mbe kù zèè yúcó mì Jézù. Ùlù Mbírì!» Tacó yúcó mì Jézù a i mbe je wotí jì ndâ mbe ma có mì Mbírì.

Mbe kù o cé-ce jùwádi

¹¹ Ye mâ giì zeke'o, ye giì ñò njekèjì tàrì ngàà, bìndi ye giì ñò cé-ce jùwádi kù ñò tíyò kà. Rè 'duù tí nó mbe kù o jùwádi tí nó a Jáá, ta 'bí a Yúcó, yí kù waa có ta yúcó, yí delè kù gò go ta nderè.

¹² Ndâ ñjì ñò wó kù zì gbí kù kélè go ngba wu. Yí giì leke ndâ i-gba me mbè mítí muu wó; bìndi àá giì cu 'bí ñè mí tìro wó, náa 'bí 'duù mbe 'di gbí ñè tí nó wálá, à káa yí.

¹³ Bòngo tí nó náa yí yuu nó bi ta mbelè. Bìndi ñè tí nó náa à kù tè ta é tí wó nó a, «Có-mì-Mbírì!»

¹⁴ Ye giì ñò ndâ àsikèrì gbírì yuu ndâ ngbàrángà cèe bòngò ólé-olé kù ko ta tàkò 'duù tí nó pí ndâ cé-ce jùwádi delè.

¹⁵ Ndâ có gbí nje wó zì go sizo tí i bà saaka ta ndâ 'duù muu to tí nó, yí bà zogo ndú ta wotí; yí bà 'dò ndâ nèbítì gbí guù bà pee nèbítì ju kpo-tàkòcò mì Mbírì tí mbe bàkà ndâ i 'dáá gí.

¹⁶ À giì cu ñè mítí bòngò mì wó 'vii ta gbí lú kò wó, máa, «Gba-mì-ndâ-kpo-kpò-gba, Mbe-tí-ndâ-mbe-tí-ndâ-'duù.»

¹⁷ Bìndi ye giì ñò 'bí basìlì kù ñò tíyò muu ñi kù tè'è tí ndâ nuù mbe kù o có gbí pípirì á tàrì 'dáá gí ta kòcò wó ngéé gí yaà, máa, «Yo gí, yo kili tacó bà zò gbolò kò-njewu mì Mbírì,

¹⁸ gí bà zò yâ ndâ kpo-kpò gba, ta yâ ndâ gba gó, ta yâ ndâ ngáángbá 'dakò, ta yâ ndâ mbe o ndâ jùwádi, ta yâ jùwádi mì ndú ta yâ ndâ 'duù 'dáá gí: ndâ i-zógó-zogo ta ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ i-zógó-zogo lá, ndâ kpo 'duù ta ndâ 'vii.»

¹⁹ Ye delè giì ñò ndâ kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tìro wó nó, ta ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó, kili ta ndâ àsikèrì mì ndú tacó bà tè 'duù tí nó mbe kù ki tí wó pí jùwádi nó, ta ndâ àsikèrì mì wó, ta gó.

²⁰ Káa gó giì co gbí ñò ndâ kàzà tí nó ta sú mbe 'dòkò có mì wó tí mbe bàkà ndâ seṛè kù ee ta ndi ndâ 'duù tí nó mbe ka mbó mì kàzà tí nó mí tìro ndú, mbe kù ùlù sùrà wó nó gí. Bìndi àá giì 'vaka ndú sósò'ò tí wu ndú gí tà kàpá wu kpò-kpò-tè-lii mbe kù doo.

²¹ Bìndi 'duù tí nó mbe ki tí wó pí jùwádi nó giì ziki sè ndâ 'duù mì ndú ta sizo, sizo tí nó náa yí ziki ta ndú nó gí 'do gbí nje wó; bìndi ndâ nuù 'dáá gí giì zò bà yè tí ndú cee mítí ndâ ku ndú.

20

Ndoò álifì gbaànjé

¹ Ye mâ giì zeke'o, ye giì ñò 'bí basìlì kù gí 'do gbírì gí to ta i bà njaanga nje guù tí nó ta ndòngbú tà wálá nó, giì je kpùrù'vù gínjírì 'bí wó.

² Basìlì tí nó giì zèè gbù kàzà tí nó mbe je kózò tí kàzàngo, tí guùlù kpoo tí nó, tí mbe Vò-'duù-tí-nò, delè tí Gba-wàtà nó, bìndi yí giì ẹṛe yí, tacó wàa yí 'ví dù gbí wú ta ndoò 1,000,

³ yí mâ giì ẹṛe kàzà tí nó gí, yí giì te yí gbí gínjírì 'va mí gbí guù tí nó ta ndòngbú tà wálá nó, bìndi yí giì nè nje guù rítí gí tàkò wó. Tacó wàa, yí 'ví ee ta ndi ndâ 'duù káká'i lá, yee tí o bà cee ndâ ndoò tí nó 1,000 nó, má kózò gí, à 'ví giì njaanga yí 'do gbí wú ta làmbu o njí'dí.

⁴ Ye mâ giì zeke'o, ye giì ñò ndâ jàlàmbà, ta ndâ 'duù tí nó náa à bàkà ndú tí ndâ mbe waa có nó kù ki tí ndú pí ndâ jàlàmbà tí nó. Ye delè giì ñò ndâ lilí ndâ 'duù tí nó náa àá táánò saaka miri ndú muu to tí nó tacó bà 'dè yúcó gítí Jézù, delè tacó bà ma có mì Mbírì, mbe biya bà ùlù kàzà tí nó gí, delè mbe biya bà ùlù cè tí wó gí, mbe

ka mbó mì wó mí tìro ndú lá, ndú delè ka mítí 'bì ndú lá nô. Ndú 'vala ndi ndú gí, bìndi ndú gii dù tí ndâ kpo-kpò gba ta ndâ Bìndi-Mbíri ta ndoò 1,000.

⁵ Nìno a kpédélé bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú. Sè ndâ 'bí ku 'vala ndi ndú lá, yee tí o bà cee ndâ ndoò tí nò 1,000 nô.

⁶ Ndâ 'duù nìno mbe 'vala ndi ndú 'do gbí muu'dú ndú gbí kpédélé o bà 'vala ndi ndâ ku 'do gbí muu'dú ndú nò, a ndâ mbe tó pá, ndú delè a ndâ tó 'duù, náa wotí bà ziki ndú bà dù tí ku tí nó kèjì káká'i nó wálá. Ndú bà dù tí ndâ bu-Mbíri mì Mbíri, ndú bà dù tí ndâ bu-Mbíri mì Bìndi-Mbíri, ndú delè bà dù tí ndâ gba ta ndâ Bìndi-Mbíri ta ndoò 1,000.

Bà co gbí nò Gba-wàtà

⁷ Áá bà njaanga kàzà tí nò 'do gbí zàà á bìndi bà cee ndâ ndoò tí nò 1,000 nó.

⁸ Tacó wàa, yí 'ví ya gí bà eendi ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí; yí delè 'ví ya gí bà kili ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, ndâ Gógì ta ndâ Màgógì, go tùmèrè gítí bà tè Mbíri ta gó.

⁹ Ndú gii 'vèè cee muu to tí nó gí, ndú gii se bàndò bà dù ndâ 'duù mì Mbíri, tí tó gbata mì Mbíri 'dee gí. Káa wu gii nì gítí ndú 'do gbíri, wu tí nò gii mii ndú gí.

¹⁰ Káa à gii 'va mbe eendi ndâ 'duù gítí gó ta Mbíri nò mí tà gbolò wu kpò-kpó-tè-lii tí nó náa á 'vaka ndâ kàzà tí nó ta gbolò 'bèè kà tí muu wó nó, ta sú mbe 'dòkò có mì wó, mí tà nô. Ndú bà dù gbí gbolò sé'i kà ta síí gbí wálá dúú bà ya tí.

Ndòngbú bà waa có

¹¹ Ye mâ gii zeke'o, ye gii nò gbolò cé-ce jàlàmbà ta 'duù pí, bìndi ye gii nò ndâ to ta tàrì ta'va 'do kùro 'duù tí nó gí, káa ye gii nò bàndò tí nó náa ndú ta'va ya gítí nó lá.

¹² Káa ye gii nò ndâ ku, ndâ kpo-kpò 'duù, ta ndâ táangbà 'duù kù rò tìyò kùro jàlàmbà. Áá gii njaanga ndâ 'bí wáràgà, à delè gii njaanga wáràgà mì ndâ 'válá. Bìndi à kù gii waa có mítí ndâ ku 'vii ta ndâ ña i tí nó náa ndú táánò kù bàkà muu to tí nó, á go có tí nó náa àá táánò cu mí gbí ndâ wáràgà tí nó nô.

¹³ Ye mâ gii zeke'o, ye gii nò ndâ 'duù nìno mbe cì mí tà ngo, ta ndâ ku nìno náa à duu ndú dúú-duu nó, 'vala ndi ndú 'dáá gí, bìndi à kù gii waa có mítí ndú 'vii ta ndâ i tí nó náa ndú táánò bàkà si ndú tí wu ndú nô.

¹⁴ Bìndi à gii 'vaka ndâ Ku, ta 'Bá mì ndâ ku mí tà gbolò wu kpò-kpó-tè-lii. Gbolò wu tí nó a bà só bà cì ku.

¹⁵ Káa àá táánò má cu rè 'duù mí gbí wáràgà mì ndâ 'válá lá, à kù 'va yí mí gbí gbolò wu kpò-kpó-tè-lii tí nó.

21

Ndâ ngú tàrì ta ngú to

¹ Ye mâ gii zeke'o ye gii nò ngú to, ta ngú tàrì, tacó ndâ kpédélé to, ta kpédélé tàrì ta'va gí, ngo delè wálá.

² Ye bà-i-nò gii nò ngú Jèrùzàlémè, tí gbolò gbata tí nó náa à kaa mò ji Mbíri gí nó, kù gí 'do gbíri mì Mbíri go ngú nì mbe zaa gí kù ya gí mì 'dakò mì wó nô.

³ Bìndi ye gii 'di kòcò 'duù kù 'dè có ta kòcò wó ngéé gí yaà pí jàlàmbà, máa, «Ijò nô, Mbíri gí ta 'bá mì wó gí gbí òkò tí ndâ 'duù gí, yí kèjì gí bà 'vala gbí òkò tí ndâ 'duù, ndâ 'duù bà dù tí ndâ 'duù mì wó, bìndi yí bà dù tí Mbíri mì ndú; yí tí Mbíri bà dù ngbé mì ndú ta ndâ 'duù.

⁴ Yí bà dù tí mbe toro ngo-ro 'do tà ro ndâ 'duù; ku káká'i bà dù wálá, ndâ bà tè kò'o, ta bà wa gbí, ta sé'i, káká'i bà dù wálá; tacó ndâ ká i tí nó táánò kùro nó ndii ya gí.»

⁵ Bindi 'duù tí nó mbe ki tí wó pí jàlambà nó gii 'dè có ji ye máa, «Ìjò ye bàkà ndâ i tí ngú ndú 'dáá gî.» Yí gii 'dè 'bí có ji ye káká'í, máa, «Cu ndâ có tí nô, tacó ndú a ndâ yúcó náa 'duù 'ví tee njembí wó á mítí ndú.»

⁶ 'Bí có náa yí gii 'dè ji ye gbí ndò muu ñìnò éno máa, «À cee gî! Ye a kpédélé'i; ye delè a ndòngbú i, ye a bà 'bità ndâ i; ye delè a bà yee nje ndâ i. Ye bà cu ngo ji 'duù ñìnó ta go ngo tí wó nó 'do bàndò bà 'va ngo 'válá sínò.

⁷ I-nambee náa ye bà je ji 'duù ñìnó mbe kpò nje vò i gî nó a bà dù ye tí Mbíri mì wó, bindi 'duù tí nó bà dù tí 'vii mì ye.

⁸ Káa, à má gítí ndâ 'duù ñìnó tí ndâ mbe gúku, mbe biya bà tee njembí ndú mítí Mbíri gî, tí ndâ vóló-volo 'duù, ta ndâ mbe zi ku, ta ndâ vo-vò mbe nó vò ndô, ta ndâ mbe yeè, ta ndâ mbe ùlù ndâ sú mbíri, gii je ndâ mbe 'véřè, 'dáá gî, bàndò mì ndú a i gbí gbolò go wu, ñìnó bà dù tí bà só bà cì ndú nô.»

Ngú Jèrùzàlémè

⁹ 'Bí basìli gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ basìli tí nó táánò vô-nje só mbe vaka ndâ ndòngbú ndâ ña ñi nó'ò nó gii tè'é tí ye, máa, «Gì , wàa ye 'ví túbà tí ngú Niì tí nó tí nawù 'Vii-rómbo nó ji wò.»

¹⁰ Basìli tí nó bà-i-nò gii te ye ta wotí mì Bèri ya tí gí pí 'bí njà gú. Bindi yí gii túbà Jèrùzàlémè tí tó gbata mì Mbíri kú gí to 'do gbíri

¹¹ ta ngba Mbíri ngbéze-ngbeze-ngbèzè.

¹² À gii bì gí tàkò a gbolò ndùgù mbe me njà ngéé gí yaà ta ndâ njekèjì tí muu'bi-nje só, ta ndâ basìli kú ù ndâ njekèjì ndùgù tí nó; bindi àá gii cu řè ña ndâ 'vii mì Ìzìriyéli muu'bi-nje só mítí ndâ njekèjì ndùgù tí nó muu'bi-nje só nó gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

¹³ Ndâ njekèjì ndùgù ta'ò mò gí ngbóngbó, ta'ò mò gí gbí'dè, ta'ò mò gí wàá, bindi ta'ò mò gí tàbù.

¹⁴ À sè tà ndùgù gbata tí nó ta ndâ díi muu'bi-nje só, náa à cu řè ndâ tú mì 'Vii-rómbo mítí ndú gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

¹⁵ Basìli tí nó táánò mbe kú 'dè có ta ye nó zèè mí 'bì wó a i bà 'vii i náa à bàkà 'do tí dá'bi, tacó bà 'vii ta gbí gbata, ta ndâ ndùgù gbata, ta ndâ njekèjì ndùgù gbata.

¹⁶ Basìli tí nó má gii 'vii cìkii ndùgù, ta còmuu có tà'i, ta tà kpalà gí yaà, yí gii 'de ndú 'dáá 'vii ká 'vii, 1,500 méyìli.

¹⁷ Yí má gii 'vii mí su-sú ndùgù go bà 'vii i mì ndâ 'duù nó, à gii gí a sáá 'bì wó 144.

¹⁸ À bì su-sú ndùgù gbata tí nó ta 'bí ña duù ta kútí cèkè-cèkè éno, bindi à gii bì ndâ 'bá gbí ta 'bí ña ngbárángà dá'bi náa à kú zeke'o co gbí lu gí.

¹⁹⁻²⁰ À gii řègè bà sè ndùgù gbata tí nó ta ndâ banga tende ña duù muu'bi-nje só.

²¹ À gii bàkà ndâ i bà nè ndâ njekèjì ndùgù tí nó 'dáá gí 'do tí 'bí ña banga ó duù mbe kpóló-kpolo, gbèe njekèjì ta gbèe kpâ-duù, gbèe njekèjì ta gbèe kpâ-duù. Bindi à gii bàkà ndâ kpokèjì tí nó mbe co gbí u gbata nó 'dáá gí ta cèe dá'bi náa à kú zeke'o lu gbí gí.

²² Ye ñò 'bá-Mbíri gbí gbata tí nó lá, tacó ndâ Mbe tí ndoo tí Mbíri mbe bàkà ndâ i 'dáá gí, ta 'Vii-rómbo, a ndâ 'bá-Mbíri kà.

²³ Nèté mì ndâ 'duù gbí gbata tí nó ta ngba ři wálá, nèté mì ndú delè ta ngba pí wálá, tacó Mbíri kú tòngbaà kà, bindi 'Vii-rómbo a kùpò bà tù wu mì ndâ 'duù kà.

²⁴ Gbata tí nó bà tòngbaà ji ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí, bindi ndâ kpo-kpò gba muu to tí nó bà ya gí bà túbà ndâ i ma mì ndú mí gbí.

²⁵ Ndâ njekèjì ndùgù gbata tí nó bà dù ká nga-ngàa ta ři 'dáá gí, o delè jé gí bà bèè kà wálá.

²⁶ Ndâ 'duù muu to tí nó bà ya ta ndâ kpo-kpò i mì ndú gí kà.

27 'Bí i ñinó náa yí me cèe i lá nó gí bà dí kà wálá, 'duù ñinó mbe kù bàkà ndâ i-nô, delè tí mbe kù 'dè 'verè nó, delè bà 'dò kò wó mí kà wálá. À káa ndâ 'duù ñinó náa à cu ñè ndú mí gbí wáràgà 'válá mì 'Viì-rómbo gí nó ká bà ñi gí gbí gbata tí nò.

22

1 Bìndi basìlì tí nò giù túbà pù ngo 'válá ta ngo gbí ngbárángà'i ta ña wálá kù 'va 'do pí ndâ jàlàmbà mì Mbíri, ta jàlàmbà mì 'Viì-rómbo,

2 kù ì ngèlè co gbí u gbolò kpokèjì gbí gbata; ndâ mù-'válá sósò'ò giù kù mí tí ngo tí nò, gbaànjé tito kè'bî, gbaànjé kè'bî. À gbí gbèe mù a ndâ ndo mù muu'bì-nje só; gbèe mù kù ñi a ndo mù gbaànjé gbí pì. Ndâ kpâ mì ndâ mù tí nò a yeè tacó tí ndâ ña ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gí.

3 'Duù ñinó náa Mbíri ì ñà mí tí wó gí nó bà dù gbí gbata tí nò gbaànjé wálá, à káa ndâ jàlàmbà mì Mbíri, ta jàlàmbà mì 'Viì-rómbo, ta ndâ bòò mì Mbíri ká bà dù kù ùlù yí kà.

4 Ndâ bòò mì Mbíri nò bà ñò gbíro wó, bìndi àá bà cu ñè wó mí tíro ndú.

5 O bà bèè gbí gbata tí nò káká'i wálá; nèté mì ndâ 'duù ká bà dù ta ngba wu nje kùpò wálá, nèté mì ndú delè bà dù ta ngba ñi wálá, tacó Mbe tí ndoo tí Mbíri bà dù tí ngba'o mì ndú, bìndi ndú bà dù tí ndâ gba mbe kù zogo to tí nó dúú bà ya tí .

Bà gí Jézù

6 Basìlì tí nò bà-i-nò giù 'dè có ji ye éno máa, «Ndâ có tí nó a ndâ yúco ta kponje gítí ndú wálá, náa Mbe tí ndoo tí Mbíri tí mbe kù je Bèri ji ndâ mbe ma có mì wó tuu ta basìlì mì wó, gí bà túbà ndâ i tí nó kpónó-kpónó kèjì gí bà bàkà tí nó ji ndâ bòò mì wó,

7 máa, «Wélégi, yo koṛo muu yo, máa, ye kpónó-kpónó kèjì nô.» 'Duù ñinó mbe kpolo tí ndâ có mì ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri náa à cu mí gbí wáràgà tí nó nó a mbe tó pá.»

8 Ye tí Jòvànì a 'duù ñinó mbe 'di ndâ có tí nó gí, ye delè ñò ndâ i tí nó gí. Ye mà giù 'di ndâ có tí nó 'dáá gí, ye delè mà giù ñò ndâ i tí nó 'dáá gí gí, ye giù kucuku muungbó ye mí kùro basìlì tí nò mbe túbà ndâ i tí nó ji ye nò, wàa ye 'ví ùlù yí,

9 káa yí giù 'dè có ji ye máa, «Bàkà i tí nó lá! Ye ngbá ká a bòò mì Mbíri go yo ta ndâ ná'vindí lo tí nó mbe kù ma có mì Mbíri, ta ndâ 'duù ñinó 'dáá gí mbe kù kpolo tí ndâ có tí nó náa wò cu mí gbí wáràgà tí nó, nô. À ùlù Mbíri.»

10 Basìlì tí nò giù 'dè có ji ye káká'i máa, «Nè ndâ có mì Mbíri náa à cu mí gbí wáràgà tí nó nó mí gbí kùrú lá, tacó o dooko gí.

11 Si mbe bàkà vò i 'ví ya gí kùro ta bà bàkà vò i; si zu 'duù 'ví ya gí kùro ta bà dù tí zu 'duù; 'duù ñinó jáá kùro Mbíri nó 'ví ya gí kùro ta bà dù tí 'duù jáá kùro Mbíri; wàa tó 'duù 'ví ya gí kùro ta bà tí tó 'duù kùro Mbíri.»

12 «Yo kpolo tí yo máa ye kèjì kpónó-kpónó; ye kèjì ta mboò tàkò ndâ nèté mì yo go ñinó náa a tí nó ji yo.

13 Ye a kpédélé i, ye delè a ndòngbú i; ye a kùro tèmè, káa ye delè a ndòngbú tèmè; ye a bà 'bìtá i, káa ye delè a bà yee nje i.»

14 Ndâ mbe caka ndâ bòngò mì ndú ngbárángà'i a ndâ mbe tó pá, tacó éno, àá mì ndú a yúco tacó bà zò ndo mù tí nó mbe kù je 'válá ji ndâ 'duù nô, delè tacó tacó wàa ndú 'ví 'de ta kpokèjì bà ñi gí gbí gbata co tí nje kèjì ndùgù.

15 À kù dù á sè á kapí ndùgù a ndâ vóló-volo 'duù, ta ndâ mbe yeè, ta ndâ mbe nò vò ndô, ta ndâ mbe zì ku, ta ndâ mbe ùlù ndâ sú mbíri, giù je ndâ 'duù ñinó 'dáá gí ta go bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ṛo 'bá lá tí ndú nô.

16 «Ye tí Jézù tuu basìlì mì ye ta yúco tí nó ji yo tí ndâ mbe kù kili ta ñè ye. Ye a 'viì-gù Dàvidè tí gbolò gba, ye delè a dōngú mbe tōngbaà ta nje yé.»

¹⁷ Ndâ Bèrì ta ngú Nìi kù tè'è tí máa, «Gì .» Káa 'duù ñìnó mbe 'di có tí delè 'ví tè'è Jézù, «Gì !» Wàa 'duù ñìnó ta go ngo tí wó nó delè 'ví gí , si 'duù ñìnó ta go bà njù ngo tí wó nó 'ví njù ngo tí nó mbe kù je 'válá nó sínò.

Bà gbo nje có

¹⁸ Ye kù ci yo tí ndâ 'duù tí nó mbe 'di ndâ có mì Mbírì náa à cu mí gbí wáràgà tí nó nó, máa, 'duù má suu kò mítí 'bí có tí nò, Mbírì bà suu kò mítí ndâ nji nò'o tí nó náa à 'dè có gítí ndú gbí wáràgà tí nó nó mítí 'duù tí nò,

¹⁹ káa 'duù má ne tí 'bí có gbí wáràgà có mì Mbírì nó, Mbírì bà si 'duù tí nò 'ví zò ndo mú tí nó mbe kù je 'válá ji ndâ 'duù náa à 'dè có gítí gbí wáràgà tí nó nó, wálá, Mbírì delè bà si 'duù tí nó 'ví ya gí gbí gbata mì wó tí Mbírì náa à 'dè có gítí gbí wáràgà tí nó nó, wálá.

²⁰ 'Duù tí nó tí mbe kù 'dè yúcó gítí ndâ i tí nò nó kù 'dè có máa, «Ye kèjì kpónó-kpónó ta kponje gítí wálá.» Go-i-tí-nò! Gí , Mbe tí ye Jézù!

²¹ Ye kù 'deke tí ye máa, Mbe tí ndoo Jézù 'ví bàkà nambeè ji yo 'dáá gí.